

זה הספר

שענת אריה

אשר חבר הארי הגדול שבחבורה : שר התורה : מאיר עיני חכמים בפלפול עמוקוסברא ישרה
לאמיתה של תורה : גאון הגאונים : עוצם חריפתו ובקיאתו נורא כאחד הראשונים :

מאור הנורה

21-

כבוד מהר"ר אריה לייב ראש ישיבה בהגאון מוה' אשר צוקלנהיים בעל המחבר ספר שרי אמן
אשר היה אבד ורימ בקק מיץ המעטירה

החבור הנפלא והנחמד הזה נודע ביהודה ובשוראל גדול שמו

נרפס שני פעמים פעם ראשונה בפר"א ושניה בכרין והן עתה הרפסנורו פה פעם שלי שית

אלו המעלות אשר נחוסף עתה מה שלא היו בדפוסים הראשונים :

(א) הוגה מרוב העצות אשר עלו בהם ורכבה הנאות האגנו על שולי הירעה ומראה מקומות רבות אשר נשתנו בדפוסים יצאים :

(ב) הר"ת הרבים עד מאוד שהיו בדפוסים הראשונים נפתרו והאזהרות אשר נכללו בהם ילאו למשפחתיהם מן התיבה :

(ג) ניתן ריוח בין ענין לענין והפסק נקודה בין מאמר למאמר למען יתענג הקורא בו :

(ד) עוד האגנו לוח הסימנים והמפתחות מז"ס ורמב"ם אשר הביאם הגאון המחבר :

(ה) עוד טקס מהרב המגיה קונטרס אחרון מלא כף נחת דברי חכמים להעיר את המעיין בדברי הגאון המחבר ולכל בנחה מקומות אשר נסמך שם בפנים כעין

כף אים כזה :

הרב מכלאדטש

י"ו

נרפס ע"י מ

כבוד מהר"ר

2297

בסלאוריטא

בשנת הוא המנהיר עיני חכמים בהנה לפק

ЩАГАСЬ АРІЕ' m' e' ВОРЧАНІЕ ЛЬВА
СЛОВУТА

Бъ Типографіи А. Ш. Шапира. 1832

Печатать позволяется, съ тѣмъ: чтобы по напечатаніи представлены были въ Ценсурный
Комитетъ при Экземпляра, Вально, марта 16 1832 года. Ценсоръ Левъ Боровскій

הסכמות הרבנים המאורות הגדולים הגאונים המפורסמים עיני העדה עמודי התווך אשר כל בית ישראל נשען עליהם חכמי רבני מדינת ליטא וואלין הי

רבים וכן שלמים החלו תאורה לרדות דבש מגויות הארי ארי' דבית עלי ותחא' נייחין חידושין חלקים ואנשים משמחין **שאגת אריה** וקול לביא ביה הויות דאביי יקר מאבני טבא ה"ה כבוד גאון גאונים רבן של בני הגולה פאר הדור המפורסם מוה' **אריה לייב** ראש ישיבה בהגאון מוה' אשר זקוקללה"ה

אשר היה קולו נשמע כשמע מסוף העולם עד סופו וכאשר הפין אורו חור המאיר לכל הגולה ראו אורו ככמנורה אשר חם ושלוש אש היה משתכח התורה בפלפולו היה מהדרה וכאש הובא לפוס ספרו הנחמד וחביב שאגת אריה לקטו אורות ויש פארות ונחקבל לאב"ד ור"מ בק"ק מין המעצירה ולעת וקתו הוסיף לחשוף קדשו בספרו הנפלא והנחמד טורי אבן חלק קטן מחיבורו הגדול יואך למחשור דבר שפטים להעיד על השמש בלחרים אך דחביב מאוד וסקלי כ"ע לבני לבני לבנין שמעתתא לואת החיבורים האו יקר מניאות והנה קם ונחשורר האי מרבנן הרב המופלג החריף והנעטן מהור"ר משה אריה לייב מקהילתו לעשות רעון חכמים ולשמה נפשות חמימים לחור ולהדפיס אלו החיבורים והנה הרב הג"ל שוקד על חיבורי הגאון ז"ל ובירר וליבן דבריו הקדושים בכמה מקומות והמה בכתובים אלו י אך דלא ליא חברות' להגאון הג"ל אשר אין ערוך אלו ז"ל משך את ידו מלהדפיס את דברי הגאון בנותא חדא והנה אחרי שהרב הג"ל ערש בפשו ומאוד וכוננו רעויה לזכות את הרבים לרעות צמחון החושקים להחבת החיבורים היקרים האלו לואת אמרנו להודיע ולגדור גדר בפני עושי עולה שלא יח'ו סלחיו מלוא עיווקן שלא יבא שום אדם להדפיס החבורה האלו ולחוקקן משך ומן ששה שני' מיו' כלות הדפוס של כל אחד מהחיבורים האלו והעובר ח"ו ליקום בארור משיג ורבה בו אלה ולטותא דרבנן והשומע יחול על ראשו ברכות ערוכות ויעל מכל טקות והמסייע להרב הג"ל להוציא מחשבו לאורה לפתוח לו שערי עזרה יוכה לעת קיבון שה פורה בבי"א היום יום ר' לחודש אדר ר' תקנן נדחי' לפ"ק פה ק"ק ווילנא הכ"ד המעתי' אברהם אבלי בלא"ה הרב ה"ג מוה' ראש"ש זלה"ה נאום החותם **ישכר בער** באמ"ו הרב ה"ג מוה' תחום זלה"ה :

הרב המופלג מוה' **משה אריה** מק"ק ווילנא גברא חילקע לאתראי • ובידו מגילות ספרים אשר מכבר חקוקים מהגאון הרב **שאגת אריה** ז"ל • ורעון הרב הג"ל להתעסק להעלות במשבח הדפוס שנית הספרים מהגאון הג"ל ולחקן העציות אשר נפלו בדפוס הראשון יוגם להוסיף נוסף משלו • וכבר הסכימו עמו בזה כמה גדולי וממנו לכן אמרתי גם אנכי אחן לפועל טבא שבתא • וזכות הגאון בעל המחבר ז"ל יעמוד לו להוציא מחשבו ולפועל בצדק • ומהראוי לאשר ידעת ה' בלבבו להיות לו לעזר וסמך גם אנכי מוכן לקבל ממנו ספר כאשר יבא מבית הדפוס כ"ד הצעה"ח יום עש"ק ח"ת כסליו תקל"ג פה ק"ק בריסק דליטא :

נאו' אריה לייב מבית קנאלפונזן חונה פה ק"ק בריסק י"ו :

סלאוועא י"ו שבלבד הידור והיופי של הדפוס מספלות שהמה בעצמם משגיחים שהיה מטרה מכל מצות ושיבוש שלא יא' ח"ו דבר שאינו מתקן מתחת ידם ורשעים כדורע ומפורסם כל זה בכל העולם • והנה הרב מוה' משה אריה הג"ל מחמת שהיה שוקד על חיבורי הגאון האמיתי הג"ל ותיקן העציות אשר נפלו בחיבורי קודש הג"ל בדפוס הראשון גם הוסיף מזילה לברר וללכנצכמה מקומות דברי הגאון האמיתי הג"ל והגם כי לא היה לי פנאי ולא היה הזמן גרמא לפקד על דבריו רק כי ראה ראיתי שבת גדולים וחכמי וממנו תמט ידיו עליו מוה' ומוה' גם אנכי אמרתי לפעלא טבא ישר וחליה לשום אדם לפרוץ גדר ולהשיג גבול הרב המופלג בתורה מוה' משה אריה לייב הג"ל משך ששה שני' מיו' כלות הדפוס של כל א' וא' מהחיבורים האלו והעובר ליקו בארור משיג גבול ורבה בו כל האה הכתובה בתורה והמסייע והתומך ידיו של הרב מוה' משה אריה הג"ל • יבורך בברכת כהנים ושנות חיים ושלוש • וגם אני כשיוצא הספר מהדפוס אקז' ספר אחד בלי"ג במקח אשר יושט עליו דברי המדבר לכבוד התורה הקדושה ולכבוד הגאון האמיתי המחבר ספר שאגת אריה ועורי אבן הג"ל תחם היום יום ה' א"ך טוב לעמיתו בני ישראל תקל"ג לפ"ק פה ק"ק אומערטא :

נאום חיים כהן ראפערט חונה פה ק"ק אומערטא י"ו

הרב החריף מוה' משה אריה לייב מק"ק ווילנא אשר נתן אל לבו לדפוס מחדש ספר שאגת אריה עם תוספות חידושי' מתקבלים אשר פילפל בדברי בעל ש"א אשר כבר בהסכמה שלה מרבני חכמי ק"ק ווילנא ושאר רבנים וגבירים כמה קהלות המתגדדים בעם לקבל כ"א בתקף השויה אשר יושט ע"פ הנאסף מוה' משה אריה הג"ל אף אני לא אומע מלקבל בלי"ג ספר א' ובענין השגת גבול כבר ראיתי רבנים וחכמים חמטו את ד"ת שאין לריבין חיוק אסור לא חשיג גבול על זמנה"ל ואף אנכי נמנה עמהם באיסור מוסיף וכולל עם שארי מסכמים כ"ד צעה"ח א' ד' חשוון שנת טוב ומטיב הדרש לנו הקטן **דוד** חונה פה ק"ק באוהרדק

הנה ראיתי רבים וכן שלמים מתאווים ומחוקקים שידפס ספר שאגת אריה ועורי אבן עם הגהות וחידושי' הרב הג"ל והתנדבו כולם כראוי לכל נדיבי עם קדוש לקבל את הספרים מיד הרב הג"ל ע"כ גם אנכי באתי על החתום להיות באחד מהם הכ"ד הכותב היום יום ד' א' דר"ח מרחשון תקל"ג פה ק"ק מיר : נאום הק' **דוד** בה"ה מוה' זלה"ה חונה פה ק"ק מיר הג"ל :

גם אנכי ראיתי שגאונים וממנו הסכימו להעלות על הדפוס ספר שאגת אריה ועורי אבן להגאון רשכב"ג מוה' אריה לייב אב"ד דק"ק מין עם תוספת ביאורים נחמדים של הרב החריף והנעטן מוה' משה אריה לייב • וגם אנכי ראיתי בדברי הרב הג"ל דברים נחמדים ונעימים ע"כ גם אנכי מסכים לדבר מלוא רבה כזה והנה מקבל עלי בלי"ג לקבל אי"ה ספר אחד מידו כשיבא מבית הדפוס כ"ד הבא עה"ח יום ה' א"ח דסוכות תקל"ג פה ק"ק ישוועו **מאיר** מו' פה ק"ק הג"ל

הסבמת הרב המאוהב הגאון המפורסם ואחריו בא אחיו הרב הגדול החריף והבקי המפורסם כמותו יצחק נ"י:
פאר הרור והדרו בק"ש מוה' יעקב גר ו אב"ד דק"ק קארלין יע"א:
ועוקר הרים בק"ש מוה' רוב בעריש אב"ד דק"ק לויצק:

איקלע לאתרין האלי גברא רבא ה"ה הרב המופלג החריף וטעמו משה אריה ליב נ"י ובידו מגילת ספר כתוב אשר אותה נפשו לקבוצ בדפוס ולעשותו כון את ספר באגת אריה וספר טורי אבן מהגאון האמיתי מופת הדור רבכל כל בני הגולה מוה' אריה ליב ו"ל אשר איתמושבו היה בק"ק מין ויען אשר הספרים הג"ל מרוב חצית הקודש אינם נמצאים כלל ורבים מתאווים לאמרו מי יסקנו מים היים מבארות עמוקים אמרי קודש הגאון ו"ל ועוד זאת נתן הרב הג"ל את לבו ועינו לבאר את כל דבר הקס בחיבורים הללו אשר מרוב עמקם לא יושנו ונראים כמקשי ערש ויצא בכמה יגיעות בעיון שכלו לבאר אותן מקורן ומולאן הכל עשה יפה בעצמו ויעש בדים וישלח פארות בדברי כנים ומיוסדים על אדני השכל הישר ע"כ תהראוי תמיד לחוק ידי צופה מזה כאלה וכאשר ראיתי רבים עמו להסכים ולחוק ידי בהדפסת הספרי הג"ל זל"ג א"י גם אני אקבל הספרי הג"ל כגאלו לאור מהדפוס במחיר אשר יושט עליו ולראיה חתמתי אור ליום ב' ט' ענת חק"ג לפ"ק פה ק"ק קארלין : נאום **יעקב** בלא"א מוה' אהרן וללה"ה חונה פה ק"ק קארלין :

גם אנכי ראיתי דרכו הטובה של הרב המופלג החריף מוה' משה אריה נ"י מק"ק ווילנא אשר השמים על עצמו להדפיס ספרי באון עווינו מופת דורו רשבה"ג מוה' אריה ליב ולה"ה ספר באגת אריה וספר טורי אבן אשר האמה מחיים נפש שוקקה לדבר ה' וכעת אינם נמצאים וישר חיליה וגם היטיב אשר עשה הרב החריף הג"ל שהוסיף מדיליה לבאר את כל דבר הקשה בספרי קודש בראשית העיון והרב הג"ל ביאר דבריו בדברים נחמדים גם לקט אורות מדברי חכמי מופלגי הדור לזאת תהראוי לכל ישר לבב וחפץ בתורת ה' לחקוק וללמנו ולחמוך את ידיו בקבלת הספרים מידו לאחר שילאו מצית הדפוס וגם אני אקבל בל"ג הספרים הג"ל מיד הרב הג"ל יוס ב' ט' ענת חק"ג לפ"ק : נאום **יצחק** בלא"א מוה' אהרן ולה"ה :

דבריו ג"כ לבאר דברי המחבר וגם אני נתתי אדרוף ועלי לקבל ג"כ כפי אשר יושט עלי הרב מהמניה דברי המדבר לכבוד התורה ולמידה **רוב בער** י"ז מלונקא :

יען כי בברה העבודה על הפועלים להעתיק מהעתקה הישנה כי מלאו הגליונות מרשמי פתרון הר"ת ותיקוני הטעיות ולפעמים נחלפו להם הדברי והוצרכו לשמירה יתירה מהשגחת המניהם דפה עכ"ו היה מן הנמנע לשרש אתר כל הרולי הטעיות מתקדושים הישנים גם נפתרו ארבעה ר"ת ושני הגהות בטעיות ואנכי לא הייתי משך איוה זמן במקום הדפוס לזאת הצנתי לוח הטעות והיו

לוח הטעות

רף	עמוד	שורה	טעות	תיקון	רף	עמוד	שורה	טעות	תיקון
א	נ	כ"ו	פ' אחת	פרק אחד	א	נ	כ	מ	י"ט ראשון י"ט אדרון כג
ה	ד	ל"ו	צולחא	צולחא	ה	ד	נ"ג	ק"ו ג"ו	
ו	ג	כ"ה	משמורת	משמורת	ו	ג	ד	דאי ריש	
שם	ד	שם	דסתמא	לסתמא	שם	ד	ה	שאל לא	
שם	ד	כ"ו	סמוך	סמוך	שם	ו	ו	רסלקון דסלקא	
ה	א	ל"א	דתרומה	דתרומה	ה	ב	כ"ו	נמי לוסרן נמי צריך לומר	
שם	ד	נ"ה	לחלוק	לחלוק	ה	ג	ח	דלא תעברו דלא תבערו	
י	א	ו	שלא	אלא שלא	ה	ד	ט"ו	מספקא ליה מספקא לי	
	ב		בהנה"ה אליבא דר"י	אליבא דרבינא	ה	ב	ה	בסוף עמוד באיסור שנ באיסור שני	
יא	ג	כ"ו	של אחר שתיים של שתיים		ה	ב	ה	כל א' אלה פ"ב כל א' פ"ב אלה	
יב	א	כ"ב	שעת שחיטה שש שעות (והיינו הך)		ה	ג	ל"ד	דפליג איסור דפליג איסור	
שם	ל	ל	וכיון כיון		ה	ב	ח	שלא כדרך רנביל שלא כדרך	
ל	א	ל"ט	עבודה עבודת		ה	ג	יב	אפי' בעמו בעורה כצ"ל	
לג	ה	א	כהא ובהא		ה	א	א	המתחלח מה"ה שייכא לסוף העמוד וצ"ל שאמרים	
שם	ה	כ"ח	נראה לי נוחא לי		ה	א	א	מה"ה בכזית ואין לוקין עליהם א"כ תקשה לך הא	
לד	ה		בפ"ב דעירובין כ' צ"ו		ה	א	א	דרפ"ק רביעה דחנן ב"ש אמרים שאור בכזית כג	
לה	ה	ל"ב	י"א ד"א		ה	א	ו	למה לי למה להו	
שם	ד	ט"ו	אפי' לשמין דהיינו שלא מכון כנהתן כו' בן הנהתי		ה	ג	מ"ג	דא ידאח ולא ימצא לא ימצא ולא ידאח	
לח	א	ט"ו	ראה לומר ראה יש לומר		ה	ד	נ"ג	כריה דרבא דרבא אריא	
שם	ה	כ"ה	קדושה קדושתה		ה	ג	י"ד	סי' פ"ה סי' פ"ט	
לט	ה		חוזר וגו' וגומר		ה	ב	ס	קידושי שניה קדושי שניה	
מ	ב	ב	עם כלי זכוכית עכ"ו		ה	ב	ב"ג	ובשילוח הקן ובשילוח הקן	
מא	ה	נ"ה	ר' יהודא ר' ישמעאל		ה	ד	ע"ד	כתב עליו כתב עוד	
מו	א	ס"ו	כ"ב עוד כתב		ה	א	א	מוה' שש נ"ד מוה' ש"ש נ"י	
נא	א	מ"ז	אי חי		ה	ר	ר	ובכלל זה	
נב	ג		והוא שמח ישמח		ה	א	א	כשאוכל	
שם	ה	י"א	בשבעה בשביעי		ה	עו	עו	בהערה	

הקדמת המגיה והמביא לבית הדפוס

אמר המגיה והמביא לבית הדפוס אחר אשר במלני ה' ברוב חסדו להכיל משא עבודת הקודש אשר היה על שכמי מגדול היגיעות אשר אל' לפורטם ורוב האולאות אשר עלו עלי . ושלמתי נדרי לגרף אל הספר כף נחת דברי חכמי גדולי ישראל אשר עמדו על דברי רבינו בכתה מקומות לעשון ולפרוק יזכרתי מאמרם ו"ל קריב לגבי דהנא ואידהו" והנה זה זמן מה אשר קבעתי עיוני בחיבורי רבינו וראיתי שדרך כדרך גדולי הראשונים ולרוחב לבבו לא האריה לא הספיק לבאר כל הצורך לפני תלמידי קטני הערך כמוני . אכפתי כמה מקומות הצריכין ביאור לע"ד הקלושה והאפתי לפני גדולי מופלגי הדור שיח' וחזיתי לדעתם שעבדנא בזה ניח נפשא לרבינו המחבר וטקלה"ה לקבעם בדפוסם לנרפס עם הספר כמבואר בהסכמותיהם והטוב בעיניה' עשיתי אך משכתי את ידי לנרפס בשולי הספר בפנים להכניס דברי וולתו בדבריו הק' אשר אין ערוך להם . כ"א על כ"ד הקשה הצנתי בפנים טעון תבנית יד מורה באצבע לדרש מקונטרס אחרון שבסוף הספר משיב דברים נכוחים ונעימים כמחור ופרח מהרי בשמים . מחכמי גדולי ישראל ומאשר

חנני ה' להעיר אותן בני גילי לשמוע בקול שאגת אריה : ועתה הנדמה פ' לעובדים טובי הקהילות אשר התנדבו א"ע לקחת הספרים הקדושים אשרי לאתם מבית הדפוס המה היו בתומכי ידי להוציא מהשכתי לאורה להגדיל ולהאדיר חורת רבינו הגאון המחבר וטקלה"ה כן יעמוד להם זכותו נח בזה ובזה להחזיק מעומם בתורת ה' כל ימי חייהם לא ימוש ספר התורה מפי זרעם וזרע זרע ורשיהם א"ס : כ"ד המעטיר המגיה והמביא לבית הדפוס משה אריה ליב בלא"ה המנוח מוהר"י ווללה"ה מתושבי ק"ק ווילנא :

ובגון

דא נריך לאודועי שלא נתנו חכמים שיטור בהסכמותיהם על משך שזה שנים רק על גוף הספר וזכמו שהיו בהדפוס ישי' כנהוג בכל הסכמו' של מדפיסי ספר' ישי' שלא כן כמעשה זה הספר אשר טפחתי ורביתי בכל החיזוקי' והמעלות אשר הצנתי על השער אסור לשום אדם להדפיס חלילה בלא רשותי ורש' ב"ב וגם מלות פי מלך הקיר"ה שכל איש לא ירים את ידו להדפיס מה שחידש אמה מחבר עד משכ"ה שנים בלא רשות המחבר וב"כ כאשר אמר לי האדון העמוד יר' :

הקדמת המחבר

במתני' בהדיא שבין שלוחין יולאין ואי נקדשי' למחר ממעטין את הילוכן . וראיתי להר"ה שם בספר המחבר שב' זה שאמרו שאין שלוחין יולאין מבערב עד שיטעמו מפי ב"ד מקודש . ו"ל שלא אמרו אלא בשגרה' החודש בזמנו ומפני הספק שיהא יסביתו לעברו מפני חק' המועד' צריכי' השלוחים להשקות עד שיטעמו מפי ב"ד מקודש אבל אם עבר אותו יום ולא קידשו ב"ד את החודש מה צורך לו להשקות עוד הלא בידוע שהחידוש מעובר ובגון זה יולאין בניסן אפי' מבערב . וזה שאמרו שבהן שלוחין יולאין ובהן כו' אין יציאת שלוחין טעם לחילול השבת על ידי עדים ואין ביציאת שלוחין שום סמך וסעד לעדות העדים אלא הרי הוא כמענה והלך המעלות שיש לבנין ותשרי על כל החדשים כאלו אמ' הן החדשים שבהן שלוחין יולאין לאחר שיטעמו מפי ב"ד מקודש והן האשים בהן תקנת המועד' כל אלו המעלות יש בהן כו' . והר"ה שלמה ו"ל מפ' שיש ביציאת השלוחי' סמך וסעד לחילול שבת ובשני אופן"ל כן ע"כ . ולהאי פי' א"ש ההיא סוגיא דאדר הסמוך לבנין ולא ק"מ מ"מ החוס' הסכימו לפרש"י . והנה קושיא קמיתא לי ישיב קצת לפי' ו"ל דמ"ד אדר הסמוך לבנין לצולם חסר מפ' להאי שבהן שלוח' יולאין דמתני' יפ' הר"ה א כל לדין דלא קיי"ל הכי דהא איתותב חסם כ"ל לרש"י . וחוס' יותר לפי' כפי' ו"ל אבל קושיא שני' מהא דאף אן נמי תנינא דר' גודאי קשה אס"ד דיש מקום לפי' דיש סעד וסמך מציאת השלוחין לחילול שבת של העדים כפרש"י וחוס' א"כ מאי קאמר אר"א זמנין מלא כו' יעבר' האידנא ונקדשי' למחר דילמא ה"ע דלא משום יציאת השלוחין שלא למעט הילוכן אבל לפי' הר"ה יוחא :

אבל

עדיין ק"ל סוגיא זו וכמו שאבאר דודאי הא דמפ' ר"נ טעמא דמתני' בלשנא בתרא דהא דמחללין את השבת על ניסן ול"א יעבר' האידנא ונקדשי' למחר משום דאדר הסמוך לבנין לצולם חסר אין להקשות דהחיתא ניסן תשרי מא"ל דמי על שני חדשים מחללין את השבת על ניסן ועל תשרי והא ליכא למ"ד דחלוט לעולם חסר ואם כן יעבר' האידנא ונקדשי' לתשרי למחר דהא דואי לאו קושיא היא דא"כ מקלע תשרי באד"ו אבל בני ניסן פריך שפיר יעבר' לאדר האידנא ונקדשי' לבנין למחר וכה"פ פירש"י בפ"ק דסנהדרין (דף י"ג) בני כוליה חז בעינן בחקיק' חדשה . אבל אף ק"ל הא ק"ל דאמר חסם מחיב ר"כ כשהמקדש קיים מחללין אף על כולן מפני תקנת הקרבן מדבולה לאו משום דמאז לקדש על הראיה כו' אר"א לעולם חסר אמאי מחלליקומעני קושיא זו אסיק בתרובתא . ומאי קושיא הא איכא בן עזאי בפ"ב דמס' בכורות (דף נו) דס"ל נמי אדר הסמוך לבנין לעולם חסר והרי א"ל הני דשלחו למר עוקבא אן דאמרי כב"ע דהכי הני חסם שלשה ברנות למעשר בהמה בפירוס הפסח ובפרוס החב כו' דברי ר"ע בן עזאי אומ' כב"ע באדר בא' בסיון כב"ע באב ואמר' בנמרא במאי קמפלגי ר"ע סבר אדר הסמוך לבנין וזמנין חסר וזמנין מלא זמנין דמקלע ביום ל' וזמנין דמיקלע כב"ע מש"ה לא קביע ליה זמן וב"ע סבר אדר הסמוך לבנין לעול' חסר הילכך קביעי ליה זמן כב"ע באדר . ויש ליישב זאת כתבתי במקומו ולא כתבתי זה כאן אלא שיהא פתח דברי בד"ה ובקשתי מן המעטין בדברי שלא יהא קורא מתחמנס ניס ולא ניס אלא ידקדק בהקטיב ואם אחר העין והדקדוק יראה לו שאין הדבר כן ואם אפשר לאודועי אי מה טוב ואם ארצה שהדין עמו אזי אודה ולא אבוש לומר בפה מלא דבר' שאמרתי טעות הן בירי ואם הדין עמדי אשיב על דבריו כ"ד ה' הטוב עלי וה' בגדול רחמי' וחסדיו ישים חלקנו עם תלמידי' העוסקים בתורה לשמה ויזכנו ללמוד וללמד לשמור ולעשות למען לא אבוש בשה"ו ולא אכלם לע"הב אמן סלה :

אמר אריה המטנה ליב באמ"ו הגאון המנוח מוהרר אשר וזה"ה תחילת כל חיבור וראשית כל דיבור לבקש רחמים מאת ה' שלא אבשל בדבר הלכה כמאמר הכתוב גל עיני ואביטתה נפלאות מתורתך ונאמר עבדך אני הביני וחדשה עדותיך והנה ראוי לכל אדם לתור ולדרוש בחכמה עד מקום שיד שכלו מגיעת והנה דרך זה אחזיקו מנעורי וגם עד זקנה ושיבה לא תעזובה ולא תרפנה ללון בעמוקה של הלכה והנה כל מה שכתבתי מנעורי והיה רשום אצלי הוא ממה שחידשתי על גפ"ת ופוסקי' כי זולת זה מה שפלפתי לאחר את התלמידים או דרך דרוש לא העלתי על ספר כי את הכל ישא רוח ואין זה אלא הבל ורעות רוח אף שמהרתי בכל מה דאפשר שיהיה עיקר הפילפול באמתיה של תורה מ"מ א"א שלא יתערב בו דברים שאין לאמתיה והנה כל אלה שהיו רשום אצלי מנעורי הכל נאבדו ממני ולא נאשר בידי מהן מאומה והנה זה ימים לא כביר שנתי א לבי לומר קרבו ימי הזקנה והאדם לא ידע את עתו ומתי אעשה גם אנכי לביתי לבנות לי בית נאמן ויחוקו בספר מילי ותאפלל לאלהי השמים והנה שמע ה' לתפילתי וחנני אלהים במחנת חסם ונתן לי כפלים לחוש' יותר מכל מה שהיה רשום אצלי וכתבתי על הספר בדיו ואמרתי יעשה בדפוס ויקבעט כיון ולא עלאה בידי רק מעט מועד חלק קטן מחיבורי וגם זה החלק עדיין לא נגמר בשלימות כאשר יראה הדואה מפני האולאות הדפוס כי כבד עלי אבל שנינו בשליה מנחות נאמר בשולת בהמה אשה ריח ניחוח כו' א' המרבה וא' הממעט ובלבד שיכוין את לבו לשמים והנה כוונתי לשמים והיו לראון אמרי פי בהקטר חלבים ושולה עם מנחה בלולה : ובאשר שחיבור הקטן הזה נשלם בחודש אדר הסמוך לבנין אמרתי לכתוב כאן מה שנתחדש אצלי בזה דגריס' בספ"ק דר"ה (דף י"ט) שלחו ליה למר עוקבא אדר הסמוך לבנין לעולם חסר מחיב ר"נ על שני חדשים מחללין את השבת על ניסן ועל תשרי אר"ב זמנין מלא וזמנין חסר מש"ה מחללין אר"א לעולם חסר אמאי מחללין משום דמאז לקדש על הראיה . ותימה לי וכי אפשר לומר כן דאדר הסמוך לבנין לעולם חסר והא דמחללין את השבת על ניסן הוא משום דמאז לקדש על הראיה הא לקמן (דף כ"א) הכי תנן להא מתני' על שני חדשים מחללין את השבת על ניסן ועל תשרי פבהן שלוחים יולאים לסוריא ובהן מתקנין את המועדות . ובנתי' על שני חדשים וחו לא ורמיניה על ששה חדשים השלוחים יולאין אמר אביי ה"ק על כולן שלוחין יולאין מבערב על ניסן ועל תשרי עד שיטעמו מפי ב"ד מקודש תניא נמי הכי כו' ופירש"י הלכך באדר חדשים כו' וכשלא יבאו העדי' היום יתעבר החודש כו' אבל בניסן ותשרי אם לא יבאו העדים היום ויתעבר החודש לא ילאו השלוחים עד מחר שאין ב"ד מקדשין . בלילה מלא ממעטין את הליכתן מהלך לילה ויותר כי"ד אם יבאו העדים וישירו ויקדשוה בשבת ויהא פסח בשבת יש זמן לשלוחים מהלך י"ב יום שלמים שהרי למ"ש ילכו וילכו כל ימי החול של שתי שבועות הללו שלמים ואם לא באו העדים היום לא ילאו השלוחים עד מחר וע"כ שבת של ע"פ יסבותו נמצא שלא הלכו י"ב ימים שלמים ע"כ . ומדיהב טעמא לחילול העדים על ניסן משום דאין שלוחים יולאים עד שיטעמו מפי ב"ד מקודש הא לא"ה מעברין ליה ש"מ דאדר הסמוך לבנין זמנין מלא וזמנין חסר : ועק"ל דאמר' חסם א"ד אחר ר"נ אף אן נמי תנינא על שני חדשים מחללין את השבת על ניסן ועל תשרי אר"ב לעולם חסר מש"ה מחללין דמאז לקדש על הראיה אר"א זמנין מלא וזמנין חסר אמאי מחללין יעבר' האידנא ולקדשי' למחר ודמי לה אי דמיקלע יום שלשים בשבת ה"נ הכ"ע דמיקלע יום ל"א בשבת דמאז לקדש על הראיה ובש"א מאי קאמר אמאי מחללין כו' ונקדשי' למחר הא טעמא משום

שאלה

אי הלבב כמ"ד ק"ש דאורייתא או לא . את"ל ק"ש דאורייתא אכתי
 עריך לבחור עד כמה הוא חייב לקרות מן התורה אי פ' שמע והיה
 אם שמע תרומתו דאורייתא או דילמא מדאורייתא ב' שמע לחוד סגי . או אפילו
 בספק ראשון של שמע ישראל נמי סגי מדאורייתא :

תשובה

בפרק מי שמתו (דף כ"א) אר"י (*) (אמר שמואל) ספק קרא ק"ש
 ספק גז קרא אינו חוזר וקורא ספק אמר אמת ויציב ספק לא אמר
 חוזר ואומר מ"ע ק"ש דרבנן אמת ויציב דאורייתא (ב) ור"י אמר ספק קרא ק"ש ספק
 לא קרא חוזר וקורא ספק התפלה ספק לא התפלל אינו חוזר ומתפלל . וכתב הר"ף
 ולית הלכתא כשמואל דאמר ק"ש דרבנן דק"ל ק"ש דאורייתא ע"כ . וכן פסקו רוב
 שו"ס וז"ל ולא ציורו דבריהם אמאי לא ק"ל כשמואל דאמר ק"ש דרבנן ואדרבה
 מנחם הסביר היה נראה דקיימא לן כשמואל לגבי ר"א דהוי כחלימך לגבי שמואל
 כדמכח ב"ש בכמה דוכתי ורבי יוחנן דפליג עליה דר"א התם ואמר ולואו שיתפלל
 אדם כל היום כולו מ"מ בק"ש לא גלי דעתיה כמאן ס"ל . והכ"מ כתב בפ"ב
 מהל ק"ש וז"ל (ג) דל"ל מדאשכחן כמה ברייתות דדייט דני ק"ש מקראי ומשמע
 דרתי' גמורה נינהו ולשמואל נגזרך לומר לאשכחן הס' ע"כ ואין בדבריו טעם
 וכי נתחכם יותר משמואל דודאי ידע כל המי ברייתות ובמתניתין נמי חנן בפ"ק
 דברכות (דף י"א) בש"א בערב כל אדם יע"ה ויקרא ובבבב יעמוד שאמר בשבבב
 ובקומן ובה"א כל אדם קורין כדרכן שאמר ובלכתך בדרך א"כ למה נאמר
 ובשבבב ובקומן בשעה שני אדם שוכבין ובשעה שני אדם עומדין וכי לא ידע
 שמואל מתניתין ואפ"ה ס"ל דק"ש דרבנן : אבל ג"ל דר"אית הפוסקים דק"ש
 דאורייתא מהא דאמרין באותו סוגיא מצינו רב יוסף ובשבבב ובקומן א"ל אביי
 הו"א בד"ת כתיב יובש"ק דגדרים (דף ח) אמרין אמר רב גידל אמר רב האומר
 השכים ואשנה פרק זה אשנה מסכתא זו נדר גדול נדר לאלקי ישראל ופריך והלא
 מושבע ועומד הוא ואין שבעה הל' על שבעה מאי קמ"ל דאפילו זרזו בעלמא
 היינו דרב גידל קמיימא ומשני הא קמ"ל כיון דאי בעי פער נפשיה בק"ש שחרית
 וערבית מ"ה חל שבעה עליה ומדקאמר כיון דאי בעי פער נפשיה בק"ש שחרית
 וערבית ע"מ דבשבבב ובקומן לאו בדברי תורה כתיב אלא בק"ש איירי וק"ש
 דאורייתא וכיון דרב ס"ל כר"א דק"ש דאורייתא ה"ל שמואל יחידא לגבי . ועוד
 דק"ל הלכתא כרב לגבי שמואל באיורי והתוס' במנחות בפ' התכלת (דף מ"א) גבי
 הא דתני' התם וראיתם אותו וברכתם ראה מזהו וזכור מזהו אחרת התלויה בו
 ואינו זו וזו ק"ש דתנן מאימתי קורין את שמע בשחרית משכיר בין תכלת לבין כתוב
 בפשיטות ואינו זו וזו ק"ש אסתכח בעלמא דק"ש דרבנן ע"כ . ולדבריהם וז"ל ג"ל
 לפרש דהא דקאמר אביי דקרא בשבבב ובקומן בד"ת כתיב לאו למימרא דפירשו
 דקרא לשמואל דמירי בד"ת דלר"ך ללמוד יומם ולילה דא"כ ע"כ הא דרב דמכח
 גדרים דאמר האומר אשכים ואשנה פרק זה ואשנה מסכתא זו נדר גדול נדר
 לאלקי ישראל פליג עלי' דשמואל דשמואל מושבע ועומד הוא ואין שבעה חל על
 שבעה והלכה כרב וכמנ"ס א"ל ה"פ לשמואל בשבבב ובקומן בד"ת כתיב וכמו
 שלמ"ד ק"ש דאורייתא א"כ לקרות ק"ש רק פעם אחת בזמן שכיבה ופעם אחת
 בזמן קומה ובהכי סגי וא"כ לקרות כל זמן שכיבה וכל זמן קומה אלא בפעם אחת
 לחוד סגי . ה"ה נמי לשמואל דס"ל בד"ת כתיב הו"א קרא בשבבב ובקומן היינו
 שחייב לקרות בזמן שכיבה וקומה דברי תורה איזה דבר מן התורה שיראה ובפעם
 אחת סגי רק שיקרא בזמן שכיבה וקומה בשעה שדרך בני אדם שוכבין ובשעה
 שדרך בני אדם עומדין כדברי ב"ה א"ל שלמ"ד ק"ש דאורייתא עריך לקרות דוק"פ
 ק"ש מן התורה בזמן שכיבה וקומה ולא סגי בשאר ד"ת ולשמואל לא יחד הכתוב
 דבשבבב ובקומן לקרות פ' ק"ש דוקא אלא בשאר ד"ת נמי סגי דהו"ה דבריהם
 הו"א כו' ודברת בס' בשבתך בביתך ובלכתך בדרך ובשבבב ובקומן דכתיב בקרא
 לאו אפ' שמע דוקא קיימא א"ל חד"ת קאי והרי בפ' שנייה דהיה אם שמוע נמי
 כתיב לדבר בס' ולא אהיה פ' לחוד קאי דפ' שניה לכ"ע לאו דאורייתא כמ"ס
 לקמן בס"ד . והאי לדבר בס' דפ' שניה מפרש בגמרא ר"ע היה קורא (דף י"ג)
 דבדברי תורה כתיב וז"ל רחמנא אגמירי בנייכו תורה כי יכי דגמרי בהו . וה"כ
 ס"ל לשמואל דודברת בס' בשבתך ובקומן דפ' ראשונה חד"ת קאי שמואל לקרות
 בזמן שכיבה וקומה איזה דבר מן התורה ובפעם אחת שקרא סגי כמו בק"ש לר"א
 א"ל שחקטת חכמים שיהיו דווקא פ' ק"ש לקרותה בזמן שכיבה וקומה . נמצא
 דלשמואל נמי בקרי' פ' ק"ש מקיים מ"ע של תורה כמו לר"א א"ל דלדידיה בשאר פ'
 של תורה נמי מקיים מנחת עשה זו מן התורה וחייב לקרותה בזמן שכיבה וקומה
 דווקא . בזמנים שקבעו תורה' ולפ"ז הא דרב בגדרים לא פליג אהא דשמואל דודאי
 לשמואל נמי הו"ה מ"ל לשעורי נפשיה מחייב דבשבבב ובקומן בקרי' איזה פ' שחרית
 וערבית בזמן שכיבה וקומה . ולא נקט הש"ס שם בגדרים כיון דאי בעי פער נפשיה
 בק"ש שחרית וערבית אלא לבתר דתיקו רבנן לקרות דווקא פ' שמע לאלת ירי
 חובה מנחת בשבבב ובקומן ואורחא דמילתא נקט דכל אדם מוציא את עצמו
 ידי חובתו ממנחת בשבבב ובקומן כפי תיקון חכמים שחקטו לנחת ידי חובתו מזהו
 באמירת ק"ש דוקא : **וראיה** בחורה לדברי שהרי מקשה הש"ס שם אהא דשמואל
 חנן בעל קרי מהרהר בלבו ואינו מברך לא לפניה ולא לאחריו ועל המזון מברך
 לאחריו ואינו מברך לפניו ואפ"ה אמת ויציב דאורייתא לברוך לאחריו ומשני
 מאי עממה מברך אי משום יציאת מלרים הא אדכר ליה בק"ש ונימא הא ולא
 לבני הא ק"ש עדיפא דלית ביה חרתי :

דמילתא דשמואל ואפ"ה אמת ויציב דאורייתא לברך לאחריו ולא מקשה נמי ארישא
 דמילתא דשמואל מרישא דמתניתין ואפ"ה דרבנן אמאי מהרהר ק"ש
 בלבו מ"ס ק"ש מברכותיה ובה"מ דלפניו דתנן התם דאין מברך . ואי משום
 דבק"ש אית בה עול מ"ס ומש"ה אפ"ה דמדרבנן הו"ה מהרהר בלבו (ד) הו"ה אכתי לא
 אסיק אדעתיה האי עממה שהרי פריך לבתר הכי ונימא הא ולא לבני הא ומשני
 ק"ש עדיפא דלית ביה חרתי כלומר קבלת עול מלכות שמים והוכרת י"מ : אלא
 ע"כ לשמואל נמי דאורייתא לקרות איזה דבר מדברי תורה בזמן שכיבה וקומה
 אלא דס"ל דמנחתו של תורה לאו דוקא לקרות פ' זו של שמע אלא ה"ה אם קרא
 איזה דבר מד"ת בזמנים הללו יוצא ידי חובתו בשבבב ובקומן דאמר רחמנא
 מ"ס"ה לא קשיא ליה אמאי מהרהר ק"ש בלבו דהא מדאורייתא מחייב לקרות בד"ת
 אפילו לשמואל ולא קא קשיא ליה אלא אהא דאמר שמואל אמת ויציב דאורייתא
 אמאי אינו מברך לאחריו ולכתר דמשי ליה מ"ע מברך . אי משום יציאת מלרים
 הא אדכר ליה בק"ש פריך ונימא הא ולא לבני הא וכיון דאמר אמת ויציב יא ירי
 חובת הוכרת יציאת מלרים וגם יא ירי חובת מנחת בשבבב ובקומן לשמואל דס"ל
 דבקרית איזה דבר מד"ת יא ירי חובת מנחת זו וסגי ליה בהכי . ולוא דוקא א"כ
 קא קפיד רחמנא א"כ נימא הא אמת ויציב דגם הוא מד"ת הוא שמואל כה יציאת
 מלרים וקריעת ים סוף ומעירה שאמרו ישראל על הים ואין לך ד"ת יותר גדול מזו
 ויוציא ירי חובת ד"ת שמנחתו מן התורה לשמואל וגם יא ירי חובת הוכרת יציאת
 מלרים ומשני ק"ש עדיף דלית ביה חרתי הני חרתי דאמרן היינו ד"ת ומקיים בה
 מ"ע דבשבבב ובקומן והוכרת י"מ ועדיפא דלית ביה חרתי ד"ת ומקיים בה
 מלכות שמים : והא דנקט חרתי אפ"ה דע"כ ק"ש מקיים מ"ע דבשבבב ובקומן
 ודהוכרת י"מ כמו שמקיים אותם ע"י אמירת אמת ויציב ועוד מוסיף ק"ש על
 אמירת אמת ויציב דלית בה קבלת עול מלכות שמים וה"ל חלת י"ל דהני חרתי
 מנחת שמקיים נמי ע"י אמירת אמת ויציב כמו ע"י ק"ש לא קשיא ליה אלא בחדא
 כיון דבאמירת אמת ויציב נמי אית להו וקבלת עול מלכות שמים דלית ביה
 דליתא באמת ויציב ה"ל עוד חדא . מש"ה קאמר ק"ש עדיפא משום דלית ביה
 חרתי . והא דאמר אמר שמואל ספק קרא ק"ש ספק לא קרא אינו חוזר וקורא מ"ע
 ק"ש דרבנן היינו דוקא הכי דקרא כבר איזה דבר מד"ת דיוצא ידי חובתו בזה
 מדאורייתא אבל אם לא קרא עדיין איזה דבר מד"ת חייב לקרוא ק"ש דוקא ואין
 לסמוך על שיקרא איזה דבר מד"ת דק"ש עדיף דלית ביה חרתי דקאמר הש"ס
 לגבי בעל קרי : וה"כ כתבו התוס' גבי ספק אמר אמת ויציב ספק לא אמר
 אמת ויציב דאי מסופק לו מק"ש ומלמדת ויציב יחזור לק"ש דלית ביה חרתי מלכות
 שמים ויציאת מלרים הכי עדיף מלומר אמת ויציב דליכא אלא חדא ע"כ . וא"כ ה"כ
 מחייב לקרות ק"ש דוקא אי מסופק אם קרא ק"ש או לא קרא ולא סגי ליה בקריאת
 דבר אחר מד"ת דק"ש עדיף דלית ביה חרתי . ולפ"ז הא דמסיק הש"ס למעלה
 מסוגיא זו אהא דתנן התם בעל קרי מהרהר בלבו ואינו מברך לא לפניה ולא
 לאחריו ועל המזון מברך לאחריו ואינו מברך לפניו לר' מאיר דאמר התם הרהור
 לאו כדבור דמי דפריך כיון דהרהור לאו כדבור דמי למה מהרהר א"ר כ"י שלא
 יכו כל העולם עוסקין זו והא יושב ובשל וגורם בפירקא אחרתא אמר רב אלא בר
 אהבה בדבר שהצבור עוסקין זו והרי תפלה דדבר שהצבור עוסקין זו ותנן הו"ה
 עומד בתפלה ומוכר שהוא בעל קרי לא יפסיק אלא יקרא עממה דלחילול הא לא
 אחילול לא יתחיל שאני תפלה דלית בה מלכות שמים : והרי בה"מ לאחריו דלית בה
 מלכות שמים ותנן על המזון מברך לאחריו ואינו מברך לפניו . אלא ק"ש ובה"מ
 דאורייתא ותפלה דרבנן וכתבו התוס' ויש ספרים גורסים ק"ש דרבנן היא ומשני
 אלא ק"ש אית בה מלכות שמים ובה"מ דאורייתא ותפלה דרבנן כן הגירסא בפ"ה
 וקשה דמתני' פירש דק"ש דאורייתא לכ"ע כיון שלא אמר אמת ויציב דבהכי מירי
 מחייב ע"כ : ולפי מש"כ בלא"ה לא גרסין לה שהרי אפילו שמואל דאמר ק"ש
 דרבנן מ"מ מודה נמי דלר"ך לקרי' איזה דבר מד"ת בזמן שכיבה וקומה מדאורייתא
 מבשבבב ובקומן ולפי מה שכתבתי ניחא נמי התמיות גדולות שחממו התוס'
 ברפ"ז דטעמא (דף לב) אהא דשמואל דאמר ק"ש דרבנן מפלוגתא דרבי ורבנן
 אי ק"ש ככתבה או בכל לשון וכן הא פלוגתא דהקורא שמע ולא השמיע לאוניו
 ויליף להו מקרא ופלוגתא דב"ש וב"ה שהבאתי למעלה דמשמע דתרווייהו ס"ל
 דקרא משחתי בק"ש וסתמא דגמ' דקאמר בריש מס' ברכות תנא אקרא קאי
 דבשבבב ובקומן והכי קתני זמן ק"ש דשכיבה אימת משעה שהכניס נכנסין לאכול
 בתרומתן . ובפלוגתא דרבי ור' יאשיה בריה הו"ה קורא דלמר פ' שניה בשי
 כוונה וקריא משום דכתי' על לבבכם ולדבר בס' ולמר כוונה בלא קריאה והאי לדבר
 בס' בד"ת כתיב מדקאמ' הו"ה בד"ת מכלל דודברת בס' קאי דוק'א"ש : (ה) ואנו
 התם הפועלים שעשו מלאכה עם בעל הבית קורין קריאת שמע ומברכין לפניהם
 ולאחריהם ואוכלים ומברכים לאחריה שמים כיצד ברכה ראשונה כתיקונה שניה
 כולל בונה ירושלי' בברכת הארץ ולא מברך העו"ב והמטיב משום דמדרבנן דביבנה
 תקטנה מכלל דקריאת שמע דחייבה לקרות דאורייתא דדוקא לומר דכל הני דמשמע
 מנייהו דמדאורייתא הו"ה אסתכחא בעלמא דאין שעת הגמרא לקיים כ"כ על
 אסתכחות רבי ורבנן ועוד דאמר לימא קסבר כל התורה כולה בכל לשון נאמרה
 אי הו"ה אסתכחא לא הו"ה לר"ך למידק מיניה ע"כ : ולפי מה שכתבתי אין מכל
 זה קשיא לשמואל דהא הוא נמי מודה שריך לקרות בזמן שכיבה וקומה איזה דבר
 מד"ת מדאורייתא ותבנים יתהו לקרות פ' ק"ש דוקא נמצא עיקר הקריאה דאורייתא
 אלא

שאנת אריה דיני ק"ש סימן א

שמונת גרמא"ם והשתא יש להקשות לפי רש"י אמאי פטורים נשים מק"ס לשמו
 דס"ל ק"ס דרבנן דמאי מ"ט שיבי ביה כיון שהוא מדרבנן בעלמא ונדרבנן בין
 מ"ט שהזמן גרמא בין מ"ט שלא הזמן גרמא הכל שזה ולחייבו נשים בק"ס ולפי
 מש"כ ח"א דאפילו לשמואל עיקר קריאה הי מן התורה בזמן שביצה וקיימה אלא
 שיכול לפטור ח"ב בשאר ד"ת וחכמים יחדו שחייב לקרות פ' שמע דווקא כדי
 לנצח י"ח מצוה זו האיל ואית בה קבלת עול מ"ט וכיון דעיקר הקריאה היו מן
 התורה שייך בה למימר מ"ט שח"ב לפטור את הנשים אלא דסד"ה
 האיל ואית בה מלכות שמים לחייבו מדרבנן האיל ויחדו
 לפ' זו דווקא משום מלכות שמים דאית בה קמ"ל דמ"ט נשים פטורות האיל
 ופטורין מן עיקר הקריאה של חיוב תורה חו לא חייבו חכמים אותן מפני קבלת
 עול מ"ט למד דלא תיקנו חכמים לקרות פ' שמע אלא מי שחויב בעיקר הקריאה
 מן התורה יחדו לו זו פ' שמע דווקא לנצח בה י"ח קריאה של תורה אבל נשים
 שאין חייבין בעיקר הקריאה מן התורה לא חייבו אותן חכמים לקרות פ' שמע
 מפני מלכות שמים דאית בה וכיון דלא חייבו אותן בקריאת פ' שמע לא חייבו אותן
 בקריאת והיה אם שמוע ויולמר נמי ח"ב ש"פ עיקר קריאתן אינו אלא מדרבנן
 שהרי כבר יא' ירי חובת קריאה של תורה בפ' שמע דכל שלש פרשיות של ק"ס
 כחדא מצוה של דבריהם שווי רבנן ומה שהקשו החושפות על רש"י מהלל דמסכת
 סוכה כבר יסבתי את זאת במקום אחר ואין כאן מקומו : והא דתנן ר"פ מ"י שמתו
 (דף י"א) נושא המטה וחלוטיו וחלוטיו חלוטיו את שלפני המטה ואת שלאחר
 המטה את שלפני המטה ואת שלאחר המטה ואת שלאחר המטה ואת שלאחר
 חייבין ואילו ואלו פטורים מן התפלה : ופירש רש"י דלאו דאורייתא היא ומשמע
 הא קריאת שמע דאורייתא היא משום הכי את שלאחר המטה ואת שלאחר
 ח"ב פ' שפטורים מן התפלה : לשמואל נמי יחא דמירי של קרא עדיין שום ד"ת
 וקורין ק"ס כפי תקנות חכמים כדי לנצח ירי חובת וצטבך ובקומן דאורייתא :
אחר שכתבתי את כל זה מלאתי לחלמדי רבי' ענה שכתב בפ' מ"י שמתו אלא
 דשמואל דספק קרא ק"ס שאינו חוזר וקורא משום דק"ס דרבנן אף על
 פי שכתב בתורה צטבך ובקומן ס"ל לשמואל שלא אמר תורה דווקא ק"ס
 אלא שיקרא בתורה בכל מקום שירצה ומה שאנו קורין זאת הפרשה דווקא אינו
 אלא מדרבנן ולפיכך ס"ל אינו חוזר וקורא ע"כ והו' נטעם למאי בפירש'
 ודרך סגולה היא : אבל אחתי קשה לי מהא דתנן צטבך קמא
 דשבת (דף ט) לא ישוב אדם לפני הספר סמוך לתנחה עד שיחלל לא יבט
 אדם לתנחה ולא לבורסקי ולא לאכול ולא לדון ואם התחילו אין מפסיקין מפסיקין
 בקריאת שמע ואין מפסיקין לתפלה : ובגרמא (דף י"א) הא תנא ליה רישא אין
 מפסיקין ומשני סיפא אתאן לד"ת דחתיא חברים שהיו עוסקין בד"ת מפסיקין
 לק"ס ואין מפסיקין לתפלה ופירש רש"י מפסיקין חורחן לק"ס דזמנה דאורייתא
 מוצטבך ובקומן ואין מפסיקין לתפלה ע"כ - וא"כ לשמואל דאמר ק"ס דרבנן
 אמאי מפסיקין לק"ס יותר מלתפלה ואי משום מצוה ד"ת צטבך ובקומן הרי
 צטבך העוסקין בתורה עסקין וכו' יא' ירי חובת של וצטבך ובקומן של
 חורה לשמואל ולמה מפסיקין לק"ס דכיון שעוסקין בד"ת שוב אין ק"ס אלא
 מדרבנן : וס"ל לשמואל ה"ט דמפסיקין לק"ס ח"ב דלחברים העוסקים בתורה
 ק"ס אינו אלא מדרבנן דכיון דאית בה קבלת עול מלכות שמים התמידו בה חכמים
 יותר מתפלה וחייבו להפסיק לחברי' העוסקים בד"ת לק"ס יותר מלתפלה והא
 דאמרין בר"פ היה קורא (דף י"ד) צעי מיניה אחי תנא דבי רבי חייל מר' חייל
 בהלל ובמנילה מהו ש"פסק אמרין ק"ו ק"ס דאורייתא פוסק הלל דרבנן מיצעי' -
 או דילמא פרסומי ניסא עדיף - ח"ל פוסק ואין בכך כלום וכן הא דאמרין הסם
 בהאי פירקא (דף עו) גבי הא דתנן הקורא את שמע ולא השמיע לאונו יא'
 ר"י אמר לא יא' עד כאן לא קאמר ר"י לא יא' אלא גבי ק"ס דאורייתא : וכן הא
 דתנא בפ"ק ובפ"ב דברכות (דף עו) ובפ"ב דסוכה (דף כ"ה) צטבך צטבך
 פרט לעוסק במצוה ובלכתך בדרך פרט לחתן וכן הא דתנא דברכות (דף עו)
 הקורא את שמע ורך שיכין את לבו שנאמר שמע ישראל ולהלן הוא אומר הסכת
 ושמע ישראל מה להלן בהסכת אף כאן בהסכת וצירושלמי צפ"ק דברכות אמרין
 ק"ס דבר תורה ותפילה אינו דבר תורה ובתוספתא תני' כשם שנתנה תורה קצב
 לק"ס כך נתנו חכמים קצב לתפלה וזוין מכל זה ראי' דק"ס דאורייתא שהרי שמואל
 נמי מודה דעיקר קרי' דאורייתא היא אלא שסבירא ליה ש"פ ירי תנחתו מן התורה
 בחיזה מד"ת שקורא בזמני' הללו בזמן שביצה וקיימה ובמ"ל הרי ש"פסבתי את כל
 המקומות אשר נראה מהם לפוסק רהיטא דק"ס דאורייתא חליבא דשמואל דסבירא
 ליה דק"ס דרבנן : **ומעתה** יש לתמוה על רוב פוסקים שפסקו כר"א דאמר
 קריאת שמע דאורייתא לגבי שמואל ובמ"ל ואין בידי שום סעד וראיה לדבריהם
 ו'ל שהלכה כמ"ד קריאת שמע דאורייתא מדברים המבוארים בהדיא בגרמא :
 אלא מהא דאמרין ברפ"ה דהסכת טעיה (דף מ"ב) ואמר אליהם שמע ישראל
 מ"ט שמע ישראל אמר (ב) רבי משום רשב"י אמר להם הקב"ה לישראל אפילו
 לא קיימתם אלא קריאת שמע שמרית וערית אי אחס נמארים בידי ש"מ דאריך
 לקרות פ' זו דשמע ישראל דווקא מן התורה וכיון דר"י ס"ל דק"ס דאורייתא קיימא
 לן הכי חזא דקיי"ל שמואל ור"י הלכה כר"י ועוד כיון דקיימא ר"י ור"א בחדא שיטתי
 דק"ס דאורייתא ס"ל שמואל דאמר ק"ס דרבנן יחד לגבייה והלכה כרבי' וממה
 שכתב בס' שאח"י יש עוד ראיות דקיי"ל כמ"ד דק"ס דאורייתא וס' יצבר
 הדבר הטיב בס"ד ע"ש :

אלה מה שאנו קורין דווקא ק"ש הוא מדרבנן ואריה הם ויל' כתבו הרבה פעמים
בס' ר"ת ומהם בפ"ק דנזחים (דף ה') ובפרק קמא דמנחות (דף ד') דהא
דאמרינן בכל דוכתא גמירי כל שבחא דאורייתא מתא באשם רועה דרשיה דרבנן היא
והכי גמירא הילכתא דכל שבחא דאורייתא מתא באשם קרב עולה ומשום דתקון רבנן
רשיה גמירא אשמו לפני הכפרה נקט הש"ס באשם רועה ע"כ: וה"ל איבא למימר
לשמואל דמלאורייתא צריך לקרות איזה דבר מד"ת בזמנים הללו רק שרבנן יחדו
לקרות פ' זו של ק"ש דווקא מה"ט נקט בכל הני דוכתא דליקן מקראי קריאת שמע
והיינו לפי מה דתקנו רבנן ועיקר קרא לעיקר קריאת' הוא דלתי' דמנחות דמלאוריית'
מש"ה פועלים קורין קריאת שמע דעיקר הקריאה דאורייתא היא אפילו לשמואל
והא דקאמר הש"ס הוא בד"ת כתיב ודייקן התוספ' מינה מכלל דודברת בס'
דווקא בק"ש מיירי הא מפרש לה הש"ס גופא התם הוא בד"ת כתיב וה"ל דחמא
דגמירא דבייכו תורה כי היכי דלגרסו בהו כלומר הוא לא איירי דווקא מד"ת
שחיבו תורה לקרות בזמן שכיבה וקומה שיהיו חכמים לזאת ידי מזהו ופ' ק"ש
דוקא אלא בד"ת ללמד לבנים איירי אבל דודברת בס' מיירי מד"ת שחיבו תורה
לקרות בזמן שכיבה וקומה וחכמים יחדו דוקא פ' ק"ש למזהו וז': **ורבי** נמי
ניחא לי דלא פליג שמואל אהאי סוגיא דמנחות פ' י"א (דף ז"ט) דגרסינן התם
אמר ר' יוחנן משום רשב"י אפילו לא קרא אדם אלא ק"ש שחרית וערבית קיים לא
ימוש ודבר זה אסור לומר בפני ע"ס הארץ ורבא אמר מזהו לאומרו בפני ע"ס הארץ:
חו גרסי' התם שאל בן דמה בן אחותו של ר' ישמעאל את ר' ישמעאל כגון איני
שלמתי כל החורה כולה מהו ללמוד חכמת יונית קרא עליו האמרא הוא לא
ימוש ס' הת הוא מפין והגית בו יומם ולילה לא ובדוק שעה שאינה לא מן היום
ולא מן הלילה ולמוד בה חכמת יונית ופליגא דרבי שמואל בר נחמני דאמר שמואל
ב"ר ארי' פסוק זה אינו לא חובה ולא מזהו אלא ברכה ראה הקב"ה את יהושע
שד"ת חביבה עליו ביותר שנאמר ומשרתו יהושע בן נון נער לא ימוש מתוך
האהל ח"ל הקב"ה יהושע כ"כ חביבין עליך ד"ת לא ימוש הס"ת הזה
מפין ור' אחי אמר התם מדבריו של ר' יוסי נלמד אפילו לא שנה אדם אלא פרשה
אחת שחרית ופ' אחת ערבית קיים מזהו לא ימוש את ספר התורה הוא מפין:
ואס"ד דהא דאמרינן אליבא דשמואל דבשכבך ובקומך בד"ת כתיב דה"פ
דחייב אדם ללמוד יומם ולילה ח"ל הא דאמר התם דבפ' א' שחרית ובפרשה אחת
ערבית קיים מזהו לא ימוש למאי נ"מ שקיים קרא דלא ימוש שהוא מדברי קבלה
הלא עדיין חוב של תורה עליו ללמוד יומם ולילה: וכן למאי נ"מ קאמר ר'
דבכ"ש שחרית וערבית קיים לא ימוש ולמה אסור לומר דבר זה בפני ע"ס הארץ
מפני שלא יאמר בכ"ש סגני ולא ריגיל בניו לת"ת כדפי' רש"י: והרי מ"מ מן
התורה חייב ללמוד יומם ולילה מקרא דבשכבך ובקומך לשמואל דח"ל דקא משתבש
האי קרא בד"ת וגם ר"י למה קרא עליה דבן דמה מקרא זה דלא ימוש דדבר
קבלה ולא קרא עליו מקרא דאורייתא דבשכבך ובקומך וכ"ש האיך אמר ר' יוחנן
דמקרא זה אינו לא חוב ולא מזהו אלא ברכה חוב ומזהו דאורייתא נמי איבא מקרא
דבשכבך ובקומך וכי אפשר דפליג שמואל על כל הני חנאי ואמוראי והש"ס לא הזכיר
שם שום מחלוקת על זה: אלא ע"כ כדפירשתי דהא דמוקמינן אליבא דשמואל
האי קרא דבשכבך ובקומך בד"ת לאו למימרא דחייב אדם לעסוק בדברי תורה
יומם ולילה לשמואל אלא שצריך לעסוק באיזה ד"ת בזמן שכיבה וקומה ובפ' ח"ל י"א י"י
חובת מזהו וז' כדפירשתי: **ורבי** ניחא לי הדין דהתכלת ראה מזהו וז' חזר מזהו
אחרת התלויה בו ואינו זו וז' ק"ש דלשמואל נמי ח"ל דלדידה נמי צריך לקרות בזמן
קומה ד"ת ותלויה מזהו וז' במלות צינית דזמן קומה הוי משכיר בין תכלת לבין
ונקט ק"ש לפי מה שיהיו חכמים לפ' זו דווקא לזאת י"ח מזהו של ובשכבך ובקומך:
וחמיה על התוספות שכתבו דאסמכתא בעלמא היא דהא ק"ש דרבנן שרי שם
נחלקו ר"ש ורבנן אי לילה זמן צינית הוא או לא ודרש ר"ש ור' איתא איתו פרט
לכסות לילה ואמרינן ורבנן האי ור' איתא איתו מאי עבדי להו מציעא לי' לכדתנא
ור' איתא איתו וזכרתם ראה מזהו וז' חזר מזהו אחרת התלויה בה ואינו זו וז' ק"ש
אלמא דרשה גמורה היא חף ע"כ דדרשי' התם עוד כמה דברים מור' איתא איתו
מ"מ מדנקט האי דרשה לרבנן ש"מ דדרשה גמורה היא ולא לאסמכתא בעלמא
קא מייתי לה: אבל לפי מה ש"כ ח"ל דאפילו למ"ד ק"ש דרבנן מ"מ דרשה גמורה
היא דהא מ"מ מחייב לקרות בזמן קומה איזה דבר מד"ת דאורייתא ונקט הש"ס
ק"ש לבתר תקנת חכמים שיהיו פ' זו דווקא לזאת בה ידי חובת מלות של ובשכבך
ובקומך: **ורבי** משמע לי מדברי רש"י שרי תנן בפ"ג דברכות נשים ועבדים
ואקטנים פטורים מק"ש ומן התפילין וחיובין בחפלה ובמנוחה ובברכת המזון
ובגמרא ק"ש פשיטא מ"מ שהזמן גרמא הוא וכל מ"מ שהזמן גרמא נשים פטורות
מה דתימא האילן ואית בה מלכות שמים קמ"ל וחיובין בחפלה דרחמי נינהו
מה דתימא האילן וכתיב ערב ובוך' והר"ם כמ"ע שהזמן גרמא דמ"קמ"ל ובתב
רש"י ה"ג חפלה דרחמי נינהו ול"ג פשיטא דהא לאו דאורייתא היא ע"כ: ומדברי
התוס' דברי רש"י מבוארים יותר שכתבו בחפלה פשיטא כיון דכתיב ערב ובוך'
והר"ם אשיחא ואחמה כמ"ע שהזמן גרמא הי קמ"ל דרחמי נינהו ורש"י לא גרס
ליה משום שרי חפלה דרבנן היא ומאי מ"מ ש"כ ביה ומ"מ י"ש ליישב דהא הלל
דרבנן (א) דנשים פטורים מה"מ דמ"מ שהזמן גרמא הוא כדאמר בסוכה מי שהיה
עבד ואשה או קטן מקרינן אותו עונה אמריהם מה שהם אומרים דאין השומע
פטור מקריאתו כיון שהם פטורים ע"כ: הרי מבואר טעמא של רש"י דל"ג
בחפלה פשיטא משום דמנוחה דרבנן לא שייך למיפטר את הגשים מטעם מ"מ

סִימָן ב

אחר שחברר בס' הקדום דקריאת שמע דאורייתא אכתי נשאר לנו לברר אי

שמו ויהי אם שמו תרווייהו הוּוּ מן התורה או בפרשה שמו לחוד או אפילו בפסוק ראשון של שמו ישראל לחוד סני מן התורה * ורואית לבעל פ"ח ב"ח סימן ס"ו שהאריך להוכיח ששמו ויהי אם שמו הוּוּ מן התורה וכתב שכן מש"ן דברי הרמב"ם בפ"ח מהלכות ק"ש ע"כ * וכמדומה לי שכיון למש"כ שם הרמב"ם פעמים בכל יום קורין קריאת שמע בבקר ובערב שגומר בשבבך ובקומך כו' ומה הוא קורא ג' פרשיות אלו הן שמו ויהי אם שמו ויחמר ומקדימין לקרות פרשה שמו מפני שיש בה יחוד ה' כו' ואחריו ויהי אם שמו שיש בה ציווי על זכירת שם כל המנוח ואחר כך פ' צִיִּית כו' וקריאת ג' פרשיות אלו על סדר זה היא הנקראת ק"ש ע"כ והוא סבר ומכתב הרמב"ם פעמים בכל יום קורין קריאת שמע ומסיים וקריאת ג' פרשיות אלו היא הנקראת ק"ש * ש"מ לחיוב שלשון מן התורה דקריאת ויחמר אף על גב דלא כתב בה בשבבך ובקומך מ"מ קורין אותה מפני הזכרת יציאת מצרים שבה ומזה מן התורה להזכיר יציאת מצרים בין ביום בין בלילה כמו שכתב שם הרמב"ם אבל באמת הא ליתא דהא דכתב הרמב"ם בתחילת דבריו פעמים בכל יום קורין ק"ש לא קאי אלא על פ' שמו לחוד והא דמסיים וקריאת ג' פרשיות אלו על סדר זה היא הנקראת קריאת שמע היינו בלשון חכמים שתיקנו לקרות את כל ג' פרשיות הללו והקדים זאת לשמיעין שכל הדברים שכתב לקמן לענין ק"ש סתמא שכל הג"פ בכלל זה * ותדע שהרי כתב וקריאת ג' פרשיות אלו על סדר זה כו' משמע דווקא על סדר זה תחילה שמו ואחריו ויהי אם שמו ואחריו ויחמר הוא דנקראת ק"ש א"כ א"א לומר דזה קאי ארץ דבריו שהתחיל פעמים בכל יום קורין ק"ש ויליף לה מקרא דהא ודאי אין סדר הפרשיות מן התורה אלא דרבנן תיקנו לקרותם על סדר זה מש"ן שכתב הרמב"ם * וכדתנן ברפ"ב דברכות (דף ק"ג) : ועוד שהרי אין סדר הפרשיות מעכב בדעבד ואם הקדים את המאוחר למוקדם ל"ל בה וכמו שכתב הרמב"ם גופיה בפ"ב מהלכות ק"ש הקורא למפרע לא יאכל בשר * בסדר הפסוקים אבל אם הקדים פרשה לפרשה אע"פ שאין ראוי אפי' אומר שיהא לפי שאין סמוכה לה בתורה ע"כ : ואי סדר הפרשיות מן התורה היה סדרן מעכב אע"פ שאין סמוכה לה בתורה כמו שמעבב סדרן בתפילין ומוזה תהי עממא אע"פ שאין סמוכה בתורה אלא ודאי כדאמרן : ועוד ז"ל ראייה דע"כ להרמב"ם אינו מן התורה אלא קריאת פ' שמו אבל לא ויהי אם שמו דאי ס"ד תרווייהו הוּוּ מן התורה ה"ל למחשב לקריאת ג' פרשיות אלו לשתי מ"ע דהא ודאי אין מעכבות זו את זו דהא בכל חלה וחדא נכתב בשבבך ובקומך באפיה נפשיה ואם קרא אחת מהן ולא קרא את השניה לאתה שקרא מיהא יאכל ידיו חובתו : והרי הרמב"ם כתב בפתיחת הלכות קריאת שמע מ"ע אחת והיא לקרות ק"ש פעמים ביום ע"כ : וכן במנין המלות לא חשיב לק"ש אלא לשני מ"ע אחת * ואם איתא הא שמו ויהי אם שמו פרשיות חלוקות הן ה' למנות לב' מ"ע : אלא ודאי ס"ל שאין קריאת ויהי אם שמו מן התורה ועיין מש"כ לקמן סי' ג' :

עד

הביא הפ"ח ראייה שפ' ויהי אם שמו הוּוּ מן התורה מדאמר בר"פ היה קורא תן התם חרש המדבר ואינו שומע לא יתרום ואם חרש תרומתו תרומתו מאין תנא חרש המדבר ואינו שומע דעבד אין לכתחילה לא אחר רב חסדא רבי יוסי היא דתנן הקורא את שמו ולא השמיע לאונו יאכל ר"י אומר לא יאכל וע"כ ל"ק ר"י אלא גבי קריאת שמע דאורייתא כו' ואם איתא דפ' ראשונה גרידא ה' מן התורה אם כן מאי משני ר"ח * דהא במתני' הקורא את שמו תנן סתמא ומשמע אפילו ויהי אם שמו דהי מדרבנן וכו' לדיק נמי תקשה דהא פרשה צִיִּית לא הוי מדאורייתא לאו קשיא היא דכיון דאריך להזכיר יציאת מצרים מן התורה וקורא בתקומה פ' צִיִּית שער משני רב חסדא ע"כ ל"ק ר"י אלא גבי קריאת שמע דאורייתא דהיינו ג' פרשיות דהשתא הוּוּ מן התורה ולהכי צ"ל לשיטתא שישמיע לאונו ע"כ * ולדידי לאו ראייה היא דקריאת שמע דאורייתא דקאמר אפ' שמו לחוד קאי דהוּוּ מן התורה : ומתחילה על הפ"ח שהוא בעצמו כתב כן שם כה"ג אלא שמביא ראייה מדל"ק ר"א ספק קרא פרשה ויהי אם שמו ספק לא קרא אינו חוזר וקורא והוי מפליג בק"ש גופיה אמר דפרש' ויהי אם שמו נמי הוי דאורייתא וכתב דבהא יש לדחוי' דמסתמא היינו פסוק ראשון כדאמר בפ' לולב הגזול ק"ש מאי היא פסוק ראשון ע"כ : ולפ"ז גם דפ' הקורא אפשר לומר דפסוק ראשון קאמר : * מ"מ מה שדחה הפ"ח הא דל"ק ר"א ספק קרא ויהי אם שמו כולי אינו חוזר וקורא בזה דהיינו פסוק ראשון לא דק דמה ענין פסוק ראשון ליהי אם שמו דהי אכן אחריו לימא ר"א ספק קרא ויהי אם שמו ומה ענין פסוק ראשון ליהי אם שמו : ומראה שנתערבו הדברים לבעל פ"ח בבאן ואחא דר' מתוך הכי דהא דקאמר הקורא את שמו היינו פסוק ראשון : מכל מקום לא נמלט בבאן משגיאה דתקשה אם כן מאי משני ר"ח כו' גם מסיים דג' פרשיות הוּוּ מן התורה להכי צ"ל לשיטתא שישמיע לאונו דמשמע מדבריו להדיא דווקא דאורייתא הוא דבני ר"י להשמיע לאונו לשיטתא אבל לא דרבנן * וליתא דדברבנן נמי צ"ל להשמיע לאונו לשיטתא כדאמר התם חרש המדבר ואינו שומע אינו כשר לקרות את המילה ואפילו בדעבד השומע ממנו לא יאכל ומוקי לה כר"י אף על גב דקריאת מגילה הוי מדרבנן : והא דקאמר עד כאן לא קאמר רבי

יוסי אלא בק"ש דאורייתא לאו למימרא דבדאורייתא תליא מילתא אלא נ"ל דה"פ דהא הכי אמר התם עד כאן לא קאמר (א) ר"ח אלא בקריאת שמע דאורייתא אבל תרומה משום ברכה הוא וברכה דרבנן ולאו בברכה תליא מילתא כלומר אף על גב דחרש המדבר ואינו שומע שזרס לא יאכל ידיו חובת הברכה שזרס על הפרשת תרומה לר"י מ"מ תרומתו תרומה הואיל וברכה דרבנן לאו בברכה תליא מילתא דהפרשת תרומה דאפילו תרס ולא בירך כלל תרומתו תרומה ומדקאמר לא בברכה תליא מילתא ש"מ נמי דאפילו בברכה דרבנן אפילו הכי לא יאכל בלא השמיע לאונו אפילו בדעבד וה"ל כאלו תרס ולא בירך כלל אלא כיון דברכה דרבנן לאו בברכה תליא מילתא דהפרשה ואין הברכה מעכבת הילכך אם תרס תרומתו תרומה * והא דקאמר ע"כ לא קאמר ר"י אלא קריאת שמע דאורייתא לאו משום דבדאורייתא הוא דהוי עכובא לר"י בלא השמיע לאונו דהא דברבנן נמי מעכבא בלא השמיע לאונו כגון מגיל' וכל הברכות ושיקר החלוק הוא בין מנא שיקרה הוא בדב' ל"ש דאורייתא כמו ק"ש ול"ש דרבנן כמו מגיל' וברכה תרומ' בלא השמיע לאונו לא יאכל לר"י אפילו בדעבד * ומכל מקום אף על פי שלא יאכל ידיו חובת ברכה בלא השמיע לאונו לר"י אפילו בדעבד אפ"ה חרש המדבר ואינו שומע שזרס תרומתו תרומה אף על פי שלא יאכל ידיו חובת ברכה לאו בברכה תליא מילתא לעכב את הפרשת תרומ' ואין הברכה מעכבת לעשיית המנוח ע"כ לא קאמר ר"י אלא גבי ק"ש דאורייתא ה"ק הואיל וקריאת שמע דאורייתא ואפילו לשמאל דאמר ק"ש דרבנן מודה דשיקר קריאת הוי מן התורה כמ"ש בסמ"ע שלפני זה א"כ איכא למידרש משמע דכתיב גבי ק"ש להשמיע לאונו מה שאתה מוסיף מפיך ואם לא השמיע לאונו לא יאכל כדדרים ליה התם אדר"י ומק"ש ילפינן לכל המלות בלא השמיע לאונו לא יאכל לר"י כדמוכח התם הא דלא יברך אדם בה"מ בלבו שמיא שם הגמרא ומגילה * וברכות דרבנן נמי כגון דאורייתא תיקון דבלא השמיע לאונו לא יאכל לר"י * וכיון דהא דקאמר אלא גבי ק"ש דאורייתא ה"פ דכיון דאורייתא הוא א"כ שמו דכתב רחמנא להשמיע לאונו עליה קאי ע"כ ק"ש דאורייתא דקאמר המכוון על פרשה ראשונה דכתיב שמו גבה אבל בזהויה אם שמו ויחמר הא לא כתיב שמו בזה אע"ג דודאי בלא השמיע לאונו לא יאכל * לא מיידי * ואודא לה ראיית הפ"ח מהא : גם מהא דר"א תדלח מפליג בק"ש גופיה ונמא ספק קרא ויהי אם שמו אינו חוזר וקורא דהי מפליג בק"ש גופיה לאו ראייה היא דר"א נקט בסופא דמילתיה שם ספק החפץ ספק לא התפלל אינו חוזר ומתפלל לברכותא לאמרי מר"י דפליג עליה התם ואמר ואלו יתפלל אדם כל היום וס"ל דחוזר ומתפלל * (ב) ע"כ מוכח כן מדאמר בהלל ומגילה מהו שיפסק אחריו ק"י ק"ש דאורייתא פוסק כו' והא נמי איכא למידחי כדקדחין דאפרשה ראשונה לחוד קאי עוד הביא ראייה דאם איתא דפ"ח לא לבד הוי מן התורה א"כ מאי קאמר ר"י ב"ק למה קדמה שמו ליהי אם שמו הח שמו הוי מן התורה להכי קדמה לא ע"כ דגם ויהי אם שמו הוי מן התורה והא דמביא ליה למה קדמה ויהי אם שמו לויאמר הכי קמביא ליה כיון דחייב לזכור יציאת מצרים ותיקנו פ' צִיִּית משום ענין יציאת מצרים שיש בה א"כ מה קדימה יש ליהי אם שמו לויאמר * ועוד אי אמרת דפ' ויהי אם שמו אינו מן התורה א"כ ראוי להקדים פ' צִיִּית אע"ג שאינו מוהגת לא ביום * אלא ודאי כדאמרן ע"כ : ואין זה ראייה דאע"ג דזהויה אם שמו אינו מה"ת שפיר קמביא ליה למה קדמה לה פ' שמו אע"פ שהיא מן התורה דאין טעם הקדימה תליא בזהא מפני שהוא מן התורה : * דהא קידוש היום הוי מן התורה כדאמר בפרק מי שמתו (דף כ) נשים חייבות בקידוש היום ד"ת ואפ"ה ברכת היין דרבנן קדמה לברכת היום של תורה לב"ה כדאמר בר"פ אלו דברים (דף כ"א) * ואפילו ב"ש ל"ק דברכת היום קודם אלא משום דהיום גורס לין שיבא וכבר קידש היום ועדיין יין לא בא כדאמר התם * אבל מעממא דקידוש היום הוי מן התורה וברכת היין דרבנן לא קאמרי * ועוד דאמר התם ובה"א מברך על היין ואחר כך מברך על היום שהיין גורס לקדושא שגאמר : ד"א ברכת היין תדיר וברכת היום אינו תדיר ותדיר וש"ת תדיר קודם ואמר * מאי ד"א וכו' התם תרתי והבא חדא ה"ל תרתי וינא ברכת היין תדיר וכו' * ואם דלש תורה יש לו דין קדימה על של סופרים א"כ מאי קאמרי ב"ה הלל ה"ל איכא תרתי הרי התם גבי ברכת היום איכא תלתא דה"ל מן התורה ואכתי ראוי להקדימה לברכה היין שאינו אלא מדרבנן וליכא אלא תרתי : אלא ודאי ש"מ דאין שום קדימה לשל תורה על של סופרים כלל * ומש"כ עוד הפ"ח דאי איתא דזהויה אם שמו אינו מן התורה אם כן ראוי להקדים פ' צִיִּית כו' * הא ודאי ליתא דא"כ תקשה לשמאל דאמר ק"ש דרבנן דא"כ תקדום פ' צִיִּית לפ' ויהי אם שמו ואפילו לפ' שמו נמי תקדום לשמאל ואפ"ה דמודה בעיקר קריאת דהי מן התורה מ"מ כיון דאין קריאת פ' צִיִּית על שמו הוי דווקא מן התורה הרי יולא ידיו חובת הקריאה של תורה בפ' ויחמר נמי ותו לא הוי קריאת פ' שמו אלא מדרבנן וראוי להקדים לה קריאת פ' ויחמר מפני הזכרת יציאת מצרים שבה דהי מן התורה אפילו לשמאל * לא ע"כ אין לשל תורה דין קדימה על של סופרים כלל וכדאמרן * עוד כתב הפ"ח וכן מוכח מדאמר בספ"ק דברכות פ' צִיִּית מפני מה קצוה בק"ש ומדלח קמביא ליה פ' ויהי אם שמו מ"מ קצוה אלמא דהי מדאורייתא ע"כ * ואין זה כלום דעממא דקבצו לפ' ויהי אם שמו בק"ש כבר נלמד מדר"י ב"ק דאמר במתניין למה קדמה פ' שמו ליהי אם שמו כדי שיקבל עליו שול מלכות שמים תחילה ואח"כ יקבל עליו שול מצות אלמא עממא דזהויה אם שמו כדי שיקבל עליו שול מצות הא

שאנת אריה דיני קש כימן ב

עוד כתב הפ"ח וכן מוכח ההיא דירושלמי מפסיקין לק"ש ואין מפסיקין לתפילה
אמר רבי אחא ק"ש ד"ת תפילה איננה ד"ת ואי איתא דפ' ראשונה לבד הוי ד"ת
לפלוג מחמתין בק"ש גופה אלא משמע דטלה הוי מן התורה ע"כ ואין זה
כלום דמתני' בק"ש דשבת (דף ט) הכי חזק לא יסב אדם לפני הספר סמוך
למנחה עד שיפלו ולא יכנס למרחץ כו' ואם החזילו אין מפסיקין מפסיקין
לק"ש ואין מפסיקין לתפילה ומפרש בגמרא דהאי מפסיקין לק"ש דסופו לחברים
שעוסקים בתורה קאי וי"ל דאידי דמיירי רישא אין מפסיקין לענין תפילה חזי
נמי סיפא אין מפסיקין לתפילה ולא מפליג בק"ש גופיה ובש"כ צריכין אנו לומר כן
שהרי לשמואל דאמר ק"ש דרבנן ואפילו למש"כ דמורה שמואל בעיקר קריאה
דהוי מן התורה מ"מ הכא דמיירי מחברים שעוסקים כבר בתורה אס' כן ילאו ירי
חובת של עיקר קריאה דאורייתא והא דמפסיקין לק"ש ה"ט מפני קבלת עול מ"ש
שצ"ש שמת וכו' בסומן שלפני זה ואס' כן אכתי הוה מצי לאפליגי בק"ש גופיה
שהרי בוהיה אס' שמוע ליכא קבלת עול מלכות שמים אלא ודאי כדאמרן עור
כתב הפ"ח ואין להביא ראיה מסוגין דקאמר ר"א ספק קרא קריאת שמת ספק
לא קרא חזר וקורא ומדמסתים לן סתומי משמע דקאמר חזר וקורא כולה
דאיכא למידיח דכיון דתיקון רבנן לקרותה כולה צריך לקרות כתיקונה וכמש"כ
הרשב"א גס אין להביא ראיה מדאמר בפרק היה קורא
בין פ' לפרק יחזור לפרק ראשון בין כתיבה לכתיבה יחזור לכתיבה ראשונה אלמלא
דפ' והיה אס' שמוע נמי הוי מן התורה דל"כ למא חזר ד"ש לדמות ד"ה דכיון
שהוא עסוק בק"ש יס' לו לחזק כל כמה דמצי לקרות כראוי ע"כ וכוונא בזה כתבו
תלמידי ר' יונה אהא דעשה בין פרק לפרק דאפי' לשמואל דאמר ק"ש דרבנן
ומפסיקא חזר וקורא דה"מ בשלא קרא כלל אבל בשהחזיל לקר' אפילו
שמואל מודה שאס' עשה יס' לו לחזק כיון שהחזיל וזה הוא הגבול ואס' כן גס
דאי' וזו שהביא מדלא אר"א ספק קרא והיה אס' שמוע דאינו חזר וקורא ("דודאי
חזר וקורא דדוקא לשמואל דס"ל דק"ש כולה אינו אלא מדרבנן מספיקא אינו חזר
וקורא ואין צריך להחזיל כלל אבל לדיון ד"ש למקצת ק"ש מיהו עיקר מן התורה
אס' מספיקא ליה אפי' בוהיה אס' שמוע דרבנן מ"מ חזר וקורא מספק מ"מ אס'
ברי לו שיקרא פרשה ראשונה דאורייתא הרי כיון שהחזיל להתעסק בק"ש יס' לו לחזק
אפי' של דרבנן מספיקא ואס' מסופק נמי מפרשה ראשונה כיון דע"כ צריך לחזור
ולקרות מספק פרשה ראשונה של תורה זה גורם לו נמי לקר' אפי' של דרבנן כיון
דע"כ צריך להתעסק בק"ש משום פרשה ראשונה של תורה חזר וגומר כולה וא"כ
ספק אס' קרא והיה אס' שמוע ע"כ חזר וקורא אפי' שאינו אלא מדרבנן מיהו
הא ראי' מדלא אר"א ספק קרא והיה אס' שמוע בלא"ה לאו ראי' היא וכמש"כ
למעלה : **ומה** שצ"ל בזה הוא דקריאת פרשה שמת כולה הוי מן התורה ולא סגי
בפסוק ראשון של שמוע ישראל אבל פ' והיה אס' שמוע אינו אלא מדרבנן וי"ש לי
להביא ראיה דכל פ' שמוע הוי מן התורה ולא סגי בפסוק שמוע ישראל לחוד מהא
דאמר בר"פ היה קורא (דף י"ד) בעי אחי תנא דבי ר' חייא מר' חייא בהלל
ומגילה מהו שיפסיק כלומר לשאילת שלום מפני הכבוד והיראה כדרך שמפסיקין
לק"ש כדחתן התם אמרין ק"ש דאורייתא פוסק כו' ואס' דק"ש דאורייתא אינו
אלא פסוק ראשון של שמוע ישראל לחוד הא בדידיה אינו ראשי להפסיק לא מפני
היראה כגון אביו או רבו ולא מפני הכבוד אס' לא מפני שהוא ירא ממנו שח' יתרגנו
והא מילתא דפשיטא היא דאין לך דבר שצומד מפני פיקוח נפש וכן כתב הב"י
בא"ח ס"ו דבאמצע פסוק שמוע ישראל אין להפסיק כלל שאין לך דבר גדול
בקבלת (מש"כ ובודאי עומד דמסתבר הוא וי"ש ללמוד זה בק"ו מחפילה דחתן
אפי' המתך שאל בשלומא יפסיק וכו' בש"ע סס באמצע שאל בשלום מי
שהוא ירא ממנו כגון אביו או רבו כו' חזק מפסוק שמוע ישראל וצריך שם כבוד
מלכותו לעולם ועד שלא יפסיק בהם כלל אס' לא מפני מי שהוא ירא שלא יתרגנו
ע"כ ומדקאמר ק"ש דאורייתא פוסק ע"כ אשאר קאי חזק מפסוק שמוע ישראל
וש"מ דהשאר נמי הוי מדאורייתא : ומכאן יס' לי ראי' נמי דהלכה כר"א דאמר
ק"ש דאורייתא דהיינו קריאת פרשה שמת דהאי קרא דבשכב ובקומן אהיהא
פרשה דווקא קפיד דאי כשמואל דאמר קריאת שמת דרבנן וקרא דבשכב ובקומן
בד"ת כתיב ובאיה ד"ת שקורא בשעת שכיבה וקימה יא ואין שיעור לדבר ואפי'
בפסוק אחד סגי אס' כן מצי קאמר ק"ש דאורייתא פוסק ואשאר קאי חזק מפסוק
ראשון של שמוע ישראל דהא בדידיה אינו פוסק א"כ תו לא הוי שאר ק"ש דאורייתא
דכיון דכבר קרא פסוק שמוע ישראל יוצא ידי חובת עיקר קריאת של תורה והשתא השאר
אינו אלא מדרבנן אלא ודאי ע"כ ש"מ דדוק קריאת פרשה שמת הוי מן התורה ומייב
לקרות את כל הפרשה מדאורייתא וכדאמרן עור ג"ל להביא ראיה דפרש' שמוע
כולה הוי מן התורה דחגיגה ר"פ היה קורא (דף י"ג) הדברים על לבבך יכול יהא
כל הפרשה צריכה טוהה ת"ל האלה עד כאן צריכה טוהה מכאן ואילך אין צריכה
טוהה דר"א ר"ע ה"ה אומר אשר אנכי מעוך היום על לבבך מכאן אתה למד
שכל הפרשה כולה צריכה טוהה ופי' החזק דליף לה דאי כדקאמר ת"ל למכתב
אשר צויתך דמנען משמע אפילו מכאן ואילך ע"כ ומדצריך האלה לר"א למעוטי
מכוונ' מכאן ואילך ולר"ע סיה קרא למכתב אשר אנכי מעוך היום לכל הפרש' שצריך
טוהה ש"מ דמן התורה חייב לקרותה את כולה ולא סגי בפסוק ראשון לחוד וא"ת
א"כ מהא גופיה יס' להוכיח נמי דפ' והיה אס' שמוע הוי נמי מן התורה שהרי
כתבו התוס' אדר"ע דאמר כל הפ' כולה צריכה טוהה דמ"מ אינצטרך האלה דאי

לא"ה ה"ה דאפי' שגיי' בכלל ע"כ ויודאצטרך קרא למעוטי פ' והיה אס' שמוע
מכוונה מכלל דעיקר קריאתה הוי מן התורה וראיה זו הביא הפ"ח להוכיח דפ'
והיה אס' שמוע הוי מן התורה : אומר אני דלא ראה הוא כלל דאיכא למחזר
דכמו דלר"א לא משמע ליה שום דרשא מהא דסינה קרא למכתב אשר אנכי מעוך
דליף מיהו ר"ע דכל הפ' כולה ל"כ ה"ה לא משמע לר"ע למדרש מקרא דהאלה
מידי אלא אורחא דקרא הוא ולא לדרשא אחת : תדע שהרי תניא איך החס' על
לבבך ר' ווסרף חזר עד כאן מצות טוהה מכאן ואילך מצות קריאה ר' יאשיה אמר
עד כאן מצות קריאה מכאן ואילך כלומר פ' והיה אס' שמוע מצות טוהה : ומפ'
בגמרא דה"ק עד כאן מצות טוהה וקריאה מכאן ואילך מצות טוהה משום דכתיב
על לבבכם ובלא קריאה מכל מקום סבירא ליה דפרשה והיה אס' שמוע ציי
טוהה אס' כן כדדיה תקשה האי האלה דפרשה שמת למעוטי מצי אחא
דודאי משמע דכמו דסבירא ליה דפרשה והיה אס' שמוע צריכה טוהה
הכי נמי (י) ע"כ כל פרשה שמת ולא דריש האלה למעוטי מכאן ואילך פרשה שמת
גופיה כדדריש לה ר"ה דלדידיה ע"כ האלה לאו דווקא כיון דאפי' פרשה והיה אס'
שמוע צריך טוהה וע"כ הא (י) למא ליה דלמעוטי מידי קארי וי"ש לדחוק בדוחק
גדול : ועי"ל דהאי האלה חף על גב דמשמע ליה לר"ע דלמעוטי אחי לאו למעוטי
פרשה שניה דהא והיה אס' שמוע אינו מן התורה : אלא למעוטי שאר פרשות
שצריך לקרותה מן התורה כפ' ביצרים וידיו מעשר ופ' חלילה וכל הכי דחתן בר"פ
ו' דאשה (דף ל"ב) שא"ל טוהה : וכו' ע"כ פירש התוספתא החס' בר"פ היה קורא
גבי הא דאמר החס' למימר דבצרי רבנן דכל התורה כולה בלא"ה ק"ל נאמרה דהאי
פרשות דאמרן קאי : ואל תקשה עלי שהרי מההיא שמתא נופיה מוכח חפצא
דרבי סבירא ליה החס' ק"ש ככתיבה כלומר בלא"ה דאמר קרא והיו באייתן יו :
וחכמים אומרים בכל לשון דכתיב שמת בכל לשון שאתא שמוע ואמרין למימר
דסבר רבי דכל התורה כולה בכל לשון נאמרה דאס' כלל לשון הקודש נאמרה והיו
דכתב רחמנא ל"ל אינצטרך משום דכתיב שמת למימר דבצרי רבנן כל התורה
כולה בלא"ה נאמרה דאס' בכל לשון נאמרה שמת דכתב רחמנא ל"ל אינצטרך
משום דכתיב והיו ואס' דליפין לשאר כל המצות מק"ש אס' כן מצי קאמר לרבי
אס' דכלה"ק נאמרה והיו דכתב רחמנא ל"ל וכן לרבנן אס' בכל לשון נאמרה
שמת דכתב רחמנא ל"ל דילמא לרבי כיון דכתב רחמנא והיו דקריאת שמת בלא"ה :
ילפין השתא לשאר כל המצות מק"ש דכלה"ק נאמרו וכן לרבנן כיון דכתב רחמנא
שמת דק"ש בכל לשון מהשתא ילפין דכל התורה כולה בכל לשון נאמרה ול"ל
לשנוי אליבא דרבי משום דכתיב שמת : ואליבא דרבנן משום דכתיב והיו : אש"כ
לא ילפין לשאר מצות מק"ש ואס' כן אי"ל לומר לר"ע דהאלה למעוטי שאר מצות
מכוונה אחי דמהיכא תיתי דבשו טוהה דאינצטרך קרא למעוטי : דהא מק"ש
דבצי טוהה לא במרין שאר מצות תימיה : אומר אני דע"כ בלא דדי נמי תקשה
דודאי במרין לשאר מצות מק"ש שהרי לר"ע דסבירא ליה הקורא את שמוע ולא
השמיע לאזנו לא יא' וליף לה משמע דכתב רחמנא גבי ק"ש השמיע לאזנך מה
שאתה מוציא מפך וגמרינן לשאר כל המצות מק"ש דכלל השמיע לאזנו לא יא' לר"י
כדמוכח ההוא דלא יפרך אדם בה"מ בלבו דמדמי בה"מ לק"ש לר"י וכמש"כ למעלה :
ואס' כן תקשה ההיא סוגיא דנבי פלוגתא דרבנן ורבי אי כל התורה כולה בלא"ה
נאמרה או בכל לשון וכמש"כ : ולמה אכתב לקמן סימן ו' דלא במרין שאר מצות
לענין לא השמיע לאזנו לר"י מק"ש למאי דקאמר הגמרא דעמח דר"י משמע
לק"מ ושם יתבאר זה הטיב אבל צירוף קושא זו צריך ביאור ארוך וכו' אולי במ ח
ומצי שאינו ג"מ (ה) כך כהוב למזן שלנו לא העתקתי : **עור** הביא הפ"ח ראיה
דוהיה אס' שמוע הוי מן התורה מהא דאמר הקורא את שמוע צריך שיהיו את לבו
רב אחא אומר משם ר"י כיון שכיוון לבו בפרק ראשון שוב א"ל ובהוספתא אמר אס'
כיון לבו בפרק ראשון אף על פי שלא כיון לבו לפ' אחרון יא' : הנה בין למד בין למד
ב"פ ראשונה הוה מן התורה אלא דבהא פליגי ת"ק ס"ל כי היכא דבפרק ראשון
כתיב על לבבך ודברת בס גס צריך שיהי כתיב על לבבכם לדבר בס לכן צריך
שיכין בב"פ ראשונה : ור"י סבירא ליה כר"י דבפ"א איכא מצות טוהה וקריאה
מכאן ואילך ליכא אלא מצות קריאה והא דכתיב על לבבכם לדבר בס מייבצי ל"י
לדבר יצחק דאמר ושמעת את דברי אלה צריכה שתהא שמה כנגד הלב ע"כ :
ואין זה ראיה דת"ק ור"י לאו בקראי פליגי אלא לת"ק כל הג"ש דק"ש צריך טוהה
פרשה ראשונה כולה (י) דלר"ע ועד על לבבך לר"י מן התורה מכאן ואילך מדרבנן
ולר"י אין צריך טוהה אלא פרשה ראשונה של תורה בלבד דבר"ע רבי סבירא ליה :
מכל מקום ראי' זו מפלוגתא (י) דר"מ ור"א אינו רחיה דכל (ה"ש) ה"ה מן התורה
דא"ל דאסתכתא בעלמא הוא : תדע דלשמואל דאמר ק"ש דרבנן ע"כ אסתכתא
הוא : אלא דסוגיא אחת צריכה ביאור דמשמע מנחה לכאורה דפ' והיה אס' שמוע
הוי מן התורה דהכי קאמר החס' על לבבך ר' ווסרף חזר עד כאן מצות טוהה
מכאן ואילך מצות קריאה ואמרין מ"ש מכאן ואילך מצות קריאה דכתיב לדבר
בס ה"ה כתיב ודברת בס : ה"ק ע"כ מצות טוהה וקריאה מכאן ואילך קריאה בלא
טוהה : ומ"ש ע"כ מצות טוהה וקריאה : דכתיב על לבבך ודברת בס ה"ה כתיב על
לבבך לדבר בס : והוא מייבצי ליה לכדור יצחק דאמר ושמעת את דברי אלה צריכה
שתהא שמה כנגד הלב : ומדקאמר ה"ה כתיב על לבבכם לדבר בס ע"מ דוהיה אס'
שמוע הוי מן התורה וי"ל דודאי לפי מה דס"ד דהתקשה השתא לדבר בס ועל
לבבכם דכתב רחמנא בפ' שניה בקריאה וטוהה איירי פרשה והיה אס' שמוע הוי מן

התורה

שאנת אריה דיני ק"ש סימן בג

דכל ג"פ הוא מה"ת שמוע והיה אם שמוע משום שואמ' בהם בשבך ובקומך ופרשת
צ"ת משום יציאת מצרים שבה דל"ן זה כלום • דולטעמך אפילו את"ל דכל ג"פ
הוא מה"ת הא מ"ת אין מעבדין זה את זה ואם קרא אחת מהן ידי חובת אותה
פ' מיהו יאז שהרי בכל חדר וחדר נאמר בה צווי לעצמו • א"כ אחת תקשה א"ך
ס"ד אם יכולין להתחיל ולגמור את כולה אין אבל פרק א' לא • אע"פ שאין דל"א ל'
למעבד תלפ"ת מנות חדא מנה נמי לא לעבד בתמיה • אלא ע"כ הא דס"ד אם
יכולין להתחיל ולגמור את כולה אין אבל פרק א' לא • לא בחר טעמא אול
והמקשה גופיה לא ידע טעמא של דבר אלא דפשעא דמתניתין הכי משמע ליה •
ובד"ן הוא דה"ל לאקשויי אם יכולין להתחיל ולגמור את כולה אין • אבל פרק א' לא
מ"ט הא יאז ידי חובת ק"ש של תורה בפ"א לא כיון דאשכח ברייתא דתני בהדיא
דסני ליה בפ"א אלימא ל' לאקשויי מיהו • והשתא נקטינן להלכה דפרשה ראשונה
הוי מן התורה אבל פ' והיה אם שמוע אין לה עיקר מה"ת ואין קריאתה אלא
מדברי סופרים כנ"ל :

סימן

שאלה • במדינות הללו שקורין ק"ש וברכותיה ומתפללין ערבית מבע"י היאך
ראוי להתנהג עם ק"ש לנאת ידי חובתו בתקונה אליבא דהלכתא :

תשובה • בדין מסכת ברכות תנן מאומתי קורין את שמוע בערבית משעה
שהכהנים נכנסין לאכול בתרומתן ומפרש בגמרא דהיינו ז"ה ופסק

הרי"ף דכן הלכה ודלא כהני תנאי בברייתא בגמ' דמקדמי זמן ק"ש לז"ה וכתבם
בגמרא נמי הכי ס"ל כסתם מתניתין • וז"פ הרמב"ם בפ"א מה" ק"ש • וז"פ
רש"י במתניתין דהקורא קודם לכן לא יאז ידי חובתו ומסיים רש"י א"כ לתא קורין
אותה בבה"כ כדי לעמוד בתפילה מתוך דת' • והכי תנאי בברייתא בברכות יר'
לפיכך חובה עלינו לקרותה משתחשך ובקריאת פרשה ראשונה שאדם קורא על
מעוטי יאז ע"כ • והתוספת פ' בשם ר"ת דק"ש דבה"כ עיקר משום דק"ל כרבי
יהודה דאמר בפ' ת"ה (דף כ"ו) דזמן תפלת המנחה הוי עד פלג המנחה דהיינו
י"א שעה פחות רביע ומיד שכלה זמן מנחה מתחיל זמן ערבית ומה שאנו מתפללין
לפעמים מנחה אחר פלג המנחה כרבנן דפליגי אר"י משום דאמר לקמן השתא
דלא איתמר הילכתא לא כמר ולא כמר דעבד כמר עבד דעבד כמר עבד •
ואני תמה דהרי הא דקאמר השתא דלא איתמר הילכתא דעבד כמר עבד היינו
משום דכיון דתפילה דרבנן אולין בספיקא להקל אבל ק"ש דהוי מן התורה כיון
דמספקא לן מספיקא אית לן למיזל לחומרא דק"ל ספיקא דאורייתא לחומרא
ובדאמרינן בפ' מי שמתו (דף כ) א"ר יהודה אמר שמואל ספק קרא ק"ש ספק
לא קרא אינו חוזר וקורא מ"ט ק"ש דרבנן ור"א ספק קרא ספק לא קרא חוזר
וקורא מ"ט ק"ש דאורייתא ופסקו הפוסקים כר"א ומספיקא חוזר וקורא לחומרא
וה"ל בפלוגתא דר"י ורבנן דקאמר הגמרא דלא איתמר הילכתא כמר ולא כמר
וה"ל ספיקא לגביה ק"ש אית לן למיזל לחומרא ואין יאז ידי חובת ק"ש עד ז"ה
דילמא הלכה כרבנן דזמן מנחה הוי עד הערב ואין זמן ערבית מתחיל לא משעת
ז"ה ואילך • וז"ל דהתוס' לטעמיהו אולו דס"ל דהלכה כמ"ד ק"ש דרבנן וכמ"ש
בשם למעלה סימן א' ואית לן למיזל בספיקא לקולא ואיכא למימר דר"ת נמי
הכי ס"ל • וחזיק ר"ת את דבריו מדבר גלי של שבת בע"ש מסתמא היה קורא
ק"ש אלמא זמן ק"ש מפלג המנחה ואילך • והשיב עליו הר"ש דזה אינו רציה
דילמא סבירא ליה לרב (א) כר"י דאמר לקמן (דף ז') תפילה באמצע
תיקנו וא"ל לסמוך גאולה של ערבית לתפילה והיה קורא ק"ש אחר ז"ה ע"כ •
לדידי לאו תשובה היא דהא אמרינן ר"פ תפילת השחר (דף כ"ו) מדבר גלי של
שבת בע"ש מבע"י ש"מ הלכה כר"י כלומר דאמר זמן מנחה עד פלג המנחה
ומכאן ואילך ע"ל זמן תפלת ערבית ודחין אדרבה מדר"ה ורבנן לא הוו מנלו
עד אורתא ש"מ אין הלכה כר"י ומסקינן השתא דלא איתמר הלכת' כו' ודעבד כמר
עבד כלומר דעבד כרבנן ומנלי תפלת המנחה עד הערב עבד ודעבד כר"י דס"ל
זמן תפלת המנחה עד פ"ה ומכאן ואילך עבר זמנה וע"ל זמן תפילת ערבית
ומאן דעבד כר"י ומנלי ערבית מפ"ה ואילך עבד ושפיר דמי • והשתא תקשה
לדין אמאי דעבד כר"י ומנלי ערבית אחר פלג המנחה עבד ושפיר דמי ואמאי
כדי דעבר זמן מנחה מפלג המנחה מ"מ לדין דק"ל (ב) כרבי יהושע ב"ל דאמר
התם אריה בן ע"ה זה הסמוך גאולה של ערבית לתפילה אין ראוי להתפלל
ערבית עד הלילה דהוי זמן ק"ש וברכותיה כדי שיסמוך גאולה לתפילה אלא
ודאי זמן ק"ש הוי נמי מפלג המנחה לר"י וזה ראיות ר"ת • אבל מ"מ כ"ל דאין
זה ראיה כלל וגלשה תשובות בדבר חדא דל"ל דלא קפדינן אסמיכת גאולה לתפילה
אלא כשתתפלל בזמן ק"ש אבל כשתתפלל ערבית מפלג המנחה שעדיין לא הגיע
זמן ק"ש ל"ל בה • וכה"ג פירש"י בפ' ת"ה (דף ל') גבי הא דאמרינן התם
אביו דשמואל ולי כי הוה בעו למיפק לאורתא הוה מקדמי ומנלו וכד הוי מטי
זמן ק"ש קרו ולא הוי סומכי גאולה לתפילה אף על גב דבשל שחרית (ג) ע"כ
מודו דבעי למסמוך • ופירש"י ומשום מסמוך גאולה לתפילה כיון דמנלו
קודם ק"ש לא קפדו ע"כ • והאי קודם ק"ש שפירש רש"י ע"כ קודם זמן ק"ש
קאמר דאי משום קודם ק"ש הוא דלא קפדי ואע"ג דמטי זמן ק"ש נמי והא
דבעי למסמוך גאולה לתפילה היינו בקורא ק"ש וברכותיה ואחר כך מתפלל הוא
דבעי למסמוך ולא יפסיק בין גאולה לתפילה אבל אם רצה להקדים תפילה

לק"ש ל"ל בה שהרי בערבית קאמר (י) ר"י תפלת באמצע תיקנו (ח) וריב"ל
פליג עליה וקאמר אריה בן ע"ה זה הסמוך גאולה של ערבית לתפילה
הילכך מיבעי לאקדומי ק"ש לתפילה ולא באמצע (ו) כר"י והרי אפילו אם
יקדי' תפילה לק"ש ל"ל בה וא"ל לחוש לסמיכת גאולה לתפיל' בכה"ג וא"כ אחת משום
סמיכת גאולה לתפילה הרשות בידו למעבד (ז) כר' יוחנן אלא ודאי ש"מ כל היכא
דבעי למסמוך גלי זה לתפילה אינו רשאי להקדים תפיל' לק"ש • והכי נמי משמע
ההיא סוגיא דפ' ת"ה גופיה • וע"כ כיון דמנלו קודם ק"ש לא קפדו דפירש"י
קודם לזמן ק"ש קאמר : • וע"ל כוונתו שפי' חלמידי ר"י הביא הר"ש עצמו בפ'
תפלת השחר רב גלי של שבת בע"ש מפ"ה ולמעלה ולאחר ז"ה היה קורא ק"ש
בעומתה אע"ג שלא ה"י סמוך גאולה לתפיל' כיון שה"י מטיין למנחה להוסיף מחול
על הקודם לא חייס לסמיכה ע"כ • ותימה לי על הר"ש הא"ך שכת דברי עצמו
ול"ל לדחות בפ"ק ראיות ר"ת מהא דרב בע"ה ולאקומי לדרב דלא כהלכתא
(ה) כר"י דאמר תפלה באמצע תיקנו • והיחזק מחזור מש"כ הרשב"א בתשו' סי'
מ"ז שאע"פ שאין יאז ידי חובת ק"ש בקריאת בה"כ מפ"ה • מ"מ יכול לקרו' את
הברכות שכתב שברכות ק"ש לפני' ולאחרי' אינו ברכות של ק"ש כמו ברכות התורה
וברכות המנוח שאם כן היה לו לברך לקרוא את שמוע אלא ברכות הן
שתיקנו בפ"ה אלא שתיקנו לאתריס לפני ק"ש ולאחריו וכן הסכימו הגאונים עד
כאן • אבל שפי' תשו' קמאי י"ל דלאו תשו' הן לדברי ר"ת דאי כתר"י דאף ע"ג
דצ"י למסמוך גאולה לתפיל' מ"מ משום מנחה להוסיף מחול ע"ה • א"כ לא חייס לסמיכה
ק"ל דא"כ מנ"ל להגמ' לאכתיב מדר"ה ורבנן לא מנלי עד אורתא ש"מ הן הלכה
כר"י דילמא לעולם אימא לך דהלכה כר"י דאין זמן מנחה
אלא עד פלג המנחה ומכאן ואילך עבר זמן מנחה והיכא שלא התפלל
מנחה קודם פלג המנחה א"א להתפלל בזה פ"ה כר"י • וכן אי עבר זלי ערבית
אחר פ"ה יאז י"ה דעבד כר"י דעבר מנחה זמן תפלת המנחה וע"ל זמן ערבית
והא דלא מנלו עד לאורתא היינו להתחילה ומשום סמיכת גאולה לתפיל' (ז) כרבי"ל
דק"ל כוונתיה הוא דעבדו הכי • וא"כ דהכי דייק מדל"א מנלו עד לאורתא אפילו
בע"ש דמשום סמיכת גאולה לתפילה ל"ה כיון שמתוין למנחה להוסיף מחול ע"ה • א"כ
אלא ודאי ש"מ דס"ל דאין הלכה כר"י הא נמי לאו ראי' היא דילמא ס"ל לר"ה ורבנן
כמ"ד דא"ל להוסיף מחול ע"ה • א"כ לא בעינן דה"כ בלבד ולא בשבת וי"ט וכדג'
הרמב"ם וכמ"ש ב"ה בפ"ה מהלכ' שביעות העשור וכיון דאין מנחה להוסיף
ע"כ חייס לסמיכה ולע"ה כר"י ס"ל יאז ע"כ מאן דאית ליה כר"י קורא ק"ש וברכותיה
ומתפלל ערבית מפ"ה והכי עבדי רב שסמוך גאולה לתפיל' (י) כרבי"ל ומהו נדחה
סברת הר"ש דפ"ק דברכות שדחה ראיות ר"ת דילמא רב (י) כר"י ס"ל דאין תפלות
באמצע תיקנו וא"כ סמיכת גאולה לתפילה • דא"כ מנ"ל דר"ה ורבנן דלא מנלו עד
אורתא לא ס"ל כר"י • דילמא אע"ג דס"ל כר"י מ"מ לא מנלו עד אורתא משום
סמיכת גאולה לתפיל' (י) כרבי"ל ס"ל דאמר אריה בן ע"ה כו' דק"ל כוונת' א"ל
ודאי דרב היה מנלי של שבת בע"ש בסמיכת גאולה לתפילה וכדברי ר"ת וז"ל • גם
מה שדחתי ראיות ר"ת דהא דרב מנלי של שבת בע"ש ולא חייס לסמיכת גאולה
לתפיל' היינו טעמא משום דעדיין לא הגיע זמן ק"ש לא חייס לסמיכה וכדברי רש"י
וקרא ק"ש אחר ז"ה • נמי ליחא שהרי אהא דאביו דשמואל ולי אמרינן כמאן כי
האי תנא דתימא השב"ס לישיב בקרון או בספינה מתפלל ובשינוע זמן ק"ש קורא
רשב"א אומ"בין כך ובין כך קורא ק"ש ומתפלל כדי שיסמוך גאולה לתפיל' ואמר
במאי קמפלגי מ"מ תפלה מעומד עדיף ומ"מ מסמוך גאולה לתפלה עדיף ולפרש"י
הא דקאמר מ"מ מסמוך גאולה לתפלה עדיף אע"ג דקודם זמן ק"ש לא חייס
לסמיכה ע"כ • ה"ק מוטב שימתן מלהתפלל עד זמן ק"ש כדי שיחשיב לסמוך ויקיים
מנחה סמיכת גאולה לתפיל' משתפלל מעומד קודם זמן ק"ש אף על פי שאכתי לא
חל עליו חוב מנחה סמיכת גאולה לתפלה • והרי אפי' ת"ק לא קאמר להקדים תפיל'
לק"ש ולא חייס לסמיכת גאולה לתפלה אפי' בקודם זמן ק"ש אלא בהשכים לישיב
בקרון או בספינה דל"א לו להתפלל מעומד וכדאמר מ"מ תפיל' מעומד עדיף • הא
לאו הכי כ"ע אפי' ת"ק מודה דמסמוך גאולה לתפלה עדיף • וא"כ אס"ד דרב
דמנלי של שבת בע"ש בלתי סמיכת גאולה לתפלה היה ומשום דעדיין לא הגיע זמן
ק"ש רב דאמר כמאן • אלא ע"כ רב בסמיכת גאולה לתפלה הוי מנלי דכ"ע מודו
דכה"ג בלא אונס בעי סמיכה וא"כ שפיר הביא ר"ת ראי' לדבריו מהא דרב דע"כ
גם ק"ש קרא • וא"ת למאי דפי' דלת"ק נמי אפילו קודם זמנו בעי סמיכה והא
דמתפלל וא"כ קורא ק"ש • ה"ע משום דתפיל' מעומד עדיף ל"ל לרש"י למ' כלל
דמשום דעדיין לא הגיע זמן ק"ש לא חייס לסמיכה ומנ"ל דלא סגי לת"ק בזה
טעמא לחוד דתפיל' מעומד עדיף ואע"ג דכבר רמי עלי' מנחה סמיכה • כבר
יבשרי זאת ב"א אין זה מקומו • מ"מ ראיות ר"ת נדחה בזה דדברי הרשב"א
בשם הגאונים ועל כיוצא בזה אמרו טובא חדא פלפלתא חריפתא כו' • גם מה
שמדמי ר"ת ק"ש לתפלת ערבית עצמה שומנה מפלג המנחה לר"י יפה דחה
הרא"ש שם דל"ד דק"ש בזמן שכיבה תליא ופפלג המנחה אכתי לאו זמן שכיבה
הוא • ועוד קשה לי כיון דא"ל לקיים דברי ר"ת אלא משום דס"ל דק"ש דרבנן
דאי דאורייתא כיון דמספקא לן אי הלכה כר"י או כרבנן • ה"ל ספיקא דאורייתא
ולחומרא א"כ אמאי סמכו רוב האחרונים על זה ואין נמי סמכי' עלה לסמוך על
ק"ש מפלג המנחה ואילך הא ק"ל דק"ש דאורייתא וכ"פ רוב פוסקים וכן עיקר
כמש"כ לשיל סימן א' • ועוד שכבר הכתינו שם דאפילו לשמוא דאמר ק"ש דרבנן
היינו

(א) ז"ל כר' יהושע בן לוי : (ב) ז"ל כר' יוחנן : (ג) ז"ל כוונת ע"ה : (ד) ז"ל ריב"ז : (ה) ז"ל ר' יוחנן : (ו) ז"ל ריב"ז : (ז) ז"ל ריב"ז : (ח) ז"ל ריב"ז : (ט) ז"ל ר' יוחנן : (י) ז"ל ר' יוחנן : (יא) ז"ל ריב"ז : (יב) ז"ל ר' יוחנן :

וזהו דוקא קריאת פרש' זו של שאלת אהל מ"מ מודה דשכ"פ צריך לקרות איהו דבר תורה בכ"מ שירצה בזמן שכיבה וקומה מן התורה והיינו דאמר החס' אליבא דשמואל דקרא בשכבך ובקומך בד"ה כתיב כמ"ש שם בראיות ברורות . והא דק"ש דרבנן לשמואל היינו קריאת פ' של ק"ש דווקא הוא דהוי מדרבנן שיחזרו לפ"סות אלו דווקא לקרותם כדי לזאת ידי חובת ד"ה של בשכבך ובקומך שחייבה תורה . א"כ כיון דמספקא אי הלכה כר"י דמפלג המנחה הוי זמן ערבית וה"ה ק"ש לסדרת ר"ת אלו הלכה כרבנן עכ"פ חייב לקרות אחר זאת הכנב"ל ר"ת חיה דבר של תורה שחובו מן התורה דלא בק"ש שקרא מפלג המנחה לא יא' ידי חובתו דהא ה"ל ספיקא דליתא הלכה כרבנן וק"ל ספיקא דאורייתא לתומרא וכדאמר גבי ק"ש גופיה ספק קרא חוזר וקורא למ"ד ק"ש דאורייתא . ומדברי ר"ת ורוב אחרונים שמעטו אחריו משמע שא"ל לקרות שום דבר בלילה אחר שקרא ק"ש מפלג המנחה שהרי לא הוכירו מזה דבר . וכן מהניס העולם במדינות הללו שהלילות קורים מאוד בימות הקץ שישינים על מטתם קודם הלילה ונמשכים בשניה זמן רב על היום וסומכים הכל על ק"ש שקרא מפלג המנחה והיה מן התימה להקל בספיקא דאורייתא ונשכ"פ אפי' לשמואל היו חייבין לקרות איהו ד"ה אחר זאת הטובים כדי לזאת מספק ידי חובת של ד"ה דבשכבך שחובו מן התורה ועוד מסתבר הדבר כיון דשיקר חובת הקריאה מן התורה אפי' לשמואל והא דקאמר ק"ש דרבנן היינו דוקא קריאת פרשות הללו שהקנו הכמים דווקא לזאת ידי חובת קריאה אם כן כיון דמחוייב לחזור ולקרות בחד לא הטובים אף על פי שכבר קרא ק"ש מפלג המנחה צריך לחזור ולקרות ק"ש דווקא כפי תקנות חכמים . דהכי אמרינן בפ' מי שמתו שם אמר שמואל ספק קרא קריאת שמע ספק לא קרא אינו חוזר וקורא ספק אמר אמת ויציב ספק לא אמר חוזר ואומר מ"ט קריאת שמע דרבנן אמת ויציב דאורייתא ופריך מדהאן בעל קרי מהרהר בלבו ואינו מברך לא לפניה ולא לאחריה ואי ס"ד אמת ויציב דאורייתא לברך לאחריה ומשני מ"ט מברך אי משום יציאת מדרגה הא אידבר ליה בקריאת שמע ופריך ולימא הא ולא ליבצי הא ומשני קריאת שמע עדיפא דלית ביה חרתי הרי כיון דליתא מדרגה דאורייתא אף על גב דק"ש דרבנן מ"מ תיקנו לבצל קרי לקרות ק"ש הואיל ואית ביה חרתי : וה"ה בספק קרא ק"ש ספק לא קרא אפילו לשמואל דס"ל ק"ש דרבנן מ"מ כיון דליתא מדרגה דאורייתא מספיקא חוזר וקורא ק"ש דלית ביה חרתי כמו שכתבו החס' שם . א"כ לפי מה שהוכחתי דשיקר הקריאה הוי מן התורה לפי זה בספק קרא אפי' לשמואל חוזר וקורא ק"ש דכיון דצריך לחזור ולקרות משום ספק עיקר קריאה דהוי מן התורה חוזר וקורא ק"ש דווקא ולא שני בשאר ד"ה דק"ש עדיפא דלית ביה חרתי . וה"ה ק"ש שקרא מפלג המנחה ספיקא הוי וכיון דמשום עיקר קריאה צריך לחזור ולקרות משמחה ע"כ חוזר וקורא ק"ש דלית ביה חרתי והוא דר"ת חתי דלא כמ"ן לפי סברת החס' ענין דאם כן אפילו לפי דעתו צריך לחזור ולקרות ק"ש דווקא מספיקא אחר זאת הטובים אפי' שכבר קרא מפלג המנחה ולמעיל וכדאמרן **ועתה** נבא לדברי רש"י שכתב ובקריאת פרשה ראשונה שאדם קורא על מטתו יא' וכבר הקשו עליו החס' ו"ל והרבו בקושיות דא"כ ג' פרשיות ה"ל לקרות . ועוד קשה דצריך לברך ב' לפניה וב' לאחריה בק"ש של ערבית ועוד דאורו ק"ש ס"ע דלמטו אינו אלא משום מוקין כדאמר בסמוך ואם ת"ח הוא א"כ . וצ"ל דא"כ פסקי' כריב"ל דאמר תפילות באמצע תקנוספי' באמצע ציב"ק ק"ש ציב"ק של שחרית לק"ש של ערבית ואין ק"ל כר"י דאמר לקנות איהו בן ע"ה זה הסומך גאולה של ערבית לתפילה ע"כ . והנה מהא דפסקין כריב"ל כבר חירגתי למעלה יפה . גם הא דצריך לברך לפניה ולאחריה נתיישב מתוך דברי הרשב"א בשם הגאונים שכתבתי למעלה גם מה שהקשו מהא דאמרינן ואם ת"ח הוא א"כ אינו קושיא כלל דמיידי התם בקורא ק"ש ומתפלל מ"ה ולמעלה וזה פשוט וכבר מבואר זה בדברי הרא"ש ולא נשאר מכל מה שהקשו עליו אלא זו דא"כ ג"פ הוי ליה לקרות . ואומר אני שראתה עיני של רש"י מה שראו עיני בעלי החס' וסבירא ליה לרש"י כהני עשמי שכתבו החס' שאנו סבירא לן כ"י דאמר זמן תפילת ערבית וק"ש הוי מפ"ה וכדברי ר"ת . א"כ דאין סומכין אשאר תנאי דמקדמי ק"ש ל"ה וכמ"ס לקמן בשם החס' אלא דסבירא ליה דק"ש דאורייתא כמ"ס בר"פ מי שמתו גבי הא דתנן את שלחן המטה נורף בהן חייבין משא"כ בתפילת משום דק"ש דאורייתא וקפירש' בכמה מקומות דק"ש דאורייתא וקשה לרש"י ו"ל הרי הא דר"י ספיקא הוי כמ"ס וק"ל דספיקא דאורייתא לתומרא וגם על שאר תנאי דמקדמי ק"ש לזאת הטובים אין לשמוך על יחידאי מפני שעת הדחק כמה ש' הרא"ש דודאי בדאורייתא אפילו בשעת הדחק לא עבדינן כיוחדי' במקום דרבים פליגי עליהו ולא איפסקא בגמרא הלכתא בהדיא כיוחדי' אלא בדרבנן כדאמר' בפ"ק נדה (דף ו' ע"ב) גבי אשה שצדו עליה ג' עונות . הילכך פירש' דבקריאת פ"ה שאדם קורא על מטתו יא' משום דס"ל פ"ה הוי מן התורה וליכא למסומך על הני עשמי דאמרן בדאורייתא אהל מפ"ה ואילך אינו אלא מדרבנן ספיר סומכין על הני עשמי דאמרן בדרבנן . כן נ"ל ללמד זכות על רש"י ו"ל שלא יהא דבריו תמוהין ובלי ענין שפוטו ק"ש של ג' פרשיות בקריאת פ"ה של מטתו . ועל הוכחת יציאת מדרגה שפ' ויאמר שמואל מן התורה אפילו בלילה כדתנן בספ"ק דברכות דלא שייך רש"י ו"ל ע"כ צ"ל דס"ל כמ"ס . שאכתב לקמן בדיני הוכחת יציאת מדרגה : מ"מ נ"ל דא"כ ליישב שעת רש"י שיהא אדם יוצא ידי חובת ק"ש בקריאת פ"ה שקורא על מטתו אלא מטעמא דבשעת הדחק אנו סומכין על שאר תנאי דאלו מטעמא דר"ת אכתי תקשה לך כיון דק"ש שאנו קורין מפלג המנחה ספיקא הוי

ובע"כ פ"ה צריך לקרות מספיקא אחר זאת הטובים דהוי זמן ק"ש בודאי לכ"ע למאי דס"ל לרש"י ק"ש דאורייתא ספק זה גורם שצריך לקרות כל הג' פרשיות של ק"ש דהכי אמרינן בפ' היה קורא (דף ע"ו) קרא ועשה ואינו יודע להיכן עשה באמצע פרק יחזור לראש בין פרק לפרק יחזור לפרק ראשון בין כתיבה לכתיבה יחזור לכתיבה ראשונה והקשו חר"י לשמואל דאמר ספק קרא קריאת שמע ספק לא קרא אינו חוזר וקורא מ"ט ק"ש דרבנן : היכא אמר הכא שחוזר לראש הפרק . ו"ל שאינו חוזר זה לזה דבשלא קרא כלל אינו חוזר וקורא דק"ש דרבנן . אבל בשתחיל לקרוא אפי' שמואל מודה שאם עשה יש לו לתקן כיון שהתחיל ע"כ . וא"כ ה"נ כיון דצ"ל צריך לקרות פ"ה מספיקא אחר צ"ה וצריך להתחיל מספיקא . בע"כ צריך לחזור ולקרות אפילו והיה אם שמוע ויציאת אפי' שאין לא דרבנן דכיון שהתחיל בע"כ גומר . וא"כ הא דסגי בקריאת פ"ה על מטתו לרש"י צ"ל מטעמא דבשאר פרשיות דרבנן סומכין על שאר תנאי דמקדמי ק"ש ל"ה : ו"ל הרא"ש ור"י פי' דאנו סומכין על שאר תנאי דמקדמי זמן ק"ש ל"ה ואפי' דהלכה כסתם משנה ורבנן מ"מ בתפילה הקילו גם מפני טורח צבור להחמיק שנית לתפילת ערבית והיו מתפללין ביחוד והנה כן להתפלל מנחה וערבית ביחד ומפני הדחק והנה כן וכ"כ בספר המאור וכה"ג כתבו החס' בשם ר"י ו"ל ומ"מ אין ראוי לסמוך ע"ז אלא למ"ד ק"ש דרבנן אהל למאי דק"ל ק"ש דאורייתא לא . ועוד אפילו למ"ד ק"ש דרבנן מטע' זה אין להקדי' ק"ש לזאת הטובים אלא זמן מוטעו שהרי תנאי פליגי החס' ברפ"ק דברכות מאימתי קורין את שמע בערבית רמ"א משעה שבי אדם נכנסין לאכול פיתו בע"כ והכ"א משעת זאת הטובים וה"ה ס"ל לר' יהושע ולר"א משעה שקידש היום בע"כ דהיינו בין השמשות שהוא ספק יום ספק לילה וקידש היום מספק דפ"ה רש"י . ורמ"א אמר בברייתא שני משעה שהכניס עובלין לאכול בתרומתן דהיינו קודם ב"ה שם כדי שיהא להם הערב שמש בודאי יום . א"ל ר"י הלא כהנים מצב"י הן עובלין כלומר ואינו זמן שכיבה עדיין וקרא בשכבך כתיב ר' תנינא אמר משעה שהני נכנס לאכול פתו במלח ר' אחא וא"ל ר' אחא אמר משעה שרוב צ"ח נכנסין להסב ופירש"י אית דאמרי בימות החול ואית דאמרי בשבתות . והרי אם באנו להקדים ק"ש ל"ה א"כ להקדים אלא אדר"מ ורבי אליעזר לחד שהרי שיעורא של רבי תנינא מסיק הגמרא התם שהוא מאוחר מ"ה דאמרינן הי מניינא מאוחר מסתברא דעני מאוחר דא"כ דעני מוקדם ר"ת היינו ר"א אלא לאו ש"מ דעני מאוחר כלות לשע' שהכניס נכנסין לאכול בתרומתן שהוא צ"ה ומדלא קאמ' דעני מוקדם לבה"ש דר"א ש"מ דפשיטא ל' להגמרא דאין זמן שכיבה קודם לזמן הזה ומהא מוכח נמי דשיעורא דר"א דעשה שבי אדם נכנסין להסב מאוחר נמי ל"ה מההיא הוכח' גופה וס"מ דליכא למ"ד דזמן שכיבה הוי קודם ב"ה ש"מ . וצירי' אמר הן תינן משעה שהכניס נכנסין לאכול בתרומתן תנא רבי חי'א משעה שבי אדם נכנסין לאכול פיתו בליל שבת ומוכח התם בהדיא דהוי אחר צ"ה וב"ה דעשה שבי אדם נכנסין לאכול פיתו בליל חול דהוי אחר צ"ה שנתאחרין לאכול בחול יותר מליל שבת שהכל מוכן כמו שפירש"י ואהא דא"ל ר"י לר"מ הלא כהנים מצב"י הן עובלין אמר בגמרא שפיר קא"ל ר"י לר"מ ור"מ הכי קא"ל מי סברת דאנא אבה"ש דידך קא' חמינא אנא אב"ה דר"י קא' חמינא דא"כ בה"ש כהרף עין זה נכנס וזה יוצא וא"כ לעמוד עליו וא"כ האי שיעורא דר"ת אינו אלא משע' יותר מכדי מהלך חמשים אמה מב"ה דכהרף עין דר"י שהרי שיעור טבילה הוי כדי מהלך ג' אמה כמ"ס החס' והרא"ש בש"פ ממסכת שבת (דף ל"ה) ו"ל דא"כ דס"ל משעה שקידש היום בע"כ שהוא ב"ה ש"מ אפי' תימא דאב"ה דר' יואבא קאי דנפיש שיעורא הא אפילו לרבה שם בפ"ב דשבת דאמר בה"ש דר"י הוי תלת רביעי מיל שהן אלק' ות"ק אמה קודם צ"ה אין להקדים לקרוא את שמע קודם אלק' ות"ק אמה ל"ה וכ"כ לר"י דאמר התם בה"ש דר"י אינו אלא תרי תילתא מיל שהיא אלק' ושל"ג אמה ושל"ש דוטר שיעורא טפי . ועוד נ"ל דצ"ל דאמר משעה שק"ה בערב שבת והוא בה"ש דאב"ה דר"י קאי דאמר התם בה"ש משתקע החמה כדי מהלך חצי מיל שהוא שיעור מהלך אלק' אמה אהל מקמי הכי כ"ע מודה דלאו זמן שכיבה הוא דאם לא כן אלא ר"א אב"ה דרבי יואבא קאי ק"ל דאמאי קאמר הגמרא דר"מ אבין השמשות דר"י קאי דוטר עובא לימא דר"מ אב"ה דר"י קאי וזמן טבילה דמקמי הכי דהיינו אלק' וב' אמה הוא זמן ק"ש לר"מ אלא ע"כ קים ליה להגמרא דבהא' שיעורא אכתי לאו זמן שכיבה הוא וכ"כ דבשיעור בה"ש דר"י אפילו לר"י דהוי תרי תילתי מיל שהוא אלק' ושל"ג אמה ושל"ש דלא הוי זמן שכיבה וכ"כ לרבה דנפיש שיעור' דב"ה דר"י יותר מזה דלאו זמן שכיבה הוא . והא נמי אין לומר דר"א אב"ה דר"י קאי דאינו אלא כהרף עין דא"כ מאי פליגי רבי יהושע עליה ואמר משעה שהכניס מטוהרין לאכול בתרומתן דהיינו צ"ה היינו ר"א שהרי בה"ש דר"י שהוא כהרף עין א"כ לעמוד עליו ושיין בתוספ' והרא"ש בספ"ב דשבת ואין לי להאריך בזה מפני שאין כ"מ לעניינינו **ודע** דרש"י פירש' בפ"ק דברכות בה"ש דר"י מהלך חצי מיל לפני צ"ה ולימא דהא צ"ה דר"י הוא ודר"י לרבה כדלית ליה ולרב' יוסף כדלית ליה וכמ"ס ו"ל שיש ט"ס בפירש"י : ומחזר לעניינינו הרי מאן מקדים לזמן ק"ש בכל הני תנאי ר"א ואפי' לא מקדים ליה מאלק' אמה קודם צ"ה שהוא כדי מהלך חצי מיל ועולה לפי חשבון מהלך אדם בינוני עשרה פרסאות ליום כדאמר' בפ' מי שהיה עומא מעט יותר מתרי רביע שעה וקודם לכן לאו זמן ק"ש הוא ואין שמקדימין ומתפללין ערבית וקורין ק"ש קודם לזה' הרבה ע"כ אדר"ת סומכין דלר"י זמן ק"ש הוי מפלג המנחה והרי לא איתמר הילכתא לא כר"י ולא כרבנן וק"ל

שאגת אריה דיני קש סימן ד

עבד עובדא כרבנן ולחומרא • אבל נבי ק"ש בלאחר חצות כיון דלר"ג עדיין זמן ק"ש הוא ורשאי לקרות • א"כ בע"כ מהיב לקרות ואי הוי עבד עובדא לחומרא כרבנן אפי' את"ל דלרבנן שוב אינו רשאי לקרות מדרבנן ה"ל חומרא דאחי לדי קולא למאי דס"ל לר"ג דעדיין רשאי • ומחייב לקרות נמצא אתה משקיבו ממזות ק"ש שלא כדון הילכך לא עבד עובדא כרבנן • אלא ע"כ לא קשיא ליה אלא מדר"ג דעבד עובדא להקל ולטאר כרבנן דפליגי עליה • וה"ל לר"ג למעבד עובדא לקולא כרבנן דפליגי עליה ואמאי אמר אם לא עלה ע"ה חייבין אתה לקרות כיון דלרבנן כבר פטורין מבי עבר חצות לילה וההיא עובדא דר"מ • ור"ש אבנ גררא מיימי ליה בירו' האיל ומיימי דר"ג לא עבד עובדא כוונתו מיימי נמי לכה דר"מ ור"ש דלא עבדו עובדא כוונתיהו אע"ג דעיקר הפירכא אינו אלא מדר"ג לחוד • וכן דרך הירוש' בכ"מ להביא כמה דברים שהן מענין א' אבנ גררא אע"ג דלא שייך כ"כ לאותו ענין של אותו סוגיא וזה מבורר לרנלי בתלמוד ירו' :

ואררבה למסקנת הירוש' התם יש להביא ראיה דל"פ ר"ג והכמים אלא בלכתחילה לחוד ולההיא קושא דר"ג עבד עובדא כוונתו משני שניא הכא שהיו לשינון משה אף משיעלה ע"ה ואיך דבני מיתר חמין היו יכולין לקיים דברי חכמים ברם הכא כבר עבר חצות ולא היו יכולין לקיים ד"ה אם לא עבדו עובדא כוונתו ומשמע דה"פ שניא הכא שהיו לשינון כלומר הא דא"ל לקרות אם לא עלה ע"ה לשינון בעלמא כקורא בתורה ולא משום חובת ק"ש • וכדחנן נבי ק"ש של שמירת בפי"ק דברכות הקורא מחנן ואילך לא הפסיד כהדם הקורא בתורה ופריך משה אף משיעלה ע"ה נמי יקרא ואמאי אמר להם אם לא עלה ע"ה כו' : והדר משני חמין היו יכולין לקיים דברי חכמים כלומר אפי' בדר"ג דמחמיר ורבנן מקילי לא עבד עובדא כוונתו לחומרא דא"כ היה מבטל דברי חכמים החולקין עליו ומקילין לפיכך ציטט דעתו משני דעתם כיון דיכול לקיים דברי חכמים ברם הכא כבר עבר חצות כו' כלומר דוואי אם היה אדם בא קודם חצות ושאיל את ר"ג אם יקרא ק"ש קודם חצות בלכתחילה כרבנן או הרשות בידו להתמין מלקרות עד קודם שיעלה ע"ה כמו דס"ל לר"ג ודאי ל"ז עבד עובדא כוונתו והיה מורה דכדברי חכמי לקרות בלכתחילה קודם חצות אלא מפני שכבר עבר חצות כשאילו אותו ציון ולא היה יכול לקיים דברי חכמים • וס"מ דאפילו לרבנן רשאיין ומייבין לקרות אחר חצות • דחל"כ אמאי א"ל אם לא עלה ע"ה חייבין אתה לקרות כיון דלרבנן אין רשאי לקרות אחר חצות לא ה"ל למעבד עובדא כוונתו • כיון דה"י יכול לקיים דברי חכמים • וע"כ הא דאמרי רבנן עד חצות אינו אלא בלכתחילה מכלל דר"ג ל"ל ההוא סייג ואפי' בלכתחילה א"ל לקרות קודם חצות והלכה כמותו ודלא כהרמב"ם ו"ל : אבל אכתי איכא למידק דהא תנן בסופא דמילתא דר"ג ולא זו בלבד אלא כל מה שאמרו חכמי עד חצות מותרת עד שיעלה ע"ה הקטר חלבי ואברין ומתקטע שיע"ה וכל הנאכלים ליום א' מותרן עש"ה א"כ למה אמרו חכמים עד חצות כדי להרחיק את האדם מן העבירה ופריך בגמ' (ד"ט) ור"ג מי קאמר עד חצות דקתני ולא זו בלבד ומשני ה"ק ר"ג לבניהו ואפי' לרבנן דקאמרי עד חצות מותרת עד שיעלה ע"ה והאי דקאמרי עד חצות כדי להרחיק את האדם מ"ה • ומשמע דמורה ר"ג בשאר דברים שאמרו חכמים עד חצות ול"פ אלא בק"ש • והשאלא לפי' תר"י והרמב"ם דקאי בשטותיהו דלרבנן מפני סייג אינו קורא אחר חצות ולר"ג קורא ומ"מ מורה (ר') ה"ג בההוא סייג גבי קריאת שמע נמי כמו בשאר דברים שאמרו חכמים עד חצות משום סייג שהיו זמן ק"ש בלכתחילה אינו אלא עד חצות אפילו לר"ג • אבל למאי דפי' דלר"ג ל"ל ההוא סייג כלל גבי ק"ש אפילו בלכתחילה חקקה לך מ"ס ק"ש משאר דברים שאמרו חכמים עד חצות דמורה בזה ר"ג :

תשובה לדבר זה אעתיק מש"כ בחיובי על משנה זו וזה לשוני שם א"כ למה אמרו חכמים עד חצות כו' פירש"י ואחרם באכילה קודם זמנם כדי שלא יבא לאכלס לאחר שיעלה ע"ה ויחייב כרת וכן בק"ש לזר את האדם שמה יאמר יש לי עוד שהות ובתוך כך יעלה ע"ה ועבר לו הזמן • וכן נראה מפ' הרמב"ם על משנה זו • ולכאורה הי' ל"ל לפרש דכדי להרחיק מן העבירה שאמרו גבי אכילת קדשים לאו למימרא שחזו כדי שלא יבא לאכלס בעבירה לאחר שיעלה ע"ה דוואי בין ימלא ללילה לא עשו אינטי כדאמר בפ"ק דפסחים (דף י"ב) גבי עדות • אלא האי להרחיק מן העבירה שאמרו גבי אכילת קדשים פי' כמו גבי ק"ש לזר את האדם שלא יאמר יש לי עוד שהות ובתוך כך יעלה ע"ה ובטל עשה האכילת קדשים ועובר בלאו דלא תותירו זמנן עד בוקר : אלא דבירור' מוכח בהדיא כדבריה' ו"ל דאמר התם כדי להרחיק אם את אומר עד שיעלה ע"ה הוא סובר שלא עלה ענוור השחר והוא אוכל ומתקייב מתוך שאת אומר לו עד חצות אפי' הוא אוכל אחר חצות אינו מתחייב • ואע"פ שאמרו בין ימלא ללילה לא עשו אינטי היינו גבי עדות דווקא דליתא אלא בזריון כדאמר באותו סוגי' לענין טעות שעות של חמץ אבל סתם אינטי טעו : וחדע כפי' ו"ל דאל"כ מ"מ לא גזרו בנאכלים לב' ימים ולילה א' שלא לאכול אחר חצות של יום השני כדי לזרזי' א"ל ע"כ הא דאמרו חכמים עד חצות בנאכלים ליום (י') ה"ט שלא יבא לאכלס באיסור לאחר שיעלה ע"ה ולא משום זירוח הילכך לא גזרו בנאכלים לב' ימים ולילה א' מידו וכת"ש התוס' בס"פ איזהו מקומן (ד"ט) דניכר הוא מתי יהיה שקיעת החמה אבל בלילה אינו ניכר ע"כ • אבל אי טעמא הוא משום זירוח אין חלקן בין יום ללילה וה"ל לגזור בנאכלים לב' ימים ולילה נמי : ובהכי נמי יחא לי מ"ס לר"ג דגזר בנאכלים ליום א' ש"ן נאכלים אלא עד חצות וגבי ק"ש דק"ל דהוי נמי דאורייתא לא גזרו • והשאלא ח"ש דבנאכלים

וקי"ל ק"ש דאורייתא הוא וה"ל ספיקא דאורייתא ופריך לקרות מ"ה ולמעלה פ' שמע ע"כ מפני שהוא של תורה • וא"כ ספק זה גורם שמחייב לקרות כל ג"פ אף על פי שאין אלא מדרבנן כדמוכח ההיא דקרא וטעה וא"י להיכן טעה וכת"ש הי' לך ראוי לזהר לכל ירא שמים לקרות אחר זאת הכובדים כל ג"פ של קרית שמע ואף על פי שקרא כבר בבית"כ מפלג המנחה ולמעלה כן נ"ל :

סימן ד

שאלה • הא דק"ל זמן ק"ש של ערבית עד שיעלה עמוד השחר אי רשאי בלכתחילה להתמין מלקרות עד שיעלה ע"ה או לא :

תשובה • הרמב"ם כתב בפ"ה מהל' ק"ש חיונו זמן ק"ש בליל' מלכות משעת יציאת הכוכבים עד חצי הלילה ואם עבר ואחר וקרא עד שלא עלה ע"ה יא' ידי חובתו שלא אמרו עד חצות אלא כדי להרחיק אדם מן הפשע ע"כ • ולכאורה יש לתמוה ע"ז דהא תנן ברפ"ק דברכות מאומתי קורין את שמע בערבית כו' עד סוף אשמורה הראשונה דר"א וחכמים אומרים עד חצות רבן גמליאל אומר עד שיעלה ע"ה • ואמר' בגמרא (ד' ד) חכמים כמאן ס"ל כלומר פפי' דקרא דבשכנך שגא' בק"ש של ערבית • אי כר"א ס"ל לימרו כר"א כלומר דדריש לבשכנך דקרא כל זמן שב"א עוסקין לילך ולשכב וזה אינו אלא עד אשמורה הראשונה ויהי כר"ג ס"ל לימרו כר"ג דדריש בשכנך כל זמן שכיבה והיינו כל הלילה יומטני לעולם כר"ג ס"ל והאי דאמרי עד חצות כדי להרחיק את האדם מן העבירה כדאמרי חכמים עשו סייג לעבירה כדי שלא יהא אדם בא מן השדה בערב ואומר חלך לביתי ואוכל קימעה ואשתה קימעה ואינן קימעה ואמר כך חקרא ק"ש ואתפלל וחנפתי שונה ונמצא יסן כל הלילה אלא אדם בא מן השדה בערב נכנס לבית"כ אם רגיל לקרות קורא אם רגיל לשנות שונה וקורא ק"ש ומתפלל ואוכל פתו ומזכך • הרי דלחכמי' הא דאמרו ע"ה אינו אלא משום סייג לחוד מכלל דר"ג ל"ל לההוא סייג ואפי' בלכתחילה רשאי להתמין מלקרות עד קודם שיעלה ע"ה והרי בגמ' (*) דל"ל פסק שמוא הילכתא כר"ג • ואמאי פסק הרמב"ם דמזוזה בלכתחילה עד חצות והיינו כחכמים ודלא כר"ג דהילכתא כוונתו • וכ"כ הר"ס שם בהדיא הלכה כר"ג וא"ל להחמיר להרחיק עד חצות לגבי ק"ש כמו בל"ז דברים דהא חכמים ל"פ (ב) לר"ג אלא בסייג כו' ור"ג לא מנריך להרחיק ע"כ • ונ"ל דהרמב"ם מפרש כמש"כ תר"י בריש ברכות דהא דאמרי חכמים עד חצות משום סייג דכל היכא דעבר ולא קרא קודם חצות שוב אינו רשאי לקרות אחר חצות ואע"ג דאכתייזמן שכיבה יש כח ביד חכמים לעקור דבר מן התורה בשב ואל תעשה משום סייג כמו סדין • שחייב בנזילת מה"ת וחכמים פטרו מן הנזילות בנזיר' משום כמות לילה עכ"ד • וא"כ י"ל דר"ג לא פליג אחרים אלא בדעבד היכא דעבר ולא קרא קודם חצות דלרבנן שוב אינו קורא ולר"ג קורא עד שיעלה ע"ה אבל בלכתחילה אפי' ר"ג מודה דקורא קודם חצות משום סייג ולפי"ו פסק הרמב"ם כר"ג • ולכאורה יש להביא ראיה לפירוש זה מהא דאמר בירו' אהא דתנן מעשה שבאו בניו מבית המשת' וא"ל לא קרינו את שמע א"ל אם לא עלה ע"ה חייבין אתה לקר' ומקשה בירו' ור"ג פליג על רבנן ועבד עובד' כוונתו כלומר בתמי' והא ר"מ פליג על רבנן ולא ע"ה כוונתו • והא ר"ג פליג על רבנן ולא עבד עובדא כוונתו • והא רש"י פליג על רבנן ולא ע"ה כוונתו • והא דר"מ גבי אין שורפין יין ושמן לחול' בשבת ור"מ מתיר ומיימי לה בגמ' דידן פיר' דמיל' (דף קלד') והא דר"ע גבי שדרה וגלגול' הבאה מב' מתיס דר"ג משום חכמים מטהרין ומיימי לה בגמ' דידן במס' מיר ט' (דף נב) : והא דרשב"א גבי פסחי שביעית דתנן כל הספיק' אסורים ור"ג מתיר ומיימי לה בגמ' דידן פ' מקום שנהגו (ד"ה אהשת' אה"ב הא דאמרו רבנן עד חצות היינו דאמרי רשאי לקרות מדרבנן לאחר חצות היינו דק"ל מדר"מ ור"ג דפליגי על רבנן לקולא דאינו מתירין וחכמי' אומרין ולא עבד עובדא כוונתיהו לקולא וה"נ כיון דלרבנן איכ' איסורא לקרות אחר חצות אמאי עבד עובדא כוונתו לקולא (ג) ומדר"מ פריך אר"ג במכ"ש דהשאלא אפילו לקולא עבד עובדא כרבנן דפליגי עליה ומעטרי : כ"ש דה"ל לר"ג להחמיר כרבנן דס"ל דאין רשאי לקרות אחר חצות אלא"ה דלרבנן נמי אם לא קרא קודם חצות מותר וחייב לקרות לאחר חצות והא דאמרי עד חצות אינו אלא בלכתחילה משום סייג • א"כ ר"ג דאורי' לבניו לקרות אחר חצות ככ"ג אורי' דהא אפילו רבנן מודו דדעבד קורא לאחר חצות ומאי קשיא לו מעבדא דהכי תנא' דלא ע"ה כוונתיה שאתי דרבנן פליגי עלייהו • וז"ל אומר אני דאין זה ראוי דהיו' אינו מפרש טעמ' דחכמים משום סייג כדמפרש הש"ס שלנו אלא ס"ל דחכמים נמי מפרשי לבשכנך דקרא כר"א דהיינו כל זמן שבני אדם עוסקים לילך ולשכב אלא שלר"א אין עסק זה נמשך אלא עד אשמורה הראשונה ולחכמים עד חצות ועד אותו שעה קרינן ביה ובשכנך ומכאן ואילך עבר זמן ק"ש מן התורה ועיקר קושיות הירו' אינו אלא מדר"ג דעבד עובדא אפילו להקל כרבנן דפליגי עליה • וה"ה אף ע"ג דלר"ג אחר חצות עדיין זמן ק"ש הוא כיון דרבנן פליגי עליה וס"ל דאחר חצות אינו זמן ק"ש וא"כ לקרות ה"ל למעבד עובדא כוונתיהו לקולא דא"ל לקרות אחר חצות ואמאי אמר לבניו אם לא עלה עמוד השחר חייבין אתה לקרות : ותדע לך דבלא"ה ע"כ עיקר קושיות הירו' אינו אלא מדר"ג לחוד • דהא מדר"מ ור"ג לק"מ הא דהחמירו כרבנן דפליגי עלייהו משום דאין שייך גבי פלוגתיהו חומרא דאחי לירי קולא הילכך

שאנת אריה דיני ק"ש סימן ד ח

ראשונה דר"א ובת"ר ע"ה דר"ג לא הפסיד מ"מ בתר חצות דהכמים הפסיד ואין
רשאי לקרות אחר חצות - הלכך כיון דלא מיתני ליה ברישא אליבא דכ"ע הקורא
מכאן ואילך לא הפסיד דהא לרבנן בשיעורא דידהו הפסיד מה"ט לא תני ליה כלל
אבל למאי דפ"י דאפילו לרבנן רשאי לקרות אחר חצות ה"ל למיתני ברישא ואמאי
שביק לה עד סופא ד"ל דמשום ה"ט גופיה כיון דלרבנן היבא דלא קרא קודם חצות
מתניב לקרות אחר חצות לא מיתני ליה הקורא מכאן ואילך לא הפסיד - דמאי
איריא דלא הפסיד ואינו אלא כקורא בתורה הא אפי' מרווח רוחו ויאל יד חובת ק"ש ו
ואף על גב דלר"א ור"ג הא ודאי לא רוח מ"מ כיון דלא מיתני ליה אליבא דכ"ע
ברישא לא תרי לה אבל בסיפא אחי שפיר לכולי עלמא בין לת"ק בין לר"י :

ועוד אני חמה על תר"י שהרי קאמר הש"ס חכמים לשלם כר"ס ס"ל והאי
דקאמרי עד חצות כדי להרחיק כו' ומיתני לה מדהניא חכמים עשו סייג
לדבריהם כו' ואוכל קימנא וחמה על עומדן הרי שצבר על סייג זה ואכל ושהת
ויען לו חטו מכאן ואילך אינו רשאי לקרות ק"ש הא ודאי לא ועוד הא חתן בפ"ק
דשבת (ד' ע) לא יצא אדם לפני הספר שמוך למנחה עד שיתפלל ולא יכנס אדם
למרחצולא לבורסקי ולא לאכול ולא לרין ואם התחילו אין מפסיקין ומפסיקין לק"ש
ומדחקן אם התחילו אין מפסיקין ש"מ דאע"ג דעבר על דברי חכמי' שאסרו כל הני
משום סייג שמוך למנחה מ"מ אם עבר על דברי חכמי' לא הפסיד התפילה דאל"כ
מאי אין מפסיקין דנקט הא כבר הפסיק תפילתו וא"י להפסיד וכי חכמים דאמרי
גבי ק"ש על דברי חכמים פליגי דאח"י וכן הא דחקן בפרק ל"ה (ד' ל"ח) מי שיהיה
בדרך ולא היה בידו לטול ליעול נוטל ע"ש כלומר דמפסיק מצודתו וטול וס"מ
אע"ג דהתחיל לאכול לא אמרין הואיל ועבר על סייג של חכמים דהא אסור לאכול
קודם נטילת לולב כמו בק"ש ותפילה ובגמרא מדמי לה לתפילה ודמי עליה מדחקן
אם התחילו אין מפסיקין ולא אמרין שוב אין רשאי ליעול - וה"ל חתן בסיפא לא
נטל שצריך יטול בין הערבים ומפרש בגמרא דה"ל מנחה להפסיק מצודתו לא
הפסיק יטול בין הערבים - וס"מ אע"ג דעבר על דברי חכמים באכילתו מ"מ טעמו
בין הערבים אם לא הפסיק רשאי וחייב ליעול וכי כל האי דלא בחכמים דגבי ק"ש
ודחקן לומר דשאני תפילה ונטילת לולב דמוקי לה חסם ב"ט שני דרבנן כיון שאין
מן התורה לא התמחו חכמי' בסייג דידהו בדעבד אבל בסייג דק"ש דאוריית' חשבו
חכמים יותר שלא יבא לידי תקלה הילכך התמחו אפילו בדעבד כדי לרדו ביותר -
והא דחקן מפסיקין לק"ש אע"ג דהיי מן התורה וס"מ דאפילו בק"ש דאוריית' תא
אם עבר על סייג רשאי וחייב עדיין לקרותו לאו ארישא דלא לאכול וחזירו קאי אלא
מלתא באפי נפשי' היא ואחברים שהיו עוסקים בדברי תורה קאי כדמפרש חסם
בגמרא - דהא ליחא שהרי בהא סייג דאכול קימנא כו' תני לק"ש ותפילה בהדי
הדדי וס"מ דשון הן בההיא סייג ועל שיהיה ל"ג בדעבד - ועוד לשמואל דס"ל
בפרק מי שמתו (דף כ') ק"ש דרבנן מאי איכא למימר מ"ש ק"ש מתפילה :

הילכך הדבר ברור מכל האי ראיות שכתבתי דלרבנן אם לא קרא קודם חצות
קורא לאחר חצות וכ"כ האוס' בסוף פסחים שכתבתי למעלה מכלל
דלר"ג אפי' לכתחילה א"ל לקרות קודם חצות וכיון דאפסקא הלכתא כוותיה אפילו
לכתחילה רשאי להמתין מלקרות עד קודם שיעלה עמוד השחר וכדברי הרא"ש
ז"ל ודלא כאחרונים בזה"ל סימן רל"ה שמנחו אחר דעת הרמב"ם בזה - והב"י
שם כתב שדעת הסמ"ג כדעת הרמב"ם וכתב משמע שהן מפרשים הא דאפסקא
בגמרא הלכה כר"ג היינו לאפוקי מר"א דאמר עד אשמורה הראשונה אבל במאי
דאמרי רבנן עד חצות כדי להרחיק את האדם מן העבירה הילכתא כוותיה
דיחיד ורבים הלכה כרבים ע"כ - ואינו נכון כלל דא"כ ה"ל לשמואל למימר הלכה
כהכמים - ועוד דא"כ מאי קמ"ל שמואל פשיטא דהא יחיד ורבים הלכה כרבים -
וגם מה שהביא הב"י סעף לזה מן הגמרא בגי' משנה ובבא ב"י מביא
המשנה ועד השתא לא שמיע לזה הא דר"ג ה"ק ליה רבנן פליגי טילוין ויחיד
ורבים הלכה כרבים - או דלמא רבנן כותין ס"ל והאי דאמר עד חצות כדי להרחיק
את האדם מן העבירה - אמר להם רבנן כוותי ס"ל ותייבין אתם והא דקאמר
עד חצות כדי להרחיק כו' דמשמע בזהדי דבניו של ר"ג גופיה היו סבורין דלית
הלבחא כאבואון היבא דפליג על חכמים - ור"ג גופיה לא אמר דתייבין ויבאו
לא משום דחכמים לא פליגי עליה הילכך אית לן למימר דכי פסיק תלמודא הלכה
כר"ג לבני ר"א דוקא פסק ולא בגי' חכמים ע"כ וגם זה אינו כלום דר"ג קושטא
דמילתא קאמר דרבנן כוותיה ס"ל בדשאל דובשכבך ומדסברו בניו דאי חכמים
פליגי עליה ל"ה כוותיה אינו ראיה - דלא עדיפי בניו מחכמים דפליגי עליה
ואפ"ה פסק שמואל הלכה כר"ג - הילכך הדבר ברור דלענין ק"ש ק"ל כר"ג דל"ל
להבאוי סייג ואם ראה שלא לקרות עד שמוך לע"ה הרשות בידו כן ר"ל :

סימן ה

שאלה - בפ"ק דברכות (דף ט') חתן וגומרה עד הכן החמה ואק"ש דשחרית
קאי ר' יהושע אומר עד ג' שעות שכן דרך מלכ' לעמוד בג' שעות
ואפסקא הלכתא בגמרא כר"י אי הא דעד שלש שעות הוא עד בכלל ואי זמן ק"ש
עדיין בשעה שלישית או דלמא עד ולא עד בכלל ואין ומהא אלא עד סוף שעה
שנית ומכאן ואילך עבר ומהא :

תשובה - הב"י כתב בזה"ל סימן נ"ח שכתוב בהגהות מיימנו שרבינו
שמואל כתב דעד תחלת שעה ג' קאמר והם דמו דבריו והעלו

מקיים וחס השמש וממנו שעות ופריך מני לא ר"י ולא רבנן אי ר"י עד ד' שעות
מני נפרא הוא אי רבנן עד חלות מני נפרא הוא ומשני אב"א רבנן אמר קרא בבקר
בבקר חלקה לשני בקרים ואב"א ר"י האי בוקר יתירא להקדים לו שעה אחת ומשני
דקא קשי' ל"י מני לא ר"י יתירא ולא רבנן מאוס דומן לקיטתהו בבקר כדכתיב
וילקטו אותו בבקר בבקר וחס השמש וממנו וע"כ וחס השמש הוא בארבע שעות
כדאמרין התם מני משמע אר"א ב"א אמר קרא וחס השמש וממנו איזה היא שעה
שהשמש חס וכל עונן הוא אומר בארבע שעות וע"כ לב"ש דקאמרי א"כ יתירא קרא
בבקר והיינו ע"כ דנימא בבקר בבקר תרי וימנא וכדפריש' בר' יהושע ס"ל דאמר
עד ג' שעות דאי ס"ל דעד הכן החמה לחוד אי זמן קימה בע"כ נריך
קרא למיכתב ובקומך דאפילו אי הוי כתב קרא בבקר בבקר תרי וימנא אכתי לא
הוי שמע מני דומן ק"ש איט אלא עד הכן החמה דאפ"י בבקר בבקר משמע ליה
חלקה לשני בקרים כדדרשי הכמים דר' יהודה אי אכתי יותר מהכן החמה דהוי
בשעה שני לרבא ועולה אי שעת הכן החמה בשעה וזו מן היום ולמסקנת הש"ס
אי הכן החמה בשעה וחמש מן היום וכמש"ל אלא בע"כ בר' יהושע ס"ל דאמר
ומן ק"ש של שחר הוי עד ג' שעות ואב"א דעד ג' שעות דקאמר ר"י הוי עד ועד
בכלל וכל שעה שלישית הוי עדין ומן ק"ש א"כ א"ש דנימא קרא בבקר בבקר תרי
וימנא ולת"ק הוי משמע חלקה לשני בקרים דה"ל שלש שעות ולר"י בוקר שני
להקדים לו שעה אחת כדאית' גבי בבקר בבקר דגבי לקיטת המן והוי משמע עד
סוף ג' שעות אלא א"א דעד ג' שעות דקאמר ר"י היינו עד ולא עד בכלל ואין
ומן ק"ש של שחר נמשך אלא עד סוף שעה שני ולא יותר א"כ לא מני קרא למיכתב
בבקר תרי וימנא דהא לכ"ע משמע בבקר בבקר עכ"ל לא פחות מחד סוף שעה
שלישית ואילו סוף זמן ק"ש כלה כבר קודם הזמלת שעה שלישית והא ליכא למימר
דב"ש בר' ס"ל דבבקר קרוי כל ארבע שעות ראשונות מן היום וכל היכי דכתיב
בבקר בבקר תרי וימנא דרשי כת"ק דחלקה לשני בקרים וכיון דאתה חולק לבוקר
דר' שעות לב' בקרים ה"ל ב' שעות על היום וס"ל בר' יהושע ועד ג' שעות
דקאמר ר"י הוי ליה עד ולא עד בכלל דאי לא לומר ק דא"כ למה שני הש"ס
אליבא דר' יהודה לומר דבבקר בבקר דגבי מן האי בוקר יתירא להקדים לו שעה
אי ימנא מני כמו אליבא דת"ק דבבקר בבקר חלקה לשני בקרים ולא היה זמן
לקיטת המן אלא ב' שעות ראשונות של יום ולא יותר אלא ע"כ א"א לומר כן
דבע"כ משמע להש"ס דזמן לקיטת המן כל ג' שעות על היום דוחס השמש וממנו
דהוי בשעה רביעי' שהשמש חס והכל עונן הוי חסך אחר הלוקטת דבבקר בבקר
וכדפריש' ר"י התם אהא דקאמר מני הא דמשמע דארבע לאו בוקר הוא דהא כתיב
וילקטו אותו בבקר בבקר וחס השמש וממנו הוה יותר ומדמוקין וחס השמש וממנו
בארבע שעות מכלל דלאו זמן לקיטתהו הוא ולא בוקר מיקרי ע"כ וע"כ זמן לקיטתהו
ה' כל ג' שעות וגם שעה שלישית הוי בכלל בבקר בבקר ואפ"י הוי כחוב גבי
ק"ש תרי וימנא בבקר בבקר ע"כ א"א לית' לר' יהודה חלקה לשני בקרי' אלא
הוי בוקר יתירא להקדים לו שעה אחת הוא דאית' וע"כ דומן ק"ש של שחרית
הוי כל ג' שעות לר"י וכן פירש הרמב"ם להדיא בפ' המשנה אהא דר"י דאמר
עד ג' שעות ולדעת ר"י עד ג' שעות לפי שהא סובר שמה שאמר הכתוב ובקומך
בשעת שהיה כל בני אדם עומדין ממשותן וישמי שלא יקום ממשותן עד שיעברו
שלש שעות מן היום והן בני מלכים וע"כ מותר לקרותה עד סוף שעה שלישית
ע"כ ור"א תקשה לך הא דתני ברפ"ק דברכות (ד"ג) ארבע משחרות הוי
הלילה דברי רבי רבי נתן אומר שלש ואמרי' מ"ט דרבי כתוב אחד אומר חלות
לילה אקום להודות לך וכתוב א' אומר קדמו עיני אשמורת הא כיצד ארבע משחרות
הוי הלילה ור' נתן ס"ל בר"י דתנן ר"י אומר עד ג' שעות שכן דרך מלכים
לעמוד בג' שעות שית דלילה ותרתי דיתמא הוי לכו שתי משחרות ופי' רש"י ור'
נתן אומר לך הוי קדמו עיני אשמורת דקאמר דוד קדמו לשאר מלכים קאמר
שדרן לעמוד בשלש שעות על היום בתחלת שעה שלישית ע"כ אלא זמן קימה
מלכים הוי בתחלת שעה שלישית ד"ל דלעולם זמן קימה מלכים שאין משמחים
לחמה לא הוי אלא עד סוף שעה שלישית ועד ההיא שעתא הוי זמן ק"ש דבוקומך
קרינן ביה והא דלא קאמר דוד קדמו עיני אשמורת ושעה אחת לשאר מלכים
היינו עומא שרי דוד המלך היה משבח את עצמו במדותיו וחסידיהו וכמ"ס להלן
שמרה נפשי כי חסיד אני ודרשין התם כך אמר דוד לפני הקב"ה רבש"ע לא חסיד
אני שכל מלכי מורח ומערב ישינים עד שלש שעות ואני חזות לילה אקום להודות
לך ובוודאי אף ע"פ שדרן של מלכי עכו"ם לישן עד סוף שלש שעות מלכי
ישראל מחויבין לקום קודם לכן שהרי גם התם מחויבין לקרות ק"ש ואם יעמוד
בזמן שמלכי א"ה עומדין יעבור עליהם זמן ק"ש וע"כ מחויבין לעמוד בתחלת
שעה שלישית כדי שיכניסו א"ע ויקרי ק"ש קודם כלות שעה שלישית שאח"כ אין
ומן ק"ש זה חוב גמור על מלכי ישראל לעמוד בתחלת שעה שלישית ולא ממדת
חסידות הוא אלא חובא דאורייתא רמי עליהו כדי לקרות ק"ש בשמונה ומאן
דלא עבדי הכי רשע מיקרי הלכך מאן דעביד הכי לאו משום מדות חסידות נגז
בו וכדאמרינן בפ"ב דיבמות (דף כ) (*) יכול שאינו מקיים דברי חכמים
קדוש הוא דלא מיקרי רשע נמי לא מיקרי בחמי' וכו' א"א אמר' בפ"ק דמורה
(דף יב) גבי ערן של לטעות ושאינו מקיים דברי חכמים לטעה הוא דלא מיקרי
הא רשע נמי לא מיקרי בחמי' כ"ס דאיכא למימר כה"ג שאינו מקיים דברי תורה
חסיד הוא דלא מיקרי הא רשע לא מיקרי : הלכך שעה שלישית של יום שלא היה

וורחא שמלכי מורח ומערב מניחין את כתריון והרי וריתת החמה הוא בשעה
שני דוודאי משמע שלא משתהי מוריתת החמה עד שעה שמשתהי כ"כ שיהא
נמשך השתהי שלהם עד שעה שלישית ואב"א דומן ק"ש לר"י עד ג' שעות משום
שכן דרך מלכים לעמוד בשלש שעות על היום והוה שחר כל מלכים שאין משתהיין
לחמה אבל המלכים המשתהיין לחמה מקדימין לעמוד עם וריתת החמה כדי
להשחרות לה בלאת השמש על הארץ ור"א דהגירס' הנכונה בשעה שהחמה
וורחא ומלכים מניחין כתריון בראשיהם ולא גרסו' כל מלכי מורח ומערב
שהם כל מלכי האדמה וברפ"ק דברכות (ד"ד) אמרינן אמר דוד לפני הקב"ה
רבש"ע לא חסיד אני שכל מלכי מורח ומערב ישינים עד ג' שעות ואני חזות לילה
אקום להודות לך אלא מלכי מורח ומערב ישינים עד ג' שעות ואין עומדין בשעת
וריתת החמה אלא המשתהיין לחמה בלבד אלא איני יודע מפני מה דחקו
התו' לפרש הא דר' יוסף דווקא בשעה שלישית ומשניא שפיר' הרי יש לפרש דר'
יוסף בכל חלת שני קמייתא דיתמא קאמר דלא לילי משום דהקב"ה דן את העולם
בשלש שעות ראשונ' ביום כדאמרינן התם והיינו דקא פריך התם והא אמרת שלש
ראשונות הקב"ה יושב ומוסק בתורה ומשני אפסוך ואי בעית דיתמא לעולם לא
חיפוך תורה דכתיב בה אחת דכתי' אחת קנה ואל תמסור אין הקב"ה עושה לפניו
משורת הדין דין דלא כתיב ב' אחת הקב"ה עושה לפניו משורת הדין אלא
כל ג' שעות ראשונות של היום קאמר דלא לילי וע"כ היינו משניא דאמרן ולא
כמו שפירשו התו' גם דברי רש"י יש ליישב הכי שפירש שם בעט"ס בתלת שני
קמייתא בשעת חרון היינו חרון מחמת הדין קאמר כדאמרי' התם שני' יושב וזן
את כל העולם טלו כיון שרואה שחתיב העולם כלליה עומד מכאן הדין יושב
על כסא רחמי' ואמרי' התם ברה"פ ובפ"ק דר"ה מלך וניבור מלך כנסת תחלה
לדן ומפרש עומא מקמי' דליפוש חרון אף אלא דשעת דין הוי שעת חרון :
ויפה כיון הכי שכתב בש"ט בא"ח סי' (תקל"א) לא יתפלל ביחיד מוסף ברה"ה
עד אחר ג' שעות היום אלא כל ג' שעות ראשונ' אין להתפלל ביחיד ודע
שם"ט ע"כ כתב שם העוסק לפי שגב' שעות האלו הקב"ה דן עולמו בו ודווקא
מוסף כיון שאין מחויב להתפלל אותה בזמן ההוא משא"כ תפלת יוצר שומנה אז
אין לדמות ע"כ ולא עיין בגמ' דאמרינן בהדיא אי הכי דחיד דלפרא נמי לא
ומשני משום כיון דאיכא ליבוא דקא מנלו לא קא מידחי ואין להאריך בזה יותר :
אבר י' לי להביא רא' ברור דומן ק"ש הוי נמי כל שעה שלישית מהא דתקנב"ק
דברכו' (ד"י) בש"א בערב כל אדם יעור ויקרא ובבוקר יעמוד שאלא בשכבך
ובקומך וב"ה או כל אדם קורא כדכתיב שאלא בדרך א"כ למה נאמר
בשכבך ובקומך בשעה שני אדם שוכבין ובש"ט שני אדם עומדין ואמרי' בגמ'
בשלת' ב"ה קא מפרשי טעמיהו ונעמא דב"ש אלא ב"ש מ"ט לא אמרי' כב"ה
אמרי' לך ב"ש א"כ ימנא קרא בבקר ובערב מאי בשכבך ובקומך בשעת שכיבה
שכיבה ממש ובשעת קימה קימה ממש ויש לי להקשות מאי קאמר ב"ש א"כ ימנא
קרא בבקר ובערב בשלמ' הא דקאמר ימנא קרא בבקר בבקר דהוי בכלל זה כל הלילה
א"ש דס"ל דומן ק"ש של לילה הוי עד ע"ה כה"ג דמתניין ברפ"ק ולא ס"ל כרשב"י
משני דר"ע דאמר דבריייתא ומן ק"ש ע"ה ערבי' הוי עד הכן החמה משו'
דאיכא אינש דגני עד האי שעתא וגם לא ס"ל כהני תנאי דר"פ דמקדמי לזמן
ק"ש של לילה לל"ה דאכתי הוי יתמא משום דס"ל דומן שכיבה הוי מהאי שעתא
אלא ס"ל כשחם מתני' ובר' יהושע דבריייתא דסברי דומן ק"ש של לילה הוי מל"ה
דהוי לילה וא"כ מתחלת זמן ק"ש ועד סופה הוי כולה לילה ואי ימנא קרא בערב הוי
בכלל זה כל זמן ק"ש מתחלה ועד סוף אלא האך קאמר דנימא קרא בבקר ולא
ימנא ובקומך הא זמן ק"ש של שחרית לר"א איט אלא עד הכן החמה ולר"י עד ג'
שעות ולא יותר א"כ א"א לכתוב קרא בבקר דבוקר מיקרי אפילו אחר ג' שעות
שאר' ברפ"ד דברכות תנן תפלת השחר עד חט' ר"י אומר עד ארבע שעות ומשמע
שם בגמ' דבהא פליגי משום דתפלה כנגד תמיד תתקן תפלת השחר כנגד תמיד
של שחר ובתמיד של שחר כתיב את הכבש אחד תעשה בבקר ולת"ק בוקר מיקרי
עד חלות ולר"י לא מיקרי בוקר אלא עד ד' שעות ושעה רביעי' בכלל בוקר ואכתי
הוי זמן תמיד ותפלה לר"י כדאמרי' התם בגמ' וא"כ אי כתב רחמנא גבי ק"ש
של שחרית בבוקר ה"א דבשעה רביעי' הוי אכתי זמן ק"ש לר"י דעדין קרוי בוקר
וכ"ס לת"ק דמיקרי בוקר עד חלות אי כתב רחמנא בוקר גבי ק"ש ה"א דומנה עד
חלות להכי כתב רחמנא בקומך ללמדנו דאין זמן ק"ש של שחרית אלא בזמן קימה
לר"א כדאית' ל' ולר' יהושע כדאית' ליה וע"כ ל"ל דהכי דייקו ב"ש דנימא קרא
בערב ובבקר בבקר תרי וימנא דמנינו כמה פעמים בקרא דכתיב בבקר
בבקר תרי וימנא ביחד אבל האי לישנא דבשכבך ובקומך לא מנינו בקרא בשום
דוכתא חן מזה וכיון דאי כתב רחמנא בבקר בבקר הוי משמע להקדים ומנה של
בוקר וממילא הוי משמע דאין זמן ק"ש אלא בזמן קימה ולמה שיה קרא למיכתב
ובקומך דלא מנינו להאי לישנא בשום דוכתא לא ש"מ בשעת שכיבה שכיבה ממש ובשעת
קימה קימה ממש זה הוא דווקא של ב"ש וע"כ תד דייקו ב"ש דנימא קרא בבקר
בבקר והוי משמע נמי מני' דאין זמן ק"ש של שחרית אלא בזמן קימה ש"מ דכר'
יהושע ס"ל דומנה עד ג' שעות וע"כ לר"י הוי עד ועד בכלל וכל שעה ג' אכתי
הוי זמן ק"ש עדין : **ועתה** אפרש הדבר באר היטב דאמרינן שם בגמ' מאן
תמא להא דתנן וחס השמש וממנו שעות אחת אומר דר' שעות אחת אומר דר' שעות אחת
איט אלא בשלש שעות כשהוא אומר כחם היום הרי שש שעות אומר הא מה אני

שאגת אריה דיני ק"ש סימן ה ו

דוד יסן חינו נכנס בגדר של חסידות לחיובא דאורייתא הוא על מלכי ישראל שומר
אורה ומקיימי מצותיה ואין שבת וחסידות אחד אלא בשית דלילה ותרתי דיממא
שאר מלכי ישראל רשאים לישן עד אותה שעה והוא היה קם ושוכב בתורה בהן
וליסגא דגמ' דייקא כוונתיה דקאמר ור"ג ס"ל כר' יאושע : ויש להקשות מאי ס"ל
כר' דקאמר דהרי ע"כ לא נחלקו ר"א דאמר וזמן ק"ש עד הנץ החמה ור"י דאמר
ומן ק"ש עד ג' שעות אלא דר"א ס"ל דלא אולין אלא בתר קימת כולי עלמא ועד
הנץ החמה מיקרי ומן קימה אבל בתר הכן כיון דכבר כ"ע קמו ממטותיהן אע"ג
דמלכים עדיין לא קמו לאו זמן ק"ש מיקרי דאחר קימת כ"ע אולין ור"י ס"ל דעד
ג' שעות ומן קימה הוי סבך דרך מלכים לעמוד בג' שעות ובין דהוי זמן קימה לדידהו
קרינן ביה ובקומן . אבל בהא לא נחלק ר"א עליה דר"י דזמן קימת מלכים הוי בג'
שעות דהא ר"א לחלק במציאות נדחו חאן . וא"כ מאי ס"ל כר' דאמר הא כ"ע
מודו בזה דזמן קימת מלכים הוי בג' שעות : ולמאי דפירשתי א"ס דר"ג דאמר ג'
משמורת הוי הלילה ע"כ קמבעה דוד א"ע שהיה קם שמה שעות שכן שתי משמורת
קודם זמן דרמי' עלי' חיובא מן התורה למיקם ואי זמן ק"ש עד הנץ החמה כר"א
א"כ רמי חיובא על מלכי ישראל למיקם קודם הנץ החמה שהוא בשעה שני' ואכתי
חיקשי אי ג' משמורת הוי הלילה ומשך ב' משמורת הוי ח' שעות אפי' אי תהאב
שית דלילה ודיממא עד קודם הנץ החמה שרמי חיובא למיקם בע"כ משום ק"ש
אינו עולה לח' שעות של חשבון ב' משמורת . וע"כ א"א לשבחה של מידות חסידות
של דוד שהיה עולה לב' משמורת לר' נתן דאית ליה דג' משמורת הוי הלילה אא
א"כ ס"ל כר' יאושע דזמן ק"ש נמשך עד ג' שעות . וזה נ"ל כיון ומוכרח מתקאמר
הגמ' דרבי נתן ס"ל כר' יאושע : אלא שיש להקשות על זה שהרי ר"א גופא
דאית ליה זמן ק"ש הוי עד הנץ החמה ס"ל התם ברפ"ק דברכות שג' משמורת
הוי הלילה א"כ האי רומא דקרא דמזות לילה וקדמו עיני משמורת האין מוקי לה
וצריך לומר ללדידיה דדחיק ומוקי לה כרב אשי דמשני התם משמורת ופלגא
מני משמורת קרי להו אלא דאיבא דר' נתן ניחא ליה דסתמא דגמ' לשני דס"ל
כר' יאושע דכיון דלא שמשני ליה דס"ל דזמן ק"ש של שחרית כר"א דאמר וגומר'
עד הנץ החמה . ואדרבה לפי מה שפירשתי ניחא טפי דלכ"כ מאי דוחקא דרבי
אשי לשני משמורת ופלגא מני משמורת קרי להו דלפ"י נראה לפום ריהעא כאלו
נתן מקום לפעוץ בשבחה דידה דנראה כמשבח א"ע כמה שאין בו והוי חס
ושלום בכלל דובר שקרים הרי יותר ניחא בדמחקר הגמרא בתפילה דס"ל כרבי
יאושע . אלא ע"כ כיון דלר"א דאית ליה ג' משמורת הוי הלילה א"א לשני אלא
כדבר אשי קאמר ר' אשי דבהאי שטיא סגי מני חליבי' דר' נתן דתרתי שגויי ל"ל
ואפשר מני שזה הוא כוונת רש"י שפירש כאן קדמו עיני משמורת דקאמר דוד קדמו
לשאר מלכים קאמר שדרכן לעמוד בשלש שעות ביום בתחלת שעה שלישית דשאר
מלכים דקאמר היינו מלכי ישראל וכדפירשתי :

הרי בדרטו היטיב דזמן ק"ש של שחרית נמשך עד סוף כלות שלש שעות על היום
שהוא חלק רביעי מן היום בין ביום קצר של ימות המדבר בין ביום ארוך
של ימות הקץ ולעולם תשבי' היום ל"ב שעות ורביעי דיומא היינו זמן ק"ש של
שחרית וכת"ס הרמב"ם שם בפירוש המשנה ודע כי כל השעות הנזכרות במשנה
הם השעות (") שיש מהם י"ב שעות ביום וי"ב שעות בלילה ומה שהמר עד שלש
שעות כאלו אמר עד כלות רביעי היום אחד שהיה היום יום תקיפת תמוז או יום
תקופת טבת ע"כ . ויצויר המאחרים בקין שהיומים ארוכות מלקרות ק"ש אם
קראו קודם שיעבר עדיין רביעי מן היום שפיר דמי ויולין יד תוכה ק"ש כן נראה לי :

סימן ו

שאלה . אלס שאני מדבר אין יולא ידי חובתי בק"ש וכן בשאר מצות התלויים
בדיבור כגון תפילה וכו' וכו' מדבר ואינו שומע אם יכול לנאח
ירי חובת מצות הללו ע"י דיבור או לא :

תשובה . ע"ד אלס דע דכפ"ץ דברכות (ד' כ) פליגי רבינא ורב חסדא
רבינא ס"ל הרעור כדבור דמי ורב חסדא ס"ל הרעור לא
כדבור דמי וכתבו החסידים והרא"ש דהלכה כרב חסדא מתקבל ופיר' ר"א ור"א
לתרתי למילת' ואין יולא ידי חובתי בק"ש בהרעור עד שיוציא בשפתיו אפי' עזא
להשמיע לאזניו ע"כ ובשם ר' מנחם פסקו כן . והר"ף לא הביא לפלוגתא זו
בהלכות וז"ל משום שהביא שם הרא"ש בשם ה"ר יונה ראינו דהרעור לאו כדבור
דמי מדאמר במס' שבת פ' השואל ממנו חפץ ודבר דבר דיבור אסור הרעור
מותר ופריך והא"ר ככ"מ מותר להרעור מן מבית המרחץ ובית הכסא אלא
הרעור כדבור דמי ומשני חסידים משום דכתיב והיה מחנך קדוש כלומר הא
דאמר ר"י הרעור לאו משום דכתיב ולא יראה כן ערות דבר דהרעור לא
בכלל דיבור אלא משום דכתיב והיה מחנך קדוש משמע אפי' בהרעור ע"כ . ובין
שהר"ף פסק שם בפ' שואל דיבור אסור הרעור מותר סתם אלא דש"מ הרעור
לאו כדבור דמי ותמיהי על הר"א שם שם הרא"ש בפ' השואל משמע אבל אומר
אדם לחבירו הנראה ששומע עמי לערב שמועו שצריך להשכירו למ"ס לפעולת
ע"כ והיינו כמ"ד הרעור לאו כדבור דמי כדאמר שם בפ' השואל וא"כ היה קורא
הביא בשמו גבי הקורא את שמו ולא השמיע לאזניו יאל שכתב ונ"ל שאם הרעור
בלבו ולא הוציא בשפתיו יאל ע"כ . ש"מ דס"ל הרעור כדבור דמי וזה סותר
למה שפסק בפרק השואל : והרמב"ם כתב בפ"מ מהלכות ברכות כל הברכות
כולן צריך להשמיע לאזניו מה שהוא אומר ואם לא השמיע לאזניו יאל
בין שהוציא בשפתיו בין שצריך בלבו ע"כ . הרי שכתב אפילו לא הוציא בשפתיו
אלא שצריך בלבו מני יאל ש"מ דס"ל הרעור כדבור דמי : וק"ל שהרי בפ' ל"ז
מהלכות שבת כתב ונאמר ובכדתו מעשות דרכיך מעשות חפצך ודבר דבר לשון
אסור לאדם להלך בחפץ בשבת ואפילו לדבר בהן כגון שמדבר עם שותפו מה
ימנע למחר או מה יקנה או האין יבנה בית זה או באיזה שחורה ילך למקום פלוני
כ"ו וכיוצא בו אסור שנאמר ודבר דבר דיבור אסור הרעור מותר ע"כ . אלא
הרעור לאו כדבור דמי וזה סותר למ"ס בפ"א מה"ב . ונ"ל דס"ל להרמב"ם
דע"כ לפר"ם ורבינא אי הרעור כדבור דמי אי לא אלא גבי ק"ש דכתיב זה
לשון דיבור שנאמר ודברת בם אלא דיבור בעי שהרי אמתני' דבעל קרי מהרר
בלבו דאק"ש קאי ועלה פליגי ופניה דייק לתולתיה כתבואר באתר סוגי' . אבל
בשאר כל המצות דלא כתיב בא דיבור אפילו ר"מ מודה דבהרעור מני סגי לה
הילכך בה"מ דכתב רחמנא ואכלת ושבעת וברכת סתמא ולא נאמר ביה דיבור
בהרעור בעלמא מני סגי אפילו לר"מ דס"ל הרעור לאו כדבור דמי והא לא כתיב
בי דיבור הילכך א"א דיבור כלל וה"ה לכל הברכות שכן מד"ס כעין ב"ה
דאורייתא חיקון ובהרעור בעלמא סגי להו . ומהו תבין שמש"כ הרמב"ם בפ"ג
מה"ב ק"ש וצריך להשמיע לאזניו כשהוא קורא ואם לא השמיע לאזניו יאל ומה
עליו הכ"מ בשם רבי מנחם וצריך להשמיע לאזניו שיחזק קריאתו בשפתיו
לא שיקרא בלבו ע"כ . ולפ"י הא דמסיים הרמב"ם ואם לא השמיע לאזניו יאל
היינו שקרא בלבו ולא הוציא בשפתיו אלא הרעור כדבור דמי דליתא להאי
פירושא דגבי ק"ש מודה הרמב"ם דכיון דכתיב בי דיבור הרעור לאו כדבור דמי
כדמוכח הריא דפרק כ"ד מה"ש והא דכתב לא השמיע לאזניו יאל היינו שהוציא
בשפתיו רק שלא השמיע לאזניו והיינו דלא מסיים הרמב"ם גבי ק"ש כמו שמסיים
בפ' א' מהלכות ברכות ואם לא השמיע לאזניו יאל בין שהוציא בשפתיו בין שצריך
בלבו משום דגבי ק"ש הרעור לאו כדבור דמי ס"ל . ומה שיש לדקדק על דברי
הרמב"ם אלו כ"כ באורך רב בס' כללי תורה ומצות אשר לי אין כאן מקומי :
מכל מקום למדנו מדברי הרמב"ם דבק"ש אין יולא ידי חובתי בהרעור ולדעת
שאר רבונא כלל המצות אין יולא ידי חובתי בהרעור אפילו במקום שלא נאמר
דיבור ולפ"י אין לאלס תקנה לנאח ידי חובתי בק"ש בהרעור כיון דהרעור לאו
כדבור דמי . מ"מ נ"ל כיון דקיי"ל שומע כעונה דמי כדאמר בפ' לולב הגזול (דף

ל"ה א) לכתב אלא שית דלילה ודיממא ליכא תרתי שעתא . אלא ע"כ דבר ג' שעות
דר' יאושע עד ועד בכלל מנא משום ק"ש אין חיוב למלכי ישראל לעמוד אלא עד
שעה שלישית א"כ שפיר קדמו עיני משמורת לחיוב מצייתת שאר מלכי ישראל שהוא
שית דלילה ותרתי דיממא ובשעה שלישית מחוייבין לעמוד כדי לקרות ק"ש בכדי
שיוכלו לגמרה בחור וזמנה שהוא קודם כלות שעה שלישית על היום :

וראיתי לפני חזק בנ"ח בס' (נח) דבני מלכים דרנן לעמוד בתחלת שעה
שלישית ושכן משמע בדברי רש"י האמר דזמן ק"ש לר' יאושע עד ג'
שעות ועד בכלל וכתב ויראה דה"ט דמתקרא נקט בלשון יחיד ובקומן משמע
דמיירי ג"כ בבני מלכים שיקראו בקומם ובין דאורייתא למיקם בתחלת שעה
שלישית צריך שעה אחת בכדי שיטון עלמו ויקרא ק"ש ומשני מה שכתבו החסידים
ז"ל בפרק קמא (דף ה) למאן דגני בבית אפל וכו' ובכתיב ניחא דכי היכי
דקאמר ריב"ל דיוצא בק"ש של לילה קודם הנץ החמה משום דאיכא אינשי דגני
בהאי שעתא א"כ יקרי בשכבך עד ג' שעות כיון דאיכא בני מלכים דגמי ואיכא לא
קאמר אלא קודם הנץ החמה : ובמאי דכתבנא ניחא ולי"ק מידי דהנאו אינשי דגמי
קודם הנץ החמה הוי מיעוט עולם ולהכי קרינן שפיר בשכבך . אבל בני מלכים הוי
מיעוטא דמיעוטא ולא חשיבו אבל בדיקומן אינו בדין שהכתוב יפטרם מק"ש ע"כ :
ואין דבריו נכונים כלל דא"כ לר"א דאמר זמן ק"ש עד הנץ החמה ונעמא משום
דאלו אחר זמן קימה דרוב בני אדם לבד ממלכים שומקיימה שלהם מאוחר מאד
החמה . א"כ חיקשי לך כיון דזמן קימת כל אדם נמשך עד הנץ החמה א"כ אימת
יקראו ק"ש ששעה עמידה היא עד הנץ החמה . וכשעומדין כבר עבר זמן ק"ש והיה
לר"א להרחיב להם זמן יותר מהנץ החמה בכדי שיטלין לקרות ק"ש שעה אחת מהנץ
קימה שהוא נמשך עד הנץ החמה : ולדידה היה ראוי לקרות ק"ש שעה אחת מהנץ
החמה ולהלן כמו שנתנו הירושא למלכים שעה א' מזמן קימה שלהם ה"ה היה לו
לר"א ליתן שעה אחת אחר זמן קימת כל אדם לזמן ק"ש : אלא ע"כ נ"ל אע"ג דזמן
עמידה נמשך עד הנץ החמה מ"מ אנשים שחייבין בק"ש מחוייבין לעמוד קודם הנץ
החמה בכדי שיעור שיטלין לקרות את שמו קודם שיעבור זמנה : והא דזמקיימה
נמשך עד הנץ החמה היינו לשאר עמא שאין חייבין בק"ש כגון נשים ועבדים וטף
שפטורין וכן נכרים וא"כ ה"ה למלכים אס"ד דזמן קימת המלכים הוי עד תחילת
שעה ג' ותו לא הוי זמן קימה לשום אדם א"א להרחיב זמן ק"ש יותר מזה . ומלכי
ישראל שחייבין בק"ש מחוייבין לעמוד קודם כלות ב' שעות על היום בכדי שיטלין
לקרות ק"ש קודם זמן קימת המלכים ועוד יש בדבריו כמה גמגומים והמבין יבין
מעצמו ואין לי להאריך : ונ"ל דמהאי שמשכתא גופא יש לנו ראייה נכונה דזמן
ק"ש הוי עד ג' שעות ועד בכלל לר' יאושע דאס"ד דעד ג' שעות ולא ג' שעות
בכלל א"כ חייבין מלכי ישראל לעמוד קודם כלות שעה שני' בכדי שיטלין להכין
א"ע ולקרות את שמו קודם כניסת שעה שלישית א"כ אכתי שבוני דקא משבח
דוד נפשיה קדמו עיני משמורת קודם זמן חיוב מלכי ישראל לעמוד היכי משכחת

חירות דידה כדלמדין גבי תקיעת שופר וא"כ הא דחייב במגילה א"ל ללכת
א"כ שומע מפי אנשים אחרים שמחוייב במקרא מגילה כדלמדין לגבי תקיעת
שופר והא הכא דא"כ דאין יוצא ידי חובתו ע"י קריאת ענינו מ"מ יוצא ע"י שמיעתו
מפי אחרים אלמלא כל כה"ג לאו אינו ראוי לבילה מיקרי מעצמא דלמדין לעיל וס"ה
גבי חלם נמי דינא הכי בכל מנות התלוין בדבור וכדכתיבנא . ואף על פי שזכ"ר
כתב בא"ח סימן תרפ"ט דמי שחזו עבד וחזו בן חורין מוציא א"ע משום דלד
עבדות נמי חייב במקרא מגילה . וכתב וא"ח מה"ט ויוציא ג"כ את מינו וי"ל אף
על פי שש דדיו הוא חייב מ"מ מאחר שהוא מורכב מעבדות וחירות כיון דאין
זד עבדות ניכר לענינו ולד חירות לענינו אינו ראוי להוציא את אחרים . ואפילו אם
אוחזן אחרים מורכבים ג"כ מעבדות וחירות . וע"כ ל"ל ע"י לדעת רש"י שסובר
דנשים מוציאין את האנשים ואש"ה עומדים אינו מוציא מינו . ועצמא משום דטפי
עדיף כשהמוציא הוא ודאי אשה והשומע איש . מכאנא מוציא הוא טומטום אפילו
אם השומע נקיבה ואפילו אם השומע טומטום דס"ל כיון דתרווייהו חד מינא
יגבר נפקי אהדדי ידי חובתן קמ"ל דלא משום דבעינן שהמוציא את אחרים ידי
חובתן יהא ניכר אם הוא זכר או אם הוא נקיבה . ולא תקשה מאד דנשים שמוציא
את מינו דהם שחזו עבד ניכר הוא ניכר שהוא בריה בפ"ע ע"כ . ולדבריו אין ראיה
מתוס' זו שהרי מי שחזו עבד וחזו בן חורין מוציא את ענינו לפי : מ"מ אומר
אני שדבריו אינן דברים של ענין דאם אשה ועבד חייבין למה גרע עומטום מפני
שהוא ספק אשה שלא להוציא אפילו אנשים וגרע אפילו מאשה ודאית מה בכך
שאינו מבורר אם הוא איש או אשה כיון דמ"מ חייב . ביורו זה אינו לא מעלה ולא
מוריד . וכן במי שחזו עבד וחזו בן חורין מ"ט בדבר מפני שהוא מורכב אינו יכול
להוציא אפילו מינו כיון דמחייב במקרא מגילה משני דברים . והתוס' ופוסקים
כתבו תוס' זו לדברי ה"ג שאין נשים חייבות במקרא מגילה אלא במשמע מגילה
לבד כמבואר למענין בדבריהם אבל להבדיל רש"י דנשים יכולות להוציא את אנשים
ידי חובתן הדבר פשוט יותר מביעתא בשעת' דעומטום ואנדרוניטום ומי שחזו עבד
וחזו בן חורין יכולין להוציא אנשים ידי חובתן כיון דאין נשים חייבין במקרא
מגילה . ותמה על עמקן כולו עבד גמור מוציא אחרים ידי חובתן ואחר שנגעה
חזו בן חורין גרע טפי מפני זד חירות שבו וא"מ . ה"ל יציא בארעא וגו' וירא
בשמי שמיא . והרי שם בערכין הכי אמרין הכל חייבין במקרא מגילה הכל כשרין
לקרות את המגילה לאתוי מאי לאתויי נשים וכדריב"ל דלמור נשים חייבות במקרא
מגילה שאף הן היו באותו הגס ופירש"י לאתויי נשים שחייבות במקרא מגילה
וכשרים לקרוא ולהוציא זכרים ידי חובתן ע"כ (2) וכ"פ התוס' אבל בה"ג לא
פסק הכי ומביאין ראיה מן התוס' וי"ל הכל חייבין במקרא מגילה כו' עד הכל
היו בספק להשמיד ולהרוג . ולאבד וכתיב למעלה אלמלא הא דבה"ג ותוספתא
שהביא פליג אדרש"י ו"ל . ותדע דע"כ תוס' זו אינו מתפרשת אלא לדעת בה"ג
דנשים אינן חייבות אלא במשמע מגילה . דלכ"ל אמאי אנדרוניטום אינו מוציא את
שאינו מינו דמזמניא את מינו אלמלא חשיב ליה מבורר א"כ אף לשאינו מינו נמי
יוציא : אלא ודאי היינו עצמא משום דנשים אינן חייבות במקרא מגילה אלא
בשמיעה לתוך מהאי עצמא אינן מוציאין שאין מינן דהיינו זכר וטומטום מחמת
שהא ספק : ומה שמחייב הב"י את ענינו מדברי רש"י נעלם
ממנו דברי רש"י ענינו בסוף פ"ג דראש השנה דחייב
החס כה"ג גבי תקיעת שופר וכמ"כ למעלה דקאמר הכל חייבין בתקיעת שופר
וקתשיב החס עומטום ומי שחזו עבד וחזו בן חורין וקאמר החס עומטום ומי
שחזו עבד וחזו בן חורין אינו מוציא לא את מינו ולא את שאינו מינו ופרש"י עומטום
אינו מוציא את מינו עומטום כמותו שמה חוקק זה נקיבה וחבירו זכר ע"כ . אלמלא
מחמת ספקא לא מוציא ולא מחמת שאינו מבורר . ועוד גבי מי שחזו עבד וחזו
בן חורין אמרי' החס בממרא אר"ה ולענינו מוציא וא"ל ר"ג לר"ה מ"ש לאחרים
דלא דלא אתי זד עבדות ומפיק זד חירות לענינו נמי לא אתי זד עבדות דידה
ומפיק זד חירות דידה . ולדברי הב"י מאי קשיא ליה לר"ג מ"ש לאחרים דלא
הא עצמא לאחרים דלא משום שהוא מורכב מעבדות ומחירות מה"ט א"י להוציא
אחרים אפילו מינו ולאו משום דלא אתי זד עבדות ומפיק זד חירות שהרי אפילו
היכא שהוא חייב מב' דדיו כנון מקרא מגילה כדעת רש"י א"י להוציא אפילו את
מינו מה"ט וכיון דעצמא משום הכי הוא י"ל דלענינו מוציא בתקיעת שופר כמו
שמוציא לגבי מקרא מגילה . אלא ודאי ליתא לדברי הב"י ו"ל : ועל פירש"י לק"מ
דס"ל תוס' זו שמשתא היא דהא ו"ל מפ' הא דערכין הכל כשרים לקרות את
המגילה היינו ששירות ומוציאין את האנשים ידי חובתן וזה מבואר להדיא בדברי
התוס' והפוסקים לדעת רש"י ו"ל . אלא ודאי כמ"כ הוא עיקר וס"ה דה"ה חלם
נמי אש"פ שא"י לקרות ק"ש בענינו גם ע"י הרהור שלו א"ל לו ללכת דהא הרהור
לאו כדבור דמי לגבי ק"ש מ"מ יכול ללכת ע"י שמיעתו מאחרים . מטעם שומע
כעונה וכדלמדין א"כ מחוייב לשמוע מפי אחרים כדי ללכת ידי חובתו דכיון דאית
ליה תקנתא מנות ק"ש רמיא עליה מחייב בה . ומחוייב לשמוע מאחר דה"ל שומע
כעונה כמו שמי שחזו עבד וחזו בן חורין מחייב בתקיעת שופר ובמקרא מגילה
אש"פ שאין יוצא ע"י תקיעת וקריאת ענינו מ"מ מחייב לשמוע תקיעת שופר ומקרא
מגילה מאחר שה"ל דלמור כה"ג לגבי ק"ש כאלם שחייב לשמוע ק"ש מאחר
ולאו דוקא בק"ש אלא ה"ה בתפילה וב"ה . ושאר כל המעט התלוין בדבור פה
לדעת כל רבונותא חוץ מהרמב"ם דס"ל דבכל המעט אינו יוצא ידי חובתו בהרהור
אפילו

ל"ח) מחייב האלם לשמוע ק"ש מפי אחר המחוייב בדבר וכו' ויאל ידי חובתו :
אש"פ שראיתי להסבולי לקט שכתב בכלל א' סימן ט' במתפלל ושומע קדים או
קדושה דאיכא מרבונות דס"ל שותק וישמע דק"ל שומע כעונה שרבי אברהם
צ"ר שלמה כתב היכא אחר שמע ולא ענה יוצא במקום שיוכל לענות כהנך דסוכה
אבל העומד בתפילה שאינו יכול לענות לא יוצא בשמיעה ודמי לדר"ו דלמור כל
הראוי לבילה אין בילה מעכבת בו וכל שאין ראוי לבילה בילה מעכבת בו ע"כ .
א"כ כ"ש חלם שאינו יכול לענות א"ל לו ללכת ידי חובתו בשמיעה דה"ל אין ראוי
לבילה . מ"מ רש"י ותוס' בשם בה"ג חולקין בדבר שם . בפרק ל"ה וס"ל דשותק
וישמע . וכ"כ התוס' בשם ר"ת ור"י אלא דמט"ל אומר שלא לשותק ולשמע דכיון
דשומע כעונה ה"ל הפסק . ואש"פ דאפשר דע"כ ל"פ כל הני רבונותא על ר"ל
זר שלמה אלא בעומד בתפילה דאדם ראוי לענות אלא שאריה הוא דרביע
עליה מחמת איסור הפסקה וחשיב לידהו ראוי לבילה . אבל באלם אפשר שגם
הס"ל מודים דה"ל אינו ראוי לבילה . כיון דה"ל לו לדבר ולהוציא את ענינו
ידי חובת ק"ש א"ל לו ללכת ע"י שמיעה מפי אחר משום דשומע כעונה . מ"מ
נ"ל דיוציא ידי חובתו אם שומע ק"ש מאחר משום דשומע כעונה אחר נמי לגבי
חלם אש"פ שא"ל לו ללכת ע"י ענינו כלל ואין זה ענין לאינו ראוי לבילה דבשלמא
החס כיון דכתב רחמנא מנות בילה במתנה לבתפילה אש"פ דק"ל אם לא כלל
בשר . מ"מ ראוי לבילה בעינן שהרי לבתפילה צריך בילה למנוח וכל שא"ל לקיים
מנות בילה במתנה זו מנות בילה מעכבת בו אפילו בדעבד : אבל הכא לבתפילה
שומע כעונה דמי וא"ל לקרות בפיו דוקא ואפילו לבתפילה בשמיעה כמי ליה ופיו
של חבירו בפיו דמי א"כ אפילו אם אינו ראוי לקרות בענינו מחמת שהוא חלם
מ"מ לא גרע בזה וכמו שדבר רבי רחמנא שיוציא ידי חובתו בקריאת אחר
לבתפילה . הה"ל לנשתתק אש"פ שיעל דיבור פיו מ"מ דיבור פיו של חבירו
במקומו עומד ללכת הוא בשמיעתו משום שומע כעונה כשאר כל אדם שאינו חלם :
ויש לי להביא ראיה לדברי תהא דלמדין בספ"ג דר"ה (דף כ"ט) לענין תקיעת
שופר שמי שחזו עבד וחזו בן חורין אינו מוציא לא את מינו ולא את שאינו מינו .
א"ר הונא ולענינו מוציא א"ל רב נחמן לר"ה מ"ש לאחרים דלא דלא אתי זד
עבדות ומפיק זד חירות לענינו נמי לא אתי זד עבדות דידה ומפיק זד חירות
דידה . אלא אחר ר"ג אף לענינו אינו מוציא . תנ"ה מי שחזו עבד וחזו בן חורין
אף לענינו אינו מוציא הרי אש"פ דמי שחזו עבד וחזו בן חורין אינו יכול להוציא את
ענינו . מ"מ חייב בתקיעת שופר וע"כ אין לו תקנה אלא ע"י ששומע תקיעת
שופר מאחרים המחוייב בדבר . ואמאי ה"ל ימא כל שאינו ראוי לבילה הבילה
מעכבת בו והואיל ואין יכול להוציא את ענינו ע"י תקיעתו אין יוצא ידי חובתו
ע"י שהוא שומע מאחר . אש"פ כה"ג אין לו ענין לאינו ראוי לבילה ומעצמא
דלמדין . ואין לחלק ולומר דשאי תקיעת שופר משאר מנות (*) תקיעת שופר
בשמיעה תליא מילתא דמה"ט כתב הב"י בא"ח סימן תקפ"ט בשם הכלבו והרשב"ץ
שאפילו המדבר ואינו שומע שהוא כפיקח לכ"ד אינו מוציא כיון דאינו שומע לאו בר
חיובא הוא וטעמא משום דבשמיעה תליא מילתא דהא מברכין על השמיעה וכיון שאינו
שומע לאו בר חיובא הוא ואינו מפיק ע"כ . וכ"כ הר"ה ש"ס בשם בה"ג הא דמברכין
לשומע קול שופר ולא מברכין לתקוע בשופר או על תקיעת שופר כמו על תקרא
מגילה משום דבשמיעת קול שופר הוא דיוציא ולא בתקיעת שופר כדתקן התקוע
לחוך הבור וכו' ופשמין שהתקוע בענינו לא יצא כנון שהיה עומד על שפת הבור
והגבים פיו לחוך הבור ותקוע ע"כ . וכיון דבשמיעת קול שופר הוא דיוציא ולא
בתקיעת שופר מה"ט מי שחזו עבד וחזו בן חורין אש"פ דה"ל לו ללכת בתקיעה
של ענינו לא ה"ל אין ראוי לבילה שהרי אין מנותו בתקיעה אלא בשמיעה הוי
עיקר מנותו וי"ל ראוי לבילה לעיקר מנותו כשאר כל אדם משא"כ שאר כל המנות
שתלוין בדבור פה למנות . והא דשומע כעונה היינו משום דה"ל כללו הוא קורא
ומדבר בענינו ו"ל דשפיר מקרי חלם שאינו ראוי לדבר אינו ראוי לבילה ואינו יוצא
ידי חובתו בשמיעה מפי אחרים דעיקר מנותו לאו בשמיעה תליא מילתא : הא
ליתא דע"כ תקיעת שופר לאו בשמיעה . לחוד תליא אלא בעיקר תקיעה נמי תליא
כמו מנות התלוין בדבור דבקריאת הסה תליא מנות וא"כ שצ"ר דמו להדדי
דמנות תקיעת שופר בתקיעה גופיה נמי תליא דהא תנן בפ"ג דר"ה (דף ל"ב)
המתעסק לא יצא והשומע מן המתעסק לא יצא ותנן נמי בס"פ דר"ה חרש שועה
וקטן אינו מוציא את הרבים ידי חובתן זה הכלל כל שאינו מחוייב בדבר אין מוציא
את הרבים ידי חובתן . ואם ד' התקיעת שופר בשמיעה לחוד גמור מנותו אמאי
השומע מן המתעסק וממי שאינו מחוייב בדבר לא יצא והא דמי שחזו עבד וחזו בן
חורין גופיה אמאי אף לענינו אינו מוציא ואפילו את שאינו מינו נמי יוציא דהא מ"מ
קול שופר שומע . אש"פ דלמדין : ועוד נ"ל להביא ראיה דאלם יוצא ידי חובתו
ע"י שמיעתו מפי אחרים ולא אמרין דה"ל אינו ראוי לבילה שהרי כתבו התוס'
צ"ר ערכין (דף ג') דתנ"י בחוספת' הכל חייבין במקרא מגילה כו' עומטום
ואנדרוניטום חייבין במקרא מגילה ואין מוציאין הרבים ידי חובתן אנדרוניטום מוציא
את מינו ואינו מוציא את שאינו מינו . עומטום אינו מוציא לא את מינו ולא את שאינו
מינו . מי שחזו עבד וחזו בן חורין אינו מוציא לא את מינו ולא את שאינו מינו
נשים ועבדים וקטנים פטורים מקריאת מגילה וה"ל הוסיפו אלא שחייבין במשמע
לפי שהכל היו בספק להשמיד ולהרוג ולאבד ע"כ . ומדחזו עבד וחזו בן חורין אינו
מוציא את מינו ע"כ אף לענינו אינו מוציא דלא אתי זד עבדות דידה ומפיק זד

אפילו היכל לא כתב ביה דיבור בהדיא • ראוי להוסיף את האלמנים לשמוע מפי
אחרים המחוייבין בדבר כדי שכן ילאו ידי חובתם בשמיעה • אלא שיש לפלפל הרבה
בזה לגבי שאר מצות חוץ מק"ש אם דעת הרמב"ם עיקר אם לא וכבר הוכחתי
בראיות ברורות בכללי תורה ומצות שלי שהעיקר כדעת שאר רבנותא ז"ל וכמ"ש
שם באריכות ע"ש :

ואין

לדחות הראיות שהבאתי מהא דמי שחזיו עבד וחזיו בן חורין דלע"ג
דלע"ג יכול להוציא א"ע בשופר ומגילה מ"מ ילא ידי חובתו ע"י שמוע
מאחר ולא אמרינן דה"ל אינו ראוי לבילה דש"מ דאלם נמי דלף ע"ג דלע"ג יכול
לדבר ולהוציא א"ע מ"מ ילא ידי חובתו ע"י שמישחו מאחר משום שמוע כעונה •
דלע"ג מי שחזיו עבד וחזיו בן חורין שאני דמה"ת יכול להוציא א"ע א"ע דנר
עבדות אינו מחויב בדבר מ"מ אחי' לז עבדות דידה ומפיק לז חירות דהא דאמר'
כל שאני מחויב בדבר אינו מוציא אחרים ידי חובתו היינו מדרבנן • אבל מה"ת אפי'
אינו מחויב בדבר יכול להוציא לדעת רש"י וכמ"ס לפנינו וז"ל מי שחזיו עבד לאו
אינו ראוי לבילה מיקרי כיון דלפי' לז עבדות דידה שאינו מחויב בדבר יכול להוציא
את לז חירות דלע"ג מדרבנן • והא דלע"ג אינו מוציא היינו מדרבנן דהאריכו
מחויב בדבר דוקא להוציא אחרים ידי חובתו ולהוציא א"ע לא להקל מחמת זה
ולומר דה"ל אינו ראוי לבילה כיון דמצינא ראוי לבילה הוא להוציא א"ע וא"ל לאחרי'
להוציא ידי חובתו • אבל אלם שא"ל לנאט ע"י עצמו לא בדיבור ולא בהרפור כלל
מה"ת למאי דק"ל הרפור לאו כדבור דמי איכ' למימר דאינו יוצא נמי ע"י שמישחו
מאחרים משום שמוע כעונה דזה ה"ל אינו ראוי לבילה שהרי בפ' ג' שאלנו
(ד' ת"ח) ח"ר יואן לעולם אינו מוציא אחרים ידי חובתו עד שיאכל כות
דנן ופירש"י ומי אכל כות דנן מיהא מפיק א"ע דכית דנן שיצור דרבנן הוא
כדאמר בפ' מי שמתו • מיהא כיון דמחויב מדרבנן מחויב בדבר קרינן ביה ומוציא
רבים י"ח • וא"ת בקטן שהגיע לחינוך ה"ל לא אמרי' הכי הוה אפי' מדרבנן לא
מחויב דע"י דאביו הוא דרמי למוכר ע"כ • ומדפי' דמחויב מדרבנן מחויב
בדבר קרינן בו ש"מ דהא אינו מחויב בדבר דאינו מוציא רבים ידי חובתו אינו אלא
מדרבנן • הילכך מחויב מדרבנן מוציא דלש"ד דאינו מחויב בדבר מדרבנן •
אינו מוציא • הרי כיון דבה"מ מה"ת האריך יכול מי שלא אכל אלא כות דנן שאינו
מחויב אלא מדרבנן להוציא את מי שאלל כדי שביעה שמחויב מן התורה • הא מ"מ
החוס' לא ס"ל הכי שהקשו על רש"י מ"מ כיון שאינו מחויב מן התורה אינו מוציא
אחרים שמחויבין מן התורה וש"מ דס"ל דהא דאמר אינו מוציא ד"ת הוא דאי
מדרבנן לא קשה מידי וכד' הרמב"ן בס' המלחמות בפ' מי שמתו וש"פ כדעת
התו' • ובאמת חזי תמה על רש"י וז"ל דהא א"ל לומר כן שהרי בפ' מי שמתו
(דף כ') אמרי' א"ל רבינא לרבא נשים בבה"מ דאורייתא או דרבנן למנ"ל לאפקי
רבים ידי חובתן אלא"כ דאורייתא אחי' דאורייתא ומפיק דאורייתא אלא"כ דרבנן אינן
מחויב בדבר וכל שאני מחויב בדבר אינו מוציא את הרבים ידי חובתן • הרי בהדיא
אי נשים בבה"מ דרבנן אינן מוציאין רבים המחוייבין מה"ת ידי חובתן וש"מ דהא דשאינו
מחויב בדבר אינו מוציא את מה"ת דאי מדרבנן המחויב בדבר מדרבנן ה"י מוציא את
המחויב מה"ת כדס"ל לרש"י גבי מי שאלל כות דנן שמוציא את מי שאלל כדי
שביעה מה"ט • ובכללי חו"מ שלי הבאתי עוד ראיות שהעיקר כדברי התוס'
וסיעתם דהא דאינו מחויב בדבר אינו מוציא מה"ת הוא : וגם אין לדחות
דאיינן מהא דמשמע' דשאינו מי שחזיו עבד דמצינא אפילו מלך עבדות חייב בשופר
ומגילה וכל המצות • וה"ל מחויב בדבר לגמרי • והא דלף לע"ג אינו מוציא
וה"ל לשאינו מינו בע"כ אינו אלא חומרא בעלמא מדרבנן הילכך יוצא ידי חובתו
ע"י שמישחו מאחרים דהא ה"ל ראוי לבילה מצינא אפי' להוציא א"ע • משא"כ אלם
דמצינא אינו יכול להוציא את עצמו על ידי ההרפור שפיר הוא ליה אינו ראוי לבילה •
והוא משום דיש לי להקשות אמאי מי שחזיו עבד אינו מוציא את עצמו ושאינו מינו
הא בריש מסכת חגיגה תקן הכל חייבין בראיה ואמר' בגמ' לאחויי מאי לאחויי מי
שחזיו עבד וחזיו בן חורין • ואמרין ולרבינא דאמר דפטור מן הראיה מאי איבא
למימר • ומוקי לה לדריבנא כמשנה ראשונה דמי שחזיו עבד עובד את
רבו יום אחד ואח' עצמו יום אחד ומתני' דמחייב כמשנה אחרונה דכופין את רבו
ועושה אותו בן חורין והוא ליה כמשוחרר ומחייב : וה"ל אמרינן בפסחים ר"פ
האשה (דף פו) דתקן מי שחזיו עבד וחזיו בן חורין לא יאכל משל רבו ופרקי' בגמרא
והתניא לא יאכל לא משלו ולא משל רבו ומוקי לברייתא (") כמ"ס הילכך לא יאכל
משל עצמו ומתניתין כמשנה אחרונה לפיכך משל רבו הוא דאינו אוכל אבל משל עצמו
יאכל הואיל ובידיו לשחררו הרי הוא כבן חורין שאוכל משל עצמו הכי פירש"י
והחוספת' א"ע פ' שהרמב"ם בפ"ב מהלכות חגיגה ובפ"ב מהלכות קרבן פסח נראה
שמפרש איפכא דלמשנה אחרונה לא יאכל אפילו מש' ע' וה"ל דפטור מן הראיה שהרי
בהל' קרבן פסח כתב מי שחזיו עבד וחזיו ב"ח לא יאכל לא משל רבו ולא משל עצמו
עד שיעשה כולו בן חורין • ובהלכה ח' כתב מי שחזיו עבד וחזיו בן חורין פטור מפני
לז עבדות שבו ע"כ • וכבר פי' הכ"מ בפ"ב מהל' קרבן פסח טעמו בשם הר"א בן
הרמב"ם דלמשנה ראשונה עבדין ליה תקנה להוציא מחויבו ומעטם זה אוכל משל
עצמו ולמשנה אחרונה לא עבדין ליה תקנה שמה יהיה זה גורם לעכב שחרורו
אלא אומרים לרבו זה אינו אוכל משלך דלא קרינן ביה עבד איש ולא משל עצמו
שאינו תקנה גמורה אלא מהר ושחררו כדי שלא ימנע מן המצוה • לפיכך נתן טעם
עד שיעשה בן חורין אבל למשנה ראשונה דליכא חיוב לשחררו עבדין תקנה במצות

שהוא חייב בהן מדברי סופרים דאלו מן התורה פטור כדרייק רבינא מתני' בפ"ק
דחגיגה והא דקאמר החס הכל חייבים בראיה לאחויי מי שחזיו עבד וחזיו בן חורין
דחויי הוא מקמי הא דרבינא ע"כ • מ"מ הראב"ד שם בה שבות הסכים לפירש"י
והתוס' שכתב בפ"ב מהל' ק"ש הא דלא כהלכתא דלמשנה אחרונה אוכל משל עצמו
וכ"כ בפ"ג מהל' חגיגה • ובאמת דברי הר"א ז"ל תמוהין בעיני דלדבריו למשנה
ראשונה א"ע פ' שהוא פטור מן התורה עבדין ליה תקנה להוציא מחויבו • דהא
האי תקנה קלקלתו דכיון דמדין תורה אינו ראוי לאכול משל עצמו האריך תקנו
רבנן שיאכל משל עצמו הא ה"ל נאכל בלא למיני דאיכא איסורא דאורייתא כמו
חולה וזקן כיון דלכתי עבד הוא אין מניין של לז עבדות על שלו מניין כדאמר' התוס'
בפ' האשה גבי עבד גמור • וה"ל כיון דמצינא פטור מן הראיה מפני התקנה האין
חייבו חכמים בקרבן ראיה ומשמע שדמו ככל אדם שהרי התנא כללו בהל' חייבין
למי שחזיו עבד כשאר כל אדם ומשמע שמביא עולת ראיה ושלמי שמחה כשאר כל
אדם ואפילו ב"ט • דבשלמא הא דמביא לא קשה לי מידי דהא עולות ושלמים באו
בגמרה • אבל הא דמשמע דהרי הוא ככל אדם שיכול להקריבן אפילו ב"ט והאי
קשה דהא ק"ל כמ"ד נדרים ונדבות אין קריבין ב"ט : (ב) בפ"ג דביצה ושלוח
נדבה לכ"ע אין קריבה ב"ט והרי אין ב"ד מתנין לשקור דבר מן התורה בקום
ועשה : ועוד קשה כיון דבין למשנה ראשונה בין למשנה אחרונה מי שחזיו עבד פטור
מן התורה מן הראיה למה להו לרבנן למעבד ליה תקנהא למשנה ראשונה לחייבו
מ"ס מכל האי דקשיב להו התוס' במתניתין דפטור מן הראיה ולא עבדין להו
תקנהא לחייבן מדרבנן • דבשלמא גבי פסח איכא למימר כיון דמחמת לז חירות חייב
בפסח אלא שז עבדות מעבד עליו שא"ל לו לאכול לא משל עצמו ולא משל רבו
שפיר עבדו לו תקנהא להוציא מחויבו אבל גבי ראיה דרחמנא פטריה לגמרי אפי'
משום לז חירות שבו דבליף לה רבינא התוס' מאל פני האדון ה' מי שאין לו לא חזון
אחד למה להו לתקוני לרבנן ולחייבו • אלא ודאי פירש"י ותוס' והראב"ד עיקר •
וכיון דהכי הוא דלמשנה אחרונה דק"ל הכי הוה ליה מי שחזיו עבד וחזיו בן חורין
כמשוחרר גמור לגמרי אפי' לקולא מדאכול פסח משל עצמו ומביא עולת ראיה
ושלמי שמחה אפילו ב"ט וכמה שכתבתי יאס כן תקנהא לך אמאי אינו מוציא אחרים
ואפי' את עצמו ידי חובתו בשופר ומגילה הא הוה ליה כבן חורין גמור ואפי' לקולא
ויוציא רבים ידי חובתן וכ"ס שו"ת א"ת עצמו • ובפ"ג ז"ל דהא דמי שחזיו עבד
אינו מוציא בשופר ומגילה חומרא בעלמא הוא ומדרבנן וכיון שכן אין מתקן ראיה
דלא אמרי' אינו ראוי לבילה גבי אלם דמי שחזיו עבד וחזיו בן חורין שאני דהא ראוי
הוא לבילה מן התורה אפי' להוציא את עצמו דלמאי דק"ל כמשנא אחרונה ה"ל כמשוחרר
גמור ואפילו לז עבדות שלו ה"ל צר חיוב גמור מדרבנן • אבל מ"מ אין זכ
דיחוי דודאי פטור דשמעתא דהפ"ג דר"ה משמע דמצינא הוא הא דאין מתני'
עבד מוציא אחרים ואפי' את עצמו ידי חובתו ומשום דהוא ליה אינו מחויב בדבר
שהרי א"ל ר"ז לר"ה מ"ס ללחיים דלא דלא אחי' לז עבדות כולל עצמו נמי לא אחי'
כוללמא טעמא משום הכי באו יעוד אי הא דאינו מוציא חומרא בעלמא הוא לא
היה מקמי ר"ז כ"כ בפשיטות מ"ס ללחיים דלא כולל עצמו נמי דילמ' א"ע דהחמיר
רבנן ללחיים דלא • דילמא לא החמירו ב"כ דלעצמו נמי לא דודאי חומרא יתירא
הוא הא דלעצמו אינו מוציא יותר מהא דאינו מוציא לאחרים • אלא ודאי מצינא איש
מוציא לאחרים וכיון דמצינא הוא פריך שפיר מ"ס לעצמו מללחיים • ועוד אס"י
דהחמירו רבנן במי שחזיו עבד א"ע דמצינא כבן חורין הוא מ"מ שויה רבנן כעבד
א"כ לא היה לו להביא עולת ראיה ושלמי חגיגה שלו כשאר כל אדם ואמאי לא
החמירו עליו כלל • לא ודאי למשנא אחרונה כ"כ הוא לכל מילי ודקא ק"ל מהא דשופר
ומגיל' אמאי אינו מוציא רבי' ואח' עצמו • מ"מ כיון דכ"כ דמי למ"א דק"ל בנתיבא ה"ל
דהא דלמשנה אחרונה • ה"ל כב"ח ה"ס משום דכופין את רבו לשחררו מפני תקון
העולם משום דלישא שפחה אינו יכול בת חורין אינו יכול כדאמר' התוס' • וה"מ
בעבד של גדול אבל בעבד של קטן אין כופין אותו דקטן לאו בר כפ' הוא כדאמר'
בפ' השולח (דף מ) גבי ההוא עבדא דבי חרי קם חד ממיירו ושחררו' לפלג' וכיון
דקטן לאו בר כפ' הוא אין דין מי שחזיו עבד וחזיו בן חורין שלו כמשוחרר • וז
עבדות שלו לכל דבר דין עבד עליו • דהכי אמרי' בפ' השולח (דף מב) עמו שור
יום של רבו לרבו • יום של עצמו לעצמו • וכתבו שם התוס' היינו למשנה ראשונה
דלמשנה אחרונה מעשה ידיו שלו דבסתמך מדמי למעובד גט שחרור • מיהו נ"מ
אף למשנה אחרונה כיון בשל יחומין קטנים דלאו בני כפי' נימרו ע"כ • אלמא אף
למשנה אחרונה של קטן לאו כמשוחרר דמי א"כ י"ל דההיא מי שחזיו עבד וחזיו בן
חורין דאיידין ביה גבי שופר ומגילה בשל קטן מיירי • ואפ"ש שיש לי לדקדק על
דברי תוס' אלו דא"כ למה מוקי הש"ס בריש חגיגה להא דקאמר הכל חייבין בראיה
לאחויי מי שחזיו עבד וחזיו בן חורין כמ"א ולרבינא דדייק לה התוס' מסיפא דההיא
משנה גופי' דתקן חוץ מחש' ונשים ועבדים שאינן משוחררין ודייק לה מדלל תקן
עבדים סתמא דמאי שאין משוחררין לגמרי קאמר אלא מי שחזיו עבד דפטור מן
הראיה דסיפא אחי' למשנא ראשונה דלפ"י פליג מתני' סיפא ארישא • ה"ל לאוקומי לריש'
וסיפ' דמתני' כמשנא אחרונה ורישא בשל גדול וסיפא בשל קטן • פ"ה ה"ל לאוקומי
למתני' ובריית' דפ' האשה תרומתו כמשנה אחרונה ומתני' דדייקין מינה דאכול
משל עצמו • בעבד של גדול ובריית' דאינו אוכל לא משל רבו ולא משל עצמו בעבד
של קטן דלאו בר כפיה הוא ולא ה"ל כמשוחרר • כבר כתבתי אגלי בכללי חו"מ שלי
בס' יש לדון עוד דאפי' מי שחזיו עבד של גדול אין דיו כמשוחרר לכל מילי ויחברר שם
בס"ד אין זה מקומו • ועוד

אני

אני אומר דאפי' את"ל דמדינא למאי דקי"ל כמסנה אחרונה דכופין את רבו ה"ל מי שהי' עבד כמסחרר לכ"ד והא דאינו מוסיף לא א"ע ולא את אחרים אינו אלא חומרא בעלמא ומדרבנן מ"מ מוכח שפיר דכל כה"ג לא שייך לומר אינו ראוי לבילה וא"ע דא"י להוסיף א"ע מדינא כגון אלס מ"מ יולא ידי חובתו ע"י שמיטתו מאחרי' משום שומע כעונה דא"י דכל כה"ג אינו ראוי לבילה מיקרי וכל היכא דמדינא א"י להוסיף א"ע מה"ת אינו יולא ע"י שמיטתו מאחרי' וא"כ מדינא אין שום חילוק בין אם יולא ידי חובתו ע"י עצמו לע"י אחרים דבראוי לבילה עצמו ואחרי' שכן ללאת י"ח וזכאינו ראוי לבילה כמו שא"ל לו ללאת ע"י עצמו ה"ג ע"י אחר' לאו כלום הוא ואינו יולא ידי חובתו א"כ מה הכוונה חכמי' בתקנתן גבי משח"ע לענין שופר ומגילה להחמיר שלא ללאת ידי חובתו ע"י עצמו אלא ע"י אחרים דהוא הא אחרים ועצמו חזא מילתא היא והא בזה תליא וכו' שח"ע לא יולא ידי חובתו ע"י אחרים דא"כ אתה אחרים וכו' דע"כ א"ל לתקן שח"ע לא יולא ידי חובתו ע"י אחרים דא"כ אתה מפקיעו ממנו שופר ומגילה לגמרי כיון דלא יולא ידי חובתו לא ע"י ולא ע"י אחר' והא דא"ל לרבנן לתקן כן להקל כיון דמדינא חייב דהא ה"ל ראוי לבילה אפי' ע"י שח"ע דא"ל לתקן כה"ג לכ"ד למסנה אחרונה דקי"ל כוונתו א"כ לא מקיימא תקנתא דרבנן כזה כלל . ואפי' ע"י א"ל לתקן שלא יולא ידי חובתו דכיון דע"כ ע"י אחרים לא מקיימי תקנתא דרבנן שלא להוסיף ידי חובתו דא"כ אתה מפקיעו לגמרי ממנו אלו והא דא"ל להקל עליו ובע"כ עשיתו כבר כראוי לבילה . וכו' דא"ל לך לשמוע כאינו ראוי לבילה א"כ ממילא למה לא יולא ידי חובתו ע"י דהא תרומתו חזא מילתא היא וא"ל להפרידו לחלוץ . אלא ודאי ש"מ דכל כה"ג אין לו ענין לשאינו ראוי לבילה וכל היכא דמדינא א"י ללאת ע"י כגון אלס מ"מ יולא ידי חובתו ע"י אחרים משום שומע כעונה הילכך יש כאן מקום לתקנתא זו גבי מי שח"ע שלא להוסיף א"ע א"ע דע"כ ע"י אחר' הוא יולא ומחוייב לשמוע מהן : **וראיתי** בהג"א רפ"ק דחולין שכתב בשם א"י שיש ששוחטין אחד מברך על שיהם כדמילא בתוס' דברכות עשרה שהיו עושין עשר מצות א' מברך לכולן ומיאו"ח א"י א"י א"י א"י יולא בברכת אחר כשגשים שוחטין הואיל ואין אלס עצמו יכול לברך ע"כ . וראה דמסתפק ליה אם אלס יולא בברכת אחר מעט אינו ראוי לבילה וכבר הכתי' דלוא בברכת אחריו והרמב"ם כתב בפ"ד מה' שחיטה מומחה שכתתק והוא מבין ושומע שוחט לבתחילה וכן מי שאינו שומע ה"ז שוחט ע"כ וכתב עליו הרא"ש רפ"ק דחולין בנשתתק כתב ה"ז שוחט לבתחילה אבל באין שומע כתב ה"ז שוחט ואין כתב לבתחילה לפי שאינו שומע . הברכה אין לו לשחוט לבתחילה כדתקן רפ"ק דתרוומה חרש המדבר ואינו שומע לא יתרום ואם תרם תרומתו תרומה . והבי' אמרי' בפ' ה' קורא אהא דתקן הקורא את שמע ולא השמיע לאינו יולא ר"ל לא יולא את' רב ויוסף מחלוקת בק"ש אבל בשאר מצות ד"ה יולא ותנאי לא יברך אדם כה"מ בלבו ואם בירך יולא ודווקא בדעבד אבל לבתחילה לא ע"כ . ובע"כ הא דנשתתק שוחט לבתחילה א"ע פ"ש לברך והרי אדרבה גרע טפי מאינו שומע שהרי א"י לברך אלא ע"י הראור ובע"כ מיירי ששומע ברכת השחיטה מפי אחר וי"מ משום שומע כעונה . אין לדקדק מזה דגבי אלס נמי אמר שומע כעונה ולא אמר לגבי ידיה כל שאין ראוי לבילה הביילה מעכבת זו . ד"ל דהרמב"ם ו"ל לטעמיה חז"ל דכלל המצות שלא נאמר בהן דיבור בהדא בקרא אחר' היראור ואח' דיבור במשמע ושניהם שוים וכמו שזכרתי למעלה שכן דעתו ו"ל וכו' דהכי הוא י"ל הא דאלס שוחט לבתחילה לדעת הרמב"ם ע"י שומע הברכה מפי אחר משום דאלס נמי ר"ל הוא כיון שאפשר לו ללאת י"ח הברכה ע"י הראור של עצמו והוא גופי' לא מיקרי אינו ראוי לבילה דמימא הואיל ואין ראוי לברך וא"ל לו ללאת ע"י דיבור ה"ל אינו ראוי לבילה ואינו י"ח בהרור דהא ליתא דבמקרי' שלא נאמר דיבור בהדא הראור ודיבור בהדא יניחו ושניהם שוין וא"כ פ"ש לא לו לברך מ"מ כיון שאפשר לו להרר שפיר יולא ידי חובתו בהרור וכמ"כ וכו' דאלס יכול ללאת ידי חובת הברכה ע"י הראור דעצמו א"ע דלבתחילה צריך להשמיע לאינו וע"י הראור ליכא השמעו' אונים מ"מ כיון דבדעבד יולא בלא השמיע לאינו ה"ל ראוי לבילה ויכול לשחוט לבתחילה ע"י שומע . מפי אחר דה"ל שומע כעונה דיש כאן השמעת אונים ואיזה גופי' יכול ללאת ידי חובתו ע"י הראור של עצמו . אבל במקום שא"י ללאת ידי חובתו בהרור כגון ק"ש וכו' להרמב"ם דאלס שא"י לברך לא אחר' לגבי ידיה שומע כעונה דה"ל אינו ראוי לבילה . וי"מ מדברי הטור ו"ל יש להביא ראיה לדברי שהרי כתב ב"ד סי' א' וחרש המדבר ואינו שומע א"כ שח"ע לבתחילה לא יחשבו מפי שח"ע הברכה כו' והשומע ואינו מדבר אם הוא מומחה שוחט אפי' לבתחילה אם אחר מברך ע"כ והרי הוא ו"ל כתב ב"ד סי' קפ"ה לגבי כה"ג וצריך להשמיע לאינו מה שמוציא בשפתיו ומיאו"ח אם לא השמיע לאינו יולא ובלבד שיוציא בשפתיו ע"כ . אלא מ"מ כ"ל דבכ"מ הראור לאו כלום הוא כמו לגבי כה"ג וכו' לשאר ברכות הרי א"כ שח"ע שאינו יולא ידי חובתו בהרור אפי' בדעבד אפי' כתב דאלס שאינו מדבר שוחט לבתחילה באחר מברך . ואמאי נימא הואיל ואינו ראוי לבילה דהא א"י ללאת ע"י עצמו לא דיבור ולא בהרור דהא הראור לדידי' ו"ל לאו כלום הוא אין יולא נמי ע"י שומע הברכה מפי אחר ואמאי נשתתק שוחט לבתחילה . אלא ע"כ מ"ל דכל כה"ג לא מיקרי אינו ראוי לבילה וכדכתבנא וכו' האחרונים שם כדעת הטור :

סימן ז

ועד מדבר ואינו שומע . אם אפשר לו ללאת ידי חובת ק"ש בקריאתו בזה

שאגת אריה דיני ק"ש סימן ז

צדעבד שפיר דמי שהרי הגמרא מביא שם הא דתני רבי יהודה בריה דר"ש בן פוי חרש האדבר ואינו שומע תורם לכתחלה ואחר כל שקליה וטורא מביא הא ברייתא דפלוניא דר"י משום ראב"ע ור"מ • ומסיק השתא דאיתת להכי אפי' תימא ר"י כרביה ס"ל ול"ק הא ר"י הא ר"מ • ופ"י רש"י אפי' תימא ר"י דאמר בק"ש יאז דעבד אין לכתחלה לא ומתניתין דמגילה לכתחלה היא דפסיל לחרש ור"י היא • והא דבה"מ נמי ר"י היא • ודק"ל הא דר"י בריה דר"ש ב"פ מני ר"מ היא דמכשיר לכתחלה ע"כ • הרי אפילו למאי דמסיק ר"י (") כר"י ס"ל ת"מ פי' מתניתין דמגילה לכתחלה הוא דפסיל לחרש ור"י היא וס"ל לר"א ב"ע נמי אינו פסול חרש למקרא מגילה דעבד ולא חמירין כל שאינו ראוי לבילה לגבי חרש • מכל מקום איכא לספוקי לדעת רש"י דלראב"ע חרש אינו פסול דעבד אי' משום דס"ל דהא דיליף לה משמע אינו אלא אסמכתא בעלמא או אפשר דס"ל דדרשא גמורה היא גבי קריאת שמע מ"מ אין לפסול חרש המדבר ואינו שומע דעבד לגבי מקרא מגילה מטעמא דאינו ראוי לבילה • משו' דאין ללמוד שאר מצות מק"ש דגבי ק"ש דגלי קרא גלי אבל בשאר מצות מדינא אין צריך להשמיע לאוזניו אלא מדרבנן לכתחלה ואין מעבד דעבד אפילו לחרש שאינו ראוי לבילה ואפי' דרב מהנה מדמי מקרא מגילה לק"ש • לק"מ וכת"ש לקמן וא"כ חרש המדבר ואינו שומע אפשר דבק"ש ה"ל אינו ראוי לבילה ופטור מק"ש כיון דא"ל לו להשמיע לאוזניו • זהו מה שיש להסתפק בדעת רש"י ו"ל : וכל דהכי דייקי התוס' דהא דיליף רבב"ע משמע להשמיע לאוזניו לכתחלה אינו אלא אסמכתא בעלמא וא"י להשמיע לאוזניו אלא מדרבנן דא"ס דדרשא גמורה היא אם כן דעבד אמאי יאז דכל בדאורייתא אין לחלק בין לכתחלה לדעבד שהרי בכל התורה כולה לא בעינן שנה עליו הכתוב לעבד אלא בקדשים בלבד כדאמר בפ"ד דמנחות (קף ב) : וארי לגבי ק"ש נופיה חנן הקורא למפרע לא יאז ומהו כהויתן יא נפקא לה ואפי' דלא שנה עליו הכתוב לעבד מכל מקום אפי' דעבד לא יאז • אלא ודאי אסמכתא בעלמא היא הא דיליף ראב"ע משמע להשמיע לאוזניו ולא צריך להשמיע לאוזניו לכתחלה אלא מדרבנן • ויש להביא ראיה לזה מהא דחזין שמדמי שאר מצות לק"ש לענין להשמיע לאוזניו לראב"ע דקאמר השתא דאיתת להכי אפילו תימא ר"י כרבי ס"ל ול"ק הא ר"מ הא ר"י • כלומר התוא דלא יברך אדם בה"מ בלבו ואם בירך יאז ר"י היא ואיכא למידק מנא ליה ללמוד בה"מ מק"ש השתא דמסיק דר"י (י) כרבי ס"ל • דיליף דק"ש צריך להשמיע לאוזניו לכתחלה מקרא דשמע דלמא גבי ק"ש דגלי קרא שמע גלי הילכך צריך להשמיע לאוזניו לכתחלה מגזירת הכתוב אבל שארי מצות דלא גלי בהו קרא לא גלי • וא"כ מנלן דלא יברך אדם בה"מ בלבו לר"י וראב"ע רבי • ובהאי גוונא הקשו התוס' למאי דקאמר הגמרא דלר"י גבי בה"מ אפילו דעבד לא יאז דקאמר אלא הא הציג לא יברך אדם בה"מ בו' מני אי ר' יהודה הא אחר לכתחלה נמי אי ר"י דעבד נמי לא • וכתבו התוס' וא"ת ודלמא ר"י היא ובה"מ שאני דלא כתיב ביה שמע דבעלמא תרומה דלעיל ומגילה דלקמן שהן מדרבנן יש לדמות לק"ש שתקנו שצריך להשמיע לאוזניו כמו בק"ש אבל בה"מ שהיא מדאורייתא כיון דלא כתיב ביה שמע למה יש לנו לתקן שלא יאז אם לא השמיע לאוזניו כיון דמן התורה יאז ע"כ • ובאמת קושיא חוקה היא ומה שצדקו וי"ל כיון שתיקנו שצריך להשמיע לאוזניו כמו בק"ש הו"ל ומדרבנן צריך להשמיע אין לחלק בין קריאת שמע ובין ברכת המזון ואפילו דעבד אית לן למימר שלא יאז עד כאן : אינו מוכרח דא"כ שתיקנו בה"מ שצריך להשמיע לאוזניו לכתחלה מכל מקום לענין דעבד לא ראו לדמות בה"מ לק"ש דכיון דלא כתיב ביה שמע לא ראו לתקן שחומר ויברך בה"מ בלא השמיע לאוזניו דה"ל ברכה לבטל יעוד דאפי' לענין לכתחלה אין לדמות שאר מצות דלא כתיב בהו שמע לק"ש דכתיב ביה שמע ולא מיבעיא מה"ת אין ללמוד שאר מצות מק"ש דהיכא דגלי גלי והיכא דלא גלי לא אלא מדרבנן נמי א"י להשמיע לאוזניו לכתחלה בשאר מצות ולדמות לק"ש משום שכתב רחמנא גבי ק"ש שמע דומיא דק"ש דאורייתא יתקנו מדבריהם בשאר מצות דצריך להשמיע לאוזניו • דהא ברפ"ב דברכות (קף יג) קאמר ר' יאשי' גבי על לבבך עד כאן צריך טוהר וקריאה משום דכתיב על לבבך ודברת בס' מכתן ואילך טוהר דכתיב על לבבכם ובלא קריאה והאי לדבר בס' דפ' שני' בד"כ כתיב הילכך אפי' בהרהור נמי יאז יד חובת פ' שני' אבל בפ"ד צריך דיבור דווקא דכתיב ודברת בס' אלתא אפי' ק"ש גופי' לא מדמינן מדרבנן פ"ב לפ"י לענין דיבור דקאמר מכאן ואילך כוונה בלא קרי' סתמא משמע דאפילו מדרבנן סגי ליה בהכי • ועוד שהרי כל עיקר קריאת פ"ב של ק"ש ע"כ לר"י אינו אלא מדרבנן כיון דלדבר בס' מוקי ליה בד"ת א"כ מנין לקריאת פ' ו מה"ת וכמ"כ למעלה בס' • והאי מכאן ואילך כוונה דקאמר היינו מדרבנן וקרא דעל לבבכם אסמכתא בעלמא היא • אלתא אפילו בק"ש גופי' לא מדמינן פ"ב דרבנן לפ"א של תורה דכתב רחמנא גבי' לדבר בס' למימרא דבעי דיבור ולא סגי ליה בהרהור • ואפילו ר' וטורא דפליג עליה חסד ואמר דפ"ב נמי בעי דיבור לאו משום דדומיא דפ"ד חיקוהו רבנן אלא משום דמסמך לה אקרא דלדבר בס' • תדע שהרי ס"ל לר"י ההם ע"כ מצאנו כוונת קרי' מכאן ואילך קרי' בלא כוונ' דהאי על לבבכם מיבעי ליה לכד"ר דא"ר יצחק שמה כנגד הלב ואחפ"ל קרי' א"ל לא מדמינן ליה פ"ב לפ"א לענין כוונה • והשתא ק"ש גופי' לא מדמינן מדרבנן פ"ב לפ"א לענין קריאה וכוונ' אפי' דכל ענינו של פ"ב אינו אלא מדרבנן • כ"ש שאין לדמות שאר מצות בין של תורה בין של דבריהן לק"ש מדרבנן שצריך להשמיע לאוזניו לכתחלה וכ"ש שלא ראב"ע

יאז ידי חובתו בשאר מצות אפילו דעבד מדרבנן דומיא דק"ש לר' יוסי • והאיך מדמי ר' מתנה מגילה והגמרא מדמי בה"מ לק"ש לר"י שחזן יאז ידי חובתו בלא השמיע לאוזניו אפי' דעבד • ועוד דהא ברפ"ב דמגילה תריסר הקורא את המגילה למפרע לא יאז וכן בק"ש וכן בהלל ויליף לה לק"ש מהווי ולהלל ומגילה שקלי וטרי אמוראי ההם לא תפייגוהו מקראי והשתא קראי למה לי כיון דהלל ומגיל' אינן אלא דרבנן נדמינהו לק"ש דגלי ביה קרא דהקורא למפרע לא יאז אלא ודאי ש"מ דאפילו דרבנן בדאורייתא לא מדמינן כ"ש דאורייתא בדאורייתא דאפי' התוס' מודים בזה דעדיפא עפי' וא"כ ה"אך מדמי בה"מ דאורייתא ומגילה דרבנן לק"ש לר"י לענין לא השמיע לאוזניו שלא יאז • דבעלמא הא דמדמי בה"מ ומגילה לר"י למאי דהוי משמע ליה בלא השמיע לאוזניו לר"י דאמר גבי ק"ש דלא יאז היינו דעבד אבל לכתחלה צריך להשמיע לאוזניו מדרבנן • א"י • דכיון דהא דבעי להשמיע לאוזניו לכתחלה לאו מגזירת הכתוב הוא אלא מדרבנן אין טעם לחלק בדרבנן ק"ש לשאר מצות ובוודאי כגילן תיקנו להשמיע לאוזניו לכתחלה • אבל לר"י דיליף משמע דצריך להשמיע לאוזניו וג"ה האו בק"ש • מנין לדמי' שאר מצות לק"ש לר"י : ובע"כ ג"ל לפ"י דלמאי דמדמי השתא שאר מצות לק"ש לר"י דבלא השמיע לאוזניו לא יאז ס"ל דעמא דר"י לאו משמע דכ"ר גבי ק"ש דדרוש תיני' להשמיע לאוזניו וכדאמר בתפילת הסוגיא שם בברכות • דא"כ ליכא לדמי' ש"מ לק"ש וכדאמרן • אלא השתא ס"ל דעמא דר"י משום דכתיב הסכת ושמע ישראל וכדאמר בסוף הסוגיא א"ר יוסף תחלוט בק"ש אבל בשאר מצות ד"ה לא יאז דכתיב הסכת ושמע ישראל ואפי' דאיתחב ר"י מהא דתניא לא יברך אדם בה"מ בלבו ואם בירך יאז ומסיק אלא א"ל הכי איתמר א"ר תחלוט בק"ש דכתיב שמע ישראל אבל בשאר מצות ד"ה יאז והא כתיב הסכת ושמע ישראל האו בר"ת כתיב • היינו למאי דהוי ס"ל לר"י דע"מ ד"ה לא יאז דא"כ ה"א דבה"מ נמי • אבל השתא קס"ד דבה"מ פליגי ר"י ור' יוסי דר"י סבר דהסכת ושמע ישראל בר"ת כתיב ור"י דהסכת ושמע ישראל בכל המצות איירי למימרא דצריך להשמיע לאוזניו ואם לאו לא יאז • והאי דפליגי בק"ש לאודיעך כמו דר"י דאפילו גבי ק"ש דכתיב שמע אפי' בלא השמיע לאוזניו יאז וכמו דהתירא עדיף • וכיון דעמא דר' יוסי מהסכת ושמע ישראל דכתיב גבי כל המצות • כל המצות שוין בזה דבלא השמיע לאוזניו לא יאז וכיון דבכל המצות של תורה השמעת אונים מעבד מה"ת הא ודאי כל דחיקו רבנן בעין דאורייתא תיקון הילכך במצות דרבנן כגון מקרא מגילה וברכת הפרשות תרומה נמי בלא השמיע לאוזניו לא יאז • והא דתפ' הגמ' בפתחת הסוגיא וברפ"ה קרא דעמא דר' יוסי משמע דכתב רחמנא גבי ק"ש היינו למאי דמסיק בסוף הסוגיא דהסכת ושמע ישראל בר"ת כתיב ושמע ישראל ד"ה יאז : וי"י לי סייג לדברי מן הירוש' דפ"ק דתרומות למי נזרעה לר' יוסי היי דיו ד' יוסי הלא הוא דתמן הקורא את שמע • ואלא השמיע לאוזניו יאז ר"ל לא יאז • א"ר מתנא דר"י הוא א"ר יוסי הוין סבורין מן מימר מה פליגי ר"י ורבנן • בק"ש דכתיב בה שמע הא שאר כל המצות לא • מה דמר ר"מ ר"י היא • הוי היא שמע היא שאר כל המצות • מ"ע דר"י והאזנת למצותיו ושמעו אונן מה שפיר מדבר זהו סוגיות הירוש' שם • וביאורו דאמת' דהכל כשרים לקרות את המגילה חוץ מח"ש או קאי ומוקי לה ר"מ כר"י וס"ל היא שמע היא כל המצות ולא משום דיליף לש"מ מק"ש דכתב רחמנא גבי' שמע ישראל • דאי טעמא דר"י משמע • א"ל ללמוד לשאר מצות מק"ש דהיכא דגלי גלי • והיכא דלא גלי לא גלי אלא ס"ל לר"י דעמא דר"י דא"כ גבי ק"ש דלא יאז בלא השמיע לאוזניו משום דכתיב והאזנת למצותיו וכיון דעמא דר"י כל המצות בכלל והיינו כמו שפירא דגמ' שלטו יליף ש"מ מהסכת ושמע ישראל וגמ' יר' יליף לה מזהאזנת למצותיו דכיון דהכי הוא דאין לדמי' ש"מ לק"ש אי אמר דעמא דר"י משמ' דכתיב רחמנא גבי ק"ש והא דמדמי לה ר"מ וסתמא דגמרא מגילה ובה"מ • למתניתין כבר נחבאר טעמו של דבר משום דס"ל דעמא של ר"י מהסכת ושמע ישראל הנאמר גבי כל המצות כולן השתא תקשה לך ה"אך קאמר במסקנא דשמעא השתא דאיתת להכי אפילו תימא ר"י כרביה ס"ל ול"ק הא ר"מ הא ר"י • כלומר ההוא דלא יברך אדם בה"מ בלבו לר"י היא • הא אדרבה השתא גרע עפי' כיון דר"י דס"ל לכתחלה צריך להשמיע לאוזניו לאו היינו טעמא משום דרבנן תקנו הא דצריך להשמיע לאוזניו לכתחלה דמיא דכיון דתקנתא דרבנן היא אין טעם לחלוק בין קריאת שמע לשאר מצות וכולן שוין בזה תקנ' דהשמעת אונים • אלא משום דכרבי' ס"ל והרי ראב"ע רביה הא דצריך להשמיע לאוזניו גבי ק"ש מקרא דשמע דכתב רחמנא גבי ק"ש יליף לה א"כ מנלן לדמי' בה"מ דלא יברך בלבו מק"ש • דילמא דווקא גבי ק"ש דגלי קרא גלי וג"ה האו אבל בה"מ לא • א"ל ודאי ע"כ ש"מ דפשיטא ליה להגמרא דהא דמערך ראב"ע להשמיע לאוזניו בק"ש לכתחלה אינו אלא מדרבנן וקרא אסמכתא בעלמא הוא • דא"ס דמדאורייתא אפילו דעבד אם לא השמיע לאוזניו (י) לכתחלה אמאי יאז דכל בדאורייתא אין לחלק בין לכתחלה לדעבד וכמ"ש למעלה • וכיון דהא דצריך להשמיע לאוזניו לכתחלה בק"ש לר"י ורביה ראב"ע אינו אלא מדרבנן • משעה אין טעם לחלק בין ק"ש לשאר מצות ובכל המצות טולן ס"ל דצריך להשמיע לאוזניו לכתחלה מדרבנן • ואפי' שפיר ההוא דכ"הא כוונתיה וא"כ כיון דלר"י משום ראב"ע אין צריך להשמיע לאוזניו בק"ש אלא מדרבנן אם כן חרש המדבר ואינו שומע חייב בק"ש ולא חמירין שאינו ראוי לבילה כיון שמה"ת אין צריך להשמיע לאוזניו כלל אפילו לכתחלה לדון דק"ל כר"י • שאמר משום ראב"ע

כל המצות להשמיט לאזני קא איתו אין צריך להשמיט לאזני כלל אפילו
לכתחילה מה"ט דמהיבא חיתין ה"א אכל לרבי יוסי דרריס הסכת ושמע
ישראל לכל המצות להשמיט לאזני ואפילו בדעבד ה"א דבלא השמיט לאזני
לא יא. אלא דגלי לן קרא דשמע דגבי ק"ש דהסכת ושמע ישראל דגבי כל
המצות איתו מעבד בדעבד הילכך לרבי יוסי בלא השמיט לאזני גבי ק"ש דפרט
בזה שמע קרא יתירא אפילו בדעבד לא יא אכל בשאר כל המצות נהי דלכתחילה
צ"י להשמיט לאזני מ"מ בדעבד יא בלא השמיט לאזני. מיהו ה"מ דבשאר
מצות יא בדעבד בלא השמיט לאזני בראוי לצילה כגון שומע אכל בשאר ראו
לצילה כגון חרש המדבר ואינו שומע כיון דמה"ט צריך להשמיט לאזני לכתחילה
בכל המצות מקרא דהסכת ושמע ישראל בילה מעבכת זו ואפילו בדעבד לא יא
מפני שאינו ראוי להשמיט לאזני: והא מילתא דל"ר: בכל המצות דצריך להשמיט
לאזני לכתחילה משום דרריס הסכת ושמע ישראל מהא מתני' גמר לה ר"ת
מדאיתו שומע לא יתרום לכתחילה מני. אי ר"י הוא כיון דלא דריס הסכת ושמע
ישראל ללא השמיט לאזני ח"כ אפילו לכתחילה אין צריך השמעת אוריס ואמאי
לא יתרום אלא ע"כ רבי יוסי ה"א וס"מ דרריס הסכת ושמע ישראל להשמיט
לאזני. אלא מדאמר גבי ק"ש דלא יא ש"מ דרריס שמע דגבי ק"ש להשמיט לאזני
אחי ודעבד והסכת גבי שאר מצות לכתחילה. דהא נמי ל"ל דרבי יוסי לא דריס
אלא הסכת ושמע ישראל לחוד להשמיט לאזני אכל שמע דגבי ק"ש לא דריס
כלל להשמיט לאזני אלא לכל לשון לחוד כרבנן דפליגי עליה דרבי וכיון דלא
דריס לשמע דגבי ק"ש להשמיט לאזני כלל אלא הסכת לחוד. כל המצות וק"ש
שון הן לענין להשמיט לאזני ואפילו בדעבד בלא השמיט לאזני לא
יא כיון דלא גלי לן קרא על הסכת דאיתו אלא לכתחילה ומג"ל לר"ח דקאמר עד
כאן לא קאמר רבי יוסי לא יא אלא גבי ק"ש דאורייתא דש"מ דס"ל דר"י דריס
לשמע דגבי ק"ש להשמיט לאזני. כ"ל דמתני' קשיתי לר"ח דהס"ד דלר"י ק"ש
ושאר מצות שון הן לענין לא השמיט לאזני דלא יא כיון דשמע דק"ש לא דריס
להשמיט לאזני אלא לכל לשון לחוד ולא מגלי על קרא דהסכת דאיתו אלא לכתחילה
ח"כ דאפליגו בק"ש ה"ל לאפליגו בשאר מצות להודיע כח דרבי יוסי דאפילו
בשאר מצות בלא השמיט לאזני לא יא אכל השתא דפליגי גבי ק"ש איבא
למיומר דווקא גבי ק"ש לר"י הוא דלא יא בלא השמיט לאזני משום דכתב רחמנא
שמע ולהשמיט לאזני הוא דאיתו אכל בשאר מצות יא. אי משום דלא דריס
להסכת כלל לענין להשמיט לאזני דהסכת דר"ת כתיב כדאמרין בצמרא ובש"מ
אפילו לכתחילה אי"ל להשמיט לאזני: אי דריס להסכת לענין להשמיט לאזני
גבי שאר מצות אלא דרריס נמי לשמע דגבי ק"ש ללא השמיט לאזני וממילא
הסכת דש"מ איתו אלא לכתחילה דמגלי (*). על שמע דק"ש דאל"כ שמע דכתב
רחמנא גבי ק"ש ל"ל אש"כ מדפליגי גבי ק"ש ש"מ דלא אומר ר"י לא יא אלא גבי ק"ש
לחוד משום שמע דכתב רחמנא גביה ואח"כ מגלי על הסכת דש"מ דאיתו אלא לכתחילה:
דהא ל"ל דרבי יוסי בכל המצות קאמר דלא יא מקרא דהסכת ושמע. דגבי
ק"ש לא מגלי לן על הסכת דאיתו אלא לכתחילה דשמע לכל לשון לחוד הוא דאיתו
ולא להשמיט לאזני כלל והא דפליגי גבי ק"ש להודיע כח דר"י דאש"כ גבי ק"ש דכתב
רחמנא שמע אש"כ יא בלא השמיט לאזני דשמע לכל לשון לחוד הוא דאיתו אלא ליתא
דהא איבא דר"ח כולה מתני' רבנא דרבי יוסי הוא דקמ"ל ואינו מושג להשמיט
לרבנא דר"י כדאמרין בצמון אהא דמוקי ר"ח למתני' דחרש לא יתרום כר"י
ממאי דרבי יוסי ה"א דילמא רבי יהודה ה"א ואמר גבי ק"ש נמי דעבד אין
לכתחילה לא תדע הקורא דעבד אין לכתחילה לא ודמי אליבא דר"ח אמרי הא
דקאמי הקורא דעבד להודיע כח דרבי יוסי דאמ' דעבד נמי לא דאי ר"י אפילו
לכתחילה נמי. הרי שהא תנא מהדר למיתני להודיע כח של רבי יוסי הילכך תני
הקורא דעבד ולא חש למתני לכתחילה ולהודיע כח של ר"י אפילו
לכתחילה שפיר דמי. אלא ודאי הא דפליגי בק"ש משום דר"י גופיה ה"א דקמ"ל
דגבי ק"ש אפילו בדעבד לא יא דאלו בשאר מצות לכתחילה אין דעבד לא:
וא"ת הא באמת אכתי תקשה דודאי אית לן למיומר דר"י בשאר מצות מני ס"ל
דלא יא אפילו בדעבד בלא השמיט לאזני והא דפליגי גבי ק"ש להודיע כח דר"י
דאפילו גבי ק"ש דכתב רחמנא שמע אש"כ בלא השמיט לאזני יא דשמע לכל
לשון הוא דאיתו ומשום דכח דהתירא עדיף כדאמרין בצמרא ובש"מ. הילכך
ע"כ רבנא דר"י ודאי קמ"ל דמקיל ושביק לרבנא דר"י דמחמיר משום
דכח דהתירא עדיף וי"ל דשאני הכא דבהא דר"י דאמ' בלא השמיט לאזני לא יא
איכא נמי כח דהתירא דנ"מ לענין חרש המדבר וא"ש דר"י יוסי לקולא לענין ק"ש
(ב) לשאר מצות דכיון דס"ל בלא השמיט לאזני דלא כלום הוא ולא יא מה"ט
אי"ל לקרום אש"כ שא"ל לו להשמיט לאזני ל"ל בה לר"י הרי שרי"ה מחמיר לענין
חרש המדבר וא"ש דמחמיר ר"י פוטר האיל ובלא השמיט לאזני לא יא ולאו כלום
עבד הילכך פליגי בדעבד להודיע כח דר"י ולא חש לאשמעי' לפלוגתיהו בלכתחילה
להודיע כח התירא דר"י. דהא דאשמעין כח דר"י דאש"כ דעבד לא יא נמי
איכא כח דהתירא בזה מילתא לענין דאיתו שומע דא"ל לקרות ק"ש כיון דבלא
השמיט לאזני לא כלום הוא ובהא ר"י לקולא ור"י לחומרא וכיון דבחד זד איכא
כח התירא לר"י ובאידך זד לר"י. שביק תנא דר"י ודר"י עדיפא ליה אי
משום דק"ל ר"י ימוקי עמו אי משום דס"ל כר"י אכל אי אחרת דלר"י ק"ש וש"מ
שון

ראב"ע: מכל מקום אומר אני שא"כ לכאורה בפירוש סוגיא זו מ"מ כי
דייקת בה הטיב אש"כ דברב מתנה שמע' למתני' דמגילה אפשר לומר כן מ"מ
בדר"ח שמע' למתני' דמסכת תרומות ח"א ל"כ. דהכי אמר התם תנן התם חרש
המדבר ואינו שומע לא יתרום ואם חרש תרומתו תרומה ואמר מאן תנא חרש
המדבר ואינו שומע דעבד אין לכתחילה לא א"ר חסדא ר' יוסי ה"א דתנן הקורא את
שמע ולא השמיט לאזני יא דרבי ר' יהודה ר"י לא יא ע"כ ל"ק ר"י לא יא אלא
גבי ק"ש דאורייתא אכל תרומה משום ברכה הוא וברכה דרבנן ולא בברכה
תליא מילתא. ואיכא למידק מאי ה"א דקאמר ר"ח ע"כ ל"ק ר"י לא יא אלא גבי
ק"ש דאורייתא כו' וברכה דרבנן איתו הא דלא השמיט לאזני דלר"י לא יא
בדאורייתא ודרבנן תליא מילתא הא מגילה דרבנן. ה"א ואש"כ לר"י חרש דעבד
נמי לא דמוקי לה ר"ת למתני' דמגילה. וה"ל בההיא סוגיא דר"י גופיה קאמר
הגמרא אלא הא דמי ר"י חרש המדבר ואינו שומע תורם לכתחילה מני אי ר"י הא
אמר דעבד אין לכתחילה לא אי ר"י הא אמר דעבד נמי לא אש"כ דתרומה משום
ברכה הוא וברכה דרבנן מ"מ בלא השמיט לאזני אפילו בדעבד לא יא לר"י.
ומדברי ר"ח גופיה נמי יש לדייק כן שהרי מסיים למילתיה אכל תרומה משום ברכה
הוא וברכה דרבנן ולא בברכה תליא מילתא. כלומר מילתא דהפרכת תרומה אי
תרומתו תרומה או לא לאו בברכה תליא האיל וברכה דרבנן אין מעבכת להפרכת
תרומה שמשום הברכה לא יא תרומתו תרומה והשתא ח"א דרבנן בלא השמיט
לאזני אפילו ר"י מודה בדעבד יא למה לי למיומר לאו בברכה תליא מילתא ואם
תרם ולא בירך תרומתו תרומה. אפילו אי בברכה תליא מילתא והברכה מעבכת
להפרכת מ"מ בחרש המדבר ואינו שומע שומע שומע אש"כ ש"א לו להשמיט לאזני
תרומתו תרומה. כיון דמ"מ בדעבד יא יד חובת הברכה בלא השמיט לאזני
לר"י האיל וברכה איתו אלא מדרבנן יא בדעבד. אלא ודאי אפילו דרבנן כגון
ברכה בלא השמיט לאזני נמי לא יא לר"י הילכך אי בברכה תליא מילתא כיון דאפילו
בדעבד לא יא ה"ל כאלו תרם ולא בירך כלל לפיכך איצטריך ל"ל למיומר דלא בברכה
תליא מילתא. וכיון דאפילו דרבנן לא השמיט לאזני לר"י לא יא מאי ה"א דקאמר
ר"ח ע"כ ל"ק ר"י לא יא אלא גבי ק"ש דאורייתא הא לאו דאורייתא תליא
מילתא אלא עיקר הטעם הוא דכיון דלא השמיט לאזני לא יא לר"י הילכך בין
גבי ק"ש בין גבי ברכה אפילו בדעבד לא יא אכל מ"מ תרומתו תרומה משום
דלאו בברכה תליא מילתא. ובש"כ צריך לפ' הא דקאמר ר"ח ע"כ ל"ק ר"י לא יא
אלא גבי ק"ש דאורייתא ה"פ דכיון דק"ש דאורייתא ח"כ איכא למדרש לקרא
דשמע גבי ק"ש להשמיט לאזני הוא דאיתו אכל תרומה משום ברכה הוא
וכיון דברכה דרבנן אש"כ דלא יא יד חובת הברכה אפילו בדעבד בלא השמיט
לאזני וה"ל כאלו תרם ולא בירך כלל לאו בברכה תליא מילתא ואין הברכה
מעבכת להפרכת הילכך תרומתו תרומה. ומדקאמר ק"ש דאורייתא לומר דהא
דלא השמיט לאזני לר"י תשמע דכתב רחמנא גבי ק"ש יליף לה ולא מהסכת ושמע
ישראל הגמרא אלא כל המצות יליף. ואש"כ דמתי ברשות וכן בה"מ דבלא השמיט
לאזני אפילו בדעבד לא יא לר"י. והדרא קושין לחובתא מגלי דבשאר כל
המצות לר"י בלא השמיט לאזני לא יא דילמא דווקא ק"ש דכתב רחמנא שמע
הוא דעבי לה"ל וג"ה הוא. אכל שאר מצות לא דהיבא דגלי גלי והיבא דלא גלי
לא גלי כדאמרין לענין קריאה וכוונה בפ"ב של ק"ש ולענין הקורא למפרע דהלל
ומגילה ובמ"ש והאין מוקי לה להאי תניא דחרש המדבר ואינו שומע דגבי תרומה
כר"י הילכך ליתא להאי פירוש שכתבתי למעלה וצריכים אנו לחפש דרך אחרת
בישוב סוגיא זו: ומה שג"ל בזה הוא דודאי ר"ח אי ה"ו ס"ל דעשתא דר"י
משמע דגבי ק"ש לחוד ח"א לאוקמי למתני' דתרומות כר"י דודאי לא גמרינן
שאר מצות מק"ש וכדאמרין. אלא ס"ל לר"ח דר"י דהסכת ושמע ישראל קא
סמך שגמיר סתמא וכל המצות בכלל זה דעבד להשמיט לאזני ואי לא כתב
רחמנא אלא הסכת ושמע ישראל לחוד הא דודאי אי אומר בכל המצות בלא השמיט
לאזני לא יא אפילו בדעבד כדאמר' גבי הקורא למפרע משום דכתיב והיו
דאפילו בדעבד בקורא למפרע לא יא ולא בעינן שנה הכתוב עליו לעבד אלא
בקדשים לחוד. אלא מדכתב רחמנא עוד קרא יתירא גבי ק"ש שמע להשמיט לאזני
גלי לן על הסכת ושמע ישראל הגמרא גבי כל המצות דלא בעי גבייהו להשמיט
לאזני אלא לכתחילה אכל בדעבד בלא השמיט לאזני יא. הילכך כתב רחמנא
שמע נמי גבי ק"ש ללמוד דגבי ק"ש אפילו בדעבד בלא השמיט לאזני לא יא:
דאש"כ דהסכת ושמע ישראל לעבד אפילו בדעבד בכל המצות. שמע דכתיב גבי
ק"ש ל"ל הא ק"ש נמי בכלל הסכת ושמע ישראל דכל המצות ה"א: אכל רבי
יהודה דס"ל גבי ק"ש דבלא השמיט לאזני יא וש"מ. דלא דריס שמע דגבי ק"ש
להשמיט לאזני קא איתו ח"כ ע"כ הסכת ושמע ישראל נמי לא דריס ל"ל לכל
המצות דאי ה"ו דריס ל"ל כיון דשמע דגבי ק"ש לא משמע ליה להשמיט לאזני
קאחי אלא לכלל לשון שאתה שומע הוא דאיתו ולא מגלי לן רחמנא על הסכת ושמע
ישראל דאיתו מעבד בדעבד דמגלי לן שמע דק"ש לר"י על קרא דהסכת ושמע ישראל
דאיתו אלא לכתחילה. אש"כ דקרא דהסכת להשמיט לאזני בכל המצות קאחי
אש"כ אפילו בדעבד בלא השמיט לאזני לא יא דהא לא בעי שנה עליו הכתוב
ואמאי קאמר גבי ק"ש דבלא השמיט לאזני יא. מי נפיק ק"ש מכלל כל המצות.
אלא ודאי לר"י כח דלא דריס שמע דגבי ק"ש ללא השמיט לאזני ה"ל לא דריס
הסכת ושמע ישראל ללא השמיט לאזני אלא ההוא בדברי תורה כתיב כדאמרין
התם: מתא לר"י דלא דריס לא שמע דגבי ק"ש ולא הסכת ושמע ישראל דגבי

שאלת אריה דיני ק"ש סימן ז

שוין לשני להשמיט לאזני דאפי' דעבד לא יא' א"כ הא כמו דהחירא דחרש
 שא"ס דר"י הוה לו להשמיט בשאר כל המזות להודיע כח דר"י גופי' ואי משום
 להודיע כמו דר"ה דאפי' גבי ק"ש א"כ להשמיט לאזני . הא ודאי כמו דהחירא
 דר"י עדיף אלא ודאי ר"י דריש לשמע דגבי ק"ש להשמיט לאזני נמי וממילא מגלי
 על הסכת דשאר מזות דאזני אלא לכתחילה והשתא נקט לפלוגתי' גבי ק"ש משום
 רבותא דר"י דאפי' דעבד לא יא' אלא בלא השמיט לאזני וממילא ש"מ
 דבשאר מזות דעבד יא' מדנקט ק"ש דווקא . א"כ הכי ד"ק לה ר"ח דבשאר
 מזות חס לא השמיט לאזני דעבד יא' לר"י משום דדריש לשמע דגבי ק"ש לה"ל
 והוא מגלי על הסכת דאזני אלא לכתחילה דאי לר"י בש"מ דעבד נמי לא יא' אלא
 בלא השמיט לאזני א"כ האך לא לישתמיט תנא בשום דוכתא להשמיטו איבא דר"י
 דבכל המזות בלא השמיט לאזני לא יא' דהא מהא דק"ש א"כ ללמוד ממנו מאי
 ס"ל לר"י בשאר מזות וכה"ג אמר' בפ' הערל (ד"ע) לא לישתמיט תנא ולייתי הערל
 והעמא ולימא ר"ע היא . וגם מהא מתני' דחרש המדבר וא"ש לא יתרום דמוקי
 לה כר"י ליכא למיקם עלה אי הא דלה"ל מעבד אפילו דעבד אפילו בשומע טראוי
 לבילה להשמיט לאזני או דילמא אין מעבד בראוי לה"ל אלא ודאי דבאמת בשאר
 מזות לר"י אין מעבד בלה"ל וא"כ לא לכתחילה והא דלכתחילה איבא דר"י וי"ס ע"כ
 ש"מ מהא מתני' דחרש לא יתרום דע"כ ש"מ דלר"י להשמיט לאזני לכתחילה
 וא"כ לאוקמי אלא בר"י . דאי ר"ה אפי' לכתחילה נמי :

והשתא

א"כ כל ההיא סוגיא דר"ח מוקי למתני' דחרש המדבר וא"כ בר"י
 דדריש להסכת דגבי כל המזות להשמיט לאזני דאי לר"י ליכא שום
 קרא להשמיט לאזני לא לכתחילה ולא דעבד לא בק"ש ולא בכל המזות . והיינו
 דקאמר ר"ה ע"כ ל"ק ר"י לא יא' אלא גבי ק"ש דאורייתא כלומר וכו' דלאורייתא
 היא ושם אק"ש דריש ליה ר"י להשמיט לאזני ולעבד דאלו בשאר מזות אינו אלא
 לכתחילה בראוי לבילה כמו במתני' דהקורא את שמע ולא השמיט לאזני דמיירי
 מסתם בני אדם שאינו חרש אבל גבי ק"ש מעבד אפי' בראוי לבילה חס לא השמיט
 לאזני משום שמה שכתב רחמנא גבי' אבל תרומה משום דכבה הוא כו' כלומר
 אע"כ דברכת תרומה מש"מ היא ולא השמיט לאזני א"כ דעבד מ"מ ה"מ בראוי
 לבילה אבל באינו ראוי לבילה ודאי מעבד והרי חרש דתנינן גבי תרומה אינו ראוי
 לבילה הוא ואפילו דעבד לא יא' ידי חובת הברכה וה"ל כאלו חרש ולא בירך
 כלל מ"מ הואיל ונכרה דרבנן לאו בברכה תליא מילתא דתרומה דאפי' חרש ולא
 בירך כלל תרומתו תרומה הילכך חרש נמי סתם אע"כ דאין ברכתו ברכה דהואיל
 ואינו ראוי לבילה השמעת אונים מעבד כו' מ"מ תרומתו תרומה ופרך הגמרא
 עליה דר"ת ממאי דר"י היא דילמא ר"ה היא וא"כ ק"ש נמי דעבד אין לכתחילה לא
 אלא לכתחילה לא דקאמר היינו מדרבנן ובין ק"ש ובין שאר מזות שוין הן מדרבנן
 דלר"י להשמיט לאזני . ומשני אמר' האי דקתני הקורא כו' : ועד' י' ש' לפי' כל
 הסוגיא טול ר' דא' נשאר לנו לנרר דלפ"ו תקנה מאי פריך ואלא הא דתקן לא
 יברך אדם בה"מ בלבד ואם בירך יא' מני אי ר"ה הא אמר' לכתחילה נמי יא' אי
 ר"י דעבד נמי לא ומאי קושיא הא ודאי ר"י היא דהא ס"ל בשאר מזות מוק'
 מק"ש לכתחילה לר"י להשמיט לאזני ודעבד יא' ג"ל דהא נמי א"כ דהא ודאי
 האי לא יברך אדם בה"מ בלבד דקאמר היינו בלבד ממש על ידי הרהור קאמר ואף
 ע"פ שרש"י פי' בלבד שזריך להשמיט לאזני ומשמע לכאורה שמיירי במוציא
 בשפתיו אלא שלא השמיט לאזני . מ"מ מדבר תמוה לפי' כן דתנא הני בלבד
 דמבעי בלבד ממש ואינו מוציא בשפתיו והאך הפסד לפי' במוציא בשפתיו אלא
 שלא השמיט לאזני דהא אין זה בלבד . אלא ודאי בלבד ממש קאמר ומה שפירש"י
 בלבד שלא השמיט לאזני . כוונתו כיון שבירך בלבד ממילא לא השמיט לאזני ומשום
 דמקשה מבלבד ללא השמיט לאזני פי' כן אבל מ"מ פי' בלבד ממש ע"י הרהור
 קאמר והשתא יהא דפריך אי ר"י האמר לכתחילה נמי יא' גבי לא השמיט לאזני
 אלא מ"מ כיון דאין להשמיט לאזני עיקר מה"ת אפילו מדרבנן נמי א"כ להשמיט
 לאזני אפילו לכתחילה ה"כ גבי בלבד מדרבנן ואם בירך יא' אלא מ"מ ס"ל דהרהור
 כדבור דמי מה"ת א"כ אמאי לכתחילה לא יברך בלבד מדרבנן אפילו לכתחילה
 נמי שפיר דמי כדשמעין ליה לר"י גבי לא השמיט לאזני . ואי ר"י ולדידיה א"כ
 דלכתחילה לא יברך בה"מ בלבד אפילו מה"ת משום הסכת דכתב רחמנא
 בכל המזות סתמא דבעי לכתחילה להשמיט לאזני כ"ש דלא יברך בלבד דהא
 לה"ל ומ"מ א"כ בירך יא' דבשאר מזות לא השמיט לאזני אינו מעבד דעבד
 והרהור כדבור דמי ס"ל להאי תנא וכדאמרן . מ"מ הא ברייתא דתני לא יברך
 בה"מ בלבד ע"כ מיירי נמי מהרש שאינו ראוי לבילה להשמיט לאזני אי מוקמת לה
 כר"י דאל"כ רישא דלא יברך בה"מ בלבד דהיינו על ידי הרהור למה לי דהשתא
 במוציא בשפתיו אלא שלא השמיט לאזני לר"י לכתחילה לא ואפילו מה"ת מקרא
 דהסכת . במצד בלבד דאין כאן הוצאת שפתי' והשמעת אונים לא כ"ש דלא
 יברך לכתחילה ואי משום דאם בירך יא' דתני סיפא דקמ"ל דהרהור כדבור דמי
 נקט בלבד . רישא דלא יברך לכתחילה ל"ל לא ה"ל למיתני אלא סיפא נהור
 דהמצד בה"מ בלבד יא' דהרהור כדבור דמי אבל רישא דלכתחילה לא מאי איריא
 משום בלבד אפילו במוציא בשפתיו אלא שלא השמיט לאזני נמי לכתחילה לא אליבא
 דר"י . אע"כ להאי תנא מיירי נמי מחרש המדבר ואינו שומע ומשום אינו שומע
 נקט לרישא דלא יברך אדם בה"מ בלבד וקמ"ל דאע"כ דחרש א"כ לו להשמיט

נמצא השתא כל סוגיא זו טולה כהגון בס"ד רק דבר א' צריך להצין דלמאי
 דפי' איבא דר"י לר"ח משום דדריש הסכת לכל המזות וק"ש נמי בכלל ע"כ
 שמה דכתב רחמנא גבי ק"ש לעבד הוא דלתי' והרי בגמרא משמע דק"ש אינו בכלל
 הסכת טס שארי מזות . דהכי אמרינן ההם בסוף הסוגיא אר"י מחלוקת נק"ש
 אבל בשאר מזות ד"ה ל"י דכתיב הסכת וש"י אלא מ"ק"ש אינו בכלל הסכת דשאר
 מזות . וא"כ ה"כ לר"י אפילו הימא דדריש הסכת מ"מ אין שמה דק"ש מגלי על
 הסכת דבשאר מזות דעבד בלא השמיט לאזני יא' . דאל"כ שמה דק"ש ל"ל
 ת"ל ק"ש מהסכת דש"מ הא ק"ש אינו בכלל שארי מזות והילכך אינךך שמה דק"ש
 לגופיה ולא לגלות על הסכת דשאר מזות באין לעבד . וחצ"כ דאיתוחב חס
 ר"י בהא גמרא דלא יברך בה"מ בלבד דקתני והם בירך יא' ומסיק מחלוקת נק"ש
 אבל בש"מ ד"ה יא' ופרך והא כתיב הסכת וש"י ומשני הוה צד"ת כתיב הא לא
 איתוחב אלא בהא דקאמר ד"ה לא יא' דא"כ הא דאם בירך יא' מני אבל בהא
 דמשמע מדבריו דאי הסכת לכל המזות אתי ק"ש אינו בכלל לא איתוחב : וי"ל
 דלק"מ דודאי אין שום טעם וסברא לומר דאם הסכת בכל המזות מיירי דק"ש
 אינו בכלל דמאי גרעיותא דק"ש מש"מ כולן אע"כ לאו מזה היא . ובדואי דברי
 ר"י שהמר בשאר מזות ד"ה לא יא' תמוהין דא"כ לר"י גבי ק"ש אמאי יא' ואמאי
 גרע ק"ש מש"מ . אבל טעמא דר"י אדר"ה דבשאר מזות לא יא' ובק"ש יא' . ר"ל
 דה"ט הוא דק"ש קילי טפי משאר מזות לר"י אדר"ה משום דכתב רחמנא דיבור
 גבי קריאת שמה דכתיב ודברת בם מה שלא נאמר כן גבי ברכות המזון אלא ואכלת
 ושבעת וברכת סתמא כתיב ולא כתב רחמנא דיבור גבי' להדרי' ש"מ דדיבור הנאמר
 גבי ק"ש להוציא הרהור הוא דלתי' וכדאמר' בר"פ היה קורא גבי פלוגמא דר'
 זוטר' ור' יהושע וכמב"ל וש"מ דלא השמיט לאזני גבי ק"ש יא' . דא"כ דלא
 יא' השתא במוציא בשפתיו אלא שלא השמיט לאזני לא יא' מקרא דהסכת ע"י
 הרהור דגרע טפי שאינו מוציא בשפתיו (*) ולר"ל לא כ"ש דלא יא' דיבור למעוטי
 הרהור דכתב רחמנא גבי ק"ש ל"ל . אלא ודאי ש"מ דק"ש אינו בכלל הסכת דש"מ
 לענין להשמיט לאזני הילכך ס"ל לר"י דאע"כ דבש"מ לה"ל לא יא' גבי ק"ש יא'
 וכתב רחמנא גבי דיבור דקמ"ל דמ"מ ע"י הרהור לא יא' . וזה טעמו של ר"ה
 אליבא דרב יוחנן ור' יוסי לא משמע ליה דדיבור דכתב רחמנא גבי ק"ש דלמעוטי
 הרהור אתי אי משום דס"ל דהרהור כדבור דמי ובכלל דיבור הוא אי משום דסביר'
 ליה דאפילו בשאר מזות דלא כתב רחמנא דיבור נמי הרהור לאו כלום הוא
 ובדברי שארי פוסקים דפליגי על הרמב"ם גבי בה"מ וס"ל דאזני יואל ידי חובת
 בה"מ בהרהור אע"כ דלא כתיב ב"י דיבור וכמב"ל ס' ו' . וגרסה דלוח כיון
 רש"י אבל בשאר מזות בכל הברכות ד"ה לא יא' דא' ללמדנו דווקא בבה"מ
 ושאר ברכות דרבנן דמוציא דברכת המזון דאורייתא חיקון דלא נאמר ביה
 דיבור הוא דלא יא' אפילו לר"ה אבל קריאת שמה היינו טעמא דלא
 בלא השמיט לאזני אליבא דר' יהודה משום דיבור דכתיב ביה למעוטי הרהור מכלל
 דמוציא בשפתיו אלא שלא השמיט לאזני יא' וכדפי' : והשתא אתי שפיר לר"י
 אדר"ק

משמיה דנפשיה קאמר לה וכן דרך הגמרא בכ"מ ובהרבה מקומות תמא כסברא
 זו בספר המלחמות להרמב"ן ו"ל ומהו כפ"ק דברכות גבי הא דרשב"י פעמים
 שהם קק"ש ב"פ ביום: לא נ"ל דהיינו טעמא דב"ק ח"מ דברות דדבריהן אפילו ע"
 הרהור אע"פ שהרהור כדבור דמי לרבינא משום דהאי דקאמ' התם כדאשכחן בסיני
 היינו ולא גור עורא לאסור הרהור לבשל קרי לק"ש ובה"מ דאורייתא לא כדאשכחן
 בסיני (*) שלא לבטלו ממנו של תורה אבל בלא"ה אסור אפי' להרהר בדת כיון
 דהרהור כדבור דמי ובברכות דרבנן לא התירו לו להרהר כיון דאין אלא דרבנן
 אבל בשל תורה לא אסור אלא כדבור אבל לא ע"י הרהור :

וראיתי להרשב"א בחי' סג גבי הא דאמרין דעמא דר"י משמע השמע
 לאזניך ות"ק שמע בכל לשון שאתה שומע שכתב ור"י ממילא ש"מ בכל
 לשון שאתה שומע פירש"י תרתי ש"מ כי דרשת נמי שמע בכל לשון שמינה נמי ש"מ
 דנריך להשמיע לאזניו ואינו מחזור בשיני דמגלן דש"מ תרתי ועוד דלאו היינו
 ממילא ונ"ל פירושו דה"ק כיון דדרשת מנייה כל לשון שאתה שומע ממילא ש"מ
 דהוא נריך להשמיע לאזניו דאי לא ל"ל דאזניך רחמנא למישרא בכל לשון שאתה
 שומע פשיטא שהרי אם א"צ להשמיע לאזניו אפילו בהרהור בעלמא שרי כדמשמע
 לקמן לגבי בעל קרי ובהרהור הלכ' ל"ש לשון ממילא שמעת שאין קפידא בין לשה"ק
 לכל שאר לשונות אלא דהאי מדאזניך רחמנא למישרי כל לשון ממילא שמעין
 דנריך להשמיע לאזניו ואפשר דר"י דל"ל הכין משום דס"ל דאע"ג דא"צ להשמיע
 לאזניו מ"מ נריך להוציא בשפתיו ולא בהרהור לבד מש"ה איתניך רחמנא למישרי
 בכל לשון שאתה שומע ע"כ ופ"ד ר' יוסי דס"ל דנריך להשמיע לאזניו ואם לאו לא
 יא' טעמא דידה הוא משום דאי ס"ל ופ"ד ר' יוסי דס"ל דנריך להשמיע לאזניו סגי ליה בהרהור
 ונ"ל דכתב רחמנא שמע לכל לשון שאתה שומע פשיטא דהא בהרהור לא שייך לשון
 מהשתא ונ"ל דר"י משום דראב"ע דאמר' נמי הקורא את שמע נריך להשמיע לאזניו
 ויליף לה נמי משמע דרשא גמורה היא וס"ל נמי מדכתב רחמנא שמע לכל לשון
 ממילא ש"מ דנריך להשמיע לאזניו וכשיטת רבי יוסי שהרי ע"כ ל"פ אלא דר"י יליף
 מקרא דשמע דהפילו בדעבד בלא השמיע לאזניו לא יא' ולראב"ע אינו אף לכתחל'
 אבל בהא שניין שוין דשמע לכל לשון וממילא ש"מ דנריך להשמיע לאזניו והשתא
 א"ש הא דקאמר דאי ר"י כרביה ס"ל הא ר"מ הא ר"י דמוקי לברייתא דלא יברך
 אדם בה"מ בלבו ואם בירך יא' כר"י ורביה ולא משום דמדמי בה"מ לק"ש דהא דהאי
 היבא דגלי גלי היבא דלא גלי לא גלי אלא ה"ק כיון דר"י ורבי' דרשי דמדכתב רחמנ'
 שמע לכל לשון ממילא ש"מ נמי דנריך להשמיע לאזניו א"כ גבי בה"מ נמי דרבי'
 קרא לכל לשון כדדרשי ברפ"י דטוטה (דף ל"ג) מקרא דאכלת וטבעת וברכת
 בכל לשון שאתה מצריך ממילא ש"מ דנריך להשמיע לאזניו דאי א"ש הא בהרהור
 בעלמא סגי ליה א"כ ל"ל קרא דכל לשון פשיטא הא בהרהור ל"ש לשון והא דמסיים
 הרשב"א דר"י דל"ל הכין כו' דאע"ג דא"צ להשמיע לאזניו מ"מ נריך להוציא בשפתיו
 היינו למאי דס"ל דלר"י אפילו לכתחלה א"צ להשמיע לאזניו אבל למאי דמסיק
 דר"י כרביה ס"ל דלדדיה נמי ע"כ כל היבא דל"ל להשמיע לאזניו בהרהור נמי סגי
 ליה ולא נריך קרא לרביה בכל לשון וכדאמרן : אלא שדברי הרשב"א נריך ביאור
 דל"ל להגמרא למימר דלר"י ממילא ש"מ דרשי שמע לכל לשון וממילא אתיא ליה
 להשמיע לאזניו והיינו משום דס"ל כל היבא ש"מ להשמיע לאזניו בהרהור בעלמא
 נמי סגי ולפי זה איבא עוד פלוגתא אחרת חדשה ביו לר"י למאי דס"ל השתא
 דלר"י א"צ להשמיע לאזניו אפילו לכתחלה דלא דריש לשמע אלא לכל לשון לחוד
 ואע"ג דא"צ להשמיע לאזניו מ"מ לא סגי ליה בהרהור דאי סגי ליה ל"ל קרא
 דשמע לכל לשון פשיטא הא בהרהור לא שייך לשון הל"ל דלר"י להשמיע לאזניו
 ובהרהור לאו הא בהא תליא ואפילו אי אין נריך להשמיע לאזניו מ"מ בהרהור לא
 סגי ליה ושמע דריש להשמיע לאזניו לחוד ולא לכל לשון אלא כרבי ס"ל דאמר
 ק"ש ככתבה ונריך לומר לשיטתו ונ"ל דמשמע לו להגמרא דיותר ראוי לדרוש משמע
 לכל לשון מלמדנו להשמיע לאזניו וכדמוכח בר"פ היה קורא גבי הא דקאמ' לימא
 קסבר רבי כל התורה כולה בכל לשון נאמרה וכמ"ס לקמן בס"ד הילכך ר"י דס"ל
 לא השמיע לאזניו לא יא' א"כ לומר דדריש להא דרשא לחוד דודאי יותר ראוי לדרוש
 משמע לכל לשון אלא דהאי דריש ליה לכל לשון אלא דס"ל דממילא ש"מ נמי להשמיע
 לאזניו והא מוכח לפי הרשב"א ונ"ל ולפי זה אחי שפיר נמי קאת מה שהיה ק"ל
 אס"ד דר"א ב"ע דדרשי משמע להשמיע לאזניו דרש' גמור' היא ומה"ת נריך
 להשמיע לאזניו א"כ אחי לא נריך אלא לכתחלה ובדעבד בלא השמיע לאזניו יא'
 הא לא בעינן שנה עליו הכתוב לעבד אלא בקדשים בלבד דודאי כל היבא דאיבא
 קרא יתירא לרבינו מדי' ל"ג שנה עליו הכתוב אבל ש"ה דליבא קרא יתירא להשמיע
 לאזניו אלא מדיוקא וליפין לה דעיקר קרא דשמע לכל לשון הוא דאחי אלא דס"ל
 לר"א ב"ע דממילא ש"מ ללא השמיע לאזניו דאל"כ בהרהור סגי ליה וקרא
 דשמע לכל לשון ל"ל דהא בהרהור ל"ש לשון וכיון דמדיוקא בעלמא אחי ליה די לך
 אי אמרין דנריך להשמיע לאזניו לכתחלה דהשתא נמי איתניך קרא דשמע לכל
 לשון דקמ"ל דאע"ג דנריך להשמיע לאזניו ולא סגי ליה בהרהור לכתחלה מ"מ
 מותר לקרותה לכתחלה בכל לשון : אבל מ"מ ק"ל על פי הרשב"א דאכתי ל"ל
 להגמרא למימר לאו ממילא ש"מ לעשות מחלוקת חדשה בסברא זו בין רבי יוסי
 לרבי יואל ורבי לרבי דס"ל ק"ש ככתבה ויליף לה התם מוהו בביתו יא' ורבנן
 דרשי שמע לכל לשון אמר ורבי שמע להשמיע לאזניו ורבנן ס"ל כמ"ד לא השמיע
 לאזניו יא' ואמר לימא קסבר רבי כל התורה כולה בכל לשון נאמרה דאס"ד בלה"ק

והיו

א"ד"ח דס"ל דק"ש בכלל הסכת דש"מ הוא דס"ל כרז יוסף א"ד"י וס"ל דמוקי
 במסקנא דר"י דבשאר"י מלות דברי הכל יא' דהסכת בדת כתיב היינו משום ר'
 יואל א"כ לר' יוסי הסכת ושמע ישראל בכל המלות מיידי אלא דשמע דכתב
 רחמנא גבי ק"ש מגלי על הסכת דאזניו לעבד בשאר מלות : וא"ת למאי דפי'
 השתא תקשה לך ההיא סוגיא דפ' מי שנתן (דף כ) דתנן התם בעל קרי מהרהר
 בלבו ואינו מצריך לא לפניה ולא לאחריה ועל המזון מצריך לאחריו ואין מצריך
 לפניו ר' יואל אומר מצריך לפניו ולאחריהם י' ובגמ' אמר רבינא זאת אומרת
 הרהור כדבור דמי דר"ס דלאו כדבור דמי למה מהרהר אלא מאי כדבור דמי ויאל
 בשפתיו כדאשכחן בסיני ואיבא למידק טעמא כיון דלרבינא הרהור כדבור דמי
 וכל אדם יואל ידי חובת ק"ש ושאר מלות על ידי הרהור ומשום ב"ק שאסור רבנן
 בדת מתקנת עורא כדאמר' התם על הרהור ל"ג כדאשכחן בסיני שהיו צריכין
 לעבול לקריין ושם היה דיבור אם כן מ"מ אינו מצריך לא לפניה ולא לאחריה דק"ש
 ועל המזון לפניו וכן אינו מתפלל כדאמר' התם היה לו להרהר בן ויאל ידי חובתו
 ע"י הרהור כשאר כל אדם כיון דמשום ב"ק אינו אסור בדת ע"י הרהור אע"ג
 דכדבור דמי ולענין נלאת י"ה מהני ע"י הרהור לרבינא דהא כדבור דמי ולמה
 הפקישו רבנן לבשל קרי מברכות הללו בתם דהא דה"ל דה"ע דרש' בעל קרי
 משאר כל אדם דיונא ידי חובת ברכות הללו על ידי הרהור משום דר"ל לברך ע"י
 דיבור גמור הילכך יואל ידי חובתו נמי ע"י הרהור אבל בעל קרי דאס"ל מדרבנן
 לברך ברכות הללו ע"י דיבור גמור מתקנת עורא באסור לבשל קרי בדת ה"ל אינו
 ראוי לבילה לברך ע"י דיבור הבילה מעכבת בו ואין יואל ידי חובתו ע"י הרהור
 הילכך ברכות הללו שאין אלא מדרבנן אתי אינו ראוי לבילה דרבנן דתקנת עורא
 שאסור בדת ומעכבת בברכות דרבנן שלא יואל ידי חובתו ע"י הרהור הוהיל ואין
 ראוי לברך ע"י דיבור גמור אבל ק"ש ובה"מ דלאחריו דמן התורה והרי מן התורה
 ראוי לבילה לברך ע"י דיבור ממש לא אתי אינו ראוי לבילה דרבנן ומעכבת בו דאין
 דדבריהם מעכבת על של תורה דהא דהאי לאו מילתא היא דכיון דהרהור כדבור
 דמי לרבינא אין בין הרהור לדיבור כלום ושיטה שוין בדבר ואפי' לכתחלה בהרהור
 סגי ליה ואין שייך כאן למימר הא דאזניו ראוי לבילה: ובג"כ ל"ל כאן דה"ע דא"כ
 לו נלאת ידי חובת אותן ברכות ע"י הרהור משום דאזניו ראוי לבילה הוא מטעם
 דנריך להשמיע לאזניו והא א"כ א"כ הרהור אלא ע"י דיבור גמור הילכך בברכות
 דרבנן ה"ל אינו ראוי לבילה מדרבנן לדבר ולהשמיע לאזניו ואחי אינו ראוי לבילה
 דרבנן ומעכב בברכות דרבנן א"כ ק"ש ובה"מ של תורה הן והרי מן התורה ראוי
 לבילה להשמיע לאזניו שהרי אינו אסור בדת מדאורייתא אע"ג דרבנן אסור
 בדיבור לדת' לא אחי אין ראוי לבילה דרבנן ומעכב של תורה מ"מ ש"מ
 דברכות דרבנן ה"ל ב"ק אין ראוי לבילה להשמיע לאזניו הילכך בילה מעכבת
 בו ואינו יואל ידי חובתו ע"י הרהור לפיכך אין נריך לברך ע"י הרהור את הברכות
 דדבריהן : והשתא מתני' נמי אי לימא ר"י דס"ל דנריך להשמיע לאזניו מדרבנן
 הא דהאי כיון דאין נריך להשמיע לאזניו מה"ת לאו אין ראוי לבילה מיקרי אפילו
 בברכות של דבריהן שהרי מגילה דרבנן : ואפי' אמר אהא דמוקי ר"מ למתניתין
 דהכל כשרים לקרות את המגילה חוץ מחרש מאן חנא חרש דעבד נמי לא רבי
 יוסי היה וברך ממאי דר"י היה ודעבד נמי לא דילמא ר"י היה ולכתחלה הוא
 דלא הא דעבד שפיר דמי : הא אע"ג דחרש שא"ש ואינו ראוי לבילה להשמיע
 לאזניו אפי' לר"י אמרין לכתחלה הוא דלא הא דעבד שפיר דמי : וע"כ היינו
 טעמא כיון דליבא להשמיע אזניו עיקר מה"ת וכל עמא אינו אלא מדרבנן לא
 אמרין דה"ל אין ראוי לבילה הוהיל ואינו יכול להשמיע לאזניו ואפילו בדרבנן כגון
 מגילה אינו מעכב בדעבד : ובר' יוסי נמי א"כ לאוקמי ההוא דב"ק שהרי כיון
 דהשמיע אזניו מעכב עכ"פ גבי ק"ש מה"ת כרבי יוסי וע"כ א"כ נלאת ידי חובת
 ק"ש בהרהור כיון דלא השמיע לאזניו : א"כ אכתי תקשה למה מהרהר ק"ש
 וכדאמר' רס"ד הרהור לאו כדבור דמי למה מהרהר והרי אפילו אי הרהור כדבור
 דמי אכתי תקשה למה מהרהר ק"ש כיון דלא השמיע לאזניו לא יא' ידי חובת ק"ש
 מה"ת הרהור לאו כלום הוא ולמה מהרהר : אע"כ ר"י אדרב"א ב"ע רביה הוא
 דאמר הקורא את שמע נריך להשמיע לאזניו לכתחלה ויליף לה מקרא דשמע ומ"מ
 דעבד בלא השמיע לאזניו יא' : והשתא א"כ דהא דראב"ע דאורייתא היא דנריך
 להשמיע לאזניו לכתחלה א"ש הא דב"ק אינו מהרהר את הברכות הללו של דבריהם
 דכחו אינו ראוי לבילה מה"ת להשמיע לאזניו בילה מעכבת בו ואפילו בדעבד לא
 יא' ידי חובתו : ה"כ ב"ק דאין ראוי לבילה מדרבנן להשמיע לאזניו ע"י דיבור ממש
 דהא אסור בדת אחי אינו ראוי לבילה דרבנן ומעכב בברכות דרבנן דהא כל
 דתיקון רבנן בעין דאורייתא תיקון כדאמר' בגמ' ככ"מ ומ"מ מהרהר ב"ק ובה"מ
 דאוריית' דהא כיון דהרהור כדבור דמי ולא השמיע לאזניו בדעבד שפיר דמי ומה"ת
 ראוי לבילה לדבר ולהשמיע לאזניו לא אחי אינו ראוי לבילה דרבנן ומעכב בשל
 תורה אבל אי אחרת דהא דראב"ע דנריך להשמיע לאזניו אינו אלא מדרבנן
 אחי אינו מצריך הברכות דאמרן כיון דהשמיע אזניו לו עיקר מה"ת באינו
 ראוי להשמיע לאזניו לא אחר' דה"ל אין ראוי לבילה כדמוכח ההיא סוגיא דתנן
 מחרש דתנן גבי מגילה וכמ"ס : אומר אי דלך"מ דע"כ א"כ לאוקמי לרישא
 דמתניתין כר"י משום ר"א ב"ע דמדסיפא ר"י הוא מצריך לפניו ולאחריהם מכלל
 דרישא לאו ר"י היה וכדדייק הגמרא הכי אמתניתין דהכל כשרים לקרות את
 המגילה וה"ל להגמרא לאקשוי' ולשנויי' רשא' ר"י משום ר"א ב"ע היא וסיפא ר"י

שאנת אריה רני ק"ש סימן ז

והיו דכתב רחמנא ל"ל ומשי אילעריך משום דכתב רחמנא שמו כלומר והיו
ס"ד למדרש' לשמע דכל לשון ולא להשמיע לאזני קאמי' הרי דאש"ב דכל התורה
כולה בזה"ק נאמרה וק"ש בכלל אפ"ה אי לאו דכתב רחמנא והיו לרבי דבריו
יהיו היו דרשין משמע לכל לשון ולא להשמיע לאזני אלתא דיותר משמע משפט
דקרא דשמע לתדרם לכל לשון מלהשמיע לאזני ואפ"ה אחי קרא
דוהיו דדרשין ליה רבי ללה"ק ומופיק ליה לקרא דשמע משפטיה דכל לשון
ואמר דלא אחי שמו אלא להשמיע לאזני לחוד . ה"נ הל"ל לר"י
דבריה ס"ל ולא משום דממילא ש"ת . ולא עוד דלמאי דקאמר לר"י
דממילא ש"ת פליג נמי בהאי סברא ארבי ורבנן שהרי רבי דרש מוהיו ללה"ק
ותשמע ללה"ל ולא אמרין ממילא ש"ת דמדבעי לה"ק ש"ת דלר"ך להשמיע לאזני
דאי ל"ל להשמיע לאזני בהרהור נמי סגי ליה ול"ש לשון ורבנן נמי לא אחי
שהרי רבנן דרשי לשמע לל"ל וס"ל כמ"ד לה"ל יא לאו אמרי' לאו ממילא ש"ת .
דאדרבה מדריך שמו לכל ש"ת דלא השמיע לאזני לא יא ולא לרבנן דר' יוסי לחוד
קאמר הגמ' סברא הפוכ' דמשמע בכל ממילא ש"ת דלא השמיע לאזני לא יא
מה שלא מצינו שם רמו לא במשנה ולא בדברייתא דפליג ר"י בהא סברא אבולי
חנאי . וזהו תנייה גדולה : אבל לפירש"י א"ש דהא דקאמר ור"י תרתי ש"ת דדרש
משמע לכל וללא השמיע לאזני . ולא אמרין דר"י ס"ל דק"ש ככתבה ותשמע לא
משמע ליה לא להשמיע לאזני לחוד דהשת"כ טולה מילת דר"י אחי כרביי אבל למאי
דקאמר ור"י תרתי ש"ת לא היו לא כרבי ולא כרבנן . דכבר נתיישב זאת מדברי
הרא"ש בר"פ היה קורא שמיית שם ראיות דהלכה כרבנן דאמרי קריאת שמו בכל
לשון ואחד מן הראיות כתב ועוד דקאמר הכא ורבי ס"ל כר' דאמר לא יא .
ולקמן על מילתא דר"י גופיה קאמר ור"י תרתי ש"ת לפי שלא היה רוצה לחלק על
רבנן דהלכתא כוותיה ע"כ . אבל לפי הרשב"א אדמוקי ליה בפלוגתא חדשה
ואפ"ה לא אחי מילתא דידיה אליבא דהלכתא . דהא מהא דקאמר דממילא
ש"ת . ש"ת דס"ל דכל הכא דלא בעי להשמיע לאזני בהרהור נמי סגי אלתא
הרהור כדבור דמי לר"י . ואין ק"ל דהלכ"ד וכמשכ"ל בתחילת חשונה ו' . יתור
ה"ל לאוקמי לדר"י במילתא דאשכחן דפליג ב' תנאי ואיהו כרבי ס"ל אש"ב דל"ה
כרבי הא השתא נמי למאי דמוקי לדר"י במילתא חדתא אכתי אחי מילתיה דלא
בהלכתא : ועוד שיעקר דברי הרשב"א תמוהין הן דודאי בהרהור נמי שייך לשון
אם לר"ך להרהר בלה"ק דווקא או במהרהר בכל לשון סגי . ואין סברא לחלק בין
הרהור לדיבור לענין זה כלל . ותדע לך דע"כ אלא הרהור נמי שייך למימר לשון .
שהרי תניא התם אר"י משום ראב"ע הקורא את שמו לר"ך שישמע לאזני שנאמר
שמו יס"אל אל ר"י הרי הוא אומר אשר אנכי מתוך היום על לבבך אחר כוונת
אלב הן הן הדברים . הרי דס"ל לר"מ דא"ל להוציא בשפתיו אלא במהרהר בלבו
נמי יא . וה"נ דייק רבינא בפ' מ"ש (דף כ) גבי ב"ק דהרהור כדבור דמי
מדמהרהר ק"ש בלבו אלתא לר"ת ולסתם משנה (") אד"ר א"ל לה"ל וגם הרהור
כדבור דמי . ולפי זה ע"כ שמו לכל אחי דהא בלא השמיע לאזני ל"ל בה ור"י
תקשה כיון דס"ל הרהור כדבור דמי שמו לכל דכתב רחמנא ל"ל . פשיטא הא
בהרהור ל"ש לשון . אלא ודאי דבהרהור נמי שייך לשון ושלא כדברי הרשב"א ז"ל :
ואי"ל הדרא קושיותיו לחכתא דודאי פירש"י עיקר . ומה שהקשה על פירש"י דלא
היינו ממילא ר"י ל"ל הכי אלא ה"ג ור"י תרתי ש"ת וכן גרסו הרא"ש וכמשכ"ל
וה"ג תוס' ברפ"ו דטועה (דף לב) וגו' הרשב"א ופירושו יחידת היא . גם מה
שהקשה מנל דש"ת תרתי אין זה קושא כלל דכ"ג רבות בגמרא דמר יליף הא
מילתא מקרא ומר יליף מנייה מילתא אחרתא ואמר' ואידך תרתי
ש"ת והיינו עמא משום דעל שהדרשות שקולין הן לפיכך דרשין מנייה תרתי
דמי מנייה ומפקת : עוד כ"ל להביא ראיה מהא דאמר בפ' מנחות חליה (ד' קד)
דתן החרש שחלץ והחרש שחלץ וכולת לקטן חליה פסולה ומפרש בגמרא
טעמא דהחרש שחלץ והחרש שחלץ חליה פסולה (י) אמר רבי ר"י לפי
שאינו באמר ואמרה יאמר רבא השתא דאמרת קרי' מעבא לפיכך אלס ואלמת
שחלצו חליה פסולה ונתיני' כלומר דתן התם לא קראה חליה כשירה כד"ר
דאמר כל הראוי לבילה אין הבילה מעבכת בו וכל שאין ראוי לבילה בילה מעבכת
בו . והשתא אס"ד דהא דא"י הקורא את שמו לר"ך להשמיע לאזני ויליף לה מקר'
דשמע דרשא גמורה היא ושאר כל המנחות מק"ש ילפינן לה להשמיע לאזני שהרי
מדמי לה בה"מ א"כ ה"ה קריאת של היסוד והיבמה אלא חליה ללה"ל לכתחילה
מה"ת . ולפי זה אם היה הוא או היה חרש או חרשת שמדבר וא"ש חליה פסולה
מה"ע גופי' דהא ה"ל אינו ראוי לבילה לה"ל א"כ אמאי אמר רבא אלס ואלמת שחלצו
חליה פסולה משום שאר' דקרייה ה"ל למימר רבותא טפי דאש' חרש וחרשת
המדבר' וא"ש נמי חליה פסולה . דאש"ב דראוי לבילה בעיקר קרייה מה"מ האילו
ואר"ל להשמיע לאזני בילה מעבכת בו למאי דק"ל כר"י משום ראב"ע דלר"ך לה"ל
לכתחלה . ודוחק לומר דרבא ל"ל הא דר"מ א"ר שילא דא' הלכה כר"י משום
ר"מ ב"ע . ועוד דא"כ תקשה לך על כל הפוסקים שפ' כר"מ אר"ש . ואי אחי
דרבא פליג עליה הא ודאי דהלכה כרבא דבתרא הוא כדק"ל בכ"מ מאב"י ורבא
ואילך הלכה כבתרא . ועוד דלמאי דקאמר רבא ולמאי דמרש' דבי ר"י עמא
דמתניתין לפי שאינו בואמר ואמרה משמע דחרש דמתני' היינו חרש שאינו מדבר
ואינו שומע וכדתן חרש מדבר בו חכמים בכ"מ את שאינו לא מדבר ולא שומע
ברפ"ק דמסכת תרומות וא"כ הא דאינו שומע כדי נסיו לה במתני' : דהא

באינו מדבר לחוד חליה פסולה מש' שאינו ראוי לבילה בואמר ואמר' אבל משום
א"ש ל"ל בה וה"ל אינו שומע משמע שאינו צריכה דהשתא אינו מדבר לחוד חליה
פסולה משום שאר' דקרי' . אינו שומע ואינו מדבר מבטל . ה"ל לפרש לחרש
דמתני' בחרש המדבר וא"ש לחוד דגם הוא חרש מיקרי בכ"מ במשנתו ובדאשכחן
בההיא דהלל כשרים לקרות את המילה חוץ מתוך דתן במסכת מגילה דהא
ע"כ בחרש המדבר מיידי מדקרי מגילה אלא שא"ש לבד ומשום דא"י לה"ל קא
פסול ליה כר"י וכדמוקי לה ר' מתנה בדברות ומגילה : וה"ע דמדבר
ואינו שומע חליה פסולה משום דמתניתין אחי כראב"ע דהלכתא
כוותיה . ואין לומר דהאי טעמא דחרש המדבר ואינו שומע חליה פסולה כשירה וליא
דה"ל אינו ראוי לבילה דקרי' משום דא"ל לו להשמיע לאזני משום . דקרייה לא
מעבכת כל עיקר בראוי לבילה . ואפילו לא קרא כלל חליה כשירה ואינו
פסולה לא באינו ראוי לבילה דקרייה כגון אלס ואמת די לך לפסול משום זה באינו
ראוי לבילה דקרייה כלל . אבל מדבר ואינו שומע שראוי לעיקר מנחות קרייה אלא
שאינו ראוי לבילה לרין השמיע לאזני שאינו מעבכת נמי בדעבד בכל המנחות
בראוי לבילה אלא באינו ראוי לבילה דוקא . כל כה"ג לא אמרי' כל שאינו ראוי לבילה
הבילה מעבכת בו . הא ליתא שהרי בפ' מנחות חליה (דף ק"ו) אמרין אמר אב"י
האי מאן דמקריא גש חליה לא לקרייה לדידה לא לחודיה אבה יבמי לחודיה
דמשמע אבה יבמי אלא לא אבה יבמי בבת אחת . ולא לקרייה לדידה לא לחודיה .
וחפתי לקחתה לחודיה . דמשמע חפתי לקחתה . אלא לא חפתי לקחתה בבת
אחת דרבא אמר אב"י מילתא ל"ל בה ר"א אשכחיה לר"ב דקא מלעבר ומקרי לה לא
אבה יבמי א"ל ל"ס לה מר להא דרבא דאמר אב"י מילתא ל"ל בה . א"ל מודה
רבא בלא אבה יבמי . וגרסו הר"י ה"י דאב"י מילתא היא כד"ר דאמר כל הראוי
לביל' אינ' לביל' מעבכת בו וכל שאינו ראוי לביל' בילה מעבכת בו ה"י אשכחיה למקרייה
בבת אחת לא מעבכת קריאתה ואי לא מעבכת ע"כ . וארי הכא אם אין קורין
בבת אחת בראוי לבילה אינו מעבכת מ"מ באינו ראוי לבילה למקרייה בבת
אחת הבילה מעבכת בו . ה"ג אש"ב דלא השמיע לאזני אינו מעבכת בראוי לבילה
מ"מ באין ראוי לבילה כגון מדבר ואינו שומע אש"ב דבעי לכתחלה להשמיע
לאזני מה"ת בכ"מ אליבא דר"א ב"ע דילפינן לשאר מנחות מק"ש . ובק"ש לר"ך
להשמיע לאזני לכתחלה מה"ת ובאינו ראוי לבילה לא השמיע לאזני מעבכת א"כ חרש
וחרשת המדברים ואינם שומע' יא חליה פסולה משום אינו ראוי לבילה אלא ודאי
ש"ת עכ"פ דלא ילפינן לשאר מנחות מק"ש ואין לר"ך להשמיע לאזני בשאר מנחות
אלא מדרבנן וכיון שכן ממילא ש"ת דגבי ק"ש נמי א"ל להשמיע לאזני מה"ת לראב"ע
אלא מדרבנן וקרא דשמע אסמכתא בעלמא הוא . דאש"ב דדרשא גמורה היא
ומה"ת לר"ך להשמיע לאזני לכתחלה גבי ק"ש מנוירת הבטוח א"כ האין מדמי
הגמרא שארי מנחות כגון בה"מלק"ש למסקנא דר"י כרביה ס"ל ומוקי לה להא
דחצי לא יצרך בה"מ בלבו כוונתה הא א"ל למילף שארי מנחות מק"ש כדמוכח
הבא דפ' מנחות חליה וכמ"ש . אלא ודאי אסמכתא בעלמא היא ומה"ת אין לר"ך
להשמיע לאזני כלל ואש"ב לכתחלה לא מדרבנן הילכך באין ראוי לבילה לא השמיע
לאזני ל"ל בה לפיכך חרש המדבר ואינו שומע חייב בק"ש ובכל המנחות שמונחין
ע"י דיבור פה ואש"ב שא"ל לו להשמיע לאזני ל"ל בה כן כ"ל . וזיין בתוספת
בסוגיא זו אש"ב שסותרים דברי קתא מכל מקום הרווא יראה שדבריהם דוקים
ואין להאריך בזה עוד :

סימן ח

שאלה . הזכרת יציאת מצרים של יום ושל לילה מאימתי תחלת זמנם של כל
אחד ואחד ועד מתי נמשך סוף זמנם משל יום ושל לילה :

תשובה . י"ל דשל לילה תחלת זמנו משעת צאת הכוכבים דק"ל בכל דבר
הטוב בלילה דמשעת צ"ה הוי לילה ולא קודם לכן דאמרינן
בספ"ב דמגילה (דף כ') ויליף לה התם מקראי' וה"נ כיון דהא דמוכריים יציאת
מצרים בלילות ילפינן לה מקרא דכל ימי חייך ימי חייך אלו הימים כל ימי חייך
לרבות את הלילות כדדרשין לה בן זומא בספ"ק דברכות במתני' (דף י"ב) וק"ל
כוונתה וכמ"ש לקמן סימן י"א אין זמנו עד צ"ה דה"ל לילה ואפילו אם הוכר
צבה"מ פשוט לי דלא יא ידי חובתו וצריך לחזור ולהוכיח בלילה ודאי כיון דבה"מ
ספיקא הוא הא ק"ל ספיקא דאורייתא לחומרא . ובדאמר שמואל בפ' מי שמת
(דף כא) ספק חמור אמת ויציב ספק לא אמת חמור ואומר אמת ויציב מ"מ אמת
ויציב דאורייתא הוא מפני הזכרת יציאת מצרים שבו . ואפילו להי חנאי דמקמי
זמן ק"ש של ערבית קודם לצי' כדאמר ברפ"ק דברכות . ה"מ ק"ש דלא כתיב
זה לילה אלא בשכב כתיב גבה וס"ל להי חנאי דשעוריה דכל חד וחד ה"ל זמן
שכיבה אש"ב דאכתי לא עי"ל לילה . אבל גבי הזכרה דכתיב כל ימי חייך ימי חייך
אלו הימים כל לרבות את הלילות א"כ לא מצינן זמן הזכרה עד צ"ה . דמקמי הכי
לאו לילה הוא וזה ברור : אלא שראיתי לתלמידי ר"י שכתבו בריש דברות דאש"ב
דאין אדם יוצא ידי חובתו בק"ש שקרא בבה"כ מפני המנהג ולמשה וצריך
לחזור ולקרות אחר צ"ה : אם לא יראה לקרות אלא ב' פרשות סגי ליה בה"כ דכיון
שהוכר יציאת מצרים בשעה שקרא אותם בב"ה סגי : ועוד כתבו וזכרת באל
ישראל נמי אש"ב שהתקינו לאמרה בלילה כנגד יציאת מצרים שהיה בלילה מ"מ
כיון שלא למדנו הזכרת יציאת מצרים בלילה אלא מרבויא דכל ולא כתיב לילה
בפירוש

בפירוש לא חיישין אם אין אנו אומרים אותו בלילה מתם דכיון דלילה הוא לענין תפלת ערבית לילה הוא להזכיר יציאת מצרים עכ"ל ודברי תימנה הן דמה בכך שלח כתיב לילה בפי' הרי כיון דכתיב ימי חייך לימים ורבי קרא מיתורה דכל לרבות הלילות ה"ל כאלו כתיב לילה בקרא בהדיא ומש"כ כיון דלילה הוא לענין ת"ע לילה הוא להזכיר יציאת מצרים לא דמי דתפלת ערבית שאני שתקנו רבנן כנגד חברים ופדרים וכיון דלר"י אין זמן הקרבת תמיד של ב"ה אלא עד פלג המנחה וה"ה לתפלת המנחה שתיקנו כנגדו אין זמנו אלא עד אותו שעה וכיון דכלה זמן מנחה עייל זמן תפלת ערבית כדאמר בפ' תפלת השחר (דף כ"ו) והשתא דלא איתמר הלכתא לא כמר ולא כמר כלומר לא כר"י דאמר תפלת המנחה עד פלג המנחה ולא כרבנן דאמרי עד הערב דעבר כמר עבר ודעבד כמר עבר אבל הוכרת י"מ בלילה תליא מילתא אין זמנה עד צ"ה דהוי לילה וכוה"ב תב הר"ש על דברי ר"ח שראה לדמות ק"ש לת"ע לר"י וכמש"כ למעלה סי' ג' בשמו : ועק"ל כיון דהוכרת י"מ של לילה הוי מה"ת נהי דלר"י כמו דס"ל דת"ע הוי מפלג המנחה ואילך ה"ה הוי זמן הוכרת י"מ מאותו שעה . מ"מ כיון דלדידן ספיקא הוא אי הלכה כר"י או כרבנן כדאמר השתא דלא איתמר הילכתא לא כמר כו' נהי דלענין תפילה דרבנן הקילו ואמרו דעבד כמר עבר ואי נלי דערבית מפ"ה ולמעלה כר"י שפיר דמי אבל הוכרת י"מ דהוי מה"ת בלילה ה"ל ספיקא דאורייתא ולתומרא דילמא קי"ל כרבנן . והא דמוקיל ר"ח גבי ק"ש מפ"ה ולמעלה כר"י הא כבר כתבתי שם משום דס"ל דקי"ל כשמואל דאמר קריאת שמוע דרבנן וה"ל ספיקא דרבנן ולקולא : ואין להקשות לדידי דאין זמן הוכרת י"מ עד צ"ה והרי סוף זמנו הוא עד שיעלה עמוד השחר וכמ"ס לקמן בס"ד . וא"כ תקשה נך הא דתנן בספ"ב דמגילה (דף כ') זה הכלל דבר שמוצאו ביום כשר כל היום ודבר שמוצאו בלילה כשר כ"ה ואמר בגמ' זה הכלל לאתויי מאי לאתויי אכילת פסחים ודלא כראב"ע דס"ל דאין זמן אכילת פסחים אלא עד חצות כדתיא חס"י ולפי' פליגי האי סתמא אסתמא סתמי דברפ"ק דברכות בשבדא דבניו של ר"ג שבאו מב"ה דלא קתני אכילת פסחים עם דברים שמוצאן כל הלילה כדאמר' התם בפ"ק (דף ט') וכן בסוף מסכת פסחים דתנן הפסח אחר חצות משמא את הידים ובפ' חיוורא מקומן דתנן הפסח אינו נאכל אלא עד חצות דמוקי לה בגמרא כראב"ע ה"ל למימר דזה הכלל דדבר שמוצאו בלילה כשר כל הלילה דלאתויי הוכרת י"מ בלילה קא אתי דוהב כל הלילה . וה"ה דאיתו טהב קודם הלילה מפלג המנחה ולמעלה ושלא כדברי תר"י . וה"ה תקשה למש"כ לקמן דזמן הוכרת י"מ של יום הוי כל היום דא"כ למה מוקי הגמ' התם דזה הכלל דדבר שמוצאו ביום כשר כל היום וסידור בויתן דכשר כל היום וכו' יוסי דאמר אפי' מילק את הישנה שחית וסידר את המדשה ערבית אין בכך כלום ל"ל לאוקמי כיחידא דהא רבנן פליגי עליה דר"י במס' מנחות (דף נט) במתני' וביריתא ה"ל לאוקמי דזה הכלל דדבר שמוצאו ביום כו' לאתויי הוכרת י"מ קאתי דוהב כל היום . והא ל"ל דהא דקאמר הגמ' דזה דיום לאתויי סידור וסילוק בויתן ודלילה אכילת פסחים קאתי לאו משום דליכא לאתויי מילתא אחרתא דהא ודאי איתא הוכרת י"מ דיום ודלילה וכדאמרן והא דקאמר הגמרא דלאתויי הוי קאתי משום דמשמע ליה מדקתני כל דבר הנוהב ביום וכ"ד הנוהב בלילה משמע דליכא מידי שנוהב ביום שאין מוצאו כ"ה . ושנוהב בלילה שאין מוצאו כל הלילה וממילא קם לן מתניתין דלא כרבנן דפליגי עליה דר"י ודלא כראב"ע דאילו לדידהו הא סילוק וסידור בויתן לרבנן שמוצאו ביום ואינו כשר כל היום ואכילת פסחים שנוהב בלילה ואינו כשר כל הלילה לראב"ע . דא"ל לומר כן חדא לאתויי דקאמר הגמ' לא א"ש לפי' . ועוד דע"כ לאו כללא הוא דדבר שמוצאו ביום כשר כל היום דהא איכא ק"ש של יום שמוצאו ביום ואין כשר כל היום אלא לת"ק עד הג' המנחה ולר"י עד ג' שעות ותו לא כדתנן בפ"ק דברכות ועוד איכא תמיד של שחר שנוהב ביום ואין מוצאו כל היום אלא עד ד' שעות לר"י ועד חצות לרבנן כדתנן ר"פ תפילת השחר (דף כו) וכן תמיד של בין הערבים שנוהב ביום ואין מוצאו כל היום לא מתי יסולל ערב ולמעלה כדאמר' ר"פ תמיד נשחט(ד' נח) . אלא ודאי אין למידן מן הכללות אפי' במקום שנאמר בהן חוץ כדאמר בפ"ק דקדושין (דף לד) ובפ"ג דעירובין (דף כו) וא"כ תקשה אמאי ל"ק דזה הכלל דיום ודלילה לאתויי הוכרת י"מ קאתי וכדאמרן . וי"ל דה"ע דל"ק דלאתויי הוכרת י"מ קאתי דמשמע ליה להגמרא דרבנן דזה הכלל אינו רבותא קמ"ל דוהב כל היום וכל הלילה ואילו אמר דלרבנן הוכרת י"מ קאתי מילתא דפשיטא היא ולא הוי קמ"ל מיד דכיון דכתיב יום כחמא בקרא גבי הוכרת כל ימי חייך פשיטא דוהב כל היום . וה"ה כיון דמרבין מרבין לכל לילות מילתא דפשיטא היא דוהב כל הלילה דמהיכא תיתי לומר דבקאמן טהב ובקאמן אינו טהב . הילכך הדבר ברור שחייב אדם להזכיר י"מ בלילה ודאי ואפי' אם הוכרת בין השמשות לא יא"ה י"ח דבין השמשות ספיקא הוא וקי"ל שפיקא דאורייתא לתומרא וכדכתבינא :

סימן ט

ולענין סוף זמן הוכרת י"מ של לילה . י"ל דהדבר ברור שזמנו כל הלילה מ"מ לאחר שיעלה עמוד השחר עבר זמנו ואפי' דזמן ק"ש של לילה נמשך עד הג' המנחה לרשב"י משום ר"ע בפ"ק דברכות (דף ט) וקי"ל כוותיה . שאני התם דגבי ק"ש לא כתב לילה בהדיא בקרא אלא בשבכך והרי איכא חיוסי

שאנת אריה רני ק"ש סימן ט י

יציאת מצרים הלכך הו' פ' ציטת בכלל אמת ויצי' ש"מ דחשום הארת יציאת מצרי' תקטו חכמים לומר אמת ויצי' ופ' ויאמר איז א' תש' מנות ציטת שבה לפיק לכלי מלתא דציטת מצרים קרי ל' אמת ויצי' ע"כ בחידושי : הרי נחבד דמון אכרת יציאת מצרי' של לילה הו' כל הלילה מנ' עד ע"ה ומכאן ואילך עבר זמנה אף על גב דזמן ק"ש של לילה עדין נמשך עד הבן החמה :

סימן יוד

ואבתי נשאר לו לבאר זמן האכרת יצי' של יום החתלת זמנה וסופה : הנה כ"ל דבר ברור ופשוט שזמנה כל היום מעלות השחר עד א"ח הכוכבים כמו דבר שמוצאו ביום שכבר כל היום יול"ד לק"ש דתלה רחמנא בזמן קימה הלכך אין זמנה אלא עד הבן החמה לת"ק ועד ג' שעות לר"י כדחנן בפ"ק דברכות ומכאן ואילך עבר זמן קימה אכל האכרת יציאת מצרים ביממה תליא רחמנא כדכתיב כל ימי חיך והרי עד א"ח הכבד' יממה הוא כדחנ' בספ"כ דמגילה : ולא עוד א"ס לא הוכיח כל היום ומכר בין השמשות חייב להוכיח כיון דבין השמשות ספק יום הוא ה"ל ספיקא דאורייתא ולחומרא ואי קשיא לך הא דאמר ר"פ הא קורא (דף י"ג) ת"ד שעת ישראל ה' חלקיה ה' אחד זו היא ק"ש של ר"י הנשאל חומר וגומרה או אינו חומר וגומרה בר קפרא אמר אינו חומר וגומרה ר"ש ברבי אמר חומר וגומרה א"ל ב"ק לר"ש ברבי בשלמא לדידי דאמינא אינו חומר וגומרה היט דמהדר רבי אשתתא דאית בה יציאת מצרים אלא לדיך דאמרת חומר וגומרה ל"ל לאהדורי : כדי להוכיח יציאת מצרים בזמנה : לאו לנימרא דהאי בזמנה פירוש בזמן מנחתו של האכרת יציאת מצרים ותיק מני' ש"ס לה זמן קבוע כמו ק"ש דכבר נשמר רש"י מזה שש' בזמנה בזמן ק"ש ע"כ : אבל מנחת האכרת יציאת מצרים זמנו כל היום ואדרבה מדקאמר אלא לדיך דאמרת חומר וגומרה ל"ל לאהדורי ור"י רבי היה לומר עם תלמידיו עד שגבר זמן ק"ש ואס"ד דזמן האכרת יציאת מצרים כלה ביחד עם זמן ק"ש ע"כ ה"ל לאהדורי ולא היה בר קפרא טועה בזה : אכל אי זמן האכרת כל היום : אחי שפיר הא דפריך ל"ל לאהדורי כיון דחומר וגומרה ועדין לא עבר זמן האכרת : ואפ"ה משני ל"כדי להוכיח יציאת מצרים בזמנה כלומר אצ"ג כשחומר וגומרה עדין זמן האכרת הוא מ"מ כיון דבאותו שעה כבר עבר זמן ק"ש קא מהדר כדי להוכיח יציאת מצרים בזמן ק"ש : ולפי מה שכתבתי חבין סוגיא א' בפ' מי שמתו (דף כ"א) שחבטו בה רבותינו בעלי התוס' ולמש"כ אחי שפיר דאמר התם אר"י אמר שמואל ספק קרא ק"ש ספק לא קרא אינו חומר וקורא ספק אמר אמת ויצי' ספק לא אמר חומר ואומר אמת ויצי' : מ"מ ק"ש דרבנן אמת ויצי' דאורייתא תקן בעל קרי מהרהר בלבו ואינו מברך לא לפניו ולא לאחריה ואס"ד אמת ויצי' דאורייתא לברך לאחריה ומשני מ"מ מברך אי משום יציאת מצרים הא איכר ליה בק"ש ונימא הא ולא לבני הא ק"ש עדיפא דאית בה תרתי : והקשו התוס' אהא דקאמ' ספק אמת ויצי' חומר ואומר אמת ויצי' דע"כ ז"ל שיהא משופק ג"כ אם קרא ק"ש או לא דאי ודאי קרא ק"ש : תו לא הו' אמת ויצי' דאורייתא דאי משום יציאת מצרים הא איכר ליה בק"ש וא"כ כיון שמשופק משניהם יחזור לק"ש דעדיפא דאית ביה תרתי כדאמר גבי בעל קרי : ותיקן בשם ר"י דמירי שמשופק משניהם ולא דמי לבעל קרי כיון דודאי לא אמר לא ק"ש ולא אמת ויצי' ק"ש עדיפא דאית בה תרתי : אבל גבי ספק יותר טוב לומר אמת ויצי' מק"ש משום דא"א שלא קרא ק"ש כ"ש שלא אמר אמת ויצי' שלאחריה וכשחומר וקורא ק"ש מספיקא אכתי לא תיקן בזה אמירת אמת ויצי' אבל כשחומר ואומר אמת ויצי' היכא למימר שתיקן הכל דלילמא כבר קרא ק"ש ולא אמר אמת ויצי' דלאחריה ושכחו באמירת אמת ויצי' תיקן את הכל וכו' תורף דבריהם ז"ל : וטובא ק"ל על פ' זה חדר דאי ספק אמר אמת ויצי' דקאמר מירי דמספקא ליה נמי מק"ש דאי ברי לו שפרא ק"ש שוב אינו חומר ואומר אמת ויצי' כיון דאיכר ליה י"מ בק"ש וארישא דספק קרא ק"ש ספק לא קרא קאי האי בבא דספיקא דספק אמת ויצי' שפיר מירי דמספקא ליה משניהם מק"ש ומאמת ויצי' א"כ כיון דבבא דספיקא ארישא קאי ל"ל לשמואל לתפלוניהו לתרתי בבי ה"ל למיכללינהו בבא דבבא ונימא הכי ספק קרא ק"ש ואמר אמת ויצי' ספק לא קרא ק"ש ולא אמר אמת ויצי' חומר ואומר אמת ויצי' ואין חומר וקורא ק"ש : מ"מ ק"ש דרבנן אמת ויצי' דאורייתא : וכיון דקמ"ל אפי' בהיבא דמספקא ליה בשניהם דחומר ואומר אמת ויצי' ואינו חומר וקורא ק"ש אצ"ג דק"ש עדיפא דאית בה תרתי כ"ש היכא שברי לו שאמר אמת ויצי' ולא מספקא ליה אלא מק"ש לחוד דאינו חומר וקורא ק"ש ובבא דרישא דספק קרא ק"ש ל"ל : הא מבבא דסיפא שמשופקלה בקל ותומר : ועוד ק"ל דא"כ לא הו' עיקר העצם דחומר ואומר אמת ויצי' ואינו חומר וקורא ק"ש משום דק"ש דרבנן ואמת ויצי' דאורייתא כיון דמירי דמספקא ליה בשניהם ולא יא' עדין י"מ האכרת יציאת מצרים של תורה ובאמירת אמת מתן יולא יד חובת האכרת ושוב אין אמירת שניה לא מדרבנן לחוד וכמו שא"ס אומר אמת ויצי' מהשתא תו לא הו' ק"ש אלא מדרבנן : כיון דכבר יא' יד חובת האכרת של תורה באמירת אמת ויצי' : ה"ג י"ל איפכא שא"ס קורא ק"ש מהשתא שוב אין אמירת אמת ויצי' מן התורה כיון שכבר יא' יד חובת האכרת של תורה בק"ש נמצא שם של דאורייתא ושל דרבנן על שניהם : דאיהו מתן שאומר בראשונה יולא בה ידי חובת האכרת של תורה ומעשה אין אמירת חברתה אלא מדרבנן ומאי פסקא לקרוא אמת ויצי' דאורייתא וק"ש דרבנן הא כמו שאתא ויצי' מן התורה א"ס אינו קורא ק"ש : ה"ג ק"ש מן התורה א"ס אינו אומר אמת ויצי' :

אלהים א"ל אמת : כדא' לקמן בפ"ב (דף יד) : כל הו' ס"ל דלא כראב"ע וכן זמנה הא לפירושם הא בזה תליא דא"ס ז"ל יציאת מצרים בלילות נריך לקרות פ' ציטת נמי וע"כ הו' אמוראי דס"ל דא"ס לקרות פ' ציטת בלילה א"ס נמי להוכיח יציאת מצרים בלילה כרבנן דדרשי כל ימי חיך להביא לימות המשיח : וא"כ מאי פריך הש"ס והא בעי אכורי יציאת מצרים : הא ע"כ להגי אמוראי לא בעי אכורי יציאת מצרים בלילה מדלא אמרי פ' ציטת ערבית ומאי קא קשיא ליה : ה"ל כ"ל לפרש דפלוניתא דתנאי בתחיתין דספיקא ופלוניתא דאמוראי בפ"ב בגמרא תרתי מילי נינהו דודאי עיקר תקנת תנאים לקרות פ' ציטת בק"ש לא היה אלא בשביל מנחת ציטת שבה ולא בשביל האכרת יציאת מצרים וירי האכרת יציאת מצרים אנו יולאין באמת ויצי' שחרית ובאמת ואמנה ערבית או פתודים אמתא לך ה' חלקיה שהולאתנו מאיך מצרים כו' כדמפרש הש"ס : ותדע לך דהא תנן רפ"ב (דף י"ג) אמר ר' יהושע בן קרחה למה קדמה פ' שעת למה א"ס שעת כדי שיקבל עליו עול מלכות שמים תחלה ואחר כך מקבל עליו עול מנחת והיה א"ס שמוע לויאמר שיהיה א"ס שמוע טוהג בין ביום בין בלילה ויאמר אינו טוהג אלא ביום בלבד וא"כ אכתי תקשי למה קדמה והיה א"ס שמוע לויאמר הא אית ביה יציאת מצרים למאן דדרשי כל ימי חיך הליכות אנו משום דכתיב בה נמי פ' ציטת שאניה טוהג אלא ביום מ'גבר גרע הא מ"מ כתיב בה נמי יציאת מצרים דטוהג נמי בלילות : וה"ל לאקדומי פ' ויאמר למה א"ס שמוע : ואף ע"ג שפ' ויאמר אין בה ציווי של יציאת מצרים רק שפ' קריאת פ' זו יולא יד חובתו של הוכרת יציאת מצרים ולא דמי למה א"ס שמוע שמוע שנתנו עליה הגאמרים בה כנון ת"ת ומוזוה טוהג ביום ובלילה : דאדרבה דיותר מסתבר לקדום פ' שפ' קריאתה מקיים גוף המנחה מפ' שאין בה אלא ציווי המנחה בלבד ואינו מקיים גוף המנחה ע"י קריאתה : ועוד שהרי לר"י ב"ק טעם הקדמת שעת למה א"ס שמוע לאו משום שראוי להקדים ציווי מנחת הגאמרים בשעת מהאמרים בזה היה א"ס שמוע אלא טעם כדי שיקבל עול מלכות שמים תחלה ואחר כך יקבל עול מנחת : שיותר חשוב קיום המנחה גופא מקבלת עול מנחת : וליכא למימר דמאן דאית ליה מוכריין יציאת מצרים בלילות ס"ל כרשב"י דמפרש בגמרא בצרייתא (דף יד) טעמא דהקדמה דבדין הוא שתקדם שעת למה א"ס שמוע שזה ללמוד וללמד ולעשות והיה א"ס שמוע לויאמר שזה י"ס בה ללמד ולעשות ויאמר אין בה אלא לעשות בלבד דא"ס דא"ס כן מאי פריך הגמרא התם ותיפוק ל' מדרבי' קומשני חדא ועוד קאמר חדא כדי שיקבל עול מלכות שמים תחלה וא"כ יקבל עול מנחת ועוד משום דאית בה הני מילי אחרנייתא : מאי קושיא דילמא ר"ש ס"ל כמ"ד מוכריין יציאת מצרים בלילות ולא סגי ליה בטעמא דריב"ק בהקדמת והיה א"ס שמוע לויאמר : וע"כ צריכין אנו לטעמא דידיה שזה י"ס בה ללמד ולעשות ויאמר אין בה אלא לעשות בלבד וא"כ תמילא קס לן נמי טעמא דהקדמת שעת למה א"ס שמוע שזה ללמוד וללמד ולעשות כמו שהקדמו פ' והיה א"ס שמוע מפני שיש בה ללמד ולעשות לויאמר שאין בה אלא לעשות בלבד : ואין צריך לנתינת העצם מחד א' כריב"ק דשכחו סדר כל ג' פ' שבק"ש מחד טעמא הוא : אלא ע"כ ש"מ דעיקר תקנת פ' ציטת שבק"ש משום שאכר בה מנחת ציטת ולא משום יציאת מצרים שבה והשתא סגי לן בטעמא דר"י ב"ק להקדמת והיה א"ס שמוע לויאמר אפילו למ"ד מוכריין יציאת מצרים בלילות : מה"ע פריך שפיר ותיפוק ליה מדרבי' בקומשני חדא ועוד קאמר חדא משום כדי שיקבל עול מלכות שמים תחלה וא"כ יקבל עול מנחת ורישא דמילתא נקט ואינו כמו וגומר : וה"ל למה א"ס שמוע לויאמר כדמפרש ריב"ק בתחיתין : וכיון דהכי הוא מתא' אחי' כפשוטה מוכריין יציאת מצרים בלילות לאו אפי' ציטת קאי לא האכרת יציאת מצרים לחוד קאי אי מוכריין יציאת מצרים בלילה אי לא ולראב"ע שאתא לא וזכיתי שתאמר יציאת מצרים בלילות לא היה קורין לא פ' ציטת וגם היה מדלגין יציאת מצרים מברכה ראשונה של אחר שמים שלאחריה של ק"ש דערבית כדמשתא מהא דחייא בר רב דאמר לא אמר אני ה' אלהים אין צריך לומר אמת דמתא' עליה והא בעי אכורי יציאת מצרים ואמוראי איירי מפ' ציטת שלא תיקט בק"ש אלא מפני מנחת ציטת שבה וכיון דאין מנחת ציטת בלילה א"ס חייב לקרותם או לא : והשתא אחי שפיר הא דפריך והא בעי לוכור יציאת מצרים והשתא נמי אחי שפיר הא דקבע הש"ס הא דבמעבדא וכל הסוגיא כהן ולא קבע אמתנייתין דמוכריין יציאת מצרים בלילות בפ"ק דאלו לפירש"י וגרמב"ס שם היה ראוי לקבועה דבת בוקחא היא : ולפי מש"כ אחי שפיר דאין סוגיא זו ענין למתני' דפ"ק ותרתני מילי נינהו : אלא שזה י"ס לדחות דמשום דחייא בר רב אמ' אמ' אני ה' אלהים צריך לומר אמת ופירש"י צריך לומר אמת כדכתיב וזה' אלהים אמת ע"כ מה"ע קבע הש"ס לסוגיא זו אמתנייתין דאמר ר"י בין ויאמר לאמת ויצי' לא יפסק דהיינו טעמא דר"י משום דכתיב וזה' אלקים אמת כדמפרש התם ר"י :

ולפי מה שהוכחתי דעיקר מה שתקנו חכמים פ' ציטת בק"ש אינו משום האכרת יצי' שנתאמר בה אלא מפני מנחת ציטת שבה י"ס לתמוה גם על הרמב"ם בחיבורו שהבאנו למעלה שכתב על פ' ויאמר אצ"פ שאין מנחת ציטת טוהגת בלילה קורין אותה בלילה מפני שיש בה האכרת יציאת מצרים ומנחה להוכיח יציאת מצרים ביום ובלילה כו' והרי הוכחתי דזה שקורין פ' ויאמר אינו אלא בשביל מנחת ציטת שבה וכן נראה מדברי התוס' גבי הא דאמרינן ספק אמר אמת ויצי' ספק לא אמר חומר ואומר פירשו בשם הר"ר שר"ל ספק לא אמר אמת ויצי' עם פ' ציטת : אבולה מילתא דציטת מצרים קרי ל' אמת ויצי' לפי דעם אמת ויצי' או משום

דאפילו פ' ציטת חזור ואומר מספיקא והא ודאי לאו משום הוכרת י"מ שבה דהא מה"ת דהא נפיק ידי חובתו באמירת אמת ויציב אלא מעצמא דהתחיל גומר הוא וא"כ הא דספק אחר אמת ויציב חזור ואומר אמת ויציב היינו דחזור ואומר פ' ציטת דווקא ולא סגי ליה באמת ויציב ממע . והשתא קשה בתרתי חדא דל"ל עצמא משום דאמת ויציב דאורייתא תיפוק ליה דאפילו בהוכר יציאת מצרים דאינו אלא מדרבנן מ"מ מספיקא חזור ואומר פ' ציטת כיון דבהתחיל צברי ואמר ב"פ ראשונות של ק"ש גומר מספיקא ועוד כיון דהא דחזור ואומר אמת ויציב היינו פ' ציטת דוקא ולא אמת ויציב ממע היך קאמר אמת ויציב כיון דלא מבטחת ליה לעולם שמספיקא יטערך לגומר אמת ויציב והיך קורא אמת ויציב סתמא לפ' ציטת כיון דאמת ויציב ממע אינו במעמד זה אלא אדרבה בדידיה אינו חזור ואומר מספיקא לעולם . והא ודאי לא מתקבר לומר דפ' ציטת עם אמת ויציב חדא מילתא ניכר להא ענינא בכל היכא דמספיקא לן בשניהם אם אמרם . אע"ג דכשחזר ואומר אחד מהם כבר יצא ידי חובת ספק הוכרת יציאת מצרים של תורה ואין אמירתה של שניה לא דרבנן וכל דרבנן ספיקו להקל י"מ כיון דע"כ ל"ל אחד מהם משום ספק הוכרת יציאת מצרים של תורה דספיקא להחמיר . וכיון דע"כ צריך לחזרו ולומר א' מהם ומנינא גורם נמי שמחייב לחזור ולומר את השני מספק דכיון שהתחיל גומר כדאמרין לענין ק"ש אליבא דשמואל דאמר ק"ש דרבנן וכדמוכח הו"ל דע"כ ב"פ לפרק ובדכתיבנא . וה"ל כיון דתיקנו לומר פ' ציטת ואמת ויציב שניהם משום הוכרת יציאת מצרים שבהם חדא מילתא ניכר ואם התחיל ב' גומר נמי מספיקא את השני . והשתא אתי שפיר הא דקאמר ספק אחר אמת ויציב חזור ואומר אמת ויציב דחזר ואומר פ' ציטת ואמת ויציב ממע מספיקא ולשניהם ביחד הוא דקורא כאן אמת ויציב : הא ליתא דכבר הוכחתי למעלה דאמת ויציב לחוד הוא דתיקנו לעיקר מצות הוכרת יציאת מצרים . אבל פ' ציטת עיקר עצמא משום שנאמר בה מצות ציטת הוא דתיקנו לאמרה וא"כ תרי מילי ניכרו ואין א' מהן גורם להצריחו לחזור ולומר מספיקא אבל ב' פרשיות של ק"ש עם פ' ציטת חדא מילתא ניכר . אע"ג דא"ל לקרות פ' ציטת בלילה בדאמר בפ' היה קורא (דף י"ד) משום שאין מצות ציטת טהרה בלילה . מ"מ בשאר שנה מצות ציטת פ' ציטת עם ב' פרשיות ראשונות חדא מילתא ניכר דמוכח מהא דאמרן הילכך אם התחיל בא' מהן גומר את טולן מספיקא . ועוד ע"כ פ' ציטת ואמת ויציב לאו חדא מילתא ניכר שיהי בעל קרי מהרהר ק"ש בלבו כל ה"פ אע"ג דאינו מן התורה אלא פ' ציטת משום יציאת מצרים שבה לשמואל דאמר ק"ש דרבנן . וש"מ דשויה רבנן לכל ג' דפ"ק כחדא מילתא עם פ' ציטת . ואע"ג דהא דקאר פ' שמוע איכא ליתמר משום קבלת עול מלכות שמים שבה . מ"מ פ' והיה אם שמוע דמהרהר בעל קרי בלבו ע"כ אינו אלא משום דכל ג' כחדא ניכר ואפ"ה אינו מברך לאחריה כלל ואפ"ה אמת ויציב א"ל בהרהר ש"מ דאמת ויציב ופ' ציטת לאו כחדא מילתא ניכר : עוד ק"ל על פ' הר"ש שפ' דטולה מילתא דייצא מצי' קרא ליה אמת ויציב לפי דעצם אמת ויציב הוי משום יציאת מצרים הלכך הוי פ' ציטת בכלל אמת ויציב דהו"ל כ' ציטת בארע' ובזרע בשני שמיא שיהא טפל וכלל פ' ציטת שנאמרה בתורה לאמת ויציב בקריאת שם שמוע שלה אינו אלא מתקנת חכמים אע"פ שתקנה לעיקר הוכרת י"מ (ב) מפ' ציטת שלא תיקנו עיקר אמירתה אלא מפני מצות ציטת שבה ומה"ע א"ל לקרותה בלילה וא"כ ע"כ פ' ציטת לאמת ויציב ברא מילתא דהוכרת י"מ מ"מ כיון דיוצא בה י"ח הוכרה אע"ג דעיקרה לא תיקנה משום י"מ שבה ובחזרי נמי באורייתא בהדיא אין ראוי לטעלה לאמת ויציב שהוא ממשבש שטבשו חכמים : **ו**נ"ל לפרש שמעתיא זו ע"ד שכתבתי דכבר נתברר דזמן הוכרת י"מ של יום הוי כל היום ושל לילה כל הלילה עד עלות השחר חמין ק"ש של לילה הוי כל הלילה ועוד נמשך זמנה על היום מעלות השחר עד הבן החמה כרשב"י משום ר"ע וק"ל כוותיה . וק"ש של יום זמנה עד ב' שעות בר' יהושע דק"ל כוותיה ותו לא . נמצא שכתבו זמן הוכרת י"מ של יום נמשך אחר זמן ק"ש שעות עד הלילה דהוי זמן הוכרה עדיין וזמן ק"ש עברה כבר מ"ש ש"ו ולמעלה יושב לילה הוי איכא דזמן ק"ש נמשך יותר מזמן הוכרה מ"ש עד הבן החמה דהוי זמן ק"ש ואינו זמן הוכרה . והשתא א"ש דודאי אם מצא את עצמו שומד בזמן ק"ש והוכרה שדדין לא עבר זמנו של כל א' מהן . וספק לו אם קרא ק"ש ואמת ויציב או לא . ודאי ק"ש עדיף דאית ביה תרתי כדאמר לגבי בעל קרי וחזור ואומר ק"ש ואינו חזור ואומר אמת ויציב . ובהא אפילו שמואל דאמר ק"ש דרבנן מודה וכו' ש' אם ברור לו שקרא ק"ש וספק אם אמר אמת ויציב כיון דכבר הוכר י"מ בק"ש בפ' ציטת יוצא ידי חובתו ומעשה אמת ויציב אינו אלא מדרבנן ואינו חזור ואומר אמת ויציב . וכן אם ברי לו שקרא ב"פ ראשונות של ק"ש ומסופק לו בפ' ציטת ואמת ויציב אם אמרם או לא ע"כ צריך לחזור ולומר פ' ציטת דווקא מספיקא דש"כא לק"ש וכיון שהתחיל בק"ש מחייב לגמרה כולה ואפילו פ' ציטת מספיקא . ושוב אינו חזור ואומר אמת ויציב מספיקא דה"ל מספיקא דרבנן ולקולא שהרי כבר יצא ידי חובת הוכרת י"מ של תורה בפ' ציטת שקרא . הרי דב' דרכים הללו חזור וקורא ק"ש או פ' ציטת מספק ואינו חזור ואומר אמת ויציב מספק . ודשמואל דאמר חזור ואומר אמת ויציב מספק ואינו חזור ואומר ק"ש מספק לאו בחד גוונא מיירי דהא ודאי ק"ש עדיף . והא דספק קרא ק"ש ספק ל"ק דרישא דאינו חזור ואומר א' בק"ש של שחרית ושל ערבית מיירי מחוקמא בשכבר הוכר י"מ וליכא בק"ש אלא דרבנן וספיקא לקולא . א"ל דללא הוכר י"מ עדין ובק"ש של ערבית מיירי . וכגון שלא נזכר עד אחר שעלה ע"ה

וה"ל כמו שק"ש דרבנן אם קרא כבר אמת ויציב . ה"ל אמת ויציב דרבנן אם קרא כבר ק"ש ולא חלה עממא בדאורייתא ודרבנן אלא עיקר הטעם משום דכשחזר ואומר אמת ויציב אפשר לתקן הכל משא"כ בחזר וקורא קריאת שמוע . והרי עיקר הטעם חזר מן הספר אע"פ שיש ליישב זה בדוחק גדול אינו נראה . עוד פ' הנו' עם בשם הר"ש דמיירי שפיר שאינו מסופק אלא מאמת ויציב אבל ברי לו שקרא ק"ש ואפ"ה הוי אמת ויציב דאורייתא שר"ל ספק לא אמר אמת ויציב עם פ' ציטת שמסופק אם לא אמר לא פ' ציטת ולא אמת ויציב וא"כ לא הוכר כלל יציאת מצרים וטולה מילתא דייצא מצרים קרי ל' אמת ויציב לפי דעצם אמת ויציב הוי משום יציאת מצרים הילכך הוי פ' ציטת בכלל אמת ויציב ע"כ . ולפי' ק"ל הא חזר ואומר אמת ויציב דקאמר שמואל תתייבא א' חזר ואומר פ' ציטת עם אמת ויציב ושניהם יחד נכללין בשם אמת ויציב מעצמא שפ' הר"ש קשה תרתי ל"ל הא כיון שחזר ואומר פ' ציטת יוצא ידי חובת הוכרה של תורה ותו אין אמת ויציב אלא מדרבנן וספיקא לקולא . ווא"ל הא חזר ואומר (א) א"ל על פ' ציטת לחוד קאי אבל אמת ויציב ממע אינו חזור ואומר דהא כבר יצא ידי חובת הוכרה של תורה באמירת פ' ציטת א"ל לומר כן שקרא לפ' ציטת לחוד בשם אמת ויציב ואין אמת ויציב ממע בכלל הא חזר ואומר אמת ויציב דקאמר דהא אדרבה אמת ויציב ממע א"ל לחזור ולומר דבשמואל היכא שכלל יחד פ' ציטת עם אמת ויציב קורא לשניהם בשם אמת ויציב כיון דמיירי נמי מאמת ויציב ממע אבל שקרא לפ' ציטת לחוד בשם אמת ויציב הא לא מתקבר . וכו' ש' שא"ל דקאמר חזר ואומר אמת ויציב ליתא באמת ויציב ממע אלא אדרבה איכא הו"ל דאמת ויציב ממע א"ל לחזור ולומר . וא"ל הא חזר ואומר אמת ויציב . באמת ויציב ממע מיירי דחזר ואומר . וא"ל לחזור ולומר פ' ציטת קשה מאי פסקא דחזר ואומר אמת ויציב ואינו חזר ואומר פ' ציטת כיון דבאמירתה נמי יוצא ידי חובת הוכרה אם רוצה לאומרה וא"ל לחזור ולומר אמת ויציב . דמעשה אינו אלא מדרבנן שכבר יצא ידי חובת הוכרה של תורה באמירת פ' ציטת . וא"ל הא חזר ואומר אמת ויציב דקאמר על א' מהני תרתי קאי או אמת ויציב ממע או פ' ציטת שכלל נמי בשם אמת ויציב . קשה דא"כ חזר ואומר אמת ויציב דסיפא לא הוי דומיא דספק אחר אמת ויציב דרישא דפ' שמספקא לו משניהם דאם אינו מספקא לו אלא מ' מהם וברי לו שכבר קרא א' . ה"ל שמה דרבנן ואינו חזר ואומר מספיקא וחזר ואומר אמת ויציב דסיפא היינו שאומר א' מהן . וזה קשה נמי אם נפרס להאי חזר ואומר אמת ויציב על אמת ויציב לחוד או על פ' ציטת לחוד דוקא דא"כ לא הוי סיפא דומיא דרישא . ועוד אם נפרס חזר ואומר אמת ויציב דע"כ א' משניהם קאמר מ"מ כיון דלא מיירי משניהם ביחד פ' ציטת ואמת ויציב אלא אפילו בפ' ציטת לחוד סגי אין ראוי לכלול פ' ציטת לחוד בשם אמת ויציב . ועוד ע"כ חזר ואומר פ' ציטת בדוקא כל היכא דמספקא ליה בשניהם אם אמר פ' ציטת ואמת ויציב חזר ואומר פ' ציטת מפני שהיא מג' של ק"ש ובמ"ס בסמוך ועוד ק"ל כיון דמיירי שכבר קרא ב' פרשיות ראשונות של ק"ש ואינו מסופק אלא אם אמר פרשה ציטת ואמת ויציב בע"כ אפי' לשמואל דאמר ק"ש דרבנן צריך לחזור ולומר פרשה ציטת ואפילו אי הוי הוכרת י"מ דרבנן אפי' מחייב לומר פ' ציטת מספיקא שהיא א' מג' של ק"ש וכיון שהתחיל בק"ש בודאי ולא מספיקא ליה אלא בפ"ג של ציטת אם אמרה או לא אמרה מחייב לחזור ולאמרה מספיקא . ולא מתוקמא דספק קרא ק"ש ספק לא קרא דאינו חזר וקורא מספיקא אלא בכל היכא דמספקא ליה אם קרא ממנה כל עיקר . אבל בודאי קרא מתקנה ומספקא ליה על השאר מחייב לחזור ולגמרה מספיקא . וא"כ הא חזר ואומר אמת ויציב דקאמר ע"כ הפרשה ציטת קאי שמחייב לחזור ולאמרה מספיקא האילו והיא א' מפרשיות של ק"ש וכבר קרא צברי ב' פרשיות ראשונות דק"ש . א"כ מאי קאמר חזר ואומר אמת ויציב ויבה עצמא משום דאמת ויציב דהיינו פ' ציטת דאורייתא דמשמע טעמ' דהוי דאורייתא מש' הוכרת י"מ ת"הא אם ברי לו שאמר אמת ויציב ממע ולא מספקא ליה אלא על פ' ציטת לחוד אם אמרה או לא אינו חזר ואומר . ואמאי כיון דמיירי לו שקרא ב' פרשיות ראשונות של ק"ש מספיקא צריך לחזור ולקרות פ' ב' שהיא פ' ציטת אע"פ שאינו אלא מדרבנן האילו וכבר הוכר יציאת מצרים באמת ויציב . מ"מ משום ק"ש שהתחיל צברי גומר את כולה מספיקא דהרי אמרי' בפ' דברטות (דף ע"ו) תני תנא קתיה דר' יוחנן קרא וטעה וא"י להיכן טעה באמצע הפרק חזר לראש בין פרק לפרק חזר לפרק ראשון בין כתיבה לכתיבה חזר לכתיבה הראשונה . וכחצו שם תלמידי ר"י ויש להקשות לשמואל דאמר ספק קרא ק"ש אינו חזר וקורא משום דק"ש דרבנן היכא אמר הכא שחזר לראש הפרק . וי"ל שאינו דומה זה לזה דבשלא קרא כלל אינו חזר ואומר דק"ש דרבנן אבל בשתחיל לקרוא אפילו שמואל מודה שאם טעה שיש לו לתקן כיון שהתחיל ע"כ . הרי אפילו לשמואל בהתחיל בודאי ומספקא ליה בין פרק לפרק ובין כתיבה לכתיבה חזר וקורא מספיקא . ה"ה במספקא ליה בפ' ציטת לחוד כיון שקרא בודאי ב' פרשיות ראשונות חזר ואומר פ' ציטת מספיקא אפילו היכא שהוכר כבר י"מ דהא ודאי פ' ציטת לק"ש שייכא וכל ג"פ ק"ש מיקרו כמש"כ הרמב"ם בר"פ א' מה' ק"ש והכי מוכח להדיא שם דהא דטעה וא"י להיכן טעה מסיים אר"י לתנא ל"ש לא שלא פתח בלמען ירבו סריכ' נקט ואתי ופרש"י סריכ' נקט ואתי אין לטעות מכאן עד אמת ויציב וא"ל לחזור אלא לאמת שפ' שבורה בפ"ו ע"כ . עממא דסריכ' נקט ואתי הא לא"ה צריך לחזור מספיקא לראש פ' ואומר . וש"מ כל היכא שהתחיל ק"ש בודאי מודה שמואל

שאנת אריה דיני ק"ש סימן יא

סימנים הקדומים דומן הזכרת יציאת מצרים של לילה ומזה כל הלילה מ"ה עד עמוד השחר וחו' לא חף ע"כ דומן ק"ש של ערבית נמשך עוד עד תאן החמה והם הזכיר קודם ז"ה לא מביעית מפלג המנהג ואילך דלא ינא ידי חובתו דהא ודאי ימנעא הוא אלא אפילו אם הזכיר בה"ש צריך לחזור ולהזכיר מ"ה ואילך שהוא לילה ודאי אכל בה"ש מספיקא הוא וה"ל ספיקא דאורייתא ולחומרא וזמן יציאת מצרים של יום וזמן כל היום מע"ה עד ז"ה ואם לא הזכיר עד בה"ש מ"ה חייב להזכיר בה"ש מ"ה כיון דבה"ש מספיקא ימנעא הוא ה"ל ספיקא דאורייתא דילמא אכתי יום הוא ולא עבר זמן הזכרה עדיין ולחומרא הילכך חייב להזכיר כן ג"ל.

סימן יא

עוד ראיתי לברר דבר אחד בענין ספיקות הללו של ספק קרא ק"ש ואמת ויציב שחרית ואמת ואמונה ערבית ומוזכר ק"ש מהם בת"א ובא"ה ס"ו אלא שלא ישרו דבריו בעיני שכתב בתוס' בד"ה בעל קרי משמע דמוטב שיאמר ק"ש שית היכא שמסופק לו משיאמר אמת ויציב דאית ביה תרתי קבלת מנחת וי"מ אכל (בדף כה) בד"ה ספק וט' משמע דלחומר אמת ויציב שנית משום דאי איתא שאמר אמת ויציב ח"כ מסתמא גם קרא ק"ש אכל הם אמר ק"ש עדיין יש ספק אם אמר אמת ויציב ע"כ אכל לפי הר"ש משמע שיאמר פ' ציית וגם אמת ויציב שכולה חדא מילתא היא ע"כ וסגנון בכל זה דכל האי שקלי וטריה של התוס' חינו אלא חציבא דרב ודא דאמר ק"ש דרבנן ואמת ויציב לחוד הוי דאורייתא מפני י"מ שבה אכל למאי דק"ל בר' אלעזר דאמר ק"ש נמי דאורייתא הוא וספק קרא ק"ש חוזר ואומר כל הב' פ' א"כ גם לפי ד"ר קורא ק"ש וא"ל לחזור ולומר א"י מספיקא דכיון שע"כ חזר וקרא פ' ציית מספיק' כבר ינא ידי חובת הזכרת י"מ של תורה ומעשה אחרת אמת ויציב אינו אלא מהדרבנן וספיקא לקולא ג' מס"כ לפי הר"ש שיאמר פ' ציית גם יאמר אמת ויציב שכולה חדא מילתא היא הא נמי ליתא דלא פ' הר"ש דכולה חדא מילתא היא אלא דבהא דאמר שמואל ספק אמר אמת ויציב חוזר וא"ל אמת ויציב ולא סגי ל' בהזכרת י"מ שהזכיר כבר בפ' ציית דספק אמר אמת ויציב דקאמר שמואל מייירי דמספקא ל' נמי אם קרא פ' ציית ושניהם נכללין בשם אמת ויציב וספק אמר אמת ויציב שניהם במשמע אכל בהא דמסיים חוזר ואומר אמת ויציב אין שניהם במשמע אלא דבפ' ציית לחוד סגי שהרי ב"ק מהרהר ק"ש מפני י"מ שבה לשמואל דאמר ק"ש דרבנן ואינו אומר אמת ויציב שהרי חס ואינו מברך לא לפני ולא לאחר' וא"ל למאי דק"ל ק"ש דאורייתא וחוזר ואומר מספיקא סגי ל' בהכני וא"ל לחזור ולומר אמת ויציב ג' מס"כ דבד"ה ב"ק משמע שמוטב שיאמר ק"ש שנית כו' ובד"ה ספק משמע דלחומר אמת ויציב שנית לא דק כלל דאין דברי ה' סותרין וא"ל דודאי לענין ספק אמת ויציב עדיף מנע' שפיר' וההיא דבעל קרי מייירי בשלא קרא כלל שהרי בתב' ב"ק מהרהר בלבו ואינו מברך לא לפני ולא לאחר' משום דק"ש דאורייתא וברכות דרבנן ואפילו למ"ד ק"ש דרבנן היינו היכ' שהזכיר י"מ אכל מנע' של הזכיר י"מ שלא התירו לו לומר אמת ויציב והיו ק"ש דאורייתא ואמת ויציב דרבנן שהרי הזכיר יציאת מצרים ב"ק ואין להקשות נתקן דלמא אמת ויציב ולא ליתא ק"ש דעדיף דלמא ק"ש דאית ביה נמי מ"ש ע"כ וזה מבורר נמי בד"ה ספק ואינו יודע מה הביאו לטעות זה והב"ח כתב אם בריא לו שקרא ב"ש ראשונה ושק לו בפ' ציית ואמת ויציב אסאמך או לא אמר צריך לחזור ולומר פ' ציית וברכות א"י הכל ברי לו שאמר כל הב' פ' אספק לו בברכות שלפני וברכות אמת ויציב א"ל לחזור ולברך ע"כ ואינו יודע מה חלוק יש בין אם ספק לו בפ' ציית וא"ל לחזור ואומר שניהם וכל היכא דלא מספקא ל' אלא בברכות אמת ויציב לחוד וברי' לו שקרא פ' ציית א"ל לחזור ולברך אמת ויציב אי פ' ציית ואמת ויציב כחדא חשיב ל' ה"ה באינו מסופק אלא מתאמת ויציב לבד נמי דינא הכי וא"ל לאו כחדא חשיב להו במסופק בשניהם נמי כחדא סגי ל' וחוזר ואומר פ' ציית דשייך לק"ש וכיון דהתחיל גומר מספק אפי' היכא שהזכיר כבר יציאת מצרים וטוב אין בפ' ציית ואמת ויציב דררא דאורייתא וכתב' בסיומן שלפני זה כ"ש בלא הזכיר עדיין יציאת מצרים וכיון דבש"כ צריך לחזור ולקרות פ' ציית טוב אין אמירת אמת ויציב לא דרבנן וספיקא להקל.

ומה שג"ל בזה הוא דודאי כל היכא דמספקא ליה בכולי מילתא דק"ש וברכותיה חוזר ואומר את הכל מספיקא לדין דק"ל ק"ש דאורייתא וכתב' הרמב"ם בפ"ב מהל' ק"ש ספק קרא ק"ש חוזר וקורא ומברך לפניה ולאחריה אכל אם ידע שקרא ונסתפק לו אם בירך לפניה ולאחריה או לא בירך אינו חוזר ומברך ע"כ וכו' פ' הטור והש"ע שם וכו' שארי פוסקים וכבר פ' ר' יונה שהענין של ספק שהוא של תורה מברכין עליו אכל בספק אם בירך כיון שהברכות דרבנן ה"ל ספק בדרבנן ואינו חוזר ומברך ע"כ ויחאם ברי' לו שקרא ב' פרשיות ראשונות ונסתפק לו בפ' ציית ואמת ויציב לחוד ע"כ חוזר ואומר פ' ציית מספיקא אפילו אם כבר הזכיר יציאת מצרים וטוב אין דררא דאורייתא בקריאת פ' ציית מ"מ הואיל והתחיל ב"ק גומר מספיקא אכל אין חוזר ואומר אמת ויציב וכן אם נסתפק לו באמת ויציב לבד אין חוזר ואומר מספיקא דהרי כבר ינא ידי חובת הזכרת יציאת מצרים של תורה בפ' ציית ואין אמת ויציב משכשו אלא דרבנן וספיקא לקולא וזה מבורר ומיהו כ"כ ב"ק שם של יום אכל ב"ק שם של לילה הא ודאי יש לענין ב' חלוקות אחרונות בנסתפק לו בפ' ציית ואמת ואמונה שהיא ברכה של אחר ק"ש של ערבית ובנסתפק לו באמת ואמונה לחוד מה דעו ומסתבר לי כיון דק"ל דאין מנחת ציית בלילה וא"ל

וקודם הג' החמה דומן הזכרה של לילה כבר עברה משעה שעלה ע"ה ואפילו ודאי לא הזכיר טוב אינו מזכיר משעלה ע"ה אכל זמן ק"ש של לילה עדיין לא עבר עד הג' החמה ואם ודאי לא קרא מחוייב עדיין לקרות וק"ל שמואל דמספיקא אינו קורא דק"ש דרבנן וספיקא להקל אכל ב"ק שם של שחרית א"ל לאוקמי וכגון שלא נזכר עד שעבר זמן הזכרה דאם כן כיון דעבר זמן הזכרה כ"ש דעבר כבר זמן קריאת שמע של שחרית דומנו ק"ר מוזמן הזכר ומאי חריף דנקט שמואל בספק קרא ק"ש דאינו חוזר וקורא משום דק"ש דרבנן הא אפילו בודאי נח קרא אינו קורא כיון שעבר זמן הזכרה כ"ש שעבר זמן ק"ש של שחרית כבר הילכך לא מתוקם ה"ל דספק קרא ק"ש דשמואל אלא כדאמרן אכל סיפא דמילתא דשמואל דספק אמר אמת ויציב ספק לא אמר דחוזר ואומר אמת ויציב ע"כ מייירי דעדיין לא הזכיר דאלו הזכיר מעשה ה"ל אמת ויציב דרבנן ואינו חוזר ואומר מספיקא ומייירי נמי מהזכרה של יום דאלו של לילה ספק אמר אמת ויציב ברכה שלאחריה של יום היא בספק דברכות (דף י"ב) כל שלא אמר אמת ויציב שחרית ואמת ואמונה ערבית לא ינא ידי חובתו ויש לאוקמי מילתא דשמואל כגון שלא נזכר עד לאחר ג' שעות על היום דכבר עבר זמן ק"ש של שחרית ועדיין זמן הזכרת יציאת מצרים של יום לא עבר עד הלילה שומנה כל היום והיו סיפא דומיא דרש"א דספק קרא ק"ש דמייירי נמי בעברה זמן הזכרה וזמן ק"ש לא עברה ובסיפא ספק אמר אמת ויציב מייירי אפסא דומן ק"ש עברה וזמן הזכרה עדיין לא עברה הילכך חוזר ואומר אמת ויציב דעדיף מק"ש דעברה ומנה כבר ועדיין זמן אמת ויציב לא עברה כדתן הקורא מכאן ואילך לא הפסיד ואמר בגמרא מאי לא הפסיד לא הפסיד הברכות ומברך ב' לאחריו וב' לפניו בפ"ק דברכות (דף ט) הילכך אמת ויציב עדיף טפי דאית ביה תרתי דיונא ידי חובתו ע"כ קריאה נמי הזכרת יציאת מצרים ונא ידי חובת ברכה שלאחריה עדיין לא עבר ומנה אכל אם חוזר ואומר ק"ש ליתא אלא חדא הזכרת יציאת מצרים דאלו קבלת עול מלכות שמים שב"ק כבר עבר ומנה ובהכי ינא לי הא דנקט ספק אמר אמת ויציב שהוא ברכה שלאחריה של שחרית ולא נקט ספק אמר אמת ואמונה שהיא ברכה שלאחריה של ערבית דאילו לפי ר"י והר"ש ה"ל המ"ל ספק אמר אמת ואמונה ומ"ש אמת ויציב דנקט וזהו ל"ל דהיינו טעמא דלא קאמר ספק אמר אמת ואמונה דערבית משום דאין אומרים פ' ציית בלילה כדאמר בפ' היה קורא הילכך נקט ספק אמר אמת ויציב דשחרית לרבותא דא"ג דאומרים פ' ציית ב"ק שם של שחרית וה"ל דק"ש עדיף דאית ביה תרתי כדאמר לגבי בעל קרי קמ"ל שמואל דלגבי ספק אמת ויציב עדיף לחזור ולאמרה יותר מק"ש מטעמא שפי' ר"י אכל באמת ואמונה דערבית פשיטא דמספקא חוזר ואומר אמת ואמונה כיון דאין אומרים פ' ציית ואין ינא י"מ יציאת מצרים של לילה דאורייתא אלא באמירת אמת ואמונה ואלו אמר שמואל באמת ואמונה דחוזר ואומר מספיקא ה"ל דבאמת ויציב אינו חוזר ואומר מספקא אלא ק"ש דעדיף דהתינת (*) לפירש' דפירש דספק אמר אמת ויציב מייירי דמספקא ליה מק"ש נמי אכל לפי הר"ש דמייירי דלא מספקא ל' מב' פרשיות ראשונות של ק"ש כלל אלא מפ' ציית ואמת ויציב לבד אין שום רבותא בהא דנקט ספק אמר אמת ויציב יותר מספק אמר אמת ואמונה וזהו נמי למימר נמי ספק אמר אמת ואמונה ומ"ש אמת ויציב דנקט ועוד לקט מוסחי דגרסי בהא דספק קרא ק"ש א"ר' לחוד ול"ג א"ר' אמר שמואל וכן הוא הגירסא בספרים שלנו והרי ר"י פ"ל דמנחת ציית נוהג בלילות כדאמר במסכתא מנחת פ' התכלת (דף מ') ר"י רמי תכלת לפרוותא דאינשי ביתיה קסבר מ"ע שלא ה"ג היא דנוהג בלילות ונשים חייבות וכיון דס"ל דנוהג בלילות כרבנן דפלגי ההם עליה דר"ש ע"כ אומרים פ' ציית בלילה ולדידיה הוא נמי למימר ספק אמר אמת ואמונה דערבית נמי וא"י קמ"ל היא רבותא גופיה דקמ"ל השתא במאי דנקט ספק אמר אמת ויציב דשחרית ואפילו למאי דגרסי מקצת רבותא בההיא דספק קרא ק"ש א"ר' אמר שמואל לא מסתבר דר' דרמי תכלת לפרוותא דאינשי ביתיה משום דס"ל מנחת ציית נוהג בלילות פליג דשמואל רביה דהא בכל דוכתא אמר הא דר' דשמואל או דרב היא והרי רב ס"ל דאין אומר פ' ויאמר בלילה ש"מ דס"ל דאינו נוהג מנחת ציית בלילה וש"מ דשמואל נמי ס"ל דמנחת ציית נוהג בלילות וא"כ אומרים פ' ציית בלילה וה"ל למיתני נמי ספק אמר אמת ואמונה אכל לדידי אחי שפיר דלא הוא נמי למימר ספק אמר אמת ואמונה של ערבית דחוזר ואומר מפני יציאת מצרים שבה דודאי כיון דלא עבר זמן הזכרה של לילה כ"ש דלא עבר עדיין זמן ק"ש שלה שמשך זמנה יותר מוזמן הזכרתה וא"כ א"ל ל' לשמואל למימר חוזר ואומר אמת ואמונה אלא חוזר ואומר ק"ש דאית ביה תרתי קבלת עול מלכות שמים ויציאת מצרים ואינו חוזר ואומר אמת ואמונה דלית בה אלא חדא אכל בשל שחרית שפיר משכחת ליה דחוזר ואומר אמת ויציב ואינו חוזר ק"ש כגון שזכר לאחר ג' שעות שעבר זמן ק"ש וזמן הזכרה עדיין לא עברה הילכך חוזר ואומר אמת ויציב דעדיף טפי דיונא ידי חובת הזכרה בה ונא ידי חובת ברכה שלאחריה של ק"ש דעדיין לא עבר ומנה

ואל תחמה על מה שפירשתי חציבא דשמואל דומן ק"ש של ערבית הוי עד הג' החמה הרי ר"י אמר שמואל פסק בפ"ק דברכות כר"ג דאמר במתני' רפ"ק דברכות דומן ק"ש הוי עד שיעלה עמוד השחר הא כבר כתב הר"ש שם דר"ג גזירה דומן ק"ש הוי עד הג' החמה הרי מברר לנו באר הענין בסיון וכו' ובשני

וא"ל מדינת לקרות פ' ו' כלל בלילה כדאמר בפ' היה קורא (דף יד) דבמערבא
 ערבית הוי אמרי דבר אל ב' ו' ואמרת אליהם אני ה' אלהיכם אמת והיו מדלגין
 את כל הפרשה והע"ב דמסיק בס' אבי הלכך און התחילי מתחילין דהא התחילי
 במערבא ובין דמתחילין מתגמר נמי במירוק דהא אחר רב כהנא אר רב לא יתחיל
 ואם התחיל גומר מ"מ מטיק דהקתין לא תיקנו רבנן גומר פ' ציית בק"ש של
 ערבית כיון דהין זמן ציית בלילה תנא משום דמתחילי במערבא הוא דמתחילין
 אלא דבמערבא ס"ל דואמרת אליהם לא הוי התחלה ואז"ל ס"ל כר' שמואל ב"י
 אמר רב דואמרת אליהם הוי התחלה והרי אם התחיל גומר הלכך מנמר
 נמי גומרינן אכל מדינת כיון דק"ל כר"ש דאין מנחם ציית נוהב בלילה כדאמר
 בפ' התכלת ח"ל לקרות פ' ציית בלילה ונ"ל דה"ב דאמר בספ"ק דברכות
 (ד' יב) פ' ציית משני מה קבוצה א"ר יהודה בר חביבא מפני שיש בה ששה דברים
 מנחם ציית יציאת מזרים עול מנחם דעת נדוקים בהרהר עבירה הרהור
 עט"ס מ"מ עיקרא לא נתקנה לאר"ה אלא משום מנחם ציית שיה וכו' דאין
 מנחם ציית בלילה משום שאר דברים לחוד לא תיקנו לאמרה הלכך כל היכא
 דמספקא ליה בלילה אם אר"ה פ' ציית ואמרת ואז"ל וזוהי הרשות בידו רנה אומר פ'
 ציית ללאת י"ח הוכרת י"ח של לילה רנה אומר אמת ואמונה ואינו חוזר ואומר פ'
 ציית אב"ג דק"ל חס התחיל בק"ש גומר את כולה ומספיקא אפילו פרשת
 ציית הני מילי בקריאת שמע של שחרית אבל בשל ערבית אין לפרשה ציית ענין
 לקריאת שמע כלל ואם תאמר אם כן תקשה לך מתניתין דתקן בעל קרי מהרהר
 בלבו ואינו מברך לא לפניה ולא לאחריה ואקשינן מיני' לרב יהודה דאמר ק"ש
 דרבנן אמת וציב דאורייתא לברך לאחריה ומשינן מ"ט מברך אי משום י"ח
 הא אידכר ליה בק"ש ונימא הא ולא ליבני הא ק"ש עדיפא דאית בה חרתי
 והרי הא דבעל קרי מהרהר בלבו ואינו מברך לא לפניה ולא לאחריה סתמא תנן
 ובין הקריאת שמע דשחרית בין הקריאת שמע דערבית קאי דאית מברך
 והסתא אק"ש דשחרית א"ש דאית מברך לאחריה דק"ש דשחרית הוי ג"פ ופ' ציית
 בכלל והא אידכר ליה י"ח פ' ציית אכל ק"ש של ערבית כיון דאית אלא ב'
 פרשות ראשונות וא"ל לקרות פ' ציית כלל א"כ אמאי אית מברך לאחריה כיון
 דא"ל דאורייתא אלא שבה י"ל דתנא דידן ס"ל כחכמים דפליגי עליה דבן זומא
 בספ"ק ולא דרשי לכל ימי חיך לרבנות את הלילות ואין צורך להזכיר י"ח בלילה
 מן התורה הילכך אב"ג דאית קורא פ' ציית בלילה אית מברך נמי ונ"ל בה
 משום י"ח אבל אחי קשה שהרי לשמואל דאמר ק"ש דרבנן הא דמהרהר בק"ש
 מפני י"ח שבה דהוי מה"ח וכמו שפי' החסד' ובמס' למעלה א"כ אמאי תנן
 בעל קרי מהרהר בלבו סתמא דמאמא אפילו ק"ש של ערבית נמי מהרהר ואמאי
 כיון דק"ש דרבנן והרי אית מוכרי לציית בק"ש ו' כיון דאין אומרים בה פ' ציית
 א"כ לתא מהרהר ולמס' בס' א' דה"ב דס"ל לשמואל דק"ש דרבנן מ"מ
 מודה דעיקר קריאת מן התורה שצריך לקרות איזה דבר מד' בנות שכיבה וקיימה
 מש"ה מהרהר ק"ש של לילה נמי ללאת י"ח עיקר קריאת של תורה והא דמהרהר
 בק"ש דוקא משום דק"ש עדיף דאית בה תרתי ולספרים דגרסי ק"ש דרבנן ומסיקי
 משום דק"ש אית בה ענין מש"ה מהרהר בה אב"ג דאית אלא מדרבנן כמס' כ'
 שס רש"י ותוס' אחי נמי ספיר א"י י"ל דמתניתין איתא כרבנן דפליגי עליה
 דר"ש בפ' התכלת וס"ל דמנחם ציית נוהב בלילה ולדידהו אמרין לפ' ציית נמי
 בלילה כיון דמנחם שואמרת בה נוהב בלילה וס"ל לתנא דידן דמוכרינן י"ח בלילות
 מן התורה כבן זומא דרשי לה מקרא דכל ימי חיך לרבנות את הלילות הילכך
 מהרהר נמי בקריאת שמע של לילה מפני יציאת מזרים של תורה הנאמרת
 בפרשת ציית שבקריאת שמע של לילה ואל תתמה על מה שפי'
 דמתניתין איתא או כרבנן דפליגי עליה דב"י או כרבנן דפליגי עליה דר' שמעון
 בפ' התכלת והרי ק"ל כר' שובב' והא"ר איתא סתמא דמתניתין דלא ה"ל לתנא
 דאין זה קושיא דבלא"ה סתם משנה זו איתא דלא כהלכתא דס"ל דבעל קרי אסור
 בד"ת ואין ק"ל כר"י בן בתירא דמותר בד"ת דאין ד"ת מקבלין עומאם כדאמר
 התם בגמ' אבל אין י"ל לתנא דאב"ג דאין אומרין פ' ציית בלילה וק"ש דרבנן
 לשמואל מ"מ ב"ק מהרהר אפי' ק"ש של לילה ואב"ג ששאר כל אדם אין אומרים
 פ' ציית בלילה בעל קרי אומרת בלילה כביום דהא ליתא דאם איתא דבעל
 קרי משנה בק"ש של לילה משאר כל אדם לא ה"ל לתנא למסתום אלא לפרש
 והמחזור כדפי' :

וא"ל מדינת לקרות פ' ו' כלל בלילה כדאמר בפ' היה קורא (דף יד) דבמערבא
 ערבית הוי אמרי דבר אל ב' ו' ואמרת אליהם אני ה' אלהיכם אמת והיו מדלגין
 את כל הפרשה והע"ב דמסיק בס' אבי הלכך און התחילי מתחילין דהא התחילי
 במערבא ובין דמתחילין מתגמר נמי במירוק דהא אחר רב כהנא אר רב לא יתחיל
 ואם התחיל גומר מ"מ מטיק דהקתין לא תיקנו רבנן גומר פ' ציית בק"ש של
 ערבית כיון דהין זמן ציית בלילה תנא משום דמתחילי במערבא הוא דמתחילין
 אלא דבמערבא ס"ל דואמרת אליהם לא הוי התחלה ואז"ל ס"ל כר' שמואל ב"י
 אמר רב דואמרת אליהם הוי התחלה והרי אם התחיל גומר הלכך מנמר
 נמי גומרינן אכל מדינת כיון דק"ל כר"ש דאין מנחם ציית נוהב בלילה כדאמר
 בפ' התכלת ח"ל לקרות פ' ציית בלילה ונ"ל דה"ב דאמר בספ"ק דברכות
 (ד' יב) פ' ציית משני מה קבוצה א"ר יהודה בר חביבא מפני שיש בה ששה דברים
 מנחם ציית יציאת מזרים עול מנחם דעת נדוקים בהרהר עבירה הרהור
 עט"ס מ"מ עיקרא לא נתקנה לאר"ה אלא משום מנחם ציית שיה וכו' דאין
 מנחם ציית בלילה משום שאר דברים לחוד לא תיקנו לאמרה הלכך כל היכא
 דמספקא ליה בלילה אם אר"ה פ' ציית ואמרת ואז"ל וזוהי הרשות בידו רנה אומר פ'
 ציית ללאת י"ח הוכרת י"ח של לילה רנה אומר אמת ואמונה ואינו חוזר ואומר פ'
 ציית אב"ג דק"ל חס התחיל בק"ש גומר את כולה ומספיקא אפילו פרשת
 ציית הני מילי בקריאת שמע של שחרית אבל בשל ערבית אין לפרשה ציית ענין
 לקריאת שמע כלל ואם תאמר אם כן תקשה לך מתניתין דתקן בעל קרי מהרהר
 בלבו ואינו מברך לא לפניה ולא לאחריה ואקשינן מיני' לרב יהודה דאמר ק"ש
 דרבנן אמת וציב דאורייתא לברך לאחריה ומשינן מ"ט מברך אי משום י"ח
 הא אידכר ליה בק"ש ונימא הא ולא ליבני הא ק"ש עדיפא דאית בה חרתי
 והרי הא דבעל קרי מהרהר בלבו ואינו מברך לא לפניה ולא לאחריה סתמא תנן
 ובין הקריאת שמע דשחרית בין הקריאת שמע דערבית קאי דאית מברך
 והסתא אק"ש דשחרית א"ש דאית מברך לאחריה דק"ש דשחרית הוי ג"פ ופ' ציית
 בכלל והא אידכר ליה י"ח פ' ציית אכל ק"ש של ערבית כיון דאית אלא ב'
 פרשות ראשונות וא"ל לקרות פ' ציית כלל א"כ אמאי אית מברך לאחריה כיון
 דא"ל דאורייתא אלא שבה י"ל דתנא דידן ס"ל כחכמים דפליגי עליה דבן זומא
 בספ"ק ולא דרשי לכל ימי חיך לרבנות את הלילות ואין צורך להזכיר י"ח בלילה
 מן התורה הילכך אב"ג דאית קורא פ' ציית בלילה אית מברך נמי ונ"ל בה
 משום י"ח אבל אחי קשה שהרי לשמואל דאמר ק"ש דרבנן הא דמהרהר בק"ש
 מפני י"ח שבה דהוי מה"ח וכמו שפי' החסד' ובמס' למעלה א"כ אמאי תנן
 בעל קרי מהרהר בלבו סתמא דמאמא אפילו ק"ש של ערבית נמי מהרהר ואמאי
 כיון דק"ש דרבנן והרי אית מוכרי לציית בק"ש ו' כיון דאין אומרים בה פ' ציית
 א"כ לתא מהרהר ולמס' בס' א' דה"ב דס"ל לשמואל דק"ש דרבנן מ"מ
 מודה דעיקר קריאת מן התורה שצריך לקרות איזה דבר מד' בנות שכיבה וקיימה
 מש"ה מהרהר ק"ש של לילה נמי ללאת י"ח עיקר קריאת של תורה והא דמהרהר
 בק"ש דוקא משום דק"ש עדיף דאית בה תרתי ולספרים דגרסי ק"ש דרבנן ומסיקי
 משום דק"ש אית בה ענין מש"ה מהרהר בה אב"ג דאית אלא מדרבנן כמס' כ'
 שס רש"י ותוס' אחי נמי ספיר א"י י"ל דמתניתין איתא כרבנן דפליגי עליה
 דר"ש בפ' התכלת וס"ל דמנחם ציית נוהב בלילה ולדידהו אמרין לפ' ציית נמי
 בלילה כיון דמנחם שואמרת בה נוהב בלילה וס"ל לתנא דידן דמוכרינן י"ח בלילות
 מן התורה כבן זומא דרשי לה מקרא דכל ימי חיך לרבנות את הלילות הילכך
 מהרהר נמי בקריאת שמע של לילה מפני יציאת מזרים של תורה הנאמרת
 בפרשת ציית שבקריאת שמע של לילה ואל תתמה על מה שפי'
 דמתניתין איתא או כרבנן דפליגי עליה דב"י או כרבנן דפליגי עליה דר' שמעון
 בפ' התכלת והרי ק"ל כר' שובב' והא"ר איתא סתמא דמתניתין דלא ה"ל לתנא
 דאין זה קושיא דבלא"ה סתם משנה זו איתא דלא כהלכתא דס"ל דבעל קרי אסור
 בד"ת ואין ק"ל כר"י בן בתירא דמותר בד"ת דאין ד"ת מקבלין עומאם כדאמר
 התם בגמ' אבל אין י"ל לתנא דאב"ג דאין אומרין פ' ציית בלילה וק"ש דרבנן
 לשמואל מ"מ ב"ק מהרהר אפי' ק"ש של לילה ואב"ג ששאר כל אדם אין אומרים
 פ' ציית בלילה בעל קרי אומרת בלילה כביום דהא ליתא דאם איתא דבעל
 קרי משנה בק"ש של לילה משאר כל אדם לא ה"ל לתנא למסתום אלא לפרש
 והמחזור כדפי' :

ובמחזור לענייניו דבמסכתא פ' ציית ואמרת ואמונה הרשות
 בידו לחזור ולומר איזה משניהם שירצה או פ' ציית או אר"ה און נראה
 לכאורה אבל כי דייקת ב' ליתא אלא צריך לחזור ולומר אר"ה דוקא ולא פ' ציית
 ועטמא דמילתא כיון דמטיק דהקתין א"ל לומר פ' ציית בלילה לדין דק"ל
 כר"ש דאין מנחם ציית בלילה וא"ל תקנת חכמים היא לאמרה בלילה הילכך
 מספיקא חוזר ואומר אמת ואמונה דאית בה תרתי י"ח ומברכת ק"ש הוא אכל
 פ' ציית בלילה אין בה אלא תנא י"ח גרידא הילכך אמת ואמונה עדיפא כמס' כ'
 החסד' גבי ספק אמת וציב לענין ק"ש דחוזר ואומר ומספיקא משום דאית בה
 תרתי וס"ל לה"ט שפי' ר"י דכל היכא דמספקא לי' בק"ש ובאמת וציב אמת
 וציב עדיפא משום דכשחוזר ואומר אפשר שתיקן את הכל דמסתמא התשלל כדרך
 תפילה ק"ש ואח"כ אמת וציב הא' עטמא שייך נמי גבי אמת ואמונה ערבית כיון
 דעכשו אמרין פ' ציית בלילה קודם אמת ואמונה משום דאב"ג א"כ כל היכא דמספקא
 לן בפ' ציית ואר"ה אמת ואמונה עדיף דכשחוזר ואומר אפשר שתיקן את הכל

דיני הוכרת יצימ סימן יב

שארה • למאי דק"ל הוכרת י"ח הוי מה"ח דכתיב למען תסור את יום
 שאחך מארץ מזרים כל ימי חיך אם נשים חייבות במנחה זו של הוכרת
 י"ח או אינן חייבות •

תשובה • אב"ג דבספ"ק דמס' ברכות תנן מוכרין י"ח בלילות אר"ה ב"ע
 הריני כבן שבעים שנה ולא זכיתי שתאמר י"ח בלילות עד שדרשה בן
 זומא שא' למען תסור י"ח הוי חיך הימני כל ימי חיך הלילות וס"ל ימי חיך הע"ה
 כל ימי חיך להביא לינוח המשיח • ומשמע לכאורה דהלכה כחכמים לגבי ב' ז'
 ואב"ג דסתם לן תנא ברישא כב"ז הא ק"ל דסתם ואח"כ מתחילין אין הלכה כסתם
 כדאמרין

שאגת אריה דיני ק"ש סימן יב

הרמב"ם כתב ריש ה' תפיל' דמ"ע מן התורה להחליט בכל יום ואין מנין התפלה מה"ת ואין לה זמן קבוע מן התורה וה"ל מ"ש שאין לה זמן קבוע וכל אימת שתפלה ביום או בלילה יאל ידיו חובתו מן התורה וכיון דנשים חייבין בעיקר תפלה של תורה אותן התפלות שתיקנו רבנן לזמן קבוע אש"ל דה"ל זמן גרמא חיקנו ממי לנשים הואיל וחייבין בעיקר תפלה של תורה • ובגמרא אמרי' ותיבין בתפילה דרחמי ניהו כו' כלומר אש"ל דתפילה ה"ל מ"ע שהו"ג וכמ"ס • מ"מ הואיל ורחמי ניהו חיקנו אף לנשים ובדיני תפלה הארבעי עוד בזה ע"ש ומחזיר לענינו הרי נחבדר לנו דנשים פטורות מהזכרת ייאלת מנרים בין של יום בין של לילה דה"ל מ"ע שהו"ג כן כ"ל הלכה למעשה :

דיני הזכרת סימן יג

שאלה • אם אדם יואל ידי חובת הזכרת ייאלת מנרים ע"י הראהו אף ע"ג דקי"ל הראהו לאו כדבור דמי לשאר מילי כמ"ס בסיון ו' מ"מ לענין זה כדבור דמי • או דלמא הזכרת ייאלת מנרים שיהי לכל מילי דקי"ל הראהו לאו כדבור דמי ואין יואל ידי חובת הזכרת זו על ידי הראהו :

תשובה לפוסק רה"טא י"ש לי לזון שאדם יואל ידי חובת הזכרת ייאלת מנרים בהרהור בעלמא בלי דבור ואפילו למאי דקי"ל הראהו לאו כדבור דמי משום דהזכרה בלבד היא הזכרה וי"ש לי להביא ראייה לזה מהא דתנן רפ"ג דמגילה (דף יו') קראה ע"פ כלומר המגילה לא יאל ובגמרא בעי מלן א"ר אחיאי זכרה זכירה כתיב בהא והימים האלה מזכרים וכת"ב החס כתוב זאת וזכרון בספר מה להלן בספר אף כאן בספר ופר"ך וממאי דהאי זכירה קריאה היא דילמא עיון בעלמא וממאי לא ס"ד דכתיב זכור יכו • בלב כשהוא אומר לא חשבת הרי שכתב הלב אומר ומה אי מקיים זכור בפה ש"מ טעמא דכתב רחמנא לא חשבת דשכתב הלב א' גלי לן קרא יתירא דזכור בפה הוא הא לאו הכי ה"א זכור בלב הוא והאי מס' זכר דלי לאו גו"ש דזכירה זכירה ה"א דהימים האלה מזכרים דכתיב גבי מקרא מגילה עיונה בעלמא הוא כלומר במעיין ומרהרה במגילה סגי ואש"ל שאל הוציא בשפתיו יאל אלמא זכירה בלבד היא זכירה וכיון דהזכרת י"מ לא גלי לן קרא בהרהור בעלמא סגי ליה : אלא שיש לי להקשות ע"ז מהא דתנן בפ"ק דברכות (דף כ') ב"ק מהרהר בלבו ואינו מברך לא לפניה ולא לאחריו ועל המזון מברך לאחריו ואינו מברך לפניו ואמר"י בגמרא אומר רבינא זאת אומרת הרהור כדבור דמי דאס"ד לאו כדבור דמי למה מהרהר ופר"ך לא מאי הרהור כדבור דמי ייאל בשפתיו וממאי דאשכחן בסיני ורב הסדא אומר הרהור לאו כדבור דמי דאס"ד דהרהור כדבור דמי ייאל בשפתיו והשתא מ"ל לרבינא למידק דהרהור כדבור דמי דילמא לשולם אימא לך הרהור לאו כדבור דמי לענין ק"ש • וכל המלות דבשי דיבור והא דקי"ל למה מהרהר בק"ש משום י"מ שבה שפ"י ויאמר שיואל ידי חובתו בהרהור דזכירה בלבד היא זכירה וז"ל הכי דא"כ למה תנן סתמא ב"ק מהרהר ואש"ל קאי דמשמע שמהרהר בלבו כל ג"פ של ק"ש ואי מבוס ייאלת מנרים לחוד לא היה צריך להרהר אלא פרש' ויאמר בלבד שיש בה ייאלת מנרים ולא שמע והיה אם שמוע דמנ"מ במה שמהרהר בהא אי הרהור לאו כדבור דמי • הא ליתא שהרי פר"ך שם אדר"מ ואלא מאי הרהור לאו כדבור דמי למה מהרהר אר"א כדי שלא יאל כל העולם שוסקין בה והוא יושב בטל ופר"ך חו ונגרס • בפירקא אחריתא אומר רב אלא בר אבא בדבר שהצבור עוסקין בו ופר"ך והרי תפילה דדבר שהצבור עוסקין בו ותנן היה עומד בתפלה וזכור שהוא ב"ק לא יפסיק אלא יקרא טעמ' דאסתחיל בה הא לא אסתחיל לא יחמיל וממאי שאל תפלה דלית בה מ"ס כלומר אכל ק"ש אית בה קבלת מלכות שמים וכן פרש"י שאל תפלה דל"ב מ"ס קבלת מלכות שמים כדאיתא בק"ש שמקבל עליו את השם לאדון ולמלך מיוחד ע"כ ואש"ל שיש גורסא אחרת גירסא זו עיקר כמו שמוכח שם רש"י • והרי קבלת מלכות שמים אינו אלא בפי' הראשונה בלבד כדתנן רפ"ג למה קדמה פ' שמע ליהיה אם שמוע כדי שיקבל עליו עול מלכות שמים תתלה ואש"ל יקבל עליו עול מלכות ואש"ל מהרהר כל ג"פ של ק"ש אלמא שו"י רבנן לכל ג"פ של ק"ש כחדא מילתא וכל היכא שצריך לקרוא את מקלטה גומר את כולו • והרי הדברים ק"ו מה החס שאפילו אותו מקלטה שיקרא אליבא דר"ת דאמר הרהור לאו כדבור דמי אינו אלא כדי שלא יאל כל העולם שוסקין בו והוא יאל יושב בטל ואש"ל מקלטה גומר את כולו • כ"ס אי לימא דהזכרת ייאלת מנרים יואל על ידי הרהור ונמלא הרהור י"מ שבק"ש הוי בקריאה גמורה דאינו דין שמקלטה גומר את כולו • ולא מסתבר לחלק ביניהם אי משום דהוא הנותנת דאם הרהור מקלטה אינו בקריאה גמורה בדין הוא שמקלטה יגרור את הכל משום דאידי ואידי חד עניינא הוא אבל היכא דמקלטה הענין הוי בקריאה גמורה ע"י הרהור וי"מ בהרהור אינו בדין שיגרור המקלטה שמהרהר ללאת י"מ למוחר שאינו ללאת י"מ דתרי ענייני נינהו ואינו ממיתו לחייב זה את זה ע"י זה בגרירה • א"ר היכא דעיקר הרהור הוא מחמת פרשה ראשונה מפני קבלת עול מלכות שמים שבה בדין הוא שמוגרד הראשונה את המאוחרת לה • אבל אינו בדין שמחמת חוב הרהור אחרונה מפני ייאלת מנרים שבה תגרור את המוקדמת לה א"ל לר"מ דא"ל הא סברא דכדי שלא יאל כל העולם שוסקין בו והוא יושב בטל וכיון דחייבהו רבנן לקרות פרשה ראשונה שיש בה קבלת עול מלכות שמים מהא טעמא ופ' ויאמר ממי רמי חיובא עליו מפני י"מ שבה וכיון דחייב בהרהור פרשה ראשונה ואחרונה של ק"ש אינו

בהרהור בפי' החולץ (דף מ"ב) • מ"מ הדבר ברור דהלכה ככן וזמא בהא דסתמא דגמ' בפ' היה קורא אולא כותי' דפר"ך החס על הגי' אמוראי דס"ל דאין אומר' פ' ייאלת בלילה והא' בעי לאדבורי י"מ וממאי דאמר הכי מודים אנחנו לך ה' אלקינו שהולאתנו ממנרי' כו' אמא סתמא דגמ' ס"ל ככ"ו וכן פסק הרמב"ם בפ"א מה' ק"ש שכתב אש"ל שאין מלות ייאלת מנרים בלילה קורין אותה בלילה מפני שיש בה הזכרת י"מ ומנחה להזכיר י"מ ביום ובלילה ש' למען זכור כו' ע"כ • ואש"ל ויאמר כ"כ וכיון שנהג בימים ובלילות ה"ל מ"ע שלא הזמן גרמא ונשים חייבות • ואש"ל דק"ש מנהג בימים ובלילות ונשים פטורות כדתנן בפ"ד דברכות (דף כ') שאין ק"ש דאש"ל דק"ש של ערבית זמנה כל הלילה מאלת הככבים עד עלות השחר כר"ג ברפ"ק דברכות דקי"ל כותי' • מ"מ ק"ש של יום אין זמנה אלא עד הנד החמה לר"א ועד ג' שעות לר"י כדתנן בפ"ק דברכות (דף ט') • אבל הזכרת י"מ של לילה זמנה כל הלילה ושל יום זמנה כל היום וכמ"ס בס' הקדמין ה"ל מ"ע שאין הו"ג ונשים חייבות ולפי זה יש לחמיה על נשי דידן שהרבה נשי שאין קורין ק"ש וברכותיה מפני שכן פטורין מק"ש וברכותיה ואין מהרין להזכיר י"מ כלל אבל אומר אני דעל כיוצא בזה אמרו הגמ' להן לישראל שאם אינן נביאים בני נביאים הן אש"ל שלפוס רה"טא נראה כן • מ"מ כי דייקת שפיר ליתא להא מילתא אלא ודאי דנשים פטורות מהזכרת י"מ • תדע שהרי תנן נשים ועבדים וקטנים פטורים מק"ש וב"ש שפטורים מברכות שלפניהם ושל אחריהם דערבית ושחרית • ואש"ל דנשים חייבות בהזכרת י"מ הרי כמו שתיקנו חכמים הזכרת י"מ לאנשים או פ' ויאמר לפירש"י והרמב"ם • או ברכה שלאחריה של ק"ש דערבית ושחרית וכמ"ס' וכדמוכח בפ"ג דברכות גבי הא דקאמר החס לא אמר אני ה' אלקיכם א"ל לומר אמת ופר"ך והא' בעי לאדבורי י"מ וממאי דאמר הכי מודים אנחנו לך ה' אלקינו כו' כלומר דכך יאמר הגוססא של ברכה ראשונה שלאחריה דערבית כדי להזכיר י"מ • אלמא תיקנו חכמים טוסח הזכרת י"מ לאנשים שזכרו כולם בטוסח אחד ולא שזכיר כל א' ואחד כפי טוסח שיראה ואלו לנשים לא תיקנו טוסח מיוחד להזכרת י"מ • ש"מ דאין נשים חייבות בהזכרת זו וטעמא דמילתא משום דה"ל מ"ע שהו"ג נשים פטורים • ואש"ל דקי"ל ככ"ו דדרים ימי חייך הימים כל ימי חייך הלילות הרי שנהג בימים ובלילות מ"מ ה"ל מ"ע שהו"ג כיון דשל יומא חלק ועבר זמנה בלילה ואם לא הזכיר ביום טוב א"ל להזכיר הזכרה זו של יום בלילה • ואש"ל דחייב נמי להזכיר י"מ בלילה הא הזכרה אחריתא היא ומשום הזכרת לילה הוא אבל הזכרה של יום עבר זמנה וא"ל להזכרה בלילה • וכן הזכרה של לילה חלק ועבר זמנה בימא ואם לא הזכיר בלילה א"ל להזכיר הזכרה זו ביום אש"ל דביום נמי חייב להזכיר י"מ • ההיא מלוא אחריתא הוא ומשום הזכרה דיתמא הוא דמוכר שהרי הזכרה דיום ובלילה תרתי מלות וחרתי אחרות נינהו וכיון דשל יום ליתא בלילה ושל לילה ליתא ביום • כל חדא וחדא הזכרה מהן ה"ל מ"ע שהו"ג ולא מהי הזכרה של יום לשו"י להזכרה של לילה למ"ע שאין הו"ג • דהא של יומא מלוא אחריתא היא ושל לילה אין זמנה ביום וכן של יום ליתא בלילה הילכך נשים פטורות מהזכרת ייאלת מנרים וזה ברור :

וראיתי לנעל מע"א ב"ח ס' י"ג שכתב הכ"מ ספ"א י"ש שאלתי מ"ס דדרשי' כל זמן שני אדם שוכבים גבי קריאת שמע של לילה גבי ק"ש של יום נמי נדרוש ובקומן כל זמן שב"א קמים דהיינו כל היום • ותי' דאש"ל דהא אומר הקור' מכאן ואילך לא הפסיד הברכות ואלו לא היו זמן ק"ש היו ברכותיו לבעלה והא דאמר בשעה שב"א קמים אסתמכתא בעלמא הוא כו' • והקשה עליו בעל מג"א דלדבריו ק"ש מדאורייתא זמנה כל היום וכל הלילה • • וה"ל מ"ע שלא הו"ג דומיא דתפילה כמ"ס בס' ק"ו ס"ב ובגמ' איתא בהדיא דה"ל מ"ע שהו"ג ע"כ • הגה אף שבאמת אין דברי הכ"מ נכונים בזה אין כאן מקומו מ"מ קושיא זו של המ"א עליו לא כלום הוא דאפילו אח"ל דק"ש של יום זמנה כל היום ושל לילה זמנה כל הלילה • מ"מ כיון דשל יום אין זמנה בלילה ושל לילה אין זמנה כל היום אלא עד ה"ה לחוד ה"ל מ"ע שהו"ג ונשים פטורות • וכמ"ס כוהא דמביא המ"א ראי' מתפילה בס' ק"ו ס"ב אינו ראי' דהחס הכי כתב הש"ס נשים ועבדים אש"ל שפטורים מק"ש חייבי' בתפלה מפני שהיא מ"ע שלא הו"ג • הוא סבר דה"ל מ"ע שלא הו"ג מפני שחפלת שחרית זמנה זמנה כל היום ושל ערבית זמנה כל הלילה נמלא זמן כל התפלות נוהגין בין ביום בין בלילה ומגטרפין ביחד לעשות מלות תפלה מ"ע שאין הו"ג וא"ל ה"ה לק"ש אס"ד דומן ק"ש של יום מן התורה זמנה כל היום א"כ כיון דשל לילה זמנה כל הלילה מגטרפין שתי הק"ש ביחד לעשות מלות ק"ש • מ"ע שאין הו"ג • וא"ל לומר כן דא"כ מגטרפין נמי הזכרת י"מ של יום דזמנה כל היום ושל לילה דזמנה כל הלילה ביחד לעשות מ"ע של הזכרת י"מ מ"ע שאין הו"ג ולחייב נשי ועבדים בהזכרת י"מ וכבר הוכחתי שפטורים משום דה"ל מ"ע שהו"ג אלמא לא מגטרפין ביחד • ועוד ע"כ הא דחשיב ליה למלות תפלה מ"ע שאין הו"ג אינו מטעם שמגטרפין כל הג' תפלות ביחד שהרי קי"ל תפלת ערבית רבות ואינו חוב אלא ב' תפלות של יום לבד וא"כ אכתי ה"ל מ"ע שהו"ג כיון שאין חובת תפלה טוסח בלילה ואש"ל שכתבו החוס' ושאר פוסקים בשם ר"י דאש"ל דקי"ל תפלת ערבית רבות אין לבעלה בתנא דמנחה מיהא איכ' • מ"מ הרי קי"ל כר"י דאמר בר"פ ת"ה (ד"כ') תפלת השחר עד ד' שעות ותו לא והרי מד' שעות דכלה זמן ת"ה ועד ששה שעות שמתחיל זמן תפלת מנחה כדאמר ברפ"ג דיומא אינו זמן תפלה כלל • וה"ל מ"ע שהו"ג • והאיך כתב הש"ס שחפלה ה"ל מ"ע שלא הו"ג אלא ודאי ליתא כפי הבנת המ"א : אבל דע שבדרי הש"ס אלו מושקקים מדברי הרמב"ם בפ"א מה"ת והרי

איו בדין שידלג את האמלצות מש"ה קורא נמי לפרשת והיה אם שמוע .
 אבל רבינו דל"ל עומד דכדי שלא יהא כל העולם עוסקין בו והוא יושב בטל
 מדמקדק דההוא לאו כדבור דמי דאס"ד כדבור דמי לתה
 מהרהר . א"כ כיון דאיו חייב לקרות אלא פ' ויאמר מפני יציאת מצרים שבה
 זו הרהור לאו כדבור דמי לתה מהרהר בב' פרשות ראשונות דכל זה איו שיה
 ליו"ה אמר התם לקמן אר"י ספ"ק קרא ק"ש ספ"ק איו חוזר וקורא ספ"ק אמר
 אמת ויציב ספ"ק ל"א חוזר ואומר מ"ט ק"ש דרבנן אמת ויציב דאורייתא ואמר'תמן
 בעל קרי מהרהר בלבו ואיו מברך לא לפניה ולא לאחריה ואס"ד אמת ויציב
 דאורייתא לברך לאחריה ומשי מ"ט מברך אי משום י"מ הא חידבר לה בק"ש
 ולימא הא ולא ליבעי הא ק"ש עדיפא דלית בה חרתי . אלא א"כ א"כ דס"ל לר"י
 ק"ש דרבנן מ"מ מהרהר כל הב"פ בתקנת חכמים מפני י"מ לחוד שנאמר בפ"ג
 דהוי מה"ת וא"כ אפילו אס"ד דההוא לאו כדבור דמי לשני ק"ש מ"מ מהרהר
 כל הב"פ של ק"ש מפני י"מ שבה דההוא סגי ליה דזכרה בלב הוי זכירה : ועוד
 מדברי רבינו גופ' מוכח דכל ג"פ כחל שוניהו רבנן ומקצת גורר את כולה
 דא"כ א"כ דההוא כדבור דמי הרי כיון דמ"מ איו מברך לא לפני ולא לאחריה
 משום דל"א דאורייתא הן כדאמר' התם א"כ אמאי מהרהר בק"ש כל ג"פ בשלמא
 פרשה ראשונה מהרהר בה אי משום דמה"ת היא כדאמר' התם אי משום קבלת
 עול מלכות שמים שבה לר"י דאמר ק"ש דרבנן ופ' ויאמר נמי ה"ט דמהרהר בה
 משום י"מ שבה דהוי מה"ת לכ"ע יאכל פ' והיה אם שמוע דל"א דאורייתא היא
 וכמס"כ למעלה בס' י"ב לתה מהרהר בה דכיון דל"א דאורייתא היא ולית בה
 טעמא דקבלת עול מלכות שמים דמיא לברכות הללו דאמר' דאיו מהרהר בהן .
 א"כ דכל ג' פרשות כחל שוניהו רבנן הילכך תקצתה גורר את כולה א"כ היכא
 דייק דאס"ד הרהור לאו כדבור דמי לתה מהרהר דינמא משום י"מ שפ"ו ויאמר
 דסגי ליה דההוא הוא הגורם להרהר בכל הב"פ דמקצתה גורר את כולו . ולא
 מסתבר לומר דס"ל לרבינא דחל פ' שגא יד חובתו ע"י הרהור כגון פ' ויאמר
 ט"ס בה י"מ לא גרר לכולהו פרשות של ק"ש לחייב להרהר בהן אס"ד דההוא
 לאו כדבור דמי הו"ל ואיו י"מ איתו פ' ע"י הרהור ל"מ כלום במה שמהרהר
 בהן משום י"מ שפ"ו ויאמר . אבל אי הכ"ד שפיר קא גרר פ' ראשונה ואחרונה
 של תורה לפ' והיה אם שמוע להרהר נמי בה א"כ א"כ שניה תה"ת כיון דמ"מ תיבת
 ע"י הרהור יא יד חובת אותה פ' מחובת דרבנן שבה . הילכך שפיר מהני ע"י
 הרהור שלו בה . משא"כ ברכות שלפני ק"ש ולאחריה דל"א מה"ת הן וגם משום
 גרידא ליכא דהא מילתא אחרונה הן ולא שייכא לק"ש כ"כ דלאו מברכת ק"ש הן
 ויכול לברך איתו בפ"ג בלא ק"ש וכמס"כ בס' ג' ע"י הרשב"א בשם הגאונים
 ו"ל וכ"ש ברכת על המזון לפני דאיו מה"ת וליכא משום גרידא אגב דאורייתא
 א"כ דההוא כדבור דמי לא חייבו חכמים להרהר בהן דזה דוחק . והא נמי ל"ל
 דרבינא ה"י דייק לה דההוא כדבור דמי משום דמתני' סתמ' קתני בעל קרי מהרהר
 בלבו ומשמע בין ק"ש של שחרית ובין ק"ש של ערבית מהרהר בלבו והרי לחכמים
 דספ"ק דברכות במתני' א"כ להאכיר י"מ בלילות . דאין זה כלום דמתני' דמתניתין
 דבעל קרי רבנן היא דילמא בן זומא היא דס"ל מזכירין י"מ בלילות ומה"ת הוא
 דהא ריש ליה מקרא ימי חוץ הימים כל י"מ לרבות את הלילות דתתן התם
 וק"ל כוותיה כמס"ל ס' י"ב אלא ודאי ש"מ שאי הרהור לאו כדבור דמי א"י"ח
 הוכרת י"מ נמי ע"י הרהור : וא"ת אכתי מאי ראייה היא זו מהא דרבינא דההוא
 גבי י"מ לאו כלום הוא לדין דק"ל הרהור לאו כדבור דמי דילמא רבינא לא
 מק"ש דייק אלא מסיפא דתתן ועל' המזון מברך לאחריו ש"מ דההוא כדבור דמי
 דאס"ד לאו כדבור דמי לתה מהרהר . הא ליתא שהרי אדר"ה שהשיב על דברי
 רבינא וס"ל הרהור לאו כדבור דמי דאס"ד כדבור דמי ויציא בשפתיו קא דייק הש"ס
 לא מאי הרהור לאו כדבור דמי לתה מהרהר אר"א שלא יהא כל העולם עוסקין בו :
 וננרס בפ' אחריתא אר"א דבדר שהציבור עוסקין בו והא מילתא לא שייך לא בק"ש
 שכל העול' והציבור עוסקין בו שרמיא חובא על כל העול' ולא בה"מ שאינו חייב לא
 מי שאלו ועוד שהרי לבת' דמי שם שאני חפ"ל לית בה מלכות שמים קא דייק
 הגמ' והרי בה"מ לאחריו לית בה מלכות שמים ותתן על המזון מברך לאחריו .
 אלא עד השתא כל שקלי וטריא חק"ש קאי וש"מ דרבינא מק"ש קא דייק למילתיה
 ועוד כולי סוגיא דהתם בחר ההיא פלוגתא דרבינא ור"ח מק"ש מיירי דפליגי אמוראי
 אי ק"ש דאורייתא הו דרבנן . וא"ל דרבינא מסיפא דעל המזון קא דייק למילתיה
 ה"ל להגמ' למקבץ למילתיה אסיפא ולאקדומי הא דק"ש אי דאורייתא הו דרבנן .
 דהא למ"ד ק"ש דרבנן ואמת ויציב דאורייתא קא שריף עליה דא"ל לא לפני' כו' ואס"ד
 אמת ויציב דאורייתא לברך לאחריה . אלא ודאי רבינא מק"ש דתתן ברישא קא דייק
 למילתיה וש"מ דהוכרת י"מ איו יוצא ידי חובתו בההוא לדין דק"ל כר"ה דההוא
 לאו כדבור דמי וגם ל"ל לר"א לשני כ"י שלא יהא כה"ע מו"לר"א ב"א לומר דבדר
 שהציבור עוסקין וא"כ קאי כדפי' תיפוק ל' דמק"ש לק"מ לר"ח דס"ל הרהור לאו
 כדבור דמי לתה מהרהר דה"ט דמהרהר מפני י"מ שבה דסגי ליה בההוא וקפי'
 שם התוספ' להדיא דלמ"ד ק"ש דרבנן הא דמהרהר בק"ש משום י"מ שבה דהוי
 דאורייתא ומה"ת כ"י וי"מ דגרסי ק"ש דרבנן הוא ומשי אלא ק"ש אית בה מלכות
 שמים ובה"מ דאורייתא ותפילה דרבנן וכן הגירסא בפ"ה . וקשה דמתני' פ'
 דק"ש דאורייתא לכ"ע כיון שלא אמר או"י דבה"מ מיירי מתני' אלא ר"ל גס להני
 אמוראי רבינא ור"ח דלית' מילתיהו וכל שקלי וטריא דיהו אפילו למ"ד ק"ש

דרבנן מ"מ ב"ק מהרהר בלבו לק"ש מפני י"מ שבה דה"ל מה"ת ואס"ד דייק רבינא
 מיני' דההוא כדבור דמי דאס"ד ללאו כדבור דמי לתה מהרהר . אלא חל"ל
 לכל מילי ואף יד חובת הוכרת יציאת מצרים איו יוצא ידי חובתו בההוא . וכן כ"ל
 עיקר דלמאי דק"ל הרהור לאו כדבור דמי ה"ה י"ח הוכרת יציאת מצרים איו
 יוצא ידי חובתו בההוא ומאי דקא קשה ל' מהא דמגילה י"ל כיון דהאי
 לא חשבה דכתב רחמנא גבי זכירת עמלק מגיל' לן על זכור שמו שהוא בפה דווקא
 ולא סגי ליה בההוא מיניה ילפינן דכל היכא דכתב רחמנא זכירה איו אלא בפה
 וגילוי מילתא בעלמא הוא וגם הימים האלה דגבי מגילה דאיו עינא בעלמא
 מוכרת עמלק ילפינן לה דאיו אלא בפה וג"ש דזכירה זכירה ל"ל לזה אלא לקרא
 בע"פ לא יא' דע"י חייבי רבא לבו"ש וואפשר לומר דאפילו למ"ד הרהור כדבור
 דמי כיון דגלי לן לקרא גבי זכירת עמלק דזכירה איו אלא בפה ילפינן לכל זכירת
 מיניה במה מצוה דאין אלא בפה ואיו יוצא ידי חובתו בההוא א"כ דכדבור דמי .
 ולפי"ז א"כ נמי למאי דס"ל להרמב"ם דההוא כדבור דמי בכל התורה כולה חוץ
 מהכא דכ"ד דיבור בהדיא כמו גבי ק"ש דכתב רחמנא וזכרת בס' וכמס"ל ס' ו'
 דלדידיה י' להקשות מ"ל לרבינא למידק דההוא כדבור דמי דל"ל לתה מהרהר
 ומק"ש דייק לה כמו שאכתתי למעלה . ועוד להרמב"ם בלא"ה א"ל לומר דייק
 לה מסיפא דע"י מברך לאחריו דההוא כדבור דמי דא"כ ה"י פליג ר"מ עליה
 ואמר הרהור לאו כדבור דמי הא גבי ברכת המזון דלא כתיב גביה
 דיבור אלא ואכלת ושבעת וברכת . כ"כ ואפילו ר"ח מודה דההוא כדבור דמי
 וכמס"כ הרמב"ם בפ"א מה"ב דבירך בלבו נמי יוצא וכמס"כ שם . והשתא דילמא
 א"כ דההוא לאו כדבור דמי מ"מ מהרהר בק"ש מפני י"מ שבה אלא ק"ש דכתב
 רחמנא גבי דיבור הרהור לאו כדבור דמי . א"כ דאין אדם יוצא ידי חובת הוכרת
 י"מ אלא בדיבור א"כ דכתיב ביה זכירה מוכרת עמלק ילפינן לה דגלי לן רחמנ'
 בהדיא דזכירה בפה דווקא הוא : ולפי"ז ל"ל דלמסקנא דמפ' טעמא דק"ש ובה"מ
 דאורייתא לרבינא דס"ל משום דההוא כדבור דמי מה"ט מהרהר ק"ש ובה"מ
 בלבו משום דאי לאו כדבור דמי לתה מהרהר ע"כ ס"ל דק"ש גופיה דאורייתא היא
 דאי ק"ש דרבנן ואיו מה"ת אלא י"מ שבה לחוד . אכתי תקשה לך לתה מהרהר
 דהא לרבינא נמי הוכרת י"מ איו מועיל ע"י הרהור וכל היכא שאין הרהור
 מועיל ללא יד חובתו לרבינא א"כ להרהר בו . אבל לר"ח א"כ א"כ דא"כ דאין
 הרהור מועיל מ"מ בשל תורה חייבו חכמים להרהר בלבו ואפ"י תימא ק"ש גופ'
 דרבנן ובשכבך ובקומך בדת' כתיב כמס"ל לר"י לקמן אפ"ה כיון דמ"מ שפ"ס של
 תורה דמי לבה"מ הילכך מהרהר בלבו . ולפי שטת זו ר"י דלקמן לא ס"ל לרבינא
 כהא דאי הרהור לאו כדבור דמי א"כ להרהר דל"ל תקשה לדרי' דכיון דק"ש
 דרבנן והוכרת י"מ איו יוצא ידי חובתו בההוא לתה מהרהר . אלא לפי מס"כ
 למעלה בס' א"כ דאפילו ר"י דאמר ק"ש דרבנן מודה דעיקר קריאה דאורייתא היא
 דהא דקאמר הגמרא אדר"י דבשכבך ובקומך בדת' כתיב היינו שחייב אדם
 לעסוק בחיזה דבר מה"ת בזמן שכיבה וקומה דווקא דאורייתא וחכמים יחדו
 לקרות דווקא פ' זו של שמש א"כ איתא דר"י אפילו אליבא דרבינא דבעל קרי
 מהרהר משום מלות ד"ת שחייב רחמנא לקרות בזמן שכיבה וקומה :

וא"ת

למאי דפי' דזכירת י"מ איו יוצא י"ח בההוא א"כ תקשה לך הא דתתן
 רפ"ז דמס' סוטה (דף לב) אלו נאמרין בכל לשון פרשת סוטה וידי
 מעשר ק"ש ותפל' ובה"מ כו' אלו נאמרין בלה"ק מקרא בבורים וחלילה כו' והשתא
 אמאי לא תני נמי להוכרת י"מ במשנתיו בחיזה לשון נאמרת . והא ל"ל דהוכרת
 י"מ בכלל ק"ש היא שהרי נאמרת בפ' ציצית שהיא א' מצ"פ של ק"ש הא ליתא שהרי
 טעמא דק"ש נאמרת בכל לשון משמע ילפינן לה דשמע בכל לשון שאתה שומע
 כדאמרין בגמרא ושאר ב' פרשות של ק"ש דמדרבנן הן כגון פ' שנת דאורייתא
 תיקנו . אבל הוכרת י"מ דמה"ת הוא מלל דנאמרת בכל לשון שהרי אכל חד
 וחד מכל הני דתתן שנאמר' בכל' מקרא מיייתי לה התם בגמרא . ועוד שהרי ק"ש
 והוכרת י"מ חלוק' הן בזמניהם ק"ש של יום אין זמנה אלא עד ג"ש ותו לא וי"מ
 זמנו כל היום וק"ש של לילה זמנה עד הכך החמה וי"מ אין זמנה אלא עד שיעלה
 ע"ה בלבד וכמס"ל אלא ק"ש והוכרת י"מ חרי מילי יניהו . ועוד שעיקר פ'
 ציצית לא נתקנה משום י"מ שבה אלא מפני שמוזכר בה מלות ציצית לפיכך בלילה
 שאין מלות ציצית א"כ לאמרה כדאמר' בפ' היה קורא וא"כ דק"ל כב"ז דמזכיר'
 י"מ בלילות מרבוי' דכל ימי חוץ ועיקר מלות הוכרת י"מ אדם יא יד חובתו
 בברכה שלאמר' דק"ש שחרית וערבית כדמוכח התם וכבר בארתי ה"ט למעלה
 בס' א"ת כ"ו : והתוס' כתבו שם תימא אמאי שיר הלל וברכת הפירות והמזנות
 וקידוש של שבת ומראה דהני נאמרין בכל לשון אפילו איו שומע הילכך ל"ד להני
 דמתני' דנאמרין דווקא בלשון ע"כ . ולשיטתייהו אולי שכתב למעלה מזה ה"ג
 בסדר המש' אלו נאמרין בלשונם פ' כל אדם בלשון שהוא שומע לאפוקי למדי שאינו
 אומר בלשון פרסי אס איו שומעו אבל בכל לשון משמע בין שומע בין איו שומע
 ובגמ' לא משמע הכי ע"כ . ותימא הוא לומר דק"ה והלל וברכת הפירות והמזנות
 נאמר בכל לשון אפי' איו שומע ומבין . ועוד מ"מ הני מכל הני דתתן דאין נאמר'
 אלא בלשונם אבל לשון פרסי למדי לא ובשלמא מ"ה והמלות דלא תנינא להו ל"ל לי
 מידי משום דא"ל דבכלל בה"מ הן דחשיב ל' במתניתין ודומיא דבה"מ דאורייתא
 תיקנו רבנן לז"ה והמלות דרבנן דנאמרין בכל' וכדמוכ' ההיא עובדא דבנימין רשיא
 דכריך ריפתא ואמר בריך רחמנא מרי' דהאי פיתא וא"ד יא ואברהם שלפני המזון

שיאנת אריה ריני הזכרת יציאת מצרים סימן יג

נמו קאי' החם בפי' חזק' (קמ') וכתב' יקמ' רב דאב' ג' דאמ' בלשון חול יא' ופריך עלה החם מאי קמ' תימא' חלו נאמרין ככ' כו' ובה' מ' זמן מהלל ל' ק' לי' מירי' דכיון' דהלל' תיקנו רבנן משום פירסומי ניסא' כדמוכח בר' פ' ה' קורא דאחר' החם בהלל' ומגילה' מהו שפיסוק' כו' או דלמא' פירסומי' ניסא' עדיף' הלכך אפילו קורא בלשון הקודש ואינו שומע ומביט' נמי יא' כדתק' ברפ"ב דמגילה' (דף י"ז) הלבוש' שמע' אשורית' יא' ואמר' עליה בגמרא' והא' לא ידעי' מ' קאמר' מירי' דהוה' אנשים' ופ' ה' . מתקף' לה רבינא' אנו' אק' האשתתריס' בני הרמכים' מי ידעין' אלא' תלות' קריאה' ופירסומי' ניסא' ה' נכו' אלמא' כ"ד' שהא' משום פירסומי' ניסא' אע"ג' דלא ידעי' מאי קאמר' שפיר' דמי' . והאי' טעמא' חיבא' נמי גבי' הלל' אכל' מק"ה' ודאי' תקשה' אמאי' לא תנינ' לי' דמ"ס' מכל' הני' דתק' שאין' נאמרים' אלא' בלשונם' . ועוד' שאין' גירסת' רש"י' כגירסת' החס' שכתב' אלו' נאמרים' בכל' לשון גרסין' והרי' כתב' הרא"ש' בפ' (") כינר' מברכים' (דף יא') דאשה' יוצאת' בבה"מ' בשמיעה' אע"פ' שאין' מבינה' לה' ק"ו' וד' לברך' בלשון' שהיא' מכירה' ורש"י' הביא' ראיה' מדתנא' הלעז' שמע' אשורית' יא' אע"פ' שא"מ' הלשון' ויש' לדחות' דפירסומי' ניסא' שאני' כו' ע"כ' . הרי' אפילו' בה"מ' לרש"י' אינו' נאמר' דווקא' בלשון' שהוא' מבין' ואם' כן' מתנייהו' דתק' אלו' נאמרים' בכל' לשון' וא"כ' בלה"ק' אע"פ' שאינו' שומע' ומבין' מירי' ולא' קמ"ל' מתני' מירי' אלא' באיזה' לשון' נאמרים' א"כ' אמאי' לא תני' נמי' להזכרת' י"מ' וק"ה' באיזה' לשון' הן' נאמרין' יא' דהזכרת' יציאת' מירי' בהרפור' סגי' ליה' וס"ד' ק"ה' דל"ל' מוכר' את' יום' השבת' לקדשו' וכרבו' על' היין' בפ' ע"פ' דהזכרת' בלב' הוי' הזכרת' ואין' צריך' דיבור' פה' חיבא' למימר' דמהאי' טעמא' לא' תני' להו' דפשיטא' כיון' דסגי' להו' בהרפור' בעלמא' דכל' לשון' סגי' דבהרפור' הלב' לא' שייך' לשון' וכמש"כ' הרשב"א' בחי' בפ' ה' קורא' גבי' הא' דמפ' החס' (דף ע"ו) טעמא' דר' דאמר' הקורא' את' שמע' ולה"ל' לא' יא' מפ' דכתי' שמע' השמים' לאזניך' מה' שאתה' מוסיף' מפיך' והמ' וז"ל' שמע' בכל' לי' שאתה' שומע' ור' תרתי' ש"מ' ופ' הוא' וז"ל' דה"ק' מברך' דתק' שמע' לכל' לי' שאתה' שומע' דר' להשמי' לאזני' דז' א"כ' להשמי' לאזני' א"כ' אפי' בהרפור' הלב' סגי' ובהרפור' הלב' לא' שייך' לשון' וממילא' שמעין' בין' לה"ק' לכל' לשון' עכ"ד' אכל' כל' הני' דתק' החס' לא' סגי' בהרפור' הלב' דהרפור' לאו' כדבור' דמי' ואיכא' קפידא' בזהו' לשון' נאמרים' הילכך' תני' להו' אלו' נאמרים' בכל' לשון' ואילו' בלשון' הקודש' . ואע"ג' דרבינא' דייק' מתמני' דבעל' קרי' דהרפור' כדבור' דמי' גבי' ק"ס' ואפ"ה' חשיב' לק"ס' בתמני' דנאמרים' בכל' לשון' . לק"מ' דהא' גופיה' קמ"ל' מתני' דק"ס' בהרפור' סגי' לה' הילכך' נאמר' בכל' לשון' . א"כ' מתמני' דבעל' קרי' תנא' קמא' הוא' דאמר' בלא' השמי' לאזני' יא' הה"כ' דבהרפור' סגי' ליה' . ומתני' דסוטה' ר"י' היא' דאמר' בלא' השמי' לאזני' לא' יא' ולא' סגי' לי' בהרפור' ואיטריך' לי' להשמיע' דק"ס' בכל' לשון' אכל' קידוש' היום' ויציאת' מירי' דכתב' רחמנא' זכירה' נבייה' פשיטא' לי' דבהרפור' סגי' וממילא' דנאמרין' בכל' לשון' וז"ל' למיתנינהו' ופ' דזכירה' בלב' הוי' זכירה' ודלא' בתמ' כדאומר' אי' דהאי' סברא' שכתב' הרשב"א' דבהרפור' הלב' לא' שייך' לשון' תמיה' היא' דודאי' בהרפור' נמי' שייך' לשון' אם' צריך' להרפור' בלה"ק' דוקא' או' במהרהר' בכל' לשון' סגי' ואין' לחלק' בין' הרפור' לדיבור' לענין' זה' כלל' וכמשכ"ל' עוד' לשיטת' הרמב"ם' דגבי' בה"מ' דלא' כתב' רחמנא' דיבור' בהרפור' בעלמא' סגי' א"כ' לתמ' תני' בתמני' לבנה"מ' דנאמרים' בכל' לשון' פשיטא' כיון' דבהרפור' סגי' ליה' ופ' שפיר' שהרי' זכירת' עמלק' אינו' אלא' בפה' כדילפינ' לה' מלא' תשכח' הרי' שכתב' הלב' אמורה' א"כ' אכתי' תהשה' לך' אמאי' לא' תנינ' לה' באיזה' לשון' היא' נאמרת' כיון' דלא' סגי' לה' בהרפור' בעלמא' הילכך' ודאי' ליתא' לה"ע' דאמר' : **ומה'** שג"ל' בזה' הוא' דודאי' כל' היכא' דלא' גלי' לו' קרא' שנאמר' דוקא' בלה"ק' מילתא' דפשיטא' היא' שנאמרת' בכל' לשון' דמהיכא' תיתי' לומר' לה"ק' דווקא' כיון' דלא' גלי' קרא' וכל' הני' דנאמרין' בלה"ק' דתק' בתמנייהו' כולכו' מקראי' ילפינ' להו' כדמפרש' בגמרא' החס' הילכך' קידוש' היום' וזכירת' יציאת' מצרים' ועמלק' מילתא' דפשיטא' הוא' שנאמרין' בכל' לשון' כן' . אכל' כל' הני' דחשיב' למיתנינהו' שלא' תימא' בלה"ק' דווקא' דמהיכא' תיתי' לומר' כן' . אכל' כל' הני' דחשיב' בתמני' שנאמרין' בכל' לשון' רבותא' קמ"ל' דקס"ד' דביבשו' לה"ק' דוק' פ' סוטה' כדפרש"י' בתמני' דכספרי' אמ' דאי' לא' כתיב' קרא' להקרי' בכל' לשון' ה"ל' נעמוד' מיבמה' בק"ו' ומה' יבמה' קלה' לא' עשה' בה' כל' הלשונות' בלה"ק' סוטה' . תמורה' לכ"ס' קמ"ל' דלא' ומקרא' יליף' לה' דכתיב' ואמר' הכהן' לאשה' בכל' לשון' שהוא' אומר' . ויהי' מעשר' סד"א' נילף' אמירה' אמירה' מלוים' מה' להלן' בלה"ק' אף' כאן' בלה"ק' קמ"ל' אמירה' מסוטה' ילפינ' מעמלא' דמפרש' החס' בגמרא' . ק"ס' קמ"ל' לאסוקי' מדרבי' דאמר' ק"ס' ככתבה' דהיינו' בלה"ק' דווקא' ויליף' מהו' זהווייהו' יכו' קמ"ל' כרבנן' דילפי' משמע' בכל' לשון' שאתה' שומע' . תפלה' משום' דר"י' דאמר' אל' ישאל' אדם' תרכיו' בלשון' ארמית' שאין' מה' מקדן' לו' קמ"ל' דה"מ' בימיר' אכל' בדיבור' בכל' לשון' כדאמר' החס' . בה"מ' כדפרש' החס' סד"א' נילף' מברכות' זהר' גריוס' דבלה"ק' דוקא' קמ"ל' ואכלת' וטענת' זכירת' בכל' לשון' שאתה' מברך' . ודלא' כפרש"י' שפירש' בה"מ' לא' בבי' קרא' דמהיכא' תיתי' דבעין' לה"ק' דא"כ' לא' הוי' תני' לה' בתמני' . כי' היכא' דלא' תני' זכירת' שבת' ועמלק' ויציאת' מירי' . שבושת' העדות' ופקדון' כדפרש"י' סד"א' נילף' משבושת' הר' גריוס' והר' שיעל' דבלה"ק' דוקא' קמ"ל' דגבי' שבושת' העדות' כתיב' נפש' כי' תחטא' ושמעה' קול' אלה' בכל' לשון' שהיא' שומעת' ושבוסת' הפיקדון' אחיא' תחטא' תחטא' משה"ע' הלכך' אין' מכאן' ראיה' דליציאת' מירי' בהרפור' סגי' לי' ולכאורה' יש' לי' לה"ר' דכל' היכא' דכתב' רחמנא' זכירה' אינו' אלא' בפה' שהרי' ק"ה' מוכר' את' יום' השבת' שפא' לן' ומשמע' דבהרפור' לא' יא' ואף' על' כן' דכתב' רחמנא' זכירה'

שמע' מיהו' כל' זכירות' סתם' שנאמר' בתורה' מוזכרת' עמלק' מפורש' ילפינ' להו' דגלי' ביה' רחמנא' שאינו' אלא' בפה' שהרי' כתב' בה"מ' בא"מ' סי' רע"א' ב"ס' הכלבו' שהגשים' מוציאות' את' האנשים' י"ח' בקידוש' היום' הואיל' ומיציאות' מן' התורה' כמחוק' כדדרשין' בפ' מי' שמתו' אחר' קרא' זכור' ואמר' כל' שיש' (ב') בזכירה' יש' בשמירה' והני' גמי' הואיל' ואיתנהו' (ג') בזכירה' יש' בשמירה' ואי' הראור' כדבור' דמי' לענין' קידוש' היום' הואיל' ונאמר' בה' זכירה' א"כ' מאי' אריא' משום' שמתחייב' בדבר' אפי' אינו' מתחייב' בדבר' כגון' חש"ו' נמי' מוציאת' אחרים' י"ח' שהרי' השומע' יוצא' בהרפור' על' עצמו' וא"כ' להשמעות' השומע' להוציאו' יד' חובתו' משום' שומע' כעונה' וכבר' הארנתי' בזה' בכללי' חו"מ' שלי' ס' . אלא' ע"כ' דקידוש' היום' אינו' יוצא' ידי' חובתו' בהרפור' דבור' בפה' משמע' וה"ה' לזכירת' י"ח' הן' י"ח' בהרפור' . אלא' שיש' לדחות' דל"ד' ק"ה' ליציאת' דשאני' קידוש' היום' דהרי' ק"ה' דאורייתא' אינו' אלא' זכירה' בעלמא' בלי' ברכה' גם' א"כ' לקדש' על' היין' מן' התורה' כמו' שהגיל' ר"ת' לפרש' הא' דאמר' בפ"ק' דמיר' (דף קד) מיין' ובכר' יזיר' לאסור' יין' מעור' בין' רשות' ופרין' מאי' כינוי' קידושא' ואבדלתא' מושבע' ועומד' מהר' סיני' הוא' ומפרש' ר"ת' בתמיה' ובי' קידוש' היום' על' היין' דאורייתא' הוא' וכמש"כ' בדני' שבת' סי' ס' וכיון' דתיקנו' רבנן' לקדש' על' היין' ולברך' ברכת' קידוש' היום' א"כ' מדרבנן' לא' י"ח' בהרפור' למשתמא' תיקנו' דומיא' דשאר' ברכות' דהרפור' לאו' כדבור' דמי' לגבי' לידהו' להחליקין' על' הרמב"ם' . וה"ה' להני' ברכות' של' קידוש' . אכל' זכירת' יציאת' אף' שהיקט' באמת' ויליב' שחרית' ובאמת' ואמורה' ערבית' מ"מ' אם' עבר' זמן' ק"ס' והברכות' של' שחרית' לתאן' דמפ' הא' דתק' בפ"ק' דברכות' הקורא' מכאן' ואילך' לא' הפסיד' ואמר' שלא' הפסיד' הברכות' ומברך' ב' לפניה' וא' לאחריה' דהיינו' דווקא' כל' שעה' רביעית' שהוא' זמן' הפילה' לר' או' עד' תלות' דווקא' שהוא' זמן' תפיל' לרבנן' אכל' מכאן' ואילך' הפסיד' נמי' את' הברכות' כמ"ס' הרא"ש' ס' מ"מ' מוכר' יציאת' לומר' שומע' כל' היום' כמש"כ' למעלה' סי' ע' וכיון' דמ"ל' להזכרת' יציאת' בלתי' ברכה' שלאחר' של' ק"ס' חיבא' למימר' דבמוכרה' ליציאת' לחורה' וז"ל' ידי' חובתו' בהרפור' : **מ"מ'** ג"ל' כהיכא' ראה' עוד' היכא' דכתב' רחמנא' זכירה' לא' סגי' ליה' בהרפור' בעלמא' אלא' בפי' דיבור' פה' דהרי' כתב' העור' בא"מ' סי' רע"ג' וראיתי' כתוב' ע"כ' הגאונים' מי' שקדש' לאזני' ביתו' ובא' אכל' אנשים' אחרים' אינו' מקדש' להם' ואינו' תמה' אם' כתבו' הגאונים' כן' ובה"ג' חילק' אם' בא' אכל' אחרים' שא"י' לקדש' מקדש' לכן' אכל' אם' יודעין' לקדש' א"מ' להם' ע"כ' : ומראה' שתימות' העור' על' הגאונים' הוא' מהא' דתניא' בספ"ר' דר"ה' כל' הברכות' כולן' אע"פ' שיש' מוציא' חוץ' מברכת' הלחם' וברכת' היין' שאם' לא' יא' מוציא' ואם' יא' אינו' מוציא' ומסוק' החס' ברכת' הלחם' של' מזה' ובה"ה' של' קידוש' כיון' דמטה' ניהו' אע"פ' שיש' מוציא' ואמאי' חזירו' הגאונים' דמי' שקדש' אינו' מקדש' טוב' לאחרים' . ואינו' כתבתי' בכללי' תורה' ומצות' שלי' דאין' זה' קושיא' דבפ' (י') כ"מ' (דף מח) גבי' שובדא' דינא' מלכא' כרך' רישתא' יחבי' ליה' כסא' לשמרון' כן' שעה' שהיה' להאור' כסא' זכירך' להו' ואמר' החס' שמתן' כן' שעה' דעבד' לגרמי' עבד' דהיינו' חר"ל' לעולם' . אין' מוציא' את' הרבים' ידי' חובתן' עד' שיאכל' כוית' דגן' . וכדבור' רש"י' ותו' בשם' בה"ג' דמי' אכל' כוית' אינו' מוציא' אלא' מי' שאכל' כוית' דגן' כמותו' שהינו' מתחייב' בבה"מ' אלא' מדרבנן' . אבל' לא' למי' שאכל' כדי' שביעה' שמתחייב' בבה"מ' מה"מ' דלא' אחי' דרבנן' ומפיק' את' החס' מה"מ' . ורקשו' רש"י' ותו' הא' יציאת' וחזרנו' אכלו' ושבשו' אפי' אי' חר"ל' . אכל' שמתן' כן' שעה' כוית' דגן' הוא' מ' מפיק' להו' ידי' חובתן' . ועוד' הקשו' עליו' החס' ושחרי' פוסקס' הא' קמ"ל' כל' הברכות' כולן' אע"פ' שיש' מוציא' . ופ' ה' הם' וז"ל' דודאי' מה"מ' אפילו' לא' אכל' כלל' יכול' להוציא' את' מי' שאכל' כדי' שביעה' משום' דכל' ישראל' ערבים' זה' לזה' למצות' ול"א' מי' שאינו' מתחייב' בדבר' אינו' מוציא' את' הרבים' ידי' חובתן' אלא' מי' שאינו' מתחייב' בדבר' כלל' כגון' חש"ו' . אבל' המתחייב' בדבר' אע"פ' שיש' מוציא' . והא' דאינו' מוציא' אחרים' ידי' חובתן' בבה"מ' עד' שיאכל' כוית' דגן' היינו' מדרבנן' כדי' שיוכל' לומר' שאכלנו' משלו' וזו' הורף' פ"י' התוס' ופ' וז"ל' . ואינו' כתבתי' שם' דלכ"מ' על' בה"ג' דהא' דאמר' לעולם' אינו' מוציא' את' הרבים' ידי' חובתן' עד' שיאכל' כוית' דגן' לאו' העובדא' דינא' קאי' ר"י' אלא' שמת' . בעלמא' איתמר' ומילתא' פסיקתא' נקט' ר"י' דבדלא' אכל' כוית' דגן' לעולם' אינו' מוציא' אחרים' ידי' חובתן' בשום' ענין' ואפילו' לא' אכלו' אלא' כוית' בלבד' ולא' כדי' שביעה' דאינו' חייב' בבה"מ' אלא' מדרבנן' אפי' אינו' מוציא' אותם' ידי' חובתן' וכ"כ' שאכלו' כדי' שביעה' שחייבין' בבה"מ' מה"מ' דאינו' מוציא' אי' חובתן' ויהיינו' לישיבא' דלעולם' דנקט' לומר' דבדלא' אכל' כוית' דגן' לעולם' אי' חובתן' מוציא' שיוכל' להוציא' אחרים' ידי' חובת' בה"מ' אפי' לא' תחייבו' בה' אלא' מדרבנן' כגון' שלא' אכלו' אלא' כוית' בלבד' אכל' בראש' כוית' דגן' לאו' מילתא' פסיקתא' היא' דפעמים' מוציא' אחרים' י"ח' כגון' שלא' אכלו' כדי' שביעה' דאינן' חייבין' בבה"מ' אלא' מדרבנן' כמותו' . ופעמים' אינו' מוציא' כגון' שאכלו' כדי' שביעה' דחייבין' בבה"מ' מה"מ' וכיון' דאינו' לא' אכל' כדי' שביעה' אלא' כוית' דאינו' חייב' בבה"מ' אלא' מדרבנן' לא' אחי' דרבנן' ומפיק' דאורייתא' דה"ל' אינו' מתחייב' בדבר' מה"מ' . ואינו' מוציא' אחרים' ידי' חובתן' והיינו' דלא' נקט' ר"י' למילתיה' בנוונא' דמוציא' אחרים' ידי' חובתן' . ולימא' הכי' מי' שאכל' כוית' דגן' מוציא' אחר' ידי' חובתן' משום' דלאו' מילתא' דפסיקתא' היא' דהא' אע"כ' שאכל' כוית' דגן' זמנין' דאינו' מוציא' י"ח' כגון' שאכלו' כדי' שביעה' . אבל' השתא' דקמ"ל' הוא' גונו' דאינו' מוציא' אחרים' ידי' חובתן' נקט' מילתא' דפסיקתא' דבשלא' אכל' כוית' דגן' לעולם' אינו' מוציא' בשום' ענין' אפילו' לא' אכלו' אלא' כוית' דגן' בלבד' . ואין' אנו' צריכים' לעצמם' של' בעלי' חס' משום' דאינו' יכול' לומר' שאכלנו' משלו' . אלא' ה"ע' כיון' דאינו' אכלו' כוית' דגן' דחייבין' מיהת' בבה"מ' מדרבנן' ואינו' לא'

לא חלל ואפי' מדרבנן אינו חייב ה"ל אינו מחוייב בדבר ואפי' בדרבנן אינו מחוייב בדבר אינו מוסיף אחרים ידי חובתן כדתן בפי' לולב הגזול מי שהיה עבד או אשה או קטן מקרא אומר וזהלל קאי עונה אחריהן מה שהן אומרי' ומקנני בפי' דמגילה הכל כשרי' לקרות את המגילה חוץ מתחם שוטה וקטן והא' הכל ומגילה חין אלא מדרבנן ואפי' אינו מחוייב בדבר אמר' י"ח ודק' ק"ל וז"ל מהא' דכל הברכות כולן אפי' שיא מוסיף - נ"ל דלק"מ לדעת בה"צ דס"ל דדווקא בברכות של דבריה' הוא דאם יא' מוסיף דאפי' בדרבנן נמי אינו מחוייב בדבר אינו מוסיף - ה"מ באינו מחוייב כלל כגון חש"ל אבל במחוייב בדבר כגון גדול אלא שיא' כבר מוסיף בדרבנן - והא' דנקט כל הברכות כולן אפי' שיא' מוסיף אפי' דבבה"מ אינו ק' כיון דכל הברכות דיוס הכי' ולא יא' מן הכלל אלא קצת ברכות של תורה כמו בה"מ וברכה התורה דהוי' מה"מ כדמנחם להדיא בפי' מה"מ (ר"כד) כל קרי' לי' יתדע שפי' ברכת המנוח לא הוי' בהאי' כלל דכל הברכות אפי' שיא' מוסיף דהא' ארי' שא"מ עד שיאכל כוית דגן דבר חיוב בה"מ מדרבנן הוא - אבל בשל תורה אפי' מחוייב בדבר אלא שיא' כבר א"מ ועצמא דערבות לא מהני כלום לקרותו מחוייב בדבר בשביל זה - וראי' לדבר מהא' נופי' דתניא כל הברכות אפי' שיא' מוסיף חוץ מברכת הלחם וברכת היין שאם לא יא' מוסיף ואם יא' אינו מוסיף ואמאי לא תני' נמי לבה"מ בהאי' חוץ שהרי בה"מ נמי אם יא' אינו מוסיף ואם לא יא' מוסיף שהרי אינו מוסיף עד שיאכל כוית דגן דה"ל לא יא' ומוסיף ואם לא חלל כוית דגן דה"ל יא' אינו מוסיף הרי שדין בה"מ שזה לברכת הלחם והיין בהא' מילת' ואמאי לא עריב ונמי לי' בהדיהו' - אלא ודאי משום דל"ד להו' לגמרי דאפי' דבהאי' בבא דאם יא' אינו מוסיף דמו להדדי לגמרי - מה"מ בבא דאם לא יא' מוסיף ל"ד אהדדי לגמרי - דאלו בברכת הלחם והיין שכל עצמן אינו מוסיף מדרבנן לעולם אם לא יא' מוסיף אבל בה"מ שם לו עיקר מה"מ באכל כדי שביעה אפילו באם לא יא' פנימים אינו מוסיף כגון שלא אכל אלא כוית בלבד דאינו מוסיף את מי שאכל כדי שביעה ועוד י"ס לי' להביא ראיה לדברי בה"צ שהרי תניא התם לא יפרסם אדם פרוסה לאורחים אפי' אפי' אכל עמהם כו' ובהלל ובמגילה אפי' שיא' מוסיף ומדנקט הלל ומגילה סתמ' ולא קתני ובברכת הלל ומגילה משמע דבמנות הלל ומגילה נופייהו איירי אפי' שיא' מוסיף ומדלא נקט שאר מנות של תורה ש"מ דווקא הני דמדרבנן נינהו הוא דאם יא' מוסיף אבל במנות של תורה אם יא' אינו מוסיף - והא' דלמ' התם בפי' רבא ברכת הלחם של מנה וברכת היין של ק"ה מאי כיון דחוב הוא מפיק או דלמא ברכה לאו חובה היא וע"כ לא קמבעי' לי' אלא ברכת היין של ק"ה אבל ברכת ק"ה נופיה כיון דלאו משום הגא' קאתי פשיטא ליה דאפי' שיא' מוסיף שהרי ע"כ לישנא כיון דחוב הוא מפיק דנקט היינו להוציא י"ח אם שמת אפי' שיא' מוסיף - וכה"ג דייקין בק"ה נופיה אם שמת ולא ענה חבירו מוסיף אפי' שיא' - ד"ל דמייירי בקידוש של י"ט או בקידוש שבת של יום דלאו דאוריית' נינהו - וה"מ משמע לי' מלשון רש"י שפי' ברכת היין שמברכין לפני קידוש מאי על אכילת מנה ומקדש ישראל לא תיבעי' לך דחובה נינהו ומפיק ע"כ קשיק הרב מקדש השבת שבקידוש שבת דשכיח ונקט מקדש ישראל שבקידוש י"ט דלא שכיח - אלא ודאי ס"ל דבקידוש שבת דמקדש השבת נמי לא מפיק דבשל תורה אם יא' אינו מוסיף דבזה ס"ל לרש"י בבה"ג וכמש"כ שם - ועוד פירש"י כיון דחובה הוא אכילת מנה חובה עליו וכן ק"ה חובה עליו וא"ל בלא הגא' כו' ומפיק ע"כ - נקט כאן ק"ה ושינה לישנא משל מגילה דנקט קידוש סתמ' ע"כ ה"מ דלמגילה אסבר לה במקדש ישראל שהוא קידוש של י"ט ואפי' של ליל י"ט אם יא' מוסיף שאינו אלא מדרבנן אבל כאן דנקט קידוש סתמא דמשמע נמי של שבת הוסיף היצ"ח היום ללמדנו דבקידוש של יום איירי דאפילו של שבת אינו אלא מדרבנן וכיון רש"י ללמדנו דבהאי' תרי קדושי איירי שזינן אלא מדרבנן ולא בקידוש של ליל שבת דה"ל מה"מ דבזה אם יא' אינו מוסיף - ועוד י"ל דהא' דקמבעי' לי' ברכת היין של קידוש משכחת לו דבקידוש נופי' אכתי לא יא' מנשי' יכול להוציאו אפי' מקידוש של ליל שבת דהוי' מה"מ אלא שמיירי שברכת היין של קידוש אפי' לרבך בשביל עצמו אלא בשביל חבירו וה"מ כגון שישב ואוכל בפי' מבעי' וחשבה לו דקי"ל פורס מנה ומקדש כדאמ' בר"פ ע"פ (ד' ק') ולדעת רוב פוסקי' א"ל לרבך ברכת היין ויכול לקדש ולהוציא את חבירו ידי חובת קידוש שהרי עדיין לא יא' בעצמו וא"ל לרבך ברכת היין בשביל עצמו אלא בשביל חבירו לחוד - וכה"ג מביע' לו לרבא ביה של קידוש מאי ופשיטא לי' התם מדאמ' ר' כי הוית ביר' פ' הו' מקדש לך וכי הוי' אפי' אריסא מדברא הוי' מקדש לאו אריסא הוי' מקדש להי' והוא עובדא איכא נמי לפרוש דשאר קידושי איירי ולא בקידוש של ליל שבת אפי' הא' דקאמ' וכי הוי' אריסא מדברא הוי' מקדש להי' היינו בשביל אריסא ולא להוציאו י"ח משום שומע כעונה הוי' אלא הי' מקדש ומקרא אומן וכן הוי' עוני' אחריו כ"ד ודבר מה שהיה אומרי' מה"מ איפסא לך בשיא' דרבא ברכת הלחם של מנה וברכת היין של קידוש אי' מאי מפיק או לא שהרי הא' דברכת הלחם וב"ה שאם יא' אינו מוסיף משום עצמא דברכה לבטלה הוא דכיון דלאו חובה הוא לא ליחסי' ולא לרבך וה"ל ברכת חבירו שמצריך בשבילו ברכה שלא לצורך ול"ש אם חבירו מוסיף ול"ש אם חבירו מברך לו והוא עונה אחריו כיון שאין חבירו מחוייב באותו ענה - באותו ברכה ה"ל ברכתו לבטלה לצורך לצורך אחרים והא' דנקט לישנא דלא ולא יא' משום דהא' בהא' תלוי דאם חבירו רשאי לרבך לו ואין כחא' משום ברכה לבטלה מוסיף נמי ואם אין רשאי לרבך לו אינו יא' ברכה לרבך ברכת הלחם של מנה ובר"ה של קידוש אי' לברכת הלחם וברכת היין דלמנא דמי וא"מ וה"ה שאינו רשאי לרבך לו משום ברכה לבטלה או דלמנא דמי לכל הברכות

ומותר לברך לו וה"ה דיכול נמי להוציאו דהא' בהא' תלוי ופשיטא לה מהא' דר"פ דאפי' בדבר קידוש לעצמו ויאל' מה"מ הדר מקדש לאריסא' דאפי' דהן עונין אחריו והוא לא היה מוסיף משום דקידוש של ל"ש הוי' מה"מ מ"מ ש"מ דאין כאן משום ברכה לבטלה במה שהיה מברך להו' ש"מ דב"ה של קידוש לכל הברכות דמי וממילא אפי' שיא' מוסיף דהא' בהא' תלוי וה"ה לברכת הלחם של מנה - וא"ל לדעת בה"ג הא' דתנן התם במס' ר"ה לענין תקיעת שופר חש"ו אינו מוסיף את הרבים י"ח ו"ה כל שאינו מחוייב בדבר אינו מוסיף את הרבים י"ח - והרי תקיעת שופר של תורה הוא ולא מתעט התנא' אלא אינו מחוייב בדבר כלל כגון חש"ו הוא דאינו מוסיף את הרבים י"ח הא' מחוייב בדבר אפי' שיא' מוסיף דאל"כ ה"ל למיחייב רבותא טפי דאפילו מי שמחוייב בדבר אם יא' אינו מוסיף וכ"ש חש"ו ומי שאינו מחוייב בדבר כלל - וי"ל דלמאי דפי' א"ש משום דתנן בפי' דר"ה (דף לב) סדר תקיעות שלש של שלש שלש ובגמ' שם אמרו מינו למידין שלש תרועות ושש תקיעות נאמרו ברה"ש חסידים נד"ת ואל' מד"ס ואיכא למ"ד התם א' מד"ס וכו' מד"ס - מ"מ לכ"ע א' מסדר תקיעות ג' של ג' הוי' מד"ס ואומן תקיעות סך מד"ס המחוייב בדבר אפי' שיא' מוסיף מש"ה תנן חש"ו וכל שאינו מחוייב בדבר אינו מוסיף את הרבים י"ח בתקיעת דמילתא פסיקתא היא דאפי' תקיעות הללו של ד"ס א"מ את הרבים י"ח משא"כ המחוייב בדבר ויאל' אפי' שבתקיעות של ד"ס אינו מוסיף בתקיעות של ד"ס מיהא יכול להוציא אריסא - כ"ז כתבתי שם לדעת בה"צ והבא"ז עוד ראיות לדבריו וכתבתי שכ"ד רש"י והרמב"ם והראב"ד בהשגות והרמב"ן בס' מלחמות וזהו א"ש דברי הגאונים שהביא הטור דס"ל כדעת בה"ג וסייעתו דבשל תורה אם יא' אינו לפיכך אחריו דמי שקידש לאנשי ביתו ובה' לאנשים אחר' אינו מקדש להן דכיון דלא אינו מוסיף ומייירי מקידוש של ליל שבת דהוי' של תורה והטור הלך בשעט ההוא' וכדע' הרא"ש שם בברכות לפיכך תמה עליהם אבל לק"מ דהגאונים קיימו בשעט בה"ג וסייעתו ובמס' כ' - ומה שכתב הטור ובה"ג חולק אם בא אצל אחר' שא"י לקדש מקדש להן כו' אין פי' דברי בה"ג כפי' הבנת הטור דל"כ תקשה דידיה אדריה דהא' גבי של תורה כגון בה"מ ס"ל דאם יא' אינו מוסיף אלא י"ס לפי' בתרי גווי' דהגאונים שאמ' אינו מקדש להן היינו להוציא י"ח משום שומע כעונה ומשעמא דאמרו ובה"ג שמקדש להן היינו שגונין אחריו מה שהוא אומר כדתן לגבי הלל מי שהיה עבד או אשה או קטן מקרא אומר וזהלל קאי עונה אחריהן מה שהן אומרי' וה"מ גבי קידוש דהוא אין מוסיף י"ח אלא הן יוצאין בעצמית עצמן וקמ"ל דאם יודיעין לקדש ח"מ להם - ואפי' דקי"ל כל הברכות אם יא' מוסיף ואפילו קידוש וב"ה של קידוש נמי דניא הכי וכמש"כ ולא הוי' ברכה לבטלה ס"ל לבה"ג דה"מ לברך נמי שאינו בקי דל"כ בפי' אלא אינו מברך להבקי דה"ל ברכה לבטלה כיון שיכול לברך לעצמו ואפי' דהגאונים ובה"ג חזא לישנא נקטו ל"ל בה' כיון דלאו חד גברא אמרניהו וכן דרך חז"ל כל חד וחד נקט לישנא דידיה וצריך לעמוד על כל דברי כל אח' ואח' במאי מיירי א"ל הגאונים מיירי בקידוש ליל שבת דהוי' של תורה וכדלחמין והבה"ג איירי בקידוש של יום של שבת דאינו מה"מ אלא מד"ס דאמר' בפי' ע"פ (דף ק') וזו את יום השבת לקדשו וזכריה על היין אין לי אלא בלילה ביום מניח"ל וזו את יום אסמכתא בעלמא היא שהרי אינו אומר אלא בפי' הג' בלבד ואינו מוסיף שום דבר מק"ה וכ"כ הראב"ד בפכ"ט מה"מ ובדרבנן אפי' שיא' מוסיף ע"כ כתבתי שם בכללי חומ' שלי : **דרי'** נחבאר דעמנן של הגאונים שאמרו דמי שקידש לאנשי ביתו ובה' לאנשים אחרים א"מ להם משום דהואיל ויא' אינו מוסיף וכדעת בה"ג וסייעתו וע"כ אפילו לפי בברא' זו ל"א דאם יא' אינו מוסיף אלא בשל תורה אבל בשל דבריהן אפי' שיא' מוסיף וכמו שכתבתי ואס"ד דזכירה בלבד הוי' זכירה א"כ ק"ה לאורייתא בהרפור בעלמא סגי ליה ומדרבנן משום דתיקנו ברכה בפי' דיבור א"כ אפילו יא' ידי ק"ה אמאי ח"מ דהא' ידי קידוש של תורה דסגי ליה בהרפור א"ל לשומע כעונה דנימא דוק בצדור שהוא מחוייב בדבר ול"ה הוא דמוסיף אבל אם יא' אינו מוסיף ואי' משום הברכה של קידוש ושל יין הא' בדרבנן אפי' שיא' מוסיף - אלא ודאי זכירה בפה' היא דלישנא לכולהו זכירות מוכרת עמלק דגלי לן קרא ביה דזכור בפה' הוא ומה"מ לא יא' בהרפור מש"ה אם יא' אינו מוסיף דה"ל א"מ בדבר והשומע ממי שאינו מחוייב בדבר ל"א שומע כעונה : ולפי מה שכתבתי אפילו למ"ד הראב"ד כדב' דמיי"מ הזכרת יצ"מ אינו אלא בפה' כמו של עמלק ולרבינא התירו לב"ק להרפור בק"ש משום דהרפור כדבור דמי ויוצא בזה י"ח ק"ש ומשום כ"ק לא נאסר בהרפור בלאשכחן בסני' אבל לא התירו לו להזכיר י"ח בפה' אפי' דאפילו לרבינא א"י ידי הזכרת יצ"מ בהרפור - משום דב"ק אסור בד"ת מתקנת עורא כדאמר' בגמרא ויש כתב' חכמים לעקור דבר מה"מ בשב' ואל' תעשה כדאמר' בפי' האשה רבה (דף ז') והרי לר"ח דס"ל הרפור לאו כדבור דמי אפי' לא התירו לב"ק להוציא בפה' ק"ש וב"ה שפי' נמי י"ח בהרפור להחליקין על הרמב"ם אפי' שיא' דשל תורה הן והיו משום דיש כח ביד חכמים כו' וכדלחמין וא"ל הא' דאקשי ליה ר"ח לרבה שם בפי' האשה רבה דס"ל אין ב"ד מתנין לעקור דבר מן התורה מעל האזה' אומל ועובא דחשיב להו' התם אמאי לא חשיב לה נמי להא' דבשל קרי' שאינו מוסיף י"ח של תורה משום תקנת עורא דדבריהן דבשלמא תק"ש לא אקשי אפי' שיא' מוסיף ס"ל הרפור לאו כדבור דמי ואינו יוצא ידי חובת ק"ש בהא' דמהררר בלבו משום דלמנא ס"ל לרבה כשמואל דאמר' ק"ש דרבנן א"מ ס"ל הרפור כדבור דמי ובהאי' שטי' נחא' הא' דלא אקשי ליה מבה"מ דלכ"ע דאורייתא הוא ולא התירו לו אלא להרפור ב' דלמנא ס"ל לרבה הרפור כדבור דמי וע"י הרפור יוצא ידי חובתו : אבל י"ח דלכ"ע הוי' מה"מ א"ש דכ"ע מודו לגבי

שיאנת אריה דיני הזכרת יציאת מצרים סימן יג

הן ואי תפלה דאורייתא הל"ל דמהרהר בתפלה נמי • ובגמ' מוכיח שם מדתקוה
עומד בתפלה ומברך שהוא בעל קרי לא יפסיק אלא יקצר טעמא דאחילי הא לא
אחילי לא יתחיל ואפי' בהרהר ח"ו להחיל ואפי' למ"ד התם הרהור לאו כדבור
דמי ואין יוצא ידי חובתו בהרהור מ"מ אפי' שצקרו חכמים דבר מן התורה לגבי
בעל קרי שהרי אין יוצא ידי חובת ק"ש ובה"מ לאחריו של תורה ע"י הרהור אפי'
חיוק דבמנהג של תורה חייבונו להרהר בה ומדלא חייבו להרהר בתפלה ש"מ
דאינו של תורה וכמו דאינו מברך לפנינו ולאחריו של ק"ש ועל המזון לפנינו אפילו
בהרהור משום שאין של תורה כדאי' התם • ה"נ ה"ט דתפלה • ובהדיא אמרי' התם
אבא דאר"י אמר ויציב דאורייתא • ואפי' אמר ויציב דאורייתא לברך לאחריו •
וה"נ אפי' אמר דתפלה דאורייתא אם לא התחיל אחרי לא יתחיל • ומש"כ בתפלה מ"מ
בבעל קרי שאינו מתפלל היינו שאינו מתפלל תפלה בנפשו אלא אומר הוא לעצמו
תפלה קצרה כו' אינו בתשומת דלא ה"ל להגמ' להחזיק אלא לפרש • ועוד אמר'
ש"ס לתפלה עיקר מן התורה אלא שנוסח זה של וי"ת הוא מדרבנן א"כ כמו דאמרי'
התם לר"י דאמר אמר ויציב דאורייתא לברך לאחריו ומש"כ מ"מ מברך אי משום
יציאת מצרים הא אידבר ליה בק"ש ופרקי' ונימא הא ולא ליבני הא ומש"כ ק"ש עדיף
דאינו בה תרתי • ומשמע דקורא ק"ש ככל אדם דהיינו כל הג"פ דכל הג"פ ק"ש
מיקרו כמש"כ הרמב"ם ברפ"ק מהל' ק"ש וס"מ מפני שקורא פ"א של ק"ש דאוריית'
מפני יציאת מצרים שבה קורא את כולה כתקנת חכמים • וה"נ אם קייב להתפלל
מן התורה ח"כ היה ראוי ג"כ שיתפלל כל מוסח התפלה בתקנת חכמים ואפי' ש"ס
לדחות זה בדוחק מ"מ אין מראה • ועוד הרי ברכת המזון נמי עיקרו מן התורה והמסמך
שלו מדברי סופרים כדאמר בפ' שלשה שאכלו (דף מה) וכנוש"כ הרמב"ם ברפ"א
מה"ב וגם ק"ל הטוב והמטיב לאו דאוריית' כדאמרי' בפ' שלשה שאכלו (דף מה) א"כ
ממ"נ אם בעל קרי מברך בה"מ בנפשו בתקנת חכמים וגם הטוב והמטיב א"כ
נוסח תפילת וי"ת יהא גם כן בלבו הו"ל עיקר תפלה ד"ת כמו עיקר בה"מ
ואחרי לא תנין נמי לתפלה בהדי ק"ש ובה"מ לאחריו דבעל קרי מהרהר ביה ואם
אינו מהרהר אלא עיקר בה"מ בקצרה ולא כפי נוסח דדברי סופרים ולא הטוב
והמטיב שאינו של תורה א"כ יהא נמי עיקר תפלה של תורה בקצרה וכמו דתקן
ועל המזון מברך לאחריו ואפי' שאינו מברך כתיקון חכמים ה"נ ה"ל למיחזי נמי
לתפלה בהדי בה"מ דהא דמו להדי' שמהרהר בהן את חוב התורה שבהן לחוד ולא
בתקנת חכמים שהוסיפו על של תורה אלא ודאי ש"מ דאין לתפלה עיקר מן התורה
וכל עצמו אינו אלא מדרבנן הלכך אינו מהרהר בלבו כלל אבל בה"מ וקורא דאוריית'
ואפי' לר"י דאמר ק"ש דרבנן מ"מ יציאת מצרים שבו ד"ת הוא הו"ל ואיך לאו עיקר
מן התורה מהרהר את הכל בלבו אפי' מלתא דרבנן שבהם שהוסיפו על עיקר של
תורה דכיון דאי' עיקר מן התורה מהרהר את הכל כשאר כל אדם דלא פלוג רבנן
וער מ"מ הרמב"ן ובגמ' סוכה אמרו כו' והקשו מלובל כו' עד הא דאורייתא הא
דרבנן השיב עליו הכ"מ היינו לפי שכבר התפלל תפלה א' ביום ההוא או
נשאר לו שהות להתפלל אותה או יאמר תפלה קצרה ביותר • שהוא חייב מן התורה
ע"כ • הנה מש"כ או כשאר לו שהות להתפלל אותה לא דק בזה דמה • בך ששאר
לו שהות להתפלל אותה אפי' דמלות תפלה מן התורה דמי ללובל דאפי' נשאר
שהות עדיין ביום ליעול לולב כיון דהוי מן התורה חייב להפסיק אכילתו כדתקן טעלו
על שלחנו וכדאמרי' התם בגמ' • ומש"כ או יאמר תפלה קצרה ביותר אינו מראה
דא"כ לא ה"ל לנפשו אלא לפרש • מ"מ מה שכתב היינו לפי שכבר התפלל תפלה א'
ביום ההוא זה י"ס לו מקום שהרי האי ואם התחילו אין מפסיקין גבי • מנחה תנין
לה בפ"ק דשבת (דף ט) ומסתמא מיירי בדרך סתם אדם שמתפלל כתיקון חכמים
ומסתמא התפלל כבר של שחרית שומנה עבר קודם זמן תפלת מנחה א"כ כבר יצא
ידי חובת תפלה של תורה של אותו היום דאינו חייב להתפלל מן התורה לדעת
הרמב"ם אלא פ"א ביום • מ"מ אחי ק"ל דהא כסיפא דהא מתני' דואם התחילו
אין מפסיקין תקן מפסיקין לק"ש ואין מפסיקין לתפלה וקא' דייק שם בגמ' והא תני
לה רישא אין מפסיקין ומש"כ סיפא איתאן לד"ת דתניא חזירים שהיו עוסקים בתורה
מפסיקין לק"ש ואין מפסיקין לתפלה • והרי לפ"ד הרמב"ם ק"ש ותפלה שניהם
לכן עיקר נדברי תורה ותוספות מדברי סופרים דקריאת שמע פרשה ראשונה
היו מן התורה כמש"כ למעלה סי' ב' וכן פסוק אחרון של פרשה ויאמר מפני יציאת
מצרים שבה והשאר תמוס' שהוסיפו חכמים על של תורה • וכן תפלה י"ס לה עיקר
להתפלל תפלה קצרה פסח אחת ביום וחוס' של ד"ס להתפלל וי"מ ג"פ ביום • וא"כ
במאי מיירי הא דחזירים שהיו עוסקים בתורה דמפסיקין לק"ש וא"מ לתפלה • או
מיירי שלא יצאו עדיין ידי חובת ק"ש של תורה א"כ כשה"ג לתפלה נמי מפסיקין
אם לא יצאו עדיין ידי חובת תפלה של תורה ואי מיירי דכבר יצאו ידי חובת תפלה של
תורה א"כ כשה"ג לק"ש נמי א"מ אם כבר יצא י"מ ק"ש של תורה כגון שכבר קרא
פרשה ראשונה של ק"ש והוכירו נמי י"מ • ומאי פסקא דמי גבי ק"ש
דמפסיקין וגבי תפלה דאין מפסיקין כיון דלשניהם י"ס לו עיקר מד"ת וחוס' מד"ס
שהיה שוין דמפסיקין לעיקר של תורה והין מפסיקין לחוס' של דברייתא • אלא ודאי
אין לתפלה שום עיקר ושום מד"ת וכל עצמה אינו אלא מד"ס והשתא פסקא
תנא למיתלא מפסיקין לק"ש לעיקר של תורה מיהא וז"מ לתפלה כלל דל"ל שום
עיקר מן התורה וכולה מילתא דידה אינו אלא מד"ס • עוד כתב הרמב"ן ועוד
שמי' שאלם ולא התפלל בשחרית ובמנחה נסתפק בעצמו שפך התפלל ספק • לא
התפלל א"כ לפ"ד הרב היה צריך לחזור ולהתפלל והם פסקו לעולם • בכל ספק
תפלה

דלגבי הזכרת יציאת מצרים לאו כדבור דמי אחרי לא אקבי ליה מיניה • הא לק"מ
דהא בלח"ה אחי מילי טובא דה"מ לאקשו' ליה מנייהו ואפי' לז' קחשיב להו
כגון הרבנות והביתא מתוך לתמוס' ותחית' ובלתו דאין דומין את השבת בשבת
לר"ע וערבה שאינו דומה את השבת מדרבנן כדתקן רפ"ד • דסוכה וכה"ג רבות
בזבחים פ' התערבות ובשאר מקומות בגמרא רבו מלמנות ואטו כרונאל לחשיב
וליוול לכולהו • הרי מתבאר לנו באר הטיב דזכירת יציאת מצרים לאו כדבור דמי
אלא שראיתי להרמב"ן בפ' התורה פ' כי תלך ע"פ וטור את אשר עשה ה' אליהך
למרים שכתב שזה הורה ללשון הרע שזכור את אשר נעשה למרים הדקת
שלקתה בנרעת על שדברה לה"ר על משה רבינו אחיה וזכירה זו מ"מ היא כמו
זכירת שבת ושל עמלק וכמו זכור את היום אשר יצאתם ממצרים שכולן מלות הן
ומביא לשון הספרי כשהוא אומר ולא תשמו את כל המלות האלה הרי מש"כ בתורה
אומר • ח"ס מת"ל אם לא תשמעו לי להיות עמלים בתורה וכן הוא אומר וזכור
את יום השבת לקדשו יכול בלב כשהוא אומר וזכור הרי שמירת הלב אמורה הא
מה אני מקיים וזכור שיהא שונה בפ"ק • וכן הוא אומר וזכור אל תשכח • וכן
הוא אומר וזכור את אשר עשה כו' למרים • יכול בלבך כשהוא אומר השמר בנגע
הנרעת לשמור הרי שמירת הלב אמורה ומה אני מקיים וזכור שיהא שונה בפ"ק
וכה"ל וזכור את אשר עשה לך עמלק יכול בלבך כשה"ל לא תשכח הרי שכתב הלב
אמורה • הא מה אני מקיים וזכור שיהא שונה בפ"ק • ופי' כי אללם השמר בנגע
נרעת מנגע נרעת לישמור מאוד שלא תבואך ולעשות בה ככל אשר יורו אחכם
הכהני' הלוים וזכור את אשר עשה לך למרים שיהא מזכיר זה בפס' תמיד כו' וזו מלת
מכלל התרי"ג מצות ושכחה ב"ה וכל המוטים המלות אחריו ע"כ • וז"ל שבתחילת
דברי הספרי שהביא י"ט ע"כ וכן צריך לגרוס וזכור את י"ה לקדשו יכול בלבך
כשה"ל שמור הרי שמירת הלב אמורה ואשמור שבדברי' אחרונות קאי וזה מבואר
מ"מ למדנו מדברי הספרי הללו דגלי לן דאורייתא וזכירת שבת ושל מרים ושל עמלק
בכל א' ואחד קרא יתירא ללמוד על זכור שנאמר אללו שהוא בפס' מפני שזכירת
הלב כבר אמורה הלא"ה ה"ה דזכור אינו אלא בלב ולא הוי ילפינן זכירה א'
מחברת' דגלי לן בה רחמנא דזכור דידה הוי צה • א"כ גבי זכירת יציאת מצרים דלא גלי
לן על זכור דיד' שהוא בפס' דווקא בהרהר בלב נמי סני • ומזכירות הללו דאמרן
א"ל למילף לזכירת יציאת מצרים דהא ה"ל שלשה כתובים הבאים כאחד דשבת ודמרים
ודעמלק דכתב רחמנא קרא יתירא דזכור דידה הוי בפס' דווקא ושלשה כתובים
הבאים כאחד לכ"ע אין תלמודין כדאי' בהרבה מקומות בגמרא • ואחרי נמא
דזכירת יציאת מצרים בהרהר בלב נמי סני ליה יציאת מצרים לענין הלכה כיון דכבר נאמרו
שלו דאין אדם יוצא ידי חובת הזכרת יציאת מצרים בהרהר אפילו אח"ל דהוא דספרא
לא ס"ל הכי נקטינן בגמ' שלנו • ועוד הא קי"ל סתם ספרא ר"ש הוא א"ל דס"ל
לגמ' דין דיחידאי הוא ורבנן פליגי עליה וכ"כ אם נאמר דווקא למ"ד הרהור
כדבור דמי הוא דלא ידי' חובת הזכרה בהרהור • אבל למ"ד לאו כדבור דמי אינו
יוצא ידי חובתו בהרהור דכ"ס דא"ש דהא פלוגתא דתנאי היא בפ' שאל אי כדבור
דמי או לא וי"ל דהוא דספרא אחי' במ"ד כד"ר ואין קי"ל דלאו כדבור דמי
הילכך אינו יוצא ידי חובת הזכרת יציאת מצרים בהרהר כן נ"ל :

סימן יד דיני תפילה

ראיתי לברר כאן שורש א' אם יש לתפלה עיקר מה"ת או כל עצמה אינו אלא
מד"ס • דע שהרמב"ם כתב בפ"א מה' תפילה מ"ע להתפלל בכל יום
שנאמר ועבדתם את ה' כו' מפי השמועה למדו שצבורה זו היא תפילה שג' ולעצמו
בכל לבכם אמרו חכמים איזה היא עבודה שכלל זו תפילה ואין מנין התפלה מה"ת
ואין מנחה התפלה מה"ת ואין לתפלה זמן קבוע מה"ת ע"כ • וק"ל דבפ' מ"ס (דף
ך ע"ב) תקן גמ' ועבדים וקטנים פטורים מק"ש ומן התפילה וחיובין בתפילה
ובגמרא אמרי' וחיובין בתפילה דרחמי ניעהו מ"ד הו"ל וכתב ערב ובקר ונהרים
כו"ע שז"ר דמי קמ"ל • והשתא ל"ל טעמא משום דרחמי ניעהו ת"ל
דמדאורייתא ה"ל מ"ע שלא הו"ג • ואפי' דאזו רבנן ותיקנו זמנים קבועים לתפילה
מ"מ לא לעקור ד"ת קאזו דר"י • והיו גמ' ועבדים פטורים • אלא להוסיף על ד"ת
קאזו ועוד האין ס"ד לפטור מן התפילה משום דכתיב ערב ובקר כיון דמה"ת אין
לה זמן קבוע • וי"ל דהא דקאמר טעמא משום דרחמי ניעהו היינו לחייב את הנשים
בכל ג' תפילות הקבועות בכל יום מדרבנן דסד"ל דה"ל מ"ע שז"ר • ולא לחייבו
אלא בתפלה א' ביום שהיובו מה"ת ובכל נוסח שיריה שיי"ח בזה מחזיק של תורה
קמ"ל משום דרחמי ניעהו חייבין בכל התפילה • ובנוסח שתיקנו רבנן ויהרמב"ן בס"ה
חלק מ"ע סי' ה' השיב עליו ואמר שכבר ביארו חכמים בגמ' שתפלה מדרבנן כמו
שאמרי' בפ"ג דברכות לענין בעל קרי שקורא ק"ש ומברך על המזון ואינו מתפלל
והעלו הע"ס ק"ש ובה"מ דאורייתא ותפלה מדרבנן ובגמרא דסוכה אמרי' גבי תפלה
דתקן ואם התחילו אין מפסיקין והקשו מלובל דתקן טעלו על שלחנו אלא מפסיק
והשיבו בדרך חומה מאי קשיא הא דאורייתא הא דרבנן • והכ"מ השיב עליו ומה
שאמרו בב"ק שאינו מתפלל היינו שא"מ תפילה זו בנוסח זה ג"פ ביום אבל אומר
הוא לעצמו תפלה קצרה פ"א ביום • ח"כ"ס כח ביד חכמים לעקור דבר מן התורה
כדאיתא בפ' החשה רבה ע"כ • הנה מש"כ דים כח ביד חכמים לעקור דבר מן התורה
התורה אחת אמר אבל גבי בעל קרי חיוקן שלא רנו חכמים לעקור דבר מן התורה
גביה ידיה שהרי חייבו אותו להרהר ק"ש ולברך על המזון לאחריו משום דמדאוריית'

ערב כו' משום דתפילה מה"ט היא ואין לה זמן קבוע מה"ט והוא אומר דמדרבנן
היא ומביא ראיה מהא גופיה דאש"ג דכתיב ערב כו' מ"מ לא ה"ל מ"ע שה"ג
אפילו את"ל תפילה מדרבנן. הא איכא למימר דוקא משום דתפילה דאורייתא לא
ה"ל מ"ע שה"ג הואיל ומדאורייתא אין לה זמן קבוע וה"ל כעושה מן הקושיא תירוצו
ומ"ש דאלת"ה ה"ל להזכיר שם גס את תקנתם כו' דברים אלו אינן להם שחר וא"י
מהו סח ומ"מ מ"ש שמה שתיקנו אלו ומניס אינן לעיננו רק למנוח יתברר בס"י
שא"ג כו' בס"ד : **והנהדר** לענינו הרי נתבררו דברי הראשונים בענין זה אי
תפילה ד"ת או מד"ס ועתה נחוי אנו מה שיש לדקדק בזה בס"ד
והנה יש לי לדקדק בזה למש"כ הרמב"ם בחבורו מ"ע להתפלל בכל יום שא"ג ועבדת'
מפי השמועה למדו שצבורה זו היא תפילה שאמר ולעבדו בכל לבבכם איזה
היא עבודה שכלב היא תפילה והרי בפ' היה קורא (דף י"ד) אומר בדין היא
שיקדי' שבע ליהיה אש שמוע שזה ללמוד וזה ללמד ופריך אש ויהיה אש שמוע ללמד
הוא דלית ביה ולעשות לית בה והא כתיב וקשרתם וכתבתם ואמאי לא פריך
נמי מלעבדו בכל לבבכם דכתיב בפ' והיה אש שמוע דקד' לקראי דוקשרתם וכתבתם
אי האי קרא' לעבדו בכל לבבכם בתפילה מיירי ותפילה מה"ט היא ח"כ דלחוי
בתפילה מיירי. ואש"ג דברים מסכת תענית אמ' גבי מוכרים גבורות בשמים
וממאי דבתפילה דמיא ולעבדו בכל לבבכם איזה עבודה שכלב זו תפל' ואמרי' ליה
ונחתי משר ארבעם בשמי' ו"ל דאינו אלא אסמכתא בעלמא. וז"ל לדעת הרמב"ם
דמה"ט לא מייתי לקרא' לעבדו בכל לבבכם אש"ג דבתפילה מיירי. ומשום דקרא'
לישנא לעשות לית ב' ותפילה כיון דמנוחה תליא בדבור פה לאו מעשה מיקרי
כדאמ' בפ' מנחת חלוה (דף קד) דמה"ט קרי' לא מעבדא משום דכתיב ככה
יעשה כל דבר שהוא מעשה מעבד וקרי' לאו מעשה הוא. א"כ לא דייק הגמרא
כולה האי וכיון דמשבת ליה לסירכא דידם מוקשרתם וכתבתם הכתובים בקרא'
בהדיא לא חש למפרך מתפלה דליתא מדרשא לעבדו. עוד יש לי להקשות לדעת
הרמב"ם דהפ' הוי מ"מ מה"ט ואין לו זמן קבוע מה"ט וע"כ לדידה ו"ל כל אימת
שמתפלל ביום או בלילה יולא יד' חובתו וכ"כ בס' החינוך במנחת תפילה ודבר
פשוט הוא שהרי הני קראי דמייתי להו למנחת תפילה לא נאמר בהן יום דווקא
ומנחתו ביום ביום בין בלילה בלילה שעה מהם שיראה. א"כ הא דתקן בספ"ב
דמגילה (דף כ') זה הכלל דבר שמנחתו ביום כשר כל היום ודבר שמנחתו בלילה
כשר כל הלילה ה"ל למיתני נמי בהאי זה הכלל דבר שמנחתו ביום ובלילה כשר כל
היום וכל הלילה ומאי נינהו מנחת תפי' שכשר מה"ט כל היום וכל הלילה כמו שתקן
החם ברישא כל היום כשר למגילה והלל ותפיל' מוספי' ה"ל למיתני בספ"א
למנחת תפילה של תורה ואש"ג דמדרבנן יש לחפ' ומניס קבוע ואין כשרים כל היום
והלילה אפ"ה כיון דמה"ט כשר כל היום וכל הלילה ה"ל למיתני וכדתי' החם
לאכילת פסחים דאמר החם זה הכלל דלילה לאתווי מאי לאתווי אכילת פסחים
ודלא כר"א ב"ע דאמר דאין זמן אכילת פסחים אלא ע"ה מה"ט ומייתי לה מנח"ט
כדאמר החם. והרי אפילו לר"ע דפליג עליה וס"ל לאכילת פסחים כשר מה"ט כל
הלילה מ"מ מודה דמדרבנן אינו נאכל אלא עד חצות כמו כל הנאכלים ליום אחד
שאין נאכלים אלא ע"ה מדרבנן משום שיש שלא יבא לאכלן לאחר שיעלה ע"ה
כדמוכח בס"פ איזהו מקומן (דף נ"ו) גבי הא דתקן הפסח אינו נאכל אלא ע"ה ואפי'
בדעבד אש לא אכלן קודם חצות אסור לאכול לאחר חצות וכ"ד הרמב"ם ובמש"כ
למעלה בתשובה סימן ד'. ואפ"ה מייתי לה בזה דדבר שמנחתו בלילה כשר כל
הלילה אש"ג דמדרבנן אינו כשר לא"ה מ"מ כיון דמה"ט כשר תנין לה דכשר כל
הלילה מה"ט ה"ל ה"ל דבר שמנחתו ביום ובלילה לאתווי תפילה דכשר כל היום
והלילה מה"ט אש"ג דמדרבנן אינו כן כמו דתי' לאכילת פסחים דהוי נמי כה"ג.
דבשלמא שאר מנחת שכשירים כל היום והלילה כגון ציטת ותפילין למ"ד לילה ומניס
הוא לח קתי' משום דלא שייך למימר בהו כשרים כל היום וכל הלילה שאין מנחתו נהוג ולא שייך
למימר כשרים כל היום והלילה אלא בדבר שפטר ממנחתו בשעה א' אלא
שכשירים בלילה שעה מן היום והלילה שיעשה מנחתו כמו כל הני דחשיב להו במתני'
דבר שמנחתו ביום כשר כל היום ומגילה והלל ותפילת מוספין וכל הני דחשיב החם
דנגמור מנחתו בפ"ה אש קרא מגילה והלל ותפילת מוסף והקריב מוסף בפ"ה
י"א וא"כ לעשות כל היום כולו אלא דבאיה שעה מן היום שיקיים מנחתו כשרים
בכל היום אבל דבר שנהוג כל היום והלילה כולו ולא נפטר ממנחתו בשעה אח' מן
היום והלילה לא שייך למימר בהו כשר כל היום שהרי אין כשר לעשות בכל היום
באיה שעה שיראה אדרבה אין כשרים כל היום דאי לא עבד להו שעה אח' אין לה
תקנה אח' וזהו למנחת שא"י לתקן ומה"ט לא תני למנחת סוכה שנהוג ביום ובלילה
בדבר שנהוג ביום ובלילה. וכן ציטת ותפילת למ"ד לילה לאו זמנים הוא לא תני להו
בדבר שמנחתו ביום משום דאין נגמור מנחתו בשעה א' א"כ אדרבה אין כשרים כל
היום וכן סוכה א"ל שכשיר' כל היום והלל' מה"ט כיון דמנחת' כל היום והלל' כולה
אבל תפי' אי מה"ט הוא ה"ל למיתני דכשירה כל היום והלילה שהרי אין מנחתו
נהוג אלא שעה א' מן היום והלילה. וי"ל דלא תני תנא בזה הכלל אלא מילתא
דרבותא כגון ז"ה דלילה לאשוקי מדרבנן ע. וזה דיוס אמר החם לאתווי סידור
וסילוק בויכין כר"י לאשוקי מרבנן דפליגי עליה דאמר החם. אבל לא חש למיתני
ז"ה דיוס ולילה לאתווי תפי' דמילתא דפשיטא היא כיון דלא קבץ לה תורה זמן
באיה שעה מן היום והלילה דודאי כשירה כל היום והלילה. ואש"ג דבהא דחשיב

בתפילה שאינו חוזר ומתפלל מפני שהיא מדרבנן ע"כ. והש"ב הכ"מ אפשר לומר
שלא אמרו ספק התפלל ספק לא התפלל שאינו חוזר ומתפלל היינו דווקא בשלא
נסתפק לו בכל תפילת היום והוא אבל אם נסתפק לו כן חוזר ומתפלל ואפי' נאמר
דנסתפק בכל תפילת היום נמי פטור י"ל שמתפלל תפלה קצרה וכן רבי
יחזקאל לא היה מגלי תפל' גמורה ב"פ בוי"אבל בכל יום היה מתפלל תפלה קצרה ע"ד
סכתבתי ולא הוטרבו להזכיר תפלה קצרה זו בגמרא להיות הדבר פשוט שלא תעקר
מנוה דאוריית' ממקומה ע"כ גם זה אינו נכון שהרי ר"ה החם בפ' מי שמתו א"מ ספק
קרא ק"ש ספק לא קרא חוזר וקורא ספק התפלל ספק לא התפלל אינו חוזר ומתפלל
ופליג אר"י דהיינו החם ספק קרא ק"ש אינו חוזר וקורא מ"ט ק"ש דרבנן. ור"ה ס"ל
ק"ש דאורייתא וספיקא לחומרא והרי ספק ק"ש ע"כ מיירי דומיא דספק התפלל
ובספק התפלל לדעת הרמב"ם מיירי בע"כ שודאי לו שהתפלל עיקר תפל' של תור'
וא"כ בספק ק"ש מיירי נמי בכה"ג שקרא ודאי עיקר ק"ש של תורה ואינו מסופק
אלא על חוס' של דבריהן. א"כ מ"ש בק"ש שחוזר ואומר תוס' של דבריהם ומ"ש
תפל' שא"מ ומתפלל תוס' של דבריהן הא ודאי דא ודא אחת היא ואין טעם
לחלק ביניהם. אלא ודאי אין לתפילה עיקר כלל מה"ט וכולה מילתא של ד"ס
היא אבל ק"ש יש לה עיקר מה"ט הילכך ספיקא לחומרא אבל תפלה דכולה
מילתא דידה מד"ס ספיקא לקולא. ובספר מניחת אסתר דחי את ראיות הרמב"ן
כמו בעל כ"מ וכבר נתברר שדבריהן דחויין : **עוד** כתב בעל מ"ה על דברי
הרמב"ן ומה שכתב עוד על דברי הרב שכתב בחבורו הגדול שומני
התפילה אינם מה"ט ואמר אש כן שאינו חובת מה"ט להתפלל בכל יום מתני' יהיה
החיוז. נ"ל שלא השגיח על דברי הרב שהרי הוא כתב בדבור שמי"ע להתפלל בכל
יום וכו' הרי שמונה בכל יום ואש כתב אח"כ שומני תפילה אין מה"ט פירוש שאין
זמנו קבוע באיה שעה מן היום יתפלל כי מה"ט הראשון בידו להתפלל איזה שעה
שיראה אלא שהמים תיקנו לה ומניס בזמן הקרבת התמידים וזו פירוש תפילה כנגד
תמידין תקנו לפי מ"ש המגדול עוז בתפילת ה"ט בחבור הרב ונכון הוא ע"כ.
ושארי ליה מרי' לכתוב על אכילת של ישראל הרמב"ן שכתב שלא בהשגחה אבל
באמת הרמב"ן השגיח בעינא פקחא אבל הוא לא השגיח בדברי הרמב"ן שהוא
ז"ל לאו לדעת הרמב"ם כ"כ דודאי ס"ל דמ"ע להתפלל בכל יום פ"ה כמ"ש
בהדיא והרמב"ן שם מביאו אלא שלאחר שסתר הרמב"ן את דברי הרמב"ם שכתב
שמ"ע מה"ט להתפלל בכל יום מהא דספק התפלל דא"ה ומתפלל אפילו אם לא
התפלל שחרית ונסתפק לו במנחה אש"פ שאינו ודאי שהתפלל באותו היום כלל מ"מ
א"ה ומתפלל מספק ש"מ דאין חובת של תורה להתפלל בכל יום ודלא בהרמב"ם
וחשש הרמב"ן שחא יעשו הטוען אש"פ שאין מ"ע מה"ט להתפלל בכל יום מ"מ
מ"ע להתפלל לעיתים מוזמנים ע"ז השיב ואש אינו מנוה בכל יום מתני' תהיה החוב
הוא המוטל עלינו מה"ט שיתפלל יום א' בשנה או בכל ימינו פ"ה ודבר זה לא ניתן
לכתוב מרוב פשטותו. עוד כתב בעל מ"ה בשם רבי דוד וויטל שאמר בכתר
הזרה שלו שג"ל להביא ראיה שמנחת תפילה אי מדאורייתא ממה שאמ' דמה שגשם
חיובות בתפילה לפי שהיא מ"ע שלא הומ"ג ואמר שפי' הוא שאין לה זמן קבוע
מדאורייתא דאי מדרבנן יש לה זמן וכדתקן תפילת השחר עד חצות וכו' ואמר
שאם מנחת התפילה היא מדרבנן איך חיובו בה גשם מעטס דהוי מ"ע שלא
הו"ג הרי היא מנוה שהו"ג מדרבנן שהם תיקנו לה זמן אלא ודאי ממה שאמר
דגשם חיובות בה מפני שאין לה זמן קבוע אנו מבינים שהיא מה"ט ע"כ. ואין
דבריו נכונים ואמתים דהיכא מינוי שהאמר דגשם חיובות בתפילת מפני שהיא
ת"ע שלא הו"ג אדרבה חופכת אחרתן וחייב' בתפילה דרחמיני נינהו מהו דתימא
הואיל וכתיב ערב כו' כמ"ע שהו"ג דמי קת"ל הרי לכאורה משמע מכאן דהוי מ"ע
שהו"ג משום דאין עיקר לתפילה מה"ט לא מדרבנן והם תיקנו לה זמנים קבועים
אלא משום דרחמיני נינהו תיקנו ב"כ לגשם שחיובות להתפלל. אש"פ שבתפילת
דברי יסבתי את זאת לדעת הרמב"ם מ"מ האין אפשר להביא ראיה מזה לד'
הרמב"ם אין אלו אלא דברי תמה כדמותה לי שלפון הרמב"ם אטעיה שכתב ברפ"ה
מה"ט מ"ע להתפלל בכל יום כו' ואין לתפילה זמן קבוע מה"ט לפיכך גשם
ועבדים חייבים בתפילה לפי שהיא מ"ע שלא הו"ג כו' ע"כ וטעה וסבר שט"ז
העתיקו הרמב"ם מן הגמרא וליתא אלא הרמב"ם כ"כ לפי שיתנו דס"ל דתפל' מ"ע
מה"ט אבל אין זמן קבוע מה"ט לפיכך ה"ל מ"ע שלא הו"ג וגשם ועבדי' חייבין בה
אבל בגמ' לא אמרו אלא משום דתפל' רחמיני נינהו וכמש"כ מ"מ מה שהשיב שם בעל
מ"ה על ר"ד ויטל וכתב וז"ל שאין משם ראיה כלל כי גם תפל' היא מנוה דרבנן
מ"מ מכל לומר בה שאין הו"ג לפי שמה שתיקנו או זמנים אינם לעיננו רק למנוח
דהא תפילה רחמיני נינהו ובכל עת הוא זמן רחמים וראיה ממה שאמ' שם
וחייבין בתפילה דרחמיני נינהו מהו דתימא הואיל וכתיב בה ערב כו' קת"ל הנה
שאפילו שאמר בה הכתוב ערב וצקר וזהו לא חשבוהו למנוח שהו"ג אחרי
היותה רחמיני וכ"ש שלא יחשבה למנוח שהו"ג על תקנת שתיקנו ת"ה עד חצות וכו'.
דאלת"ה ה' להם להזכיר שם גם את תקנתם ששנינו במשנה ולומר מ"ד הואיל
וכתיב ערב כו' וזמן נמי תפלת השחר ע"ה וכו' ע"כ. הנה מש"כ כי גם שהתפילה
היא מנוה מדרבנן מ"מ וכל לומר בה שאין הו"ג להביא ראיה ממה שאמר וחייבין
בתפילה דרחמיני נינהו מ"ד כו' קת"ל. הנה אש"פ שאמר בה הכתוב ערב כו'
וכ"ש שלא יחשבה למ"ע שהו"ג על תקנת שתיקנו תפלת השחר ע"ה. אין זה אלא
דחול בתר חופכת שהרי ר"ד ויטל מפ' דה"ט לא ה"ל מ"ע שהו"ג אש"ג דכתיב

שאגת אריה דיני תפלה סימן מו מז

אחתי לא עבר וזמנו של דבדד אלא של לכתחילה לחוד לפיכך אינו ראוי לעונש גדול של תבירה ובגשרא בעלמא כגון ליה אכל תפילת מוספין הואיל ועבר וזמנו לבטרי אפילו של דבדד עונשו גדול ובר תבירה הוא וש"מ דוממי תפיל' לבד מחפילת מוספין אין אלא לכתחילה דאין זה ראיה דודאי אם הגמ' היה מפ' להאי מאי משמע הכא לישנא דלגשרא והכא לישנא דתבירה ודאי ש"מ הכי אבל י"ל דהאי מ"מ דמני יסגא דלגשרא הוא דנקט גבי ת"ש ר"ל גופי קאמר לה וה"ל האי מאי משמע דמני לישנא דתבירה הוא דנקט גבי תפילת מוספין ריב"ל גופי קאמר לה לייבא למידק מנייה מידי דלאו למימרא דבני תפילת מוספין ראוי לעונש גדול של תבירה וגבי חפלת שחרית אינו ראוי אלא לעונש של גשרא בלבד אלא מר משמע לו לפ' לטני לישנא דתבירה ומר מ"ל לישנא דלגשרא אבל מ"מ הדבר ברור דוממי תפיל' מעבדין אפילו בדבדד שהרי אמר ר"פ ת"ה טעה ולא התפלל מנחה מתפלל ערבית ב' וה"ל אמר' התם טעה ולא התפלל ערבית מתפלל שחרית ב' שחרית מתפלל מנחה ב' וסריך הגמ' מהא דתק מעוות שא"ל לתקן זה שביטל תפי' של ערבית או של שחרית אר"י הב"ע שביטל במידה הרי שאם ביטל במידה ה"ל מעוות כו' בין שביטל ש"ע עד דיוס בין שביטל של שחרית לאחר ד"ש לכו' ולאחר תפלת לרבין ולא תימא דחייבי דווקא בשביטל של שחרית עד הלילה הוא דה"ל מעוות אבל כל היום עד הלילה בדבדד ל"ל בה ולא ה"ל מעוות ביזמו אפי' בביטול במידה דלא"כ שהרי אפי' בטעה ולא התפלל שחרית דש לו תשלומין כתבו הפוסקים דווקא במנחה שהיא תפלה הסמוכה לה הוא דיש לו תשלומין אבל לא אח"כ מכלל דבביטול במידה אפי' בזמניה"מ שהוא בו ביום אינו מתפלל וש"מ דוממי תפי' מעבדין אפי' בדבדד ועוד י"ל להביא ראיה דהא תק תפלת השחר עד תפלת רי"א עד ד"ש ובממרא איכעיא לה עד ועד בכלל או דילמא עד ולא עד בכלל וכתבו החוס' תימא דאמר בנדה כל שעורי הכמים להחמיר חוץ מכברים של כחמים אלתא עד ולא עד בכלל וי"ל א"ל עוב"ש יב בו חומרא שיתפלל ול"א עבר וזמנו בטל קרבט ואפילו במידה ע"כ והשתא אי אמרת דוממי תפי' אינו אלא לכתחילה והאי ש"מ דרבין ועד ד"ש דר"י אינו אלא לכתחילה א"כ תפשוט דעד ולא עד בכלל וחיוב להתפלל לכתחילה קודם שעה ד' לר"י לחומרא דאם"ד עד ועד בכלל אין בו חומרא אלא קולא בלבד דרשאי להתמין מלהתפלל לכתחילה כל שעה ד' ולא קודם שעה ד' והא חומרא דכ' היום שמאייב להתפלל ול"א דבבר וזמנו ליתא דהא בלא"ה נמי בדבדד כל היום אחתי ומן תפי' הוא וחיוב להתפלל אלא ודאי ש"מ דאפילו בדבדד אינו מתפלל לאחר זמנו וא"כ אפי' אח"ל עד ועד בכלל איכא חומרא זו שחיוב להתפלל ודלא כבשל מ"א כן י"ל :

סימן מז דיני תפילה

ישארה חי צריך לסמוך גאולה לתפיל' בשבת וי"ט כמו בחול או א"י לסמוך
בבן גאולה לתפילה מטעמא דשיחברד לפנינו :

תשובה בהנ"ל בפ"ק דנדרשת חזב בשם א"ל דבשבת א"ל לסמוך גאולה לתפילה האליל וג"ל מיעדק ה' ביום זרה דכתיב בחרים יאון לרצון אחרי פי ושבח לאו יום זרה הוא ע"כ * ומפסט דבריו משמע דה"ל ביום טוב נמי אינו נר"ך לסמוך דהא י"ט נמי לאו יום זרה הוא ולפי"ז כ"ל דהא דל"ל חולק על מש"כ הרא"ש רפ"ק דמסכת תענית גבי הא דתקן התם רי"ל העובר פני הציצה ב"ט אחרון של חג האחרון מזכיר הראשון אינו מזכיר וכתב הרא"ש בירושלמי פריך וזכיר מבשרו ומשי לית כל עמא תמן * ותו פריך וידיר בשחרית אף הוא סבור שהזכיר בערב כו' ועוד מש"כ טעם אחר בירו' ר"ח בשם ר' פדת א' אסור ליחיד להזכיר עד שזכיר ע"ן * כ"ל דר"פ קאי אפירכא תניינא דפרקי וזכיר בשחרית וקאמר שאין ליחיד להזכיר עד שזכיר ע"ן פירוש שיאמר קודם תפלה מוסף צוקל דם משיב הרוח ומוריד הגשם והוא א"ל בבקר לפי שא"י להפסיק בין גאולה לתפילה ע"כ * אלמא אפילו ב"ט נמי אין להפסיק * מ"מ מן הירו' וה' לק"מ על הא"י * ר' פדת דאמ' אסור ליחיד להזכיר ט' מילתא בחדש' נפשי' קאמר ולא אפירכא תניינא קאי בדפי"הרא"ש אלא משום דס"ל ו"ל דהדבר פשוט דאפילו ב"ט אסור להפסיק פי' הכי דע"כ בדברי ר"פ לפי שעת הרא"ש מתווכך פירכא תניינא * מ"מ מדברי הרא"ש למדנו דגם ב"ט נר"ך לסמוך גאולה לתפלה ולכאורה יש לי להקשות ע"ד הרא"ש מהא דתניא ס"פ תפי' השחר (דף ל) השכים ללכת לדרך מביאים לו שופר ותוקע לולב ומנגנע מגילה וקורא בה וכשיגיע זמן ק"ש קורא השכים ליטב בקרון או בחפיצה מתפלה בשיניו זמן ק"ש קורא רשב"א' בין כך ובין כך קורא ק"ש ומתפלה כדי שיסמוך גאולה לתפלה ואח' במאי קמפלגי מ"ס כלומר ת"ק תפילה מעומד עדיף ומ"ס מסמוך גאולה לתפילה עדיף * וזיכא למידק למה חלק הא"י תנא לחרתי בבי דגבי השכים ללכת לדרך קתני שופר לולב ומגילה ואלו תפי' שיריה ותני לה בבא לעמיה השכים ליטב בקרון כו' הרי' ההיא פלוגתא דת"ק ורשב"א גבי השכים ללכת לדרך נמי איחא דהכי אמ' התם אבוב דשמואל ולי כי האו בעו למיסק לאורחא האו מקדמי ומגלו וכי הוי מטי זמן ק"ש קרו בתמן כהאי תנא דת' השכים כו' כלומר כת"ק ודלא כרשב"א וא"כ הל"ל הכי השכים ללכת לדרך כו' מגילה וקורא בה ומתפלה וכשיגיע זמן ק"ש קורא רשב"א כו' ותו לא היה נר"ך למימי לבבא דסיפא כלל' אע"כ ה"ע דל"ס ברישא משום כיון דנקא מביאין לו שופר ותוקע מיירי מי"ט של ר"ה ובהא רשב"א נמי מודה דמתפלה קודם וכשיגיע זמן ק"ש קורא ולסמיכת גאולה לתפלה כיון ד"ט הא

החסם בזה"תני' דכל היום כשר איכא טוואר דמילתא דפשיטא הן דכשרים כל היום
ביון דלא קבע לה חזרה ומן קבוע ביום מ"מ תני לה . דהא קמ"ל דמזנות ביום
וגא בלילה כדדרך למילף לכל חד וחד מקרא בגמ' דא"צ בלילה . א"צ לאתויי בזה
הכלל שאי דליך ללמד דבר של חידוש יותר הילכך לא מייתי בזה"ה דיום ולילה
למאות חפזת . חדש דלמא"ה הל"ל וזה דיום ולילה ולאתויי הקטר חלבים ואברים
שגשרי' כל היום וכל הלילה כדחק ברפ"ק דברכות . אלא ודאי משום דמילת'
דפשיטא היא דהא קרא כתוב היא הגולה על מוקדה ע"ה כל הלילה לא חס
למיתני' . וכו"ג סבחי למעלה בחדש' סי' ה' דמ"ע ל"ק הגמ' דו"ה דיום וו"ה
דלילה דלאתויי הוכרח י"מ של יום ושל לילה קאמי משום דמילתא דפשיטא היא .
מ"מ כבר בארנו שראיות הרמב"ן נכונים דודאי אין לתפי' עיקר מה"ס וכל מילתא
דחפ"י אינו אלא מד"ס; ושוד יש לי להביא ראיה מהא דחק ר"פ מ"ט נושא' המטה
וחלושין וחלושי חלופיהם את שלפני המטה ואת שלאחר המטה את שלפני המטה
גורף בהן פטורין ואת שלאחר המטה גורף בהן חייבין ואין פטורין מתן התפל' ופירש"
דלאו דאוריית' היא ורבותינו סי' לפי שיש להן עוד שהות ול"נ שאינה ל'פטור' ע"כ'
וש"מ דחפ"י דרבנן היא י"מ ראויה זו יש לדחות דמירי' שכבר התפלל באותו יום
או לילה וא"צ עדין יש שהות ביום להתפלל לנחת י"ת חפ"י של תורה לדעת
הרמב"ם אלא שזמן חפ"י זו של דבריהן יעבור הילכך שייך כאן לשון פטור : מ"מ
ראיות הרמב"ן מוכרעת דעיקר תפילה אינו אלא מד"ס וכמ"כ כן ר"ל :

דיני תפילה סימן טו

ועתה אבאר מה שהוכרחי בס' יקודס בשם מ"א שכת' מה שתיקנו אל
הומים אינו לשכח' אלא למלא' דהא תפי' רחמי יניחו ובכל שם זמן
רחמי אינו נכון כלל דודאי אלו זמני תפי' ששנינו ר"פ ת"ה הס לשיכוח' ואם
עבר הזמן ה"ל מעשות שא"י לתקן וכמס' בס"ד • ולכאורה יש לי להביא ראיה
לזה דהא לתקן תפילת השחר עד חלות ר"ה עד ד' שעות ושל מוספין כל
היום ר"ה עד ו' שעות ואחר עלה בגמ' אר"ח כל המתפלל תפילה של שחר
לאחר ד' שעות לר"י עליו הכתוב אומר גוי' ממועד אספתי ממך וז"מ דאם מתפלל
לאחר זמנו הקבוע כמו לאחר ד"ש לר"י אין לו תקנה אפילו בדעבד • דאם ד' ראינו
חלף לכתחילה וכיון דעבר זמן של לכתחלה קרינן עליה גוי' כ"א תקנה דאמר
החס אר"י ב"ל כל המתפלל תפי' של מוספין לאחר ד' שעות לר"י עליו הכתוב
אומר גוי' כו' ואם ד' בעבר זמן של לכתחלה אע"ג דאכתי זמן של דעבד לא עבר כבר
קרינן עליה גוי' • א"כ ל"ל לר"י ב"ל למימר אחר ו"ש לר"י דהא לית הלכתא כוותי'
בהא • ה"מ אליבא דרבנן דה"כ מ"מ מודו דאין להתפלל תפלת מוסף לכתחלה
לאחר ו"ש • שהרי אהא לתקן ושל מוספין כל היום אר"י שם ונקרא מושע כלומר
אפילו לרבנן אין לאחר לכתחלה עד לאחר ו' שעות והתאחרה נקרא פושע כמו
שפי' הפוסק' ו"ל וא"כ ה"ל כל המתפלל תפילת מוסף לאחר ו"ש לרבנן שה"א
מגי' כיון דרבנן נמי כבר עבר זמנה לכתחלה והרי הלכה כרבנן בהא • ועוד
דאליבא דרבנן ה"ל רבותא טפי מאליבא דר"י דאע"ג דלא עבר זמן של דעבד כיון
דעבר זמן לכתחלה עליו הכתוב אומר גוי' • אע"כ כל כמה דלא עבר זמן של דעבד
לא נאמר עליו גוי' וא"כ לאחר ד' שעות בתפיל' של שחר דקאמר ר"א דה"א גוי'
ע"כ אפילו זמן של דעבד נמי עבר דא"כ לא נאמר עליו גוי' משום זמן לכתחלה •
ומ"מ הא לא תקנה לבעל מ"א מדומנן תפלת מוספין לרבנן ב' שעות לכתחלה מכלל
לר"י אפי' בדעבד עבר זמנו לאחר ו' שעות דא"כ ר"י היינו רבנן וז"מ דזמן של ת"מ
לר"י לשיכוח' הוא ומדר"י בתפילת המוספין נשמע לכל התפילות לכ"ע דאם עבר
זמנים שקבעו חכמים אפילו בדעבד לא יא' • דבהא ו"ל ד"ל שחר תפילות לתפילת
המוספין דאע"ג דכל התפי' כנגד תמידין תיקנו ולפיכך זמן התפי' נמשך כמו זמן
הקרבנות הקרבן שתיקנו כנגדו כדאמר' החס מפני מה אמרו תפילת השחר
עד חלות שכן תמיד ש"ש קרב והולך עד חלות כו' וז"ל א"מ' בשאר תפי' החס אפי'ה
כיון דרחמי יניחו ל"א עבר זמנו בטל קרבנו משא"כ תפלת מוסף שאין בה אלא דברי
שבח בלבד ועוד שמדכרין לקרבן מוסף גופיה בחוץ התפי' משא"כ בשאר תפלות •
הילכך עבר זמנו בטל קרבנו ואפילו בדעבד תו לא יא' וכה"ג כתבו הפוסקים לענין
תפילת נדבה שאין להתפלל מוסף נדבה כמו שאר תפלות תה"ט דאמרן אצל קיסאי
רחשונה ודאי קשה • מ"מ כ"ל דים לישב משום דהא דא"ר כל המתפלל תפילת
שחרית לאחר ד' שעות א"מ' בנמרא מאי משמע דהאי גוי' לישנא דנערא הוא דכתיב
דלפני נפשי מתווגה ואהא דריב"ל דת"מ לאחר ו"ש א"מ' מאי משמע דהאי גוי'
לישנא דחברא הוא כדמתרגס ר"י כו' • וא"כ י"ל דגבי ת"ש שלא עבר זמנו לאחר
ד"ש בדעבד אלא של לכתחיל' לחוד • אין השונם גדול כ"כ ולאו בר תברא הוא אלא
נערא בעלתא בא עליו • אבל תפילת מוספין לאחר שבע שעות לר"י דכבר עבר
אפילו זמן תפיל' של דעבד השונם גדול ובר תברא הוא • לפיכך גבי תפילת שחרית
מפ' להאי גוי' לישנא דנערא • וגבי תפילת מוסף מפ' לישנא דחברא שהוא עונם גדול
ביותר דהאי גוי' משמע הכי ומשמע הכי הילכך מפ' גבי כל חד וחד לפי גדול
העונ גדול השונם והשתא א"ש הא דנקט המתפלל תפילת מוספין לאחר שבע שעות
לר"י דעבר כבר זמן תפי' אפילו של דעבד וראוי לעונם חבא' דאלו לרבנן אע"ג
דעבר זמנה של לכתחילה אפי'ה כיון דלא עבר זמן של דעבד אינו ראוי לעונם גדול
של חברא • ומ"מ אין להביא ראיה מכאן להיפך מדמקט גבי ת"ש לפ' להאי גוי'
לישנא דנערא בעלתא וגבי תפילת מוספין לישנא דחברא שהוא עונם גדול ש"מ דת"ש

הוא לא חיישי' והוא דלולב ומנוגע אפשר לומר דמיירי מי"ט ראשון של חג א"ז מה"מ
 נמי לאו יום זרה הוא וכן מגילה וקורא בה י"ל דכיון דפורים מד"ק הוא ודברי
 קבלה כד"ת דמי לאו יום זרה הוא ול"ת לסמיכת גאולה לתפילה - א"כ הואיל ולא
 מייתי ל"י לפלוגתא דרשב"א גבי שופר דריש' לא חגי ל"י בכלל ההיא בבא אפילו
 גבי לולב ומגילה - מ"מ ש"מ דבי"ט א"ל לסמוך גאולה לתפלה : מ"מ להרא"ש אין
 מוקדשי'א שהוא ז"ל אינו גורם בגרסתו אלא הכי כתב בפסקיו השכים לנאת לדרך
 בו' מגילה וקורא ומתפלל וכשג"ע ומן ק"ש קורא רשב"א ב"ן כך וב"ן כך קורא
 ק"ש ומתפלל ולא גרסין לההיא בבא דהשכים לישב בקרון כלל והא' דמביאין לו
 שופר ותוקע דמיירי ב"ט נמי פליג רשב"א וס"ל מסמוך גאולה לתפלה עדיף וש"מ
 דבי"ט נמי נריך למסמך גאולה לתפילה ואיכו לטעמיה אול כחש"כ בריש מסכת
 תענית : והב"י בא"ח סימן קי"א כתב על דברי הא"י ואין דבריו נראין דהאי קרא
 סמך בעלמא הוא ובלאו האי קרא נריך לסמוך גאולה לתפילה ועוד דתפי' שבת
 במקום תפי' חול דעני' בשבת זרה היא ע"כ - ואע"ז דהאי ועוד אין לו שחר מ"מ
 מש"כ דהאי קרא סמך בעלמא הוא י"ט לו מקום ובר"מ שם כתב אבל בכלבו כתב
 כדברי הא"י וכן במהרי"ל ה' י"ט וכתב שם דבי"ט נריך לסמוך לכ"ע ומראה
 הטעם הואיל ואותו היום של י"ט בשאר פעמים הוא יום זרה סומכין אף בי"ט
 לאפוקי שבת לעולם אינו יום זרה - ולדעתי אין זה נכון בדעת הא"י דודאי אין טעמו
 משום דכתיב יעקב כו' וסמך ל' כו' דאינו דברים של טעם דמה ענין יום זרה
 לסמיכת גאולה לתפילה : אבל עיקר דבר זה י"ט ללמוד מפירוש"י רפ"ק דברכות
 (דף ד) גבי הא' דאמר רבי יוחנן איזה בן עשה"כ זה הסומך גאולה לתפילה של
 ערבית ופירש"י וסמיכת גאולה לתפילה רמזה דוד בספר תהלים דכתיב ה' זרי
 וגואלי וסמך ל' יעקב ה' ביום זרה ואמ' בברכות ירו' מי שאינו סומך גאולה
 לתפילה למח"ד לאוהבו של מלך שבא ודפק על פתחו של מלך ולא המלך ומאלו
 שהפליג אף הוא הפליג אלא יראה אדם מקרב להקב"ה אליו ומרמי'ו בתשבות
 וקולסו'ן של י"מ ומתקרב אליו ובעודו קרוב אליו י"ט לו לתבוע זרכיו ע"כ - הרי
 עיקר הטעם של סמיכת גאולה לתפילה כדי לקרב להקב"ה אליו ע"י קולסו'ן של
 י"מ ובעודו קרוב אליו י"ט לו לתבוע זרכיו כדי שתקבל תפלתו וזה לא שייך אלא
 בימי זרה שהן ימי החול שאדם מתפלל בהן י"מ ברכות שיש בהן שאלת זרכיו וזרותו
 של אדם אבל לא בשבת שאין מתפלל בהן אלא שבע שאין בהן שאלת זרכיו :
 ומה"ע כתבו מקצת רבנותא שאין להתפלל בשבת תפילת גדלה הואיל ואין בתפי'
 שבת שאלת זרכיו אלא דברי שבת בלבד והע"ז ב"ט נמי אין נריך לסמוך גאולה
 לתפלה דהא אינו מתפלל בהן י"מ ברכות שיש בהן שאלת זרכיו וזה מה שג"ל
 בטעמו של א"י : מ"מ כ"ל שעי'ק דכדברי הב"י דאפילו בשבת וי"ט נריך לסמוך
 גאולה לתפלה דגם טעמו של רש"י ז"ל דאינו אלא סמך בעלמא א"כ לא פלוג
 רבנן בין תפי' לתפילה ויחסי משמע ל' מהא דכתב הרא"ש מדברי תר"י בפ"ה
 (דף כ') גבי הא' דרב זלי של שבת בע"ז ולאחר ז"ה היה קורא ק"ש בעונתה
 ואע"פ שלא היה סומך גאולה לתפילה כיון שהיה מכין לתנוה להוסיף תחול ע"ה
 לא חיי' לסמיך' נס התוס' וש"פ נדחקו הרבה בהא דרב בר"ק דברכו' דאמאי ל"ת
 לסמוך גאולה לתפילה ולדעת הא"י מאי"ל (קמ"ל כיון דבשבת אפי' בשחרית אין נריך
 סמיכת גאולה לתפילה אע"ז דעיקר גאולה מורים ביום היתה כ"ש בערבית דאינו
 עיקר כ"כ כדאמר החסם בפ"ק ואע"ז דבשעה שהיה מתפלל רב אכתי לא עייל
 ל"ל שבת מ"מ כיון דק"ל מוסיפין תחול על הקודם מה"ת תוס' שבת דיו כשבת
 לכ"ד - ועוד שהרי לא התפלל י"מ ברכות של חול שיש בהן שאלת זרכיו אלא
 שבע של שבת לבד אע"כ ס"ל ז"ל דאפי' בתפילות שבע של שבת נריך סמיך' גאולה
 לתפלה - ועני' להביא ראיה שלא כדעת הא"י מהא דאמ' החסם (דף ל) מרימר
 ומר וטרא האו מכפני צי עשר' בשבת' דרבנא ומאלו והדר נפקי לפרקא רב אפי' מללי
 בהדי ציבורא ביחיד מיושב כי הוי אחי לבייתא הדר מללי תשומד א"ל רבנן לעבדי
 מר כמרימר ומר וטרא א"ל טריחא לי מילתא ולעבד מר כאבוה דשמואל ולוי
 א"ל לא חוינא להו לרבנן קשישא מיין דעבדי הכי כלומר דקדמי תפילה לק"ש
 ול"ת לסמוך גאולה לתפילה - והא' דהאי שובדא דרב אפי' נמי בשבתא דרגלי האי נמי
 כמו שובדא דמרימר ומר וטרא ויכין דפי' הגמרא גבי שובדא דמרימר ומ"ו דהוי
 בשבתא דרגלי והסמך להו ההוא שובדא דר"א ממילא משמע הכי ולא חש
 לפרש ועוד דאלו בשאר ימי השנה לא היה נריך לכ"ז והג"ת להדיא מפירש"י שם
 וכ"כ הרשב"א בחי'ושו'ן בשם רב האי גאון אע"ז דר"א קאמר לא חוינא לרבנן
 קשישא דעבדי הכי אפשר לומר דבשבתא דרגלא קאמר דלא עבדי הכי וכו' ע"כ
 ופשוט הוא והשתא אמאי קאמר לא חוינא לרבנן קשישא דעבדי הכי ולמה לא
 הא בשבת אפילו רשב"א מודה דמתפלל ואח"כ קורא ק"ש כיון דאין נריך לסמוך
 גאולה לתפילה בשבת ותרתי תפלות ל"ל - אלא דהאי ש"מ דאפילו בשבת נריך
 לסמוך גאולה לתפילה הילך ליתא למה שפסקו האחרונים בא"ח סימן קי"א
 דלגזור מותר להפסיק בין גאולה לתפלה בשבת - אלא דהאי אין לחלק בין שבת
 לחול לענין סמיכת גאולה לתפלה כן כ"ל :

דיני תפילה סימן יז

שאלה אי מותר להתפלל תפילת מנחה אחר התחלת שקיעת החמה דאכתי
 איכא זמן רב ללאת הטובים דהוי לילה או למתא משעת שקיעת
 החמה חלק ועבר זמן תפילת מנחה :
תשובה בברכות ר"פ תפילת השחר (דף כו) תק תפילת מנחה עד הערב

ר"א עד פלג המנחה וכתבו שם תר"י תפילת המנחה עד הערב
 אין לפרש עד יציאת הטובים שהוא לילה ממש דע"כ אית' לן למימר דעד הערב
 האמור בבאן אינו ר"ל אלא עד שקיעת החמה משום דהכי אמרי'ן בזבחים מנין
 לדם שנפסל בשקיעת החמה וכו' ור"ל דמשקיעת החמה ואילך אין זמן וריקת הדם
 של תמיד של בין הערבים דעיקר תמיד הוא וריקת הדם וכי איכא שריקת הדם
 אין זמנה אלא עד שקיעת החמה ה"ז תפילת המנחה שנתקנה כנגדה אין זמנה
 אלא עד שקיעת החמה בלבד ע"כ הרי לפי דבריהם אין זמן תפלת מנחה אלא עד
 שק"ה שהוא כדי מהלך ארבעה מילין קודם ז"ה למסקנת הגמרא שרק תי שהיה
 טמא (דף ז) ומכאן ואילך עבר זמנה - ובזבחים פ' א"מ (דף נ"ו) אמרי'ן אמ'
 ר"י בר אבדימי מנין לדם שנפסל בשק"ה שנאמר ביום הקריבו את זבחו יאכל
 ביום שאתה זובח אתה מקריב וביום שאי אתה זובח אי אתה מקריב - ופי' החוס'
 התם ובמנחות בפ' ג' דהא דאמרין דם נפסל בשק"ה היינו תחילת שק"ה ואיכא
 עדיין כדי מהלך ד' מילין עד ז"ה שהוא לילה דאי בסוף שקיעה קאמר ל"ל קרא
 פשיטא דנפסל דבילה אין יכול לזרקו דביום זמנו כתיב ועמוד השחר פשיטא
 דפוסלת בו דומיא דאימורין אלו דבריהם ז"ל - וק"ל לפי' תוס' דפי' דלהא ל"ז
 קרא שדם נפסל בלילה דומיא דאימורין - שהרי שם בזבחים פריך הגמרא
 דאפי' דרשה דדם נפסל בשק"ה מביום הקריבו והא' מבני' ל' לגופיה א"כ נימא
 קרא ביום זבחו וזכו יאכל הקריבו ל"ל ש"מ ביום שאתה זובח אתה מקריב וביום שאי
 אתה זובח אי אתה מקריב - והדר פריך ודילגנ' הכי קאמר רחמנא אי קריב דם
 האידנא נחאלל הבשר האידנא ולמחר ואי קריב דם למחר נחאלל הבשר למחר
 וליומא אחרת - ור"ל המקשה דתלה רחמנא זמן אכילה בוריקה ולא בשחיטה וכו'
 אם נשחט היום וגורק למחר זמן אכילתו הוי למחר וליום שלאחריו דמזריק מניק
 לב' ימים ולילה אחד של זמן אכילת שלמים - וכי אפשר לומר כן שקרא מיירי
 מקרבן שזרק דמו למחרת שחיטתו הא נפסל הדם כבר בלילה וה"ל כאלו נשפך
 הדם ואין זריקתו מתרת את הבשר באכילה - והא' ל"ל דה"פ מני' דקרא לאחמורי
 קאחי' וללמד דדם נפסל בתחילת שקיעה אע"ז דאכתי יום הוא דלמא קרא לאקולי'
 הוא דאחי' וללמד דאע"ז דאימורין נפסלין בלילה דם אינו נפסל בלילה ויכול לזרק
 למחרת שחיטתו וקמ"ל קרא דביום הקריבו את זבחו תרתי דקריב דם למחר ואין
 נפסל בלילה ותו קמ"ל האי קרא דאי קריב דם למחר נחאלל הבשר למחר וליומא
 אחרת - דא"כ מאי משי' התם נימא קרא ביום הקריבו - וזכו ל"ל ש"מ ביום שאתה
 זובח אתה מקריב וביום שאי אתה זובח א"כ מקריב - מאי קשיא ליה וזכו ל"ל הא
 לא ידעי'ן לה הא גופיה דראוי להקריבו למחרת שחיטתו דאין דם נפסל בלילה
 באימורין לא מדכתב רחמנא תרתי הקריבו וזכו דש"מ דיכול להקריבן אפי' בבתר
 יום זביחה ואינו נפסל בלילה - אבל אי לא כתב רחמנא וזכו אלא הקריבו למחר אכתי
 ה"א דדם נפסל בלילה באימורין וא"ל לזרוק אלא ביום הזביחה למחר ולא למחרתו
 והא' וודאי כיון דהזביחה והקריבה שיהם בו ביום זמנן את' לגיהם אין קפידא אי
 תלה קרא לזמן אכילה בזביחה או בהקריבה - אבל השתא דכתב רחמנא תרתי
 זביחה והקריבה איכא למשמע מני' שפיר דאפשר להקריב למחרת יום הזביחה -
 וי"ל לשיטת תוס' דה"פ שהרי רש"י פ"י שם מנין לדם שנפסל בשק"ה ולא מהניא
 ליה הלכה בראש מנחה לאכשורי בוריקה למחר ע"כ והקשו עליו תוס' הניחא למ"ד
 אין לינה מושלת בראש המנחה אלא למ"ד מושלת ל"ל קרא' בלילה א"י לזרוק דביום
 זמנו כתיב ולמחר מפסל בש"ה כאמורין ע"כ - והשתא הא דפריך דלמא ה"ק
 רחמנא וכו' ואי קריב הדם למחר נחאלל הבשר למחר וליומא אחרת היינו אליבא
 דמ"ד אין לינה מושלת בראש המנחה דמשכחת לה דזרוק דם למחר כגון שהלוי
 בראש המנחה דלא נפסל בלילה כ"ל ליישב טע' החוס' - מ"מ ק"ל על פי' החוס'
 דאי הא דקאמר מנין לדם שנפסל בשק"ה הפי' מתחילת שקיעה כל כי הא מלתא
 אין דרך הגמרא לכתוב אלא לפרש כיון דשק"ה משמע נמי זאת הטובים בהרבה
 מקומות כמ"ס שם תוס' בענין ועוד אי הא דיליף דדם נפסל בתחילת שקיעה
 מביום הקריבו את זבחו אע"ז דבתחילת שקיעה אכתי יום הוא דבאם אינו ענין לז"ה
 דמביום זמנו נפקא לן תמונה ענין לתחלת שקיעה - ה"ל להגמרא למימר בהדיא
 להאי אם אינו ענין - ועוד פירשו תוס' במסכ' זבחי' דההוא דמי שהיה טמא רבנן
 עבדי' הרחקה כדי שלא יבא לידי הלנת דם וכדי לזרום בפסח והעמידו דבריהם
 במקום כרת ע"כ - ולפי' ד' אלו משמע לכאורה דלא תקנו דמשק"ה ואילך לא ראי'
 זמן שחיטה אלא בפסח לבד כדי לזרום ולא בשאר קרבנות וא"כ תמיד של זב"ע
 מותר להקריבו אפילו מדרבנן עד ז"ה שהוא לילה - ולפי' פשוט זמן תפילת
 מנחה שתקנו רבנן נגדה הוי עד הלילה - ובפ"ז דמנחות כתבו וי"מ דמן החזרה
 אינו נפסל עד ז"ה אלא דרבנן עבדי' הרחקה ופסלוהו מתחילת שקיעה והעמידו
 דבריהם במקום כרת לענין דרך רחוקה כדי שיהא זריזין למחר לבא ע"כ - ומשמע
 דבכל קדשים עבדי' רבנן הרחקה לפסול הדם משק"ה שהרי מסיים שם והשתא הא
 דא' בפ' המנחות והגסכים (דף קב) ובריש מגילה (דף ט) לפני וריקת מושלין
 זו ומוקי לה דקבלי'ן סמוך לשק"ה דלא היה שהות למזרקה ההיא מפילה דרבנן
 דעד זאת הטובים יש שהות לזרקו והרי ההיא דמשילה וההיא דמנחות והגסכים
 בכל הזבחים מיירי - ולפי' איכא לספוקי בתפילת המנחה אי זמנה עד שק"ה כמו
 זמן הרחקה דעבדו רבנן לקרבן תמיד ולא יותר או דלמא זמנה עד הלילה כמו זמן
 התמיד מן החזרה שקרב עד הלילה וגם דעבדו רבנן הרחקה בקרבן תמיד כמו
 בהקרבנות כל הקדשים שלא להקריבם משק"ה ואילך כדי שלא יבא לידי הלנת דם
 ועבדי'

שאת אריה דיני תפלה סימן י

ועבד איסורא דאורייתא אבל בתפילה דרבנן לא גזרו ולזה דעתי מטה • מ"מ
הא דמשמע מדבריהם בנכחים ללא עבדו רבנן להחמיקה וז' אלא בפסח בלבד
יחא יתר ממע"כ במנחות דבכל הקדשים עבדו רבנן להחמיקה וז' מדר' ברפ"ד
דברכות תה"מ עד הערב שבותמיר של בין הערבים קרב והולך עד הערב ולפניו
יחבר ברליות ברורות דעד הערב דקאמר היינו עד ז"ה דהוי לילה ממאומדקאמר
תמיד של ז"ה קרב והולך עד הערב משמע דלכתילה קרב עד אותו זמן ואפילו
איסור דרבנן נמי ליכא וכמ"ס לפינו בסייפתא דשמיא אבל אי ל"ג אלא בפסח
לבד לק"מ מהא • וטעמא דגזרו בפסח יותר משאר קרבנות נ"ל משום דפסח
זמנו בהול והכל חייבין בו חיישי רבנן טפי לזרו ושלל יבא ליד פשיעה אבל שאר
קרבנות אין זמנו בהול שהרי אפשר להקריב למחר וליומא אחר • יתמיד של ז"ה
ושאר קרבנות ליכא דאמר' בפ' ר"ה רחוקים מותרין מנחות היום ולהלן מפני שאין
ז"ה מתעללן בו כדאמר' בפ' ר"ה רחוקים מותרין מנחות היום ולהלן מפני שאין
ז"ה מתעללן משא"כ פסח דמסור לכל • מ"מ גם על תירוק זה יש לתמוך הרבה
דודאי חידוש כזה לא אישתימע שום תנא למתני במתני' או בדבריהם וזו הגמרא
לא קאמר לה בהדיא ולא שזעין לה אלא מכלל דבריו של עולא • ועוד עולא
בופא מנ"ל להאי גזיר' דלא רמיחא בשום דוכתא לא בתשעה ולא בבריית' ועוד שהת'
כתבו שם כדי לומר בפסח העמידו דבריהם במקום כרת והאי ללא חשיב ליה
בפסחים בפ' האשה בהדי' חזק' ה"ז ל"ח חתיכת יבלות והכאת חזן לתזום (*)
ל"ח אלא דברים של חידוש ע"כ • ואין טעם לדברים אלו דאמאי לא הוי הא
שתקנו שלא להקריב פסח מתחילת שקיעה דבר של חידוש כי לפי הגמרא אין לך
חידוש גדול מזה: **אבל** ל"ז לפרש דהא דאמר' מנין לזרע שפסל בשק"ה היינו
ל"ז דאמר' ביום אותו אלטרך נמי ביום וצחו דאי
מיום אותו ה"ה ה"מ מתנה ראשונה שמכפרת ומעכבת כפרה אבל שאר מתנות
שא"מ כפרה כדתן ברפ"ד חובבים כל היתתן על המזבח החיטון שגזן במתנה
אחד כיפר וכיון דלא מעכבת כפרה ה"ה דהוי דומיא דהקטרת אברים ופדרים
שא"מ כפרה וכשרים כל הלילה קמ"ל ביום הקריב את וצחו דזרע נפסל בשק"ה
ואפי' שאר מתנות שאור לזרוק בלילה דכבר נפסל הדם בשק"ה היינו דאמר' בפ' ד'
דובחי' (ד"ל) אר"י ג' מתנות שבתעלה אין באות בלילה ופ"ר רש"י גופי' שם ג' מתנות
אחרות שבתעלה אין באות בלילה אפי' שאין מעכבין ולא זריקה גמורה ה"ה מ"מ דם
נפסל בשקיעת החמה כדלקמן ואין מעלין לגבי מזבח לכתילה ע"כ ומביום הקריב
את וצחו נ"ל זה פשוט בעיני • ותמתי על רבותינו רש"י ותוס' וז"ל על שנתכנסו
בדוחקים כי הדבר בחר כמו שפי' ולק"מ: ומ"מ הא דפריך ודלמא ה"ה רחמנא אי
קריב' דם האידנא ע"כ נ"ל גם לפי זה כמו שפי' לשיטת התוס' ולפי שיטה זו של
התוס' כיון דזרע נפסל בתחלת שקיעה מן התורה אין זמן תפלת מנחה שתקנו כנגד
זריקת דם התמיד אלא עד אותו עשה ומתחלת שקיעה ואילך אפי' דאכתי יום הוא
עד זאת הככבים חלף והלך לו זמן מנחה וכדברי תר"י וז"ל • עוד כתבו התוס'
במנחות' שם וכו' שם בפ' מי שהיה עומד דשקיעה אסור' מתחלת שקיעה גבי מי שהיה
בדרך רחוק' דקאמ' התם איזה דרך רחוק' מן המודיע' לירושל' ט"ו מילין ומכאן התם
דהיינו ט"ו מילין מפלגי דיומא עד שקיעת החמה ולא חשיב ד' מילין משקיעת
החמה עד ז"ה ואי לא מופסל דם עד ז"ה א"כ הוי שעת שחיטה ע"כ • מש"כ
ומוכח התם דהוי ט"ו מילין מפלגי דיומא עד ז"ה כ"ה לאו בהדיא קאמר לה דהכי
אמר' התם אפי' עולא מן המודיעים לירושלים ט"ו מיל' ס"ל כי הא דלר"ב ב"ח
אר"י כמה מהלך אדם בינוני ביום עשרה פרסאות מעלות השחר עד הנך החמה
ה' מילין משקיעת החמה עד זאת הככבים ה' מילין פשו להו תלתין מחסור
מפגרא לפלגא דיומא ומחסור מפלגא דיומא לאורתא • עולא לטעמיה דאמר עולא
איזה דרך רחוקה כל שא"י לזמן בשעת שחיטה • והרי הרמב"ם מפרש להי ט"ו
מילין דדרך רחוקה לעולא מפגרא לפלגא דיומא וא"כ אין לי מכאן ראיה שאין זמן
שחיטה משקיעת החמה לזאת הככבים שכ"כ הרמב"ם בפ"ה מהל' ק"פ מי שהיה
בינו ובין ירושל' ביום י"ד ע"ס עליות השמש ט"ו מילין או יותר ה"ה דרך רחוקה • היה
בינו ובינה פחות מזה אינו בדרך רחוקה מפני שהוא יכול להגיע לירושל' אחר חצות
כשיהלך בנחת ע"כ • הרי שהי ט"ו מילין דקחצי דרך רחוקה לא מיירי מתנות
עד שקיעת החמה אלא מהנך החמה עד חצות חיי' כיון שהוא בהה"ח ביום י"ד
רחוק מירושלים ט"ו מילין הוי דרך רחוקה: **אבל** נ"ל מדברי הרמב"ם תמוהים
מאד והרבה תשובות לדבר דא"ל לפרש להי ט"ו מילין דדרך רחוקה לעולא
מהנ"ה לפלגא דיומא • דא"כ למה שיער הפגא מן המודיעים ולחזן שהוא רחוק
ט"ו מילין אליבא דעולא ומשום שא"י לבא ליר' מהה"ח לפלגא דיומא • מה לו
לשער מהה"ח שאינו תחלת היום דהא ק"ל מע"הש יתמא הוא כדאמר בספ"ג
דמגילה (דף כ) וילין לה התם מקרא' וגבי דברים שמזותן ביום תקן התם וכו' וכן
שעשאו משעלה עמוד השחר כשר אלמא מעלות השחר יתמא הוא • היה לו לשער
מעלות השחר שהיא תחלת היום של ע"פ דהא ודאי אי אמרת דרמי חיובא דפסח
עליה ביום י"ד שהוא זמן הקרבנות ע"כ א"ל לומר אלא בא' מב' זמנים הללו או דרמי
חיובא עליה בחצות היום שזמנה זמן שחיטתו או א"כ בהתחלת היום ההוא שהוא
עלות השחר מפני שהוא יום הקרבנות ומעשה רמי חיובא דפסח עליה ואם לא היה
בדרך רחוקה באותו עשה ולא עשה את הפסח חייב כרת • אבל שהיה רמי חיובא
עליה בתוך עיומו של יום י"ד שהוא הה"ח וכבר עבר מהתחלת היום ההוא שהוא
מעלות השחר כדי מהלך ה' מילין אליבא דעולא ולומר שבכדי ט"ו מילין מהה"ח

הוי דרך רחוקה הא"ל ויכול להגיע בחצות היום שהוא תחלת זמן שחיטה לירושל'
א"ל לומר שהיא כל חיובא דפסח עליה בתוך היום שאינו לא התחלת זמן שחיטה
ולא התחלת היום ההוא ואי ביום י"ד תליא מילתא דדרך רחוקה ולא בהתחלת זמן
שחיטה ה"ל לשער בכדי מהלך עשרים מיל מעלות השחר עד חצות דהיינו מתחלת
היום עד חצות שהוא התחלת זמן שחיטה ומאי פסקא דמן המודיעים ולחזן דתקן
שהוא כדי מהלך מהה"ח עד חצות ט"ו מילין אין אלו לא דברי חז"ל בלי טעם
ועוד ק"ל מאיזה טעם ראוי לחייבו בעומד בהה"ח פחות מט"ו מילין מירושלים כיון
שעדיין לא חל חיובא דפסח עליו שהרי זמן שחיטת הפסח אינו אלא עד בין הערבים
שהוא בחצות היום ועד אותו עשה לא רמי חיובא דפסח עליה ואי משום דהאי לבא
לירושלים בהתחלת זמן עשיות פסח ולא בא ולא עשה אתה מחייבו • א"כ לפי זה ה"ה
אם עמד כדי מהלך יום או יומים או אפי' כדי מהלך ימים רבים רחוק מירושלים
לכדי חשבון מהלך • פרסאות ליום ויכול לבוא בחצות היום של ע"פ לירושלים ולא
בא לחייב דמה לי בהה"ח של ע"פ שהוא קודם זמן שחיטתו לקודם ימים רבים לפניו
דהא קודם חצות נמי אכתי לא רמי חיובא דפסח עדיין עליה כיון שלא הגיע עדיין
שעת שחיטתו כמו שלא רמי חיובא עליה מתחלת השנה • והרי בזבחים רפ"ט
(דף ק) מהלך אבי' בין מת לו מת קודם חצות דלא איתחזי לפסח חל עליה אע"פ
וגדמה מפסח • למת לאחר חצות דכבר איתחזי לפסח ורמי חיובא דפסח עליה קודם
לאחיטת • ותו לא אפי' אחיטת ומדחי ליה מפסח • וה"ה אמר' התם לענין טומאת
קרבנים וש"מ בפ"ג קודם חצות אכתי לא רמי חיובא דפסח עליה וכיון דאחיטת
ומזות טומאה לקרובים חל עליה קודם חיובא דפסח אע"פ דקדים דמי לחוב פסח
התאחר לו וכדאמר' ש"מ שלמים בזמן שהוא שלם ולא בזמן שהוא חזק ומרבי'
ליה נמי לפסח התם מדכתיב וזה • ואפי' לרבא דאמר התם דאפי' במת אחר חצות
נמי אחיטת חילא ודחי ליה מפסח • מ"מ בהא ל"פ עליה דאבי' דקודם חצות אכתי
לא רמי חיובא דפסח עליה וא"כ אם היה קודם חצות בדרך קרובה ולא בא לירוש'
לזמן התחלת שחיטת הפסח ואח"כ אירע לו אונס שלא היה יכול לבא בתוך משך זמן
השחיטה א"ל יכול לחייבו על שנתעלל קודם חצות מלבא לזמן שחיטה לירושלים כיון
דקודם חצות אכתי לא רמי חיובא דפסח עליה כמו שאינו חייב • אם היה יכול לבא
מתחלת השנה לפי חשבון עשרה פרסאות לכל יום ויום • ועוד ק"ל למאי דמפרש
להי ט"ו מילין מפגרא לפלגא דיומא ומשמע כל שא"י לבא ברבג של התחלת
שחיטה אפי' שאר יכול לבא בתוך כל משך זמן שחיטה שהוא מתחלת היום ואילך
עד סוף זמן השחיטה ה"ל דרך רחוק' ופגרא ואמאי חשבנו לזה דר"ה הא כיון שכל שאר
משך זמן השחיטה היה יכול להגיע ולבא ליר' וחל מלבא ולעשות הפסח ובדרך
לא ה' קרין ביה ולחייב • ולא מזני דתליא מילתא ברבג של חצות אלא לענין
דיתוי בלבד באבד והפדרים אחר תחזו דאיכא למ"ד בפ' מי שהיה עומד (דף ט)
דחצות היום קבע בדיתוי אבל הכ' מאי דיתוי שייך שהרי אם היה רחוק מירושל' צריכא
ל"ד יותר מט"ו מילין וא"ל לבא לירוש' ברבג של התחלת שחיטה ובה בתוך משך
זמן השחיטה אפי' סמוך לסופו חייב לעשות את הפסח • אפי' שהרמב"ם פסק
שם כר"י דס"ל בפ' מי שהיה עומד מי שהיה בדרך רחוקה ושחזר וזרקו עליו לא
הורע דרחמנא דחייב כעמא וא"כ יתמא הא"ל ונדחה ברבג של התחלת שחיטה
שב אין חזר ומראה • הא ליתא דלא שייך תורת דיתוי אלא גברא אלא אלא קרין
או אלא מזות כגון כסא הרות וחזר ונתגלה • א"כ הוי עבדו מרובין מעליו אלא דזרע
ומעטו ב"מ כדאמר' בפ' ל"ה (דף לב) אבל גבי גברא ליכא תורת דיתוי • אפי' שם
שמר' הר"ש בפ' אלו מנלחין גבי היה קטן ונתגלה בתוך ל' ימי אבילות משמע
דיש תורת דיתוי אלא גברא הא כבר הוכחתי בדיו אבילות דאין דיתוי אלא גברא •
ועוד שהרמב"ם פוסק בכ"מ דב"ח אין נידחין כמ"ס בפ"ט מה' מעשה הק' שם
בהמת השותפים שהקדים ה' מנח את החי' שלו וחזר ולקח הני אחר והקדים ה' ה'
קדושה וקריבה אפי' שמתחילה דמי היתה כשהקדים חזיה אין הדיתוי משקיל
דיתוי ע"כ ומסיים שם מטעמא דאין ב"ח נידחין ואפי' שהרמב"ם פוסק דחצות
קבע בדיתוי שהרי כ' בפ"ג מהל' תמורה תמורת פסח אם המיר בה ק"ח יום י"ד
אין תמורתו קריבה אלא תרעה כו' ע"כ והרי איהו וז' פוסק כמ"ד ב"ח אוןידחין
כ"ל דס"ה דחיי' בדים מש"ה אמר דב"ח נידחין וכמ"ס התוס' שם אבל בנכח
היכא דא"ל להגיע ליר' בהתחלת שחיטה אין כאן דיתוי בדים אלא ממיל' וכה"ג
אין תורת דיתוי כלל אפי' לגבי קרבן לז' הרמב"ם • ועק"ל לז' הרמב"ם דדרך
רחוקה הוי כל שא"י לבא מהה"ח עד רבג של חצות ליר' א"כ אמאי אמר עולא
דדר"ה הוי בע"ו מילין הא הוי יותר מעור' דאלו לט"ו מילין ממזמנים לא הוי
דר"ה דהא יכול לבא מהה"ח עד חצות ליר' ברבג של חצות היום מכון שהוא
התחלת זמן השחיטה ולפי' לא הוי דר"ה אלא ביותר מט"ו מילין ולא בטומ' מ'מזמנים • ואפי' למש"כ הרמב"ם בפ"ה מה' ק"פ דמי שהוא עומד או בדרי'
קיל טפי משגג או נאנס דאלו שגג או נאנס ולא עשה את הראשון חייב כרת אם
היזר ולא עשה את השני וטעמא • ומי שהיה בדרך רחוקה פטור אפי' היזר ולא
עשה את השני והא מילתא לאו בעצמא תליא אלא גו"ה הוא לפטור טעמא ומי
שהיה בדר"ה אפי' בזה"ד בשני משא"כ בשגג או נאנס • וכיון דלאו בעצמא תליא
מילתא ל"ל דפטרין ליה מנ"ה כל היכא שא"י להגיע ליר' ברבג של התחלת
שחיטה שהוא בחצות • אבל לאו למימרא דהא אינו לו לבא ברבג של תחילת שחיטה
ואפשר לו לבא בתוך משך זמן השחיטה אפי' בשופה שהוא פטור מן הכרת של
הראשון דודאי חייב עליו כיון דהיה אפשר לו לבא ולעשות ולא בא ולא עשה • אלא

דס נפסל בתחלת שקיעה ועוד דחשיב התם באותו משנה בהדי הכי דאמרן הרבה דברים שכתבים כל היום כגון מנילה והלל ושובר וולוב והי ודאי ומנס כל היום עד לאת הכוכבים ה"ל הכי מנחות דקרבנות דחשיב בהדיה ומנס נמי עד לאת הכוכבים . ועוד יס לי ראי' גלוי' להא מילתא מדאמר בפ"ק דאוריות (דף ד) משל דסומכוס למח"ד לאדם שהביא כפרתו בהש"מ ספק מצע"י נחכפר לו ספק משחית נחכפר לו שאינו מביא חסם תלוי וזהו בהש"מ אינו אלא שלשה חלקי מיל לכל היתר קודם לאת הכוכבים כדאמר' בספ"ב דשבת (דף לה) ומתחלת שקיעה עד ז"ה הוי כדי מהלך ד' מילין ואי דס נפסל בתחלת שקיעה שהוא כדי מהלך ג' מילין ורבע קודם בהש"מ מה ענין אשם תלוי לכאן דהא בודאי לא נחכפר לו : אפי' את"ל בהש"מ יתמא מ"מ כדי מהלך ג' מילין ורבע קודם לו כבר כלה זמן כפרה . אלא ע"כ אין דס נפסל עד ז"ה שהוא לילה הלכך בהש"מ דהוי ספק לילה ה"ל ספק אס נחכפר לו או לא . ועוד נראה להביא ראיה דלא כדי התוס' מהא דאמר' בפ"ד דובאים ד' ל"ח ע"ב שלש מתנות שבתע"א אין בלילה ובאות לאחרי מיתה והמעלה בהן בחזק חייב ואר"פ עלה יס תמן כתחילתו ויס מהן כסופו . חזק וליה כתחילתו . מיתה לא שריא כסופו ומדקאמר אין באות בלילה כתחילתו משמע בלילה הוא דאין באות אכל קודם לכן מתחלת שקיעה עד הלילה באות וש"מ דתחילתן דהיינו מתנה ראשונה בלילה הוא דלא באה אכל מתחלת השקיעה ועד הלילה ל"ל בה . דהא ל"ל דאע"ג דג' מתנות שבתע"א שאין מעבדין כפרה באות לאחר תחילת שקיעה . מ"מ מתנה ראשונה דמכפרת ומעבדת כפרה חמיר מהן ואינו באה מתחלת שקיעה . כמו שחמורה מהן בכל הכי מילי דחשיב ר"פ שהן כסופן כלומר כשרי הדם ולא כתחילתן שהיא מתנה ראשונה . דא"כ ה"ל לר"פ למחשיב בהדי הכי מילי דכסופן להא נמי שבאות לאחר תחילת שקיעה כסופן וכל למחשב הא מילתא הכא והכא דאין באות בלילה כתחילתן ובאות לאחר תחילת שקיעה עד הלילה כסופן וא"ל דאין דס נפסל מת"ש ואפי' מתנה ראשונה כשרי עד ז"ה ואע"פ דל"ל להבי' ראיה מפ"ב דובאים (ד"כא) אר"י משמ' דאילפ' ביור שלא שקעו מבערב מקדש מתנו לעבודת לילה ולמחר אינו מקדש ורזה הגמ' לאוקומי להא דאילפ' כד"ח ב"י דאמר התם מי ביור נפסלין למתירים כמתירין לאחרין כאברין והיינו למחר אינו מקדש דא"ר דנפסל למחר לעבודות מתיר דהיינו דס וקומן והא"ל ולא שקעו מצע"י . כמו שדס וקומן גופן נפסלים בערב . ואס"ד דס נפסל בתחלת שקיעה ה"ל מי ביור נפסלין לזורך ויריקה בתחלת שקיעה ואס לא שקעו קודם תחלת שקיעה אע"פ שקעו קודם לאת הכוכבים נפסל למתירים . א"כ מילי אריא דנקט ביור שלא שקעו מבערב דהיינו לאת הכוכבים אפי' שקעו מבערב קודם לאת הכוכבים כיון שלא שקעו קודם תחלת שקיעה נפסל לעבודת מתיר . אלא ודאי דס גופיה דמתיר הוא אינו נפסל עד הלילה שהוא ז"ה . ודוחק לפרש להאי ביור שלא שקעו מבערב דקאמר האי בערב היינו תחלת שקיעה כמו שפרש תר"י להא דתנן ת"ה עד הערב דהיינו תחלת שקיעה דמ"מ אף אס תדחק לפרש במתני' הכי מ"מ בכ"מ אמר' דאמורא נריך לפרש דבריו יותר בדמוכה בפ"ג ע"פ (דף ק) גבי הא דר"ח בדברים העשויין ברכה לאחריהם במקומן ע"פ : וה"ל מ"ל מדברי הרמב"ם שאין דס נפסל עד ז"ה סתם כדפ"ד מהל' מעשה הקרבנות כל הקרבנות אין מקריבין אותן אלא ביום שנאמר ביום צוות וגומר ביום ולא בלילה לפיכך אין שומעין ובמים אלא ביום ואין זורקים דמים אלא ביום השחיטה שנאמר ביום הקריבו את זבחו ביום הוציאתם תהיה ההקדבה וכיון שקיעה החמה נפסל הדם ע"כ . ומדכתב שנאמר ביום צוות ביום ולא בלילה לפיכך כ"י ואין זורקים דמים אלא ביום משמע דלא אתי למנוטי אלא לילה לחוד . אבל עד ז"ה זורקין דמים : ועוד נראה להביא ראיה מן הירושל' רפ"ד דברכות דתנן תפלת השחר עד חצות ר"י עד ד' שעות תפל' המנחה עד הערב ר"י עד פלג המנחה . וטעמא דרבנן משום שכן תמיד של שחר קרב עד חצות ושל בין הערבים עד הערב ולר"י תמיד של שחר אינו קרב אלא עד ד' שעות ושל בין הערבים עד פלג המנחה . ואמר עלה בירושלמי מ"ט דרבנן שנים ליום חלוק את היום כלומר תנן חצי היום לאחר וחסיה שניה לשני . והשתא א"כ דאין דס נפסל עד ז"ה היינו דמשמע לכו לרבנן חלוק את היום בשנה דזמן תמיד של שחר מופרש עד פלגא דיומא שכן ו' שעות ראשונות של היום וזמן תמיד של בין הערבים מפלגא דיומא כדאמר' ברפ"ג דיומא (דף כח) עד הלילה שהוא שש שעות הנותרים של היום אלא א"ל דס נפסל בתחלת שקיעה כדברי התוס' חלוק את היום לשני התמידים הכי משכחת לה . הא זמן תמיד של בין הערבים אינו אלא חמש שעות חסר חומש מן היום מתחלת שקיעה שהוא שעה וחומש קודם הלילה שהוא ז"ה לפי חשבון מהלך אדם בימינו ביום עשר פרסאות למסקנת הגמ' בפ' האשה דמשקיעת החמה עד ז"ה הוא מהלך ד' מילין ואלו תמיד של שחר הוי כל שש שעות כרבנן דאמר' עד חצות ולפי זה לרבנן דדרשי חלוק את היום ה"ל לחלק הכי י"א שעות פחות חומש של יום לשנים דהיי' ע"כ הוא זמן הקדבה ביום ולא יותר ותנן תמיד של שחר שהוא ה' שעות וז' חומשי שעה וכוה לחמיר של בין הערבים ואמאי אמר' דזמן תמיד של שחר הוי עד חצות . והא ל"ל דחלוק את היום לזמיר משמע על כל היום מע"ה עד ז"ה ולא על זמן הקדבה של יום לחוד קאי דהא כיון שג"ל דס נפסל בתחלת שקיעה לשעת התוס' הוא מצוים הקריבו את זבחו הרי דלענין הזריקה אינו קריי יום אלא עד אותו שעה ולא יותר וכמו דלענין קדש' לילה הולכת אחר היום קריי יום וזבחו הלילה שלאחר היום משא"כ בכ"מ היום הולך אחר הלילה שלפניו ויום א' מיקרי יום עם הלילה שלפניו ובקדשים להפך משום דגלי

רשנא

כ"מ לפטור מנחת של פ"ש משום דרך רחוקה ואפי' הו"ד בו . וא"כ לק"מ קושיא ג' דאמאי חשיב לזה דרך רחוקה הא מ"מ כיון דיכול לבא בתוך שחר משך זמן השחיטה כ"י . וא"ל למנ"מ שאתה פוטרו מן הכרת על השני אע"פ שהו"ד בו משום דרך רחוקה הא כיון שהי' יכול לבא בתוך משך זמן שחיטה ולא בא תיפוק ליה שחייב בהכרת על שלא עשה את הראשון . וי"ל דנ"מ אס לא היה יכול לבא בתחלת שחיטה דזה קריי דרך רחוקה וגם שגג או נאכס כל משך זמן שחיטה דפטור מן הכרת על הראשון דהא שגג או נאכס ופטור על השני אפי' הו"ד ולא עשה הו"ל והיה בדרך רחוקה בראשון : **אבל** מ"מ כי דייקת הטיב הא"ל כ' שהרי התם פריך ליה רבה לעולם דא"ל איזה בבעת שחיטה והא טעמא שרך שא"ל לכתום בבעת שחיטה ואמר' שומעין חורקין על ט"ס והשתא א"ל כל שאינו יכול לכתום בבעת שחיטה דקא' עולה היינו כל משך זמן שחיטה . פריך שפיר טעמא שרך שהוא נמי א"ל לכתום כל משך זמן שחיטה . אבל א"ל דהאי כשאין יכול לכתום בבעת שחיטה דקאמר היינו תחילת שחיטה ולא לפטור משחיט פסח מיירי אלא לפטור מן הכרת אס הו"ד ולא עשה את השני ומ"מ חייב לעשות את הפסח . א"כ מילי ק"ל טעמא שרך דשומעין עליו הא לא איירי עולה כלל ופטור של עשיית פסח וגם מילי משני עולה לרבה התם לדידי לא קאי דרך רחוקה לפטור ואין דרך רחוקה לטעמא . הא דרך רחוקה דטעמא ל"ל להדי ולאו חד גוונא נינהו ובדוחק יס ליישב זאת . גם מסוגיא ד' ז"ב ע"ב דמי שהיה בדרך רחוקה ושחטו וזרקו עליו דר"ס אמ' לא הוראה ומייתי סייגתא למילתא מדר"ש נחמ' טעמא ונחמ' דרך רחוקה מה טעמא ב' נמי יס להקשות עליו ז"ל . ועיין ביר' על משנה זו דלזה דרך רחוקה דקא' היה נתון מן המודעים ולפיכך קוד' שעת שחיטה יא לא קודם לש"ש יכול יהא חייב כ"י . והכ"מ כתב שס על ד' הרמב"ם דמ"ל לדרך רחוקה מה"מ ע"ה דפשטא דסוגיא ה"מ דאמר ט"ז מילין מפרש לפלגא דיומא ע"כ . ושלא בדקדוק כ"כ שהרי הגמ' מסיים סס וחמיסר מפלגא דיומא לאורתא וזה שייך לפי פ' התוס' : אבל לפי התוס' דהיינו מילין דדרך רחוקה הוי מתחלת שקיעת החמה לעולה א"ש דודאי מתחלת רמי כבר חוזב דפסח ע"ל ואס היה רחוק בנחות פחות מט"ז מילין שיכול לבא קודם שקיעת החמה לא הוי בדרך רחוקה ובט"ז מילין מצומצמים הוי דרך רחוקה כיון שא"ל לבא קודם שקיעת החמה שמתאן ואילך נפסל הדם בתחלת שקיעה . וכ"פ רש"י בפ' מי שהי' גבי מילתא דעולה זמן שחיטה מתחילת ו' ואילך ומשך עד שתשקע החמה ומשתקע החמה לא דס נפסל בשקיעת החמה כדאמר דאמר בפ' א"מ היינו תחלת שקיעה שהוא פריך נמי דס נפסל בשקיעת החמה דאמר בפ' א"מ היינו תחלת שקיעה שהוא מהלך ה' מילין קודם לאת הכוכבים לעולה . מ"מ ק"ל לדידי אדירי וז"ל שהרי בפ' ח"מ מפ' הא דמנין לדס שנפסל בשקיעת החמה לענין דלא מתיר ל"י הלכה בראש המזבח אלאמא מ"ל דאינו נפסל עד לאת הכוכבים דא"כ ל"ל לפ' לענין הלכה ת"ל דקמ"ל דנפסל מקודם הלילה משקיעת החמה ואילך אלא ש"מ דאינו נפסל עד לאת הכוכבים . ובפ' ת"ס פ' דנפסלה בתחלת שקיעה וכ"ד התו' יאכל כבר פ' דאין דס נפסל בתחילת שקיעה וכתב"ל : ותדע לך דאין דס נפסל בתחילת שקיעה אלא בלילה הכוכבים דזוקא שהוא לילה ממש משום דהס"ד דס נפסל בתחלת שקיעה ה"ה להקטרת קומץ במנחה נמי נפסל בתחלת שקיעה שהוא כנגד זריקת דס בזבחים כדאמר' בספ"ק דובאים (דף יב) ובפ"ב דמנחות (דף יג) והרי הוקש הקטרת קומץ לזריקת דס לכל מילי לענין פסול חזק לזמנו וחזק למקומו ובשאר דברים כדמוכח בספ"ק דמנחות (דף יב) כמו שפירש"י שם וא"ל אי אמרת דס נפסל בתחלת שקיעה הקטרת קומץ נמי נפסל בתחלת שקיעה א"כ קשה הא דתנן בפ"ב דר"ה (דף ל) ובפ"י ובס"ג דסוכה דמשחרב בה"מ התקין ריב"ז שיהא יום הקף כולו חסור ומפרש בגמ' מ"ט מהרה יבנה ב"הת ויאמרו אשתקד מי לא אכלנו בהאיור המזרח עכשיו נמי יכול ולא ידעי דאשתקד לא הוי עומר (*) הה"ח התיר השתא דאיכא עומר עומר מתיר ופריך דאינוי אימת אלימא דאינוי בשתסר הרי האיר המזרח התיר אלא דאינוי בחמים' מתחלת היום ולהלן לישתרי דהא תנן הרחוקים מותרין מתחלת היום ולהלן לפי שידעין שאין ב"ד מתעללין בו . ומשני ל"ל דאינוי בחמים' סמוך לשקיעת החמה . א"ל דאינוי בלילה כלומר ולא יהא שהות להקריבו עד חצות ואי הוי רגילי למיכל חדש מתחלת היום ב"הו אתו למיכל נמי בההוא יומא הכי ועבדי איסורא וכמו שפירש"י . והשתא אכתי תקשה למה גזר משום ההוא יומא שיהא יום הקף כולו חסור עד אורתא דשכסר כדאמר' התם במנחות . מתחלת שקיעה ולהלן נשתרו השתא למיכל חדש וא"ל יאכלו בההוא יומא משקיעת החמה ואילך שפיר קא' אכלי שהרי מתחילת שקיעה ואילך א"ל להקריב את מנחת העומר ולהקטיר את קומצו כמו שס נפסל מתחלת שקיעה ה"ל קומץ נפסל מההיא שעתא ומההיא שעתא דתחלת שקיעה קא' שרי חדש בההוא יומא אע"פ שעדיין לא נתקרב העומר כיון דא"ל להקריבו עוד משקיעת החמה ואילך לא ע"כ דס והקטרת קומץ אין נפסלין עד לאת הכוכבים ועד ז"ה מותר להקריב את העומר הילכך גזר על כל יום הקף משום ההוא יומא : **ועוד** אע"פ לי שני עדים נאמרים דס אינו נפסל עד לאת הכוכבים שהרי משנה שלימה שנינו בספ"ב דמנילה (דף ד) כל היום כשר לסמיכה לשחיטה לקמיצה להקטרה למליק ולקבלה ולהויה ואי נפסל בתחלת שקיעה שהוא מהלך ד' מילין קודם לאת הכוכבים לפי המסקנא בפ' מי שהיה טמא אין כל היום כשר לדברים אלו וגם שנינו שם כל היום כשר לתפ' המוספין ולמוספין וש"מ שאין

שאגת אריה דיני תפלה סימן יז

ומומם קודם לה"ב וקדים פלג המנחה דר"י שהוא שעה ורבע קודם הלילה חלק א' מעשרים בשעה"ס ל"ל לר"י דקודם ת"ש מת"ה כד כלה זמן בין הערבים . והא דאמר רבנן דתמיד של בין הערבים קרב עד הערב שהוא ל"ה וכמו שהוכחתי לאו משום דס"ל דבה"ג מיקרי עד הלילה דהא ליתא דודאי מת"ה לאו בה"ג קרינן ליה דהא ע"כ לא איחיתוב עולא אלא כהא למוד דאמר מת"ה עד ל"ה הו"ה מילין דהא ליתא דאזני חלל ד' מילין . אבל מ"מ בעיקר דבריו דאמר ת"ש לא קרי בין הערבים לא איחיתוב . אלא ודאי לרבנן נמי אינו קרי בה"ג עד הלילה ועצמם של רבנן דתמיד קרב עד הערב יחבא לנפשו על נכון בס"ד : **ועתה אנא** הדבר באר הניב שמעתי זו דעולא ודס' תה"ש דע שהרמב"ן זכ"י

המורה בצרעה בא האריך בפרש'ו בין הערבים אהלי קרא דזשעו
אותו כל קהל עדת ישראל בה"ע ובתוך דבריו כתב אבל בשק"ה שהוא כמו שעה
ורבי' ע"ד רבותיו אינו ומן השחיטה ואינו נקרא ערבים כו' והנה אמר הכתוב
ששחטו את הפסח בתוך הערבים כי זמן השחיטה מה"ט הוא משש שעות ולמעלה
עד תחילת שק"ה וכן אמר בארבעה עשר לחודש בין הערבים פסח לה' שהוא זמן
שחיטה * וכן בה"ע תעשו אותו על תחילת השעה שהיא השחיטה ע"כ * ויבאר
מדבריו ללא הקפידה תורה על בה"ע אלא פסח חלף על שחיטתו בלבד אבל לא על
שאר כל עבודותיו וזריקת דמו וכ"ס וזריקת דם של כל הקדשים דאין נפסלין בתחילת
שקיעה אלא כשרים עד ז"ה והיו למסכים וכן בה"ע תעשו אותו על תחילת
השעה שהיא שחיטה מדפ' שתעשו אותו על השחיטה נאמר ולא על קבלה ואולנה
וזריקת סטן עשיות מיקרו * שהרי בפ"ק דזבחים יליף רב אשי דכל ד' עבודות
בציון לשמה מחיל מיר דכתיב ביה ואת האיל יעשה שלמים שהיא עשייתה לשם
שלמים וגבי תחילת יליף לכל ד' עבודות דבציון לשמה מדכתיב ועשה את תחילתו
שתהא עשיותו לשם תחילת וגבי פסח יליף החם (דף ו') מדכתיב ועשה פסח שהיא
עשיותו לשם פסח ויליף מנייה לכל ד' עבודות דבציון לשמה מ"מ גבי פסח משמע
להרמב"ן דקרא דבין הערבים תעשו אותו לא קפיד אלא על השחיטה שהיא תחילת
עשיה בלבד ולא על שאר עשיות שלו * וטעמו מראה לי משום דגלי רחמנא במ"א
וטעמו אותו כו' בין הערבים הרי שלא קפיד על בה"ע אלא בשחיטה לבד וילמד
סתום מן המפורש דהאי בין הערבים תעשו אותו על שחיטה לחוד קפיד ולא
על שאר עשיות * ולישנא דגמרא הכי משמע לו דאח' עולה אינה דרך רחוקה כל
שאין יכול לבטל בשעת שחיטה ולא נקט שאין יכול לבטל בשעת הקרבה או
בשעת עשייה ס"מ דאשחיטה לחוד קפיד ולא אפשר עשיות וטעמא דלחמ' דהאי
קרא דבין הערבים תעשו אותו אשחיטה קפיד ולא על שאר עבודות דהיינו ממי
בכלל עשיות כדמוכח דהאי דזבחים ובמ"ס * כ"ל דהיינו טעמא דכיון דתעשו כל
עשיות בכלל כדמוכח תהיה דזבחים והרי שחיטה נמי אחת מן עשיות הוא שהיא
א' מ' עבודות שהתחבה פוסלת בהן כדליתא במסכת זבחים בהרבה מקומות
והרי היא בכלל תעשו דקרא אי"כ א"א ללמוד מדכתיב רחמנא בין הערבים
תעשו אותו סתמא דלכל עשיות קאי האי בין הערבים * דהא איכא למימר דמשום
בכלל תעשו דקרא הוי נמי שחיטה וכבר גלי לן קרא בשחיטה לחוד במקום אחר
שומנה בין הערבים דיוקא לפי' כתב רחמנא גבי קרא דתעשו בין הערבים
משום שחיטה לחוד שהיא בכלל תעשו דקרא ואכתיי אשכחן שחיטה לחודה חל
שאר עבודות מכלן ובין דאין לנו הוכחה מקרא דשאר עבודות שומנו בין הערבים
ולא לבתר הכי אין לנו לפסול שאר עבודות אחר תחילת שקיעה * והא דתא' א"א
ללמוד לשאר עבודות משחיטה לענין בין הערבים משום דאיכא למיפדך מה
לשחיטה שכן נפסלת שלא לשם אוכלין בפסח (ב' כדפ"י לה הש"ס ברפ"ק
דזבחים (דף ד') גבי הא דבצי' למילף שלא לשמה שפוסל בשאר עבודות מוכיחה
והא דלא פריך נמי התם להא' פירכא מה לשחיטה שפסולה בפסח לאחר בין
הערבים תאמר בשאר עבודות ללא * י"ל משום דאי לאו פירכא דמה לשחיטה
שכן נפסלת שלא לשם אוכלין בפסח ובשאר עבודות מיעט קרא להדיא שאין נפסלין
שלא לשם אוכלין כמו שפירש"י ותוס' התם ה"א דכל עבודות נפסלין אחר תחילת
שקיעה בפסח כמו שחיטה דהיינו ילפינן להו להא' מילתא משחיטה * אלא משום הא'
פירכא דמה לשחיטה שכן נפסלת שלא לשם אוכלין בפסח א"א למילף לשאר
עבודות לענין בין הערבים משחיטה * אי"כ הא' פירכא דבין הערבים ה"ל בכלל
פירכא זו דנפסלת שלא לשם אוכלין בפסח ובכלל פירכא זו ה"ל איך פירכא דכלא
פירכא זו היה פוסל בין הערבים בכל העבודות גבי פסח דהיינו ילפינן להו משחיטה
ובדלמך * ושור י"ס להביא איך היה דים לפי' תעשו סתמא על השחיטה לחוד
ומפני שהיא תחילת עשייה והוא מדא' בפ' הקומץ רבה (דף כט) תמי דבי ר"י
שלשה דברים היו קשין לו לתעב עד שהראה לו הקב"ה באצבעו ואלו הן מנחה
ור"מ ושרים כו' וי"א אף הילכות שחיטה שנא' וזה אשר תעשה על המזבח ופרש"י
הלכות שחיטה לא היה מבין מהיכן היא מוגרמת וזה אשר תעשה על המזבח
ועשיה תחילת' זביחה וכתיב וזה חלומה הראאה באצבע ע"כ * הרי ש"י"א דהיינו זה
דקאי לתעב' משחיטה לחודיה איירי וקרי לה תעשה מפני ששחיטה תחילת עשיות
התמיד היא דגבי תמידין כתיב האי קרא : מ"מ רואה אינו את דברי הרמב"ן
מערובין שמ"כ אבל בשקיעת החמה שהוא שעה ורביע ע"ד רבותיו אינו זמן
שחיטה ואינו נקרא ערבים אחת אמר דשעה ורביע קודם הלילה אינו נקרא ערבים
מיהו זה אינו אלא לדעת ר"י דפ' תפלת השחר דקאמר תפלת המנחה עד פלג
המנחה שכן תמיד של בין הערבים קרב וסולק עד פלג המנחה * והדבר בחור

רחמנא ביום וזכו יאכל לא יטות ממנו עד בקר. ה' ג' בלי קרא לענין ויריקת הקרבנות
דאינו קרוי יום אלא עד תחלת שקיעה ולא יותר ואם אחת אומר תלוק את היום .
היינו י"א שעות פחות חיות דקריא רחמנא יום לגבי קדשים ולא יותר . אלא ודאי
ש"מ ללענין ויריקה מתי קרוי יום עד ז"הכ דער אותו שעה לא נפסל הדם תלורוק
ודלא כהאמ' : ועוד יש לי להביא ראיה דלא כהאמ' מהא דפר' תפלת השחר
דעסקין בה דאמ' שם מפני מה אמרו תפלת המנחה עד הערב שחרי תמיד של
בין הערבים קרב והולך עד הערב . ר"א עד פלג המנחה . שחרי תמיד של בין
הערבים קרב והולך עד פה"מ והרי קא מבציע לן התם האי פלג המנחה דר"י
אי עד ועד בכלל או למא עד ולא עד בכלל ואמר ת"ש ר"א עד פלג המנחה .
אא"כ עד ולא עד בכלל היינו דאיכא בין ר"י לרבנן . אא"א עד ועד בכלל ר"י
היינו רבנן דס"ד ר"י פלג אחרון של מנחה אחרונה קאמר שהוא עד הלילה . והרי
אם נפרש דער הערב דאמור רבנן היינו עד תחלת שקיעה ולא עד ז"הכ וכדברי
תר"י מתי קאמר ר"י היינו רבנן הא עובא א"כ דלרבנן אין זמנו אלא עד תחלת
שקיעה ולר"י עד ז"הכ . מ"מ זה יש לדחות דה"פ אא"א עד ועד בכלל ופלג המנחה
אחרונה הוי בכלל עד פלג המנחה דקאמר ר"י וע"כ אין כל פלג המנחה בכלל אלא
עד תחלת שקיעה שהוא שעה וחומש קודם הלילה לתוספת הגמ' בפ' האשה ודלא
כשולא דלדיריה ה"ל שעה וחצי קודם הלילה ואיכא בין פלג המנחה דר"י שהוא
שעה ורבע קודם הלילה לעד הערב לרבנן שהוא תחלת שקיעה דהוי שעה וחומש
קודם הלילה חלק א' מעשרים בשעה . א"כ ר"י היינו ת"ק : ועוד ג"ל להביא
ראיה דזמן תפלת המנחה והקרבנות התמיד הוי עד ז"הכ דאר"ה הסם מדרב
של שבת בע"ש מבצ"ש מ"מ דהלכה כר"י והוי אדרבה תדר"ה ורבנן לא הוו מזלי
עד אורתא ש"מ אין הלכה כר"י ומדמוכית מדרב מזלי כו' ש"מ דהלכה כר"י
כלומר דמפלג המנחה כלה זמן מנחה ואחר כלות זמנו עייל זמן תפלת ערבית
וכמו שפירש"י ואס"ד דאפ"לית"ק אין זמן תפלת מנחה אלא עד תחלת שקיעה שהוא
שעה וחומש קודם לאת הכבשים א"כ כיון דכלה זמן מנחה מאותו שעה ראוי להתחיל
זמן ערבית לת"ק ואמאי ר"ה ורבנן לא הוי מזלי עד לאורתא הוה להו להתפלל
קודם הלילה שעה וחומש אפי' לת"ק כיון דכלה זמן מנחה אפילו לת"ק הא
עייל מהאמא זמן תפילת ערבית . אלא ודאי תה"מ עד הערב דחק לת"ק אי עד
הלילה תמס' וא"א להתפלל ערבית אא אח"כ תז"הכ ואילין . ועוד מדמוכית מדרב
גלי של שבת בע"ש מבצ"ש דס"ד דכר"י ס"ל הא לרבנן נמי אפשר למזלי מבצ"י
מתחלת שקיעה ואילין ואי הא דרב מזלי של שבת בע"ש דקאמר היינו מפ"המ
ואילין וקודם תחלת שקיעה . ה"ל לפרש בהדיא הכי דרב מזלי של שבת בע"ש
מפ"המ ואילין והרי עיקר חסר מן הספר שחרי א"א להוכיח דרב כר"י ס"ל אא"א
דהוי גלי מפ"המ וקודם תחלת שקיעה . אכ"כ לת"ק א"א למזלי של שבת בע"ש
כלל ודזמן מנחה נמשך עד הלילה ולא עייל זמן ערבית כלל מבצ"י ומדל"י רב
מבצ"י וע"כ לרבנן א"א למזלי מבצ"י . אלא ודאי כר"י ס"ל וש"מ עד הערב
דחק עד הלילה תמס' ודלא כתר"י . ומהא מוכח נמי דאפילו מדרבנן אין דם
נפסל מתחלת שקיעה מדנקט שחרי תמיד של (") קרב והולך ע"פ המנח' תמשע
דלכתחילה קרב עד אותו זמן ואפילו איסורא דרבנן נמי ליכא וכ"כ מזה למעלה .
ועק"ל לדעת החסיד' דמפרשי טעמא דשולא דחשיב ליה דרך רחוקה בט"ו מיל מפני
שח"י להגיע ליר' בתחילת שקה"מ משום שדם נפסל בשקה"מ הא אמר הסם אח"כ
תילתא דשולא עולא לעצמי' דאמר שולא איזה דרך רחוקה כל שח"י לכנס בשבת
שחיטה . ואי כדברי החסיד' ה"ל למימר איזה דרך רחוקה כל שח"י לכנס בשבת
הקרבה שהוא ויריקה דהא עיקר טעמא דשולא משום ויריקה הוא הואיל ודם נפסל
בתחלת שקיעה ולא תלי' מדי בשחיטה : **רבנן** ג"ל לפ' דהא דאמר' דם נפסל
בשקה"ה היינו סוף שקיעה שהוא ז"ה ועד אותו שעה ראוי לזריקה והא
דשולא דפ' האשה דתמשע דאין זמן הקרבת הפסח מתחלת שקיעה ואילין דמה"ט
הוי דרך רחוקה לדיריה בט"ו מילין לאו משום דאינו ראוי לזריקה מתחלת שקיעה
ואילין משום דנפסל הדם דהא ליתא וכדמוכח מכל האי ראיות שכתבתי . אלא
ה"ע משום דס"ל שאין זמן שחיטה הפסח מתחלת שקיעה דגבי שחיטתו בין
הערבים כתיב ושחטו אותו כל קהל עדת ישראל בין הערבים ומת"ש ואילין תו
לא מיקרי בה"ע כמו דס"ל לר"י דמפ"המ ואילין תו לא מיקרי בה"ע אלא דללא
עד הלילה בה"ע קרינן ליה וס"ל לשולא דשלים זמן בה"ע מתחלת שקיעה ואילין .
ואצ"ב דמהא דאר"י דתמיד של בה"ע קרב עד פה"מ שהוא שעה ורביע קודם
הלילה הוי תיבתא לשולא לתאי דס"ל דמשקה"ה עד ז"ה הוי כדי מהלך ה' מילין
שעולה לחשבון שעה ומחצה קודם ז"ה וכיון דמתחלת שקיעה תו לא מיקרי בה"ע
איך אפשר לתמיד ליקרב עפ"המ הא רבע שעה קודם פה"מ שהוא מתחלת שקיעה
כבר כלה זמן בה"ע . י"ל הא בלא"ה הא דאמ' שולא דמש"ה הוי ה' מילין ליתא
למסקנא וזיתחובת הסם מדתמיא ר"י משקה"ה עד ז"ה הוי ד' מילין ותו לא והה"ע
דה"מ לאותביה מהא דר"י דגבי תמיד וכדאמרן אלא כיון דאשכח לר"י דאמר
בהדיא דמש"הא אינו אלא ד' מילין ניחא לו לאותבי' מנייה ולא מתמיד דא"א
להקשות עלא אלא מדיוקא : ובע"כ אפילו למסרת התוספות ז"ל כן דלמאי דס"ל
לשולא דם נפסל בת"ש הילכך משק"הא לא הוי זמן הקרבת שום קרבן לדיריה
וס"ל דמתחלת שקיעה עד ז"ה הוי מהלך ה' מילין א"כ תשקה נמי מהא דר"י
דאמר תמיד קרב עפ"המ הא כבר נפסל הדם קודם לכן אלא ודאי כדאמרן :
למסקנא א"ש דמתחלת שקיעה אינו אלא כדי מואך ד' מילין שולא לחשבון שעה

כ"י ומ"מ שאר עבודת כשירים לאחר מכן כדאמ' רבנן גבי תמיד של בין הערבים ואפילו אי אמרת נמי דרשין לה להאי שנים ליום חלוק את היום אשאר עשיות ובקר אשחית קאי וכ"י דלא מיקרי בקר אלא עד ד' שעות אפ"ה הל"ל תפילת השחר הוי עד חצות כמו וריקת דם תמיד של שחר משום דמהאי סברא גופיה דמספקא לן האי תעשה אהייא קאי אי אשחיתא לחודה או אכל עבודות אחר' גבי תפלת המנחה דעבד כמר עבד' - ה"ז מהאי טעמא גופיה י"ל נמי גבי תפילה של שחר דעבד כמר עבד' : וי"ל דאז"ל דתעשה דגבי תמיד של בין הערבים דרשי רבנן על עשיה של שחיתא לחוד ולא על שאר עבודות היינו משום דלפי רבנן האי תעשה שא"ל גבי בין הערבים שא"ל ואת הכבש השני תעשה בין הערבים מתעשה דפסח שאמר אלל בין הערבים אכל תעשה דתמיד של שחר אין ללמוד מפסח אלא תעשה ידיה אכל עשיות קאי שיהו נעשי' בזמן האקראי בקר כמו תעשה דאזל שאר קדשים דאכל עשיות קאי כדאמ' בפ"ק דזבחים ומכאן : והא דלא מקשינן תמיד של שחר לשל בין הערבים אליבא דרבנן דהא תרווייהו גבי הדדי כתיב ומנחתה תעשה דשל בין הערבים לא קאי אלא אשחיתא לחוד ה"ז של שחר לא קאי אלא אשחיתא לחוד שעתה בזמן שקרוי בקר ולא לאחר מכן אכל שאר עבודות אפילו לאחר מכן : וי"ל דא"כ דמילי ילפי' להו מהדדי בהא מילתא תעשה תעשה ל"ל : ה"ל לקרא למיכתב חד תעשה לתרווייהו את הכבש האחד תעשה בבוקר ואת הכבש השני בין הערבים ומדדור כתב רחמנא לתעשה פעם שניה גבי בין הערבים ש"מ דהאי תעשה לחוד והאי תעשה לחוד' של שחר אכלהו עשיות קאי שיקנכסר' אלא בבוקר' ותעשה דבין הערבים אשחיתא לחוד כדאשכחן לתעשה בין הערבים דגבי פסח : וז"ל לפרש כמין חומר הא דאמ' שם בפ' תפלת השחר אל' ר"ח לר"י הפס' אמר רב כהנא כלומר גבי תפלת השחר הלכה כר"י הואיל ותנן בבבירא כוותיה הכא מאי כלומר גבי תפילת מנחה אישתיק ולא אל' ולא מירי' : ואיכא למידק אטו משום דאשחיתא הפס' הלכתא כר"י יהיה ה"ז הלכה כר"י אטו כולא בחדא מתחא מתחיהו הא תרתי מילי נינהו ולא הא בהא תליא ועוד קשה הא הא דהתם הלכה כר"י לאו משום רבותא דר"י היא אלא מדאמר ר"ח גופיה משמיה דר"י הואיל ותנן בבבירא כוותיה' : וא"כ בתפלת המנחה דלא חק כוותיה הא ודאי הלכה כרבנן לגביה דר"י דיתיר ורבי' הלכה כרבי' וגם ר"י אמאי אישתיק ולא אמר לו ולא מירי' : ולפי משי"ב יחא דמה"ע מספקא להו דהא י"ל דהא בהא תליא מדהלכה כר"י בתפלת השחר דאי לא עד ד' שעות ש"כ תעש' ליום אכל עשיות ווריקת דמס' קאי' : דאל"כ היה ג"כ תפלת השחר אחר ד' שעות כיון דוריקת דם התמיד הוא כשר אחר ד' שעות תפלה שתיקנו כנגדו נמי זמנה הכי ואי"ל י"ל דכמו דתעשה דתמיד של שחר אכל עשיות קאי ה"ה תעשה דבין הערבים נמי אכל עשיות קאי ואין זמן תפלת המנחה אלא עד פלג המנחה כהקדמת התמיד של בין הערבים וכיון דבהא דשל שחרית הלכה כר"י ממילא בשל מנחה שהוא כנגד של בין הערבים נמי הלכה כר"י דהא בהא תליא דכמו שהאי תעשה דשל שחר אכל עשיות קאי' : ה"ז תעשה דבין הערבים דהא בחד בקר קאי כתיב תרווייהו או דילמא אז"ל דתעשה דשחרית אכל עשיות קאי ומה"ע אין זמן תפלת השחר לאחר ד' שעות דאזינו קרוי בקר' : מ"מ תפלת מנחה שתיקנה נגד תמיד של בין הערבים זמנו עד הלילה דתעשה דשל בין הערבים אשחיתא לחוד קאי משום דלפינן להאי בין הערבים דגבי תמיד מבין הערבים דגבי פסח אכל של שחר לא שייך למילף לא מפסח ולא מתעשה דשל בין הערבים דא"כ תעשה תעשה לתה לי וכמשי"ב : והו טעמן של ר"חור' דמספקא להו מדהלכה כר"י בתפלת השחר איכא למידק מניה דממילא הלכה כר"י בתפלת המנחה דהא בהא תליא ואיכא נמי למימר דתרי טעמי נינהו ולא תליא חדא בתרתה : והרי מכאן נמי ראייה למאי דפי' : דאל"כ מאי מספקא ליה לר"ח ולמה תלה לבטיא ידיה מדא"כ הלכה כר"י גבי תפלת השחר דלמא הלכתא כוותיה בתפלת המנחה נמי : ועוד ז"ל להביא ראייה למאי דפי' דטעמא דלעולא דחשיב זמן שחיתא מתחלת שקיעה הוא משום דהו לא מיקרי בין הערבים ולא משום דהם נפסל בתחלת שקיעה כפי' התוס' : משום דק"ל לסברת התוס' וז"ל שהרי טעמא דעולא דחשיב דרך רחוקה באם הוא רחוק בחצות היום ט"ו מילין מירושלים הוא מפני שאין יכול לבא לירושלים לזמן שחיתא וכדאמר עולא לעצמי' דאמר איניו דרך רחוקה כל שאין יכול לכוון בשעת שחיתא יכוין דמה"ע ע"כ אי אהי יכול לחייבו על שלא בא אה"כ אינו רחוק מירושלים בחצות אלא בכדי שאפשר לו שיבא לירושלים ועדיין נשאר לו שהות לעשות פסח קודם שיעבור זמן עשיית הפסח : דאם הוא רחוק כ"כ שא"ל לו לבא לשם בתוך זמנו ועדיין נשאר לו שהות לעשות פסחו אע"פ שבידו לבא בתוך זמן עשיותו אי אהי יכול לחייבו על שלא בא כי מה בנע בביתו כיון דאפי' אם יבא אין לו שהות לעשות פסח אה"כ אמאי אמר עולא דט"ו מילין מזמנאמ' הוי דרך רחוקה ומשמע הא פחות מעט מע"ו מילין לא הוי דרך רחוקה וחייב ואמאי כיון דלפי חשבון מהלך אדם בינומי עשר פרסאות ביום ט"ו מילין מזמנאם כלות ברבע של תחלת שקיעה שכבר עבד זמן עשיות הפסח מעשה כי הוי פחות כ"ש אמאי לא הוי דרך רחוקה הא עשיות הפסח והקדמתו עכ"פ לדרך שהות זמן וא"כ מן המודיעים לירושלים הוי ע"כ פחות מע"ו מילין בכדי שיכול להגיע ולבא לירושלים ועדיין נשאר שהות זמן עשיות הפסח שיכול זה לעשות את פסחו והאיך קאמר עולא מן המודיעים לירושלים הוי ט"ו מילין מזמנאם משום דאזל לעצמי' אדרבא לטעמא דידה ע"כ הוי פחות מע"ו מילין בכדי שיעור שהות הקדמת הפסח אחר שיבא לירושלים : אכל לדיד אי שפיר

דטעמא

דהיינו טעמא משום דאינו קרוי בין הערבים אלא עד חצות זמן וקרא קאמר את הכבש השני תעשה בין הערבים : אכל מש"כ בשקיעת המנחה שהוא שעה ורביע ליתא דהא דלא כמאן דאי למאי דהוי ס"ל לעולא דמסקיעת המנחה עד ז"ה הוי כד מהלך ה' מילין הוי ליה שעה ומחצתה ולמאי דמסיק דאינו אלא כדי מהלך ד' מילין הוי ליה שעה וחומש משקיעת המנחה עד ז"ה אכל שיהא שעה ורביע משקיעת המנחה עד ז"ה הא ליכא למ"ד הכי' : אלא שהר"ז עירבב שני דברים שאין שים והשום אותם לפסח רהיטא ולא דק דשעה ורביע אמרו גבי תמיד של בין הערבים בפ' תפלה וזה לא נאמר אלא אליבא דר"י והא דאינו זמן שחיתא משקיעת המנחה בפ' מי שהיה קומא עולא אמרה ואליבא דידה הא שעה ומחצתה ולפי המסקנא הוי שעה וחומשא מיהו כ"י גבי פסח דאז"ל דכתב רחמנא בין הערבים תעשו אותו מ"מ הא גלי לן קרא במ"א דושמנו אותו בין הערבים דלא קפיד אלא על עשיה דשחיתא לחוד שיהא בשעה שקרויה בין הערבים ולא אח"כ : אכל שאר עבודותיו ואפילו וריקת דמו כשירים כל היום עד ז"ה אכל גבי תמיד של בין הערבים דכתב רחמנא ואת הכבש השני תעשה בין הערבים סתמא וכל העשיות בכלל תעשה ולא גלי לן קרא במ"א דעל שחיתא לחוד קפיד על בין הערבים כדגלי לן גבי פסח : בהא פליגי ר"י ורבנן לר"י כל העשיות בכלל תעשה בין הערבים ואפילו וריקת המאורות מכולן לפיכך אמר תה"מ עד פלג המנחה שכן תמיד של בין הערבים קרב והולך עד פלג המנחה והאי קרב דקאמר אוריקה קאי שהיה עיקר הקרבה שמכפרת ורבנן ס"ל דלפיכך הוי תעשה בין הערבים דגבי תמיד מתעשה דגבי פסח דמה להלן לא קפיד קרא אלא על עשי' דשחיתא לחוד ה"ז גבי תמיד לא קפיד אלא על עשי' דשחיתא שיהא בין הערבים : אכל שאר עבודותיו ווריקת דמו כשירים עד ז"ה והיינו דאמ' רבנן תה"מ עד הערב שהוא ז"ה כ שכן תמיד של בין הערבים קרב דהיינו וריקת דמו' שהוא עיקר הקרבן עד הערב וה"ה לתפ' המנחה שתיקנו רבנן כנגד הקדמת התמיד והרי שחיתא לאו עבודה היא ושיקר הקדמתו הוי וריקת דמו וכיון דוריקת דמו כשירה עד ז"ה כ"ה תה"מ נמי זמנה עד הערב שהוא ז"ה כ"י : ולפי"ז איני אומר דבשעורא דבין הערבים ל"פ ר"י ורבנן ולכ"ש אין שחיתא הפסח והתמיד אלא עד פלג המנחה דאשחיתא פלוגתא לא מפשינן ועולא ליתא לכ"ע דהא אישתיק ולא חלקו אלא בהא לחוד דלר"י תעשה בין הערבים דגבי תמיד אכלהו עשיות קאי ואפילו וריקת' הילכך תמיד ותפלת המנחה שתיקנו כנגדו אין זמנם אלא עד פלג המנחה ולרבנן תעשה בין הערבים דגבי תמיד לא קאי אלא אשחיתא לחוד אכל שאר עבודות ווריקת דמו זמנם עד ז"ה כ"י אלא אשחיתא לחוד אכל שאר עבודות ווריקת דמו זמנם עד ז"ה כ"י אלא אשחיתא לחוד קפיד קרא על קרא אכל שאר עבודות ווריקת דמו בכלל כשרין עד ז"ה כ"י כמו בכלל הקרבנות והילכך תפלת המנחה שתיקנו רבנן כנגד וריקת דם התמיד זמנה עד הערב שהוא ז"ה כ"י : והא"כ כיון דלרבנן משמע להו להאי תעשה בין הערבים דגבי תמיד של בין הערבים דלא קאי אלא אשחיתא לחוד אכל שאר עבודות ווריקת דמו זמנם עד ז"ה כ"י ה"ז נימא דהאי את הכבש האחד תעשה בבקר' דגבי תמיד של שחר ואמרי רבנן דעד חצות קרוי בוקר לא קאי אלא על עשי' של שחיתא לחודיה שיהא בבוקר אכל שאר עבודותיו ווריקת דמו יכו כשרין כל היום וה"ה לתפילת שחרית שתיקנו כנגד וריקת דמו שהוא עיקר הקרבן תהא זמנה כל היום אלתה חק סה"ש עד חצות ר"י עד ד' שעות וחציא בגמרא מפני מה אמרו תה"ש עד חצות שהרי תמיד ש"ש קרב והולך עד חצות' : ר"י עד ד' שעות שהרי תמיד של שחר קרב והולך עד ד' שעות : וטעמיהו משום דלר"י אינו קרוי בקר אלא עד ד' שעות ולרבנן נקרא בקר עד חצות כדמוכח שם להדיא גבי הא דקאמר מאן חנא להא דת"ר וחס השמש וגמם בד' שעות כו' מני אי ר"י עד ד' שעות נמי נפרא הוא ואי רבנן עד חצות נמי נפרא הוא : וכו"ס דהיינו טעמא כדאמ' בירו' מ"ט דרבנן כלומר דאמרי תפלת השחר עד חצות ושל בין הערבים עד הערב שנים ליום חלוק את היום כלומר תן חצי היום לראשון ושניה לשני והאי שנים ליום לאו גבי עשי' כתיב אלא גבי תקריבו כתיב דהכי כתיב זה האשה אשר תקריבו כבשים בני שנה תמימים שנים ליום ובתקריבו הכל בכלל ואדרבה עיקר הקרבן הוא וריקת דם שהוא עבודה המאוחרת לזמן ובני בקר וממילא עבודות הקודמות לה נעשו בזמן הבקר : מ"מ התינה לרבנן אכל לדידן ודאי קשה דק"ל בזמן תפילת השחר כר"י דאינו אלא עד ד' שעות וה"ה לתמיד ש"ש שאינו קרב אלא ד' שעות לחוד כדאמ' הפס' ולגבי תפלת המנחה מסיק הגמרא הסתא דלא אישתיק הלכתא לא כמר ולא כמר דעבד כמר עבד' : כמר עבד אלתא מספקא לן בזמן תפלת המנחה וה"ה לזמן הקדמת תמיד של בין הערבים דהא הא בהא תליא אי זמנם עד פלג המנחה כר"י או עד הערב כרבנן ומספיקא אמ' דעבד כמר עבד' : והרי עיקר ספיקא הוא אי תעשה קאי אשחיתא לחוד או אכל עשיות : וא"כ ה"ז איכא לספוקי לדידן האי תעשה דתמיד של שחר אי אשחיתא לחוד קאי או על כל עשיות : ואי אמ' דאשחיתא קאי ושאר עבודות ווריקת דמו בכלל כשרים נמי אמר זמן שקרוי בקר והא לדידן אי אפשר למדרש משנים ליום חלוק את היום כדדרשו רבנן דא"כ זמן תמיד ותפילת של שחר הוי עד חצות וע"כ ה"ז שנים ליום דרשין לה כדדרשו לה בירו' הפס' איכא דר"י שנים ליום חצות ליום שנים ליום שני פרקלטין ליום כו' : וא"כ מספיקא הל"ל נמי דזמן תפילת השחר הוי ע"כ משום דא"ל דהאי תעשה לא קאי אלא אשחיתא לחוד חזמנה עד ד' שעות דהוי בקר לדידן דק"ל

שאנת אריה דיני תפלה סימן ז יח

היום שעה ורביע ויש לו להתפלל אותה עד שתשקע החמה ע"כ • והא דכתב עד שיאמר מן היום שעה ורביע היינו כר"י והא דמסיים עד שתשקע הוא כרבנן והיינו פי' דעכ"ל דאמר בגמרא אלמא מספקא ליה • וא"כ גבי הקרבת תמיד של בין הערבים של תורה ה"ל למיזל לחומרא • וה"ל ק"ל אהא דכתב הרמב"ם בפ"א מה' ק"פ שחיטת הפסח אחר חצות כו' עד סוף היום ע"כ • והרי כיון דמספקא לן בהא דבה"ע דילמא אין זמנו לאחר פלג המנחה כר"י אין להכשיר שחיטת פסח מספקא אלא עד פלג המנחה ולא יותר דה"ל ספקא דאורייתא ולחומרא ואמאי כתב דזמן שחיטת הפסח אי' עד סוף היום דמשמע אפי' להתחלה וכ"כ גבי תמיד • והרי ל"מ דלכתחילה דלא אלא אפי' דעבד נמי לא וכמ"ל: **ועתה** כבא לדון שלמו דכבר נקבדו בראיות ברורות דומותה"מ לרבנן דאמרי שיה"ע היינו עד לה"כ וכיון דעבד כמר עבד ראוי' להתפלל תה"מ עד הלילה • וה"ל ת"ל מדברי החסידים בריש ברכות שכתבו בשם ר"ת שמה שנהגו להתפלל ערבית ולקרות ק"ש מבג"מ משום דממכין אהא דר"י דמפיה"מ לילי' אהא לענין תפלת ערבית וה"ל לענין ק"ש • והקצו"ע דה"ל תרתי קולא דסתורן אהרדי דאנו מתפללין ערבית מפיה"מ ולמנחה כר"י דזמן מנחה כבר כלה וזמנו תפי' עממה לא קי"ל כר"י • אלא כרבנן ע"כ אור"י דאנו מתפללין ערבית מבג"מ ס"ל כה"י תנאי דגמ' דס"ל משעה שקידש היום גם משעה שב"א נכנסין להסב דהיינו בעודת ע"ש והיא היתה מבג"מ ומאותו שעה אי' זמן תפלה ע"כ • ומדבריהם מוצא זהו רגילין להתפלל ערבית באותו זמן שהזכיר ר"י ו"ל והרי שם א' מן האמנים שהזכיר ר"י לא קדים לבג"מ דר' יהודה דספ"ב דשבת שא"ל עכ"ל לא יותר מנ' רבע מיל וכמ"ל בנפשו"ס • ג' והוא זמן רב אחר תחלת שקיעה שהוא מהלך ד' מילין קודם נאח הכוכבים וכיון שהיה מנהג' להתפלל ערבית אחר תחלת שקיעה א"ס ד' דאפי' לרבנן כלה זמן תה"מ קודם תחלת שקיעה וממילא מאותו זמן עייל תפלת ערבית לרבנן א"כ הו' עבדי ככ"ע אפי' כרבנן יגדוד דמכתבו וזמנו תפלה עממה לא קי"ל כר"י • אלא כרבנן ה' אפי' כרבנן לאו ש"ד להתפלל מנחה באותו שעה לאחר תחלת שקיעה • אלא ודאי ס"ל להא' דזמן תפלת המנחה אי' עד נאח הכוכבים לרבנן וממילא עייל זמן ת"ע עד אותו שעה ודלא כתר"י • וכ"כ דעת רש"י שפי' תה"מ עד הערב עד ששכינה • וה"ל משמע להדיא מד' החסידים ברפ"ג דהגינה (דף כא) גבי האון ומחוסר כיסורים לריכס עבילה לקודש שכתבו דא"ל שפעמים מאחרין התמיד עד הערב ממש כדאמרי' בריש פ' תפלת השחר שקרב והולך עד הערב ע"כ • אלמא ס"ל דזמן תמיד של בין הערבים וה"ל לת"ע הו' עד הערב ממש שהוא זמ"ל דאל"כ אכתי לא תי' כלום אהא שהקשו שם אהא דהאשה שיש עליה לידה או ובה מביאה מעות ומתנת בשומר וטובלת ואוכלת בקדשים לערב דאחר תמיד של בין הערבים תשתי ע"ש וש"מ מכל מ"ש דזמן תפלת המנחה אי' עד הלילה קנ"ל:

דיני תפלה סימן יח

שאנה • אם מותר להתחיל בסעודה קודם שיחלל תפלת מוסף או אחר להתחיל עד שיחלל תפלת מוסף קודם:

תשובה • הרא"ש בפ"ב דתענית כ' בשם ר"ח אהא דתמיא האם (דף ט) שחרית ומוסף מנחה ועבילה כולן יש בהן נשיאת כפים דר"ת • רי"א שחרית ומוסף יש בהן נשיאת כפים מנחה ועבילה אין בהן נשיאת כפים ואמרי' במאי קמיפלגי ר"ת סבר כל יומא עממא מאי לא פרישי כה"י ידיא במנחתא משום שחרית האידנא ל"ש שחרית ר"ת סבר שחרית ומוסף דכל יומא לא שביחא שחרית ל"ג בהו רבנן ט' • כ' ר"ח ש"מ מדר"י דאין אדם רשאי לאכול אלא אחר תפלת מוסף הילכך ל"ש ביה שחרית ע"כ • וג"ל דר"א' זו יש לדמות דאפי' א"ת דרשאי לאכול קודם מוסף מ"מ ל"ש ב' שחרית כדאמר בירוש' פ"ע אהא דתנן האם (דף ק) בין הכוסות הללו אם רוצה לשחות ישתה בין ג' לד' לא ישתה ולמה לא ישתה כדי שלא ישכר ופריך והלא כבר משכר הוא ומשמי יין שבתוך המזון אינו משכר שלאחר המזון משכר ופי' הרמב"ם האם דהה"ל דין שלפני המזון אינו משכר ואם רוצה לשחות בין א' לב' ישתה דהא לא ממעט תנא אלא בין ג' לד' ע"כ • א"כ אפילו אם ישתה בתוך הסעודה כיון דין שבתוך המזון אינו משכר ראוי לנשיאת כפים ואע"פ שמתברר דלענין כהן העובד עבודה אפי' אם שתה קודם המזון או בתוך המזון חייב משום יין ושכר אל תשת • ה"מ לענין עבודה דאיכא אישורא דאורייתא בין אכל גבי כהן מברך דאין אסור ביו' אלא מדרבנן על יין שלפני המזון ושבתוך המזון כיון שאינו משכר לא גזרו רבנן בשל דבריהן • וכה"ל כתב החסידים בספ"ב דתענית (דף יו) גבי כהנים דאמרי' כל כהן שמכר משמרתו כו' אסור לשחות יין כל אותו היום כו' ומדרבנן הוא דאסור ואע"פ שאינו עובד כדא' האם וכתבו שם פי' אסור לשחות יין וסוף לסעודתו אכל בסעודתו מותר דין שבתוך הסעודה אינו משכר ע"כ וש"מ דכל שא"ל לשחות יין מדרבנן על יין שבתוך המזון ל"ג הואיל ואינו משכר • וה"ל כיון דכהן מברך דאין אסור ביו' משום שחרית אלא מדרבנן על יין שלפני המזון ושבתוך המזון ל"ג • הילכך אע"פ שנתור לסעוד קודם תפלת המוסף לא שביחא שחרית דין ששתה בתוך הסעודה ולפני' ואפילו אינו משכר ל"ג ומותר בנשיאת כפים • אכל בתפלת מנחה ודאי שביחא שחרית מפני היין ששתה כל היום אחר הסעודה של בקר דמשכר הילכך אסור בנשיאת כפים • ואע"כ דיליף האם מקרא דכהן מברך אסור בנשיאת כפים הא מסיק האם דאסמכתא מינה ומדרבנן • וכבר טעה בזה בעל ע"ו בא"ח סי' קנ"ח שכתב שם בשם הא' דהא

דטעמא דעולא דמתחלת שקיעה אין זמן פסח היינו משום דס"ל דהו' לא מיקרי בין הערבים ואי' אין קפידא של בין הערבים אלא על שחיטתו בלבד אבל שאר עבודותיו וזריקת דמו אפשר להם לבתר הכי ועד נאח הכוכבים יש להם שעות לשחותם וכיון דאין קפידא על קודם תחלת שקיעה אלא בשחיטה בלבד וארי שחיטה א"ל שעות זמן דהא אפשר להתחילה ולגומרה ברגע קטנה לפיכך אם הוא פחות משע' מט"ו מילין מירוסלים בחצות ויכול להגיע לירושלים זמן מה קודם תחלת שקיעה שכלה זמן שחיטה הרי אפשר לו לשחות פסחו בתוך אותו זמן כ"ש וכל העבודות כשרים לאחר זמן הלכך בדרך רחוקה לא היה חייב • וג"ל להביא ראיה להא דפי' דאין קפידא גבי פסח על בין הערבים אלא בשחיטה בלבד ולא בשאר כל העבודות שהרי אמרי' בפ' כל התדיר (דף נא) אבשאו להו תדיר ושאינו תדיר וקדים ושחט לשאינו תדיר מהו מי אמרי' כיון דשחט מקריב ליה • א"ל ד' יבא לאחר דממירם בדמו עד דמקריב ליה לתדיר והדר מקריב לשאינו תדיר • ואחיק למפשט מהא דתנן שחטו קודם חצות פסול משום שנאמר בין הערבים • קודם לתמיד כשר ויהא ממירם בדמו עד שירוק דם דתמיד ומשי' הכא במאי עסקינן כיון דקדים ושחטיה לתמיד ברישא ואמרי' מתני' נמי דייקא דקתני עד שירוק הדם ול"ק עד שיפחט וירוק הדם ש"מ • ומשמע מהא דייקא נמי דאופשט לבעיית וכ"פ הרמב"ם וכמ"ס נדרי ברכות בס"ד • ואיכא למידק מאי פשט מפסח דשחטו קודם לתמיד דממירם בדמו לקדים ושחט לשאינו תדיר הא עממא דתמיד קודם לפסח משום דיאחר דבר שאחר בו בערב ובין הערבים לדבר של"ג בו לא בין הערבים בלבד וכדנחא ר"פ ת"נ (דף נט) • וכיון דגלי רחמנא גבי פסח בהדיא שאחר משל תמיד הלכך אפילו קדים ושחטיה מאחרין ליה אבל גבי קדים ושחטיה לשאינו תדיר אכתי יש לומר כיון דשחטיה מקריב ליה • דהא מצינו כה"י בוגא גבי תפילין של יד ושל ראש דאם פגע של ראש תחילה צריך להעביר על אותה מנחה ויניח של יד תחלה ואח"כ של ראש כמ"ס ב"ע א"ח סי' כ"ה וכ"פ ש"פ • ועממא דמלתא דאע"כ דאין מעבירין על המנחה מ"מ הואיל וכבר רחמנא בהדיא גבי תפילין והיה לאות על ידך והדר ולטעפות בין עיניך מוטב שיטבור על אותה המנחה משיטבור על מש"כ בתורה • וה"ל איכא למימר כה"ל דגבי פסח דכתב קרא להדיא דיהא מאחר לשל תמיד לפיכך אפי' אם שחטו יטבור על אותו מנחה של פסח ושל תמיד קדים אבל קדים שחטו' לשאינו תדיר ברישא • ו"ל כיון דשחטו' מקריב ליה ולא יטבור עה"מ משום מעלות תדיר • וכ"ש למסקנא דמשמע דאם לא קדים ושחטו' לתמיד דזורק לדם הפסח קודם לתמיד ואמאי כיון דכתב רחמנא בהדיא דחקודם תמיד לפסח יטבור עה"מ של פסח ויקודם לתמיד תחלה כדאמר גבי תש"י וש"ר • דהא דמבשאו לן בקדים ושחטו' לשאינו תדיר ברישא דילמא כיון דשחט מקריב לו מעממא דקדים והתחיל במנחתו הוא דמבישאו לן דילמא משום א"ת על המנחה קדים לתדיר שהרי אחיק למפשט לה מברכת היין ומתפי' מנחה דקדמי לשל מוסף משום דתדירי וכמ"ס שם ובה דומיא דהא דתפילין של יד ושל ראש • אלא ודאי ש"מ דהאי ביה"ע דכתב רחמנא גבי פסח לא קאי אשאר כל עבודות אלא אשחטו לחוד • וא"כ גבי שאר עבודות לא נאמר בין הערבים אלא בערב לחוד • וגבי תמיד הא כתיב נמי ביה"ע ושקולין ואין לאח' דין קדימה על חצירו מן המקרא אלא כיון דשחיטה הקודמת לכל העבודות ונאמר בה בערב ובה"ע מאחרת לתמיד כ"ש שאר עבודות שמאחרים לה • הילכך היכא דעבר ושחט לפסחו ברישא חו' אין דין קדימה לתמיד על שאר עבודות של פסח מן המקרא כיון דלא קאי עליה ביה"ע • אלא שראוי להקדים תמיד לשאר עבודות של פסח מסבבא משום דתמיד תדיר הוא הילכך דמי לקדים ושחטו' לשאינו תדיר • וא"ש נמי למסקנא דאם לא קדים ושחטו' לתמיד אחר הפסח מקריב לפסח ברישא דכיון דשחטו' אין מעבירין על המנחה ומקריב ליה וכיון דכ"ה דפסח לא קאי אלא אשחטו לחוד ולא אשאר עבודות א"כ שאר עבודות של פסח לבד משחטו' כשרים אפי' מפלג המנחה ולמנחה עד נאח הכוכבים שהוא לילה וכדנחא בנא' • והרמב"ם כתב בפ"א מה' תמידין ומוספין תמיד של בין הערבים שותפין אותו משיאריך הול' ויראה לכל שהאריך והוא משש שעות ומתחלה ולמנחה עד סוף היום ע"כ • ואינו יודע למה כתב עד סוף היום בשלמא מהא דשולא דפי' האשה דמשמע דאין זמן שחיטה מתחלת שקיעה ואילך אע"כ דאכתי יום הוא לק"מ להרמב"ם ו"ל • דהא אינו ו"ל אינו מפרש להי ע"ו מילין דדרך רחוקה לעולא מפלגא דיומא לאורחא אלא מפרש לפלגא דיומא וכמ"ס בשמו בתח"י תשוב' זו • וכ"ס למאי דפי' דליתא להא דעולא מהא דארי' דתמיד של בין הערבים קרב עד פה"מ וגם אינו ו"ל מפרש להא דאמרי רבנן דתמיד של בין הערבים קרב עד הערב דהיינו זמ"כ וס"ל דאפי' שחיטת התמיד כשר עד ז"ה לרבנן דעד זמ"כ קרוי ביה"ע ודלא כהרמב"ם ו"ל • אבל הא ודאי קשה לי דאמאי פסק רבנן דזמן הקרבת התמיד הוא עד זמ"כ הא כיון דמסקין השחא דלא איתמר הלכתא כו' ודע"כ אלא מספקא לן אי הלכה כר"י דאין זמן הקרבת התמיד ותה"מ אלא עד פלג המנחה או הלכה כרבנן דזמנה עד זמ"כ הילכך לגבי תה"מ דאין אלא מדרבנן הקילו ודע"כ • אלא לגבי הקרבת תמיד של בין הערבים דהיינו מה"מ וכיון דמספקא לן הלכתא כמאן ה"ל ספקא דאורייתא ולחומרא דילמא הלכה כר"י דלא קרוי ביה"ע אלא עד פלג המנחה ומכאן ואילך עבר זמן הקרבתו הילכך מחייב להקריבו מספקא מפלג המנחה ולמנחה אבל מפלג המנחה ולמנחה אסור להקריבו דילמא הלכה כר"י • והרי הוא ו"ל כתב בפ"א מה' תפלה הא למדת כו' וזמן מנחה קטנה מט' שעות ומתחלה עד שיאמר מן

שאלת אריה דיני תפלה סימן יט ב

ומנה דתפלת מוסף במקום קרבן מוסף קאי ובתפלה עומה מדברין ליה ללקרן מוסף והואיל ועבר יומו בעל קרבנו וכמ"ס החושן א"ר פ"ת וכו' ש"פ א"כ של מוסף קודם דה"ל מזה עוברת כיון דאין לה תשלומין אבל של מנהג כיון דיש לה תשלומין א"כ דשכר תפלה יהי לה שכר תפלה בזמנה לא יהי ליה כדאמר התם אפי' כיון דאין נפסדת לגמרי של מוסף דנפסדת לגמרי קדים לה דאם לא נכשיו איתמי ובר"פ ת"ה (דף כח) אמר ת"ר הו' לפניו ב' תפלות א' של מנהג וא' של מוסף מתפלל של מנהג ואח"כ מתפלל של מוסף שזו תדירא וזו א"ת - רי"א מתפלל של מוסף ואח"כ מתפלל של מנהג שזו מנהג עוברת וזו מנהג שאינה עוברת והנה אין להכריח מבין דמנהג עוברת קדים לש"ע וג"כ ל"פ רבנן עליה דר"י ואמרי של מנהג קודמת אלא משום דאולי לטעמייהו דס"ל במתני' דתפלת המוסף כל היום וה"ל מנהג שאין עוברת הלכך של מנהג דתדיר קדמי אבל במנהג עוברת רבנן נמי ס"ל דא"כ דאין תדיר קדמי לתדירא שאין עוברת - דמדר"י נשמע לרבנן דבהא לא שמינן להו דפליגי וא"כ של מוסף א"כ דא"ת כיון דעוברת שאר אין לה תשלומין קדמי לשל מנהג דתדירא כיון שאין עוברת דהא יש לה תשלומין - דודאי ל"ד דשולמא לר"י דס"ל דזמן תפלת מוסף עד ו' שעות וזו לא וזמן תפלת המנהג עיקר ומנהג עדיין לא עברה לפיכך של מוסף דעוברת קדים לתפלת המנהג דתדירא כיון דעדיין עיקר ומנהג לא עברה - אבל בהיכא שאין לו שעות ביום להתפלל שיהיה אף על גב דשל מוסף אין לה תשלומין ושל מנהג יש לה תשלומין אפילו הכי כיון דעיקר זמן תפלת המנהג תעבור משחשיכה ושכר תפילה בזמנה תו לא יהי ליה קדמי לשל מוסף א"כ דתעבור ומנהג לגמרי משחשיכה הואיל ותדיר עיקר ומנהג חלק ועבר משחשיכה - ומהא נמי אין להכריח מדקאמר ת"ק מתפלל של מנהג ואח"כ מתפלל של מוסף ולא קאמר סתמא מתפלל של מנהג שזו תדירא וזו א"ת ואח"כ מתפלל של מוסף דקדמי למה לי פשיטא דאם לא עבר זמן מוסף שחייב להתפלל אותה - א"כ משום דיוקא נקט לה היכא א"ת דשל מנהג קדים כל היכא שצדין נשאר שעות להתפלל לשל מוסף אבל כל היכא שלא נשאר שעות של מוסף קדים דזו אין לה תשלומין וזו יש לה תשלומין - דאין זה ראייה ד"ל דהא דנקט ת"ק ואח"כ מתפלל של מוסף לאו משום דיוקא נקט לה אלא היא גופיה קמ"ל דתפלת מוספים כל היום לאפוקי מדר"י דאמר שזו מנהג עוברת דאין ומנהג אלא עד ו' שעות קמ"ל ואח"כ מתפלל של מוסף דאכתי לא עבר ומנהג : מ"מ מהא דאמר"ה הגם הלכה מתפלל של מנהג ואח"כ מתפלל של מוסף יש להביא ראייה לזה דהא יש לדקדק ל"ל לר"י למימר הלכה מתפלל פשיטא כיון דק"ל דתפלת מוסף כל היום דמתפלל של מנהג קודם - דע"כ ל"ק רי"ה דמתפלל של מוסף קודם אלא משום דס"ל דהו' מנהג עוברת דאין ומנהג אלא עד שבע שעות אבל למאי דק"ל דמנהג כל היום פשיטא דשל מנהג דתדירא קודמת וכו' מורו בהא דתדיר ושא"ת ת"ק וז"ל הא גופיה קמ"ל דתפלת מוספין כל היום - א"כ א"כ א"כ דא"כ דתפלת מוספין כל היום - מ"מ כיון שהגיע זמן מנהג של מנהג קודמת כדאמר בפ"ק דבבב"ס (דף יב) - א"כ קמ"ל דל"א דשל מוסף ה"ל מקודם יותר משל מנהג כדאמר בפ"ק דהדר (דף ז') - אבל לר"י ודאי קשה הלכה מכלל דפליגי הא ל"פ ר"י עליה דרבנן דהא סברא וכדאמרן - ואי תימא דהא גופיה קמ"ל דק"ל כרבנן דתפלת מוספין כל היום ולא כר"י א"כ ה"ל הלכה כרבנן בעיקר פלוגתא דזמן תפלת המוספים אי ומנהג כל היום או עד שבע שעות - וע"כ שארי במתני' תנן ושל מוספין כל היום ולא תנן להא דר"י דאמר עד ו' שעות במתני' כמ"ס החושן במשנה א"כ סתם לן תנא כרבנן וה"ל סתם לן תנא (*) בספ"ג דמגילה דחשיב למוספין ותפלת המוספין בין דברים ששכרם כל היום והא"ר הלכה כסתם משנה ול"ל למימר הלכה מתפלל כו' וכו' - פריך הגמרא בהרבה מקומות - וע"כ למא קאמר ר"י הלכה מתפלל כו' הל"ל הלכה כרבנן ועוד פשיטא דהלכה כרבנן דייחוד ודברים הלכה כרבנן וא"כ דא"ל דא"כ דאפכי ל"י דר"י לרבנן - מ"מ כל כה"ג דרך הגמרא להקשות ולשמיי בכ"מ ואמאי שתיק הגמרא הכא מהא : ובע"כ ל"ל דר"י מילתא דתתא אבא אורחיה קמ"ל בהא דקאמר הלכה מתפלל כו' דאלו ת"ק דאמר מתפלל של מנהג ואח"כ מתפלל של מוסף ליכא למידק מנייה מאי ס"ל באין שעות להתפלל של מוסף אחר של מנהג דאזייה מהן קודמת דא"כ דנקט ואח"כ מתפלל של מוסף ליכא למידק - דדווקא דהא איכא לדמיי כדדחיק דהא גופיה קמ"ל לאפוקי מדר"י דאמר תפלת מוסף עד ו' שעות ותו לא - אבל ר"י ע"כ לאו משום הכי נקט לה דא"כ מאי קמ"ל פשיטא דהלכה כרבנן לגבי ר"י א"כ משום דיוקא נקט לה דדוקא מתפלל של מנהג ואח"כ מתפלל של מוסף דהיינו בדאיכא עדיין שעות להתפלל של מוסף לאחר של מנהג - אבל בדליכא שעות של מוסף קדים דאין לה תשלומין ושל מנהג יש לה תשלומין - והשתא ר"י טובא קמ"ל תה דלא אשתמינן תמילתא דרבנן דר"י והילכך נקט לה למילתא באפי' נפשי' ול"ק הלכה כרבנן משום דקמ"ל מאי דלא אשתמינן מברייתא - וס"מ דכל היכא דאין שעות ביום להתפלל שיהיה של מנהג ושל מוסף של מוסף דאין לה תשלומין קודמת לשל מנהג דיש לה תשלומין בטעם ולא התפלל : והכי מסתברא דמוטב לדחות תפלת מנהג דמ"מ אין ומנהג עובר לגמרי א"כ דתו שכר תפילה בזמנה לא יהי ליה מלחמות תפלת מוסף לגמרי - ומ"מ הדבר פשוט בטעם ולא התפלל תפילה אחרת כגון של שחרית דיש לו תשלומין כל זמן תפלת מנהג הסמוכה לה ותו אין לה תשלומין לאחר שעבר זמן תפילה הסמוכה לה שהיא תפלת

מנהג - דהיכא דאין לו שעות ביום להתפלל אלא אחת מהן ותו לא דודאי יתפלל של מנהג שומנה עכשיו ולא של תשלומין - וא"כ דאם לא יתפלל של תשלומין שוב בטילה לגמרי דהא לאחר שתעבור זמן תפלה הסמוכה לה אין לה תשלומין כמ"ס רוב פוסקים אבל של מנהג יהא לה תשלומין כל הלילה שהוא זמן תפילה ערבית הסמוכה לה הא קי"ל בתפילה של תשלומין דלריך להקדים תפילה שומנה עכשיו לשל תשלומין - ואם הקדים של תשלומין לה לא יא יד חובת של תשלומין כדאמר ר"פ ת"ה גבי טעם ולא התפלל מנהג בשבת וכמ"ס כל הפוסקים ז"ל - וכל שכן אם התפלל של תשלומין לחד ואותה תפילה שומנה עכשיו ולא התפלל לגמרי דלאו כלום הוא הילכך כיון דלא נשאר לו זמן אלא להתפלל אחר מהן של תשלומין בטילה לגמרי דאי אפשר לה להתפלל בלתי תפילה זו שומנה קבוע עכשיו וזה פשוט - אבל בתפילת מוסף ומנהג ששניהם זמנים השתא אלא של מוסף אין לה תשלומין משום דעבר יומו בעל קרבנו ושל מנהג יש לה תשלומין א"כ דשל מנהג קודמת לשל מוסף דתדירא : מ"מ היכא דליכא שעות להתפלל שיהיה של מוסף קודמת לפי שאין לה תשלומין ושל מנהג יש לה תשלומין וכמ"ס כן כ"ל :

דיני ברכות סימן ב

שאלה - ר"ח או י"ט שאל להיות בשבת ושבת והתחיל בבה"מ בשל ר"ח או י"ט שהוא יעלה ויבא קודם שאמר עדיין של שבת שהוא ראה והתחיל א"כ לר"ח להפסיק באמצע יעלה ויבא ומתחיל בשל שבת ואח"כ אומר של ר"ח או י"ט - או דילמא כיון שהתחיל בשל ר"ח וי"ט גומרו ואח"כ אומר של שבת : **תשובה** - מסתברא לי כיון דהא דמקדימין של שבת לשל ר"ח וי"ט הוא מעצמה דתדיר ושאינו תדיר קודם הילכך אפילו התחיל בשל ר"ח וי"ט שאינו תדיר פוסק ואומר של שבת שהוא תדיר קודם - ול"ל להא דאמר בפ"ק כל הדר (דף נא) איבעיא להו תדיר ושאינו תדיר וקדים ושחטיה לשאינו תדיר מהו מ"מ א"כ כיון דשחטיה מקריב ליה או דלמא יבא לאחר דמזמר בדמו עד דמקריב ליה לתדיר והדר מקריב לשאינו תדיר - ומשמע דבמסקנא איפשיטא בעיין דאמ' התם א"ל רב אחא בר' דרבא לרב אשי ת"ש שחטו קודם חלות פסול משום שא"ל בין הערבים - קודם לתמיד כשר ויהא מזמר בדמו עד שזרק הדם - הב"ע כגון דקדים שחטיה לתמיד ברישא - א"ל רב אחא סבא לרב אשי מתני' נמי דקא דקתני עד שזרק הדם ולא קתני עד ששחט ויזרוק הדם ש"מ הרי לפי המסקנא מוכח לאידך גיסא דמקתני עד שזרק ולא קתני עד ששחט ויזרוק הדם ע"כ מירי דקדים שחטיה לתמיד ברישא - והשתא דקתנייה טעמא דקדים שחטיה לתמיד ברישא הא לא קדים ושחטיה לתמיד וזרק לפסח שאינו תדיר ברישא קודם ששחט ויזרק לתמיד התדיר - וכ"פ הרמב"ם בפ"ט מה' תמידין ומוספין עבר או שחט ושחט את שאינו תדיר או הפחות בקדושה מקריבו ואח"כ שוחט את המקדש ע"כ - ואלו ס"ל לרמב"ם דלא איפשיטא בעיין ה"ל למסקנא שאינה מהן שירא יקריב כדפסק התם גבי בעיין שם דתדיר ומקודם אינה מהן קודם דלא איפשיטא בעיין דאזייה מהן שירא יקדים אלא מהן כיון דשחט לשאינו תדיר והתחיל במזמורו נכר גומרו ואח"כ מקריב את התדיר : ה"ל כיון שכבר התחיל בשל ר"ח וי"ט שאינו תדיר גומרו ואח"כ אומר של שבת א"כ שהוא תדיר - דליתא דהתם לאו היינו טעמא דקדים ומקריב לשאינו תדיר ברישא משום דהתחיל בו הוא דהא חתין התם למפשות להיחא בעיני מהא דתניא דבר אחר ברכת היין דתדירא וברכת האס א"ת ותדיר ושאינו תדיר קודם - ועוד אמר' התם ת"ש דא"ר הלכה מתפלל של מנהג ואח"כ של מוסף ואי טעמא דמסקנא לן כיון דשחטיה מקריב לו משום שכבר התחיל בו הואיל וקדים ושחטיה - א"כ מאי ראייה היא זו מדברת היין קודם ושל מנהג קודם להא דקדים ושחטיה - הא התם גבי ברכה ותפילה עדיין לא התחיל בברכת היום ושל מוסף שאינו תדיר לפיכך תדיר קודם - אבל בקדים ושחטיה לשאינו תדיר כיון דכבר התחיל בו גומרו - גם הגמרא דחי התם הא דברכה ה"ל כיון דלתיין כמאן דשחט לתרווייהו דמי ודחפי' דמי ה"ל כיון דמתי' זמן תפלת מנהג כמאן דשחטיה לתרווייהו דמי - ול"ק איפכא שאני ברכה ותפ' דלא התחיל עדיין בשאינו תדיר ברישא ודמי ללא שחט עדיין אבל בבעיין כבר התחיל בשאינו תדיר ברישא כיון דקדים ושחטיה - א"כ בעיין לאו משום טעמא דכבר התחיל בשאינו תדיר הואיל וקדים ושחטיה א"כ טעמא דלא משום דשאינו תדיר השחט כבר הגיע זמן שראוי למנות וזריקה והקדבה והתדיר שעדיין לא נשחט אכתי לא הגיע זמן שיהא ראוי לזרוק ולהקריבו אלא שגומר לכן כששחטנו יהא ראוי נמי לזריקה והקדבה - וקא מבטיח לן האילן ושאינו תדיר וראוי למנותו משא"כ בתדיר - מקריב ליה - או דלמא אפ"ה תדיר קודם - ואזיין למפשות לה מברכה ותפ' אף ע"כ דחפי' מוסף ראוי כבר למנותו משעלה עמוד השחר דכל היום כשר לתפלת מוספין כדתנן בספ"ג דמגילה (דף כ) ומנהג אין ומנהג אלא משע שעות ולמשלה וכן ברכת היום קדים לברכה היין שכבר קדש היום ועדיין יין לא בא כדאמר רב"ז דברכות וכדפירש"י - אפ"ה תדיר שעדיין לא הגיע זמן מנותו כשגביע כשר זמן מנות של אינו תדיר קודם לשאינו תדיר - וה"ל א"כ דקדים ושחטיה לשאינו תדיר והגיע כבר זמן מנותו של זריקתו והקדבתו אפ"ה תדיר קודם והשתא משני ספיר דברכה ותפ' למתאן דשחט' לתרווייהו דמי : וא"כ דשחט לשאינו תדיר קודם

קודם לתדיר ונראה כבר לזריקה אש"ה אם אח"כ שחט ממי לתדיר הואיל ועכשיו שניהם ראויים לזרוק - תדיר שזרעה מאוחר קודם לשאיט תדיר אף ע"פ שזרעה מוקדם - ברכה ותפ"י נמי התדיר אש"פ שגביע ומן מזונו מאוחר לשאיט תדיר קודם הואיל ועכשיו שניהם ראויים למזון - והיינו דמזני להו לקדים שחט לתחזויה ולא מדמי להו איפכא - ללא שחט שום אי' מהן משום דשחט מיידי קדשים לראוי להקריבה כמו גבי ברכה ותפ"י דמזון ע"י הנצת ומן מזונו : **והשתא** לא מבטיח דאין מכאן ראיה לזון שלט כדלמחר דהא דקדים שחט לא לשאיט תדיר דמקריב ליה קודם לתדיר לאו היינו עומד משום דלמחר ביה כבר הוא חלל משום דע"י השחטה קדים וזא ומן מזונו של שאיט תדיר והתדיר שגדיין לא נשחט אכתי ומן מזונו לא בא אבל ומן הזכרת שבת בבה"מ כבר בא ביחד עם הזכרת ר"ח וי"ט ושניהן כבר הניע ומן מזונו ועדיף אפילו מברכת היין ותפ"י דהתם : וממ' דל"ת קדים וזא קודם לשל תדיר - אבל הבא ומן שניהן ביחד בא וא"כ איכא למימר דתדיר קודם - ואש"פ דכבר התחיל בשאיט תדיר פוסק דלמחרת לאו מילתא היא חלל אחרונה ים מכאן ראיה להיפך דאפילו התחיל בשאיט תדיר פוסק - דהא הבא אי לאו עומד דמשום דכיון דקדים ושחט לאו לשאיט תדיר דכבר הניע מזונו ועדיין מזונו של תדיר לא הניע - כיון דעדיין לא נשחט ואכתי לא נראה לזריקה תדיר קודם אש"פ דכבר התחיל בשאיט תדיר בשקדים ושחטו מ"מ לא אבד התדיר דין קדימה שלו מש"ה ותדיר קודם ה"נ אש"פ דהתחיל ביעלה וזא שאיט תדיר פוסק ומקדים לר"ה התדיר קודם לו - עוד נ"ל להביא ראיה לזה מדברי החס' דתפ"י כל התדיר (דף פט) כל התדיר מתחילו קודם את חבריו התמידין קודמין למוספים - מוספי שבת קודמין למוספי ר"ח כו' שנאמר מלבד עולת הבקר אשר לעולת התמיד תעשו את אלה - וכתבו החס' תימה דכפ' תמיד נשחט אחר מוסף שלא יבא דבר קודם לתמיד שנאמר העולה עולה ראשונה ל"ל תיפוק לו מהבא ע"כ - ושקלי וטרי החס' עובד בקושיא זו שם ובכ"מ - ואש"פ דאם שחט או עבר והתחיל בשאיט תדיר גומרו קודם לתדיר א"כ מאי ק"ל ו"ל דלמחר להכי אינערך קרא דהעולה דאשילו התחיל להתעסק בקרבן אחר קודם לתמיד פוסק ומקדים לתמיד תחילה דאין משום קרא דמלבד עולת הבקר דעומד דמשום דתדיר הוא ותימה ילפינן לכל התדיר דקודם לשאיט תדיר כדלמחר' התם בנתיב' אש' התחיל כבר בשאיט תדיר גומרו קמ"ל קרא דהעולה דאם התחיל קודם לתמיד פוסק ומקריב לתמיד קודם - אש"פ פשיטא לה להחוס' דתדיר ושאיט תדיר אש"פ דהתחיל תחילה בשאיט תדיר פוסק וא"כ מטעם תדיר של תמיד דליף לה תקרא דמלבד עולת הבקר דתדיר קודם לשאיט תדיר אפי' התחיל פוסק א"כ קרא דהעולה ל"ל וא"כ כד' אפי' התחיל ביעלה וזא שאיט תדיר פוסק ומקדים לר"ה דשבת התדיר ואש"כ אומר יעלה וזא כנ"ל :

דיני ברכות סימן כא

שאלה - מי שהיה יושב ואוכל בלילה ועדיין לא קרא ק"ש של ערבית בזמנה מנ"ה ואילך - אי"נ בימי הספירה ועדיין לא סופר ספירת העומר איזה מהן תקדום אי ביה"מ קודם להן או הן קודמים לבה"מ :

תשובה

על דבר ביה"מ וק"ש איזה מהן קודם לחבירו לכאורה ביה"מ קודם לק"ש דלוק ק"ש אינו נוהג אלא פ"א בבקר ופ"א בערב בלכד אבל ביה"מ אש' אוכל כמה פעמים ביום מחייב לבקר וה"ל ביה"מ לגבי ק"ש תדיר - מ"מ כי מעיינת בה העיב י"ל להיפך דק"ש ה"ל תדיר דעכ"פ חובה לקרואה פעמים בכל יום וא"ל לספור ממנו כלל אבל ביה"מ אי בעי לא אבל פת כלל ולא יתחייב צדקה לעולם - וראיה לכאורה זו מהא דפ' כ"ה (סס) דאיכתיא לן התם תדיר ומקודם איזה מהן קודם תדיר קדים משום דתדיר או דלמא מקודם קדים דקדים - ואח"כ שלמים של אדם ונחלת ואש"כ של יום שלמים של אדם קודמין הא אידי ואידי דיום חטאת ואש"כ דשלמים תדירי - ודמי א"ר מנ"ה קאמרת תדיר קצובעיה לן מנ"ה לא קצובעיה לן כלומר שלמים לאו תדיר מיקרי שאין תדירתן חובה אלא מנ"ה מיקרי מתוך שבאים בנדר ונדבה מנ"ה הן הרבה מחטאת ואש"כ ואין זה קרי' תדיר - וה"נ מה"ט לאו תדיר מיקרי הואיל ואין תדירתו חובה דהא אי בעי לא אכל פת כלל דאש"כ שלאחר שאלו ב"כ מחייב לבקר הרי שלמים נמי לאחר שגד נגד ב"כ מחייב להביאן ולהקריבן מ"מ בתר עיקר חיובן אוליין והואיל ואין חוב עלין לגד ולגד לאו תדיר מיקרי ה"נ הואיל ואין חוב עלין לאכול פת שיתחייב לבקר ביה"מ אש"כ דכאובל פת ב"כ חייב לבקר בתר עיקר חיובן אוליין ולא תדיר מיקרי - ואש"כ דאיכא ביה"מ דעיקרו של חובה כנון של שבת וי"ט דלא אכל פת שחייב עלין לבקר ביה"מ דמה"ט אחר ב"כ (") כ"מ (דף מה) דאם טעה ולא הוכיר של שבת וי"ט בבה"מ מחזירין אותו משום דלא אכל פת הרי לגבי ביה"מ הללו ק"ש תדירי יותר שחייב עלין פעמים בכל יום : ואלו טעה לומר דהא דקאמר דשלמים מנ"ה ולא תדיר הן דוקא לענין תדיר ומקודם יצא דלמחר הכי דלגבי תדיר של מנ"ה פשיטא לן דמקודם עדיף ובי מבטיח לן בתדיר ומקודם בתדיר של חובה הוא דמבטיח ליה - אבל מ"מ תדיר של מנ"ה לגבי דנפשיה תדיר מיקרי ליקדם לשאיט תדיר כלל - דהא ליתא שרי א"ת התם א"ל רב הונא ב"י לרבא אטו תדיר לאו מנ"ה והתניא אוליין את הפסח כלומר דאין חייבין קרבן על שגגתו שאיט תדיר ולא אוליין את המילה שהיא תדירה ואי תדיר הבא מנ"ה לגבי דנפשיה שפיר מיקרי תדיר - א"כ מאי ק"ל

דיני ברכות סימן כב

ועתה אבאר החלק השני שהתחלתי בסי' הקדום ביה"מ וספירת העומר איזה מהן קדם והנה אין טעם לומר דבה"מ דאורייתא תקדום לשל ספירת העומר שאיט אלא מד"ס בזה"ש שאין ב"ה קיים לדעת ר"פ חוץ מהרמב"ם ו"ל וכמו שנתבאר אצלי במ"א - דהא ודאי לאו מילתא היא שאין דין קדימה לשל חורה על של סופרים - תדע שהרי ברכת היין שהוא מד"ס קודם לברכת היום של חורה משום שהוא תדיר וצ"פ ע"פ (דף קיד) וברפ"ה דברטת (דף נא) תניא ב"ה מברך על היום ואח"כ מברך על היין שהיום גורם ל"ן שיצא וכבר קדם היום ועדיין

(ב) נ"ל נשאלה שאלנו דף מע :

(א) נ"ל נשאלה שאלנו דף מע :

שאנת אריה דיני ברכות סימן כב כג

ומעדין יין לא בא • ובה"א מנדרך על היין ואח"כ מנדרך על היום שהיין גורם לקדושה שתאמר • ד"ה ברכת היין תדיר וברכת היום אינו תדיר תדיר ושאינו תדיר תדיר קודם • ואמר'י מחי ד"ה וכו' את התם תרתי והבא מדר' ה"נ תרתי נינהו תדיר ושאינו תדיר תדיר קודם • ואח"כ ד"ה דל תורה יש לו דין קדימה על של סופרי' א"כ הבה בברכת היום תלמא וברכת היין אינו אלא תרתי ואמאי קדים ברכת היין לברכת היום של ליל שבת של תורה • וכ"כ מזה למעלה סימן ב' • ואף על גב דהא דקיימא לן קידוש היום לאורייתא אינו מסב הקידוש דוקא כמו שאנו מקדשין על הכוס דהא אמרי' צריך א"ן עומדין (דף לג) דקדוש אנכי כנסת הגדולה תיקנו ומן התורה בזה שאנו הומרים אתה קדשת בתפלה או אם מזכיר איזה דבר מקדושת היום סגי ליה בהכי וא"כ א"ן ראייה מהא דברכת היין קדים לברכת היום שא"ן מעלת קדימה לשל תורה על של סופרים • ת"מ בית הלל פסקו למילתייהו דלעולם ברכת היין קדים לשל יום אפילו לא התפלל ערבית עדיין ולא הזכיר נמי שום דבר מקדושת היום דברכת היום יאז זה ידי קידוש של תורה ואפ"ה ברכת היין דדברי סופרים קדים לו • וא"ת הא גופיה תקשה לך כיון דק"ל כל התדיר או כל המקדש מחבירו קודם את חבירו אפ"ה פ"ה שהכל של תורה • כ"ש שאנו ליקדם של תורה המקדש ואליה טפי לשל סופרים • וי"ל דהא המתנת משום קלותא דר"ת על ד"ס זו היא תקנתו להקדים תדיר דיד' לשאינו תדיר של תורה • דהא דכל התדיר והמקדש דקדמי אינו אלא בב' מלות דלר"ך להקדים תדיר או מקדש לחבירתה כגון הא דאמר'י ביהו' לפניו ב' תפילות מתפלל של מנחה קודם לשל מוסף והיינו דוק ברוחה להתפלל לר"ך להקדי' התדיר אבל באינו רוצה להתפלל עדיין הרשות בידו כיון דאכתי לא יעבור ומן התפילה ואם רוצה להתעסק בדבר הרשות קודם שיתפלל לית לן בה • וה"נ לענין קדשים דאמר'י כל התדיר או המקדש קודם היינו דווקא ברוחה להקריב לר"ך להקדים התדיר או המקדש אבל באינו רוצה להקריב עדיין הרשות בידו ומתעסק בדבר הרשות ולית לן בה • וממא א"ן מעלת תדיר ומקדש אלא במנהג על הצרחה אבל לא לגבי דבר הרשות וכיון דשל סופרים קלין משל תורה ה"ל נגד ד"ת כדבר הרשות הילכך אם מקדים של ד"ס הקלין לשל תורה החמורים א"ן כאן וילתא לשל תורה דה"ל כמקדים דבר רשות לשל מנהג דלית לן בה הילכך כל דתיקנו רבנן בעין לאורייתא תיקון דליקדם תדיר דדבריהן לשאינו תדיר של תורה כיון דא"ן כאן וילתא לד"ת דהא ה"ל כדבר הרשות לגבי מנהג דל"ל בה בהקדמתה וכיון שנתברר דד"ס התדיר קודמין לד"ת שאינו תדיר ה"ה ד"ת התדיר לא גרע וקדים לד"ס שאינו תדיר • **ועתה** נבוא לנ"ד אם יושב ע"ש בשבת וי"ט דה"ל ב"ה תדיר של חובה דהא אכל פח וספירת העומר לגבי ב"ה של חובה ה"ל אינו תדיר דהא ספירת העומר אינו מנהג אלא מ"ט יום בשנה ובה"מ של חובה שנוהג בנצחיות כל השנה שהם יותר מנ' שבתות בשנה לבד מ"ט ה"ל תדיר אבל בחול הוא ודאי א"ן קדימה לב"ה דר"י על ספירת העומר דהא ה"ל תדיר של מנאי למד וא"ן לו שום קדימה על שאינו תדיר וי"ט משום דב"ה של שבת וי"ט הוא תדיר של חובה הא לא מהני לב"ה של חול מידי כיון דלחיה גופי' אינו תדיר של תורה • והה"נ דא"ן לספירת העומר דין קדימה על ב"ה דהא דא"ן דספירת העומר הוא דבר שבחובה משא"כ ב"ה של חול א"ן דין קדימה לדבר שבחובה שהרי תלמא לא קדמי לשלמים מה"ע שכן דבר שבחובה משא"כ בשלמים אלא משום דתלמא ואשם קדשי טפי כדתנן בפ' ט"ו וכתב"ש • הילכך הרשות בידו להקדים איזה מהן שירצה או ב"ה לספירת העומר של חול או איפכא • אבל ב"ה של שבת וי"ט קדמי לספירת העומר וכמ"ש שם ואנב אורח'י יש ללמוד דספירת העומר וק"ש קודם דהא הוי ליה תדיר שבחובה כן נ"ל •

דיני ברכות סימן כג

שאלה • אם ראוי לירא שמים לחוש לכתחילה למ"ש הרמב"ם בפ"ח מה' ברכות כפי שנתאם בספרים ישנים בירך על פירות האילן בפ"ה"א לא יאז • ונ"מ אם נסתפק לו בזהו דבר אם לברך עליו בפ"ה"א או בפ"ה"א לא יברך עליו בפ"ה"א •

תשובה • לכאורה ראוי לחוש לזה דתנן בפ"ו דברכות (ד' ת) בירך על פירות האילן בפ"ה"א יאז ובגמרא' מתאן תנא דעיקר אילן ארעא הוא אמ'י

ר"נ ב"ר ר"י היא • דתנן יבש המעין ונקל האילן מביא ואינו קורא ר"י"א מביא וקורא • וכו' התוס' ונראה דהלכה כר"י דסתם לן תנא כוותי' ואם בירך על פירות האילן בפ"ה"א יאז ע"כ ואני תמה על ראייה זו הא ק"ל דבתרי מסכתא א"ן סדר למשנה כדא"י ברפ"ק דע"ז (ד' ת) ובפ"ט דב"ק דאפשר לומר דילמא סתם ואח"כ מחלוקת הוא וא"ן הלכה כסתם וה"נ מחלוקת במס' ביטורים וסתם במס' ברכות א"ן הלכה כסתם והדרין לכללן דחזיר ורבים הלכה כרבים • והי' נ"ל ליישב ד' התוס' דא"ז דכל כה"ג א"ן הלכה כסתם נהי דלא חשיב כסתם גמור מ"מ האי סתמא חשיב כרבים ולא ה"ל ר"י יחידאי לגבי רבנן בני מחלוקתו אלא ה"ל כרבים נגד רבים כמ"ש התוס' רפ"ק דביצה גבי הא דאמר'י התם גבי שבת סתם לן תנא כר"י לענין מוקפה • והשתא דליתא להכי י"ל דאפילו לדעת התוס' ראוי לחוש לה לכתחילה דהא דפסקו התוס' כר"י היינו ששכר בירך על פירות האילן בפ"ה"א דבהכי מיירי מתני' • לפיכך א"ז לחזור ולברך כיון דהאי סתמא דברכות משוי' ל' כרבים לגבי רבים ה"ל ספיקא הילכתא כמתאן ודילמא הלכה כר"י דלא וא"ל לחזור ולברך

שאנת אריה ריני ברכות סימן כד

כן בפ"ב מה' ק"ש ולר"ך להשמיע לאוזן כשהוא קורא ואם לא השמיע לאוזנו ולא
 ונדלג מסיים ואם לא השמיע לאוזנו יצא בין שהוציא בשפתיו בין שביד בלבו כמ"ס
 בפ"א מה' ברכות שכתבתי למעלה ש"מ דס"ל שאם קרא ק"ש בלבו לא יצא משום
 דהרמב"ם לאו כדבור דמי כר"מ דס"ל ה"י . והא דכתב בפ"א מה' לגבי ביה"מ
 ואם לא השמיע לאוזנו יצא בין שהוציא בשפתיו בין שביד בלבו לאו למימרא משום
 דהרמב"ם כדבור דמי דא"כ קשה דיד' אדיר' . אלא ודאי הוא ו'ל פוסק כר"מ
 דהרמב"ם לאו כדבור דמי . וס"ל ו'ל דע"כ לא קאמר ר"מ דהרמב"ם לאו כדבור דמי
 אלא גבי ק"ש דכתיב בה לשון דיבור שנה' ודברת בס' אלמא דיבור גבי והרמב"ם
 לאו כדבור דמי . שהרי אמתניתין דכעל קרי מהררר בלבו דא"כ ק"י ועלה פליגי
 רבינא ור"מ ה"י הרמב"ם כדבור דמי ומינה דייק למיתליהו כמבואר באותו סוגיא :
 אבל בשאר מצות דלא כתיב בהו דיבור כולי עלמא אפילו ר"מ מודה דהרמב"ם שני
 להו . הילכך בה"מ דכתב רחמנא ואכלת ושבעת . וברכת סחמא ולא נאמר בה
 דיבור דהרמב"ם בעלמא נמי סגי אפי' לר"מ דאמר דהרמב"ם לאו כדבור דמי דהא לא
 נאמר צ"י דיבור הילכך א"צ צ"י דיבור כלל . ועוד הבאתי שם ראי' שקן כוונתו ו'ל
 מ"מ בפ"ב מה' שבת ע"ש ויהשתא תקשה לר"מ ור"י ויחזק דס"ל בה"מ ה"י מה"מ
 אפילו ה"י ס"ל כר"מ דהרמב"ם לאו כדבור דמי ה"מ לגבי ק"ש דכתב רחמנא דיבור
 הוא דאין יוצא ידי חובת מצות ק"ש דהרמב"ם אבל הא דמהררר בק"ש לענין הא
 מילתא מיהו הרמב"ם כדבור דמי דע"י הרמב"ם ה"ל כמדבר וקריה בתורה לענין
 שמתחייב לברך בה"מ לפני' כיון דלכ"ע הרמב"ם לגבי שאר מצות וס"ל לגבי תלמוד
 תורה לענין בה"מ חשיב כדיבור . אלא שלענין מצות ק"ש לחד הוא דס"ל לר"מ
 דהרמב"ם לאו כדבור דמי . א"כ אכתי תקשה בעל קרי אמאי אינו מברך ברכת התורה
 לפני' ק"ש שמהררר דהא לענין עסק התורה שמתחייב לברך לפני' ברכת התורה
 הרמב"ם ודיבור שני הן לכ"ע . וצ"ע ו'ל דע"כ רחמנא דבה"מ לא דמי לשאר
 מצות שלא נאמר בהם דיבור אלא דמי לק"ש דהרמב"ם לאו כדבור דמי משום דכיון
 דליפנין לבה"מ לפני' מקרא דמי שם ה' אקרא כיון דכתיב אקרא היינו כמאודכתיב
 דיבור דמי דאקרא היינו דיבור ואין חייב בבה"מ לפני' אלא בעוסק בתורה ע"י
 קריאה ודיבור ממש אבל לא ע"י הרמב"ם לר"מ דס"ל הרמב"ם לאו כדבור דמי כל
 היכא שנה בקרא דיבור . והשתא דאיתא להכי א"כ אפילו לפי מה שפסק הרמב"ם
 גבי בה"מ דלא ידי חובתו ע"י הרמב"ם אין ראיה דלית הלכתא כוונתיהו ר"מ ויחזק
 דס"ל בה"מ ה"י מה"מ מדבעל קרי אינו מברך לבה"מ לפני' ק"ש שמהררר . דהא
 מורה ר"מ ור"י דמהררר בדברי תורה א"צ לברך בה"מ . וס"ל להרמב"ם ע"כ
 נמי הכי הלכתא ובהלכתא . הילכך אין מאן ראי' דלית הלכתא כוונתיהו דבה"מ
 ה"י מה"מ שהרי ר"מ איבא למימר דכוונתיהו ס"ל . ואע"ג דרבינא דס"ל הרמב"ם
 כדבור דמי פליג עליהו דלדיר' בה"מ ע"כ לאו דאורייתא הוא מדבעל קרי אינו
 מהררר בה"מ לפני' ק"ש שמהררר דהא א"צ דכתב רחמנא אקרא גבי בה"מ
 דהיינו לישנא דדיבור הא ס"ל דהרמב"ם כדבור דמי אפילו בדוכתא דכתב רחמנא
 דיבור דס"ל לענין ק"ש א"צ ס"ל דבה"מ לאו דאורייתא הוא לפיכך אינו מהררר
 כמו שאינו מהררר לפני' ולאחריו דק"ש ולפניו דעל המזון . משום דלאו דאורייתא
 נינהו . מ"מ אין ראוי לדחות דברי ר"מ ור"י ויחזק דרבים נינהו משני דברי רבינא
 דיחידא הוא : **ומהא** דכתיב צ"ל להביא ראיה דק"ל כרצ חסדא דאמר
 הרמב"ם לאו כדבור דמי וכמו שפסקו רוב פוסקים ו'ל וכמ"ס שם באותו
 הסוגיא שהרי לרבינא דאמר דהרמב"ם כדבור דמי ע"כ בה"מ לאו דאורייתא מדבעל
 קרי א"מ בה"מ לפני' ק"ש שמהררר וא"כ ר"מ ור"י דאמ"ב בה"מ ה"י דאורייתא כר"מ
 ס"ל דהרמב"ם לאו כדבור דמי וה"ל רבינא יחיד לגבי ר"מ ור"י וק"ל הלכה
 כרבים . וא"ל ולרבינא דס"ל ע"כ ברכת התורה לאו דאורייתא היא הא קרא
 דמי שם ה' אקרא מאי עביד ל' י"ל דדריש ל' בדר' אבהו ר"פ שלשה שאכלו (דף
 מ"ה) דמפיק מיני' לברכת הוימון וא"כ ברכת הוימון לאו דאורייתא מפיק לה
 לדרשא אחרתא והכי משתבר דודאי ברכת הוימון לאו דאורייתא ור"א מייית להאי
 קרא לאסתכחא בעלמא לברכת הוימון . והשתא אתי שפיר דלא פליג ר"א אר"י
 ור"י דנ"ל מהאי קרא לברכת הוימון מה"מ : ולענין הלכה אפילו א"ל דלרבינא
 בה"מ אינו מה"מ וכדכתיבנא ודאי הלכה כר"מ ור"י ויחזק דס"ל ברכת התורה ה"י
 מה"מ דרבים נינהו וא"כ דאיתאב ר"מ היינו למאי דר"ה למילף דב"ה לפני'
 מה"מ מבה"מ מק"י משום דק"י דד' פריכא הוא דמה לתורה שכן למי שולם
 כדאמר התם בגמ' אבל במאי דס"ל דליר' ור"י דבה"מ ה"י מה"מ לא איתאב
 והלכתא כוונתיה אפילו אם רבינא פליג עליה וכדכתיבנא . וה"ל מניין למידק מהא
 דפ"ב דגדריס (דף פ"א) דאמר התם מפני מה אין מצוין ח"ת לצאת ח"ת מצניח
 אחר רבינא מפני שאין מברכין בתורה תחילה דא"ר יהודה א"ר מ"ד מי האיש
 ההכנס ויבן את ואת דבר זה נשאל לחכמים ולגביאים ולא פי' עד שפי' הקב"ה
 בעלמו שנאמר ויאמר ה' על עובדי את תורתיה היינו לא שמתו בקלי היינו לא הלכו
 בה א"ר יאודה א"ר שאין מברכין בתורה תחילה ושי"מ דבה"מ דאורייתא ראי'
 מדרבנן הא אמר בפ' אין עומדין (דף ל"ב) דאנשי כנסת הגדולה תיקנו להם לישא
 צרכות ותשליט וירמיה קדים להו כמה דרי ובימינו עדין לא נתקן . אלא שזה י'ס
 לדחות דבה"מ כבר התקינו בימי ירמיה' אלא שכן תיקנו נוסח שלהם וה"ל אחר
 התם תיקנו קדוש והרי קידוש היום ה"י מה"מ אלא ע"כ הם תיקנו נוסח של
 קידוש וה"ל אחר בפ' שלשה שאכלו משה תיקן להן ברכת הון ויבא ברכת האין
 דוד ושלמה בונה ירושלים א"כ דקולוהו מדאורייתא כדאמר התם . אלא ודאי

לק"מ דהא דאין מברך על המזון לפניו משום דלר"י גופיה לאו דאורייתא היא .
 אלא ע"כ ברכת התורה דילוף לה ר"י מקרא דרשא גמורה היא : ונ"ל דה"ע
 דהרמב"ם משום דק"ל אהא דר"י דס"ל ברכת התורה לפניו ה"י מן התורה מהא
 דתנן בעל קרי מהררר בלבו וא"כ קאי ואינו מברך לא לפניו ולא לאחריו ועל
 המזון מברך לאחריו משום דמן התורה הוא דמפרש התם בגמרא ואינו מברך
 לפניו . ומשמע שאין מהררר יותר כ"א בק"ש וב"ה"מ לבד . ולר"י ה"י לו להררר
 נמי בברכת התורה לפניו שהרי כיון שהחירו לו להררר בק"ש דתורה היא ממילא
 ע"י נתייב מן התורה ג"כ בברכת התורה כמו שמהררר ק"ש ובה"מ משום
 דאורייתא נינהו . ומסתמא דמתניתין משמע אפילו לא עבד לקרי ימים רבים
 ולא בירך היום לברכת התורה אפי' לא אמרו להררר בברכת התורה . הרי
 משום ק"ש שהחירו לו להררר בה נתייב ממילא לברך ברכת התורה מדאורייתא
 קודם לה ואמאי לא תנן דב"מ מברך מני לברכת התורה לפני' ק"ש דא קרי ונא"כ
 שאמרו ק"ש מן האחרונים בתמכס לומר סליחות ותפילות כיון שאינו מכין אלא
 לתפילות בעלמא א"ל לברך ב"ה"מ לפניו הא מ"מ הרבה פוסקים חולקין על
 זה וס"ל דלר"י לברך וכ"כ עיקר . ועוד נראה פשוט דלא דמי ק"ש לתפילות ולק"ש
 ודאי צריך לברך בה"מ קודם לה אם קורא אותה בלא צרכותיה שלא נפטר מברכת
 התורה באהבה רבה כדאמר' בפ"ק דברכות (דף יב) הגימא לר"מ דאמר התם
 הרמב"ם לאו כדבור דמי והא דמהררר בק"ש וב"ה"מ לאו כלום ואין יוצא ידי חובתו
 ע"י הרמב"ם זה כדאמר' התם וכיון דהרמב"ם לאו כדבור דמי משום הא' הרמב"ם
 דק"ש שמהררר אין לחייבו בברכת התורה לפניו . דהא לאו עוסק בתורה מיקרי
 להתחייב בברכת התורה כיון דלא כדבור דמי . ולא עוד אלא שבה"מ גרע משאר
 צרכות כגון ברכת ק"ש לפניו ולאחריו דמ"מ חייב בהן מדרבנן ואפי' תנן דאינו
 מברך . כ"כ בה"מ דאפילו מדרבנן לא נתייב בה שהרי ב"ק אסור בל"מ ואי
 משום ק"ש וב"ה"מ שהחירו לו להררר בהן כיון דהרמב"ם לאו כדבור דמי לא נתייב
 בב"ה"מ לגמרי ואפילו מדרבנן . אלא לרבינא דאמר התם הרמב"ם כדבור דמי וכיון
 דמהררר בק"ש שה"ל ד"מ הא נתייב ע"י בב"ה"מ וכיון דאורייתא היא כמו
 שמהררר בק"ש ובה"מ מפני שאין של תורה . להררר נמי בברכת התורה לפניו
 של ק"ש דעסק תורה היא וע"י הרמב"ם שלה דכדבור דמי מחייב מן התורה
 בברכת התורה לפניו . ולא עוד אלא שקשה יותר דאמאי תנן ואינו מברך לא
 לפניו ולא לאחריו והרי משום בה"מ דאורייתא ראווי לברך ברכת אהבה רבה
 שהיא אחת מן ברכות ק"ש שלפניה כדי לפטור ע"י מברכת התורה שמתחייב ע"י
 הרמב"ם של ק"ש כדאמר' ר"י גופיה משמיה דשמואל בפ"ק דברכות (דף יב) השכים
 לשמות עד שלא קרא ק"ש צריך לברך משקרא ק"ש א"ל לברך שבר נפטר באהבה
 רבה . וכיון שלא ידי חובת בה"מ לפניו באהבה רבה אהבה רבה עדיף מבה"מ .
 דהא אית בה תרתי דיוא' בה ידי חובת בה"מ שלפניה וידי חובת ברכה אחת
 מברכת ק"ש שלפניה וא"ל בה"מ חזן זה אלא חדא משום בה"מ למוד' דכה"ג
 אמ' התם לר"י גופיה דס"ל דק"ש דרבנן ואמת ויציב דאורייתא משני יציאת
 מנרים שבה ומקטין מדבעל קרי מהררר בלבו ואינו מברך לא לפניו ולא לאחריו
 ואי ס"ל אמת ויציב דאורייתא לברך לאחריו ומשני מ"מ מברך אי משום י"מ הא
 איכר לה בק"ש וימא הא ולא ליבצי הא ומשני ק"ש עדיףא דאית בה תרתי :
 וה"ל לברך אהבה רבה דאית בה תרתי בה"מ לפניו שיוצא בה ידי חובתו . וברכה
 א' של ק"ש דהא אמר' בפ"ק דברכות (דף יב) דברכות אין מעכבות זו את זו
 דאם בירך א' מהן ולא בירך חברתה יצא ידי חובת אותו ברכה שבירך . ואף
 ע"כ דאיכא למ"ד סדר ברכות אין מעכבות אבל ברכות מעכבות זו את זו מ"מ
 רוב פוסקים פוסקים דברכות גופיה אין מעכבין זה את זה ויציב דמשום הא' קוסא
 ס"ל להרמב"ם דלית הילכתא כר"י דאית ליה ב"ה"מ ה"י מדאורייתא דע"כ למ"ד
 הרמב"ם כדבור דמי לאו דאורייתא היא . מדבעל קרי אינו מברך ב"ה"מ לפני' ק"ש
 וכדכתיבנא . ור"י ורבי יוחנן דס"ל בה"מ ה"י מדאורייתא ע"כ ס"ל דהרמב"ם לאו
 כדבור דמי ומש"ה אין בעל קרי מברך ב"ה"מ לפני' ק"ש משום דע"י הרמב"ם של ק"ש
 לא נתייב לברך בה"מ לפניו . והרמב"ם לעצמיה אול' דפסק דהרמב"ם כדבור
 דמי שהרי כתב בפ"א מהלכות צרכות כל הברכות כולן צריך שישמיע
 לאוזן מה שהוא אומר ואם לא השמיע לאוזנו יצא בין שהוציא בשפתיו בין שביד
 בלבו ע"כ . וכיון דס"ל הרמב"ם כדבור דמי ע"כ אין בה"מ לפניו מה"מ וכמ"ס :
זהו מה שג"ל לכאורה ליישב דעת הרמב"ם בזה אבל כי דייקת ביה שפיר ליתא
 דא"כ כיון דלפי"ו רב יאודה ורבי יוחנן דס"ל בה"מ ה"י מה"מ . ע"כ ס"ל
 דהרמב"ם לאו כדבור דמי מדבעל קרי אינו מהררר בה"מ נמי . א"כ אמאי פסק
 הרמב"ם כרבינא דיחידא הוא דס"ל הרמב"ם כדבור דמי ולא פסק כר"מ דפליג
 עליה ונס ר"י ור"י ס"ל כוונתיה דהרמב"ם לאו כדבור דמי דהא רבים נינהו והלכה
 כוונתיהו לגבי רבינא דהא ע"כ הא' רבינא לאו בתרא הוא דסוף אוראה דמימא
 משום דק"ל מלכ"י ורבה הלכה כבתראי אפילו יחיד במיקום רבים מש"ה פסק
 הרמב"ם כמותו אלא רבינא קדמון הוא דתרי רבינא הוו . בת"ש הר"ש בפ'
 הגשרפין שהרי רב חסדא הציב על דבריו דהכי אמר' התם אחר רבינא זאת
 אומרת הרמב"ם כדבור דמי דא"ל לאו כדבור דמי למה מהררר . ורב חסדא אחר
 הרמב"ם לאו כדבור דמי דא"ל הרמב"ם כדבור דמי יוצא בשפתיו ובספר
 התאור גרס א"ר רבינא זאת אומרת הרמב"ם כדבור דמי . ועוד שהרי
 כבר הוכחתי למעלה סי' דהרמב"ם פוסק כר"מ דהרמב"ם לאו כדבור דמי שכתב

וחי' ראוי לברך יותר מברכה א' משום ספק ברכה לבטלה כדק"ל בכל ספק ברכות דרבנן דא"ל לחזור ולברך מספיקא משום לא תשא • ומ"מ ל"ל כיון דלדיר לחזרו ולברך ברכה א' לנחת ידי ספק של תורה שיחזור ויברך לכתחלה אשר בחר בגו שהיא מעולה שבנה"ת כדאמר' בספ"ק דברכות ומה"ט תיקנו לקורא בחזרה בצינור לברך אותה יותר משאר ברכות כן נ"ל בזה :

דיני ברכות סימן כו

שאלה • הא דק"ל כל המנות מברך עליהן עובר לעשייתן • אם לא בירך עובר לעשייתן אם מותר לברך אחר עשייתן או לא :

תשובה • הרמב"ם כתב רפ"ח מהלכות ברכות אם שחט בלא ברכה אפילו הפריש תרומות ומעשרות או שטבל ולא בירך אינו חוזר ומברך אחר עשייתן וכן כל כיוצא בזה ע"כ אבל בהג"ח ס"ק דברכות בשם הא"ו כתב וכל היכא שלא בירך מקמיה דמלוא מברך אחר המלוא וינא ידי חובתו • אכן בסעודה לאסור לאדם שיהיה מן הע"ה בלא ברכה דכיון דעבר ואלו והגיע ברכה אחרונה הואיל ואידיחי אידחי ע"כ • והש"ס ב"ד סימן י"ט הגדיר כהרמב"ם מדהא' ברפ"ק דפסחים (דף ז) בי רב אמרי כל המנות כולן מברך עליהן עובר לעשייתן חוץ מן העבילה דאכתי גברא לא חוי • תנ"ה טבל ועלה בעלייתו אומר ברוך אשר קדשנו במצותיו וציונו על העבילה ואי איתא מאי רחיה מיימי מהך ברייתא דילמא דווקא טבל ועלה אבל לכתחילה לא דהא בשאר מנות ממי אם לא בירך מעיקרא מברך אח"כ • אלא ודאי ס"ל להש"ס דאי איתא ללא אמרינן אכתי גברא לא חוי ושאי לכתחילה • ח"כ אפילו בדעבד אינו מברך הואיל ואידחי ע"כ • וכתב שזה רחיה בחזרה • ואינו יודע מאי קאמר דס"ל להש"ס דאם איתא דלא חוי אכתי גברא לא חוי ושאי לכתחילה א"כ אפילו בדעבד אינו מברך דמאי שרי לכתחילה שייך הכא בהא דטבילה הא ח"ה לו לברך קודם הטבילה דאכתי גברא לא חוי :

ואני אפרש שמעתא זו לדעת הרמב"ם והא"ו דע דהכי אמ' שם בפ"ק דפסחים (דף ז) אר"י אמר שמעון כל המנות מברך עליהן עובר לעשייתן בי רב אמרי חוץ מן העבילה ושופר ואנא בשלמא טבילה דאכתי גברא לא חוי • אלא שופר מ"ט וכו' משום דילמא מתקלקל תקיעה ח"ה אפילו שחטה ומילה ממי • אלא אמר ר"ח חוץ מן העבילה בלבד איתמר תנ"ה טבל ועלה בעלייתו אומר ברוך אקב"ו על הטבילה וזה סוגיות הש"ס • ואיכא למודק מדאמרי בי רב דפליגי עליה דשמואל חוץ מן העבילה מכלל דלשמואל אפילו טבילה גמי מברך עליה עובר לעשייתן והא אי אפשר דאכתי גברא לא חוי וכמ"ש הר"ף ומפרשי לה רבנן דטבילת גר בלבד איירי אבל שאר חייבי טבילות מברכין ואח"כ טובלין דהא ק"ל נדה קוזה לה חלחה ומחייב לברוכי להפריש תלה ע"כ • וכתב הר"ן שג"ד הגאונים וכפי' התוס' בשם ר"ה וכו' הרמב"ם וכמ"ש למעלה משמו ועצמא דטבילת גר לא חוי לברך קודם טבילה דלא חוי למימר וציונו דהא אכתי גברא לא חוי וא"כ ע"כ א"א לומר דלשמואל מברך קודם טבילה הא אכתי גברא לא • ובש"ס ל"ל דהא דקאמר שמואל כל המנות מברך עליהן עובר לעשייתן לאו למימרא שברכות אתי דחין לך שום מנה שאין מברכין עליה עובר לעשייתן דהא ודאי איכא טבילת גר שא"א לברך עובר לעשייתן אלא ע"כ אדיוקא קאי ולמשנטי אפי' כל המנות מברכין עליהן עובר לעשייתן דווקא אבל לא לאחר מכאן הילכך אם ח"ה לברך עובר לעשייתן כגון טבילת גר אינו מברך כלל • ולפי רב ס"ל דמברך אחר הטבילה ומשמע לי' להרמב"ם דע"כ לא קאמרי בי רב דמברך לאחר עשייתן אלא בטבילה דכיון דא"ל לברך קודם מברך אח"כ אבל בכל המנות דאפשר לברך קודם אם לא בירך אינו מברך אח"כ • ולהא"ו מ"ל דה"ה לכל המנות לבי רב אם לא בירך קודם מברך אח"כ כדשמעין להוגבי טבילה דחין סברא לחלק ביהי והא דנקט חוץ מן העבילה למד משום דאכתי מילתא דשמואל קיימי הא דאמרת כל המנות מברך עליהן עובר לעשייתן ואי לא חוי מברך כלל דטבילה ליתא להאי כללא • אלא אדרבה איכא הא דאינו מברך עובר לעשייתן דווקא לאחר טבילה הא דנוברך ומילתא דפסיקא נקט דטבילת גר מברך דוקא אחר הטבילה אבל בשאר מנות אף ע"כ דדעבד ליתא דלשמואל מ"מ לכתחילה ודאי צריך לברך עובר לעשייתן דווקא • ועוד קמ"ל רבותא בטבילה דאף ע"כ דלא חוי לברך קודם מברך אח"כ ול"ל כד"ו דאמר כל הראוי לביה אין הביה מעכבת בו כל שאינו ראוי לביה הביה מעכבת בו וה"ל אע"כ דבראוי לברך עובר לעשייתן סד"א דלא יברך אח"כ קמ"ל דלא • והשתא מיימי שפיר תנ"ה כבי רב דתנא טבל ועלה בעלייתו מברך על הטבילה ודלא כשמואל דס"ל דאינו מברך כלל וזה ברור • ואין מכאן ראיה לדברי הרמב"ם כלל וה"ל אחי שפיר לפירוש"י שפירש דאכתי גברא לא חוי כגון טבילת בעל קרי דק"ל בברכות שאסור בדברי תורה ובברכה דשורא תיקון טבילה לבשל קרי לדברי תורה ומשום היות טבילה תיקון בכל הטבילה ברכתא לבסוף ע"כ • ומשום דמשמע ליה ז"ל מדנקט בי רב ברייתא טבילה סתמא כל חייבי טבילות במשמע ומברכי אחר טבילה ודלא כשמואל וכדפי' : עוד כתב הש"ך והכי משמע להדיא מדברי התוס' והרא"ש פ' לולב הגזול שכתב שאם נטל הלולב בידו בלא ברכה דלריך לברך דע"כ ה"ט דמברך אח"כ הואיל והמלוא לא נעמרה עדיין לגמרי דבעי נעמט ע"כ • משמע הא אם גמר כל המלוא וכן בעלמא דלא שייך האי עממא אינו מברך ע"כ • ואין

הנוסח שלהם אינה תיקנו מ"מ נראה מדענשו שגם גדול כ"כ דעל דבר זה אברה הארץ ש"מ דבה"ת היו מה"ת דאי מדרבנן לא היו ראויין לעונש גדול כ"כ • ובה"ג כהנו התוס' בפ"ז דסוטה (דף מ"א) גבי הא דאמרו ישראל לאגריפס המלך אחינו אתה ואמרינן שם באתו שעה נחייבו ישראל כל"י שהחזיקו לו לאגריפס והוכיחו הזוס' התם שלא היו ראויין למלכות מדיון תורה אע"פ שהיתה אמו מישראל דאי מדרבנן לא היו ראויין לעונש כזה וה"ל דכוותי' ואע"כ דלא דמי קצת כ"כ להא לאגריפס הדבר מוכרע מעצמו דאי בה"ת אינו אלא מד"ס אין ראוי לעונש גדול כ"כ דאבידת הארץ • ומדאמר רבינא שהא בחרת מ"מ אין מנזיין ת"ח לנחת ת"ח מבניהם משום שאין מברכין בתורה תחילה ומיימי לה מהא דר"י א"ר דש"מ דברכת התורה היו מה"ת לראי' לדבריו אלמא ס"ל דבה"ת היו מה"ת • והאי רבינא הוי סוף הוראה ובתראי' שהרי סידר הגמרא את דבריו שם אחר דברי ר' אשי שאמר התם משום דקרו לאינשי חמרי וכיון דס"ל לרבינא בתראי דבה"ת היו מה"ת הא ודאי ק"ל כוותי' לגבי רבינא קמאי דפי' מי שמחו דס"ל דבה"ת לאו דאורייתא הוא ואפילו שאר אמוראי התם במס' נדרים לא פליגי עלי' בהא אלא דיהבי טעם אחר לסיבה זו שאין ת"ח מנזיין לנחת מבניהן ת"ח אבל בהא דבה"ת דאורייתא לא פליגי עלי' הילכך נקטין דבה"ת היו מה"ת ובספק בירך ספק לא בירך חזר ומברך :

דיני ברכות סימן כה

ואכתי צריך לברך למאי דק"ל דברכת התורה דאורייתא וספק בירך וספק לא בירך חזר ומברך מספק וכמ"ש בס' הקדום •

ולברך מספק כל' ברכות שהן ברכה ראשונה העבר נא ואשר בחר בנו כפי תקנת חכמים או בברכה א' מהן גמי דהא ודאי ב' מהן יוצא ידי חובת ברה"ת של חוב דאורייתא ומסתברא לי דבה"ת מהן סגי לי' דבזה יצא ידי חובת מה"ת ול"ל למ"ש למעלה בדיוק"ס והוכרתי יצ"מ בשם ה"ר יונה דאפילו לר' יהודה דס"ל בפ' מ"ש דק"ש דרבנן ובספק קרא אינו חוזר וקורא מספיקא • דה"מ בלא התחיל לקרות כלל אבל בהתחיל לקרות ומספקא ליה בין פרק לפרק או בין כתיבה ראשון לשניה חוזר מספיקא לכתיבה ראשונה ולפ"ה דכיון דהתחיל צריך לגמור בודאי • והשתא כיון דבה"ת מדאורייתא ובע"כ צריך לחזור ולברך מספיקא א' מן הברכות הללו כדי לנחת ידי חובת הספק של תורה וכיון שהתחיל ב' מהן בע"כ צריך לגמור את כולן בודאי כתקנת חכמים • ולא עוד אלא אפילו לדעת הרמב"ם דס"ל דכל עיקר בה"ת אינו אלא מדרבנן ולדיר' א"ל לחזור ולברך מספיקא אכתי י"ל דה"מ במספקא ליה אם בירך אם לא בירך כל עיקר • אבל היכא דבדאי בירך א"מיהן ומספקא ליה על השאר חוזר ומברך אותן ומספיקא דכיון דהתחיל גומר כדא' לגבי ק"ש דרבנן דשאי' ק"ש דלא איכפת לן אי קורא וחוזר וקורא כל היום דהא תנן הקורא מכין ואילך לא הפסיד בלדום הקורא בחזרה הילכך בהתחיל במקצתו גומר מספיקא את כולן אבל בספק בה"ת דק"ל בפ' אין עומדין (דף ל"ג) כל המברך ברכה שצ"ל עובר בלא תשא • ואע"כ דפי' התוס' ושאר פוסקים שאינו אלא מדרבנן הא מ"מ איכא איסורא דרבנן לברך שלא לצורך • י"ל דמספיקא אפילו בהתחיל אינו חוזר וגומר דכיון דאם בירך כבר איכא איסור דרבנן אינו חוזר ומברך • אלא שאכתי יש להקשות שהרי למאי דק"ל בפ' דאורייתא ובספק קרא ק"ש חוזר וקורא מספק פסק הרמב"ם בפ"ב מה' ק"ש דחוזר וקורא ומברך לפני' ולאחרי' מספק וכ"ש שארי פוסקים אלמא הואיל ומחוייב לחזור ולקרות ק"ש משום דה"ל ספיקא דאורייתא מחוייב גמי לחזור ולברך הברכות מספק בתקנת חכמים • ה"נ כיון דמחוייב לחזור ולברך עכ"פ ברכה א' מבה"ת מספק למאי דק"ל בה"ת דאורייתא מחייב גמי לחזור ולברך מספיקא כל בה"ת שתיקנו חכמים • וי"ל דשאי' ק"ש דהיינו עממא כמ"כ הרשב"א בתשו' (ס' ט"א) דמעיקרא כך היתה התקנה שכל שהוא חייב לקרות צריך הוא לקרות לכתחילה בברכות' אבל גבי שאר מנות כל שנסתפק אם עשה המנהג אם לאו אע"פ שצריך עשיית המנהג דאורייתא או שהוא מסופק אם הוא חייב כמילת מי שגולה מחול או בשמיני דסוכה שהוא ספק שביעי לא מברכין כלל וכו' • וכן השיב הרמב"ם לחכמי לוג'ל ע"כ • הרי בהדיא לדעת הרמב"ם דכל ספק מנהג אע"פ שמחוייב לעשותה מספק מ"מ לא מברך עליה וק"ש שאי' וה"ה לענין בה"ת אינו מברך מספיקא אלא ברכה א' וכיון דיוצא בה ידי חובת ספק של תורה השאר אינו אלא מדרבנן ואינו מברך אותן :

וענ"ר דאפילו להי רבנא דס"ל דכל ספק מנהג מחוייב לחזור ולברך אחר' דבריו הפוסקי' וכ"ד רש"י ומה"ש שם הרשב"א מ"מ בספק בה"ת א"ל לברך אלא ברכה א' דבשלמא בספק מנהג דאורייתא כיון דע"כ חייב לחזור ולעשות' מספק דהא ה"ל ספיקא דאורייתא ולחומרא ח"כ חייב לברך עלה אקב"ו על מנהג זו שהרי כמו שצטוונו לעשות המלכות בודאי כך נצטוונו לעשות מחמת ספק גמי וצריך לומר וציונו שהרי מספק גמי נצטוונו לעשותם וה"ל לענין ברכה בודאי בר חיוב כיון שחייב לעשות המלכות זו מחמת ספק ואפילו אם כבר יצא ידי חובת המלכות זו אינו לבטלה דהא כיון דמספקא לי' נצטוונו לחזור ולעשותה מספק • ולא מביציא להי רבנא דס"ל הא דק"ל ספיקא דאורייתא לחומרא מדאורייתא דאחי שפיר אלא אפילו להרמב"ם דס"ל הא דק"ל ספיקא דאורייתא לחומרא אינו אלא מדרבנן וכמ"כ במקום אחר • הא ק"ל דדרבנן גמי בצי' ברכה וחייב לברך על ספק מנהג וציונו כיון דש"ס מחוייב לעשותה מספק אבל גבי בה"ת כיון דכבר יצא ידי חובת של ספק תורה בברכה א' השאר אין בהן אלא ספיקא דרבנן ולקולא

שאנת אריה דיני ברכות סימן כו

(דף יח) קברו את המת וחזרו אם יכולין להתחיל ולגמור עד שלא יגיעו לשורה יתחילו ומניח שלה אם יכולין להתחיל ולגמור אפי' ע"א או פסוק א"י תחילו כדאמרי' התם בגמ' : ש"מ דאע"ג דלא קרא ברכות יצא ידי חובתו אורח פרק או פ' שקרא' וא"כ א"ל להירושל' מדויק מהא דהיה קורא דאין ברכות מעכבות ליקדם לחוד דא"כ היה לו לדייק יותר מהא דפ' מי שמתו דאין ברכות מעכבות כלל אלא ודאי מהא דפ' היה קורא נמי דייק לה הירושל' דאין ברכות מעכבות כלל ויחזק לו לדייק ממתני' יותר מברייתא זו דאפי' פרשה אחת או פסוק ח' . והשתא קשה הא מהא דהיה קורא א"ל למידק כן דהא א"ל דמיירי שקורא ברכות אח"כ אבל היכא שלא קרא כלל י"ל דמעכבות אפי' דמהא ברייתא דפ' מי שמתו איכא למידק הכי מ"מ ממתני' לא מוכח מיירי . ובש"כ ז"ל דפשיטא ליה להירושל' דהא דק"ל כל המצות מברכין עליהן עובר לעשייתן מעכב אפי' בדעבד ודוקא נמי עובר לעשייתן . אבל אי אחי עשיית המצוה עם הברכה ביחד לאו כלום הוא ואין זה עובר לעשייתן דהיינו דוקא קודם עשייתה ולא ב"ב"א . והשתא א"ס דברכות מעכבות לק"ש אפי' שקרא לברכות אחר ק"ש וילא ידי חובת ק"ש עם הברכות בבת אחת . דהא עד השתא ק"ש שקרא כבר אי תלויה וקיימא והשתא באלמירות הברכות נעשה מצות ק"ש והברכות ביחד מ"מ לאו כלום הוא דהא אין זה עובר לעשייתן . אלא ש"מ דאין ברכות מעכבות לק"ש ושו"מ דהא דקאמר דכל המצות מברך עליהן עובר לעשייתן אפי' בדעבד מעכב : מ"מ כ"ל דאין לומר כן דהא ברכות דלפניה של ק"ש אין לדמותם לשאר ברכות המצות דאין אלו ברכות של ק"ש דהא אין מברכין אחר קב"ו על מצות ק"ש וכת"ס הרשב"א בתשוב' בשם הגאונים ז"ל וכ"כ למעלה בסו' ג' וראוי לברך את הברכות אפי' לאחר שערב ומן ק"ש יצא דתקן הקורא מכלל ואילך לא הפסיד ואמרי' בגמ' מתי לא הפסיד שלא הפסיד את הברכות אבל מברך ב' לפניה וא' לאחריה אבל הא דדייק בירושל' ואת אומרת ברכות אין מעכבות משום דס"ל להירושל' דהא דתקן אם כיון לבו יצא דמשמע דלא מיד י"ח ק"ש בקריאה בחורה ואינו מחוסר מעשה עוד . והס"ד דברכות מעכבות לק"ש לא שייך למיתני אם כיון לבו יצא כיון דעדין מחוסר מעשה של אמירת הברכות ומצות ק"ש תלוי ועומד ואם לא יקרא הברכו' לא יצא ידי חובת ק"ש לא ודאי ש"מ דברכות אין מעכבות לק"ש :

ובין שאנו עוסקין בזה אכתוב מה שיש לעיין בדברי הרמב"ם בזה מילתא . דע בשפ"א מהל' ק"ש כתב הקדים ברכה שניה לברכה ראשונה בין ביום בין בלילה בין לפניה בין לאחריה יצא לפי שאין סדר בברכות ע"כ . ומסתבר בהקדים ברכה שניה לראשונה ד"א משמע בהקדים הוא ד"א דסדר ברכות אין מעכבות זו את זו הא ברכות עצמן מעכבות זו את זו ואם בירך אח' מהן ולא בירך חברתה לא יצא ידי חובת הברכה שביך ולפ"ו הא ברכו ברכה א' דתקן היום אהבה רבה וכו' מתי זמן יוצר אור ע"כ הוא אמרי ליה דאל"כ אפי' ידי חובת אהבה רבה דקאמרי נמי לא יצא ידי חובתן דה"ל ברכה לבטלה . ובפ"ו מהלכו' חמיון ומוספין כתב והאמנוה אומר להן ברכו ברכה א' והן פותחין וקריין אהבה שולם וכו' ע"כ . והאי אהבת שולם שכתב היינו אהבה רבה דקאמר שמואל אלא שהוא ז"ל פסק כרבנן דאמרי התם דאין אומרים אהבה רבה אלא אהבת שולם כמש"כ שם בהל' ק"ש סימ' קשה עליו ז"ל כיון דמשמע מתוך דבריו בהל' ק"ש דברכות מעכבות זה את זה ע"כ כי מתי זמן יוצר אור אי אמרי ליה ואמאי לא כתב הכא דכיון דמתי זמן יוצר אור אי אמרי ליה ויש ליישב בדוחק ואין להאריך כאן בזה :

ונחזור לענייננו מהא שמשאל דפ"ק דפסחים דאמרי' התם אר"י הנוזק ע"ך שיברך מתי מברך רב פפי אמר משמיה דרבא לבער חמץ רב פפא את' משמיה דרבא על ביטור חמץ בלבער כ"ע ל"פ דודאי להבא משמע כי פליגי בעל ביטור מ"מ מעיקרא משמע ומ"ס להבא משמע . מיתבי העושה לולב לעצמו ט' נטלו ללאת בו אומר ברוך אקב"ו על נטילת לולב שאני הכא דבעידנא דאנציה נפק ביה . אי הכי ללאת בו יוצא בו מבניא ליה ומשני אין ה"ב בו' . וכתב התוס' ואת כיון דנפק היאך יברך והלא ע"ך לברך עובר לעשייתן . ואר"י אפי' דנפק אחי עוסק במנוה שזריך לנענע בקריאת הלל ע"כ . ולכאורה דבריהן אין מובני כלל שהרי הכא קיימין איבא דרב פפי דס"ל דעל מעיקרא משמע אלא דס"ל דמה"ע מברכין בניטילת לולב בעל משום דע"כ אי אפשר לו לברך אלא לאחר שכבר יצא בו דהא בעידנא דאנציה נפק ביה וכי מברך על העבר הוא דמברך והאך קאמר ר"י אף על גב דנפק אחי עוסק במנוה בו' דמשמע דמברך על להבא אם כן הדרג קושיא לדוכתיה הא ר"פ ס"ל דעל מעיקרא משמע והוא ליה לברך ליעול לולב : ונראה לי ביאור דבריהם הכי הוא ע"ד שפירש' לפני זה כי פליגי בעל ביטור מר סבר לשעבר משמע פירש רבינו חס לשעבר משמע טפי מלהבא אבל מכל מקום משמע נמי קאת להבא דאי ל"מ כלל להבא אלא לשעבר אם כן היכי קאמר בסמוך ניתא למול לא סגי דלאו אינו מהיל וכי בשביל שאין את יודעין לתקן יאמר שקר ע"כ . והשתא אחי שפיר דודאי הכא א"א לברך על העבר לגמרי משום דהא בעידנא דאנציה נפק ביה הרי ק"ל דלריך לברך עובר לעשייתן וגם אי אפשר לומר דהברכה קאי על להבא לחוד ומשום דאחרי ע"ך לנענע בשעת נטילתו דהא דמסייתי החוס' שזריך לנענע בקריאת הלל לאו דוקא דהא גם בשעת הנטילה נמי ע"ך לנענע . הא נמי א"א דא"כ לא ה"ל לברך בעל דמשמע לשעבר ע"י מלהבא דהא מה"ע אינו מברך על ביטור חמץ לר"פ אלא ה"ל לברך ליעול לולב כמו שמברך לרידיה לבער חמץ : אלא ודאי הברכה קאי על תרומייה על

(א) ז"ל אחת :

זה כלום דהתוספת והר"ש לא מיירי שם (דף לט) אלא מלכתחלה היכי משכחת לה דיברך על הלולב עובר לעשייתן הא מלאנציה נפיק ביה ולא מיירי מדעבד כלל :

מ"מ מדברי התוס' והר"ש ז"ל דס"ל דאין מעכבין לאחר עשיית המצוה אפי' בדעבד דהא דתקן בר"פ היה קורא (דף יט) היה קורא בחורה והגיע זמן המקרא אם כיון לבו יצא . כתב הר"ש בירושל' ואת אומרת ברכות אין מעכבות ואפי' שלא קרא בברכותיה יצא וכן פר"ח . ורב האי גאון כתב דסדרן אינו מעכב אבל ע"ך לקרות את שתייהן ודייק מדקאמר הגמרא בפ"ק לא לעולם דאמר אהבה רבה ולא אמר יוצר אור וכי מתי זמן יוצר אור נמי אחר' נמי ברכות אין מעכבות ליקדם אלתא סתמא דגמ' ס"ל דסדרן אינו מעכב אבל אם לא אמר כלל מעכב . והא דדייק הכא בירושל' דברכות אין מעכבות היינו ביחוד אבל בביטור מעכב . כההיא דלעיל דקמני א"ל התמונה וכ"כ התוס' . ואיכא למידק מאי ק"ל מהא דתקן אם כיון לבו יצא ידי חובת ק"ש אפי' שלא קרא בבירכו' מפ"ק דקאמ' מאי ברכות אין מעכבות ליקדם אבל אם לא אמר כלל מעכב דמתני' לא מיירי אלא דיוצא ידי חובת ק"ש ואפי' שלא קרא לברכות כלל ואין ברכות מעכבות לק"ש . אבל בפ"ק לא מיירי מק"ש כלל אלא מברכות עצמן דאין מעכבין זה את זה לקדום אבל אם לא אמר כלל מעכבות זה את זה ואם בירך א' ולא בירך השניה אף אותו שביך לא יצא ידי חובתו דהכי אמר התם (דף יח) א"ל התמונה ברב ברכה (*) ו' והן ברכו וקראו עשרת הדברות שמע והיה אם שמוע ויאמר . ואמר מאי ברכה א' אמר שמואל אהבה רבה ור"ו אר"ל יוצר אור ואמרי' הא דר"ו מכללא אימרי' דא"ל ואת אומרי' ברכו אין מעכבות וא"ו דאי אמרת בשלמ' יוצר אור אי אמרי' היינו דברכו' אין מעכבות וא"ו דלא קא אמרי' אהבה רבה אלא אי אמרת אהבה רבה הו' אמרי' מאי ברכות אין מעכבות זה את זה דלמא הא דלא אמרו יוצר אור משום דלא מטא זמן יוצר אור וכי מטא זמן יוצר אור הו' אמרי' ואי מכללא מאי לעולם אהבה רבה הו' אמרי' וכי מטא זמן יוצר אור הו' אמרי' ומאי ברכות אין מעכבות זה את זה סדר ברכות .

היי דבהדיא דמיירי מתיכא דביך אחד מברכות ק"ש ולא בירך חברתה ע"ו אמר דסדר ברכות אין מעכבות אבל אם לא בירך כלל לחברתה מעכבות זו את זו ולא מיירי כלל מק"ש . ובמתני' מק"ש איירי דיוצא ידי חובת ק"ש עצמה אפי' שלא בירך ברכותיה . וה"נ ק"ל ב"ב דברכות אין מעכבות ויוצא ידי חובת המצוה אפי' שלא בירך עליה ומאי קשה ליה הא דמתני' ודפ"ק אהדדי . ובש"כ ז"ל דהכי דייק לה רב האי וסייעתו דמדמסיק הגמרא סדר ברכות אין מעכבות אבל ברכות מעכבות וא"ו וא"כ האי ברכה א' היינו אהבה רבה וכי מתי זמן יוצר אור הו' אמרי' דכבר קראו ק"ש שמע והיה אם שמוע ויאמר . אפי' כי מטא זמן יוצר אור הו' אמרי' . והשתא א"ס דאין ברכות מעכבות לק"ש ואפי' שלא קרא בברכות ידי ק"ש מתי יצא א"כ לאחר שקראו ק"ש כבר ויאלו ידי חובתן האין אפשר לומר אח"כ ברכת יוצר אור שהיא מברכות דלפניה של ק"ש הא ק"ל כל הברכות כולן של כל המצות מברכין עליהן עובר לעשייתן והכי ב' דלפניה של ק"ש נמי ברכות מצות ק"ש הן . אלא ודאי ש"מ דלמאי דמסיק דסדרן אין מעכבות אבל הברכות עצמן מעכבות זה את זה וע"כ אחר שאמרו ברכת אהבה רבה וקראו לק"ש אמרו יוצר אור דאל"כ ה"ל ברכת אהבה רבה לבטלה בש"כ ברכות מעכבות לק"ש ואפי' שקראו כבר ק"ש מצות ק"ש תלוי ועומד ואי יאמר יוצר אור יצא ידי חובת ק"ש למפרע ואם כן יאמר אפי' ידי חובת ק"ש לא יצא וכשאומר אחר שקרא לק"ש ברכת יוצר אור ע"ו אמירתה הוא דיוצא ידי חובת ק"ש למפרע' נמצא יוצא ידי חובת ק"ש ויוצר אור בבת אחת וה"ל כאלו מברך עובר לעשייתן דכיון דכל זמן שלא בירך אחת עדיין אפי' ידי מצות ק"ש לא יצא ובשעה שמברך אותה עדיין לא נעשה ונגמר מצותה של ק"ש שקרא כבר עד לאחר שגמר ברכתה ושפיר קא ק"ל מההיא מתניתין דרש"ק דש"מ דאין ברכות מעכבות לק"ש וה"ל כיון כיון כיון כיון : והשתא א"ס דס"ל לרב האי וסייעתו דהא דהמרי' כל המצות מברך עליהן עובר לעשייתן אינו מעכב בדעבד ואם לא בירך קודם עשיית המצוה בדעבד מברך אח"כ . אפי' דברכות אין מעכבין לק"ש ויוצא ידי חובת ק"ש משעה שקראו כבר אפי' שלא אמרו עדיין יוצר אור מ"מ מברך אח"כ יוצר אור כדאמרי' גבי כל ברכות המצות דמברך בדעבד אח"כ והא דלא ברכו ליוצר אור עובר לעשייתן קודם ק"ש לכתחלה משום דא"א דאכתי לא מטא זמן יוצר אור כדאמר הגמ' יאלא ע"כ ש"מ דס"ל ז"ל דאפי' בדעבד נמי אם לא בירך עובר לעשייתן אינו מברך עוד ושפיר קא ק"ל מתני' ודספ"ק אהדדי וכדאמרי' ולכאורה מדברי ירושל' זה נמי יש ללמוד כן אלא שהוא להיפך מסברא וזו שכתבתי לדברי רב האי גאון וסייעתו ז"ל דמדדייק הירושל' מדתקן אם כיון לבו יצא דברכות אין מעכבות ואיכא למידק דלמא ברכות מעכבות לק"ש והא דאם כיון לבו יצא מיירי שאומר הברכות אחר ק"ש וכדאמרי' בגמ' דידן לגבי יוצר אור אבל היכא שלא אמר הברכות כלל מעכבות לק"ש . והא ליכא למימר דהא דקאמר בירושל' ואת אומרת דאין ברכות מעכבות באתת ה"פ דאין מעכבות ליקדם וכדאמרי' בגמ' דידן לענין ברכות אין מעכבות . זה את זה ליקדם קאמר וה"ק אין ברכות מעכבות לק"ש לקדום שאם קדם וקרא לק"ש קודם לברכות שלפניה לית לן בה . אבל אם לא קרא לברכות כלל אפי' ידי חובת ק"ש לא יצא . דא"ל לומר כן דע"כ יש לדקדק דאין ברכות מעכבות כלל לק"ש דאע"ג דמהא דתקן בעל קרי מהרהר בלבו ואינו מברך לא לפניה ולא לאחריה ליכא למידק מידי דאין ברכות מעכבות לק"ש דהא התם בללא הכי ידי ק"ש לא יצא לת"ד הרה"ו לאו כד"ד כדאמרי' שם בפר' מי שמתו (דף כא) והא דמהרהר בק"ש עצמה מפרש התם * מ"מ מהא דתקן ר"פ מי שמתו

ש"מ מהא דכל היכא דלא בירך עובר לעשייתו מברך אח"כ הילכך תיקו בעל כפי שלא לחלק וכדלמורן. ועוד נ"ל להביא ראיה לזה מפ' ע"פ (דף קיד) דאמר' החס היכא דליכא אלא חסא. ומאי אר"ה מברך מעיקרא אחרת בפה"א ואכיל ולבסוף מברך עליה על אכילת מרור ואכיל מתקין לה ר"ח לאחר שמילא כריסו היינו חוזר ומברך עליה אלא אמר ר"ח מעיקרא מברך עליה בפה"א ועל אכילת מרור ואכיל ולבסוף אכיל אכילת חסא בלא ברכה והלכתא כותיה דר"ח. וכתב התוס' ר"ח מני נראה דסבר כר"ל דבעי כוונה אעפ"כ סבר דאין נכון לברך בטיבול שני כיון שכבר מילא כריסו דאי סבר דא"ל כוונה סל"ל בהדיא דנפיק בטיבול ראשון ואם יברך בטיבול שני הוי ברכה לבטלה ע"כ. ויש להקשות לפי"ז דכיון דאיפסקא הלכתא כר"ח ש"מ דמזנות נריכות כוונה. וכ"פ התו' שם להדיא והשתא כל אלו אמוראי סברי דבעי כוונה וסתמא דמסדר התלמוד סבר הכי מדאיטריך למפסק כר"ח ואי אין נריכות כוונה פשיטא דלא יברך בטיבול שני דאפילו לא בירך בטיבול א' נפקא ב' ואי יברך בטיבול שני הוי ברכה לבטלה ולית הלכתא כותיה דאבוב דשמואל דא"ל בפ' ראוהו ב"ר (דף כ"ח) אין נריכות כוונה ע"כ. והרי רוב פוסקים פסקו דהלכה מזנות אין נריכות כוונה א"כ תקשה דפשיטא דלא יברך בטיבול שני דהא ה"ל ברכה לבטלה. ואפילו הרמב"ם דפסק גבי תוקע לשיר דלא יא' משום דמזנות נריכות כוונה מ"מ כפפ"ו ואכל מזה פסק דלא משום דקום אכול מזה אמר רחמנא והא קא אכיל וכמש"כ הר"ן בפ' רב"ד שם. אלא ודאי ש"מ דכל מזנות שלא בירך עליהן עובר לעשייתו מברך אח"כ ואין כאן משום ברכה לבטלה אע"פ דמזנות אין נריכות כוונה ויאל ידי מוכח מזנות מרור בעבול ראשון אלא דאין נכון לברך בטיבול שני כיון שכבר מילא כריסו. מיהא אין זה ראיה אלא לרעת הפוסקים מזנות אין נריכות כוונה אבל להפוסקים מזנות נריכות כוונה אין מכאן ראיה וכמש"כ התו'. ולכאורה משמע ודאי דר"ה דאמ' מברך מעיקרא בפה"א ואכיל ולבסוף מברך עליהן על אכילת מרור ואע"פ דכבר אכיל מרור בטיבול א' אפ"ה מברך עליו אח"כ דהיינו טעמא משום דס"ל דאם לא בירך עובר לעשייתו מברך אח"כ. דהא ל"ל דס"ל דמזנות נריכות כוונה ולא יא' ידי חובת מרור בטיבול א' דהא בפ"ג דסוכה (דף מא) תנן ר"י י"ט ראשון של חב שחל להיות בשבת ושכח והוציא את הלולב לרה"ר פטור מפני שהוא ברשות ואמר ר"ה בגמ' אומר היה ר"י שולח העוף שנתלפת בן האפסאים וכסבור חטאת העוף הוא ואכל פטור ופרקי מאי קמ"ל דטעה בדבר מזנה פטור היינו הך ומשני מזה דחימא חסא הוא דטעה בדבר מזנה פטור היינו דעבד מזנה אבל הכא דטעה בדבר מזנה בו ומדקאמ' גבי לולב דטעה בדבר מזנה פטור היינו שניא ידי חובת נטילת לולב בהוצאה זו דהא מיירי בשכח והוציא את הלולב לרה"ר לילך אלא הנקי לחמוד וכמש"כ התוס' בפ"ג דסוכה (דף לו) גבי הא דשמואל דכל המזנות מברך עליהן עובר לעשייתו ובההיא סוגיא גופיה גבי הא דא' אב"י בשהפכו. מ"מ אין זה ראיה שהרי התו' כתב שם והיה ספרים דגרסי מזה דחימא מזנה דרמי עליה אבל מזנה דלא רמי עליה אימא לא כחומר לולב דלא אגי ליה דלא שקיל דא"א ע"י אחרים אבל חטאת אפשר שיאכלנה אחר ע"כ. וגירסא זו נ"ל עיקר משום דלגירסא ראשונה ק"ל דהא א"א לומר דטעמא דר"י גבי לולב משום דטעה בדבר מזנה ועבד מזנה. ואע"פ דלא נזכרין משום דמזנות א"ל כוונה הא שמעין ליה לר"י גופיה דס"ל מזנות נריכות כוונה כדדייק לה הגמ' שם בפ"ג מהא דא"א אע"פ שטיבל בחזרת מזנה להביא לפניו חזרת כו'. הילכך הדבר ברור דאין מכאן ראיה כלל. אבל מ"מ מדברי התוס' אלו למדנו דס"ל דאם לא בירך עובר לעשייתו שוב אינו מברך עוד דא"כ ל"ל לאוקמי לכל הני אמוראי דס"ל מזנות (*) אין נריכות כוונה הא איכא לפ' כמ"ס מ"מ ראהו זו שהבאתי מפ"ק דפסחים דאם לא בירך עובר לעשייתו מברך אח"כ ה"א ראיה נכונה. ועוד נראה להביא ראיה מהא דשמואל גופיה מדאמ' כל המזנות מברך עליהן עובר לעשייתו ולא קאמר אינו מברך עליו אלא עובר לעשייתו דהוי משמע דאפילו דעבד נמי לא. אבל השתא דקאמ' מברך עליהן עובר לעשייתו אינו במשמע אלא לכתחילה ולפי"ז אמרי ב' רב חזן מן הטבילה דקאמ' לאו לאפלוגי עליה דשמואל קא. אתו אלא לאוספי קא. אתו דאע"ג דשמואל נמי מודה דאם לא בירך עובר לעשייתו מברך אח"כ. מ"מ ה"מ בראוי לברך עובר לעשייתו אבל טבילת גר או בעל קרי דאינו ראוי לברך קודם ה"ל אין ראוי לביילה ולא יברך כלל קמ"ל דאפ"ה מברך אחר הטבילה ומייתי תנ"ה לבייב לבייב דמ"מ אחר הטבילה חייב לברך. ונ"ל דמה"ט שניה שמואל את לשון וקאמר כל המזנות מברך עליהן עובר לעשייתו ולא נקט קד' לעשייתו שכן דרך הגמ' לומר בכ"מ. ואע"פ דאמ' עולה מאי משמע דהאי עובר ליטא דאקדומי הוא דכתיב ויצבור את הכושי א"כ כוונה סבר לפניהם. ויעבר מלכא לפניהם מ"מ לשון תורה ומקרא לחוד ולשון חכמים לחוד. והרי מנינו במסכת חולין ר"פ ראשית הגז דאחניי' איסי לבר' חמש רחלים כדכתיב רחלים מאחיים ואיקד עליה ר"ה חסא וא"ל אחניי' רחלות דלשון תורה לחוד ולשון חכמים לחוד כל שכן הכא. דלשון עובר בלשון חכמים שמש"כ מ"מ להיפך שעבר כבר וליטא דאחרי הוא ולא ליטא דאקדומי. ועובר לעשייתו משמע לאחר ששאל אלו ודאי שמואל נקט האי ליטא דמ"מ תרתי דבר והפסד דלכתחל' מברך עליהן קוד' לעשייתו כדמשמע האי עובר בלשון המקרא. ודעבד א"כ לא בירך קודם לעשייתו מברך אח"כ כדמשמע האי עובר בלשון חכמים שהוא אחר עשייתו. והא ל"ל דהאי עובר

על העבר ועל להבא דהא כיון דמעידנא דאנבה' נפק ביה מה"ט ונעטע דבחר הכי אינו אלא מדרבנן א"א למזנה של תורה בלא ברכה הילכך תיקו בעל דמשמע לעבר על הגבהה של תורה ומשמע נמי להבא קצת על נעטע של דבריהן. וה"ל עובר לעשייתו נעטע של דבריהן ולא נפיק נטילת לולב מהאי כלל דאמר' כל המזנות מברך עליהן עובר לעשייתו דאי נפיק מהאי כלל א"כ תקשי לדידיה בין מדשמואל דכ"ל כלל כל המזנות מברך עליהן עובר לעשייתו בן מאמר' ב' רב דלא מפיק מהאי כלל אלא טבילה לחוד וא"ל נטילת לולב לא מפיק. אלא ודאי כדאמרן דהאי על קאי נמי על עובר לעשייתו של נעטע דדבריהן דהא משמע נמי קצת להבא ומ"מ עיקר הברכה קאי על הגבהה של עבר של תורה דהא לשון על לר"פ טפי משמע מעיקרא מלהבא. והשתא אס"ד דכל היכא דלא בירך עובר לעשייתו אפילו בדעבד אין לברך עוד. א"כ לר"פ תקשה למה תיקו לברכה זו בעל דמשמע לעבר טפי מלהבא כיון דעל הגבהה דלעבר לא שייך לברך כיון דאינו עובר לעשייתו. ואי משום נעטע דלהבא ה"ל לברך ליטול לולב כמו שמברכין לדידיה לבער חמץ דמורה על לגמרי. אלא ודאי ש"מ דכל היכא דלא בירך עובר לעשייתו מברך אחר עשייתו הילכך תיקו לברכה זו בעל להורו' נמי על הגבהה של תורה דלעבר וכדכתיבנא. ונ"ל דלר"פ משמיה דרבא דאמר. על להבא משמע לאו למימרא לגמרי משמע להבא ול"מ לעבר כלל. וא"כ לדידי' בנטילת לולב ע"כ אינו אלא על נעטע של דבריהן לחוד דלהבא ואינו מברך כלל על הגבהה של ד"ה דלעבר דהא ליתא דאפילו לדידיה על משמע נמי מעיקרא אלא דהיינו לדידיה להבא טפי ממעיקרא אבל משמע נמי קצת מעיקרא. והשתא לדידיה קאי מני ברכה זו על הגבהה של תורה דלעבר. ותדע דהא גבי טבילה לאחר שטבל ושלה מברך אכ"ז על הטבילה וטעמא דאינו מברך עובר לעשייתו משום דאכתי גברא לא חיו ואי על לר"פ לא משמע כלל לשעבר אלא להבא בלחוד אע"פ דלדידי' א"א לתקן ברכת טבילה בענין אחר דאם יברך לטבול הא לדידי' נמי משמע להבא. מ"מ תקשה ובי טביל שאין אנו יודעין לתקן יאמר שקר ויברך על הטבילה דמשמע להבא אחר שכבר טבל ועלה. אלא ודאי לר"פ על משמע נמי לעבר אלא דלהבא משמע טפי והשתא רב טפי ורב פפא כ"ע ס"ל דעל משמע לעבר ולהבא אלא דר"פ ס"ל דמשמע לעבר טפי מלהבא הילכך כל היכא דאפשר לברך בענין אחר עובר לעשייתו אין לברך בעל כיון דמשמע לעבר טפי מש"ה ס"ל דמברך לבער חמץ לגמרי להבא משמע. וכן אבי הן מברך לחולל ופסח וקדשים דלא סגי דלאו אינו שחט מברכים עליהן לשחוט כדאמר בגמ' דמשמע לגמרי להבא ולא על המילה ועל השחיטה דמשמע לעבר טפי מלהבא ונטילת לולב כיון דאנבה נפיק ביה מברכין בעל דמשמע הכי ומשמע הכי דהשתא קאי הברכה על הגבהה של תורה דלעבר ועל נעטע של דבריהן דלהבא. וכן בטבילה מברכין בעל דמשמע לעבר ושפיר דמי כיון דא"ל לברך קודם הטבילה דהא אכתי גברא לא חיו. ורב פפא ס"ל דעל משמע להבא יותר מלעבר הילכך בכל המזנות דמברכין עליהן עובר לעשייתו שפיר דמי לברך בעל כיון דמשמע להבא טפי מלעבר ונטבילה מברך אח"כ נמי ל"ל בה כיון דמשמע נמי לעבר. ונטילת לולב כיון דמשמע לעבר ומשמע להבא קאי ברכת על נטילת לולב האנבהה של תורה דלעבר ואנעטע דדבריהן דלהבא.

ולפי זה למאי שהוכחתי דלרב פפא על נמי לעבר משמע קצת אלא דמשמע להבא טפי מלעבר. ר"ל להוכיח מכאן דכל המזנות אם לא בירך עליהן עובר לעשייתו דעבד מברך נמי לאחר עשייתו דאס"ד דאפי' דעבד א"א לברך לאחר עשייתו א"כ תקשה לר"פ אמאי מברך גבי ביטור חמץ וכן בכל המזנות לכתחילה בעל דמשמע נמי קצת לעבר ה"ל לברך לבער וכן בשאר מזנות כה"ג דלא משמע כלל לעבר אלא להבא בלחוד דהא כה"ג נחא טפי שחטא הברכה מבוררת לגמרי בלהבא משיכרך בעל דמשמע נמי קצת לעבר. אלא ודאי ש"מ דכל היכא דלא בירך עובר לעשייתו מברך אח"כ והשתא ע"כ לר"ך לברך בעל שיהא משמע נמי לעבר מה"ט תיקו בהיכא שמברך עובר לעשייתו נמי בעל כדי שלא לחלק בין היכא שמברך עובר לעשייתו למברך אח"כ. והרי גדולה מזה פ' רש"י ותוס' והרא"ש דבכל חיובי טבילה מברכין לאחר הטבילה משום טבילה גר או ב"ק דלא חיו לברך קודם טבילה לא חילקו וה"ו דכותיה. ואפי' לדעת הגאון וסיעתו דדוקא בטבילת גר הוא דמברך אחר הטבילה משום דגברא לא חיו אבל שאר חיובי טבילה דחיו מברכין קודם הטבילה היינו דוקא חסא דאין ראוי שיהיו כל חיובי טבילות דכ"ע טפלים לטבילה יחידית של גר או של בעל קרי שיטנו טבילתן משום גררא דידה' אבל הבא כיון דכל היכא דמברך אחר עשייתו א"כ מברך בעל קודם עשייתו נמי מברך הכי שלא לחלק ולא עוד אלא אפי' בקודם עשייתו נמי ליכא קפידא כ"כ לרב פפא אם מברך בעל כיון שמשמע להבא טפי מלעבר לא חילקו ותיקנו בעל לעולם. אבל אי אמרת לעולם אין מברכין לאחר עשייתו ולא שייך כלל ברכה לעבריה הא ודאי תקשה ל"ל לרבנן לתקן בעל דמשמע קצת לעבר כיון דליתא לברכה בלעבר כלל ה"ל לתקן בלהבא כיון לבער חמץ דאין במשמעו לעבר כלל דהא ודאי אין סברא לומר האילו ותיקנו בטבילה ונטילת לולב בעל כדי שיהא במשמע לעבר תיקנו נמי בכל הברכות כן. והרי דעת כל הפוסקים שיש הרבה ברכות בעל והרבה מהן בלא על כדמוכח מן הגמרא והתוספתא וכמבואר בדברי הר"ן והרא"ש בפ"ק דפסחים ובדברי הרמב"ם והראב"ד בסוף ה' ברכות ולא תיקנו כולן בעל משום שלא לחלק. אלא ודאי לא שייך לומר שלא לחלק מברכה לברכה

שאנת אריה דיני ברכות סימן כו

עובר אינו במשמע אלא לאחר עשייתו לחד כלשון חכמים ומגלן ומשמע מני לישא דאקדומי כלשון המקרא דא"כ קשה מאי כל המצות מברך עליהן עובר לעשייתן דקאמר שמואל ובי לא סגי בלאו הכי אדרבה אם מברך עליהן קודם עשייתן ודאי שפיר דמי וכו' ד"ק הגמ' בפ' התורה במס' מנחות (ד' פא) גבי הא דתנן החס הוא ולחמה מן המעשר יביא ופרקי' יביא לא סגי דלא מיייתי אש"כ דהאי עובר לעשייתו פ' קוד' לעשייתו כלשון דקרא מני ותרתי ש"מ וכדפי' **ורע** שבת"ש למע' יש לי ליישב דעת הרמב"ם ש"כ בפ"ג מה' מילה שאם היה מל אח בנו מברך א"כ ב"ו למוול את הבן וכתב עליו הר"ן בפ"ק דפסחים ואין דבריו מחוורין דכי אמר הכי ה"מ לרב פפי דאמר לבשר אבל לר"פ דאמר על בישור אבי הבן נמי מברך על המילה דמילה באבי הבן כבישור חנוך דמי דלויא נמי חייב אלא דאפשר למעבד ע"י אחר ע"כ והרבה מחכמי הדורות הקשו עליו כן ונ"ל ליישב דבריו ע"ד ש"כ דכבר הוכחתי למעלה דלר"פ דס"ל על להבא משמע מעיקרא נמי משמע אלא דלהבא משמע עפי והשתא קשה לו להרמב"ם דא"כ למה תיקנו בעל ה"ל לתקוני בלמ"ד דמבורר לגמרי דלהבא משמע ואלו על משמע נמי מעיקרא ולדירי' נ"ל א"א לומר כמ"ש למעלה דמשום דזמנין דלא בירך עובר לעשייתו ומברך אח"כ על שער מה"ט תיקנו בעל המשמע נמי לשער הא ס"ל דאם לא בירך עובר לעשייתו שוב אינו מברך כלל וא"כ ברכה על שער לא משכחת לה לעולם וא"כ ה"ל לברך בלמ"ד דלא משמע כלל לשער אלא להבא בלחוד הילכך מפרש ליה הכי דודאי בין רב פפי בין ר' פפא כ"ע מודו בזה אחר שאל מברך על המילה דא"ל לו לברך למוול וכי לא סגי בלאו איכו מל אבל באבי הבן שאל לכ"ע מברך למוול ואפילו לר' פפא דאי על להבא משמע מ"מ כיון דמשמע נמי לשער קתא דא דאי למוול עדיף דלא משמע כלל לשער אלא להבא לבד וא"כ דבתחילה הסוגיא משמע דהא דאמר אבי הבן מברך למוול היינו לרב פפי לחד דס"ל דעל מעיקרא משמע אבל לר"פ דס"ל להבא משמע ל"ש לן בין אבי הבן לאחר ואבי הבן נמי מברך בעל היינו משום דלא קים לן אכתי דעל לר"פ משמע לשער קתא א"כ ל"ל לשנות את הברכה מאחר לאבי הבן אבל לבתר דמיייתי הגמ' דלולב דמברך בעל וכן בטבל ועלה מברך נמי בעל אש"כ דבטבל ועלה וכן בלולב דמעידנא דאב"י נפק ביה וזי מברך עליהו לאחר עשייתו הוא דמברך ואפ"ה מברך בעל והשתא אש"כ דעל לא משמע כלל לשער א"כ האין מברך בכו בעל דאינו אלא להבא והרי הוא משקר בברכתו ומשתא בע"כ נ"ל דעל משמע נמי לשער קתא אפי' לר"פ ושפיר דמי לברך עליהו בעל וא"כ באבי הבן אפילו לר"פ ראוי לברך להכניס בלמ"ד דלא משמע כלל לשער אלא להבא בלחוד אבל לא בעל דמשמע נמי לשער קתא לפי המסקנא והא דמברכין על בישור חנוך בעל לר"פ אש"כ דמשמע קתא לשער ולא מברך לבשר בלמ"ד דל"מ כלל לשער אלא להבא בלחוד מתוך דברי הרמב"ם עצמו למדנו שכוונה לזה ש"כ החס בפ"א מה"ב וכך הוא מברך על בישור חנוך בין שדק לעצמו בין שדק לאחרים שמשעה שגמר בלבו לבטל נעשית מצות הבישור קודם שיבדק דכחז היינו מה"ט דבביטול בעלמא סגי ליה כדאמר במס' פסחים בכ"מ וכמס' הרמב"ם בה' חות' א"כ א"כ מ"מ מדרבנן בעי דיקוק ולא סגי ל' בביטול לחד מנא דמי ללולב דמאדאבהה נפק ב' ויאל יד חובת הנטילה של תורה וא"כ לעצמו של דבריון לא נפק הילכך מברך בעל דמשמע לשער קתא על נטילה של תורה ומשמע להבא על נעצו של דבריון וה"כ מברכין בעל גבי בישור חנוך דמשמע לשער קתא על ביטול של תורה שער כבר משעה שגמר בלבו לבטל ומשמע להבא על (א) נעצו של דבריון שלפניו שעתיד לעשות וה"כ פסק החס הרמב"ם והאחזק פסח וקדשים מברך בלמ"ד לשחוט ולא בעל והיינו נמי משמע דפי' מ"מ קשה לי על הרמב"ם כיון דלדירי' אבי הבן מברך להכניס בלמ"ד אחר מברך בעל ה"נ גבי טבילה נמי בטבילת גר דמברך אחר הטבילה יברך בעל אבל שאר חייבי טבילות דמברכין קודם הטבילה לדירי' ו"ל וכמס' ל' בשמו יברכו לטבול בלמ"ד כמו שאבי הבן מברך אפי' לר' פפא להכניס לר' הרמב"ם ומשנה מנוסח של אחר שאל מברך בעל והרי הוא ו"ל חס ופסק דמברך בטבילה על הטבילה דמשמע דכל חייבי טבילות מברכין כן ועק"ל שגבי לולב פסק שם נטל את הלולב מברך על נטילת לולב שכיון שהגבי' יאל יד חובתו אבל אם בירך קודם שנטל מברך לטול לולב כמו לישב בסוכה ע"כ וא"כ בחייבי טבילות נמי ינא הכי דגר שגברך אחר הטבילה יברך בעל ושאר חייבי טבילות יברכו לטבול בלמ"ד ועק"ל לדירי' ו"ל שפי' שמשעה שגמר בלבו לבטל נעשית מצות הבישור קודם שיבדק דא"כ לר' פפי אמאי מברך לבשר בלמ"ד ה"ל לברך על בישור כמו במברך על נטילת לולב מה"ט כיון דאב"י נפק ב' אבל למאי שפי' הכל ניחא דבכ"מ מברך בעל לר' פפא דמשמע קתא נמי לשער משום דלפעמים מברך אח"כ אם לא בירך עובר לעשייתו ואש"כ שלכחילה ראוי לברך עובר לעשייתו וסיק ויתר לברך בלמ"ד דלא משמע כלל לשער מ"מ כיון דלפעמים בדעבד מברך אח"כ לא חלקו חכמים ותיקנו הכל בעל והשתא אחי שפיר ברכת החס ורש"י שפי' דמשום טבילת גר ובעל קרי שא"ל להם לברך עובר לעשייתו תיקנו בכל חייבי טבילות לברך לאחר הטבילה ולכאורה קשה דהא לרב פפי אחר המל מברך בעל ואבי הבן בלמ"ד וכן גבי שחיטה איכא חילוק בין שחיטת חולין לשחיטת פסח וקדשים אלמא לא אמרינן דאין לחלק ואם כן בטבילה אמאי דאין

לחלק בין טבילת גר ובעל קרי לשאר חייבי טבילות וה"ל דבחיובי טבילות שא"ל להם לברך קודם הטבילה יברכו אח"כ ובאפשר יברכו עובר לעשייתו ולמש"כ ניחא דודאי לרב פפי לא אמרי' לא חלקו מדמברך לבשר דלא משמע כלל לשער והרי באם לא בירך קודם הבדיקה עובר לעשייתו ומברך אח"כ ע"כ עדיף לברך בעל דמשמע לשער דאם יברך לבשר יסקר בברכתו וש"מ דתיקנו רבנן גבי כל חד וחד מאי דשייך ביה א"כ ע"כ נמי גבי מילה נמי יש לחלק בין אחר לאבי הבן ובגי שחיטה בין חולין לפסח וקדשים אבל לר"פ דק"ל כוונתו כיון דס"ל דלעולם מברך בעל אש"כ דמברך עובר לעשייתו ראוי לברך בלמ"ד דלא משמע כלל לשער אלא משום שלא לחלק תיקנו בסולן לברך לאחר טבילה משום טבילת גר ובעל קרי וכו' דלא חלקו יס לי מקום עיון בדברי הרא"ש שדבריו סותרין זה את זה בפ"ק דפסחים למש"כ בפ' הרי"ה לענין נע"י אלא שאין כאן מקום להאריך בזה ונחזור לענייננו הרי נחבאר דאם לא בירך על התנא' עובר לעשייתו מברך אח"כ ומש"כ הש"כ שם והכי משמע בפ' שלשה שאלו דאמר' התם א"ר הלכך אפי' גמר מלאכול כו' כבר עמדו עליה מן האחרונים ותרצו אותו לדעת הרא"י ולא ראיתי להאריך עוד בזה וכ"פ שם רמ"א ב"ד סי' י"ט ואם שחט דבר דאפילו ביה רשותא וצריך בדיקה ישחטנו בלא ברכה וכשימצא כשר מברך על השחיטה ובלבד שיהא סמוך לשחיטה ע"כ וק"ל שהוא ו"ל כתב בא"ח סי' תל"ב ואם התחיל לבדוק בלא ברכה יברך כל זמן שלא יסיים בדיקתו ע"כ ומשמע לאחר שסיים אין לו לברך מ"מ כבר נתברר שאם לא בירך על המצות עובר לעשייתו מברך אח"כ ק"ל.

דיני ברכות סימן כו

שאלה • היו לפניו פירות הארץ ופירות האילן ובירך על פירות האילן בפ"א אם יא' יד חובת הברכה של פה"ע מני או לא •

תשובה • בפ"מ (דף מ) תנן היו לפניו מינים הרבה ר"ל אם יש ביניהם מין שבעה עליו הוא מברך ואח"כ מברך על אחר מנה שורה ובגמ' אמר עולא מחלוקת בשברכותיהן שוות דר"י סבר מין ו' עדיף ורבנן סברי מין חביב עדיף אבל בשאין ברבותיהן שוות ד"ה מברך על זה וזה ומוחר ומברך על זה ופירש"י ד"ה אין ברכה אחת פוטרין ושוב אין כאן מחלוקת ואש"כ דתנן בירך על פירות האילן בפ"ה יאל ה"מ בחד מינא וטעה ובירך עליה בפ"ה אבל נטן וזית ובירך על האטון לא נפטר וית ע"כ והביאו החס"ה את דבריו וכתב הב"י בא"ח סי' ר"ו מינו ה"ר יונה כ"ס היינו דוק שבעה שביכר בפ"ה לא נתכין לפסח פה"ע אבל אם נתכין לפסח את פה"ע א"ל לחו' ולברך וכ"כ הכל בריה"ר דרור שרש"י וחו' ודאי לית להו ה"ה דהר"י שפי' דהא דתקביר דר"ה מ"מ בחד מינא וטעה כו' משמע דוק בחד מינא הוא דמנאי אבל בתרי מיני אפי' במתכין אין ברכה האטון פוטר את הוית ותימה לי על הרב ב"י שכתב שם בפ"ה ה"ו לפניו פירות הארץ ופירות האילן ובירך על פה"ע ומתכין לפסח את פרי העץ יאל הרי שפסק דעצת ר"י והיך שביך דעת רש"י וחו' ופסק כר"י אף שהכלבו משייב ליה וכתבומה לי שגם מהר"ב דברי החס' שהרי לא הביאם בב"י ועוד א"י תמה דהא עולא דמוקי לפנותא בשברכותיהן שוות ה"ט דמין שבעה לר"י עדיף משום דכיון דשניהם נפערין בברכה א' יברך על מין ו' ויפסור את המין השני הרי דמייירי במתכין לפסח את שניהם בברכה אחת ואפ"ה קאמר ב"זין ברבותיהן שוות אש"כ דמתכין לפסח את שניהם בברכה א' אין ברכה בפ"ה שער את פה"ע אלמא אש"כ במתכין נמי אין פה"ע נפטר בברכת פה"ע שגברך על פה"ע ועוד ק"ל דהא פריך התם לעולא מהא דתניא הו לפניו נטן וזית מברך על האטון ופוט' את הוית דש"מ דאפי' בשאין ברבותיהן שוות פוטר ומאי קושא הא בריתא מיירי במתכין לפסח את הוית בברכת האטון ובהא עולא נמי מודה ואש"כ דבספא דהיא פליג ר"י ואמר מברך על הוית שהוית מין שבעה וש"מ דאפילו בשאין ברבותיהן שוות אש"כ לר"י מין ו' עדיף ואלא כעולא הא הגמ' לא מיייתי להא דר"י אלא לבתר דמנאי הכא במאי עסקי' בשהטון עיקר ופרקי' אי הכי אימא סיפא ר"ל מברך על הוית שהוית מין ו' ולית ליה לר"י הא דתנן כל שהוא עיקר ועמו טפלה מברך על העיקר ופוטר את הטפל וכו' ה"ה דל"ל והתניא ר"ל אם מחמת נטן בא הוית מברך על האטון ופוט' את הוית הרי שנתחלה לא הקשה לעולא אלא מדברי ת"ק לחד ואחא לחד דס"ל לעולא בשאין ברבותיהן שוות דאין זית נפטר בברכת האטון הוא דפרקי' וא"ל באמת אמאי לא פריך לעולא מדר"י דאמר מברך על הוית כו' אלמא בשאין ברבותיהן שוות לר"י נמי מין ו' עדיף ועוד דלחא דקא מקשה ובי' לית ליה לר"י הא דתנן כו' קאמר וכו' ה"ה דלית ליה והתניא כו' • ל"ל להקשות מאותו ברייתא דאם מחמת האטון בא הוית ה"ל להקשות מיני' ובי' דאש"כ דלית ליה הא דתנן • מ"מ ש"מ דאפי' בשאין ברבותיהן שוות לר"י מין ו' עדיף ודלא כעולא וי"ל דמה"ט מביא הא ברייתא דאם מחמת האטון בא הוית דמנאי מיני' דבריתא קמיתא לא חיירי בשהטון עיקר דהשתא קשה לעולא לכל דבריו במאי דס"ל דבאין ברבותיהן שוות אין האטון פוטר לא את הוית ק"ל מדברי ת"ק דקא' דפוטר ובמאי דקאמר דבאין ברבותיהן שוות מודה ר"י דאין מין ו' עדיף ק"ל מדר"י דא' מברך על הוית • אבל בלא ברייתא שני' (ב) הו ק"ל אלא מדר"י • אבל במאי דס"ל דאין זית נפטר בברכת האטון לא הו ק"ל מת"ק • ד"ל הב"י בשהטון עיקר ואפשר לומר דהא השתא במסקנא באמת פריך מדר"י ורבנן • ובתחילה כיון דמנא להקשות לעולא מרישא לחד סגי

ציצית אפי' בלילה מ"מ אין שם תדיר על מלוא ציצית דהא לאו דבר שבחובה הוא
 דלא חיובא תורה להדורי בחר עליה בת חיובא כמו שהי' בחפצין ושאר מלות
 חלה שם יש לו עליה בת חיובא מזה עליו להטיל בה ציצית ואי לא לא כל כה"ב
 אין דין תדיר עליו להקדמו לשאינו תדיר אלא מלוי מיקרי ולא תדיר - שהרי שם
 בצי"ה"ס למפסע לבצין תדיר ומקודש איהו מהן קודם מהא דתנן שלמים של
 חמש חטאת ואשם של היום שלמים של חמש קודמין הא אירי ואירי דיוס חטאת
 ואשם קודמין אפי' דשלמים תדירי - א"ר נאוי קאמר' תדיר קמבעיא לן מאי לא
 קמבעיא לן ופירש' שלמים תדירי שהן מציין מהחן שבאין בחדר ובנדבה מלוי קאמרת
 שאין תדירא חובה אלא שהוא מלוי יותר מחבירו ע"כ - הרי אפי' דלאחר שדר
 ונדב קרבן שלמים הקרבנות עליו חובה בצי"ה אפי' אוליין בחר עיקר חיובא והואיל
 ואין חובה עליו להקדים שלמים כדי להקריבן לאו דבר שבחובה הן ולא הוו תדיר
 אלא מלוי ה"ל אפי' דאם לובש עליה בת ד' כנסות מלות ציצית עליו חובה בחר
 עיקר חובן אוליין והואיל ואין עליו חובה ללבוש עליה בת ד' כנסות כדי שיתחייב
 בציצית לאו דבר שבחובה הן ולא ה"ל תדיר דליקדמו לשאינו תדיר אלא מלוי בלבד
 מיקרי ואין לו דין קדימה מפני מציאותו - ואפי' למ"ד כלי קופסא חייבין בציצית
 בפי' התכלת (דף מ) מ"מ אין עליו חובה לקנות עליה בת ד' כנסות כדי שיתחייב
 בציצית וא"כ תפלין קודמים דה"ל מקודש והשפא כל המקודש מהבירו דשם קדושה
 על שיהיה אלא שפי' מקודש מהבירו קודם את חבירו - מקודש ואינו מקודש כגון
 תפלין וציצית לא כ"ס דהמקודש קודם לשאינו מקודש - ואפי' דאחר התם א"ל רב
 הונא ב"י לרבא אטו תדיר לאו מלוי הוא והתניא אוליין את הפסח שאינו תדיר ולא
 אוליין את המילה שהיא תדירה ומשני מלוי תדירה במלות אביעית אומא מילה לגבי
 פסח כי תדיר דמי - והשתא לא מבעיא לשנויי קמא דהא דקרי למילה תדיר מפני
 שתדירה במלות שנכתבו עליה י"ג בריאות וליוון כמו שפירש' - דה"ט לא שייך גבי
 מלות ציצית אלא אפי' לשנויי בתרא דקאמר מילה לגבי פסח כי תדיר דמי הא פירש' -
 מפני שמלוי היא הרבה מפסח אבל מלוי דחפצת לאו כהדירה דמי ע"כ ז"כ דציצית
 לגבי תפלין לאו כהדירה דמי יותר משלמים לגבי חטאת ולא דמי למילה גבי פסח
 כהדירה דמיא למילה נהגת בכל יום ויום תמיד ופסח אינו נוהג אלא פ"א בשנה
 בלבד והרבה היא מלוי מכאן וזה ברור : **ומהתימא** על הר"י וז' שכתבו
 דציצית תדיר מיקרי וליתא דאינו אלא מלוי וכדאמרן ולפי זה
 תפלין ראוי להקדמו לציצית משום קדושה שבה - ולא תימא דלא שייך שם קדושה
 אלא בקדשים הקריבין על גבי המזבח בקודש אבל לא בשאר דברים כגון תפלין
 דנימא דשם קדושה שבו גורם לו דין קדימה - דהא ליתא שרי הש"ס ראה למפסע
 התם לבצין תדיר ומקודש מהא דא"ר הלכה מתפלל אדם של מנחה ואחר כך
 של מוסף ש"מ דבשאר מלות שהיו של קדשים שייך נמי שם קדושה לענין דין קדימה
 ואין לדחות ולומר דהו"ט קרי לתפלת מוסף מקודש משום דתפלה זו במקום קרבן
 מוסף תיקנהו רבנן כדאמר בר"פ תפלת השחר (דף טו) וגם מדכריין לקרבן
 מוסף בתפלה זו מה שאין כן בתפלת מנחה אף על גב דתיקנו אותה כנגד תמיד של
 בין הערבים וכדאמרין התם מ"מ לא מדכריין בתוך התפלה עצמה אותו קרבן
 שנחלקה כנגדו והא מה"ט כתבו קצת פוסקים דאין להתפלל תפלת מוסף נדבה
 אף על גב דמהפליים כל התפלות נדבה דהואיל ומדכריין בתוך התפלה לקרבן
 מוסף אין קרבן מוסף בזה נדבה - דליתא דהא דמדמי תפלת מוסף ומנחה לתדיר
 ומקודש לאו מהאי טעמא הוא משום דמדכריין לקרבן בתוך התפלה הוה ליה
 במקודש דקדשים שיהי' דמי התם אטו שבת לתפלת מוסף אחרי לתפלת מנחה לא
 אחי' ש"מ דה"ט דס"ד לתפלת מוסף קדשי משל מנחה מפני שהיא תפלה מיוחדת
 לימים מקודשים כשבת וי"ט ור"ה אבל תפלת מנחה בחול נמי אייתי ומדקאמר
 דשבת לתפלת מנחה נמי אחי' כמו לתפלת מוסף ש"מ דאין שום מעלה כלל לתפלת
 מוסף להיות שם קדושה עלה מזל עצמה יותר משאר תפלות משום דמדכריין
 את הקרבן בתוך התפלה עצמה משא"כ בשאר כל התפלות - דאם כן אכתי מאי
 משני דשבת מהכי למנחה כמו למוסף הא אפי' דהפי' מנחה של שבת מזל קדושה
 שבת חמירא ושקולה בקדושה כמו תפלת מוסף מ"מ הא תפלת מוסף
 מקודשת יותר ממנחה משום דמדכריין בה לקרבן מוסף משא"כ במנחה וא"כ
 אכתי תפשוט בצעין תדיר ומקודש דהיינו מקודש המור גדל מקודש קל אלא שהדיר
 יומר כדמנחה מתני' דחשיב ההם דם חטאת קודם לדם עולה מפני שהיא מרצה
 וכן כל הני דחשיב להו ההם כולן מקודשין אלא שהא' קודש חמור והשני קל
 וממנו בקדושה ועלה קאי בצעין תדיר והוא קודש קל ומקודש דהיינו קודש חמור
 ממנו וה"מ כלי סוגין - ובין דבעין במקודש חמור ותדיר מקודש קל הוא א"כ
 אכתי לא משני מדי' בזה דשבת למנחה אחי' כמו למוסף הא מ"מ מוסף ה"ל
 מקודש חמור שקדושה מזל עצמה משא"כ במנחה - אלא ודאי אין לתפלת מוסף
 שום מעלה קדושה מזל עצמה דהא דמדכריין לקרבן בתוך התפלה עצמה לאו
 מילתא היא למיקרי שם קדושה מ"ט - ועוד שהרי בצי' למפסע שור ההם לבצין
 תדיר ומקודש מהא דהניא דבר אחר בזכות היין תדיר - ובזכות היום אינו תדיר
 ותדיר ובאינו תדיר תדיר קודם אפי' דבזכות היין קדושה - ודמי אטו שבת לבזכות
 היום אחי' לבזכות היין לא אחי' ומדקרי לבה מקודש אפי' שאין לו ענין לקדשים
 כלל ש"מ דבכל דבר שבקדושה שייך למעלה זו של מקודש ליקדם לשאינו מקודש
 והה"ל תפלין קדמי בודאי לציצית והואיל ומקודשת אפי' אי ציצית נוהג בכנסות יום
 אפילו

לי' בהכי אפי' דלחוב עוד פירכא אחרת נמי מסיפא וכן דרך הגמרא בהרבה
 מקומות מ"מ לסדרת ה"ר יונה קשה לדלדל' לא פריך מדברי ת"ק מדי' : ועק"ל
 דלחוב למ"ד התם לקמן דאף בשאין בזכותיהן שוות נמי מחלוקת ופריך למ"ד
 בשאין בזכותיהן שוות נמי פליגי במאי פליגי כגומר כיון דאין נפערין בזכרה א'
 חמאי אר"י מין שבעה עדיף כיון שאין פוטרי את השני בזכרה ומאי קושיא לפ"ד
 ה"ר יונה הא כיון דאפשר לפטור את המין השני בזכרהו במחביון לפטרו הילכך
 מין ו' לר"י עדיף ויברך עליו ויתכיון לפטור את המין השני - אלא שבזו י"ל דהתי
 בשאין בזכותיהן שוות דקאמר' הני אמוראי בין עולא דס"ל דל"פ בין האי אמורא
 דקאמר פליגי' בכל גוונא שאין בזכותיהן שוות מיירי מדאמר' שאין בזכותיהן שוות
 סתמא ולמ"ד פליגי' משמע אפי' אם הא' מין דגן שזכרהו בנ"מ והשני מין עץ או
 האדמה שא"ל לא' לפטור ע"י זכרת חבירו בשום ענין אפי' פליגי' - והשתא פריך
 שפיר במאי פליגי' ולעולא פריך מדאמר' בשאין בזכותיהן שוות ד"ה מברך ע"י
 וחור ומברך ע"י סתמא דמשמע דבכל גוונא שאין בזכותיהן שוות לא נפטר הא'
 בזכרת חבירו כגון זמן זמית והתניא מברך על הגזון ופוטרי את היות מ"מ קושיות
 הראשונות ודאי קשה והנה בלחמת המעיין בדברי ה"ר יונה שם יראה שם לבטין
 דבריו לדעת רש"י ותו' - ובס"י ט"ז הפירו' על מדותיו וז' אהא דפסק בפי"ג שם
 היו לפניו פה"א ופה"ע בו' תמילי' ל"ל שהא' לפניו הא' כ"ס"ה אס' בירך על פירות
 שלפניו והביאו לו יותר ממין אחד שזכרהו כבזכרת ראשון דל"ל לברך - וכאן נמי
 הוי זכרת פה"ע בזכרת פה"א האם נחביון באמירת פה"א גם על פה"ע א"ל
 לברך אח"כ בפה"ע - ואין זה קושיא כלל דהא דס"ה מייירי דבזכרתו כבזכרת
 הראשון ממש לפיכך מהי' אפי' שלא היו לפניו בשעת הזכרה אבל כאן דמייירי
 דבירך בפה"א על פירות הארץ הילכך אין נפטר פירות' העץ בזכרה זו אח"כ היו
 לפניו בשעת הזכרה - והרי לפי' רש"י ותוס' אפילו בכה"ל ל"מ לפטור של עץ
 בפה"א שבירך על פירות האדמה ומה שהביאו ראיה מאגוזים ותפוחים שמשמע
 מדברי הרשב"א שזכרת הא' פוטרי את חבירו אפילו הביאו לפניו השני אחר שבירך
 על הראשון וה"ה כאן לענין פה"ע אחר פה"א כיון שזכר בה עכ"ד הא נמי אין
 ראיה דשאינו אגוזים ותפוחים בזכרתן שוה לגמרי ועל כיוצא בזה אמרו על הראשון
 אטו מלפני' אלא שבה להוסיף עליהן : ולענין דינא הדבר ברור שראוי לפסוק
 ברש"י ותוס' וה"מ מסוגיות הגמ' וגם דברי ה"ר יונה יש לבטין כן ואפילו היו לפניו
 פרי האדמה ופה"ע ויברך על פה"א בפה"א ונחביון לפטור את פה"ע בזכרה זו
 לא מהי' וזריך לברך על של עץ זכרה בפי"ג כן נ"ל :

דיני ציצית סימן כה

שאלה המניח תפלין ומתעטף בציצית איהו מהן ראוי להקדים לחבירו אם
 תפלין קודמים לציצית או איפכא :

תשובה גבי' ציצית כ' נראה שראוי להקדים מלות ציצית ששקולה כנגד
 כל המלות ועוד שתדירה יותר שמהגת בין בחול בין בשבת בין ב"ט
 ותדיר ושאינו תדיר תדיר קודם וכ"מ לה"ר יונה בס' היראה ומ"מ אותן שמתעטפין
 בצליה גדולה כיון שאין דרך להתעטף אלא אחר כל המלבושין ושומטין מנקטוריהן
 בראשיהם מלות תפלין בל לפניו תחילה ומדברי' עליהם תחילה לפי שאין מצבירין
 על המלות ע"כ יגלה מש"כ שראוי להקדים מלות ציצית מפני שהיא תדיר יותר נ"ל
 דהא ליתא שרי דעת ר"פ אפי' כסות יום פטור מן הציצית בלילה נמצא דאין
 מלות ציצית נוהג כלל בלילה אבל תפלין דעת ר"פ שמן התורה נוהג בלילה אלא
 שרבנן גזרו עלה משום שמתא יסן בהן הרי דמלות תפלין תדירה ממלות ציצית שאינו
 נוהג בצליה מל"ת ותפלין מן התורה נוהג בצליה ומשום גזירה דרבנן לא פקע
 מעל' תדיר ממלות תפלין כיון דענן התורה נוהג בצליה כבימי' ואי משום דציצית
 נוהג בשבת וי"ט משא"כ תפלין הא מ"מ מה שנוהג בצליה משא"כ בציצית הוא
 יותר תדיר מהא דשבת וי"ט של ציצית ופוד כ"ל דאפי' אי ניתא דהלכה כמ"ד כסות
 יום חייב בציצית אפי' בצליה ותפלין אינו נוהג מן התורה בצליה וכמ"ס דדיני
 תפלין וציצית בס"ד וה"ל מלות ציצית תדיר מתפלין - מ"מ אין לציצית דין קדימה
 על תפלין דהא תפלין דבר שבקדושה הן משא"כ ציצית כדאמר' בפ"ב דמגילה
 (דף כו) דחשיב ציצית בין תשמישי מלוא דמורקן ומרתיק של תפלין ורש"י וזכרונותיהן
 חשיב בין תשמישי קדושה דנגמין והרי בזבחים רפ"י (דף פ"ט) תן כל התדיר
 מחבירו קודם את חבירו וכל המקודש מחבירו קודם את חבירו ובגמרא (דף ז')
 איכעניא להו תדיר ומקודש איהו מהן קודם תדיר קודם משום דתדיר' או דלמא
 מקודש קודם דקדים ולא איפסעא וכיון דלא איפסעא א"כ אין לא' דין קדימה על
 חבירו - וכ"פ הרמב"ם בפ"ט מה' תמידין ומוספין היו לפניו תדיר ומקודש
 יקדים איהו מהן שירצה ע"כ - וא"כ כיון דלכ"ע אין לציצית קדימה על תפלין
 אפילו את"ל דציצית תדירי הא תפלין קדיש' וה"ל תדיר ומקודש ואיהו מהן שירצה
 יקדים הרי ראוי להקדים תפלין לציצית דאין תפלין תדירי מצינ' ה"ל תדיר ומקודש
 וקדמי לציצית - ואפי' את"ל דציצית תדירי מתפלי' הא מ"מ תפלין קדיש' וה"ל תדיר
 ומקודש ואיהו שירצה יקדים ואי מקדים תפלין לציצית לא עבר על שורת הדין וממ"כ
 עבר בהלכה - אבל אי מקדים ציצית לתפלין הרי למ"ד לילה זמן תפלין הוא וכסות
 יום פטור מן הציצית בלילה ה"ל תפלין תדיר ומקודש משא"כ בציצית ועושה דלא
 כהלכה : עוד אי אומר דאפי' למ"ד תפלין אינו נוהג בצליה וכסות יום חייב

שאנת אריה דיני ציצית סימן כח בט

אפילו בלילה ותפילין אינו מהג בלילה לאו שם תדיר על מצות ציצית אלא שם מצוי
הואיל ואינו דבר שבחובה משמאל דפי' ודומיא דשלמים דקאמר רבא דה"ל מצוי
ולא תדיר מה"ט' ואצ"ב ד"ל דרבא דקרי לשלמים מצוי ולא תדיר דקאמר רבא דה"ל מצוי
קא תדיר לי' לא תפשוט מלאך מדקדמי' חטאת ואשם דקדישי' לשלמים דתדירי
דש"מ דמקודש קודש לתדיר מ"מ תפילין דקדישי' קדמי' לציצית ממ"מ אי מצוי כמו
ציצית נמי תדיר מיקרי א"כ שלמים דמצוין נמי תדיר הן ואפ"ה חטאת ואשם
המקודשים קדמי' להן וש"מ תדיר ומקודש מקודש קודש א"כ ה"ה לתפילין
המקודשים קדמי' לציצית התדיר ואי שלמים המצוין לאו תדיר מיקרי לפיכך חטאת
ואשם המקודשים קדמי' להן א"כ ה"נ ציצית המצוי לאו תדיר מיקרי וממילא תפי'
המקודשים קדמי' להן : **ורע** דבעל ט"ו בא"ח סימן תרפ"א כתב בפ' כל התדיר
מביאין לן בתדיר ומקודש איזה תהן קודש ונשאר בספק בו ואף ע"ג
דנשאר הבעיא בספק משמע שיש לנו לפסוק דתדיר עדיף כיון שהיה כלל בתורה
ואין לנו דבר ברור להוציא מן הכלל בו' ע"כ' ואינו ידוע מאי קאמר דהא דכל
המקודש מחבירו הוא נמי כלל בתורה ומקראי ילפינן לה בשלהי מנ' הוריות' .
וגם נעלם ממנו דברי הרמב"ם שהבאנו למעלה בתדיר ומקודש שפסק דאיהו
שדירה יקדים : **ונחזור** לענייננו דלפי מה דפי' מחוייב להקדים מצות תפי'
לציצית משום דתפי' ה"ל מקודש וצ"ע א"ח סי' כ"ה כ' לאחר שלבש טלית מצוין ציצית
תפילין שמעלין בקודש ע"כ ואין אלו אלא דברי חכמה דכלפי לייא אדרבה תפילין
משום קדושתן ראוי להקדימן לציצית וכדתנן כל המקודש מחבירו קודש את חבירו
ואין ענין מעלין בקודש לכאן דהו' מיירי שמעלין מקדושה קלה לק' חמורה ממנה
אבל אין מורידין מחמורה לקלה יכסהיה דפי' הקומץ רבה דתפילה של יד עושים
אותה של ראש משום מעלין בקודש דשל ראש קדושה חמורה משל יד ושל ראש אין
עושים אותה של יד משום דאין מורידין אבל בשני דברים כל המקודש מחבירו קודש
לו וכ"ש מקודש ואינו מקודש כמו ציצית ותפי' דמקוד' קודש וכמ"ס' מיהו כל זה
הוא לדעת הר"י והג"י אבל המחזור דאפילו ה"ל ציצית מנהג אפילו בלילה בכסות
המיוחד ליום ותפי' אינו מנהג בלילה מה"ט ואפילו ה"ל נמי דמצוי תדיר מקרי כ"ו
אינו מועיל כלום להקדים ציצית לתפי' משום תדיר ושאינו תדיר תדיר קודש ואפילו
ה"ל נמי תדיר ומקודש תדיר קודש ולא דמי לשלמים וחטאת דה"ל תדיר קודש
למקודש שלמים קדמי' לחטאת משום דשאי שלמים נהי דעיקרן אינו של חובה
כמו חטאת שמחוייב להביא צ"ע אבל שלמים אי בצי לא נדר ונדר כלל מ"מ
בסופן לאחר שהקדים חובה עליו להקריבן צ"ע אבל ציצית לעולם אינו חובה
עליו ללבוש טלית בת חיובא כדי לקיים מצות ציצית וה"ל דבר הרשות לגמרי
דלא ילבוש ולא יעשה ציצית א"כ אין לה דין קדימה על מצוה אחרת של חוב' .
מ"מ אי אומר דאצ"ב דמצות ציצית לאו מצוה של חובה היא אפ"ה אין חיוב
להקדים תפי' לציצית אפילו חימא נמי דתפי' ה"ל תדיר ומקודש לגבי ציצית ועצמא
דמילתא דכל דיני קרימה כגון של תדיר או של מקודש אינן עוהגין אלא בשתי
מצות שאחד מהן תדיר או מקודש מחביריה אבל לגבי דבר הרשות לית לן בה
דהא אם לא ירצה להקריב שום א' מן הקרבנות הללו הרשות בידו ומותר לעסוק
במלאכתו וארכיו קודם הקרבה אלא שאם רוצה להקריב מחוייב להקדים ולהקריב
התדיר או המקודש קוד' לחבירו וכמ"ס דברי ברכו' בס' כ"ב בס"ד א"כ ה"נ אם
מקדי' ללבוש הטלית המצוין קודם לתפי' לית לן בה דהא ה"ל מקדים דבר הרשות
לדבר מצוה דהא לבישת טלית זה אינו חובה עליו ואי בצי לא תלבוש לי' כלל
הילכך לא איכפת לן בהקדמתו לפיכך הרשות בידו או ללבוש תפי' קודם או ללבוש
טלית מצוין קודם לתפילין . ומש"כ בגי' דראוי להקדים ציצית לתפי' משום
שקולה נגד כל המצות הא' ודאי אם היה ציצית חובה הוי אחי' שפיר אבל כיון
שנחברר דאם היה חובה בודאי מצות תפילין היה קודם לה משום שהוא תדיר
ומקודש ואין לו לדחות מעלת תדיר ומקודש שהוא מה"ט מפני סברא בעלמא
שהיו שקולה כנגד כל המצות אלא דקולתא דמפני שאינו דבר שבחובה הוא גרס
לה שאין מצות תפילין קודם לה א"כ ה"ט נמי לא מהגי' לתפילין למצות תפילין
ואיזה שירצה תקדום' ומש"כ הג"י ומ"מ אותן שמתעטפין בטלית גדולה בו' עד
לפי שאין מעבירין על המצות דמשמע מדבריו דאין מעבירין על המצות עדיף
מתדיר יפה כיון וכ"כ בן כמ"א . והוכחתי זה בראיות ברורות ומ"מ אין זה ענין
לנידן דידן שהרי העליתי דמעלת תו"מ לא מהגי' לתפילין לאקדומי' לציצית משום
דציצית לדבר הרשות דמי ה"נ לא מהגי' ה"ט ליקדום תפי' לטלית גדול דלא אמרין
אין מעבירין על המצות אלא בשני מצות אבל דבר הרשות אי מקדם לה ל"ל בה
דהא מותר להניח המקטורין על ראשו קודם שמצית תפילין של יד וזה ברור לפיכך
בין טלית גדול או קטן אם רצה להקדים לתפילין שפיר דמי ואם רצה להקדים תפילין
להן נמי שפיר דמי ועיין מ"ש סימן י"ו גבי הא דפסח ששחטו קודם לתמיד כיון
ששחטו מקריב ליה משום אין מעבירין על המצות מוכח נמי הכי כן כ"ל :

דיני ציצית סימן כט

שאלה . הא דקיי"ל כלאים בציצית שרי רחמנא אם הוא דווקא במקום מצוה
או אפי' שלא במקום מצוה כגון לכשים או בטלית שאולה דפטור מן
הציצית ואצ"ב דאין לנו חכמת מ"מ נפקא מינה עי"ו לכמה דיני ציצית וכמו
שיבאר לפנינו בס"ד :

תשובה . הגה עוד כיוצא בזה מצוה דשרי רחמנא כלאים בבגדי כהונה וגם
שם מצוה שחלקו חכמים הקדמונים בזה אי שרי דווקא במקום

למחר מחבירו וכדאמרי' ברפ"ב דחגיגה גבי את השמים ואת הארץ את הארץ
ל"ל להקדים שמים לארץ דאי לאו את אר"ג דשמים כתיבי ברישא מ"מ לא הוי
אמרי' להקדים שמים לארץ והאי דאקדמי' קרא משום דא"ל להוילי' ב' דברים
כא' וכמו שפירש"י התם וכו' מוכרחים אנו לומר בהרבה מקומות * וכיון דהא
דאקדמי' קרא אבנע למנפת לאו דזווקא משום קפידא הא הילכך לא חש התנא
למנקט סדר' דקרא דהא קרא גופי' לאו משום סדרא נקט לה הכי אלא משום שא"ל
להוילי' ב' דברים כא' וכדאמרן אבל גבי כתובות ומכנסים כיון דמכנסים קודמים
ואפ"ה אקדמי' קרא לכתובת ש"מ דזווקא ומשום קפידא נקט לה הכי ומשום
דמכסא לכולי' גופי' עדיף ליה הילכך אקדמי' ליה משום דאקדמי' קרא דזווקא
ומשום קפידא : ואדרבה מכאן ית תשוב' לדברי הרמב"ם דהא תנן כה"ג משמש
בח' כלים כו' מוסיף עלהן כה"ג חטן ואפור ומעיל וזין והשתא לדבריו ו"ל ה"ל
כה"ג ללבוש לזין שאינו אלא טס של וזב וזין בו משום כלאים קודם לאבנעו
שהרי בח' בגדים הוא משמש בשאר ימות השנה דאז היה אבנעו של כלאים לר"ה
בדאמרי' התם במס' יומא וכן בשאר בגדים היו מהן של כלאים כדכתיב בקרא
והיה לו לסמוך לבישת בגדים של כלאים סמוך לעבודה ולא לאחר לבישת זין אחר
לבישת בגדי כלאים ומפסיק ביניהן לעבודה בלבישתו וממא בשעת לבישתו הוא
מלוכב בכלאים בחנם אלא ודאי אין קפידא בזה דבגדי כהונה אין בהן משום איסור
כלאים אפילו שלא בשעת עבודה וכד' הרמב"ם ו"ל : ועק"ל של דברי
הרמב"ם ו"ל דאמ"ד דבגדי כהונה יש בה משום איסור כלאים א"כ בשעת עבודה
היכא שרי מטעם דאחי עשה ודחי ל"ת הא אמרי' בפ"ק דביצה היכא אמרי' דאחי
עשה ודחי ל"ת כגון צרעת במילה א"כ סדן ציצית דביציתא דמערך ללאו מקיים
לעשה אבל אי ביציתא דמערך ללאו לא מקיים לעשה לא דחי * והשתא הרי כלאים
דבגדי כהונה דלובשם קודם שמתחיל עבודה דביציתא דמערך ללאו לא מקיים
לעשה דעבודה ואפ"ה עשה דעבודה דוחה ל"ת דכלאים א"כ לגמור מיני' לכל עשה
דוחה ל"ת אפילו ביציתא דמערך ללאו לא מקיים לעשה אלא ע"כ ש"מ דהא דשרי
כלאים דבגדי כהונה לגמרי אשתרי ואפ"ה שלא בשעת עבודה ולא משום דאחי עשה
ודחי ל"ת דהא כל כה"ג א"ל לעשה לדחות ל"ת כיון דלא מקיים לעשה
ביציתא דמערך ללאו : ועק"ל לדעת הרמב"ם ו"ל מההיא סוגיא דס' ב"א לו
גופיה דהא דליציתא לן בגדי כהונה נחתו ליהנות בהן או לא נחתו ליהנות בהן
אמרי' ת"ש לא הוי ישינים דבגדי קודש שניה הוא דלא הא הלכתי מהלכי * ודחי דדן
הוא דהלכתי נמי לא וסיפא איצטריכא ליה פושטין ומקפלין ומניחין אותותיהן ראשיהן
אם אימא כנגד ראשיהן א"כ מסתבר דכנגד ראשיהן דאמ"ד תחת ראשיהן ותיפוק ליה
משום כלאים דהא איכא אבנע ונהי נמי דניחמו ליהנות בהן הא מתהני מכלאים :
ואיכא למידק אמאי נטר הש"ס למימר להאי הכי נמי מסתברא אסיפא דמחני'
אפשטין ומקפלין כו' ואמאי לא קאמר לה ארישא דמילתא דדייק שניה הוא דלא הא
הילוכי מהלכי דחי דדן הוא דהלכתי נמי לא כו' ה"ל למימר והנ"מ דהלכתי נמי לא
דאמ"ד הלכתי שפיר דמי ותיפוק ליה משום כלאים דהא איכא אבנע כו' * אלא ע"כ
דהא ודאי דאין דבגדי כהונה משום איסור כלאים אם מלוכב בהן דרך לבישת כדרך
שלוכבין בשעת עבודה הלכך הא הילוכי מהלכי ולית לן בה משום כלאים דאבנע
אבל אם פושטין ומניחין אותות ראשיהן כיון שאינו דרך לבישה יש בו משום
איסור כלאים וכמס' כה"ג התוס' בפ' התכלת (דף מא) בשם ר"ת וכמ"ל לפנינו בס"ד *
ועוד ק"ל דא"כ לראש"ש ולהאי אמוראי דפ"ק דיומא (דף ו) דס"ל דאבנעו של כהן
הדיוט הוי של בוך א"כ ליכא שום כלאים דבגדי כהונה של כהן הדיוט ובבגדי כהונה
של כהן גדול היה כלאים שהרי אבנעו של כה"ג כ"ג מווד דהוי של כלאים וגם
בשאר בגדיו היה כלאים ולדברי הרמב"ם הא דהותר לכה"ג ללבוש בשעת עבודה
הוי מעצמא דאחי עשה ודחי ל"ת אבל בשל הדיוט כיון דליכא משום איסור כלאים
א"כ לדחות ל"ת בעבודת הדיוט * ולפי זה לא היה ראוי כה"ג לעבוד שום עבודה
כל ימות השנה אלא ביה"כ לחוד דאין כשרים אלא בו אבל בשאר ימות השנה כיון
דאפשר בכהן הדיוט בלתי דחיות הל"ת דכלאים אין לו לקיים העשה דעבודה
בכה"ג ע"י דחיות הל"ת * דכ"הג אמרי' בנמס' שבת פיר"א דמילה (דף קלב) גבי
בשר אפי' בזמקו' בשרת יקון דפרין לאבי' א"כ דר"ש דאמר דבר שאינו מתכוין מותר
אפי' במקום דהוי פסיק רישא ולא ימות האוי' בשר ל"ל הא ה"ל דבר שאינו מתכוין
ומשני בלאמר אבי' ה"ן לקון בשרת בנו קמכין : הדר פריך ואי איכא אחר לעבוד
אחר כדל' דאמר כל מקום שאתה מונא עשה ול"ת אם אתה יכול לקיים את שניה'
מוטב ואם לאו יבא עשה וידחה ל"ת ומשני דליכא אחר עביד ע"י אחר שלא לדחות הל"ת
המנוה מוטלת על אבי' ה"ן מ"מ היכא דליכא אחר עביד ע"י אחר שלא לדחות הל"ת
כ"ס מ"ע דעבודה שהיא אינו מוטלת על כה"ג יותר מכהן הדיוט דכיון דאפשר
בכהן הדיוט בלתי דחיות הל"ת תעשה דכלאים דאין לעשות ע"י כהן גדול כיון דאפשר
לקיים שניהם * והרי בטולי' גמ' אמרי' דכה"ג אם ראה לעבוד כל השנה כולה הרשות
בירו' דחתן בפ"ק דיומא שכה"ג מקריב חלק בראש וחתן בפ"ב דחמיד בזמן שכה"ג
רואה להקפיד היה עולה בכבש כו' וחתן נמי בפ"ב דחגיגה (דף יו) גבי יום טובות
שחל אחר השבת איכא כה"ג מתלבש בכליו שלא לקיים דברי האומרי' עזרת אחר השבת
ופי' אין כה"ג מתלבש בכליו היינו בבגדי כהונה שלו לשנות עבודה שהיה רגיל לעבוד
ב"ט כמו שפי' התוס' התם מן הירושלמי וש"מ בדשאר ימות השנה אם ראה לעבוד
עובד וה"ל אמרי' בהרבה מקומות דכה"ג עובד בשאר ימות השנה ומקרא מלא דיבר

הכתוב

שמציאה העאת העוף על הספק ואי לא הוי אלא איסור ח' הוי נאכל נמי
א"כ אין כאן משום איסור כלאים לכהן משום אבנע דבגדי כהונה דהא מקשינן
נקיבה לומר שמביא קרבן על הספק ולא חיישינן לאיסור כלאים ואפ"ה דקאמר לא
א"כ בזכר סכן איסור ח' כו' ולא קאמר דבזכר איכא ב' איסורים ובנקיבה ג' שהרי
איכא נמי איסור כלאים דאבנע * לק"מ דאיסורא ח' וב' איסורים דקאמר לא
חשיב אלא האיסור שבאין ע"י אכילה דהיינו איסור נבילה וחולין בשורה שאסורים
באכילה שהרי אהא קאמר לה אי מה זכר מביא קרבן ומאכל כו' אמרת כו' אבל
איסור כלאים אינו אלא בשעת עבודה ולא בשעת אכילה וצ"ל בסוגיא ובתוס' ויש
לי בזה דיקדוקי דברים ואין זה מקומו * וממס' כ"ט תצין שם להקשות דברי הרמב"ם
דידיה ארידיה הא דמחיר אבנע של כלאים אפילו שלא בשעת עבודה אמס"כ בה'
ציצית ולפינו אכתוב בזה בס"ד הרי נחבד שאלין מכאן ראייה לסברת הרמב"ם ד'
ואין להביא ראיה נמי לדברי הרמב"ם מהא דאמרי' בפ"ק דמנחות (דף ה) דתניא
התם כשהוא אומר מן הבקר למטה שאלין ת"ל אלא להוילי' את הערופה והלא
דין הוא מה בעל מום שחותר להדיוט אסורה לגבוה ערופה שאסורה להדיוט
אינו דין שאסורה לגבוה כו' ואם השבתה כשהוא אומר מן הבקר למטה שאלין
תלמוד לומר להוילי' את הערופה ואמרי' מאי אם השבתה ואמרי' רב אלא ב"א משום
דא"ל כלאים חיות שאסורין להדיוט ומותרין לגבוה כלומר בבגדי כהונה ופריך
מה לכלאים שכן הותרה מחללן אלא הדיוט ציצית ומשני אע"י ציצית נזרך הדיוט
היא מטה הוי ודחי אלא מה לכלאים שמונחין בכך * ואי כדברי הרמב"ם דכלאים
בבגדי כהונה הותרה לגמרי אפילו שלא לטרוך עבודה א"כ מאי קאמר מה לכלאים
כמונחין בכך הרי אפילו שלא במקום מטה הותר לגמרי בבגדי כהונה (וכן יש
להקשות לר"ת שפירש דכלאים ציצית שרי לגמרי אפילו שלא במקום מטה כגון
בליה או לגמרי ומה שאכתוב לקמן בס"ד) : וי"ל דמ"מ גבי עבודה לא הותר
שלא במקום מטה אלא משום מינו דהותר במקום מטה הותר נמי שלא במקום
מטה והרי במקום מטה שהיא עיקר הגורם להחיר נמי שלא במקום מטה מנחתו
בכך משא"כ גבי ערופה שלעולם אין מנחתו בכך שהרי אפשר כשעירה * גם אין
להביא ראיה לד' הרמב"ם מהא דאמרי' ברפ"ד מנחות (דף מט) אמר רבא אמר
רב סחורה א"ר הוגא כ"מ שטו חכמים דרך מנין אין מוקדם ומאוחר כו' לאפוקי
מהא דתנן כה"ג משמש בח' כלים וההדיוט בארצעה בכתובות ומכנסים מנפת
ואבנע כו' ותני' מנין שלא יהא דבר קודם למכנסים שנאמר ומכנסו בד יהיו על
בשרו ותנא מ"ע אקדמיה לכתובת משום דאקדמי' קרא וקרא מ"ע אקדמיה
משום דמכסא לכולה גופיה עדיפא ליה * ופירש"י מ"ע אקדמיה לכתובת האויל
ומכנסים קודמים דאקדמיה קרא כתובת בד קודש ילבש ומכנסו בד וגומר ע"כ *
ואיכא למידק כיון דהתנא סדרא דקרא נקט אפילו במקום שאלין סדר
הלבישה כן כמו הבא גבי כתובת ומכנסים דאקדמי' לכתובת
משום דאקדמי' קרא אפ"ה דסדר הלבישה הוי מפנסים קודם לכתובת אם כן
כ"ס במקום שאלין קפידא בסדר הלבישה להקדים בגד לבגד שאלין ראוי לתא
לשטת מסדרא דקרא והא האי קרא דבגדי ד' בגדים של כה"ג ביה"כ הכי כתיב
כתובת בד קודש ילבש ומכנסו בד יהיו על בשרו ובאבנע בד יחצר ובמנפת בד
ינטף הרי שהקדים קרא אבנע למנפת ואמאי הקדים התנא למנפת קודם לאבנע
ולא נקט אבנע קודם למנפת כסדרא דקרא * אלא ע"כ ה"ע דאקדמי' תנא למנפת
ונקט לאבנע לבסוף ואילו קרא איפכא כתיב משום דקרא איירי מבגדי כה"ג ביה"כ
דהאבנע הוא של בוך כדכתיב ובאבנע בד יחצר ולא ה"י באבנע זה כלאים כדאמר
בפ"א דיומא (דף י"ב) א"כ ליכא קפידא כלל אי קדים ולבש לאבנע קודם למנפת
אם יראה אבל התנא דמייירי מאבנע של כהן הדיוט דק"ל כרבי דאמר התם אבנעו
של כהן הדיוט הוי של כלאים ולא בראש"ש דפליג עליה ואמר דהי של בוך דהא
הלכה כרבי מחבירו וכ"פ הרמב"ם * וכיון דאבנעו של כהן הדיוט הוי של כלאים
ולא שרי ללבוש לזורך עבודה אלא משום דאחי עשה ודחי ללא תעשה וכדברי
הרמב"ם ע"כ א"ל לו ללבוש את האבנע אלא באחרונה אחר לבישת כל בגדים כדי
לסמוך לעבודה כל מה דאפשר דאם מפסיק בין לבישת האבנע להתחלת העבודה
בלבישת בגד אחר הרי מלוכב בכלאי' באחרונה ע"ש שפוסק בלבישת בגד אחר שלא לזורך
העבודה ועובר בלאו דלא תלבש שטענו בהתם הילכך מוכרח ללבוש מנפת קודם
לאבנע כדי שלבישת האבנע יהיה סמוך לעבוד' לפיכך נקט תנא לאבנע בתר מנפת
גבי כהן הדיוט ואין בזה משום שמו' סדרא דקרא משום דקרא איירי מאבנע של
כה"ג של בוך דליכא קפידא אם מקדמיו למנפת אבל בשל כהן הדיוט דליכא קפידא
תנא ליה באחרונה ימשא"כ גבי כתובת ומכנסים דבין כה"ג בין בכהן הדיוט איכא
קפידא להקדים למכנסים קודם לכתובת ואפ"ה אקדמי' קרא לכתובת אקדמי' נמי
תנא ולא ראה לשטת מסדרא דקרא : והשתא לדעת הרמב"ם אחי שפיר אבל
לסברת הרמב"ם דדמוחרי כלאים דאבנע אפי' שלא בשעת עבודה א"כ אפי' גבי
אבנע של כהן הדיוט נמי ליכא קפידא אי לובשו קודם למנפת כמו גבי אבנעו של
כה"ג דיה"כ תקשה לך אמאי שניה התנא מסדרא דקרא ואקדמי' למנפת
לאבנע השתא בכתובות ומכנסים דליכא קפידא בהקדמת מכנסים מ"מ אקדמי'
לכתובת משום דאקדמי' קרא * מנפת ואבנע דליכא קפידא בלבישתן להקדים אי'
לחבירו כ"ס דה"ל להתנא להקדים אבנע למנפת משום דאקדמי' קרא * ד"ל
דל"ק דהא דאקדים קרא אבנע למנפת לאו משום קפידא הוא ואין חשיבות לזה
יותר מזה אלא שא"ל להוילי' ב' דברים פלגת ואפ"ה דשון הן בע"כ נריך להקדים

הכתוב ובהעלות אהרן את הגדות בין הערבים יקטירנה והקטור עליו אהרן קטרת סמים בבקר בבקר בהענינו את הגדות יקטירנה והכל ימות השנה קאי אלא הע"ג דאפשר ע"י בניו שהם הדיוטות מ"מ עבד לה אהרן אם רוצה ואמאי יליף מכאן דכל מקום שאתה מוצא עשה ול"ת אע"ג דיכול לקיים את שניהם מ"מ אחי עשה ודחי ל"ת דהא עבודת שחר ימות השנה אפשר בהן הדיוט וחתה יכול לקיים הל"ת דכלאים ואפי"ה עבד לה אהרן שהוא כה"ג ע"י דחיות הל"ת ודלא כר"ל ועוד אפי"ה לנ"ד אבנעו של בהן הדיוט היו נמי של כלאים כמו של כה"ג הא מ"מ בשל כהן הדיוט ליכא משום כלאים אלא אבנעו לחוד ואלו בשל כה"ג היה עוד בנדי' של כלאי' לבר מאבנעו והרי הלוש כלאים לדבר הרשות עובר בל"ת על כל בנד ובנד וא"כ אפי"ה לדודיה כיון דעבודת שחר ימות השנה אפשר ע"י הדיוט שאין ל"ת של כלאים נדחה ע"י עבודתו אלא בבנד ח' אין לעשותה ע"י כה"ג שעובר בל"ת של כלאים על כל ח' וא"י מבנדי' שכן של כלאים והשתא אפי"ה דכלא שעת עבודה איכא בבנדי' כהונה משום כלאים ולא שרי שלא בשעת עבודה משום דחייב עשה ודחי ל"ת וכדעת הרמב"ם א"כ לא משכחת לו לכה"ג שיעבור בשאר ימות השנה אלא ע"כ ש"מ דכלאים בבנדי' כהונה הותרה לגמרי אפי"ה שלא בשעת עבודה ולאו משום לתא דעשה דוחה ל"ת הותרה הלכך רשאי כה"ג לעבוד כל ימות השנה אפי"ה למ"ד אבנעו של כהן הדיוט הוי של בוך מ"מ כלאים לכה"ג הותרה לגמרי בבנדי' כהונה שלו :

ועוד ק"ל דמקן כס' כל הובחים (ק"ג ע"ג) אברי טהא שנתערבו בחיברי עולה רח"ה יתן למעלה ורוחה אני את בשר העטאת מלמעלה כללו הן עלים והשתא כשנתערב בשר טהא ליתן למעלה אע"ג דרוחה אני כללו הן עלים הא עובר על לאו דכלאים שלא במקום מזה ואפי"ה רבנן דפליגי עליה התם ואמרי חבירי נורחא ויצא לבית השרפה היינו מטעמא דלית ליה רוחין כדמוכח בגמרא אבל משום כלאי' לא חיישי' ^{ע"ג} תו חתהם איברין באיברין בעלי מומין רא"ה אם קרב ראש אימון יקרב כל הראשים ותנן דם תמימין בדם בעלי מומין ישפך להנהיג טום בכוסות רא"ה אם קרב כוס ח' יקרב כל הכוסות ולא חיישין לאיסור כלאים בשעה שמוסק להקריב דם ואיברין בעלי מומין ואפילו רבנן דפליגי עליה דר"ה הוא מטעם אחר כדאמ' התם ולא משום איסור כלאים וכו' וכן התם מחן ד' במתן ח' רא"ה יתנו במתן ד' ר"ה יתנו במתנה אחת א"ל ר"ה הרי הוא עובר על כל תגרס א"ל ר"ה הרי הוא עובר על כל תוסף ח'ל ר"ה לא נאמר כל תוסף אלא כשהוא בעצמו ואכתי תקשה נהי דכשיתן במתן ד' אין כאן משום כל תוסף לר"ה מ"מ בשעה שמוסק ליתן מתן ד' מן הדם של מתן ח' מלוש כללית של במקום מזה שרי הא דמתן ד' במתן ח' לאו בכלל מיידי אלא אפילו בכוסו' נמי איירי כדא' התם בגמרא וש"מ מכל הני דכלאים בבנדי' כהונה שרי לגמרי אפילו שלא בשעת עבודה ועוד ג"ל להביא רחיה לזה מהא דתנן בפ"ב דיומא (ק"ג ע"ג) בזה מפסין רנ"ה בבנדי' קודש ויהיב טעמא משום דא"ה בבנדי' חול דילמא אגב חביבותיה מקרי ועבד וא"כ להאי טעמא ע"כ צריכים המפסין ללוש כל הד' בנדים ואפילו אבנעו שהוא של כלאים דאל"כ אחי איכא למיתק דילמא אגב חביבותיה מקרי ועבד בלא רבנן ואפילו ר"ש דפליגי עליה ואמר בבנדי' חול הא יהיב טעמא משום בעלי ורוע דחיישי' ועבד הא לא"ה מודה דמפסין בבנדי' קודש כד"ר ואפילו אבנעו ועוד מדנקט ר"ג בבנדי' קודש סתמא כל ד' בנדים במשמע ואפילו אבנעו כדמוכח הדין דפ' אמרו לו דקאמ' הכי נמי מסתברא כדנדר ראשית דאי ס"י תחת ראשית תיפוק ליה משום אבנעו דהוי של כלאים ומאי קושא דילמא הא דתקן לא היו ישיבים בבנדי' קודש כו' תחת ראשית מיידי בשאר בנדי' כהונה חוץ מן האבנעו דהוי של כלאים ואע"ג דכפ"ג דתמיד גרסינן ואיבעית אימא באותן שאין בהן כלאים מ"מ להי שמי קמאי לא אמרינן הכי ובפ"ו דיומא ליכא לגמרי להאי איבעית אימא וע"ש במפרשים אלא ש"מ כל היכא דתני בנדי' כהונה סתמא כל ד' בנדים ואפילו אבנעו במשמע ואמאי הא ה"ל כלאים שלא במקום מזה אלא ודאי ש"מ לגמרי התיר רחמנא כלאים בבנדי' כהונה אפילו שלא בשעת עבודה ואע"ג דלא שרי אלא במקדש ובמס' לקמן הא פייס הוי במקום קודש בלשכת הגזית כהני שבנדי' בקודש כדא' אביי התם הרי נחביר לנו בהרבה ראיות בירוח דכלאים בבנדי' כהונ' שרי לגמרי אפי"ה שלא בשעת עבודה וכ"ד התוס' שם בפ' התכלת בשם ר"ת וכחבו דכן מוכח בתוספתא דכלאים דתניא בנדי' כהונה ובנדי' כה"ג אין בהן משום כלאים בבנדי' כה"ג שלא במדינה כייב במקדש בין לשרת בין שלא לשרת פטור ולפינו יתבאר זה בס"ד :

ריני ציצית סימן ד

ואחר שנדר כלאים של בנדי' כהונה שרי לגמרי אפילו שלא בשעת עבודה במקדש עתה נבא לעיך השני לענין כלאים בציצית אי שרי במקום מזה דווקא או אפילו שלא במקום מזה דע שהתוס' בפ' התכלת ובפ"ר כל הבשר בחס' מלין (דף ק) כתבו בשם ר"ת דכלאים בציצית שרי לגמרי אפילו שלא במקום מזה כגון בטלית שאולה או לאשה דאינה חייבת בציצית ויש לי כאן מקום שאלה לדעת הראב"ד דכבר נתבאר דס"ל דכלאים בבנדי' כהונה שרי לגמרי אפילו שלא בשעת עבודה ואלו לענין ציצית שלא במקום מזה לא ס"ל הכי שהרי כתב הרמב"ם בפ"מ מה' ציצית גסס ועבדים וקטנים פטורין מן הציצית מן האזנה כו' קומטוס ואנדרוגטס חייבין משקם והבי' עליו הראב"ד בהשגת דווקא בציצית שאין בה כלאים ע"כ ואיכא למידק מ"ש לענין עבודה דשרי כלאים אפי"ה שלא

לגמרי החור הכתוב כלאים בציצית אפילו שלא במקום מזה דהא לילה זמן מזה
הוא בכסות יום ומכסות לילה ודאי לא חייבי דהא אסור משום כלאים כדאמר
גמירא משום כסות לילה לדברי ר"ת פי' כסות המיוחד לילה אלמא אסור
כלאים מזה ב' ועק' דהאי חכמה לדברי ר"ת אין בו משום כלאים מירי מכסות
יום וקמ"ל דאין בו משום כלאים כלילה אין זה רבותא דהא מילתא דפשיטא היא
כיון דמ"ל כסות יום חייב בציצית כלילה אין לחלק בין יום ללילה ופשיטא דאין
בו משום כלאים כלילה ואין כאן שום רבותא בבבא דרישא דמילתא דשמואל
מ"מ בעיקר דברי ר"ת ורבינו מנחם אכתי' יש לו מקום דשמואל בבבא דרישא
קמ"ל תכנת אין בו משום כלאים לאו כלילה קאי אלא חלילת שאלה א"כ חשה
קמ"ל דברי חכמה ואין בו משום כלאים * וצ"ע כיסוי הדם (דף ק"י) דא"ר התם
טלית שאלה כל' יום פטורה מן הציצית כ' התוס' ו"מ דאם הוא של כלאים כגון
חבלת דאסור' כיון דפטורה מדאורייתא וזו"ר דאין לחוש דאמר בריה דרבנן
חבלת אין בו משום כלאים ואפי' בעלית פטורה ומסיק כגון הטיל
למטלת פי' טלית שיש בו ציצית כבר ולא בעי למימר כגון שא"כ האסור
הראשונים וקמ"ל דלא הוי פטולה משום תעשה ולא מן העשוי דא"כ ל"ל
למימר אין בו משום כלאים לימא הטיל למטלת כשירה אלא הא קמ"ל
כל טלית דאשתרי בה כלאים הוי בחבלת מותר בכל עניינים בין להתעטף
בין להניח תחתיו ובין לו בין לחבירו בין לאשתו בין ביום בין בלילה לגמרי שרי
בזה כלאים ע"כ * ולכאורה משמע דר"ת דייק לה מדקאמר אפילו בעלית פטורה
כגון שהטיל למטלת ולא האסור את הראשונים וה"ל שניות שלא לצורך אפי' אין
בצניית משום כלאים ע"מ דבכל ענין שרי כלאים בציצית * חבל א"כ למימר כן דאי
ללמד הא תלמודא מואפי' בעלית פטורה דקאמר שמואל כסיפא א"כ תכלת אין בו
משום כלאים דרישא לא קמ"ל מדי' והרי לר"ת תרי מילי נינהו מדקאמר ואפי'
ביו"ו וכמ"כ מני התוס' בשם ר' חזקוני * ועוד סיפא דאפי' בעלית פטורה
דהייט הטיל למטלת ודאי לא קמ"ל אלא דאין בו משום תעשה ולא מן העשוי לחוד
שהרי פריך הגמרא התם והא אמר רבי ירמיה חזקוני וימנא דאמר ר' ירמיה הטיל
למטלת כשירה ומשי' חזקוני מכלל דתרתא דאמר ומדפריך הא אמר ר' ירמיה חזקוני
וימנא ע"מ דלא קמ"ל בזה דאפי' בעלית פטורה אלא הא לחוד דהטיל למטלת
כשירה וכאידך דר' ירמיה דא"כ מאי פריך הא עובא קמ"ל דאפי' שלא במקום
מזה שרי כלאים * אלא ע"כ דהטיל למטלת לא דמי לשלא במקום מזה דהכא שם
ציצית אקמאי ובתראי' וה"ל שניהם במקום מזה ובדפירס' והאמרה ר"ז חזקוני וימנא
לעיל הטיל למטלת כשירה וכיון דמתעשר בהך בתראי' כ"ס בקמאי' ה' הוי פסוק
לבתראי' פשיט' דאין בה משום כלאים דהא כולה ציצית מיקרי ע"כ אלא דברי ר"ת לו
דפר' כ"ס היינו ה' דאידך דר"ת דפרק התכלת * וה"ל ולא בעי למימר כגון
שא"כ האסור הראשונים וקמ"ל כו' כלומר ולא אשמועינן שמואל אלא הא לחוד דאין
בו משום תעשה ולא מן העשוי דא"כ ל"ל למימר אין בו משום כלאים כלומר בבבא
דרישא דאין בו משום כלאים ל"ל ומדנקט ואפי' ביו"ו ע"כ תרי מילי נינהו * אלא הא
קמ"ל כל טלית כו' כלומר בבבא דרישא קמ"ל הא אכל בבבא דסוף דואפי' בעלית
פטורה דהייט הטיל למטלת ודאי תעשה ולא מן העשוי הוא דקמ"ל * והרי דבריו
ז"ל בפ' כ"ה ובפ' התכלת אחרים הוסיפו ראי' אחת הוא זה ברור לי בזכותו ז"ל
מ"מ כבר נחבר דהראב"ד ז"ל חולק על סברא זו וז"ל דלא הותר כלאי' בציצית
אלא במקום מזה דוקא וכ"כ דעת הרמב"ם שכתב בפ' מהל' ציצית כסות
של פשתן אין מטילין בה תכלת כו' גמיר' מדבריהם שמה יתכסה בה כלילה שאינו
זמן חיוב ציצית וממלא עובר על ל"ת בשעת שאין שם מ"ע שחובת הציצית ביום ולא
כלילה שאמר וראיתם אותו בשעת ראי' ע"כ * הרי לירייה ז"ל אפי' כסות יום
אם מתכסה בו כלילה פטור מן הציצית ואם הוא של כלאים עובר עליו * והנה
לכאורה יש לי להביא ראיה גדולה לדעת ר"ת מהא דאמר בפ' דינמות גבי הא
דאמר התם אין ב"ד מתנין לעקור דבר מן התורה ופרקי' מסדן בציצית דמן התורה
שרי וגורו רבנן משום כסות לילה ופטרו אותו מן הציצית ומשי' שב ואל תעשה שאני
וכתבו התוס' וא"ת סדן ציצית היכא הוי שב ואל תעשה דכי מיכסי בעלית דבת
חיובא היא ואין בו ציצית הרי עובר בידים וי"ל דבשעת עינוף אכתי' לא מתחייב עד
אחר שנתעטף דכסותך משמע שאתה מכוון בה כבר והשר תכסה בה אחי
לדרשא אחרינא וכדאמר במנחות ולאחר שנתעטף דמתחייב שב ואל תעשה הוא *
וא"ת בפ' מי שמתו משמע כשהוא לבוש כלאים ואין פוטען לא חשיב שב ואל תעשה
אלא עמוד ועשה ואזר"י דשאני כלאים דעיקר האיסור בשעת לבישה שלבש באיסור
אכל כאן לא מתחייב עד לאחר שנתעטף כדפי' ע"כ * והשתא אינא למידק
כיון דאיסור כלאים חל עליו בשעת עטיפה ומ"ע לציצית לא חלה עד לבתר שנתעטף
א"כ הא דאמר בכ"מ בגמ' ומתן בפ' ק דבינה לענין דאין מ"ע דכיסוי דוחה ל"ת
ד"ע היכא אמר דאחי עשה ודחי ל"ת כגון כלאים בציצית דבעידנא דמעיקר ללאו
קא מקיים לעשה * הא אדרבה גבי כלאים בציצית הוא להסיף דהא בשעת עטיפה
דמעיקר ללאו דכלאים אכתי' לא מקיים לעשה לציצית דליתא למנוחה עד לאחר
עינוף ואמאי שרי * אכל לדברי ר"ת דאמר הואיל ושרי במקום מזה שרי נמי שלא
במקום מזה נמצא דכלאים בציצית לגמרי שרי אפילו שלא במקום מזה אלא
דהתירא דבמקום מזה גורם להתיר נמי שלא במקום מזה והשתא אחי שפיר הא
דשרי רחמנא להתעטף בכלאים בציצית אפי' דבשעת עינוף עובר בלאו ועדיין אינו
מקיים לעשה משום דהא אפי' שלא במקום מזה נמי שרי משום הואיל ובמקום
מזה שרי והא דשרי רחמנא במקום מזה היינו היכא דבמקום דמעיקר ללאו קא

שאנת אריה ריני ציצית סימן ל

ציצית כגון בלילה לא שרי אפי' בכסות שנהג בו מלות ציצית ביום ומה שדקדק ר"ת מהא דאמר תכלת אין בו משום כלאים ואפי' בעליית פטורה ומדאמר ואפי' בוי"ו משמע דתרי מילי נינהו וקמ"ל דתכלת אין בו משום כלאים אפי' שלא במקום מצוה - ק"ל שהרי התם מפרש הגמ' מאי עליית פטורה הטיל למוטלת כלומר שהיה לו ציצית והטיל לו עוד ציצית אחר' של כלאים ופירוקהא אחרתה ר"ז חדא ומנא דא"ר"ז התם הטיל למוטלת כשירה ופירש"י כיון דמתכשר בהי בתראי כ"ש בקמאי אי הוי פסיק לבתראי פשיטא דאין בה משום כלאים דהא כולה ציצית מיקרו ע"כ ומשני חדא מכלל חברתה איתמר והשתא אי קמ"ל ר"ז בהא דתכלת אין בו משום כלאים דאפי' שלא במקום מצוה שרי תכלת של כלאים הא ודאי לענין דאין בו משום כלאים דמייירי ביה הוי רבותא ברישא דאפי' שלא במקום מצוה אין בו משום כלאים יותר מסיפא דאפי' בטלית פטורה דהטיל למוטלת דאין בו משום כלאים דהא אלא דהציצית כשירים וא"כ מאי ואפי' בעליית פטורה דקאמר לענין כלאים דמשמע דקמ"ל רבותא בסופא לענין כלאים יותר מרישא הא אדרבא ברישא איכא רבותא לענין כלאים יותר דא"ר"ג שלא במקום מצוה הוא אפי"ה אין בו משום כלאים וכ"ש סיפא דבמקום מצוה דמי דהא כולה ציצית מיקרי דאין בו משום כלאים ומאי ואפי' דקאמר אכל אי הא דתכלת אין בו משום כלאים דקאמר אחיא כפשוטה דווקא במקום מצוה אתי שפיר הא דנקט ואפי' בטלית פטורה א"ר"ג ד"ס כאן יותר על המצוה אפי"ה אין בו משום כלאים דטלה ציצית מיקרו כיון דהטיל למוטלת כשירה: **אחר** זה ראיתי להראב"ד בפ"י למס' תמיד בפ"א שכתב על דברי ר"ת הללו אלא שגדפם הרבה בטעות ואכתוב תמצית דבריו והוא זה מצינו דחייבי לאוין מדאורייתא דמי ליבוס דאתי עשה ודמי לל"ת אלא גוי' ביאה ראשונה אטו ביאה שני' ולא אמרין כיון דאישתרי ביאה ראשונה אישתרי ביאה שני' וכן מצינו גבי מרים וגדבות צ"ע ולא אמרין מצינו דאישתרי י"ט לגבי תמידין ומוספין אישתרי נמי גבי נדרים וגדבות ומש"ה השוחט עולת גדבה צ"ע לוקה - ובפ"ד אחים פליגי צור ששימש בשבת אבל בכהן שחילל שבת שלא לצורך עבודה ד"ה חייב ולא אמרין כיון שאתה תורה רשותא לכהן לחלל שבת במקדש שהיא רשות להם לחלל אפי' שלא לצורך עבודה ומש"ה דווקא נקט ור ששימש דהיינו לצורך עבודה חלו דבריו ז"ל - ואני אומר דאין כ"ו ראי' דלא אמרין צביאה שיהא הוהיל ואישתרי אישתרי משום דהתם אחר ביאה ראשונה חלול לה מצות יבוס לגמרי מצימה זו ולא תחזור עוד לעולם מצוהא אבל גבי כלאים ציצית אפי' בלילה דאין מצות ציצית טהר אפי' כשיחזיר היום תחזור למצוהא לא פקע מצות ציצית מכאן וה"ל כבמקום מצוה הלכך אמרי' הוהיל ואישתרי אישתרי וכן גבי טלית שאלוה ולגבי אשה נמי אמרי' הוהיל ואישתרי אישתרי שהרי עדין מצות ציצית יש כאן אלא בעליו אמרי' הוהיל ואישתרי אישתרי משא"כ גבי יבוס צביאה שני' ליכא לתימר הוהיל ואישתרי צביאה ראשונה אישתרי דעכשו לאחר ביאה ראשונה פקע מצוהא לגמרי אלא כל אדם - ומה שהביא רביה מנדרים וגדבות אתי תמה עליו דמאי ענין זה לזה וכי גבי הא דכלאי אמרי' הוהיל ואישתרי אישתרי ציצית שרי כלאים לגמרי אפי' שלא בציצית דמינא ה"נ הוהיל ואישתרי בתמידין ומוספין שרי נמי בנדרים וגדבות הא לא אמרין אלא הוהיל ואישתרי בהאי בנד במקום מצוה אישתרי שלא במקום מצוה בהאי בנד עצמו אבל הוהיל ואישתרי בדבר זה שרי נמי בשארין כמו הוהיל בתמידין ומוספין לנדרים וגדבות ודאי לא אמרין - דא"כ בטלת איסור מלאכה דשבת וי"ט לגמרי הוהיל ואישתרי בתמידין ומוספין שרי אפי' לדבר הרשות אפי' שלא במקדש - והרי ר"ת לפי שיטתו דכסות המיוחד ללילה דלעולם אין מצות ציצית טהר בו אסור בכלאים והיינו גוי' משום כסות לילה דקאמר לפי שיטתו ז"ל - ומה"ט אודא לה ראייתו מכאן שחילל שבת שלא לצורך עבודה ובלא"ה הא דזר ששימש בשבת עיקר הפלוגתא הוא משום אין איסור חל על איסור הוא כדאמרי' התם ואין ענין כהן שחילל שבת שלא לצורך עבודה לבאן: עוד כתב הראב"ד דס' דלא שייך לומר כיון דאישתרי אישתרי אלא ביפת תואר וכיוצא בזה שאינו מחמת דחיית עשה את ל"ת שהרי יפת תואר אינו עושה שום מצוה צביאתו כי אם דנתנה לו רשות כדי שלא יבא עליה באיסור אבל במקום שהיא מחמת דחיית עשה את ל"ת ס' אינו מותר כי אם בעידנה דמקיים קיום עשה וה"נ כלאים בציצית אינו מותר אלא בעידנה דמקיים עשה כגון ביום ולא בלילה - ואין לשנות לפי בההיא דערבין דמסיק אישתרי בשעת עבודה לפי פ"י ר' יעקב - וההיא דמנחות דאמר שמואל תכלת אין בו משום כלאים אפי' בעליית פטורה לאו תרי מילי נינהו: ומהא דטלית שאלוה פטורה מן הציצית כל ל' יום אין להביא ראיה דאפשר לומר אין הכי נמי דיש בה משום כלאים כיון דפטורה מן הציצית כל ל' יום ועוד דפטורה דטלית שאלוה אינו דומה לפטורה דלילה משום בלילה אינו חובה לשום אדם ופטורה דטלית שאלוה יש בחובה אלא בעל הטלית ע"כ - הגה מש"כ דלא שייך לומר כיון דאשתרי אשתרי אלא ביפת תואר שרי ושמואל אחר ואמרי' צביאה א' דכ"ע לא פליגי כהן מהו ביפת תואר דרז שרי ושמואל אחר ואמרי' צביאה א' דכ"ע לא פליגי דשרי דלא דיברה תורה אלא כנגד יצר הרע כי פליגי צביאה שנייה רב אמר מותר הוהיל ואישתרי אישתרי ושמואל אמ' אסור דהא ה"ל גיורת וגיורת לכהן לא חויא איכא דאמרי' צביאה ב' דכ"ע ל"פ דאסורא כו' - ולפ"ד הראב"ד ה"ל לאקשוני על דר"ת דשריף מוני' דהא הוא דייק ממילת' דשמואל דאמר ואפי' בעליית פטורה ש"מ דשמואל אמרי' הוהיל ואישתרי במקום מצוה אישתרי נמי שלא במקום מצוה והא התם אמר לישנא קמא דלשמואל צביאה שני' אסורה ולא אמרין

הוהיל ואישתרי אישתרי ולשינא ב'כ"ע לית להו הוהיל ואישתרי אבל למאי שכתבנו לעיל לק"מ ומש"כ ואין לשנות לפי ההיא דערבין דמסיק כו' - כיון למש"כ התו' ס' שם ב"מ ר"ת דכלאים דבגדי כהונה שרי אפי' שלא בשעת עבודה והא דקאמר נהי דאישתרי בשעת עבודה שלא בשעת עבודה לא אשתרי הא' שלא בשעת עבודה דקאמר היינו בשאר בגדים שאין מיוחדין לעבוד' וזה נראה להראב"ד דהתו' לפר' כן וק"ל הא איכא ז"ל נמי ס"ל בהא כר"ת דכלאים דבגדי כהונה אפי' שלא בשעת עבודה שרי וכמש"כ למעלה בתשו' שלפ"ו בשמו איכ' ע"כ גם הוא ז"ל צריך לפי' מהא דהוא ר"ת מ"מ ארואות ר"ת מהא דטלית שאלוה יפה השני' ומה שדחה ראוות ר"ת מדאמר ואפי' בעליית פטורה דמשמע דתרי מילי נינהו ולא תרי מילי נינהו - קשה דהא הוכיח ר"ת מהא דפ' טורף בקלפי דכל כה"ג דנקט ואפי' בוי"ו ודאי תרי מילי נינהו מ"מ למש"כ בהא דטלית שאלוה בתי"נ דטלית שאלוה יש בחובה אלא בעל הטלית לפיכך אין בו משום כלאים אלא השואל - י"ל דקמ"ל בהא דתכלת אין בו משום כלאים דלרבות טלית שאלוה קא אתי - אבל מ"מ אכתי קשה מסיפא דקאמר ואפי' בעליית פטורה מאי אפי' דנקט הא ודאי הא דבעליית שאלוה אין בו משום כלאים נראה דהוי רבותא יותר מטלית פטורה דסיפא דהיינו הטיל למוטלת וכמש"כ: וק"ל דהא ודאי תרי מילי נינהו וקמ"ל בהא דתכלת אין בו משום כלאים דרישא דאפי' אם מטיל בסדין של פשתן כל ה' חוטין של תכלת שהוא צמר אין בו משום כלאים אפי' דאין דינו אלא ב' חוטין תכלת והשאר בשני חוטין לכן של מינו סגי ליה דאין בו משום כלאים אפי' אם מטיל בסדין כל ה' חוטין של תכלת שהוא כלאים לית לו בה' - ובהא דאמר שמואל התם (דף לו) משמ' דלוי חוטין צמר פוטרין בשל פשתן ואפי' דאמרי' שמואל חדא וימנא נקט לה הכא משום דבצי' לסיים עילה ואפי' בעליית פטורה ורבותא קמ"ל לא זו דחוטין צמר פוטרין בשל פשתן דכלו מן המצוה הוא אלא אפי' בעליית פטורה שהוא הטיל למוטלת ד"ס כאן ציצית יותר על מצוהא דהא קיימי קמאי והרי שכל זמן שקמאי ובתראי קיימי ולא פסק לחד מינייהו פסולין וכמו שפירש' אהא דקא' אלא מאי פטורה הטיל למוטלת והאמרי' ר"ז חדא וימנא לטיל הטיל למוטלת כשירה וכיון דמתכשרא בהך בתראי וכ"ש בקמאי אי הוי פסיק לבתראי פשיטא דאין בו משום כלאים דהא כולה ציצית מיקרו ע"כ - משמע כ"ש שנייה קיימין שניהם אין פוטרין לעליית זה מחובת ציצית אפי' כ' פסק לחד מינייהו הותר פטור את הטלית - ומ"מ אפי' בעוד שניהם קיימין אפי' ש' פוטרין את הטלית אפי"ה אין בהן משום כלאים דשם ציצית על שניהם כיון דאם פסק לחד מיניהו מתכשר בלזיוה מהן ששתייה או בקמאי או בתראי: וכבר הוכחתי כן בתשו' א' בש"ד: והיינו אפילו דנקט לא מצינ' דתכלת אין בו משום כלאים אם מטיל כל ה' חוטין של תכלת בסדין של פשתן דכל ה' חוטין הן ממצות ציצית אלא אפילו בעליית פטורה שהוא הטיל למוטלת דאין מצות ציצית אלא בא' מהן ולא עוד אלא בעוד שנייהם קיימין שניהם פסולין אפי"ה אין בו משום כלאים אפי' בשניהם קיימין דשם ציצית על שניהם כיון דאי פסיק לחד מיניהו מתכשר באידך - והשתא הוי רבותא טפי בהא דאפי' דטלית פטורה דסיפא יותר מרישא לענין איסור כלאים דמייירי ביה: **והנה** שם הרמב"ם כ"פ א' מה' ציצית הטיל ציצית על ציצית' אם נתכוון לבטל את הראשונה מתיר הראשונה או הותכה וכשירה ואם נתכוון להוסיף אפי' שחתך א' משתייה ה"ז פסולה - שהרי כשהוסיף פסל את הכל וכשהתיר או חתך התוסיף נמצא השאר נעשה מן העשוי ששתייה הראשונה פסולה היתה ע"כ - הרי שלא הכשיר אלא השני' לחוד אחר שחתך את הראשונה ודווקא בנתכוון לבטל את הראשונה - ולפ"ז אפילו בעליית פטורה דקאמר שמואל דהיינו בהטיל למוטלת דאין בו משום כלאים ע"כ לא מייירי אלא בחתך את הראשונה דלא נתכשר בשניה - דאלו בעוד שניהם קיימין תיפוק ליה דיש בו משום כלאים מפני הראשונה דהא אין ס' ציצית עילה כיון שאין לה חקנה לפטור את הטלית מאחר שכבר ביטלה - דהא ודאי לא מהתכשר כיון דה' כבר ס' ציצית עילה קודם שהטיל לכניה אין בה משום כלאים דמה לנו בלשכר כיון דא"ל לזיוה לה ס' ציצית להבא כמו שהיא מוטלת עכשו בעליית זו לא ודאי לא איירי אלא לאחר שחתך את הראשונה דמתכשר בשניה ולא קמ"ל מיד - לענין איסור כלאים דפשיטא דאין בה משום כלאים דהא ציצית גמורה היא אלא הא לחוד קמ"ל דהטיל למוטלת כשיר' וא"כ אכתי תקשה מאי ואפי' בעליית פטור' דנקט הא לענין כלאים דמייירי בה הוי רבותא ברישא דמילתיה יותר מסיפא - הא מ"מ ר"פ הסכימו לפירש' ובר הארכתי שם בזה: וז"ל שם ס' ק"ל ע"ד הרמב"ם שכתב בהטיל ציצית על ציצית בנתכוון להוסיף שניהם פסולין מהא דאמר בפ' הגומקין (דף פה) א"ר"א א"ר"א לטול איתו חייב אלא בדבר שצריך מד' ד' ופי' מד' ו'ם בו להוסיף ואם הוסיף גרע ואטו אין לנו אלא תפילין ואדר"י - ופריך והא איכא ציצית שצריך מד' כו' ומשני בציצית מאי ס"ל אי ס"ל קשר עליון לאו דאורייתא הא' לחודיה קאי כו' ואי ס"ל קשר עליון דאורייתא גרוע ועומד הוא - והשתא אכתי איכא למפרך והאיכא ציצית בהטיל ציצית על ציצית דלאו גרוע ועומד דמעיקרא קודם שהטיל הציצית כו' הוי הציצית הראשונה כשרים ועכשו כשהטיל כו' - הוא דגרע ופסל לראשונים - ועוד קשה לי מאי טעמא לדבר דאם נתכוון לבטל את הראשונה נפסלו דכיון שגשג בהכשר האידך אפשר לבטל ולפסל כיון שאין בהן שום פסול כי מבטלן איכא מאי הוי - וכי ספר תורה או תפילין ומוזה שכתבו בהכשר כריס וכי אפשר להוציאם מהכשירן ע"י ביטול ויהו נפסלין מכאן ולהבא ע"י שכתבן: הא לא שמשע ואי

ואי איתא להא מילתא לא אשתמיט שום תנא או אמורא להשמיטנו חידוש גדול
 מה : ומראה לי דהרמב"ם לעצמיה דסבירא ליה גבי גט כה"ג שלאחר שנכתב
 כדיו בהכשר יכול לבטלו ולפסלו ואינו חוזר ומגרש בו ש"כ כפ"ו מהלכות גירושין
 השולח גט ביד השליח ובגל כו' לפיכך אם היה הגט ביד הבעל וביטלו כגון שאמר
 גט זה בטל הוא אינו מגרש בו לעולם והרי הוא כחרס הנשבר ואם גירש בו אינה
 מגורשת וכן אם פירש בעת שביטלו והוא ביד השליח ואמר גט ששלחתי הרי הוא בטל
 מלהיות גט אינו מגרש בו לעולם ע"כ . הרי דס"ל ו"ל דאע"פ שנכתב הגט כהלכתו
 אם מבטלו ואח"כ בטל לגמרי ואינו חוזר ומגרש בו לעולם . וה"ל אע"פ שציצית
 הללו נעשו ונחלו בבגד זו כהלכתן אם מבטלן מתורת ציצית בטלן לעולם ומפסלו
 וא"ל להם לחזור להכשירן עוד . ומ"מ רוב פוסקים כסולן חלקו עליו בזה וס"ל
 דאע"פ שביטלו מתורת גט אם רצה לגרש חוזר ומגרש בו וא"ל לגט שנכתב כהלכתו
 להבטל מתורת גט ע"י ביטולו . ומחלוקתן תלוי בחלוקת גירס' בנמרא כמס"כ
 התוס' והפוסקים והזכירו הה"מ שם א"כ אין ביטול מושיל לציצית שנעשו כהלכתן
 ואם הטיל ציצית על הציצית אע"פ שנתנון לבטל את הראשונות כשחזק לשניות
 חזרו הראשונות להכשירן כ"ו כתבתי שם : **והנהיר** לענייננו בדיו כלאים בציצית
 שאנו עוסקים בו כבר נתברר שדעת הרמב"ם והראב"ד עיקר דכלאים
 בציצית שלא בזמן מותן כגון בלילה דס"ל נמי בזה הרמב"ם והראב"ד . שם
 כדד"ת דאמ' כסות יום חייב בציצית אפילו בלילה אלא אפי' כסות יום בלילה פטור
 מן הציצית ויש בו משום כלאים וכן לנשים או בטלית שאולה יש בו משום כלאים
 משא"כ כלאים דבגדי כהונה אפילו שלא במקום מזה נמי שרי : מ"מ ראוי לדעת
 מ"ש לענין כהונה דשרי שלא במקום מזה לעבודה וכלאים בציצית דאסור שלא
 במקום מזה כגון בלילה דאין זמן ציצית ל' הרמב"ם וכמו שנתבאר וכ"כ במעלה
 ל' הראב"ד דה"ט משום דלא ניתנה תורה למלאכי השרת שיהא זכרין להפשיט
 עס גמר העבודה הילכך שרי לגמרי אבל כלאים לציצית אפשר להוזהר שלא לבטל
 אלא בזמן מותן וכן בר חיובא הילכך שלא במקום מזה אסור : עכ"ל דה"ט דכיון
 דהא דשרי רחמנא ללבוש כלאים בבגדי כהונה בשעת עבודה ע"כ לאו משום דמ"ע
 דעבודה דוחה ל"ת דכלאי"הא בעידנא דמעקר ללאו לא מקיים לעשה שהרי בשע'
 לבשה דעובר על ל"ת דכלאים אחתי אינו מקיים לעשה דעבודה עד לבתר הכי
 והרי כל כה"ג אין עשה דוחה ל"ת אלא ע"כ כלאים בבגדי כהונה שרי לגמרי במקדש
 אפי' שלא בשעת עבודה דהא אין טעם לחלק בין שעת עבודה לשלא בשעת עבודה
 כיון דלא שייך כאן טעמא דעשה דוחה ל"ת אבל גבי כלאים בציצית דשרי רחמנא
 הא איכא למיתלי טעמא דאחי עשה ודוחה ל"ת הוא דהא בדיון הוא דליתי עשה
 דציצית וידרתי ל"ת דכלאים דהא בעידנא דמעקר ללאו מקיים לעשה דהלאו
 והעשה תרווייהו בהדי הדדי קא חילי בשעת לבשה א"כ אין לנו אלא במקום מזה
 אבל שלא במקום מזה אין לומר עכ"ל דלמאי דפסקו רוב פוסקים כרבה דאמר כפ"ג
 דפסחים (דף מו) גבי האופה מ"ט לחול דאין לוקח משום דאמר' הואיל ומיקלעו
 ליה אורחים חוו ליה ואליבא דידיה אומר התם דאחריתא לא מחייב הואיל ואינו
 לכסוי דם ציפור כלומר אם היה שם דם ציפור דחייב בציצית הוי אחי עשה דכסוי
 ודוחה ל"ת של אסור ד"ע לפירש"י ולפי ר"ת חרישה של כלאים כמ"ש התוס'
 שם משמו ומשמע התם להדיא דלרבה דאמר הואיל ליכא בלל אסור מה"ת כל
 היכא דאית' למימ' הואיל גבי הא דאית' ליה רבה לר"ח לדידך דלית לך הואיל היאך
 אופין מ"ט לשבת ע"י עירוב תבשילין כו' . משמע לדידה דאית ליה הואיל א"ש
 הא דאופין מ"ט לשבת משום דליכא אסור כלל מה"ת . וא"כ ה"ג מה"ט שרי
 כלאים בבגדי כהונה אפילו שלא בשעת עבודה הואיל ושרי בשעת עבודה י"ל הואיל
 ואי מיקלע ליה בההיא שעתא לשבוע עבודה מותר לו ללבוש בגדי כהונה של
 כלאים השתא נמי שרי ודמי ממש לההוא הואיל ואי מיקלע ליה אורחים . ולה"ע
 ניחא לי ההוא תוספתא דמס' כלאים שמתביאים שם התוס' כפ' התכלת דתניא בבגדי
 כהונה ובגדי כה"ג אין בהם משום כלאים בבגדי כ"ג שאלו למדינה חייב במקדש בין
 לשרת בין שלא לשרת פטור ע"כ . ונ"ל דבסיפא דברייתא זו ה"ג בבגדי כהונה ובגדי
 כ"ג שאלו במדינה חייב ומשום הוא . ובדאי צריך טעם מ"מ מקדש ממדינה דהא
 אע"ג דאין מדינה ראוי לעבודה ת"מ כיון דאפילו שלא בשעת עבודה שרי במקדש
 אין טעם נכון לחייב במדינה כיון דבמקדש שרי בכל ענין ובין להאי טעמא שכתבתי
 הא דשרי שלא בשעת עבודה משום דלא ניתנה תורה למלאכי השרת בין להאי
 טעמא דהא דשרי כלאים בבגדי כהונה לאו משום דאחי עשה ודמי ל"ת הוא הילכך
 אפילו שלא בשעת עבודה נמי שרי הא כיון דאשתרי כלאים שלא לצורך בבגדי
 כהונה אין לחלק בין מקום למקום ובכ"מ לשתרי . אבל להאי טעמא דתרא שכת'
 דמה"ט שרי אפילו שלא בשעת עבודה משום הואיל ואי מיקלע ליה עבודה חוי ל'
 אחי שפיר דהאי הואיל לא שייך אלא במקדש דראוי לעבודה אבל במדינה דלא
 חוי לעבודה לא שייך האי טעמא לפיכך אם מלוש בבגדי כהונה במדינה חייב
 ונ"מ בין האי טעמא לאיך אם לובש בגדי כהונה בליל שבת וי"ט דק"ל כפ"ג דשבת
 (דף כד) עולת שבת בשבתו ולא עולת חול בשבת ולא עולת חול ב"ט ואין
 חברים פורים של ע"ט וי"ט קריבין בשבת וי"ט דה"ט קמאי שרי ללבוש בגדי כהונה
 בלילי שבת וי"ט ולה"ט אסור ולוקח דהא ליכא למימר הואיל ומקלע ל"ע עבודה דהא
 אין שום עבודה בליל שבת וי"ט שדוחה אותם . והתוס' שם כתב דהא דבמדינה
 חייב וי"ט אי לילה דומה למדינה דחייב וי"ל דחייב מדרבנן והוא עונדא דשמעון
 הגדיק דפ' בא לו דעת לעשות לה' הפרו תורתך בדרכך נמי שייך הפרה מיהא

לא משמע הכי אלא נראה עפי דחייב מדאורייתא ואין נדמוה לילה למדינה דבמדינה
 ליכא שום היקר . וחדש דהתם לא מפליג בין שעה הראויה לשרת שאינו ראוייה
 לשרת והא דאמ' כפ' בא לו גבי בגדי כהונה שמקלעין אותן תחת ראשיהן דלא שייך
 משום כלאים היינו בהשגה דלא דמי ללבישה דשרי רחמנא אבל גבי ציצית אין
 לחלק בין השגה ללבישה ע"כ . והרי כתבו בהדיא דאפילו בשעה שאינו ראוי לשרת
 מותר ללבוש בגדי כהונה . ולעצמיהו אולי דאפילו בכלאים בציצית שרי אפילו
 שלא במקום מזה אע"ג דלא שייך האי טעמא דאמר' . אבל למאי שהוכחתי דאע"ג
 דבגדי כהונה אפילו שלא בשעת עבודה שרי אפי' גבי כלאים בציצית לא שרי
 לא במקום מזה (") היינו טעמא משום דבגדי כלאי"ה (ג) בציצית היינו טעמא דשרי
 לגמרי משום דאמר' הואיל ואי מיקלע ליה עבודה לובש בגדי כהונ' ועונדא אבל גבי
 כלאים בציצית שלא במקום מזה כגון בלילה א"כ לנשים או בטלית שאולה דליכא
 למימר להאי הואיל לא שרי . הה"ט גבי בגדי כהונה בשעה שאינו ראוי לעבודה
 דליכא למימר הואיל אסור ללבוש אפילו במקדש . והא דמפליג בתוס' בין מקדש
 למדינה ולא מפליג בין שעה הראוי לשרת לשעה שאינו ראוי י"ל משום דמילתא
 דפסיקתא נקט דבמדינה לעולם חייב אפילו בשעה הראוי לשרת : מ"מ טעם זה
 אינו עיקר דהיתנה לרבה דא"ל הואיל אבל לר"ת דלית ליה הואיל מאי איכא
 למימר . אבל להי תרי טעמי קמאי אפילו לר"ח אחי שפיר . עוד אי אומר' דע"כ
 האי טעמא עיקר דהא דיש חילוק בין כלאים בציצית לבגדי כהונה משום דכלאים
 בציצית לא שרי רחמנא אלא משום דאחי עשה ודוחה ל"ת הילכך שלא במקום
 מזה אסור אבל כלאים בבגדי כהונה לגמרי שרי רחמנא דהא לא שייך האי
 טעמא וכמס"כ . דאלו להאי טעמא דלא ניתנה תורה למלאכי השרת א"כ משום
 הואיל משה"ה ראוי להפיר נמי אסור הנאה בבגדי כהונה אפילו שלא בשעת עבודה .
 והרי כבר הוכחתי בסיומן שלפ"ו דאע"ג דפשיטא להגמרא דכלאים בבגדי כהונה
 שרי אפילו שלא בשעת עבודה מ"מ איבעיא לן כפ' בא לו אי ניתנו להנחת בלא
 או לא : ומ"ש דהא פשיטא לן והא איבעיא לן דהא דמי טעמי שייכי נמי גבי הנאה .
 אבל לה"ט אחי שפיר דבשעת כלאים דמן הדיון היה להאסור בשעת עבודה דהא
 לא שייך לומר בזה אחי עשה ודוחה ל"ת ואפי' שרי רחמנא הלכך שרי לגמרי דמ"ש
 אבל איסור' הנא' בבגדי כהונ' אס' לובש לצורך עבודה ל"ל בה שהרי תחילת הקדש ה'
 ללבוש ולהנחת בהן לצורך עבוד' אפשי' לומר דשלא לצורך עבודה אסורין וא"ל למילף
 מכלאים בציצית לענין הגזה : הרי נתברר לנו בסיומן זה ובסיומן הקודם דכלאים
 בציצית לא שרי אלא במקום מזה אחד ובלא במקום מזה לא אבל כלאים בבגדי
 כהונה בכל גוונא שרי במקדש אבל לא במדינה . ובירושלמי פ"ט דכלאים תני אין
 עראי בכלאים בבית המקדש והתניא כהן שאל לדרב עם הכהני אם הפליגו טעון
 טבילה אם לשעה טעון קידוש ידים ורגלים . כאן בבגדי וכן כאן בבגדי לבן יש
 ליישב בין ל' התוס' והראב"ד בין ל' הרמב"ם ואין להאריך בזה יותר ועיין
 במדרש רבה פ' חוקת גבי הא דכתיב והפשטת את כו' והלבשת את אלעזר בנו :

דיני ציצית סימן לא

אחר שנתברר בסיומן הקודם דכלאים בציצית לא שרי רחמנא אלא במקום מזה
 אבל שלא במקום מזה לא והילכך עומטוס ואנדרוניגוס אע"פ שחייבין
 בציצית מספק מ"מ כלאים בציצית לא שרי להו וכדברי הראב"ד וכמס"כ שם : יש
 לי לענין לדעת הכי רבונתא דס"ל דשרין בציצית אע"ג דאין מטילין בו תכלת מ"מ
 חיי' בלבן של מיתו אם גס עומטוס ואנדרוניגוס חייבין בציצית של מיתו בסדן דאע"ג
 דק"ל התכלת אינו מעכב את הלבן ואם אין לו תכלת מטיל לבן . ה"מ בראוי
 להטיל תכלת נמי הילכך כיון דמה"ת ראוי להטיל תכלת בסדן דהא כלאים בציצית
 שרי רחמנא אף על גב דרבנן גזרו עליו משום כסות לילה הוה ליה
 ראוי לביילה כיון דמן התורה שרי . אבל גבי ידיה כיון דבכלא
 ההיא גזירה דמשום כסות לילה נמי כלאים בציצית לא שרי להו משום ספק
 אשה וה"ל אינו ראוי לביילה דמנות תכלת . דהא מה שאינו ראוי לתכלת מחמת
 ספק קרוי נמי אינו ראוי לביילה כדאמר' בפ' הספינה (דף פא) גבי הקונה חילן
 א' בתוך שדה חבירו לר"מ וב' אילנות לרבנן דמספקא להו אי קנה קרקע' אי לא קנה
 הילכך מביא ואינו קורא מספק דמחמת ספק אינו ראוי לקנות מטעמא דמפרש
 התם דפרך ודילמא ביכורים ניהו ובצי קריאה ומשני קריאה לא מעכבא ופרך
 והא"ר' כל הראוי לביילה אין הביילה מעכבת בו וכל שאינו ראוי לביילה הביילה
 מעכבת בו וה"ו כיון דאינו ראוי לקריאה מספק דילמ' לא קנה קרקע קריאה מעכבת
 בו . ומשני לה התם דעביד בענין שאינו חייב בקריאה . וש"מ דכל שאינו ראוי
 ממחמת ספק ה"ל אינו ראוי לביילה . ה"ג כיון דאין ראוי להטיל תכלת בסדן
 ממחמת ספק דילמא ה"ל כלאים שלא במקום מזה . ה"ל אינו ראוי לביילה דתכלת
 וכל כה"ג תכלת מעכב את הלבן ואפילו בלבן של מיתו מ"מ פטור . וה"ג יש לעיין
 בכ"מ שהבגד או שהבגדא אינו חייב בציצית אלא ממחמת ספק אי מטיל ציצית של
 מיתו בסדן של פשתן דהא כיון דאינו ראוי לביילה דתכלת ממחמת ספק איסור כלאים
 תכלת מעכב ללבן ואפילו מן הלבן נמי פטור . אלא שבהא גופיה יש לעיין דהכי
 תניא בפ' התכלת (דף מ) סדין בציצית ב"ש פטורין וב"ה מחייבין ופרש"י
 דב"ש לא דרשי סמוכים למישרי כלאים בציצית והאי דנקט לשון פטור ומייב ולא נקט
 לשון אסור ומותר משום דציצית הובה הוא לבגד אפי' אינו לובשו ואיסור והיתר
 נמי בזה תלוי כיון דלכ"ש פטור ה"ל כלאים שלא במקום מזה ועובר עליו משום
 כלאים

שאנת אריה דיני ציצית סימן לא רב

כלאים ולב"ה מחייבי ליה ציצית דדרשין סמוכין ואין כאן משום כלאים ומותר ללבוש ע"כ ור"ת הקשה עליו הרבה דמשמע מדבריו דב"ש לא פטרי אלא מחבלת אבל בלבן מחייבי והרבה דחק ר"ת בזה וק"ל למה לא פי' דודאי ב"ש פטרי לגמרי מחבלת ומלבן ואע"כ תכלת אינו מעבב את הלבן ה"מ בראוי לבילה להעיל בו תכלת אין הבילה של תכלת מעבבת בו אבל בסדין כיון דב"ש לא דרשי סמוכין ואינו ראוי לבילה של תכלת משום איסור כלאים הבילה מעבבת בו ואפילו לבן אינו מטיל ומה"ט נקט לשון פטור וחייב ולא נקט לשון אסור ומותר משום לבן דאם מטיל לבן ליכא איסורא אלא דא"ל להעיל ומשום לבן נקט לשון פטור וראיתי להרמב"ן בספר המלחמות בפ"ב דשבת שכתב סדוק ציצית ב"ש פטורין פי' פטורי' אפי' מלבן וא"ל דאפי' איסור י"ב בו משום תכלת וטעמיה דב"ש דלית להו סמוכי' למישרי כלאים ציצית וכיון דתכלת ליכא לבן נמי ליכא ואפי' למ"ד אין מעבבין זה את זה מ"מ עלית שאסור בתכלת לא חייבתו תורה בלבן וכי כתיב ועשו להם ציצית כו' צבגד הראוי לתכלת קאמר כדכתיב ונתנו על ציצית הכסף פתיל תכלת הרי שבגדים שנאמרו כאן אינן אלא צמר ולא פשטים ע"כ קרובים דבריו לדברי ור"ת אפי' למאן דק"ל דמה"ט כלאים ציצית שרי הרי מ"מ כיון דרבנן גזרו עליה משום גזירה דכסות לילה או משאר טעמים דמפרש התם ה"מ כיון דמדרבנן אינו ראוי לבילה תכלת אמאי מטיל בו לבן הא הריא דפרק הספינה חשיב ליה אינו ראוי לבילה דקריי' משום דא"ל לו לקרות מפני ה"ט דמפרש התם אי משום דילמא מפיק ל' מתרומות ומעשרות א"כ משום דמחוי כשיקרא והא הכא דמה"ט ראויין לקריי' דהא הני טעמי אינן אלא מדרבנן ואפ"ה כיון דמדרבנן אינו ראוי לקריי' ה"ל אינו ראוי לבילה וא"ל לו נמי להביא כל עיקר ה"ט ניהא הכי דבשלמא למאי דס"ל להני רבנותא דבסדין של פשתן מטיל לבן אע"כ דאינו ראוי לבילה תכלת מדרבנן לק"מ דשאי הכא גבי ביכורים דהא דמביא אינו אלא מספיקא כדאמר ר"מ באינן וצרבנן חילנות מספק' להו אי קנה קרקע אי לא קנה הלכך אי"כ למימ' דבמקו' ספיק' אחי אינו ראוי לביל' דרבנן ומפקע ליה ואינו מביא ולא מביע' לדעת הרמב"ם הא דק"ל ספיק' דאוריית' לחומר' לא מדרבנן אחי אינו ראוי לביל' דרבנן ומפקע מחויבא דספק הכאה שאינו לא מדרבנן דהם אמרו והם אמרו אלא אפילו להתחלקן עליו וס"ל דספיקא דאורייתא לחומר' הוי מה"ט אפי' אין ללמוד ודאי מספיק' דהם אמרו בספק דלתי אינו ראוי לבילה דרבנן ומפקע ל' איך כלמוד אנו מזה לודאי דחמיר מניה * אבל מ"מ גבי ספק אם הואו בברא בר חיובא הא הו' ודאי יבא אינו ראוי לבילה דרבנן דאסור תכלת בסדין ויפקע נמי מחויבא דלבן אלן הואיל ואינו ראוי לבילה מדרבנן מפיק מספק בר חיובא כדלמ' לגבי ביכורים * ונ"מ אפילו לר"ת דס"ל דכלאים ציצית שרי לגמרי אפילו לאשה ור"ל הספק ראוי לבילה מה"ט לתכלת דהא אפילו אי לאו בר חיובא הוא אם מטיל תכלת ל"כ בה * אפי' כיון שאינו ראוי לבילה מדרבנן לית וליפקע ספק חיוב דידה כדלמ' התם גבי ביכורים * ועוד ק"ו הדברים ומה התם דאם קונה אילן אי' לר"מ וב' חילנות לרבנן בר חיובא הוא משום דקנה קרקע כמו שחייב להביא חייב נמי לקרות והא דאינו ראוי לבילה דקריי' מדרבנן נמי אינו אלא מחמת ספיקא דילמא לא קנה קרקע * אפי' אחי אינו ראוי לבילה דרבנן דמחמת ספיקא ודחי לספק חיובא דהבאה * כ"כ הכא דאינו ראוי לבילה מדרבנן מחמת ודאי דהא אפילו בר חיובא ברור אסורו בתכלת אינו דין שאתי אינו ראוי לבילה ודאי רבנן ודחי לספק חיובא דידה * וי"ל דשאי הכא כיון דהאי אין ראוי לבילה גופיה דרבנן ד"ל גבי ספק בר חיובא גבי ודאי בר חיובא נמי איתיה ואפ"ה לא גזרינן בודאי משום אינו ודאי לבילה לפטור לגמרי מלבן * א"ל לך לומר הא אינו ראוי לבילה לח' אין לגבי ספק ולא לגבי ודאי * כיון דהאי עומא גופיה דספק שייך נמי לומר בודאי * אבל גבי האי אינו ראוי לבילה דגבי ביכורים הא לא גרם להאי אינו ראוי לבילה אלא הספק גופיה שיש כאן ולא שייך האי אינו ראוי לבילה בודאי בר חיובא * שפיר אמר התם להאי אינו ראוי לבילה * מ"מ לענין הלכה ר"ל דלמאי שהעלתי בס' שלפ"ו דכלאים ציצית לא שרי רחמנא אלא במקום מזה וא"ל בר חיובא דוקא וכדעת הרמב"ם והראב"ד ודלא כר"ת וז"ל א"כ ספק בר חיובא אין ראוי לבילה תכלת מה"ט אחי ספק אין ראוי לבילה ודחי מספק חיובא דלבן דידה ודמי לגמרי להאי דביכורים ועדיף מניה מחמת האו ק"ו דאמרן וכה"ג מנינו להתוספות בספ"ה דמנחות (דף סב) גבי השולח קרבנותיו ממד"ה שכתבו ור"ת נהי דסמיכה לא מעבבא מ"מ ערל ועמא שא"ל לסמוך ניהא כל שאין ראוי לבילה בילה מעבבת בו וכן בההיא דשקלים ודכריתות ודמיר דכל היכי דא' לסמוך משום ספק חשיב שפיר אין ראוי לבילה כדאשכחן בפרק הספינה גבי ביכורים * ומסקנא דמאמר בתורת כהנים מוזבזב ולא מנגעו ובפ"ק דחגיגה ממעט טמא מראייה מקרא דזבחת שמה והבאתם שמה ש"מ דשאר קרבנות משלח ולא חיישין לענין סמיכה בראוי לסמיכה ע"כ * הרי דפשיטא לכו דמהמת כחך חשיב שפיר אין ראוי לבילה אלא דגבי סמיכה לא חיישין אפילו לודאי מדגלי קראי אבל גבי תכלת ולבן דלא גלי קרא אפילו מחמת ספיקא נמי חשיב שפיר אין ראוי לבילה וכדפרישתי : **וברה"י** ניהא לי שמעמא דפסחים (דף פח) דתניא תורות פסחיהם זה בזה ונמאצת יבלת בא' מהן הנה' שנתערבו בולן יוצאים לבית השריפה ופטורים מלעשות פסח שני ופרך ונייתי מותר הפסח על תנאי אי דידי בעל מום האי דליתיה השתא נהוי פסח אי דידי תם הוא האי דליתיה השתא נהוי שלמים אלא משום סמיכה דאלו פסח לא בשי סמיכה ואילו

מותרו בני סמיכה הא תינה קרבן אנשים קרבן נשים מאי א"ל אלא משום מחמת דאלו פסח מתנה א' ואלו שלמים ב' שהן ד' * מנ"מ והתקן כל היתרון על מוצח החינוך שהן בתקן א' כפר * אלא משום דאלו פסח בפסיכה ואלו שלמים בוריקה מאי כ"מ והתניא כל היתרון בוריקה שתון בפסיכה יצא אימר דקא אמרין דאי עבד לכתחילה נמי * וזה סוגיה הגמ' וכ' החוס' ה"מ דעבד וה"ה דאשלוה חמר הכי אסמיכה ואמחמות ואמחר ותימה וכי בשביל דשמה יתיה טהר או משום סמיכה דלא מעבבא או לא יעשה התחנות כהלכתן יכנס ליד ספק כרת וי"ל דטוב שידחה ספק כרת כשב ואל תעשה תמה שיפשו רובן שלא כהונן כי כבר רובם עשו פסח ע"כ * ודברי תימה הן דלאו דוקא ה' שנתערבו עורות פסחיהם דה"ב שנתערבו ודאי דניא הכי אלא דרך התנאים כן כמו ה' חבורות של ה' ה' ב"ש מ' שתי (דף ל"ח) ושם ב' האשה (דף פ"ט) תניא ולא עוד חלא אפי' חמשה ועשו סיוולא כו' * ור"ל דה"ט דאע"כ כל היתרון בוריקה שתון בפסיכה יצא ה"מ בראוי לבילה ליתן בוריקה אבל באינו ראוי לבילה ליתן בוריקה * אם נתן בפסיכה לא יצא וכל מחמת ספק חשיב שפיר אינו ראוי לבילה והכא כיון דהוי ספק פסח וא"ל ליתן בוריקה וכ' ישמעאל בשלמי מס' פסחים דס"ל זריקה בכלל שפיכה ולא שפיכה בכלל זריקה ה"ל אינו ראוי לבילה אם שלמים הן למצות זריקה כמנחות וביילה דזריקה מעבבת בו * הילכך א"ל להביא על תנאי אי דידי תם הוא ניהא האי דליתיה השתא שלמים דהא ה"ל שלמים פסולי' כיון דאינו ראוי לבילה דזריקה משום ספק דילמא פסח הוא * והיינו דמתקן הגמרא אימר דאמר דעבד לכתחילה נמי וכיון דלכתחילה שלמים נריכים זריקה וא"ל לזרוק מספק דילמא פסח הוא אינו ראוי לבילה הוי והבילה דזריקה מעבבת בו * ואף ע"כ דלמאי דמצי בתחילה משום סמיכה ע"כ באינו ראוי לבילה דסמיכה נמי אינו מעבב אפילו בודאי אינו ראוי * וכ"כ בספק שהרי הערל והעמא משלחן קרבנותיהן אע"כ דודאי אינו ראוי לבילה דסמיכה ובמ"ש ב' החוס' וטעמא משום דגלי ב' קרא דאינו מעבב ראוי לסמיכה וה"ה לה"ט דאלו פסח מתנה א' ושלמים ב' שהן ד' דאפילו באינו ראוי לבילה לא מעבב כדמוכח בה"ה דתנן בפ"ה דזבחים (דף פ' א) מתקן א' דלר' יתמי בתקן א' כדי שלא יעבר על כל חוסף וכ"כ דמשום שמה יתיה טהר דלר' ע"כ לא שייך שיבוצא כלל * מ"מ כיון דבשלמא לא קמו ה"ט מחמת פירכא אח לא תש לה הגמרא * ובכדי נמי נחא הא דמסקי בגמרא אימר דקא אמ' דעבד אהבוא שניי' דאלו פסח בפסיכה ולא אסוק הכי אשמוי קנאזי דאלו פסח לא בני סמיכה ואלו פסח מתנה א' * משום דלכתי תקשה דכיון דלא מעבב דעבד סמיכה ומתן ד' יכנס ליד ספק כרת * אבל הא דזריקה שתון בפסיכה דמעבב אפילו בדעבד באינו ראוי לבילה אחי שפיר דאין לו חקיה לעשות פסח על תנאי מה"ט * ואע"כ דהא גופיה נריך טעם דאמאי לא אמרין אינו ראוי לבילה לענין מתן ד' כדמוכח בה"ה דזבחים ודשמעתין ובמ"ש אין זה מקומו : **ונחזור** לענינינו דאפי' להני רבנותא דס"ל דבסדין של פשתן מטיל לבן וחייב ציצית על לבן ה"מ בר חיובא ודאי ובגד שהיא בת חיובא בודאי אבל עומטוס דשפיקא הוי וכן אנדרוגיטוס למאן דס"ל דהוי נמי ספק בפ' הערל א"כ צבד דבת חיובא הוי מספיק' אם היא של פשתן א"כ להטיל בה אשילו לבן האשיל ואינו ראוי לבילה תכלת מן התורה כן ר"ל :

דיני ציצית סימן רב

שאלה אימתי ראוי לברך על העלית של ציצית אם בעת שמתעטף בו או בשעה שמחויק בידו ורודה להתעטף בו :

תשובה דבר זה תלוי במשכ"ל בס"ל בשם התו' שפי' דאינו חייב ציצית בשעת עינוף אלא לאחר שמתעטף כבר חל עליו חובת ציצית א"כ אין לברך קודם עינוף * דחק ע"כ דק"ל כל המצות מברך עליהן עובר לעשייתן מ"מ קודם דקוד' אין לברך אלא סמוך לעשייתן ומה"ט אמ' בפ' ד' דמנחות (דנו) תפילין מאיתיה מברך עליהן משעת קשריה עד שעת הנחה אבל לא קודם קשריה דה"ל קודם דקודם לעשייתן כמ"ש הפוסקים וא"כ ה"כ כיון דאין המצוה אלא עד לאחר העינוף אין ראוי לברך קודם העינוף דה"ל עובר לעשייתן כיון דאין המצוה חלה עד לאחר עינוף * אבל מ"מ דברי החוס' תמוהין דלמאי שהעלתי שם דהא דשרי רחמנא כלאים ציצית אינו אלא במקום מצוה אבל שלא במקום מצוה לא א"כ אם"כ דאין מצוה ציצית חל עד לאחר עינוף והרי איסור כלאים ע"כ חל בשעת עינוף א"כ היכא אמר דכלאים ציצית בעדנא דמעקר לאו מקיים לעשה הא הלאו דכלאים קדים לעשה שהלאו חל בשעת עינוף והעשה אינו חלה עד לבתר עינוף * אלא ודאי ש"מ דהעשה דציצית נמי חלה בשעת עינוף וא"כ ראוי לברך קודם שמתעטף דה"ל עובר לעשייתן ולא בשעת עינוף דכבר חל עליו המצוה ואינו עובר לעשייתן * גם החוס' שם בעצמון שזו נגזר בהא שפי' דאין מצוה ציצית חלה עד לאחר שמתעטף בו וכתבו ומהיה קשה דממנכרין להתעטף בציצית משמע דבשעת עינוף שביד מצוה ומל' להתעטף מוכיח נמי דק"ל ציצית דחובת גברא הוא ע"כ * ועק"ל על דעת החוס' שפי' דמה"ט ה"ל מדן ציצית שב ואל תעשה אע"כ דכי מוכסי בטלית דבת חיובא הוא ואין בו ציצית וארי הוא עובר בידים משום דבשעת עינוף אכתי לא מחייב עד לאחר שמתעטף דמה בכך הא מ"מ כיון דחויב ציצית חל עליו ע"כ מעשה של העינוף אע"כ שלא נחתיב בשעת עשיית מעשה העינוף אלא לבתר הכי כל כה"ג חשיב ליה כקוס ועשה האשיל ותחילתו א"ל אלא ע"כ מעשה ודקי

לכא

לית און בלבישה שום איסור אלא שחיסר מזה של ציצית בשב ואל תעשה וז"ל
 בזה אם אין לו ציצית דא"ל דהלבישה מחמת ענמה יש בה איסור בלא ציצית כיון
 דאין לו איסור ללבוש טלית בת חיובא - אבל אי אמרת דאין בלבישה שום איסור
 אלא שמחוייב להטיל ציצית היכא דלא אפשר לית לו בה - והרי חתן החכלת אין
 מעכב את הלבוש ותיבא התם (דף לח) אין לו חכלת מטיל לבן והרי חתן
 הסתא שאין לו חכלת מטילין אותו לבן לחור ואס"ד כל היכא שלובש בגד בר חיובא
 בלתי מלבושו דרמי רחמנא עליה עביר איסורא במה שטומד ומלבוש בו אי"כ היכא
 שאין לו חכלת האין מטיל לבן ולבוש לעליות זה הא קציד איסורא בלבישתו וטוב
 על מ"ע דחכלת - והא ל"ל דכיון דאין לו חכלת ותכלת אין מעכב את הלבוש דתרי
 מלות נינהו אחי מ"ע דלבוש דחייב למ"ע דחכלת כמו שמוטע עשה דחכלת דוחה ל"ל
 דכלאים - דהא ליתא דמאי אולמא דהאי עשה מהאי עשה לדחות וזו מפינו וזו אלא
 ודאי ש"מ דאין שום איסור בלבישת הבגד בלי ציצית אלא שחיסר מזה והיכא דאין
 לו ל"ל בה ולפיכך אין לו חכלת מטיל לבן ול"ל בה : וכיון שתי קושיא הוסיף
 דיבמות מנחה קם לו דבשעה שיעטף מוטע ציצית חלה עליו מדמברכין להתעטף
 בציצית וא"כ ראוי לברך על הטלית עובר לעשייתו בעוד שאינו הטלית בידו ורואה
 להתעטף בו לא בשעת עיטוף דאין זה עובר לעשייתו כיון דכבר חלה עליו מלות
 ציצית - ובהא ש"ל דאין עשה דוחה עשה מה שיש לפלפל בזה בדברי הפוסקים
 אכחז בם' שח"מ בס"ד ומ"מ מהא ש"ל לחדש דאין שום איסור בלבישה ענמה.
 אם לובש הטלית בלתי ציצית אלא שחיסר מלות ציצית לבד - וכ"כ המרדכי בזה
 ציצית בשם ר"י ש"ל אסור אסור לכתם לבית שאין בו מנוחה ומעקה כו' ומהנימא
 ש"ל ר"י בחוס' ש"ל למעלה סותרין את ד' ר"י אלו שבמרדכי - והרי נחבאר הטיב
 דמלות ציצית חלה בשעת עטיפה - הילכך ראוי לברך קודם העיטוף בשעה
 שאינו הטלית בידו ורואה להתעטף בו דה"ל עובר לעשייתו ולא בשעת העיטוף
 כן נ"ל :

דיני ציצית סימן לו

דע דהא שכתבתי בס' הקדוש דאין עשה דוחה עשה לאו כ"ע שוין בדבר -
 דל"ל דהרמב"ם וס"ע שחולקין בדבר וב"ל דעשה דוחה את עשה חכמת
 וכבר הארכתי בזה בחי' ומפני שהוא רבות החולקת אחת מ"שכ וזה טופס דברי
 שם - הרמב"ם כ' בפ"י מהלכות יבום היתה היבומה אסורה על יבמה איסור לאו
 או איסור עשה או שהיתה ש"י ה"ז חוללת ולא מתיבמת ומ"מ זריכה חליצה מפני
 שיש בה לקוחין הואיל וקדושין תופסין בהן הרי היא זקוקה ליבום - ומן הדק ה'י
 שיתבימו שהיבום מ"ע - וכ"מ שאתה מולא עשה ול"ת יבא עשה וידחה את ל"ת -
 אלא חכמים גזרו שלא יתיבמו חייבי לאוין וסגית גזיר' שמה יבא עליה פנים בזהרי
 ביאתו אסור' ואין שם מנוחה שאין מנוחה לא ביאה אלא בלבד לפיכך אם עבר ובעל יבמתו
 האסורה לו משום לאו או משום עשה וא"ל ש"י ה"ז קנה קנין גמור ומולאה בנגע
 והיא וכל דרות' מותרת לזר שהרי נפטר ע"כ - ויש לי תימה רבתי על
 מ"ש שם שם עבר ובעל יבמתו האסורה לו משום עשה שקנה ומולאה בנגע והיא
 וזרחה' נפטר ומותרת לזר הרי חייבי עשה מה"ל לא רמי ליב' דהא אין עשה דיבום
 ראוי לדחות את עשה מהאי עשה דחייבי עשה כגון מזרית ואומית בחור ג' דורות
 דמאי אולמא דהאי עשה מהאי עשה וא"כ אם עבר ובעל לא מיבעיא שלא נפטרה
 זרתה אלא אפילו היא ענמה לא נפטרה וזריכה חליצה - ובגמרא בפ"ב דיבמות
 (דף ג) אהא דתנן התם אלמנה לכה"ג גרושה וחלוצה לכהן הדיוט ממזר' ונתיב'
 לישראל כו' דחוללת ול"מ פריך אלמנה לכה"ג מן האירוסין יבא עשה וידחה ל"ת
 ואמר רב אמר קרא ועלמה יבמתו שאין ת"ל יבמתו ומת"ל יבמתו יש לך יבמה א'
 שגולה לחליצה ואין עולה ליבום ואינו וזו חייבי לאוין - ומתיב רבא דתנח' פלוג
 דכא וכרות שפכה אם בעלו קט ואס"ד חייבי לאוין מדאורייתא לחליצה רמיא ליבום
 לא רמיא אם בעלו אחי קט - אלא אי"ר גזיר' ביאה ראשונה אטו ביאה שני' - הרי
 דאי הוי חייבי לאוין מה"ל לא רמי ליבום אפילו אם בעלו ממי לא קט - וא"כ חייבי
 עשה דוודאי לא רמי ליבום מה"ל דאין עשה דיבום דוחה להו אם בעלו לא קט -
 והרי חיהו וז"ל גופ' כתב בחתלת דבריו אבל חכמים גזרו שלא יתיבמו חייבי לאוין
 וסגית כו' ואלו חייבי עשה שירי' ויפה כיוון דחייבי עשה בלא גזירה אינו מן הדין
 שיתבימו וכדאמרן - אלא לבסוף כלל עמם לחייבי עשה דאם עבר ובעל קנה והרי
 דבריו מעורבין ולא רישא סיפא ולא סיפא רישא ויחס בנת' אמ' דה"ר ואיחיתא
 ר"א לאו מילת' היא דאמרי דאמ' ר"ל כ"מ שאתה מולא עש' ול"ת אם אתה יכול לקיים
 את שיהם מוטב וחס לאו יבא עשה וידחה ל"ת ה"ז אפשר בחליצה ואיחיתב מהא
 דואם בעלו קט ואסיק בחיובתא ועשמ' דחייבי לאוין מן החזרה רמיא ליבום אע"ג
 דאפשר לקיים את שיהם בחליצה משום דחליצה בתקום יבום לאו מזה היא וא"כ
 חייבי עשה מן החזרה לא רמיא ליבום דאין עשה דוחה עשה ודאי אם בעלו לא קט
 וכדדומה לי שהרמב"ם סמך אהא דאמר התם איתמר ביאת כה"ג בחלמנה ר"י
 ור"א חד אמר פטרת זרתה וחד אמר אינה פטרת זרתה ומפ' הגמ' בחלמנה
 מן הנשואים דכ"ע ל"פ דלא פטרת דאין עשה דוחה ל"ת ועשה כ"פ בחלמנה ט' -
 ומקאמר דאין עשה דוחה ל"ת ועשה משמע ל"ת ועשה הוא דאינו דוחה אבל
 עשה גרידא דוחה ופטרת זרתה - אבל אין זה ראיה כיון דבחלמנה מן הנשואין
 איכא עשה א"ת קשעא דמילתא נקט דאין עשה דוחה ל"ת ועשה דחלמנה אבל
 ה"ה

להא דכלאים דפרק מ"ט דאמר התם הוולא כלאים בבגדו משען אפי' צוק ואין
 כבוד הבריות דוחה את ל"ת דכלאים אע"ג דבבגדו נחה מפני כבוד הבריות
 כדאמר התם - והא הכא אע"פ שכבר לבש בשוגג וכשנודע לו שוב אינו עושה
 מעשה אפי' בחר תחילתו חולין שא"ל ללבושה בלא מעשה - וה"ל חתן בספ"ק
 דתם' מכות (דף כב) היה לבוש כלאים כל היום אינו חייב - אלא אחת אמרו לו
 אל תלבוש אל תלבוש והוא פושט ולבוש כל היום חייב עכ"ל - ואמר ר"א עלה
 בגמ' לא פושט ולבוש מתא אלא אפילו שהא כדי לפושט וללבוש ממי חייב והרי
 קי"ל לאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו אפי' חשבינן ליה כעושה מעשה כשהא
 כדי לפושט וללבוש וחייב האילו ותחילת הלבישה ע"י מעשה בזה נגד כל משך
 זמן הלבישה אחר תחילתה לחייב עליו כשהא כדי לפושט וללבוש כאלו בכל שהיה
 ושהיה עושה מעשה ופ"ב דתם' שבוטות (דף כד) מבטיח לו גבי עומתא מקדש
 אי במזיד צריך שהיה כדי השתחוויה לחייב מלקות או לא ומ"מ אי צריך שהיה חייב
 אע"ג דבהא ששהא אינו עושה מעשה אלא ע"כ בחר תחילתה חולין שא"ל לא אלא
 ע"י מעשה בשעת כניסתו למקדש - ולא תימא דכל הגי' ה"ע דחולין כהו בחר
 תחילתן משום דהתחלת המעשה היה באיסור שכנס למקדש בטומאה או שלבש
 כלאים בתחילה בשעת לבישה באיסור - והיה דהתחלת כלאים בבגדו בפרק מ"ט
 אע"ג דהתחלת הלבישה בשוגג היתה מ"מ שם איסור עשה בשעת הלבישה אע"ג
 דהוא לא ידע לפיכך כל משך זמן הלבישה נגד אחר תחילתה שהיתה ע"י מעשה
 והרי עכשיו כעושה מעשה בידים כיון שתחילת הלבישה היתה באיסור וע"י מעשה
 וה"ל כקום ועשה ואין כבוד הבריות דוחה אותה לפיכך פושטן ואפי' בשוק דהא
 ליתא שהרי מבטיח החס בפ"ב דטבועות ופ"ג מנין (דף מ) במזיד בקבר אי
 צריך שהיה למלקות ומפרש לה התם כגון שכנס לבית הקברות בשידה חיבה
 ומגדול ובה חבירו ופרע עליו את המעוזה ועוד אמר התם בפ"ג מנין (דף מ)
 גבי היכא דטומאה וביאה כה"ד הדדי אחיך דחייב משום עומתא ומשום ביאה
 ומוקי לה מר בר ר"א כגון שכנס בשידה חיבה ומגדול ובה חבירו ופרע עליו את
 המעוזה דטומאה וביאה כה"ד הדדי קא אחיך והרי הכא תחלת הכניס' בהתירה
 הוי בשידה חיבה ומגדול ואפי' כשהא חבירו ופרע עליו את המעוזה חייב אלמא
 אע"פ שתחלת הכניס' בהתירה כי בא אח"כ איסורא אע"פ שאינו עושה מעשה מעשה
 שבה עליו האיסור - מ"מ תחילת המעשה של התירה גורם לאיסור שלאחר עשה
 להיזח מחשב כעושה מעשה בידים - ועוד דהיה צריך דשהיה למלקות דגבי
 עומתא מקדש ע"כ מ"יירי ממי שתחילת הכניסה בהתירה היה שהרי לא שייך שיגור
 שהיה כדי השתחוויה אלא בגטמא בעורה דבשעה שכנס עדיין היה עומד ולא ה'
 שום שם איסור עליו בשעת הכניסה כדאמר התם ואפי' תחלת מעשה הכניסה
 של התיר גורם לאיסור הבא ממלוא לאחר שבה בשב ואל תעשה להיות מחשב כקום
 ועשה להשתחייב עליו אע"פ שהמעשה של כניסה בהתיר היתה - וכ"כ מזה בדיו
 עומתא כהן בס"ד באריות ע"פ - והרי נראין הדברים ק"ו מה התם שבשעת
 כניסה של התיר לא עבירה האיסור דאחי לאחר שבה דהא אפשר שלא יעמא
 בעורה ולא יבא חבירו ופרע עליו את המעוזה אפי' כשהא האיסור לאחר שבה
 חשבינן ליה כעושה מעשה מחמת תחלת המעשה של כניסה בהתירה - כ"ס הכא
 דבשעה שמתעטף בסדין בלא ציצית אע"ג דבשעת עיטוף אחי לא מחייב בציצית
 מ"מ הא אחר העיטוף עבירה דאחי בודאי חייב מלות ציצית עליו אינו דין שיהא
 נחשב לקום ועשה הא דעומד ומלבוש בלא ציצית ע"י תחלת המעשה של העיטוף
 אע"פ שבהתירה היתה שגדיון לא חלה עליו מלות ציצית :

אבל

מה שג"ל בזה הוא הא דאין ציצית חייב שב ואל תעשה משום דאין
 הלבישה אסורה מזד ענמה אלא מחמת חסרון מעשה של מלות ציצית
 דרמי רחמנא עליה ולא דמי לאיסור כלאים דהלבישה מזד ענמה אסורה הילכך
 אין הלוש בגד בת חיובא בלא ציצית חייב כעושה מעשה בידים שאין עושה איסור
 בלבישה וזו אלא שחיסר מזה שב ואל תעשה - והכי משמע לי מדברי הרמב"ם
 שכ"כ בפ"א מה' תגינה הראייה האמורה בתורה היא שגרה פנים בעזר"ב ע'
 הראשון של חג ויביא עמו קרבן טול' בין ומקשה בן אבהו וימי שבה בעזר' ביים א'
 ולא הביא עולה לא דיו שלא עשה מ"ע אלא עבר על ל"ת - שנאמר ולא יראו פני
 ריקם ואינו לוקה על לאו זה שהרי לא עשה מעשה ע"כ - ואס"ד דכל היכא דאמר
 רחמנא כשתעשה זאת עשה זאת כגון כשתאפה לובש טלית בת ארבע כפות
 עשה ציצית אם עבר ולא עשה מה שצויתו התורה לעשות אותה מעשה הגורם
 לקיום ציווי של תורה הוא נעשית כקום ועשה באיסור - הואיל ועשה אותה במעשה
 בלתי קיום המלוא שחייבה אותה תורה ע"י מעשה וזו אלא שמוטע ציצית חייב שב
 ואל תעשה מפני שאין חיובא בא אלא לאחר העיטוף וכדברי התוספות - אי"כ ה"ז
 מי שבה לעזרה ולא הביא עולה לחייב מלקות שהרי אותו גורם ללא יראה פני
 ריקם דהיינו ראית פנים ע"י ביאתו בעזרה היא נעשית כקום ועשה בעזרה
 וביאתו וראית פניו בעזרה שהיא מעשה הוא עיקר וגוף העבירה - כמו שהלבוש
 טלית בלא ציצית דאם החיוב בא בשעת עיטוף חשבת למעשה של עיטוף בעזרה -
 אלא ודאי ש"מ דס"ל ו"ל דכל כה"ג אין מעשה הראשון הגורם לחיוב ציווי של תורה
 הוא העבירה אלא חסרון הציווי של תורה היא העבירה שחיסר מזה של תורה
 הילכך לא ה"ל קום ועשה אלא שב ואל תעשה לפיכך אין לוקין עליו - וה"ז גבי
 סדין בציצית ה"ל שב ואל תעשה : ותדע לך דהא דמעות ציצית אם לבש טלית בלי

שאגת אריה דיני ציצית סימן לג

קשה היינו לר"י דאמר שלח משיקרא משמע ומש"ה סובר דהטעם אם עה"כ לוקח ואינו משלח אבל לרבנן דאמר משה ואינו לוקח. קרא הכי נשמע לא תקח האם ואם לקחה שלח וא"כ משיקרא ח"ן כאן חלל ל"ת וצ"ע ע"כ. ולק"מ דלפ"ה הכא שעבר ונטל ולא שלח. צ"ע לנעשה ול"ת דבשעת נטילה מיד צ"ע ל"ת דלא תקח ואחר שלקח ואינו משלח. צ"ע נמי לנעשה דשלח תשלח. נמצא א"ה לטוהרת ממזרע אר"כ מצטל לנעשה ולא תעשה: וא"ת מאי פריך עומא דכזה רחמנא תשלח בו. עשה ול"ת הוא בו. דלמ' קמ"ל קרא דלא יטול אם, עה"כ לטוהרת ממזרע לנורך המסולחת דעל שעת הנטילה אינו עובר אלא בל"ת לחוד והעשה של שילוח בחד שעתה לא ודאי סופו לקיים כשישלחה כמזוהה וסד"ה יבא עשה וידחה ל"ת דלא תקח קמ"ל קרא דתשלח דלא. ועוד בע"כ א"ה לטוהר אם על הבני' לטוהרת ממזרע אפילו בלא קרא דתשלח לא לנורך המסולחת דאינו עובר אלא בלא לחוד המסולחת יקיים כשישלחה כמזוהה ומוטב שיקחנה לנורך המסולחת דאינו עובר אלא בלא לחוד משיקתו לנורך השחוטת שעובר בלאו ועשה. ודמי להא דאר"ל כ"מ שאתה מוצא עשה ול"ת אם א"י לקיים את שניה' מוטב בו ויהא דלעצמ' תשלח לדבר מזוהה ולא אמר' הא אפשר לקיי' את שניה' בלכיתא הבני' י"ל דמיירי שאין הבני' ראויים לטוהרת ממזרע א"כ כגון שרוב' על הבני' שחיבי' בשילוח או שלא היה שם אף אפרוח או דחיב' בשילוח כדאמר' בגמ' וט"מ בצינ' צפורי' וי"ל דהא בלא' תקש' לך למאי דמשני ההם כגון שנטלה ע"מ לשלח דלאו ליכא עשה איכא וליתי' עשה ולית' עשה והשתא ה"חך ס"ד דליתי' עשה וידחה עשה הא אפשר לקיים העשה דטוהרת ממזרע בלתי דמי' העשה דשילוח הקן שיקח אותה לנורך המסולחת. ועוד אפי' אם נטלה ע"מ שלא לשלח הא כשיקחנה למסולחת ע"כ סופו לשלוח אינו עובר בלא כלום לכ"ע אפי' לר"י דאמר שלח משיקרא משמע כדמוכח בגמ' להדיא וכן פירש"י. וא"כ ה"חך ס"ד דיבא עשה וידחה עשה כיון דאפשר לקיים שניהם אלא ע"כ ה"פ דכולי שמעתא דלרין שתי צפורי' לטוהרת ממזרע ולא מצא אר"כ יטול אם עה"כ לנורך השחוטת והמסולחת וא"ל לקיים העשה של טוהרת ממזרע אר"כ דחול' לעשה ול"ת של שיה' ק' ונחזור לדעת הרמב"ם ויהא נ"ל ליישב דבריו דאח"כ דמשני כגון שנטלו ע"מ לשלח בו פריך ומאי אולמא דהאי עשה מהאי עשה משני ס"ד ראוי' ואמ' מר גדול שלום בו והאי ממזרע כמה דלא מטיא אסור בתשמיש המטה דכתיב ויסב מחוך לאהלו שבעת ימים אהלו וז' אשתו מכאן שאסור בתשמיש המטה מהו דתימא כיון דאסור בתשמיש המטה ליתי' עשה ידיה ולידתי עשה דשילוח הקן קמ"ל. ואיכא למידק דע"כ הא דאמר ס"ד האויל ואמר מר גדול שלום בו והאי ממזרע כמה דלא מטיא אסור בתשמיש המטה היינו כמ"ד בפ"ק דמ"ק (ד' ח) ימי ספורו ק"ץ לימי חלוטו. דאלו למ"ד ההם ימי ספורו ולא ימי חלוטו ח"ן כאן משום גדול השלום דהא כל כמה דלא מטיא בציפורי' דע"כ בא לימי ספורו לא יבא עדין ימימי חלוטו לימי ספורו ומוחר בתה"מ וה"פ פרש"י דתימא כמ"ד ימי ספורו ק"ץ לימי חלוטו. וא"כ אכתי' תקשה למ"ד ימי ספורו ולא ימי חלוטו תשלח לדבר מזוהה ל"פ פשיטא דמאי אולמא דעשה דע"מ מעשה דשילוח הקן כיון דלדידיה ל"ל טעמא דגדול השלום. והא ל"ל דהאי ס"ד ל"ל הא דרשא דתשלח לדבר מזוהה. הא משמע ההם דכ"ע אית' להו. הא דרשא דתקלה משני ל"ל דעבר ושקלי' לאם דלאו עבר' עשה הוא דליכא ליתי' עשה ולית' עשה קמ"ל ופריך הנהיח למאן דחמי קיימו ולא קיימו. אלא למאן דמי ציטו ולא ציטו כמה דלא שטי' לא עבר' ללאו ותו לר"י דאמר שלח משיקרא משמע אפי' עשה נמי ליכא. ומחמת זה משני כגון שנטלו ע"מ לשלח. ומדפריך ותו לר"י ט' ול"ק דר"י ל"ל הא דרשא ש"מ דכ"ע אית' להו. א"כ אכתי' מאי משני משום גדול השלום הא למ"ד ימי ספורו ולא ימי חלוטו מאי איכא למימר ובע"כ צ"ל למ"ד ימי ספורו ולא ימי חלוטו עשה דקום ועשה דוחה בכ"מ לעשה דשאו"ת וסד"ה דיבא עשה דט"מ וידחה לעשה דשה"ק בנטי' ע"מ לשלח דכ"ע עשה דשאו"ת קמ"ל דלא וימהיבא יפיק' לה מדלעצמ' לכתוב תשלח למ"ד דל"צ. ש"מ דנעלמא כה"ג עשה דוחה עשה בשאו"ת דהא ל"ל לגמור מיניה מה הכא ח"ן עשה דקום ועשה דוחה לעשה דשאו"ת ה"ג בעלמא דא"כ לשחוק קרא מיניה ומתיבא חיי' דעשה ידחה לעשה אלא ש"מ דגלי קרא דהכא הוא דלא דחי הא בעלמא כה"ג דחי. והא דפשיטא ליה להגמרא דאמר' מאי אולמא דהאי עשה מהאי עשה היינו למאן דאמר ימי ספורו קל וזוהר לימי חלוטו דלדידיה ליכא למגמר מוכתב רחמנא תשלח לדבר מזוהה דטעמא דרבי רחמנא הא בכ"מ עשה דוחה עשה דהא ו"ל דע"כ דח' דאס"ד דגלי קרא הכא וגמרינן מיניה. א"כ לשחוק קרא מתשלח לר"מ ומתיבא חיי' שתדחה עשה לעשה אלא ש"מ דגלי קרא לומר כאן הוא דל"ד הא בעלמא דחי: וא"ת אכתי' מאי פריך ומאי אולמא דהאי עשה מהאי עשה ול"ל לשמ"י משום גדול השלום דהוי דלא כהלכתא דהא אק' קי"ל ימי ספורו ולא ימי חלוטו כמ"ש לקמן בס"ד. ה"ל לשמ"י דגלי קרא דתשלח למגמר מיניה הא בעלמא כה"ג עבה דוחה לעשה. וי"ל משום דבשמי' קמא דל"ל דעבר ושקלו ובשמיטא ב' דשנטלו ע"מ לשלח חמ"ס הגמרא עשה הוא דליכא ליתי' עשה ולית' עשה כל' דחי לא כתב רחמנא תשלח ה"א ליתי' עשה כו' קמ"ל קרא דלא משמע דבלא

ה'ה' דאין עשה דיבוס דוחה הפ' לעשה גרירא דמאי אולמא דהאי עשה מהאי עשה
והא נמי הא דכתב הרב המגיד שם בשם בה"ג והא דרב מקיימי בלמנה מן הנשואין
א"ע דמדאורייתא לאו בת יבוס היא רביה רחמי' לחליה ע"כ . הא נמי לאו דוקא
הוא בלמנה מן הנשואין דה"ה בחיבי עשה גרירא מקיימי הא דרב ולא נקט
חלמנה מן הנשואין אלא משום דקאמר לה גמ' להדיא : **וראיית' להעור שכ'**
בא"ה ריש סי' קט"ד יבמה שהיא ליבוס בלאו או בשעה או בחי' שניות דרנן היא
חוללת ונרתה חוללת או מתייבמת ואין חלייתה פועלת נרתה אבל חליית נרתה
פועלת אותה בדפי' לעיל ואם עבר ובא עליה קנאה ונפטרה נרתה ומוציאה בגט
ע"כ . הרי גס הוא וז"ל כתב ואם עבר ובא עליה קנאה ונפטרה נרתה . וחלתייבי עשה
נמי קאי והוא תימנה כיון דמדאורייתא לא רמיא ליבוס אחאי קנאה וחלתי מוציאה
בגט הא חליה בצי' . והרמב"ם מסיים שם ואלמנה שהיא חלמנה מן הנשואין ובא
עליה כה"ג לא נפטרה נרתה שאין עשה דוחה את ל"ת ועשה והואיל וז"ל מן החור'
קנין גמור לא הותרה נרתה לזר עד שתחלץ ע"כ . והרי כמו שאין עשה דוחה לל"ת
ועשה . ה"ז אינו דוחה לעשה גרירא כדאמר' בשלה חולין שלח תשלח אין לי לא
לדבר הרשות לדבר מזה מין ת"ל תשלח ופרך עומא דכתב רחמנא תשלח הא לא
הבי ה"א לדבר מזה לא מכדי האי עשה והאי ל"ת ועשה ואין עשה דוחה לל"ת
ועשה . ומשני ל"ז כגון שנטלה ע"מ לשלח דלאו ליבא עשה הוא דאיכא סד"ה יבא
עשה וידעה עשה קמ"ל . ומחממה ומאי אולמא דהאי עשה מהאי עשה . וכיון
דפשיטא ליה להגמ' דאין עשה דוחה לעשה משום מאי אולמא ח"כ כמו שחלמנה
מון הנשואין אינה פועלת נרתה וה"ה לעומה כדמובח הסם משום דלא רמיא קמיה
ליבוס דאינה דוחה לעשה ול"ת ה"ז חייבי עשה גרירא כיון דאין עשה דיבוס דוחה
אותה לא נפטרה נרתה ואפי' היא עומה לא נפטרה ובצי' חליה' גס כהואל דשלח
הקן דברי הרמב"ם תמוהין שכתב בס"פ י"ג מה' שמיטה אסור לטול אם על בני'
אפילו לטהר בזה את המזוזה שהוא מזהו ואם לקח חייב לשלח ואם לא שלח לוקה
שאין עשה דוחה לל"ת ועשה ועשה ול"ת דוחה עשה ע"כ ומדכתב שאין עשה דוחה לל"ת
ועשה משמע דלא מיירי בנטלו ע"מ לשלח דא"כ לאו ליבא אלא עשה לחוד ועוד דאי
בנטלו ע"מ לשלח מיירי כיון דלאו ליבא אם לא שלח אחאי לוקין על עשה . וגם
מדסתם לא משמע דמיירי בנטלו ע"מ לשלח . ומדיבב עומא דאין עשה דוחה
ל"ת ועשה משמע נמי הכי ועומא בלא נטלו ע"מ לשלח דאיכא עשה ול"ת הוא
דאינו דוחה אבל בנטלו ע"מ לשלח דליכא אלא עשה עשה דותרת מזוזה גדול
לעשה דשלוח הקן . ומשמע דה"ט דס"ל ז"ל דעשה דוחה לעשה ולאו משום
השלום שבין איש לאשתו שהרי אמרה תורה שמו של הקב"ה שנכתב בקדושה יתחה
על המים והאי מזוזה כמה דלא מטרה אסור בת"ה כדאמר' בגמ' הסם . שהרי
הרמב"ם כללא כ"ל שאין עשה דוחה את ל"ת ועשה ולאו אותרת מזוזה לחוד
קאי ומשמע לל"ת ועשה אינו דוחה הא עשה לעשה אחרת גרירא דוחה : וראוי
לפרש דברי הרמב"ם דלכאורה דבריו סותרין וא"ל דבתחלה כתב שאין עשה דוחה
את ל"ת ועשה דמשמע הא לעשה גרירא דחייא ומסיים ועשה ול"ת דוחה עשה
משמע דוק' עשה ול"ת הוא דדוחה לעשה אבל עשה גרירא אינו דוחה לעשה חבירתה:
אבל הדבר ברור דכוונתו הכי הוא דודאי עשה דקום ועשה כגון יבוס וטוהרת
מזוזה דוחה לעשה דמזוזה הוא שב ואל תעשה זאת כגון חייבי עשה מזרי ואדומי
בתוך שלשה דורות ושלוח הקן בנטלו ע"מ לשלח דליכא אלא עשה לחוד משום
דעשה בה"ג דוחה לל"ת שרונן ככולן בשב ואל תעשה כוונתי עשה ודחי לכו אש"ג
דל"ת המיר מעשה כדאמר' בפ"ק דיבמות בשיטה דעליה . אמא מ"ע דקום ועשה
אליס לחודאי אפי' לל"ת של שב ואל תעשה דחמיר מיניה כ"ש דעשה דקום ועשה
ראוי לדחות לעשה הקלה של שב ואל תעשה . ומ"מ אין עשה דקום ועשה דוחה
ל"ת ועשה דשב ואל תעשה כגון חלמנה מה"ג ושילות הקן בלא נטלו ע"מ לשלח
דאיכא עשה ול"ת דמיירי הרמב"ם מניה הסם והיינו ריש דבריו דאין עשה דוחה
ל"ת ועשה הא עשה גרירא של שב ואל תעשה כגון מזרי ואדומי דחי והא דמסיים
ועשה ולא תעשה דוחה לעשה היינו עשה ולא תעשה של שב ואל תעשה דוחה
לעשה של קום ועשה כגון חלמנה מן הנשואין דוחה לעשה דיבוס ממא' רישא
וסיפא דדבריו ז"ל א' הן ואין סותרין וא"ל . מ"מ ס"ל ז"ל דעשה דקום ועשה
דוחה לעשה חבירתה של שו"ת והרי בגמ' אחר' מאי אולמא דהאי עשה מהאי
עשה ומשני סד"ה דעשה דמזוזה אליס טפי משאר עשה קמ"ל תשלח דאפי' לדבר
מזה לא דמשמע הא שאר עשה דלא אליס אינו דוחה לעשה חבירתה . והא
ל"ל דעשה דשלוח הקן הוי נמי כמו עשה דקום ועשה כיון דאפילו אם נטלה מחייב
לשלחה . ח"כ ל"ל להרמב"ם לפרש דחייב לשלח אם לקחה לטהרת מזוזה משום
דאין עשה דוחה לל"ת ועשה תיפוק ל"י הפ' לא היה שלוח הקן אלא מ"ע לחוד אין
עשה דטהרת מזוזה דוחה אות' כיון דהוי קום ועשה' כמות' ומאי אולמא דהאי עשה
מהאי עשה . אלא ודאי בחר עיקר מזהוהו אוליין שהוא בשב ואל תעשה שלא ליקח
אם על הבנים ועוד איני תמה על הרמב"ם שכתב שסבור לטול אם ע"ה לטהרת
מזוזה משום דאין עשה דוחה עשה ול"ת משמע הא בנטלו ע"מ לשלח דלאו ליבא
עשה הוא דאיכא עשה דטהרת מזוזה דוחה אותה הא ל"ז קרא דתשלח לדבר
מזה אלא להא דליכא אלא עשה כדאמר' בגמרא : וצ"ח כ"מ לא נחשורר בכ"ו
רק הקשה על מש"כ הרמב"ם שאין עשה דוחה את עשה ול"ת יט לתמוה דהא
מטיקרא אין כאן אלא ל"ת בלבד דלא תקח ואם לקחה אין כאן אלא עשה בלבד .
וה"ל דקרא הכי משמע תשלח את האם ולא תקחנה מעל הבנים כו' . אבל אכתי

ונחזור

דיני ס'ת סימן לד

תשובה: כפ"ב דמנהדרין (דף לא) אחר"א חמר רבא א"פ שהניחו לו אבותיו לאדם ס"ת מזה לכתוב משלו שנא' ועתה כתבו לכם את השירה ופ' הרמנ"ס ברפ"ז מה' ס"ת מ"ע על כל איש ואיש מישראל לכתוב ס"ת לעצמו שנאמר ועתה כתבו לכם את השירה כל' כתבו לכם ס"ת שיש בה שירה זו לפי שאין כותב' את התורה פרשיות פרשיות ע"כ * מוצאך מדבריו מכתב רחמנא ועתה כתבו לכם את השירה דקאי על שירת האזינו ילפינן מניה דלרין לכתוב את כל התורה שהרי אין כותבים את התורה פ' פ' * ויש לי לעיין לפי"א אם עיקר קפידא

הא' קרא ה'א' דעשה ימי עשה * והשפא פריך שפיר ומאי אולמא והאיך כ' בלא רבוי' דהאי קרא דעשה דוחה עשה לפיכך משני דסד'א בלא קרא דעשה דטהרת מטעם אלס עפי משום גדול השל' וכמ'ד ימי ספורו ק'ו לימי חלוטו אבל למאי דק'ל ימי ספורו ולא ימי חלוטו ע"כ גמרינן מיניה דכל כה"ג עשה דוחה עשה וכה"ג חמא הרבה בפ"ק דיבמות בשעת עליה * והא' דל"ק הגמרא קמ"ל קרא למגמר מיניה וכמ'ד ימי ספורו ולא ימי חלוטו דלהכתא כוותיה י"ל דהא מלתא דפשיטא היא אבל למ'ד ימי ספורו ק'ו לימי חלוטו קמ"ל דבזמא דס'ד בלא קרא דעשה דטהרת מזורע דמי לעשה דש"הק משום דאליס עפי דגדול השלום * אבל למ'ד ימי ספורו ולא ימי חלוטו דלא אליס עשה דטהרת מזורע משאר עשה הא דכתב רמב"ם תשלח לד' דטהרת מזורע ע"כ לאורויי כאן הוא דלא דחי הא עלמא כה"ג עשה דקום ועשה דוחה לעשה דטהרת דשכז ולא תעשה * והרי רמב"ם פסק כמ'ד ימי ספורו ולא ימי חלוטו שכ' בפ"א מהל' טהרת מזורע כיצד מטרהין את המזורע כו' והא"כ מכבס בגדיו ועובל כו' ומונה ז' ימים ואסור בהן בתי"מ שנאמר מחוך לאהלו מלמד שאסור בתי"מ ע"כ ואלו בימי חלוטו לא כתב שאסור בתי"מ ש"מ דפוסק כמ'ד ימי ספורו ולא ימי חלוטו והדן עמו שהרי כולו חמא בפ"ק דמ"ק הכי ס"ל * ור"י דלמ' דהתם ימי ספורו ק'ו לימי חלוטו יחדיו הוא ועוד דרבי' דה"כ מחזירו פליג עליה התם ימי ספורו ק'ו לימי דק"ל ימי ספורו ולא ימי חלוטו ע"כ עשה דקום ועשה דוחה לעשה דשכז ואל תעשה א"ש פסק הרמב"ם והעור * וב"פ האחרונים דעשה דיבום דקום ועשה מה"ט דוחה לעשה דח"ע דשכז ואל תעשה לפיכך אם עבר ובעל קנה ונפטרה זרתה ומוניחה בגט * מ"מ אחי ק"ל לד' הרמב"ם בזה' דש"ק שכבש טעמא דלא יטול אם עה"כ לטהרת מזורע משום דאין עשה דוחה ל"ת ועשה דמשמע הא בנטלו ע"מ לשלח דלא ליכא עשה הוא דליכא עשה דטהרת מזורע דוחה אוחה * וחמאי הא אפילו לשיטתו דעשה דוחה עשה אפ"ה עשה דטהרת מזורע אינו דוחה לעשה דש"ק * שהרי הא גופי' א"א ללמוד דעשה דוחה עשה אלא מהא מדגלי רמב"ם תשלח לדבר מזוהי מכלל דבעלמא דחי דהא מד הסבירא אמר מאי אולמא דה"ע מהאי עשה וכדכתבינא ומ"מ במאי שכתבתי יש ליישב ד'הרמב"ם וסייעתו בזה דס"ל לעינן יבום דח"ע אם בעלו קמ ונפטרו הארות : מיהו כ"ז שכתבתי הוא לפ' ההיא דשליי חולין לדעת הרמב"ם * אבל כי ד"קין העיב א"א לומר כן וכאז משום דק"ל דהא אשנויי קמא פריך ותו לר"י דאמר שלח מטיקרא משמע אפילו עשה נמי ליכא ועלה מסיק כגון שנעלה ע"מ לשלח כו' עד גדול השלום כו' והאי מזורע כמה דלא מטרהי אסור בתי"מ והאיך אפשר לשנוי אדר"י דגדול השלום ומשום דאסור בתי"מ הא שמעינן ליה לר"י בזהדיא שם בפ"ק דמ"ק ימי ספורו ולא ימי חלוטו והשפא לדידיה ל"ל תשלח לד' מ הא אפי' בנטלו ע"מ לשלח דלא ליכא אפ"ה כיון דעשה מיהו איכא מאי אולמא דהאי עשה מהאי עשה כיון דאין בטעה דטהרת מזורע משום גדול השלום וקרא ל"ל והא ודאי קושיא עצומה היא : **ומה** שג"ל בפ"י שמעתא זו דהא דקאמר והאי מזורע כמה דלא מטרהי אסור בתי"מ דכתיב ויש מחוך לאהלו ז' ימים אהלו זו אשתו מכאן שחמור בתי"מ דהגמרא מסתים לה סקונוי ולא מציילי נפשי' בזהא פלוגתא דתנאי אי בימי ספורו ולא בימי חלוטו אי ק'ו לימי חלוטו * אפ"ש שרשי' פי' דהתיא כמ'ד בימי ספורו ק'ו לימי חלוטו דא"כ היה הגמ' מסיים לה הכי בזהדיא כיון דהא דקאמר והאי מזורע כמה דלא מטרהי אסור בתי"מ אימי חלוטו קאי וקרא ליישב מחוך לאהלו דמייני לרואהי תיירי בימי ספורו דוקא ומאי רא' מימי ספורו לימי חלוטו אם לא כמ'ד התם ק'ו לימי חלוטו ולא כמ'ד מאי גלי גלי ומאי דלא גלי לא גלי הל"ל הכי בזהדיא וק'ו לימי חלוטו דהא ודאי הא ק'ו לאו מילתא דפשיטא היא כיון דאיכא למ'ד מאי דל"ג לא גלי ולדידיה אין כאן משום גדול השלום * אלא ע"כ הגמ' אליבא דכ"ע קאמר לה ומש"ה מסתים לה סקונוי ולמ'ד בימי ספורו ק'ו לימי חלוטו אחי שפי' כפשוטו ולמ'ד ולא בימי חלוטו אפ"ה משכחת לה דיש בעשה דטהרת מזורע משום גדול השלום והיכי דמי כגון שטול לו נגע אחרת כשעומד בימי ספורו של נגע הראשונה וכשרפא ממנה נ"ך הבאת צפרים וכל האמור בפרשה משום נגע זו השנייה * ואי אפשר לו ללכת מימי ספורו של נגע הראשונה אע"פ שעברו עליה שבעה ימי הסיפור עד שיגלה לתגלחת שניה של ימי ספורו אבל כל זמן שלא גילה אינו יוצא מדין ימי ספורו לשולם כדחק בפרק י"ד ממשכת נגעים ומסתמא לענין איסור חשיש המטה דין ימי ספורו אית ליה כל זמן שלא גילה אף על פי שעברו עליו כבר שבעה ימי ספורו דהא נמי נאמר בפ' זו של טהרת מטעם יוהרי זה שטול לו נגע א' בימי ספורו של נגע הראשונה אסור לו לגלח כ"ו שלא נטרה ע"י הבאת צפורי' מנגע שניה * והרי מזורע אסור בגילוח כדאמ' ברפ"ג דמ"ק (דף עו) ויליף לה מדכתיב וראש יהיה פרוש אין פרישה אלא גידול שער ואפילו לר"ע דלמ' התם דהאי ראשו יהיה פרוש מ"ירי דבדר שמחך לגופו דהיינו כומתא וסודר' כדא' התם אפ"ה מוד' דאגדול שער נמי קאי פמש"כ האו' התם * מנא מזורע לכ"ג אסור לגלח מה"ט ועובר בעשה דראש יהיה פרוש והרי מזורע זה שטול לו נגע א' בשעה ששומד עדיין בימי ספורו של נגע קמייחא * ע"כ א"א לו ללכת מימי ספורו של נגע קמייחא ולהיות מותר בתי"מ אא"כ מגלה לתגלח' ב' שלה וכו' אסור לגלח ועובר בעשה משום נגע שניה עד שיטרה ויצי' מימי חלוטו שלה ע"י הבא' שתי צפורי' וסד"א בעשה דטרה' מזורע זה ודחה לעש' של שלוח הקן כיון דאם לא יצי' ב' צפורי'

שאנת אריה דיני סת:סימן לר לה לו

בכחיים וא"י בסקן הדיוט אינו נוהג הרבה מלות אלא בסקן גדול לבד והרבה מהש
מלות המלכותיות נוהג בכל אדם אע"כ הא לאו מילתא היא א"כ ה"ז אין לנו טעם
לפטור את הנשים ממנוה זו וז"ל למש"כ שם דאין מלות כתיבת ס"ת תלוי כלל
במלות ת"ת דאין לו רחיה מנשים פטורין מת"ת שיהא פטורין מכתבת ס"ת
ואין להביא ראיה לדי הרמב"ם מהא דאמ' בפ' השולח (דף מה) ס"ת תפילין
ומנוחות שכתב מין ומוסר עכו"ם ועבד אשה וקטן כותי וישראל מומר פסולין שלאחר
וקשרתם וכחבתם כל שיטת בקשריה ישגו בכתיבה וכל שאינו בקשריה אינו
בכתיבה והשתא הא דתפילין שכתבו נשים ועבדים פסולין אתי שפיר דהא חס
בקשריה דמ"ע שה"ג הוא אי משום דלילה לאו זמן תפילין אי נמי שבת וי"ט
לאו זמן תפילין כמו שפירש"י אבל לענין ס"ת חס"ד דנשים חייבות בכתיבת ס"ת
וה"ג עבדים דהא גמירין לה לה מאשה לכל מילי כדאמר' בכ"מ מנלן דפסולין
לכתיבה דאין לו ללמוד מתפ"י שפסולין לכתוב דשאי' תפי"י שאין במלות הנחתן אבל
במלות ס"ת הא מזון עליה דבשלמא איך קדח חס"ד לכו דפסולין לכתוב אי
משום שאינו בקשריה אי משום דאין מזון עליה כמו בכ"מ וקטן ואי משום דאין
מקימת מנוחה כמו מין וחביריו י"ל דליפקלס"ת מתפ"י דכמו דאין ראיון לכתוב תפי"י
מהקישא דוקשרתם וכחבתם ה"ז אין ראיון לכתוב ס"ת מה"ע גיפיה אי משום
שפטורין ממנוה או מפני שאין מקיימין אותה אבל לענין נשים ועבדים אין לנו
ללמוד ס"ת מתפ"י דה"ה שאין בקשריה תפי"י הילכך אין בכתיבה אבל במנוחה
ס"ת הא אימננה ונתת כתיבתה נמי כשר בכן א לא דה"ז נשים ועבדים פטורים
ממ"ע דכתיבת ס"ת והשתא דמי לתפי"י דגלי קרא דכל שאינו בקשריה אינו בכתיבה
ה"ה דאיכא למילף לכתוב ס"ת מיניה שיהא נשים ועבדים פסולין לה מה"ע
אבל אין זה ראיה כלל דהא נשים ועבדים פסולין נמי לכתבה מנוחה
אף על גב דחייבין במנוחה כדחנן בפרק מי שמתו (דף כ) משום
דגבירי בעי חיינשי לא בעי חיי' וז"ל ה"ט דפסולין לכתבה מנוחה משום דהאי קרא
דוכחבתם גבי מנוחה כתיבי ודרשיק כל שאינו בוקשרתם דתפילין אינו נמי בוכחבתם
דמנוחה דמייכר קראי אהדרי' וא"כ ילפינן לס"ת ממונה דא"ג דחייבין במנוחה
פסולין קרא לכתבן מהקישא ה"ז פסולין לכתבה ס"ת אע"ג דאיתנן במנוחה ס"ת
הלכך דעת הרמב"ם שפטור ממ"ע של כתיבת ס"ת לא נחביר לי ועדין צריך
תלמוד ועוד שק"ל על דבריו וז"ל מהא דאמר בפ"ק דקדושין (דף ל"ד) ורפ"ג
דעירובין (דף כ"ז) אהא דחנן כל מ"ע שלא הו"ג נשים חייבין דאין למדן מן
הכללות דהא ת"ת ופריה ורביה ופדיון הכן דלא מ"ע שה"ג היא וגשים פטורים
ומדלא חס"ב נמי למנות כתיבת ס"ת דמ"ע שלא הו"ג היא וגשים פטורים ש"מ דגשים
חייבות בה ודוחק לומר דמ"ע דכתיבת ס"ת הוא בכלל ת"ת דקא חס"ב לי דהא
ודאי תרי מילי נינהו וכמ"ס לקמן בס"י שאח"ז בס"ד :

דיני סת סימן לו

מירו כ"ז בדורות הראשונים אבל בדורות האלו כתב העור ב"ד סי' ר"ע וז"ל
וכתב א"ל הרא"ש שזה לא נאמר אלא לדורות הראשונים שהיו כותבין ס"ת
ולומדין בה אבל האידנא שכותבין ס"ת ומניחין אותה בבה"כ לקרות בהן דברים מ"ע
על כל אדם מישראל אשר ידו משגת לכתוב חמשה חומשי תורה ומשנה וגמרא ופי'
להנות בה הוא ובניו מלות כתיבת התורה הוא כדי ללמוד בה דכתיב ולמדה אח
בני ישראל שימה בשיהם וע"י הגמ' ופי' ידע פי' המלות והדין על צורין לכן הן
הן הספרי שאר מלות לכתבן ע"כ נכתב הב"י שז"כ ה"ר ירוחם בשם הגאונים מ"מ
תמה הב"י עליהם על שהחליף מלות כתיבת ס"ת בגמ' ופי' ואי משום שגשז
מניחין אותה בבה"כ הל"ל שגם עבשיו חייבין לכתוב ס"ת וילמדו בהן ולא
לפטור מכתבת ס"ת ומסיק הב"י שלא באו אלא לחדש לנו חיוב כתיבת
חומשים וגמ' ופי' שגם הן בכלל מלות כתיב ס"ת וזה יותר מזה מלכתוב ס"ת
ולהניח בבה"כ לקרות דברים אבל לכתוב ס"ת לקרות בו וזה עיקר מלות כתיבת ס"ת
בס' האידנא עכ"ד וכן כל עיקר דע"כ א"ל לפטור עכשיו ממנוה כתיבת ס"ת
מפני שאין לומדין בה דאשנו טעם מלות כתיב ס"ת משום כדי ללמוד בה הוא דא"כ
אם יש לו ס"ת בשום ענין שיהיה כיון שיכול ללמוד ממנה קיים מנוה זו א"כ אמאי
אמר רבא אע"פ שהניחו לו אבותיו לאדם מנוה לכתוב משלו הרי יכול ללמוד מס"ת
זו שהניחו לו אבותיו אלא ודאי עיקר המנוה הוא שיהא לו ס"ת שכתב הוא בעצמו
משלו וכיון דזהו עיקר המנוה אין לחלק בין דורות הקדמין לאלו וזכור דחנן
דברי הפרישה שמוציא הש"כ דדווקא בימיהם שהיו לומדין בע"פ היו צריכין ללמוד
מס"ת אבל בזה"ז שגשגה לנו היתר לכתוב ספרים רפין דפין כ"א בפ"ע א"כ למה
לנו לזלזל בכבוד ס"ת חס ללמוד מתוכה שלא לצורך נמצא בדורות הללו שאין
לומדין מתוכה ליבא בהם מ"ע וכ"כ עיקר ע"כ דליתא דא"כ אם הניחו לו אביו ס"ת
אמאי מנוה לכתוב משלו וכדאמרן מ"מ יכולני לפטור תדין אחר ממנוה כתיבת ס"ת
בזה"ז משום דאפילו בימי אמוראי לא היו בקיאים בחסרות ויתירות כדאמר ליה
רב יוסף לאב"י בפ"ק דקדושין (דף ל) אינהו בקיאים בחסרות ויתירות חנן לא
בקיאים ויהי"ס שחסר אי יתר אפי' אות א' פסולה א"כ אין בידנו לקיים מנוה
זו וא"כ דא"ר אע"פ שהניחו לו אבותיו ס"ת מנוה לכתוב משלו לאו משום שהיה
מנוה זו נוהג בימיו אלא דינא קת"ל כמו סדר קדשים דגמירין משום דרוש וקבל
שכר ומי' הדבר ברור דמ"מ מדרבנן חייב לכתוב ס"ת בזה"ז מ"מ דא"כ
היתה תורה משתכח מ'ישראל וקא מה"ט שרי רבנן חס"י בימי אמוראי למכתב
מלתא

קפידא דקא קפיד רחמנ' לכתוב על השירה לחוד קא קפיד לא כיון שא"ל לכתוב את
השיר בפ"ע ע"כ חייב לכתוב כל התורה כולה מרישא לסוף וי"מ היבא שכתב את כל
התורה וכלה ונקדש ולא נשתיר אלא השירה לחודה יוצא ידי חובת מנוה זו וז"ל
בדעבד שער וכחב את השירה לחודה יוצא ידי חובתו או דלמא כיון שא"ל את
התורה פ' פ' לחוד ורחמנ' אמ' כתבו לכם את השיר בע"כ לאו שירה לחודה במשמע
דהא אין כותבין פ' פ' וה"ל כאלו כתב רחמנא להדיא ועתה כתבו לכם התורה
שיש בה שירה זו ועל כל התורה קפיד רחמנא לכתוב ואם חסר או בלה אפילו אות
א' לא יצא ידי חובת מנוה זו עד שתהא כתובה כולה לפניו וה"מ להדיא מד'
הרמב"ם שהרי כתב כלומר כתבו לכם תורה שיש בה שירה זו :

ונ"ל להביא ראיה לסברה זו מההיא דסנהדרין דאמר אהא דרבא איתביה אב"י
וכותב לו ס"ת לשמו שלא יתגאה בשל אחרים מלך אין הדיוט לא דא"ג
דהא ודאי לא קשה מאי פריך מלך אין הדיוט לא דילמא נ"מ דלגבי הדיוט אם בלה
או חסר והשירה קיימת א"ג בעבר וכחב השירה לחוד יצא ידי חובתו ואלו מלך
לא יצא ידי חובתו עד שתהא כולה כתובה לפניו מרישא לסוף דהא לגבי ידיה
על כל התורה קא קפיד ולאו אשירה לחודה שגא' וכחב לו את משנה התורה
הוא תורה לאו קושי' היא דאב"י מלישנ' דמתני' פריך דתקנו כותב לו ס"ת לשמו דמירי'
משעת כתיב' וע"ז דייק מלך אין הדיוט לא דממעט הדיוט משעת כתיב' דא"ל לכתוב
אם הניחו לו אבותיו ואמאי הא מ"מ מחוייב לכתוב מפני השיר המוטלת עליו א'
אי קשי' הא קש' אס"ד דאין מנוה לכתוב את כל התורה כולה אלא מפני השירה לחודה
אלא מפני שאין כותבין התורה פ' פ' מלות כתיבת השירה גוררת לכתוב את כל
התורה כולה א"כ הא איכא נ"מ בין מלך להדיוט דבהדיוט אם הניחו לו אביו
ס"ת שכתבה בחייו מרישא עד השירה ולא הספיק לגמרה עד שמת כשהבין
כותב את השירה וגמרה קיים מנוה זו של ועתה כתבו לכם את השירה שהרי כתב
הוא את השיר ולא נכתבה פ' פ' שהרי כולה כתובה לפניו ואלו מ"מ אפילו כתב
אביו אלא חובה או אות א' והא כתב וגמיר את כולה לא יצא ידי חובתו כיון שלא
כתבה כולה מרישא לסוף אלא ודאי ש"מ דאפילו הדיוט בכה"ג לא יצא ידי חובתו
דה"ק קרא ועתה כתבו לכם תורה שיש בה שירה זו ואם כתבה כולה מן מלות א'
שהניחו לו אביו כותבה בה לא קיים מנוה זו כלל מ"מ ק"ל מג"ל דמכתב
רחמנא כתבו לכם את השירה דכל התורה במשמע משום שא"כ את התורה פ' פ'
הא מותר לכתוב כל חומש וחומש מה' חומשי תורה כל אחד וא' בפ"ע כדאמ'
בהמקין (דף ס) אין קורין בחומשין בבה"כ מפני כבוד ליבור וש"מ דניחן לכתוב
דא"כ בלא"ה אפילו איסורא איכא למיקרי ב' כדאמ' תוס' בספר אפערתא
וכ"כ הרמב"ם להדיא בה' ס"ת פ"ו מותר לכתוב התורה כל חומש וחומש בפ"ע
ואין בהן קדושת ס"ת אבל לא יכתוב מגילה בפ"ע שיהא בה פ' פ' ע"כ וז"ל
אין לנו ללמוד מפני שאין כותבין את התורה פ' פ' שיהא חייב לכותבה כולה
מרישא לסוף אלא הא לחוד שיהא חייב לכתוב משנה תורה שיש בה שירה זו אבל
ארכנא חומשי תורה הראשונים אין לנו שם"ע מה"מ לכתבם וזכרתי פ"ד
(דף לח) אמר רבי יוסי ברבי חנינא לא יתנה תורה אלא למשה ולדורו שגא' כתב
לך פסל לך כו' ופריך ועתה כתבו לכם השירה הוואת ומשני השירה לחודה ופריך
הו למען תהיה לי השירה הוואת לעד בבני ישראל ומסיק אלא פלפולא בעלמא
ופי' הר"ן למען תהיה לו ופי' שירה לבדה קאמר מאי סנהדרין איכא ע"כ
ומשום דסיפא דקרא דלמען תהיה לי מגלה על רישא דקרא דועתה כתבו לכם
את השיר דלאו שירה בלחוד קאמר אלא מכל התורה כולה מיירי וש"מ דכל התורה
הוי בכלל כתבו לכם את השירה הוואת אבל אין זה ראיה שכבר פי' הרא"ש למען
תהיה לי כו' ופי' לא יתנה להם תורה אלא זו השירה על מה תמיד ע"כ א"כ כתבו
לכם את השירה בשירה לחודה מיירי ולמען תהיה לי ה"ק שהשירה הוואת תמיד
על ישראל אם יקיימו מלות התורה או לא וש"מ שיתנה תורה לכל ישראל
ולגמול כתבו לכם את השירה שירה ממש קאמ' ואי משום שאין כותבין את
התורה פ' פ' בס' משנה תורה לחודה סגי ומג"ל דמ"ע לכתוב את כל התורה
ונ"ע י"מ למנוה שאפילו לא הניחו לו אבותיו כותבה אלא כ"ש אפילו חובה א' או
אות א' לבד והוא גמיר והשלים את הכל לא יצא ידי חובת מ"ע זו :

דיני סת סימן לה

ויש לענין אם נשים חייבין במ"ע של כתיבת ס"ת כאלשים או לא דהא י"ל
דא"ג דנשים פטורים מת"ת מ"מ מלות כתיבת ס"ת לאו ב"ת תלוי ותר
מילי נינהו דלא שייכי אהדדי כלל : אלא שראיתי להרמב"ם בס"ה שלו שכ' מנוה
י"ח הוא שציוו שיהא כל איש ממנו כותב ס"ת לעצמו ואם א"ל לו לכתבו
צריך שיקנה או יזכור מי יכתבה לו והא אמרו כתבו לכם את השירה הוואת ואין
מותר לכתוב אותה פ' פ' כי ראה באמרו את השירה כל התורה שכוללת זאת
השירה ע"כ ואחר תשלום מנין מ"ע חס"ב מ"ע שאין הגשים חייבות בהן וכ'
הלכה י"ח ואין הגשי' חייבין בהן ע"כ וזו תימה מנין לו זאת ואפי' לפי מה ששמע
לכאורה מד' הרא"ש דעיקר מלות כתיבת ס"ת הוא משום כדי ללמוד בה וכמ"ס
לקמן בס' שאח"ז מ"מ הא כתבו רבותא דנשים מברכות בה"ת הוואת וחייבין ללמוד
מנוה הנהגת בהן וכמ"ס הב"י בח"ח סוף סימן מ"ח בשם הסמ"ג ואי משום
שאין חייבות בהרבה מלות בנזן מ"ע שה"ג וכיוצא בהן א"כ יכולנו לפטור את כל
הטובל כולו מדן מלות כתיבת ס"ת שהרי הרבה מלות שאינו נוהג בישראל אלא

מילתא חדא ור"י ור"ל מעיינו בם' אגדחא בשבחה כדאמר רפ"ב דמס' תמורה (דף יד) והזדמנה הותר לכתוב תורה שבע"פ וכולהו משמעא דלא ליסתבך תורה מ'שראל' וכו' דע"כ לריך לכתוב חמשה חומשי תורה ראוי לכתוב כדיני קדושת ס'ת לב' ולה"ט אם הגיעו לו חביתיו ס'ת א"ל לכתוב משלו כיון שח"מ יש לו ס'ת ללמוד ממנה תו ל"ל לכתוב יותר וכו' דאיכא לאפלוגי בין דורות ראשונים שבנימי אמוראי לדורות אלו מה"ט שכל הגאונים והרא"ש א"כ אפי' מדרבנן בטלה מצוה בתיבת ס'ת בדורות הללו אבל אלו היינו בקיאים בחסירות ויתירותיה' מ"ט של בתיבת ס'ת ונהג מה"ת לא ה' טעם זה מספיק לבטל ממ"ט של תורה דודאי מצוה זו כפ"ט היא ולא מנעם מצות ת"ת היא וכמס"כ אלא כיון דאין אנו בקיאי' בחסירות ויתירות וכו' נכתב ממ"ט זו מה"ת מה"ט ואין לנו לחייב אלא משום מצות ת"ת כדי שלא יסתבך תורה מ'שראל כו' ל"ש אלא בימי חכמים אבל לא בזה"ו מה"ט שפי' הגאונים ומה"ט יש ללמד קצת לפטור את הגשים בזמן הזה ממצות כתיבת ס'ת לגמרי כן נ"ל :

שאלה הא דתניא במנחות ס"פ הקומץ (דף לו) אין לו זרוע פטור מן התפילין אי פטור ממי משל ראש תו אינו פטור אלא משל יד בלבד אבל בשל ראש חייב :

תשובה הדבר פשוט אפי' שפטור משל יד חייב בשל ראש דהא תקן ר"פ החבילה (דף לח) שפלה של יד אינו מעכב את ש"ר ושל ראש אינו מעכב את של יד' אלא שיש לדון ע"ז דה"מ דשל יד א"ת את ש"ר היכא שחסיב בשניהם הוא דאין מעכבין זא"ו ואם הגיע את ה' מהן יד אחת תפילין שהגיע יא י"ת - אבל היכא שאין לו זרוע דפטור ממצילה של יד א"ל נמי להניח את של ראש' ודמי להא דאמר בב"מ כל הראוי לבילה אין הבילה מעכבת בו וכל שאינו ראוי לבילה בילה מעכבת בו ואפי' דתרת' מצות נינהו כמו גזירה ותפילין ובודאי לא שייך למימ' דהא פטור ממצות פטור נמי מתפילין ומה"ט דכל הראוי לבילה דמה ענין זה אלא זה אלא במאי דפטור פטור ובמאי דחייב חייב * מ"מ גבי תש"י ושל ראש איכא עצמא למפטור נמי מתש"ר היכא דפטור משל יד * משום דאמר' בפי' הקומץ (דף לו) חנא כשהוא מניח משל יד ואח"כ מניח של ראש וכשהוא חולץ חולץ של ראש ואח"כ חולץ של יד ואמר בשלמא כשהוא מניח כו' דכתיב וקשרתם כו' והדר והיו לטוטפת כו' אלא כשהוא חולץ כו' מנלן א"ר ר"ה אסברא לי אמר קרא והיו לטוטפת בין עיניך כו' שכן עיניך יהיו שמים וכיון דמה"ת איכא קפידא לכתחלה על כו' שכן עיניך יהיו שמים א"כ שפיר י"ל דה"מ דש"י אינו מעכב ש"ר אפי' דאין כאן כו' שכן עיניך יהיו שמים * בחייב נמי בתפילה של יד אלא שאין לו דראוי לבילה דכו' שכן עיניך * אבל היכא שפטור מתש"י ואינו ראוי לבילה דכו' שכן עיניך * הבילה דכל זמן שכן עיניך מעכבת בו ופטור אפי' מתפילין ש"ר * כן יש לדון לכאורה * מ"מ כי מעיינת ב' נראה דאפי' שפטור מתש"י באין לו זרוע מ"מ בש"ר חייב * וראי' לדברי מדאמר ברפ"ק דערבין (דף ג') הכל חייבין בתפילין כהנים ולוים וישראלים ופרך פשיטא ומשני כהנים אינעריך ליה כד"א וואיל וכתיב וקשרתם כו' כל דאית' במצוה דיד אית' במצוה דראש והני כהנים וואיל וליהנהו במצוה דיד דכתיב ילבש על בשרו שלא יהא דבר חולץ בינו ובין בשרו אימא במצוה דראש נמי לא לחייבו קמ"ל דלא מעכבו אהדדי דתקן כו' הרי דכהנים בשעת עבודה אף ע"ז דפטורים מתש"י משום חגיגה ואפי' חייבין בשל ראש אפי' דאינו ראוי לבילה דכל זמן שכן עיניך יהיו שמים * א"כ ה"ה לאין לו זרוע דחייב בשל ראש * ואין לדמות ראיה זו משום דיש לי למידק אשמעתא זו דערבין דמשמע הכא דכהנים בשעת עבודה חייבים בתפילין של ראש ואלו כפ"ב דרובאים (דף י"ט) לא משמע הכי דא"ר אחי האם לימוד עורק הוא בידו תפילין חולצת ימיתיו כהנים בעבודתן ולוים בזבוחן וישראל בשעתן פטורין מן התפילה ומן התפילין מאי לאו אם הגיעו אן חולצין לא אם הגיעו חולצין אי הכי פטורין ואסורין מיבעיא ליה * כיון דאיכא לויים וישראלים דלא מיתני ליה אסורי' מש"ה תני פטורים * והתניא אם הגיעו אן חולצין * ל"ק הא דיד הא דראש וע"כ הא דכהנים פטורין מן התפילין אפי' משל ראש נמי פטורים אפי' דלא חיי' דומיא דלוים וישראלים ודומיא דתפילה דפטורין * משום דק"ל עוסק במצוה פטור מן המצוה והא דלא משני אהא דפרך א"ה פטורים אסורים מיבעיא ליה דמשום תפילין של ראש דל"ש ביה איסור דהא אינו חולץ נקט פטורים דהשתא שייך לישנא דפטורין משום כהנים גופיהו ול"ל לשנוי משום לויים וישראלים * משום דאכתי לא אסיק אדעתיה דתפי' של ראש אינו חולץ עד לבסוף דאסיק הכי דפרך מ"ט של יד דחולצת דכתיב ילבש על בשרו כו' דראש נמי דכתי' ושתת המנפפת על ראשו ומשני תניא שערו היה מראה בין ירך למנפפת ששם מניח תפילין * וס"מ דס"ד דשל' ראש נמי אסור להניח בשעת עבודה ומשום יתור בגדים וכמ"כ החוס' שם * ומ"מ מהא דרובאים ש"מ דכהנים בשעת עבודה משל ראש נמי פטורי כמו שפטרו לויים וישראלים אפי' דל"ש בהו עצמא בחגיגה וכמו שכולן פטורין מן התפילה ועצמא משום עוסק במצוה פטור מן המצוה' ואלו כסוגיא דערבין מחייב כהנים בתפילין של ראש דאין בו משום חגיגה ולא פטור להו משום עוסק במצוה' ואפי' ג' שרש' פי' בפ"ב דסוכה (דף טו) אהא דתני' התם חתן והשוכנין וכל בני האמה פטורין מן התפילה ומן התפילין וחייבין בק"ש משום רשילא א'

חתן פטור שוכנין וכל בני האמה חייבין דל"ל להני תנאי עוסק במצוה פטור מן המצוה וא"כ י"ל דהאי חנא דמס' ערבין הכי ס"ל * הא ואכתי החוס' החס' דליכא למ"ד דעוסק במצוה אינו פטור מן המצוה * ואפי' ששהחוס' והרא"ש שם פי' והא דעוסק במצוה פטור מן המצוה ה"מ בל"ט יכול לקיים את שניהם אבל ביכול אינו פטור א"כ י"ל דהא דערבין ביכול מיירי כגון שהניח כבר תפילין קודם שהחיל בעבודה דע"ז זה שהתפילין עליו אינו מבטל מן העבודה והאי דרובאים מיירי שלא הניח עדיין ואם יתעסק בהנחת תפילין ע"ז זה יתאחר מלעבור עבודה מש"ה פטור * הרי בר"ן שם ושאריו פוסקים ס"ל דעוסק במצוה לשלש פטור מן המצוה אפילו ביכול לקיים את שניהם : **ובעב** מוכרח אני לפרש לדעת הר"ן וסייעתו דהאי חנא דערבין עיקר רבותא דריה קמ"ל דכהנים חייבין בתפילין של ראש אפי' ג' דא"ל להם להניח את של יד משום חגיגה וקמ"ל דאין מעכבין זא"ו כדמס' הגמ' ומשכחת לה דחייב בש"ר ולא פטורי משום עוסק במצוה כגון דמקריב חטאת השוק על ספק לירה או ויבה דקי"ל חטאת שוק בא על הספק ואינו נאכל כדאמר' כולא תלמודא ועצמא דמילת' משום דמליקת חולין הוי נבילה לא שבקרבן גמור היתה תורה לאכול מליקה אבל בספק אינו נאכל דבספקא אולין לחומרא דילמא לא ילדה ולד אלא רוח הפילה * א"כ לא ה' ויבה מה שראה ולא בני קרבן נינהו וארי אין חטאת שוק בא נדב' הילכך מביא קרבן ואינו נאכל ולחומר' ונמא כהן המקריב קרבן זה בע"כ לנפש בגדי כהונה בשעת הקרבתו * וא"ל לו ללבוש תפילין משום חגיגה דילמא קרבן גמור הוא * ומ"מ בתפלה של ראש חייב בשעת הקרב' קרבן זה מספק ולחומר' שהרי משום חגיגה בתפלה של ראש ליכא ואפילו בשעת הקרבת קרבן גמור אם רוצה להניחו ראשית בידו אלא שא"ל משום עוסק במצוה וכו' דספק קרבן הוא ודילמא לאו בני קרבן נינהו * ע"כ לריך אהא לחיל לחומר' * הילכך לגבי תש"י דגבי קרבן גמור איכא משום חגיגה אסור להניחו בשעת הקרבת ספק מספקא דילמא קרבן גמור הוא * אבל תש"ר דגבי קרבן גמור נמי ליכא איסור להניחו אלא דא"ל משום עוסק במצוה * לפיכך בשעת הקרבת קרבן ספק זה אולין מספקא לחומר' וחייב להניח את של ראש מספק דילמא לאו קרבן הוא ואין כאן משום עוסק במצוה וחייב בתפילין * ועיקר רבותא של התנא דאפי' ג' דליתא במצוה דיד בע"כ מספקא במצוה דראש מיהו איתא משום דלא מעכבא אהדדי ואפי' שבוש בגדי כהונה ואפי' חבנט בשעת הקרבת חטאת שוק * אפי' דלדעת הרמב"ם הלוש חבנט שלא בשעת עבודה עובר על ל"ח דכלאים ואפי' שרי והיינו ע"כ מהקישא דלומר ולנקיבה שרבי דחמנא דנקיבה מביאה קרבן על הספק ול"ל לאיסור כלאים ומתש"כ ס' (") כ"ט וכיון דחטאת שוק הבא על הספק מרביח דקרא יש עליו דין קרבן ודאי אפי' להקל כמו אשם תלוי ה"ה דפטור משעת עבודתו כמו קרבן ודאי מ"מ אין זה אלא לדע' הרמב"ם אבל לדעת החוס' והראב"ד דכלאים בגדי כהונה שרי לגמרי * וכן עיקר וכמס"כ שם אין זה מוכרח וכ"כ במ"א ואוכחתי דהאי הקישא דנקיבה לומר אסתמכתא היא א"כ להקל אין דין קרבן גמור על חטאת שוק הבא על הספק * והשתא דאיתא להכי אס' כן אין מכאן ראיה לאין לו זרוע דאין ראוי לבילה דכו' שכן עיניך יהיו שמים י"ל דפטור נמי מתש"ר והא דכחן בשעת עבודה דלמ"א אפי' דאינו ראוי לבילה בשל יד משום חגיגה מ"מ חייב בש"ר הא כיון דבע"כ לא איירי במקריב קרבן ודאי דא"כ בשל ראש נמי פטור משום עוסק במצוה אלא במקריב קרבן ספק מיירי ומשום דאולין בספקא לחומר' א"ל לך לפטור משום שאינו ראוי לבילה דכל זמן שכן עיניך יהיו שמים הרי פטורא ואיסורא דתש"י גופיה אינו בודאי אלא מספק דלמא קרבן גמור הוא וארי איכא למימר נמי דלמא לאו קרבן הוא ואפי' בתש"י נמי מחייב וראוי לבילה לכ"ז שכן עיניך יהיו שמים : אבל הא לאו מלתא היא דודאי ראיה גמורה היא להא דאין לו זרוע דחייב בתפילין של ראש ולא אמרינן דה"ל אינו ראוי לבילה לכ"ז שכן עיניך יהיו שמים דאס"ד דאמר הכי בודאי אינו ראוי לבילה ה"ה הל"ל הכי גבי חטאת שוק בספק אינו ראוי לבילה משום דא"ל להניח תש"י משני ספק חגיגה * דכל היכא דאמר אינו ראוי לבילה אפי' אינו ראוי לבילה אלא מספק אמר נמי דהבילה מעכבת בו * וראיה לדבר מדאמר בפי' הספיקה (דף פא) גבי הקונה חילן א' בשל חבירו לר"מ וב' אילנות לרבנן דמביא ואינו קורא ואמר החס' גמ' דר"מ באילן א' ורבנן בב' אילנות מספקא להו אי קנה קרקע או לא הלכך מביא מספקא לחומר' דלמא קנה קרקע אבל אינו קורא מספקא דלמא לא קנה קרקע ואסור לקרות מספקא אי משום דמחוי כשיקרא אי משום דלמא מפקע להו מתרומות ומעשרות כדאמר החס' * ופרך דילמא ביטורים נינהו ובשי קריה * ומשני קרייה לא מעכבת * ופירך פירך ולא והא"ר כל הראוי לבילה אין הבילה מעכבת בו וכל שאינו ראוי לבילה מעכבת בו ומשני דעביד ליה כריב"ח ט' ומדפרך מדד"ו דאמר כל שאינו ראוי לבילה כלומר דכיון דא"ל לקרות מספקא דלמא לא ביטורים נינהו הבילה מע"כ דילמא ביטורים נינהו ולא אמרינן דאם ביטורים נינהו הא חייב וחוי נמי לקריאה וניל מספקא הכא לחומר' שחייב להביא דלמא קני קרקע והבא לחומר' דלמא לא קנה קרקע * ולאו בר קריאה הוא אלא ש"מ כל היכא שא"ל לו לקרות מספק אינו ראוי לבילה הוי * וה"ה אס"ד דאמר גבי הא דכו' שכן עיניך יהיו שמים אינו ראוי לבילה בא"ל לו להניח ש"י דפטור נמי מתש"ר ה"ה בספק אינו ראוי לבילה בש"י נמי לפטור מש"ר יומדחוינן דבהקרבת חטאת שוק הבא על הספק דאפי' ג' דפטור ואסור בתש"י משום ספק חגיגה דאפי' חייב

דיני תפילין סימן דו

שאלה הא דתניא במנחות ס"פ הקומץ (דף לו) אין לו זרוע פטור מן התפילין אי פטור ממי משל ראש תו אינו פטור אלא משל יד בלבד אבל בשל ראש חייב :

תשובה הדבר פשוט אפי' שפטור משל יד חייב בשל ראש דהא תקן ר"פ החבילה (דף לח) שפלה של יד אינו מעכב את ש"ר ושל ראש אינו מעכב את של יד' אלא שיש לדון ע"ז דה"מ דשל יד א"ת את ש"ר היכא שחסיב בשניהם הוא דאין מעכבין זא"ו ואם הגיע את ה' מהן יד אחת תפילין שהגיע יא י"ת - אבל היכא שאין לו זרוע דפטור ממצילה של יד א"ל נמי להניח את של ראש' ודמי להא דאמר בב"מ כל הראוי לבילה אין הבילה מעכבת בו וכל שאינו ראוי לבילה בילה מעכבת בו ואפי' דתרת' מצות נינהו כמו גזירה ותפילין ובודאי לא שייך למימ' דהא פטור ממצות פטור נמי מתפילין ומה"ט דכל הראוי לבילה דמה ענין זה אלא זה אלא במאי דפטור פטור ובמאי דחייב חייב * מ"מ גבי תש"י ושל ראש איכא עצמא למפטור נמי מתש"ר היכא דפטור משל יד * משום דאמר' בפי' הקומץ (דף לו) חנא כשהוא מניח משל יד ואח"כ מניח של ראש וכשהוא חולץ חולץ של ראש ואח"כ חולץ של יד ואמר בשלמא כשהוא מניח כו' דכתיב וקשרתם כו' והדר והיו לטוטפת כו' אלא כשהוא חולץ כו' מנלן א"ר ר"ה אסברא לי אמר קרא והיו לטוטפת בין עיניך כו' שכן עיניך יהיו שמים וכיון דמה"ת איכא קפידא לכתחלה על כו' שכן עיניך יהיו שמים א"כ שפיר י"ל דה"מ דש"י אינו מעכב ש"ר אפי' דאין כאן כו' שכן עיניך יהיו שמים * בחייב נמי בתפילה של יד אלא שאין לו דראוי לבילה דכו' שכן עיניך * אבל היכא שפטור מתש"י ואינו ראוי לבילה דכו' שכן עיניך * הבילה דכל זמן שכן עיניך מעכבת בו ופטור אפי' מתפילין ש"ר * כן יש לדון לכאורה * מ"מ כי מעיינת ב' נראה דאפי' שפטור מתש"י באין לו זרוע מ"מ בש"ר חייב * וראי' לדברי מדאמר ברפ"ק דערבין (דף ג') הכל חייבין בתפילין כהנים ולוים וישראלים ופרך פשיטא ומשני כהנים אינעריך ליה כד"א וואיל וכתיב וקשרתם כו' כל דאית' במצוה דיד אית' במצוה דראש והני כהנים וואיל וליהנהו במצוה דיד דכתיב ילבש על בשרו שלא יהא דבר חולץ בינו ובין בשרו אימא במצוה דראש נמי לא לחייבו קמ"ל דלא מעכבו אהדדי דתקן כו' הרי דכהנים בשעת עבודה אף ע"ז דפטורים מתש"י משום חגיגה ואפי' חייבין בשל ראש אפי' דאינו ראוי לבילה דכל זמן שכן עיניך יהיו שמים * א"כ ה"ה לאין לו זרוע דחייב בשל ראש * ואין לדמות ראיה זו משום דיש לי למידק אשמעתא זו דערבין דמשמע הכא דכהנים בשעת עבודה חייבים בתפילין של ראש ואלו כפ"ב דרובאים (דף י"ט) לא משמע הכי דא"ר אחי האם לימוד עורק הוא בידו תפילין חולצת ימיתיו כהנים בעבודתן ולוים בזבוחן וישראל בשעתן פטורין מן התפילה ומן התפילין מאי לאו אם הגיעו אן חולצין לא אם הגיעו חולצין אי הכי פטורין ואסורין מיבעיא ליה * כיון דאיכא לויים וישראלים דלא מיתני ליה אסורי' מש"ה תני פטורים * והתניא אם הגיעו אן חולצין * ל"ק הא דיד הא דראש וע"כ הא דכהנים פטורין מן התפילין אפי' משל ראש נמי פטורים אפי' דלא חיי' דומיא דלוים וישראלים ודומיא דתפילה דפטורין * משום דק"ל עוסק במצוה פטור מן המצוה והא דלא משני אהא דפרך א"ה פטורים אסורים מיבעיא ליה דמשום תפילין של ראש דל"ש ביה איסור דהא אינו חולץ נקט פטורים דהשתא שייך לישנא דפטורין משום כהנים גופיהו ול"ל לשנוי משום לויים וישראלים * משום דאכתי לא אסיק אדעתיה דתפי' של ראש אינו חולץ עד לבסוף דאסיק הכי דפרך מ"ט של יד דחולצת דכתיב ילבש על בשרו כו' דראש נמי דכתי' ושתת המנפפת על ראשו ומשני תניא שערו היה מראה בין ירך למנפפת ששם מניח תפילין * וס"מ דס"ד דשל' ראש נמי אסור להניח בשעת עבודה ומשום יתור בגדים וכמ"כ החוס' שם * ומ"מ מהא דרובאים ש"מ דכהנים בשעת עבודה משל ראש נמי פטורי כמו שפטרו לויים וישראלים אפי' דל"ש בהו עצמא בחגיגה וכמו שכולן פטורין מן התפילה ועצמא משום עוסק במצוה פטור מן המצוה' ואלו כסוגיא דערבין מחייב כהנים בתפילין של ראש דאין בו משום חגיגה ולא פטור להו משום עוסק במצוה' ואפי' ג' שרש' פי' בפ"ב דסוכה (דף טו) אהא דתני' התם חתן והשוכנין וכל בני האמה פטורין מן התפילה ומן התפילין וחייבין בק"ש משום רשילא א'

שאנת אריה ריני תפילין סימן לו לח

מפרישו מטומאת ביתו כלומר לכ"ג קודם יה"כ הפרישה מטומאת המת א"ת רחל
זאת אומרת שה"מ הותרה היא בציבור והקשו החסידים מהה"ה דפ"ג דנבחים דס"ל
עומאת דחיה היא וחד"ך בשם ר"י דא"ת אומרת קאמר וליה לא ס"ל אלא סבר
עומאת דחיה היא * ועוד תירך דנבחים לענין פסח מירי * ואפשר לומר נה
דפסח כיון דא"ת בנפשיה חשיב כק"ל ודו"ה את השבת ואת העומאת מ"מ כיון דלא
כל ישראל מיייתו חד פסח בשותפות מהדרין אטעורים אפי"ל מ"ד ע"ה היא ברב
ציבור גמור הבא בשותפות וכלא"ת לקמן באילו של אהרן א"ת דו"מא קביעא ליה
ודחי אה"ש ואת העומאת בקרבנו ציבור מ"מ כיון דקרבן יחיד היא מהדרין אטעורים
לכ"ע וכו' ע"כ * וא"כ י"ל א"ת דס"ל לכל הגי' אמוראי לגבי פסח דעומאת דחיה
היא מ"מ גבי יה"כ אפשר לומר דס"ל דהותרה היא ולא גבי צ"ך לר"י * וכד"ר
דאין עודנו על מצחו אינו מראה ותמיד לשלא יסו' דעמו ממנו הוא דא"ת והשתא קם
ליה הא דרבה דר רב הונא אליבא דהלכתא וכדעת הפוסקים * וי"ל אבל א"ת לומר
כדעת החסידים לחלק בין פסח לשאר קרבן ציבור ולענין מש"כ שם
בחיובו וז"ל שם ק"ל על מה שחילקו התוספות בין פסח לשאר
קרבן ציבור למ"ד עומאת הותרה בציבור דהא תיבא בפ"ק דסנהדרין (דף יב)
אין מעברין את השנה מפני העומאת ר"ה מעברין אר"י מעשה בחזקיה מלך
יהודה שציבר את השנה מפני העומאת וביקש רחמים ע"כ שאלו כו' רש"א א"ת
מפני העומאת שציברוהו מעוברת אלא מ"מ ביקש רחמים ע"כ שאין מעברין אלא
אחד כו' ופר"ך לר"י דא"ת מעברין אלא מ"מ ביקש רחמים ע"כ שאין מעברין אלא
צ"ך בין שישנו על מצחו כו' עד עומאת הותרה בציבור * ולדעת החסידים מאי קושא
מקרבנות ציבור לפסח דלמא א"ת דס"ל לר"י עומאת הותרה בציבור מ"מ גבי
פסח דלא דחי בשותפות לכל עומאת דחיה היא אלא והלכך מעברין את השנה
מפני העומאת כדי לגשות את הפסח בעברה דעומאת דחיה אלא * אלא שם
דלמ"ד עומאת הותרה היא אין לחלק בין פסח לשאר קרבנות ציבור * אלא שנו
י"ל דה"ה דה"ה דלמ"ד שם א"ת שאלו ה"ה צ"ך להגיה הברייא מאס אידן פירא
דפר"ך דה"ה דה"ה דלמ"ד שם א"ת שאלו ה"ה צ"ך להגיה הברייא מאס אידן פירא
אלא חסורי מיחבא דה"ה אין מעברין את השנה מפני העומאת ואם שציבר מעוברת
ר"ה אין מעברין ואר"י מעשה וכו' : אבל מ"מ ק"ל דהא אפי' לפי המסקנא חזון
לר"י דס"ל עומאת הותרה אפילו גבי פסח נמי ומש"ה ס"ל דא"ת שציבר אינו מעבר
משום דהעיוור היה שלא לצורך כיון דעומאת הותרה בפסח * ולר"י דס"ל עומאת
דחיה היא גבי שאר קרבנות ציבור נמי ס"ל הכי כדאמר' בימא גבי כה"ג ב"הכ *
א"כ רבא דשמי ליה בין פסח לשאר קרבנות ציבור דאמר כחאן לא כר"י ולא
כר"ש * וי"ל דלמאי דמסיק דה"ה דלמ"ד שם א"ת שאלו ה"ה צ"ך להגיה הברייא מאס אידן פירא
מחסא דה"ה אין מעברין כו' ואם שציברוהו מעוברת ר"ה אין מעברין ודחי
מעשה כו' ופר"ך א"ת ר"ש היינו ת"ק אומר רבא לכתחלה איכא בינייהו חנה א"ת
את השנה מפני העומאת לכתחלה רש"א מעברין * ואיכא למידק דבשלמא לר"י
ה"ע דאין מעברין אפי' בדעבד כיון דה"ה העיוור שלא לצורך כלל כיון דעומאת הותרה
היא גבי פסח ולר"י דס"ל עומאת דחיה היא מעברין אפי' לכתחלה כדי שיהא
שבות להיטור ולעשות את הפסח בעברה * אלא ת"ק דא"ת אין מעברין לכתחלה ואם
עיוור מעוברת מאי ס"ל אי עומאת דחיה היא אפי' לכתחלה נמי וא"ת הותר דעבד נמי
לא דהא ה"ל העיוור שלא לצורך כלל * ובש"כ י"ל דה"ע דת"ק דס"ל עומאת הותרה
היא בכל קרבן ציבור אלא דגבי פסח כיון דא"ת בא פסח א"ת לכל ישראל בשותפות
כקרבן יחיד דקביע ליה זמן דמי דכ"ע מודו דעומאת דחיה היא כדאמר' דה"ה
גבי חילו של אהרן דא"ת דקביע ליה זמן כיון דקרבן יחיד הוא מהדרין אטעורים וא"ת
מדרבך הוא דלאו מה"ת למ"ד הותרה אפי' בקרבן יחיד הקבוע לו זמן נמי
הותרה וכמ"ש לקמן וכיון דמן החזרה הותר היא לגבי פסח משום הכי
אין מעברין לכתחלה ומ"מ כיון דמדרבך דחיה היא א"ת שציבר דעבד מעוברת *
ואל תתמה כיון דמן החזרה הותר הוא וא"ל לעבר א"ת שציברו אפי' מעוברת הא
קא שריק חזן בפסח דכה"ג אמריהם לרבא דא"ת שציברו וקידשו ביום ל' של אדר
בטל העיוור מדרבך משום דמפריא דרשק בהלכות פסח ודילמא א"ת לזנוי
בחזקת א"ת דמן החזרה מעוברת אלא י"ש כח להכמים בזה * ובה"ה שמתא
גופיה פירש"י הא דחוקיה עיבר את השנה מפני העומאת שנתמא בעט"ס בתי
אחו אביו * א"ת דעומאת עכו"ם אינו אלא מדרבך כדאמר' ר"פ ר"ע (דף כד) אין
דכבר גורו עליה אר"ש א"ת מפני העומאת שציברוהו מעוברת ומפני מה ביקש רחמים
ע"כ כו' אלא א"ת אפי' בעומאת דרבך נמי א"ת שציבר מעוברת למ"ד עומאת דחיה
היא ולא היה צריך לבקש רחמים ע"כ כ"ש בעומאת דאורייתא ודחי דרבך א"ת
שציבר מעוברת * וא"ת דאמר' דה"ה ר"ש היינו ת"ק ואמר רבא לכתחלה
א"כ לפ"ז א"ל הא דמעברין לר"ש לכתחלה לאו אטעורים דרבך כעובדא דחוקיה
מירי דכיון דא"ת אלא מדרבך לכ"ע אין מעברין לכתחלה * אלא אלא מעברין
מפני העומאת דת"ק דמירי מעומאת מת דאורייתא קאי דמה"ת דחיה היא
לר"ש אבל בעובדא דחוקיה דעומאת דרבך היא אפי' לר"ש אין מעברין והיינו
דנקט ר"ש בברייא קמייתא א"ת מפני העומאת שציבר מעוברת לשון דעבד לכתחלה
אין מעברין מפני עומאת דרבך ולא היה לו לחוקיה לעבר לכתחלה אפילו לר"ש
א"ת דעומאת דאורייתא ס"ל לר"ש דמעברין לכתחלה דעומאת דחיה היא מן
החזרה ודלא כח"ק דס"ל עומאת הותרה היא אלא דגבי פסח דחיה היא מן
הילכך א"ת לכתחלה וא"ל לחזק כמו שפירש"י לר"ש מעברין לכתחלה וא"ת
דאמר

חייב בש"ר ולא נעבד הא דא"ת ראו לביה לכ"ז שבין עיניך יהיו שמים * ש"מ
דא"ת בודאי אינו ראו לביה לכ"ז שבין עיניך יהיו שמים כגון באין לו זרוע נמי
אין הכולה מעבדת בו וא"ת ש"פ שאין ראו לתש"י חייב בש"ר * ונעמא דמילתא דלא
אמרין בהא כל שאינו ראו לביה ל"ל דה"ע משום דלא אומר תורה שיהא של יד
שייך לשל ראש לאמה מנה מן המוכר בשענת מסך הנחת של ראש יהיה גם של
יד עליו משום לתא דידה של ראש ולא תליא רחמנא זה בזה כלל כמו מלות צינת
ותפילין שכל חד מנהו בפ"ע היא ולא מישך שייכא להדרי כלל אלא דא"ת שיהיה
מוצחין עליו להא מילתא לבד קפיד רחמנא שכו"ז שבין עיניך יהיו שמים ויחלוץ ש"ר
קודם ולא למידי אחריו * הלכך כ"ל שמי שאין לו זרוע מניח של ראש לחוד ומברך
עליו והא דתניא אין לו זרוע פטור מן התפילין בש"י לחוד מירי אבל בש"ר חייב *
אחר שכתבתי כ"ו מלאכה בשלישי הציבורים בה"ת שכתב ע"ש ר"י א"ז אין לו זרוע
שנחתה הורע השמאלית למעלה מן הקיבורת פטור מחפלה של יד ע"כ * הרי
שלא פטור אלא מתפילין של יד ומשמע אבל בחפלה של ראש חייב וכמ"כ כ"ל :

ריני תפילין סימן רח

שאלה * אם תפילין אסורין בהיסח הדעת או לא א"ת ש"מ אסורין בהיסח הדעת
א"ת דבר נקרא היסח הדעת וא"ת יש שיעור לדבר או לא :

תשובה * ע"ד היסח הדעת בתפילין בשפ"ג דמנחות (דף לו) אמרי' אמרי' א"ת רבה
בר רב הונא חייב אדם לשמש בתפילין בכל שעה ק"ו מנין שאין
בו אלא אכזרה א"ת אמרי' חור"על מצחו תמיד שלא יסו' דעמו ממנו תפילין ש"ס בזה
אכזרות הרבה עכ"ל * וכתבו כל הפוסקים ו"ל כרבה בר רב הונא * וק"ל דפ"ק
דיומא (דף ו') אמרי' איתמר עומאת המת רב נתן אמר הותרה היא בציבור ורב
ששת אמר דחיה היא בציבור ומסיק הגמ' כתנאי דתניא צ"ך בין שישנו על מצחו בין
שאינו על מצחו מראה דר"ש ר"א עודנו על מצחו מראה אין עודנו על מצחו אינו
מראה א"ל ר"ש כה"ג ב"כ יוכיח שאין עודנו על מצחו ומראה א"ל ר"י הגה לכה"ג
ב"ה כ"ש עומאת הותרה בציבור * מכלל דר"ש סבר דחיה היא בציבור ומפרש הגמ'
עומאת דר"ש דכתיב תמיד לרצון מאי תמיד איתא תמיד על מצחו מי משכחת לה
מי לא בצי למיעל לבית הכסא מי לא בצי מניס אלא תמיד מראה הוא * ופר"ך
לר"י נמי הא כתיב תמיד כדכרבה בר רב הונא דאמר חייב אדם לשמש בתפילין כל
שעה כו' תפילין כו' עכ"ל * ומשמע לר"י שדרים לתמיד מראה הוא דא"ת וא"ת
שא"ת על מצחו תמיד מראה לית ל"שלא יסו' דעמו ממנו דאי דרשת הא לא תדרש
הא * והא דתקשי' ליה ר"ש לר"י כה"ג ב"כ יוכיח ושי' ליה הגה לכה"ג ב"ה כ"כ
עומאת הותרה לו בציבור מכלל דכ"ע מודו דכה"ג ב"ה כ"כ עומאת הותרה לו
אלא דלר"ש מחמת רצו צ"ך הוא דא"ת על פי שאינו על מצחו מראה ולר"י משום
דעומאת הותרה לו בציבור * וכיון דקיימא לן עומאת דחיה היא בציבור וכמו
שפסק הרמב"ם בפ"ד מהלכות ביאת מקדש וכן פי' הרשב"א בתשובה וכו' עיקר
וכמו שאזכיר לקמן * וכיון דעומאת דחיה היא בציבור וצריך רצו צ"ך ע"כ הא
דכה"ג ב"ה כ"כ מראה ש"מ א"ת על גב דא"ת ולא שלא יסו' דעמו ממנו * ומעתה אין לנו אסור
דחיה לתמיד מראה הוא דא"ת ולא שלא יסו' דעמו ממנו * ומעתה אין לנו אסור
היסח הדעת אפי' בצ"ך וכו' בתפילין שכל עומתן לא למדנו לאסור בהן היסח הדעת
אלא מק"ו מנין וכיון דבצ"ך לא נאסר בתפילין מנין לו לאסור וא"כ אמאי פסקו
ז"ל דחייב אדם לשמש בתפילין כ"ש משום היסח הדעת כיון דאפי' בצ"ך לא נאסר
היסח הדעת תפילין לכ"ש * וביתר ק"ל על הרמב"ם בזה שפסק עומאת דחיה
היא בציבור ובפ"ד מה"ת כתב חייב אדם לשמש בתפילין כל זמן שהן עליהן שלא
יסו' דעמו מהן אפי' רגע אח' שקדושן גדולה מנין שהצ"ך אין בו אלא שם אח'
ואלו יש בהן כ"א שמות של הו"ה בשל ראש וכמותן בשל יד ע"כ * והמה חרתי
דסתור אהדרי * ועק"ל שהרמב"ם פסק שם בפ"ד מה"ת ביאת מקדש ואין הצ"ך
מראה אלא בזמן שהוא על מצחו שנאמר והיה על מצחו תמיד ע"כ * ותימא חקשה
לרדיה כה"ג ב"ה כ"כ יוכיח והרי הוא וז"ל פ' עומאת דחיה היא בציבור שוב מלאכי
בכ"מ שכתב בשם הר"י קור' קום דאיכא למידק דבגמ' אקשו לר"י ושי' דקסבר
עומאת הותרה בציבור ומאחר שפסק רבי' עומאת דחיה בציבור והי' תרתי
דסתור ותירך שסובר רבי' שאלתה קושיא אינו מוכרחת לומר כן * ותירך לו כן
לרווחא דמילתא ע"כ * ואינו יודע כיון דר"י ור"ש משבוע לקושיא מאן חשיב ומאן
ספין ומאן רקיע לומר שאין זו קושיא מוכרחת :

ועתה אפרש דמנא אמינא לה דעומאת דחיה היא בציבור חדא דק"ל הלכה
כר"ש באיסור לגבי ר"י ועוד דפ"י ב"ר גולין (דף פט) ס"ל לר"ת ור"י
דעומאת דחיה היא בציבור לגבי פסח ומה"ע אמר אהא דתנן דה"ה חסידים אפי' ישראלים
כהנים טהורים וכלי שרת עומאים יעשו עומאת דדווקא שנתמא הסבין בט"מ
כו' אבל נעמא הסבין עומאת שר' כו' מוטב יאכל עומאת בשל בללו ולא
יאכל לבשר עומאת הנוץ שהוא בכרת ואפי' רבא דפליג דה"ה חסידים וכלי שרת
נמי עבדי לאו משום דס"ל עומאת דחיה היא בציבור אלא משום הקיפא דקרא
דאיתקש עומאת הנוץ לעומאת בשל דכתיב והבשר אשר יגע בו * ולעולם ס"ל
עומאת דחיה בציבור דאל"כ ל"ל למילף מהקישא * ועוד דפ"ג דנבחים (דף לג)
קאמ' הגמ' בהדיא מכלל דתרווייהו ס"ל כלומר אב"י ורבא עומאת דחיה היא בציבור וגבי
פסח קאי חסידים וכו' דס"ל דכל הגי' אמוראי וגם אב"י ורבא דתירא מנהו עומאת
דחיה היא בציבור ואין הלכה כר"י לגבייהו דא"ת הותרה בציבור * והא ל"ל דס"ל
לפוסקים ו"ל כסדרת החסידים בפ"ק דיומא (דף יב) דמקשה הגמ' דה"ה ועד שאלתה

דא"ר יהודה און מעוברת אחר איהו מעוברת וז"ל לכתחלה ע"כ • ולמש"כ ח"ש
טפי דהא דא"ר שם אס מה"ט עיבר לישנא דעבד אשודא דחוקיה קאי והא דאמר
רבה ותל"ה דאפי' לכתחלה מעברין בטומאה מת דאורייתא קאי :

ואת"כ מאי קאמר ר"ש אלא מ"מ ביקש רחמים על עצמו לימא דמחאי
טעמא ביקש רחמים על עצמו שאין מעברין לכתחלה והוא עיבר לכתחלה
בטומאה דרבנן שהרי אפי' למאי דמסיק שביקש רחמים על עצמו מפני שעיבר
ניסן בנסן הא אמרי' התם לר"ג שחם עיברו וקידשו מקודש ומעובר בדעבד אלא
כיון דאין מעברין לכתחלה ביקש רחמים על עצמו אפי' דאס עברו מעובר א"כ
הל"ל שביקש רחמים על עצמו שעיבר מפני טומאה דרבנן לכתחלה אפי' דאס
עבר מעובר • וי"ל דלמאי דקאמר שעיבר ניסן בנסן דהיינו ביום ל' של אדר
ועבר אמימרא דרחמנא דכתיב החודש הזה לכם זה ניסן ואין אחר ניסן וביס
ל' של אדר הואיל וראוי לקבוע בו ניסן קרינן ביה ואין אחר ניסן א"ש דאפי' דאס
דאס עבר מעובר כיון שער על דברי תורה ביקש רחמים על עצמו אכל אי אמר'
שעיבר מפני הטומאה אפי' שאין ראוי לעשות כן לכתחלה הואיל וטומאה דרבנן
היא • מכל מקום כיון דאס עבר מעובר בדעבד וגם לא עבר על דברי תורה
בהא שעיבר לא היה צריך לביקש רחמים ע"כ • ולפי מה שפי' רבא דאמר גבי פסח
טומאה דחיה היא וגבי שאר קרבנות צבור הותרה היא כת"ק דהאי ברייתא ס"ל
ועוד נ"ל הא דאמר התם באילו של אהרן אפי' דקביע ליה זמן כיון דיחיד הוא
מהדרין וטומאה דחיה היא אלא ע"כ אינו אלא מהדרין גוי' אטו קרבן יחיד שאין
קבוע לו זמן שאינו דומה טומאה • דאלת"ה אלא הא דטומאה דחיה היא באילו
של אהרן של י"ה כ"ה מה"ת הוא אפי' למ"ד טומאה הותרה היא • אכתי תקשה
אכ"ה ג"כ ביה"כ עד שאתה מפרשו מטומאה ביתו הפרישו מטומאת המת מאי
אמר' טומאה הותרה בציבור כדפי' רבא • הא מ"מ באילו של אהרן ד"הכ
טומאה דחיה היא • ועוד שהרי פרו של אהרן ד"כ נמי קרבן יחיד הוא כדתן
בפ"ב דתמורה (דף יד) א"ל ר"מ כלומר לת"ק דכ"ל קרבן ציבור דוחין את השבת
ואת הטומאה אכל קרבנות יחיד לא והלא פרי י"ה"כ וחבית כה"ג ופסח דקרבן יחיד
הוא ודומה את השבת ואת הטומאה ומסקין ביומא פ' הוציאו לו דת"ק נמי
מודה דפר י"ה"כ קרבן יחיד הוא ופי' טומאה דחיה היא מה"ת אלא אילו של אהרן
מטעמא דקרבן יחיד הוא ה"ג עד"ה מה"ת אלא פרי י"ה"כ מה"ט גופי' והרי עיקר
כפירת יו"ה"כ תלוי בפר כדאמר' בכולו מה' יומא א"כ הדא קושא דלכות' הפרישו
מטומאת המת משום פר כה"ג דטומאה דחיה היא אלא ועיקר הכפירה תלוי' בו
ול"ל הואיל וקרבן ציבור דיה"כ תלוי בפר כדאמר' בר"פ טורף בקלפי (דף מ) פר
משכב את השעיר דיו בקרבן ציבור ולמ"ד טומאה הותרה היא בציבור ה"ה
דהחיד היא אלא פר • דהא לימא דמ"מ דיו בקרבן יחיד לכ"ד • דאל"כ מאי
פריך ר"מ לת"ק והלא פרי י"ה"כ דקרבן יחיד הוא בו' דלימא שאני פרי י"ה"כ הואיל
וקרבן ציבור תלוי' בו דיו בקרבן ציבור אלא ודאי דאין דיו אלא בקרבן יחיד לכ"ד •
ועוד מאי משני ר"י לר"ש אלא דכ"ה ביה"כ ויכח שאין שורו על מנחו ומרגה הנח
לכה"ג ביה"כ טומאה הותרה היא בציבור אכתי תקשה כה"ג ביה"כ בשעת עבודת
פר ויכח שאין שורו על מנחו ומרגה בין על טומאת כהן בין על טומאת דם הפרי
אלא ודאי מאן דס"ל טומאה הותרה היא בציבור מה"ת לא שני לו בין קרבן ציבור
לקרבן יחיד הקבוע לו זמן כגון פר ואלו של י"ה"כ ומדרבנן הוא הא דמהדרין
באילו של אהרן וכיון דמדרבנן בעלמא הוא לא חשו הכהנים להפרישו מטומאת
מת משום פר ואלו של אהרן • שוב ראיתי להתוס' שכתבו אהא דאמר'
באילו של אהרן כו' ות"ל והא כולו מקרא נפקא לן בפ' כ"ג וידבר משה
את מושי' ה' הכחז קבע מועד אחד לכולן • מ"ש דיש מהן בהותרה בהם
טומאה ויש מהן דחיו' • וי"ל למ"ד טומאה הותרה היא בכולן הותרה מדאורייתא
אלא מדרבנן גזר אהא דהוי קרבן יחיד דלהדר' אטוהרין • ולמ"ד טומאה דחיה
היא בכולו דחיו' היא מדאורייתא ע"כ • הרי סבירא ליה נמי דמדרבנן היא הא
דמהדרין אטוהרים באילו של אהרן וכדפי' וכו' שכן ק"ו לפסח מצה שאין שאני
בא לציבור בשותפות מ"מ יותר קרוי קרבן צבור מפר ואלו של אהרן שח"מ הא כל
ישראל חייבים בפסח • וע"כ אפי' דלמ"ד טומאה הותרה היא דלגבי פסח דחיו'
היא מה"ת לא מדרבנן בעלמא (*) דלמ"ד טומאה הותרה היא בציבור א"כ א"כ
לרבא דס"ל לפי' החוס' דטומאה הותרה היא ע"כ הא דס"ל בוצחים (דף לב) טומאה
דחיה היא לגבי פסח א"כ דמה"ת היא אלא מדרבנן בעלמא הוא דחיו' גביה •
וזה מן התימה דע"כ התם מה"ת קאמר דס"ל לרבא דטומאה דחיה היא אלא פסח
דאמר' התם אר"י ש"מ מדעולה דאמ' התם ב"הא • במקל' שניה ביאה ואפי' ה'
אמ' מוצר שחל אמיני שלו בצ"פ ורואה קרי בו ביום ועצל מכנים ידיו לבראות •
רובן טמאי מתים ונעשו זבין הואיל והותרה לטומאתן הותרה לויבתן ותקשה
אב"י לר"י מי דמי מוצר היתירא הוא הואיל ואיטרי אשטרי טומאה דחיה היא
להא אידחי להא לא אידחי א"ל רבא אדרבא איפכא משתברא מוצר היתירא
הוא להא אשטרי להא לא אשטרי טומא דחיה היא מה לי חד דחיוי מה לי שתי דחיוין
מכלל דתרווייהו ס"ל טומאה דחיה היא בציבור וכו' דס"ל לרבא דבמקום היתירא
לא אמרי' הואיל ואשטרי אשטרי ואפי' אמ' לדידיה ברובן טמאי מתים ונעשו
זבין הואיל ואשטרי אשטרי משום דטומאה דחיה היא לגבי פסח ש"מ דחיה
היא מה"ת דלמ"ד מדרבנן אכל מה"ת הותרה היא כיון דבהיתירא לא אמרינן
הואיל וכו' משום דרבנן תיקנו טומאה דחיה היא אלא פסח להחמיר נמא להקל

ולחמיר איסור כרת של טומאת ויבה משום האיל • והרי שורת הדין טומאת המת
הותרה כאן ול"ל בה האיל לרבא וא"כ טומאת ויבה במקומה עומדת ואיני נדחת
בשביל פסח • ומהתימה על החוס' שדיעו הא דפסח לאילו של אהרן דבסמוך
הרי הם ז"ל עצמם פי' דהא דאמר למ"ד טומאה הותרה היא דלגבי דחיו' הא
מטעמא כיון דיחיד היא אינו אלא מדרבנן וא"כ ה"ה לגבי פסח הא דאמר' דחיה
היא אינו אלא מדרבנן א"כ אמאי אמר רבא בוצחים דאמר' הואיל להקל • הילכך
נ"ל דהעיקר כפי' דהא דל"ד בימא זאת אומרת טומאה הותרה היא זאת אומרת
קאמר ולי' לא ס"ל אלא ס"ל טומאה דחיה היא וכדמוכח הריא דוצחים • הרי
נחבדר לנו דלמ"ד טומאה הותרה היא בציבור גבי פסח נמי הותר מה"ת מק"ו דפר
ואיל של י"ה"כ וכדמוכח נמי מההיא סוגיא דסנהדרין לפי ב"ה וזכמ"שכ ואפשר
לגבי פסח מדרבנן נמי הותר ולא דמי לאילו של אהרן דכיון דיחיד היא מהדרין
דשאי פסח דכיון דכל ישראל חייבין בפסח דמי לשאר קרבן צבור בהא • **וא**ת"כ
מ"ט דת"ק דפ"ק דסנהדרין דא' אין מעברין מפני הטומאה ואם עבר מעובר אי
ס"ל טומאה דחיה היא לעבריה לכתחלה ואי ס"ל טומאה הותרה אפילו בדעבד
נמי לא וי"ל דס"ל טומאה דחיה היא ואפי' אין מעברין לכתחלה הואיל דאפי' ה'
ראוין לעשות את הפסח בטומאה אפי' טומאה דחיה היא מה"ת • ובהאי
סברא פלגי' ר"ש ות"ק ר"ש ס"ל הואיל ודחיו' היא מה"ת מעברין אפי' לכתחלה
ולת"ק כיון דמ"מ ראוין לעשות פסח אפי' בטומאה אפי' שדחיו' היא ולא הותרה
אפי' אין מעברין לכתחלה אכל אס עבר מעובר כיון דמ"מ דחיו' היא ולא הותרה •
וה"נ משמע לי מדברי הרמב"ם שהרי בפ"ד מה' ביאת מקדש פסק כמ"ד טומאה
דחיה היא בציבור מה"ת בין בשסח בין בשאר קרבן צבור ואלו ב"ד מה' קידוש
החודש כ' אכל אין מעברין השנה כו' ולא מפני הטומאה כגון שהיו רוב הקהל או
רוב הכהנים טמאים אין מעברין את השנה כדי שיהא להם פנאי לעשר ויעשו
בטורה אלא יעשו בטומאה ואם עבר את השנה בפני הטומאה ה"ו מעוברת ע"כ
ש"מ כדאמרן • ומה שמסייעו החוס' שם ביומא וכו' דלימא טפי הא דאיערך
למידק התם מכלל דתרווייהו ס"ל כלומר אב"י ורבא דטומאה דחיה היא בציבור
דמ"מ בהאי דיוקא אלא משום דרבא ס"ל הכא דטומאה הותרה היא איטריך
למידק התם דאפי' מודה הוא בפסח וש"מ דשני דשנין דשנין דשנין דשנין
באילו של אהרן דאפילו למ"ד היתירא היא מ"מ בקרבן יחיד כמו אילו של אהרן ופסח
אפי' דומא קביע ליה ודחו שבת וטומאה מודה הוא דמהדרין אטוהרים ע"כ •
אין מזה ראייה לדבריהם דאיעריך למידק התם דס"ל לרבא דטומאה דחיה היא
מכלל דהאי זאת אומרת טומאה הותרה דקאמ' במסכת אהא זאת אומרת ולי' לא
ס"ל • והכי נמי משמע בפ' כ"ג גבי כלי שרת טמאים יעשו בטומא' דקארי' ו
דבעמא סכין בטומאת שרץ לא עבדי בטומא' משום דטומאה דחיה היא ורבא
פליג עליה ומייתי מקרא דהפי' נטמא סכין בטומא' שרץ יעשו בטומאה ואי הוי
ס"ל דמה"ת טומאה הותרה היא ל"ג לחייו הא מקרא : אס לא שדחך ותאמר
דלדבריו דר"ת קאמר דאית לי' טומאה דחיה היא מה"ת מ"מ עבדי נמי טמאים
מרבויא דקרא מהקישא • ונ"מ לרבא גופיה צריך נמי ה"ה הקישא להא דליף רבא
מהאי הקישא בפ' דוצחים (דף לד) לענין טהור שאכל בשר • טמא לפני וריקה
דאינו לוקה • דזה דוחק • גם אין נראה לחלק בין פסח לשאר קרבן צבור דמ"ד
טומאה הותרה בציבור מ"מ בפסח מודה דחיו' היא מה"ת משום דלא קביע ל' וימא
כ"כ שהרי יש לו תשלומין בפסח שני ועיקר דחיות שבת וטומאה תליא בהא מה
שקבוע לו זמן כדתן ברפ"ג דתמורה (דף יד) ומייתי לה לקמן בפ' הוציאו לו
(דף מט) וא"ל דמה"ת עד"ה אלא פסח משא"כ בשאר כל הקרבנות דחי עבר יומא
בעל קרבנו • דהא לימא דרוב ציבור לא עבדי בשני דמוכח בהדיא בפ' כ"ג
(דף פ) גבי הוי • שלישאן זבין ושלישאן טהורין ושלישאן טמאי מתים א"כ ברוב
ציבור טמאים א"ל לומר דטומאה דחיה היא משום שיש לפסח תשלומין בפ"ס דכיון
דלא עבדי בראשון רובה לא מצי עבדי בשני נמי א"כ פסח זה חין לו תשלומין ודמי
לשאר קרבן ציבור הקבוע להן זמן ואי טומאה הותרה בהן ה"ה דהותר בפסח זה
כיון דאין לו תשלומין אפי' למ"ד טה"ה בציבור גם בפסח הותר מה"ת • וא"כ
כל הני אמוראי דאית להו טומאה דחיה היא בפסח מה"ת ה"ה לכל קרבנות ציבור
נמי • גם לדברי אב"י כס בוצחים מסתברא דס"ל עד"ה מה"ת דאל"כ מאי
אקשה ליה לר"י מי דמי מוצר היתירא היא טומאה דחיה היא כו' כיון דמה"ת
טומאה נמי היתירא הוא מ"ל דהעמידו דבריהם במקום כרת לומר דחיו' הוא
ומה"ט ל"ה הואיל הרי מצינו חוקן מוצר וביט הפרס דלא העמידו דבריהם במקום
כרת כדאמר' בש"פ האשה (דף נב) ע"כ כחבתי בחיזוי • והכי נמי משמע
מסתמא דגמרא בפ' כ"ג (דף עו) גבי הא דתנן ה' דברים באין בטומאה ואין
נאכלין בטומאה כו' דקאמר סברה דלכ"ע טומאה דחיה היא בציבור ובעי צון
לרשות דליכא תנא דשמעת ליה דאמר טה"ה בציבור אלא ר"י ודחיק הרבה בזה
אמא לא ניח' לה לסתמא דגמ' לאוקמי למתני' כו' דע"ה בציבור דחיה היא ולית
הלכת' כוותיה אמא בשאר ק"ו נמי ק"ל להגמ' דטומא דחיה בציבור • ואמר שם
דברי החוס' ז"ל ולא נשאר לנו מדבריהם שום דבר ותרופה לקושא שהקשינו על
דברי הפוסקים וז"ל א"כ קושא דידן במקומה עומד דאמאי פסקו ז"ל כרבה דתמיד
דליץ אחי לשלא יסוה דשמו ממנו ותפילין ילפינן בק"ו מיניה הא ע"כ תמיד דאין
לתמיד מרגה הוא דאחי דכה"ג ביה"כ ויכח • דע"כ צריך ראי' צון כיון דק"ל
טומאה דחיה היא בציבור • וג"ל דלמ"מ דכיון דהאי מיתירא דרבה בר"ה דא"כ

שאנת אריה דיני תפילין סימן לח למ

ע"כ • ונ"ל דהא דר"י פליג אההיא ש"י הרמב"ן בס' ת"ה • ומצינו הטור י"ד סי' ש"ח ומיבני' ליה לאכל לאחובי דעתו ולכון לנו לתפילין שלא יסח דעתו מהם הילכך מנה להו בישוב דעתו אכל בשעת כיוונוספד לא מנה להו ע"כ • והר"י בשעת כיוונוספד של האכל אין כאן שחוק וקלות ראש • אדרבה באותו שעה הוא עומד בטובד ראש ובהכנעה ואפ"ה אסור להניח תפילין משום היסח הדעת • ובודאי אין שום טעם לחלק בין היכא שכבר מונחים עליו לבא להניח באותו שעה לענין היסח הדעת ומה שאמורים משום הס"ה בנא להניח בתחילה ה"ה אם הניח כבר נמי אסורי' משום היסח הדעת ועוד דבשעת הנחה לא שייך היסח הדעת שהרי עוסק בהנחתו ומתעמק בן • והדבר ברור שמה שמצינו הרמב"ן הילכך מנה להו ט' היינו אפי' במונחים עליו כבר חולק להו ונא' לא מנה להו דקאמר היינו שאין מניח להיות עליו אלא חולק ליווה פשוט • ותימה לי על הטור שבי"ד העתיק דברי הרמב"ן ובא"ח סי' (מד) כתב אסור לישן בן • אפי' שינת ערפי כשאומן בידו אבל כשהו בראשו פורס עליהן סודר וישן בן שינת ערפי • ולא הו היסח הדעת אלא כשעומד בשחוק ובקלות ראש ע"כ • והס' דברי ה"ר יונה והמה חרתי דסארי' אהדדי • והרמב"ם כתב בפ"ד מה"ל מלעגד ומי קאין דעת מיוסבת ונטוה עליו פטור מן התפילין שהמניח תפילין אסור להסח דעתו מהן ע"כ • והרי אין אלו עומדין בשחוק וקלות ראש אדרבה עומדין בהכנעה וכבוד ראש ואפ"ה פטור הרמב"ם מן התפילין משום הס"ה הלמה כל כה"ג היסח הדעת מיקרי לדעתו ו"ל וכדברי הרמב"ן ושלא כדעת הר"י ומתחילה על הטור גם מזה שבא"ח סי' ל"ח העתיק דברי הרמב"ם אלו וכן סותרין דברי הר"י שהעתיק בסיומן מ"ד • ולענין הלכה נ"ל דכל היסח הדעת אסור בחפ"י אפי' אינו עומד בשחוק וקלות ראש כד' הרמב"ם והרמב"ן ושלא כד' הר"י וכמ"ש לפנינו בדרישות פ"ד • והנה ע"ד הרא"ש בשם הר"י ק"ל דאם אינו נקרא היסח הדעת אלא בעומד בשחוק וקלות ראש לתוך ח"כ מאי חייב למשמש בחפ"י משום היסח הדעת דקאמר רבה בר"ה משמח וז' אינו יודע מה עושה כיון דכלא קלות ראש אפי' מסוה דעתו מהם ל"ל בה • ובפ"ג דיומא (דף ג) אהא דארי' דהס' אין מעבירין על המטה וא"ר עלה ש"מ מדר"ל עבדי דרשא אטוטפתא אסור היכא עבדי מדרשא לטוטפתא ופי' הוסי' וכן הרא"ש גופו בשם ר' אלי' דלענין משמח איירי דחייב אדם למשמש בחפ"י כ"ש ק"ו מנין והשתא קאמר דבשל יד משמח בתחילה משום דפגע בהו ברישא ואח"כ מתעמק בשל ראש וכ"כ הטור בא"ח סימן כ"ח וימשמש בהם כל שעה וימשמש בשל יד תחלה ואח"כ בש"י ע"כ • ולדבריהם אם אינו עומד בקלות ראש אפי' שאין דעתו עליהם אין זה נקרא היסח הדעת ומשמש ל"ל יובס"ד דסוכה (דף מ) אמ' רבנן דבי ר"א כל אימת דמשמש בהו מברכי' ואחפי' קאי ופי' הוסי' משום דמטה למשמש בהן שלא יסח דעתו וכתב הב"י בא"ח סימן כ"ח שפ"ס' החרומו וסמ"ג ונ"י וכ"כ מפירש"י • הרי שהמשמש מנהו היא ומברכי' עליה ולר' הר"י והרא"ש אין מקום לזכרה זו אלא שבו י"ל דהרא"ש סי' ה' דרבנן דר"א בשם ר"י כשמשמש בהן להחזיר למקומו אם נשמשו ממקום הנחתן וכ"כ הט"א"ח בסיומן כ"ה ואפ"י נשמשו ממקומו וממשמש בהם להחזיר למקומו צריך לברך א"כ אין זה ענין למשמש על היסח הדעת מ"מ לפי' הוסי' ופי' הוסי' ליתא לר' הר"י והרא"ש וכתב"כ אבל עדין קושיא ראשונה במקומו עומדת לדברי ר"י והרא"ש משמח זה מה עיבדו • ונ"ל דה"ל כיון דהפי' אסורים בפיסח הדעת של קלות ראש הילכך חייב למשמש • בהן תמיד שלא יסח דעתו מהן וישבת מחפ"י עליו ושם יבא לידי קלות ראש ע"י טכחה ולפיכך מותר לישן בהן ואפי' דמסח דעתו מהם ל"ל בה כיון דא"א בשינה לבא לידי קלות ראש • וכן בעסוק במלאכתו רחוק הדבר לבא לידי קלות ראש ואין צריך למשמש בהן לדעתם ו"ל ובהרי נחא אהא דאמר' בפ"ק דשבת (דף י) תנא דר"י יוצא אדם בתפילין ערב שבת עם חשיכה מ"ט כדרכה דאמר חייב אדם למשמש בתפילין כ"ש שלא יסח דעתו מהן מדבר דכ"י • והרי לדעתם ו"ל תקשה כיון דאין איסור אלא קלות ראש אבל הס"ה ל"ל בה א"כ אכתי ניחא שמה ישנה ויאל בהם משחשיכה • אבל למש"כ א"ש דמ"מ חייב למשמש בהם כדי שלא יסח דעתו מהם ויבא לידי קלות ראש מדבר דכ"י • וראיתי בד"מ בא"ח סימן רכ"ב ש"י אהא דתנא דר"י ונ"ל דהבא משמע דאסור להס"ד מן החפ"י כלל • ולגיל סימן מ"ד לא מיקרי הס"ה אלא קלות ראש • ונ"ל דה"ק הוואיל ואסור להס"ד מהם בקלות ראש לכן נזכרן ומסלקן בשבת ע"כ • ואין טעם לדבריו ואולי כיוון למש"כ אלא שפגע לשון לא משמע הכי • אבל מ"מ פ"י הר"י והרא"ש רחוק מפשט הסוגיא שהרי מחמיר דגבי צ"ק ילפינן שלא יסח דעתו מהם ומשמש שלא ישבת כלל מנין שכל מנח ונ"ה הוא ולא משום בן • שמה יבא לידי קלות ראש • ועק"ל ל"ל דכתב רחמנא גבי צ"ק תמיד לשלא יסח דעתו ממנו ואם לא קרי הס"ה אלא בעומד בקלות ראש הרי להרבה גדולים אסור לכו"ה להניח הצ"ק על מנחו אלא בשעת עבודה ואפ"י בהן קרינן שאין עליו צ"ק שרי בקלות ראש בשעת עבודה • ואפ"י למ"ד דבבב"מ אפי' שלא בשעת עבודה שרי להניח צ"ק עליו מ"מ קשה לי ל"ל דאסור קלות ראש משום צ"ק שכל מנחו חפוק לו דכלא"ה אסור לנטב קלות ראש בבב"מ מה"ל דכתיב ומחמדי' תיראו וכדלית' בפ"ט דברכות ובפ"ק דיבמות (דף ו) ואפי' למאי דפי' הוסי' בפ"ג דקדושין (דף ס') שומע לכה"ג להניח הצ"ק על מנחו אפי' במדינה לא מחמיר שבת הכתוב לתוהר שלא ינהג קלות ראש בציץ

(כי)

אדם למשמש בתפילין מייתי' לה הס"ס במנחות בספ"ג ובפ"ק דשבת (דף יב) גבי קא דתיי דבי ר"י הס"ס יוצא אדם בתפילין ע"ש עם חשיכה מ"ט כדרכה דחייב אדם למשמש בתפילין כל שעה כדי שלא יס"ד מהם מידבר דכ"י בסמנא בלי מסלוקת ודאי הילכתא פסיקתא היא • ועממא אפי' דדרשין להאי תמיד דגבי צ"ק לשלא יסח דעתו ממנו מ"מ איכא נמי למילף בין שיטתו על מנחו בין שאינו על מנחו מרנה ולאו מחמיר ילפינן לה דהא תמיד מיבני' לו שלא יסח דעתו ממנו אלא משום דאמר הס"ס ביומא מ"ט דר"י דכתיב על מנחו ונשא ואמר ור"ש דאמר תמיד מרנה הא כתיב על מנחו ונשא אמר לו ראו למנח מרנה שא"ר למנח א"ת לאפוקי נשבר הצ"ק דלא מרנה • ולר"י נשבר הצ"ק מני"ל נ"ל ממנח מנחו ור"ש מנח מנחו לא משמע לו • הרי בין ר"י בין ר"ש אי לא כתב רחמנא אלא חד קרא לנשבר הצ"ק דאין מרנה לחודיה קאפי' אבל אינו על מנחו בלא קרא יתירא מסבירא ס"ל דמרנה • דהא אפילו ר"י דרשין להאי תמיד דקרא לשלא יסח דעתו ממנו ולא לחמיר מרנה אפי' תמיד קרא לא יליף אלא לנשבר הצ"ק דאינו מרנה לחד אבל אפי' שאינו על מנחו מרנה • אלא דס"ל דתרי קראי איכא הכא משום דמנח מנחו משמע ליה ואפי' חד קרא למעוטי נשבר הצ"ק וקרא שני לאינו על מנחו דאינו מרנה • וס"מ דמסבירא בלא קרא יתירא אמר' דאינו על מנחו מרנה מהשתא אית לן למימר דר"ש נמי קרי' ס"ל דהא קרא דחמיר לשלא יסח דעתו ממנו הוא דאפי' דכל למעוטי במחלוקת עדין ואין לו לעשות מחלוקת חדשה בין ר"י ור"ש דלר"י אסור בהפסח הדעת ולר"ש מותר • אלא דכ"ע דרש' תמיד שלא יסח דעתו ממנו אלא דלר"ש כיון דמנח מנחו לא משמע לו ואין כאן אלא חד מיעוטי לנשבר הצ"ק לחוד הוא דאפי' אבל לאינו על מנחו כל כמה דל"ל מיעוטי יתירא מסבירא אמר' דמרנה • ולר"י מנח מנחו משמע לו א"כ איכא כאן תרי מיעוטי ומיעוט השני ע"כ לאינו על מנחו דאינו מרנה אפי' • ואפי' דבבב"מ הסוגיא אמר דהר"ש דחמיר לאינו על מנחו דמרנה הוא דאפי' וה"ל אמרין ור"ש דאמר תמיד מרנה הא כתיב על מנחו ונשא וס"מ דמסבירא בלא קרא אמר דאינו על מנחו אינו מרנה וא"כ י"ל הא דצריך קרא על מנחו ונשא לר"י לשאינו על מנחו שאינו מרנה היינו לבתר דכתיב תמיד לרצון דיותר משמע פשטי' דקרא דלתמיד מרנה הוא דאפי' מלמדרש ממנו לשלא יסח דעתו דאינו במשמש כ"כ • אבל אי לאו תמיד לרצון מסבירא אמר דאינו על מנחו אינו מרנה • ול"ל קרא להכי וא"כ ר"ש דאמר אינו על מנחו מרנה ע"כ מתמיד יליף לה • ואכתי לדירה ל"ל למידרש מתמיד שלא יסח דעתו ממנו • והיינו דפריך ור"י נשבר הצ"ק מני"ל וכיון דאיכא למימר על מנחו ונשא לנשבר הצ"ק אפי' תו ל"ל לאפוקי לקרא דחמיר מתמשכותיה דמשמע דתמיד מרנה אפילו אינו על מנחו מלמדרש' לשלא יסח דעתו ממנו קא אפי' דאינו במשמש כ"כ • ומשני נ"ל ממנח מנחו וא"כ על מנחו ונשא לשאינו על מנחו אינו מרנה הוא דאפי' ומתעמק שצ"ק לקרא דחמיר דאינו חזק ומוקי אנפשי' דלשלא יסח דעתו ממנו הוא דאפי' ולא לתמיד מרנה • דא"ל ל"כ דח"כ תקשה לר"י לא לבחוב רחמנא אלא תמיד ועל מנחו ונשא וי"ל דכל מנחו ל"ל בלא"ה על מנחו ע"כ דרשין לתמיד לשלא יסח דעתו ועל מנחו ונשא לשאינו על מנחו אפי' שלא נשבר אינו מרנה • דאס"ד לתמיד לשאינו על מנחו מרנה אפי' ועל מנחו ונשא לנשבר הצ"ק דאינו מרנה דא"כ לא לבחוב רחמנא לקרא דחמיר אלא על מנחו ונשא לחוד וע"כ על מנחו ונשא כי אפי' למעוטי נשבר הצ"ק וממילא אית לן למידק דווקא נשבר הצ"ק הוא דאינו מרנה אבל לא נשבר אפי' שאינו על מנחו מרנה דאי על מנחו ונשא לשאינו על מנחו דאינו מרנה קא אפי' ל"ל הא מסבירא ידעינן דאינו על מנחו אינו מרנה על מנחו ונשא ל"ל אפי' לנשבר הצ"ק הוא דאפי' דאינו מרנה וממילא אית לן למידק דנשבר הא לא נשבר אפי' שאינו על מנחו מרנה וע"כ כי כתב רחמנא לתמיד לשלא יסח דעתו ממנו אפי' וי"ל דכל מנחו לר"י דמשמע ליה ל"ל • וס"מ תקשה לר"ש כיון דמנח מנחו לא משמע לו ואין כאן אלא חד קרא דעל מנחו ונשא וע"כ למעוטי לנשבר הצ"ק הוא דאפי' דאינו מרנה דאס"ד דלאינו על מנחו דאינו מרנה הוא דאפי' ל"ל קרא הא מסבירא ידעינן דאינו על מנחו דאינו מרנה אפי' לנשבר הצ"ק הוא דאפי' ולמידק מיניה הא לא נשבר אפי' שאינו על מנחו מרנה היינו לבתר דכתיב תמיד לרצון דיותר משמע פשטי' דקרא דלתמיד מרנה הוא דאפי' נכחוב לא תמיד ולא וי"ל דמנחו אפי' למסלקא לר"ש נמי תמיד לשלא יסח דעתו ממנו אפי' • וא"כ עלה פסק הפוסקים כהוגן דהלכה קרנה בר"ה דתפילין אסורין בהסח הדעת וחייב למשמש בהן כל שעה ק"ו מנין •

דיני תפילין סימן למ

אחר שכתבנו בס' הקדוש שחפ"ן אסורין בהיסח הדעת ראוי לברר מה נקרא הסח הדעת הנה הרא"ש כ' בפ"י מ"ש אהא דאמר' (ב) בפ"ג דסוכ' הנכנס לישן ביום רצה חולק רצה מניח • ואפי' חז"ק שינת ערפי מותר והלא אסור להסח דעתו מהם ובשעה שמתעמק מנח שמוסח דעתו • והיה אומר ה"ר יונה תוהר דברי ר' משה ו"ל מנחו חפוק לדבר זה דודאי היסח הדעת לא הוי אלא כשעומד בקלות ראש ובשחוק אבל כשעומד ביראה ומתעמק ללרכיז אף על פי שעוסק במלאכתו ובאומנתו ואין דעתו עליהם ממש אין זה נקרא היסח הדעת דאלת"ה הליך יכול אדם להניח תפילין כל היום וכן נמי נתקנים אין כאן היסח הדעת כי הוא שוכח הכלי עולם ואין כאן קלות ראש

וכי בלא לין קלות ראש מי שרי הלך מיסר מורא שמים מעליו ועובר על פן תשכח
הח' ה' חלקי' כמבואר בדברי ר"ל במדרש . וחקן נמי במסכת אבות שחוק וקלות
ראש מרגילי' את ההלכה לדי ערוה ואשילו את' ל' דאין איסור קלות ראש מ'ת' אלא
מדרבנן בלבד כ"ל לנילוף דתפי' אסור' בהיסח דעת של קלות ראש מקי' . מלין
תיפוק ט' דנל"ה האור בקלות ראש מדרבנן אפי' בלא תפי' . שרי' הלי' קי' דיליף
היסח הדעת בתפי' . לאסור בקי' מלין אינו אלא מדרבנן דהא קי' פריבא הוא
דמא לנין שכן השב פגולו תאמר בתפי' שכן מחשפין עור כמ' שב החום' בימא שם
ופי' דהיו קי' במור מה'ת' אלא מדרבנן . וה'ק נהי דאיכא חומרא בלין עפי
מתפי' כפי' מ'ת' כיון דאיכא בתפי' ג' תשיבות וה עפי שיש בן אוכרות הרבה
סברה הוא שכן הדין יש לחכמים לתקן לתשמש בזה כ"ש ע"כ . והרי קלות ראש
בלא תפי' נמי אסור מדרבנן אפי' ש"מ דכל היסח הדעת אסור בתפי' דומיא לדין
ואסור להסח דעוה ומתבאר מהם ביומן עליו וכו' ד' קרמב'ס וסייעתו ומש"כ ר"י
שמדברי רבינו משה מנא ח' לדבר זה אינו יודע מאי קאמר שהרי ידוע שסתם
ר"מ שכתב ר"י הוא הרמב"ס והרי מדברי הרמב"ס מוכח איפכא וכתב' כל :
ועוד שהרי הרמב"ס כ' בפ' ד' תה' חייב אדם לתשמש בתפילין כ"ו שכן עליו
שלא יסית דעתו מהם אשילו רגבו ח' דקדושתן גדולה מקדושת האין שהלין און
בו אלה שם ח' ואילו יש בן ד' ח' שם של ח' בשל ראש וכמותן בש' ע"כ : והרי
נקבר דכל היסח דעת אסור בתפי' כדברי הרמב"ס והרמב"ן וסייעתם ו'ל וכן
כ"ל עיקר :

דיני תפילין סימן מט

אחר שנתברר בסיומן הקדום דכל היסח הדעת אסור בתפי' אכתי נשאר לברר
כמה שיור היסח הדעת דהא ל'ל להיסח הדעת היינו שלא יסיר מחשבתו
מהם כלל דהא דלוי קשיית ר' יונה הוקה ה'ל דא"כ הליך שנית ערואי מותר בתפי':
ועק'ל דא"כ תורתו ומלאכתו מתי נעשית שהרי מלכות כל היום ואיכא למ' לילה
נמי ומן תפילין ה'ל גס האין אפשר לכה'ג לעבור עבודה כיון שאסור להסח
דעת מן האין א"כ בע"כ יסח דעתו מן העבודה כי ח'ל לאדם לחשוב בב' דברים
כא' : ובשבת ר"פ מפנין (דף קנז) ח' פ"ח הוצרך דבר אחד אל מטרותיה ח'
ט' הלך ר"י ותלמידים כיון שהגיע לפתח ביתה תלך תפי' ברחוק ד' אמות וכנס
ומפ' עמא ממוס שלא יכנסו דברי קדושה במקום שומא הא לאו הכי לא היה
חולק אפי'ג דדבר מלכות היה בינו ובינה גדלת' וצריך לדבר בישוב הדעת וא"ל
להיות דעתו תמיד על תפי' כל תשך ומן שמשו הדברים בינו לבניה : וכיוצא
בזה מנינו משפס רבים שהיה לחכמים עסקים רבים עם גדולי מלכות ושאר
כ"א והיו תפי' עליהם : מ'ת' מדברי הר"ן למדתי תירץ לדבר שכ' שם בסוכה
אהא דרבנן דבי רב אשי כל אומת דממשמש בזה מברכי וו'ל שהיו מברכין עליהם
לשומר את התפי' כלומר מהיסח הדעת או כיוצא בזה ולא ידעתי למה השמטוה
מוסקי הלכות להא דרבנן דבי רב אשי : והאפשר דה"ט דלינאו הוי קי"ל בחוק
ד'ה שיור של זמן אדם חייב לתשמש בן אכל און לא קי"ל דהי' נבדך כ"ו
שמשמש בן אפשר שמשמש שלא בשעת חיוב ומלאט מברכין לבטלה ע"כ : ומלא
הא דאמר שלא יסח דעתו מכן לאו למימרא שהא דעתו עליהן כ"ו שמונחן עליו
אלא יש שיור וזמן קצוב לדבר שיותר מאותו זמן הקצוב לא יסח דעתו מכן ובחוק
אותו וזמן לא מיקרי היסח הדעת והדעת נוטה כן דלא ניתנה תורה למלאכי השרת
ואין אפשר שכל היום סולו תמיד יהיה דעתו עליהן וא"כ אפשר לכל אדם לומר
שאף ע"פ שמוסך בתלכתו ובשאר עסקיו שהא דעתו על התפי' שעליו מומן
לזמן הקבוע לשיור היסח הדעת וה'י"ל דשיור שנית ערואי שהחירו חכמים
בתפי' שהא כד' הילוך מאה אמה כדמפ' ההם בסוכה ה'ל שיור היסח הדעת
דבי שיור זה שרי ואין בו משום היסח הדעת ויותר מזה ה' שיור היסח הדעת
לאסור . ואל תחמה אס יש שיור לאסור היסח הדעת האין לא ביארו חכמים
שיורו כהדיא דכיוצא מנינו בר"פ שאל (דף קמח) ובר"פ המביא (דף ל) גבי
חוס' י"כ דהוי דאורייתא וה' נשי דיון אכלי ושתי עד שפסכה ט' וכתבו החוס'
משמע שיש שיור לחוס' י"כ מדרשטריך להפסיק מבש' דהא דה'ל לא ה' אוכלין
ממש עד שפסכה דעבדי איסורא מלאוריית' וכו' וצ"פ החוס' לא הוכר השיור כו'
ע"כ . וכ' שארי פוסקים נחלא למדט מכאן כד' מהלך מאה אמה עכ"פ אין כאן
משום היסח הדעת מד'תירו לו לישן בתפילין כד' מהלך מאה אמה : ואל תחמה
כיון דלפינן מתמיד שלא יסח דעתו מן האין ומיניה ילפינן לתפילין א"כ אין זמן
קבוע להיסח הדעת דאל"כ לא מיקרי תמיד וכדתנן במנחות (דף נט) גבי לחם
הפנים לרבנן אלו מושבין ואלו מניחים וטעמו של זה כנגד טעמו של זה שא' לפי' ח'
תמיד . דלאו בכ"מ ליטא דתמיד פי' שיה דמצי תמיד גבי תמידים דפי' מיום של
יום דאין מקריבים אלא ח' בבקר וחמה עד ד' שעות לר"י ועד חלות לרבנן כדאמר'
בר"פ תפלת השחר (דף טו) והשי' ב"ה וזמנו תאחר חלות עד הערב לרבנן ולר"י
עד פלג המנחה כדאמר החס' וכאמר תמיד בנרות ולרוב רבנותא לבד מהרמב"ס
און מנחה הדלקה ביום אלא בלילה בלבד ותפלת זמן ה' אחר תמיד וקשרת של
כ"ה כדאמר בר"פ ת"כ (דף נט) וה' תמיד ה' מלילה ללילה כמ"ש רש"י
בפי' התורה : וה' תמיד דגבי לחם הפנים גופיה לר"י שם במתני' דאמר אלו
גועלין ואלו מניחין אף ה' היתה תמיד ופליג את' ומפרש בגמ' דאמר"י וזה אינו
מקיים לפי' ה' תמיד שלא לין שלחן בלא לחם אלא כל תמיד ותמיד לאו למימרא

שינהג הדבר בלי השחק אלא תמיד באותו זמן הקבוע לו שלא יעבור זמן קביעו
תמיד לעולם . וכיון דתמיד נהג בזמנו ומעוד הזמן קבוע לעולם ואין מתקן זמנו
משמחה להיות פעם פחות ופעם יותר כל מה נהג בזמנו תמיד קרען בזה למילתיה
וה' זמן איסור היסח הדעת קבוע לעול' שצורך להסח דעוה מן האין יותר ממשך
זמנו ולעולם אותו זמן שיה שער אותו זמן אין בו משום היסח הדעת ורגז יותר
על אותו הזמן קרי היסח הדעת שער קרען בזה תמיד למילתיה . והא דפירש"י
התם גבי הא דישן אדם בתפילין שנית ערואי אכל לא שנית קבוע משום שמה שנית
בהם ולא ע' משום דיותר מדבי שנית ערואי איכא איסור משום היסח הדעת . ו'ל
משום דהזס תניא אוכלין אכילת ערואי חץ לסוכה ואין ישינים שנית ערואי חוץ
לסוכה מ"ט אר"ס גיירה שמה ירדס . א"ל אביי אלא הא דהציא יסן אדם שנית
ערואי בתפילין כו' למשם שמה ירדס . וס' לרס"י דאסור' היסח הדעת בתפי' אינו
אלא מדרבנן וכתב' כ' באי' הקדו' מ"ה לא פירש דהא דאסור שנית קבוע בתפילין
הוא משום היסח הדעת דא"כ מאי פריך אביי אמאי לא חיישין גבי תפילין לשמא
ירדס לאסור שנית ערואי כדחיישין לה גבי סוכה דלמא ש"ה דאיסור שניה חוץ
לסוכה איכא איסור' דאורייתא גוריון לה אכל גבי תפי' דאפי"אס ירדס אינו אלא
איסור היסח הדעת דרבנן ל"ג שמה ירדס . לפיכך פי' רש"י דאיסור שנית קבוע
בתפי' הוא משום שמה שנית בן דאסור משום ביוו משה דה"ל איסור' של תורה
כדאמר ר"י בפ"כ דשבת (דף קכז) אכסון דעלמא דס דהציא וספך וכסה שלא
יכסה ברגל שלא יהיו המלות בזויות עליו ויליף מניה החס דאסור להלות משום
כנגד ד' תוסה ולהשתתף מני סוכה כל ו' כ"ש שלא יפיה בתפי' ואפי' דכשינת
קבוע נמי הא' ו'ל דלמא לא יפיה ואכתי מאי פריך אביי מתפי' לסוכה הא שאני
תפי' דה"ט דל"מ לשמא ירדס דלמא לא ירדס ואפי' אס ירדס אכתי אפשר דלמ
יבא לירי איסור דלמא לא יפיה בהם אכל גבי סוכה אס ירדס ודאי עבדי איסורא
דאורייתא הלכך חיישין לשמא ירדס . ו'ל דתשמע ליה לאביי דתפי' נמי אס ירדס
קרוב לודאי שפיח בן שכן אורחא דמילתא ויביא לירי איסור של תורה . ותדע לך
דז"כ בהא חשדא דשמא ירדס בתפי' איכא למיחש לזי' של תורה דל"כ מאי מוכיח
אביי מדל"מ לשמא ירדס בתפי' דא"ל לו לבא א' לירי איסור דרבנן דל"מ לשמא ירדס
חוץ לסוכה דאס ירדס עבדי איסורא של תורה . אלא דה'י כדאמרן . ואת'
ואביי גופיה מיל' דעמא דא' שנית קבוע בתפי' הוא שמה שנית דלמא משום אי'
היסח הדעת דרבנן ומה"ט ל"ג שמה ירדס . ו'ל משום דהתם מוכח דאיכא חשדא
דא' של תורה בש"כ בתפי' וע"כ עמא ממוס שמה שנית דת' הנכנס לישן ביום
רעה חולק רעה מניה בלילה חולק ואינו מניה וה"ט משום דכיום אין דרך לישן קבוע
ל"מ שמה יסן קבוע אכל בלילה דדרך לישן קבוע חיישין דלמא יסן קבוע ואמאי
גוריון ערואי אסו קבוע בלילה אס"ד דליכא קבוע אלא משום היסח הדעת דרבנן .
הא ה"ל כנוי' לבוי' . אפי"כ בקבוע אית בי' משום לתא דאיסור דאורייתא מה"ט
גוריון ולפי' הא דאין ישינים ש"ע חוץ לסוכה משמחה ליה בכל גזונא ואפי' ביום
דומיא דרישא דאוכלין אפי' ערואי חוץ לסוכה דמירי בכל גזונא ואפי' לר"א גוי'
שמה ירדס : והשתא חקשי' לי' אביי שער מהא דהציא יסן אדם שנית ערואי בתפי'
דמירי ביום דזילו בלילה אפילו שנית ערואי אסור ול"מ ביום לשמא ירדס ויבא
לידי ח' של תורה דפיח בהם וגבי סוכה אפי' ביום גוי' שמה ירדס . אלא דאכתי
איכא למידק אס איתא דאפי' בשניה נמי שיק היסח הדעת ואלא כד' ה"ר יונה
והרא"ש מהא דהציא שם בפ"כ דסוכה ה'טן בתפי' וראה קרי אותו ברעוה ואינו
אותו בקליה ד"י יעקב וכתב' יסן אדם בתפי' ש"ע אכל לא שנית קבוע וכמה
שנית ערואי כד' הילוך ק' אמה . וכתבו החוס' מתוך הלשון משמע דר"י שרי
אפילו שנית קבוע דאל"כ במאי פליגי ע"כ : והשתא נהי דר"י ל"מ לשמא
יפיה בן מ'ת' תיפוק לי' דשנית קבוע אסורה משום הס' . אפי"כ דבשניה ל"מ
להס' משום דאין כאן קלות ראש וכדעת הר"י . אכל לקי' שה' עוד פי' הס'ס
החוס' ו'ל דכלהו מעוה בש"ק דאסור ופליגי במילתא דר' נתן בסמוך דשרי לישן
בתפילין ביום שאין דרכו לישן שנית קבוע ובלילה חולק אפי' לש"ע דילמא מומלך
ושן ש"ק ור"י לא חייש דילמא מומלך ע"כ ותירצו זה כ"ל עיקר דלוי להירוקתא
ק"ל מהא דאמר בפ' הקומץ (דף לו) ועד מתי מניחין והתפילין קאי עד שתקע
החומר ר' יעקב דאמר עד שתכלה רגל מן השוק וכתב' עד זמן שיה ופי' שם
החוס' דר"י ומכמים ס'ל דלילה זמן תפילין אלא דחיישין שמה יסן בן ועבדי ר"י
הרחקה טפי מדרבנן ע"כ . והשתא בשלמא דרבנן אדרבנן ל"ק דהא דאמר יסן
אדם בתפילין שנית ערואי מירי ביום ול"מ שמה יסן קבוע דאין דרך בני אדם לישן
קבוע ביום : והא דאמר עד זמן שיה היינו בלילה דחיישין לשנית קבוע מה דרסן של
כ"א בלילה . אכל דר' יעקב דאמר' ודאי קשה כיון דמתיר במס' סוכה לישן אפי'
שנית קבוע בתפילין לפי' החוס' וס'ל נמי דלילה זמן תפילין הוא . מדלמא מנריך
לחלון משה"ס כמ"ק א"כ לא מיבעיא . דמשתכלה רגל מן השוק דא"ל להלן אלא
אפי' לזמן שיה א"ל לחלון כיון דאפי' שנית קבוע נמי שרי לישן בתפילין הא ליכא
למחש למידי וכ"ש שאין ראוי להרחקה יתירה משתכלה רגל מן השוק והא נמי
ליכא לפרש דר"י אפי' שנית ערואי וביום אסור לישן בתפילין דגור אפי' על שנית
ערואי דיום משום גיירה דשנית קבוע דא"כ מאי פריך אביי אהא דמפרש ר"ל להא
דאין ישינים שנית ערואי חוץ לסוכה גיירה שמה ירדס מהא דישן אדם שנית ערואי
בתפי' ול"מ לשמא ירדס אפי' ח' הא דאין ישינים ש"ע חוץ לסוכה מירי נמי
מכיוס לקי' דהא איכא ר"י דאסור שנית ערואי וביום בתפי' גיירה שמה ירדס
יסן

שאנת אריה רני תפילין סימן מ מא

נראה שכוונתו למס' כ"ב דפי' יש לי ליישב דעת הגאון שהביא הרא"ש בהלכות חפי' שכתב וכו' העתים של הרב ברלונ' ראיתי פסק להגאון והלכתא אסור להניח חפי' בשבת וי"ט דכ"ז ושומרת הת החוקה הזאת ואסור להניח חפי' בחש"מ . הרי שגם הגאון אסור להניח חפי' בשבת וי"ט למאי דנ"ל מושרת' וברש"י שכתב עליו וי"ט דחין לשמוע על הא' פיסקא משום דק"ל הלכה כר"ע מהביר' ואיהו מוקי ושרת' בחוקת פסח ושבת וי"ט ג"ל מוה"ה לך להוסיף וכו' ר"א דלילה וזמן חפי' היו ולר"ה דדרי' מימים ולא כל ימים פרט לשבת וי"ט לדירה ודאי חש"מ בכלל י"ט כיון שקרוין מקרא קודש אבל לר"ע דנ"ל לשבת וי"ט מוה"ה לאות חין חש"מ בכלל כדפי' לעיל ע"כ . ואחל"כ דכיון דר"ה אקרא דר"ע קא סמיך א"כ כיון דבקרא דר"ע חין חש"מ במשנה ח"א לך למעשינא מקרא דר"ה לחוד גס עיקר קצות הרא"ש ע"ד הגאון לק"מ דכיון דפשיטא להרא"ש דבמשנה דר"ה חש"מ נתי' בכלל האילן וקרוין מקרא קודש ח"כ ע"כ כדפי' נמי בכלל . והא דקאמר שהן גופן אות או משום דפסח אסור בחנוך וסוכות מצות סיבה היו האות וה"ע סיך נמי בחש"מ וכמש"כ הרא"ש שם בשם רבנוואל ח"כ גופן אות משום איסור מלאכה קאמר ח"א דחש"מ נמי איסור במלאכה מן החזרה דאי כדפי' הרא"ש שם דהאית הוא איסור מלאכה דומיא דשבת ואיסור מלאכה דחש"מ דרבנן וממשני דר"ע לא תמצא למשע חש"מ . א"כ היך ממעט להו ר"ה הא חיוני נמי ע"כ חמשנו' דר"ע סמיך א"כ ודאי מדרי' דקאמר סתמא פרט ל"ט וחס"מ מסתמא בכלל בש"י עהרי קרוי מקרא קודש נשמע לפרט ל"ט דר"ע דחול המועד נמי בכלל . ח"כ דמדר"ג חין ראיה מתקנת י"ט סתמא דחש"מ נמי בכלל . דהא י"ל דמשום דממשע לה מהן גופן אות וע"כ היינו אות דעשיות מלאכה דומיא דשבת ומתמלא תשמיש דחין חש"מ בכלל זה דהא מותר במלאכה מן החזרה . מ"מ בש"כ במשנה דר"ע היו חש"מ מדממשע להו ר"ה והא חיוני מני אדר"ע סמיך . נמצא מאי דנקט הגאון קרא דר"ה למשע שבת וי"ט לאו משום דהלכת' כוותיה דודאי הלכה כר"ע מהביר' ח"א משום דמדרי' נשמע לר"ע וכדפי' : אבל אי קשה לי על הגאון הא ק"ל כיון דהלכה כר"ע אמאי קאמר דאסור להניח חפי' בשבת וי"ט וחס"מ . הא לר"ע ליכא איסורא והמחזור דהגאון פוסק כר"ה וכו' הרמב"ם פוסק כמותו ולפינו' יחביר טעמים בס"ד : ולמש"כ נראה לי דבר הרמב"ם שכתב בפ"ד מה' חפי' וזמן החזר חפי' ביום ולא בלילה שגאמר מימים ימימה חוקה זו היא מצות חפי' וכן שכתב וי"ט חין חפי' וזמן חפי' שגאמר וכו' לאות ושבתות וי"ט הן עצמן אות ע"כ . נקט קרא דר"ה למשנה לילת וקרא דר"ע למשע שבת וי"ט וכו' וכתב הכ"ז דעשה דידים משום דאף על גב דפסקין דלא כר"ע בזה דלילה וזמן חפי' היא חיוני משום דכמה חיוני ס"ל הכס' דלילה לאו זמן חפי' היא אבל בשבת וי"ט כ"ע מודו ליה נשני' דלא א"ה דר"ה מיימי ליה מחד קרא ור"ע מיימי ליה מחד קרא והלכה כר"ע מהביר' . ואין ענין לדברים אלו דודאי הא בזה תליא דלר"ה דס"ל דחוקה זו בחוקת חפי' הכתוב מדבר ממילא אימנע מהאי קרא שבת וי"ט כמו לילת ואפילו לר"ע לא ט"ר קרא דהוה לאות ח"א משום דבביר' ליה דבחוקת הפסח הכתוב מדבר ובר' הרמב"ם פסק כר"ה ואימנע מהאי קרא שבת וי"ט נמי כמו לילת ולמי לי למילך מקרא דהיה לאות . ולמש"כ ח"י שפיר דמשום דר"ה נמי אקרא דר"ע סמיך הלכך נקט ליה הרמב"ם . מ"מ קשה דלמאי לא הביא הרמב"ם נמי לקרא דר"ה למשע ש"י ע"כ ונ"ל לענין דאם הניח חפי' בשו"ט שגובר בלאו כמו בלילה שפסק שם הרמב"ם שגובר בלאו וכמש"כ . ועק"ל למאי דפסק הרמב"ם דלילה לאו זמן חפי' ח"כ ה"ה לשו"ט שגובר על אזהרת ושרת' כמו לילה וכמש"כ ולפי"ה הא דתנן ברפ"י דעירובין המנוח חפי' מכניסין וזו רנ"א חסין שחין ע"כ דלא כר"ה דלדידיה' כיון דליכא איסורא דאורייתא להניח חפי' בשבת ואפי' בדי לשמך לא שרי להרמב"ם ח"א באם שמונים עליו מב"י אבל להניח לכתחלה עליו בלילה אסור מה"ת וכמש"כ בסיון שח"ז בשמו וכו' לשו"ט נמי דאי הכי לר"ה דהא מחד קרא ל"ל וכמש"כ . הא ודאי משום כיון חפי' לא קא שרי ל"י לעשות איסור דאורייתא ולר"ה חין לו תקנה ח"א להחשיך עליהן ולהביר' . כדתי' סופא גבי מלאך נבטים או בריכות' ואפי' דבשי הנמ"ש לאוקמי' לפי דת"ק ור"ג בשבת וזמן חפי' דלת"ק וזמן חפי' ולר"ג לאו זמן חפי' ולר"ג ליכא מ"ל בלעבר על כל חסוף שלא בזמן פליגי ודכ"ע שבת לאו זמן חפי' וקאמר הגמרא מאן ס"ל שבת וזמן חפי' ור"ה הגמרא לאוקמי' כר"ע דאמ' דקרא דושרת' בחוקת הפסח הכתוב מדבר . ומשמע דמ"ד שבת לאו זמן חפי' כר"ה ס"ל וא"כ ל"ל לר"ג ול"שנא בתרא לכ"ע היך מכניסין הא איכא איסורא דאורייתא . הא ל"ל דבמסקנא לא קיימי הכי שהרי מיימי החס' הא דתנא דלר"ע נמי שבת לאו זמן חפי' מוה"ה לאות ולדידיה' ליכא איסורא במניח חפי' בשו"ט וכמש"כ ונמצא דס"ד מציקרא דמאן תנא שבת וזמן חפי' ר"ע מכלל דמ"ד לאו זמן חפי' ר"ה היא ע"כ להרמב"ם דס"ל דאפי' לשמך אסור מה"ת בלילה וכו' בשבת . ר"ג וז"ל דשרי להכניס חפי' בשבת משום בזיוק"ע שבת וזמנא חפי' בשו"ט וכמש"כ ונמצא דס"ד בזמנא חפי' לריבה כוונה או לא וכאידך לישט הכס' בנמרא דמ"ל הכי . אבל הרמב"ם ודאי קשה דלמאי דפסק לענין לילה דלאו זמן חפי' היא כר"ה דס"ל בחוקת חפי' הכתוב מדבר ועובר עליו בלאו דאזהרת ושרת' ואפי' בכדי לשמך ולפי"ה ה"ה בשבת נמי דינא הכי . וא"כ אמאי פסק בפ"ט מה' שבת המנוח חפי' בשבת בר"ה כינא הוא עושה לובש כדרכן מימי של יד בידו של ראש נראשו וכנסו וחולץ בבית וחזר וינא ולובש וזו שני וחולץ עד שיכניס ח"א ח"כ ע"כ : הרי עובר על לאו

והן קצת ודילמא הוה ברייתא דלגבי סוכה אחיא כר"י . ח"א ודאי פשיטא ליה דליכא למ"ד דאסור ש"ע ביום דכ"ע מודו דביום ל"ח לשמך ירדס . הילכך פי' בתרא של החזר' עיקר והסתא ח"ס ול"ק דר"י דהר"י דהא דר"י ש"ע בלילה ול"ח דילמא מימך היינו קודם וזמן שבתה רמ"ה אבל לבתר הכי אפי' חס' אינו חוזה ל"ח כל עיקר ח"ס לשמך י"ט בזה קצת הילכך מנריך ליה לחלוץ . הרי נחביר ממש"כ דשרי שגור מהלך מהלך חין חפי' משום הסח הדעת ויותר מזה י"ט כיון משום הסח הדעת בכל ענין חפי' אינו עומד בשחוק וקלות ראש כלל . מ"מ הא דשרי מהלך מהלך חין חפי' משום הסח הדעת נראה לי להלכה אבל לא למשע :

רני תפילין סימן מא

שאלה . אי מותר להניח תפילין בשבת וי"ט חס' ירנה לאות צורך חש"מ דק"ל ללאו זמן תפילין הן או אסור להניח בהן תפילין וגם ראוי לברר אי ק"ל כמ"ד לילה וזמן תפילין הוא או לאו ותי"ה גם שאר חילוקי דינים היוצאים מתקריס הללו וגמ' שאבאר בס"ד :

תשובה . ע"ד תפילין אי מותר להניח בשבת וי"ט או לא . דע דפ' הקומץ (דף לו) ובפ"ב דעירובין (דף ט) תנא ושומרת את החוקה הוציא מימים ימימה וזמן לילת מימים ולא כל ימים פרט לשבתות וי"ט דר"י הגלילי רע"א לא נאמר חוקה זו ח"א לפסח בלבד וס"ל לר"ע דלילה וז"ה מ"מ ר"ע נמי מודה דשבתות וי"ט לאו זמ"ה ונ"ל התם מקרא אחרונה דתנא רע"א יכול יניח אדם חפי' בשבתות וי"ט ח"ל ויהי לאות על ידך ולעשפות ב"ע מי שריכז' אות י"ט שבתות וי"ט שכן גופן אות ונ"ל ח"א דכ"ע מודו דשבתות וי"ט לאו זמן תפילין היא מ"מ ח"כ דלר"ה דממשע להו מקרא דמימים ולא כל ימים ומהא גופיה ממעט נמי לילת וקרא דושרת' אחרונה משוטי קאי . כיון דלילת בין דשבתות וי"ט אסור להניח תפילין בשבתות וי"ט ואם הניחן עובר בלאו או בעשה כדאמ' דר"ה במניח בלילה כדאמ' התם ח"א כל המניח תפילין לאחר שק"ה עובר בעשה ר"ה שגור בלאו . אמ' לימא בדר"א קמפלגי דאמר כ"מ שני קו ואל אינו ח"א ל"ת דמר אות ל"ת דר"א ותר ל"ת ליה דר"ה . ומסיק דכ"ע ח"ל דר"ה והכא בזה קמפלגי דמ"ס השמר דלאו לאו השמר דעשה עשה . ות"ס השמר דעשה נמי לאו וכו' דלילה עובר באזהרת דושרת' ה"ה דשבתות וי"ט נמי עובר באזהרה זו . דהא האי ושרת' חמשנו' דשבתות וי"ט נמי קאי לר"ה כמו שקאי לדירה חמשנו' דלילת דנ"ל נמי מהאי קרא אבל לר"א (א) דמוקי לקרא דושרת' לפסח ושבתות וי"ט דאוקמוז חפי' נ"ל מקרא אחרונה דהיה לאות מחזירא הוא דממשע להו קרא אבל איסורא ליכא ואם רצה להניח בהן תפילין הרשות בידי דהא בזהאי קרא ליכא אזהרה כמו באידך קרא דר"ה דליכא אזהרה דושרת' וכו' משמע להדיא בספ"ק דב"ה (דף טו) רב ששת שרי להו לרבנן לשחורי חפי' ב"ט ח"ל אפי' והא חן חן כל שגאוןין בו ב"ט משלחן אותו ומשני . ה"ק כל שגאוןין בו בחול משלחן אותו ב"ט ופירש"י והאן חן כו' ותפי' חין גאוןין בהן ב"ט כדאמרי' בעירובין י"א שבתות וי"ט שכן עצמן אות משלחן אותן ב"ט דהאי ב"ט דקתי' מתני' לאו גאוןין דלקמי' קאי ח"א אמשלחן דבשרי' ולאחיי חפי' ח"י דא"י מנה להו ב"ט ליכא איסורא . ומיהו סגול המסומר לא דלא לימא מדשרי רבנן לשלחו ש"ת מותר לנעלו ע"כ וכ"פ החזק' שם הרי בזהאי דא"י מנה לחפי' ב"ט ליכא ח"י לר"ע דממשע לשבתות וי"ט ומהי' לאות ומה"ט שרי לשחורי חפי' ב"ט אבל לא סגול המסומר כדתנן התם משום דלא לימא מדשרי רבנן לשלחו ש"ת מותר לנעלו וש"מ דהפי' שרי לנעלן ב"ט דאל"כ היה אסור לשחורי להו מה"ט גופיה מיהו כ"ו לר"ע אבל לר"ה אסור להניחם בשבתות וי"ט דקאי עליהו באזהרת דושרת' וכדפי' . ותדע לך דע"כ ר"ה דממשע לשבתות וי"ט מקרא דמימים ולא כל ימים נמי אקרא דהיה לאות דר"ע סמיך דאלת"ה הא כיון דקרא דמימים דממשע ולא כל ימים סתמא כתיב מנ"ל דלמשנו' שבתות וגם י"ט ח"י דלח' לא ממשע קרא לא שבת' לחוד דחמיר קדושן הבל י"ט דקלי' משבת לא ממשע להו קרא והא לא מסתבר דכיון דכ' רחמנ' מימיל' רבי' וכו' ח"י ח"י ח"י דש"מ דקרא למשנו' שני מימי ימים קאחי' וכולהו שבתות ח"א מימי מנהו וכן כל י"ט וכו' דקרא למשנו' שני מימי ימים ממילא אימנעו שבתות וגם י"ט דאין זה במשע לשון רבים דקרא אימים שמימי' בהן חפי' דמיירי בהן קרא בזהאי קאי ולא חמשנו' דקרא . ועוד ה"ל לר"ה למימר חמשנו' דידים פרט לשבת לאן יחיד ואח"כ נקט פרט לשבתות לשון רבים כיון דעשה דידים דממשע נמי ל"ט מהאי קרא משום דכל השבתות לשון יחיד קרו להו ח"א ודאי ר"ה נמי אקרא דהיה לאות סמיך ומהא ודאי איתמנעו שניהם דהא י"ט גופן אות כמו שבת וכו' דלאו"ה לא ח סמיך ח"כ משוטי דמימים ולא כל ימים לשבתות וי"ט ל"ל . א"כ ע"כ מותר לך דאסור נמי איכא דאי מוה"ה לאות ח"ה דלא ממשע קרא ח"א מהביר' לחוד ואם רצה להניח הרשות בידי להכי כתב רחמנ' למשנו' דמימים ולא כל ימים גבי אזהרת ושרת' מותר לך דאזהרה זו של ושרת' עליהו נמי קאי ושבתות וי"ט שניהם במשע באזהרה זו כיון דאין הן שני' מובה להניח בהן חפי' מוה"ה לאות ממילא שוין הן באזהרה זו של ושרת' ולא גרע י"ט מלילת דקאי עליהו באזהרה זו . ומהא נמי ש"מ דלר"ע ליכא איסור' חס' מניחין בשו"ט . שוב רחמי' להתוס' שם בעירובין שכ' ימים כו' פרט לשו"ט נראה דלדרשא דלאות על ידך דבסמיך קא סמיך ע"כ .

בהנחתן בשו"ט מה"ח ורובן הוא דנזרו דילמא מישתלי ונסיק לרה"ר ול"ג על ספק חשיכה אלא בהנחה הכל לא בחליפה והחל וספיקא הוי . ועל"ל לה"ר מה"ח דתנן בפ' ב"א (דף ס) לא יא' האיש בחפ"י ואם יא' חייב חטאת ואחר ע"ה בנמ' א"ר ספר לר הג' הדנו"ד שבת וז"ל אלא חפ"י למ"ד שבת לאו ויון חפ"י הוא חייב חטאת מ"ט דרך מלבוש עבירה . וע"כ הא דלמחר ר"ס דאפילו למ"ד שבת לאו ויון תפלין חייב חטאת לאו אדר"ה קאמר לה דהא לר"י כיון דאיכא חיסור' של תורה בניגיה חפ"י בשבת מאוחרת ושמר' ודאי חס' יא' חייב חטאת כדחנן ברפ"י דעירובין (דף נה) המוצא חפ"י מכניסן וזו וזו רב"ל ששים ששים . ומ"ל בנמ' למד לישנא בשבת וזמן חפ"י קמפלגי דתק"ס שבת וז"ל ופירש"י דכיון דז"ה ואיכא כל חוסף חייב חטאת כל חוסף ומשוי' לכו עלי' כמשאוי ע"כ אלא חטאת משום חיסור' ה"ל כמשאוי וז"ל חס' יא' חייב חטאת כיון דה"ל כמשאוי . א"כ לר"ה אומאי פסיק תנא למילתא חס' יא' חייב חטאת הא חס' הניחן לכתחילה בשבת ואינו מתכוון לשמור עובר על חזרתה ושומרת לכ"ע כמו שצ"ע בכה"ג בלילה לר"ה וכמש"ל בס' הקדוש . וא"כ ליתא ח' ושומרת ולשו' עליה למשאו ולחייב חטאת . אכ"כ ר"ע הא דמתעט בשבת מן החפ"י מוהיה לאות ואליבא דיר' קאמר למ"ד שבת לאו ויון תפלין חייב חטאת משום דרך מלבוש עבירה והשתא חס"ד דלר"ע נמי איכא ח' של חורה במניחן בשבת אכתי תקשה ק"ך אומאי אחרת ליתא חיסורא ולשו' עליה כמשאוי ואצ"ג דרך מלבוש עבירה ולחייב חטאת . אלא ודאי ש"מ דלר"ע ליכא ח' כלל ור"ס אליבא דר"ע קאמר לכו . והנה באמת ק"ל על סברת רש"י דחיסור משוי' לה למשאו . מה"ח דתנן בס"ס הקיזן ד' יצית מעבדת זא"ז שארבעתן מלוא ח' ר"ה ארבעתן ד' מלוא ואמר' בנמ' (דף לו) מאי בינייהו וז"ל דר"ה איכא בינייהו דאמר הוזהר בעלית שאינו מצייתת כהלכתה בשבת חייב חטאת . כלומר ואם הטיל לב' ולא לד' ולר"י ה"ל מצייתת כהלכתה ופסור דהא מ"מ ג' מלוא מיהו איכא . וזהו לר"י במטיל לב' ולא לד' עובר על כל חגרס כדאמ' בפ"ה דזבחים (דף עט) גבי הגיח' מתן ארבע שנתערבו בניתנין מתן ח' דאם מתן בנחתה ח' דה"ה עובר על כל חגרס אצ"ג דק"ל כל הגיחין במתן ד' שחנן במתנה ח' יא' . הנה"ג אצ"ג ד' יצית לר"י אין מעבדין זא"ז מ"מ בהטיל לב' ולא לד' עובר על כל חגרס וא"כ לד' רש"י הא ליכא מידי בהא דר"ה בין ת"ק לר"י דאצ"ג דלר"י ה"ל מצייתת כהלכתה בהטיל לב' ואולי וד' מלוא הן מ"מ ואולי ועבר על כל חגרס אומאי ח' ב"ח ומשוי' לכו למשאו ומייב חטאת נמי לר"י אצ"כ דמשום ח' לא משוי' לכו למשאו והשתא חס' דא"כ בין ר"י לת"ק הא דר"ה ודל"ל כד' רש"י ויש ליישב ואין לי להאריך כאן בזה . מ"מ הרי נחבדר לנו דלר"ע ליכא חיסורא כלל בהנחת חפ"י בשבת וי"ט וק"ל כוונתו וכומו שאכתב לפנינו בס"ד בס"י :

ריני תפילין סימן מב

ואני תמה על פוסקי הלכות למה השמיטו להא דרבה בר רב הונא דלמ' ספק חשיכה ספק לא חשכה לא חולק ולא מניח ואוקימנא דבערב שבת איחמר . דבשלמא הרמב"ם שהשמיטו לק"מ משום דפוסק דלילה לאו ויון תפילין הוא וה"מ בהנחה דא"מ ואומניחן לכתחלה בלילה עובר עליו בלאו וזכ"י . אבל א"צ לחלק אלא דהוי הלכה ואין מורין כן א"כ מילתא דפשיטא היא דבספק חשיכה לא מניח דהא ה"ל ספיקא דאורייתא ולחומרא והא דלא חולק נמי מילתא דפשיטא היא דחליפה בלילה א"צ אלא מדרבנן בעלמא וספיקא להקל . ורבה בר רב הונא ס"ל כר"ע דלילה ויון תפילין היא ומחמת לילה בספק חשיכה מותרין אפי' בהנחה לכתחלה ואצ"ג דלכ"ע אס' חולקין אין מניחן לכתחלה בלילה כמש"ל בסומין שאח"כ מ"מ בספק חשיכה ה"ל ספיקא דרבנן ולקולא וקמ"ל דלפ"ה בס"ח דע"ס מחמת ח' שבת לא מניחן לכתחלה אצ"ג דה"ל ספיקא דרבנן מ"מ בס"ח דע"ס מחמת ח' שבת נזרו חכמים דלפ"ה אין מניחן לכתחלה אבל שאר פוסקי הלכות וכן בעור והאחרונים שפסקו (כ) דל"ל ויון תפילין היא . אס' כן ה"ל להביא הא דרבה דבס"ח דע"ס אצ"ג דה"ל ספיקא דרבנן אפ"ה לא מניחן לכתחלה . ובשלמא לר"פ שפסקו דלא כרב בהא דכל שאר חכמים ללכת בו לר"ה אסור ללכת בו לאחר וז"ה דבב"י מני אסור כמש"ל בה"מ בפ"ט מה" שבת בשם הרשב"א והרמב"ן אלא כר' ענני בר שאון דלמחר שם בפ' ב"א משמיה דר"י דהכל ככבול ושרי ללכת בו לאחר . א"כ ליכא כ"מ בהא דרבה בר רב הונא דהא אפי' בשבת מותר להניח חפ"י אפי' לכתחלה אצ"ג דשבת לז"ה מ"מ ליכ' חיסור' לא מזד עמון ולא משום גוי' שמא יא' בהן לרה"ר וז"ל בה"ש בספק חשיכה דל"ל בה ורבה בר רב רב"י ס"ל . אלא להר"ף קשה כיון שפוסק בפ' ב"א כרב דלפ"י בחצר אסור א"כ ה"ל להביא הא דרבה בהלכות דספק חשיכה חייב חטאת וקידש עליו ול"ל דס"ל דלכ"י דלמחר בספ"ק דבינה היה יושב בבה"מ ותפ"י בראשו וקידש עליו היום מניח ידו עליהם עד שמוציא לביתו פליג אדרבה משום דמשמע לו ז"ל דקד"ה היינו בה"מ דספיקא הוא וקד"ה מספיקא וכומו שפירש"י ברפ"ק דברכות גבי ק"ש דלר"ה התם דזנוק"ש הוי משנה שקד"ה בפ"ה דהיינו בה"מ דקד"ה מספיקא . ומדמניח ידו עליהם ועומד כד' שלא יראו וקד"ה לו מפני שמירתן שלא לחלק הא לא חפילו חליפה בבי' בה"מ . וכ"ש שאינו מניח לכתחלה ודלא כרבה דלמחר ספק חשיכה לא חולק וכויון שהביא בהלכות להא דלכ"י ברפ"י דעירובין ובה"מ שבו ספק עליו דלית הלכתה כרבה . ובס"ח חפ"י חליפה נמי בבי' וכ"ש שאינו מניח דהא ליתא שהרי הביא התם בריתא דתנא היה יושב בבה"מ ותפ"י בראשו וקידש עליו היום

לאו דומתה בלישקן בשבת . מ"מ גם מדברי הרמב"ם למדנו דר"ה במשעו דר"ה דמימים פרט לשו"ט נמי אקרא דר"ע סמך וכדפי' . וא"כ הא דלמ' בירוש' פ"ב דברכות ר' הבה בשם ר"ה הנותן חפ"י בלילה עובר בעשה ומ"ט ושומרת חת התוקה הוזהר ט' ימים ולא לילה ימימה פרט לשו"ט חית דבני מימר נשמענא מן הדא והיה לאות על ידכה יא' שו"ט שכולן הוזהרן כן כתיב מימים ימימה לית ק"ך אלא כ"י דמר ר' יוחנן כל מילתא דלא מחזורין מסמכין לה מן אחרין סגין . והשתא מאי פריך ולא כן כתיב מימים ימימה הא מ"מ אינערך והיה לאות דלכ"כ ח"א למעט אלא שבתות לחוד ולא י"ט . לק"מ דלאו ח"א קא פריך אלא שבתות לחוד ל"ל למשעו מוהי לאות הא מקרא דמימים ימימה נחשעטו עכ"פ שבתות מימה וכדפי' . ואדרבה מכאן ראיה לדברי מדפריך ולא כן כתיב מימים ימימה . ומאי קשיא הא ר"ע דדריש מוהי לאות לא דריש מימים ימימה להפליג אלא ס"ל דבזכות הפסח הכתוב מדבר וס"ל דלילה ויון תפלין היא אצ"ג ר"ה נמי דריש להו לאות והי' ברית' דוהי לאות דמייתי בירו' ר"ה ח' לה הילכך פריך שפיר ולא כן כתיב מימים ימימה דמתעט מימי שבתות עכ"פ . ול"ל למעט לשבתות נמי מוהי לאות לא ה"ל למעט מימה אלא י"ט לחוד . וא"כ נמי הא דמשוי' כל מילתא דלא מחזורין כ' דמ"מ תקשה תרי קראי לשבת וי"ט מימים ימימה והיה ק"ך לאות ל"ל . אבל למש"כ יתא וצרי' דהי מימים ימימה לא נחשעטו אלא שבתות לחוד ולא י"ט כבד רהמנא . והי ק"ך לאות ל"ט והי מוהי' ק"ך לאות אצ"ג דנחשעטו שבתות וגם י"ט דהא תרוי' גופן אות ה"ה דנחשעטו ח"ה אסורא ליכא כתב רהמנא וימים ימימה למימרא דחיסור' נמי איכא דאוחרת וסמית עליהו נמי קאי : **וראיתי** להב"י בא"ח ס' כ"ט שמתקן בזה לר"ע ח' ח' קרא דוהי' ק"ך לאות דמתעט שבת וי"ט נזר דאסור להניח בהן חפ"י או דלמא מתחבא קא נחשעט לכו ולא מתיאסור' וכבר נחבדר מה"ח דר"ע דשרי לשזורי חפ"י ב"ט דמתחבא נחשעט לכו אבל חיסור' ליכא . אבל ק"ל מההיא שמתא דהקונן דלמחר ר"ח ורבה"ה מלכו בהו באורחא ופריך מי אמר דרבה"ה הכי והלמחר ספק חשיכה ספק לא חשכה לא חולק ולא מניח הא ודאי חשיכה חולק ומשני ההם בצ"ש איהמור ופריך חו מאי קסבר אי קסבר לילה ויון תפלין שבת נמי וי"ט ואי קסבר שבת לאו ויון תפ"י לילה נמי לאו ויון תפ"י דמהיכא דמתעט שבת מתעט לילות וכדפי' . ומשני כ"ל מהיכא דנ"ל לר"ע מוהי' לאות יא' שבת וי"ט שכן גופן אות . וש"מ דלפ"י לר"ע אסור להניח חפ"י בשבת וה"ה ל"ט שהרי רבה דס"ל כוונת' דדריש לחוקה זו לפסח נאמרה ושבת וי"ט נחשעטו מוהי' לאות קאמר ספק חשיכה לא חולק . הא ודאי חשיכה דע"ס חולק . והא ל"ל דהא דהלך בצ"ש בודאי חשיכה לאו משום דאיכא חיסורא בהנחת חפ"י בשבת מזד עמון של מלוא חפ"י כדאיכא לר"ה דהא ליתא אלא ה"ט דודאי חשיכה דע"ס דחולק משום דילמא חפ"י לחתוי' ד"א ברה"ר כדאמר בפ"ק במה אשה (דף סא) וא"כ י"ט דאין בו משום חיסור הוזהר מותר להניחם לפיכך שרי לשזורי תפילין ביום טוב דאי אפשר לומר כן דא"כ כי משני ההוא (א) בצ"ט אחרת מאי פריך נמי קסבר אי קסבר לילה ויון תפילין שבת נמי ומתן תפילין ימה בכך מ"מ ודאי חשיכה חולק אצ"ג דיון תפילין היא משום דרבנן גזרו דילמא חפ"י לחתוי' ד"א ברה"ר . אכ"כ ה"ט כמו שפי' התוס' דהפי' לרב דלמחר בפ' ב"א (דף סד) כל שאר חכמים ללכת לרה"ר אסור ללכת לאחר מ"מ בתפילין מודה רב דאצ"ג דאסור ללכת לרה"ר בחצר שרי דל' לשאר חכש"י דנזר רב בחצר דילמא מישתלי ואחי לאפוקי לרה"ר . אבל תפילין כיון דחייב אדם למשמש בתפילין כל שעה מידבר דכיר להו' דמה"ט אחר יוצא אדם בתפילין ע"ש ע"ס חשיכה משא"כ בשאר דברים דאסור ללכת בהן ע"ש ע"ס חשיכה ע"כ . וא"כ הא דודאי חשיכה חולק ע"כ כיון דשבת לאו ויון תפילין אפי' לר"ע דליף מוהיה לאות אסור להניח תפילין מזד עמון כמו לר"ה . וכויון דעומא משה"ה הוא אין לחלק בין שבת ל"ט שהרי י"ט נמי מוהיה לאות נחשעט מהנחת תפילין . וא"כ תקשה חמאי שרי ר"ע לשזורי תפילין ב"ט . וי"ל דודאי לר"ע מוהיה לאות לא נחשעטו שו"ט מתפילין אלא ממוהיה אבל רשות הוי ואם מניח ל"ל בה והא דודאי חשיכה חולק ה"ט דילמא חפ"י לחתוי' ד"א ברה"ר ואסור נמי בחצר מה"ט דילמא מישתלי ואחי לאפוקי ברה"ר . ומ"מ פריך שפיר אי לילה ויון תפילין שבת נמי ויון תפילין ואמאי ודאי חשיכה חולק דכיון דשבת ז"ה הוא חייב למשמש בהן כיון שמקיים מצות חפ"י בהנחתן עליו הילכך מדבר דכיר ול"ל דילמא מישתלי אבל אי שבת לאו ויון תפילין אצ"ג שמונחים עליו חייב למשמש בהן דהואיל ואינו עושה מצוה בהנחתן עליו ואין אסור' בהם משום למה ליה הילכך חיישין לדילמא מישתלי לפיכך ודאי חשיכה חולק ואפי' בחצר נמי אסור ללכת בהן הילכך אדר"ע דס"ל שבת לאו ויון תפילין אצ"ג דמוהי' לאות ח"א למשעטן אלא ממוהיה אבל מרשות לח' מ"מ מדרבנן אסור אפי' בחצר דילמא מישתלי הואיל וליכא מצוה בהנחתן עליו ואינו חייב למשמש בהן . ואדרבה מכאן ק"ל לה"ר דלר"ע דמתעט ב"ט מוהי' לאות מתחבא הוא דמתעט לכו קרא אבל חיסורא ליכא . דחס"ד דאי' נמי איכא בהנחתן מה"ח א"כ למאי שיתבדר לקמן בס' שאח"כ בס"ד דנרי"ה דאיכא דאוחרת וז"ל שגא להניח חפ"י בלילה אין לחלק בין חליפה להנחה וסגי' אסורין מה"ח א"כ מדר"ה נשמע לר"ע דאם איתא דאיכא חיסורא לר"ע ל"ש הנחה ל"ש חליפה שוין הן מוהי' לחיסורא . א"כ תקשה ק"ך למאי דמסיק דרבה בר רב הונא ס"ל אומאי ספק חשיכה לא חולק בצ"ש הא ה"ל ספק ח' של חורה דילמא לילה הוא וק"ל ספיקא דאורייתא לחומרא . אלא ודאי לר"ע ליכא ח' כלל

שאנת אריה דיני תפילין סימן מב מג

לא הגיע זמן של דבריהם שהא משיחא את חבירו ברחוק ד"א ויכירו הילוך
מותר להניחן בשביל שלא יאבדו - אבל להניחן בליה דאיכא איסורא דאורייתא
סד"א אפילו לשמן בשביל שלא יאבדו מני האור קמ"ל ר"ח דברי - ואל תתמה
על מה דפי' דהי' משכים ללכת לדרך דמיא דמיירי להארע שגלה עמוד השדר
דכ"ס מצינו לישא דהי' משכים דאין פי' בהשכמה קודם היום אלא ששכים
והקדים ללכת קודם זמן הקבוע לדבר זה דאורי' ביה - דהכי מצינו בס"פ ח"ה
(דף ל) השכים ללכת לדרך מצינו לו שופר ותוקע לולב ומצנע מגילה וקורא
בה וכשיגיע זמן ק"ש קורא - והאי השכים ללכת לדרך ע"כ פי' לאחר ע"ה וקודם
זמן ק"ש דאלו קודם ע"ה אינו יוצא ידי חובת שופר ולולב ומגילה כדעת בס"פ
דמגילה (דף כ) - ויש ללמוד לפי שטת החסידים דלמ"ד לילה זמן תפי' ליכא למ"ד
שצריך לחלקן מדרבנן תיבך לאחר שקיעת החמה אלא לר"י כדלית ליה - ולתנאים
כד"ל' אבל עד אותו זמן ל"ג רבנן משום שמא יבן וישתכח - והא דקאמר ח"ק
עד מתי מניחן עד ששקע החמה ומו לא ה"ט - משום דס"ל לילה לאו זמן תפי'
היא ומ"מ אפילו למ"ד לילה זמן תפי' מודה דאסור להניחן לכתחלה ממשקע
החמה מדרבנן כדקמי' סיפת מודים חכמים ור"י שחם הלן כו' - והכי מני משמע
מהא דאמר אב"י בס"פ דביצה (דף עו) ה"י בא בדרך ותפי' בראשו ושקע
עליו חמה מניח ידו עליהם עד שנגיע לביתו ופי' שם החסידים דמיירי בחול הולל
ושק"ה יש לו לסלקו וקמ"ל לילה לאו זמן תפי' ע"כ - ומדמוק' להא דאב"י מ"ד
לילה לאו זמן תפי' ש"מ דאי לילה זמן תפי' ליכא למ"ד לדרך לחלקן מדרבנן משת"ה
דל"ג ל"ל לאוקמי הא דאב"י דלא כהלכתא דהא לדעת החסידים קמ"ל לילה זמן
תפי' וכמ"ס לקמן - וק"ל לפי' דאמר התם אר"י הלכה כר"י ר"ח ורבה בריה
מנלו בהו באורחא ופריך ומי א"ר בריה הכי והא"ר בריה ספק חשיכה ספק לא
חשיכה לא חלקן ולא מניחיה ודאי חשיכה חלקן ומשני התם בע"ס איתמר - והשת
למאי דס"ד דהא דאמר רבה ספק חשיכה כו' מיירי בחול ומדדאי חשיכה חלקן
ע"כ כמ"ס ק"ל דאמר עד מתי מניחן עד ששקע החמה ולא יזהר ואס"ד דלתי' **ו**
לילה לאו זמן תפי' והרי למ"ד לילה לאו זמן תפי' עובר עליהן מזה"ש בלילה
באורה דומרת א"כ ספק חשיכה ספק לא חשיכה אפילו אינו חלקן ה"א כיון דספק
לילה וחשיכה הוא ה"ל ספקא דאורייתא דלמ"ד לילה ה"ל ספקא דאורייתא
למותרא והרי להחיות ה"ן לחלק בהא איסורא דהמחזיק תפי' בלילה למ"ד לאו
זמן תפי' הוא בין הגעה לתליה ושיהיה הסורין מה"ת - שהרי פי' שם ח"ה דמי
מערבא מברכי בהר דמסלקין תפי' לשמור חוקיו דחוקא כשנאמרו סמוך
לשקיעת החמה דדרשין מימם ולא ללילות ומחייב להלכות דאמר בסמוך ה"ת תפי'
אחר שק"ה עובר בעשה ע"כ - אלא מאי מחייב להלכות ולתקן מזה"ש למ"ד לילה לאו
זמן תפי' וא"כ בספק חשיכה אפילו אינו חלקן מספקא - וי"ל ברחוק דהאי תקיעה
לא אסיק אדעתיה ה"ר דר"א ור"י דלקמן דהמניח תפי' אחר שקיעת החמה ש"א
עובר בלאו או בעשה אלא ס"ד דמחויבא קא ממעט קרא ללילות מן התפי' אבל
אם מניחין ל"ל בה - ובמסקנת הסוגיא אמר א"י רבינא הוי יתביבא קמי' דר"א ונשך
והניח תפי' וא"ל לשמן קא בעי להו מר וא"ל אין ומיתין לרשתי' דלאו לשמן קא
בעי וסבר הלכה ואין מורין כן - ובתנא דהתם בס"פ דעירובין (דף כו) דק"ל
כר"ע דאמר לא נאמרה חוקא זו אלא לענין פסח בלבדו בהקומן רבה פסקין דלילה
זמן תפי' עד שעת שניה ור"א ורבינא מסקי' התם הלכה ואין מורין כן אלא כל
הלילה זמן תפי' כר"ע דשמעתין ע"כ - והאי חמה על מש"כ דבהקומן פסק
דלילה זמן תפי' עד שעת שניה דהא ליכא מ"ד הכי שהרי לל"ג דר"ג אמר התם
הלכה כר"י איכא דאמרי אר"י אין הלכה כר"י - והא ר"ח ורבה מנלו באורחא
הוא פליגי - הרי לל"ג הלכה כר"י אין זמן תפי' מדרבנן בלילה אלא עד שתכלה
רגל מן השוק דקדים לזמן שניה כמ"ס התם בהקומן וכמב"ל - ואפילו ליתא
בחרא דאר"י אין הלכה כר"י לאו למימרא דהלכה כחכמים דאמר' עד זמן
שניה - דא"כ מאי פריך והא ר"ח ורבה כפ"ה מנלו בהו באורחא
ול"ל למימר הוא פליגי - הא למאי דפסק ר"י כחכמים עד זמן שניה נמי שמי
מנלו בהו באורחא - אלא ודאי ה"ה דאר"י אין הלכה כר"י למימרא דהלכה כח"ק
דמניחן עד ששקע החמה ומו לא ובמ"ס התם ה"ה - והא ר"ח ורבה מנלו בהו
באורחא - פשיטא ל"י הא דקאמ' ר"י אין הלכה כר"י לאו משום שהא הלכה
כחכמים דא"כ למימרא הלכה כחכמים אלא למימרא דהלכה כח"ק והא דלא אמר הלכה
כח"ק לפי שהדבר שמוי סתם ולא מוכר בו לשון רבים ולא לשון יחיד ע"כ - וי"ל
כיון דל"ב לא אמר ר"ג הלכה כר"י אלא דארבא אין הלכה כר"י אמר אב"י דליתא
להא דס"ל להאי לישא דהלכה כח"ק דלילה לאו זמן תפי' גס להא דאב"י דס"פ
דביצה דס"ל מני הכי אלא כר"א דס"ל לילה זמן תפי' דבתראה הוא - ת"מ בין
דלהאי לישא לא אמר הלכה כר"י הדרין לכללין דחיד ורבים הלכה כרבים -
ועוד דק"ל בשל סופרי' הלך אחר המניקל וזמנא של חכמים תאמר ומש"ל הילך
הלכה כחכמים דזמן תפי' עד זמן שניה - ואפשר בלום כיונו החסידים בעירובין
אלא שקלרו בלשונם : **ורע** פלשטין זו של החסידים נראה דל"ג כדכרס משהא
דיון בההוא עובדא דר"א חשך וסניח תפי' דמשמע דהניח לכתחלה אחר
שחשיכה דהא ליתא דהא כ"ע מודה דאסור להניחן לאחר שת"ש כדמיא ומודים
ר"י וחכמים שחם חלקן כו' אינו חוזר ומניחין ור"ה דעבר במאן אלא ה"י חשך ולא
סלק תפי' וכ' הרא"ש שכן ג' הר"ק ופלשטין יתבאר זה ה"י בס"ד - אבל רש"י
נ"ל שיש לו שיעור אחרת כההיא שמשעת דהא דקאמ' שם מודים חכמים ור"י

כו' וכדברי אב"י - וא"כ מהא ברייתא תקשה לרבה אע"כ דהאי וקידש עליו היום
לאו בבה"ט שמיירי כההיא דברכות אלא בבה"ט מיירי - וא"כ הדרא קושיא
לדוכתא דאמאי השמיט הר"ק להא דרבה דבספק חשיכה אין מניחין וא"כ שכתב
רביה למש"ל סימן שאמ"ר דהרי"ף ס"ל מני דהלכה כמ"ד לילה לאו זמן תפילין
היא וא"כ אין נ"מ בהא דרבה כלל וכמ"ס לדעת הרמב"ם - וא"כ לדין דק"ל
לילה זמן תפילין היא מה"ת להני פוסקי' שפסקו כרב דכל שאסרו חכמים ללכת
בו לרה"ר אסור ללכת בו לחזר בספק חשיכה לא חולקן ולא מניח כרבה - וא"כ
לדידכו וי"ל יש חילוק בין שבת ל"ט בהא מילתא דאב"י דמה"ת שניהם שוין דלאו
זמן תפילין הן ואם רוצה מניחים הפ"ה בשבת אסור מדרבנן להיות תפי' עליו אפי'
בבית משום גז' שמא יבא בהן לרה"ר ובי"ט מותר להניחן לכתחלה דאין בו איסור
הוצאה - ויש לי להביא סיג לזה דה"ט דלרבה בספק חשיכה דאינו מניח לאו
משום דאסור בהנחה מלך עומן הוא אלא משום גז' שמא יבא בהן לרה"ר ודווקא
בשבת הוא דאסור אבל ב"ט ל"ל בה דאי היה אסור בהנחתן בשבת מלך עומן
היה אסור ב"ט מני א"כ אמאי משני ההוא בע"ס איתמר הא דרבה דספק חשיכה
לא חולקן ולא מניחין ואלו וי"ט שירי וול"ק ההוא בע"ס וי"ט איתמר שהרי בבביתא
דר"ה ור"ע דמר מתעט להו מתימנים ימיה ומר מתעט להו מוהיה לך ללכת
נקטי לתרווייהו לשבתות וי"ט - אלא ודאי כדאמרו : והכי משמע לי מדברי רש"י
כמ"ס בענין דרבה דספק חשיכה לא מניח משום דס"ל כרב רבי' דבמנהדרין
ספ"ו (דף סח) גבי כשתלה ר"א נכנס הורקטוס בו לחלוק תפי' גער בו משום
אין מניחין איסור סקילה ושומקין באיסור שבות ופירש"י לחלוק תפי' של אביו
דקסבר שבת לאו זמן תפילין היא ואסור להניחן שמא יבא בהן לרה"ר ע"כ - ואיכא
למידק דל"ל לפי' דקסבר שבת לאו זמן תפילין היא אפי' אפ"ל שבת זמן תפילין
היא מ"ת אסור להניחן כדמוכח ברפ"י דעירובין גבי המוצא תפי' מכניסן וגו' וגו'
כו' ובפ' ב"א אהא דתן ולא בתפי' ואם יבא אינו חייב תפלת א"ר ספרא דהפילו
למ"ד שבת זמן תפילין היא אפי' לא יבא : ובע"כ ה"ט דפי' וי"ל דס"ל שבת לאו
זמן תפילין הוא משום דה"ת כתבו שם לחלוק תפי' - פ"ה של ר"א אפי' דלא היה
ר"א זו מתקום אחר קרי ליה איסור שבות דכל שאסרו חכמים ללכת בו לרה"ר אסור
ללכת בו לחזר וס"ה דאפי' יושב במקום א' אסור ע"כ - והרי ע"כ לא אסור ללכת
בתפי' לחזר אליבא דרב אלא למ"ד שבת לאו זמן תפי' היא ואין בהן משום איסור
היסח הדעת כיון דאין מלוא בהנחתן וחישינן שמא יבא בהן לרה"ר - אבל למ"ד
שבת זמן תפי' היא הו"ל ומקיים מצות תפי' בהנחתן עליו יש בהן משום היסח
הדעת אפי' רב מודה דמותר ללכת בהן לחזר וכ"ס בבית דשרי דכיון דאסורים
בהיסח הדעת מידבר דכיר ולא חישינן שמא יבא בהן לרה"ר וכיון דר"ל לא זו
ממקום א' מתחת חוליו ואפי' אסור לו בתפי' משום שבות ש"מ דס"ל שבת לאו
זמן תפי' היא ואפי' בבית אסור משום שבות - ומכאן ק"ל על הרמב"ם דס"ס בהל'
שבת כתב דהא דאסור בחזר אליבא דרב דפסק כוותיה היינו בחזר שאינו מעורבת
אבל לא במעורבת ולפי זה כ"ס בבית דליכא איסורא - א"כ ל"ל לר"א לחלוק תפי'
משום איסור שבות כיון דלא זו ממקום א' - ואפשר שהוא ז"ל מפרש נכנס הורקטוס
בו לחלוק תפי' לאו אפ"ה של אביו קא' אלא אפ"ה של עומן קאמר אלא לשון נכנס
לא אפי' שפיר להאי פי' ויש ליישב בדוחק ואין להאריך בזה - ומחזור לענינינו לדין
הנחת תפי' בשבת וי"ט דבי"ט ל"ע שרי ובשבת אפי' דליכא איסור' בהנחתן מלך
עומן מ"מ למאן דפוסק כרב אפי' בבית אסור להניחן ואפי' בין השמשות לא מניח
כרבה בריה אבל למאן דפוסק כרב עוני אפי' בשבת מותר ללכת בהן לחזר וכ"ס
בבית ומו לא מיד :

דיני תפילין סימן מג

ועתה אבאר אם לילה זמן תפי' היא או לא בפ' הקומן אחר ת"ר תפי' מאימתי
מברך עליהן משעת הגחתן כיצד היה משכים ללכת לדרך ומתיירא שמא
יאבדו מניחין וסוגיא וזמנא שמשום בהן ומברך עליהן ועד מתי מניחן עד ששקע
החמה ור"א עד שתכלה רגל מן השוק ותכ"א עד זמן שניה ומודים חכמים ור"י
שחם הלן ללכת ל"ב ה"ה או לכנס לבית המרחץ ושקעה חמה שוב אינו חוזר ומניחן
ופי' ה"ה ס"ל דלילה זמן תפי' אלא חישינן שמא יבן וישתכח - והא דאמר ר"י
התקנה עפי' מדרבנן ע"כ - ומשמע מדבריהן דר"י וחכמים הוא דס"ל דלילה
זמן תפי' אבל ת"ק ס"ל דלילה לאו זמן תפי' - והא דקאמר ת"ק ה"י משכים ללכת
לדרך ופרש"י ומתיירא שמא יאבדו מניחן אפי' דלמ"ד לילה לאו זמן תפי' המניהם
בליה טביד איסורא דאורייתא שעובר על אוהרה דומרת וכמ"ס ש"כ - הא דאמר
לקמן אר"א ואם לשמן מותר ופירש"י ואם לשמן שלא יאבדו מותר להניחם
אפי' לאחר שקיעת החמה ע"כ - וכיון דמתיירא שלא יאבדו הוא דמניחן היינו
לשמן ומותר להניחן ל"ב ע"ה אפי' למ"ד לילה לאו זמן תפי' - אלא שלפ"י ק"ל
דא"כ ר"א דאמר אם לשמן מותר מאי קמ"ל ה"ה כהדיא מצינו הכי - וי"ל
כדפירש"י תפי' שהניחן קודם עלות השחר מברך עליהן משעת הגחתן משעת זמן
הגחתן דאמר בפ"ק דברכות ב"ק ש' אחרים אחרים אחרים אחרים אחרים אחרים
ה"ה תפי' אחרים אחרים אחרים אחרים אחרים אחרים אחרים אחרים אחרים
היום מיד ועלה עמוד השחר אלא לאחר זמן משיחא חבירו ברחוק ד"א וא"כ הא
דמיא ה"י משכים ללכת לדרך יש לפי' במשכים כיון לאחר עמוד השחר דאין
איסור להניחם דהא ק"ל משעלה ע"ה יתמא הוא וזמן תפי' הוא מה"ת אלא שגדין

ה"ל לחשמינן רבנא אפי' במחנה ארעא נמי שרי כדמשתע לכאורה מפירש"י
 שפי' תמי אריה בראש סבב היה מלכא ביה מבז"י דקא נקט אביי אפילו מחנה
 ארעא נמי ואפילו לאחר שקיעת החמה מלאו מונחין בקרקע החירו לו חכמים
 להביא בראש ובהגטעו ע"כ. ודלמי אביי לא הי' מונקט למילתיה במחנה
 על ארעא לדעת הרמב"ם וכמ"כ. אלא ה"פ מאי אריה בראש כלומר מאי קמ"ל
 אביי דא"ג דהסוד מדרבנן ללכת בחפ"י בשבת לרה"ר מ"מ דהו' בראש שרי משום
 כיוון חפ"י וא"ל לחלוק דמנדקט וק"ה אלתא משום רבנא דק"ה נמי קמ"ל
 ולא משום רבנא דלילה לחוד. וזה נחא נמי לפי' החוס' דהא דלמי בזה שניה
 דק"ה משום רבנא דשבת קמ"ל ולא משום רבנא דלילה דכבר שמעינן לה
 מבבא קמייתא דהיה בא בדרך אפילו מחנה על ארעא כבר תנינן לה במתני' דשרי
 להמינן ללכת בהן בשבת כ"ג כשהן כבר מבז"י בראש: ומ"מ ק"ל למאי דפסק
 הרמב"ם דהמניח חפ"י בלילה עובר בלאו ואמאי לא חשיב הרמב"ם להאי לאו
 דהמניח חפ"י בלילה במנין האלוין שמה בם מלות שלו גם בפ"ט מהל' סנהדרין
 שמה שם כל האלוין שלוקין עליהן אמאי לא מנה להאי לאו בהדיא ללוקט עליו
 והרי בפ"ג דמסכת מכות (דף כב) גבי הא דתנן יש חורש תלם א' והייב עליו משום
 שמונה לאוין שריד וחסוב נמי הקלף את בהרתו ואחרתו מהכא השמר בנגד צרעת
 וה"ל אחר דפר"א דמילא (דף קנ) דהשמר בנגד צרעת בקלף את בהרתו הכתוב
 מדבר והי' לאו נגזר וה"ל חסן במסכת נגעים פ"ט החולש סימני טומאה והכונה
 את המחה עובר בלא תעשה ואמר עלה בפ' המניע (דף נז) אחרת אחר משמים
 חייב אחר משלם ר"ח חייב. וכ"פ הרמב"ם בפ"י מהלכות טומאות עומדת צרעת דעובר
 בל"ת ולוקין עליו. גם בפ"ט מהל' סופרים מנה בכלל הלוקין החורך סי' צרעת
 או שבויה אלתא לה"מ השמר הו' לאו נגזר ולוקין עליו. ה"ל ללקי המניח חפ"י
 אחר שקיעת החמה שבה מכלל לאו דשומרת. והנה כ"ו שבת' הוא לדעת הרמב"ם
 מ"מ כ"ל ד"ל דהל' לשמור מותר אפילו להניח לכתחלה וכדברי ר"א דהא ליכא
 מאן דפליג עליה בהדיא במתרא. ודקא ק"ל מג"ל לר"א ור"י דהאי אזהרה
 דשומרת אדיוקא דימיס ולא לילות קאי דילמא אגופי' דקרא קאי דאם אינו מניח
 חפ"י ביום עובר בשבת דאזהרה של ושמרת. אבל לילה מחיובא לחוד הוא
 דממעט להו בקרא דשומרת דימיס ולא לילות אבל איסורא ליכא אלא רשות
 הו' וזו בני מניח. ו"ל דלקי' דהא כבר כתבתי בסיומן מ"א דרי"ה נמי ע"כ
 אקרא דהיה לאות קא סמך למעוטי שריט. וע"כ הא דהדר כתב רחמנא מימיס
 בקרא דשומרת למעוטי שריט מרשות נמי ממעט להו ולממירה דאיסורא נמי
 איכא. דאלו לרשות כבר ש"מ מותר לאות וכוין דע"כ אזהרת ושמרת אמעוטי
 מימיס ולא כל הימים פרט לשריט לומר שמונה עליהם מלהניח חפ"י. וא"כ
 ה"ל לכל הציבה מימיס דממעט נמי לילות לאזהרה אתי לומר שאסור להניח
 ביהן חפ"י. דהא ח"א לחלק חלה חובה מימיס דממעט לילות ושבת וי"ט
 דחדא ממעט להו מחיובא וחדא מזהר עלה ובפ"כ נריך לררש גיהס בזה או
 שמתעט להו מחיובא לחוד אבל רשות הו' או שיהס קאי עליהו שפ"ה. וכוין
 דמעוטי דשריט ע"כ לאזהרה אתי גם מעוטי דלילות א"ל נך למדרש דמחוב לחוד
 ממעט להו א"כ לאזהרה נמי אתי כמו מעוטי דשריט דבהאי קרא גופיה דע"כ
 ל"ל אלא לאזהרה. אלא שלד' הרמב"ם אינו כן דס"ל דשריט לא אימתעטו אלא
 מחיובא אבל אינו מזהר עליהם. אבל כבר תמהתי עליו בתשר' שלפני זה ונ"ל
 שג"ד הרי"ף כדעת הרמב"ם תלמידו לילה לאו. וזמן חפ"י היה שהיה הביא בה'
 חפ"י להא דר"א ור"י דהמניח חפ"י לאחר שק"ה עובר בלאו לר"י ובשעה לר"א.
 וא"כ דהלכה לילה וזמן חפ"י לא ה"ל להביא את זאת בהלכות כיון דליכא בהאיא
 פלוגתא נ"מ לדעתו וכבר כתבתי למעלה בסיומן הקדום. עוד ראוי' שכן דעתו ו"ל
 וגם דעת הגאון שהביא הר"ש שהתקתי למעלה בסיומן מ"א נמי הכי הוא דהלכה
 כר"ה דממעט לילה ושבת מקרא מימיס ימימה וכמ"ש שם. ומ"מ בזה
 דלשמך אין דעת הרי"ף כדעת הרמב"ם שהיה הביא שם להא דר"א דאמר אם
 לשמך מותר. ולענין הלכה נ"ל דלית הלכתא כר"ה ואמוראי דס"ל כותיה דלילה
 לאו וזמן חפ"י משובח דר"א דבתראי הוא דע"כ ס"ל דלאו וזמן חפ"י.
 החו' שיקר דלגמ' דן דלמ"ד לילה לאו וזמן חפ"י אין לחלק בין חלילה להנחה ושניהם
 אסורין מה"ט וד"ל כהדיו' שמתקן ביניהם. והא דמחלקים ר"י וחכמים בין חלילה
 להנחה דהנחה אצרא משתקא הנחה וחלילה לא. היינו משום דס"ל לילה וזמן
 חפ"י אלא דרבנן גזרו שמה יסן בהן שהרי דר"ח ורב"ה מלאו בזה באורחא שריד
 מדל"ד בר"ה שפך חשיכה ספק אינו חשיכה לא חולק ולא מניח הא ודאי חשיכה
 חולק ומניח הוא כע"כ אימתר ופריך מ"א קסבר אי קסבר לילה וזמן חפ"י שבת
 נמי וזמן חפ"י ואי קסבר שבת לאו וזמן חפ"י לילה נמי לאו וזמן חפ"י דמחובא
 דממעט שבת ממעט נמי לילות וכדרי"ה. ומצינו שריט נפקא לו מהיכא דנפקא
 לר"י מה"ט לאות. והשתא ח"א דלפ"י למ"ד לילה לאו וזמן חפ"י ה"מ בהנחה אבל
 בחלילה ל"ל בה א"כ מאי ק"ל לכתר דמייתי ליה להא דרבה דדיוק' מיניס הא ודאי
 חשיכה חולק כע"כ אי שבת לאו וזמן חפ"י לילה נמי לאו וזמן חפ"י ואמאי מלאו בי'
 באורחא. דמאי קושיא דא"ג דלילה לאו וזמן חפ"י מ"מ ח"א לחלוק היכא שמונה
 עליו מבז"י ושפיר מלאו ביה. והא ל"ל דהא ק"ל דאמאי חולק כע"כ שבויה
 חשיכה דכמו ש"ל לחלוק בלילה א"ג דלאו וזמן חפ"י ה"ל ח"א לחלוק בשבת אף
 ע"כ לאו וזמן חפ"י. א"כ אכתי מאי משגי' נ"ל מהיכא דנ"ל לר"י מותר לאות.
 אכתי תקשה אמאי חולק בשבת לר"י הרי לילה למ"ד לאו וזמן חפ"י ואפ"ה ח"א

לחלוק לר"י וחכמים. וז"ל דס"ל לרב"ה בשבת חליבא דר"י כמו דס"ל לח"ק
 בלילה דאפי' חלילה בני משתע' וס"ל לרב"ה דל"ק בני חלילה מה"ט דחין
 לחלק בין חלילה להנחה. ומת"ק בלילה נשע לשבת לר"י דס"ל שבת לאו וזמן
 חפ"י אין לחלק בין חלילה להנחה והילכך ודאי חשיכה כע"כ לר"י חולק. דאלו ס"ל
 לרב"ה דל"ק ח"א חלילה מה"ט כמו דס"ל לר"י וחכמים אלא מדרבנן צריך חלילה
 משתע' גזיר' שמה יסן בהן. א"כ בודאי חשיכה כע"כ אמאי חולק משום שמה
 לילה ח"א חלילה לרב"ה דמלאו בזה באורחא אלתא לא ס"ל דמשתע' גזרו רבנן
 לחלוק משום שמה יסן בהן וכת"ק. ואי משום ל"ל שבת הוא דחולק משום דס"ל
 כר"י דשבת לאו וזמן חפ"י הא מת"ק ור"י וחכמים דלילה ס"ל לאו וזמן חפ"י מ"מ
 כ"ע מודו דא"ל לחלוק נשע לר"י דא"ג דשבת לאו וזמן חפ"י מ"מ ה"מ בהנחה
 אבל ח"א לחלוק. אלא ודאי ס"ל דל"ק בלילה צריך לחלוק מה"ט ומלילה לח"ק
 נשע לשבת לר"י דאפי' חלילה צריך מה"ט. ודלמי ל"ל הכי דלמאי דס"ל לרב"ה
 כר"י דשבת לאו וזמן חפ"י שמה"ט חייב לחלוק דא"כ דאיכא איסור של חורה
 במניח עליו חפ"י ואין חולק אמאי קאמ' רבה ספק חשיכה אינו חולק. הא ה"ל
 ספקא דאורייתא ולחומרא ויחייב לחלוק מספקא בספק חשיכה. אלא ודאי ליכא
 שום איסור בהנחת חפ"י בשבת לר"י ולא ממעט להו קרא אלא מחוב אבל
 איסורא ליכא והא ודאי חשיכה חולק מדרבנן הוא שגורו שלא ללכת בצפ"י בשבת
 כדתנן בפ' במה אשה (דף סא) וה"ל דבחר נמי אסור ודקא למ"ד שבת לאו
 וזמן חפ"י הוא דאסור בחצר גזיר' דילמא מיסתלי ונפק בזה לר"י דכיון דלאו וזמן
 חפ"י ח"א למשתע' בהן הילכך חיישין לה. אבל למ"ד שבת וזמן חפ"י כיון דאיכא
 מלוה בהנחתן חסורים בהסח הדעת ויחייב למשתע' בהן בכל שעה כדי שלא יסח
 דעמו מתן ול"ל דלילמא מיסתלי וא"ג דבר"ה אסור ללכת בהן מ"מ בחצר שרי.
 הלכך צריך להא דרבה דודאי חשיכה חולק כר"י דשבת לאו וזמן חפ"י וכוין דל"ל מלוה
 בהנחתן חפ"י בחצר אסור מדרבנן דילמא מיסתלי ונפק בזה לר"י ומשום איסור
 שבת נגזר בזה ולא משום איסור הנחתן מזד עומן. דאלו ס"ל לרב"ה דשבת וזמן
 חפ"י בודאי חשיכה מי ח"א לחלוק ובתרא מותר ול"ל דלילמא מיסתלי דהא חייב
 למשתע' בהן כיון דהו' וזמן הנחתן. והיינו דשריד ואי לילה וזמן חפ"י שבת נמי
 וזמן חפ"י כלומר ואפי' ודאי חשיכה ח"א לחלוק בחצר דכיון דזמן חפ"י ח"א חייב למשתע'
 בהן ול"ל דלילמא מיסתלי וכ"כ בתשובה שלפני זאת יותר באורך ע"כ. ומ"מ
 א"ג דס"ל לרב"ה דשבת לו"ת ודאי חשיכה חולק משום איסור שבת א"כ בספק
 חשיכה אינו חולק דה"ל ספקא דרבנן ולקולא וא"כ לשיטת רש"י והרמב"ם אכתי
 מאי פריך אי שבת לו"ת ל"ל. נמי לו"ת ואמאי מלאי בזה באורחא הרי א"ג לילה
 לאו וזמן חפ"י ח"א לחלוק לר"י וחכמים ורבה כוונתו ס"ל לפיכך מלאי בזה באורחא
 אבל שבת ח"א דליכא שום איסור מה"ט בחפ"י בחלילה ח"א דל"ל ח"א מ"מ מדרבנן
 חסור חפ"י בחצר גזיר' דילמא מיסתלי כיון דל"ל ל"ל שבת אי משום לילה אי
 משום שבת ול"ל לאוקמא להא דרבה כר"י הא כר"י נמי ח"א. וכ"כ למאי דפסק
 הרמב"ם כר"י דקשה ע"י דה"ל לאוקמי לרב"ה כר"י דהלכתא כותיה וכדאמרן
 אלא ודאי ש"מ דל"ל ללוח"ה חייב לחלוק מה"ט וא"כ הא דר"י ח"א שבת לו"ת
 מדר"ה לילה נמי לו"ת וצריך לחלוק מה"ט ואמאי מלאי בזה באורחא. וכוין
 דלמ"ד לילה לאו וזמן חפ"י ח"א חלילה מי צריך מה"ט ח"א בזהא שובח דר"א
 בין אי גריס' חק ומנח חפ"י או חקך ולא סלק חפ"י דמסיק עלה הגמרא קסבר
 הלכה ואין מורין כן ח"א לפרש הלכה דא"ג חלילה ח"א דל"ל ח"א וכו' שפ"ל דעת
 הרמב"ם דהא ודאי אי לילה לו"ת ל"ל חפ"י חלילה בני מה"ט ואפי' לני' חקך
 ולא סלק חפ"י לא ח"א. אלא ע"כ הא קסבר הלכה דקאמר היינו הלכה דל"ל
 וא"מ כן. וגם ר"ח ורב"ה דהו' מלאי בזה באורחא ע"כ לילה לו"ת ס"ל דל"ל
 חייב לחלוק מן החורה וק"ל משה רב: והאי קושיא שהקשתי למעלה לשיטת
 החוס' שפ"ש דל"ק לילה לאו וזמן חפ"י דא"כ האין ס"ד דהא דרבה דפסק
 חשיכה ספק אינו חשיכה כת"ק. הא כיון דחלילה נמי מן החורה לח"ק אמאי אינו
 חולק מספקא הא ה"ל ספקא דאורייתא ולחומרא למאי שהוכחתי דמן החורה
 חלילה נמי בני למ"ד לילה לאו וזמן חפ"י. נ"ל לפ' הכי דל"ל ח"א חפ"י
 ברייתא דחפ"י מאימתי מברך עליהן ס"ל לו"ת ואפי' ח"ק הכי ס"ל אלא דגור בין
 בחלילה בין בהנחה מדרבנן משתע' ור"י וחכמים בהנחה הוא דגזרו משתע'
 אבל לא בחלילה אלא לר"י ח"א חלילה עד שתכלה רגל מן השוק ולחכמים ח"א לחלוק עד
 וזמן שניה. והשתא ח"א למאי דס"ד דרבה כת"ק ס"ל דבודאי חשיכה חולק ואפי'
 ס"ל דספק חשיכה אינו חולק דה"ל ספקא דרבנן ולקולא דהא דחולק בודאי
 חשיכה לח"ק אינו אלא מדרבנן גזיר' שמה יסן בהן. דאלו מה"ט לו"ת והא
 דקשה אי מדאורייתא אין חילוק בין חלילה להנחה למ"ד לילה לו"ת ח"א וחכמים
 לילה וזמן חפ"י ס"ל מה בין חלילה להנחה שאסור מדרבנן משתע' ואלו לחלוק באורח
 שעה ל"ל אלא לכל חד כדלית ליה וכמ"ל לשיטת רש"י. לך"מ דחכמים החמירו
 בהנחה יותר מחלילה שהרי כע"כ בהש"מ לרב"ה לא מניח ואפי' לא חולק ס"ל
 ש"מ דאפי' בדרבנן החמירו בהנחה יותר מחלילה. ויש לי ראיה להא דפי' דאפי'
 לח"ק דס"ל דמשתע' חולק ואינו מניח ס"ל מני' דל"ל. וזמן חפ"י ודלא כפי' החוס'
 מההיא דספ"ק דבי' דהמר אביי גבי בא בדרך ובקעה החמה והיה בבה"מ וק"ה
 דמניח ידו עליהם עד שנגיע לביתו ושריך עלה מהא דמינח דמניח ידו עליו עד
 שנגיע לבית הסמוך לחומה או לביתו ומצינו ל"ק הא דמנערה הא דלא מנערה
 ופריך אי לא מנערה מאי אריה בראש חפ"י מחנה ארעא נמי דהא חסן המנערה
 חפ"י

שאנת אריה דיני תפילין סימן מד מה

תפי' מ"ו וזו משני ל"ק הא דמנטרא כו' וז"ל למידק למאי דמ"ד דחבי' בדמנטרא
לנמרי חיייו ואש"ה שרי לי' גבי קודש עליו היום להניח ידו עליהם עד שמיני
לביטו וא"ל להלן א"כ תקשה לי' מתניתין דפ' במה אשה דתנן לא י"ל האיש בחפ"י
בשבת . והנ"מ החם במתני' דפ' דעירובין ובברייתא דמית' לה החם דהמנא
תפי' לא שרי להניסן אלא משום בזיון תפי' בלבד הא לא"ה לא ותקשה לאבי' .
ועוד לבתר דמוקי לי' לברייתא בדמנטרא וס"ד דמנטרא לנמרי מתמת' גבי
וכלבי חיי' . ה"ל לאקשוי' דעדיפא מית' אי דמנטרא אמאי שרי להוציאן כשהם
בראש דרך מלבוס בקב"ה עד שמיני לבית הסמוך לחומה או לבה"מ . הא תנן
לא י"ל האיש בחפ"י . אלא שאין זה קושיא כ"כ הא דמוקי ליה לברייתא בדמנטרא
היינו בבית הסמוך לחומה או לבה"מ הא דמנטרא אבל בדרך או בבה"מ לא
מינטרא . אבל מהא דחבי' ודאי קשה דא"ל דמהא דהמנא תפי' י"ל דה"ט
דשלא במקום בזיון תפי' אסור משום דמניחן בשבת בתחילה אבל במניחן עליו
מבט"ל ל"ל בה והיינו האור דחבי' . מ"מ מהא דלא י"ל האיש בחפ"י ודאי קשה
מדלא מפליג משמע דכלל בוונא אסור ואש"ה הו' עליו מבט"ל מ"מ לא י"ל . אלא
ודאי ר"ה שהקשה זאת הו' ס"ד דא"ל דחבי' וההיא ברייתא מיי' בדמנטרא
לנמרי מ"מ א"ל לחלן משום דס"ל לילה וזמן תפי' היא ול"ל חוקה זו אלא בפסח
וכר"ע ואם מניחן בלילה ל"ל בה אלא שהוא הלכה ואין מורין כן וה"ה דאם מניחן
בשני"ט מני' ל"ל בה וא"ל דלאו זמן תפי' היא . ואפילו לר"ע מוה"ה לך לזאת לא
מיצט' רחמנא אלא מחיובא אבל הרשות בידי אדם להניח מנח ואש"ה אסורא
דרבנן ליכא אלא כיון דשקשה עליו חמה וכבר עי"ל לילה צריך להניח ידו עליהם
שלא יראו כיון שהוא הלכה וא"ל כן . וכן בקב"ה מ"מ מניח ידו עליהם אף ע"ג
דמגד שבת א"ל להניח ידו עליהם דהא אש"ה לכתחלה מות' ללא' בתפי' בשב"מ"מ כיון
דקב"ה היינו חשיכה צריך להניח ידו עליהם מתחת לילה דהיי הלכה וא"ל כוונת דקט
להאיא בבא דקב"ה ויסיפוק ליה דה"ל לילה . י"ל דקמ"ל דאש"ה בקב"ה מני' במניח
ידו עליהם מני' וא"ל לחלן . והא דמשמע במתניתין דשבת ועירובין דלא י"ל
בתפי' בשבת היינו משום דס"ל כר"ה לילה לאו זמן תפי' היא והמניחן בלילה
ע"ע אזהרת ושומרת . והה"נ שבת וי"ט לאו זמן תפי' היא ואסור להניח בהן תפי'
דאניהו מני' ומהא קרא דמית' יתמיא אימנעו עס הילנות וקאי אזהרת ושומרת
מני' עלייהו ומ"מ אם י"ל אינו חייב חטאת משום דרך מלבוס עבירה ואיסורא
דשומרת לא משוי' עליה כמאן דלא כפר"י דאיסורא משוי' ליה כמאן וכונס'
ומדס"ד דר"ה דלאבי' וההיא ברייתא ס"ל לילה זת"ה ואש"ה בשקשה עליו חמה
מניח ידו עליהם וכן בקב"ה מניח ידו עליהם משום לילה דהו' הלכה וא"ל כן .
וש"מ דאש"ה אי לילה וזמן תפי' היא איכא למי' דצריך לחלן מיד משתקע החמה
וכמ"ש ודלא כפ' החום . וש"מ מני' דלמאי דק"ל כר"ע דשבת וי"ט לאו זמן
תפי' היא מקרא דהו' לך לזאת מחיובא מעשינהו קרא אבל איסורא ליכא .
ועוד ש"מ דאש"ה לר"ה דמניחן בלילה או בשני"ט דעובר על אזהרת ושומרת
אש"ה כל לשמור שרי . שהרי למאי דס"ד דר"ה אליבא דחבי' כל הני מתניתין
ומתניתא דס"ל דלא י"ל בתפי' כר"ה ס"ל ואש"ה המנא תפי' מניסן משום
שמירתן ואי האו איסור תורה אש"ה לשמור משום בזיון תפי' א"ל למישרי איסור
תורה . א"ו כדאמר :

דיני תפילין סימן מד

ועתה אבאר כמה חילוקי דיני' הוצא ממ"ש . כבר נתבאר דלשעת החום'
ר"י וחכמים ס"ל דלילה וזמן תפי' היא ות"ק לחוד ס"ל דלילה לזת"ה
ומ"מ מודו ר"י וחכמים שאם חלן אינו מניחן לכתחלה משתקע החמה א"כ הא
דהלכה ואין מורין כן . דעובדא דר"א א"ל לומר דאענהא קאי דהלכה דמניחן
לכתחלה בלילה דלילה וזמן תפי' היא אלא שאין מורין כן . דהא ליכא שהרי לר"י
וחכמים אש"ה דס"ל לילה וזמן תפי' היא אש"ה מודים ר"י וחכמים שאם חלן אינו מניחן
ור"א דאמר כמאן דהא ודאי האי מודים ר"י וחכמים שאם חלן אינו מניחן
דק אמר מדינא מיירי ולא מאין מורין כן אש"ה הלכה כו' דקאמר אהליה קאי
דהלכה שא"ל לחלן משתקע החמה ודלא כמ"ק ואין מורין כן אבל בראשית לכתחלה
משתקע החמה ודאי אסור מדרבנן . ולפי"ז ה"נ בעובדא דר"א חשך ולא סליק
תפי' כגרסת הר"ף ולי"ג חשך והו' מנה תפי' כגרסת הרא"ש וס' דין . ולפי"ז
מסתברא דהלכה כחכמים דרביס . ניעה דאמ' עד מתי א"ל לחלן עד זמן שינה
אלא שאין מורין כן וכמ"ש למעלה בס' הקדוש חה דעת המדרכי שפסק
בה' תפי' כחכמים והוא משום דחול בשעת הקוספת כמבואר למעין סס'
ולשעת רש"י הני תנאי אש"ה ר"י וחכמים ס"ל דלילה לאו זמן תפי' הילכך מודו
שהם חלן אין מניחן משתקע דהא מה"ת אסור להניחן לכתחלה בלילה מאזהרת
ושומרת ומ"מ א"ל לחלן מה"ת אלא מדרבנן לר"י משתכלה רגל מן השוק ולחכמים
א"ל לחלן עד זמן שינה . ולפי"ז י"ל דלמאי דק"ל לילה וזמן תפי' אש"ה בהנחה
לכתחלה מותר עד זמן שינה אלא שאין מורין כן . והני תנאי דמודו שאם חלן אינו
מניחן הוא משום דס"ל לילה לאו . וזמן תפי' היא אבל לדין דזמן תפי' הוא אש"ה
בהנחה מני' שרי וגרסינן בעובדא דר"א חשך והו' מנה תפי' . ואיכא מני' לפרושי
לגירסא זו דאינו מניחן דווקא בהנחה אבל בחלינה מורין מני' דא"ל לחלן עד זמן
שינה וכחכמים . ועוד יש לפ' לפי שיטה זו דהלכה ואין מורין כן בחלינה קאמר אבל
בהנחה אסור מדרבנן משתקע אש"ה דק"ל לילה וזמן תפי' מה"ת . ולפי"ז

גרסינן חשך ולא סלק חפילו בעובדא דר"א אלא שפ' קמא נראה עיקר וכדפרש"י
וכמ"ש בסיון הקדוש . ולשעת הרמב"ם בזה כשיטת רש"י וכונ"ש סס' . ועוד י"ל
דכל הני תנאי ואש"ה ת"ק ס"ל דלילה וזמן תפי' היא ובין חלינה בין הנחה אינו אסור
אלא מדרבנן אלא לת"ק אין לחלק בין הנחה לחלינה ושייכים אסורי' מדרבנן
משתקע"ה ור"י וחכמים מתקין ביניהם דהנחה לכתחלה אסור מדרבנן משתקע"ה
וחלינה א"ל עד שחלכה רגל מן השוק לר"י ולרבנן א"ל לחלן עד זמן שינה ולפי"ן
בעובדא דר"א ע"כ גרסינן חשך ולא סלק חפילו דאלו להניח לכתחלה ודאי לבי'
אסור אש"ה דלילה (א) לזת"ה והאי הלכה דק"מ היינו הלכה דא"ל לחלן
משתקע"ה ודלא כמ"ק ואין מורין כן . מ"מ לא נחביר בהלינה כמאן ס"ל לר"ה
אי כר"י אי כחכמים ומסתברא דהלכה כחכמים דרביס ניעה ממא' עכשיו פסקו
של הדברים לפי שיטה זו דק"ל לילה וזמן תפי' היא מה"ת אלא שרבנן . גורו שלא
להניחן בלילה מיד משתקע החמה שמה יסן כן . וה"מ בראשית אבל בחלינה
אש"ה מדרבנן א"ל עד זמן שינה אלא שאין מורין כן אלא מלמדך את הכל לחלן
משתקע החמה מיד . ובש"ע א"ל ס' לי' פסק שאין להניח לכתחלה בלילה אף
ע"ג דלילה וזמן תפי' היא . ויפה כיון להלכה אלא שאין עשנו מחזור שכתבנו
ולענין הלכה כיון שהר"ף והרמב"ם מסבכים שאין להניחם בתחילה בלילה הם
נקיטין ע"כ . והא ודאי מדברי הרמב"ם אינו ראיה שהרי פסק להדיא דלילה
לאו . וזמן תפי' היא והמניחן לכתחלה בלילה ע"ע לאו דשומרת וכמ"ל וא"ל אין
ממנו ו"ל רח"י לדין דק"ל לילה וזמן תפי' היא דאין מניחן לכתחלה . דל"ל דאש"ה
להניח לכתחלה מני' שרי ולמ"ש למעלה דבס' דעת הר"ף כן דלילה לזת"ה א"ל
בס' להר"ף אין ראיה לדין . מ"מ לענין דינא יפה כיון דאינו לכתחלה בלילה
משתקע"ה אש"ה למאי דק"ל לילה זת"ה וכמ"ס . ולפי"ז אין לנו להוציא את מניחא
דחבי' קמיתא דספ"ק דבינה דהו' בא בדרך ותפי' בראש וספ"ה ס'
מהלכה כיון דאש"ה אי לילה וזמן תפי' היא אש"ה ס"ל לת"ק דצריך לחלן
משתקע"ה מיד אש"פ שהלכה כחכמים מ"מ כיון שאין מורין כן אלא כמ"ק צריך
להניח ידו עליהם שלא יראו . ואין לנו לדמות דברי אבי' דבזת"ה הוא מהלכה
לומר או דס"ל דהלכה לזת"ה או דס"ל דהלכה כמ"ק דצריך לחלן משתקע"ה
מיד אלא ודאי ס"ל מני' כר"א דהלכה דלילה וזמן תפי' היא והלכה כחכמים שא"ל
לחלן עד זמן שינה אלא שא"ל כן לפיכך צריך להניח ידו עליהם :

דיני תפילין סימן מה

וכברא דהיה משכים ללכת לדרך כתב שם העור ואם צריך לילך לדרך ימול
להניחן קודם זמנא בלא ברכה ולבשני' זמנא ממשה כן ומבין .
והר"פ כתב כיון דק"ל לזת"ה אלא שאין להניחן בלילה משום גזירה שמה יסן כן
מי שרצה ללכת לדרך יכול להניחן קודם זמנא ולברך עליהן מיד וא"ל לא כהנן
ע"כ ימשה דס"ל להר"פ דהא דתקנו השכים ללכת לדרך מניחין וכו' וזמנא ממשה
בהן ומבין דהיינו כמ"ד לילה לאו זמן תפי' היא אבל למאי שהאכתי דהני תנאי
ואש"ה ת"ק ס"ל לזת"ה אש"ה אין מברך עליהם עד שיעי' זמנא . דכיון דרבנן גזרו
שלא להניח תפי' בלילה לכתחלה אש"פ דבה' . משכים ללכת לדרך שרו להניחם
מפני שמירתן אין ראוי לברך עד שיעי' זמן הנחתן מדרבנן וה"ל משמע לי מודי
רש"י שבת תפי' שהניחן קודם צלות השחר ויברך עליהן משעת הנחתן משעת
זמן הנחתן דאמר בפ"ק דברכות בק"ש אחרים אחרים משראה חצירו ברחוק ד'
אמזת ואמר היום להפ' כאחרים כלומר להנחת תפי' כאחרים ע"כ . והרי לאחר
עיה"ל לכ"ע ימנא הוא וזמן תפי' הוא מה"ת אש"ה למ"ד לזת"ה ואש"ה אין
מברך עליהם עד שיעי' זמן הנחתן של דבריהם שאם משראה את חצירו רחוק
ד"א ולי"ג כיון שהחירו לו להניחן קודם זמנא הו' לכתחלה הוא מפני שמירתן
אש"פ שפרש"י הני תנאי ס"ל לזת"ה מה"ת מ"מ ה"ל לברך עליהן לאחר שזע"ה
מיד דהניח זמן הנחה של תורה ולמה אין מברך עליהן עד שיראה את חצירו
ברחוק ד"א א"ו אש"פ שהחירו לו הנחה מ"מ אין לברך עד שיעי' זמן הנחה של
דבריהם לכתחלה ולישנא דברייתא הכי משמע . מדנקט מניח וכו' שיעי' זמן מברך
ולא קמי' וכו' שיעי' ע"ה ממשה כהן ומבין . ש"מ דאינו מברך עד שיעי' זמן
של דבריהן קאמר . ודוחק לחלק בין הא דהניח קודם זמנא של תורה למאי וס"ל
לרש"י דהני תנאי ס"ל לזת"ה וא"ל לו לברך בשעת הנחה דאין זמנא כל עיקר לפיכך
עד שיעי' זמן דבריה' הואיל דא"ל לברך בשעת הנחה דאין זמנא כל עיקר לפיכך
ממניחן מלברך עד עיקר זמנא . אבל למאי דק"ל לילה זת"ה ובשעת הנחה ממניחן
מה"ת הואיל ויכול לברך מיד בשעת הנחה שמניח דבריו ואח"כ בשביל שמירתן למה לו
להניחן מלברך עד עיקר זמן דבריהם . דאין אלו דברים של טעם דאי ליכא דראוי
להקדים ולברך לכתחלה קודם עיקר הנחתן ה"כ שמונה בראשית ל"ש אם מתקן
בזיון הנחתן של תורה ל"ש אם מניחם קודם זמן של תורה מ"מ כשמניח זמן של
תורה לאחר ראווי להקדים ולברך עליהן מיד ולא לאחר עד זמן עיקר הנחה של
דבריהם . א"ו ש"מ דאש"ה במניחן בראשית לא חילקו חכמים ואינו מברך עליהן
עד זמן הנחה של דבריהם לכתחלה לכל אדם . ועוד כ"ל דדברי הר"פ אש"פ כשיטת
הח"ו מני' לא תיחא דהא לדבריהם ו"ל ר"י וחכמים ס"ל לזת"ה אלא ת"ק לחוד הוא
דס"ל לזת"ה ומדפליג ר"י וחכמים אבוק זמן הנחתן דלח"ק משתקע"ה צריך
לחלן ולר"י וחכמים א"ל לחלן עדיין עד לאחר זמן ואינו אהחילת זמנא דקאמר
ת"ק תפי' מאימתי מכ"ש כו' וכו' שיעי' זמנא ממשה כהן ומ"מ אלא ס"ל דאין
לברך

ככה"ג • וטעמא דמלתא דיש להחמיר בלילה יותר מבשבת משום דבשבת א"ת בתקנה אחרת כי אם בהנחה בראש הדין להביאם בידו משום איסור הוצאה בשבת וא"ל לא שרית ליה להניח ע"כ יבא מוטלין שם בבזיון לפיכך שר ליה רבנן להניח בראש משום בזיון תפי' אבל בלילה בחול דהא אפשר להבדיל בידו אלא דחיישינן לדלתא מישתלפי ליה מידו והשך רחוק הוא הלכך בראש דמדינא הא הלכה דא"ל לחתך בלילה אלא דאין מורין כן שר ליה רבנן ובמניח ידו עליהן גביי' אבל בתחתון של ארעא דלכ"ע מדינא איכא איסורא מדרבנן להניח בתחלה בלילה לא שר רבנן בתחתון על ארעא להניח בראש כיון דאפשר בהקנה להביאם בידו וא"ל משום חשדא דלמא מישתלפי מידו כיון דהשך רחוק הוא משום תלף דידה לל' שרין איסורא דרבנן של הנחת תפי' בתחלה בלילה • והכי מסתבר לבאורה דאל"כ תקשה לך ל"ל לאביי למימר תרתי הוה בא דרך ושקעה עליו החמה והיה יושב בבה"מ וקידש עליו היום הרי קידש עליו היום היינו שקעה עליו החמה שהיא לילה ומבזה דקידש עליו היום שומע מיניה להא דשקעה עליו החמה דהשחא בקידש עליו היום דהוי תרתי לילה ובשבת א"ת"ל במניח ידו עליהם שני בשקעה עליו החמה דלא הוי אלא חדא משום לילה לא כ"ש דבמניח ידו עליהן שני וא"ל לחלון • והא ל"ל דקמ"ל דאפי' בליל החול נמי נריך להניח ידו עליהן מפני הרוחיים אע"ג דהוי הלכה אלא שאין מורין כן לחול • דא"ל מאי פריך אהא דמנאי הא דמנארה הא דנא מינערה אי דלא מינערין מאי אריא בראש אפי' מחזין אחרעא נמי דהא חק המונא תפי' מכניסין ווג ווג ומאי קושא דלמא רבוחא קמשמע לן דנריך להניח ידו עליהן • אלא ודאי דאין זה רביחא דאין זה כלום • חדא דהא כבר קמ"ל אביי בשם ר' יוחנן דנריך להניח ידו עליהם כ"כ בליל שבת דאיכא תרתי דנריך והשחא פריך שפיר • ועוד י"ל דה"פ מאי אריא בראש כו' וה"ל לאביי לאשמועינן בתחתון על ארעא דתנן מכניסין ווג ווג דמניח ידו עליהם וה"ל למימרתא אפירוש דמנאי' ולא מימרתא באפי' נפשי' וא"ל נאסר דקמ"ל דאפילו בזהו כבר בראש אפי' נריך להניח ידו עליהן מפני הרוחין דהא מילא דששטא הא דגורא הרוחיים שייך נהוי בראש כבר מבט' כמו במניח בתחתון דמ'ן מפנים א"ס הניח' או שחי' עליו מבט' • ולהאי תירוטי נחא נמי למאן דמפריש להני תרי בבי דאביי דהרננויכו מיירי בע"ש ולא בליל חול • וג"ל כיון דאין לנו דאיה נמאן להחמיר בלילה כמו בשבת בהיכא דמתחן על ארעא להניח בראש בהיכא דלא מינערין מחמת כלבי וגובי ח"ה ללמוד לילה משבת מעממא דפי' • נקטיק השחא במא' שכתבתי מס' מא' עד הכא דק"ל כר"ג דשבת וי"ע לאו זמן תפי' היא נעוה לך לאות • הילכך ב"ט ליכא איסורא במניח בו תפי' • וא"כ כ"מ בח"מ דהוי פלוגתא דרבנןא א"ס בכלל י"ע האו או לא לענין הנחת תפי' • משקיקא דאין להניח דילמא מנח תפי' טוג כו דהא את"ל דפסור מן התפי' א"ס מניח בזה • ליכא איסורא מעיקרא דדינא ובשבת נמי לפ"ד ר"פ דפסוקי כר' עמי ב"ש דכל מ"ה שחברו חכמים ללאת בו לר"ה בחדר שרי מותר להניח בו תפי' • ובלבד שלא יא' בזה ברה"ר ובדחק כפ' ב"א • ולענין לילה ק"ל לילה זמן תפי' הוא ומ"מ מדרבנן אסור לכתחלה להניח משתחא"ח וא"ס מותרין עליו מבט' א"ל לחלון עד • זמן שיה' כרבנן אלא שהוא הלכה ואין מורין כן ברבנן • הילכך בט"ב שמתפללין במנחה מתוך לחשיכה תפשי' בשחשיכה נריך לחלון כיון שמתפלל ברבנן ה"ל כהוראה והרי הוא הלכה ואין מורין • וכ"ד קתא אחרונים והיכא שהיה יושב בב"ה ותפי' עליו והשקה לו בחול מניח ידו עליהן עד שחגיג למקום המשתחרר ראשו דכיון דהוי הלכה ואין מורין כן נריך להניח ידו עליהן • וה"מ בזהו בראש אבל א"ס מנאן מונחין בארץ אע"ג דאין מנערין לא מחמת כלבי ולא מחמת גובי אע"ג דבשבת וכן בליל שנה שר ליה רבנן מפני בזיון תפי' להניח ווג ווג ה"פ משום דלא אפשר בע"ה • אבל בליל חול כיון דאפשר להביאם בידו לא שר ליה רבנן להניח בתחלה בלילה דאיכא איסורא מדרבנן הואיל ואפשר בע"ה ומשום חשדא דלמא מישתלפי ליה מידו לא שרין ליה להניח בתחלה • • ובשכנים ללאת לדרך בלילה מניחין ואע"ג דלא שרי להניח בלילה לכתחלה אפי' היכא דלא מינערין מחמת גובי וכלבי שאני השכים ללאת לדרך דל"ת שחא יסן בזה כיון שהשכים ואלא לדרך כבר וכמ"כ בע"ע סימן ל' • ולע"ה אפי' א"ס מתירא שחא יאבדו נמי שרי דמתירא שחא יאבדו לענין להניח לכתחלה בלילה איט לא משלה ולא מוריד כלל וכמ"כ אלא משום שהשכים ללאת לדרך הוא דברי דל"ת לשניה הילכך אפי' לא מתירא שחא יאבדו נמי שרי • ואע"פ שרש"י פי' שם השכים ללאת לדרך ומתירא שחא יאבדו היינו דלשעתו הני תנאי ס"ל לילה לאו זמן תפי' • והמניחין בלילה עובר על אזהרת ושמרת • לפיכך א"ל להחמיר להניח בלילה לכתחלה אלא במתירא שחא יאבדו כלבד דה"ל לשמרון וכדאר"ה החס' וא"ס לשמרון מותר • אבל לנאי דק"ל לילה זמן תפי' אלא דרבנן גזרו שלא להניחין לכתחלה בלילה שחא יסן בזה בהשכים ללאת לדרך ל"ח ושרי • אע"פ דמדברי הס' מק' שמע דעממא דהשכים ללאת לדרך משום שחא יאבדו הוא דשרי מ"מ לא מצאו לו חזר ואין רצוני להאריך בזה ומ"מ אע"ג דבהשכים ללאת לדרך שרי להניח בלילה מ"מ אינו מברך עליהם עד שיראה את חבירו ברחוק ד"ה ויכירו וכבר נחבד עממא של כ"ז כסימני' שצברו: והו' מה שג"ל בדברים אלו :

דיני תפילין סימן מו

שאלה • הא דק"ל דס"ת ותפי' נרכים עיבוד לשמן ויש פוסקים דמנוהי נמי

לברך עליהן עד שיאיר היום ל"פ עליה אע"ג דס"ל לילה זמן תפי' הוא לפי שטת זו • וא"ל למ"ד לוח"ה מברך עליהם מיד כשנניח בלילה ביוצא לדרך א"כ ה"ל לר"י וחכמים לפלוני אחר"ק ברישא כדאפליגי עליה בסיפא מה"פ גופי' משום דלוח"ה • אלא ודאי אע"ג דס"ל לוח"ה מ"מ אין ראוי לברך עליהן קודם זו כס אפי' כשנניח בלילה ברשות כגון הא ביוצא לדרך וד"ה להעמיד סברת הר"פ חנא לשיטת רש"י והרמב"ם דלשטתם כ"ע אפי' לר"י וחכמים ס"ל דלוח"ה מה"ת חלח בד"ה בהנחה לכתחלה אבל בתלילה א"ל מה"ת • ולשיטה זו י"ל דלמאי דק"ל לוח"ה במניח ברשות חכמים כגון ביוצא לדרך מברך עליהם נמי מיד כשנניח בלילה • ועוד אני אומר דאפי' לשיטת הרמב"ם ליתא להא סברא דהר"פ דכיון דס"ל ו"ל דמה"ת אפי' לשמרון אסור להניחין לכתחלה בלילה ע"כ ה' משכים ללאת לדרך מניחין דקתני היינו במשכים לאחר שגלה עמוד השחר דהביע זמן הנחה של תורה דמשמע"ה יום הוא ועדיין זמן הנחה של דבריהם שהוא משיראה את חבירו ברחוק ד"ה ויכירו ועדיין נא הגיע • דלא למשכים בלילה א"ל להניחין לכתחלה לדעת הרמב"ם • כזו ענין אפי' במתירא שחא יאבדו נמי איכא איסורא דאורייתא למאי דפסק דלא כר"ה דה"ת וא"ס לשמרון מותר וכמ"כ כל • וכיון דאפי' במניחין לאחר שגלה עמוד השחר ברשות חכמים אפי' אינו מברך עליהן עד שחגיג זמן הנחה דדבריהם • ה"ס לדיון דק"ל לוח"ה מה"ת אלא דרבנן גזרו עליה דאפי' במניחין בלילה ברשות חכמים ביוצא לדרך דאין לברך עליה עד שיגיע זמן הנחתן דדבריהם • וא"ל לקיים סברת הר"פ אלא לשיטת רש"י • למד דס"ל הני תנאי כולן ס"ל ללוח"ה וכל לשמרון מותר • דנפ"ה אפשר לפרש דהאי היה משכים ללאת לדרך דקתני במשכים קודם אור היום ומש"ה אינו מברך בשעת הנחתן אע"ג דמניח ברשות כ"י לשמרון דמותר לשיטת רש"י • מ"מ כיון דלילה לאו זמן תפי' מה"ת א"ל לברך עליהם באורו שעה כשנניחין אבל למאי דק"ל ל"ל זמן תפי' היא כיון דמניחין ברשות מברך נמי עליהן • מ"מ כבר נחבד דאפי' רש"י גופיה בתפי' לא ס"ל הא דהר"פ ו"ל :

דיני תפילין סימן מו

ורא דאביי דהיה בא דרך ודקיה יושב בבה"מ דספ"ק דביא הביאו הרי"ף בהלכות תפי' וברפ"י דעירובין ו"ל גרסין ב"י"ט פירק ראשון היה בא דרך ותפילי בראשו ושקעה עליו החמה מניח ידו עליה עד שחגיג לביתו היה יושב בב"ה ותפי' בראשו וקידש עליו היום מניח ידו עליה עד שחגיג לביתו וא"ל איכא בית הסמוך לחומה דאי מניחין בה מינערין מניחין בבית הסמוך לחומה • והשיג עליו הרו"ה בס' המאור ספ"ק דביא • י"ל לענין שקיעת החמה לא ק"ל כותיה דאביי משום דאסוקא בדוכתיה לילה זמן תפי' הוא הלכה ואין מורין כן הלכך ה"ל להניח ידו עליהן • והרמב"ם ו"ל בס' המלחמות השיב על זה ראיתי לר"ה רש"י ו"ל ספ"י כולה כגון שהשחך עליו בדרך בע"ש וכן הדעת טעה שאלו היה בחול לא היה נריך להניח ידו עליהן משום דלשמרון הוא ואפילו היה הבית הסמוך לחומה משתמרת וא"ס לשמרון ה"ו מותר • ואפילו למ"ד עובר בשעה ועובר בלאו כדחתיא במס' מנחות וא"ס אסור יחלך ויביא בידו ולמה מניח ידו עליהן אלא כולה בע"ש הוא אמורה ולענין השינוי בדרייתא והלשון שנהא אביי לומר בדרך שקעה עליו החמה ובבית המדרש קידש עליו היום דרך הענין תפס לו שהבא דרך מסתכל בשקיעת החמה אלו והיושב בבה"מ לתקיעות וקידוש כ"ד לפיכך כתבנו רבינו הגדול ו"ל ע"כ • ולא היה הרמב"ם נריך לכל זה דהא כבר הוכחתי למעלה דהרי"ף ו"ל פוסק כמ"ד לילה לאו זמן תפי' הוא ומ"מ מדברי הרמב"ם אלו מבטע שהשכים דלמ"ד לילה זמן תפי' הוא וק"ל כותיה • בשקעה עליו החמה בחול א"ל להניח ידו עליהן • והטור והאחרונים שם בא"ה פסקו כאביי אפילו בחול בשקעה עליו החמה אע"פ שפסקו כמ"ד לילה זמן תפי' הוא אפי' כיון דהוי הלכה ואין מורין כן • מניח ידו עליהם מפני הרוחיים וכבר הוכחתי כן למעלה דהא דאביי אחי' כמ"ד לילה זמן תפי' הוא ואפי' נריך להניח ידו עליהם ואפילו בחול • ומש"כ הרמב"ם • והלשון שנהא אביי כו' דרך הענין תפס לו ט' הא דחוקי' ועק"ל אי תרנוייהו בזה דאביי בע"ש מיירי אלא שדרך הענין תפס לו להרבינו ולחתי היה בא דרך ושקעה עליו החמה או שהיה יושב בבה"מ וקידש עליו היום מניח ידו עליהם עד שחגיג לביתו • אלא ע"כ דבא דרך בחול מיירי דיושב בבה"מ בע"ש תיירי וכיון דתרי עיניי הן ומש"ה לא עריב להו בחדא בבא • ומה שהקה שאלו היה בחול כו' וא"ס אסור יחלון • ויביא בידו ולמה מניח ידו עליהן כבר עמד עליו החס' שם סכ' • וא"ל אי מיירי בחול אמאי אין מביא אותם בידו • ו"ל דלמא משתלפי ליה מידו ע"כ • מ"מ אני תמה על הטור והאחרונים שסתמו וכתבו שם היה בא דרך ותפי' בראשו ושקעה עליו החמה יצא ידו עליהן עד שחגיג לביתו וא"ס בית סמוך לחומה שמתמדין שם חלון ומניחין שם • היה יושב בב"ה ותפי' בראשו וקע"ה מניח ידו עליהם עד שחגיג לביתו ואמאי לא חלקו בזה דיושב בב"ה בן היכא דמינערי מחמת גובי ללא מנער מחמת גובי • כדמוקי לה ההם בגמ' • להא דאביי במינערה מחמת כלבי ולא מחמת גובי • הלכך האילו והם כבר בראש ח"ה לחלס מרעא בקידש עליו היום • אבל אי מחזין אחרעא אסור להניחין האילו ומינערה מחמת כלבי אבל אי לא מינערין מחמת כלבי וגובי אפילו מחזין אחרעא מנח לכו בראש וברו"ה שם בס' המאור וה"ר יונתן ברפ"י דעירובין כפי' הלכות חלקו בזה **ואני** מסופק היכא דמתחן אחרעא ולא מינערין מחמת גובי וכלבי אי שרי להניחין לכתחלה בראשו בלילה כמו דשרי להניחין בשבת לכתחלה

שאנת אריה דיני תפילין סימן מז

סחםתתפילין כדרי לעבד'סוהא דתניא יצנו האי תנא הוא דתני ר"ה ס"ח תפ"ומוחו
שכתב עכ"ס פסולין בו והא דתניא קורין בו דתני תנא הוא דת' לוקחין ספרי
מן העצום בכ"מ ובלבד שיהא כתיב' כחלכין : ומזה בכרי' א' בליין שהם
כותב ספרים והיה רש"ב ליקח מתנו : ומקורין בו ש"מ דא"ל כתיבה לשמה :
והשתא י"ל דהאי תנא כותיה ס"ל ומש"ס הא מורידין עושין : והפוסקים ו"ל
שכתבו להא דס"ת מטעמא דאין מורידין ות"ל משום עיבוד וכתיבה לשמה : י"ל
לישא דכרייתא נקטו וכן דרכם בכ"מ : ולשון הרמב"ם בל"א א"ל שכתב בפ"ה
מה' ס"ת : ס"ת שבלה ותפ"י שבלו א"ל מהם מוזהר ולא תבגלויות של ס"ת אין
מוחבין עליה מוזהר לפי שפ"ת מקדשה חמורה לקדשה קלה ע"כ : כתב טעמא
דאין מורידין משום גלויות של ס"ת דאין כאן כתיבה עדיין ואי משום עיבוד
לשמה הא אינו ו"ל ס"ל דמוזהר א"ל עיבוד לשמה כתב"ס בפ"ה מה' ס"ת
דא"ל דהאי תנא דליכא למ"ד דס"ת תפ"י ומוחות לא בני עיבוד לשמה : ספרי' גם
בפ' השולח פריך ורשב"ג עיבוד לשמה בני כתיבה לשי"ה לא בני דתקן לין וזה
בו' עור בהמו' טהרות כשרות אע"פ שלא עיבדן לשמן רשב"ג אפי' עור בהמו'
טהרות פסולות עד שיעבדן לשמן ומיקי לה ר"א בנר שחור לסורו מחמת יראה
כלומר דרודע דבני לשמה' הרי אפי' לרשב"ג בני כתיבה לשמה מקרי מעיבה
דבני לשמה : וע"כ האי תנא דקדמך לוקחין ספרים מן הכשרים לאו משום דלא
בני עבוד לשמה אלא בנר שחור לסורו מחמת יראה מירי דהא מביא רבינו
מעובדא דרשב"ג דמירי מכה"ג והא דמיקי הגמ' להא דתניא קורין בו כהאי תנא
ע"כ לפי המסקנא האי ברייתא דתקן קורין בו ע"כ מירי בני מנר שחור לשון
מחמת יראה אבל לא משכ"ס גמור דהא ליכא למ"ד דלא בני כתיבה לשמה : גם
רביה קמייטא שכתבתי מהא דהא מורידין עושין ת"ל משום שלא נעבד לשם מוזהר
נמי רביה גמורה היא שפרי רוב פוסקים ס"ל דמוזהר נמי בני עבוד לשמה : ומש"כ
דלמא האי תנא לא בני עבוד לשמה כלל כת"ק דרשב"ג הא נחא לשי"ה שפי'
בס"פ גמור הדין בסנהדרין (דף מט) ראבי' דס"ל הסם הומנה מילתא כרשב"ג
דבני עבוד לשמה ורבא דאמר לאו מילתא היא כת"ק דלא בני עבוד לשמה אלא
לפי' ו"ל ס"ל לת"ק דלא בני עבוד לשמה וא"כ י"ל דהאי תנא כותיה ס"ל : אבל
לר"ת שהכריע הסם דאבי' כת"ק דלא בני עבוד לשמה דסני בשאר הומנות
שמתקנין הקלפין ומשרטעין אותן לשמן כיון דהומנה מילתא היא ורבא כרשב"ג
דבני עבוד לשמה ולא הומנה מועטת ע"כ וכ"ד ר"פ : ולפי' אפי' לת"ק שאר
הומנות מיהו בני לשמן אלא כיון דס"ל דהומנה מילתא היא בני להו בהם במקום
עבוד לשמה דבני רשב"ג : א"כ אחתי תקשה אפי' דס"ל כת"ק הא מורידין עושין
והא בני שאר הומנות לשמן אפי' לת"ק והרי לא נעשו אלא לשם ס"ת ותפ"י ולא
לשם מוזהר : אלא ודאי מהמירתא לקילתא מהני וכדברי הב"י ו"ל : ומ"מ אין להביא
רביה דעיבוד וכתיבה מהני מחמור לקל דאס"ד דל"מ ה"ה"ל לא היה מהני מחמור
של ראש לשל יד דאל ראש חמורה קדושה משל יד : וברי' בהקומץ רבה (דף
לד) א"ת שאם אין לו תפ"י של יד ויש לו ב' תפ"י של ראש עולה עור על א' מהם
ומניחה והרי תפילה זו לאו לשם של יד ככתב' אלא לש' ותפ"י מהני לשל יד ושמ'
דמחמור לקל שפיר מהני אבל זה אינו דהא פריך הסם אינו דהא שנת ר"ח משמיה
דר"י תפ"י של יד עושין אותה של ראש ושל ראש אין עושין אותה של יד לפי שאין
מורידין מקדוש' חמורה לקדושה קלה ומש"ל ל"ק הא בחדתא הא בעיקריתא והשתא
של יד אחאי עושין אותה ש"ר משום מעלין בקדש' הא מה"ט דמעלין בקדש גופיה
אמא של ראש קדוש' חמורה משל יד א"ל לעשות משל יד של ראש משום כתיבה ועיבוד
שלא לשמה : דהא ודאי מקלה לחמורה לא מהני : וכיון שכתב לש"י הקלה ל"מ
לש"ר החמורה ממהר ולא ה"ל כתיבה לשמה : אלא אחאי אית לך למימר דלש"ג
דש"ר קדושה חמורה מש"י משום ש"ן של ראש שהוא הל"מ בפ' החוס' : א"כ
מפני שרבו של שם שדי' נעשית כש"ר כפירש"י : ומת"ט אין עושין תפ"י ש"י
מפני שאין מורידין : מ"מ לענין כתיבה ועבוד לשמה דהא מילתא היא וכשנעבד
וכתב לשם א' מהן מהני נמי לחברתה כאלו נעבד וכתב לשמה של זו : אלא
שאכ"ז י"ל דאי אמר' מחמור לקל מהני ה"נ י"ל דבקדושה דקדושה האוהה לה נמי
מהני מו' לחברתה לפיכך כתיבה ועבוד לשמה מש"י לש"ר מהני : ואע"כ תפ"י
ש"ר קדושה חמורה מש"י כיון דעצמא משום ש"ן של תפ"י : א"כ משום רובו
של שם שש"ר הוא זה ל"ש אלא בצור של הבתים ששם איתיות הללו אבל הפרשיות
עלמן אין בין זה לזה מירי וקדושה שתי' שוות הילכך כתיבה ועבוד לשמה מוזהר
לזה מהני כיון דלא הוי מקלה לחמורה : אבל א"ל דאפי' מחמורה לקלה ל"מ
כ"ש בש"ן דלא מהני מוזהר : ש"י אחאי עושין אותה ש"ר : וש"ר נמי אי לאו
משום אין מורידין הוי עושין אותה ש"י : הא ה"ל כתיבה ועיבוד שלא לשמה :
והא לא מחמור לאוקמין מילתא דר"י דלא כהלכתא כמ"ד לא בני כתיבה ועיבוד
לשמה : ועוד שהרי כל הפוסקים' פסקו הכי דש"י עושין אותה ש"ר ולא חיישין
לכתיבה שלא לשמה : ועוד שכבר כתבתי דליכא למ"ד דל"כ כתיבה לשמה וה"ה
לענין עיבוד כ"כ למעלה דכ"ע מוזהר דהומנות קטנות בני לשמה : ולפי' אפס'
דפרשיות ש"ר אין קפידא לעשות מהן ש"י דאין זה הורדה אלא הקפידא הא על
שור הבתים מטעמא דאמרין : והא ל"ל דמירי דבשעת כתיבה ועיבוד של ש"ר
התנה שאם יצטרך לו יהיה לש"י וכן בש"י התנה על ש"ר כן : הילכך אין כאן
משום שלא לשמה וע"כ ש"כ בשם החוס' : והא דמסיק הגמ' הסם אלא דמאי
ל"ק כאן בחדתא בו' ולמ"ד הומנ' מילתא היא דתני ישרף ר"א היא דאמר
דלמ"ד

נמי בני עיבוד לשמה' אם עיבוד לקדושה חמורה מהני לקדושה קלה ממהר או לא:
תשובה : בא"ח סימן ל"ג כתב ב"י : ואם עיבוד לשם מוזהר נראה דל"מ
לכתוב בו תפ"י לא מביעא להאומר דמוזהר א"ל עיבוד לשמה דכי
עיבוד לשמה לאו כלום היא : אלא אפי' לדעת האומר דמוזהר צריכה עיבוד לא מהני
משום דקדושה תפ"י חמורה מקדושה מוזהר בדאיתא בפ' החלכת' : אבל אם עיבוד
לשם ס"ת מהני לכתוב בו תפ"י דקדושה ס"ת חמורה מק' תפ"י כדאמ' בפ' מי
שמתו : דבית שיש בו תפ"י מותר לשמש בו ע"י שימיהם בכלי בתוך כלי ובס"ת
אסור עד שיוצאהו ואם אין לו ב' תפ"י צריך לעשות מחילה גבוה י"ע ע"כ וכ"פ
שם בש"ע הרי שפסק להדיא דמקדושה חמורה לקדושה קלה מהני וה"ל כאלו
נעבד לשמה : ולכאורה יש להקשות ע"ז דהא ברש"י ובה"ט חק כל הנוחים שכתב
שלא לשמן כשרים אלא שלא עלו לבגלים לשם חובה כו' שמשון אחי עוריה אומר
שחנן לשם גבוה מהן כשרים לשם מוזהר מהן פסולין כילד ק"ק שחטון לשם ק'
קלים פסולין : ק' קלים שחטון לשם ק' קדשים כשרים בו' : הרי לת"ק אפי' לש'
גבוה מהן נמי פסולין וש"מ דאפי' מחמירתא לקילתא לא מהני וה"ל נעשו שלא
לשמה : וה"ה לענין עיבוד ה"ל נמי נעבד שלא לשמה ואפי' לשמשון א"ל דאמ'
לשם גבוה מהן כשרים ש"ה דגלי קרא ולא יחל את קדשי ב"י במורם מהן אין
מהחללין כדאמ' הסם בגמרא (דף י') אבל לענין עיבוד לשמה דלא גלי קרא אפי'
מגבוה למנוח נמי א"ל דלא מהני : וי"ל דאפי' קדשים דה"ט דאפי' גבוה למנוח
לא מהני משום דכיון דהקדישן לשם ק' קלים אע"פ שחטון לשם גבוה מהן כנו
ק' קדשים : א"ל לקדושה הגבוה לחול על קרבן זה כיון שלה הוקדש בשבילו : והרי
א"ל לשנות וכן זה לזכות אחר וה"ל שלא לשמה כיון דאין קדושה הגבוה חל עליו
בשעת שחיטה הילכך לא עלו : אבל לענין עיבוד כיון שעיבוד לשם ק' חמורה
אחרי קדושה חל עליו שהרי אין כאן קדושה אחרת שמשכבתו מחלול וכיון שחלה עליו
קדושה חמורה קדושה קלה נמי בכלל דהא בכלל מאתיים מנה הילכך מהני
מגבוה למנוח : ומ"מ הדבר צריך ראיה דמנלן דמחמורה לקלה מהני דילמא ל"מ
עד שיעבד בפ"י לשם אחרי קדושה אבל לא לק' אחרת הימנו : ואין להביא ראיה
לזה מהא דתניא בפ' הקומץ רבה (דף לב) ס"ת שבלה ותפ"י שבלו אין עושין
תמנו מוזהר לפי שאין מורידין מקדושה חמורה לק' קלה : והשתא למ"ד דמוזהר
בני עיבוד לשמה מאי איריא מורידין תיפוק ליה משום שלא נעבד לשם מוזהר
אלא לשם ס"ת ותפ"י וכה"ג דייק בגמרא הסם הא מורידין עושין הכא פחותות
והכא שוות : אלא ודאי מחמורה לקלה מהני עיבוד ומוזהר קלה מס"ת ותפ"י :
מיהו להגי' פוסקים דס"ל דמוזהר לא בני עבוד לשמה אין מוזהר רביה : ועוד יש
לדחות דילמא האי תנא לא בני עבוד לשמה כלל וכת"ק דרשב"ג בס"ג השולח (דף
מה) : מ"מ יש להביא ראיה מהא גופיה הא מורידין עושין והא בני כתיבה לשמה
וכיון שכתבו לשם ס"ת ותפ"י ה"ה עושין מוזהר : והא ל"ל דמירי שבשעת כתיבה
ועיבוד התנה שיהא עיבוד וכתיבה זו לשם ס"ת או תפ"י ב"ז שראוי למנוחן וכשבלה
יהיה עיבוד וכתיבה זו למוזהר : וכה"ג מצנו בספ"ק דעירובין (דף יג) גבי הא
דאר"פ הסם דאפי' למ"ד דאין מגילתה כשירה להשקות בה סוטה אחרת אפי' ה'
תורה דסתמה כתיבה מהני : וכתבו החוס' וא"ת היכא תכשיר הבא ר"פ בס"ת
אפי' למאן דבני לשמה והא חק בר"פ כל הגט שנת קול סופרים מקרין איש פ'
מגרש פ' בו' פסול לרשע בו' : ומ"ל בגמרא בסופרים העשו' להתלמד והס"ת נמי
חשיב ליה הכא עשוי' להתלמד : וי"ל דלהתלמד דהסם לא נכתב כלל להכשיר הגט
אלא ס"ת כותב סהם לדעת כן שאם יצטרך ימחקו ממנו פ' סוטה ע"כ אמא תנאי
כוה מהני שכותב לשם ס"ת ואם יצטרך יהיה לפ' סוטה דבני נמי לשמה : ה"נ
מועיל תנאי כוה שכותב לשם ס"ת או תפ"י וכשבלה יהא כתיבה זו לשם מוזהר :
דא"ל ל"כ דהא פריך הסם הא מורידין עושין והא בני ערעוט ואי מירי שכתבו
פ"ת דלאחר שבלו יהיה למוזהר א"כ בנ"כ שרעוט נמי בשעת כתיבה : דאל"כ
אינו ראוי למוזהר דצריכה שרעוט מהל"מ : ואע"פ שכתב החוס' הא דלא מוקי
במשרעוט משום דאין רגילות לשרעוט ס"ת ותפ"י משום דכל שאינו מחוייב בדבר
ועושהו נקרא הדיוט כדאמ' בירי' : הא מ"מ כיון דא"ל לעשות מוזהר מס"ת ותפ"י
שבלו א"כ התנה בשעת כתיבה דלאחר שבלה יהיה למוזהר משום כתיבה לשמה :
בנ"כ שרעוט נמי כיון דאין ראוי למוזהר בלא שרעוט : והרי הוא רמי אנפשיה
בשעת כתיבה להתנות שכשבלה יהיה למוזהר בנ"כ שרעוט נמי דהא בל"א אינו
ראוי למוזהר ואין כאן משום הדיוטות כיון דלמוזהר לא סגי בל"א בנ"כ האריך
לשרעוט : אע"כ דבלא התנה מירי כסתם כתיבה ס"ת ותפ"י וכיון דמן הסהם אין
רגילות לא להתנות ולא לשרעוט פריך שפיר הא מורידין עושין הא בני ערעוט :
וא"כ אחתי אפי' למאי דא"ל הסם הא דשרעוט דתנאי היא ואיכא למ"ד דמוזהר
א"ל שרעוט : מ"מ תקשה הא מורידין עושין והא בני כתיבה לשם מוזהר : אלא
ודאי ש"מ דמחמור לקל מהני לענין כתיבה לשמה וכיון שכתבו לשם ס"ת ותפ"י
החמורין מהני לשם מוזהר הקלה כאלו נכתב לשמה וה"ה לענין עיבוד נמי אמרי'
הכי : ועוד מצינו חבא רש"י בל"א התנה מירי דאי' בזה התנה א"כ ודאי ראוי
לעשות מהן מוזהר לאחר שבלה ואין כאן משום אין מורידין דכמו שמועיל התנאי
לענין כתיבה ועיבוד לשמה ה"נ מועיל דאין כאן הורדה מחמורה לקלה כיון
שהתנה : ואין לדחות ראיה זו משום דבפ' השולח (דף מה) משמע דאיכא למ"ד
דאפי' כתיבה לשמה לא בני דהכי אמ' הסם ס"ת שכתבו עכ"ס תפ"י חדא ישרף
ותנאי איך יגנו ותני איך קורין בו : לא קשיא הא דתני ישרף ר"א היא דאמר

אם מותר ומזהיר לומר אותם או לא :

תשובה

הרמב"ם כתב בפ"י מה' מלכים ומלחמותיו המילה נטויה בה אברהם וזרעו בלבד שחומר אלה וזרעך אחריו יא' מורעו של ישמעאל שא"י כי ביהק"ל ורע ויזא עשו שהרי יתקן אחר ליעקב וכן לך את ברכת אברהם לך ולזרעך מכלל שאלו לזרעו של אברהם המחזיק בחינוך ובדרכי הישרה וכן המחזיקין במילה אחריו חכמים שבני קטורה שהם זרעו של אברהם שאלו אחר ישמעאל ויתקן חייבין במילה והואיל ונתעברו היום בני ישמעאל בב"ק ויתעברו הכל במילה בשמיני ואין נהרגין עלי' ע"כ ומע"כ הרמב"ם ואין נהרגין עליה כונתו איני יודע אי אסור דבריו קאי שכתב והואיל ונתעברו היום בני ב"ב בב"ק כו' הוא דאין נהרגין עליה משום דא"ל להרגו מספק דלמא מ"ב הוא שזינו חייב במילה אבל אם היה ברור לו שאלו מ"ב שנטויה עליה לדעתו ו"ל נהרגים עליה או אפשר דארישא דמילתא נמי קאי שכתב שב"ק חייבין במילה דמי' א"ל נהרגין עליה אפי' שחי' בה וזה ל' עיקר בכונתו ו"ל למעין שם בהלכה שא"ל דכ"ש מצות מילה שא"ל בב"ב אלא בורע אברהם בלבד ובזרעו נמי א"ל אלא במקצתן בבני ישראל וב"ק בלבד ולא בבני ישמעאל ועשו דא"ל עליה מ"מ הואיל וב"ב בזה"ל חייבין לומר מספק הואיל ונתעברו בב"ק א"כ מותר ומזהיר לומר לדעת הרמב"ם א"כ אכל דעת רש"י אין מראה כן דלמא בפרק ארבע מיצות (דף כ"ח) כל מצוה שנאמרה לב"ג ונשנית בסו"ה וזה נאמרה ופריך והרי מילה שנאמרה לב"ג ונשנית בסו"ה וביד השמיני ימול לישראל נאמרה ולא לב"ג ומצינו ההוא למישרי שבת הוא דלתי' ביום ואפי' בשבת ולבסוף קאמר איבעית אימא מילה מעיקרא לאברהם הוא דמזהיר ליה רחמנא אלה ברייתו תשמוד כו' אתה וזרעך אין אינש אחרינא לא ופריך אלא מצתה בני ישמעאל לחייבו ומשני כי ביהק"ל יקרא לך זרע בני עשו לחייבו ביהק"ל כל יתקן מתקן לה ר"ל אלא מצתה בני קטורה לא לחייבו הא"ל ב"ב ואייתא ריב"ז את ברייתו הפר לרבות בני קטורה ופירש"י ב"ק אותן שזה שטלו לאברהם הן עצמן לא לחייבו וימא השתא דלא מל אברהם כל בניו שהיו לו בחי' לרבות בני קטורה אותן שזה לבדן ולא זרעם אבל אברהם נטויה בכל העלדים לו ע"כ הרי שפי' ו"ל דהא דקאמ' לרבות ב"ק היינו אותן שזה עצמן אבל לא זרעם וק"ל ע"ד הרמב"ם דמחייב לכל זרע בני קטורה במילה ש"מ דמפרש הא דפריך ב"ק לא לחייבו אורעם הוא דפזי' משני לרבות ב"ק נמי אורעם קאי הרי משמע מדקאמר ר"ל אלא מצתה ב"ק לא לחייבו דמשמע דלתי' בעית אימא לחוד הוא דק"ל דמשני מילה מעיקרא לאברהם כו' וממעט ב"ב ועשו מביתק יקרא לך זרע אבל לשני קמא לק"מ ויהי' ליטא דלא מצתה דנקט כמו לא מצתה ב"ב לחייבו דפריך לפני זה דלתי' שני לחוד פריך רבי' והרי לדעת הרמב"ם גם אשני קמא ה"ל להקשות הכי דהכי אמר' התם כל מצוה שנאמרה לב"ג ונשנית בסו"ה וזה נאמרה ופריך ונשנית בסו"ה לישראל נא' ולא נשנית בסו"ה לישראל נא' ולא לב"ג ופריך ממילה דנאמרה ונשנית ביום הח' ימול ונא' לב"ג ומשני הרי' למישרי שבת הוא דלתי' וה"ל נאמרה ונא' ולישראל נאמרה ולא לב"ג וה"ל למפרך אלא מצתה ב"ק לא לחייבו הואיל ולא נשנית אבל לפרש"י א"כ דהא דלמא נאמרה ולא נשנית לישראל נאמרה ולא לב"ג היינו משני ואילך אבל עד סני היה טהר נמי בב"ב כמו שפי' רש"י התם בלוחו סוגיא וזה"ל התם ולפי' עד סני היה טהר מצות מילה בכל זרע אברהם בב"ב ועשו וב"ק כמו כ"מ שנאמרה ולא נשנית הילכך ליכא למפרך להאי שני אותן שזה לא לחייבו דהשתא בורעם היה טהר מצות מילה עד סני הן עצמן לא כ"ש ולא ק"ל אלא לשני בתרא לחוד דממעט להו לכל זרע אברהם מאוהרת ואתה את ברייתו תשמוד אתה וזרעך מביהק"ל יקרא לך זרע אבל שאר בניו לאו זרעו מיקרי ולא היה מעיקרא כלל בכלל אהרה זו דאתה וזרעך א"כ בני קטורה אותן שזה עצמן ל' כיון דלאו זרעו הם ולא היו מעולם באוהרה זו של אתה וזרעך ועוד ק"ל לדעת הרמב"ם מאי ק"ל אלא מצתה בני קטורה לא לחייבו דלפי' אורעם קאי מאי ק"ל דלמא אה"כ כמו שזרע ישמעאל ועשו פטורין מביהק"ל וזרע ב"ק פטורין מה"ט גופיה ומנ"ל דחייבין דפריך כ"כ בפשטות אבל לפרש"י דלאותן שזה עצמן פריך א"כ דמתמה דנימא השתא דלא מל אברהם כל בניו שהיו לו בחי' וכמו שפרש"י וז"ל לפרש לדעת הרמב"ם דקושיא חדא מתורגמת בחכמה דודאי הא דפריך אלא מצתה ב"ק לא לחייבו אלוותן שזה עצמן לחוד פריך וכמו שפרש"י ומה"ט לק"מ אשני קמא אלא דמ"ל להרמב"ם דלנדר דמשני את ברייתו הפר לרבות ב"ק דמא' אה"כ למילף דהן וזרעם אחריה חייבין במילה וזה דנקט בשניי הוא לישני גופיה את ב"ה לרבות ב"ק דמשמע נמי דלאותן שזה לחוד קאי ולא אורעם ו"ל מדנקט הגמ' הא"ל את ב"ה לרבות ב"ק ולא נקט אר"י את ב"ה כו' תמצה דהא דר"י לאו אקושיא ר"ל איתמר דפריך ב"ק לא לחייבו אלא בגלמא איתמר וי"ל דהא דקאמר לרבות ב"ק הן וזרעם קאמר ואפי' את"ל דהא דר"י נמי אקושיא ר"ל אמרה משום דלדודיה נמי הוי ק"ל ב"ק לא ליה יבו וא"כ כמו שהקושיא קאי אלוותן שזה לחוד ה"נ שני דלתי' ב"ה לרבות ב"ק שגליהו לחוד קאי ולא אורע"ל דהמתירן נקט האי ליטא משום דלא חש להרין אלא קושיא המקשה דלא פריך אלא אלוותן שזה עצמן אבל מ"מ ממילא ש"מ דהא דכתב רחמנא את ב"ה שמתא לרבות דהן וזרעם בכלל זה : ע"ל דהא דפריך ב"ק לא לחייבו אהן וזרעם קאי ואפי' לא פריך אלא אשניי בתרא משום דלשני קמא ל"ק אלא אורעם לחוד דמשני ואילך אבל לא אהן וזרעם דעד סני אבל לשני בתרא קשה אהן וכל זרעם אחריהם מ"מ הלימא ליה

דלתי' לאו מילתא היא א"ל להקשות חיפוק ליה דמ"מ צריך להקשות מעיקרא משום כתיבה ועיבוד לשמה ד"ל דודאי תנאי של סופר ומעבד משום לשמה לכ"ע בני בשעת כתיבה ועיבוד ומתנאי זה לא איירי אלא מתנאי של בעלים בשעת הוצאה דלתי' מילתא בני לאתנאי עליהו נמי בשעת הוצאה ח"י י"ל דמשום כתיבה ועיבוד ח"י תנאי כלל אלא אמר' דמסתמא כותב תפילין לדעת כן שאם יעשו לעשות מת' ש"ר ש"י ח"י תנאי ש"ר יעשו ומצינו כו' שהרי התם בשתמא לגבי מגילת סוטה לפי' הדין שכתב אצל ס"ת כותב בשתמא ס"ת ה"ל ליתא דמסתמא הלכה כח"ק דא' התם דאין מוחקין לה מן התורה וכו' מ"מ דהרמב"ם בפ"ג מה' סוטה שכתב ואח"כ מביא מגילה של עור טהור כמו ס"ת וכותב עליה לשמה של האשה כמו הגט ע"כ ומסתמא דבריו משמע דאין מוחקין לה מה"ט כח"קול"מ סברת ר"פ וא"כ דמלש"י עושין ש"ר וה"נ מ"מ ח"י לאו משום ח"י מורידין הוי עושין של יד ולי' משום כתיבה ועיבוד לשמה ש"מ דאפי' בקדושה דכותיה וזהו לו כמו תש"ר ופי' כתיבה ועיבוד לשמה מו' לחברתה מהני וכו' דמסתמא לקילתא דמהני וי"מ הא י' לדמות קל"ה דאפי' בלא שום ראי' לומר דש"י וכו' לענין כתיבה ועיבוד לשמה דלא מילתא הן וכשנעבד וכשנבשם ח"י מהן מהני נמי לחברתה כאלו נעשה ונכתב לשמה של זו וכשנבשם אצל מ"מ מהא דס"ת שבלה כו' הא דודאי ראי' גמורה היא דכתיבה ועיבוד לשמה מחמורה לקלה מהני וכדברי הב"י ו"ל :

דיני תפילין סימן מח

ועתה ראו לברר בהני תלתא ס"ת חפ"י ומזוהות איזה מהן קדושה חמורה מחברתה ואם נעבד או נכתב לשמה של זו מהני לקלה בקדושה מחמורה וזהו ונא' פשיטא דמזוהה קדושה קלה מס"ת וחפ"י כדאמר ס"ת שבלה וחפ"י שבלו אין עושין מהן מזוהה לפי שאין מורידין מקדושה חמורה לק"ק ש"מ דמזוהה קלה מהם ואם נכתב או נעבד לשמן מהני נמי למזוהה אלא בס"ת וחפ"י י' לעיין א"כ ס"ת קדושה חמורה מתפ"י או חפ"י קדושה חמורה מס"ת א"כ קדושתו שוות לו וכן להוכיח מההיא ברייתא גופי' דתניא ס"ת שבלה וחפ"י שבלו אין עושין מהן מזוהה לפי שאין מורידין מקדושה חמורה לק"ק ואי קדושה ס"ת חמורה מתפ"י מאי איריא דקתי' ס"ת שבלה אין עושין ממנה מזוהה ת"ל דאפי' חפ"י דקדושתן חמורה ממזוהה נמי אין עושין מס"ת שבלה וה"ל למיחוי דאין עושין ממנה חפ"י וכו' למזוהה הקלה בקדושה מחפ"י ועוד חס"ד דס"ת קדושה חמורה מתפ"י ל' כלל לס"ת שבלה דכיון דקתי' חפ"י שבלו א"כ ממנה מזוהה כ"כ לס"ת דקדושתה חמורה מחפ"י דאין עושין ממנה מזוהה א"כ אפי' דקדושה ס"ת וחפ"י שוין הן וא"כ מס"ת שבלה אין עושין ממנה חפ"י וכן חפ"י שבלו א"כ ממנו ס"ת וחפ"י דאין כאן משום הורדה מקדושתן כיון דקדושת שניהן שוין והא איבעיא לן בר"פ בני העיר אי תורה בתורה שפיר דמי לענין אם מותר למסור ס"ת י' ליקח בו חדש ולא איפסדו אפי' חפ"י חפ"י דבפיקושה שיהא חפ"י בו משום הורדה אין עושין מס"ת חפ"י ומתפ"י ס"ת מנעמא דכיון דקדושת שניהן שוות כתיבה ועיבוד לשמה של זו לא מהני לחברתה דע"כ לא מהני אלא מחמור לקל וכמ"כ אבל בציון מזוהה לו ל"מ הציבוד וכתיבה לפיכך ס"ת שבלה וחפ"י שבלו א"כ מהם מזוהה מנעמא דאין מורידין הא מזוהה חפ"י בלא"ה אין עושין משום עיבוד וכתיבה שלא לשמה והשתא א"כ הא דנקט בברייתא ס"ת וחפ"י כיון דשוין הן בקדושה א"כ ללמוד חדא מחברתה בק"ו דא"כ ממנה מזוהה דאין זה ראי' דאפי' דקדושת ס"ת חמורה מחפ"י אפי' לא נקט ס"ת שבלה א"כ ממנו חפ"י משום חפ"י מורידין ד"ל דמה"ט נקט א"כ ממנו מזוהה למידק מיניה הא מורידין עושין דש"מ דמזוהה נמי לא בני שרעט כדרייק הגמ' הא מורידין עושין והא בני שרעט וס"ת וחפ"י ק"ל דלא בני שרעט כמו שכתבו האוס' התם ומשקי ליה בתנאי וזהו תנא ס"ל כמ"ד דמזוהה נמי לא בני שרעט והילכך קתי' נמי ס"ת שבלה אפי' דאיכא למילף לס"ת מק"ו מתפ"י לאשמיעין דמזוהה נמי פ' סתומות כדרייק התם וחפ"י למאי דדחי לה מ"מ א"ל דל"ה לקר' כ"כ הא דנקט ס"ת שבלה אפי' דמק"ו מהפ"י אחי' הילכך ליכא למישמע מהבא מדי דקדושת ס"ת וחפ"י שוין מ"מ מה שהביא ראי' הב"י דקדושת ס"ת חמורה משל חפ"י מהא דבית שיש בו חפ"י מותר לשמש בו ש"י שנייהם בכלי בתוך כלי ואילו לגבי ס"ת לא מהני כלי בתוך כלי כמ"כ בס"י הקדום אבל אין זה ראי' לדעת הרמב"ם שפסק דש"י טהור כזה לחפ"י ובשתייהם בכלי בתוך כלי בני להו אכתי' מנלן דקדושת ס"ת חמורה מחפ"י אבל מ"מ הדבר ברור מנאמרו וא"ל לזה ראי' שהרי הא דחפ"י ק"ל הוא לגבי מזוהה דמה"ט מחפ"י שבלו א"כ מזוהה לפי שאין מורידין הרי פירש"י התם משום דמזוהה אין בה אלא ב"פ ובתפ"י איכא ר' פירש"י וכו' ש"ס שיש בה פרשיות הרבה מאוד דקדושתה חמורה מחפ"י שאין בהן אלא ד"פ בלבד מהשתא נקטין א"כ עי"ד לשם ס"ת מהני נמי לתפ"י ומזוהה הקלן ממנה ואם עי"ד לתפ"י למזוהה שקדושתה קלה ממנה מהני אבל לא לס"ת החמור ממנה ואם עי"ד מזוהה הקלה משלשין ל"מ אלא למזוהה בלבד וכדברי הב"י ו"ל ואם עי"ד לתפ"י מהני לש"י וזה איפ"כ דשתייהם צריכא כחדא מלתא וכמ"כ קונ"ל :

דיני מילה סימן מט

שאלה : ההגרים הנמארים במדינה זו שמהגין לומר ח"ע אחר י"ג שנה

שאנת אריה דיני מילה סימן מט

דווקא אבל לא לפרוע שהרי לא ניתנה פרישה לאברהם אבינו כדאמר בפ' העול
(דף עב) ופרישת מילה בהל"מ נאמרה כמ"ס החוש"ס הלכך דווקא לישראל
נאמרה ולא לבני קטורה לפיכך ב"ק נמי ה"ל כשרלים לבני ישראל והחיל וא"כ
במאות פרישה ואילו לבני ישראל חק מל ולא פרע כהלו לא מל ואם עשה כן
בשבת חייב חטאת דעבד חבורה שלא במקום מצוה כדאמר בפר"א דניולה (דף
קלו) הילכך אינו בכלל ואחיה את ב"ת משום דכשנחתה תורה ונחתדה הלכה דמל
ולא פרע כאלו לא מל אינו קרוי אלא ישראל שמירת ברית אלא אי"כ מצוה נמי
על הפרישה * וכה"ג אמר בפ' ר"א דמילה (דף קלה) דכל שאין אמו טמאה
לידה אינו יחול לשמונה ופר"ך דורות ראשונים יוכיחו שאין אמו טמאה לידה
ויחולס לה ומשני ניתנה תורה ונחתדה הלכה * אבל ק"ל עוד על דעת הרמב"ם
מהא דתנן בפ' דגדרים (דף לא) שאני נהגה לורע אברהם אסור בישראל ומותר
בא"ה ובנמרא פ' ד' והא"כ ישמעאל ומשני ביצחק יל"ו כתיב והחיתא עשו ביצחק
ולא כל יצחק * ובר' אכתי תקשה והא איכא ב"ק שקריין ורע אברהם ולא נחתה
מביצחק יקרא לך ורע הואיל ולא מלדו עדיין באותו שנה שנה נקרא זה אחי
חנן סתמא דמותר בב"ג דתשמיש דאפי' בב"ק מותר * אבל לפרש"י א"כ והא
דפר"ך מבני ישמעאל ועשו ולא פריך מב"ק * י"ל דבהר דמשני ביצחק יל"ו וכתב
מחילה ב"ק נמי איתמעטו מיני' לבד מיתחב והמקשה נחת לו למפרך מב"ק ויתר
מב"ק משום דמיתני בישמעאל גופי' שנקרא ורע אברהם דכתיב גבי' כי ורע
הוא ומשני כי ביצחק יקרא לך ורע כלומר האי ביצחק אורע יצחק קאי ולמשני
ורע ישמעאל אחי ובתמ"ל * ועק"ל דב"ק לאו בכלל ורע אברהם הן שהרי
תנן בפ' דמס' ביכורים אלו מביאין ואין קורין הגר מביא ואינו קורא ש"ל לומר
אשר נשבע לאבותיו לתת לו ואם היתה אמו מ' ישראל מביא וקורא * ואמר עלה
בירו' ר' יונה ור' יסא תרוייבן בשם ר' שמואל ב"ר * ובני קיי חותן משא הוא
מתניחא ובני קיי חותן משא מביאין וקורין דכתיב לכה אתה והטבתו לך * וה"פ
דהא דתני סיפא ואם היתה אמו מ' ישראל מביא וקורא דווקא בני קיי הוא דקורין
באמו מ' ישראל דיכול לומר אשר נתת לי שהרי נעלו חלק בחרך דכתיב והטבתו לך
ואפי"ה בעי נמי אמו מ' ישראל דאל"כ א"י לומר אשר נשבע לאבותיו * והש"ס
אס"ד דב"ק בכלל ורע אברהם הן א"כ כיון דמתני' בבני קיי חותן משא דווקא
מייירי אמו מ' ישראל ל"ל הא חותן משא מותר וידין ה' שהיה א' תשמיש ב"ק שגלו
לאברהם כדכתיב בפרשה חיי שרה וה"ל ורע אברהם ואפי"פ שאין אמו מ' ישראל
נמי יכול לומר אשר נשבע לאבותיו שהרי אפי"פ שגלו לאבותיו לשון רבים מ"מ
בשביל אברהם לחוד יכול לומר לאבותיו * דהא אמו תתם בירו' תני בשם ר'
יהודה גר ע' אמו מביא וקורא מ"מ כי אב המון גוים נחתך לשבט בירו' אב לארס
ועכשיו מכאן ואילך אתה אב לכל הגוים אלמא לר"י גר מביא וקורא ויכול לומר
לאבותיו בשביל אברהם לחוד שנקרא אב לכל הגוים אף ע"ג דיצחק ויעקב
לא מיתו כהן שנקראו אבות לגוים וע"כ ל"ש ת"ק על ר"י אלא דל"ל
דרשא דאב המון גוים אבל כ"ש מוריס דבשביל אברהם לחוד יכול לומר לאבותיו
ולדעת הרמב"ם נמי אין לומר וכל שלשה אבות העולם ח' הן דכל הגוים נקראו
על שמן וכולן אבות להם ובתמ"ס הרמב"ם בח' ב"ב שלו בפ' האפיקה ומ"אברהם
שנקרא אב המון גוים למדנו נמי ליצחק ויעקב ג"כ הלכך לר"י שדריש אב המון
גוים דמכאן ואילך אתה אב לכל הגוים מביא וקורא שכול לומר לאבותיו לשון
רבים שכל ג' אבות העולם בכלל זה אבל לת"ק דלא ס"ל ה"י בני קיי חותן משא
אי לא אמו מ' ישראל אפי"ג דנקראו ורע לאברהם מ"מ א"י לומר לאבותיו לשון
רבים לפיכך מביאים ואין קוראין באין אמו מ' ישראל * דלהרמב"ם ל"ל ה"ט שהרי
כתב ברפ"ד מה' ביכורים הגר מביא וקורא שג"ל לאברהם אב המון גוים נחתך
ה"ה אב לכל העולם כולו שנכתבן תחת כנפי השבועה ולאברהם היתה השבועה
תחילה שירשו בניו את הארץ ע"כ * ונ"ל ברור דהא דמסיים ולאברהם היתה
השבועה תחילה שבוטחו ליתן ע' אמו מביא וקורא מפני שאברהם נקרא אב
לכל העולם כולו דמגיל דאשר נשבע לאבותיו לאברהם קאי דלמא איתחב ויעקב
קאי וגבי' דידאו ל"מ שנקראו אבות בה"ג לפיכך כתב ולאברהם היתה השבועה
תחילה קודם לשאר אבות העולם ומסתמא עיקר קרא דאשר נשבע לאבותיו
עליה קאי הילכך גר נמי יכול לומר אשר נשבע לאבותיו בשביל אפי"ג שאין איתחב
ויעקב נקראים אבות לכן וכו' דגר בשביל אברהם לחוד יכול לומר אשר נשבע
לאבותיו * אפי"פ שאין יצחק ויעקב אבות להו אס"ד דב"ק נקראים ורע אברהם
ל"ל בבני קיי חותן מש' שהן מב"ק עד שיהיה אמו מ' ישראל * ת"ל בלא"ה יעלו
לומר אשר נשבע לאבותיו משום אברהם לחוד שהן קריין ורע ואף ע"פ שאין
מ' ישראל נמי * ואפי"פ שה"מ מ"פ * סם ומש"כ ולאברהם היתה כו' כלומר אף ע"פ
שאברהם אב לכו"ה לא נעלו הגוים חלק בארץ מפני שבתחילה קודם שנאמר לו
כי אב המון גוים נחתך היתה השבועה וכו' נמצא שלא וכו' אלא בניו ממש
ע"כ * אין לדבריו טעם ודאי דל"ל להרמב"ם ליתן ע' אמו מביא וקורא שג"ל
גרים חלק בארץ כיון שהא דלא נעלו חלק בארץ אין זה לא מעלה ומוריד לנוסיה
דינא דהא מ"מ מביא וקורא וה"ל ל"ל למכתב קודם לזה בסוף פ"י מהמ"א
שהוא קודם לה' ביכורים בסידור הספר שכתב שם ישראל ומתורין
מתורין אבל לא גרים ועבדים מ' ישראלים מפני שאין להם חלק בארץ ה"ה לומר
ואת האדמה אשר נתת לנו ע"כ ושם היה לו ליתן ע' אמו מביא וקורא
השבועה תחילה לומר דמא"ע לא נעלו חלק בארץ שג"מ לעיקר הדין דמא"ע

ל"ה לאקסויי אחאי שמי' ויתר משנתי קמא וכו' משני את ב"ה לרבות ב"ק אהן
וורעם קאי לא שג"ו אחאי קשה מנ"ל לר"א שני קטורה הן וורעם חייבין דפר"ך
כ"כ בפסוק הילכך מה שפ' בתחלה הוא עיקר * אבל אכתי ק"ל בין לפרש"י
בין למש"כ לדעת הרמב"ם דהא דפר"ך ב"ק לא ליחייבו אהותן ששה לחוד פריך
ולא חורעם אחאי לא פריך אע"פ דאירי לעיל מיניה בני עשו לא ליחייבו ונקט ב"ק
דלא אירי בהו עד השתא * והכי ה"ל למפרך * אלא מעתה עשו נופיה לא
לחייב דכיון דלא הוי בכלל אתה ורעך מתעטו דביצחק ולא כל יצחק ונימא דלא
מל יצחק את כל בניו * אבל לאו קושיא היא דודאי מל אותו שהרי סתמא נאמר
ביצחק ולא כל יצחק וכשנלדו יעקב * וע"פ אכתי לא נודע איזה מהן הוא הנקרא
ע"ש ורע אברהם אס יעקב או עשו עד לאחר שנחגל * והיה יעקב הולך בתומו
ולדקתו של אברהם נחבדר דהא כי ביצחק יקרא לך ורע עליו נאמר ולא על עשו
אבל כשהיו בני ח' ימים שחייב למולם עדיין לא נודע איזה מהן יקרא ורע אברהם
ומספק היה יצחק חייב למול שניהם * אי"כ כ"ו שיתחב היה קיים לא נודע שעשו
אינו בכלל ביצחק יקרא לך ורע שהרי אפשר שילד עוד בנים ועליהו קאי משנתי
דולא כל יצחק אבל עשו בכלל ביצחק עד לאחר שמת ולא הניח בנים ויתר מיעקב
ועשו משכניו נחבדר דיעקב האדיק הוי בכלל ביצחק יקרא לך ורע ועשו הרשע
הוא בכלל מיעוט ולא כל יצחק :

אבל אב"ק פריך שפ' דלא לחייבו שהרי ביצחק יקרא לך ורע אמו רחמנא
אבל שאר בניו הין נקראו ורעו כלל בשעת לידה מיד * ת"מ עדיין ק"ל
על הרמב"ם * ו"ל שהרי מילי בקרא בהדיא שכל אברהם את ישמעאל דכתיב בענס
ה"ה נמול אברהם וישמעאל בנו אפי"ג ולאו בכלל ורע אברהם הוא וע"כ ישמעאל
ע' אמו ג"כ נחבדר מלח בריתי הפר כמו ב"ק * א"כ מ"ס ב"ק דחייבין במילה הן
אורעם מהאי רבויא ואי ישמעאל שנתרבה מהאי קרא גופיה אינו אין ורעו לא *
י"ל דהאי ביצחק יקרא לך ורע לדעת הרמב"ם לאו למשנתי ישמעאל אחי דהא
כתיב בתריה וגם את בן האמה כו' כי ורעך הוא אלמא ישמעאל ע' אמו קרוי ורע
אברהם אלא האי ביצחק יקרא לך ורע דממעט ישמעאל קאי אהא דדרשין ביצחק
ולא כל יצחק ואורע יצחק קאי דמקנת ורעו קרוי ורע אברהם ומקנת לא אבל ורע
ישמעאל כלל כלל לא * דאופכא ל"ל דביצחק ולא כל יצחק אבל ישמעאל כל ורעו קרוי
ורע אברהם דלא מסתבר למדרש הכי דורע ישמעאל יהיה עדיף מורע יצחק האדיק
לא ע"כ ה"ק ורע ישמעאל כלל לא ומ"מ ישמעאל ע' אמו ורעו מיקרי * וא"ת אכתי
תקשה לדעת הרמב"ם דמנ"ל דרבו דאת בריתי הפר לרבות ורע ב"ק קאחי ולא
ורע ישמעאל ואימא איפכא ולחייבו ורע ישמעאל במילה ולא של ב"ק * ולפירש"י דהאי
רבויא דאת ב"ה אהותן ששה ע' אמו קאי ולא אורעם א"כ לישמעאל ע' אמו
רבויא דהא בהדיא כתיב ביה כי ורעך הוא אלמא הוא ע' אמו קרוי ורע אברהם
אבל לדעת הרמב"ם קשה * ואומר אני תשובה לזה ישלמוד מדברי הרמב"ם ע' אמו
שכתב אמרו חכמים שב"ק שהם ורעו של אברהם שכלו אחר ישמעאל ויצחק חייבין
במילה * ביאור דבריו דלא נחתעטו מכלל אתה ורעך אחרין אלא בני ישמעאל
שנולד כבר כשנאמר מקרא זה כי ביצחק יקרא לך ורע כלומר במקנת ורע יצחק
אבל ורע ישמעאל כלל לא * אבל ב"ק שלא מלדו עדיין לא נחתעטו מכאן וה"ל הן
וורעם בכלל אתה ורעך הילכך הן וורעם חייבין במילה ומ"מ אפי"פ קרא
דאת בריתי הפר לרבויה ב"ק דלאה"כ ה"א דביצחק יקרא לך ורע אחי למשנתי
הכל בין אותן שנולדו כבר בין העתידים להולד * אחי קרא דאת בריתי הפר
לרבויה וגלי על קרא דביצחק יקרא לך ורע דלא מלכו איתמעטו מיניה
ומסתברא דבני ישמעאל שנולדו כבר איתמעטו ולא ב"ק שלא מלדו עדיין * כן נ"ל
לפרש סוגיא זו לדעת הרמב"ם * ת"מ יש לתמוה קצת עליו ו"ל וכו' מיערע גרע
ורע יצחק האדיק מורע ב"ק הרשעים דאלו ורע יצחק מקנתו קרוי ורע אברהם
ולא כיון וורע ב"ק כל ורעם קריין וורע וכו' כיצחא בארעא וגו' ורע שמיא :
ועוד ק"ל אס"ד דב"ק מצווין על המילה מהא דתנן בפ' דגדרים (דף קל) שאינו
נהגה מן הערלים מותר בערלי ישראל ויסור במולים א"ה שאינו נהגה
ממולים אסור בערלי ישראל ומותר במולי א"ה והשתא אחאי פסק תנא למילתיה
דבנודר מן הערלים אסור במולי א"ה ובמן המולין איפכא ומשמע דכל א"ה איתנאו
באחי דינא לבד מ' ישראל והרי ב"ק כיון דחייבין במילה כישראל יהיה נמי בכלל מולין
ולא בכלל ערלים וא"ל דב"ק דאפי"ג דמצווין על המילה מ"מ ישנן בכלל ערלים
ובכלל מולין אינן מטעמא שפירש שם בנחמ' שאין ערלה קרוי אלא ע"ש א"ה ש'
כי כל הגוים ערלים כו' * דא"כ קשה מהא דפ"ב דעכו"ם (דף כ"ו) דאמר מנין
למילה בשכו"ם * שהיא פסולה רב אמר והתה את בריתי תשמור ר"א המול ימול
מאי בינייהו ערבי מהול וגבטני מהול איכא בינייהו למ"ד המול ימול * א"כ אמר
אח בריתי תשמור ליכא * ופר"ך ולמ"ד המול ימול איכא והתקן שג"כ מן ערלים כו'
אלמא אפי"ג דמהילי כמאן דל"מ דמי אלא איכא בינייהו ישראל שמהו אחיו מתחת
מינה ולא מלה * למ"ד אתה את בריתי תשמור איכא למ"ד המול ימול ליכא
דמילי דמי * ומתחת קושיא זו שביק להווא אורחא ומסיק איכא בינייהו אשה
והשתא הל"ל איכא בינייהו ב"ק דלמ"ד ואתה את בריתי תשמור איכא דבני שמירת
ברית נינהו כיון דמצווין על המיל' ולמ"ד המול ימול ליכא דהא אמרת אפי"ג דמהילי
כמאן דלא מהילי לבני ישראל דמא"ע לענין נדרים אינן בכלל מולין כישראל וישנן
בכלל ערלים כא"ה : אלא שבוה י"ל דאפי"ג דב"ק חייבין במילה היינו למול

דיני מילה סימן נ

הא מחלקת בין הפוסקי' העו"ד ס' רס"ד כתב המל כ"ז שמתעסק
במילה חזר בין על יצו המעבדין בין על שאין מעבדין פירש ממנה

לו

כך

שאנת אריה דיני מילה סימן נ נא

דאין בזה איסור אלא מדרבנן וכמו שמונת מילה לאוריתא בליין המעבדין חמה
תיקוני גברא דחבלה לאוריתא ה"נ אי בליין שאין מעבדין אצ"פ שפי' אכתי דמי
מנות מילה מדרבנן לחזור עליהם לית ולידתי איסור מקלקל בחובל דרבנן דהא
בדאורייתא בליין המעבדין אף ע"פ שפי' חור ולא יחא לי' להרמב"ם לחקמי
לסתמא דברייתא זו וכל שקלי וטריא דאמוראי דלא כהילכתא דאיתא כר"ש לדעתו
ז"ל דפוסק כר"י הילכך מפרש לה דהא דהתנאה לפניו במנות אינו שייך לומר גמי
מילה בליין שאין מעבדין אלא כ"ו שלא פי' אבל לא לאחר שפירש ואפי' בחול אצ"פ
לחזור עליהם ואפי' מדרבנן לפיכך בשבת אין רשאי לחזור עליהם לאחר שפירש
משום איסור שבות דמקלקל בחבלה דאיסור' מדרבנן ואפי' מזה של דנריבן און
כאן שדחה השבות מפני' הרי נחבארו דבריו הרמב"ם כוונתו בעצמן שאין צריך
לחזור ע"ש שאין מעבדין את המילה לאחר שפיר' ואפי' בחול ויפה עשה הג"ח
בש"ע שהשמיט לדעת הטור אצ"פ שרמ"א מביאו סם וכפרט שהוא מילתא דרבנן
הילכך צ"ל בתיקון חלש קצת אצ"פ שאין בו משום סכנת נפשות אלא חשש חולי
בעלמא דהוי לסמוך ע"ו שלא לחזור על לינין שאין מעבדין את המילה אפילו בחול
לאחר שפירש :

דיני מילה סימן נא

ועתה אבאר בשבת אם חוזר על לינין שאין מעבדין לאחר שפי' והא דהא לא
מביאין לן אם חייב לחזור או לא דהא אפי' בחול אינו חייב לחזור וכת"מ
בסימן הקדום כ"ש בשבת אלא הא דהא יא' לינין אצ"פ שפי' לחזור או לא והטור
ב"ד בסימן רמ"ו כתב גבי שבת וחזור על לינין המעבדין אצ"פ שפי' ועל שאין
מעבדין אם פי' אינו חוזר ואם לאו חוזר וזה"ל כחב דאצ"פ שאין מעבדין חוזר
אצ"פ שפי' וא"א הרא"ש לא כ"כ ע"כ ונ"ל דה"ט של בה"ט משום דהא דתנא
פי' אינו חוזר על שאין מעבדין במסקנא מוקי לה כרבנן דפי' עלי' דר"י והא
ז"ל ס"ל דהלכה כר"י משום דסתם לן תנא כוונתו בספ"ב דמגילה (דף כ) דתקן
התם וז"ל דבר שמטותיו ביום טוב כל היום ואמ' בגמ' דלחיותי סידור וסילוק ביומין
אחי וכו' דאמ' אפי' סילק את הישנה שחרית כו' אף זה תמיד ואצ"פ דק"ל
דבדתי מסכתא אין סדר למשנה והכא פלוגתא במנחות וסחמא במגילה וי"ל
דילמא סתם ואמ"כ מחלוקת ואין הלכה כסתם מ"מ הא' סתמא דמגילה עדיף
משום דתי' לה גבי הילכתא פסיקתא דהא תנא בספ"ב דבר שמטותיו בלילה כד
כה"ל ואמ' בגמ' דלחיותי אכילת פסחים ודלא כראש"ב ולדעת קצת פוסקים הלכה
כההוא סתמא אצ"פ דליכא נמי סתמי כראש"ב משום דתי' לה גבי הלכתא
פסיקתא כמ"ש החכם והפוסקים ועוד שהרי שם בפ' שתי הלחם (דף ל"ט) גמי
פלוגתא דר"י ורבנן אמ' אר"א מדבריו של ר"י נלמד אפי' לא שנה אדם אלא פ"א
שחרית ופירק א' ערביה קיים מצות לא ימים את ס"ת הוה מפיק ואפי' לא קרא
אדם אלא ק"ש שו"ע קיים לא ימים כדאמ' החכם ומשמע דלרבנן לא קיים כוה
ל"י וכפ"ק דנדרים אמר' אר"ג א"ר האומר אשכים ואשנה פרק זה או אשנה מס'
זו נדר גדול נדר לאלקי ישראל ואמ' מאי קמ"ל דאפי' ורזו בעלמא הייט דר"ג
קמייחא ומשני הא קמ"ל דאי בצי פטר נפשיה בק"ש שחרית וערבית מש"ה חיל
שבושה עלי' אלמא רב כר"י ס"ל דאי בצי פטר נפשי' בק"ש שחרית וערבית מלא
ימים וש"מ דהלכה כר"י הילכך חוזר נמי על לינין שאין מעבדין אצ"פ שפי' ואפי'
בשבת דלא אסתמא א' היא אלא גמר מעשה ראשונה היא וכו' כנ"ל עמנו של
בה"ט ולפי"ז כ"ש שבחול לחזור וחייב לחזור בין בשבת דכיון דלא אסתמא
אחריתא היא אלא כגומר מעשה ראשונה חשיב אכתי איכא משום התנאה לפי"מ
ולפיניו אכתוב עוד בזה ובהרמב"ם פסק דעל שאין מעבדין אינו חוזר בשבת אם
פי' ומשמע שאין רשאי לחזור וקשיא לי דלפי"ז ודאי משמע דהלכה כר"י בזה של
ריב"ב דע"פ שח"ל בשבת דאיש מפשיט א"ה אלא עד החוה בלבד ולא כולו דהא
משהגיע לחוה פורש מן ההפשט ועוסק בהוצאת אימורין והרי ר"י דעיי' מהמי' לה
להדדי וכמ"ס בסימן הקדום והרי הרמב"ם כ"כ בפ"א תה"ק פ"ג גבי סדר עשיית פסח
ותולין ומפשיטין את כולו ואמ"כ כ' חל י"ד להיות בשבת כמעשה בחול כך מעשה
בשבת ע"כ ש"מ דס"ל דבשבת נמי מפשיט את כולו ואמאי הא כיון דשאינו חוזר ונ'
וכמ"ש גבי מילה בליין שא"מ וההיא דפסח פי' הוא וכמו שפרש"י שם מפשיט
א"ה עד החוה והיינו פי' דתקן במסכת תמיד גבי הפשטו שהיה מתחיל מן
הרגלים והיה מפשיט ויורד עד שמיני לחוה הגיע לחוה אחך את הראש ט'
ואח"כ הכרעיס ומירק והפשט כו' ש"מ משהגיע לחוה סילק ידיו מן ההפשט
והסתחל להתעסק בניחותא קצת ונצי עולה דכילו כליל מירק והפשטו ומנחת הידים
תחילה אחר הראש וגבי פסח נמי משהפשט עד החוה דיטל להוציא אימוריו בלא
נימין קורעין ומוליחין מיד וס"ל פי' מן ההפשט וקאר"י שוב אין גומר ומפשיט
משום דכיון דפי' הוי חזרה מילתא דאסתמא לנפשה שלא לצורך גבוה דומיא
דלינין דלא מעבדין ע"כ והסתמא התם דליכא משום הת"ל במנות גבי הפשטו
דפסח ואפי' אצ"פ שפי' חוזר וגומר גבי מילה דאיכא משום הת"ל בזה כ"ש
שאם פי' דחוזר אצ"פ שא"מ א' אצ"פ דלהרמב"ם ליתא להאי ק"ו דהא פי' בס'
הקדום דלפי המסקנא ס"ל דבפי' אין בו משום הת"ל ב"מ מ"מ אצ"פ דק"ל ליתא
אפי' לא ברע הא דלינין שא"מ בפי' מפני' מן ההפשט דגבי פסח ומ"ש דגבי פסח
גומר ההפשטו אצ"פ שפי' וגבי מילה א"ה בפי' ועק"ל שפ"ה מה' תמידיו ומוספין
כתב גבי לחם הפנים אלו תושבין ואלו תרחין וטפחו של זה בלד טע"ו שנאמר
לפני

לו מה הוא רחום וחנן אף אתה הוי רחום וחנן מ"מ אפי' את"ל דאבא שאול פליג
אחבתים הא ק"ל יחיד ורבים הלכה כרבים ועוד אבא שאול ע"כ ל"פ אחכמי' ומורה
דואטורא להתנאה במנות אחי' אלא שמוסיף עוד למדרש דלמי' דומה לו נמי אחי
דאס"ד אבא שאול ל"ל הא דרשא דהתנאה לפניו במנות א"כ מאי פריך ע"כ לא
אמר ר"י התם כו' אבל הכא דבליין זה אלי ואנוהו מאי קשיא דלמא אבא שאול
היא דל"ל הא' דרשא דהתנאה לפניו במנות אלא ע"כ כ"ע דרשי ליה הכי להתנאה
לפניו במנות הלכך בחול חוזר עליהן בע"כ אפי' לאחר שפי' ונ"ל כיון שהרמב"ם בחול
נמי מחלק בין פי' ללא פי' דבפי' אינו חוזר על לינין שאין מעבדין ש"מ דס"ל וי"ל
דלא שייך התנאה לפניו גבי מילה אלא בעוד שלא פ"ל סילק ידיו ממנו אבל לאחר
שפי' וסילק ידיו ממנו אין כאן משום התנאה לפניו במנות שיתחייב לחזור ולהסתחל
מחדש דכיון דפי' אסתמא מילתא אחריתא הוא והאילו וליכא עיוב מזה בדבר
בדעבד א"ל לחזור ולהסתחל מחדש משום זה אלי ואטורא וסבירא זו מוכרחת לדעת
הרמב"ם מדהחלק בחול בין פי' ללא פי' ש"מ דס"ל דבפי' לא שייך ה"ט דהתנאה
לפניו במנות דהא בחול ליכא טעמא אחריתא לחלק ביניהם אלא מ"ה וכיון דהכי הוה
אחי שפי' ול"ק מידי שהרי הגמ' מסיק התם אבא דבצי מאן תנא פי' אינו חוזר
אחרי' והרדעי רבנן דפליגי אדר"י היא דתקן ד' כהנים נכנסין ב' בידם ב' סדרים
ט' אלו תושבין ואלו מניחין טפחו של זה בלד טפחו של זה משום שנאמר לפני ה'
המזיד ר' יוסי אומר אפי' אלו היו נוטלין ואלו היו מניחין אף זה היה תמיד ופירש"י
ולרבנן אי שקלי ושבקו ליה והדר מסדרי לא מיקרי להו תמיד לא אסתמא אחריתא
ונמא' שמתעבב שלקן בלא לחם וגבי פי' נמי כי הדר אחי' אסתמא אחריתא הוא
ולר"י דאמר כי שקלי והדר מתחלף נמי תמיד הוא דחזר מילתא היא ה"ט פי' חוזר
אצ"פ שאין מעבדין דכול' גמר מילתא היא ע"כ וואיכא למידק דאצ"פ דמוקי
כרבנן דפליגי עליה דר"י וס"ל דכל כה"צ לא מיקרי תמיד ואסתמא אחריתא הוא
אכתי איכא לדמיו' כדדחק דע"כ ל"ק רבנן אלא גבי לחם הפנים דל"ש התם ה"ט
דהתנאה לפניו במנות אבל גבי מילה דליכא משום התנאה לפניו במנות ה"ט דאפי'
פי' חוזר וכדדחי מה"ט להא דר"י ובע"כ צ"ל דבשלמא עד השתא דאכתי לא חשיב
אדרשתיה דנפי' ה"ל אסתמא אחריתא מן התורה אלא כ"ד דמן התורה פי' בלא
פי' דמי וכולי חזר מילתא היא והא דאיש מפשיט את הפסח אלא עד החוה לר"י
וטעמא משום דפי' הוא אינו אלא מדרבנן ולתומרא דבפי' שויה רבנן באסתמא
אחריתא א"כ דחי שפי' דלמא גבי מילה דבליין זה אלי ואנוהו ל"ל להקל שלא
לחזור על לינין שאין מעבדין בפי' כיון דמן התורה פי' בלא פי' דמי ואכתי איכא
משום זה אלי ואנוהו אבל למאי דמסיק דלרבנן דפליגי עליה דר"י בפי"ה אסתמא
מן התורה מדפליג ר"י ואמר אפי' אלו נוטלין ואלו מניחין אף זה היה תמיד מכלל
דלרבנן אין זה תמיד מן התורה ואסתמא אחריתא הוא או ליכא בפי' משום זה
אלי ואנוהו דכיון דכבר גמר לכל מלותיו והא' אסתמא אחרת היא אין כאן משום
התנאה לפי"מ מעתה אחר שנבאר כל מלותיו ופי' הימנה ואינו רשאי לחזור מעתה
על שאין מעבדין ופי"מ מהא דבפי' אינו חוזר אפי' בחול דכיון דחשיב ליה להסתמא
אחרת אין כאן מעתה משום זה אלי ואנוהו דאס"ד דבחול צריך לחזור עליהם
דאכתי יא' בזה משום זה אלי ואנוהו דלענין התנאה לפניו במנות ל"ש לומר
ה"ט דאסתמא אחריתא היא דמ"מ איכא משום התנאה לפניו והא דפי' אינו חוזר
בשבת דוקא דכיון דמן התורה אסתמא אחריתא היא א"ל לחלל עליהן את השבת
כיון דאין מעבדין את המילה הא לאו מילתא היא דאי אכתי אצ"פ שפי' איכא
משום התנאה לפניו במנות אצ"פ דאין מעבדין את המילה רשאי וחייב לחזור עליהן
כיון דעדיין איכא הידור מנה וכמו שמינה עמיה דוחה את השבת ה"ט משום
הידור מנותה רשאי לדחות את השבת דהכי אמר' ר"י (דס"ד) א"ר הו' לפני
ב' תפלות א' שמינה וא' כחושה שחט שמינה ואח"כ כחושה חייב כחושה ואח"כ
שמינה פטור ולא עוד אלא שאומרים לו הבא שמינה לכתחלה ושחטו וה"נ אי בפי'
לרבנן מ"מ איכא משום התנאה לפניו אצ"פ דאין מעבדין חוזר לחזור ולחלל עליו
את השבת משום הידור מנה כמו שמחללין את השבת לשחוט שמינה אחר שחט
כבר כחושה ומשום הידור מנה דשמינה לא ע"כ הא בזה תליא דכיון דפי' אסתמא
אחריתא היא לרבנן ה"ל ליכא משום התנאה לפניו כיון דכבר גמר כל מלותיו וא"כ
אפי' בחול א"ל לחזור לאחר שפי' ואצ"פ דאמרי' התם בפר' איחמר שחט ב' תפלות
של ציבור וא"ל אלא אחד א"ר ואיתמא ר"א חייב על השני כו' ואפילו נמא' את
הראשונה כחושה אלא משום הידור מנה לא יתן לחלל עליו את השבת הא פריך
התם דרבה אדרבה ומשני סמי כחושה מקמייתא ואף ע"כ דמסני עוד שמי'
איבעית אימא הויא ר"א אמרה מ"מ נקטין כשנויי קמא דל"פ וכ"ד הפוסקי' ככ"מ
דלמענו' במחלוקת עדיף ועוד הא דא"ל רבינא לר"א התם נמא' את הראשונה
כחושה בב"מ מהו אד"ר אולא וכ"פ הרמב"ם בפ"ב מה' שגבות ובע"ל דה"ט של
הרמב"ם משום דפסק כר"י דכל המקלקלין פטורין ואפי' חובל ולדידיה הא
דאיטריך רחמנא למישרי מילה בשבת אף ע"כ דמקלקל הוא משום דר"א דאמר
מה לי מתקן מילה מה לי מתקן גברא וכתב"ל סימן כ"ב והשתא אס"ד דאפי' לאחר
שפי' מן המילה אפי' איכא מנה משום זה אלי ואנוהו התנאה לפניו במנות וראוי
לחזור אפי' ע"ש שאין מעבדין את המילה וכיון דאין מעבדין מעתה אין כאן משום
מתקן מילה לחייב עליהן מה"ט דהא אין כאן משום תיקוני גברא וה"ל מקלקל
בחבורה דפטור ואמאי אין חוזר עליהן לית מנות מילה של לינין שאין מעבדין
דרבנן אפי' את"ל דהתנאה לפניו במנות אין אלא מדרבנן ולידתי מקלקל בחבלה

דאין דרך הפשט בכך ולא מלאכה הוא אלא שנות ע"כ • ולת"כ מאי ק"ל הכא מלאכה הא כיון דלא פי' מן ההפשט עד גיר' כל ההפשט אין כאן משום מלאכה לכ"ע א"ו משגיג לחזק פי' מן ההפשט וכו' יומן ואיכא משום מלאכה לרבנן דפליגי עליה דר"י גבי לחם הפנים והכי פריך והכא מלאכה • ודילמא ס"ל לר"י כרבנן ומאי אהדרו ליה חזריא וכיון דסתמא דגמרא אולא כר' יומן דפירש מן ההפשט כשמוציא לחם ודלא כרבה הכי הלכתא ואמאי פסק הרמב"ם כרבה אבל אין זו קושיא כי כן דרך הגמרא להקשות סתמא אליבא דאמורא דלה"כ וכה"צ מצינו ברפ"ב דכזבות (דף עו) דפריך סתמא דגמרא וכיון דרוב גסים בחלות נשאת כי לא חזו עדים תאי' הוי ואד"ר פריך הכא דאול בממונא דרובא כר"פ המוכר פירות (דף צב) ואנן קי"ל כשמוציא דפליגי עליה החס ואמאי אין הולכין בממון אחר הרוב וכהנה הרבה בגמרא כמ"ס החס • והפוסקים בכ"מ מביא כ"ז כחב' ליישב דעה הרמב"ם מ"מ אינו מוכר דאפ"ת הא דר"י דבשבת היה ב"א מנ' סאין ובחול מה' דמי לפי' אפ"ת אין כאן איסור של תורה אי קולר בשבת ה' סאין דהא ח"נ קולר ג' סאין צריך להרבות בהקדמה ואיכא חילול שבת מ"מ וכמ"ל סי' נ"ט ע"ג :

ונחזור לעניינינו לנ"ד אם מותר לחזור בשבת ע"צ שא"מ את המילה לאחר שפי' והנה הראיות שהבאתי לדעת בה"ע"ל דיש לדחות אותן דאין משום סתם משנה דפ"ב דמגילה ר"פ לא ס"ל דכה"ג ה"ל הילכתא פסקתא ופסקו כרבא"ע לחומרא דצריך לאכול מזה של אפיקומן קודם מצות וכוונתו בסע"ב דפסחים אבל מזה לאחר מצות לראב"ע לא יצא ומהא דרז גידל אמר רב דפ"ק דגדרים דקאמ' הגמ' הא קמ"ל דאין בצי' פטר נפשי' בק"ש שחרית וערבית מש"ה חיל' שבויה עלי' האי אי בצי' פטר נפשי' בק"ש דקאמ' לאו אקרא דוהגית בו יומם ולילה קאי דהא ודאי לא פטר נפשיה מיניה בק"ש כרבנן דפליגי עליה דר"י אלא אקרא דשכבך ובקומך קאי דמיניה פטר נפשיה בק"ש וא"ת כיון דלא נפטר בזה מחיובא דוהגית בו יומם ולילה אמאי חיל' עליה שבויה וי"ל כמ"ס שם הר"ן שפי' להאי פטר נפשיה אקרא דשכבך ובקומך קאי וכחז אש"ג דדרשין ושנמחם שיהא ד"ת מחודדין צפ"ק וק"ש שו"ע לא סגי אש"ג מ"מ כל מידי דאתא מדרשא אש"ג שבויה מה"ת כיון שאינו מפורש בקרא בהדיא שבויה חלה עליו ע"כ וכ"ש האי קרא דוהגית בו יומם ולילה שלי"ג בתורה אלא קרא דד"ק הוא דשבויה חלה עליו • ומהתימה על הרא"ש שפי' שם והלא מושבג ועומד הוא דכתיב והגית בו יומם ולילה וא"כ לר"ג פטר נפשיה ממנו בק"ש והיינו כר"י וכ"כ הרא"ש שם כר"ג אלמא קי"ל דאף זה נקרא תמיד וה"ה דאפי' פי' חזר אף ע"צ שא"מ את המילה דלא אחתלסתא אחרייתא הוא ובפי' ר"א דמילה פוסק כה"ה ברייתא דפי' אינו חוזר והמה תרתי דסחרן אהדרי' מ"מ כבר נתבאר דאין מבאן ראייה לדברי בעל העיטור ואש"ג דקאמר החס בפי' שתי הלחם אר"י משום רשב"י אפילו לא קרא אדם אלא ק"ש שחרית וערבית קיים לא ימים ודבר זה איסור לאמרו בפני ע"ה ורבה אמר מצוה לאמרו בפני ע"ה אלמא רבא דבתרא הוא ס"ל כר"י מדמקיים לא ימים בק"ש איכא למימר דרבא לדבריו דרשב"י קא"ל דס"ל דבק"ש קיים לא ימים ואסור לאמרו בפני ע"ה אורבה לדודך דס"ל דבק"ש קיים לא ימים מצוה לאמרו בפני ע"ה ולדידיה גופיה י"ל דס"ל כרבנן דפליגי עליה דר"י ולא קיים בק"ש לא ימים עוד אפשר לי לומר בעצמא של בה"ע דאפי' בפי' חזר על צ"ץ שאין מעבדין את המילה אפי' בשבת אש"ג דהלכה כרבנן דפליגי עליה דר"י משום דנפ"האורג (דף קו) ס"ל לר"ש כל המקלקלן פטורין חוץ מחובל ויליף לה מדחציצתין קרא למישרי מילה הא חובל בעצמא חייב ור"י ס"ל דאפי' מקלקל בחבלה פטור והחס מחקן הוא כדכ"ה דא"מ מ"ל מחקן מילה מ"ל מחקן כלים ור"י י"ל באם חזר בשבת על צ"ץ שאין מעבדין אפי' לאחר שפי' ל"ל בה כיון דמקלקל בחובל פטור דשרי רחמי' מילה בשבת אינו אלא משום מחקן מילה היינו דווקא צ"ץ אין המעבדין הוא דה"ל מחקן מילה אבל בשאינן מעבדין ל"ל בה דאין כאן משום מחקן מילה כיון דמה"ת א"ל לחזור עליה ואש"ג דאיכא איסורא מדרבנן במקלקל בחבלה אפי' לר"י ס"ל לבה"ע כיון דמדרבנן צריך לחזור בחול על צ"ץ שאין מעבדין אש"ג פ"פ שפי' אלמא מדרבנן מילה טהרה כהן אחי מצות מילה דרבנן והכי שבת במקלקל בחבורה דרבנן כמו שנתת מילה של תורה דוחה שבת במלאכה של תורה במתקן מילה"ג דרבנן דחי איסורא דרבנן והא דתניא פי' אינו חוזר על צ"ץ שאין מעבדין ר"ש הא דמקלקל בחובל חייב ולא אחי מצות מילה של דבריהם והכי מלאכה של תורה דמקלקל בחבלה חייב ובשל העיטור פוסק כר"י הילכך חזר נמי על צ"ץ שאין מעבדין אפי' לאחר שפי' מ"מ הא כבר נבחרר היטב בסיומן הקדום לדעת הרמב"ם שלאחר שפי' אפי' בחול א"ל לחזור על שאין מעבדין א"כ מתמלא בשבת איסורא ממי איכא משום שבות כן כ"ל :

דיני מילה סימן נב

שאלה • חינוך שצריך למלו קודם שמיני ללידתו מפני פיקוח נפש אם צריך למלו ע"י הכשרים למול דווקא או אפי' ע"י הפסולין נמי שפיר דמי דאין עליו שם מצות מילה כלל בחיוב זמנו וגם אם נימול בחיוב זמנו א"כ צלילה לאחר זמנו או בלי שמיני אם צריך לחזור ולהט"ף ממנו דם ברית או לא : **תשובה** • בדבר חינוך שנימול בחיוב שמיני ימים ללידתו אם צריך להט"ף ממנו דם ברית או לא כבר הוכירו זה האחרונים ב"ד סימן רס"ב והש"כ

לפניה' תמיד ע"כ הרי שפסק כרבנן א"כ היכא שפי' אחתלסתא ח' היא ואמאי פסק בע"פ שח"ל בשבת שמפשיטו את כולו הא כיון דפי' א"ת אלא שבוה י"ל דהרמב"ם לא ס"ל הא דפירש"י דנצי פסח היה פורש מן ההפשט כשמוציא לחם אלא ס"ל שהיה מפשיט את כולו ביחד ואח"כ היה מוציא את אימוריו ולא היה מפסיק בהוצאת אימורין באמצע ההפשט וה"מ מדבריו להדיא שכחב שם בה' ק"פ וחולין ומפשיטין את כולו וקורעו וממחה את קרבו עד שמסיר מהן המילה והפירש מוציא את האימורין ומתנס בכלי ע"כ הרי בהדיא אחר שהפשיט את כולו היה מוציא את אימוריו ולא באמצע ההפשט כמו שפרש"י והשתא ניחא דפסק כרבנן דמפשיט את כולו כיון דלא פי' מן ההפשט ודמי לציץ שא"מ שחזר עליהן כ"ו שלא פי' • אבל מ"מ גופיה דשמתא דפי' ר"א דמילה קשה לפרש לפי דעת הרמב"ם דא"כ לא פי' מן ההפשט באמצע להפשיט בהוצאת האימורין ופי' ר"י בנו של ריב"ב ורבנן דידיה בשלא פי' ואפי' לר"י אינו מפשיט אלא עד החמה בלבד שיכול להוציא את האימורין ואינו מפשיט את כולו ולפי' הה"כ צ"ל שא"מ אש"פ שלא פי' אינו חוזר ורבנן בשלא פי' חזר כמו גבי ההפשט דה"ל לא פי' ומפשיט את כולו א"כ מ"ק ר"י מן חנה פי' אינו חוזר ר"י היא הא לא איירי ר"י בפי' אלא בשלא פי' ואפי' ס"ל דא"מ וא"כ הריהו ברייתא דמי בשלא פי' חזר על שא"מ רבנן היא ולא ר"י אבל בפי' לא ידעין מאי ס"ל לרבנן ואכתי היכא גמישייתא מין חנה פי' א"ת דהא אינהו לא מיירי בשפי' אלא בשלא פי' : **ו** **נ** **ד** **א** **ש"ג** דודאי סוגיא זו דפי' ר"א דמילה ס"ל דכשפשיט עד החמה ה"ל פי' מן ההפשט אליבא דר"י וכמו שפרש"י דהא ודאי א"א לפרש בע"מ מ"מ ס"ל להרמב"ם דסוגיא דר"פ ר"י (ד' פנ) איבא דרבה ס"ל ע"כ דאין בזה משום פי' מן ההפשט כשפשיט עד החמה אלא מפשיט כולו ביחד ואח"כ נוטל את האימורין ואינו מפסיק בהן באמצע ההפשט דא"ר החס ר"י דאמר החס עומר יהיה ב"א בשבת מנ' סאין ובחול מחמא ור"י בנו של ריב"ב דאמר שאינו מפשיט את הפסח בשבת אלא עד החמה אמרו דבר אחד דכמה דאפשר לא ערמין ואיכא למידק דהא משמע לר"י טעמא דר"י בנו של ר"י צ"ב הוא הא דאין מפשיט אלא עד החמה משום דפי' הוא הא בדלא פי' מורה דאש"ג דאפשר ערמין כדשמת ליה גבי מילה דאפי' צ"ל שא"מ בדלא פי' חזר דכתיב אהיה ברייתא דמוקי לה ר"י כותיה וא"כ מ"ק רבה דאינו ור"א אמרו ד"א הא פליגי בהדיא דהא לדידי' אש"ג דאפשר ערמין בדלא פי' ולר"י הא כשקולר בשבת ג' סאין עדיין לא פי' מן הקציה ואפי' איסור לגמור ולקצור עד חמש משום דכיון דאפשר לא ערמין ואפי' למאי דדחי הגמ' דברי רבה היינו מט"א ואפי' למאי דדחי הגמ' דברי ר"י בפי' ר"א היינו דר"ה להקל אפי' בפי' חזר גבי מילה משום זה אלי ואנוהו אבל בהא דלא פי' לר"י בנו של ר"י צ"ב לעולם ערמין נעצמא דאינו מפשיט אלא עד החמה לשולם כדקאי קאי דטעמא משום דפי' והא ל"ל דהא דעומר לאחר שקצר כשישור ג' סאין ה"ל כפי' ומש"ה לר"י כיון דאפשר ל"ט נפשי' דמי להא דמפשיטו עד החמה ולא יותר דטעמא משום דפי' הוא וכיון דאפשר לא ערמין בפי' דהא ליתא דהא במסקנא אמר מאן חנה פי' א"ת רבנן דפי' עליה דר"י גבי לחם הפנים היא דס"ל דכפי' אחתלסתא ח' היא ומה"ת הוא הא דפי' א"ת דמה"ט לא דמי דילמא גבי מילה משום זה אלי ואנוהו אפי' בפי' חזר כדדמי מה"ט לדר' יומן משום דכיון דמה"ת חייב ליה לאחתלסתא ח' א"א לומר כאן דדמי שבת משום זה א"ו וכמ"ס לעיל בס' נ' • והרי לר"י שמוציא ליה שם צפרק שתי הלחם גבי בןדמא ששאל ממנו כגון איני שלמתי כה"מ מכו שאלמוד חכמת יונת והשיב לו נא ולמוד בשעה שאינו לא מן היום ומן הלילה דס"ל דהא דכתיב לא ימים הוא דווקא והגית בו יום ולילה וש"מ דלא ס"ל כר"י דהא לדידיה אמר' החס דפ"א שו"ע קיים לא ימים וכמ"ס לעיל וע"כ כרבנן ס"ל ובפי' א"ת מה"ת והרי רבה בתר הכי קאמר החס ר"י ור' חנינא סגן הכהנים דאמרי החס בשבת היה נקצר ביחוד ובגמל ח' ובקופה ח' ובחול בג' ובג' תגלות ובג' קופות אמרו ד"א והשתא אי אמרת דהא דר"י דמי לפי' דר"ח נמי ע"כ לפי' דמי דא"כ מאי אמרו ד"א דילמא ע"כ ל"ק ר"י אלא משום דפי' אבל בהא דר"ח דמי ללא פי' אפי' דשבת ס"ל דבשלשה אלא ע"כ אי הא דר"י דמי לפי' הא דרמב"ם נמי לפי' דמי א"כ היכא דמי החס להא דרבה ע"כ ל"ק ר"י הכא אלא דליב' פירסומי מלתא אבל החס גבי ג' דאיכא פירסומי מלתא כרבנן ס"ל וכי אפשר לומר דמשום פ"מ מחללין את השבת בשלשה דה"ל כפי' דאסור מה"ת א"ו הא דר"ח ל"ד לפי' ובש"כ הא דר"י דאמר בשבת היה ב"א מנ' סאין מחקן מ"ל ללא פי' דמי וא"כ היאך ס"ל דרבה בתחילה למימר דר"י ור"י ב"ש ריב"ב אמרו ד"א הא טעמא דר"י ב"ש ר"י משום דפי' הוא ור"י אש"ג דלא פי' ס"ל נמי דל"ט דאפשר א"ו ש"מ דס"ל לרבה דכשפשיט עד החמה אינו פורש מן ההפשט ואפי' לר"י ב"ש ר"י אינו מפשיטו יותר דאש"ג דלא פי' כיון דאפשר ל"ט ה"נ גבי עומר בהא דר"י אש"ג דכלא פי' דמי כיון דאפשר ל"ט והיינו דקאמר רבה דאינהו אמרו ד"א והשתא ח' שפסק הרמב"ם כרבנן אליבא דרבה דמפשיט את הפסח כולו ביחד ואח"כ נוטל את אימורין ואפי' בשבת ש"ד כיון דלא פי' וכדאמר' גבי צ"ץ שא"מ בדלא פי' חזר ואת' חס לא פי' מן ההפשט עד גמור ההפשט א"כ תקשה לך הא דאמר שם בפי' כל כתיבי (דף ק) אה"ח אמר מר עוקבא מאי אהדרו ליה חזריא לר"י ב"ש ר"י צ"ב חס מוצלין חיק הספר עם הספר לא נפשיט את הפסח מעורו ופרקי מי דמי חס טלעול הכא מלאכה ומסיק דשקיל ליה בברואי ופירש"י בחתימת דקות מפסיק ומתוך

שאנת אריה דיני מילה סימן נב

והש"ס שם הכריע לזרין להעניף והביא ראיה מהא דלמ' במסכת מנחות (דף עב) דקאמר ר"א בר"ש בשעת ר"ע רבו של אביו אמרו בו עד ואס"ד נקצר שלא כמנהגו כשר אמאי דמי שבת ע"ש ה"ג אם מל תוך ח' ילא אמאי מילה דמי שבת לימחליה מע"ש בו ע"כ ואני אומר דאין מזה הכרע רק נעתיק דברי הש"ס הללו התם תניא ה"י עומד ומקריב מנחת עומר ונטמא הם יס אחרת אומר לו הבא אחרת תחתיה ואם לאו אומר' לו הוי פקח ופחוק ד' רבי ראב"ש אומר בין כך ובין כך א"ל הוי פקח ופחוק שכל העומר שנקצר שלא כמנהגו פסול אומר רבנ"ח חר"י ראב"ש בשעת ר"ע רבו של אביו אמר' דחק כלל אר"ע כל מלאכה שאפשר לו לעשות מע"ש אינו דוחה את השבת וס"ל בדברי יסמאל דאמר קציר העומר מזה דתקן ר' יסמאל אומר מה תריס רשות אף קציר רשות ילא קציר העומר שהוא מזה ואס"ד נקצר שלא כמנהגו כשר אמאי דמי שבת נקצריה מע"ש אלא מדרתי שבת ש"מ נקצר שלא כמנהגו פסול ומוה ד"ק ה"פ גבי מילה נמי אס"ד נימול בחור ח' שלא כמנהגו כשר אמאי דמי שבת לימחליה מע"ש ואני רואה מזה ראיה דולטעמיך אפילו את"ל דאם נימול בחור ח' לא ילא ולא כלום עבד מ"מ אפשר למול אחר שמונה וכשר וכדתקן קטן נימול לשמונה לתשעה לעשרה בו א"כ אכתי תקשה לר"ע אמאי מילה דמי שבת לימחליה לאחר שמונה דלכ"ע מילה כשירה ה"ס וס"ל דודאי אי אמרינן דמיל' בחור ומנו כשירה שפיר איכא למפרך ואמאי דמי שבת לקדם ולימחליה מע"ש אבל הא דדאי לא תקשה כיון דמילה לאחר שמונה כשירה לאחר ולימחליה לבתר שבת דאין ראוי לאחר ולהחמין את המנוה עד לבתר זמניה דהא זרין מקדימין למנוה הא לאו מילתא היא דודאי לר"ע דאמר כל מלאכה שאפשר לעשות מע"ש אינו דוחה את השבת וה"ג אם א"ל לעשות מע"ש ואפשר לעשותה לאחר שבת אינו דוחה את השבת דאין חילוק בין להקדים לבין לאחר לענין דיהוי שבת שהרי פריך התם ורבי לאו תלמידו דר"ש הוא והתניא אומר רבי כשהיינו לומדין תורה אלל ר"ש בתקוע בו ומשי סבר לה כאיור דר"ש חר"ש בא וראה כמה חביבה מנוה בשעתה שהרי הקטר חלבים ואצרים כשרים כל הלילה ולא ה"י ממתין להן עד שתתקן ומאי ראיה היא זו מהקטר חלבים ואצרים מדמקדימין להו להקטיר בשבת אפ"ג דאפשר להו לאחר עד ליל מ"ס דה"ה לקצירת עומר אפ"ג דאפשר להקדים מע"ש מ"מ דוחה את השבת דילמא שאני הקטרה אפ"ג דאפשר לאחר מקדימין להו מנוש זרין מקדימין למנוה אבל בקצירת העומר שפיר איכא למימר אס"ד נקצר שלא כמנהגו כשר לקדם ליה הקדמוי ואין כאן שום חסרון אדרבה יש כאן זריזות ועוד דפריך התם וראב"ש לא שניע לי' אלא שאני הכא שהרי דחתה שחיטה את השבת ולרבי ה"ג דחתה שחיטה את השבת אלא לכ"ע אי לאו מנוש דדחתה שחיטה כבר את השבת קודם להקטרה לא ה"י מהני הא דחביבה מנוה בשבתה ודורין מקדימין למנוה להקטיר בשבת אלא היה ממחין להו עד שתתקן הואיל ואפשר לעשות אחר שבת וא"כ ה"ג גבי מילה נמי הואיל ואפשר למול אחר שבת אמאי דמי שבת לימחליה אחר שבת : אבל נטלם מבעל ש"ך דברי החסו' שם שכתבו אמאי דמי שבת נקצריה מע"ש ואף ע"ג דלכתחילה מנוחה בלילה כיון דדעבד כשר לא הוי דומיא דתמיד דכתיב ביה במועדו לומר דדמי שבת ומסתברא דדומיא דתמיד בעין ע"כ וכיון מנוש דדומיא דתמיד קא חזינו לה א"כ דוקא קדשים הוא דגמרי' להו מתמיד קדשים מקדשים ילפי' אבל מילה מתמיד לא ילפינן ואפ"ג דאפשר למול אחר זמנו ומ"מ דוחה את השבת כדי למול בזמנו כמנהגו וה"ה אפילו את"ל דאם מל קודם זמנו ילא מ"מ דוחה את השבת כדי למול בזמנו כמנהגו ודע"כ הכי הוא כמס"כ דלגבי מילה לא אמרינן כהאי סברא דאי איתא דמילה שלא בזמנה כשירה אמאי דמי שבת דהא בפ' ר"א דמילה (דף קל"ב) יליף ר"י מביס השמיני ביום ואפילו בשבת וראב"י יליף לה משמיני שמיני ואפילו בשבת ואמר' האי שמיני מיבעי ליה למעוטי שביעי שביעי מנן שמיני ימים נפקא ואכתי מיבעי ליה חד למעוטי ו' וחד למעוטי ט' דאי תחד ה"א ו' הוא דלא מנן זמניה אבל מה' ואילך זמניה הוא אלא מחוורתא כדרי' ו' והשחא לר"י ל"ל קרא למעוטי ו' הא כיון דכתב רחמנא ביום אפילו בשבת ממילא אימנעו ו' דאי' שפיר דמי אמאי דמי שבת לימחליה מע"ש דהא ר"י גופיה אומר הכי גבי קצירת העומר אלא ודאי דלא אמרינן הכי אלא גבי קדשים לחוד מנוש דדחתה דדומיא דתמיד בעין אבל לא גבי מילה והשחא התם אי לא כתב רחמנא שמיני למעוטי ו' ה"א דב' אפילו לכתחילה שפיר דמי ולא אמר' מדרתי שבת ש"מ דאי' ראוי למול בחור ח' כ"ס השחא דמישע רחמנא למול לכתחילה קודם ח' אפ"ת דדעבד שפיר דמי דלא אמרינן אמאי דמי שבת לימחליה מע"ש : אלא שיהי' יש לדחות דאינו ראיה כ"כ דודאי דמי שמיני לגופיה אנטרין ואפ"ג דכתיב ביום ואפ"י בשבת דש"מ מדרתי שבת דאם מל שלא בזמנו לא ילא אכתי לא הוי ידעין אימת זמנו אם ח' או ו' או אחד משאר הימים אלא ליס' דגמרא דקאמר למעוטי ו' לא משמע הכי ודחתה נמי את נידון זה דהטפת דם ברית אם צריך או לא ונבאר את נדון זה אם שם מנוה מילה עליה במל בחור זמנו ואם צריך למול מנשי פיקוח נפש אם יכול למול אפ"י הפסול למול או לא ונחזור לדברי הש"ך : עוד אי אומר שהבעל ש"ך שגג בזה הרבה דהא ודאי אין סברא כלל לומר דאם מל בחור שמונה ילא ו"ה מילה דמשמע דקיים מנוה מילה אלא דלא עבד מנו' ומהו נבחר שלא מל אותו בזמנו דמס"ה ק"ל דאי אית' דאם מל אותו תוך ח' ילא אמאי דמי שבת לימחליה מע"ש דהא ודאי ליחא דכל היכא שמונה קודם זמנו לא קיים כלל מנוה מילה וה"ל כאלו נכרת הגיד דאין לו מה למול ולא ש"ך אצלו

מנוה מילה כלל ה"כ כיון דחתך את הערלה קודם זמנו ואין לו ערלה בזמנו לא ש"ך אצלו מילה כלל ואפ"י אם יטוף דם ברית ביום הח' בזה לא עשה כלום כיון דנכר נחתכה ערלתו קודם זמן מנוה וא"כ אין קושא כלל לימחליה מע"ש דבזה אינו מקיים כלל מנוה מילה אדרבה מבעלה לגמרי לשולם דבהנעת זמן מנוה א"ל לקיימה כיון דאין לו ערלה שכבר נחתכה קודם זמנה ודע לך דאלת"ה אלא להי רבנותא דס"ל דאם מל קודם זמנו דא"ל להעניף דם ברית ה"ט משום דדעבד קיים מנוה מילה במל קודם זמנו אלא שלכתחלה מנוה למול בזה בזמנו א"כ קודם זמנו ולאחר זמנו שוין הן דבשניהם קיים מנוה מילה אלא דלא עבד מנוה מן המבחר דאמר רחמנא ביום השמיני ימול כשר ערלתו א"כ תקשה לך דהא משנה שלמה שנינו בספר' ר"א דמילה (דף קל"ו) קטן נימול לח' לע' לי' ל"ה לא פחות ולא יותר הא כיצד דכדור נימול לח' (א) מול בהש"מ של ע"ש נימול לעשרה י"ע לאחר שבת נימול ל"ה שני י"ע של ר"ה נימול ל"ה וסבא חס"ד דקודם יום ח' ולאחר יום ח' שניהן שוין דהיכא שכל זה מנוה מילה קיים אלא שלא קיים מנוה מן המבחר של מילה בזמנו א"כ במול לב' מה' נימול לע' משום יום ח' של מחר הוא נימול וסבא בהש"מ יום הוא ונימול לע' אמאי הא שיהי מנוה לא משהיין וימחליה יום ח' של היום דלמא ב"ה יום הוא וח' של היום זמנו ואפ"ג דא"ל בזה"ש לילה הוא ואם נמחליה ח' של היום ה"ל תוך שמונה מ"מ קיים מנוה מילה דעבד אפילו לפני זמנו שהרי השחא מני שחתה מולו ח' של מחר הא א"ל איפכא דלמא בזה"ש יום הוא ובח' של מחר ה"ל לאחר זמנו ו"ה דחשו חכמים לספק דלמא בזה"ש לילה לאחר אחר זמנו ולא חשו לספק דלמא יום הוא למולו בזה של היום משום שחא שחא מלואו קודם זמנו אלא ודאי ש"מ דאם מלו קודם זמנו לא קיים מנוה מילה כלל לפיכך א"ל למולו בזה של היום משום דלמא בזה"ש לילה הוא ובח' של היום ה"ל קודם זמנו ולא מקיים מנוה מילה כלל אבל אם מולו בזה של מחר אפ"י את"ל דבה"ש יום הוא וה"ל לאחר זמנו מ"מ קיים מנוה מילה דעבד וכ"ס שקשה לפי הבנת הבעל ש"ך הא דנימול לעשרה ולי"ה ולי"ב ואמאי בזה"ש של ע"ש נימול לעשרה דמהליון ליה דודאי אחר זמנו וכל שכן היכא שמהליון לעשרה ולאחר עשר ולשנים עשר בחל י"ע אחר שבת או שני י"ע של ראש השנה נימחלין בע"ש היכא שגולד בזה"ש של ערב שבת דהשחא מרווחין תרתי חדא דלמא מהליון ליה בזמנו דבה"ש יום ימא הוא ואפ"י אי בזה"ש לילה הוא מ"מ מוטב להקדימו למולו מעכשיו משחתה מולו לעשרה ויותר דעכשיו הוי תרתי לרשותא חדא דודאי הוי בחר זמנו ועוד שיהי מנוה לא משהיין אלא ודאי ש"מ דכל היכא דמולו קודם זמנו לא קיים כלל מנוה מילה אלא ה"ל כאלו נכרת הגיד ואין לו ערלה בזמנו ואילו היכא שמוחין אותו אחר זמנו נדי' דלא קיים מנוה מילה בזמנה מנוה מילה מיהו קיים הילכך מאחרין לי' ולא מקדימין לי' דבזה מקיים מיהו מנוה מילה ובוה לא עשה ולא תידי' וכיון דהכי הוא דדבר ברור הוי דאם מל קודם זמנו לאו כלום הוא ע"כ הא דכתב הרא"ש בשם הרא"ש דמילה במולו בחור זמנו א"ל להעניף ממנו דם ברית בזמנו לאו משום דדעבד ש"ד אלא משום דס"ל דה"ל מנוה שא"ל לתקן בהטפת דם ברית ודלא כהש"ך ושאר האחרונים שאכתב לקמן שהביט דאם אמר' דא"ל להעניף דם ברית ע"כ ילא ידי חובתו דעבד דליתא וכמ"כ : ועוד האין ס"ד דאם מל בחור ח' ש"מ י"י חובת מנוה מילה דעבד הא משנה שלמה שנינו בספר' ר"א דמילה (דף קל"ו) מי שיהי לו שני תינוקות אי' למול אחר שבת וא' למול בשבת ושבת ומל את של אחר שבת בשבת חייב ח' למול בע"ש וא' למול בשבת ושבת ומל את של ע"ש בשבת ר"א מחייב העאף ור"י פוטר וטעמא מפרש בנמרא משום דאיפא' במל את של ע"ש בשבת דפוטר ר"י משום דטעם דבדר מנו' עשה מנו' אבל רש"א במל של אחר שבת בשבת לא עבד מנוה וס"מ היכא דמל קודם זמנו לאו כלום הוא וא"כ ע"כ ה"ע דמלן דס"ל היכא שכל בחור ח' דא"ל להעניף דם ברית לאו משום דדעבד קיים מנוה מילה אלא משום דהייב ליה במנוה שא"ל לתקן וכמ"כ : ועוד הרי גבי פדיו הבן כתיב ופדיוו מנן חודש תפדה ואם פדה בחור שלשים יום ומתאכלו המנוה לשמואל אין בנו פדוי ואפילו לרב דא' בנו פדוי ה"ט משום מידה דהיה האומר לאשה הרי את מקודשת לי לאחר לי' יום בו ובדלמ' בפ' יש כבוד (דף מ) ובאומר מעכשיו דכ"ע אין בנו פדוי כדאמ' התם וה"ג הא כתיב מנן שמיני ימים ימול ואם מל קודם לזמן שקבעה תורה לא עשה ולא כלום כדאמ' לגבי פדיו הבן אלא שהתם יס תקנה לדבר לחזור ולפדותו בזמנו אבל הבא א"ל לתקן ומחבול מנוה לגמרי ובהטפת דם ברית ס"ל להי רבנותא דאין זה תקנה הילכך א"ל להעניף ואין לדחות דש"ס גבי פדיו הבן דלא מנוה כלל למנוה פדיון בחור שלשים בשום מקום אבל גבי מילה מנוה לילוד בית ומקנת כסף שנימולין לאחר כדאמ' שם בפ' ר"א (דף קל"ה) הילכך אפ"י נימלין לשמונה אם עבר ומל בחור זמנו דעבד ילא הואיל ומנוה למנוה שמונה בחור הזמן דאין זה כלום דהא אין דמן דבר שלא כמנוה מדבר כמנוה כדאמ' בכהן מקומות בנמרא ומהם ר"פ מנחה מקדש (דף פד) גבי לן כשר בדם שכן לן כשר באימורין ויוא' כשר במקדש כלומר דעבד שאם עלה לא ירד שכן יוצא כש"כ בכהן ופרי' עלה וכו' דין דבר שלא כמנוה מדבר כמנוה : והב"י שם כתב אהא דחק בספ"כ דמגילה אין מולין ולא טובלין ולא מוין בלילה ולא מלין וכולן שעשה משעלה עמוד השחר כשר והיכא דעבר ומל בלילה מפשטא דמתני' משמע דאינו כשר וא"כ יטערך לחזור ולהעניף ממנו דם ברית וכ"כ הג"מ ואם הדבר כן יס לתמוה על העוסקים

דמאן דס"ל א"ל להטוף בדעבד יו"ח מלות מילה וא"ל למולו לפ"ד חלה ע"י הכשר למוול דליתא וכמ"כ :

דיני מילה סימן נג

ועדיין יש לעיין בעבר ומל בליה למאי דק"ל דאפי' מילה שלא בזמנו אינו נימול חלה ביום אם קיים בדעבד מלות מילה או לא אע"ג דכבר הוכחתי בס"י שלפני זה דבמל בחוץ שמונה לא עשה כלום שיה' דה"ל מחוסר זמן שעדיין לא מטי זמן המילה לגמרי לפיכך גרע טע' אבל בליה ולאחר זמנו הואיל וכבר הגיע זמנו עדיף טע' ובדעבד א"ל דילא ויהא דחק אין מנהלן ולא טובלן ולא מוין עד שתק החמה וכולן שצעה משעלה עמוד השחר כשר דמשמע דאם מל בליה לא ינא היינו דוקא בליל ח' דה"ל עדיין מחוסר זמן עד היום והלילה לענין מלות מילה מיסך שיך לשבועת הימים שלפניה דעדיין מחוסר זמן אבל לילות דבתר יום השמיני כיון דכבר מטי זמן מזמנו אע"ג דלכתחלה לא בדעבד ספיר דמי והרי בהא דאין טובלן דלא ינא בליה דהיינו דוקא בליל ו' של זב וזבה וטמא מת דזמן טבילתן למחר אבל לאחר שצבר ו' שלקן טובלן בליה אפי' לכתחלה כדמוכח בכ"מ והאי לא טובלן לא קאי חלה חלי' ו' לחוד שלא הגיע עדיין זמן טבילתן עד למחר הי"ע י"ל דהאי דאין מוהלן דחק דמשמע דאפי' בדעבד לא ינא לא קאי חלה חלי' ח' לחוד שלא הגיע עדיין זמן עד למחר דומיא דלא טובלן אבל שאר לילות אע"ג דלכתחלה לא בדעבד שציר דמי • עוד איני מסתפק לומר דא"ל דאם עבר ומל בליה דילא בדעבד אע"ג דבתוך זמנו לא ינא היכא שכל בליל ח' מהו מי ימא ה"ל דאחמשת מלמול מחורת לילה אחמשת בדעבד שציר דמי או דילמא מחורת מחוסר זמן הוא דנתמטט ושייכא לשבועת ימים שלפניה ונחלקה הלילה מן היום לענין זה ולא מניע זמן מלות מילה עד עומות של יום השמיני ונאליבא דר"א ב"ש דאמר בפ' הערל (דף עב) דמילה שלא בזמנה נימול ביום ובליה הא ודאי כיון דכל הלילות כשירים למול הא דליל ח' נשתנה מהם ע"כ משום מחוסר זמן הוא אבל למאי דק"ל כרבנן דאמרי התם בין בזמנו בין שלא בזמנו אינו נימול חלה ביום י' לעיין בהא דליל ח' דפסול למול אי משום פסול לילה ודמי לשאר לילות אי משום פסול דמילה ודמי לו ימים שלפניה ומתני' דספ"ב דמילה דמשמע דאם מל בליה דפסול י"ל דאחיא כר"א ב"ש דאמר שלא בזמנה נימול ביום ובליה ולדידיה הא דמיטע רחמנא ליל ח' מלמול ע"כ משום מחוסר זמן מיטעו וכמ"כ : ובהכי יחא הא דתמה הב"ע על הפוסקים שהשמיטוהו וכמ"כ בס"י שלפני זה דיל"ל למאי דק"ל כרבנן אם מל אפי' בליל ח' בדעבד ינא ומתני' ר"א ה"ל ויהא אין לומר דכיון דהיום הולך אחר הלילה שלפניה והלילה עם יום שלחמיה יום א' מיקרי בכ"מ חוץ מלענין אכילת קדשים כדאמר בס"פ אותו ואת בנו (דף פ"ב) וכיון דלרבנן כל הלילות נמי אין ראויין למלות מילה יוסר מסתבר לומר דפסול ליל ח' הוא משום לתא דלילה כמו כל הלילות דדמי להו מלמול דהלילה נשתנה מיומו דאע"ג דיום ח' ראוי למול וכבר הגיע זמן מילה אפי' הלילה מחוסרת זמן עדיין ומיך שייכא לו ימים שלפניה דאין זה תימה דכ"א מנינו לענין מחוסר זמן דפ"ק דזבחים (דף יב) אמר ר' אשטרכי רמי כתיב שבועת ימים יהיה תחת אמו הא לילה ח' וכתיב מיום ה' ירעה הא לילה לא חוי הא כיצד לילה לקדושה יום להרצאה וכתבו החסום תימה ת"ל מיום זמנו ול"ל דכתיב וביום ה' וי"ל דאי לא כתב חלה שבועת ימים ה"א אם שחט בליה אם עלה לא ירד והשתא קמ"ל דהוי מחוסר זמן ותרד דאין פסולו בקודש ובפ"ב נמי חן מחוסר זמן ששחטו בחוץ אינו בכרת דאם עלה לא ירד מוכח התם דקרוי מתקבל לפתח אוהל מועד ומייב כרת בחוץ ע"כ • אמא מיעט רחמנא לליל ח' משום מחוסר זמן ומיך שייך לו ימים שלפניו ולא ליום ליל זה שהוא שמיני ואין פסול חלה משום לילה כשאר כל הלילות ואם עלה לא ירד וה"ל כדווחי • אע"ג דק"ל על דברי החסום מפר"א דמילה (דף קל"ב) דליף התם ר"י דמילה דוחה שבת אחר קרא ביום ביום ואפי' בשבת וא"ל ר"ל לה"ל חלה מעתה מחוסרי כפרה דכתיב בהו ביום ה' דדחו שבת ההוא מ"ל ביום ולא בלילה הא נמי מ"ל ביום ולא בלילה ההוא מכן שמת ימים נפקא האי נמי מבזים זמנו נפקא אע"ג דנפקא מבזים זמנו אינא טרסא סד"א הואיל וחס רחמנא עליה לחאוי בדלות בליל נמי ליתי קמ"ל ודחיק התם הרבה בהאי שטי דגרסי' התם מתקוף לה רבינא חלה מעתה יהא זר כשר בהו ויהא אוק כשר בהו ומשני הא אהדריה קרא והשתא ל"ל לדחוקי כלי האי לישי דאי מיום זמנו ה"א אם שחט בליל ח' של מחוסר כפרה נמי אם עלה לא ירד כשאר כל הלילות השתא דכתב רחמנא ביום ה' בבי מחוסרי כפרה לתימרא דליל יום ח' ה"ל מחוסר זמן בבצלים עדיין עד היום של ח' ואפי' אם עלה ירד דהאי ביום ה' למעוטי ליל יום ח' ולאו משום לילה חלה משום מחוסר זמן בבצלים חלה דאפי' אם עלה ירד דהא חנן בפ"ב דזבחים (דף קי"ב) גבי שחוט חוץ אותו ואת בנו ומחוסר זמן פטור ומפרש לה במתני' מחוסר זמן בין בנופו בין בבצלו איזה מחוסר זמן בבצלו הזב והזבה היולדת והמזוגע שהקריבו חטאתם ואשמתם בחוץ פטורין ומדפטור מחוסר זמן בבצלו ש"מ דאם עלה ירד וכמ"כ החסום • והא בודאי קושיא היא על פי' החסום אלו • חפ"ה הא בפי' אותו ואת בנו (דף פ"א) מסיימי החסום • ועי"ל דנ"מ הא דפסול משום מחוסר זמן דפסול אף בבמה אבל פסול לילה ליכא בבמה לשמואל בשליה זבחים ע"כ • והשתא אתי שפיר כיון דאין כ"מ בין פסול לילה לפסול מחוסר זמן חלה דלילה כשירה ומחוסר זמן פסולה השתא האי נ"מ ליכא למימר גבי מחוסר כפרה דהא כל שאינו נידון ונידון אינו קרב בבמה קטנה כדאמרין • בספ"ב דזבחים ושפיר

הפוסקים שלא הזכירוהו ואפשר שהם סוברים שא"ל להטוף וכ"כ מד' הרא"ש שכתב בפ"א דמילה דקטן שנימל בחוץ שמונה א"ל לחזור ולהטוף וכ"כ מדברי תשו' הרשב"א שאכתוב בסיומן רס"ד ולפי"ז צ"ל שמה שזמנו וכולן שצעה משעלה עמוד השחר כשר דמשמע שאם עשו בליה פסול לא קאי חלה לא אריק ע"כ • ואח"כ דכיון דכ"ל מילה עם איך דהאי וכולן לא קאי חלה וחלילה לומר כן אבל הדבר ברור שאם עשו בליה פסול ולא כלום עבד אבל מ"מ ס"ל להפוסקים שא"ל להטוף משום דלא מיתקן בהטפה וה"ל מעוות שא"ל והשתא שפ"ד תנין דמשעלה עמוד השחר הוא דכשר אבל אם מל בליה לא עבד ולא כלום ואדרבה גרע טע' מתיך דחק בהדיא דאם עשאן בליה כגון שטבל והיה בליה י' לו תקנה לחזור ולטבול ביום ואלו אם מל בליה מאי דעבד עבד ואין לו תקנה • וא"ת למי"מ בהא דחק לגבי מילה ואם עשה משעלה עמוד השחר כשר דמשמע הא בליה פסול כיון דמ"מ ה"ל מעוות בו וא"ל לחזור ולהטוף • תשו' לדבר זה מבוארת מד' הרשב"א בחש"ב שהביא הב"י דאם צריך למוול בחוץ זמנו כיון דאין עליו שם מלות מילה יכול למוול אפי' ע"י הפסולין למוול כגון עכו"ם ושאר פסולים וקמ"ל דמשעלה עמוד השחר כשר ואם צריכים למוול לרשואה צריך למוול ע"י הכשרים למוול דוקא אבל בליה כיון דמילתו פסולה אין שם מלות מילה עליו ויכול למוול אפי' ע"י פסולין ועוד נ"מ לכתה גוונא והדבר מבואר מאלו • ומ"מ התם רוחא מחש"ב הב"י ולפי"ז צ"ל כ' דמשמע שאם עשו בליה פסול בו דגם הוא הנין לד' החומר דא"ל להטוף דקים מלות מילה בזה שכל בחוץ זמנו וכן הבינו מקצת החכמים שנתשבו אחר הב"י וליתא חלה אדרבה ביטל בידים את מלות מילה ואין לו תקנה כלל אפי' בהטפה וכמו שהוכחתי למעלה בראיות ברורות • וא"ת למאי שהוכחתי דאם מל בחוץ ח' לא עשה ולא כלום ולא עשה מזה כלל בזה א"ס תקשה הריא משנה גופיה דמי שיה' לו ב"ת א' למוול אחר שבת ואח' למוול בשבת ושבת ומל את של אחר שבת בשבת חייב אחאי הניחא לר"ש דאמר בפ' האורג (דף קו) כל המקלקלן פטורין חוץ מחובל ומבציר • וליף למקלקל בחובל דחייב מדאינעדיך קרא למישרי מילה הא חובל בעלמא חייב חלה לר"י דאמר התם דמקלקל בחובל נמי פטור והתם מתקן הוא כד"ל דא"ת לי לתקן מילה מ"ל לתקן כלי כלומר דמילה מתקן גברא הוא שנקיים מלות מילה ע"י חבלה זו וא"כ במל את של אחר שבת בשבת אחאי חייב כיון דבמל בחוץ זמנו לא עשה שום מזה בחבלה זו ואין כאן משום מתקן גברא ה"ל מקלקל בחבלה זו ולפטור זה תימה לומר דר"י פליג ארבותיו ר"א ור"י דשניהם מודים דלאחר שבת בשבת חייב לא והאי ש"מ דבמל בחוץ זמנו אפי' ה מקיים מלות מילה וה"ל מתקן גברא דחייב אפי' לר"י חלה שבו י"ל דהא בל"ה ע"כ הא מתני' דלא כר"י כדאמר בכריתות פ"ד (דף יט) דאמר רב גידל התם דמתעסק בשבת פטור ופרך תהא מתני' דמל את של אחר שבת בשבת דחייב ומשני הגא' לתימנות הואיל ומקלקל בחבורה חייב מתעסק בחבורה נמי חייב והרי לר"י דאמר מקלקל בחבורה פטור מתעסק בחבורה נמי פטור וע"כ הא דמל את של אחר שבת בשבת דחייב בל"ה דלא כר"י אליבא דר"י • מ"מ לפי"ז ק"ל הרמב"ם שפסק בספ"א מהל' שבת כר"י שכתב כל המקלקלן פטורין כיצד הרי שחבל בחבירו או בבהמה דרך השחתה כו' ה"ל פטור ע"כ • אלמא מקלקל בחובל פטור וא"כ הא דשרי רחמנא מילה בשבת משום דתיקוני גברא הוא משום שנקיים מלות מילה ובפ"ג מהל' שבת כתב וכן מי שיה' לו ב' תימנות א' למוול בשבת וא' למוול בע"ש או בא' בשבת ושבת ומל שניהם בשבת פטור מחטאת כו' אבל אם לא היה אחד מהם ראוי למוול בשבת ושבת ומל בשבת מי שאינו ראוי למוול בשבת חייב חטאת ע"כ • ומשמע דאפילו מל את של אחד בשבת בשבת דה"ל בחוץ זמנו נמי חייב הואיל ואין לו חלה א' מהם והוא אינו ראוי למוול בשבת שהרי ארישא קאי דמיידי נמי מה' למוול בא' בשבת דבשבת עדיין הוא בחוץ זמנו ואפי' חייב והשתא אם איתא דבמל בחוץ זמנו לא עשה מזה אחאי חייב הא ה"ל מקלקל ותיקוני גברא נמי ליכא כיון דלא עשה מזה בחוץ זמנו • עוד ק"ל שכתב הרמב"ם שם אומן שבא למוול לפנות היום ביום השבת ואמרו לו לא נשאר פנאי ביום כדי שתמול ואם תתחיל למוול לא תשלים עד יציאת שבת וממלאת חובל בשבת ולא עושה מזה ואמר רביל אי ורזי ובמהרה אמול אם לא תשלים חלה עד יציאת שבת ה"ל חייב חטאת שהרי חזרו בו ע"כ • ואחאי חייב כיון שלא השלים ולא עשה מזה אין כאן משום תיקוני גברא וה"ל מקלקל בחובל דפטור לדידיה דפסק כר"י • אלא שבו י"ל דמ"מ י'ם כאן משום תיקוני גברא דאיתו מקצת שכל בשבת לכשיגמור לאחר שבת גם זה נחשב מן המלות ואילו לא תל את זה המקצת בשבת היה צריך למוול בחול הלכך גם זה נחשב מתקוני גברא לענין דה"ל מתקן ומ"מ כיון דלא השלים לגמרי בשבת לא יתן שבת לדחות אלא וחייב אבל מההיא דתימנות ודאי קשה לדעת הרמב"ם וכמ"כ • ואולי י"ל דאע"ג דבמל בחוץ זמנו לא עשה כלום אפי' לענין שבת חייב משום מתקן גברא שהרי מתחת שמו אע"פ שמתו שלא כדן ולא עשה מזה אפי' כיון דא"ל למוול מעתה בזמנו ה"ל מתקן גברא שהרי אם לא מלו היה צריך עדיין למוול • ומחזור לענייננו הרי נהדר לנו בראיות ברורות דכל היכא שנימול התינוק בחוץ שמו' אין בזה שום מזה כלל ואפילו להני דכוותא דס"ל דא"ל להטוף ממנו דם ברית בזמנו לאו משום דבדעבד קיים מלות מילה חלה אדרבה ביטל מלותו לגמרי וה"ל מעוות שח"י לתקן והמל בחוץ זמנו אין שם מלות מילה עליו הלכך אם צריך למוול בחוץ שמונה משום פיקוח נפש רשאי למוול אפילו ע"י הפסולין למוול כגון עכו"ם וכו' וכו' • מ"מ מ"מ ח"י מ"מ דא"ל להטוף וכמ"כ • ודלא כהבנת האחרונים

דאין מילה עבדיו מעבדו והיטו דמתתה עבד איז ולא עבד אשה דלקטן ל"ז קרא למעוטי והרמב"ם דנקט איז ולא קטן לרשות דתלתא נקט ול"ז קרא להכי • אך קשה שהרי הרמב"ם פסק דטבילת אמהותו מעבדו מן הפסח נכנס שם וכן בטבילת אמהותו לשם עבדות מעבדו מפסח ודבר זה מפי הקבלה שהטבילה לשפחות במילה לעבדים והכי נמי משמ' מהא דכתב גבי קטן דאין טבילת שפחותו מעבד מכלל דבגדל מעבד ואמאי וכי חוב עליו לטבול שפחותו לשם עבדות הא אם רוצה מקיימה בנכרותה וס' דומי לעבד של קטן דל"ז קרא למעוטי מה"ט וכדל' לד' הרמב"ם ול"ד לעבד מוקנת כסף דמילתו מעבד את האדון מן הפסח דזה מיידי בעבד שנתחייב במילה שחמו טבילה כבר לשם שפחות קודם שגור וקנאו מישראל א"כ הוא יליד ביתו ורמי מלות מילתו על האדון למולו לפיכך אם לא מלו מעבדו מפסחו אבל גבי שפחה מדלריכה טבילה לשם עבדות ש"מ דלא עולה חמה לשם שפחות קודם שגולה והרי הוי נכרית גמורה דלכ"כ ל"ז עבילה כיון שגולה מן השפחה וכבר עבדה אמה נשם שפחות • וכיון דלא רמי מלות טבילתה על האדון ואם • ראה לקיימה בנכרותה הרשות בידו אמאי טבילתה מעבדת את האדון מן הפסח והרי גבי עבד נמי בכה"ג היכא שקנה עכו"ם מן השוק ואינו רוצה למולו אין מילתו מעבד את האדון מן הפסח כיון דאינו חייב במלות מילה • דהא עכו"ם גמור הוא ולא חייבה תורה למול אלא יליד ביתו ומקנת כסף שגור מן השפחה שטבילה כבר לשם שפחות דבעל כרחו רמי חיובו על האדון למולו אבל עבד נכר לא • ולא מצינו לר"י דאמר בס"פ החולץ (דף מה) דעבדים שאין מלין מותר לקיימן אלא חשי' לר"ע דפליגי עליה התם וס' דאין מקיימן ומשני • התם דמה"ס אין מעבדין דהא ח"ל ר"י ה"ה אומר ויפסד בן אחרך ושי' ליה בלוקח עבד בכה"מ ולא הספיק למולו (ה"מ) הא אמר התם ה"מ היכא דלא פסקא למילתא אבן היכא דפסקא פסקא כלומר ואפי' לר"ע מקיימן ועוד אמר' התם חז"ה עבד ערל שמוחר לקיימו זה שלקחו רבו ע"מ שלא למולו ועוד אמר' התם עיר א' היה בח"י ולא רצו עבדים למול ובגלו עמהם עד י"ב חדש וחזרו ומכרו לנכרים הרי בטי' גוויי אפי' לר"ע מקיימן ואי"כ אפי' תימא דשפחות שלא טבלו דינם כעבדים שלא מלו ואין מקיימן לר"ע אפי' בטי' גוויי דמקיימן עבדים שלא מלו שפחות שלא טבלו נמי מקיימן וכיון דאין חוב עליו להטבילה לשם שפחה אמאי מעבד טבילתה מעשית פסחו ועוד מסתבר אפי' בעבד בגוויי שאין רשאי לקיימו עד שימול אין מעבדו מפסח דלא אמרה תורה ומלתא איתו או יאכל בו • ולא קודם שמולו • אלא בעבד שרמי מלות מילה על האדון למולו אבל בפא' דאין מקיימן לר"ע אין מזה על האדון למולו אלא שאין רשאי לקיימו בעבד • שלא נימול אפי' דמקיימו שלא כדן אין מעבדו מפסחו וס' כעבור על אחד משאר איסורים שבתורה שאין מעבדו מפסח שלא אמרה תורה אלא כל בן נכר לא יאכל בו שהוא מומר לעכו"ם • ולא לאחד משאר עבירות שבתורה כמס' הרמב"ם שם ודלא דמתמצא מפירוש' צפירוס התורה בפרשה בא מקרא דכל ערל לא יאכל בו כמס' ב"מ אין זה מקומוכ"ע בשפחה שלא טבילה אפי' דבגוויי דאין מעבדין את העבדים • שלא מלו שפחות שלא טבלו נמי אין מעבדין מ"מ אין מעבדין מפסחו ופשיט' למס' לרש"י הרמב"ם דקטן אין טבילת עבדיו מעבדו מן הפסח הואיל ולא רמי מלות מילה עבדים על הקטן ול"ז קרא למעוטי קטן דה"ה בטבילת השפחות אפילו גבי גדול נמי אין ראוי לשבט מפסחו וצדוק י' חלק ביניהם ואין נראה :

ונחזור לידון דין ויהיה אך שיהיה מ"מ למדנו מדברי הרמב"ם הללו דס' ו"ל דאפי' דבר דלא רמי חיובא עליה כמו טבילת אמהותו אפי' מעבדו מלגשות את פסחו ולפ"ז אפי' את"ל דאין אשה חייבת למול את עבדיה משום דה"ל מ"ע שה"ג אפי' מעבדו מן הפסח • דלא גרע מעבדות האמהות ומעשה אין ראיה מהא דס'פ החולץ דמתתה עבד איז ונא עבד אשה דש"מ דאשה חייבת למול את עבדיה וע"כ בעבד ומל בלילה דבעבד ש"ד דלכ"כ ה"ל מ"ע שה"ג וגו' פטורים ואמאי מעבדתה מן הפסח דא"ל אפי' דפטורות אפי' מעבדה מן הפסח דלא גרע מעבדות האמהות • ואי משום דכתב רחמנא אורי למעוטי אותה דש"מ דלא • ו"ג הוא משום דבעבד במל בלילה יצא אף דא לא תברא דכבר פי' הרשב"א שם בקדושין הא דנשים פטורים ממ"ע שה"ג ה"ה במלות דנפשה אבל הכא במלות דכנה ה"ה דמחייב דלא גרע מב' דמחוייבים למולו להכי איצטרך קרא למפטרה ע"כיהי נחבאר מדבריו דלא שייך למפטרה למול את בנה משום דה"ל מ"ע שה"ג והשאל דאית' להכי אין ראיה כלל דאם עבד ומל בלילה דבעבד כשר מהא דפ' החולץ • והא דמתתה הגמרא עבד איז ולא עבד אשה אפי' בלא דעת הרמב"ם בזה דטבילת אמהותו מעבדו מן הפסח נמי אית' שפיר דע"כ לא מיעט רחמנא מאותו ולא אותה אלא ממילת בנה אבל בשל עבדים חייבת : ויש לי ליתן טעם לזה דלא דמי מילת העבדים למילת הבנים למילת מתייה לפטור את האשה משום דבמילת הבן כל היכא שהאב קיים אפשר להפקיע מלותו ע"י האב לפיכך אפי' אין לו אב לא פלוג רחמנא ולפיכך הוי פטורה לעולם וכה"ג אמר' בפ"ק דקדושין (דף לד) ואי כתיב פי' ולא כתיב מורה ה"ה איז דשפוק בידו לשפוט את אביו שאין חמת אחרים עליו לא תתחייב כלל ואפי' פטויה ע"כ אבל במילת עבדים שלגולה אין התורה מוטלת על אחרים אלא עליה בלבד חייבת והש"ס כ"ד ס' רס"ב כ"ע דברי רמ"א שם פסק עבד

ושפיר פריך האי נמי מבנים לזנות נפקא ואי משום נ"מ דאם עלה לא ירד ר"י כר"י ס'ל דלילה נמי אם עלה ירד ודלח כר"ש דאמר ר"פ המוצא מקדש דאם עלה לא ירד דהא ק"ל ר"י ור"ש הלכה כר"י : הרי נתברר דבלי ל' לענין קרבן פסח משום מחוסר זמן וה"ל ליל ח' לענין מילה הוי נמי מחוסר זמן ולא דמי לשאר כל הלילות וכדאמר' : **ו"ל** דיש לנו לברר זאת מהא דפ"ק דקדושין (דף כ"ט) דליף התם דאין אשה מלוות למול את בנה מדכתיב כאשר צוה אותו ולא אותה ובהבנה החוס' וא"ת ת"ל דמ"ע שה"ג הוא שנימול בח' לליתו וגו' פטורים וי"ל כיון דמיוס הח' והלחה אין לה השקף לאו ו"ג הוא וא"ת אכתי מ"ע שה"ג הוא דאין מלין אלא ביום כדאמר' בפ' הערל וי"ל דאיתא במ"ד התם דמילה שלא בזמנו טהה בין ביום בין בלילה ע"כ • וק"ל הא ר"א ב"ש הוא דס'ל בפ' הערל (דף ע"ב) דמילה שלא בזמנו טהה נמי בלילה ורבנן פלוגי עליה התם וס'ל ה"ה אלא ביום והלכה ברבים וכ"ס ו"ל וזה דוחק לאוקמי סתמא דהש"ס דלא כהלכתא ויעק"ל א"כ לרבנן כאשר צוה אותו למול לי דהא ודאי הוי איתו מיותר הוא לבגרי וצ"כ לדרשא איתא ואי רבנן מ"ל להאי איתו לדרשא אחרינא לא הוי שתיק הגמ' מצייה והל' לרבנן הוי איתו מ"ל לדרשא פ' • ועק"ל דלמאי דמ"ל להחוס' דמילה ה"ל מ"ע שה"ג לרבנן דס'ל דמילה שלא בזמנו אינו טהה בלילה א"כ כמו שמילת הבנים אינו טהה בנשים הה"ה ממילת עבדים נמי נשים פטורות ואין מוזהרות על מילת עבדים כמו הנשים ח"כ תקשה לך הא דס'פ החולץ (דף מ"ח) דא"ר מ"ט דרשב"א דכתיב כל עבד איז מוקנת כסף עבד איז ולא עבד אשה כלומר ואשה שקנתה עבדים ולא מלו מי לא הוי בהאי דינא אלא עבד איז אמה מל בע"ז ואי אמה מל בן איז בע"ז • ורבנן האר"ה מ"ל כדשמואל כו' • והשאל אפי' דנשים אינם מלוות למול את עבדיהם לרבנן דהלכתא כותייהו וסברי דמיל' שלא בזמנה אי' טהה בלילה א"כ מאי ק"ל עבד איז ולא עבד אשה בתמיה הא ודאי עבד אשה אין מילתו מעבדתה מלאכול • את הפסח כיון דאינה מלוות למולו ול"ד לעבד איז • ואפי' דרשב"א לייף מהאי קרא דעבד איז אמה מל בע"כ כו' • ס'ל כר"א ב"ש דמילה שלא בזמנה טהה אפי' בלילה ולפ"ז נשים חייבות למול את עבדיה דה"ל מ"ע • שלא ה"ג ולא מיעט רחמנא מאותו ולא אותה אלא שאינה מלוות למול את בנה אבל במילת עבדים חייבת כמו איז מ"מ ל"ל למימר ורבנן ההוא מ"ל כדשמואל ה"ל לאוקמי לרבנן כהלכתא ועבד איז דווקא קאמר קרא עבד איז ולא עבד אשה משום דחז"ה מלוות למול את עבדיה לפיכך אינה מעבד' מלאכול את פסחה אבל אי אמרת דאם מל בלילה דבעבד יצא ידי מוצת מלות מילה נמצאת מלוות זו • מהלקת לב' חלקים מלוות א' היא למול ומלוות ב' הוא למול ביום ואם לא מל ביום אפי' מלות מילה מיהו קיים דבעבד נמצא מלות מילה לא הוי מלוות עשה שהזמן גרמא דהא מלוות זהו מנהגת לעולם והמלוות השניה הוא דהוי מ"ע שה"ג הילכך כתב רחמנא אותו ולא אותה למעוטי אשה ממילת בנים ומ"מ במילת עבדים דלא • מיעט קרא ודאי חייבת והשאל א"כ הא דמתתה לכ"ע עבד איז ולא עבד אשה בתמיה אבל אי אמ' דאין מלות מילה טהה בלילה כלל ואפי' דבעבד לרבנן לאו כלום עבד הא ודאי מ"ע שה"ג הוא ול"ל איתו למעוטי אותה וגם מאי מתתה עבד איז • ולא עבד אשה כיון דה"ל מ"ע שה"ג וגו' פטורים ממילת בנים ועבדי' וגו' קושי' קיימת' שהקשו דה"ל מ"ע שה"ג משום שנימול בח' לליתו • הא נמי קושיא היא ומה שפי' כיון דמיוס הח' והלחה אין לה השקף לאו ו"ג הוא אינו מוכרח אפי' דלכאורה בלא"ה לאו קושיא היא דהא אין ו"ג לשמיני זה אלא כל אימת שחל שמיני שלו חייב למולו אין זה ו"ג כיון דאין ליום ח' זה זמן פסח לעולם אלא כל אימת שחל מלות • מילה מוהגת בו יש לפרש דבריהם דק"ל מלית' • דאפי' דאין ו"ג לשמיני ע"מ מ"מ ה"ל ו"ג משום דלילה דשמיני כל אימת שחל אין מלות מילה מוהגת בו • וא"כ בעי' מ"ל דליל ח' נמי לאו משום מחוסר זמן הוא דנתמטע דא"ל ה"ל מ"ע שה"ג דהא אפי' דבעבד במחוסר זמן לא יצא אלא משום לילה כאשר כל הלכות נתמטע ובעבד יצא וה"ל מ"ע שלא ה"ג וס' תרתי דכל הלכות וגם ליל ח' אם מל בהן יצא ידי חיבתו דבעבד : אבל מ"מ נראה דא"ל ללמוד מכאן לליל ח' שאם מל בו שיצא ידי חיבתו דלאו משום מחוסר זמן נתמטע אלא משום לילה כאשר כל הלכות דהכיחא לרבנן דס' דאפי' מילה שלא בזמנה אי' טהה • אלא ביום א"ל הכי אבל לר"א ב"ש דא"ל מילה שלא בזמנה טהה ביום ובלילה וא"כ ע"כ ליל ח' משום מחוסר זמן הוא דנתמטע ולדידיה אותו ולא אותה ל"ל הא ה"ל מ"ע שה"ג כיון דאינו נימול בליל ח' אלא ודאי כמו שפי' הת' • הוא עיקר כיון דמיוס הח' והלחה אין לה השקף לא ו"ג הוא אבל מ"מ עדיין ש"מ דכאשר כל הלכות דבעבד יצא דאלת"ה ה"ל ו"ג ודאי וכמ"ס :

והרמב"ם כתב בפ' מהלכות קרבן פסח הקטן אין מילת עבדיו שפחותו מעבדו מלהמנות על הפסח שכל עבד איז להוציא את הקטן זככת עליו הכ"מ ויש לתמוה דתניא במכילתא וכל עבד איז אשה וקטן מין ח'ל מקנת כסף מ"מ ונראה שרבינו ה"ה גורס ולא של אשה ה"ל לכתוב גבי פסה נמי וקטן ע"כ יוקשה לי דה"ה הרמב"ם גורס ולא של אשה ה"ל לכתוב גבי פסה נמי דאין מילת עבדים מעבדתה מלהמנות על הפסח כ"ס גבי קטן וי"ל דאפי' דגורס הכי במוכילתא דהי לה מפי גמ' דידן דפ' החולץ דמתתה עבד איז ולא עבד אשה בתמיה דש"מ דגבי אשה נמי פשיטא ל' לגמ' דידן • דמילת עבדים מעבדתה מן הפסח מ"מ אכתי יש לתמוה על הרמב"ם דמתמטע מעבד איז עבד קטן דא"כ מאי מחזיקה הגמ' עבד איז ולא עבד אשה בתמיה דילמא עבד איז למעוטי קטן לחוד הוא דאית' ומג"ל לרשב"א ורבנן לנידרש מאי' דרשא דידהו וי"ל דלמעוטי קטן ל"ז קרא דפשיטא כיון דפטור מכל המלות ולא רמי חיובא עלי' נמול את עבדיו

קטן והמקור בקטן דגלי גלי ובגד ללא גלי לא גלי ע"כ וי"ו סוניתו בהא דקאמר
הר"ם בקטן דגלי גלי אי בהא מילתא דטולד מהול לחוד קאמרי' דמיטע קרא מעלתו
אבל לא בשאר נימולין שלא כדון בגון בליה או ע"י הפסולין ולחוד א"ד הא דקאמרי'
בקטן דגלי בכל מילת קטן שלא כדון קאמרי' וזכרונות דבכל קאמרי' דאם לא כן
מגלי בנימול חוץ ח' דאין צריך להטיף אלא על בשרך בכל דין קטן קאמרי' דאין
צריך להטיף דלפינן לה מנולד מהול: ומראה לי להביא ראיה לזה דבריש פ' הערל
(דף ע) תניא אר"א מנין לערל שאין אוכל בתרומה נאמר תוסב ושכיר בפסח
ונאמר תוסב ושכיר בתרומה כו' רב"א א"ר ה"ה אומר איש איש לרבות הערל
ואמר"ו ע' האי תוסב ושכיר מאי עבדי ליה ומסיק לנאמרי' גר שחל ולא טבול וקטן
שחל כשהוא מהול וקסבר צריך להטיף ממנו דם ברית ור"א לטעמיה דאמר דגר
שחל ולא טבול גר משליח הוא וקסבר קטן כשטולד מהול א"ל להטיף ד"ב והשתא
אם"ד דבנימול שלא כדון כגון בתוך זמנו או בליה לכו"ץ צריך להטיף אפי' למ"ד
מולד מהול א"ל להטיף ה"ט משום שלא היתה לו ערלה א"כ אפי' דמי"ל לר"א
בטולד מהול דא"ל להטיף ה"ל לאוקמי' להאי איש איש דלא תניי' נימול שלא כדון ואפי'
וה"ל קשה מנ"ל להגמ' אדר"ג דלרבות מולד מהול אחי דלמא לרבות נימול שלא
כדון אחי אלא ודאי אין לחלק בין מולד מהול למולד שלא כדון ואפי' צריך להטיף
בתרומתו צריך ודאי א"ל בתרומתו א"ל הילכך לר"א דמי"ל בקטן א"ל אפי' בנימול
שלא כדון נמי א"ל וע"כ קרא לערל דאסור בתרומה הוא דלתי' ולר"ע דאמר בקטן
צריך ע"כ בנימול שלא כדון דהיתה לו ערלה כ"ש דלר"א ודאי ל"ל דנימול בליה
גרע טפי מנימול בתוך זמנו ואפי' בנימול תוך זמנו א"ל להטיף דם ברית בנימול
בליה צריך וכדברי הרמ"א שכתבתי בס"י שלפ"ו והא דלא מוקי' ליה ר"א למול
בליה דלר"א משום דס"ל כר"א ב"ש דאמר שלא בזמנו נימול בזמן ערלה ודאי משום
ליל שמיני הא לדידיה לא נפסל ליל שמיני אלא משום נחשאר זמן דה"ל תוך זמנו
וכמש"כ יעודד הא כתבתי סס דה"ט דגרע נימול בליה מנימול בתוך זמנו משום
דבליה חזו ראוי למול כלל לשום אדם אבל תוך זמנו נהי דלח חוי לזה חוי למי
שהגיע זמנו ה"ט שייך נמי בלי שמיני למ"ד שלא בזמנו נימול בליה דאפי' תפסה
ל"ל לאוקמיה לדר"ג בטולד מהול ה"ל לאוקמי' בנימול בליה ור"ע כרבנן דפליגי
עליה דר"א ב"ש ואמרי' שלא בזמנו נמי אין נימול אלא בזמן ועוד כיון דה"ט דגרע
נימול בליה מתוך זמנו משום דבליה חזו זמן מילה כלל משא"כ בתוך זמנו א"כ
לפ"ו ה"ה אס מל אותו הפסולין למול כגון בכרי ושא"ר פסולין נמי צריך להטיף דם
ברית דהא דמו לילה שאין להם זר היתר למול לעולם וז"ל אכתי' ה"ל לאוקמיה
לקרא בנימול ע"י פסול אלא ודאי ש"מ דאין חלוק בין מולד מהול לנימול' שלא כדון
לענין הטפה וכדאמרי' יעודד דבשלמא אס אמר' דבנימול בתוך זמנו יא' למתן דא"ל
דא"ל להטיף שייך לומר דנימול בליה הואיל ואינו זמן מילה כלל גרע טפי ולא
יא' לפיכך צריך להטיף אבל לפי מה שהוכחתי למעלה דבתוך זמנו נמי לא יא' אלא
ואפי' א"ל להטיף משום דה"ל מצוות שא"ל לתקן בהטפה א"כ אף בליה כ"ש דאם
גרע טפי דה"ל מצוות ועוד כיון דשנייה שוין בהא דאפי' דעבד לא יא' שוב
אין לחלק דבהטפה ליכא כ"מ בין גרע טפי ללא גרע טפי ואי דאי בזה ה"ל
מצוות שאינו יכול לתקן ע"י הטפה ה"ה בזה נמי כיון דהטפה אין מתקן את
המצוות והאחרונים לפי מה שהבינו דנימול בתוך זמנו יא' לפיכך א"ל להטיף
לה"ט ע' לומר דלילה גרע טפי והילכך בליה אפי' דעבד לא יא' וצריך
להטיף לתקן את המצוות אבל לפי האמת בנימול תוך זמנו נמי לא יא' ואפי' א"ל
להטיף ש"מ דה"ל מצוות וא"ל לתקן ע"י הטפה וכיון דאין הטפה מתקן מה לי גרע
טפי מה לי עדיף טפי וא"כ יש ראיה מהא דפ' הערל אפי' מר"ס דמי"ל מולד מהול
א"ל להטיף ומדלא מוקי' ליה בנימול בתוך זמנו ש"מ דא"ל להטיף אפי' דלא יא'
וכת"ש למעלה מהא דמל של א' בשבת בשבת דס"פ ר"א דמילה דאיידי ביה ר"א
גופיה א"כ ה"ה בנימול בליה נמי נשמע מניה למ"ד שלא בזמנו אינו נימול אלא
ביום דא"ל הטפה וזה צדור: **[וה"ל]** מ"ל מדברי הרמב"ם שכתב בפ"ב מהל' מילה
הכל כשרים למול כו' אבל נכרי לא ימול כלל ואם מל א"ל לחזור ולמול שנית ע"כ
וכ"ל דה"ט דס"ל דכל היכא שנימול שלא כדון ה"ל מצוות שא"ל לתקן ע"י הטפה
וא"ל להטיף ולפ"ו ה"ה בכל הנימולין שלא כדון כגון בתוך זמנו ח' נמי בליה
נמי דינא הכי ואפי' שכתבתי פ' שם דהרמב"ם ספוקי מספקא ליה אי מילה בנכרי
כשירה או פסולה לפיכך פסק דלכתחלה לא ימול ואם מל א"ל לחזור ולמול שנית ע"כ
אין דבריו נכונים דאי ספיקא הוי מספקא ודאי צריך לחזור ולמול שנית דה"ל ספיקא
דאורייתא דהא מאן דא"ל מילה בנכרי פסולה מקרא יליף בפ"ב דטב"ס או מהמול
ימול או מאתה את צריתי שחמור וכל ספיקא דאורייתא לחומרא וצ"י מילה גופיה
פסק הרמב"ם בפ"א מהל' מילה דאנדרוגנוס ויזא דופן וני שיש לו שתי ערלות
וקטן שגולד כשהוא מהול נימולין לשמונה ואין מילתן דוחה שבת משום דספיקא הוי
ואפי' נימול לה' משום דה"ל ספיקא דאורייתא ולחומרא וזה"ל אי ספיקא הוי אי לן
למילא לחומרא אלא ודאי כמש"כ הוא עיקר והכ"מ מפני שסבר דכל היכא דלא יא'
צריך לחזור ולהטיף ממנו דם ברית כדמשמע מנכרי' ב"י גבי מל בליה וכמש"כ
בשמו בס"י כ"ב הוא שגרס לו לחוק דבדברי הרמב"ם אבל באמת הא ליתא דאפי' ג'
דלא יא' א"ל להטיף דה"ל מצוות שא"ל לתקן בהטפה וכמש"כ: והש"כ שם בס"י דס"ב
כתב והראיה שהביא שם הר"ם מדקאמר שם בפ"א דמילה דהיכא דקדם ומל של
שבת בע"ש דלא ניתנה שבת לדחות אלא א"ל להטיף דם ברית כיון דלא ניתנה שבת
לדחות לאו ראיה היא נהי דלא יא' מ"מ ל"ש שבת לדחות אלא על מצות מילה ומתא

עבר ומל בליה צריך לחזור ולהטיף ממנו דם ברית מלו בתוך ח' וביום יא' היינו
ע"פ מש"כ בד"מ דהגמ"י והרא"ש ל"פ דאפשר דעדיף בתוך ח' מאלו נימול
בליה אבל לדעתי א"ל לומר כן כדמוכח להדיא במנחות כו' אמאי דחי שבת בס'
מש"כ רס"ל וז"ל ופרישה דנימול בליה דעבד כשר גם מש"כ הרא"ש בפ"א
דמילה דנימול בתוך ח' כשר וא"ל להטיף דם ברית קשה עליהו הך ש"ס דהתם
דמוכח דלא יא' דה"ל כשר אמאי דחי מילה שבת ליתנהו מע"ש כו' אבל באמת
נימול בליה לא יא' אפי' דעבד כדאיתא בש"ס התם מדחי שבת אלא אפי'לו
דעבד פסול ע"כ וכדבר דחיתי דבריו בס"י שלפ"ו דאין זה ענין להדיא דמנחות ומ"מ
אפי' נפ"ד דיש ראיה משם דבמל בתוך ח' לא יא' מ"מ אינו ראיה משם בלאחר
זמנו ובליה דלא יא' ד"ל בליה הואיל וכבר הגיע זמנו עדיף טפי וכדפי' בתפלות
תשובה זו: ומ"מ כדבר רמ"א הוא להיפך דבתוך זמנו יא' ובמל בליה לא יא' ונ"ל
דה"ט לדעתו ו"ל דלילה גרע טפי דתוך זמנו וביום נהי דאין זמן מילה לזה משום
דה"ל מחסור זמן אפי' זמן מילה הוא למי שהגיע כבר זמנו משא"כ בליה דאינו
זמן מילה כלל נגמיל דק"ל אפי' שלא בזמנו אינו נימול אלא בזמן ומ"מ גם מדעת
הרמ"א משמע דבתוך ח' הואיל ויא' א"ל להטיף דם ברית אבל בליה דלא יא'
צריך להטיף דם ברית ולדידה אפי' דלא יא' א"ל להטיף דם ברית לדעת הר"ם
והרא"ש דהא במל בתוך ח' א"ל להטיף לדידהו ו"ל אפי' דבדוחי' לא יא' וכמש"כ
בס"י שלפ"ו: ומ"מ מדברי הרמב"ם כ"ל שבלאחר זמנו ובליה נמי לא יא' שכתב בפ'
ח' מה' מילה אין מלין לעולם חלל ביום אחר עלות השמש בין ביום הח' שהוא
זמנו בין שלא בזמנו שהוא תחשיבו והלכה שחל' ביום השמיני ביום ולא בלילה אבל
משעלה עמוד השחר כשר ע"כ מדהקדים וכתב אין מלין חלל ביום בין ביום הח'
בין שלא בזמנו ואפי' כתב מל משעלה עמוד השחר כשר משמע דבליה אפי'לו
דעבד פסול ל"ש בליה ח' ל"ש שלא בזמנו נמי פסול וגם מדברי הטור וש"פ נמי
נראה כן ונ"ל להביא ראיה לזה מההיא דספ"ב דמגילה דאחא דתנן ולא מלין יליף
בגמרא דכתיב וביום השמיני ימול ובתנא דהתם קשה דפיר"א דריש האי קרא
לומר אפי' בשבת ומבין שמונת ימים דריש ולא בליה וי"ל דהבא מיייתי הדרש"א
הפשוטה וזהו כראיית נביש ע"כ: וזהו דין זה נראה דוחק דאע"פ מבין שמונת ימים
דדרשין ימים ולא לילות לאו דרשא פשוטה היא ועוד דהאי קרא דומבין שמונת
ימים קדים שבהמר בפ' מילה וקרא דביום השמיני נאמר בת"כ אבל הדבר ברור
דהגמ' רוצה למילף דהין מלין חלל ביום אפי' שלא בזמנו משום דמ"ל להאי לא
מלין דתנן אפי' שלא בזמנו מיירי דאין מלין חלל ביום והא א"ל למילף מבין
שמונת ימים דלא מיירי אלא בזמנו ולפיכך ס"ל לר"א ב"ש דשלא בזמנו נימול ביום
ובליה דקרא דמבין שמונת ימים לא מתעט אלא ליל שמיני לחוד אבל רבנן דס"ל
דשלא בזמנו אינו נימול אלא ביום ילפי' לה התם מו"ו דביום השמיני ימול לפיכך
נקט הגמ' להאי קרא דוביום השמיני ימול למילף מניה דאפי' שלא בזמנו אין
מלין אלא ביום דמשל' בזמנו נמי מיירי מתני' וזה ברור: וכיון דמתני' מיירי
נמי משל' בזמנו וקניי' סיפא וכולן ששעה משעלה עמוד השחר כשר דמשמע הא
בליה פסול ש"מ דכל היכא שנימול בליה אפי' שלא בזמנו נמי לא יא': ודע
שהתם תירך שם דאי לאו אותו ולא אותה ה"א דהאי דנשים פטורות מתנ"ע
שהו"ג היינו היכא דליכא כרת דומיא דמל' שמחה והקבל לית בהו כרת ומגיי'הו
מתעטין נשים אבל מילה שיש בה כרת ונכרתו עליה י"ג בריתות ה"א דמחייב בהו
נשים למול את בנייהו קת"ל אותו דלא ע"כ ולפ"ו יש לדון אם נשים חייבות במילת
עבדים אלא שאין רצוני להאריך עוד בזה: רק אזכיר עוד ד"א והיא פליאה נשגבה
[וה"ל] דע דבתשובת הרשב"א ס' תתפ"ו הובא תשובת מהר"מ מרוטנבורק ששאל
על מילה שלא בזמנו אם מותר למול בליה נראה דאפי' מילה שלא בזמנו אינו אלא
ביום כ' ועוד דבמשקל מוקי' פלוגתא מובינים דת"ק דריש מובינים אפי'לו שלא
בזמנו ור"א ב"ש לא דריש וק"ל כת"ק בהא דאפי' מאן דלא דריש וי"ו וי"ו ה"א
דריש כדאמר ר"א בן פדת בתר הכי גבי והנותר והודה לו ר' יוחנן ע"כ ונחלפו
להרב ז"ל הדברים דגבי נותר הוא שנה' וי"ו ה"א והנותר לפיכך כ"ע מודה דאפי'
שלא בזמנו אינו נשרף אלא ביום ובהא הודה ר"י לר"א אבל גבי מילה לא נאמר
אלא וי"ו יתיירא של וביום השמיני לחוד לפיכך לא דריש לה ר"א ב"ש וא"ל שלא בזמנו
נימול ביום ובליה: מ"מ הדבר ברור דהלכה כרבנן דחיד' ורבים הלכה כרבים
וכמו שכתב שם הרב ז"ל וכ"ע כל הפוסקים ז"ל הרי נתברר דאם מל בליה
ל"ש בליה ח' ל"ש שלא בזמנו לא עשה כלום ואפי'לו דעבד לא יא' ומ"מ א"ל
להטיף דם ברית כנ"ל:

דיני מילה סימן נר

אחר שכתבתי בשי"ס הקודמים היכא שנימול קודם שמונה א"ל אחר זמנו
ובליה לא עשה כלום אכתי' צריך לברר אי צריך להטיף בשניהם דם ברית
או לא והנה הרא"ש כתב בפ"א דמילה שבה"ג פסק דקטן שטולד מהול א"ל להטיף
ובגר שנתגייר כשהוא מהול צריך להטיף ופיר"י דה"ט דגר כיון שהיתה לו ערלה
דין הוא דצריך הטפה יותר מקטן שלא היתה לו ערלה והקשה הר"ם א"כ קטן
שנימול תוך ח' יא' צריך הטפה כיון שהיתה לו ערלה ונימול שלא בזמנו ואינו
כן מדאמר בשלהי פ' היכא דקדם ומל של שבת בע"ש שלא ניתנה שבת לדחות
ועוד דגר שטולד כשהוא מהול לא יא' צריך הטפה ולא פלוג ופיר"א הוא הטעם משום
דמסתבר דבין גר בין קטן צריכים הטפה וכן מוכח מדאורייתא ערלתו למעט

שאגת אריה דיני מילה סימן נה נו

דיני שבת סימן נו

שאלה : אם טבילת כלים חדשים הנלקחים מן העכו"ם שריין בשבת ויום טוב או אחרים :

תשובה : בפ"ב דביצה (דף י"ז) מן חל להיות אחר שבת בש"א מטבילין את הכל מלפני שבת וב"ה אומרים כלים מלפני שבת ואדם בשבת ובגמ' דכ"ע מיהת כלים בשבת לא מ"א"ר גזירה שמי' יעלו ויעברו ד"א ברה"ר אחר ליה אביי יט לו בור בחצירו מאי איכא למימר אמר ליה גורין בור בחצירו אטו בור ברשות הרבים התנה שבת י"ט מאי איכא למימר גורו י"ט אטו שבת רב יוסף אחר גזירה משום סמיטתא א"ל אביי התנה כלים דכ"ע סמיטתא כינה כלים דלאו בני סמיטת' כינה מאי איכא למימר א"ל גורין הכי אטו הכי רב ביבי אמר גורין שמי' יטתא תניא כוותיה דרב ביבי כלי שנעמא מעיי"ט אין מטבילין ואזו צ"ט גורין שמי' יטתא רבא אחר מפני שגרא' כמתקן כלי א"ה אדם גמי' אדם גרא' כמתקן ואזו סמיטתא בגמ' : והר"ף הביא עמיה דר"י ור"ב וצ"ב לעצמיה דרבה ורביא וכתב עליו הר"ש ותמיה למה האריך לפרש משנה זו דמה שייך טבילת כלי' האידנא ועוד לפי העצמא שכתב מותר להטביל כלים חדשים ב"ט לכן גראה לפרש דעצמא דרבה עייר דהלכתא כוותיה לגבי דר"י וכן מצינו טעם זה גבי לולב ושופר ומגילה וכן רבא בחצירה הוא ומאלו ב' טעמים אסור להטביל כ"ח ב"ט ע"כ : וכל דבריו תמוהין בעיני דמה שתמה על הר"ף דלמה האריך לפרש משנה זו דמה שייך טבילת כלי' האידנא דברי תימא הן הלא קושא מתורפתא בחצירה שכתב ועוד לפי העצמא שכתב מותר להטביל כלים חדשים ב"ט א"כ הביא ללמוד מה"ט להחזיר טבילת כלי' חדשים ב"ט זה חזקה שהקשה חזקי' קושין דאמר' אהדדי ומש"כ הר"ש דעמי' דרבה עיקר משום שמי' זה הטעם גבי לולב ושופר ומגילה חזי' תמה עליו וכן חזן פליג אהא גזירה דרבה דגורין שמי' יטתא ד"א ברה"ר דהא בשופר ולולב ע"כ לכת' טעם אחר אלא הא גזירה דרבה לחוד והכי מסתק דבא גופיה דמפרש הכי עצמא דטבילת כלים ב"ט מפני שגראה כמתקן דעצמא דשופר משום גזירה שמי' יטתא ד"א ברה"ר כדאמר' ברפ"ד דר"ה (דף כח) ואפי' ר"י דמפרש בפ"ק דמגילה (דף ד') דעצמא דמגילה מפני שמי' של עניים נשאלות למקרא מגילה ע"כ הוא גמי' מודה להא גזירה דרבה שרי' בשופר ולולב לכת' אלא משום גזירה דרבה אלא שפר' גבי מגילה ט"א דר"מ במקדש דק"מ"ל אין שבות במקדש דעצמא דרבה שרי' ולעצמא דיד' אפי' במקדש אין קורין את המגילה בשבת וכמ"כ החוס' התם וע"כ הכי אומר' דיהי' טעם אחר נט"ב בשבת מודו דאיכא למגור משום הא דרבה ולאסופי אעצמא דיד' הוא דקאית' ולפני' יטתא דמג' : ועוד חזי' אומר' אפי' דלולב ושופר ומגילה חזי' להו הא גזירה דרבה ש"ה שהן דברים של מצה וחובה עליו לעשות הלכך איכא למגור טפי שמי' יטת' אלא בקי' ללמוד ויעבירו ד"א ברה"ר מתוך שהוא בהול ללכת י"ה כדאמר' ברפ"ד דר"ה הכל חייבין בחקיקת שופר וחזן הכל בקיאי' בחקיקת שופר גורין שמי' יטתו בידו וילך אלא בקי' ללמוד ויעבירו ד"א ברה"ר וה"ט דלולב וה"ט דמגילה וברפ"ק דמגילה גבי מקרא מגילה קאמר רבה גופיה חזי' לישנא הכל חייבין במקרא מגילה והייט עצמא דשופר וה"ט דלולב ופרש"י הכל חייבין ומתוך שהוא מחייב בדבר הוא בהול ללכת י"ה ע"כ מש"כ גבי טבילת כלים דאין כאן משום מצוה ודבר שנחובה לפיכך אינו בהול כ"כ הלכך לא חיישי' שאר אומרי' שמי' יטתו ד"א ברה"ר ואפי' דברפ"ד דסוכה (דף מ"ב) גבי לולב קאמר רבה דה"ט דלולב בשבת לא גזיר' שמי' יטתו בידו וילך אלא בקי' ללמוד כו"ה"ט דשופר וה"ט דמגילה ולא קאמר דהכל חייבין בטבילת לולב ואין הכל בקיין גזירה כו' י"ל הטעם דרבה לעצמא חזי' דאפי' שלא במקום מצה דאינו בהול כ"כ גמי' חייש' לשמא יעבירו ד"א ברה"ר כדשמעין ליה גבי טבילת כלים דהייט להא עצמא דשמי' יטתו עיבירו מה"ט נקט לה גבי לולב סתמא גורין שמי' יטתו בידו ול"ק מעצמא דהכל חייבין בטבילת לולב הוא דחיישין לה משום דלדידה אפילו בבגד הרשות כמו טבילת כלים גמי' חיישין להי' והא דנקט רבה גופיה גבי מקרא מגילה לעצמא משום דהכל חייבין במקרא מגילה כו' גורין כו' וה"ט דשופר וה"ט דלולב אפי' דאיהו לדבר הרשות גמי' חייש' לשמא יעברו ד"א ברה"ר משום דסבירא ליה לרבה אפי' דלדבר הרשות כמו טבילת כלים גורין משום שמי' יטתו עיבירו מה"ט מתוך א"ה לאו משום הא גופיה שמי' יטתו גרמו ליה שהוא בהול ביותר ללכת י"ה מתוך שכל חייבין בה ואין הכל בקיין בו ומתחת בהילת מצוה איכא למגור טפי שמי' יטתו עיבירו מה"ט ול"ק מתוך דשמי' יטתו שגגה העברת ד"א ברה"ר הלכך גורו במקום מצוה גמי' יטתו אליבא דרבה איכא למגור שמי' יטתו עיבירו אפי' לדבר הרשות אפי' דאין אדם בהול בו כ"כ ולא שכיח שיטתו ויעברו מה"ט גורין הלכך נקט רבה ברפ"ד דסוכה סתמא שמי' יטתו בידו דהא לאו מעצמא שהוא מצוה ואדם בהול בה הוא דאיכא למגור להא גזיר' דהפי' לדבר הרשות שאין אדם בהול בה כ"כ ג"כ גורין להא א"ה משום דאפי' י"ל לאורך גיטא דגמי' דמתקן הרשות איכא למגור לה במקו' מצוה לא חייש' לה משום דה"ל מלתא דלא שכיחא ואין ראוי למגור לבטל את המצוה בשביל גזירה דלא שכיחא מה"ט נקט רבה במס' מגילה הכל חייבין בהן ואין הכל בקיין בהן לומר דהא בהן מתוך שהוא מצוה והכל חייבין בהן הוא הנורס להיות בהול בהן ומתוך בהולו ללכת ידי חובתו הוא גורס להעברת ד"א ברה"ר וה"ל מלתא דשכיחא בדבר מצוה יותר מדבר הרשות הילכך במקום מצוה גמי' גורין לה דמגורו גורס לה שמי' יטתו

ולא על הטעם דס' בריית ע"כ ואני אומר' אפי' לר"ך הטעם דס' בריית ביום הח' ע"כ דוח' גמי' שבת דמה לי למיל מה לי הטעם אפי' לר"כ מה"ט הרי היא כמתלת מיל לכל דבריה ומדלא ניתנה שבת לדחות אלא ש"מ דא"י הטעם כלל ובפ' ר"א דמילה (ד' קל"ה) קאמר' ר"א כל שאין אמו עמאה לידה אין נימול לח' ופריך חזי' והאמר יואל דופן ומי שיש לו ב' ערלות ר"ה ור"ה ב"ר חדא אומר מחללין עליו את השבת וחדא אומר אין מחללין ע"כ ל"פ אלא לחלל עליו את השבת אבל לח' ודאי מחללין ל' ומשי' הא בזה תליא וס' כל היכא דמחללין לח' דוחה שבת וא"כ ה"ע אי לר"ך הטעם דס' בריית בזמנו היה דוחה גמי' את השבת * ואפי' דס' בפ"א דמילה אומר גבי גולד מהול דלר"ך להטוף דס' בריית ואפי' אין מחללין עליו את השבת ה"ט משום דקי"ל דגולד מהול א"י להטוף א"י משום דחיישי' דלמ' ערלה כבושה היא הלכך מספקי' אזלין לקומרא ומחללין לח' דילמא ערלה כבושה היא ואין מחללין שבת דילמא לאו ערלה היא אלא גולד מהול דא"י להטוף וא"ל לחלל שבת מספקיא אבל כל היכא דודאי לר"ך הטעם הרי ה' כמתלת מילה ודוחה את השבת והשבת ראיית הר"ש נכונה אפי' דבתוך זמנו לר"ך הטעם היה ניתנה שבת לדחות ומדלא נחמה שבת לדחות אלא ש"מ דא"י הטעם וה"ה בנימול בלילה או ע"י פסולין א"י הטעם * וה"ה משמע מהא דפ' הערל וכמ"כ * ואפי' דהעור כתב ב"ד סימן ר"ס בשם ס' המנות דבנימול ע"י נכרי לר"ך לחזור ולהטוף ממנו דס' בריית מ"מ הא הר"ש והר"א ש"מ כהרמב"ם ס"ל והרי ראיית הר"ש נכונה והכי מוכח מהא דפ' המילה והשאר נקטין מתנ"כ בס"י זה ובש"י סימני' הקדומים דהיכא דנימול בתוך זמנו א"י לאחר זמנו ובלי לילא ע"ה כלום ואם לר"ך ללמוד בלילה בתוך זמנו מפני פקוח נפש יכול ללמוד ע"י פסולין כמו נכרי כיון דאין שם מצות מילה עליהם והיכא שנימול בתוך זמנו או בלילה אי גמי' ע"י פסולין ה"ל מצוות שא"ל לתקן וא"ל לחזור ולהטוף ממנו דס' בריית כן י"ל :

דיני מילה סימן נה

עוד אחת היא ראוי לעמוד עליה ב"ד סס"י רס"ד בש"ע כ' קטן שבשרו רך ומדולדל או שה' בעל בשר הרבה עד שגראה כאלו אינו מהול כו' ואם אינו גראה נימול בעת הקישוי לר"ך לחתוך כל הבשר המדולדל עד שיהיה נראה כנימול בששת קישוי וחזן לר"ך שיהא נראה בעת קישוי רוב העטרה האילו ונימול פסם אחת כהונן אפילו אינו נראה רק מיעוט העטרה סגי ואין לר"ך למוול שמי' וכתב הט"ו ומסתפק לי בטולד מהול והטעם דס' בריית ואח"כ מכה שמו מרובה ומשך העור למעלה ולא נראה כל העטרה ואפילו אחר הקישוי מי נימא שר"ך לחתוך העור באיזמל ולתקנו כראוי דכאן אינו שייך לומר שכבר ה' נימול כראוי מה"ט דבאיתו שמה לא ה' לו ערלה כלל ודמי לכסוי הדם דאמ' בפ' כ"ה דכסוהו הרוח וחור ונתכלה חייב לכסות דאין דיחוי אלא מצות ה"נ כן הוא דלא אכפת לן כמה שלא ה' ראוי לימול בשעתו מ"מ החיוב בא עליו אח"כ אפי' מה"ט אולדמא שאני הכא דמה"ט אין חיוב רק הערלה בתולדתה ולא מה שנמשך אח"כ אבל אם נולד מהול קצת פשיטא לי שאם אח"כ נמשך העור שר"ך לחתוך אותו כיון שלא נימול 'שום פסם כראוי עדיין ע"כ וילדי' פשיטא לי' דבתרומתו בין בטולד מהול לגמרי בין בטולד מהול קצ' שאפי' שנמשך העור אח"כ שדינו כנימול כבר * וא"ל שיהיה נראה רוב העטרה אלא אפי' בגראה מיעוט העטרה גמי' סגי וראיה ברורה לדברי מהא דאמ' בפ' הערל (דף ע"א) אין לי אלא מילה זכרוו בשעת עשייה ועבדיו בשעת אכילה מנין ליתן את האמור של זה בזה כו' ת"ל אז או לבג' שופרין הס"ס זכרוו דאיתנהו בשעת אכילה וליתנהו בשעת עשייה המ"ל דהא ערלה שלא בזמנה לא מעכבא והרבה דחקו התם אומרי' דהא והשאר אי ס"ד דכל כה"ג לר"ך למוול מה"ט כנמשך העור כיון דלא נימול עדיין בשום פסם כראוי הא משכחת לה זכרוו דאיתנהו בשעת אכילה וליתנהו בשעת עשייה כגון שטולד מהול כהאי גוונא ומשך העור בין עשייה בין עשייה לאכילה דשכשו חלה עליו מצות מילה לאחר עשייה בשעה שנמשך * אלא והאי ש"מ דכל כה"ג לא חלה עליו מצות מילה מן התורה אפי' שלא נימול בשום פסם כראוי עדיין ודמי כמהול ואח"כ נמשכה שח"ל למוול מה"ט אלא מדרבנן לפיכך אפי' מדרבנן דמי כנימול ואח"כ נמשכה העטרה ובגראה בעת קישוי אפילו מיעוט עטרה גמי' סגי לי' * ועוד י"ל להביא ראיה לזה מהא דאמ' התם בפ' הערל (דף ע"ב) א"ר הונא ד"ת משך אוכל בתרומה ומדבריהם גורו * עליו מפני שגראה כערל ואמר לימא כתנאי משוך וטולד כשהוא מהול כו' וקטן שגבר זמנו כו' אין נימולין אלא ביום ר"א בש"א בזמנו אינו נימול אלא ביום שלא בזמנו נימולין ביום ובלי' מאי לאו בזה קמפלגי דמ"ס משך דאוריית' ומ"ס משך דרבנן ותיסבירא קטן שגבר זמנו מי איכא למ"ד דרבנן אלא דכ"ג משך דרבנן וקטן שגבר זמנו דאורייתא והבא בזה קמפלגי דמ"ס דרשין וביים ומ"ס לא דרשין וביים והשתא ל"ל לאוקמי למשך דהאי ברייתא במשך דרבנן אפי' דמסך בטולד מהול הוי מה"ט לאוקמי במשך של תורה ובטולד מהול ואח"כ נעשה משך והאי טולד מהול דנקט היינו בתחלתו שר"ך להטוף ממנו דס' בריית ומשך דקמי' היינו בסופו שהטפו ממנו דס' בריית ולאחר זמן נמשכה ערלתו וחרי' גוונא טולד מהול קמי' דכה"ג אמרינן בגמרא בכ"מ אלא והאי ש"מ דכל כה"ג א"י למוול מה"ט כלל אלא דיע כשאר משך לאחר שנימול דאינו אלא מדרבנן הילכך להא מלתא גמי' דמי כנימול ובגמ' מיעוט עטרה גמי' סגי וא"ל למוול כן י"ל :

לכא ליד תקלה זו של העצרת ד"א ב"ה מיהו כ"ז אליבא דרבה חבל שאר
 אמוראי ל"ל כלל לשמא יעברו לא במקום מזה למוד מחוק שארם בהול זה חבל
 לדבר הרשות לא גוריקולה לפיכך יבני לאיסור טבילת כלי בשבת טעם אחר: ועוד
 תמה הדין פסק רבה ורבה ולא כרז ביבי הא תניא כוותיה דר"ב דטעמא דטבילת
 כלים משום שמא יטהא עוד אני תמה דאמאי כתב דטעמא דר"ב מותר להטביל
 כלים חדשים ב"ט הא לגבי דידהו נמי שייך למגור שמא יטהא מלהטביל עד
 י"ט שהוא פנוי ובחוק כך אחי לדי תקלה ששתמש בזה בלא טבילה ואי משום
 דתני' ההם כלי שטעמא באב הטומאה אין מטבילין אותו ב"ט בולד הטומאה
 מטבילין אותו ב"ט אמא כיון דבולד הטומאה דרבנן לא גוריק משום שמא יטהא
 וס"ל להרשב"ם דטבילת כלים חדשים אינו אלא מדרבנן הלכך לא גוריקו בזה משום
 שמא יטהא א"כ אמאי כתב דטעמא דרבה ורבה אסור להטביל כלים חדשים
 ב"ט הרי כיון דתני' בולד הטומאה מטבילין אותו ב"ט ש"מ דדברבנן אינו מראה
 כמתקן וה"ל לא גוריק לשמא יעברו ד"א דאי חזקא למגור בדברבנן שמא יעברו
 ד' אמות ה"ל למגור נמי י"ט אטו שבת וה"ט דדברבנן לא גוריק משום דאינו
 להוצ' כ"כ להטבילין כיון דאין טבילתן מן התורה וכת"ש הוסי' א"כ מה"ט שרי
 טבילת כלים חדשים לרבה ורבה כיון דאין טבילתן אלא מדרבנן ליכא למגור משום
 שמא יעברו דרבה גם אין בזה משום מתקן דרבה ואי ס"ל להרשב"ם דטבילת
 כלים חדשים מותרת כדעת מקצת פוסקים דס"ל הכי א"כ דמו לכלי שטעמא באב
 הטומאה דאין מטבילין אותו ב"ט לכ"ע והא ל"ל דאע"ג דס"ל להרשב"ם דטבילת
 כלים חדשים אינו אלא מדרבנן מ"מ משום גזירה דרבה אסור להטבילין ב"ט
 משום דההם פריך האה דגזר רבה בור בהל"ה אטו בור בה"ה וי"ט אטו שבת
 ומי גוריק והתמא בולד הטומאה מטבילין אותו ב"ט ואי איתא נגזר הא אטו הא
 ומשני וולד הטומאה היכי משכחת לה גבי כהנים כהנים זריזין הן טעמא דכהנים
 זריזין הן הא לא"ה גוריק וולד הטומאה דרבנן אטו אב הטומאה דאורייתא א"כ גבי
 טבילת כלים חדשים שמהם כהנים וישראלים אע"ג דאינו אלא מדרבנן מ"מ
 גוריק מלגבול כלים חדשים אטו טבילת כלים של אב הטומאה לטהרן - דא"כ
 אמאי כתב הרשב"ם דטעמא דר"י מותר להטביל כלים חדשים הא לדידיה נמי
 גוריק הא אטו הא שהרי אשנוי דר"י אמר התם איחיבי כל היי תיבחה ואני ליה
 כדשנין ומדא מהני תיבחה הא דבולד הטומאה מטבילין אותו ב"ט ואי נגזר
 הא אטו הא ושיי' ל"י כהנים זריזין הן כדשי רבה * ועוד קשה אמאי כתב דטעמא
 דרבה משני שררה כמתקן אסור להטביל כלים חדשים הא כיון דאינו אלא מדרבנן
 דמי לכלי שטעמא בולד הטומאה ולטעמא דרבה לא גוריק הא אטו הא אע"פ שזה
 יש לדחות דל"ד טבילת כלים חדשים לטעמא בולד הטומאה איכא דרבה וכת"ש
 לקמן בשם הרב הנגיד מ"מ אס כיון דהרשב"ם לזה לא היו לסתום אלא לפרש :
ומה ש"ל כדעת הר"י ק"ש שהביא לטעם דרבה אע"ג דלית הלכתא כר"י לגבי רבה
 הוא משום דהא מה שהביאו בהלכותיו להא מתניתין ומה דאחמר עלה
 בגמרא אע"ג דאין טומאה וטעמא נובח בזמן הזה משום דיש ללמוד מזה לדין
 טבילת כלים חדשים ואי ס"ל להר"י ק"ש דטבילת כלים חדשים הוי מ"ה כדמשמע
 לכאורה מדהביא בשלהי ע"ז הא דיליף לרבה לטבילת כלים חדשים מקרא דוטהר
 האוסף להכחוש טעמא אחרת א"כ דמו טבילת כלי חדשים לטעמא באב הטומאה
 דאין מטבילין אותן ב"ט כן לטעמא דרבה וכן לטעמא דר"י דכמו דגזר אכלים דלאו בני
 סחיטה נינהו אטו כלי דבני סחיטה נינהו לענין טבילת טעמא דר"ב גזר טבילת כלים
 חדשים אע"פ שאין מזהבין אלא בכלי מתכות וזכיות דלאו בני סחיטה נינהו כולן
 מ"מ גזירה אטו כלים דבני סחיטה נינהו שטובלן לטהרן אע"ג דה"ל כמו גזירה
 שלישית דגוריק טבילת כלים חדשים דלעולם לא שייך בזה סחיטה אטו טבילת
 כלים דלאו בני סחיטה נינהו לטהרן ואינהו גופיהו אטו כלים דבני סחיטה נינהו
 לטהרן דגוריק בזה משום שמא יסחוט מ"מ השו חכמים את מידותיהם בטבילת
 כלים ושלל להטביל שום כלי ב"ט גז' אטו כלים דבני סחיטה נינהו לטהרן
 שהרי רבה גזר בשבת משום יעברו וגזר י"ט אטו שבת וה"ל כל טבילת כלים
 ב"ט גז' לגזירה אפי"ה אקשיה ל"י אביי התם מדתני' כלי שטעמא משי"ט אין
 מטבילין אותו ב"ט ב"ט מטבילין אותו ב"ט ואי איתא נגזר ד"ט אטו דע"ט
 ומשני טומאה ב"ט מלתא דלא שכיחא ומלתא דל"ש לא גזרו בזה רבנן ותו אקשי'
 ל"י מהא דכלי שטעמא באב הטומאה אין מטבילין אותו ב"ט בולד הטומאה
 מטבילין אותו ב"ט ואי איתא נגזר הא אטו הא ומשני וולד הטומאה היכי משכחת
 לה גבי כהני' כהנים זריזין הן ומאי פריך נגזר ד"ט ודולד הטומאה אטו דע"ט
 והאב הטומאה הא הוי ל"י גזיר' שלישית דכל טבילת כלים ב"ט ה"ל גזירה לגזירה
 ואי נגזר הכי אטו שאר טבילת כלים ב"ט ה"ל גזירה שלישית אלא ע"כ השו
 חכמים את מידותיהן לענין טבילת כלים ב"ט שלא להטבילין כל עיקר ה"ל לר"י
 ניהא הכי : ונא"פ דיש לדחות ראי' זו שהרי לרבה ע"כ גוריק ב"ט גזירה שלישית
 שהרי בשבת גופיה היכא דיש לו בור בחצירו ה"ל גזירה לגזירה דגוריק בור בחצירו
 אטו בור ב"ה ובור ב"ה גופיה אינו אלא גזירה שמא יעברו ארבע אמות
 ב"ה א"כ ע"כ רבה נק' ב"ט גזירה שלישית דהא אפי"ה ב"ט בור בחצירו אין
 מטבילין כלים ב"ט והשתא פריך אביי שפיר נגזר ד"ט ודולד הטומאה אטו דע"ט
 ודאב הטומאה אע"ג דהשתא ה"ל גזירה רביעית אפי"ה פריך שפיר דמתני'
 סתמא בגמרא ב"ט ובולד הטומאה מטבילין אותו ב"ט משמע דבכל ענין
 מטבילין אותו אפי"ה אין לו בור בחצירו אע"ג דאס נגזר אטו דע"ט והאב הטומאה

אינו אלא גזירה שלישית אפי"ה לא גוריק ושפיר תקשה לרבה דגזר גזירה שלישית
 בבור בחצירו ב"ט אכל לר"י ח"ל דע"כ לא שמועין ל"י אלא דגזר גזירה לגזירה
 בכלים דלאו בני סחיטה נינהו בטובלן לטהרן אכל מכלן דגזר גזירה שלישית לאסור
 טבילת כלים חדשים שאין מזהבין אלא בכלים דלאו בני סחיטה נינהו מ"מ כיון דלר"י
 ע"כ גזרו חכמים בהא דטבילת כלים חדשים גזירה לגזירה שהרי גזרו על כלים
 דלא בני סחיטה נינהו אטו כלים דבני סחיטה נינהו והא גופיה אינו אלא גזירה שמה
 יסחוט אע"ג דטעמא גזירה לגזירה לא גוריק מ"מ השו חכמים דבריהן בהא
 דטבילת כלים אסור בכל ענין שז' אין לחלק ואפי"ה גזירה שלישית ויותר נמי גוריק
 וזה ברור : ואפי"ה אי ס"ל להר"י ק"ש דטבילת כלים חדשים אינו אלא מדרבנן מ"מ כיון
 לרבה ובין לר"י אין מטבילין אותן ב"ט ול"ל לכלי שטעמא בולד הטומאה דרבנן דמטבילין
 אותו ב"ט ולא גוריק אטו כלי שטעמא באב הטומאה משום דההם היינו טעמא
 כדמפרש בגמרא וולד הטומאה היכי משכחת לה כהנים כהנים זריזין הן הלא"ה
 גוריק א"כ טבילת כלים חדשים דמשכחת לה כהנים וישראלים בודאי גוריק הא
 אטו הא וכיון דלענין טבילת כלים חדשים שכיון הר"י ק"ש להביא הא מתניין טעם
 מה שאמר עליו בגמרא בהלכותיו ליכא שום כ"מ בין טעמא דרבה לר"י דלדברי
 שניהם אסור להטבילין ב"ט ואין ביניהם בזה אלא כעין משמעות דורשין ולענין
 דינא ליכא ג"מ ה"י נראה לר"י ק"ש יסור נכון טעמא של ר"י משל רבה אי משום
 דלדבר הרשות ליכא למגור שמא יעברו כמ"ס לעיל א"כ משום דלר"י שזה י"ט
 לשבת בהאי גזירה שמא יסחוט שהרי החיטה ב"ט נמי אסורא אכל לרבה דגזר
 שמא יעברו רבש' אמוצ'ה ד' כיון דהעצרת ד"א ברה"ר גופיה ב"ט שרי וגזירה
 רחוקה היא למגור י"ט אטו שבת כמו דלא שייך למגור חול אטו שבת דהא לענין
 זה י"ט וחול שוין כיון דאין ליסור הולאה טעם ב"ט כמו בחול לפיכך הביא טעם
 דר"י ועיין (א) בפ"ג דשבת גבי הא דתנן ולא בשמן שריפה דמפ' רבה גז' שמא
 יטה וגזר י"ט אטו שבת ועיין סם בתו' : ומחזר לעניינו דהביא הר"י ק"ש לדברי ר"י
 ושביק לדרבה טעמא דלחזקן והביא נמי לדרב ביבי דגזר שמא יטהא הוהיל וס"כ
 והא דלא סגי ל"י בטעמא דר"ב לחוד הוהיל וס"כ נ"ל משום דר"ב לחוד איכא
 למטעי להתיר לעבול כלים חדשים של זכיות ב"ט דכבר העליתי במ"א שטבילתן
 לכ"ע אינו אלא מדרבנן דהא כלי מתכות אמרין בפ' והא דאמר רב אשי בשלהי מס'
 שכו"ס והני כלי זכיות הוהיל כשנשכחו יס להן תקנה ככלי מתכות דמו הא
 טעמא ל"מ אלא לחיבן בטבילה מדרבנן דהא בפ"ק דשבת (דף עו) אמרי' דמהאי
 טעמא גזרו טומאה על כלי זכיות אמא מדאורייתא ל"מ הא טעמא לשוניהו ככלי
 מתכות זכיות דטבילת כלי זכיות אינו אלא מדרבנן לטעמא דר"ב דשמא יטהא כלים
 חדשים דידהו שרי לאטביליהו ב"ט כמו כלי שטעמא בולד הטומאה ולא חיישינן
 שמא יטהא ואחי לדי תקלה דרבנן ולטעמא דידהו לא גוריק הא אטו הא אכל
 לטעמא דר"י אסור משום דאליבא טעמא דידהו ע"כ גזיר' הא אטו הא והא דלא
 גוריק בכלי שטעמא בולד הטומאה משום דכהנים זריזין הן וה"ט ל"ל גבי טבילת
 כלים חדשים של זכיות וס"ל להר"י ק"ש דר"ב ור"י לא פליגי אהדדי ולענין דינא
 תרומיהו איחזיקו והא דלא סגי ל"י בטעמא דר"י לחוד נ"ל דנ"ל לענין טבילת כלים
 חדשים של מתכות דאורייתא בין השמשות של שבת וי"ט דלטעמא דכולי אמוראי
 מותר להטבילין בין השמשות משום גז' דרבה שמא יעברו ומשום גזיר' שמא
 יסחוט דר"י ומשום נראה כמתקן דרבה ה"ל שבות וגזיר' ק"ל כרבי דלחזק בפ' ב'
 דעירובין (דף לב) כל שהוא משום שבות לא גוריק עליו בין השמשות ולדעת
 הרמב"ם בפ' מה"ש לא גוריק עליו בשבת הדמק או במקום מזהב עכ"פ אכל
 לטעמא דשמא יטהא דר"ב כלו' דאי שרית ל"י להטביל בשבת וי"ט משהי להו
 מלהטביל עד שבת וי"ט שהוא פנוי ממלאכה ובחוק כך אחי לדי תקלה כמו שפירש
 רש"י ותוס' אין גז' זו משום שבות ומשום לתא וס"י דמלאכת שבת וי"ט אלא משום
 תקלה נגזר בה מהאי טעמא בין השמשות נמי אסור להטבילין כיון דבין השמשות
 ה"ל ספק יום ספק לילה וע"כ אסור במלאכה מהפך וכיון שהוא פנוי ממלאכה בין
 השמשות בע"כ מספיקא אי שרית ל"י להטבילין בין השמשות אכתי איכא למיחש
 שמא יטהא עד בין השמשות דשבת וי"ט ובחוק כך אחי לדי תקלה הלכך כלים של
 מתכות בין השמשות אסור להטבילין לר"ב כיון דטבילת כלים חדשים דידהו הוי מ"ה
 גזיר' שמא יטהא * ועוד אכתוב לקמן בזה ולפ"ע ע"כ ש"מ דס"ל להר"י ק"ש דטבילת
 כלים חדשים של מתכות הוי עכ"פ מן התורה דח"כ נהי דנ"מ בהא טעמא דר"י
 דמיתני' לענין טבילת כלים חדשים חף ע"ג דמדרבנן נינהו וכדאמרן מ"מ לא ה"ל
 למיתני' לדר"ב שהרי לטעמא דידהו דטבילת כלים חדשים בשבת וי"ט ליכא למגור
 שמא יטהא כמו דלא גוריק בכלי שטעמא בולד הטומאה הוהיל שאין אלא דרבנן
 משום שמא יטהא והשתא בודאי שבת וי"ט לא חיישינן לשמא יטהא וב"כ אחי לדי
 תקלה הוהיל ואין טבילת כלים אלא מדרבנן כ"ס דליכא למגור על טבילת כלים חדשים
 בין השמשות משום שמא יטהא וטעמא דר"ב ל"ל אלא ע"כ ס"ל להר"י ק"ש דטבילת כלי
 חדשים של מתכות הוי מן התורה ואיכא למגור בזה משום שמא יטהא וי"ט בטעמא
 דר"ב לענין בין השמשות דטבילת כלים חדשים של מתכות דאורייתא וס"מ נמי דס"ל
 דטבילת כלים חדשים של זכיות אין אלא מדרבנן דהשתא נ"מ בטעמא דר"י
 שהביא לאסור טבילת כלים חדשים של זכיות דרבנן בודאי שבת וי"ט דא"ל לר"ב
 שרי דדברבנן לא גוריק שמא יטהא מ"מ יס לדחות דהי' דמדהביא דר"י דס"ל
 דטבילת כלים חדשים דאורייתא לדעתו ו"ל מ"מ אין ראי' מדהביא לדר"י דס"ל
 טבילת כלים של זכיות דרבנן דהפ"י אס תמלא לומר דס"ל דהוי נק' התורה

טבילתן עד היום בין בשבת בין בי"ט מותר להטבילו ואפי' למשום מתקן דרבא
 אפי' דבשבת אסור להטבילו מ"מ בי"ט מותר להטבילו דדמי למכשירי אוכל נפש
 שא"ל לשבות מעי"ט דשרי וכתש"ל אבל לטעמא דרבה ור"י אסור להטבילו אפי'
 בי"ט משום גזירה אטו הגיע זמן טבילתו קודם י"ט דהא לדידהו דווקא כלי שטעמא
 בי"ט מטבילין אותו בי"ט משום דטעמא בי"ט לא שכיחא לפיכך ל"ג ד"ט אטו
 דעי"ט ודווקא בטעמא ערב אבל בטעמא אריכתא דטעמא מתאש"ג דלא הגיע
 זמן הטבילה עד י"ט אפי' אסור להטבילו בי"ט דכיון שטעמא קודם י"ט דשכיח ביה
 טעמא איכא למגור דהגיע זמן הטבילה בי"ט אטו היכא שהגיע זמן הטבילה קודם
 לכן י"ל שכבר ילא הרמב"ם די חביתו מזה במש"כ בפ"ר מהל' י"ט כלי שטעמא
 בי"ט מטבילין אותו בי"ט דמשמע דווקא בטעמא בי"ט הוא דמטבילין אותו אבל
 בטעמא קודם לכן אפי' דלא הגיע זמן טבילתו עד י"ט אפי' אין מטבילין אותו
 בי"ט והשתא כ"מ לענין טבילת כלים חדשים בשבת וי"ט מכל מש"כ הוא זה דאסור
 להטבילו בה כ"ח לכל הני עשמי ואפי' כלי זכוכית דאין טבילתן אלא מד' וליכא
 משום מתקן ושמה ישהא מ"מ משום גזירה דרבה ור"י איכא ואפי' כלי שלא הגיע
 לידו עד שבת וי"ט ממי אסור דהיינו משום שמה ישהא ליכא מ"מ אסור מכל עשמי
 דאחר אמוראי בשבת ואפי' משום מתקן וי"ט לליכא משום מתקן מ"מ משום גזיר'
 דרבה ור"י אסור וכן כלי זכוכית דרבנן ממי אסור מה"ט וטבילת כ"ח בהש"מ דשבת
 וי"ט אפי' דלכולהו עשמי ליכא למיחש דהא לא גזרו על השבות בין השמות
 מ"מ מטעמא שמה ישהא דר"ב ודאי אסור וה"מ טבילת כלים של מתכות של חורה
 אבל טבילת כלי זכוכית דרבנן משום שמה ישהא ממי לא חיישין כדאמר בכלי
 שטעמא בולד הטעמא ושרי להטבילו בהש"מ דשבת וי"ט ולתאוס"ל דר"ב הרמב"ם
 דהא דלא גזרו על השבות בה"מ אינו אלא במקום מזה או בשעת הדחק או במקום
 כלים חדשים של זכוכית אסור להטבילו בהש"מ אפי' בשעת הדחק או במקום
 מזה דאף על גב דמשום מתקן ליכא כיון דאינו אלא מדרבנן אפי' משום עשמי
 דשבות דאחר אמוראי איכא : **וראיתו** להה"מ בפ"ד מהלכות י"ט שכתב
 ומדינן אלו למד הרשב"א ז"ל דאין מטבילין בי"ט כלי שטעמא הניקחין
 מן העכו"ם הגרי"ט טבילה כו' ולדעת הבית שם בפ"ו מהל' מ"א שטבילה כלי מ"מ
 וכתבא דמטבילין ולד הטעמא מפני שטעמא מ"מ כמ"כ י"ל שמטבילין את
 הכלי בי"ט ומ"מ ע"ס כלי זכוכית אפי' אומר שדין של הרב קיים לפי שאפי' למתאוס"ל
 טעמא דמסייך כמתקן כלי ה"מ גבי טבילת טעמא שאפי' קודם טבילה ה"י הכלי
 ראוי להשתמש בו בטעמא לנפול ולמי שאין אוכל חוליו בטעמא ומש"ה לא חביב
 הטבילה תיקון וכולן שוין בטעמא של דבריהם שאין זה תיקון אבל כלים הניקחין
 מן העכו"ם דקודם טבילה לא חזו ודאי טבילתן מחזי כמתקן כלי ואסירא לכ"ע
 ע"כ ודבריו נ"ל עיקר וראוין למי שאמרן דודאי כל היכא דלא חזי למידי קודם
 תיקון אפי' שאינו אסור אלא מ"מ אסור משום מתקן וראיה לזה מפ' טעל
 (דף קנ"א) דתקן התם ר"א חף מעלין את המדומע ב"א ומאה ובגמרא פריך
 ואמאי הא קא מתקן ומגדר לשמוי ולא מתקן ל"י עד דמשני לבסוף הוא דאמ'
 ברשב"א דתניא רשב"א טתן עיניו ב"א וכו' וכל ב"א אחר ואס"ד דכל הני אמוראי
 דפליגי עליה דרבא לית להו טעמא דמתקן ואפי' לרבא דתיקון של ד"ס כגון כלי
 שטעמא בולד הטעמא לית ב"י משום מתקן מאי ק"ל והא קמתקן הרי הא דמטבילין
 את המדומע ב"א ומאה אינו אלא מדרבנן משום גז' השבות ומתקן התורה א"ל להטבילו
 כדאמ' בירוש' דמס' תרומה והביאו התו' בכ"מ א"כ אפי' לרבא ממי לית ב"י משום
 מתקן אלא ע"כ רבא מודה דכל היכא דלא חזי למידי קודם תיקון אפי' שאינו אלא
 מדרבנן מחזי כמתקן ומדרבא נשמע לשאר אמוראי דהא דתיקון דרבנן אפי' רבא
 מודה דגבי טבילת כלים ל"א למתקן ואפי' הכל היכא דלא חזי למידי אפי' דרבנן
 אסור משום מתקן ה"ל לאיך אמוראי ממי אמר' רבי' ובוד יש להביא ראיה לזה
 דהא ק"ל אין מגביהן תרומות ומעשרות בשבת ואפי' מה שאינו חייב בתרומות
 ומעשרות אלא מדרבנן ממי אין מגביהן משום מתקן כדמוכח בכ"מ מסדר ורש"י
 ובספ"ד דביצה (דף נ"ג) דתקן ר"א עומד אדם על המוקד ע"ש כדביצה ואומ' מכאן
 אי אוכל למחר ומסיק התם דקמ"ל דטבל מוכן הוא אלא שבת שאם עבר ותיקן
 מתקן והרי סתם מוקדא הוי גרוגרות ולמקד כמו שפירש"י ואין טעם בזה תרומות
 ומעשרות מן התורה כמ"כ התוס' בפ"ק דר"ה (דף י"ב) ובכ"מ דתרומות פירות
 האין דרבנן ודלא כהרמב"ם בפ"א מה' תרומות וכו' הראב"ד בהשגת שם בדע'
 התוס' ודעת הרמב"ן דאפי' בזה"ל וענבים אינו טהור ומעשרות מן
 התורה לא במשקן הולאין מהן ולא בזה"ל ור"י תרומות ומעשרות אפילו של זמנים
 אינו אלא מדר"ס ואפי' קאמרי שאם עבר ותיקן אבל לכתחילה לא משום מתקן
 וש"מ דאפי' תיקון של דבריהן היכא דלא חזי למידי קודם תיקון
 לכ"ע אסור והא דאי ח"ל לתקן בין אוכל האסור כגון מדומע וטבל שאסורין
 מזד ענין וזין כלים חדשים בלא טבילה שאין אסורין מזד ענין אלא שאסור
 להשתמש בהן לא מחזי כמתקן דאין ענין לתקן בזה"ל וראיה לזה יש לראות דהא
 דאין מגביהן תרומות ומעשרות בשבת אפי' של ד"ס לאו משום מתקן אלא מפני
 שהוא במקדש כמ"ש הרמב"ם בפ"ג מה' מגביהן תרומות ומעשרות מפני
 שהוא במקדש אותו פירות שהפריש ובוד מפני שהוא כמתקן בשבת ע"כ מ"מ
 מהא דפ' טעל ודאי ראיה גמורה היא והא ל"ל דרבה לאיך גיסא לענין טבילת
 כ"ח דע"כ ל"ק רבא גבי ע"כ מוטעמאן דאסור משום מתקן משום דקודם טבילה
 לא הוי כלל בשום תקנה להשתמש בהן תרומה וקדשים וזה"ל למי שאוכל חוליו
 בטעמא

ש"ל לזה הרמב"ם : ומתוך מש"כ יתברר לך דטבילת כ"ח שלא באו לידו עד
 שבת וי"ט לרבה ור"י אסור להטבילו דגורין אטו דערב שבת ויום טוב והא דלא
 גורין גבי טעמא בכה"ל גוונא דיום טוב אטו דעי"ט משום דטעמא בי"ט
 ל"ש וה"ט לא שייך גבי טבילת כלים חדשים ולרבה בי"ט שרי דה"ל כמכשירין שאין
 אפשר לטבילתן מעי"ט האיל ולא בא לידו עד י"ט ובשבת אסור ולר"ב בין בי"ט
 בין בשבת שרי בכה"ל דכיון דלא בא לידו עד שבת וי"ט לא גורין שמה ישהא כוונ'
 דלא גורין גבי טעמא בטעמא בי"ט וה"ה בטעמא בשבת שרי להטבילו בשבת
 לטעמא דר"ב :

ומש"ל לקיים את כל דברי אמוראי ודברי הר"ף והרמב"ם והשתא י"ל
 דל"ס הני אמוראי ומי ח"ס ליה דמר אלא כל חד מוסיף דאחבר' ואיכא
 ג"מ בה"ט מש"כ בטעמא דהכריה : וכבר כתבא דטעמא דרבה ור"י מהא הוא
 וליכא כ"מ לדינא מיד' ביניהו ואין כאן אלא ג' טעמים לאסור טבילת כלים בי"ט
 או משום גזירה שמה ישהא יעבירו או יסחוט דרבה ור"י או משום שמה ישהא דר"ב
 ה"ל משום דתחזי כמתקן וכדברא ונ"מ בטעמא דר"ב דאסור להטביל כלים בין
 השמות משום שמה ישהא ולטעמי דהני אמוראי שרי דהא לא גורין על השבות
 בין השמות ונ"מ בטעמא דמתקן דרבא בכלי שטעמא בי"ט שח"ל בשבת דמשום
 שמה ישהא ל"ג כיון דלא נטמאו קודם שבת וי"ט ולרבה ור"י ממי שרי דאף על גב
 דבשבת דעלמא גורין דשבת אטו דע"ש אפי' כיון דבי"ט לא גורין ד"ט אטו
 דעי"ט משום דטעמא בי"ט לא שכיחא מתכבדא דבי"ט זה אפי' שח"ל בשבת ממי
 לא גורין דאוליגן בתר"ד קילתא ד"ט ור"י שבת זה לא דמי לשבת דעלמא
 דשכיחא ביה טעמא וגורין דשבת אטו דע"ש אפי' בשבת זה האיל וח"ל בי"ט
 לא שכיחא ביה טעמא ולא גורין אבל משום מתקן דרבא אסור שהרי אוכל נפש
 ת"ש מכשירי אוכל נפש בשבת זה אסור כמו בשבת דעלמא ונ"מ בטעמא דרבה
 ור"י לענין טבילת כלים חדשים שלא באו לידו עד י"ט ולא היו צידו מעי"ט משום
 שמה ישהא דר"ב ליכא ומשום מתקן ממי ליכא כדאמר גבי כלי שטעמא בי"ט
 אבל משום דרבה ור"י איכא אפי' דגבי טעמא ל"ג ד"ט אטו דעי"ט היינו מש"כ
 דטעמא בי"ט לא שכיחא אבל לגבי טבילת כלים חדשים ל"ל הני דבי"ט ממי שכיח
 שיבא לידו כ"ח מן העכו"ם וי"ט וד"מ בטעמא דרבה ור"י לענין טבילת כלים
 חדשים של זכוכית דרבנן דמתקן דרבא ושמה ישהא דר"ב ליכא דכיון דמטבילין
 אינו מן התורה אין כאן משום מתקן ולא גורין דרבנן לשמה
 ישהא כדאמר גבי כלי שטעמא בולד הטעמא אבל משום גזירה דרבה ור"י איכא
 דהא דל"ג גבי טעמא בולד הטעמא אטו נטמא באב הטעמא ה"ט משום דולד
 הטעמא היכא משכחא ליה גבי כהני' כהנים ור"י הן אבל טבילת כלים חדשים
 דמסכתא ליה גורין ונשאינו ור"י ודאי גורין ור"י אתה חאה דאין ל"מ בין
 טעמא דרבא דמתקן לטעמא דשאר אמוראי מדי לענין טבילת כ"ח הנהגים בזה"ל
 דהא ליכא ל"מ בין טעמא דידה לשאר עשמי אלא בכלי שטעמא בי"ט שח"ל בשבת
 דלטעמא דידה אסור להטביל כלים טמאים שטעמא בו ציוס משום לתא דשבת
 ולטעמא דכולהו אמוראי שרי דמשום גזירה ליכא דהא טעמא בי"ט לא שכיחא
 אבל בטבילת כ"ח אפי' לרבה ור"י אסור דכיון דשכיחא גורין היכא שלא הגיע
 לידו עד שבת וי"ט אטו ע"ש וי"ט ואפי' בי"ט דעלמא שח"ל בחול ממי אסור :
 והשתא ח"ס שלא הביא הר"ף אלא טעמא דר"ב ור"י דנ"מ מטעמא דידהו לענין
 טבילת כלים חדשים בזה"ל דעמא דר"י ל"מ לאסור כלי זכוכית דרבנן וכלים שלא
 באו לידו עד י"ט דלכל טעמא שרי דלא משום מתקן איכא ולא משום שמה ישהא
 איכא אבל גזירה דר"י אסור ונ"מ בטעמא דר"ב לאסור טבילת כלים חדשים של
 תורה של מתכות בין השמות לכולהו עשמי שרי דהא לא גורין על השבות בין
 השמות ולטעמא דר"ב משום שמה ישהא לחוד אסור והרמב"ם שגביו בחיבורו דין
 טבילת כלים מוטעמאן הנאמר בגמ' שכן דרכו ו"ל להעתיק אפי' מה שאינו טהור
 בזה"ל הלכך לא הביא אלא טעמא דרבא ור"י לחוד דנ"מ בטעמא דרבא בכלי שטעמ'
 בשבת דלטעמא דידה משום מתקן איכא ואסור ולשמה ישהא דר"ב ליכא ואפי' ג'
 דלטעמא דגזירה דהעברה וסחוטא ממי אסור מ"מ שביק להני עשמי ונקט לטעמא
 דרבא בהלכות שבת דנ"מ בי"ט שח"ל בשבת דלטעמי דגזיר' דרבה ור"י שרי להטביל
 כלים טמאים בשבת זו אס נטמאו בו ציוס דהא טעמא בשבת זו לא שכיחא הנאיל
 וח"ל י"ט בו ולטעמא דמתקן דרבא לחוד אסור הלכך שביק לדרבה ור"י ונקט לדרבא
 בה' שבת משום דטעמא דרבא מוסיף לאסור בשבת יותר מדר' וכדאמרן ונקט
 בה' י"ט לטעמא דר"ב דשמה ישהא דנ"מ דאסור לטבול כלים טמאים בהש"מ של
 י"ט דאינו אלא לטעמא דר"ב לחוד וכיון דבי"ט דקיל אסור טבילת כלים בהש"מ
 משום טעמא דשמה ישהא שכתב בה' י"ט מתילא בלמד דבהש"מ דשבת דחמיר
 כ"ש דאסור ונקט בה' שבת לטעמא דמתקן דנ"מ לאסור טבילת כלים שטעמאן
 בשבת משום מתקן דאלו משום שמה ישהא ליכא וכיון דנ"מ בטעמא דמתקן לאסור
 לענין שבת יותר מטעמא דשמה ישהא לפיכך נקט בשבת לה"ט ולענין י"ט טבילת
 כ"מ מה"ט נקט לשמה ישהא דר"ב האיל ותניא כוונה וגם ג"מ לבהש"מ
 ואפי' דנ"מ בטעמא דגזירה דרבה ור"י לענין טבילת כלים חדשים שלא באו לידו
 עד י"ט לטעמא דמתקן ושמה ישהא מותר ואינו משום גזירה אסור כיון דדין טבילת
 כלים חדשים לא נאמר בגמ' בהדיא אין דרך הרמב"ם להעתיק מה ש"מ לענין
 דנים חדשים שאין מפורשים בגמ' להדיא : וא"ת מ"מ ה"ל להרמב"ם להביא ממי
 לטעמא דר"ב ור"י גזירה שמה ישהא יסחוט דהא כ"מ לענין טעמא אריכתא
 של כלי שטעמא במה דאלן לטעמא דר"ב גזירה שמה ישהא כיון דלא הגיע זמן

ומוצא לבוש כלאים תרין אמוראי חד אמר חד אמר מותר מאן דאמר ד"ת
מאן דמיהק כדאריז גדול כבוד הבריות שדוחה את המצוה בל"ת תני אין מדקדקין
לא במתא ולא בכלאים בל"ת ר"י הו' יתיב ומתני והו' תמן מיהא מאן דנפק לא
אל"ל כלום מאן דתיב לא אמר לי' כלום ר"א הו' יתיב ומתני אל"ל חד להבירה
את לבוש כלאים אל"ל ר"ח שלוק מתאך וכו' לי' . וסבר ר"א כאמוראי דשרי אל"ל
בכלאים דרבנן אל"ל בכלאים דאורייתא דודאי המוצא כלאים בבגדו אין חכמה ואין
הבונה לגדל ה' ולרין לפשוט אפי' בשוק אבל אם אדם רואה כלאים בבגדי חבירו
והלוש כלאים אל"ל אין לומר לו בשוק עד שיגיע לביתו דמשום כבוד הבריות ישחוק
ולא יפריש משוגע ע"כ וגם בע"ד סימן ש"ג העתיק להאי תי' בחרה אל"ל בידון
דין אל"ל להדישו בר"ה לא משום כבוד הבריות ישחוק ולא יפרישו משוגע . מ"מ
ק"ל ע"י מהא דאמרי' בפ"ג דמנחות (דף לו) רבינא הו' חזיל אבתרי' דמר בר ר"א
בשבתא דריגלא איפסק קרני' דחוט' ולא אל"ל ולא מידי בד מני לביתו' אל"ל מהתם
איפסק אל"ל הי' אחרת לי מהתם שדית' וספיר' וכהא' אמר מר גדול כבוד הבריות
שדוחה את ל"ת שבחורה ומשי' הא' תרגמי' רב בר שבל קמי' דרב כהנא בלאו
דלא הסור ומדאל"ל אי אחרת לי מהתם שדית' משמע שהקפיד עליו על שלא אל"ל
מהתם כדי למיטד' וכו' אל"ל ע"כ דלא ידע הי' מחוייב רבינא להודישו וי"ל דלאו משום
שהקפיד עליו על שלא אל"ל מהתם קאל"ל הכי אלא בניחות' קאל"ל הכי אי אחרת לי
מהתם שדית' כלומ' הייתי מחוייב להפשיטו ולאו דלא שפיר עבד על שלא אל"ל ותרתי
קמי' ביה' דהא' דאין כבוד הבריות דוחה ל"ת של תורה וכו' קמ"ל דר' ציית
משכבות זה את זה כ"ת ואלא כשמוא' דפסיק התם כר"י דא' במתני' דאין מעבדין
זה את זה . אבל קשה מהא דה' התם איכא דאמרי מהתם אל"ל אל"ל מאי דעתך
למיטדינכו וכו' אמ' מר גדול כבוד הבריות כו' הא' תירגמה רב בר שבל קמי' דרב
כהנא בלאו דלא הסור ה"ג כרמלית דרבנן הו' . והשתא תקשה אפי' למאי דס"ד
דריבנא דמחוייב למיטד' כשידע מ"מ לא הו' לי' למימר מהתם אלא שם בור' י"ל
דלמאי דס"ד דריבנא דאין כבוד הבריות דוחה את ל"ת דלא תסור דרבנן דקיל
כ"ש שאינו דוחה ד"ת אפי' בשב' ואל תעשה וכו' דמה' ת מחוייב להפריש את חבירו
מאיסורא משום כבוד הבריות לא דמיא' ליה אבל למאי דק"ל דאפי' ד"ת נדחה
מפני כבוד הבריות בשב' ואל תעשה ושל סופרים אפי' בקום ועשה אם הלוש שוגג
אל"ל להגיד לו דמה שממע מלהגיד לו אינו אלא שב' תעשה ונדחה מפני כבוד
הבריות ה"ג דשל תורה הוא והא' דפריך והא' תירגמה רב בר שבל בלאו דלא
תסור לאו למימורא דשפיר עבדי רבינא על שאל' מהתם אלא אמר בר רב אשי
פריך דס"ד דבר"ה ה"י משעה כלישנא קמא' ואמאי לא שדי לי' מהתם ומשי'
בכרמלית דרבנן הו' משעה . ואין להביא ראיה לדבריהם מהכא מדאל"ל ללישנא
קמא' אי אחרת לי מהתם שדית' ולא אל"ל מ"מ לא אל"ל מהתם . אמאי לא הקפיד
עליו בזה דאין זה מוכרח : אבל מ"מ מדברי התוס' ר"פ שבועת העדות (דף לו)
ג"ל שחולקין על סברא זו דאמ' התם אל"ל בר ר"ה הא' גורבא מדרבנן דידע
בסבדא דחילא ב' מילתא למייל לב"ד דווער מיני' לאסאדי קמי' לא ליל אל"ל
שעא בר' דר' א' הא' אנוני מני' מוצא שק או קופה ואין דרכו ליעול ה"ל לא יעול וה"מ
במומא' אבל באיסורא' אין חכמה ואין ענה ואין תבונה לגדל ה' כ"מ שיש בו חלול
השם אין חולקין כבוד לרב וכתבו התוס' מיהו תימא דהכא שב' ואל תעשה הוא
ובפ' מי שמחו מוכח דשרי אפי' באיסורא' דפריך גבי מוצא כלאים בבגדו פושטו
אפי' בשוק ומהילך לשהי' את פסמו ולמול את בנו שמטמא למת מצוה משום ביוון
המת ומשי' שב' ואל תעשה שאני ותי' בתי' ב' דכשנשקין איסורא' על ידו לא מיקרי
שב' ואל תעשה והבא' כדפ"ה כגון שבאת האשה לפני התם להחירה להנשא ותלמיד
זה יודע שבעלה חי ובמומא' שרי אפי' מוצאי' ממון ע"י מצעורו שלא כדון ומאז
שק או קופה דמיימי' רהי' כגון שרצה אחר ליעול והשתא נמי ניתא הא' דאיערין
לשנוי' התם שאני ממומא' דאיתיהב למחילה ע"כ : וכן הרי דס"ל ו"ל דכיון דע"י
שתיקתו נעשה איסור בידים ה"ל בקום ועשה ואין נדחה מפני כבוד הבריות ואל"ל
ה"ה אם רואה את חבירו מלוש בכלאים אל"ל נפקסו לו לצייתו בר"ה והוא לא
ידע אם אינו מודיעו ה"ל כשועה מעשה בידים ואינו נדחה מפני כבוד הבריות
ומייב להגיד לו : לא שתי' התוס' עוד שם דהתם גנאי גדול הוא למת מצוה שאין לו
קוברין לכן שב' ואל תעשה שרי תדע דבקרוצים לא דמי כבוד דידעו פסמו ומיילא וכן
לפשוט בשוק גנאי גדול כגנאי מת מצוה להכי פריך מיני' אבל הכא גבי עדות ליכא
גנאי כ"כ ולא שרי באיסורא' אפי' בשב' ואל תעשה ודמי' לגנאי דמאז שק או
קופה והתם נמי דפריך ממומא' שק או קופה במוכ"ש פריך וה"מ לשנוי' שב' ואל
תעשה שאני כדמשי' נהר הכי לא דשפיר משי' שאני ממון דאיתיהב למחילה או
שמו' אכתי' לא אסיק אדעתיה האי שנוי' ע"כ ולפי"ז אין ראיה לנידון דין דאם
שחוק מלהפריש את חבירו מן האיסור ה"ל בקום ועשה . מ"מ מד' הרמב"ן
בתה"א שער הכניסה ל"ל דש"כ מ"ל כתיבן השני של התוס' שכי' דהא' דמשי'
הנמרח גבי ולאחריו שב' ואל תעשה שאני כתב דיש מוסחי עתיקה דמוספי' וגירסי'
וכ"ל לילף ממוי' מה לגויר שכן ישנו בשא"ו וכו' נילף מהכן מה לכהן שכן לאו
שאינו שוה בכל והשתא משמע לפום האי מוסחי דכל לאו דעומתא נדחה מפני כבוד
הבריות דכלהו לאוין שאינו שוה בכל הן ואידעו ל"כלהו סוגיא דלעיל דבא' בטומאה
באים עמו בטומאה חפילו בטומאה דאורייתא ומדלגין ע"י ארומות של מתים
לקראת מלכי ישראל אפילו בשאין בהן פותח טפח ודאי הו' טומאה דאורייתא ע"כ
ומדליקין מנדכין ועיר' מממאין למת מצוה ושרי לבו משום כבוד הבריות דה"ה דמשום

כבוד האבל דבא' בטומאה ומשום כבוד המלך ללאת לקראתו שרי להו לעומא וכו' אל"ל
שאי מת מצוה דהו' גנאי גדול לכן נדחה איסור טומאה דכהן וטור לגבי' אבל
הא' דאבל ומלך ל"ד לה ואסור ש"מ דאין לחלק לגבי' כבוד הבריות בין גנאי גדול
לאינו גדול וכל היכא דשרי איסורא' משום כבוד הבריות בכל ענין שרי אפי' היכא
דליכא גנאי כלל לא העיר כבוד בעלמא כההוא דאבל ומלך וממת מצוה ילפינן
נמי להעיר כבוד דשרי ולפי"ז שב' ואל תעשה הנדחין מפני כבוד הבריות בכל
האיסורין דילפינן לה מפסח ומילה שנדחין מפני מת מצוה ה"ה שנדחין מני' מפני
העדר כבוד בעלמא ולדוניה ע"כ הא' דאמרי' בשבועת ה"מ במומא' אבל באיסור
אין חולקין בו' אל"ל דמה שנעשה איסורא' ע"י שתיקתו חשיב שב' ואל תעשה אם כן
באיסור נמי אל"ל להעיר משום כבוד הבריות אפי' שפוא גנאי קטן אל"ל ה"ע
דבאיסור' חייב להעיר משום דה' חשיב לקום ועשה שאין נדחה מפני כבוד הבריות
כיון דע"י שתיקתו נעשה איסור בידים . וזהו' משמע לי מדברי רש"י ברפ"ק
דמגיל' (דף ק) דאמרי' התם אל"ל רבא פשיטא' לי עבודה ומקרא' מגילה מקרא'
מגיל' עדיף מדד' ב"ה ת"ת ומקרא' מגיל' מקרא' מגילה עדיף מדמסמ' של בית רבי
ת"ת ומת מצוה מת מצוה עדיף מתחנן מבטלין ת"ת להולאת המת ולהכנסת
כלה עבודה ומת מצוה מת מצוה עדיף מולאחותו דהק' לחתו' מת"ל הרי
סה' הולך לשחוט את פסמו ולמול את בנו ושעת שנות לו מת יכול יטמא אחרת
לא יטמא יכול כשם שאינו מטמא לחתו' כן אינו מטמא למת מצוה ת"ל ולאחריו
הוא דאינו מטמא אבל מיטמא למת מצוה בעי רבא מקרא' מגילה ומת מצוה הו'
מנייהו עדיף מקרא' מגילה עדיף מקום פסחומי ניסא' אל"ל מת מצוה עדיף
משום כבוד הבריות בחר דבעיא דה' פשטא' מת מצוה עדיף דה' מר גדול כבוד
הבריות שדוחה את ל"ת שבחורה ופ"ש' את לא תעשה דכתיב לא תוכל להחלים
וכתיב והשחלתם פעמים שאתה מתעלם כגון וקו ואינו לפי כבוד ע"כ . ואיכא
למדיק דהא' אל"ל דמת מצוה דוחה לפסח ומילה מולאחותו אפי' מביעא ליה
לרבא דילמא מקרא' מגילה עדיף ואם כן מאי אולמא דמשום כבוד הבריות דוחה
להשבת אבידה למילף מנייה דמת מצוה עדיף ממקרא' מגילה ית' מה' דמת מצוה
דוחה לפסח ומילה דאפי' מביעא ליה דילמא מקרא' מגילה עדיף . ולא עוד הא'
אדרבה פסח ומילה אלימא טעי מהשבת אבידה דהו' דבר שבממון דקיל וכיון
דאל"ל למפסח מפסח ומילה דגדול כבוד הבריות שדחה מת מצוה למקרא'
מגילה כ"ש שאין לפשוט מהשבת אבידה דקילא דכבוד הבריות דוחה למקרא' מגילה
וע"כ ה"ע דל"מ למפסח מהא' דפסח ומילה משום דהא' נוקרא' מגילה נמי דוחה
לעבודה וה"ה דעדיף נמי ממילת בנו משום פסחומי ניסא' ואם כן ה"ג אל"ל
למפסח מדדתי כבוד הבריות להשבת אבידה שדחה נמי למקרא' מגילה דהא'
ודאי מקרא' מגילה נמי דוחה להשבת אבידה דהם רואה אבידת חבירו מניחה
והולך לו למקרא' מגילה מק"ו לעבודה ומילה דדמי' להו והרי הדבר ברור דעבודה
ומילה דוחין להשבת אבידה דקילא דהו' דבר שבממון יאלא ע"ז רש"י בשעת התוס'
המרה דהא' דהשבת אבידה חשיב ליה בקום ועשה כגון בשרוצה אחר ליעול
ומהשתא ודאי אין מקרא' מגילה דוחה להשבת אבידה דכיון דמקרא'
מגילה דרבנן הא' ק"ל דאין ב"ד מתנין לעקור דבר מה' ב' בקום ועשה אלא בשב'
וחל תעשה כדאמרי' בש' האשה רבה (דף לו) ואפי' כבוד הבריות דוחה להשבת
אבידה אפי' שיהא בקום ועשה וא"כ ש"מ דכבוד הבריות דמי' עדיף ממקרא'
מגילה שדוחה לקום ועשה דהשבת אבידה ואלו מקרא' מגילה לא דמי להו' ואלא ליכא
למימר דעבודה ומילה בנו יוכיח שדוחין להשבת אבידה ואינו דוחה למקרא' מגילה
אף האי אבידה כבוד הבריות דמת מצוה דע"פ שדחה להשבת אבידה אפי' ה'
לא תדחה למקרא' מגילה . דמה לעבודה ומילה דקילן שכן נדחין מפני מת מצוה
לפיכך דין הוא שידחו מפני מקרא' מגילה משא"כ מת מצוה דל"מ שנדחה מפני
שום מצוה כמו שאין מקרא' מגילה נדחה מפני שום מצוה אפי' עבודה
מדד' ב"ה וכיון דמלינו דא' חמור במת מצוה לניין השבת אבידה משא"כ במקרא'
מגילה דא"ל שדחה אותה בקום ועשה אל"ל דין הוא שיהא מת מצוה עדיף
ממקרא' מגילה ומה שיש לעיין בזה יתברר דדיני מציילא בש"ד וההיא שמשא' דפ'
אד"מ (דף לה) גבי ויהא קבורת מת מצוה דוחה את השבת אין מחננד' למש"כ
והדברים מביארים מעלמן למיין לכן ר"י רש"י להפריך בזה : **ומתיר**
יש לנו ראיה ברורה לנידון דין דכל כה"ג דע"י שישחוק ולא
את חבירו מאיסור חשיב ליה בקום ועשה ואינו נדחה מפני כבוד
הבריות אלא בדבר שבממון דקיל דאיתיהב למחילה אבל לא
באיסורא' מדפשיט רבא דכה"ג דמת מצוה דוחה למקרא' מגילה מדדוחה את השבת
אבידה וש"מ דמקרא' מגילה אינו דוחה להשבת אבידה וע"כ ה"ע משום דחשיב
ליה קום ועשה ואין ב"ד מתנין לעקור דבר מה' ב' בקום ועשה דאפי' דכל כה"ג
חשיב שב' ואל"ל אל"ל לא מוכח מיני' מהא' דכבוד הבריות דוחה את ל"ת דהשבת
אבידה שדחה למקרא' מגילה דהא' כיון דהשבת אבידה אינו אלא שב' ואל תעשה
דין הוא שמקרא' מגילה נמי תדחה אותו ק"ו מדדתי לפסח ומילה אי' בדחמין'
ואין לדחות דילמא הא' דפשיט רבא מהא' דאמר מר גדול כבוד הבריות שדוחה
את ל"ת שבחורה היינו בלאו דלא תסור דרבנן כדאמר בפ' מ"ש ובההיא דהקומץ
רבה וכדארגמיה רב בר שבל קמי' דרב כהנא ופילו בקום ועשה של איסור
דרבנן כבוד הבריות דוחה אותו כההיא דמלך ואבל דפ' מ"ש וכהא' דכרמלית
דרבנן דפ' הקומץ רבה ועלעול אכנים לבית הכסא' בשבת דס"פ הנוציא ודעלעול

שאנת אריה דיני שבת סימן נח נט

המח מפי הדליקה דפ' התלוי על מקרא מגילה אינו דוחה לאו דל"ת דרבנן בקום ועשה ופ"מ דכבוד הבריות דמת מזה דדוחה איסור דרבנן בקום ועשה עדיף ממקרא מגילה שאין בה כח לדחות איסור דרבנן של קום ועשה - דהא גופיה מנ"ל לרבא דילתא דה"פ דמקרא מגילה משום פרסומי ניסא דוחה נמי לאיסור דרבנן בקום ועשה - אבל לפירש"י ד"ס דהדבר מוכרח ומוכרח מעלתו דחין מקרא מגילה דרבנן יכולה לדחות השבת אבידה דה"ל קום ועשה ואפ"ה כבוד הבריות דוחה אותה מקרא דהתעלמות ופ"מ דכבוד הבריות דמת מזה עדיף ממקרא מגילה והא דרבנן רב בר שכל להאי גדול כבוד הבריות בלתי דל"ת ולא תרגמו' בלאו דהשבת אבידה אלא ש"מ דהשבת אבידה לא חשיב אלא שב ואל תעשה ומקראמר שדוחה את ל"ת משמע בדבר של לא תעשה מיירי ומפני כבוד הבריות מוח' לעשותו דאין זה דיוק דודאי כל לאוין שבתורה אפי' של קום ועשה כגון לאו דלא תשים דמים בדיקך דעשיית מעקה וכגון הלגת המת שהוא בלאו דלא תלין נבלתו על העץ אלא קום ועשה וקבירו ל"ת מיקרי בבולה תלמודא ובהדיא תנן בס"פ עמר הדין (דף מו) ולא זו בלבד אלא כל המלין את מתו עובר בל"ת אלתא ל"ת קרי לה אבל הא דלא מוקי לה בלאו דהשבת אבידה משו' דמשמע דהתנא רוצה להגדיל כבוד הבריות עד למעלה שאין בכל המלות דוגמתה שדוחה את ל"ת שבתורה משא"כ בכל המלות ואי מהשבת אבידה מיירי הא איכא נמי עבודה ומילה דדוחין אותה א"י מלאו דלא תסור דרבנן מיירי דאפי' פסח ומילה אין דוחין אות' לפעמים בקום ועשה וכדאמר בס"פ האשה (דף נא) ערל האשה אינאל העמידו דבריהן במקום כרח והא דאיומל לענין מילה מיירי כדמפרש התם אינאל דהיג' כס' שאין מביאין אותו דרך רה"ר כך אין מביאין אותו דרך גומ' כו' וכמה דברים של שבות איכא שמילה נדחה בפניהם כדאמר במס' שבת ועירובין הרי דסמא ומיל' נידחין מפני איסור דרבנן אבל כבוד הבריות דוחה את טולתרי שדול כבוד הבריות מכל המלות שבתורה : ומ"מ הא דהשבת אבידה נמי בכלל הא דאמר מר גדול כבוד הבריות ולא נפיק מהא כלל'א הילכך מייתי רבא ראה מויה למת מזה דעדיף ממקרא מגילה וניחא לי' לתתוי' מיניה ולא מהא דמלא שך או קופה דמתני' הוא בספ"כ דב"מ ולא מבריי' דמתמט לוקוואינו לפי כבודו שם מקר' דוהתעלמות משום דהא דאמר מר מגדיל לה"כ ונ"ל שדעת הרמב"ם נמי כן שכתב בס"פ מהל' כלאים הרוחה כלאים של תורה על חבירו אפי' היה מהלך בשוק קופץ לו וקורע מעליו מיד אפי' היה רבו שלמדו חכמה שאין כבוד הבריות דוחה לא תעשה התפורש בתורה ולמה נדחה בהשבת אבידה מפני שהוא לאו של ממונולמה נדחה בטומאת המת הואיל ופרט הכתוב ולאחותו מפי השמועה למדו לאחותו אינו חמורא אבל מטמא הוא למת מזה ע"כ ואי ס"ל דהשבת אבידה הוי שב ואל תעשה א"כ מה ענין השבת אבידה לרואה כלאי' של תורה על חבירו דה"ל קום ועשה הלכך אינו נדחה מפני כבוד הבריות והשבת אבידה ה"ל שב ואל תעשה ובדין הא שדחה ומאי ק"ל מהשב' אבידה שדחה מפני כבוד הבריות לכלאים שאינו נדחה הלא ש"מ דס"ל דהשב' אבידה נמי קום ועשה הוא כמו כלאים אלא דה"ע נדחה מפני כבוד הבריות משא"כ כלאים מפני שהוא לאו של ממון דקיל' מ"מ סוף דבריו קשה מאוד שכתב ולמה נדחה בטומאת המת אמאי ק"ל אי על טומאת כהן ומיר ק"ל אמאי נדחין מפני כבוד הבריות דמת מזה א"כ מאי קאמר האיל ופרט הכתוב ולאחותו הא טומאת כהן וגויר לא מולאחותו אלא מלאביו לאביו אינו מטמא אבל מטמא הוא למת מזה כדאמר בר"פ ט"ו ובה"ג ואי למת נדחה בטומאת מת דקאמר היינו הולך לשחוט את פסחו ולמול את בנו דילפינן לה מולאחותו דמשמא' למת מזה מ"מ אכתי תקשה מה ענין הולך לשחוט את פסחו ולמול את בנו לכנאים דק"ל ולמה נדחה הא זה ה"ל שב ואל תעשה וזה ה"ל קום ועשה ועוד מאי קאמר האיל ופרט הכתוב ולאחותו מ"מ נגמור מיניה - ועוד בתפלה דקאמר ולמה נדחה בהשב' אבידה ה"ל נמי האיל ופרט הכתוב והתעלמות ול"ל למימר מפני שהוא לאו של ממון ובדוחק י' ליישב לא שאין להאריך בזה מפני שאינו טוב לנדון דידן כל כך :

ועתה נבא לדברי הרא"ש שהתלנו בתחלת תשוב' זו שמפרש להא דחין מדקדקין לא במת ולא בכלאים כב"הת בכלאים דרבנן א"י בכלאים של תורה אלא כיון שהלובש שונג א"י הרוחה להפרישו משום כבוד הבריות וק"ל דמאי ענין כב"הת לזה וכי כב"הת שייך כבוד הבריות יותר ממקום אחר והטור ב"ד סימן ש"ג כתב המולא כלאים בבגדו אם הם לאוריתא פושטו ואפילו בשוק ואם הם כלאים דרבנן והוא בשוק א"י לפושטו וכן אם הוא כב"הת א"י למחר בשבילו ללכת תסס וכ"כ האחרונים משמע שהוא מפרש להא דחין מדקדקין בכלאי' כב"הת דעומת לאו משום כבוד הבריות הוא אלא משום ביטול כב"הת וברי תירוח הא' של הרא"ש וסבר ר' אמי כאמורא דשרי וכן תירוח האחרון כשהלובש שונג דה"פ הרוחה לומר לו הוי טעמא משום כבוד הבריות כמ"ס הרא"ש להדיא וכ"כ שם הטור ומשמע דהאי תירוח הב' בכלאים דרבנן משום כבוד הבריות הוא וכדאמר מר גדול כבוד הבריות שדוחה את ל"ת שבתורה דארגומה רב בר שכל בלאו דלא תסור ולא משום ביטול כב"הת נגשו זה ואין לנו ללמוד מהלך דכלאים דרבנן משום ביטול כב"הת שרי - ועוד קשה לי הא דחין מדקדקין במת כב"הת א"י לפרש דרבנן דהא טומאת אהל המת לאוריתא הוא אלא שבנו י"ל דהא דחין מדקדקין במת כב"הת לאו מטומאת כהן מיירי אלא לענין ביטול תורה להוצאת המת מיירי וכמו שכתב הרמב"ן בס' תה"א שער האבלה והרא"ש גופו בס' דכחוצות ש"מ כן - ומתא גופיה תמיה לי על הרא"ש שדבריו נסתקין וא"ו דהא מפרש להא דחין

מדקדקין לא במת ולא בכלאים כב"הת ועודא דר"י ור"א דא"י לפשט משום כבוד הבריות וס' בס' דכחוצות מפרש לה בענין אחר שכתב אין מדקדקין כב"הת כהן שיושב כב"הת וטומאה מאהלת עליו אין מצריכין אותו ללכת דקסבר מוקר בטומאה לת"ת וגמ' דידן פליגי דלא שריא אלא בבית הפרס וח"ל אבל בטומאה דהוריתא לא ובכלאים אם היה יושב כב"הת ולבוש כלאי' אין מוקדקין אותו להפשיטו ומייתי תרי עובדי דכהן יתיב ולא ח"ל ר"י ללכת ועוד מייתי עובדא אחרתא דר"י כו' א"ל חד לחבריה את לבוש כלאים כו' ע"כ הרי דלח' משום כבוד הבריות הדיא אלא משום דת"ת דוחה לאיסור כלאי' וטומאה ואדרבה משמע איכא טעמא משום מלות ת"ת הא לא חשיבין להניד לו כדי לפרוש מן הטומאה ולפשט את הכלאים ולא אחר' משו' כבוד הבריות ויסקולא יפרישו משונג ובאמת מ"כ בס' דכחוצות הוא מדברי הרמב"ן בס' תה"א שער האבלה והמה דתרי' דסתקין אחר' והרמב"ן מסיים שם וכן הענין הוא שני ביר' פ' מ"ס דגרסי' התם מה טעמא כהן לת"ת ר"י הוי יתיב ומתני' ועל מיתא מאן ריתבי לא ח"ל כלום ע"כ : ולענין הלכה כהן נחבאר שדעת רש"י והרמב"ם והרמב"ן וכ"ד התוס' לחד תי' שכל שצ"י שישוק יעשה חבירו איסור של תורה בקום ועשה חייב להניד לו כדי להפרישו מן האיסור ואינו נדחה מפני כבוד הבריות וגם הסמ"ג פ"י הווא דחין מדקדקין בכלאים כב"הת בכלאים דרבנן דוקא והכי משמע מההיא דרש"י דמגילה וכו' שפ"כ האיל קדשנה בר'ר וחבירו רואה שפסקו לו א' מן הניצית חייב להניד לו כדי שיפשט עליה מעליו ואין נדחה מפני כבוד הבריות וה"ה בכלאים נמי דינא הכי ודלא כהטור והאחרונים כ"ד ס' ש"ג כן נ"ל :

דיני שבת סימן נט

שאלה אי שרי לתול בשבת ע"י ב' מוהלין דהיינו שא' ימול והשני יפרע או דלמא כיון שאפשר לעשות ע"י מוהל ח' שיתול ויפרע אין מחלין את השבת ע"י ב' מוהלין :

תשובה דבר זה נחלקו בו האחרונים ב"ד ס' רס"ו ואני אבאר הדבר באר הטיב בס"ד ברפ"ו דמנחות (דף סג) חנן ר' חנינא סגן הכהנים אומר בשבת ה' נקצר ביחיד ובתמל ח' ובקופה ח' ובחול בשלשה בני קופות וב' מנלות ומפ' בגמ' טעמא דר"ח משום כיון דאפשר כלומר ע"י חס' ח' לא טרחין ע"י ג' וא"כ ה"ה גבי מילה נמי האיל ואפשר לתול ולפרוע ע"י אחד לא טרחין בשנים ואע"ג דרבנן פליגי התם עלי' דר"ח ואמר' ה' שבת וא' חול בשלשה וש"מ אע"ג דאפשר טרחין י"ל דה"ע דרבנן משום פרסומי מילתא דקדושת שומר בשבת להוציא מלבן של דלוקים דאמרי קדושת העומר דווקא במ"ס ה"ל כלא הפשר - שהרי ברש"א דהא מחני' חנן ר"א עומר ה' בא בשבת מב' שאין ובחול מתחש' וחס"א ח' שבת וא' חול מתחש' ה' בא ואמר' בגמרא אחר רבה ר"י ור"ה בנן הכהנים אחרו דבר אחד מ' לא אחר ר"ח התם כיון דאפשר לא טרחין ה"י בדר"י כיון דאפשר לא טרחין ודחי הגמרא מחאי' דילמא ע"כ לא קאמר ר"י הכא אלא דליכא פרסומי מילתא אבל התם גבי שלשה דליכא פרסומי מילתא אימא כרבנן ס"ל וא"כ גבי מילה דלא שייך ה"ע לכ"ע כיון דאפשר ביחיד לא טרחין' ובע"כ נ"ל כן דמודו רבנן בדאפשר דלא טרחין שהרי דחי התם לדרגה ע"כ לא קאמר ר"ח התם דאי בחד אי בנ' לורך גבוה מתעביד כהלכתו אבל הא דלא איתעביד לורך גבוה משום דס"ל לר"י דבחתם (א) שבת מילתא טפי אימא כרבנן ס"ל ועוד אר"י התם ר"י ור"י בנו של ריב"ב אחרו דבר אחד דתני' יד שח"ל בשבת מפשיט את הפסח עד החזה וחס"א עד שיפשיט את כולו מי לא אחר ר' יהודה בנו של ר' יוחנן בן ברוקא התם כיון דאפשר לא טרחין ה"י כו' ודמי מחאי' דילמא ע"כ ל"ק ר"י הכא חלל דליכא בויון קדשים אבל התם דליכא בויון קדשים אימא לך כרבנן ס"ל אינ' ע"כ ל"ק ר' יהודה בנו של ר' יוחנן בן ברוקא התם חלל דאיתעביד ליה לורך גבוה ול"ל להחלי שבתא אבל הכא דלא איתעביד ליה לורך גבוה ול"ל להחלי שבתא אימא כרבנן ס"ל חלמא הני תלתא מילי דמיו' דמחין לכו הא דעומר נקצר בשבת בשלשה ושהיה בא מב' שאין בשבת וסתק להפשי' את הפסח אלא עד החזה וטעמא דכולהו משום כיון דאפשר לא טרחין חלל שהגמרא דחי דלא אחרו דבר אחד דאע"ג דמלתא דידיה חשיב ליה לחפשי' וגל' טרחין דחבריה לא חשיב ליה לאפשר וטרחין וכדמפרש הגמ' טעמא דכל חד וחד וא"כ ע"כ טעמא דרבנן דס"ל בכל הני תלתא דטרחין ה"ע דחשיבא לכו לא אפשר מטעמא דחתקין אבל דאפשר כגון גבי מילה מודו דלא טרחין דהא בפ' כל תבאי (ד' קיז) גבי הפשט הפסח אחר בשלמא ר"י הא איתעביד ליה לורך גבוה אלא רבנן מ"ע ומפר' משום כל פסל ה' למענהו והכא מאי למענהו איכא ר"א שלל יסריה ר"ח שלא יהו קדשי שמים מוטלין כנבילה הא לא"ה חפי' רבנן מויו דלא טרחין בדאפשר וע"כ הא דאמר רבנן דבשבת נקצר בשלשה ה"ע משום דחשיב לכו כלא אפשר משום פרסומי מילתא - מ"מ י' לדחות ראי' זו ללעולם לרבנן דפליגי להאי תנאי ס"ל אע"ג דאפשר מיטרחין ודאי דמפ' אמוראי טעמא דמפשי' את הפסח לרבנן משום שלל יסריה או שלא יהא קדשי שמים מוטלין כנבילה לאו משום דבלא"ה לרבנן לא טרחין דליתא אלא משום דמשמע ליה הא דא' רבנן מפשיט את כולו לא רשות הוא אם ראה מפשיטו כולו ואם אינו רואה בהפשט עד החזה סגי ליה אלא חיובא מחייבי רבנן להפשיטו את כולו ולא סגי ליה בהפשט עד החזה לחוד וה"ג ספרים שלנו בפ' ר"י עד שיפשיט את כולו ולישנא

שאגת אריה דיני שבת סימן נט

בחול וא"כ במילה נמי דהא ילפינן דפיקוח נפש דוחה שבת ממילה שהיא א' מאבריו של אדם דוחה שבת כ"ש פיקוח נפש : וא"כ במקום דאסור במילה אסור נמי בפיקוח נפש דמחברי חתמי אס לא ממילה : ש"מ דלין חלוק ג"כ * ואין זה ראיה מדא דראב"ב לחד הוא דיליף לפיקוח נפש ממילה בשלח אומא (דף פה) ושאר תנאי פליגי עליה התם וילפי לה מקרא א' וצמחקא יליף לה שמואל מזה בהם ולא שימות בהן וא"ר לכולהו איה להו פירכא בר מדרשואל ועוד ובי אגן דין לחסור מה"ח למול ע"כ ב' מוהלין אלא מדרבנן אגן דין ענה לאסור א"כ ש"כ : נדוהו נבי מילה בפיקוח נפש לא גזרו מפני שלא יבא הדבר לידי סכנה והרבה דברים הקילו הכמים גבי פיקוח נפש מה"ט כמבואר בגמ' ופוסקים ו"ל ועוד יש לחלק בכמה גזונא וגם כל מש"כ הרא"ח באותו תשובה אינן צורכים כלל ורוב דבריו בגמ' הוא בעלמא עליהם ואין להאריך בביטולם כי הדברים נגזרו משנאן למבין :

ונחזור לג"ד דמה"חא שנתא דפ' ר"י משנת דאסור למול בשבת ע"כ מוהלין וכבר ענה בדעתי לחלק בין הא דבשבת נקרא ביחוד לב' מוהלין דהתם אסור מדרבנן לרבו גבירי עשוהו כאזו מרבה במלאכה שלא לצורך מטה כלל אבל גבי מילה ר"ל דס"ל בפ' ההורג (דף קו) דמקלקל בחובל נמי פטור והא דשרי רחמנא מילה בשבת משום מה"ל מתקן גזרא מה"ל מתקן מילה כלומר הא"ל חבל דמילה ה"ל מתקן ולא מקלקל מחמת שמקיים מצות מילה ע"כ חבלה זו ובמשכ"ל דברי מילה א"כ א"ל לך לאסור ע"כ ב' מוהלין ולעשות כאלו מרבה במלאכה שלא לצורך מטה כלל דהא אין אסור מן ההורג במקלקל בחבלה אלא חבלה זו דמילה אסורה משום דהמחזיק מחשב לה למתקן הא לאו הכי לית לן כ' * והשתא מה"ט שריא אס' אתה עושה כאלו הוי שלא במקום מטה א"כ אין כאן מתקן אלא מקלקל ול"כ בה ואם אתה עושה כאלו במקום מטה א"כ דמיא שבת * והא א"ל לך לתפוס את החבל בתרין ראשים לעשותו כמתקן מפני המטה ואפ"ה אסור מדרבנן כאלו שלא במקום מטה דהא לא לאו וא"ל הא לא מה"ט אכתי הצינח לר"י אבל לר"ס דא"ל התם מקלקל בחובל חייב א"כ כמו שאסור לרבו גבירי גבי קלידת השומר ה"ט לאסור גבי מילה ואין כאן משום דתרי דסתרי * והר"ן כתב ס' בפ"ד דמילה לפי שיטתו דלרבו בשיעור אסוריה"ת בשבת ואפ"ה ב"ט שרי בדיחור התם מתלחה אשה קדירה בשר אפ"ה ש"כ אלא נחתיכה א' ממלא נחמס כו' דה"ט שהשבת דחיה היא חל חולה ולא הותרה לפיכך כל שיעקר מלאכה אסור אף תוספתו כמורה ומיחסר מדאורייתא אבל י"ט שאוכל נפש מותר בה דאשילו אפסר מעי"ט שרי כ"ש מרבה על השיקר ובלבד שיהא בטורח א' תוספתו כמורה ע"כ וא"כ י"ל גבי מילה נמי שרי תותרה בשבת א"כ לרבו גבירי ל"ל בה דאש' לרבו מלאכה דאסורא מה"ט במקום דהוי אפ"ה הויא שאתרה כמו ב"ט שריא אפי' מדרבנן כדאמרי' ממלאה אשה כו' כ"ש לרבו גבירי דאין אסורו אלא מדרבנן ובמשכ"ל ובמקום שאתרה כמו גבי מילה דהותרה ב' בשבת בין ב"ט ל"ל בה ואפ"ה מדרבנן שרי ומותר למול ע"כ ב' מוהלין אף שאתה תקשה ע"כ מהא דבשבת נקרא ע"כ אדם א' והרי שבת גבי קלידת השומר נמי הותרה ואפ"ה לרבו גבירי אסור * ובש"כ לפ"ד הר"ן אלו ז"ל דאש' ג' דב"ט דקיל ריבוי מלאכה שרי אפי' מדרבנן במקום התיר שבת דחמיר אפי' ריבוי גבירי דקיל נמי אסור מדרבנן * ועד שש' התוס' בפר"ק וא"כ נהי דלא לו מנ"ד דהותרה למול ע"כ ב' מוהלין ב"ט דקיל בשבת דחמיר מיהו אסור * ותדע לך דב"ט דקיל במקום התיר רבוי גבירי שרי דהא א"כ דהותר ב"ט אש' ע"כ כמה גבירי שרי לעשותו כמו ח' מציא את האר וז' שופת את הקדירה וא' נוקן את המים וכו' דבשבת ככה"כ כל ח' וא' חייב כדאמר' בשפ"ד דביצה (דף לד) ובי"ט בודדא כ"ה שרי לכתילה דלא אשתמיט הגמרא והצופים ו"ל באם דוכתא לאשתמיט דכה"כ אסור אלא ודאי שרי לכתילה וא"כ נקע מיהו פלגא בידי דשרי למול ע"כ ב' מוהלין ב"ט * אלא דבשבת דחמיר אכתי יס לן לדמויי להא דר"ח סנן הכהנים דא' גבי שומר דבשבת נקרא ביחוד חלמא לרבו גבירי בשבת דחמיר אסור וס"ה דאין למול ע"כ ב' מוהלין בשבת והרי א"ל ע"כ ל"ש רבנן עליה דר"ח אלא גבי שומר דשרי לרבו גבירי משום פסאומי מילתא חבל במקום אחר מודו ל' ובמשכ"ל * מ"מ נ"ל דע"כ לפי האמת לרבנן דפליגי עליה דר"ח ואמרי דבשבת נקרא בשלשה דלדידהו לרבו גבירי שפיר דמי בכל דוכתא אפי' בשבת דחמיר ול"ד גבי שומר שרו ומשום פסאומי מילתא * דלאת"ה תקשה לך מתני' דפ"ק דמילה (דף ג') דפ"ה דבילה (דף ל"ו) דתנן אין בין י"ט לשבת אלא אוכל נפש בלבד הא איכא נמי הא דב"ט לרבו גבירי שרי כגון גבי מילה ובשבת אסור וכה"כ פריך הגמרא התם אהא דאין בין י"ט לשבת מהא דתנן משלין פירות דרך ארובה ב"ט אבל לא בשבת ומשני לא קשיא הא ב"ט הא ב"ה דתנן כו' * והא ליכא למימר דמתני' ר"י היא דס"ל מקלקל בחובל נמי פטור * ומילה ה"ע דלריך קרא למישרי משום תיקון מילה ולרדיה אפי' בשבת נמי שרי לרבו גבירי בשבת גבי מילה ובמשכ"ל * הא בפ"ק דמילה אמי' עליה דהא מתני' דאין בין י"ט כו' הא לענין מכשירי אוכל נפש זה וזה שוין מתני' דלא כר"י דמתיר אף מכשירי (י"א) כ' הרי מתני' לא מתקומי כר"י והא ל"ל דהא תנא ס"ל כר"י בחמא ופליגי עליה בחדא * דכל כה"כ דרך הש"ס למידק ולשנויי הכי ובמ"ס הרמב"ן בס' המלחמות כתב פשמים אלא ש"כ כר"ס נמי אחי"א וא"כ תקשה' הא אכתי איכא בין י"ט לשבת הא ורבו גבירי גבירי מילה דבשלמא למש"כ הר"ן לרבו מלאכה בשבת אסור מה"ט ובי"ט שרי הא למיל חל לגבי אוכל נפש דשרי ב"ט והרי הוא בכלל אוכל נפש דתנן דמי בין י"ט לשבת

וה"ט

ה"ט מותר למול ע"כ ב' מוהלין בשבת דאין רבוי מלאכה בב' מוהלין ממהל א' ואי טעמא דרבנן דמן הדין ראוי לאסור מדרבנן לקצור בשבת בשלשה אף משום פסאומי מילתא לא גזרו רבנן לקצור ביחוד ודמו אסור דדבריהם משום פסאומי מילתא דהן אמרו והן אמרו א"כ ע"כ ב' מוהלין אסור למול בשבת אלא ע"כ מוהל א' דווקא * ומ"מ לדברי התוספתא בשניי בתרא דיתס' ליה אגב חימיה אפי' בישראל שרי ע"כ טעמא דרבנן דבשבת נקרא בג' לאו משום פסאומי מילתא הוא והא לא"ה אינו נקרא אלא ביחוד דא"כ קשה השתא בין ג' ליחיד דאין כאן משום ריבוי מלאכה ואפ"ה אסור ריבוי מלאכה לא כ"ש דאסור וההוא דיתס' ליה אגב חימיה כמתנן לא כר"ח ולא כרבנן אלא ודאי טעמא דרבנן משום דלא איכפת לן כלל אפילו בריבוי מלאכה כ"ש בין יחיד לב' דל"ל בה' אבל לרש"י וסניטו דהא יתס' ליה אגב חימיה היינו ע"כ נכרי דוקא וס"מ דריבוי מלאכה מילתא היא אי מן החורה אי מדרבנן יס להסתפק בטעמא דרבנן לפ"ו ובדפ"ו ונ"מ לר"ד לענין ב' מוהלין בשבת אי שרי או לא ולהא"י פ"י לר"ח דאמר בשבת נקרא ביחוד כ"ש דאין למול ע"כ ב' מוהלין דהשתא הכא דאיכא משום פסאומי מילתא אפי' אסור בג' גבי מילה דלא שייך פסאומי מילתא לא כ"ש דאסור בב' מוהלין הלכך לפוס רהיטא דסוגיא זו מסתברא דאסור למול בשבת ע"כ ב' מוהלין דכיון דלר"ח קלידת השומר אסור בריבוי גבירי ואפילו רבנן דפליגי עליה איכא למימר דע"כ לא שרו גבי שומר בשבת בשלשה אלא משום פסאומי מילתא (*) והכא מסתב' לומר יסוד דכל מעשיו במחלוקת עדילין דהשת' לפ"ו לא פליגי ר"ח ורבנן בכל מילי דחילול שבת דלמעשה גבירי עדיף לן * ולא פליגי רבנן עליה דר"ח אלא גבי שומר לחד ומשום פסאומי מילתא אבל בשאר דוכתי מודו ליה * ועוד נראה דאפילו להתוס' בשניי בתרא דהא דיתס' ליה אגב חימיה אפילו ע"כ ישראל שרי הא פ"י טעמא משום דהכא ליכא אלא היסורא דרבנן ובמתקן מילה דהא גופיה דחיא שבת לא גזרו והיינו דווקא התם דאי לא יתס' ליה אגב חימיה לא היה נימול בשבת בזמנו ובמש"כ התוספות בפ"ק דביטול (דף ח) בד"ה אש"כ דהמירה לגבירי שבות משום יסוד א"י לא גזרו רבנן אבל משום מטה אחרת (י) היינו מתירין המירה לגבירי במלאכה דאורייתא בדמוכה בפ' הדר ההוא יוקא דאשתפוק חמימיה אמו לקמיה דרבא א"ל כאלה לחימיה אי צריכה נשינו ליה אגב חימיה ולכאורה משמע דביום המילה היה שהיו צריכים לחממו כדי למולו וקודם המילה היה דאי לאחר המילה מסוכן הוא ובלא חימיה מחללין עליו שבת כו' ע"כ וכיון שהיו צריכים להחם כדי למולו ואם לא יתס' ח"א למולו בשבת בזמנו מפני הסכנה הלכך כיון דליכא אלא היסור דרבנן והואיל ומילה בזמנה דמיא שבת במתקן שבתה מצות מילה לא גזרו רבנן אבל בהא דב' מוהלין בשבת למא לן למישרי היסור דרבנן ולרבו גבירי כיון דאפשר לקיים מצות מילה ע"כ מוהל א' וכיון דלא צרכי מילה הוא אי בעלמא כה"כ לרבו גבירי אסור ה"כ אסור כיון דאפשר למצות מילה להקיים ע"כ חד גברא לא שרינן שבות דדבריהן ע"כ ב' גבירי ורמ"א לא דק נמי בזה הילכך נראה דאסור למול בשבת ע"כ ב' מוהלין משום שבות דרבנן כיון דאפשר ע"כ מוהל אחד * ומה שהביא ראיה ס' הרמ"א שנתר למול ע"כ ב' מוהלין בשבת מתקנן תמיד ומפסיים של שבת דלא מיסתמיט אום תנא דלא היה מעשהו בשבת כמעשהו בחול וכן לענין פסח חת' בפ"ק (דף סה) כמעשהו בחול כך מעשהו בשבת שה' נשחט ונפסע כמו בחול והיה הרבה כהנים וישראלים מתעסקין בו ומחללין שבת אפ"ה שהיה אפשר ככהו א' וכחך סקן מלא כתוב בס' התרומה והביא ראיה זו מתמיד אלו דבריו ו"ל * ואומר אפי' שאין זה ראיה כלל דהא ק"ל אין שבות במקדש וגבי פסח גופיה תנן התם בפ' תמיד נשחט כמעשהו בחול כך מעשהו בשבת אף שהכהנים מדיחין את העזרה שלא ברצון הכהנים ואר"ח בגמ' שלא ברצון ר"א דהי רבנן כיון דשבות הוא אין שבות במקדש ואפי' רב אפי' דאמר התם אפי' רבנן שבות צריכה התירו שבו' שא"ל לא התירו ההי' דתמיד ומוסף שבות צריכה היא דברוב שם הדרת מלך כדאמרי' בפ"ג דיומא גבי מי חשלה איברים מן הכבש למזבח וכ"כ גבי פסחים שהיו מרובים ולא היה שהות לכהנים לשסוק בשחיטה והשפט שהיו עושים בהקדשה וזה ברור : **עוד** כתב שם רמ"א ואי לאו מתפיהא אמינא דיתיר טוב לעשות ע"כ ב' מוהלין כדי שלא ישנה שום א' יתן מלאכה שלימה וס"ל כב' ששמו מלאכה ביחוד דפטורין וכמו זה עורך וזה מניח * אלא שבהמת בכל ענין שרי דמתאחר דמילה דוחה שבת האי אלו כחול לכל דבריו וכמו שמבואר אצל פיקוח נפש ע"כ * ובזה הוסיף תמה על תמה דמה ענין ב' ששמו מלאכה ביחוד לב' מוהלין דהתם אינו חייב עד שיעשה עקירה והגמ' וכיון שנשע ע"כ שנים פטורים דכל א' נא עשה מלאכה שלימה וכן בב' שהאילו חפץ א' ביחוד אין הולאה נשית ע"כ אח' לפיכך פטורין כדאמרי' בפ"ק דשבת אבל הבא אס' מל ולא גמר ה' ודאי חייב דהא המלאכה לא חליא וגמרה בגמר מילה דווקא אף בהתחלת מילה הא ה"ל חובל וכדאמרי' התם גבי חתי כה"מ א"ל ולא תספיקו ואי מספיקנא ועוד ולא תספיק דחייב וא"כ כמעשה ע"כ ב' חייב כל אחד ואחד משום חובל זה בהתחלה וזה בגמר המילה וזה פשוט ומהתני' שהא' ו"ל בעלמא הביא שם הא דחתי כה"מ והיאך שבת מיר הא ומש"כ ובמ"ס אצל פיקוח נפש הוא מש"כ שם למעלה מזה ועוד ראיה נוספת פיקוח נפש דכתב הרמב"ם והעיר דשבת הוא אלו כחול גמור ולכן כתב העורר סי' שכ"ח דשחטין לחולה ולא מאכלין אותו כמילה משום שהיו אלו כחול גמור לכל הצורך לו וכ"כ הרא"ש סוף יומא בשם מהר"מ א"כ אין מונקדקן בפיקוח נפש לעשות היסור הקל מאחר שהוא כחול וס"ה שבת יכולין לעשות מלאכה א' כמו

שאנת אריה דיני קידוש סימן ס

והבדלה א"ע ג' דמירות נמי מיסר נפשיה מחפלא הוא דהא הריני מיר קאמר דתלה בדפשיה ש"מ דמיסר נפשיה מחפלא לאו מלתא הוא א"כ נגמור מיניה דשבוטות נמי א"ע ג' דמיסר נפשיה מחפלא א"פ חילי אדבר מזה וקרא דלה' עלייהו קאי וקרא דדברו אנדרים קאי - עוד כתבו התוס' וע"ק מ"י משני בתר הכי כגון שנשבע לשמות וחור וגדר בנזירות דאח"כ נזירות וחילא אשבעה אכתי תקשה הרי מושבע ועומד מהר סיני כלומר דאין לך מושבע גדול מזה שנשבע לשמות ולפנינו נדבר מזה ב"ה עוד כתבו התו' דקידוש היום לאו דאורייתא דכתי' וזכרתיך וזכרתיך על היין אסמכתא היא ע"כ - כלומר על היין הוא אסמכתא דעיקר קידוש היום ודאי הוי מה"ט דאח"כ בהדיא פ' מי שמתו (דף כ) מ"מ אינו מוכרח ד"ל דעל היין הוי נמי מה"ט ומסיימי התוס' שם לכן נראה לר"ט דגרסינן בתמיד וכי מושבע ועומד מהר סיני כלומר ל"ל קרא מותר לאסור יין מזה וכי מושבע בו ע"כ - הרי מ"ל לר"ט דעל היין אינו מה"ט וכ"ד הרמב"ם שכתב בפ' כ"ט מה"ט דקידוש והבדלה הויין מה"ט ועל היין מד"ס : **וראיתי** להראב"ן בסוף ספרו שכתב שם הקשה לו ר"מ אהא דפ' מושבע ועומד מהר סיני הוא דק"ל מתני' דנדר' דקחתי שהנדר' הלין על דבר מזה כדבר רשות ושאל אח"כ פ' ר' יעקב הארפאי והשיב לו דה"פ התם במיד וכי מושבע ועומד הוא מהר סיני על ק"ה שהנדר' קרא מין ושכר יויר למסירה הלא אין מושבע עליו מהר סיני שלא מצינו בקר"פ' שקידוש והבדלה על היין אלא שחכמים דרשו וזכרו על היין ולא נראה ה"פ דהא כל התורה מדרש חכמים הוא ומה שדרשו חכמים הוא מזה של תורת צל פה היא ויחזקה צאינו אלא כ"ל פ' מושבע ועומד מהר סיני הוא וכיון שמתא לקדש על היין מן התורה אין נדר המיד בסתם חל עליו אלא במפרש שיאמר הריני מיר מין מזה דהיינו קידוש כדתן בנדרים שהנדרים חלים עד"מ סוכה שאני עושה לולב שאני טוטל תפילין שאני מניח אלתא במפרש חילא ולא בסתם ומו לא מיד ע"כ - ותימה לי על פ' דמפ' הא דנדר' חלין על דבר מזה דוקא במפרש אבל בסתם לא אדרב' בסתם חלין ע"פ דהא א"פ' שבוטע דלא חילא במפ' א"פ' בסתמא חלין ע"כ כולל דמינו דחלין על דבר הרשו' חלין נמי על דבר מזה דהכי אמ' בירוש' ומביא הרי"ף ב"ס"פ שבוטעות שמים בתרא ובשיליה פסחים שבוטע שלא אוכל מזה אסור לאטל מזה בליל פסח שבוטע שלא אוכל מזה בליל פסח לוקה ואוכל מזה בליל פסח שבוטע שלא אשכ בליל פסח שבוטע שלא אשכ בליל פסח שבוטע שלא אוכל מזה בליל פסח לוקה ויובש בליל סוכה - וטעמא דכשנשבע בפירות על מזה וסוכה של מזה לא חילא שבוטע עליה דאין נשבעין לעבור על המזה אבל כשנשבע במזה ואל סתמא מינו דחילא על מזה ואל דעלמא חיל נמי על של מזה ע"כ כולל - אלתא א"פ' שבוטע דלא חילא על דבר מזה במפרש א"פ' בסתמא חילא - נדרים שחלין במפרש כדתן סוכה שאני עושה בו לא כ"ס דחלין בסתמא - ואע"ג דלשניהו דמפרש מושבע ועומד מהר סיני ואין נזירות חל עליו והא א"ע ג' דמירות כולל יין מזה ע"כ יין רשות א"פ' לא חילא ע"כ כולל על יין מזה - מ"מ ל"פ גמ' דידן בהא על גמרא ירושלמי דהבא אדר"ש קיימין דל"ל כולל כדתן בפ' דשבוטעות שבוטע שלא אוכל ואכל נבילות וטריפות בו חייב ור"ש שומר - ומ"ל בגמ' בטול דברים המותרין עם דברים האסורים ור"ש לטעמיה דלית ליה כולל והירוש' אח"כ למאי דק"ל דשבוטע חילא ע"כ כולל במזה דשכ ואל תעשה נבילות ה"כ חילא ע"כ כולל במזה דקום ועשה כמזה וסוכה - וא"פ' מאן דפסק דלא כירוש' וס"ל דאין שבוטע חילא ע"כ כולל על מזה דקום ועשה א"ע ג' דעל מזה דשכ ואל תעשה חילא - מ"מ ליכא למ"ד דמפרש חילא ע"פ מסת' והרי שב ואל תעשה אף על גב דלא חילא במפרש' בסתמא חילא כהיא דשבוטעות לרבנן דר"ש ע"כ סתמא חילא ע"פ ממפרש וק"ו לנדרים חילא במפרש - כ"ס דחילא בסתמא ואי נזירות לנדרים מלמית לה כדת הראב"ן וחילין על דבר מזה במפרש כ"ס דחילין בסתמא והדרא קשיא להכתא מאי פריך מ"מ מהר סיני הא נדרים חילין על דבר מזה ב"ן בסתם בין במפרש :

ובלא"ה ק"ל לדעת הראב"ן שמתקן ב"ן בסתם למפרש לענין נדרים דבסתמא לא חילא על דבר מזה בין שחומר דכ"ל דסתמא לא חלים טלה הא"ל למיחל על דבר מזה במפרש - בין שחומר משום אומדן דעתא דסתמא כיוון לבטל את המזה וכהיא דפ' נדרים (דף כה) אלו הייתי יודע שאבא ביניהם הייתי אומר פ' ופ' אסורין ואבא מותר דאביו מותר וא"ל הימך תכס' וזהו במס' נדרים ס"פ ר"א (דף סו) תנן פותחין ב"ט ושבתות בראשונה היו אומדן אותן הימים מותרין ושאר כל הימים אסורין עד שבת ר"ע ולימד שמר שחומר מקצתו הותר כולו ומדפוחין ב"ט ושבתות ש"מ דהנדר חל נמי עלייהו בסתמא והאי פותחין פ' - ר"ב פפ"א כגון שמר להתענות בהן והרי שבת וי"ט אסור להתענות מן התורה ואין שבוטע חילא עלייהו וא"פ' נדר בסתמא חל עליהו וא"פ' אי עשאו דבסתמא לא חילא משום אומדן דעתא הא"ל הא מדפוחין בהם הי"ט שאומרים לו אלו ידעת ששבת וי"ט חלין בתוך ימי נדרך היית מודר ואם אמר לא מתירין אותו וזהו פתח נדרים - מכלל שמר דסתמא ולא היה כוונתו לבטל את שבת וי"ט - וא"פ' חילא עליהו - ול"ל אומדן דעתו דלא היה כוונתו לבטל את המזה - אלא שבוטע י"ל שהראב"ן מפרש להאי פותחין לאו כנדר להתענות בקדוהו איסור של תורה אלא כנדר מדברים פרטי' שיש בהן מניעת עונג שבת של נדרין כגון שלא לאכול בשר ושלא לשנות יין של רשות וכ"פ הר"ן בפ"ג נדרים מ"מ למאי שהוכחתי דא"ל לומר הא דבסתמא לא חילא נדרים על דבר מזה לדעת הראב"ן דעשאו משום דלא חלים הוא אלא מא' אומדן דעתא דחוק לחלק בין מזה של תורה לשל דברי סופרים דהא אומדן דעתא שייך נמי במזה דר"ס כמו בשל תורה לא ודאי הא אומדנא לאו מילתא היא בין בשל תורה בין בד"ס ובה"כ יחא מש"כ העור ב"ד סי' רט"ו וכן אם נדר להתענות זמן ידוע ואירע בו שבת וי"ט חל הנדר גם עליה וכתב עליו ה"כ זה פשוט כיון דנדרים חלין על דבר מזה כדבר הרשות א"פ' נדר ליום שבת וי"ט לבד חל מטעם זה ע"כ ודאי אלתא חילא שהראב"ן מתקן ביניהם והמפרש למס' מיר כפז וד"ל וזהו חתן חומר בנדרים כ"על דבר מזה בו ל"ק הא לא הוי אלא כגון דא' ישיבת סוכה עלי דאוסר אותה עליו ואין מאכילים את האדם דבר האסור לו אבל אם אמר שלא אשכ בסוכה אין בדבריו כלום ע"כ אפסר לפרש דבריו כמ"ס נדרים מיתבאר תפלא עליה משא"כ שבוטעות ומירות א"ל דס"ל נדרים חלין בכל גוונא ובמיתבאר תפלא עליה חלין נמי על דבר מזה ובמיתבאר נפשיה אפסל כגון שאמר שלא אעשה דבר פ' א"ע ג' דחיל ע"ד רשות מ"מ על דבר מזה לא חילא משום דבמיתבאר נפשיה אפסל דמי למירות ושבוטעות ויש מי שפ' כן אין זה מקומו ועיין בהר"ן מ"ס בריס פ"ק נדרים (דף ב) ע"כ מ"מ מה שפירש המפרש על הא דרבא דאמר שבוטע שלא אוכל בו וכו'

מ"ס

והבדלה א"ע ג' דמירות נמי מיסר נפשיה מחפלא הוא דהא הריני מיר קאמר דתלה בדפשיה ש"מ דמיסר נפשיה מחפלא לאו מלתא הוא א"כ נגמור מיניה דשבוטות נמי א"ע ג' דמיסר נפשיה מחפלא א"פ חילי אדבר מזה וקרא דלה' עלייהו קאי וקרא דדברו אנדרים קאי - עוד כתבו התוס' וע"ק מ"י משני בתר הכי כגון שנשבע לשמות וחור וגדר בנזירות דאח"כ נזירות וחילא אשבעה אכתי תקשה הרי מושבע ועומד מהר סיני כלומר דאין לך מושבע גדול מזה שנשבע לשמות ולפנינו נדבר מזה ב"ה עוד כתבו התו' דקידוש היום לאו דאורייתא דכתי' וזכרתיך וזכרתיך על היין אסמכתא היא ע"כ - כלומר על היין הוא אסמכתא דעיקר קידוש היום ודאי הוי מה"ט דאח"כ בהדיא פ' מי שמתו (דף כ) מ"מ אינו מוכרח ד"ל דעל היין הוי נמי מה"ט ומסיימי התוס' שם לכן נראה לר"ט דגרסינן בתמיד וכי מושבע ועומד מהר סיני כלומר ל"ל קרא מותר לאסור יין מזה וכי מושבע בו ע"כ - הרי מ"ל לר"ט דעל היין אינו מה"ט וכ"ד הרמב"ם שכתב בפ' כ"ט מה"ט דקידוש והבדלה הויין מה"ט ועל היין מד"ס : **וראיתי** להראב"ן בסוף ספרו שכתב שם הקשה לו ר"מ אהא דפ' מושבע ועומד מהר סיני הוא דק"ל מתני' דנדר' דקחתי שהנדר' הלין על דבר מזה כדבר רשות ושאל אח"כ פ' ר' יעקב הארפאי והשיב לו דה"פ התם במיד וכי מושבע ועומד הוא מהר סיני על ק"ה שהנדר' קרא מין ושכר יויר למסירה הלא אין מושבע עליו מהר סיני שלא מצינו בקר"פ' שקידוש והבדלה על היין אלא שחכמים דרשו וזכרו על היין ולא נראה ה"פ דהא כל התורה מדרש חכמים הוא ומה שדרשו חכמים הוא מזה של תורת צל פה היא ויחזקה צאינו אלא כ"ל פ' מושבע ועומד מהר סיני הוא וכיון שמתא לקדש על היין מן התורה אין נדר המיד בסתם חל עליו אלא במפרש שיאמר הריני מיר מין מזה דהיינו קידוש כדתן בנדרים שהנדרים חלים עד"מ סוכה שאני עושה לולב שאני טוטל תפילין שאני מניח אלתא במפרש חילא ולא בסתם ומו לא מיד ע"כ - ותימה לי על פ' דמפ' הא דנדר' חלין על דבר מזה דוקא במפרש אבל בסתם לא אדרב' בסתם חלין ע"פ דהא א"פ' שבוטע דלא חילא במפ' א"פ' בסתמא חלין ע"כ כולל דמינו דחלין על דבר הרשו' חלין נמי על דבר מזה דהכי אמ' בירוש' ומביא הרי"ף ב"ס"פ שבוטעות שמים בתרא ובשיליה פסחים שבוטע שלא אוכל מזה אסור לאטל מזה בליל פסח שבוטע שלא אוכל מזה בליל פסח לוקה ואוכל מזה בליל פסח שבוטע שלא אשכ בליל פסח שבוטע שלא אשכ בליל פסח שבוטע שלא אוכל מזה בליל פסח לוקה ויובש בליל סוכה - וטעמא דכשנשבע בפירות על מזה וסוכה של מזה לא חילא שבוטע עליה דאין נשבעין לעבור על המזה אבל כשנשבע במזה ואל סתמא מינו דחילא על מזה ואל דעלמא חיל נמי על של מזה ע"כ כולל - אלתא א"פ' שבוטע דלא חילא על דבר מזה במפרש א"פ' בסתמא חילא - נדרים שחלין במפרש כדתן סוכה שאני עושה בו לא כ"ס דחלין בסתמא - ואע"ג דלשניהו דמפרש מושבע ועומד מהר סיני ואין נזירות חל עליו והא א"ע ג' דמירות כולל יין מזה ע"כ יין רשות א"פ' לא חילא ע"כ כולל על יין מזה - מ"מ ל"פ גמ' דידן בהא על גמרא ירושלמי דהבא אדר"ש קיימין דל"ל כולל כדתן בפ' דשבוטעות שבוטע שלא אוכל ואכל נבילות וטריפות בו חייב ור"ש שומר - ומ"ל בגמ' בטול דברים המותרין עם דברים האסורים ור"ש לטעמיה דלית ליה כולל והירוש' אח"כ למאי דק"ל דשבוטע חילא ע"כ כולל במזה דשכ ואל תעשה נבילות ה"כ חילא ע"כ כולל במזה דקום ועשה כמזה וסוכה - וא"פ' מאן דפסק דלא כירוש' וס"ל דאין שבוטע חילא ע"כ כולל על מזה דקום ועשה א"ע ג' דעל מזה דשכ ואל תעשה חילא - מ"מ ליכא למ"ד דמפרש חילא ע"פ מסת' והרי שב ואל תעשה אף על גב דלא חילא במפרש' בסתמא חילא כהיא דשבוטעות לרבנן דר"ש ע"כ סתמא חילא ע"פ ממפרש וק"ו לנדרים חילא במפרש - כ"ס דחילא בסתמא ואי נזירות לנדרים מלמית לה כדת הראב"ן וחילין על דבר מזה במפרש כ"ס דחילין בסתמא והדרא קשיא להכתא מאי פריך מ"מ מהר סיני הא נדרים חילין על דבר מזה ב"ן בסתם בין במפרש :

ובע"כ ז"ל דה"ט דהראב"ן דבסתם לא חילא נדרים על דבר מזה אף על גב דבמפרש חילא משום דבסתמא אחר' דלא כיוון לנדר אלא מדבר הרשות ולא לבטל את המזה דאומדנא דמוכח הוא דלא כיוון לבטל את המזה אבל היכא דפירש פירש - והשתא לא קשה מידי מהירוש' דוודאי נדרים חילא על דבר מזה בסתמא ק"ו ממפרש מיהו ה"מ בשהיה דעתו בשעת הנדר על דבר מזה אבל בלא"ה אומדנא דמוכח הוא שלא היה כוונתו לבטל את המזה א"כ מאי פריך מ"מ מהר סיני הוא מה צריך הא מ"מ חילא על דבר מזה דקידוש והבדלה בסתמא בשהיה דעתו וכוונתו על דבר מזה דקידוש והבדלה בשעת קבלת מירות אלא דמן הסתם אחרין לרעיהו שלא היה כוונתו על דבר מזה דקידוש והבדלה והא לאו מטעמא דמושבע ועומד מהר סיני אח"כ עליה - והכי ה"ל למיפריך מאי היא קידוש והבדלה הא בסתמא אין דעתו על דבר מזה : ועק"ל מאי פריך מושבע ועומד מהר סיני הוא לאוקמי דמיירי דקיבל עליו איסור נזירות בפי' גם מקידוש והבדלה וזוהי לומר דלוא א"ל קרא הפשטא דחילא בפי' מיירי דהוי אנדר' דחילא בפי' ועוד דא"כ מאי קאמר כי הא דא"ר שבוטע שאשתה בו' הא אכתי תקשה מושבע ועומד מהר סיני הוא וכמו שהק' התוס' בקשיא שמה - וע"ק לי כיון דמירות לנדרים מדמית להו לדעת הראב"ן א"כ הדרא קושיו' התוס' להוכחא דאדרבה להכי אינטריך קרא מותר לומר דחילא עליה מירות וע"ק לי כיון הא דבסתם לא חילא על דבר מזה ה"ט משום דמסתמא אין דעתו על

והרמב"ם ז"ל: **מ"ב** אכתי שמעתי וז' לריבא עינא ודקדוקא דלמאי דפי' ש"מ דיש חילוק בהא דנשבע וחזר ואמר הריני נזיר אין לתכלת וטומאה דאלו נשבע לשמות יין וחזר ואמר הריני נזיר לא הותר מכללו וחס נשבע לגלח ולטמא וחזר ואמר הריני נזיר הותר מכללו ומעמא בימי נזרו דאל"כ כל הני ק"ו דשמעתין לא אחי שפיר וא"כ לא ילפינן לשאר איסורי נזיר מאיסור יין למיר שלא הותר מכללו נשבע תחילה ואינהו הותר מכללו לגבי שבעה שקדמה למירות . אבל אי אפשר לומר כן דהא חס במס' מכות פ"ג (דף קב) תנן יש חורש תלם א' וחיוב עליו משום שמונה לאוין החורש בשור וחמור וכן מוקדשין כלאים בכרם שביעית וי"ט כהן ומיר אבית העומאה וז"ל ר"י לר"מ וליחשוב נמי כגון דאמר שבעה שלא אחרש ב"ט התם לא קא חילת שבעה מושבע ועומד תהר סיני הוא א"ל כגון דאמר שבעה שלא אחרש ב"ט בחול בין ב"ט דמיגו דחל' עליה שבע' בחול חלה עליה נמי ב"ט ומסיק אלא האי תנא איסור כולל לית ליה . ואיכא למידק דא"כ לית ליה איסור כולל כהן ונזיר אבית העומאה אמאי חייב עליהו ב' לא לית איסור נזיר וחיל על איסור כהן דקדים שקדשה כהן מרחם ומיר ע"י קבלתו חיל עליו ואי משום איסור כולל דנזירות כולל איסור נמי ביולא מן הגפן ותכלתה הא האי תנא איסור כולל ל"ל ובשלמא שביעית וי"ט ל"ק לי אמאי חייב עליהו תרתי כיון דאיסור כולל לית ליה . דיל' דהאי וי"ט מ"ט של ר"ה מיירי דר"ה נמי י"ט מיקרי כדחנן רפ"ד דר"ה י"ט של ר"ה שח"ל בשבת וכיון דמ"ט של ר"ה מיירי ה"ל י"ט ושביעי' איסור בת אחת דמ"ה חיל שביעית כדחנן ברפ"ק דר"ה והרי אפילו מאן דלית ליה איסור כולל איסור ב"א חיל ל' כדאמר בס"פ ארבעה אחי' אבל כהן ונזיר א"א לאוקמא באיסור בת אחת ובצ"כ איסור כהן קדים ואחי' איסור טומאה נזיר וחל עליו משום איסור כולל וש"מ דהאי תנא איסור כולל לית ליה . ובצ"כ ל"ל דה"ט דאחי' איסור מירות וחיל לאיסור עומאה דכהן משום דשם בשנוי בתרא בני מיין ושכר יזיר אחי' איביעית אימא ר"ש ל"ל איסור חל על איסור דחניא רש"א האוכל נבילה ביה"כ פטור ופי' התוס' ר"ש ל"ל כו' בעלמא ואי לאו קרא הבא ה"א היכא שנשבע שלא לשמות ושוב הויר בניור ושתה יין לא לחייב חמירות קמ"ל קרא יתירא דמיין ושכר יזיר דאם נשבע שלא לשמות כוס זה וגדר בניור ועבר ושתה הכוס דלתי תרתי משום שבעתא ומשום מירות . ולא תימא כדא"ר לעיל שבעה שאשתה אלא תוכל לת"ך אפילו שבעה שלא אשתה וכדפי' ע"כ . הרי אע"ג דלר"ש איסור כולל לית ליה דהא ית"כ לגבי נבילה איסור כולל הוא דכולל דברים המותרים עם דברים האסורים ואפ"ה לא אחי איסור ית"כ וחיל על איסור נבילה אפ"ה אחי קרא יתירא דמיין ושכר יזיר לומר שאם נשבע שלא לשמות אחי' איסור יין דנזירות והי"ל על איסור שבעה לחיובי תרתי אמא חידש לן קרא גבי איסור נזיר' דחילת על שאר איסורים משא"כ בעלמא לר"ש . הילכך גבי כהן ומיר נמי אחי' איסור עומאה דנזירות על איסור טומאה דכהן וחילת אע"ג דהאי תנא איסור כולל לית לי' משום דאיסור מירות שאני דגלי קרא . ור"מ כשמיא בתרא ס"ל ולשנוי ק' דפ"ק דנזיר י"ל דהאי תנא דיש חורש תלם א' שפיר א"ל איסור כולל וחיוב ב' משום עומאה והא דלא חשיב הא דשבעה דתנא וש"י כמו דפריך התם ונחשוב טובא ולא משני מידי ובצ"כ תנא וש"י כמש"כ שם התוס' אבל ר"מ דשני האי תנא איסור כולל לית לי' ואפ"ה חייב ב' אכאן ומיר אבית העומאה ע"כ כשמיא בתרא ס"ל דגלי קרא דמיין ושכר יזיר דאיסור יין חל על איסור שבעה וה"ה לעומאה . והא אע"ג דקרא לא גלי במיר' דאיסור חל על איסור אלא גבי איסור יין אפ"ה גמירין לאיסור עומאה מיני' דחילת על איסור עומאה דכהן וש"מ דילפי' לשאר איסור נזיר מיין דגלי קרא להאי שנוי דחל על איסור : וא"כ ה"ג לשנוי קמא נמי נימא הכי דכיון דגלי קרא גבי יין נשבע לשמות וחזר ואמר הריני נזיר דאחי' נזיר' וחילת על שבע' הה"כ נשבע לטמא ולגלח וחזר ואמר הריני נזיר אחי' מייר' וחילת על שבעה דגמירין לשאר איסור נזיר מאיסור יין דגלי קרא גבי מיין ושכר יזיר דלא הותר מכללו לגבי שבעה . והשתא הדרא קושי' לדוכתא כל הני ק"ו דאמר מכת דין לא הותר מכללו ועומאה ותכלתה הותר מכללו מאי ניניהו כיון דלא משכחת לה לא הותר מכללו גבי יין אלא נשבע . הא עומאה ותכלתה ככה"ג נשבע עליהם נמי לא הותר מכללו . דילפינן להו מיין וכדילפינן להו כשמיא בתרא מיין לענין דחילת על איסור אחר . וי"ל לדידי לא קשה מידי דכיון דאין לחלק בין איסור ע"י עצמו לאיסור הבא מחלו וכיון דגלי רחמנא גבי עומאה ותכלתה דהותר מכללו לגבי מת מטה ותכלתה מטה ילפינן לה דהותרו מכלל נמי אלא שבעה נשבע לגלח ולטמא דמ"ט . כיון דאין חילוק בין שבעה לשאר איסורין וליכא לתימר דליקף לאיסור שבעה לגבי עומאה ותכלת' מאיסור יין דמנפוי' עדיפא לן למילף דגלי בהו קרא דהותר מכללו במת מטה ותכלתה מטה ה"ה שהותר מכללו לגבי שבעה . אבל לשנוי בתרא דהאי מיין ושכר יזיר גלי רחמנא לגבי יין דאיסור חל על איסור שפיר ילפינן לאיסורי נזיר מהדרי עומאה ותכלתה מיין כיון דלא גלי קרא בדירהו גופייהו דאין חל על איסור . ולפי"ו מהא אכתי קשה לשיטת הראב"ן והמפרש דכיון דלריך לחלק לדירהו בין איסור שבעה דבא ע"י עצמו וקילי לשאר דבר מטה א"כ א"א למילף מדהל איסור יין על איסור שבעה דקיל לשנוי' בתרא דה"ה דחיל איסור עומאה נזיר על איסור עומאה דכהן דחמיר שאינו בשאלה ובא מחלו וכיון דהאי תנא דיש חורש תלם א' א"כ ל"ל : כהן ומיר אבית העומאה דחייב משום נזיר המ"ל . הא אין איסור

מ"ט נשבע מפי עצמו מושבע מהר סיני הכי אמר' לה בהדיא במס' שבעה שבעה שאוכל כהן זה וחזר ואמר שבעה שלא אוכל על הא' חייב משום שבעה ביטוי ועל הב' חייב משום שבעה שוא והתם מפרש טעמא . תיבא איכא לן לתשמע מיני' מדקאמר חייב על הב' אע"ג דה"ל נשבע לבטל את המטה דנזירות נמי חיל אהא נשבע לשמות יין ע"כ וז"ל דהוא מחלק בין נשבע מהר סיני דאין מירות חל עליו כגון קידוש והבדלה לפי שיעה זו דהוי מה"ט ובין שבעה שבעה עליו ע"י עצמו אבל מה דמשמע להדיא מדבריו דגם גבי שבעה י"ל לחלק כן ליתא דדוקא במירות לחוד אמר כן מרבווי דמיין ושכר יזיר לפי שיעה זו אבל לא בשבעה ומה שהביא ראיה מתנאי' דשבעה שאוכל אדרבה משם ראיה להיפך מדחייב על השני משום שבעה שוא מפני שאלת שבעה לסקר מפיו ש"מ דאין שבעה חלה על שבעה והכי משמע שם בגמ' בהדיא וזה ברורי ומ"מ נחבדר לנו ד"ל הא דקאמר הנ"ל מושבע ומשום מהר סיני ביחודא קאמר לה ולא בתמיה ולא קשה מידי מה שהקשה התו' וכמ"ס מ"מ עדיין ק"ל על שיעה זו דקידוש והבדלה על היין הוי מה"ט ואין מירות חל עליו מהא דתנן בפ"ג מ"יין (דף מד) חומר ביולא מן הגפן מבטומאה ומבטולת שהיולא מן הגפן לא הותר מכללו ועומא' ותכלתה הותרו מכללן בתכלת מטה ובמת מטה . ובגמ' ויין יותר מכללו ק"ו מטומאה מה עומאה שהיא סותרת לאיסור מכללה . יין שאינו סותרת אינו דין שיתר מכללו . אמר קרא מיין ושכר יזיר לאיסור יין מטה כיון רשות ופי' המפרש לאיסור יין מטה שנשבע עליו כו' והאי דמותר בק"ה לא חשיב הותר מכללו משום דלא חל עליו משום מירות משום דמושבע ועומד מהר סיני הוא והותר מכללו לא חשיב ליה אלא היכא דחיל ואמר כך מישתרי בהו ע"כ וזה פ' לפי שיעה זו דע"י יין קידוש והבדלה אין איסור מירות חל עליו מ"מ אכתי תקשה הרי לשיעור זה הא דנזירות חלה על שבעה ואי' חלה על קידוש והבדלה ה"ט משום דשבעה ה"ל איסור הבא על ידי עצמו וישנו בשאלה משא"כ קידוש והבדלה וכמשכ"ל א"כ כולה סוגיא דהתם לא אחי שפיר לפי"ו דאמר התם ועומאה לא הותר מכללו ק"ו מיין מה יין שאינו סותר לא הותרה מכללה עומאה שסותרת אינו דין שלא הותר מכללה ובצ"כ הא דבצי' למילף לטומאה בקל וחומר מיין שלא הותר מכללה א"א למילף אלא באיסור הבא על ידי עצמו כגון שנשבע לטמא למח וחזר ואמר הריני נזיר דומיא דלא הותר מכללו דין דלא משכחת לה אלא נשבע לשמות לחוד אס כן מאי קאמר התם אמר קרא לאחי' ולחמו לא יטמא אבל טמא הוא למת מטה מה ענין מת מטה לכאן דאף על גב דמטמא למ"מ דאינו בשאלה ולא בא על ידי עצמו . מ"מ נשבע לטמא וחזר ואמר הריני נזיר לא הותר מכללו ק"ו מיין דהא שבעה ישנו בשאלה ובצ"כ ע"י וא"ל ללמדה שחותר מכללה מדהותר מכללה אלא מ"מ דחמיר משבעה וה"כ ק"ה התם ותכלתה לא הותר מכללה ק"ו מיין וכו' ע"כ נשבע לגלח וחזר ואמר הריני נזיר מיירי דומיא דין . א"כ מ"ק התם אמר רחמנא ראשו וא"ר וקנו . מה בכך אפ"ה לא הותר מכללו נשבע לגלח תק"ו מיין משום דשבעה קילא משא"כ תכלתה מטה דמזרע דחמיר דאינו בא ע"י ואינו בשאלה הילכך דחי למייר' . ועוד מאי קאמר ועומאה ותכלתה לא הותר מכללו ק"ו מיין הא כיון דבין לא משכחת לה לא הותר מכללה אלא נשבע לשמות . דלמא אה"כ בטומאה ותכלתה ככה"ג נשבע עליהם נמי לא הותר מכללו הא הותר מכללו הא במתיתין לא תנן דעומאה ותכלתה הותר מכללו אלא בתכלתה מטה ובמ"מ . ואע"ג דבמתיתין תנן חומר ביולא מן הגפן דעומאה ותכלתה הוי דומיא דלא הותר מכללו דיוולא מן הגפן . שוא נשבע עלין דבצ"כ לא משכחת לה לא הותר מכללו ביולא מן הגפן . מ"מ מתני' גופי' קשה דהא מסיים האי הותר מכללו דעומאה ותכלתה במת מטה ותכלתה מטה דהיינו של מזרע . והרי לא הותר מכלל דיוולא מן הגפן ככה"ג לא משכחת לו אלא נשבע . והרי א"ל דעומאה ותכלתה נמי ככה"ג לא הותר מכללה משום דקיל וא"כ אין כאן חומר ביולא מן הגפן מבטומאה ותכלתה . ועוד אמר' התם ויין יסזור את הכל חו יסזור ל' יוס ק"ו טעמא ותכלתה שהותר מכללם וסותרים . יין שלא הותר מכללו כו' הא דומיא דלא הותר מכללו דין י"ל דעומאה ותכלתה נמי לא הותר מכללו דהיינו נשבע עליהם והרי לא רבי קרא שהותר מכללו אלא בתכלתה מטה ומת מטה דחמירי שאין בשאלה ולא באין על ידי עצמו אלא מאליהן . וא"ל יוכיח שבעה שיעה בשאלה ובאה על ידי עצמו דקילא ואיכא למימר דלא הותר מכללו לגבי שבעה . וה"כ קאמר התם ותכלתה לא תסזור כלל ק"ו מיין שלא הותר מכללו נמי לא אחי שפיר מהאי טעמא דאמרין . וכן הא דקאמר ויין יותר מכללו ק"ו טעמא דסותרת והותר מכללו . הא הותר מכללו דעומאה משום מת מטה דחמיר וא"ל לחמור ממנו ליין דיתר מכללו אלא שבעה דקילא שיעה בשאלה והוי איסור הבא ע"י עצמו . אלא ודאי אין לחלק בין איסור הבא ע"י עצמו וישנו בשאלה כמ"ש שבעה . לאינו באה ע"י עצמו וליתא בשאלה כגון תכלתה מזרע ומ"מ . וכיון דגלי רחמנא בטומאה ותכלתה שדחין מפני מת מטה ושל מזרע ה"ה דלדחין מפני השבעה כגון אס נשבע לגלח ולטמא . וחזר ואמר הריני נזיר מכלל ומטמא . משא"כ גבי יולא מן הגפן דאם נשבע לשמות יין וחזר ואמר הריני נזיר לא הותר מכללו ואסור לשמות א"כ אחי שפיר כל הני ק"ו דקאמר וא"כ א"ל דין קידוש והבדלה שרי למייר' ונשבע לשמות איסור . כיון דאין חילוק בין שבעה לשאר דבר מטה וא"כ ע"כ הא דפריך אקידוש והבדלה מושבע ועומד מהר סיני בתמי' קאמר וש"מ דקידוש על היין אינו אלא מדרבנן וכדברי ר"ת

שאנת אריה דיני קידוש סימן ס סא

איסור טומאה דגמיר אחיא וחילא על איסור טומאה כהן דקדים ובדוחק ים לומר דלמאי דק"ל בפ' יואל דופן דמופלא סמוך לאיש נדרו נדר (ו) וה"ה לנזיר. כדמוכח בספ"ד דנזיר (ד' כט) ואיסור טומאה כהן חל עליו משנה גדול והביא ב' שערות. והשתא משכחת לה במופלא סמוך לאיש שקיבל עליו מיר' שחול עליו שרגע של הבאת ב' שערות דהשתא איסור טומאה דכהן ומיר' ה"ל לגבי דהאי איסור בת אחת. וכה"ג אמר' בספ"ד תחום כגון דחייתי ב' שערות בשבת דאיסור שבת ואיסור ורות. בהרי הדדי קא חייני דזה דוחק. ועוד מאי קאמר האי חנא איסור כולל לית ליה הא משכחת לה גבי שבועה נמי באיסור בת אחת ככה"ג שנסבע שרגע של הבאת ב' שערות מחול עליו השבועה של חרישה ואייתי ב' שערות ב"ט דאיסור חריש' דשבו' ו"ט חל עליו באיסור בת אחת דהא מופלא סמוך לאיש שביעשו שבועה מה"ת. אבל ע"י אביו לא משכחת לה א"צ דתנן הא"ש מדר א"ת בנו בנזיר ומן התורה הוא כדאר' שם בספ"ג דנזיר. הא אין מדריו בנזיר חל על סידל ולמ"ד מופלא סמוך לאיש מן התורה נדרו נדר אין אביו יכול להדירו חל על אותו זמן ואפי' בהדירו קודם לכן כשמגיע אותו זמן בעלה נזירא אביו מעליו כדמוכח התם ואין להאריך בזה כאן :

אבר מ"מ נ"ל דהתחורר בההיא שמעתא הוא דודאי כמו דגלי רחמנא יין דנזירות דחילא על שבועה דנשבע לשמות הה"ה דאיסור טומאה ותגלחת נמי חייבין על שבועה אם נשבע לגלה ולטמא והוה ואמר הריני נזיר וכל שלשה איסורי נזיר לא הותר מכללם לגבי שבועה דקדים להו דגמירין לכולהו מיין דגלי קרא יתירא דמיין ושכר ייר דחילא על שבועה דנשבע לשמות. תדע שהרי אם אמר הריני נזיר מן הטומאה או מן התגלחת ה"ו נזיר. וכל דיקדוקי נזירות עליו לרבנן כדתנן התם והרי טעמא דרבנן משום דכתיב מיין ושכר ייר דלפילו לא נדר חלל מיין לחוד הוי נזיר מכולן כדאמר בגמ' ואבתי בזמ' טעמא דהתורה ותגלחת מכלן דהוי נזיר מכולן וכ"ס אי אמר' דטומאה ותגלחת הותרו מכללו אלא שבועה ויין לא הותר מכללו א"א ללמך מיין כיון דקלין מיני' חלל ש"מ דכל שלשה איסורי נזיר שוין הן לכל מילי ומאי דגלי רחמנא גבי הד מנהון גמירין לכולהו מיני' וא"כ הה"כ לענין דלא הותר מכללו אלא שבו' דקדים להו נמי אמר' הכי וכל הכי ק"ו דשמעתין דאמר דין לא הותר מכללו וטומאה ותגלחת הותרו מכללו א"צ דלמאי דין לא הותר מכללו לגבי שבועה ה"י נמי לא הותרו מכללו ואי משום דהותרו מכללו לגבי מת מזה ותגלחת מזה הא גבי יין למ"ל כה"ג יין של מזה לבד משבועה דלא הותר מכללו ואי קידוש והבדלה הא לפיר' אין מה"ת ולהפ' לאו הותרו מכללו קרינן להו. וי"ל דא"צ דלא משכחת לה גבי יין של מזה לבד משבועה ק"ו מיהא איתא א"צ דלא שייך ביה לא הותר מכללו לגבי מזה כיון דליכא שום יין של מזה חוץ מיין של שבועה דהוה בכולן וכה"ג מ"מנו בפ' החובל (דף פח) גבי הא דבעי למילף התם דעבד פסול לעדות ק"ו מאשה ופר"ך מה לאשה שכן אינה ראוי למילה חלמך בעבד שהוא ראוי למילה וכת' התוס' א"צ דלא שייכא במילה פירכא ה"א ע"כ וזה"ל א"צ דלא שייך לגבי יין של מזה ק"ו מיהא איתא ומה יין דלא משכחת לה ההוא קולותא דהותר מכללה אלא מזה גבי דיר' אפי' אינו סותר. כו' וכן כל הכי ק"ו יס לפ' הכי אכל מ"מ לפי' המפ"ש והראב"ן דלר"ך לפ' לפי שיתם דיש חילוק בין שבועה לקידוש והבדלה ומשום דקלי דבאה ע"י טעמו וישנו בשאלה חבתי לא אחי שפיר הא דקאמר ויין הותר מכללו ק"ו טעמא דהתורה ותגלחת כו' אמר קרא מיין ושכר ייר דבע"כ הא ויין הותר מכללו דקאמר אין דשבועה קאמר דהא למ"ל ל"ן של מזה אחרת והיאך אפשר ללמך מק"ו טעמא דהתורה ותגלחת דה"מ בתגלח' מוצרע ומת מזה דמה להנך שבו' אפי' ופאלין בשא' ובאין מאלהו משא"כ בשבו' אכל לר"י אחי שפיר דודאי אי לא כתב רחמנא מיין ושכר ייר ה"א כמו שטומאה ותגלחת הותר מכללו במת מזה ומצורע ה"ה הותר מכללו לגבי שבועה דמ"ש כיון דאין לחלק בין שבועה לשאר דבר מזה והשתא קאמר דמילף ל"ן שחור מכללו לגבי שבו' דמשכחת לה נמי גבי יין מק"ו מנהו דידעו ומשני אמר קרא מיין ושכר ייר וכו' והשתא גלי קרא גבי שבועה דלא הותר מכללו גבי יין ולפי'ן טעמא דהתורה ותגלחת נמי מיין דלא הותר מכללה אלא שבו' דשביעה משבו' עדיף לן למיגמר ולא למילף ממת מזה ותגלחת מזה דכיון דלאו בק"ו גמיר' להו מיין לא שייך למפ"ך על ביה מ"מנו הא דמה ל"ן דלא הותר מכללו לגבי מזה כיון דלא משכחת לה ל"ן מזה לבד מיין דשבו' ודבר זה מוכרח מעצמו לחלק הכינוי ק"ו ק"ו לי מה דקאמר בכולם שמעתין דין לא הותר מכללו אמאי הא הותרה מכללה לגבי קידוש והבדלה ומה שפי' המפרש דהא לא הוה הותר מכללו כיון דלא הוה הותר מכללו מה"ש דלא נאסרו מיעולם אלא מת מזה ותגלחת מזה דמ"ש דהא קרי ליה הותר מכללו והא לא הא אין טעם לחלק ביניהם אלא ודאי יין קידוש והבדלה אינן מה"ת והשתא ודאי אחי שפיר דין לא הותר מכללו והא נמי ליכא למימר דא"צ דאין מירות חל על קידוש והבדלה מ"מ על שבו' היכא נשבע לשמות והוה ואמר הריני נזיר אחיא מירות וחילא על שבו' וטעמא דבה איכא לחילת' משום דק"ל המקדש וטעם מלא לוגמיו יואל כדאמר בפ' ע"פ (דף ק) והוא פחות מרביעית כמו שהוכיחו התוס' התם וכ"ס הפוסקים וה"ה להבדלה נמי גבי בתלה לוגמיו ולענין נזירות הא אין הנזיר חייב עד שיטעה רביעית יין ואפי' למ' דבכית יין נמי חייב איכא למימר דכתלה לוגמיו הוי בציר אפי' מכית נמלא ששעור. כתיב כוס של קידוש והבדלה דסגי להו בתלה לוגמיו הוי חלי ששעור לענין איסור נזיר דאינו חייב עד

ששתה יותר מששעור מלא לוגמיו הילכך מחמת איסור מירות לא נאסר ביין של קידוש והבדלה כיון דאינו חלל חלי ששעור וא"צ דאין ק"ל כר"י. דאמר ברפ"ח דיומא ד"ע חלי ששעור חסור מה"ת מ"מ חלי ששעור של איסור מירות לחול על דבר מזה של קידוש והבדלה שהרי הרמב"ם כתב בפ"ה מה"ש שבו' שאוכל פחות מכית נבילה ופר"ה חייב בשבו' ע"כ. אלא אפילו שבו' חלה על פחות מכשעור של איסור א"צ דאסור מה"ת מ"מ הואיל ואין לוקין עליו חייב שבו' עליה ה"ה דחילי ד"מ על פחות מכשעור דמיר' וכיון דדבר מזה דקידוש והבדלה גבי ליה בפחות מכשעור של איסור נזיר אין כח לפחות מכשעור לבטל מזהותם אבל בהא דרצא דאמר שבו' שאשתא וחור ואמר הריני נזיר דא"ל לא לקיים שבו' א"א שותה כדי רביעית. דהא אין שותה פחות מרביעית ולענין שבו' נמי אמרין הכי כמ"ש הרמב"ם בפ"ד מה"ש וכמה יטעה ויהא חייב נ"ל שאין חייב עד שיטעה רביעית כשאר האיסורים ע"כ. וא"כ ה"ה נשבע ששתה אינו יואל ידי חובת שבו' עד שיטעה רביעית נמלא ששעור דבר מזה דקידוש שבו' וששעור איסור נזיר שיהא שוין דששעורן ברביעית. לפי'ך אמר שבו' שאשתא וחור ואמר הריני נזיר חלי ששעור וחל על שבו' כיון דא"ל לו לקיים שבו' א"א שותה ששעור של איסור מיר' אחיא מירות וחילא ואסור ביין מזה וז' : אבל א"א לומר כן שהרי ד"ס ס"ל כ"ס למכות כדאי' בההיא שמעתא דפ"ק דנזיר ולרבנן נמי הא כתיב מיין ושכר ייר א"ל רבנן התם למוד על איסורי נזיר שמאמרין וה"ה וז' ור"ש לית ליה צירוף דתניא רש"א כל שהוא למכות ולא אמרו כו"מ אלא לענין קרבן אלא ס"ל דנזיר נמי חייב באוכל יואל מן הגבן ושמה יין בכל שהוא והכא אדר"ש קיימין א"כ כשם שחל מיר' על יין מזה דשבו' ה"ה תחול על קידוש והבדלה שהרי בשו"מ כ"ס מן היין חייב לר"ש משום איסור מירות ואין כאן חלי ששעור כלל. ועוד בלא"ה לה"ט לא א"ש הא דקאמר מאי היא קידושא ואבדלתא מושבע ועומד מהר סיני הוא הא משום מושבע ועומד חלה איסור נזיר. שהרי חלה ע"ז נשבע לשמות כדרכא והא דלא חלה על קידוש והבדלה משום דה"ל חלי ששעור ולא מוטעמא דמושבע ועומד הא אלא ע"כ ליתא להאי פ"י והא דקאמר מושבע ועומד הוא בתמ' קאמר וס"מ דקידוש והבדלה מן התורה א"צ יין : ואין לומר נמי דהא דאמר' זכריהו על היין לאו דוקא יין אלא ה"ה לשאר משקין במקום שכן חמר מדיה מקדשים עליהם כדאמר בפ' ע"פ וה"ה לפת לדעת רוב פוסקים מקדשין עליו חוץ מר"ה דס"ל דאין מקדשין על הפת. והשתא הא דקאמר מאי היא קידושא ואבדלתא מושבע ועומד הוא בתמ' קאמר לה וכו' מדאורייתא בעי קידוש והבדלה על היין דווקא הא סגי לה בפ"ה א"כ בשאר משקים המותרים לנזיר אבל מ"מ אין קידוש היום אלא על אחת משקה או פת אבל בלא כלום לא מהני מן התורה דא"ל לומר כן דא"כ מאי פריך ל"ל קרא מיין ושכר ייר לאסור יין מזה של קידוש ואבדלתא וכו' מושבע ועומד הוא דלר"ך קרא לאסור הא א"ל דמה"ט צריך קרא לאסור יין מזה כגון שאין לו פת או שאר משקה אלא יין בלבד וס"ל דיקדש ויבדיל עליו הואיל וא"א בענין אחר קמ"ל קרא דלא אלא ודאי קידוש היום לחוד הוא דהוי מן התורה ורבנן תיקט על היין או פת ושאר משקין : ועוד נ"ל דע"כ קידוש והבדלה על היין אינו מן התורה והא דקאמר מאי היא קידושא ואבדלתא מושבע ועומד מהר סיני בתמ' קאמר וכפיר' דאי בנימיתא קאמר וא"כ הבדלה על הכוס להאי פ"י הוי נמי מן התורה בע"כ והא דהוי ליתא דהא אמר' בספ"ה דברכות (דף לג) גבי הבדלה בתפילה קבועה בתפילה העשירי קבועה. על הכוס הענין חור וקבועה בתפילה כו' הרי אפי' בהבדל בתפילה נמי יואל ידי חובת הבדלה אפי' בלא כוס בלא והרי איכא מאן דס"ל התם דמבדיל בתפילה א"צ להבדיל על הכוס וס"מ דהבדלה על היין אינו מן התורה וע"כ הא דקאמר מאי היא קידושא ואבדלתא מושבע ועומד מהר סיני הוא לאו בנימיתא קאמר לה אלא בתמיה קאמר לה וממילא שמעת מיניה נמי דקידוש על היין אינו מן התורה כיון דבתמ' קאמר לה והרי אפי' שאין עליה חשונה וס"מ קידוש על היין לאו דאורייתא כן נ"ל :

דיני קידוש סימן סא

י"ש לבד א"א אדם נשבע על דבר מזה ודבר הרשות אם חלה שבו' לבטל את המזה ע"י כולל כגון נשבע להצטנות כמה ימים ואירע שבת וי"ט ביניהם א"צ דא"ש נשבע להצטנות בשבת וי"ט אין שבו' חלה עליו כמ"ש הפוסקים וז' מ"מ נשבע על ימות החול עומה חלה ע"י כולל והנה כבר מצאנו בסמ"ק שלפי זה מן היד' שבתא הרי"ף דשבו' ע"י כולל חלה על דבר מזה ואם נשבע שלא לאכול מזה חסור לאכול מזה בליל פסח חוץ אם נשבע שלא לישב בלא חסור לישב בלא סוכה וטעמא משום כולל הוא ויש מן הפוסקים חולקין על זה וס"ל דליתא להא דיר' דא"צ דבשכר וא תעשה שבו' חלה ע"י כולל בכולל דברים המותרים ע"ס דברי' האסור' מ"מ ביום ועשה דדבר מזה אפי' ע"י כולל לא חילא וחייב ומותר לאכול מזה בליל פסח ולישב בלא סוכה בחג הסוכות והנה לכאורה להב' ראיה דליתא להא דיר' מגמ' דיקוויס לחומר על הרי"ף האין שביק גמ' ד"ח וסמ"ך על היד' שהרי בפ"ק דיבמות (דף ה) בשעת עליה אחר' דא"ל למגמר מדגלי רחמנא גבי מצורע ראשו וקטו ללמד דעשה דתגלחת צרעת דוחה לעשה ול"ת דתגלחת זקן כהן ולעשה ולא תעשה דתגלחת הראש דנזיר דש"מ דעשה דוחה לעשה ולא תעשה דשחי' הוי דקלי דמה לכהן שכן לאו שאינו שיהי בכל ומה לענין

שכן

(א) ותרומת תרומה

שלא לאכול ולשתות דבר האסור אפי"ה כשנשבע לבעל את המזון כגון נשבע לשתות
 כוס זה של יין ותור נשבע שלא לשתות יין כלל דומיא דמיר לא חייל שבויה שניה
 על דבר מזון דסוד זה שנשבע לשתות לפיכך לכולי עלמא אפי"ה מאן דאית לי כולל
 צריך קרא לרבוני דמו" בכה"ג חיילא אפי"ה דכולל הוא והיינו דלא כהירושלמי וכיון
 דגמ' דידן לית לה כלל שתחול שבויה על דבר מזון אפי"ה כה"ג כשנשבע שלא לאכול כמה
 ימים אפי"ה דחלין על ימות החול אפי"ה על שבתות וי"ט לא חיילי . והנה בזה יש
 לי דקדוקי דברי הרבה וגם צריך לירד לשומקה של הלכה דיש נדר בתוך נדר דמס'
 נדרים ועוד כמה מקומות ועיין בבי"י י"ד סימן רע"ו מ"ס' בשם תשב"ה הרשב"א.
 ושאר פוסקים ומפי שאין אנו עוסקים עתה בדינים הללו לא אחרין בזה רק האיל
 ואחא לידע אנב גררר כתבתי זה לעורר את המעיין עליו :

דיני קדוש סימן סב

שאלה י"ט הממוך לשבת בין לפניו בין לאחריו ואין לו יין לקידוש היום
 אלא רביעית א' אם עדיף שיקדש עליו בשבת או שיקדש עליו ביום
 עדיף :

תשובה הדבר ברור שקידוש ליל שבת עדיף מקידוש ליל י"ט שקידוש ליל
 שבת הוי מן החמורה אבל קידוש ליל י"ט אינו אלא מדברי סופרי
 כמס' הפוסקים רק בזה יש להסתפק קידוש דיום שבת וי"ט איזה מהן קודם
 דהא קידוש של יום אפי"ה של שבת אינו אלא מד' מס' הרשב"ד בהשנו' בפכ"ד
 מה"ש . וכל דיש לדקדק זאת מסוגיא א' דפרק התכלת (דף מט') דאמר התם
 בעי מיני' ר"א ב"א מר"ח ליבור שאין להם תמידים ומוספים איזה מהם קודם
 והיינו עלה היכי דמי אלימא תמיד' דיומא ומוספי' דיומא פשיטא תמידין עדיפא
 דה"ל תדיר ומקודש אלא תמידין דלמחר ומוספין דהאינא תמידין עדיפא שכן
 תדירא או דלמא מוספין עדיפא דה"ל מקודש וכיון דלא איפשיט בעיין התם
 הדבר ברור דלאיזה מהן שירא יקריב דכה"ג איבעיא לן כפ' עבול יום תדיר
 ומקודש איזה מהן עדיף ולא איפשיטא ופסק הרמב"ם בפ"ט מה' תמידין ומוספין
 דאיזה שירא יקדים ופירש"י תדיר ומקודש תדיר בכל יום ומקודש שהיום י"ט
 הוא דאי לאו י"ט ליכא מוסף ומוספין לא הוי אלא מקודש לישנא אחרתא תמיד'
 מקודש' יותר ממספי' דתמידין קריב ברישא . וגבי תמיד' דלמחר ומוספין
 דהאינא פי' מוספי' דהאינא מקודש נינהו דהיום שבת קודש ותמיד' דלמחר
 לא ה"ל מקודש דלמחר חול הוה . לישנא אחרתא מוספין ה"ל מקודש קודם תמידין
 דמוספין יקריבו היום ותמיד' לא יקריבו היום עד למחר ע"כ והנה ללישנא בתרא
 מזנה שומנה היום מיקרי מקודש ושומנה לאחר זמן לא ה"ל מקודש אפי"ה הדבר
 ברור ב"ט שח"ל ב' בשבת דקידוש היום של שבת קודם דה"ל תדיר ומקודש
 הואיל וזמנו היום ושל י"ט אינו לא תדיר ולא מקודש הואיל ואין זמנו עד למחר
 ובי"ט שח"ל בע"ה ה"ל של י"ט מקודש הואיל וזמנו היום ושל שבת תדיר והרשות
 בינו או לקדש עליו ב"ט שהוא מקודש או להניחה עד למחר לשבת שהוא תדיר
 דכיון דלא איפשיט בעיין שניהן שקולין הן וללישנא קמא של רש"י אין בזה שום
 מעלה ותשיבות מה שזמנו היום על מה שזמנו למחר ומקודש מיקרי מה שזמנו
 ביום קדוש כמו שבת וי"ט והנה בלוחו סוגי' לקמנא כדי לשבת ולשני י"ט של ר"ה
 פירש"י שמוספי' שבת מקודש דשבת קדישא מ"ט אפי"ה ב"ט שח"ל בע"ה קידוש היום
 של שבת קודם דה"ל תדיר ומקודש דשבת קדיש טפי וי"ט אפי"ה שח"ל במ"ט
 בין ללישנא קמא בין ללישנא בתרא של שבת עדיף דה"ל תדיר ומקודש אי משום
 דזמנו היום ואי משום דשבת קדישא טפי מ"ט ולכא' בין לישנא קמא ללישנא
 בתרא אלא הא למוד ב"ט שח"ל בערב שבת לל"ק של שבת עדיף דה"ל תדיר
 ומקודש דקדיש טפי מ"ט וללישנא בתרא של י"ט מקודש הוא הואיל וזמנו היום ושל
 שבת ה"ל תדיר והרשות בינו להקדיש איזה שירא יקריב י"ט אפי"ה תמה על הני תרי לישני
 דרש"י מהא דאמר' בפ"י דבתי' (ד'ף) איבעיא להו תדיר ומקודש איזה מהם קודם תדיר
 משום דתדיר או דלמא מקודש משום דקדיש ואמר ת"ס התמידין קודמין למוספין
 ואפי"ה דמוספין קדיש אטו שבת למוספין אהני לתמיד' לא אהני ת"ס מוספי' שבת
 קודמין למוספי' ר"ח . אטו ר"ח למוספי' דיד' אהני למוספי' שבת לא אהני .
 ת"ס מוספי' ר"ח קודמין למוספי' ר"ה אפי"ה דר"ה קדושה . אטו ר"ה למוספי'
 דידה אהני למוספי' ר"ח לא אהני וש"מ דקרי' מקודש מה דקדיש יותר מחבירו
 אפי"ה שהכל קריבין ביום א' כגון תמיד' ומוספי' ומוספי' שבת עם מוספי' ר"ח
 ושל ר"ח עם ר"ה אפי"ה שכולן זמנם ביום א' וזה קשה ללישנא בתרא של רש"י
 וללישנא קמא קשה דהרי אפילו של ר"ח קרי ליה מקודש טפי משבת שהרי ר"ה
 למפשט לבטיין דמוספי' שבת קודם לר"ח משום שהוא תדיר אפי"ה דר"ח קדיש
 טפי משבת וכ"ש דה"ה דקדיש טפי אפי"ה מדר"ח כדאמר אפי"ה דר"ה קדושה .
 כ"ש דקדשה טפי משבת דהא אפי"ה ר"ח קדיש טפי משבת ואפי"ה למאי דמשני אטו
 ר"ח ור"ה למוספין דידה אהני כו' היינו ביום זה שיש לו שני קדושות אהני קדושה
 חמורה למוספי' קדושה קלה ממנה אבל מ"מ בקדושה א' ר"ח ור"ה קדישין טפי
 משבת וטעמא כדפירש"י בזה"ל מוספי' ר"ח מקודשין משל שבת משום דאיכרי
 מיעד ולהאי טעמא כל י"ט מקודשין טפי משבת משום דכולהו איכרי מועד
 כדכתי' אה תעשו לה במועדי' ואכלהו י"ט הנאמר' שם בפ' קהי' ואפי"ה דר"ח נמי
 איכרי מועד ואפי"ה קאמר הגמ' דר"ה קדיש מדר"ח נ"ל דה"ט משו"ד דה"ה אסורה
 בעשיית מלאכה מן החמורה מה שא"כ בר"ח ואף על גב דשבת חמיר טפי מר"ה
 דאסור אפי"ה במלאכה אוכל נפש ובסקילה משא"כ בר"ה ושאר י"ט מ"מ כח
 דשבת

שכן ישו בשאלה ומ"מ ודאי איכא למילף מכאן לעשה ולא תעשה שאינו שווה בכל
 וממיר לעשה ולא תעשה שישנה בשאלה דאחא עשה ודחי לכו והשתא ודאי
 חקקה נהי דע"י כולל שבויה חלה על דבר מזון דמזה וסיבה וכיוצא בהן מ"מ
 לית עשה דמזה וסוכה שאינו בשאלה ולידעה לאיסור שבויה אפי"ה דהוי עשה
 ולא תעשה דכתיב לא יתל דברו וכו' ל"ת וככל היותא מפיו יעשה וזה מ"ע אפי"ה
 האיל וסוכה קילי דישנה בשאלה אחא עשה ודחי לה כדאמר' גבי תגלחת ראש
 הגזיר דאפי"ה דכב' חל עליו איסור מירות אחי עשה דתגלחת מורע ודחי לה ה"כ
 גבי שבויה נמיא הכי אפי"ה דחיילא על דבר מזון ע"י כולל לית עשה דמזה
 ולידחי לה ולכאורה קשיא אלימא דהאג"ל דלק"מ דהא בפ"ב דנדרים מפרש
 טעמא דנדרים חלין על דבר מזון משא"כ בשבועות משום דכתיב איש כי ידור
 נדר לה' דאפי"ה בפס' שמים שהן לה' לא יתל דברו ודברו דכח דתמא דמשמע
 דברו לא יתל אבל תיחל הוא להפני שמים קאי אלא השב' שבויה לה' ופריך גבי
 שבויה נמי כתיב לה' וה"ל נמיא דאפי"ה לה' לא יתל ומסיק הא דאמר ישיבת
 סוכה עלי כוונת דנדרים מיתסר חפלא אפי"ה לפיכך חלין על דבר מזון הא
 דאמר שבויה שלא אפי"ה בסוכה כלומר שבויה דמיתסר נפשי' מן חפלא לא חיילא
 על דבר מזון דהא איזה מאבצד למזה ולא כל כמינו להפקיע אפי"ה ממנו הילכך
 דרשין לא יתל דברו אבל תיחל הוא להפני שמים אפי"ה והשתא אפי"ה דאם לא
 נשבע חלה על דבר מזון לחוד אפי"ה לחול כלל כיון דמיתסר נפשי' אפי"ה אבל
 בכלל דבר הרשות עם דבר מזון דשבויה חיילא ע"י כולל וכיון דחיילא הא ודאי
 דמיא לנדרים דכיון דיש להם כח לחול עד"מ אפי"ה ע"י דשנו בשאלה תו לא אחא
 מזנה ודחי להו משום דכתיב לה' ה"כ גבי שבויה כל היכא דחיילא על דבר מזון
 כגון ע"י כולל תו לא אחי מזנה ודחי להו דהא לה' עליהו קאי נמי כמו שקאי על
 נדרים ואין לחלק בין נדרים לשבועות אלא בתחילת חלות הנדר והשבועות כל היכא
 שגזר או נשבע על דבר מזון לבד דנדרים חיילין האיל ומיתסר חפלא אפי"ה
 אבל שבועות אפי"ה לחול על דבר מזון לחוד האיל ומיתסר נפשי' אפי"ה הא אבל
 בכלל דבר מזנה עם דבר הרשות דשבויה נמי חלה ע"י כולל על דבר מזנה תו לא
 אחי מזנה ודחי לה כמו שלא דחי מזנה לנדרים דהא לה' אפי"ה שבויה נמי קאי כמו
 לנדרים ואין חילוק ביניהם חלה בתחילת חלות שלהן דנדר חל בכל ענין אפי"ה על
 דבר מזנה לחוד ושבועות אפי"ה לכן על דבר מזנה לחוד לחול אבל בכלל דשבויה
 נמי חלה אין דבר מזנה מבטל ודחי לה כמו שאינו דוחה לנדרים אבל מ"מ מסוגיא
 זו דמיר אחי יס לעיין בה הרבה דנראה דגמ' דידן פליגי אגמ' ירו' בזה שהרי
 לרבנן האזי מין ושכר יויר נובעיא ליה דאפי"ה לא מר אלא מהד מנהון הוי נזיר
 מכולן ור"ש דריש לה לאסור יין מזנה שנשבע לשמות כיון רשות ואמר' ורבנן נמי
 ההוא מבעיא לי לאסור יין מזנה כיון רשות אפי"ה לימא קרא מין מאי ושכר ש"מ
 תרתי והשתא ל"ל למימר דלרבנן שכר אחי להאי דרשא ולפי' רבנן ביחודא אחיין
 דהא אמרי' התם ור"ש היינו טעמא דכתיב שכר לאלופי שכר כבד למקדש מה גבי
 נזיר יין הוא דליתסר אבל שאר משקין לא אפי"ה גבי מקדש כו' לאפוקי
 מדר' דאמר אבל דבילה קבילית ושמה דבש וחלב ונכנס למקדש
 חייב מכלל דרבנן דר"ש כר' ס"ל דחייב גבי מקדש בכל משקין המסכרין ואייתר
 לה שכר לאסור יין מזנה הוא דאפי"ה ל"ל דרבנן ס"ל דשבויה חלה על דבר מזנה
 ע"י כולל כדברי היר' והה"ג למיר' דדמו לשבויה וכמס' בסיון שלפני זה דחלין
 על השבויה שנשבע לשמות קודש המירות ע"י כולל כשחל יין של רשות עם של
 מזנה דשבויה דבשלתא לר"ש איסור כולל לית ליכא דאמר' בלוחו סוגי' וצריך קרא
 לרבוני דנמיר' חלה ע"י כולל אבל לרבנן ה"ל למימר דאית להו איסור כולל ול"ס
 קרא לרבוני דנמיר' דחיילא על השבויה דהא איסור כולל הוא ופשיטא ועוד הרי
 רבנן ע"כ איסור כולל אית להו כדתנן בפ"ג דשבועות (דף כג') שבויה
 שלא אוכל ואכל נבילות כו' חייב ור"ש פטר ומוקי לה בגמ' רב ושמואל ור"י ככולל
 דברים המותרים עם דברים האסורים דאפי"ה לא חייל שבויה על דבר מזנה ור"ש
 לטעמיה דלית לי איסור כולל וה"ה אמר רבא התם דאפי"ה גבי שבויה אמרי'
 איסור כולל דוחק לאוקמי' לסתמא דסוגיא זו דמיר כר' דאמר התם דלגבי שבויה
 לא אמרי' איסור כולל לכולי עלמא הואיל וה"ל איסור הבא ע"י עצמו דהא לית
 הלכתא כר' לגבי ר"י כ"ס הבא דרב ושמואל ורבא נמי כר' ס"ל . אלא ודאי
 ש"מ אפי"ה מאן דאית לי איסור כולל ה"מ שנשבע לקיים את המזנה כגון שלא אוכל
 נבילות ושמואל אבל לבעל את המזנה אפי"ה ע"י כולל נמי לא חייל הילכך איצטרך
 קרא אפי"ה לרבנן דאית להו כולל לאסור יין מזנה דאי לא היה דלא חל
 אפי"ה ע"י כולל על דבר מזנה דין שנשבע עליו כמו דשבועות בכה"ג לא חלין על
 דבר מזנה אפי"ה ע"י כולל . ועק"ל מסוגיא זו דבשמי' בתרא אמרי' ואפי"ה ר"ש ל"ל
 איסור חל על איסור דמי' רש"א האוכל נבילה ביה"כ פטור ופי' התוס' דמיירי
 כגון שנשבע שלא לשתות יין ולא נשבע לשתות מיירי וקמ"ל קרא דמין ושכר יויר
 דאפי"ה דבשלתא אין איסור חל על איסור דאפי"ה נזיר' חיילי על שבויה ופי'
 התוס' מוכרח ה"ה דמי' דפי' המפרש אין לו שחר כלל כאשר הרואה יראה
 מעצמו ומדקאמר' להאי שנוי' דמבעיא ליה להאי מין ושכר יויר שנשבע שלא
 לשתות דר"ש לטעמיה דלית לי איסור חל על איסור ול"ק הכי בשנוי' קמ"ל דמבעיא
 ליה להאי קרא דמין ושכר יויר שנשבע לשמות דר"ש לטעמיה דלית לי איסור
 חל על איסור . מכלל דאפי"ה מאן דאית ליה איסור חל על איסור ככולל
 כמו נבילה ביה"כ דהא איסור יח"כ כולל הוא שכולל דברים המותרין עם דברים
 האסורים אפי"ה צריך קרא שאיסור נזיר' חלה על שבויה ונ שנשבע לשתות אבל
 אי לאו קרא לא חייל נש"מ דאפי"ה מאן דאית לי כולל שנשבע לקיים את המזנה

ומהם היום אבל מקודש דהאידינא ודאי עדיף מתדיר דלמחר מק"ו משאיו תדיר ואינו מקודש בקדים ושחט"ו הואיל ומוזמן למוטותו קדים לתדיר לפי המסקנא דהכי אמר"ה הם א"ל רב אחא בריה דרבא לר"א שחטו קודם מו"ט פסול משום שנאמר בין הערבים קול לתמיד כשר ויהא אחר ממרס בדמו עד שיזרוק דם התמיד אמר אב"פ דקדים ושחט"ו לשם אפ"ה תמיד קודם לו ודחי הכ"ז דקדים ושחט"ו לתמיד בריש א"ל רב אחא אבא לר"א מתני' נמי דיקא דקזני עד שיזרוק הדם ולא קתני עד שיזרוק ויזרוק הדם הרי לפי המסקנא מוכח מדלא קתני עד שיזרוק ויזרוק הדם דתירי בקדים ושחט"ו לתמיד ברישא והשפא חוק מניה לאריך גיסא דווקא משום דקדים ושחט"ו לתמיד הא לא קדים ושחט"ו וריקת הפסח קדים להקדמת התמיד וה"ל לקדים ושחט"ו לשאיו תדיר ברישא כיון דשחט מקריב לי' וכ"ס דמקודש דהאידינא עדיף מתדיר דלמחר : והרי איפשט בעיין דפ' התכלת דמקודש דהאידינא עדיף מתדיר דלמחר מההיא דפ"ה ואל תתמה ש"ו דמזני בהרבה מקומות הכי דלא איפשט בעיין בדוכתא ואיפשט לן ומקודש אחר בעיין דהכי שמוי דין או שלוחי דרחמנא בפ"ד דנדרים דלא איפשט במקומה ואיפשט לן מנאמר ר"ה בדר"ב בפ"ק דיומא ובפ"ק דקדושין ה"י כהני שלוחי דרחמנא : גם בעי' דרמי ב"ח בפ"ק דנדר' אי בעיקרא קא מתפסין או בהתירא קא מתפסין ולא איפשטא התם ולרעת הרמב"ן איפשטא מפ"ד דנדר' וכת"ב הר"ן שם משמו ובהנה רבות בתלמוד : ולפי"ו כיון דמקודש דהאידינא עדיף מתדיר דלמחר א"כ ב"ט שאל להו"ה בערב שבת כדיון דין מקדש עליו ב"ט ושל שבת תבטיל : ולא מיבעיא לדירי ד"ט י"ט לו מיהא מעלת מקודש אלא אפי' לפרש"י ד"ט א"ן לו שום מעלה לגבי שבת אלא של שבת ה"ל תדיר ומקודש אפי' ד"ט שמוטותו השפא עדיף וקדים לשל שבת דלאחר זמן ומי"ב לקדש עליו ב"ט היום ושל שבת דלמחר תבטיל כדאמר ר"ב קדים ושחט"ו לשאיו תדיר ברישא : והא ודאי אין טעם לחלק בין תדיר לחוד כההיא דפ' כל התדיר וכן תדיר ומקודש כמו שבת לגבי י"ט לפרש"י אלא ודאי כמו קדים לשאיו תדיר ברישא קדים לתדיר ה"י י"ט דקדים לשבת עדיף משבת שלאחריו אפי' שהוא תדיר ומקודש לפירש"י והיכא שאל י"ט בשבת אפי' למש"כ ד"ט ה"ל מקודש וה"ל תדיר ומקודש דלא איפשט בפ"ה דא"ה מהו קודש וא"ה שירא יקדים ה"י בשפיהן של היום אבל בתדיר ומקודש של מחר של היום קדים משום דכבר הגיע זמן מוטותו ל"ט תדיר דהיום כגון שבת עדיף וקדים ל"ט של מחר המקודש ואל תפסה לומר דא"ב דשאיו תדיר קדים לתדיר בקדים ושחט"ו (ג) דלמח מקודש אפי' אה"ל דמקודש עדיף מתדיר י"ל דמקודש אלים ע"י ואשילו דלמחר עדיף מתדיר דהשפא הא ליתא שרי אחינא למופשט שם לבזיון דקדים ושחט"ו לשאיו תדיר מהא דתקן שלמים של אדם חטאת ואשם של יום של אדם קודם לשל יום הא דיום דומיא דאשם וה"ד דקדים שחט"ו לשלמים חטאת ואשם קדמי הרי אב"ג דחטאת ואשם לאו תדיר הן אלא מקודש מ"מ דקדים ושחט"ו לשאיו מקודש אפי' מקודש קודם ה"י לקדים שחט"ו לשאיו תדיר תדיר קודם ואם איתא הא אף על גב דמקודש דאליס קדים לשאיו מקודש אפי' תדיר דגרע מניה לא עדיף משאיו תדיר בקדים ושחט"ו אלא ודאי ל"ט כ"ס מקודש דלמחר דלא אלים מתדיר דהאידינא ותדיר דהאידינא עדיף :

שוב

ראיתי להרמב"ם שכתב בפ"ט מהלכות חו"מ עבר או שבת ושחט את שאיו תדיר או הפסח בקדושה תחילה מקריבו ואח"כ שחט את התדיר או את המקודש הרי דס"ל ו"ל דשאיו מקודש נמי היכא דקדים ושחט"ו מקריב ליה קודם למקודש מ"מ אב"פ שלכאורה נראה כן דבעיין דהתכלת איפשט לן מהא דכל התדיר אכתי י"ט לן דא"ב דקדים ושחט"ו לשאיו תדיר מקריב ליה קודם כדסלקא שמעתי דפ' כ"ה אפי' אין לפשוט ממנה לבזיון דהתכלת למקודש דהאידינא ותדיר דלמחר דאלהאידינא עדיף ושל מחר תבטיל לגמרי ומקריבו למוספין דהאידינא וממילא תמידין דלמחר בטילין לגמרי כגון דין דמקדש האידינא ושל מחר בטל לגמרי משום דל"ד לא קאמר בקדים ושחט"ו לשאיו תדיר מקריב ליה הואיל וכבר מוזמן למוטותו וקדים לתדיר ה"ט משום דאין התדיר נדחה לגמרי מהקדמה דהא אפשר להקריבו אחר שאיו תדיר אבל בציבור שאין להם תדיר ומקודש אלא כדי לאי מהם אחרת להקריבו למוספין דהאידינא תמידין דלמחר בטילין לגמרי דהא אין לו מה להקריב אכתי י"ל אה"ל תדיר עדיף ממקודש אפי' תדיר דלמחר עדיף ממקודש דהאידינא כדי שלא תבטיל התדיר לגמרי דאליס ע"י מפני המקדש והה"י אפיכא אה"ל מקודש עדיף מתדיר אפי' של מחר עדיף מתדיר דהאידינא באין לו אלא כדי לאי מהם כדי שלא ידחה המקודש דאליס ע"י לגמרי מפני התדיר הקל ממנו וה"ל לענין קידוש היום דל"ד נמי יומא הכי י"ט לי להביא סיני לשברא זו שרי בפ"ה אבזיון דתדיר ומקודש איהו מהן קול' אחר ת"ס התמידין קודמי' למוספין כו' עד למוספין ר"ח לא אהי וכמס"ל ועוד מיימי' מברכת ה"ן קודם לברכת היום ומהא דאר"י הלכה מתפלל של מנחה ואח"כ מתפלל של מוסף אפי' דברכת היום ומוסף קדיש וכתבו ה"ה וצריך לדקדק בפ' התכלת גבי התמידין איך מעכבין את המוספין דאיכא כ"ה בציא דתדיר ומקודש ולא פשט מניה מירי דלא מיימי' הבא ראיות דהתם והנהו דהתם ל"מ הכא ע"כ : ובע"כ אני מוכרח לפרש דלק"מ דפ"ה כ"ה גיהס קריבים בזה אחר זה ואין שום א' מהם בטל לגמרי אלא דמבעיא איהו מקודש ליקרב וא"ה מאחר ממנו והילכך פשיט ליה מכל הכי דמיימי'

דחלתא בשבתא וגרסת רש"י לפרא דחד בשבתא והני שזה שצבה הוו ופירש"י דבשבתא דבין הערבים דב' וג' איכא למימר שיחור ביום ח' אחר עלאים המבוקרים ד' ימים קודם כו' ע"כ : א"כ מאי מבעיא מוספין דהאידינא ותמידין דלמחר הא ודאי מוספין דהאידינא קדמי דעבר יומא בטל קרבנו ואלו לעורך תמידים עדיין אפשר שידמנו לו מבוקרים ד' ימים קודם אלא ודאי ש"מ כדאמרן וא"כ ה"י כדיון דין א"כ אין לו יין אלא כדי כוס א' לקידוש היום ואל י"ט המקודש סמוך לשבת דתדיר בין מלפניו בין מלאחריו אם אינו מנחה שזמנו לו יין דרך מניחת אפסרי' לשמא יודמן לו יין ע"י איהו סיבה רחוקה לא חיישין הילכ"ה אם ידע להניח ה"ן על קידוש היום דלמחר הרשות בידו ואם ידע לקדש עליו היום הרשות בידו כיון דלא איפשט בעיין דתדיר ומקודש איהו מהן קודם שיהיו שקילין כן וכת"ב שכל י' ואל תדחה בקא את דברי לומר דבשבתא למאי דס"ל דתדיר עדיף ממקודש בודאי אפי' שרי דתדיר דלמחר עדיף ממקודש דהאידינא ולא חיישין לשמא ידמנו לו כבשים מבוקרים ע"י איהו סיבה רחוקה לעורך תדיר דלמחר ולא ידע בודאי את המקדש לגמרי דאין לנו להכניס את התדיר העדיף בשפך דדלמח לא ידמנו לו כבשים לתחר לגמרי אבל למאי דלא איפשט בעיין ומחמת שפיקא כי הדדי נינהו א"כ מוטב יקדש עליו האידינא מלהניחו לתחר דלמח יודמן לו יין ע"י איהו סיבה לתחר ויקיים קידוש היום דלמחר נמי אבל אם יניחנו לעורך מחר ממילא יבטיל קידוש היום דהאידינא לגמרי דע"כ אי אפשר לומר כן שהרי ר"ח רנה לפשט לבזיון מהתן התמיד' איך מעכבין את המוספין כו' אלא כי הדדי נינהו ודאי א"ב דלדידיה כי הדדי נינהו הרשות בידו להניחו לעורך מחר : ולא אחרין כיון דכי הדדי נינהו יקריבו היום דאלו לעורך מחר אפשר שידמנו לו עדיין וס"מ דלא חיישין לה ה"י כדיון דין לא חיישין לה הילכך מסוגיא זו דפ' התכלת שולה ל"ד למאי דלא איפשט בעיין ובהדדי נינהו ד"ט המוסף לשבת בין מלפניה בין מלאחריה ד"ט ה"ל מקודש ושבת ה"ל תדיר הרשות בידו להניח ה"ן על קידוש ליום המחרת בין שהוא שבת בין שהוא י"ט ושל היום הוא תבטיל : אבל מ"מ כ"ל דש"י יומא קדים מיום המחרת דאפי' את"ל מקודש עדיף מתדיר והיום שבת אפי' יקדש היום ושל מחר בטל וכן אם היום י"ט אפי' את"ל דתדיר עדיף יקדש היום ושל שבת התדיר כיון שאין זמן מוטותו עד לתחר תבטיל : ודבר זה י"ט ללמוד מסוגיא א' דפ' כל התדיר (ק"ק נא) דאמר"ה הם איבעיא להו תדיר ושאיו תדיר וקדים ושחט לשאיו תדיר מאי מ' אמר"י כיון דשחט מקריב ליה או דלמח יחב לאחר דממרס בדמו עד דמקריב לי' לתדיר והדר מקריב לשאיו תדיר ומשחט ודאי דלאו משום דכבר שחט ליהוא דמבעיין (ג) דילמ' מוטותיו ביה למרס בדמו עד דמקריב ליה לתדיר אלא ה"ה בכל דבר מנחה שהגיע כבר זמנה וזמן חבירת' עדיין לא הגיע מבעיא לן כגון הכא דהשאיו תדיר שנשחט כבר הרי ראוי למטותו להקריבו ולזרוק את דמו והתדיר שלא נשחט עדיין אינו ראוי למטותו להקריבו ולזרוק דמו שהרי אמר התם ת"ס ד"ל ברכת ה"ן תדירי וברכת היום אינו תדיר ותדיר וש"א"ת תדיר קודם ומש"י ה"י כיון דאפי' כמאן דשחט לתרווייהו דמי תו אמר ת"ס דאר"י הלכה מתפלל אדם של מנחה ואח"כ מתפלל של מוסף ומש"י ה"י כיון דאפי' זמן תפל' מנחה כמאן דשחט לתרווייהו דמי ומדמתי ברכות ותפי' להא דקדים ושחט"ו דממקדמיין ברכת ה"ן לברכת היום ומנחה למוסף אפי' דזמן מוסף קדים ובה לזמן מנחה וברכת היום קדים לברכת ה"ן דכבר קידש היום ועדיין יין לא בא והרי גבי ברכה ותפי' ל"ט להאי טעמא דזולא אי מקדמיין א' לחברתה ש"מ דמש"ה מבעיא בקדים ושחט לשאיו תדיר ברישא הואיל ושחט"ו וזמן מוטותו מוכנת וראוי עכשיו אבל התדיר שלא נשחט זמן מוטותו עדיין אינו ראוי ומוכנת והשפא א"ס דמתי לי' ברכה ותפי' שהרי זמן מוסף דמפירא קדים לשל מנחה דלא הגיע זמנה אלא מנחתו ומעלה וברכת היום זמנה קדים לברכת ה"ן שכבר קידש היום כו' ואפי' ברכת ה"ן ותפי' מנחה קודמין : וה"ה לקדים שחט"ו לשאיו תדיר ברישא ודחי כיון דעכשיו כבר מצי נמי זמן מנחה וכבר בא יין כמאן דשחט לתרווייהו דמי והשפא (ג) אה"ל כל היכא דקדים שחט"ו לשאיו תדיר ברישא מקריב לי' קודם לתדיר הואיל וכבר הגיע זמן מוטותו ואפי' שאיו תדיר אין לו שום מעלה אפי' קדים מקריב לי' ברישא קודם לתדיר הואיל ומטותו מוכנת ומוזמנת מש"כ התדיר כיון שלא נשחט עדיין אין מוטותו מוזמנת עדיין אפי' שבידו לשחט ולהזמנו למטותו : והשפא נראה דהב"ה ק"ו לבזיון דפ' התכלת במקודש דהאידינא ותדיר דלמחר מקודש דהאידינא שכבר הגיע זמן מוטותו השפא וזמנו של התדיר לא יחול עליו מוטותו עד לאחר זמן וגם אין בידו לזמן מוטותו היום ועוד אפילו את"ל תדיר עדיף ממקודש מ"מ המקודש י"ט לו עכ"פ מעלת מקודש לא כ"ס דמקודש דהאידינא עדיף מתדיר דלמחר : ולא מיבעי' דמקודש דהאידינא קדים לתדיר דלמחר אלא אפי' קרבן דהאידינא שאיו לא תדיר ולא מקודש עדיף לשל מחר התדיר ומקודש דומיא דקדים ושחט"ו לשאיו תדיר ברישא : **ובע"כ** ל"ל דההיא בציא דר"ח ב"א דפ' התכלת דמקודש דהאידינא ותדיר דלמחר ה"י מנייהו עדיף באת"ל קא בעי לה את"ל תדיר ושאיו תדיר וקדים ושחט"ו לשאיו ברישא דיהב לאחר דממרס בדמו ומקריב לתדיר קודם לו מקודש דהאידינא ותדיר דלמחר מאי אבל את"ל בשחט"ו לשאיו תדיר כיון דשחט"ו מקריב לי' קודם לתדיר כ"ס מקודש דהאידינא אחרת דלמחר דמקודש דהאידינא עדיף וכדאמרן והרי שם במסקנא דשמעתי דפ' כל התדיר דאם קדים שחט"ו לשאיו תדיר קדים ומקריב לי' קודם לתדיר ומנחה כ"ס למקודש דהאידינא דקדים לתדיר דלמחר אפי' את"ל תדיר עדיף ה"מ בשיניה

שאגת אריה דיני קידוש סימן סב

דמייתי ההם שאין כוס א' בטל לגמרי חלא דזה מוקדם וזה מאוחר ממנו דומיא דבטיין דהתם אבל בטיין דפ' ההכלת האי בגוונא ארדינא דתדיר ומקודש אינא מהם קוד' וחנינו בטל לגמרי כגון זיבור שאין להם חלא כדי לא' מהם אי תמיד' דתדיר עדיפא ומוסמין בטילין לגמרי א"כ איפכא ופשיט ליה מכה"ג שהאחד קרב וחבירו בטל לגמרי וזה ברור ומוכרח' ונ"מ דיש לחלק בין מה שיש לו דין קדימה על חבירו ומ"מ אין חבירו בטל לגמרי ובין שאין לו חלא כדי א' מהם שהא' קרב והשני בטל לגמרי א"כ אפשר לומר אע"ג דאיפשיט בטיין שני דפכ"ה דקדים ושחטוה לשאנו תדיר ברישא דמקריב ליה קודם ה"ט משום דמ"מ התדיר יקרב אחריו אבל בההיא דההכלת דאין להן חלא כדי לא' מהם אכתי א"ל את"ל דתדיר עדיף ממוקדם אע"ג דמוקדם הוא דהאידינא והתדיר הוא של מחר אפי' מוטב שיבטל המוקדם דהאידינא הקל משיבטל התדיר דלמחר לגמרי החמיר ועדיף מיהיה"מ אין זה ראיה מוכרחת לחלק בין דין קדימה להיבא דבטל לגמרי דאע"ג דהגמרא לא מיייתי להני פשיטותא דפכ"ה בפ' ההכלת ודפ' ההכלת בפכ"ה משום דבכל דוכתא נהא ל' להביא פשיטותא דמ"ל לבטיין דמוקדם להקריב והשני יקרב אחריו מביא בפכ"ה דמיא לביעא דהתם יוסיבא דהשני נדחה לגמרי מביא בפ' ההכלת דמי לדהתם אבל לפי האמת אפשר שאין לחלק ביניהם וכיון דאיפשיט לן לענין קדימה אע"פ שחבירו יקרב אחריו דקדים שחטוה לשאנו תדיר דמקריב ליה קודם לתדיר ה"ה דשל היום קודם לשל מחר אע"ג דעדיף מיהיה במעלת תדיר ומקודש מ"מ מדברי הרמב"ם מוכח להדיא כמ"ש בתחילה בכתוב בספ"ח מה' ת"ז לא מלאו חלא שני כבשים אס יקריבו אותן למוסף היום אין להן תמידים למחר הרי הדבר שקול אם הקריבו למוסף היום הקריבו ואם ראו להניחו למחר לתמידין יניחו ע"כ הרי דס"ל דלא איפשיטא בטיין דפ' ההכלת הילכך כתב דהדבר שקול ואם רצו להניחו למחר לתמידין יניחו ואע"ג דנבי קדים ושחטוה לשאנו תדיר ברישא כתב שם בפ"ט עבר או שכה ושחט את שאינו תדיר או הפכות בקדושה תחילה מקריבו ואח"כ שוחט את התדיר או את המקודש וס"מ דס"ל דבטיין דפכ"ה איפשיטא : ובע"כ ז"ל דס"ל דשאנו בין היבא שח' מהן נדחה לגמרי לבין היבא שיקרב אחריו דכל היבא שיקרב אחריו הואיל וקדים שחטוה לשאנו תדיר או לשאנו מקודש מקריב ליה קודם הואיל ומ"מ התדיר ומקודש ממי יקרב והיינו בטיין דקדים שהטו לשאנו תדיר דאיפשיטא לן לפי הנוסקא וכמס"כ אבל כל היבא שח' מהן נדחה לגמרי כבטיין דפכ"ה ההכלת התדיר או המקודש קרב ושאנו תדיר ומקודש נדחה לגמרי ואפי' זמנו היום והתדיר ומקודש זמנו למחר הוא נדחה לגמרי בפניהם ואם א' תדיר וא' מקודש הדבר שקול ולא יזהר מהן שירצה יקריבו וחבירו בטל לגמרי : הילכך נקטינן ב"ע הסמוך לשבת בין לפניה בין לאחריה ואין לו חלא שיעור רביעית כדי קידוש א' בלבד כיון דשבת ה"ל תדיר וי"ט מקודש למאי דלא איפשיט בטיין דההכלת כדעת הרמב"ם שקולין הן והרשות בידי או לקדש היום או להניחו על קידוש של מחר בין שהוא שבת בין שהוא י"ט מיהו ה"מ קידוש של שבת של יום וקידוש י"ט בין של יום בין של לילה דאין להם עיקר מה"מ כמ"ש בתחילת תשו' זו הילכך שקולין הן אבל קידוש של ליל שבת דהוי מה"מ אע"ג דעל הדין אינו חלא מד"מ כיון דעיקר הקידוש הוא מה"מ לפיכך קדים ל"ט שכל עיקרו של קידוש אינו חלא מד"מ והיינו דתניא בפ' ע"פ (דף קה) כבוד יום וכבוד לילה כבוד יום קודם ואם אין לו חלא כוס א' אומר עליו קידוש היום מפני שקידוש יום קודם לכבוד יום וכבוד לילה ומיניה פריך התם לר"ב ז"ל דלמחר מי שלא קידש בע"ש מקדש והולך כל היום כולו ואי איתא לישבקי' עד למחר ולעבד ביה תרת' ומשני חביבה מזה בשעתיה אלא מקדש בליל שבת וקידוש יום השבת בטל לגמרי אע"ג דאיכא בהדיא כבוד היום דעדיף מכבוד לילה כ"ש דקדים קידוש ליל שבת לקידוש ליל י"ט והא דלאי הא לא דמי לבטיין דההכלת למוספי' דהאידינא ותמידים דלמחר דלמחר כי הדדי נינהו ולא אמרינן חביבה מזה בשעתיה דהתם תרי מילי נינהו וכן קידוש יום שבת וי"ט תרי מילי נינהו הילכך הרשות בידי לבטל של יומנו מפני של יום המתרת הואיל ושקולין הן אבל קידוש ליל שבת דודאי עדיף מקידוש יום שבת מהני הא דחביבה מזה בשעתיה שלא לישבקי' עד למחר וביין מש"כ הפוסקים ו"ל גבי הפטרת ראש חודש ומזכרה ואין להאריך בזה כן כ"ל :

דיני י"ט סימן סג

שאלה עיסה שנילושה ב"ט של עשרת או ר"ה ואכזת בזה"ו שהעיסה בחזקת עומאה אם יש קפידא לקרות לה שם חלה קודם שתאפה ולהניחה עד מוצאי י"ט או הרשות בידי לאפותה כולה ולקרות לה שם חלה לאחר האפיה :

תשובה בפ' אלו עוברין (ד' מו) תנן כיור מפרשין חלה בעומאה ב"ט רא"ה לח תקרה לה שם עד שתאפי' בן בתירה א' מר חטיל בלינן אר"י לא זהו חמץ שמוהרין עליו בכל יראה ובבב ימלא חלא מפרשה ומנחתה עד הערב ואם החמ"ה החמ"ה ומקו ליה בגמ' דכ"ע טובת הגא' אינה ממון והכא בהואיל קמפלגי ר"א סבר אמרינן הואיל ואי בעי מיתשל עליה ממנו' הוא ור"י סבר לא אמרינן הואיל ובתבו התוס' הקשה בקו' א"כ יקרא לה שם ואח"כ תאפה משום הואיל ואי בעי מיתשל עליה ואר"י כיון דיכול לעשות בלא הואיל אין לנו לעשות ע"י הואיל ע"כ ואי' אית' אית' אמאי שרי ר"ה לאפות משום דכל חדא וחדא חזיא ליה כדלקמן בלא הואיל יכול לעשות ע"י השלה לזון ואור"י דהכי עדיף עפי מהעלה לזון דאיכא למיחש שלא תאזור יפה ויבא לידי חמץ ע"כ וכיון

ללנות בהן והיון בה מאי קצבד ואר"י הכא ברעפס חדשים עסקין מפני שאריך
לבדקן אל"ן און מפני שאריך לחסמן מתנין לה ונראה דהכי הלכתא דהא ר"ל
סבר כהאי ליטול אלא דקאמר הכא בקדירה חדשה עסקין ומשום ליבין רעפס נגעו
בה והיינו משום חסום דאיכא חיוב חטאת משום נזקא בפני אכל משום שאריך
לבדקן ליכא חיוב חטאת וכ"ד הרמב"ם להקל בפ"י מה"י י"ט וכ"ד הרשב"א כמ"ס
הה"מ שס"יורש"ל כתב שם ב"ש ולא חזין את דבריהם דאילו חיישין לנישוא קמח
דר"י דאמר מפני שאריך לבדקן ליתא לדר"ל לגבי ר"י ע"כ והא דהאי לא חשבו
היא דכיון דאליבא דר"י ויהא איכא תרי לישנא ודר"ל שמשנין ליה בהדיא דס"ל
כלישנא בתרא דר"ל עדיפא לן דכל למשנין במחלוקת טפי עדיף וכן דרך הפוסקים
בכ"מ י עוד כתב רש"ל ועוד דלמא תרתייהו איתא דחיישין לבדקן ולחסמן ומאן
לימא לן לבדקן לא חיישין ע"כ וגם זה אינו תשוב דע"כ מאן דמתני מפני שאריך
לבדקן ל"ל עמא דחסום וס"ל דאין חיוב משום גמר מלאכה דמכה בפני
דאל"כ למה מניח איסור ודאי דחסום ותופס את הספק לבדקן לאסור משום
חשא בעלמא דלמא פקעי חבל מאן דמתני מפני שאריך לחסמן י"ל דל"ל דאיכא נמי
איסורא מפני שאריך לבדקן אלא שפירש טעמא שבגרר דידה יס כאן איסור
בדאי הילכך הפי' את"ל דר"י מפני שאריך לחסמן קאמר י"ל דל"ל משום דל"ל
לבדקן אלא לאסור הודאי נקט ועוד קמ"ל דשיך בזה חסום אכל מדר"ל מיימי
ספיר הראש"ש ר"ח דע"כ ל"ל עמא לבדקן ודקאמר הכא בקדירה כו' נגעו בה
ואברייא קאי דמחייבת שופא את הקדירה בשבת משום מלאכה ול"ל למיחלי
בליבן רעפס הל"ל סתמא הכא בקדירה חדשה עסקין ומשום חסום שרי טעמא
דברייא ח"ה לפרש אלא משום חסום אכל עמא דמתני' דליבן רעפס י"ל
משום לבדקן וה"ל תלי תניא דנופרש טעמא בדלא מפרש הל"ל ודאי
פשיטא ליה לר"ל דמשום לבדקן ל"ל בה והא לאסור ליבן רעפס במתני'
ח"ה לפרש אלא משום חסום אכל משום חסום אכל עמא דמתני' דליבן רעפס י"ל
דקדירה חדשה דברייא בליבן רעפס דמתני' למימרא דהאיא ברייתא היא עיקר
הואיל ומתני' תסביע ליה וכדאמר בכ"מ תניא להא דת"ר למימרא דברייא זו
עיקר הוא וס"ת דס"ל לר"י דנופסי לבדקן מספק און לאסור דאל"כ אין סויע מתני'
לחסום דברייא כיון דאיכא למימרא עמא דליבן רעפס דמתני' משום דיקה היא
וא"כ מהא דר"ל ספיר מוכח דל"ל עמא לבדקן כ"ל בשו"ת הרא"ש ודבור הגון
הוא ויפה פסקו הרמב"ם והרשב"א והרא"ש לביעור וזו הלכה : ע"ל דיש ראייה
ברורה להקל בביעור וזו דלא כהר"ן דכת' דס"ל ספיקא דאורייתא ולחומרא והוא
משום דק"ל מאי קמבעיא ל' מהו לשחוק ב"ט מכדי איסור מלאכה שלא לזרז
אוכל נפש ב"ט אסורה מן התורה כמו איסור טריפה וכמו שחשבו לאסור טריפה
ואצ"פ ששהתה מצת לעת אש"ה לריכה בדיקה לאחר שחשט' באב"ר השנימי' ה"כ
יס לחוש דלמא טריפה היא ואסור לשחוק ב"ט מה"ט גופי' ובע"כ איני מפרש דהאי
בדיקה לאחר ששהתה מע"ל ושחטה אינו חלל מדרבנן דאילו מה"ט בששהתה
מע"ל בלחוד סגי ל' ואצ"פ בדיקה אח"כ והיינו דמסתים ל' סתומי דרסה וטריפה
בטול או שרגלה בהמה ומפרסם' ושהתה מע"ל ושחטה כשרה ולא חזן במתני'
דלריכה בדיקה אחר השחטה חלל דבגמ' אמר' אמוראי' התם דלריכה בדיקה ואי
בדיקה זו מה"ט האריך תנא כשרה סתמא כיון דעדיין מותרא בדיקה וביתא
דשחטא קמא אסורה חלל ודאי בדיקה זו דרבנן היא ותנא דנא דאורייתא קמא
והשחטא אחי ספיר הא דמבעיא ליה מהו לשחוק ב"ט מי מחזיקין רשותא ב"ט
מדרבנן כמו גבי טריפה או לא דשאי גבי טריפה כיון דאפשר למיקם עלה דמילתא
בבדיקה לאחר שחטה הגריב רבנן למבדקה אכל גבי י"ט דא"ל למיקם עלה
דמילתא מחיים לא גזרו שהרי לגבי סורסת הראיה לריכה בדיקה משום חשש
עריפות כמו שפרש"י וס"פ ואלו לגבי י"ט לא חיישין לה דאל"כ בהמה ב"ט היאך
שחטין ח"ד הכא כיון דאחילד בו רשותא שאני ואפי' גבי י"ט מחזיקין רשותא
משא"כ גבי ריאה דלא אחילד רשותא לפיכך לא חיישין גבי י"ט ח"כ י"ל דה"ט
דאצ"ג דמשום איסור טריפה מחזיקין רשותא מדרבנן להאריך בדיקה בשהתה
מע"ל לגבי י"ט לא חיישין לה דמשום שחטא י"ט אקילו רבנן כדאשכחן בכ"מ במס'
בילה שהקילו רבנן באיסור של דבריהם משום שחטא י"ט : ועוד איני אומר דנאי דלח
איפשיטא לבטלן הכא יס לנו לפשטה ל' ממקום אחר דכפ"ג דמולין (דף נא)
אר"ג בית הרחם אין בו משום ריבוק איברים ואמר' ת"ש ושוין שאם נולד הוא
ומתו עמו שום מן המוכן ודאי הב"ע שהפריש ע"ג קרקע כלומר שניער לעמוד
והרי התם אחר ר"י ח"ר עמדה א"ל מע"ל בדיקה ודאי בעי הלכה אין צריך בדיקה
ור"ח בא"ח אחת זו ואחת זו לריכה בדיקה אר"י ב"א ח"ר פשטה ידה לעמוד אצ"פ
שלא עמדה עקרה רגלה להלך אצ"פ שלא הלכה ור"ח נגזרה לעמוד אצ"פ שלא
עמדה והרי הא דמשני הב"ע שהפריש על גבי קרקע היינו נגזרה לעמוד וכדפרש"י
והיינו כר"ח דנגזרה לעמוד כעמדה דמי והרי אפי' בעמדה כ"ע מווד דבעי בדיקה
ואצ"ד דמחזיקין רשותא ב"ט אכתי הוי סייעמא לר"י דאי בית הרחם יס בו משום
ריבוק איברים אמאי הוי מן המוכן ומותר לשחטו ב"ט בעולד הוא ומתו עמו הא
אצ"ג שהפריש על גבי קרקע אכתי בעי בדיקה והרי מחזיקין רשותא ב"ט ואסור
לשחטו ואצ"ג ד"ל הא דחייב בהפריש על גבי קרקע באצ"ל אין מחזיקין רשותא
ב"ט הוא דדמי לה הרי מ"מ לפ"י איכא למפשט מהא דמסתי אלא או דבית הרחם
אין בו משום ריבוק איברים או דאין מחזיקין רשותא ב"ט ה"ל לשנויי הב"ע
בשהלכה דאפי' בדיקה א"ל לר"י ח"ר וחו לא תפשוט מניה מירי לא לדרג' ולא
לכע"א

כו' וכמדותא דפי' הכתוב בריש שמעמא הואיל ואי בעי מיתשל עליו ל"ב אלא ה"א
ר"ח סבר חמרי' הואיל ור"י סבר לא חמרי' הואיל וה"פ ר"ח סבר שרי להפוט'
דאצ"ג דסוף סוף איכא חדא דלח חוץ ליה אין כאן איסור מלאכה הואיל וכל
חדא וחדא חיי ליה דמאי למשקל מכל חדא פורתא ור"י סבר לא חמרי' הואיל דהא
סופו ליטול ח' מן' לחלה הילכך כיון דעובת הגוף אינה ממון ולא עבר עלה
מנחתה עד הערב וישרפ' ע"כ וא"כ כיון דלכ"ע לא חמרי' להאי הואיל ואי בעי
מיתשל עלה חו' לק"מ הא דהקשו רש"י ותוס' דא"כ תקרא לה שם והא"כ תאפה
מעטס הואיל ואח"כ דהא לא חמרי' להאי הואיל לכ"ע וא"כ חין לנו רחמי' דכל
היכא שאפשר לעשות בלא הואיל חין רחמי' לעשות ע"י הואיל ולפי"ו בשאר י"ט
נמי שרי לחפית קודם קריאת שם למאי דפסקו ר"פ דהלכה כר"ח י עוד נ"ל
לה"ר דלמאי דפרש"י דכ"ע הפי' ר"ח ליה ליה להאי הואיל ואי בעי מיתשל עלה
ועמא דחמרי' לא תקרא לה שם עד שתאפה הוא כדי שלא תחמץ וישובר עליה
בבל יראה הוא משום דס"ל עובת הגוף ממון והרי התם תניא רבי אומר הלכה
כר"ח ולמאי דפרש"י דהא לאסור לר"ח לקרות שם קודם שתאפה משום חשש
מיומץ הוא משום דס"ל עובת הגוף ממון וה"ל כדודי' ועיבר עליה בבלי יראה
א"כ הא דלח' רבי הלכה כר"ח לאו חכמה מילתא דר"ח קאי דל"ל לר"ח עובת
הגוף ממון והרי בספ"ב דקדושין (דף נח) גבי גונב טבלו של חבירו דפליגי
רבי ור' יוחי ב"י מהדר בגמ' לכולהו ליטמא דהתם דכ"ע ס"ל עובת הגוף אינה
ממון אלא רבי עובת הגוף אינה ממון ס"ל ודלא כר"ח ובע"כ י"ל דליק' רבי
הגנה כר"ח אלא בהא לחוד דס"ל דאח' הואיל למאי דמוקי רמב"ה לפלוגתא
דר"ח ור"י בהואיל אכל לא בשבת הגוף ממון דהא לר' עובת הגוף אינה ממון
ס"ל והשתא חש"ד דל"ל הואיל אלא בזה אפשר ח"כ אמאי קא שרי רבי לאפיו
קודם קריאת שם משום הואיל דכל חדא וחדא חוץ ליה כיון דלדדיה עובת הגוף
אינה ממון ואין מוחר על חלה בבלי יראה הא אפשר להניחה עד הערב ואצ"פ
שתחמץ ליה לן בה וא"כ לשום הואיל והא חמרת כל היכא דאפשר בלא הואיל לא
שרי ל' ע"י הואיל ולרבי הא אפשר בלא הואיל ואח"כ שרי לחפית קודם קריאת
שם ע"י הואיל דבעלמא ר"ח א"ש דלדודי' כיון דס"ל עובת הגוף ממון לא
אפשר בלא הואיל דחש מניחה עד הערב תחמץ וישובר עליה בבלי יראה הילכך
שרי ליה ע"י הואיל אכל לרבי דס"ל עובת הגוף אינה ממון קשה אלא ע"כ ש"מ
דלמאי דבעי רמי ב"ה לחוקמי פלוגתייהו בהואיל ואפי' שרי רבי ע"י הואיל אף
ע"כ דלדודי' אפשר לעשות בלא הואיל דש"מ דלמאן דחית ליה הואיל אפי' באפשר
נמי שרי ע"י הואיל ואפי' למאי דדמי ר"פ התם דע"כ לא קאמר ר"ח התם דחמרי'
הואיל אלא בעינא דקא עיילי לתמורא כל חדא וחדא חיי ליה לדודי' אכל הכא
דלאחריו כו' מ"מ הוי הואיל דגבי אפיות י"ט ודאי חמרי' לר"ח ולרבי דא' הלכה
כר"ח וס"מ מדר' דאח' הואיל אפי' באפשר וכדאמרן וא"כ איכא למישמע מניה
לשאר י"ט לר"ח נמי אצ"ג דאפשר בלא הואיל ע"י הואיל נמי שרי דמדרבי
ב"ט של פסח נסמך לר"ח נמי בשאר י"ט וכמס' י"ט ומיהו זה חינו חלל לגי' רש"י
ופירושו דהואיל ואי בעי מיתשל עליו לא חמרי' לכ"ע אכל הרי"ף והרא"ש
והתוס' ועוד כמה פוסקים דס"ל דעמא דר"ח לאו משום דס"ל עובת הגוף
ממון דכ"ע עובת הגוף אינה ממון חלל דס"ל לר"ח דאח' הואיל ואי בעי מיתשל
עלה ובע"כ הא דלח שרי ר"ח לקרות שם ואח"כ תאפה משום הואיל ואי בעי
מיתשל עלה ה"ט דכיון דאפשר לעשות בלא הואיל חין רחמי' לעשות ע"י הואיל א"כ
בשאר י"ט נמי אסור לחפית קודם קריאת שם מ"מ כ"ל הואיל וגבי רש"י ופי'
הוכחנו דאפי' באפשר נמי שרינן ע"י הואיל וה"ס למס' התוס' שם ועי"ל הואיל
ואי בעי מיתשל עלה לא שכיח ל"ח להחיר כו' ע"כ ולפי"ו אין ראייה לומר דאפשר
לא חמרי' הואיל א"כ ה"ס בשאר י"ט אצ"ג דאפשר לקרות שם קודם אפי'
והניחה עד הערב וא"ל הואיל אפי' שרי לעשות ע"י הואיל ולאפוט קודם
והה"י למס' התוס' שם בסם רשב"א סג"ל שדעת רש"י כיון שהסל מוצרין וסופו
ליטול ח' על כולו נמלא שטרה בדבר שא"ר לאכילה אלא מעטס הואיל שרי דאי
בעי לא מפרים ח"ה לחלה חלל בלע פורתא מכל חדא וחדא וכל חדא וחדא חוץ ל' וכן
וכיון דמי לא תקרא לה שם עד שתאפה לא שרי אלא ע"י הואיל ואם יקרא
לה שם קודם שתאפה הוי תרי הואיל ותרי הואיל לא חמרי' ע"כ ח"כ בשאר
י"ט נמי שרי לחפית בלא קריאת שם דהא ליכא חלל חד הואיל ולית לן בה
ועיין מש"כ בזה בדיני פסח בס"ד ובא"ח סי' תקצ"ב כן נ"ל :

דיני י"ט סימן סד

שארה במקומות אלו בשנים הללו מאיים טריפות כמו כשירות מחמת בדיקות
הריאה אם מותר לשחט בהמה ב"ט או לא :

תשובה בפ"ד דבילה (דף לד) גבי דרסה או בערפה בטול (*) ושחטה
מע"ל ושחטה כשרה ונריכה בדיקה בעי ר"י מר"י מהו לשחטה
ב"ט מי מחזיקין רשותא ב"ט או לא ולא איפשוט בעיין ופרש"י בשלמא שאר
בהמות אצ"ג דמחזיקין רשותא ודקדקן מיהו סמכין ארובא ורוב בהמות אין
טריפות ע"כ וכתב הר"ן כיון דלא איפשוט בעיין ומסתברא דנקטין בה לחומרא
דל"ל ספק דאורייתא ולחומרא ע"כ ובהג"ה בשם ח"י כתב אבל בתקום שהטריפות
מציאות כמו הכשירות אסור לשחט בהמה ב"ט ע"כ ש"מ דס"ל נמי דאולין בה
לחומרא אכל הרא"ש שכתב מדאמר' התם ע"ל תניא אין מלכין את הרעפים

שאגת אריה דיני קידוש וי"ט סימן סה

שעבתי טריפות כמו כשירות בשנים הללו הכל הוא מחמת טריפות שבריה מחמת חומרת האחרונים שהתמירו חומרות הרבה בדקיקת הריאה וארי הרבה מן האחרונים נזונו ככרובי ע"ז על שמאכדין ממון ישראל בחנם אלא שכבר נהגו כן וא"כ כה"ל לא גרע משוק הנדרס דכ"פ איסורא דרבנן איכא לאכלה בלא בדקיקה ואפ"ה לא מחויקין רישותא ב"ט למאן דא"ל דבדקיקה עוף הנדרס אינו אלא מדרבנן כ"ש הכא דאינו אלא חומרא בעלמא ואפילו איסור דרבנן ליכא ואפ"ה דיש לחלק דבשלמא בשוק הנדרס ה"ט דמותר לשחטה ב"ט דכיון דמ"הא ח"צ בדקיקה אלא רובן אחר שהיו מ"ל בחוקת כשרות קיימו שמכין אורזא ואמרין דודאי תמלא כשירה והרי שחטה זו אורז י"ט היא דתתא למיכל מיניה ואפ"ה דמדרבנן צריכה בדקיקה משום חשש טריפה אפ"ה לגבי י"ט לא גזרו מטעמא דאחרן אבל נתייבן דידוכין דע"כ ספק שקול הוא אם אפי' למיכל מיניה או לא שהרי תמלא מן הכהונה אינו ראוי לאכילה מכה חומרת האחרונים ואם תמלא בה איזה מן החומרות האלה אין סופו לאכלה ואפ"ה בספק שקול מחויקין רישותא ב"ט • ו"ל דהא ר"פ מסקן כרב' דס"ל בפ"ג דפסחים (ד' מו) באופה מי"ט לחול דהיו לוקה משום דהואיל ומיכל' לי' אורזים חיי לי' ולדידי' אמר' התם בהא דתן בהמה מסוכנת לא יחשוט אלא כדי שיוכל לאכול הימנה כוונת גלי מבט' ויכל לאכול אפ"ה דלא בעי למיכל משום דהואיל ואפי' בעי למיכל מצי אכיל משום הכי ישחוט וה"ל כיון דמדינא שרי ואין סופו לאכול אלא מפני חומרא בעלמא והואיל ואפי' בעי לאכול מצי אכיל משה' ישחוט ואפ"ה דלרבה נמי אף על גב דאית ליה הואיל מ"מ איסורא דרבנן איכא דהא ה"ט דלדידי' דאיתנו רבנן עירוב דבשילין מיום טוב לשבת כדאמר' התם וגבי בהמה מסוכנת משום הפסד ממונו הוא דשרי משום הואיל ולא גזרו רבנן הא כיון דהספק שקול הוא דהא תמלא אין בהם אפילו טריפות של המחמירים ה"ל ספקא דרבנן ולקולא וטלין שבהמה זו היא מן המתלה שסופו לאכלה דהא אפילו אם היא מן המתלה שאין סופו לאכול הימנה אפ"ה מה"ט שרי לשחוט ב"ט משום הואיל ואפי' בעי למיכל מצי אכיל ואפ"ה נראה דאם רוב בהמות נמצאו טריפה אפ"ה שאם מחמת חומרא אסור לשחוט ב"ט כיון דרבנן אין סופו לאכול ה"ל כדודאי ואפ"ה דא"ל הואיל אפ"ה איסורא דרבנן איכא וכ"כ דכל היכא דבעי בדקיקה מה"ט אסור לשחטה ב"ט דה"ל ספק שקול דלמא תמלא טריפה ואפי' אי בעי למיכל מצי לא מצי אכיל וה"ל ספקא דאורייתא ולחומרא וכל היכא דלא בעי בדקיקה אלא מדרבנן לא מחויקין רישותא ב"ט ובשוק הנדרס אחר ששהא מע"ל אף ע"ג דבעי בדקיקה משמע לי מדעת ר"פ דאין בדקיקה זו אלא מדרבנן ודלא כהר"ן וכ"כ עיקר לפיכך מותר לשחטה ב"ט ובמשכ"ל • הרי נתבארו ה' חילוקי דינים בענין זה באר הש"ס ודע שאין דברי הא"ז סותרין את דברי במ"ז במקום שהטריפות מצינות כמו הכשירות אסור לשחוט בהמה ב"ט דהיינו ו"ל מטרפות גמור מן הרין מיירי ועיין בדברי האחרונים בא"ח סימן ג' ומה ש"ל בדיונים אלו כתבתי :

דיני י"ט סימן סה

שאלה אי מ"ע דושמחת בחגך נובח נתי בזה"ז מה"ט או דלמא אינו נובח מה"ט כיון דאין לנו שלמי שמחה :

תשובה בר"פ א"ת (דף יר) גבי הא דאכל אינו נובח אבילות כרגל חתן החתן כ"ל דושמחת הרגל דרבנן ושמחת היינו בשלמי שמחה כדאיתא בחגיגה ע"כ ולכאורה יש לי להביא ראיה לדבריהם מהא דאמר' בפ"ג דפסחים [דף ע"א] א' עולא אר"ה שלמים ששחטן מע"ט אינו יולא בכן לא משום שמחה כו' דכ"ז חבחה ושמחת בעינן וזיכה בשעת שמחה וליכא ואמר' לימא משיע' לי' והיית אך שמח לרבות ליל י"ט אחרון לשמחה אחת אומר ליל י"ט אחרון או אינו אלא ליל י"ט ראשון ת"ל אך שמח חלק מ"ט לאו משום דאין לו במה לשמחה ואיכא למידק שהרי בפר הכי אמר מתיב רבא ההלל והשמחה שמונה • וא"ה בעינן וזיכה בשעת שמחה הא וימנין סגינן דלא משכחת לה אלא שבעה כגון שחל י"ט ראשון להיות בשבת ומסיק ר"פ דמשמחו בבכאות נקיה ויין ישן א"כ מצי קאמר מ"ט לאו משום דאין לו במה לשמח אמאי לא משמחו בבכאות נקיה ויין ישן אלא ע"כ מה"ט אינו נובח מלות שמחה אלא בשלמי שמחה לחוד והא דאמר' דא"פ משמחו בבכאות נקי' היינו מדרבנן דודאי מדרבנן מלות שמחה נובחת בכל מיני שמחות כדאמר בבבלי גמ' ואפי' למנועי משמחת י"ט • אבל אין זה ראיה דאכתי לא אסיק אדעת' הא דר"ש כמו דלא אסיק רבא אדעת' הא דר"פ • וגם אין להביא ראיה להיפך שהרי דחי הגמ' שם הא דבעי לסייעא לעולא מהא מ"ט דאין לו במה לשמח לא כדקדק' טעמא מה ראית לרבות ליל י"ט אחרון ולהוצי' ליל י"ט ראשון מרבה אני ליל י"ט אחרון שיש שמחה לפניו ומולי' אני ליל י"ט ראשון שאין שמחה לפניו והשתא יש להקשות לר"ה דא"ה בעינן וזיכה בשעת שמחה ל"ל טעמא דמולי' ליל י"ט ראשון משום שאין שמחה לפניו תפוק ליה דאין לו במה לשמח אלא ע"כ דושמחת כל מיני שמחות במשמע ואפשר לקיומי מלות שמחה בליל י"ט ראשון בעאר מיני שמחות הילכך קאמר טעמא משום ואין שמחה לפניו • דאין זה ראיה ד"ל דהא דקא' מרבה אני ליל י"ט אחרון שיש שמחה לפניו באמת ה"פ למאי דאמר' בפ"ג דפסחים וזיכה בשעת שמחה דכיון דיש שמחה לפניו א"כ איכא לקיומי ב' וזיכה בשעת שמחה שזכה בשביעי של חג שנהג בו שמחה לצורך ליל י"ט אחרון שמוצי' אני ליל י"ט ראשון של חג שאין שמחה לפניו וליכא לקיומי ב' וזיכה בשעת שמחה ובשאר מיני שמחות אין יולא י"י חובת שמחה

לבעי' דר"י ואף על גב דלרשב"א אפילו הלכה צריכה בדקיקה הא קי"ל כר"י א"ר דהלכה א"ר בדקיקה וכ"פ ו"ל דהא השתא ממי דמשני הכ"ע שהפריס ע"ג קרקע לא אחי' אלא כר"ה דא' נכערה לעמוד אפ"ה שלא עמדה דאלו שאר אמוראי עמידה מתא בעו אלא כיון דהלכה כר"ה לא חש לה הגמ' ה"ל לשטיי בהלכה דאפי' בדקיקה ל"ל לרב יודא' אחר רב דה"ל דהו מהשתא לא תפשוט מיניה לא לדר"כ ולא לבעי' דר"י אלא ודאי ש"מ דקיס לי' להגמ' דאין מחויקין רישותא ב"ט ויילכך לא חש לתרץ בהלכה אלא אפי' בהפריס ע"ג קרקע ממי סני ואל תתמה ע"ז דכ"ג מצינו רבות בתלמוד דלא אפשוט בעיין במקומה ואפשוט לן ממקום אחר ומקלזו מביא הרמב"ן בס' התלחמות בפ"ג דברכות גבי בעיין דנשים בבה"מ דאורייתא או דרבנן ונ"ל דגם זו כ"ל מתן מ"מ מהא אין להקשות להר"ן דס"ל דבעיין לחומרא משום דהוא ו"ל כתב בפ"ט א"ה דר"ז דבית הרחם אין בו משום ריסוק איברים דהקדו הראשונים דמצי קמ"ל פשיטא דא"כ רוב העולים ימותו ופי' ו"ל דודאי פשיטא לן דברובא ליכא ריסוק איברים אלא אי מיעוטי דמתרסקי בשעת לידה הוי מיעוטא דשכיחא כיון דאיכא למיקם עליה דמילתא בשינוי מע"ל לא סמכין ארובה כדכ' לעיל דמ"ט ערך לבדוק בסורכת הריאה דמיעוטי דשכיחא הוי ונ"ל דמ"ט קמ"ל דמיעוטי דמתרסקי בבית הרחם מיעוטי דלא שכיח הוא ולא חיישין לה כלל ומאן דדחי לסייעתא כדאמר בגמרא ס"ל דמיעוטי דשכיחא הוא ע"כ וכיון דלפי' ו"ל אפילו למאן דדחי לסייעתא אינו אלא מיעוטי ולא חיישין לה מה"ט אלא מדרבנן בעלמא הואיל דמיעוטי זה שכיח הוא כמו בדקיקת הריאה שאינו אלא מדרבנן כמ"ש הוא ו"ל בפ"ק דחולין א"כ י"ל ע"כ לא מביע' לי' לר"י אי מחויקין רישותא ב"ט אלא ברשותא גמורה דחיישין לה מה"ט להצריכה בדקיקה כמו הא דדרסה או טריפה בטול דלהר"ן ה"ל מה"ט בדקיקה זו מדרשיב ליה לספקא דאורייתא אבל ההיא דבית הרחם אפילו אפי' דנריך בדקיקה אינו אלא מדרבנן בעלמא משום מיעוט המציאות מה"ט לא חיישין למיעוטי א"כ כ"ש דבדקיקה דהפריס על גבי קרקע דבית הרחם אינו אלא מדרבנן ה"ל דלענין י"ט לא גזרו רבנן להחזיק רישותא מטעמא דאחרן למעלה וא"כ לא אפשוט לן בעי' דר"י מהא דא' טריפות כלל : אבל מ"מ הדבר מוכרח מעצמו דהיינו בעי' דר"י נמי הא רישותא אינו אלא מדרבנן בעלמא ומטעמא דאחרן ואפ"ה אפילו ברשותא דרבנן נמי מביע' ליה אי מחויקין לה ב"ט או לא א"כ שפיר אפשוט בעי' דר"י מהא דא"כ וכדאמרן וא"ל למאי שפי' דברישותא גמורה דצריכה בדקיקה מה"ט לא מביע' לן דודאי מחויקין רישותא ב"ט וכי מביע' ליה לר"י ברשותא דרבנן א"כ תקשה לך הא דתנן בפ"ג דב"ה (דף כה) בהמה מסוכנת לא ישחוט אא"כ יש שהות ביום לאכול ממנה כוונת גלי רע"ה אפילו כוונת חי מבית טביחתה והרי לכ"ע מותר לשחוט בהמה מסוכנת אם יש שהות ביום לאכול ממנה ואמאי והרי מסוכנת אסורה עד שתפרכס כדנן בפ"ב דחולין (דף לו) ופירכס שאמרו לאחר שחטה כדא"ר התם ואי מחויקין רישותא ב"ט יחש שמא לא תפרכס לאחר גמר שחיטה • ו"ל דכל אנה מהכא אפילו תימא דבעי' דר"י הוא ברשותא גמורה של תורה אחתי תפשוט ליה מהא דמסוכנת דמשמע התם בחולין דמיהת אסורה כל כמה דלא פירכסה וב"מ להדיא מר' הפוסקים ו"ל אפ"ה היא מסוכנת דבינה לא מיירי מההיא מסוכנת דחולין דמפרש התם ה"ר מסוכנת כל משמעדין אותה ואינו עומדת אלא מיירי ממסוכנת דלמא שמה חולה ביותר ונעויה למוות וקדים שחט לה עד שלא תמות ומסוכנת זו א"ל בדקיקה כלל לאחר שחטה והשתא לדידי נמי לא קשה מידי :

ואת אחתי תקשה מהאי שמעתא דאמר ההם אחר רמי ב"ה הפשט ונחתא בעולה וזה"ל לקצבים מבאין למדה תורה דרך ארץ שלא יאכל אדם בשר קודם הפשט ונחתא ואמר מאי קמ"ל אלימא לאפוקי מדר"ה דאמר נשחטה בחוקת החיר עומדת עד שדועך לך במה נטרפה והא תן מתני' כדר"ה דתן רע"ה אפילו בוית אי מבית טביחתה מאי לאו מבית טביחתה מתא ודחי לא ממקום שזיכחת אכילתה והשתא אי מחויקין רישותא ב"ט תקשה לך למאי דאמר ממקום שזיכחת אכילתה דהיינו לאחר בדקיקה וכיון דאסור לאכול מן הבהמה קודם בדקיקה א"כ בהמה ב"ט היכא שחטין והרי בין לת"ק בין לר"ג מותר לשחוט אפילו מסוכנת אם יש שהות ביום כדי לאכול ממנה למר כדאית ליה ולמר כדא"ל הא לק"מ דאפילו למאי דפי' דבעי' דר"י היא ברשותא דרבנן ד"ל דתמא דגמ' נמי ספוקי מספקא ליה אי מחויקין רישותא ב"ט אי לא ואם תמא לומר קאמר אש תמא לומר אין מחויקין רישותא ב"ט א"ל ממקום שזיכחת אכילתה ולא תסייע לר"ה מהא דהרי מ"מ ס"כ חבין שהשוונו את התחלוקת בין הר"ן לש"פ דכ"ע כל היכא דבעי בדקיקה מה"ט כגון מסוכנת דחולין שמעמדין אותה ואינה עומדת א"כ ספק דרובה א"כ שאר ספק טריפה דבעי בדקיקה מה"ט כדאמר' בפ"ט א"ל כ"ע מחויקין רישותא ב"ט ואסור למיטעמנה וכל היכא דלא בעי בדקיקה אלא מדרבנן לבי' דאין מחויקין רישותא דהא חפילו הר"ן לא נקט לבעי' דר"י לחומרא אלא משום דה"ל ספקא דאורייתא הא ברשותא דרבנן אפילו הוא ו"ל מידה דה"ל ספקא דרבנן ואולי לקולא ואין מחלוקת בין הר"ן לשאר פוסקים אלא בשוק הנדרס לבד ובשעה מע"ל דבעי בדקיקה להר"ן בדקיקה זו מה"ט היא וה"ל ספקא דאורייתא אין מחויקין רישותא ולחומרא אוליין ולשאר פוסקי' בדקיקה זו דשוק הנדרס אינו אלא מדרבנן וספקא להקל וכ"כ ש"כ עיקר : ועתה נבוא לג' שבגמ' הללו דאכתי טריפות כמו כשירות במקומות הללו א"כ לכאורה למ"ש ראו' להתמיר לה"ה דכל כה"ג כ"ע מודו דמחויקין רישותא ב"ט ובדברי הא"ז • אבל מ"מ יש לי לזקן ולהתיר דהא מה

שני רגל בפ"ע מאי איכא למימר • הא מדס"ל לר"י גבי חגיגה דכולן חסלומין
 דראשון בע"כ ה"כ ה"כ גבי פסח דשני חסלומין דראשון ולאו רגל בפ"ע הוא והא
 ודאי שפיר קאמר ר"י שחגיגה עומתה הואיל ויש לו חסלומין בפסח שני דע"כ חסלומין
 דראשון הוא לר"י כמו דס"ל גבי חגיגה דכולן חסלומין דראשון • אלא ודאי ש"מ
 דחסלומין דפסח ודחגיגה חרי מילי נינהו ואפשר דבהא חסלומין דראשון ובהא
 חסלומין זה לזה והכ"מ מהא דעולא גופי' מדקאמר קסבר עולא • כולן חסלומין
 דראשון כו' ומדס"ל • מאן דלא חוי דראשון מחמת עומתה לא חוי בכולהו ש"מ
 דפסח שני לאו חסלומין דראשון הוא דאל"כ הא מילין בפ"ע אע"ג דל"ח דראשון
 מחמת עומתה חוי בשני אלא ודאי פסח שני רגל בפ"ע הוא דס"ל ואפ"ה גבי
 חגיגה חית ליה דכולן חסלומין דראשון וש"מ דאין פסח וחגיגה שוין בהא מלתא
 דחסלומין וד"כ הדרא קושיא לדוכתי' מנ"ל להבנ' קסבר עולא • כולן חסלומין
 דראשון דילמא ס"ל כולן חסלומין זה לזה והא דלא מטמא ליה במת משום שאלה
 מדחי' חסלומי שמחה כל ששת ימי פסח • וגם הרמב"ם פסק בפ"ה מה"פ דפסח
 שני רגל בפ"ע הוא ופ"ה מה' חגיגה פסק דלענין חגיגה כולן חסלומין דראשון
 הוא • **ומבואר** • ג"ל תשו' לדברי הרשב"א שפי' דלמ"ד שוחטין וזורקין על טמא
 בע"כ ס"ל דפסח שני חסלומין דראשון דאל"כ טמא דכחז רחמנא
 שרץ • גבי פסח ל"ל דל"כ למאי דקאמר קסבר עולא שו"מ על טמא שרץ • ע"כ ס"ל פ"ס
 חסלומין דראשון הוא לפי"ו הנדחה בפני העומתה י' לו חסלומין כמו שמילין גבי
 פסח שני דל"כ דחסלומין דראשון הוא אפ"ה טמא י' לו חסלומין • בפ"ס וה"ה
 נמי בנעמא דראשון גבי חגיגה י' לו חסלומין אפילו למ"ד כולן חסלומין דראשון
 דשני טומאה הואיל ויש לו חסלומין בפסח שני • א"כ תקשה האין תופס הגמרא
 חליבא דעולא את החבל בתרין ראשי' דכין דס"ל שוחטין וזורקין על טמא שרץ
 ע"כ ס"ל דפסח שני חסלומין דראשון ואפ"ה טמא עושה את השני אע"ג דלא חוי
 בראשון וא"כ תכתי תקשה ויעמאלו במת מאי ח"מ מדחיו • אתה מחגיגתו משום
 דכולן חסלומין דראשון מ"מ אפשר דעבד בו' שהא"ח' שלו דל"כ דכולן חסלומין
 דראשון הא שחגי עומתה דיש לה חסלומין בפסח שני כיון דס"ל שני חסלומין
 דראשון אלא ודאי ע"כ אע"ג דס"ל שוחטין וזורקין על טמא שרץ אפ"ה א"ל
 פסח שני רגל בפ"ע ואלא כסדרת הרשב"א ולא מילין הנדחה מפני העומתה י'
 לו חסלומין ושפיר קאמר מדחיו אתה חסלומי שמחה וכדאמרין ולענין מה שהק'
 דראשון וא"כ כיון דליתא למאי דדחיין ש"מ דמלות שמחה נובה מה"ת בכל מיני
 שמחות הילכך לא קאמר מדחיו אתה חסלומי שמחה וכדאמרין ולענין מה שהק'
 התוס' שס' דלמ"ד שוחטין וזורקין על טמא שרץ אמאי כחז רחמנא טמא חיו עושה
 את הפסח פשיטא שמעתי לתן קושיא זו לחלו להרשב"א לומר סברא זו שכ' בשמו
 הא"ת שם התוס' • בע"ה • שכתב ח"ג איטריך למימר שזיכור עבדי בעומתה
 כדדרשין ח"ס כי יהיה טמא ח"ס נדחה ואין ציבור נידחין ע"כ ועוד אני אומר
 שדאי דברי רבותי' • בה"ת תמוהין תאוד ואבות העולם יאמרו דבר זה דלמ"ד
 שוחטין וזורקין על טמא שרץ הא דכחז רחמנא טמא חיו עושה פסח לגופי' • ל"כ
 אלא לשמעינן דציבור חיו נידחין • א"כ דחייב בפ"ע הוא דקמ"ל קרא הא מאן
 דל"ל שוחטין וזורקין על טמא שרץ יליף לה בפסחים פ' האשה (דף ז') דס"ל
 כר"י דא' טמא מת מזה שחל ו' שלהם להיות בפ"ע כו' וא"ר נדחו מכלל דמ"ד
 שוחטין לא ס"ל כר"י אלא עדיין לא היה יום שבעי שלהם בפ"ע אלא שפי' או
 קורס לו את כן אמאי נאחשק מרע"ה כוכביז ויקרב משה את משפטן לפני ה'
 הא ע"כ לא ידעו מדין פסח שני כלל שהרי בתשובת שאלתם נאמר פרשה פסח שני
 ובש"כ לא נאחשק אלא אם יבולין לעשות פסח ראשון ואמאי מבטיל ליה הא ודאי
 לא דהא ח"ס לפי' אלו כבר נאמר בפסח מלרים וכו' ואי' פ' עמאים אלו נרץ ביאור
 וכבר נכתבו בה רבים אלא שאין זה מקומו • **ונחזור** לענינו כבר נאמר
 בראיה ברורה דמ"ע זו דושמחת נובה בכל מיני שמחות ולפ"ו אפילו
 בזה"ל שבעותינין חיו לנו שלמי שמחה נמי מאז זו נובות בשאר מיני שמחות
 והכ"מ מדברי הגאונים והר"ף ושאר פוסקים דס"ל דאבילות יום ראשון היא מן
 התורה ואפ"ה חת' בהנאה דמ"ק אכל אין נובה אבילות ברגל משום דלתי עשה
 דושמחת ודאי לעשה דאבילות דחיד ואי חיו עשה של שמחה מן התורה לא בשלמי
 שמחה לחוד א"כ האין חתי עשה דש"מ שמחות דרבין ודאי לעשה של תורה דאבילות
 בקום ועשה ואפ"ה קדים רגל לאבילות' חיו כח לרגל לדחות את אבילות' של תורה לא
 ש"מ דס"ל דעשה דושמחת נובה מן התורה בכל מיני שמחות הילכך אפ"ה קדים
 אבילות' לרגל חתי רגל דרבים ודאי לאבילות דחיד ועממו של דבר דמ"ע של שמח'
 נובה מן התורה בכל מיני שמחות אע"ג דאמר' בפ"ע דבזמן שבה"מ קיים חיו
 שמחה א"כ בבשר שלמים ואמרינן נמי בפ"ק דחגיגה שלש מלות נאעו כו' והשמחה
 והיינו שלמי שמחה וכדמובא בכל פירקא קמא דחגיגה ובהרבה מקומות דשלמי
 שמחה דאוריית' חיו י"ל משו' דמלות שמחה שאלטונו ברגל אינו שמחה פרטיות אלא
 שמחה כללית שמחוייב לשמוח ביו"ט בכל מיני שמחה שכולת בידו לשמוח ולא דמי
 לשאר מלות ששוין בכל חסד העשר לא ירבה והכל לא יתעש אכל שמחה זו כל
 חסד ואדם מחוייב לשמוח כפי יכולתו ולפי רוב עושרו וכן אנשים בראוי לקונוס'
 בראוי לקונוס' • קטנים כדאמר' התם בפ"ע ע"פ וכו' דלשכחו דכ"ר שמחה אלא
 הר גרמים ובר ע"כ גבי שלמים חס י' יכולת בידו להביא שלמים ברגל חייב בהן
 מוסף על כל שאר מיני שמחות כיון שמילין בהן שמחה אכל חס הוא טמא או בזה"ל
 שח"ל בשלמי שמחה הרי הוא יולא ידי חובתו בשאר מיני שמחות ש"ס יכולת בידו
 לקיימן וסגי

שמחה מה"ת אלא בשלמי שמחה לחוד • שוב ראיתי בזה"ש שכ' לאו משום דאין
 לו במה ישמח וה"ת ח"כ ת"ל מאיך קרא דבעין זביחה בשעת שמחה וי"ל דאי
 מהחם ה"ל דלא בעין זביחה בשעת שמחה אלא בחגיגה של יום שיוכל לשחטה
 בו ביום אכל הכא שאינו יכול לשחטה בלילה לא להבי איטריך אך למעט ע"כ •
 מ"מ מה שפי' הוא נכון • אכל הרמב"ם כת' בפ"ו מה' י"ט ו' ימי הפסח וח' ימי
 התע' עס שאר י"ט כולן אסורין בהספד ותענית וחייב אדם להיות בהן שמח וטוב
 לב הוא ובניו ואשתו ובני ביתו וכל הגלוי עליה שגמח' ושמחת בחגך כו' • אע"פ
 שהשמחה האמורה כאן היא קרבן שלמים כו' • יש בכלל חיותו שמחה לשמח הוא
 ובניו ובני ביתו כל אחד כראוי לו כ"ל הקצנים נותנין להן קליניות וחגוים ומבדנות
 והנשים קונה להן בגדים ותכשיטין נאים כפי ממונו • והאנשים אוכלין בשר ושוחין
 יין שאין שמחה אלא בבשר • ואין שמחה אלא ביו"ט ע"כ • אע"פ שהאכלה ושחית
 במועד' מ"ע לא יהא אוכל ושותה כל היום כו' • ע"כ וכי' מד' הר"ן שכת' ברפ"ד
 דסוכה אהא דתנן הרי"ה והשמחה שמונה והשמחה לאכול בשר שלמים כו' •
 ואע"ג דכי תיקלע יום ראשון בשבת אי אפשר בשלמים כו' • אפ"ה חיתא לשמחה
 בבשר של חולין או בשאר מיני שמחות שלא חמרו חין שמחה אלא בבשר אלא למנוה
 מן המובחר אבל לא לעבד ע"כ וי"ל דהיא ברורה לזה דבשאר מיני שמחות נמי
 יולא ידי חובת מ"ע זו מה"ת מהא דאמר בפ"כ (ד' פ') איחמור היו ישראל
 מחלה עמאים ומחלה עטורים ח"ר מעמאין אחד מהן בשרך ועולא חמר משלמין
 ח' מהן לדרי' ויעמאלו בשרך קסבר שוחטין וזורקין על טמא שרץ ויעמאלו במת
 מדחיו אתה מחגיגתו השתא נמי מדחיו • אתה מפסחו אפשר דעבד בשני
 במת נמי אפשר דעבד בו' דה"ל ח' שלו • קסבר עולא כולן חסלומין דראשון נינהו
 דחוי בראשון חוי בכולהו וכל היכא דלא חוי בראשון לא חוי בכולהו ואיכא למידק
 מנ"ל למימר קסבר כולן חסלומין דראשון דילמא ס"ל כולן חסלומין זה לזה ואע"ג
 דלא חוי בראשון חוי בכולהו ודקא קשיא לי' ויעמאלו במת • משום דה"כ אתה
 מדחיו חסלומי שמחה כל ששת ימי הפסח וא"ל לו לקיים מ"ע של ושמחת בחגך
 בהן אלא ע"כ מ"ע זו של ושמחת אפשר לקיים בכל מיני שמחות מה"ת • ואע"ג
 דאיכא מלוה מן המובחר בשלמי שמחה דווקא מ"מ תקנתא זו נחתא כיון שאינו נעקר
 לבתרי מ"ע זו של שמחה מתקנתא דעולא • כדאקש' עליה • ר"י התם מאן צ"ת
 דעקר סיכ' ומעכתי ורביה ואפ"ה עולא לא קאמר לתקנתא דר"י אלא משום דס"ל
 דל"כ בענין אחר משום שא"ז מה' מחגיגתו דס"ל כולן חסלומין דראשון הן •
 ואין לדמות דה"ע דפסח ע"ל ליה להבנ' דסבר עולא כולן חסלומין דראשון הן דכיון
 דס"ל שוחטין וזורקין על טמא שרץ מלמא מעמאין חיותו בשרך ע"כ • כר"י ס"ל
 דאמר בפ"י תי' שהיה טמא (דף נז') פסח שני חסלומין דראשון ולא כרבי דא'
 רגל בפ"ע הוא והרי כתבו התוס' בפ' אלו דברים (דף ס"ט) • וא"ת אי שוחטין
 וזורקין על טמא שרץ אמאי כחז רחמנא טמא חיו עושה פסח פשיטא דהכי כתיב
 ח"ס לפי' אכלו חכסו לעבד דבעין גברא דחוי לאכילה כדמובא בפ"כ • ונראה
 לרשב"א דאיטריך לאשמעינן דחייב בפסח שני דלא נימא דמיפטר משום דשני
 חסלומין דראשון הוא דחוי בראשון חוי בשני דלא חוי בראשון לא חוי בשני כדאמר
 לקמן גבי חגיגה בכ"ז ע"כ • ולפי"ו עולא דס"ל שוחטין וזורקין על טמא שרץ
 ע"כ ס"ל נמי דשני חסלומין דראשון ומשמע להבנ' דכמו דפסח שני חסלומין
 דראשון ה"ר אמר' • לענין חגיגה נמי כולן חסלומין דראשון דכמו דלגבי פסח נחנה
 תורה תקנה שני' שלא עשה את הראשון יעשה את השני ה"כ לענין חגיגה נובה כל
 שבעה לחסלומין כדאמר בפ"ק דחגיגה (דף ע') חסלומין דראשון הוא כדס"ל
 גבי פסח דאין סברא לחלק בין שני חסלומין הללו של פסח וחגיגה דלענין פסח
 חסלומין דראשון ולענין חגיגה חסלומין זה לזה וכיון דס"ל לעולא דפסח שני
 חסלומין דראשון ה"כ ע"כ ס"ל הכי גבי חגיגה • מש"ה נמי קסבר עולא כולן
 חסלומין דראשון ואע"ג דה"ת לשני דמ"ט חיו מעמאין חיותו במת מפני שאתה
 מדחיו חסלומי שמחה • מ"מ כיון דבע"כ מוכרח לומר אליבא דעולא דס"ל כולן
 חסלומין זה לזה ח"כ ודאי קשה מנ"ל דלא ס"ל הכי • והא דלא מעמאין ליה בשרך
 י"ל שא"כ אתה מדחיו חסלומי שמחה אבל למש"כ דבאלה הדין קושיא מוכרח לומר
 דס"ל לעולא כולן חסלומין דראשון אע"ג דה"ת • נמלא אתה מדחיו מחגיגה
 ומשלמי שמחה ולא קאמר אלא חגיגה לחוד בהא שפיר י"ל דהא מדחיו עמאל נקט:
 אבל אי אפשר לומר כן דודאי אפי' תימא פסח שני חסלומין דראשון אפ"ה א"ל לגבי
 חגיגה כולן חסלומין זה לזה ודאי לומר מהא דפ"ק דחגיגה • דאמר התם חיותו
 אתה חונג וחי' אתה חונג כל ו' • א"כ למה נאמר שבעה לחסלומין מאי חסלומין
 דר"י חסלומין דראשון ר"ת חסלומין זה לזה מאי בינייהו • אר"י חגור ביום ח'
 ומתפשט ביום השני איכא בינייהו דר"י חסלומין דראשון כיון דלא חוי בראשון לא
 חוי בשני רח"ל חסלומין זה לזה אע"ג דלא חוי בר' חוי בשני • ופריך ומי אר"י
 הכי והא שמעינן ליה גבי מור שנטמא בלילה נמי מביא חלמא אע"ג שלא נראה
 לקרבן מחמת עומתה י' לו חסלומין אר"י שאני טומאה דיש בה חסלומין בפסח
 שני מתקין לה ר"פ היתא למ"ד פסח שני חסלומין דראשון הוא אלא למ"ד פסח
 שני רגל בפ"ע • הוא חל"ל ח"ל ר"פ כו' • והשתא חס"ד דתנן דס"ל בפסח שני
 דרגל בפ"ע • הא ע"כ דלענין חגיגה נמי דכולן חסלומין זה לזה • וה"ה אמרינן
 להיפך דחס פסח שני חסלומין דראשון גבי חגיגה נמי חסלומין דראשון א"כ שפיר
 שני ר"י שאני עומתה הואיל ויש לו חסלומין בפסח שני ודקא ק"ל לר"י למ"ד פסח

שיאגת אריה דיני י"ט סימן סה סו

כבילה ת"ל אמור אל הכהנים בני אהרן בני אהרן מוהרין בני ישראל אינן מוהרין
והאל הדברים ק"ו מה שומאם חמורה בני אהרן מוהרין בני ישראל אינן מוהרין
שומאם קלה לא כ"ש אלא מה ת"ל בנבלתם לא תגעו ברבל ורריך טעם לזה דמוק
להאי קרא ברבל דאע"ו רגל מי כתיבי ורמזי הכא וצ"כ ה"ט משום דברבל חייב
לעורר את עצמו מכל עומא' כדי לקיים את המצוה שהן חוב ברבל כמו הראי' ותנינה
ושלמי שמה ש"א לעשות בעומא' ומסתברא דמפני הראיה והתנינה אינו מוהר
מלכתחלה אלא בעומא' אריכתא של עומא' מת שהוא עומא' שבעה חבל
בעומא' ערב כמו שרץ ונכילה לית לן בה ואפי' אם לא הביא עדיין עולת ראיה
ושלמי חגיגה אם הוא עדיין קודם יום ו' של רגל מותר להעמאות כיון שיש עדיין
שהות להסדר ולהביא אותן קודם שילא הרגל דים לתן תשלומין כל שבעה ומשום
חובות אלו אינן מוהרין מלכתחלה בעומא' ערב אלא בשבעה של רגל ומתאן
ואיך עבר ומשם א"כ בלי יום ראשון של רגל וכת"ר כולן תשלומין דראשון ומאן
דלא חוי בראשון לא חוי בטול וכמ"ס לעיל מההיא דפ' כ"ז אבל מיום ראשון עד
יום ו' ולא עד בכלל אם מטמא את עצמו בעומא' ערב לית לן בה א"כ אם הביא
כבר לחובות הללו ברבל מטמא אין כאן איסור להטמא את עצמו אפילו בעומא'
אריכתא מיהו ה"מ מחמת חובת שאם תביאים ברבל פסח אחת יולא ירי חבתי
מכל הרגל אבל משום שלמי שמה שחייב לאטול אותן בכל ימות הרגל ואין לך
יום מימי הרגל שאינו חייב בהן אי אפשר לעמאות ח"ע בכל ימות הרגל אף ע"כ
דאפשר לקיים מצות שמה בשאר כל מיני שמחות וכמס"ל מ"מ הואיל וכבר הגיע
רגל חל עליו נמי מצות שמה בשלמי שמה וא"ל להפקיע ח"ע ממנו ע"י העומא'
ול"ל למתמאין את ח' מתן בשרץ דפרך ויעמאנו במת ולא מיטין להפקעה שלמי
שמה כמו דח"ס התם להפקעה דעולת ראיה הואיל ואפשר לקיי' מצות שמה בשאר
מיני שמח' דשאני הכא שמה ח"ע קוד' הרגל דאכתי לא חל עליו חוב מצות שמה
וכשיגיע הרגל כבר הוא טמא ואינו חל עליו מ"ע דשמה אלא בשאר מיני שמחות
והואיל ואינו פקע מיניה מצות שמה לגמרי לית לן בה אם מטמא ח"ע אלא
הכא שכבר הגיע רגל ועדיין הוא טמא חל עליו מ"ע דשמה הרגל בשלמי שמה
נמי ח"ע להפקיע את עצמו ממנו ע"י עומא' וזהו מה שג"ל בסורס ענין זה של
ובנבלתם לא תגעו דמשכחת לה ברבל והדברים צדודים לתמן : והשאלה אם
דשעורה מעולת ראיה ותנינה כדתן רש"ק דחגיגה ואפי' מראית פנים בעורה נמי
שעורה וכמס"ס התוס' שם והכריחו הדבר בראיות ברורות מנמרא דין ודלא
כגמרת ירושלמי ח"כ אי אמרי' דמתייבי בשמה מוהרת נמי ברבל בלאו דנבבלתם
לא תגעו כדי שלא תפקיע ח"ע משלמי שמה שמוטל עלי' דהא ע"כ עיקר אזהרה
זו בל ובנבלתם לא תגעו ברבל משום שלמי שמה הוא שהיא חובה כל יום מימי
הרגל דלא משום עולת ראיה ותנינה בעומא' כבילה שהיא עמא' ערב אינו
מוהר עליה אלא ביום השביעי של ימות הרגל וכשלא הביא עדיין עולת ראיה ותנינה
אבל בהביאם כבר לית לן בה ומאי ברבל סתמא דאר"י ותניא כותיה דמשמע
דכל ימות הרגל באזהרה זו אלא ודאי משום שלמי שמה קאמר דנבבלתם לא תגעו
ברבל דאע"כ דנכילה עומא' ערב היא מ"מ אסור ליגע בה ברבל כדי שלא יפקיע
ח"ע משלמי שמה ואפי' דלא אכל כבר ביום זה של הרגל שלמי שמה יכול
לעמאות ח"ע בעומא' ערב דנכילה ועד הלילה יעבור ועריב שמו ואפשר לקיים
מצות שמה בשלמי שמה בלילה הא' מ"מ בכל יום מימי הרגל מוהר על
ובנבלתם לא תגעו קודם שאכל עדיין את שלמי שמה : בו ביום וכו' דאשה חייבת
נמי בשלמי שמה מוהרת נמי על לאו דנבבלתם לא תגעו ברבל כאיש דהא עיקר
אזהרה זו משום שלמי שמה הוא והרי היא נמי חייבת בה אבל אי אמרי' דאין
אשה חייבת בשלמי שמה ושאר חובות הרגל נמי אין מובא בה נמא' אין לחלק לגבי
דידה בין רגל לשאר כל השנה ואין לה ענין לאזהרה זו של ובנבלתם לא תגעו
ברבל כיון דאין רגל חלוק אלא משאר ימות השנה מותרת לעמא' ח"ע ברבל
אפי' בעומא' אריכתא דעומא' מת כ"ס בעומא' ערב דנכילה והשאלה איך שפיר
דרבנן ו"ל לטעמייהו אולי דהראב"ד דס"ל דנשים פטורים משלמי שמה כמס"ס
בפ"א מה' חגיגה ח"כ אין לה ענין לאזהרה דנבבלתם לא תגעו ברבל כיון דאין רגל
חלוק לה משאר ימות השנה וע"כ הא דאשמו ארוסה לא מיטמא לו אלא דלאוהרה
להעמאות וברבל מיירי דהא כיון דליתא בשלמי שמה אין מוהרין על העומא'
ברבל וע"כ איש מטמא לו דקמי' איש מתייבב להטמא לו מכלל דשאלה חייבת
וש"מ דנשים נמי מצוות להיטמא לקרובים ודלא כהרמב"ם וספיר השיגו מהא
אבל הרמב"ם לטעמיה שפא' שגשים חייבות בשלמי שמה וממילא שיהא מוהרת
על אזהרה דנבלת' לא תגעו ברבל כאיש דכיון דעיקר אזהרה זו משום שלמי שמה
הוא והרי היא נמי מצוות על שלמי שמה איתיה נמי באזהרה זו ברבל והאי איש
מטמא לו דגבי אשתו ארוסה איכא לאוקמי ברבל וכמו שפרש"י ותוס' : ולק"מ
מהא למאי דס"ל דאין כהנת מוהרת להטמא לקרובים : ולפ"ז למדנו דגם רש"י
ותוס' ס"ל דהלכה כר"ז דאשה מצוות על השתמה הואיל ובריתא זו דאשמו ארוסה
לא מטמא לו דמיירי ברבל מאישית לי' דאלו לאביי דאמר אשה בעלה משמה
אין לה ענין לאזהרה זו ברבל כיון דאין רגל חלוק לה משאר ימות השנה הלא ודאי
כדפי' : וא"ת למאי דפי' דאביי דאמר אשה בעלה משמה אי' מוהרת בלאו זה
דנבבלתם לא תגעו ברבל ח"כ תקשה לך הא דתנן בפ"ק דקדושין (דף כט) וכל
תל"ת בין שה"ג בין שלא שה"ג נשים חייבות חוץ מכל תקיף וכל תשחית וכל תטמא
למחים אמאי לא תשיב נמי לובנבלתם לא תגעו דרגל דנמי נשים פטורות וי"ל
דולעטמך

ליה כהני הילך לא איכפת לן בהא דמשמאין ח' מתן במת ואי אפשר לו בשלמי
שמה בו' ימי הפסח דהא אין מצות שמה חלה עליו בשלמי שמה כיון דנעמא
קודם הרגל ויכול לקיים מצות שמה בשאר כל מיני שמחות שבינו לקיימן וכ"כ
הרמב"ם בהפ"ר המצות חלק הענין ס' נ"ד וענין השתמה הוא שנקריב שלמים
עכ"פ בו' בכלל ח' ושמחת בהנך מה שאמרו ג"כ לשמות בהם בכל מיני שמה
ומזה לאכול בשר ולשתות יין וללבוש בגדים חדשים ולחלק מיני פירות ומיני מתקה
לקטנים ולנשים ולשחוק בכל מיני ניגון ולרקד במקדש לבד כו' ע"כ וכ"כ מדבריו
בחיבורו שכת' למעלה נכ"כ הרמב"ן ואכתוב דבריו לקמן והרי כ' הר"ן והתרדכי
ושא' פוסקים בפ"ק דביצה דהא דשרי ב"ה להוליא קטן ב"ט לרה"ר היינו כדי
לטייל התינוק שיש בו משום שמה י"ט ש"מ דכל אדם מצות שמה מוטלת עליו
בראי' לו ובמה שנסבה ממנו והיינו דלמורין : בנמרה הרבה פעמים דלמא חתי
להתנועי משמה י"ט הרי נתברר דמצות שמה נובח מן התורה בזה"ל בכל
מיני שמחות :

דיני י"ט סימן סו

עוד אמרתי לברר אם נשים חייבות במצוה זו או לא דע בפ"ק דר"ה (דף ו)
אמר' בעי ר' זירא אשה מתו בכל תאחר מי אמרי' הא לא מתייבי בראי'
ח"ד הא איתא בשמה ח"ל אביי ותיפוק ליה דהא איתא בשמה ומי אמר אביי
הכי והא אמר אביי אשה בעלה משמה ומשני לדבריו דר"י קאמר ולכאור' מראה
דהלכה כאביי דבתרא הוא דאמר אשה בעלה משמה והיא אינה חייב' במצוה זו
והרמב"ם כתב בפ"ד מה' מעשה הקרבנות ח' האיש וא' האשה עובר בכל תאחר
אבל היורש אינו עובר בכל תאחר ע"כ וכתב הכ"מ ח' האיש כו' שם בפ"ד דאישטא
ומה שכתב אבל היורש כו' גם זה שם בפ"ד דאישטא
אדר"י אפי' דמשמע דאביי פליג נקטינן כר"י ע"כ : ודברי שגגה הן ומתקף לו בין
בעי' לבעי' דהא דיוור אינו בכל תאחר הוא בעי' דאישטא התם אליבא דכ"ע
מדתי' ר"ח מעמד פרט ליורש וההיא בעי' דאשה מתו בכל תאחר אישטא אדר'
זירא להאי גיסא דעוברת משום דהא איתא בשמה ולאביי דאמר אשה בעלה
משמה אישטא לאידך גיסא דאינה עוברת * ומ"מ יס לתמוה על הרמב"ם
למה דחה דברי אביי דבתרא הוא ופסק כר"י ובפ"א מה' חגיגה כתב והשתמה
האמורה ברבלים היא שיקרב שלמים יתר על שלמי חגיגה כו' ונשים חייבות במצוה
זו וכבר השיגו הראב"ד ח"ל לא בקרבן אלא בשמה שמשמע עם בעלה שבעלה
עמו והוא שמה אותה ע"כ דעתו ו"ל לפסוק כאביי דאמר אשה בעלה משמה
והכ"מ כתב עליו ואין זה תפיסה על הרמב"ם למה לא האריך לבאר זה ע"כ *
תשובה דחיה היא דודאי חידוש גדול הוא ואין מהראוי להשמיעו ועוד שהגמרא
בפ"ק דקדושין (דף לו) קפריך אהא דאמר אביי אשה בעלה משמה אלתמה מאי
איכא למימר ומשני בשרי אלו וכו' היה להרמב"ם לבאר ולא להשמיע כי הלכו'
גדולות וקבוצות הן אליבא דאביי אבל באמת שכתב הכ"מ הא דפי' דמה' מעה"ק
דמדפסק הרמב"ם דאשה עוברת על כל תאחר אלא ס"ל דהלכה כר"י דס"ל אשה
חייבת בשמה וקריין בה ובאת שמה והבאתם שמה משום שלמי שמה ודלא
כאביי דאמר אשה בעלה משמה מ"מ נריך טעם מ"מ לא פסק כאביי נגד ר"י
דבתרא הוא וי"ל דה"ט משום דסתמא דה"ס בפ"ק דנדרים משמע דאיתא
כר"י דליף התם (דף ג) מהקישא דלדבור נדר נזיר להזיר מה נדרים עובר בכל
תאחר אף נזירות עובר בכל תאחר ופרך כל תאחר דנזירות המ"ל נזיר כיון דאמר
הריני נזיר ה"ל נזיר אכל קס ליה בכל יוכל וסגי מר ונערא בדר"מ עובר בכל
תאחר קרבנותיו ופרך מן הכא נפקא ליה מהתם נפקא ליה כי דרש ידרשנו אלו
חטאות ואשמות ומשני מהו דתימא חידוש הוא שחידשה תורה בנזיר ומסוק מאי
חידושה משום דלא מתפיסו בנזיר ודקא קשיא קרעא' חלב ק"ח קא איתא לכפרה
חטאת נזיר למאי איתא ופרך והרי חטאת יולדות דלא איתא לכפרה ועובר עליו
משום כל תאחר ומשני האא קא שריא לה למיכל בקדשים ומדפשיטא ליה להנמי'
דעובר עליו בכל תאחר בחטאת יולדת והא חטאת יולדת קרנן נשים הוא ועוברת
בכל תאחר ש"מ אשה נמי עוברת על כל תאחר * וזה ראיה גדולה היא לדעת
הרמב"ם ולא כהראב"ד ששיג' : ולמס"כ כ"ל דברי הרמב"ם שכתב בפ"א מהלכו'
אבל לה יעמא מ"ע שם לא ראה להטמא משמאין אותו בע"כ בד"ה בזכרים
שהזהרו על העומא' אבל הכהנת הואיל ואין מוהרת על העומא' כן אין
מצוות להטמא לקרוב' אלא אם רצו מתעמאות ואם לאו לא מתעמאות ע"כ וכ"ע
הראב"ד בהשגות קשיא הא דתניא אשתו ארוסה לא חוץ ולא מטמא לה : וכן היא
לא חוננת ולא מיטמאה לו הא נשואה מטמא לו ע"כ והרמב"ן בזה"ל כתב עליו
ולפ"ז הא דתניא לא מיטמאה לו לאו דוקא אלא שיטתיה נקט ע"כ ודברי תימה
הוא היאך תני מילתא דליתא כלל דהא ודאי איסורא ליכא כיון דאין כהנת מוהרת
על העומא' ואי דאין מחייבת להטמאה לו קאמר מאי איריא ארוסה אפי' נשואה
נמי כיון דלדעת הרמב"ם אין נשים מצוות להטמא לקרובין * כ"ל שהרמב"ם
מפרש להאי לא מטמאה לו כמו שפרש"י בפ"ד דבמות (דף כט) בלישנא בתרא
שכתב וז"ל ולא מיטמא ברבל שישראל מוהרין על העומא' מצובבלתם לא תגעו
במס' ר"ה וכ"פ שם התוס' לא מטמאה לו פי' ברבל שהזהרו על העומא' כדאמר
בר"ה ע"כ וי"ל ללמוד זכות על הראב"ד ששיג' על הרמב"ם מהא דלא מטמאה
לו ולא כ"ל לפרש ברבל משום דהכי אמרי' בפ"ק דר"ה (דף עו) אר"י חייב אדם
לעורר את עצמו ברבל תנ"ה ובנבלתם לא תגעו יכול יכו ישראל מוהרין על מגע

הוא אחת עשרה דברים ודמי עשה דחיד וס"מ דליכא חיובא דאורייתא בזה דנפק ליה יומא קמא דהוא יום מיתה לק"מ דה"ק אבל אינו מנהג חבילות לר"ה אפילו למ"ד יום ראשון תופס את לילו מדאורייתא דאי חבילות כו' ע"כ ודאי הא"י חבילות דמשיקרא למ"ד יום מיתה תופס לילו מה"ת היינו שמת בעי"ט וליל יום מיתה היו לילה ראשונה של י"ט ואפ"ה קאמר דלתי עשה דברים דשמת הרגל ודמי לעשה דחיד דאי ס"ל דליל י"ט ראשון אין מלות שמתה נוהג בו מה"ת אלא מדרבנן היכא דתי עשה דרבנן ודמי לחבילות של תורה בקום עשה למ"ד יום מיתה תופס לילו מה"ת אלא ע"כ ס"ל דשמתה נוהג בליל י"ט ראשון מה"ת ואח"כ עשה דברים ודמי לעשה דחיד וק"ל מה"ת דפסחים (ד"ע) דקאמר והיית אך שמת לרבות ליל י"ט ראשון ה"ל אך חלק ונופרש נמי ראית מרבה אני ליל י"ט אחרון שיש שמתה לפניו ומצינו את ליל י"ט ראשון שאין שמתה לפניו ש"מ שאין מלות שמתה נוהג בליל י"ט ראשון מה"ת וכן מה"ת דפסחים דאמר עולה אר"א שלמי' שמתה מעי"ט אין יולא בה משום שמתה דבעינן זביחה בשעת שמתה * ומצינו ר"י חגיגה י"ד יולא בה משום שמתה ואינו יולא בה משום חגיגה ואמאי הא בעינן זביחה בשעת שמתה אר"א חיד ב"ה בשע"ב ופסח אר"א הג"מ דאלת"ה הא מתניתא מאן קתני לה בן היתא לכן תימא הא פסול לה בלילה ש"מ ואי בליל י"ט אי מלות שמתה נוהג מה"ת נמי ק"ל הא פסול לה בלילה דילמא לעולם מיירי שמתה בערב פסח כמנחתו ולא בעינן זביחה בשעת שמתה ויולא בה משום שמתה ליל י"ט ויהאון קאמר דלתי לא אפסול לה עד בוקר א"כ אין מלות שמתה נוהג בליל י"ט ראשון מה"ת ואפ"ה אי ליכא לה דעולה אר"א כ"כ לא מתקורא אלא בשע"ב ובתורה * מ"מ נ"ל דמדרבנן מיהו נוהג מלות שמתה בליל י"ט ראשון והיינו דלמא במסכת בילה כ"מ שהתירו חכמים כמה דברים משום שמתה י"ט ולא מפליג בין ליל י"ט ראשון לשאר לילות וימים של י"ט ש"מ דמדרבנן מלות שמתה מיהו נוהג כו' וע"כ להביא ראיה מדאמר' בפ"ע (דף קח) גבי ארבע כוסות של ליל פסח שתאן בבית אחת ואמר רבא עלה ידי יין יולא ידי ד' כוסות לא יולא ופירש"ם י"ד יין יולא משום שמתה י"ט כדתינא לקמן ושמתה בחבר כמה משמחו בין ע"כ וב"כ התו' שם י"ד יין יולא פירוש ידי שמתה י"ט דס"ד הואיל ותיקון ד' כוסות לא נפיק מיד שמתה י"ט א"כ יולא ידי ד' כוסות ע"כ והרי הוכחנו שאינו נוהג מלות שמתה בליל י"ט ראשון אלא ש"מ דמדרבנן מיהו נוהג וא"ל לפ"י אמאי לא מוקי להא דבן תימא בשל ע"כ ושמתה ויולא בה משום שמתה דקאמר ידי שמתה של ליל י"ט ראשון דרבנן קאמר ואפ"ה דאי אמרי' בעינן זביחה בשעת שמתה * אי אפשר לומר כן דודאי כל דתיקון רבנן בעין דאורייתא תיקון וכיון דידע שמתה של אינו יולא ידי חיבתו בשעת מעי"ט ע"כ א"ל לרבנן לתקן לליל ידי שמתה של דבריהם בשעת מעי"ט * אבל הא גופיה תקשה דילמא לא בעינן זביחה בשעת שמתה בשל תורה והשתא בשל דבריהם נמי לא בעינן זביחה בשעת שמתה וכיון שכן י"ל שתיקון רבנן לשחוט שלמים מעי"ט לשמח' הלילה של דבריהם וכעין דאורייתא תיקון לשמתה בעי נמי שלמי שמתה * וי"ל דהא לא מסתבר להגמרא לומר שתיקון רבנן קרבן לשמתה של דבריהם שלא מצינו בשום מקום שתיקון רבנן קרבן שאין לו עיקר מן התורה אפ"ה דתיקון חגיגה י"ד למ"ד לאו דאורייתא הוא כדאמר' בפ"ה (דף עא) הא מפרש דהם עשאו כד שיהא הפסח נאכל על השוכב אבל הכא כיון דאפשר לקיים שמתה ליל י"ט ראשון של דבריהם * בשאר מיני שמתה ליל שתיקון שלמי שמתה לזה השתא נקטין מש"כ בס"י אלו דמ"ע זו של שמתה י"ט נוהג מה"ת אפי' בזה"י ואי אנשים ואי נשים חייבין במלות זו ואפ"ה שאין לו קרבן מ"מ אפשר לקיים בשאר מיני שמתה וה"ל כל ימי חבילות של י"ט אבל לילה ראשונה של י"ט אין מלות שמתה נוהג מה"ת ומ"מ מדרבנן נוהג בה מלות שמתה ואגב אורחין למדנו דהא דמיני אדם לנהר א"ע ברנל אינו נוהג בזה"י וכמ"ס כן נ"ל :

דיני יט סימן סז

שאלה ספק אחר הלל ב"ט ספק לא אחר אם חוזר ואומר מוסק או א"י לחזור ולומר מוסק :

תשובה ברפ"ב דברכות (דף יד) אמר בהלל ומגילה מהו שיפסיק אחרת ק"ו ק"ש דאורייתא פוסק הלל דרבנן מבעיא כו' ומדקאמר סתמא הלל דרבנן משמע דכל קריאת הלל אפי' של י"ט אינו אלא דרבנן וא"כ ספיקא דרבנן להקל ככל ספיקא בדרבנן אלא שהרמב"ן מהפך עליו שכתב בס"ה שורש א' על הלל שהוא מה"ת ויהיה הל"מ או שהוא בכלל השמחה שלטווינו בה כמ"ס וביום שמתהם ובמועדיהם ובר"ה והקצתם בחולות כי עיקר השירה בפה וכלי לבשוני קלא הוא ושלטונו על שמחת השיר על הקרבן ושלא בשעת הקרבן בכלל השמחה אלא שמועדיה ר"ח בנבולין מפני שאין מקודש לחם ואינו עשוי שירה ושם במסכת ערכין (ד"ה) אמר מגיין לעיקר שירה מה"ת מהבא תחת אשר לא עברת את ה' בשמחה ובטוב לבב הוי אומר זו שירה וא"כ אפשר שגדרו ב"ט שכתב ונחברו כל מיני שמחות שהא' השירה מכללין ובשל מגילת הספר השיב עליו א' ח"י שלא נתייבב בכל מיני שמחות שגשלים שא"כ יבו נושאין נשים במועד ומפורש אמרי' במ"ק אין נושאין נשים במועד לפי שאין מערבין שמחה בשמחה ע"כ וליתא דודאי נלעווט בכל מיני שמחות וכמ"ס וס"ל דאין נושאין נשים במועד הא תשובתו בליוו משום שאין מערבין שמחה בשמחה ומקרא יליף לה התם מ"מ ח"י תמה על

דולטעמך הא לאבי נשים אינן בכל האחר כיון דאין לא בראי' ולא בשמחה ואמאי לא חשיב ללחו דבל תאחר דנשים פטורים אלא מאי ח"י לך למימר כיון דעשאו דאי' בכל תאחר הוא משום דתלה רחמנא לבל תאחר בהבאה דכתיב ובאת שמה והבאת שמה וכיון דליתא בהבא' לא משום ראייה ולא משום שומה לית' בכל תאחר ה"ל בכלל הא דתקן התם כל מ"ע שה"כ דנשים פטורות דהואיל דפטורה ממ"ע שה"כ ואי הגורם לה נמי לפטור מלאו זה דבל תאחר כ"ס דלאו דנבולתם לא חגשו ברגל דה"ל בכלל מ"ע הללו דכל עשאו של אזהרה זו הוא כדי שלא לבטל מ"ע הללו של ד"ג ה"ל לאו זה בכלל מ"מ אין זה מוכרח ד"ל דהיינו טעמא דלא קתני במתני' חוק מבל תאחר אפילו לאבי דאמר אשה בעלה מנמחה ואינה עוברת על כל תאחר היינו דווקא בקרבות דליתיהו רחמנא ברגלים דכתיב ובאת שמה והבאת שמה אבל דקדק דא' רבא שם בפ"ק דר"ה ולדקא מחוייב עלי' ללמא דהא שביח עניים אשה נמי עוברת על כל תאחר בלדקא כיון דלא תליא ברגלים והה"כ לשאר מחנות עניים כגון לקט שכמה ופיאה וכיונא בו שערות עליהם בכל תאחר לאלתר כמו בלדקא כמ"ס התו' (דף ד) (ד"ה ומעשרות) דאפי' לאבי אשה עוברת עליו בכל תאחר וכיון דבהאי ל"ת דבל תאחר איכא מילי שגשים נמי עוברת עליהם כגון דקדק ושאר מ"ע דלא תלינהו רחמנא בנבאת שמה דרגלים מה"ט לא קתני בנותני' להאי חוק מבל תאחר א"כ ש"ס לפסול בזה הרבה כבר כתוב אלא במקום אחר אין זה מקומו ומ"מ א"כ שאין מהא דבל תאחר הכרח למש"כ אפי' בלא"ה י"ל כן דלא חשיב להאי לאו דנבולתם לא חגשו בהאי חוק אליבא דאבי מה"ט דאמרן ונחזור לעניינינו הרי נתברר לנו בראיה ברורה דאשה נמי חייבת במצות שמתה דרגלים כא"ס :

דיני יט סימן סז

ומבי' ב בס"י הקדום תבין שיש לתמוה הרבה על מש"כ הרא"ש בסוף מש' יומא גבי עיה"כ וא"ר סעדיה בעלייתו מלעבול מברך על השבילה ואין דבריו נראין בזה שלא מצינו בה"ס רמז לטבילה זו כו' ואי משום דא"ר חייב אדם לנהר עצמו ברגל היינו לטהר עצמו מכל טומאות אפילו מטומאות מת ולטהות עליו ג' ו' והאיכא דאין לנו טהרה כו' אין חוב לטבילה זו ואין לברך עליה ע"כ * ומשמע מדבריו אס' אפשר לטהר א"ע מכל טומאה אפילו בזה"י חייב לטהר א"ע אפי' ביה"כ יש חוב לטהרה זו * ולד' הה"כ ברה"ה חייב לטהר א"ע אס' אפשר לו לטהר מכל טומאה והא דדאי ליכא דהפילו אס' תמלא לומר דר"ה ויה"כ בכלל מועדות הם שבה נחלקו דבנותא קמאי כמ"ס הרא"ש בסוף מסכת ר"ה ושאר פוסקים וכ"כ עיקר ויש בידי רא"י מש' ב' מדות במס' מנחות (דף נא) דאמ' התם לאיל למה לי אר"ס לרבות אילו של אהרן כלומר דיה"כ ופריך אילו ש"ה מבמעדי' נפקא סד"ה"ה דליבור אבל דחיד לא ש"מ דיה"כ בכלל מועד הוא וה"ה לר"ה מ"מ אין בכלל רגלים לעניינא ואין חייב אדם לטהר א"ע בהם דהא הא דמוקמינן להאי לאו דנבולת' לא חגשו ברגל דווקא בע"כ ה"ט משום כדי שיכול לקיים מלות של חובת הרגל כמו רא"י וחגיגה ושמתה שאי אפשר לקיימן בעוממה וכיון דבר"ה ויה"כ אין בהן א"מכל חובות הללו אין להם ענין שיתחייב אדם לטהר א"ע בהן דמ"ס אינהו משאר כל ימות השנה וזה אפילו בזמן שבה"מ היה קיים אין חייבין לטהר בר"ה ויה"כ אבל בזה"י אפילו אס' היה לנו אפר פרה כמו שהיה בזמן אמוראים כמ"ס התו' ככ"מ מ"מ אפי' ברגלים אין לנו ענין לטהרה זו ואין אנו חייבין בה דכיון דבעוונותינו חרב בה"מ ואין לנו שום חוב מחובת הרגל ה"כ לטהרה אין לנו ענין לטהרה זו * דמ"ס רגלי' לידן לענין טהרה מכל ימות השנה וה' ברור * וכן ראיתי להרמב"ם שכתב בספ"ו מה' טומאת אוכלין כל ישראל מזהרין להיות טהורין בכל דגל מפני שהן נכונים לכנס למקדש ולאכול קדשים וזה שנה' בחורה ובנבלתם לא חגשו ברגל בלדד ואס' נעמא אינו לוקה אבל בשאר ימות השנה א"מ ע"כ הרי שכחוב בהדיא דה"ט שמוהרין להיות טהורים בכל רגל מפני שגמים לכנס למקדש ולאכול קדשים וש"מ תתייבב דאין ר"ה ויה"כ בכלל טהרה זו דהא אין בהן א"מכל אלא וס"מ דבזה"י אין חייבים לטהר א"ע אפי' בנ' רגלים כיון דאין לו מקדש וקודש * ומ"מ מש"כ ואס' נעמא אינו לוקה פריך טעם למה והכ"מ כתב בת"כ ובנבלתם לא חגשו ברגל אחרים אומרים יכול אס' נגע בנבילה ילקה * ת"ל ולאה טמא הוי אומר רשות ומשמע לרבינו דלתי"ק נמי אינו לוקה ברגל ע"כ ולא דיבר נטונה דלאחרים דאמר רשות ודאי ל"ס כאן מלקות ומה ענין ללמוד מרשות דאחרי' לאיסור רגל דתי"ק שלא ילקה ברגל אבל כוונת הרמב"ם הוא משום דכיון דהא דמוקמינן להאי לאו דנבולתם לא חגשו ברגל הוא משום כדי שיכול להביא קרבות של חובת הרגל וכיון דאפילו אס' אינו מביא חובת הרגל אינו בר מלקות דהא אין אלא בעשה א"כ אין להחמיר במעמא א"ע ברגל וגורם לבטל חובת הרגל יותר מטהור המבטלן :

דיני יט סימן סח

א"ע י' שביארו בס"י הקדומים דמלות שמתה נוהג בזה"י בשאר מיני שמחות אפ"ה שאין לנו שלמי שמתה מ"מ הדבר ברור שכל ראשון של י"ט אין מלות שמתה נוהג בו מה"ת וכמ"ס לפנינו בס"י א"ש"ג דמדברי הרי"ף (א) ר"פ ח"מ ל"מ הכי ש"כ שם שאין חבילות נוהג מה"ת אלא ביום המיתה ולא בלילה שאחריו והקשה הרי"ף דאמר' התם אבל אינו נוהג אבילותו ברגל דאי חבילות דמשיקרא

שאת אר'ה די'י'ט סימן סט ע

על כל פ' ופ' ועל כל דעה שלא תבא עליה דשנאלין היו אומרים אותו על גבולתן כהאורייתא דמי ע"כ וכו' דעת כל הפוסקים דהלל ד"ט לאו דאורייתא הילכך ספק אומר ספק לא אומר אינו חוזר ואומר כן כ"ל :

דיני יהב סימן ע

שאלה

ראוי לבאר אם י"כ שיה' נשבת לענין הולאה תרשות לרשות וכן לענין
שאר מלאכות או יש חילוק ביניהם ואיזה מלאכות שאמורים בשבת
ובי"כ מותרים :

תשובה

תשובה כפ"ג דכריתות (דף יג) דייק פרס ממתיני צרייתא דאין דאין
והולאה ליה"כ ודמי' לה הגמ' ומסיק הא דפרס בדוקא היא וכחב
הרי"ף בפרק קמא דביה וקיימא לו דיום טוב עירובי תחומין וא"ל עירובי
חצרות ושטופי מבואות אבל יה"כ לרי"ך אפי' עירובי חצירות ושטופי מבואות דמיא
ח"ל ביה לב"ש אי חזס מודים שמעריבין לגדול ביה"כ אפי' שחיב בשעת
ואסור לו לאכול כך מעריבין למור בין ולסוראל בתרומה ש"מ דבין ב"ש בין ביה
ס"ל מעריבין לגדול ביה"כ עירובי תחומין וחצירות כשבת וכן הלכה ע"כ וכ"כ
הרא"ש ודבס חמא על ראי'ו דילמא הא דמעריבין לגדול ביה"כ מעירובי תחומין
מיירי ולא מעירובי חצרות והרבה תירוצים נאמרו על זה ואין בהם ממש לכן לא
אעירי להעתיק אותם ולהשיב עליהם : ול"נ דהיי"ך דייק לה הרי"ף דע"כ עירוב
הולאה ליה"כ דאס"ד דאין בו איסור הולאה איסור תחומין נמי לא נהיב ביה דהא
בהא תליא דהא בשפ"ק דערובין (ד"ו) אמר'תני ר"חא לוקין על עירובי תחומין
ד"ת ואקשה עלה ר' יונתן לאו שניתן לאזהרת מיתב ב"ד הוא ואין לוקין עליו אר"ה
מי כתיב אל יוצא אל יצא כתיב וכחבו החוס' דבין ר"י ובין ר"א כ"ל הולאה מאל
יאל כדמשמע בכ"מ והיי' משמע פשטיה דקרא שאל יאל בשבת עס כליו ללקיט את
המן כדרך שגובין בחול וכבר ר"י אפי' למ"ד תחומין דאורייתא לא לקי דבין דהא
קרא נמי כ"ל איסור הולאה דהוי במית' ב"ד ור"א מבני מי כתיב יוליא דהיי' עיקר
קרא בהולאה דהו' ודאי לא הו' לוקין עליו אפי' דלתחומין נמי אחי אל יצא כתיב
וכיון דעיקר קרא בלשון יצאה לוקין עליהם על גב דאית' נמי לאיסור
הולאה ע"כ וכיון דאיסור הולאה ותחומין מחד קרא כ"ל לאיסור בשבת א"כ
ביה"כ אס"ד דלית' לאיסור הולאה לאיסור תחומין נמי ליחא וממעריבין לגדול ביה"כ אפי'
אח"ל דמירי מעירובי תחומין ומנהיב ביה איסור תחומין איסור הולאה נמי נהיב ב'
ואריך עירובי חצרות ואפי' דלא קול' כר"ג דאמר תחומין דאורייתא ה"מ תחומין
דאלפים אמה אבל תחומין ד"ב מיל הוי מן החורה לדעת הרי"ף כחש"כ בשפ"ק
דעירובין ורבנן מורו אלפים אמה לתחום שבת ואי תחומין ד"ב מיל אינו נהיב מן
החורה ביה"כ לא הוי גורי רבנן על תחומין דאלפים של דבריהם נמי כיון דליכא
למזר משום לתא דד"ת ומדמע"בין ביה"כ לתא מורו על תחומין דאלפים אמה
דדבריהם ש"מ דתחומין ד"ב מיל נהיב מן החורה ומנהיב איסור תחומין איסור
הולאה נמי נהיב ביה דהא דתרווייכו מחד קרא נפקא להו גבי שבת וכיון דילפת ליה"כ
משבת לחתא מנייהו ה"ה לאידך ואפי' ד"ט איסור תחומין נהיב ביה דאמרינן
במסכת ביאה ואפי' אין בו איסור הולאה וכב"ה כפ"ק דביה (דף יב) תוס' ה"ל
משום דגבי הולאה אחר מתוך שותיה הולאה לנזק הותרה נמי שלא לנזק ולא
מיביעא לדעת החוס' וסעיפיה דס"ל דהולאה שלא לנזק לגמרי אסור בי"ט מן
החורה ולקון עליו הרי נהיב איסור הולאה נמי בי"ט אלא אפי' לדעת רש"י וסעיפיה
דס"ל דהולאה שריא לגמרי בי"ט ואפילו שלא לנזק לגמרי מ"מ הא ס"ל לרש"י
שעיקרה של הולאה נאסרה בי"ט אלא דשרינן ליה משום מתוך הילכך גבי תחומין
דליכא למימר הכי בציסוריהו קיי"מ מ"מ זה אינו אלא לדעת הרי"ף דס"ל תחומין
ד"ב מיל אסור מן החורה מהאי קרא דאל יצא א"ל כדחמין אבל הרא"ש דס"ל
דאין לתחומין עיקר כלל מן החורה אפילו של י"ב מיל ובפ"ק דביה כחב בדברי
הרי"ף הא ודאי קשה : **וברא** מילתא דתחומין ד"ב מיל דס"ל להרי"ף דהוי
מן החורה יס"ל לומר דבר נחמד בהאיא שמעתי דפרס דע דבמסכת
יומא (דף סו) אמ' עתי אפי' בשבת ופריך למאי הלכתא אמר רב שז' לומר שאם
היה חולה מרכיבו על כהנו אמר רפרס זאת אומרת עירוב והולאה לשבת ואין
עירוב והולאה ל"כ ולא דמי שם הגמרא את זאת אומרת דפרס ואי כפ"ג (ד"יב)
דכריתו' אמר ה' עתי אפי' בשבת קתני עתי אפי' בשבת אמר רפרס זאת אומרת
עירוב והולאה לשבת ואין עירוב והולאה ליה"כ ממאי שאני שציר המשתלח שהכח
בי"ה בכך אלא דפרס בדוקא הוא וזה תימה דבמסכת יומא דמיל' מכלתן מיירי
מדיני יה"כ לא מאיך עלה דפרס בדוקא ואלו במסכת כריתות דלא מייתי לה לא
אנב גרר' מסיק עלה הכי והתוס' במסכת יומא שם כתב אמר רפרס כו' אמר כפ'
אמרו לו דפרס בדוקא הוא דפריך עליה ודילמא שאני שציר המשתלח שהכח
ביה"כ בכך אלא דפרס בדוקא הוא ע"כ ולא כתב שום טעם למחל' מסיק לה
הכא הכי ובכריתות כתב אלא דפרס בדוקא הוא ובפ' שני שציר איתא נמי הא
דהכא ולא דמי דילמא שאני שציר המשתלח כו' בדדמי הכה אלא רגלים הוא ד"ת
עניים במקומן ועשירים במקום אחר ע"כ : ומי יאן שה' מראין לנו רבותיו אפילו
מקום א' שהגמרא מיייתי דברי חז"ה אמור' במקום א' בשזס ובמקום אחר מיייתי
לה ודמי ליה בב' ידים כהך דהיי' ולא עוד אלא שבמקומן במסכת יומא לא דמי ליה
כמ"כ כ"ל לפ' הא דמסיק בכריתות דהא דפרס בדוקא הוא משו'
דמתיני שם אכרייתא גרידא ולא הביאו שם דברי ר' שפת לאיתמר עלה אבל בימת
דאיתא

טל הרמב"ן אחר דהלל טל י"ט בכלל מלות שמחה היא ח"כ לר" דמ"ל דנשים
 חייבות במלות שמחה מה"ת וכמ"ש הל"ז דחייבות בהלל של י"ט א"כ תקשה
 הא דתקופה ג' דסוכ' (ד"לח) תי"ט שה"ע צד או אשה או קטן מקריין אותו עונה אחריו
 מה שהקאומרין וטעמא משו"דכל שאינו מקוויב בדבר חיו מולא אחר"י חובתן
 דהא בדול מקרא אותו קתיי סיפא דעונה אחריו הללויה שני ואהלל של סוכות
 ק"י התם ואמאי עונה אחר אשה ועבד מה שכן אומרים הא אשה נמי
 חייבת בהלל כמו איש וה"ל לעבד דהא גמר לה לה תאשה כיון דבכלל מלות שמח'
 הן י"ט והא ל"ל דלע"ב דעיקר שירה ב"ט מה"ת הוא ובכלל שמחה הוא אפי"ה אין
 הלל מיוחד דווקא למנוח וז מה"ת ובשירה אחרת נמי כני ליה לא שחכמי ייחדו את
 ההלל דווקא למנוח וז ואין נשים חייבות בה משום דה"ל מ"ע שה"ג לא פוטרת
 א"ע בשירה אחרת אם תראה דלא מסתבר לומר כן דאי איתא אין סבירא לפטור
 את הנשים מקריאת הלל דכיון דחייבות בעיקר שירה כאנשים כמו שיתחז שירה וז
 לאנשים ה"ל לייחד שירה וז לנשים נמי לנחת י"ח כיון דאין הן בעיקר שירה
 מה"ת ועוד דלא אישחמיש הגמ' בשום דוכתא להשמיענו זאת דנשי חייבות לומר
 אחיה שירה ב"ט במקום הלל של אנשים • אלא ודאי אין קריאת הלל בכלל שמחה
 כלל ואינו אלא מדרבנן • ומה שהביא דאיה מההיא דערבין ל"ל דאינו דאיה דהכי
 אמרי' התם (דף יא) מנין לעיקר שירה מה"ת ויליף לה ר"מ מהבא תחת אשר
 כו' אינה היא עבודה שבשמחה וטוב לבב הוי אומר וז שירה ולאו למימר' שהשירה
 היא הגורמת לשמחה שכתב ע"י והיא סיבה איה דתימ' דאחיל והיא סיבה לשמחה
 ב"ט שחייב בכל מיני שמחות חייב גם בה אלא ה"ע שהשמחה היא קודם בטבע
 לשירה והיא סיבה הגורמת לשירה לבא אחריה והכי משמע מפירש"י שפירש אין
 אדם שר שירה אלא משמחה וטוב לבב דכתיב הנה עבדי ירונו מטוב לבב ע"כ אמר
 השמחה גורמת לשירה שכתב אחריה והיא קדמה לה ולא השירה לשמחה והא
 דפר"ך התם ואימא דברי תורה דכתיב פקודי ה' שרים משמחי לב ומשני משמחי
 לב איקרו טוב לא איקרו והאי משמחי לב אדברי תורה גופייהו קאי שהם משמחים
 וגורמים לשמחת לב הרי באמת חייב אדם לעסוק בד"ת ב"ט כדאמר' בריש פ"ק
 דפסחים (ד' סע) אדר"י חלקיהו תלוי לאכילה ושתייה ותלוי לבה"מ ויליף לה מקר'
 כתוב אחד אומר עשרת לה' אלקין וכתוב אחד אומר עשרת תהיה לכם הא כיצד
 חלקיהו כו' והא דצריך קרא לזה והא חיפוק ליה משום מלות שמחה לקי"מ דאי
 לא האי קרא ה"ל דלע"ג דמקוויב ב"ט בכל מיני שמחות ודברי תורה בכלל אפי"ה
 בכ"ט צין רב צין מעט סגי להו כמו שאר שמחות דסגי להו אם משמח א"ע צין
 אפי"ה ומן מושט קמ"ל קרא דתלוי לה' דת"ת כנגד כולן ותלוי לשאר כל השמחות
 ותלוי לת"ת לחוד ומ"מ ה"מ לאנשים שחייבין בת"ת הוא דשמחה לאיש במענה
 פיו של ת"ת דיש לו שמחה במה שמוסר בתורה ומקיים מצוות המקום • במלוא
 החביבה וסקולה לפני המקום כנגד כל המצוות אבל נשים שאינן חייבות בת"ת ח'
 לכן בהן משום שמחה כלל ועוד אפי"ה דהלל משום שמחה הוא ח"כ כל לילות של
 י"ט דחייבין בשמחה נימא הלל נמי אלא ודאי אין להלל עיקר מה"ת משום שמחה
 ואינו אלא מדרבנן הילכך ספק אמתו ספק לא אמרו ה"ל ספיקא דרבנן ולקולא
 וא"צ לחזור ולאמרו • עוד מזהר התם הרמב"ן לומר דהלל דרגלים ודשמיטת
 פסחים הלכה למשה מסיני הן הא וודאי מילת דתמיה היא דל"כ לא אישתמיט
 הגמ' להשמיענו זאת בשום דוכתא ואדרבא מדקאמר בר"פ היה קורא הלל
 דרבנן מבני' סתמא משמע דכל עיקרו של הלל בכ"מ אינו אלא מדרבנן ומה שהביאו
 להרמב"ן לומר כן הוא משום דאמר' בס"פ ע"פ (דף קו) דהקשה ר"י על מ"ד
 דהלל זה דוד אמתן אפשר ישראל שחטו את פסחיהן ונטלו את לולביהן ולי"א הלל
 ואם הוא מדבריהן מאי ק"ל והנראה מדבריהן שהלל זה מה"ת ויהיה הלכה למשה
 מסיני עכ"ד • ולפ"ז משמע שמוסר הלל זה ככתבו הוא הלכה למשה מסיני לקרות
 פרחיות הלל כמו שהן כתובים בס' תלים ואפי"ה תמה עליו ולי"א שהרי בפ' ע"פ
 (דף קיח) אמר וכי תאחר דאיכא הלל הגדול חק מ"ט אמר' להאי ומשני מפני
 שיש בו ה' דברים הללו יצ"מ כו' ומאי קא ק"ל מ"ט אמר האי הא הל"ת הוא
 לאמרו • ואפי"ה את"ל דהא דפר"ך מ"ט אמר' האי לאו על כל פירק ופרק דהיינו
 רגלים קא קשיא ליה דהא כל"מ היא אלא על כל צרה שלא תבא על הציבור
 וכשנגשים אומרי' אותו על גאולתן כדאמר' התם הוא דפר"ך נימא הלל הגדול
 ק"ז אינו קושיא לדבריו ולי"א דאם נוסח הלל זה הלכה למשה מסיני ודאי יש לו
 מעלייתא על הלל הגדול אפי"ה שנקרא גדול מפני שהקב"ה יושב בדרומו של עולם
 ומחלק מזון לכל בריה אפי"ה האי אינו אלא מדברי קבלה וזה הל"מ הוא ואי ק"ל
 האילו והלל הגדול חשוב כ"כ לימור תרומיהו • א"כ לא משני כלום מפני שיש בו
 ה' דברים הללו אכתי תקשה לימור תרומיהו • עוד איז תמה על הרב ולי"א דאפי'
 לו יהיה כדבריו דמדעתמה ר"י אפשר ישראל שחטו את פסחיהם כו' דש"מ
 דהלל זה הל"מ הוא הא כל תנאי פליגי עליה דר"י התם ואיכא למ"ד התם
 דיהושע וישראל אמרו בשעה שגלו עליהם מלכי כנען ואכתי דימי מקה לא נאמר
 הלל זה ושאר תנאי מאחרין את ומן אמירת הלל יותר כדאמר התם וש"מ דלכ"ע
 הלל לאו דאורייתא והא דאמר ר"י אפשר ישראל שחטין כו' ולא אמרו הלל הכי
 ק"ל וכי אפשר שמימי משה עד הוד לא תיקנו לומר הלל על שמיטת פסחים וגיטילת
 לולב וכ"כ בעל מגילת אסתר • ואל תטעה בזה דא"ר בש"ד דתענית (דף כח)
 א"ר זאת אומרת הלל דר"ח לאו דאורייתא דש"מ דשאר הלל דאורייתא הוא הא
 התם אהלל דחושבה קאי דתקנת חכמים הוא ודאי • אלא ודאי דפירש"י התם
 אבל הלל דחושבה כגון א' בטבת ודאי נמי דכיון דנביאים תקנו שיהא אומרים אותו

דאיחא לרוב שנת אברייחא דייק רפרס למילתא שפיר ולא בדותא הוא משום דאיכא למידק מאי קשיא לו לרב שנת עתי ואפי' בשנת למאי הילכתא דילמא משו' איסור תחומין קא חזי קרא לרבויי חס אין זוק גז' ותוך בתוך י"ב מיל התחום כדאמר התם (דף סח) גזירה אין גזיר' אלא חתוכה משלחו אפי' חוץ לתחום וע"כ לר"א דס"ל תחומין דאורייתא שילוח השעיר לארץ גז' דוחה לחיסור תחומין כדחנן התם עשרה סוכות מירושלים עד זוק חששים רים ו' ומחלה לכל מיל וחתי קרא דעתי לומר שמשלחו אפי' חוץ לתחום וכבר נשמר רש"י מזה שכתב למאי הלכתא מה חילול שבת יש שהנעדר להחירו אי משום תחומין דרבנן בעלמא נינהו ע"כ * מ"מ לדעת הר"ף וסייעתו דס"ל לתחומין ד"ב מיל הוי מה"ס דילמא להכי חתי עתי שמייתר לשלחו חוץ ל"ב מיל חס אין זוק גזיר' ותוך בתוך י"ב מיל דבשנתא הח' דאמ' התם גזירה אין גזיר' אלא דבר המחזור ויורד כלומר הכר' יהיה גבוה מחזור עד ששכחוהו השעיר * ממנו נטף ומתגור אברים אברים ותנן נמי התם נח היה מביע לחי' הכר' עד ששעשה אברים אברים ובפ"ק דחולין (דף יא) יליף מיניה דחולין בתר רובא ולא מיטיבין דילמא עריפה הוא הרי שה' מות' חת השעיר בידים ואיך היה תמוס נטילת נשמה דהוי אב מלאכה ואפי' לרבני האומר מקלקל בחבורה פטור הרי מחירו לבני נח שמואלו מידי אבר מן החי כדאמר' בפסחים (דף ע) גבי השחט חטאת בשבת בחוץ לע"ז וא"כ מאי ק"ל לר"ש עתי חפילו בשבת למאי הילכתא דילמא חתי קרא למישרי אב מלאכה דנעילת נשמה * י"ל תמוס דס"ל לר"ש כיון דהאי עתי גבי שילוח השעיר כתיב תשמע דהאי קרא למישרי איסור שבת הנעשה בשעת שילוח השעיר ולא מיירי מאיסור הנעשה בשעה שהגיע כבר לזוק שהוא אחר שילוחו ואע"ג דר"ש אומר התם (דף סו) והתשעת את השעיר לעזאזל יכבס בגדיו וזרקו צבת ראשו ומטמא בגדים קסבר דחפיתו מן הזקן וזה שילוחו * הא פליגי התם רבנן עליה ואמרי מאימתי מתמא בגדים משילוח חוץ לחומת ירו' ור"ש ר"א לאוקמי קרא דעתי חתי' אליבא דרבנן אבל מאיסור תחומין קשיא דלד' הר"ף וסייעתו איסור תחומין ד"ב מיל הוי מה"ס לכ"ע ובפ"ק ג"ל דס"ל לר"ש דמשום איסור תחומין ל"ז קרא למישרי שבת שהרי בלג"ה יו"כ איסור תחומין נוהג ואפי' אחר רחמנא שישלחו וא"כ ר"ש ע"כ לית ליה האי סברא דשאני יו"כ דהכשרו בכך מש"ה מ"ל לומר שאם הי' חונה בו' והש"ת אי ס"ד דיש עירוב והולאה ליה"כ בשבת אכתי תקשה לר"ש ל"ל קרא נמישרי חפילו בשבת הרי כשאל בחול נמי בשבת דמי ואמר רחמנא שישלחנה אלא ע"כ ס"ל לר"ש דאין עירוב והולאה ליה"כ ודייק רפרס למילתא שפיר מדר"ש ולא בדותא הוא אבל בכריתות דרייק לה מברייחא ח"ל דבדותא היא ועתי אפי' בשבת דתניא באמת משום איסור תחומין חילטך למישרי * ומ"מ לפי' מדליף רפרס ביומא ממילתא דר"ש דאין עירוב והולאה ליה"כ ואפי' איסור תחומין נוהג בו דמה"ע הא דליף רפרס ממילתא דר"ש לאו בדותא היא ש"מ דאע"ג דאין עירוב והולאה ליה"כ אפי' איסור תחומין נוהג בו והיינו דלא כמש"ל לדעת הר"ף דפ"ק דבינה * מ"מ דבר זה נכון לדעת הר"ף וסייעתו דס"ל לתחומין ד"ב מיל הוי מה"ס חלל לדעת רוב פוסקים אין לתחומין עיקר מה"ס ככל כ"ל הכי :

ונתחור לעניינינו כבר נחברר שדעת הר"ף והרא"ש דעירוב והולאה ליה"כ וכ"ד הרמב"ם בפ"א מה' שבייתא עשור אבל דעת רש"י בפ"ג דבימות (דף לד) נראה דס"ל דאין עירוב והולאה ליה"כ שהרי מביא שם תנאי' דכריתות דס' אוכל אכילה אחת וחייב עליה דחטאות רמ"א חס הי' שבת והולאה בפיו חייב ופרש"י אבל משום יו"כ לא מציבין חולאה דקסבר אין עירוב והולאה ליה"כ והכי מפ' בכריתות ע"כ והרי התם בכריתות אומר אהא דרפרס דבדותא הוי וה"ק אס' היא שבת והולאה בפיו חייב אף משום שבת ש"מ דס"ל לרש"י דהא דקא' הגמ' הא דרפרס בדותא היא היינו דאין ראייתו ראייה אבל מ"מ עיקר דבריו לא נדחו דאין עירוב והולאה ליה"כ * מ"מ חתי תמה לתה נחבטו הראשונים והאחרונים * צוה כי הדבר ברור דיש עירוב והולאה ליה"כ וליתא לדרפרס צוה ועיקר מילתא * מ"מ בדותא היא דהא יש לחזקה מ"ע דרפרס דא' אין עירוב והולאה ליה"כ דמ"ש מלאכה זו של הולאה תכל המלאכות שאסורין ביה"כ כבשבת ובפ"ק ג"ל דה"ע דרפרס כדאמר בסוגיא דפ"ק דבינה (דף יב) ומאוחו סוגיא גופ' יהברר לך דלית הלכתא כוותי' ואשתית אותי' סוגיא חק' התם בש"א חן מציאין לא את הקטן ולא את הלולב ולא את הס"ת לרה"ר וב"ה מתירין ובגמ' חתי תנא קמי' דר"י צ"א השוחט שולח נרבה צ"ע לוקה ח"ל דאמר לך מני ב"ש הוי דלא אמרינן מתוך שהותרה הולאה לאורך הותרה נמי שלא לאורך * ה"נ לא אמרינן מתוך שהותרה שמייה לאורך הותרה נמי שלא לאורך דאי ב"ה ה"א מתוך כו' מתקף לה רבה ממאי דב"ש וב"ה במתוך פליגי דילמא בעירוב והולאה לשבת ואין עירוב והולאה ל"ט פליגי דב"ש סברי עירוב והולאה לשבת ועירוב והולאה ל"ט וב"ה סברי עירוב והולאה לשבת ואין עירוב והולאה ל"ט כדכתיב ולא תולידו מאב מבייתכם ביום השבת בשבת אין ב"ע לא מתקף לה ר"י אלא משתה לפלגו באכסין אלא מלמא חפילו באכסין ש"מ דבמתוך פליגי ש"מ ואף ר"י' במתוך פליגי כו' וזה סוגיא הגמ' התם * וס"ל לרפרס כרבה דבעירוב והולאה ל"ט פליגי ובג"ה דק"ל כוותי'ו אין עירוב והולאה ל"ט ודייקי לה מדכתיב ולא תולידו מאב מתוך בתיכם ביום השבת בשבת דחומר אין ב"ע דקיל לא * וה"נ יש לדייק ביה"כ לא דהא יו"כ נמי קיל משבת דאלו שבת וזונו בתיבת צ"ד החומר ויה"כ אין וזונו אלא כרת דקיל מתיבת צ"ד ח"נ כמו שפי' שם החום * טעמא דאין עירוב והולאה ל"ט דשאני הולאה דגרוע הוי מכל שאר מלאכות

ע"כ וכיון דטעמא דרפרס מש"ה הוא וארי' דברי רבה נדחו במסקנא ודייק לה מתנאי' מלמא חפילו באכסין ש"מ בהולאה שלא לאורך פליגי וכיון דטעמא דב"ה מש"ה הוא חס כן יה"כ דלא הותרה הולאה לאורך הולאה הוי בכלל כל מלאכות וחייב עליו כרת * ול"מ לפי החום דפ"י שם דהולאה שלא לאורך אוכל נפש ושמיית י"ט אסורא מן הותרה וחייב עליו מלקות ולא אמרינן בה מתוך ח"כ יה"כ ודחי אסורא הולאה לגמרי אלא חפי' למאי דס"ל לרש"י התם דהולאה ב"ע שריא לגמרי חפי' שלא לאורך כלל הרי אפילו לשיטת רש"י כחב החום דעיקר הולאה נחמר * ב"ע ולא שריא אלא משום מתוך שכתבו וא"ת כיון דב"ה איך לאו מתוך למאי חן מתירין אפילו טלטול אכסין וכל דבר אפילו חינו אורך י"ט וי"ל דודאי חת"ג דמדאורייתא הואיל והותרה הותרה לגמרי אלא רבנן גזרו על דבר שחינו אורך י"ט דכיון דעיקר הולאה נחמר יש לאסור בדבר שחן לאורך י"ט כלל ע"כ וארי' יה"כ לא שייך לומר מתוך חפ"י שמשלחה גרועה הוי חייב עליה ולא ממציעין ליה מביום השבת כדפרש"י התם דכ"ע יש איסור הולאה ל"ט מוייבירו קול במתנה דישנו בשאר מלאכות וירמיה היה מזהירין על השבתות שאן חמורין והלוחי ישמעו ע"כ ותרע לך דע"כ רפרס גופיה מודה דאיכא למ"ד יש עירוב והולאה ליה"כ דהא חתיא כשפ"ה דסוכה (דף נד) ובפ"ט פ"ו דשבת (דף קוד) יה"כ שחל להיות בש"ש לא הוי חוקעין וה"ע משו' דיה"כ חמור בשבת לענין איסור מלאכה מתא"כ י"ט דקיל מיניה שהותר בו אוכל נפש חס חל בש"ש הוי חוקעין שצולא קל והנכנס חמור ואמר שם בשבת ר"י הוי דחי ר"ע כיון דאמ' חלבי שבת קריבין ביה"כ ליטקע כי הויא דלידע דשרי בקניצ' ידן מן המנחה ולמנחה * ארי' לפי כן ופרקי' וליטקע כי הויא דלידע דשרי בקניצ' ידן מן המנחה ולמנחה * ארי' לפי שחן דוחין שבות להציר ור"ש ברי' דרא"א שבות קרובה הצירו שבות רחוקה לא הצירו : וארי' לרפרס אכתי תקשה ביה"כ שחל להיות בש"ש ליטקע שהרי הנכנס חמור מן הולאה דביה"כ הולאה שרי ובשבת אסור דה"ל שבות לאסור חלל ע"כ ה"ע דרפרס כדאמר' משום דס"ל דטעמא דב"ה בהולאה שלא לאורך ב"ע דשרי משום מצוטי דביום השבת שחמור בירמיה ולא ב"ע וה"ה ליה"כ ולא א"כ לב"ש דלית להו ה"ע וס"ל דה"ה ב"ע נאסרה ליה"כ נמי וזה דחן יה"כ שזל לסי' ב"ע" לא הוי חוקעין ב"ש הוי ורפרס אליבא דב"ה קאמר דהלכתא כוותי'ו * מ"מ יש לדחות דה"ה וזהו דהא דא"ר אין עירוב והולאה ליה"כ מן הותרה קאמר שהרי דייק לה תקרא דעתי ואפילו בשבת ומדר"מ דא' חס היה שבת והולאה בפיו חייב חטאת דאין * צוה חלל על מלאכה של תורה אבל מדרבנן מודה רפרס והולאה אסורה ביה"כ וכונו שגורו בו על איסור הולאה הי' תיקנו בו עירובי חצירות וכיון דמ"מ איסור הולאה נוהג בו מדרבנן כמו שנהג בשבת מן הותרה הילכך כשחל יה"כ בש"ש ה"ל לחקוץ בו להכריז וזה דא"ר אין עירוב והולאה ליה"כ לא כמו שפירש"י שם ביומא עירוב כדי נסבא אלא דהא צוה חלל דלא תיקנו רבנן עירובי חצירות אלא בשביל איסור הולאה שגורו מרשות לרשות גז' משום הולאה מר"הי לרה"ר ע"כ דודאי אפי' לרפרס כיון שאיסור ה"ה נוהג בו מדרבנן ה"ה שיקנו בו עירובי חצירות אלא כמו שפי' החום שם בכריתות עירוב והולאה לשבת פי' נחשבה הולאה שם שאר מלאכות לשבת ולא נחשבה הולאה שם שאר מלאכות ביה"כ ע"כ וכה"כ פי' החום * צביה שם בשם הר"י כן גבי הא דאין עירוב והולאה ל"ט ולפי"ו כ"ש דאין חצירות הר"ף ראייה מהא דמערבין לגדול ביוה"כ דאפי' אי מיירי בעירובי חצירות ה"מ מדרבנן נוהג בו אפילו לרפרס ולא ה"ל גז' לגז' דהולאה ביה"כ חינו אלא מדרבנן גז' אע"פ שבת וגזרו מרשות לרשות גזיר' משום הולאה מר"הי לרה"ר דכל כה"צ כולי חדא גזיר' היא כדאמר בגמרא בהרבה מקומות והשוו חכמים מדותיהן ביה"כ כמו בשבת לגמרי שלא תחלוץ : מ"מ הדבר מוכרע מעלמנו לדין דק"ל דב"ש וב"ה גבי י"ט פליגי במתוך ע"כ ליתא לדרפרס שאי אפשר להצמיד דבריו אלא למאי דמ"ל רבה התם דפליגי בעירוב והולאה ל"ט וכיון נדחו דברי רבה באוחו סוגיא ממילא דברי רפרס דקאי בשיטתו נמי נדחו ותיבין כרת על איסור הולאה ביה"כ כולל כל מלאכות וזה דבר ברור אין בו שום ספק כלל :

ב י"ל להביא ראיה ממקום אחר דרפרס דא' אין עירוב והולאה ליה"כ לאו אליבא דכ"ע קאמר לה דע"כ מודה דאיכא למ"ד יש עירוב והולאה ליה"כ דהא חק' בפ"ק דמגילה (דף ז) אין בין שבת ליה"כ אלא שזה וזהו בידי אדם וזה בהכרת ואי איחא הא אכתי איכא ציטיוהו לענין הולאה אפי' חל' דאסורה ביה"כ לרפרס מדרבנן מ"מ בשבת וזונו בידי אדם וביה"כ אפי' בהכרת חינו * אלא ודחי רפרס מודה דל"ב חייב עליו כרת ביה"כ ואיור דאמר כב"ה ומתני' ב"ש היא * ואל תתמה דסתם לן תנא כב"ש במקום ב"ה דהא איכא התם עוד סתמא חן בין י"ט לשבת אלא אוכל נפש בלבד דמ"ל נמי הנמרא בפ"ק דבינה (דף לו) כב"ש דא"מ את הקטן כו' ודלא כב"ה * וע"ל להביא ראיה לזה מהא דהק' בפ"ד דכריתות (דף יט) חלב וטמר לפניו ואכל ח' מהם ואינו יודע אזה מהם אבל אשתו נדה ואחותו עמו בבית שגג * צו' מהן ואינו יודע בא"ז מהן שגג שבת ויה"כ נעשה מלאכה בין השמשות ואינו יודע בא"ז מהן עשה ר"א מחייב חטאת ור"י פטור ארי' לא נחלקו על העושה מלאכה בין השמשות שהוא פטור שאני אומר מקלע עשה היום ומקלע עשה למחר ובגמרא חתיא ח"ל ר"י דיקדקתם אחרי ופרקי' מאי ח"ל דא"ל דקדקתם אחרי ומשני הכי ח"ל הגביה בין השמשות מאי כלומר הגביה חפץ בין השמשות שבין שבת ליה"כ כדי להוציאו דאהגבהה מחייב מיד שיש הגבהה

שאנת אריה דיני יהב סימן ע

הגבהה שהיא הולאה כגון שהיא סמוך לרשות הרבים מהו היכא משכחת לה מקצתו היום ומקצתו למחר כדפירש"י ח"ל דקדקתס אחרי והרי (א) שצ"מ דר"א מפ' התם משום ממ"צ אי בשבת עשה חייב אי ביה"כ עשה חייב וטעמא דר"ה הוא אומר אשר חטא בה עד שיוודע במה חטא ולפרסם בהגבהה בין השמטות אמאי חייב לר"א הא אין כאן ממ"צ דאם היתה ההגבהה ביה"כ פטור דהא אין עירוב והולאה ליה"כ אלא ע"כ כדפי' דפרסם כרבה ס"ל דב"ש וכו' בעירוב והולאה ל"ט פליגי ולב"ש כשם שיש עירוב והולאה ל"ט ה"נ יש ליה"כ ור"א כב"ש מ"ל דק"ל ר"א שמותי הוא ופי' החוס' ר"ש ר"א דמילה בשם הירוש' דשמתי היינו שהוא ממלמדי ב"ש ועומד תמיד בשיטות ב"ש ופשוט מהא דמ"ל לר"א כב"ה דב"ש הוודו לב"ה ע"ש ור"י דליק עומד מאשר חטא בה משום חלב וטורח ואשמו נדה ואחזקו הוא דמיתקי דאלו משום שבת וי"הב ל"ט חליבא דהאי ברייתא כיון דבכל מלאכות אפי' ר"א מודה משום שאני אומר מקצתו עשה היום ומקצתו עשה למחר ולא משכחת לה דחייב לר"א משום ממ"צ אלא בהולאה למד וכיון דלפרסם חליבא דב"ה אין עירוב והולאה ל"הב מסתמא ר"י לא שביק ב"ה ואמר כב"ש ובלא קרא נמי פטור דא"ל ההגבהה היתה ביה"כ והרי אין עירוב והולאה לב"ה חליבא דפרסם אלא ודאי כדאמרינן . ונ"ל להביא ראיה דק"ל יש עירוב והולאה ל"הב מהא דאמרי' ברפ"ד דר"ה (דף נט) ביה"כ חבירו שופר בכל חרצם מלמד שכל יחיד ויחיד חייב לתקוע ואמר ר"ה ועס ב"ד מאי ועס ב"ד בזמן ב"ד לאשקי' שלא בזמן ב"ד ולא ור"ה א"ר התם אין תוקעין אלא כל זמן שב"ד יושבין ומשמע וודאי דה"ט שלא בזמן ב"ד ולא משום גזירה שמה יעבירו ד"א בר"ה דמה"ט נמי גזיר' ב"ט של ר"ה שחל להיו' בשבת במקדש היו תוקעין אבל לא במדינה כדאמרי' בגמרא וה"נ אמרי' התם בר"ה שחל להיות בשבת דביר' היו תוקעין נמי כל זמן שב"ד יושבין דווקא וטעמא משום דאומת ב"ד עליה ולא חיישין כ"כ לשמא יעבירו ד"א בר"ה וש"מ דיש איסור הולאה ביה"כ מה"ט דאי מדרבנן לא חיישין לשמא יעבירו ד"א בר"ה . וחדש לך שהרי לב"ש אין מוסיף את הלולב ב"ט לר"ה משום דל"ל מחור וא"כ ה"ה שאין מוסיפין את השופר לר"ה ואפי' בר"ה שחל להיות בחול וא"כ לב"ש גזיר' בכל י"ט של ר"ה ושל חג שלא לתקוע ולטול לולב אלא כל זמן שב"ד יושבין וחו לא מה"ט דשמא יעבירו ואפי' חל להיות בחול נמי גזיר' וזה לא שמענו אלא ע"כ ה"ט משום דר"ט קול דאינו אלא בלאו בעלתא לא גזירין משום שמה יעבירו משא"כ שבת דחמיר ואש"ד דב"הב אין בו איסור הולאה אלא מדרבנן כ"ש דלא גזירין שמה יעבירו : אלא ודאי י"ה"כ יש בו איסור הולאה מה"ט וחייב עליו כרת כשאר מלאכות וכיון דחמיר דבכרת גזיר' משום שמה יעבירו אבל י"ט דקיל לא גזירין לב"ש עוד יש להבי' ראיה מהא דאמרי' בפ' דיומ' (ד"ע) גזיר' ובלבד שלא יוסיפו מח' חסות חלוקין ופירש"י שפת חלוקין להגבי' שולי חלוקין על ורצו דא"ל כמלכוד לא כנושאו על ורצו ואמ"ר היוצא בטלית מקופלת על כתפו בשבת חייב חטאת ע"כ ואיום הכפורים קאי התם ע"ש ויש"מ דיש איסור הולאה ביה"כ מה"ט דאי מדרבנן לא גזירין כולי האי משום מפני שגמרא אלא שהטור ח"ח סימן תרי"ג פ"י הטעם שלא יוסיף כדי שיזכור ולא יבא לירי' שחטא ח"כ אין מזה ראיה : מ"מ יש להביא ראיה מדאמרי' התם אהא דקאמרי' גזיר' תינא י"ה"כ דליכא מנעל שבת דליכא מנעל מאי ה"נ הרי"ף והר"ש ומתלי טעמא דתינא י"ה"כ דליכא מנעל משמע דאילו היה בו מנעל ח"נ במקום דליכא מנעל ביה"כ כגון במקום דליכא סכנת עקרב דמותר במנעל כדאמרי' בפ' דיומא (דף עח) איכא נמי למיבטי אי כרי לגבור כנהר או דילמא חיישין דילמא נפיל המנעל ואחי לאחיו ד"א בר"ה וכו' והולאה אסור' מה"ט דאי מדרבנן הא ודאי לא חיישין להכי' ומ"ט דמאן דאמר התם ואפי' לרש"י דלא גרס תינא י"ה"כ אלא ה"נ שבת דליכא מנעל מאי . מ"מ מנעל להדיא דאין חילוק בין שבת ליה"כ אלא משום דליכא מנעל אבל אי הוי מנעל ביה"כ ה"ו שיה' לשבת בזה וכדאמרי' ובהא דמנעל שקלי וטרו רבינא ור"א דבתיארי' יניחו והלכתא כוותייהו לגבי פרסם : ובספ"ג דיבמות (דף לד) תקן שנים שקידשו שתי נשים ובשעת כניסתן לחופה החליפו את של זה לזה ואת של זה לזה הרי אלו חייבים עליהם משום ח"א ואם היו אחים משום אשת אח . ואם היו אחיות משום אשה אל אחותה ואם היו נדות משום נדה ובגמ' מאן קנא דא"ל איסור כולל ואיסור מוסיף ואיסור בת אחת ארי"א א"ר ר"מ היא דתקן יש אוכל אכילה אי' וחייב עליו ד' חטאות ואשם אי' עומא שאכל חלב והוא נותר מן המוקדשים ביה"כ רמ"א חס היה שבת והולאו בפיו חייב ח"ל אינו מן השם ומפ' לה בפ"ג דכריתות (דף י"ד) בגמ' הכי דה"ג התם יומא ח"ל לר"מ איסור חל על איסור ומהדר נהי דאיסור חל על איסור לית ליה איסור כולל ואיסור מוסיף ואיסור בת אחת חית ליה טעור מעיקרא לא אסור אלא בחלב ה"ל טעמא מינו דאסור בחתיכות טהורות איסוסין ביה נמי איסור עליו חלב . וחלב מעיקרא לא אסור אלא באכילה . אקדש' מינו דאיסוסין ביה איסור הגאה איסוסין ביה לגבי חלב . ואכתי להדיא הוא אסור לגבוה שרי . ה"ל נותר מינו דאיסוסין ביה איסור לגבי' גבוה איסוסין ביה לגבי' הדיוט . חל עליה י"ה"כ מינו דאיסוסין ביה לגבי' חולין איסוסין ביה לגבי' גבוה . אבל איסור בת אחת דהבא לא איפרסם בגמרא ופרש"י דליכא הכי איסור בת אחת דבשקיעת החמה חל עליו איסור אכילת י"ה"כ ואיסור הולאה שבת בבית אחת וכתבו החוס' וק' לר"י דמה ענין זה איסור בת אחת דאפי' למ"ד אין איסור חל איסור אפי' איסור בת אחת הבא חל לב"ע אפי' בזה אחר זה ואפי' יעשה אכילה והולאה בזה

אחר זה ואפי' חלו שבת וי"ה"כ בזה אחר זה שבטיל איסור מלאכות שבת חס הוא בתחילה לא ימנע איסור אכילת י"ה"כ לחול אחריו שעדיין לא נאסר זה ממנו שבת וה"ה איפכא ואור"י דאיסור בת אחת היינו איסור הולאה לשבת ואיסור הולא דיו"ה"כ כדפי' דנקט שבת לאפוקי חובא ע"כ וכ"פ הרי"ף שם בהלכות וש"מ מפ"י ו"ל דהי עירוב והולאה ליו"ה וחייב עליו כרת מדחייב חטאת על שגגתו ואפי' דהתם שאל סתמא דגמ' קאמר לה אלא ר"י אי' רב והרי פרסם בתראה הוא מ"מ כיון דסלקן שמעתא הכי בפ"ג דיבמות דבהא דר"מ איכא איסור בת אחת משום הולאה שבת וי"ה"כ הכי הלכתא וכה"כ הפוסקים בהרבה מקומות . וכ"כ ו"ל בשם ר' חננאל בספ"ג דקדושין גבי טובת הגאה ממון כיון דסלקא שמעתא הכי הלכתא הכי וכו' למאי דפי' לשל דהאי וזאת אומרת דפרסם דמסכת יומא מדד"ש דייק לה . ח"ל דואת אומרת קאמר ולי' לא ס"ל ומסתברא דהלכה ברב לגד ר"ש דתלמיד דרב הוא וכ"פ דר"י דאמ' משמ' דרב משמע דכר' רבי' ס"ל והא דפרסם דמס' כריתות דדייק לה מדבריייהו דהוא מסיק עלה דבדואת היא : ואף על פי שהרמב"ם בפ' המעשה פי' עמא שא"ח כו' הוא שהא האוכל נטמא קודם שיהא ב' שעות בשנים המסויימי' כשיגיע לפרקו וחל עליו איסור חלב ואיסור קדשים בטומאה בשעה אי' הרי אלו ב' איסורי' כאן באחת ע"כ . מ"מ פי' תמנה תאזר מאז דאי' מתני' מיירי בכה"ג אי"כ מנ"ל לרב דליכא פתחא' איסור כולל ואיסור מוסיף דילמא אין כאן אלא איסור בת אחת לחוד . וכגון שלאחר שנעשה טעור ולאחר שחל עליו י"ה"כ הביא ב' שערות בו ביום ועוד הא כה"ג מוקי לה בגמרא כל האיסורין דמתני' דיבמות באיסור בת אחת ומדלא מוקי לה רב בהכי ש"מ דלא מנא ל' לאוקומי הכי בשחל עליו הא' קודם הבאת ב' שערות אי"כ א"ל לאוקומי לב' אי' חל חלב וקדשים בטומאה בכה"ג . ועוד הא במס' כריתות מפ' לה בגמרא בהדיא ה"ל טעמא מינו דאסור בחתיכות טהורות איסוסין . בוגמי אי' עליו חלב אלא אי' חלב קדים לאי' טומאה וחל עליו משום איסור כולל ויותר יש להפליא על הרמב"ם שם ויחייב ג"כ במעילה על אכילה הוזהר לפי שקודם שהיתה הבהמה קודם ה' אסור לאכול חלבנה ומותר להטות בו ולפי שאוקדש נאסר בהגאה ומינו דאיסוסין ביה איסור הגאה איסוסין נמי לענין איסור אכילה דחייב על אכילתו חס מנעל וזהו איסור מוסיף ע"כ . ותימה רבה היא כיון דאיסור חלב ואי' קדשים בטומאה מיירו באיסור בת אחת ובגמרא קודם שהביא ב' שערות ע"כ בהמה זו כבר היתה קודם דא"כ אי' חלב קדים שחל עליו בהבאת ב' שערות ועדיין אי' קדשים בטומאה ליסא כיון שהיתה עדיין חולין וכיון שמיירי שהיתה קודם כבר קודם הבאת ב' שערות אי"כ איסור מנעל נמי ה"ל איסור בת אחת עם איסור חלב ואיסור קדשים בטומאה . וכמדומה שדחקו להרמב"ם לפר' כן משום דלא משכחת לה לאיסור בת אחת בע"א אבל אכתי לא הועיל כלום דמנ"ל לרב לאוקומי בהכי דילמא נעמא אחר הבאת ב' שערות מיירי ואפי' חל איסור טומאה על איסור חלב משום איסור כולל ועוד שהרי הרמב"ם גופי' מסיים שם ואר"מ דוגמא אי' באיסור בת אחת והוא כי הולא בפיו בשעת אכילה שהוא חייב שתיים משום מוסיף מרשע לרשות בשבת וכן ביה"כ לפי שהי' שבת ואי' י"ה"כ כאן כא' ע"כ . הרי שמפ' לאיסור בת אחת דר"מ בפ' הרי"ף והחוס' א"כ למא' לו לדחוק למשכח איסור בת אחת באיסור חלב וקדשים בטומאה סוף דבר דברי הרמב"ם תמוהין וא"ל להולתן כלל :

וי"מ גם על פי' החוס' וארי"ף ק"ל מדקאמר מאן הגא דאית לי' איסור כולל ואיסור מוסיף ואיסור בת אחת ש"מ דבצי' לאשכחי חנא דאית לי' איסור בת אחת שאינו לא כולל ולא מוסיף דהא איסור בת אחת דמתני' דיבמות שהם אשת איש ואשת אח כה"ג הוא ששקידש ראובן את אשתו נאסרה עליו בבת אחת משום ח"א ואשת אח . ואפי' דאשת איש הוי איסור מוסיף נגד אשת אח ח"א אסורה לכל העולם ובמיתה ב"ד דחמיר ומשום אשת אח אינה אסורה אלא על אחי לבד ובכרת דקיל מ"מ אשת אח בזה נגד ח"א אינו לא כולל ולא מוסיף כלל אלא איסור בת אחת גרידא ואלו אי' שבת וי"ה"כ אינו כן דהא בספ"ג ג"ה (דף קא) פריך התם ור"ה ל"ל איסור כולל והתניא שבת וי"ה"כ שגג ועשה מלאכה מנין שחייב ש"ו בעצמו ועל זה בעצמו ח"ל שבת היא י"ה"כ היא דר"ה רש"י כו' ופירש"י והי' איסור בת אחת דהא בזהי' הדדי איתו בשקיעת החמה מינו אי' אומרת בשלמא דאית לי' לר"ה באיסור כולל או מוסיף דחילי על שאר אי' איכא למימר מש"ה מתחייב אחריויהו דהא נמי אי' הוי אפשר דקדמי' חד לחבירו אחי חבירו וזה עליו דשבת לגבי י"ה"כ איסור מוסיף הוא דאי' הוי י"ה"כ קדים הוי חייב על זדון מלאכה כרת וכו' אחי שבת איסוסין ב' מיתה ב"ד וי"ה"כ לגבי שבת איסור כולל דשבת במלאכה ומותר באכילה מינו דאיסוסין באכילה משום י"ה"כ איסוסין ליה מלאכה משום י"ה"כ אלא אי' אומרת באיסור כולל ואיסור מוסיף לא חילא כי אחי אהדדי אמאי חילי תחויייהו ע"כ . ומשום האי קושיא מהפך דר"ה לדר"ג הרי ד"הב הוי איסור כולל לגבי שבת שכולל אי' אכילה עם אי' מלאכה משא"כ לשבת ושבת הוי אי' חמיר לגבי י"ה"כ שזדונו במיתה ב"ד דחמיר משא"כ ביה"כ ואפילו להאי פי' שפ' שם רש"י וחוס' דמ"ד דשבת חשיב ליה קדים משום דקביע וקיימא וי"ה"כ ב"ד הוא דקבי' לי' אפי' ע"כ שבת הוי אי' חמיר וי"ה"כ איסור כולל וכדאמרינן . אי"כ מ"ה מחייב ר"מ שחיס האולאת שבת וי"ה"כ משום דשבת הוי איסור חמיר וי"ה"כ הוי איסור כולל ואפי' אי' הוי קדים חד לחבירי' מחייב אחריויהו . ל"ט לרש"י דקרי ליה לאיסור חמור איסור מוסיף האי קנא איסור מוסיף אית לי' חלב אפילו לפי' החוס' שם לאיסור חמור לא הוי איסור מוסיף מ"מ איסור חמור אפילו ע"כ וכו' .

יאלא לא אסירא ביהכ כמו ב"ט ואס"ד דס"ל לר"י דהבערה ללאו יאלא ל"ז קרא
 דעולת שבת לר"י לומרי לעולת שבת ביהכ כמו שא"ל לדירי למישרי לעולת
 שבת ב"ט כיון דתרווייהו שון בהא דהבערה שריה בהו כיון דהבערה ללאו יאלא
 בשבת לא והאי ס"ל לר"י דהבער לחלק יאלא ואסירא ביהכ ובי"ט והא דלא בעי
 קרא לע"ש ב"ט ע"כ ה"ט משום דס"ל נדרים ונדבות קריבין ב"ט כדמפ' הגמרא
 ולפי"ז מוכח ע"כ למ"ד הבערה ללאו יאלא כמו דשריא ב"ט לפי ריב"א הי"כ
 שריא ביהכ מה"ט * אבל ע"ד י"ט תשו' לדבר דודאי ר"י ס"ל הבערה לחלק יאלא
 ולא ללאו דלמרי' בפ"ק דשבת (דף יב) דר"י קרא פעם אחת לאור הגר בשבת
 והנה וכת' על פנקסו כו' לנשיבנה בה"מ אביא חטאת שמינה ומדמחייב חטאת
 על הבערה ש"מ דלא ס"ל דללאו יאלא אלא חייב עליה על זונה כרת ועל שגגה
 חטאת ככל המלכות אלא שר' נתן א' החס שקרא והנה וכת' על פנקסו כו' אבל
 לת"ק קרא וביקש להצות ועי' בפ"ק דיבמות בסוגיא דעליה גבי לא תבערו מה
 תלמוד לומר וע"ש בחוס' ואין זה מקומו ואל תטעה דליכא איסור הבערה ביה"כ
 מהא דלמרי' בפ"ה דיומא (דף נג) ומיין שנותן בה מעלה עש"ת ו"ל ובי"ט עין
 הקטורת א"ה הא חס לא נתן בה מעלה עש"ת או שחיסר א' מכל סמני' חייב
 מיתה ופרין ותיפוק ליה דקא מעיל ביאה רקנית אר"ש ה"ט כגון שגג צביאה
 והוד בהקטרה רא"א אפילו תינא שהוד ב"ט וכו' והב"ע דע"ל שתי הקטרות
 א' שלימה וא' חסירה צביאה לא מחייב דהא ע"ל שלימה אהקטרה מחייב דקא
 מקטיר קטרת חסירה ואכתי תקשה לר"א דשני כגון שהוד ב"ט וכו' תיפוק ליה כיון
 דע"ל ב' הקטרה דס"ל אחת שלא לנורך דהקטרה א' חסירה רחמנא ולא ב' הקטרת
 מחייב עליה כרת דהמיר מוניה משום שחיל י"ט שלא לנורך גבול והשמה ל"ל
 קרא דלא ימות דחייב מיתה על הקטרה חסירה תיפוק ליה דחייב עליה כרת
 דחמיר מוניה משום הבערה שלא לנורך גבול ד"הכ ולא מבעיא היכא שקטרת
 שני חסירה אלא אפילו שלימה נמי חייב עליה הפ' כרת משום שחיל י"ט שלא
 לנורך ול"ל דמירי שהוד באיסור הקטרה ושגג על איסור הבערה ד"הכ ד"כ
 לא הועיל ר"א כלום וה"ל לאוקמי כר"ש כגון שגג צביאה והוד בהקטרה כיון
 דלמאי דמשני נמי לומר כגון שהוד ב' חסירות' ושגג באיסור ג' דהבערה י"ט כ' י
 ועוד דלמאי מקשה הגמ' ותיפוק ליה דע"ל ביאה רקנית עדיפא מיני' ה"ל לאקשווי
 ת"ל דהפ' כרת דחמיר מוניה נמי מחייב כיון דע"ל קטרת חסירה וה"ל מבעיא
 ביהכ שלא לנורך גבול אלא ע"כ אין איסור הבערה ביהכ מה"ט א"כ ל"ג להוכיח
 מהאן דהפ' חס המלא לומר דיש איסור הבערה ביהכ מ"ז לר"י דס"ל הבערה
 ללאו יאלא גבי שבת ה"ה גבי י"הכ אין בו אלא לאו בעלמא ולית ביה כרת וכמ"ס
 לפנינו בס"ד ואתיא ההיא סוגיא כר"י אבל כ"ז טיבש * וליכא למידק מיני' מירי
 דודאי הבערה חסירה מה"ט ביהכ וההיא סוגיא חסירה חסירה דר"ג דא' הבערה
 לחלק יאלא מחייב עליה בשבת וה"ה ליהכ נמי והא דק"ל ת"ל דחייב כרת על
 הבערה שלא לנורך לאו כלום הוא דלא ק"ל להגמ' אלא על הא דלמרי' שחיסר
 אחת מכל סמני' דחייב מפני שמעיל בפנים קטרת חסירה תיפוק ליה דבלח"ה
 חייב על ביאה זו משום דע"ל ביאה רקנית לפנים * ובלא קטרת חייב על ביאה זו
 משום ביאה רקנית אבל הא לא ק"ל תיפוק ליה דחייב כרת משום הבערה שלא
 לנורך דההיא כרת לאו משום ביאה קא חתי עליה אלא משום חילול י"הכ * ולא
 חליא כרת זו לביאה כלל ולא ק"ל אלא על קטרת חסירה דמחייב ליה קרא על
 שעת ביאה ומשום ביאה ות"ל דבלאו קטרת חסירה חייב מיתה על ביאה זו משום
 ביאה רקנית וזה ברור * ומהא דתקן בפ"ד דשבוועות (דף לג) גבי שבוועות העדות
 משביע אני עליכם כו' שהדליק את גדיש ביהכ הרי אלו חייבין וחמרי' בגמרת
 לאפקוקי תרדבי מהוילא בן הקנה שה' עושה את י"הכ בשבת לשלומין כו' וחי חין
 איסור הבערה ליהכ חס כן אפי' כר"ג נמי אפיו ת"מ חין * מהאן רא"י דלר"י
 דא' הבערה ללאו יאלא בשבת דהפ' מודה דבי"הכ חייב עליו מבעיא שאכאב
 לקמן בס"ד דחס לא כן ה"ל לאוקמי כר"ג ב"ה דכרת פטור מהתשלומין * ואפ"ה
 חין דחייבין משום דס"ל כר"י דאין בו כרת דהבערה ללאו יאלא דע"כ מתני' לא
 אתיא כר"י דקתי סיפא ושהדליק גדיש בשבת הרי אלו פטורין * וא"ר ר"י האמר
 הבערה ללאו יאלא בשבת ואין בה כרת ומיתה ב"ד ואמאי פטורין * ועוד דקתי
 רישא ושחל בי חבירי הרי אלו חייבין וא"הכ קאי כמו שפרש"י אלא כולה
 מתני' דלא כרבי נחוניא בן הקנה ומתני' דפ"ק דמגילה ד' ו' דתקן חין בין שבת
 ל"ה אלא שזה זמנו בהכרת חין להוכיח דחליבא דר"י איכא איסור הבערה ל"הכ
 מה"ט דא"ל מתני' ר"י ה"א דלמרי' הבערה לחלק יאלא ומההיא דפ' מקום שגגה
 (דף נד) דלמרי' דמברכין על האור במנאלי' י"הכ מפני שהיה איסור בהבערה כל
 היום אינו ראיה כלל ד"ל דת"מ מדברין מיהא אסור אבל ת"ת ג"ל דהפ' למ"ד
 הבערה ללאו יאלא אפ"ה חייב עליה ב"ט וכ"ש ביהכ דודאי שם מלאכה עליה
 ול"ד לאיסור הולאה ב"ט לרבה בפ"ק דביצה ולי"הכ לרפרס' דאין בהא איסור
 הולאה כמ"ס במו' הקדוש דשאני הולאה דאי לאו דרבי רחמנא מאל יאלא חס
 ממקומו לר"י במס' עירובין א' נ מונוי משה ויעבירו קול במנהגה כדלמרי' ר"פ
 הורק (דף ט) לא הווי ככלל אזהרת מלאכה הנאמרים גבי שבת משום דמלאכה
 גרועה היא ואינו ככלל לא תעשה מלאכה דמה לי מונוי מר"ה לר"ה מה לי
 מונוי מר"ה לר"ה כמ"ס החוס' במשה קמ"תא דמסכ' שבת והשחא דגלי
 לן קרא גבי שבת מ"ל לרבה ולרפרס' בשבת דגלי גלי ב"ט * וי"הכ דלא גלי לא
 גלי ואינו ככלל אזהרת מלאכות הנאמרים ביהכ וי"ט דהא בשבת נמי אי לא

ח"ל דמה"ט מחייב ל' הולאה שבת וי"הכ תרתי דהא ר"ה דלית ל' איסור כולל
 איסור כולל באיסור חמור חית ל' כדלמרי' החס וכן אי' הנהא לפי החוס' לא
 ה"א אלא איסור חמור כמ"ס שם ואפ"ה אמרי' הקדש' מיגו דליתוסף ביה ח'ו
 דהנהא ליתוסף ביה לגבי חלב אלא לאו תנא איסור חמור חסיד וחיל על אי' אחר
 וכיון דאיסור חמור חלים עפי איכא למימר מה"ט מחייב ר"ת על הולאה שבת וי"הכ
 תרתי אבל במתני' אי' אשת איש ואשת אח נהי דאיסור א"א הוי איסור כולל
 ואיסור חמור לגבי אשת אח מ"מ אשת אח אינו אלא איסור בת אחת לחוד מנ"ל
 דחייב תרתי לר"ת דילמא אינו חייב אלא משום אשת חים לחוד * הילכך ג"ל לפרס'
 דהאי איסור בת אחת דיש אובל אכילה אחת היינו חלב מן המוקדשין וס"ל לרב
 כהני אמוראי דמוקי לה בפ"ג דשבוועות (דף כד) האי מוקדשין היינו כסור דקדש
 מרחם דפרין החס לרבה דלמרי' אפילו בא' הבא מעצמו חמרי' כולל מהא מתני'
 דיש אובל אכילה אחת כר"א ח"ל חמס כגון שא' שבוועה שלא אובל חמרים וחלב
 מיגו דחיל אהמרים חיל נמי אהלב ומשני כי קתני אי' כבא מאליו אי' הבא מעצמו
 לא קתני ופרין והרי הקדש ומשני בבכור דקדושתו מרחם ועוד משני שבוועה דאית
 ליה טהא ל"ק והרי הקדש הא אוקמינן בבכור ורב נמי כרבה ס"ל דהכי אוקי רב
 החס למתני' דתקן החס שבוועה שלא אובל ואכל נבילות וטריפות חייב בכלל דברי'
 המותרים עם דברים האסורים אלא חית ליה כולל אפילו בא' הבא מעצמו כרבה
 וא"כ חלב המוקדשים דת' מוקי לה כדכר' בבכור דקדושתו מרחם וחתי אי' חלב
 וא' מוקדשין בא' הדדי וכדלמרי' בס"פ דברייתא גבי ונדבות קדשים למ"ד
 בהוייתן הן קדשים כלומר בשעת ליתן אי' חלב וא' מוקדשים בהדי הדדי
 קאזו וה"ה לבכור דקדושתו מרחם אי' מוקדשים ידיה עם היסור חלב בהדי הדדי
 חתו * א"כ דבא' מוקדשין ח"ל מיגו דליתוסף ביה איסור הנהא ליתוסף ב'ו
 לגבי חלב אפ"ה ח"ל לגבי אי' מוקדשין אינו אלא איסור בת אחת לחוד והפ"ה חיל
 אחי' מוקדשין ש"מ דלית ל' איסור בת אחת והא דלמרי' שם בכריתות אקדש' מיגו
 כו' היינו לשאר אמוראי החס בשבוועות דלא מוקי למתני' דוקא בבכור * ואל'ת
 לדירי נמי תקשה האיך יליף לאיסור בת אחת דיבמות מהאיסור בת אחת דחלב מן
 המוקדשין הא חלב הוי איסור חמור דכרת דחמיר ומוקדשין אפילו לרבי אינו אלא
 בנתינת בדי שנים דקלי מכת כדלמרי' בפ"ג כ"ש (דף לב) וב"ס לרבנן דלמרי'
 החס הוי בנתינת חמו אלא בלאו וי"ל א"כ דחלב כרת מ"מ ה"ל אי' קל האיל
 והואר מכללו אלא חיה כמ"ס החוס' שם בשבוועות לענין שבוועה כ"ס נגבי אי'
 מוקדשים דיטל לבא לירי כרת דקרי ליה איסור חמור בפ"ה ג"ה (דף ז) דהי'
 איסור חלב קל לגבייהו ולחנין אמוראי שבוועו' דל"מ למוקדשים דמתני' בבכור לא
 תקשה דא"כ מתני' דיבמות דא"ל איסור בת אחת מני ד"ל דליתא כהנא דיש
 אובל אכילה אחת דכיון דא"ל איסור כולל ואיסור מוסף כ"ש איסור בת אחת
 וכדלמרי' בפ"ג דיבמות (דל"ג) השתא ר"י באיסור כולל מתיב' ב' באיסור בת
 אחת מבעיא ובע"כ ל"ל בן לפי' חוס' ובר"י דס"ל אין עירוב והולאה ל"הכ א"כ
 ליכא במתני' דכריתות איסור בת אחת א"כ לרפרס' מתני' דיבמות מני אלא דהי'
 כדפ' * ואל'ת למאי דפי' אמאי קאמר רב מתני' ר"ת היא ה' מת"ק ש"מ לכל
 הוי איסור חל על איסור וי"ל משום דת"ק לא ידעין מני נקט ליה ר"ת היא והוא
 ומחלוקתו קאמר וכה"ג מ"זנו בפ"ג כ"ש (דף כו) גבי זהוה גורס דמיתתי לה
 מר"א דע"י אסירה ור"א ומחלוקתו קאמר כדפירש"י שם ולמאי דפי' חין מכלן
 ראיה דיש עירוב והולאה ל"הכ מ"מ כבר נחברר בכמה ראות ברורות דיש עירוב
 והולאה ל"הכ וליתא לדרפרס' :

דיני יהיב סימן עא

ואני תמה עוד מנ"ל לאיסור הבערה ביה"כ דהפ"ג גבי דירי' ל"ל ה"ט שם
 גבי הולא' לרפרס' מ"מ משום אחר י"ל דלית לא' הבערה ביה"כ
 דבר"פ דפסחים (דף ה) יליף ר"ע דתשביה שאור מעי"ט ולא ב"ט מדכתיב
 אך ביום הראשון תשביהו שאור וכתוב כל מלאכה לא תעשו ומ"מ להבערה שהיא
 אב מלאכה וא"ר ש"מ מדר"ע הבערה לחלק יאלא ופי' החוס' לחלק יאלא תדקרי
 לה אב מלאכה ופוד או' ריב"א דלמ"ד ללאו יאלא לא ה' איסור ב"ט כיון דאין
 שם מלאכה עלה ע"כ * וכיון דאין שם מלאכה עלה י"ל דאינו ככלל לאוי מלאכה
 שנאמר ביהכ ושריה לפי פ' ריב"א וא"ת לפי' ריב"א הא דלמרי' במס' שבת (ד'
 קי"ד) עולת שבת בשבתו לימד על חלבי שבת שקריבין ביהכ י"הכ חף של י"הכ
 בשבת ח"ל בשבתו דר"י רע"א עולת שבת בשבתו לימד על חלבי שבת שמקריבין
 ב"ט יוכל חף ביהכ ח"ל בשבתו כשתמלא לומר לר"י נדרים ונדבות קריבין
 ב"ט וכי איצטרך קרא ליהכ לדר"ע נדרים ונדבות אין קריבין ב"ט וכי איצטרך
 קרא למישרי ב"ט * והשתא חס"ד דלמ"ד הבערה ללאו יאלא חין איסור הבערה
 ב"ט א"כ מת"ל להגמ' דפליגי בנדרים ונדבות אי קריבין ב"ט או לא דילמא
 דכ"ע אין קריבין ב"ט משום שטיטה שהיא אב מלאכה וא"א לשום קרבן בלא
 שטיטה אלא שר"י סובר הבערה ללאו יאלא ושריה ב"ט ול"ל קרא להחיר חלבי
 שבת ב"ט שהרי בהקטרה חין בו איסור אלא משום הבערה לחוד כדלמרי' בפ"ג
 דיבמות (דף נג) דקאמר זר שטיט בשבת במאי בהקטרה והא"ר' הבערה ללאו
 יאלא ור' עקיבא לטעמ' דפ' קמא דפסחים דלמרי' הבערה לחלק יאלא ואסירא ב"ט
 ואיטרי' קרא למישרי עול' שבת ב"ט לא ש"מ דהפ' למ"ד ללאו יאלא אפ"ה חסיר'
 ב"ט ודלא כפי' ריב"א וי"ל דשתי תשו' דברר דהא למאי דפי' דאי הבערה ללאו

דני יהב סימן עב

אחר שחברנו לנו באר היטב שמה יה"כ לשבת לאיסור הולאה והצעה לכ"ע חתי נשאר לנו לצרר דבר אחד והוא אם את מנוון על לאו דמחמר ועל שביעת עבד ובהמה ביה"כ כבשבת או לא דהני ודאי חזון בכלל לאו דמלאכה אפי' בשבת שהרי לאו דמחמר פרע לן קרא גבי שבת לאו בפ"ע דכתיב לא תעשה מלאכה אתה ובהמתך כדאמר ר"פ מי שהחזיק (דף קנב) ובשביעת עבד ובהמה אפי' לאו ליכא אלא עשה דלתען ינוח עבדך ואמתך ושורך ומחמרך ואין ללמוד יה"כ משבת דהא יה"כ קיל משבת לענין עונש ואין למידן קיל דמחמר להחמיר עליו ומתחייב דמגילה (ד"ו) דאין בין יה"כ לשבת אלא שבת וזונו כדאי אדם ויה"כ וזונו בהכרח ליכא למיפשט הא דמשמע דבשאר ימי שבת שיהיה שוין דמחייב לא מיירי אלא ממלאכה במקרה דנפיש דחייב עליו בשבת מיתה וביה"כ כרת אבל לאו דמחמר דאינו חייב עליו אפי' בשבת כדאמר בר"פ מש"ס שם וכו' שביעות עבד ובהמה מזה לא מיירי יתדע דהא יה"כ שרי בקריבות ידק מזהממה ולמעלה ובשבת אסור כדאמר בספ"ד דמס' שבת (דף קד) ואפי' ל"ק לה ש"מ כדאמרן ולהני רבנותא דס"ל דאפי' ב"ט מותרין על שביעות עבד ובהמה הא ודאי יה"כ לכ"ע מותרין עליהם כי משפיק ליה להני רבנותא דס"ל אין אדם מנוון על שביעות עבד ובהמה ב"ט יה"כ למאי דנמי לבו חיי לשבת ואסור או ל"ט ושרי וכו' להביא ראיה דלאו דמחמר חייב עליו ביה"כ כבשבת שהרי בחולן ס"פ ג"ה (דף קא) אמר אדרי"ה החם דא"ל אין איסור מל על איסור באיסור כולל אבל איסור כולל באיסור חמור אינו ליה ופרקי' ור"ה ל"ל איסור כולל והתניא שבת ויה"כ שגג ועשה מלאכה מנין שחייב על זה בעצמו ועל זה בעצמו ת"ל שבת היא יה"כ הוא דרי"ה רע"ה אינו חייב אלא חתה ופרסי' והני איסור בת חתה כו' עד חילי תרווייהו וזמנו שהשתקף לשונו למעלה ס' ע"ה ואמר שלח רבין משמיה דר"ב כ"ה כ"ה הגענו של משנה זו ואיפוך משום הא קאמי' והשתא חיי אחרת בשלמא דמי איסור מחמר ביה"כ כבשבת וכן שאר מלאכות כגון הולאה והצעה אסורין זו כמו בשבת היינו דאזכרין שבת היא יה"כ הוא דשבת היא ק"ל דחייב משום שבת אם חל בו יה"כ ויה"כ היא קמ"ל דחייב משום יה"כ אם חל להיות בשבת דחד מהצדקה לא ילפינן ואי לא כתב רחמנא אלא שבת היא ה"א דחייב עליו משום איסור שבת לחוד דה"ל איסור חמור שחייב על זדונו מיתת ב"ד דמחמר אבל אינו חייב משום יה"כ דקיל שכן בכתה כתב רחמנא יה"כ הוא לחייב נמי משום יה"כ ואי כתב רחמנא יה"כ הוא ולא כתב שבת היא ה"א חייב לחוד מחייב משום דה"ל איסור כולל מינו דחייב אכילה משום יה"כ חייב נמי אמלאכה משום יה"כ אבל שבת שאינו איסור כולל ה"א דלא מחייב עליה דלא חיל איסור שבת באיסור יה"כ כתב רחמנא שבת היא לחייב נמי משום שבת אלא דמי מלאכות שאסורין בשבת ומותרין ביה"כ כגון לאו דמחמר השתא ה"ל שבת נמי איסור כולל לגבי יה"כ שכולל מלאכות האסורות עס המותרות ביה"כ כמו שיה"כ ה"ל איסור כולל לגבי שבת שכולל את מלאכה האסורה בשבת עס אכילה המותרת בו ה"ל שבת איסור כולל לגבי יה"כ שכולל מלאכות האסורות ביה"כ עס המותרות בו והשתא שבת היא דכתב רחמנא למה לי השתא יה"כ דאינו אלא איסור כולל לחוד חייב עליו אם חל בשבת דהא כתיב יה"כ הוא שבת דה"ל איסור כולל ואיסור חמור לכ"ע דחייב עליו אם חל בו יה"כ ובבת היא דכתב רחמנא למה לי אלא ודאי ש"מ דליכא מידי דאסור בשבת וביה"כ שרי אלא כל מה דאסור בשבת אסור נמי ביה"כ וליכא בשבת איסור כולל לגבי יה"כ הולך כתב רחמנא שבת היא לחייב עליה בפני עצמו דא"ל ללמוד לשבת מיה"כ דמה ליה"כ שכן איסור כולל משא"כ בשבת דלא מ"מ ל"ק מהא דלפרש דאמר אין עירוב והולאה ליה"כ דא"כ שבת היא לרי"ה למה לי דהא ב"כ שם דהא דפרש תנא' היא זון לר"י דס"ל הצעה ללאו יאחז און להוכיח מזה דמ"מ ס"ל דאסורה מיה"כ ביה"כ דהא ח"ל דר"י לית ליה דרי"ה אבל מ"מ הא יא להוכיח דאיסור מחמר מיה"כ ביה"כ והא ודאי ראיה גדולה היא וליכא דלחייב מידי וא"ל דה"ג דאיסור מחמר אימיה בשבת וליתיה ביה"כ מ"מ לאו הוי שבת איסור כולל לגבי יה"כ לחייב עליו בפ"ע ול"ד ליה"כ דה"ל איסור כולל משום דחי' התם של יה"כ דהיינו איסור אכילה הוהב בו משא"כ בשבת חייב עליו כרת במיזד ושתא בשוגג ושפיר ה"ל איסור כולל לחייב עליו חטאת בפ"ע אמלאכה אבל לאו דמחמר שהוא איסור מזה הוהב בשב"מ משא"כ ביה"כ ל"ל איסור כולל מינו דאסור בלאו דמחמר משום שבת אסור נמי בשאר מלאכות משום שבת כשחל להיות יה"כ בו לחייב עליו חטאת בפ"ע כיון דגל מחמר עצמו אינו חייב עליו חטאת בשבת אין כח לאיסור מחמר לכלל לשאר מלאכות שבת לחייב עליו חטאת כיון דמחמר עצמו אין חייב עליו חטאת דא"ל למה שכלל ע"י להיות עדיף מיתה ידיה לחייב עליו חטאת משא"כ בדרי' גופיה והיאך יא עפל חמור מן העיקר וא"כ אפי' דמחמר אימיה בשבת וליתא ביה"כ ה"א דלא לחייב משום שבת לשיך כתב רחמנא שבת היא לחייב עליה בפ"ע דהא ודאי ליתא דה"כ באיסור מוסף נמי ימנא הכי דה"ג דאיסור מוסף מחמר מאיסור כולל דהא ר"י איסור כולל ל"ל ואיסור מוסף ח"ל כדאמר בספ"ג דבינו' (דף לב) מ"מ בזה לא שייך להפליגי ביניהם לא כל כה"ג ל"ל הוי איסור כולל לגרור זה את זה במיתא דליתא בעצמו של גורר ה"ה דכה"ג איסור מוסף נמי לא הוי דהוא נמי מוטעם גרירה קא אתי משום דחיתוסף בשתא באיסור שני איסור

דגלי קרא לא היתה בכלל אחרת מלאכה דשבת חף על גב שיהיה במשכן כדאמר ר' בפרק במה נמנין (דף מט) הם העלו את הקרשים מתקקע לעגלה ואח"כ לא תכניסו מ"ה לר"ה הם הורידו כו' משום דמלאכה גרוע היא אבל הצעה אדרבה אי לא נאמר קרא יתירא דלא תבערו את ציוס השבת ה"ה חייב כרת ומיתה כמו על שאר מלאכות דהא לר"י דפליג אר"י ואמר הצעה לחלק יאחז תמילא הויא בכלל שאר מלאכות דשבת וחייב עליו כרת ומיתה דהא מלאכה חשובה היא וגם היתה במשכן בביטול סוממין כדאמר החם אלא דגלי קרא יתירא דלא תבערו לר"י דהצעה ללאו יאחז והולאה הכתוב מכלל עונש מיתה וכרת של מלאכה שבת ואינו אלא בכלל לאון דשבת אבל ב"ט דלא גלי קרא להולאה מכלל אחרת שאר מלאכות ד"ט הא ודאי בכלל היא דהא מלאכה חשובה היא כשאר כל המלאכות שולן ומתכח חתי לן להולאה מכללן כיון דלא גלי קרא ויה"כ גבי יה"כ הויא בכללן אפי' לפרש מ"מ מסתבר לי דלר"י דאמר הצעה ללאו יאחז גבי שבת ס"ה נמי גבי יה"כ אינו אלא בלאו ולא בעונש כרת של יה"כ אפי' דלא גלי קרא גבי יה"כ להולאה להצעה מכלל עונש כרת דיה"כ בדגלי גבי שבת ח"כ מהיכא חתי לן להולאה מכלל עונש דשאר מלאכות כיון דמלאכה חשובה היא כמותן ולא גלי נמי קרא להולאה מכלל עונש דהשת נטות דילפינן יה"כ משבת בק"ו להא מילחא ומה שבת דמחמר דמיתה אינו חייב על הצעה כרת אלא מלקות בלבד יה"כ דקיל דכרת לא כ"ע דהיינו אלא בלאו ולא בכתה כשאר מלאכות וליכא למיפרך מה ליה"כ שכן חייב עליו משום עינוי משא"כ בשבת דאין זה פירכא מעינוי למלאכה ובמלאכה מיהו שבת מחמר מיה"כ שכן במיתה : **א"ל** דאכתי י' געין עוד דא"ל לענין איסור הצעה דיה"כ והא דאמר בירוש' מהו להדליק נר של אבטלה וא"י קאי חזקה אחר אסור מחמר פליגי על חוקי' לא תבערו את ציוס השבת בשבת אי אתה מבעיר אבל מבעיר אתה צ"ט א"ר אבינא תני תמן ב"ט אסורין וביה"כ מותרין ר' נחום אמוסי דר' חילא בעי קמיה ר"י ח"ל לא תאסור ולא תשרי ופי' הה"מ בפ"ה מה' י"ט דה"ט לפי שציוס השבת מיותר הוא דהא בשבת תיירי קרא לעיל מיתה וציוס השבועי כו' והי' די בלאומרו לא תבערו את ציוס השבת מ"מ ושרי מחייב מיעוטי דציוס השבת איכא למעוטי נמי יה"כ דציוס השבת אי אתה מבעיר אבל אתה מבעיר ביה"כ אפי' דמלאכה חשובה היא אתי יארא דקרא דציוס השבת למעוטי שאר ימים המקודשים דליתנו באיסור הצעה כלל ואפי' דברים כלל גדול תניה הצעה ללאו יאחז דר"י ר"ה לחלק יאחז ולדברי היר' תקשה מני' דללאו או לחלק יאחז דילמא למישרי הצעה ב"ט לחוד הוא דהא י"ל דלא קשה מידי משום דה"ל דהא קרא דלא תבערו לאו לגופי' אתי לשבת עצמו למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה אלא לדיוקא לחוד אתי ולמישרי הצעה ב"ט לא ה"ל למכתב גבי שבת כיון דל"ל קרא לגופי' כלל אלא לדיוקא לחוד למישרי י"ט אלא ודאי לשבת נמי אינן קרין ללאו או לחלק ומיתורא דציוס השבת ל"ל נמי התיר הצעה ל"ט וכו' דהירוש' ל"פ אגמרא דין אכתי תקשה מני' איסור הצעה ליה"כ ושרי בין לר"י ובין לר"ע הצעה אסורה ביה"כ מן התורה דהא ר"י דריש מעולת שבת בשבתא למישרי להקטיר חלבי שבת ביה"כ ושרי הקטרה אין בה שום מלאכה אלא הצעה ש"מ דשאר הצעה אסורה ביה"כ מה"מ בשלמא לר"ע דאזכרין ליה למישרי עולת שבת ב"ט וביה"כ אפי' עולת שבת אסור להקטיר וס"מ דאית ליה איסור הצעה אפי' ב"ט וה"ל קאמר גבי השבתא שאור דמצי"ט דאי ב"ט הא כתיב לא תעשו מלאכה אלא לית ל' ההוא מעוטה דבידו דציוס השבת אי אתה מבעיר אבל אתה מבעיר ב"ט אבל ר"י מ"ט וי"ל כיון דהצעה הוי בכלל שאר מלאכות בשבת וי"ט ויה"כ וכת"ש של ושל כדברי הריב"א וי"ל חלל דיתורא דקרא דציוס השבת אתי למעוטי די לך למעט מיני' אתי י"ט דקיל שאינו אלא בלאו לבד והותר בו אוכל נפש אבל הצעה יה"כ דמחמר שכן בכתה ולא הותר מכללו אלא אוכל נפש לא תמעטי' ואיסור הצעה דקאי קאי אלא יה"כ בלאו ועונש כשאר מלאכות בע"כ והשתא להאי סברא איכא ראיה מהא דשבושות דחוקי' לשהדליק את גדישו ביה"כ דלא כר' נחוניא בן הקנה ואי אין איסור הצעה ביה"כ ממועוטי דציוס השבת למאן דמתעט מיתה י"ט א"כ אפי' כר' נחוניא בן הקנה אחי' וס"ל לתנא דיון כמאן דדריש מיעוטי מכיוס השבת ל"ט וה"ה ליה"כ אלא למש"כ למעלה דכלא"ה מחייב דלא כר' נחוניא בן הקנה אינו ראיה י"ט י' בידי ראיה ברורה דליכא למ"ד דאין איסור הצעה ביה"כ בין לר"י דא"ל הצעה ללאו יאחז בין למאן דמתעט לאיסור הצעה ב"ט מיתורא דציוס השבת מ"מ יה"כ דמחמר לא תמעט מיתה מעוטה דמחמר והוא מתקן בפ"ד דיומא (דף מו) בכל יום היו שם ארבע מערכות והיום חתם דר"מ ובגמ' א"ר תשום בר קפרא אומר היה ר"מ חיצרי עולה שיתפותרו עושה להם מערכה בפני עממה וסורין ואפי' בשבת ופרקי' ואפי' בשבת תנינא והיום חתם ואי איתא מאי פריך הא טובא קמ"ל בר קפרא דלר"מ עושה להם מערכה בפני עממה בשבת דא"ל דתקן והיום חתם אלא עושה להן מערכה בפ"ע ביה"כ וס"מ דה"ה לשבת נמי הא ליכא למילף מיה"כ לשבת דהא ח"ל דס"ל לר"מ ביה"כ או כר"י דהצעה ללאו יאחז ולא מיתורא הצעה לגמרי מה"מ ח"ל ח"ל כמאן דמתעט להצעה ב"ט מיתורא דציוס השבת ומיתה אימנע נמי יה"כ מאיסור הצעה אבל שבת אי לאו דאשמעינן לן בר קפרא לא ידעינן לה' אלא ודאי פשיעא ליה להבגמרא דאסור להצעה ביה"כ מה"מ לכ"ע וליכא מאן דשרי ומילתא דפשיעא הוי ובלא בר קפרא ידעינן לה' לשבת מה"מ ומהו לא מידי :

איסור על מי שהיה מותר מחמת איסור ראשון גריר נמי איסור שני זה ע"י לחול
אפי' על מי שהיה אסור ועומד מחמת איסור ראשון והרי הא מתני' דיש אוכל
אכילה א' וחייב עליו ד' תעניות ואם א' מפרש בנ"י דה"ל איסור טהר באיסור
מוסיף דאכילתו הוא דאסור אבל לגבי שרי ה"ל טהר מינו דאיתוסף איסור
לגבי גבוה איתוסף ל"ה לגבי הדיוט והרי האי איסור דאיתוסף לגבוה אין בו חיוב
חטאת אם עבר והקריבו לגבוה ומ"מ ע"י איסור גבוה גריר לאיסור טהר על
יד לחייב חטאת על אכילתו משום מותר וא"כ ה"ה לאיסור מחמת גריר ע"י כולל
לשאר מלאכות לחייב עליהם חטאת משום שבת וז"ל פ' שהתוס' כתבו שם ואיסור
כולל ל"ל והתניא כו' פ"ה וא"כ דאיסור בת אחת היא מאן דלית ליה איסור
כאלל לית ליה איסור בת אחת וא"כ לר"י דהא בפ' ד' אחין (ק"ף לר) פריך השתא
באיסור כולל מחייב תרתי באיסור בת אחת מביעא אלמא אפי' מאן דל"ל איסור
טלל מני סבר איסור בת אחת לכך נראה לר"י דהשתא ס"ד דלאו איסור בת אחת
הוא אלא חזק שבת קדים משום דקביעא וקיימא • מ"מ הן בעצמם הקצו על
פירוש שבתו אבל קשה דאי לא איסור בת אחת הוא א"כ שבת היא ל"ל עשיעא
דחייב משום דשבת קדים ע"כ הילכך העיקר כפירש' שקושיות הגמ' היא מחמת
דס"ל מאן דלית ליה איסור כולל לית ליה איסור בת אחת וגם קושיות ר"י אינו
קשה כ"כ למבין :

אבל אין לפרש סוגיא זו דהא דפריך ור"י הגלילי לית ליה איסור כולל ה"פ
דמחמת ליה להמתקן ולר"י ב"ח דמשני מחמת קושיא זו איפוך
דוודאי דא"כ לית ליה איסור כולל מ"מ אפשר דאיסור בת אחת אית ליה
וכדלמרי' בפ' ד"א והא וודאי לא קשיא ליה ודלא כפירש' אלא שצברי דא"כ
דאיסור בת אחת חמיר עפי' לחול מלאיסור כולל ה"מ היכא דב' האסורי' באים
בבת אחת שניהם שנים כגון ששם בשניהם איסור כולל או
איסור מוסיף כל חד וחד אחריהם או ששניהם אין בהם אחד מכל אלו אבל
היכא דבאחד מהם איכא איסור כולל או איסור מוסיף וליתא בחבירו כה"ג האיסור
שם בו איסור כולל או איסור מוסיף חיל באיסור בת אחת והאיסור השני שאין
על לא כולל ולא מוסיף א"כ שבת אית עס חבירו לא חיל ואינו חייב אלא
על אותו איסור אחד שהוא איסור כולל או איסור מוסיף דכמו שאיסור כולל או
איסור מוסיף חמיר לחול על איסור אחר שאל קדום אלמא איסור כולל ומוסיף
חשובים להחמיר באיסור קדום ה"ל להקל אמרי' הכי דהיכי דשני האסורי' באים
בבת אחת ואחד מהם הוא איסור כולל או איסור מוסיף חשוב הוא איסור באיסור
קדים ואינו חיל וחבירו לא חיל באיסור בת אחת • מינה כל זה למ"ד איסור
חל על איסור באיסור כולל או מוסיף אבל מאן דלית ליה איסור חל על איסור
אפי' באיסור כולל ומוסיף דכמו דלא חשיבא לגבי איסור קדים לחול עליה ה"כ
לא חשיבא בבת אחת לעכב על איסור השני שאל בבת אחת עמו מלחול ושניהם
חלן בבת אחת וחייב על שניהם קרבן דמי מנייהו מפסקת ויהי' למאי דס"ל לר"י
דבאיסור כולל לא חיל ובאיסור כולל באיסור חמיר חיל אם אסור אחד איסור כולל
לכד והשני איסור כולל באיסור חמיר היכא שחלן שניהם בבת אחת איסור כולל
באיסור חמיר אחד חיל וחייבין עליו חטאת וה"ל באיסור קדים והשני שאינו אלא
איסור כולל אחד לא חיל ואינו חייב עליו קרבן • והשתא פריך הכי דע"כ ס"ל לר"י
יוסי הגלילי איסור כולל אחד מחייב על שבת ויה"כ על כל א' וא' חטאת דאסור
לית ליה לר"י איסור כולל אחד לא איסור כולל דאיסור חמיר דווקא אית ליה
אמאי מחייב בתרתי בצ"ב וי"כ הרי שבת הוא איסור כולל משום שכולל שאר מלאכה
שאין אחריו ביה"כ כגון מחמר והוי נמי איסור חמיר שחייבין עליו מיתה ב"ד
משא"כ יה"כ ויה"כ אינו אלא איסור כולל אחד שכולל איסור אכילה שצדק בשבת
עם איסור מלאכה האסורה בשבת וה"ל שבת באיסור קדים ובבת אחת שבת חיל
יה"כ לא חיל ולא לחייב חטאת אי"כ אלא ע"כ אית ליה לר"י איסור כולל אחד
וכיון דאיסור כולל אחד חייב נמי באיסור קדים שהרי חל נמי על איסור קדים
שב אין לחלק בין איסור כולל אחד לאיסור כולל עם איסור חמיר ומש"ה חייב שתי
על שבת ויה"כ לר"י שהרי שניהם חשובים כאחת לחול על איסור קדים ובאיסור
בת אחת תרומיהו חילי לחייב עליהם ולהאי פירושא מוכח דלאו דמחמר אינו מוכח
ביה"כ דאל"כ ליכא בשבת אלא איסור חמיר אחד בלא איסור כולל • וביה"כ איסור
כולל בלא איסור חמיר ומאי קא ק"ל דאדרבה כיון דלית ליה לר"י איסור חמיר
בלא איסור כולל ואיסור כולל בלא איסור חמיר ושניהם אחד אינם חלן על איסור
קדים היכא דבאו בבת אחת תרומיהו חילי דמי מנייהו מפסקת • והשתא ניחא הא
דמחייב על שבת ויה"כ ב' תעניות אלא ע"כ לאו דמחמר אינו מוכח ביה"כ וה"ל שבת
איסור כולל באיסור חמיר ויה"כ איסור כולל אחד ושבת חיל יה"כ לא חיל כיון
דלית ליה לר"י איסור כולל אחד בלא איסור חמיר ואמאי מחייב ליה תרתי חטאת
ויה"כ והשתא פריך שפיר ומש"ה מהפך ליה ר"י בר חנינא לדרי"ה דר"ג ע"ה
הפ' הוא נכון מאוד • ולפ"י ניחא הא דלמרי' בפ' ד"א השתא באיסור כולל
מחייב תרתי באיסור בת אחת מביעא דהתם איירי מור שאלא מליקה דהוי גבילה
והוי איסור זרות ואיסור גבילה איסור בת אחת ואין לאחד מבי' האסורים או שום
חומרה על חבירו דנימא דאיהו לחוד יחול וחבירו לא יחול וכיון דשניהם שווים
תרומיהו חילי דמי מנייהו מפסקת ואיסור בת אחת כה"ג וודאי עריך ע"י מאיסור
כולל ואפי' מאן דלית ליה איסור כולל איסור בת אחת כה"ג אית ליה אבל האי
בת אחת דשבת ויה"כ דשבת אלים עפי' מיה"כ מאן דלית ליה איסור כולל שבת חיל

דיני יהב סימן עג

אע"פ שהוכחנו מכאן דיה"כ איסור לאו דמחמר מוכח בו מ"מ אין ללמוד מכאן
דאיסור שביעת עבד ובהמה מוכח בו דאיכא למימר שאני לאו דמחמר
דהוי מלאכה שהרי איכא למ"ד שחייבין עליו חטאת בשבט שבת פ"כ (דף קד)
אפי' למאן דפטר התם היינו משום דלין קרא דלכתוב רחמנא לא תעשה כל
מלאכה ובהמתך אתה למה לי הוא נהי דמחייב בהמתו לא
מחייב כדלמרי' התם מכל מקום המלאכה זו נעשית
ע"י האדם עליו שמחמר אחר הבהמה וגם עובדין עליו בלאו דמחמר אבל שביעת
עבד ובהמה שאין המלאכה נעשית ע"י עמו רק ע"י עבדו ובהמתו לא הוי בכלל
לאוי מלאכה של יה"כ • ועוד שהרי קילא שאין בהם אלא עשה דלמען ימות וק"ל
דאיסור עשה קיל מאיסור לאו כדלמרי' בפ' ד' קדמות בסוגיא דעליה אין לו
לאיסור ביה"כ דקיל משבת • ואין ללמוד מראיה זו גופא דא"כ דל"ל איסור
שביעת עבד ובהמה מוכח ביה"כ א"כ א"כ שמהם בשבת אם כן ה"ל שבת איסור כולל
גבי יה"כ וא"כ אכתי תקשה שבת היא דכתב רחמנא למה לי הא וודאי לא קשיא
מידי דבשלמא על איסור מחמר הוכחתי שפיר דע"כ איסור מחמר מוכח ביה"כ
דא"כ דאינו מוכח הוי ל"י שבת איסור כולל שהרי איסור מחמר שזה בכלל בין למאן
דאית ליה בהמה ובין למאן דלית ליה בהמה שהרי האי דלמרי' בכל מקום בנמרה
המחמר אחר בהמתו לאו דווקא אלא אורחא דמילתא נקט וה"ה נמי המחמר

ר"ס ל"ל איסור מוסף דיו"ה"כ הוי איסור מוסף לגבי איסור נבילה משום דק"ל
 בפ' כ"ס כל האסורים שבמורה אין לוקין עליהן אלא דרך חילתן וטעמא משום
 דאכילה כתיב בהו' . והא ודאי גבי יו"ה"כ דלא כתיב ביה אכילה אלא כל הנפש
 אשר לא תעונה אפי' אם אכלן שלא כדרך חילתן כגון אוכל חלב חי כדאמר'
 התם וכ"ס בשר בהמה חי כו"ס התו' שם חפ"ה חייב מאוס לא תעונה ד"ה"כ .
 ובפ"ב דיומא (דף פ) לא פטרינן אלא באוכל אכילה גסה ביו"ה"כ משום
 דכתיב אשר לא תעונה פרט למזיק אבל שלא כדרך חילתן דאינו מזיק הא ודאי
 חייב . הרי איסור יו"ה"כ הוי איסור מוסף אחר' דנבילה שלא כדרך חילתן
 שרי' משום דאכילה כתיב בהו' ואם אכלה חי פטור ומשום יו"ה"כ חייב . ומתפרש
 ר"ס אוכל נבילה ביו"ה"כ ש"מ דאפי' באיסור מוסף לית לי' איסור חל על איסור
 וא"ת הא דתנן בפ"ג דכריתות יש אוכל אכילה אחת וחייב עליו ד' חטאות ואשם
 א' טמא שאכל חלב . והוא נותר . מן המוקדשים . ביו"ה"כ . ומ"ל בגמ' לכל הני
 דמתני' באיסור כולל ואיסור מוסף וקאמר חל עלי' יו"ה"כ מינו דחיתוסף ב' .
 איסור לגבי חולין חיתוסף ב' . לגבי גבוה . והאי מינו דקא"היינו א"כ ואמאי שביק
 לאיסור מוסף ד"ה"כ דחלים טפי ונקט איסור כולל דליה דקיל וע"ק לי הא
 דח"ר בד' כ"ד פ"ג דשבווע' שם למאן דחית ליה איסור כולל ח' שבועה שלא אוכל
 תאנים והור ואמר שלא אוכל תאנים וענבים . מינו דחילי לענבים חילי נמי לתאני'
 ומקשה ליה מהא דיש אוכל אכילה אחת . ואי חיתא משכחת לה חמש כגון שא'
 שבועה שלא אוכל תמרים וחלב מינו דחילי לתמרים חילי נמי לחלב . ומאי
 קושית דלמא לית לי' להאי חנא איסור כולל והא דמתני' לי' . משום טומאה ע"י
 כולל משום דס"ל בר"ש דמסיק שם בפס"ה דכריתות חב"ה דמתני' לי' משום נותר
 חלב הע"ז דלית לי' איסור חל על איסור לא באיסור כולל ולא באיסור מוסף .
 דבדקדשים גלי דחמנא דאיסור חל על איסור דתני' אשר לא' לרבות את האיסורין
 ואיסורין קאי עלייהו בא' לאו וחלב קאי עלייהו באיסור כרת וקאמרי' איסור טומא'
 חיל עליה : חדע שכן הוא כו' אי אמרת בשלמא דאיסור יו"ה"כ אינו אלא כולל לחוד
 א"כ ע"כ ס"ל להאי חנא איסור כולל אף שלא במוקדש' מדמתני' משום כולל ח' א"כ
 אלא אי אמרת דיה"כ הוי איסור מוסף . א"כ דלמא ס"ל להאי חנא כר"י דחית
 לי' איסור מוסף ולית ליה איסור כולל . וי"ל משום דאשם מציילת דחייב משום
 מן המוקדש' נמי חייב עליו אף שלא כדרך חילתן משום דמעילה בין למ"ד היד
 במעיל' בלאו בין למ"ד במיתה ילפינן לה בגו"ש חט חט מהרומה כדפרש"י בפ'
 כ"ס (ד' לב) . וכיון דלא כתיב אכילה בגופי' לוקין עליו אף שלא כדרך חילתן
 כדאמר' התם לענין בשר בחלב אע"ג דליק לה מנו"ש דבשר בש' עור' דכתיב
 גבי' אכילה אפי' לוקין עליו אף שלא כדרך חילתן דמאיט לא כתב רחמנא
 אכילה בגופי' לומר שוקין אף שלא כדרך חילתן . והשתא אחי שפיר כיון דמתני'
 ליה משום מוקדשין שאסור שלא כדרך חילתן א"כ לא הוי יו"ה"כ נד איסור
 מוקדשים דקדים לי"ה"כ אלא איסור כולל לבד ולא איסור מוסף . דמתני' על'
 משום איסור נותר ש"מ דחקדשה ואקרב' קודם יו"ה"כ דמנעשה כבר נותר .
 וש"מ דחית לו איסור כולל אף שלא במוקדשין והשתא פריך שפיר וא"ת מ"ל חמש
 כו' . והשתא כדעת התוס' בפ"ג (ד' כו) גבי שאני היכל דלחובו עשוי . והא
 דאמר' התם אקדשי מינו דחיתוסף ב' איסור הגאה חיתוסף ב' לגבי חלב ולא
 נקט גבי מוקדשין האי איסור מוסף דשלא כדרך חילתן . כיון דאידי ואידי איסור
 מוסף הוה . הוא מתיר עממי נקט אלא שרש"י ו"ל בפ"ג דשבווע' (ד' כד) קרי
 לאיסור מוקדשין איסור כולל מינו דחילי הכשר ועור חילי נמי לחלב וכ' החסו"א
 דף' בפ' (י) אלו אקדשה מינו דחיתוסף ב' איסור הגאה חיתוסף ב' איסור
 לגבי חילת חלב התם נמי איסור כולל הוא ולא קרי לי' מוסף . אלא משום שהוא
 חמור על קל ע"כ : א"כ הדא קושית' לדוכתא חתא לא חשיב לאיסור מוקדשים
 איסור מוסף משום שנאמר שלא כדרך חילתן . אלא שדברי רש"י עלמא סותרין
 וא"ו בפ"ג דבימות (ד' לד) פי' שאיסור מוקדשין הוי איסור מוסף ש' הוקדשה
 מינו דחיתוסף איסור הגאה על החלב משום זרות . חיתוסף ב' איסור אכילה
 משום זרות והע"ז דאסור וקאי באכילה ה"ל נותר מינו דחיתוסף איסור למזבח
 משום נותר חיתוסף נמי לכהן משום נותר הרי הגן חרי משום איסור מוסף ע"כ
 וה"נ ס"ל לרש"י . בספ"ג (דף קא) גבי איסור כולל באיסור חמור חיה לו
 דאיסור הגאה ה"ל איסור מוסף וכ"ד הרמב"ם בפ"ד מה' מ"א א"ע שאין
 דעת התו' כן אלא ס"ל דאיסור הגאה איסור חמור בעלמא ולא איסור מוסף
 וכ"כ מזה צמ"א ע"כ בחידושי' . ואבא אורחין למדנו דהאוכל ושותה ביו"ה"כ שלא
 כדרך חילתן ושתייה חייב משום דלא כתיבא גבי' אכילה אלא אשר לא תעונה כתיב
 והרי לא תעונה . וא"ת ח"כ תקשה הא דא"ל בפ"ב דיומא (דף פא) מפני
 מה לא נאמר אזהרה בעינו משום דלא אפשר היבא נכתוב נכתב רחמנא לא יאכל
 אכילה בכזית ולמה ליק דמשה' לא כתב רחמנא לא יאכל משום דאם כן בשלא
 כדרך חילתן חינו במשמע באזהרה זו דלא יאכל ואלו יי"ה"כ אסור וחייב עליו
 אפי' בשלא כדרך חילתן . הא לק"מ דאע"ג דבאזהרת לא יאכל חינו במשמע
 שמוזהר שלא כדרך חילתן אפי' עכ"פ איבא למשמע מיני' דמוזהר עליו ומוטב
 דכתב רחמנא לא יאכל דהשתא נקוט מיהו פלגא בידך דמוזהר מיהו באוכל ביו"ה"כ
 דרך חילתן . מהשתא דלא כתב מידי דאפי' כדרך חילתן ליבא שום אזהרה
 בעינו כלל : הילכך קא' נכתוב רחמנא לא יאכל אכילה בכזית משמע וגבי יי"ה"כ
 בעין

פטור דתק לגבי יו"ה"כ אלא אוכלין ומשקין שאין ראויין לפטור ומותר קאמר (*)
 והרי דעת התוס' והרשב"א והר"ן והריט"ב אינו כן אלא דהאי פטור דאמר גבי
 שלא כדרך חילתן והנחתן הוי פטור אבל אסור שהרי הקשו אהא דתק בספ"ב
 דקדושין (דף ט) דהתקדש באיסורי הגאה אינו מקודשת ואמאי הא שרי להנות
 מהן שלא כדרך הנחתן ותו' דמ"מ תדבקן אסור וכת"ס בשמ' בדיני קדושין בס"ד
 ובכר היכח' שם שכן עיקר וס"מ דפטור שאמרו גבי שלא כדרך חילתן והנחתן
 הוי פטור אבל אסור ה"נ להאי פטור דתק לגבי יו"ה"כ אלא אוכלין ומשקין שאין
 ראויין דהוי פטור אבל אסור . ודע שה"ס ס' קנ"ה העתיק דברי ראב"י הללו
 במס' להלכה ולא שת אל לבו אל דברי שאר פוסקים שהבאתי דהאי פטור דשלא
 כדרך חילתן והנחתן הוי פטור אבל אסור וכ"כ שכן נראה עיקר א"כ ה"ה להאי
 פטור לגבי אוכלין ומשקין שאין ראויין ביה"כ הוי פטור אבל אסור וכדע' הרמב"ם
 ולא כדברי ראב"י והטור שהביאו :

דיני יהב סימן עה

ואבתי יש לי לעיין חולה שאין בו סכנה אי מותר לאכול ולשתות אוכלין ומשקין
 שאין ראויין ביה"ב לרפואה כדשרי התם בשלא כדרך הנחתן לרפואה
 גבי רבינא (פסחים כ"ה) דהוי טיף לברתי' בגוהרין דערלה דקאמר התם כל"ב
 מידי דרך הנחתן עבדינא ושרי לרפואה וראיתי להר"ן שכתב שם דחית' מי נכתב
 דמתרפחין בכל איסורי הגאה של דבריהן כגון חמץ שער על יו' הפסח וכלאי הכרס
 בח"ל אפי' חולי שאין בו סכנה מיהו לענין אכילה אין לנו דאפשר שישתקן כשל
 תורה שלא להתרפאות בהם שלא במקום סכנה ע"כ ומדלמדו דמתרפחין באיסורי
 הגאה דדבריהן דמתרפחין בשלא כדרך הנחתן ואפי' ס"ל דלענין אכילה אין לנו
 ש"מ דס"ל דשלא כדרך חילתן דאסור באיסור תורה מדבריהן אין מתרפחין
 בחולה שאין בו סכנה א"כ ה"נ אסור ביו"ה"כ בשאין ראויין לאכילה ושתיה בחולי
 שאין בו סכנה חו אפשר דבשאין ראויין שרי טפי דאין שם אוכל ומשקה עליה הו"ל
 ואין ראויין וה"ל עפ"ה בעלמא אבל בשלא כדרך חילתן שם אוכל עליו לפיכך
 חמור טפי דהא ביו"ה"כ בשלא כדרך חילתן אסור וחייב עליו כרת וכמ"ס שב"מ
 שח"ו וחלו על שאין ראויין פטור עליהן . וה"נ בשר בחלב וכלאי הכרס לוקין
 עליו אפי' בשלא כדרך חילתן והנחתן כדאמר' שם בפ' כ"ס ואלו בשאין ראויין
 מסבבא דאפי' בבשר בחלב וכלאי הכרס נמי פטור עליהם שהרי נותן טעם לפגם
 בבשר בחלב נמי שרי וטעמא משום דאין ראויין לגר כדאמר' בפ"ב דעכו"ס ש"מ
 דאוכלין שאין ראויין קיל טפי משלא כדרך חילתן . הילכך י"ל אפי' חת"ל דבשלא
 כדרך חילתן אין מתרפחין מ"מ באין ראויין מתרפחין ביה"כ ומותר לאכלן
 לרפואה אפי' שלא במקום סכנה משום דקיל טפי : ונהי דאסור רבנן את שאין
 ראויין ביה"כ אפי' כיון דאין שם אוכל עליו לא חמיר מאי' הגאה של תורה שלא
 כדרך הנחתן דמתרפחין בהן אפי' שלא במקום סכנה ומסתברא לי' דאוכלין ומשקין
 שאין ראויין אפי' לרפואה אסור דכיון דאכלן אחשבינא וכ"כ כתב' הרא"ש בר"ש
 כ"ס אהא דאין ראויין לגבי חמץ חרבו קודם זמנו ומותר בהנחתו אף לאחר זמנו
 וגנון שנפסל מלאכול לכלב דומיא דפת שעיפשה יש רועים לומר לאו דווקא האלה
 ה"ה נמי אכילה דעפ"ה בעלמא הוא . ולא מסתבר דאע"ג דבטל דעת האוכל
 אלא כל אדם מי' כיון דהוא קאכל לי' אסור וכ"כ הרב הרניטני כו' ע"כ . הרי
 אע"ג דנפסל מאכילה לבד ושפיר בעלמא הוא אפי' אסור וה"נ גבי יו"ה"כ אחר'
 הכי . ומתני' על הטור שח"א סימן תמ"ב הביא במסקנא הסכמת אביו
 דבאכילה אסור הא דחרבו קודם זמנו וגבי יי"ה"כ הביא דברי ראב"י דבאוכלין שאין
 ראויין אפי' איסורא ליבא וכבר נתבאר שלא די שדבריו סותרין דברי אביו הרא"ש
 ו"ל אלא שדבריו סותרין זה את זה ועיין בפ"ג דשבווע' (דף כד) גבי אלא דדרבא
 דאמר שבועה שלא אוכל ואכל עפר פטור טי' הדם כיון דמעיקרא אכל והדר
 אשתבע ליה חסדי' אשתב' כו' והדברי' מבוארים מעצמן דלק"מ וא"ל להארך
 בזה יושבא נקטין דאוכלין שאין ראויין לאכילה וכן משקין שאין ראויין לשתיה
 אע"פ שפטור עליהן ביה"כ חסורא מיהו איבא ואפי' לרפואה בחולי שאין בו סכנה
 אסור כן כ"ל :

דיני יהב סימן עו

והואיל ואנו עוסקין בענין זה אחרת להעתיק מש"כ בחדושי' גרסינן בפס"ה
 דמסכ' כריתות (דף כג) ח"ל רבא לר"ג ומי חר"ש איסור חל על
 איסור כלומר דמתני' התם במתני' משום נותר אכלת והא תניא חר"ש האוכל
 נבילה ביו"ה"כ פטור וכ' התוס' וא"ת נחוי פריך דלמא שאני גבי יו"ה"כ משה' לא
 חל על איסור נבילה משום דאינו רק איסור כולל אבל הכא גבי נותר ה"ל איסור
 מוסף דחמיר מאיסור כולל כדאמר' לעיל . וכן בפ"ו יוחסין ד' ע"ז ע"כ דקאמר
 כה"ג הבא על אחותו אלמנה אין איסור אלמנה חל על איסור אחותו וקאמר ר"ש
 הא מני ר"ש הוי' . ותאי מיי' דלמא שאני יו"ה"כ דאיסור כולל הוא אבל באיסור
 מוסף מודה ר"ש . וי"ל דהש"ס ידע דר"ש לית ליה אף איסור מוסף דתניא
 הבה על אי' אחי שיהא אחת ח' כו' ודבריהם דחוקים מאוד במה שפי' שם טעמא
 דהביא הגמ' הכא והתם להא דר"ש דאוכל נבילה ביו"ה"כ דאינו אלא איסור כולל
 ולא הביא הא דהבא על (ב) ע"ה שהוא איסור מוסף . ולדידי לק"מ דע"כ

(*) ע' תוס' קדושין ס' (ב) ז"ל אהא חסו' : (ג) ז"ל אהא חסו' :

שאנת אריה דיני חמץ סימן עז

בשינוי כמותת שהוא יותר מחצית אבל כמות כי היכא דליתא בעונש באזהרה נמי ליתא מ"מ ש"מ דחייב ביי"הכ בשלח כדרך אכילה ושתייה כן כ"ל :

דיני חמץ סימן עז

שאלה ראוי לבאר הא דחמץ גבי חמץ לענין שלא לעבור עליו בכל יראה ובכל ימלא דביטול בעלמא סגי ליה חי דין זה ענה בכל חמץ או דלמא יש חמץ דלא סגי ליה בביטול :

תשובה תחילה ראיתי לברר הא דחמץ דבר פ"ק דפסחים (דף ד) דבדיקת חמץ דרבנן דמלאורייתא דביטול בעלמא סגי ליה וה"ל חמץ בכהמ מקומות דמנלן הו"ל והנה רש"י פ' התם דנפקא לן מזהבית חטבית ולא כתיב חטבית אלא חטבתה בלב ה"ל והתוס' פ' בשם ר"י דמלאורייתא דביטול בעלמא סגי מטעם דמחמץ שביטול הו"ל הפקר ויאל מרשותו ומותר מלאמר אבל חמץ רואה של אחרים ע"כ והר"ן רפ"ק דפסחים ביאר הדבר וכחז דלע"ג דהפקד דה"ל לא מהני דהא ביטול בלב מהני ועוד דביטול הוא דאומר ליבטל ולהוי כעפ"ה ואלו הפקד דה"ל לא מהני דה"ל דהוי דמאי דברשותי דליתני לא מני מפקד לי בכה"ל שחני חמץ שאינו ברשותו של אדם אלא שפאז הכתיב כאלו הוא ברשותו ומה"ל בגילוי דעת בעלמא דלא יחא ליה דלהוי וכותיה בנויה כלל סגי ע"כ וכל להביא ראיה דביטול מדין הפקר מהני וע"ד שפ"י הר"ן מפני שאינו ברשותיה מהני בכה"ל דהא אר"י פ"ק דפסחים (דף ו) ב' דברים אינן ברשותו של אדם ועשין הכתיב כאלו הוא ברשותו ואח' מהן חמץ משם שעות ולמעלה וה"ל דלית ברשותיה מפני שהוא חמץ כהנאה וקאמר התם למשום דחמץ משם שעות ולמעלה אסור בהנאה ואינו ברשותיה מהני טעמא אינו יכול לבטל ליה לבתר איסורו ופריך והתניא הו"ל יושב בבית המדרש ונזכר שיש לו חמץ בחור ביתו מבטלו בלבו אח' שבת וא' י"ט בשלמא שבת משכחת ל' בגון שחל להיות י"ד בשבת אלא י"ט בחר איסורא הוא אר"י ב"י הכא בתלמוד יושב לפני רבו עסקין ונזכר שיש לו עיסה מגולגלת בחור ביתו ומחמץ אחר שחל להיות קדים ומבטל ל' מקמי דתחמץ דיקא נמי דקחני הו"ל יושב בב"ה ש"מ ואיכא למידק מאי פריך אלא י"ט בחר איסורא הוא דלמא הוא תנא בר"ה הגלילי ס"ל דאמר בפ' כל שעה (ד' כח) דחמץ חפי בפסח נמי מותר בהנאה והא דנזכר לדירה חמץ בפסח ברשותיה קאי ודירה הו"ל דהא ראוי להסיוק תחת חבטלו או להדיק לפני כלבו לרבנן דס"ל דביטול חמץ בכל דבר שאסור מבטלו כדתנן ר"פ כל שעה וכיון דדירה הוא וברשותיה קאי א"כ מני מבטל ליה אפילו בפסח וב"ש דתקשה תני דיקא נמי דקאמר דלמא לעולם חמץ דהחמץ כדבר ואפ"ה נקט הו"ל יושב בב"ה דאז לא תחמץ בה"מ הו"ל נזכר נזכר לר"י הגלילי דשרי חמץ בפסח בהנאה א"כ הו"ל חמץ תחת חבטלו דשרי ב"ט אלא ע"כ ש"מ דביטול מהני מתורת הפקר דווקא מתחת חמץ חמץ ברשותו הוא דמהני בהפקד כה"ל ע"כ ביטול בלבד וא"כ לר"י הגלילי כיון דחמץ חמץ בהנאה והרי הוא ברשותו ע"כ לא מהני ביטול אלא הפקר גמור וא"כ הא דתניא דבי"ט מבטלו בלבו לאו כר"י אלא דהא לדידיה לא מהני ביטול והשתא חפי שפיראכל לפרש"י דטעמא דמהני ביטול משום דכתיב חטבית נפקא ליה א"כ לר"י נמי מהני ותקשה לן הא דחמץ וכיון דהא דמהני ביטול מתורת הפקר נזכר בה מסתבר ל' הא דק"ל דרפ"ק דפסחים (דף ה) חמץ של אחרים וקבל עליו הפקר אחריות עובר עליו בכל יראה ובכל ימלא בעלמא דכיון דהא דמנב ואלו מתחד בעי לשלומי ברשותי קאי וכדירה דמי דבחמץ זה לא מהני ביטול שא"כ שביטול עובר עליו דבשלמא בחמץ שלו מהני ביטול מדין הפקר אבל חמץ זה שאינו שלו אלא שחידש רחמנא לעבור עליו בכל יראה משום גורם לממון אלו מגוב או מתחד בעי לשלומי כדודי דמי אע"ג דבכל התורה כולה דבר הגורם לממון לאו כממון דמי ואפ"י לר"י דס"ל כממון דמי ה"מ היכא דליתא בעינא אבל הכא דהא איתא והדרא בעינא מזה דלאו כממון דמי כדאמ' התם א"כ כי מבטלו ומפקדו מתי הו"ל הא קודם ביטול נמי לאו דירה הוא אלא שחידש רחמנא משום גורם לממון וכרי אחר ביטול והפקד אכתי גורם לממון הוא דמתקרא וזכר מאי ביטול והפקד שייך בזה שאינו שלו מאי מבטל ומאי מפקד דהא אלא מילתא דחייבו רחמנא משום גורם לממון לא שייך בטול והפקד ולכאורה יש ל' להביא ראיה לזה מדאמרין בפ' כ"ט (דף כו) ר"י א"ר און ביעור חמץ אלא שריפה והדין נותן ומה נזכר שאין עובר עליו בכל יראה ובכל ימלא טעון שריפה חמץ שיטנו בכל יראה ובכל ימלא אינו דין ששעין שריפה ח"ל כל דין שאסור דן תחלתו להחמיר וסופו להקל אינו דין לא מלא ענין לשורפו יא' יושב בטל והתורה אומר תשבינו שאור מביתכם בכל דבר שאסור יכול להשבינו ופרש"י ואע"ג דאמר בפ"ק לר"י בשעת ביעורו השבתו בכל דבר גבי פלוגתא דהו"ל מיהו קולא היא דמי שאור רואה ללכת בשיירה בחור ל' דאמר' וקול לבצר וכשאין פליט לשורפו יא' יושב ובטל ולא יבצרנו ע"כ : ואיכא למידק מה השיבו חכמים לר"י לא מלא ענין לשורפו יא' יושב ובטל הרי מילתא כחמץ משני אלא סגי או בביטול או בביעור היכא שלא ביטלו ועל ביעור זה היכא שלא ביטלו נחלקו ר"י וחכמים בזה מבטלו דר"י סבר אין ביעור חמץ אלא שריפה והכמים סברי בתשר וזורה לרוח או מטיל לים נמי סגי ליה וזהו דין ר"י סופו להקל דאם לא מלא ענין לשורפו יא' יושב ובטל לאו דלמא חמץ דלא סגי ליה חי דין זה ענה בכל חמץ או דלמא יש חמץ דלא סגי ליה בביטול :

אלא שא"כ ביטול ושריפה נמי סגי ליה ובאם לא מלא ענין שריפה לר"י מתחייב לבטלו ואין לו תקנה אחרת דבמפרד וזורה לרוח או מטיל לים לא סגי לר"י אלא שריפה דווקא או בביטול אם א"כ לשורפו א"כ דין זה תחלתו וסופו להחמיר ולעולם לא יושב בטל דהא אפשר לו לחקן ע"י ביטול דמהני לעולם קודם זמן איסורו ואי משום לאחר זמן איסורו דאין לו תקנה ע"י ביטול דהא לאו ברשותי קאי ולא מני מבטל ליה לר"י נמי לא יושב ובטל דהא לאחר זמן איסורו מזה ר"י נמי דבמפרד וזורה לרוח או מטיל לים סגי ליה לפרש"י : אבל למש"כ דאיכא גוונא דלא סגי ל' בביטול אלא בעי ביעור דווקא מה"ל ומאי נינהו חמץ של אחרים שקבל עליו הנפקד אחריות חפי שפיר דלגבי חמץ זה דיון של ר"י סופו להקל דאם לא מלא ענין לשורפו יא' יושב ובטל בע"כ דהא לא מהני ביטול לחמץ זה : אלא שזה אינו ראיה אלא לפרש"י שפ"י דהא דאמר לר"י בשעת ביעורו השבתו בכל דבר דשעת ביעורו הו"ל (א) קודם זמן איסור חמץ אבל למאי שפיר"ת חפיכא כמ"ס התוס' בשם בפ"ק (דף יג) דשלא בשעת ביעורו היינו אחר שש שרוב העולם מבצערין בשם חמץ חכמים וטעמו משום דליף לה מותר והיינו לאחר איסורו דומי דמותר אבל בשעת ביעורו דהיינו בשם וקודם לו השבתו בכל דבר וכן אמר בירוש' וכמ"ס התו' שם וכ"כ שארי פוסקים א"כ אין מכאן ראיה דלפי חמץ דביטול מהני לכל חמץ שבעולם אפי' לחמץ שאינו שלו אלא שקבל עליו אחריות מ"מ שפיר השיבו חכמים לר"י דסופו להקל באם לא מלא ענין לשורפו דהא אין ביטול מוטיל לאחר זמן איסורו ובע"כ יושב בטל ועוד יש לדחות דאין גס לבנות רש"י קתא אלא כיון שהסכימו כמעט כל הפוסקים לפיר"ת אין להאריך עוד בזה : ועוד יש להביא ראיה קתא לזה מהא דר"י גופ' דליף דאין ביעור חמץ אלא שריפה ק"ו מותר והרי לפרש"י אין חמץ טעון שריפה לר"י אלא קודם זמן איסורו והשתא איכא למיפרך על הא ק"ו מהלכות שכן אין לו תקנה אלא שריפה דווקא חמץ בחמץ שיש לו תקנה ע"י ביטול והפקד אלא ודאי ש"מ דאיכא חמץ שאין לו תקנה ע"י ביטול והפקד ומאי נינהו של אחרים שקבל עליו הנפקד אחריות ועל הא חמץ שפיר איכא למיפרך ק"ו מותר וכיון דהא חמץ אין לו תקנה אלא שריפה אין ביעור חמץ ע"י שריפה אם לא ביטול והפקד שהרי מקרא מלא דבר הכתיב חטביתו שאלו מביתכם ולא חילק הכתיב בין חמץ לחמץ אלא כל השבחות שיון והשבתה אחת לכלול מיהו גס זה אינו ראיה אלא לפרש"י אבל לפיר"ת אין זה ראיה : ועוד נראה דגם לפרש"י אינו ראיה שהרי דעת רוב פוסקים לחמץ של אחרים שקבל עליו הנפקד אחריות מהני יחד לו בית או מחליות עשר וכמ"ל בחשו"ש שח"י וזמן אינו עובר עליו בכל יראה וא"כ אכתי איכא למיפרך מה לנותר שכן אין לו תקנה חמץ בחמץ שקבל עליו אחריות שיש לו תקנה בהא דאמרן חמץ חמץ ודאי דאין זה פירכ' וא"כ אין מכאן ראיה כלל : **ובאמת** ק"ל על פרש"י דע"כ למד אין ביעור חמץ אלא שריפה היינו לאחר איסורו דווקא ובפיר"ת שהרי ר"ע בפ"ק יליף דהא דכתיב אך ביום הראשון תשבינו שהור מביתכם מע"ט או אינו אלא ב"ט הא כתיב כל מלאכה לא תעשו ומאי להבדלה שהיא אב מלאכה ואמר רבא התם ש"מ דס"ל לר"ע דאין ביעור חמץ אלא שריפה ואי לבתר איסורו לכילי עלמא השבתו בכל דבר אכתי י"ל ב"ט ואע"ג דהבערה אב מלאכה הו"ל לאחר איסורו הוא דהשבתו בכל דבר אלא ודאי לאחר איסורו הוא דהו"ל בשריפה למ"ד אין ביעור חמץ חמץ שריפה וכ"ד ר"י וכל : ונחזור לענייננו הנה יש להביא ראיה לדברי מהא דתנן בפ' ט"ז (דף עג) השוחט את הפסח על המזבח עובר בל"ת ובגמ' אר"ל לעולם אינו חייב עד שיהא עמו בעורה ור"י אע"פ שאין עמו בעורה ורואה הגמ' לומר דבהתראות ספק קמילג' ופרש"י דמלקות ליתא אלא בהתראות וכי מתירין ב"ל"א תשחט על החמץ אי חיון חמץ גבי ומתירין ב"י הו"ל התראות ודאי ואי לא התראות ספק הו"ל אשתכח דה"ל בביתו כיון דאין לא הו"ל ידעין לאו התראות הו"ל שכול המזכרה להכחישו ולומר שוגג הייתי ע"כ וכל' התוס' וכל' לר"י דמה לנו אם ספק למתרה אלא שהיא ודאי למותרה דלא ניתנה התראות אלא להבחין בין שוגג למיד ולשון הקו' נמי יש ליישב דה"ל דכיון דאין לא הו"ל ידעין לאו התראות הו"ל שכול המזכרה להכחישו ולומר שוגג הייתי ע"כ : והשתא יש להקשות דמ"מ בין לר"י בין לר"ל אם החמץ עמו בעורה לכ"ע לוקין עליו והיכא משכחת לה לוקין על לאו זה דלא תשחט על חמץ הא מני למימר דכבר ביטל את החמץ קודם זמן איסורו וכמו שאין עובר על כל יראה לאחר שביטלו ה"ל אינו עובר על לא תשחט על חמץ לאחר ביטול כיון דהא חמץ לאו דירה הוא והא אינו חייב לכ"ע אלא עד שיהא לשוחט או לזרק או לא מבני חבורה וכדאמ' התם ואפילו ר"י לא פליג עליה אלא בהא דקאמר עד שיהא עמו בעורה אבל בהא לא פליג ומשנה שלימה שינו בפ' ט"ז (דף מט) ההולך לשחוט את פסחו וכו' ונזכר שיש לו חמץ בחור ביתו אם יכול לחזור ולבצר ולחזור למזבח ויחזור ויבצר ואם לאו מבטלו בלבו הרי שבהולך לשחוט את פסחו חמץ שביטלו בלבו והא ר"י ס"ל דלע"פ שאין עמו בעורה עובר על לא תשחט על חמץ משום דלא ביעין על כסמך דמפר' הגמ' התם בפ' ט"ז במסקנא ואפ"י אין לו לשוחט ויש כח' מבני חבורה עובר על לא תשחט על חמץ לכ"ע דבהא לא פליג ר"י על ר"ל וכמ"ס וס"מ דשלא יעבור על לא תשחט על חמץ נמי בביטול בעלמא סגי וכיון דה"ל הוא דאם ביטלו א"ע על לא תשחט על חמץ ה"ל לוקין על לאו זה הא ה"ל התראות ספק דהא מני למימר

למימר כבר בעלתי לחמץ זה קודם זמן איסורו ועוד דאפילו למד התראת ספק שמי' התראה כל כה"ג לאו התראה הוה כלל דהיכי דמי התראת ספק היכא שהדבר עומד להתברר לאחר זמן דעבד איסורא אלא שבשע' התראה ספיקא הוה כגון שבושה שחולל כבר זה היום ועבר היום ולא אכלו דמייתקנהם דכשעבר היום ולא אכלו נחבד דעבד איסורא ועבר על שבושתו אלא שבשעת התראה ה"ל התראת ספק דשנח לא יעבור דהא י"ט לו שהיה לקיים עוד את שבושתו כל כה"ג ה"ל התראת ספק דאיכא למד' שמי' התראה אכל בדבר שאינו עומד להתברר לשלם אי עבד איסורא או לא כגון שחט את הפסח על החמץ דאם ביטלו אינו עובר עליו והדבר עומד בספיקא וא"ל להתברר לעולם אי עבר אמימרא דרחמי' או לא דהא אפשר לו להתגלגל לשלם דבהחירא קא שחט שביטלו קודם זמן איסורו כל כה"ג והאי לכ"ע לאו התראה היא וא"כ היכי משכחת לה דלוקן על לאו זה דלא תשחט על חמץ והא ל"ל דמיירי כגון שקנה חמץ בע"פ אחר זמן איסורו א"כ שנתחמץ חלוט עיסה אחר חלות היום של ע"פ דלאחר זמן איסורו (") ברשותו קאי ולא מצי מבטל ל"י . מ"מ הגיהא לר"י דאמר בפ' כ"ט (דף כה) דחמץ לפני זמנו עובר עליו בל"ת ואסור בהנאה אלא לר"ש דאמר דאם חמץ לפני זמנו אינו עובר עליו בלא כלום ומותר בהנאה היכי משכחת לה דלוקה על לאו זה הא כיון דמותר בהנאה כל זמן שחיות הפסח עד ליל פסח הא ודאי ברשותי' קאי ומצי מבטל ל"י עד ליל י"ט והרי מצי למימר בעלתי לחמץ זה בלבי אלאה תנן דאם בפ' ח"ג ד' ס"ג גבי השוחט את הפסח על החמץ רש"י הפסח צ"ל לשמו הייב כו' וס"מ דמ"ל דלוקן על לאו זה ואמאי הא לר"י ברשותי' קאי בע"פ כיון דשרי בהנאה והע"ג ד"ל דמסור הא גופי' דס"ל דשרי בהנאה וברשותי' קאי מה"ע אין ביטול מועיל לו דהא מה שביטול מועיל מתורת הפקר אע"ג דכל כהאי גוונא בהפקד לא מהני היינו טעמא משום דכיון דלאו ברשותי' קאי בגינו מילתא בעלמא דלא ניחא ליה דלהוי דיני' סגי ל' וכמשכ"ל בשם הר"ן וכיון דלר"ש חמץ בע"פ שרי בהנאה אין ביטול מועיל לע"פ להגלגל מלאו זה של לא תשחט על חמץ שנוהב בע"פ כיון דאכתי שרי בהנאה ברשותי' קאי ולא סגי ליה בביטול בעלמא הא מ"מ אע"ג דאין ביטול מהני לר"ש בע"פ הא הפקר גמור ודאי מהני ואפי' הפקר בינו לבין עצמו נמי מהני לר"י דאמר בספ"ד דגדרים (דף מה) דבר תורה הפקר בפני חד נמי הוי הפקר וכמשכ"ל כל הפוסקים חוץ מן הרמב"ם והרי אכתי מצי למימר הפקתי את החמץ ביני לבין עצמי והיכא משכחת לה למלקות של השוחט את הפסח על החמץ . ואע"ג דשם במס' גדרים רש"י הגמ' לומר בתחילה חליבא דר"י דלא הוי הפקר עד דאחי לרשות זוכה וא"כ משכחת לה להאי מלקות דהא אפי' אם הפקר לאו כלום הוא כיון דעדיין לא אחי לרשות זוכה וא"כ י"ל דר"ש כר"י ס"ל מ"מ הא לא קיימו דאם במסקנא הכי אלא אע"פ דלא אחי לרשות זוכה נמי הוי הפקירא ודאי דאיכא חמץ דאין ביטול והפקר מועיל לו דהיינו חמץ של אחרים שמופקד בידו וקיבל עליו אחריות ושפיר משכח' לה בזה שחט את הפסח על חמץ כזה שאין מועיל לו הפקר וביטול כלל וכי קא שחט ודאי באיסורא קא שחט דהא ודאי כמו שזכר על חמץ כזה בכל יראה מה"מ משום דגבי אזהרת דלא ימנא בזהבס לא כתיב לך ומשום דאפילו בכל אחרים עוברים בכל יראה היכא דקבל עליו אחריות ה"כ כתיב לא תשחט על חמץ ולא כתיב על חמץ דמשמע דאפי' לא ידידה עובר עליו וכדאמר דאם חמץ דלא כתיב על חמץ דאפילו אין לו לשוחט ויש לא' מבני חבורה עובר על לאו דלא תשחט ומ"מ קבלת אחריות בשי' וכמו שיתברר לפנינו בס' הבאים בס"ד . ודוחק לומר דלר"ש משכחת לה דלוקן על לאו זה דלא תשחט על חמץ כגון דלא וו' יד' עדים מתחת ידו משעה שחט חמץ זה לרשותו עד שעה שחט את הפסח על חמץ על החמץ וידעו שלא הפקירו משעה שקנה עד אחר שחט את הפסח על חמץ זה דכיון דלר"ש חמץ בע"פ שרי בהנאה וביטול בלכ אינו מועיל לע"פ כיון דאכתי חמץ ברשותי' קאי ולא מהני אלא הפקר גמור להוציא מרשותו . והפקר בלכ לאו הפקר הוא וכדעת הר"ן וז"ל אלא"כ מצינו צפה א"כ אפשר למקם עליה דמילתא אם הפקירו צפה קודם שחיה או לא דה דוחק מאוד ועוד כ"ל להביא ראיה לזה מהא דתנן בפ' ח"ע (דף מו) כיצד מפדיון חלה בטומאה ב"מ רח"א לא תקרא לה שם עד שחאפה בן בתירא אומר חטיל בלזן אר"י לא זהו חמץ שמוהרין עליו בכל יראה ובכל ימנא אלא מפרש' ומנחתה עד הערב ואם החמילה החמילה ובגמ' לימא בטובת הנאה קמפלגי דר"א סבר טובת הנאה ממון ור"י טובת הנאה אינה ממון לא דכ"ע טובת הנאה א"מ והכא בהואיל קמפלגי דר"א סבר אמי' הואיל ואי בצי' איחשיל עליה ממנא הוא ור"י סבר לא אחריון הואיל ופרש' טובת הנאה דבר מעט כו' והיינו טובת הנאה שיש לו לישראל בחלה זו שראוי לתתה לכל כהן שיראה וליטול דבר מועט מתוהבו של כהן בשביל שיתנה לו ע"כ ואמר שם בגמ' ח"ל ר"א לדבריו הרי עובר על כל יראה וכל ימנא ומשמע דהא עיקר טעמו של ר"א דס"ל דלא תקרא לה שם עד שחאפה ועוד לפירש' במסקנא דשמעתא דהואיל ואי בצי' איחשיל עליה לכ"ע לא אחריון וה"ג הכא בהואיל קמפלגי ותו לא והואיל דמלאכת י"ט קאי דר"א סבר שרי לאפותה אף על גב דסוף סוף איכא חדא דלא חוי ליה אין כאן איסור מלאכה הואיל וכל חדא וחדא הויא ליה דמצי למישקל מכל חדא פורתא ור"י לא אחריון הואיל דהא כופו ליעול אי' מן לחלה הילכך כיון דטובת הנאה אינה ממון ולא עבר עלי'

שאגת אריה דיני חמץ סימן עז עה

גירסא זו וודא'יש ראי'ה מרחמר ר"א לא תקרא לה שם עד שתאפה אבל קודם אפי' לא משום איסור חמץ ולא אמרי'ן יקרא לה שם קודם אפי' ויבטלו או יפקירו ותו לא עובר עליו דחצ"ג כדרידי'ה דמי משום הוה'ל ואי' בצי' מיתסל עליה הא כדרידי'ה נמי מהני ביטול או הפקר קודם שתחזיק כדאמר בתלמוד הושב נפני רבו בו' דקדים ומבטל מקמי'ה דהחזיק אלא ודאי ש"מ דה"ט דס"ל לר"א דלא תקרא לה שם עד שתאפה משום דכל כה"ג דשכשו לאו דרידי'ה הוא חצ"ג דאי' בצי' מיתסל עליה כל כמה דלא היתסל עליה לאו דרידי'ה הוא ואי' אפשר לו לבטל או להפקיר ה"ג בחמץ של אחרים שקיבל עליו אחריות כיון דכל כמה דאית' הדרא בעינא לאו דרידי'ה הוא לענין ביטול והפקר ולא מהני ליה להגלל מלעבור על כל יראה ולמ"ש ח"ש הא דאמר התם במסקנא עד כאן לא קאמר ר"א התם דלא חמר' הוה'ל אלא דאיכא חדא בו' ופירש"י ואי' קשיא הא דאמר ר"א לא נא חמץ שמוהרין עליו בו' אלא לית ליה הוה'ל ואי' בצי' מיתסל עליו אפי' לחומר' בו' וגרסה בעי' דאין הוה'ל בזה בדבר שאי' של דמינא הוה'ל ואי' בצי' מיתסל ליה לרשות' דח"כ הקדש דק"ל אבל אתה רואה של גבזה ולא פליג ר"א הא אי' בצי' פריך ליה והוי דרידי'ה ומשום הכי ל"ג רש"י אלא ר"א סבר חמר' הוה'ל ואהוה'ל דמלאכת י"ט קאי' ואי' אומר דק' חדא מתורבת בחזרתה דודאי הוה'ל בזה לא חמר' בכל מקום לכולי עלמא מטעמא דפירש"י אלא דגבי כל יראה לחוד הוה'ל דאית ליה לר"א הא הוה'ל כמו שחמר לענין קיבל עליו אחריות חצ"ג דבכ"מ דבר הגורם לממון כה"ג לאו כממון דמי ואי' ליה הוה'ל זה מטובת הגאה דאפי' לגבי כל יראה לאו כממון דמי אפי' לר"א ור"ס דבכל יראה נמי הוי הוה'ל לא חמר' וח"ש הא דלא מדמי הגמ' הוה'ל דרבה דהאפסה מ"ט לחול להוה'ל דאי' מיתסל עליה דהא אפי' ר"א לית ליה לא בכל יראה לחוד והא דק"ל לרש"י מהא דאכל אתה רואה של גבזה התוספות חירו' זה ב"ד' הוה'ל אי' מיתסל עליה וח"ש נמי מאי דקשה ליה לרש"י ותוס' לר"א תקרא לה שם וחח"כ תאפה משום הוה'ל ואי' בצי' מיתסל עליה דהא אפי' ר"א לית ליה להאי הוה'ל אלא בכל יראה לחוד וכדפירש"י מ"ל לרש"י ל"ש בהא דטובת הגאה ממון בין כל יראה לכל מקום דאל"כ ה"ל לחלק נמי בהאי הכי ולקרי' חמר' לא תקרא לה שם כדומ' דהא דלא מהני ביטול והפקר לר"א מה"ט כיון דלא חמר' הוה'ל ואי' בצי' מיתסל עליה בכ"מ לאו ברשותיה קאי' ע"כ מה"ט ל"מ נמי בקיבל עליו אחריות ויזוד כיון דבכ"מ לא חמר' להאי הוה'ל וה"ג טובת הגאה אינה ממון בכ"מ לרבי אלא בכל יראה לחוד וע"כ אי' אפשר למיתלי טעמא אלא משום דכל יראה שאי' משום דהחמיר רחמנא בכל יראה גבי קיבל עליו אחריות מה דלא מצינו בכ"מ וכיון דל"מ ביטול לענין טובת הגאה והאי הוה'ל ע"כ לא מהני נמי בקיבל עליו אחריות דא"ל להתמיר בלמד יותר מן המלמד וע"כ בלה"ט שבסוף הספר :

ורע

שי' לי קשיא עלומה בהא שנתפח דהכא משמע דס"ל לר"י טובת הגאה ח"מ דהא בין למאי דס"ל דפליגי בטובת הגאה ממון ר"י ס"ל דאינו ממון ולא זהו חמץ שמוהרין עליו ובין למאי דמצי דבהוה'ל פליגי ע"כ לר"י אינו ממון ס"ל דאי' ממון הוא הא ודאי מוהרין עליו ויש לי לתמוה דהא בפ"ק דב"מ (ד' יא) אמר דאין חמירו של אדם קונה לו חצ"כ עומד צנידו ופריך מהא דתנן משעה בר' וקאים שהיו באים בספינה חר"ג עישר שאני עתיד למוד נחון ליכוסע ומקומו מושכר לו ועישר בו' ניתן לעקיבא בו' וכי' ר"י ור"ע בזה שדהו של ר"ב היו עומדין ומשי' ר"ג מטלטלין אבז קרקע הקנה להן ופריך רבא וכי' לא היה להן סודר לקנות ממנו בחליפין אלא טובת הגאה אינה ממון לקנות בחליפין ה"ג טובת הגאה אינה ממון לקנות ע"כ קרקע וקאמר הגמ' ולא הוא מתנות כהונה שאני נחיה כתיבא ברו חליפין דרך מקח וממכר הוא מטלטלין אבז קרקע נחיה אלימתא הוי' ור"פ משי' התם דעת אחרת מקנה אותן שאני ויהי' למאי דק"ל והוא שצומד בזה שדהו דווקא הוא דקונה לו ל"ל דר"ג מטלטלין אבז קרקע הקנה להן ובכ"כ טובת הגאה ממון דאי' אינה ממון ח"א להקנות במטלטלין אבז קרקע גם למאי דמשי' (ט' ר"ע) דעת אחרת מקנה אותן שאני ע"כ טובת הגאה ממון ס"ל דאל"כ אין כאן דעת אחרת שמקנה להן דכיון דטובת הגאה אינה ממון ח"א להקנות להן המתנות דהא לאו דרידי'ה נינהו והא לית ליה בזה אלא טובת הגאה לחוד והא אינה ממון שיכול להקנות לאחרים והא האו' עובדא דר"ג והאקנים חנין לה במס' מ"ש פ"ה ותנא בסיפא דההיא מחני' אר"י עישר שאני עתיד למוד נחון לאבז ע"כ ומקומו מושכר לו אלא ח"ל לר"י טובת הגאה ממון ח"כ קשיא דר"י אדר"י דהא גבי חלה עמאה ס"ל דטובת הגאה אי' ממון ועק"ל דהתם ח' עולה והוא שצומד בזה שדהו ולפ"י בע"כ ר"ג אבז קרקע הקנה להן ח"כ דעת אחרת מקנה אותן שאני וס"מ דע"כ הגאה ממון ובספ"ז דקדושין (ד'טו) אמר עולה טובת הגאה אינה ממון והתם פריך ליה ממחני' דהתם וה"ל למיפך נמי מהא מחני' דמ"ש דלמאי דס"ל והוא שצומד בזה שדהו ע"כ ש"מ דטובת הגאה ממון ורע שי' בהא דטובת הגאה ממון קושיות רבות ועלומות ומבוכה רבה בדברי השוסקס ובפרט בדברי הרמב"ם וכבר עמדתי עליה ובחבתי בה קונטרס מיוחד ואין חסור קטן זה מכילתו ואם יגזור ה' בחיים להוציא לאור חיבורי הגדול שם יתבאר יפה בס"ד ונחזור לעניינינו הרי נתבאר כאן ראי'ה א' דבחמץ של אחרים וקיבל עליו הנפקד אחריו' לא מהני ליה ביטול והפקר ע"כ להביא ראי'ה לרבי מהא דאמר בפ"ק דפסחים (ד' ו) דאי' משכה ליה לחמץ לבתר איסורא לאו ברשותיה קיימי' ולא מצי' מבטל ליה דאר"א ב' דברים איין

דיני חמץ סימן עז עה
שאלה חמץ של עכו"ם שחתך ידו וקיבל עליו אחריות שצובר עליו בכל יראה ובלי ימנא אס' לא ציטור קודם ומן איסורו אס' יש לו תקנה חולא :
תשובה שאלה זו נחלקת לב' חלקים אס' יש תקנה להגלל מלעבור על כל יראה למפרע אס' לא נזכר עד תוך הפסח ואס' מצי' בהגלה לאחר הפסח כרי' חלק א' ועוד חלק ב' אס' נזכר בערב פסח לאחר וכן איסורו שהוא משא שעות

שעות ולמעלה והנה לזה נריך שנקדים עיקר ה' דע דבחתך של עמו"ס שחתך ידו וקבל עליו אחריות איכא ב' תקנות מלעבור על כל יראה מה שלא מהני לחמך שלו ה' שיהי' יחד לו בית כדמתי' בפ"ק דפסחים (ד' ו) יחד לו בית אין זקוק לבטל ופיר"ת דבקבל עליו אחריות מיירי כמ"ס התוס' וכו' ד רוב פוסקים ועוד יש לו תקנה בשו"ת מחילה עשרה שפחים כמ"ס הר"ן שם והה"מ בפ"ד מה' חמץ ומזה בשם הרמב"ן וביה וקל"ת מן האחרונים ו"ל והדבר ברור לי דהני ב' תקנות דאמרו אס לא עשאן קוד"מ וזמן איסורו אכתי יש לו תקנה לעשות לאחר זמן איסורו ואפי' בחור הפסח שפיר דמי ולא דמי לביטול דלא מהני לבתר איסורו משום דחמץ לאחר זמן איסורו אינו שלו ואינו ברשותו אלא שעשאן הכחוש כאלו הוא ברשותו לעבור עליו בכל יראה וזמן שאינו שלו א"ל לבטלו ולהפקירו משא"כ ב' תקנות הללו דה"ט דמהני בחמץ של אחרים שקבל עליו אחריות משום כיון דיחד לו בית או עשה לפניו מחנה לאו ברשותו הוא ורחמנ' למ' לא ימנא בבתיכם מה שמני' בידך יא' זה שאינו מאני' בידך דע"י נחמיה ויחד בית לאו ברשות ישראל קאי וה"ל כאלו החמץ מונח בביתו של נכרי ולנבי ישראל לא קרינן ביה ביתך וגבולך וכמס"ס הס' ו"ל והא' והד"י אפי' לאחר זמן איסור חמץ יכול להפקירו ביתו וגבולו ולהוציאם מרשותו שהרי הבית והרשות לא נאסר כלל וזה ברור' לי מקום עיון בזה דה"ט דרבי רחמנא לעבור בכל יראה על חמץ של אחרים ושל גבוה בקבל עליו אחריות היינו דווקא בחור הפסח דהא מקרא דשבעת ימים שאור לא ימנא בבתיכם נפקא ליה הה"ט - אבל בעשה דביום הראשון תשביתו דלא רבי רחמנא לחמץ של אחרים שקבל עליו אחריות מניין לנו שחייב להשביתו דהא בחור הפסח לענין איסור כל יראה אי' לא דגלי קרא לא היה עובר ענין ה"כ בזה ד הפסח דגלי קרא גלי אבל האי עשה דתשביתו דמיירי גמי משם שעות ולמעלה ועד הלילה וזמן דלא גלי אין לו סהא חייב להשביתו בקבל עליו אחריות דהאי אין ללמוד משם שעות ולמעלה דמיירי קרא דתשביתו דקיל מכל יראה דחור הפסח דחמיר דהא כל יראה אינו עובר משם שעות ולמעלה עד חור הפסח וכמס"כ הראב"ד והב"ת בפ"א ופשוט הוא אפי' שמדברי רש"י בפ' המניח לא משמע הכי לכאורה יש ליישב דבריו וכה"ג כתבו התוס' ברפ"ג דפסחים (דף מב) דתן אלו שוברים בפסח כותה הבבלי ושכר המדי כו' שרש"י פ"א לו שוברים לעבור עליו בכל יראה וכל ימנא ואינו נראה לר"ת דמשמע כל הנך מרבין מכל תחמלת לא תאכלו ואפי' באכילה לא היה מחייב חי לאו דרביה קרא ומהיכא תיתי כל יראה וכל ימנא ע"כ - וה"נ אי' לאו דגלי קרא דחייב להשבית מע"ט חפ"י חמץ שלו לא היה צריך להשבית מהיכא תיתי של אחרים בקבל עליו אחריות - ואין להביא ראיה מהא דאמרי' בפ' מי שהיה (דף לה) בפרט' דלא ישאורו ממנו עד בקר דכתב רחמנא גבי פסח שני מאי קממעט לא יראה ולא ימנא דדמי ליה דהא אינו לוקה דה"ל לאו שניתק לעשה והאי אינו לוקה כו' והאי לאו הניחך לעשה דכל יראה הוא עשה דתשביתו והשתא א"ל בעלמא דכמו שעובר על כל יראה וכל ימנא בחמץ של אחרים שקבל עליו אחריות ה"נ בעמוד והשבית קאי - חפ"י שפיר דה"ל ניתק לעשה דתשביתו אלא אי אמרת דעשה דתשביתו לא קאי אלא אחמץ ידיה לחוד הא כיון דהלאו דכל יראה הוא בין בחמץ ידיה בין בחמץ של אחרים שקבל עליו אחריות וימנא שאין העשה שם ללא כל כה"ג לא חשיב ליה לאו הניחך לעשה וכמס"כ הרמב"ם בפ"א מהלכות תמורה ולמה לוקין על התמורה וסרי לאו שבה ניתק לעשה שגא' ואם המר וגו' יהיה קודש מפני שיש בה עשה ושי לאין ועוד שאין הלאו שבה שיה' לעשה שהצבור והשופין אין עושין תמורה אם המירו אפי' שכן מוחרין שלא ימירו ע"כ - וה"נ אם אינא שאין העשה דתשביתו אלא בחמץ ידיה אין הלאו שיה' ע"כ - אלא ודאי ש"מ דהעשה דתשביתו בחמץ של אחרים שקבל עליו אחריות גמי קאי דהשתא ה"ל שפיר לאו הניחך לעשה כיון דהלאו והעשה שניהן שוין אבל אין זה ראיה דהרמב"ם ע"כ ל"ג הכי כגו' ספרים שלנו ומתמעט לא יראה ולא ימנא כו' דה"ל לאו הניחך לעשה דהא כתב הרמב"ם בפ"א מה' חמץ ומזה אינו לוקה משום לא יראה ולא ימנא אפי' קנה חמץ בפסח או חמנו כד' שעשה בו מעשה וכו' הרי דס"ל לוקה על כל יראה בעשה בו מעשה וס"מ דל"ג כגו' המוכרת ואין להביא ראיה מד' הרמב"ם להיפך מדלקי בקנה או חמנו אפי' דלאו הניחך לעש' אין לוקין עליו ש"מ דלא חאב ל"ל לאו הניחך לעשה וכו' ה"ט משום דאין הלאו שבה שיה' לעשה דהלאו אי' בין בחמץ שלו בין של אחרים שקבל עליו אחריות אבל העשה אינו אלא בחמץ שלו ולא בקבל עליו אחריות -

ועני' להביא ראיה לזה מהא דליק ר"י בפ"ק דפסחים (דף ה) ח' ביום הראשון תשביתו שאור מע"ט או אינו אלא ב"ט עצמו ת"ל לא תשחט על חמץ דם וזכתי לא תשחט את הפסח ועדין חמץ קיים וה"נ ליק' לה רבא הה"ט ופריך ואינא כל חד וחד כי שחט ומשני ומן שחטה אמר רחמנא ופי' התוס' אפי' דאמת הוא דלא תשחט על חמץ כל חד וחד כי שחט לאחר בפ' ת"נ השוחט את הפסח על החמץ עובר בלאו מ"מ כיון דאשכחן דהוהיר על ההשחטה והוהיר שלא לשחוט פסח על החמץ סברא הוא שבזמן שחטה הוהיר על ההשחטה ע"כ והשתא אי' אמרת דאזהרת השחטה הוי דומיא דאזהרת שחטה וכל מה דאסור בשחטה פנגדו מוזהר על השחטה כגון חמץ של אחרים שקבל עליו אחריות שמוזהר עליו בשחטה וכמס"כ בסו' שפ"ו דל"ב מלקות דלא תשחט לא משכחת לה וכמס"כ סס ה"ה דמוזהר עליו על השחטה א"ש הא דאמר דומן שחטה אמר רחמנא דסברא הוא כיון דמוזהר על השחטה מש"ה הוהיר גמי על השחטה שלא לשחוט כו' דהיי' לחמץ אצלו באיסור כיון שכבר הגיע זמן השחטה ולא השביתו אין לו לשחוט עד שיבשר החמץ של איסור אלא אי' אמרת דאין אזהרת השחטה בחמץ שקבל עליו אחריות אף ע"ג דודאי באזהרת שחטה אינא מהשתא ע"כ אין אזהרת שחטה משום דהיי' לחמץ אצלו באיסור דהא חמץ של אחרים שקבל עליו אחריות דהיי' גבי' בהיתרה בע"פ של זמן שחטת הפסח ואפי' מוזהר עליו על השחטה וכיון דאין אזהרת שחטה משום מלות השחטה דרמי עליה אלא אפי' דחיינו מוזהר עליו על השחטה מוזהר עליו על השחטה מעתה אכתי תקשה אינא כל חד כי שחט ועל השחטה אינו מוזהר עד י"ט ואפי' מוזהר על השחטה כיון דתרי מיילי מינה וכו' לא תלי' רחמנא זה בזה - אבל מ"מ אין זה ראיה שהרי לדעת הרמב"ן וסיעתו אין מוזהר על כל יראה וכל ימנא מה"ט לא במשאה החמץ בביתו ובדשותו אבל במציאו מרשותו שוב אינו עובר עליו ואפי' להשביתו כלל וכמס"ל בסיומן פ"ג בסו' דהרי בפ"ת (דף סג) אר"ל לעולם אינו חייב עד שיהא עמו בעזרה אבל אם אין עמו בעזרה אינו מוזהר על לא תשחט על חמץ משום דבעינן על בשמוך כדאמר הה"ט א"כ ע"כ הוי תרי מיילי דהשחטה ודלא תשחט על חמץ אי' אהא מונא שיהא מוזהר עליו על חמץ אחד ובמקום דאיתא להא דאם הוא ברשותו אינו מוזהר על השחטה לר"ל דהא בעינן עד שיהא עמו בעזרה ואם הוא עמו בעזרה אינו מוזהר על השבת' וא"כ אי' אפשר לומר דעמא דשחטה משום אזהרת השחטה הוא דהא ליתא להשחטה במקום שחטה ואפי' לר"י דאמר הה"ט ואפי' שאין עמו בעזרה משום דלא בעינן על בשמוך מ"מ הא כ"ס אם הוא עמו בעזרה דה"ל

שעות ולמעלה והנה לזה נריך שנקדים עיקר ה' דע דבחתך של עמו"ס שחתך ידו וקבל עליו אחריות איכא ב' תקנות מלעבור על כל יראה מה שלא מהני לחמך שלו ה' שיהי' יחד לו בית כדמתי' בפ"ק דפסחים (ד' ו) יחד לו בית אין זקוק לבטל ופיר"ת דבקבל עליו אחריות מיירי כמ"ס התוס' וכו' ד רוב פוסקים ועוד יש לו תקנה בשו"ת מחילה עשרה שפחים כמ"ס הר"ן שם והה"מ בפ"ד מה' חמץ ומזה בשם הרמב"ן וביה וקל"ת מן האחרונים ו"ל והדבר ברור לי דהני ב' תקנות דאמרו אס לא עשאן קוד"מ וזמן איסורו אכתי יש לו תקנה לעשות לאחר זמן איסורו ואפי' בחור הפסח שפיר דמי ולא דמי לביטול דלא מהני לבתר איסורו משום דחמץ לאחר זמן איסורו אינו שלו ואינו ברשותו אלא שעשאן הכחוש כאלו הוא ברשותו לעבור עליו בכל יראה וזמן שאינו שלו א"ל לבטלו ולהפקירו משא"כ ב' תקנות הללו דה"ט דמהני בחמץ של אחרים שקבל עליו אחריות משום כיון דיחד לו בית או עשה לפניו מחנה לאו ברשותו הוא ורחמנ' למ' לא ימנא בבתיכם מה שמני' בידך יא' זה שאינו מאני' בידך דע"י נחמיה ויחד בית לאו ברשות ישראל קאי וה"ל כאלו החמץ מונח בביתו של נכרי ולנבי ישראל לא קרינן ביה ביתך וגבולך וכמס"ס הס' ו"ל והא' והד"י אפי' לאחר זמן איסור חמץ יכול להפקירו ביתו וגבולו ולהוציאם מרשותו שהרי הבית והרשות לא נאסר כלל וזה ברור' לי מקום עיון בזה דה"ט דרבי רחמנא לעבור בכל יראה על חמץ של אחרים ושל גבוה בקבל עליו אחריות היינו דווקא בחור הפסח דהא מקרא דשבעת ימים שאור לא ימנא בבתיכם נפקא ליה הה"ט - אבל בעשה דביום הראשון תשביתו דלא רבי רחמנא לחמץ של אחרים שקבל עליו אחריות מניין לנו שחייב להשביתו דהא בחור הפסח לענין איסור כל יראה אי' לא דגלי קרא לא היה עובר ענין ה"כ בזה ד הפסח דגלי קרא גלי אבל האי עשה דתשביתו דמיירי גמי משם שעות ולמעלה ועד הלילה וזמן דלא גלי אין לו סהא חייב להשביתו בקבל עליו אחריות דהאי אין ללמוד משם שעות ולמעלה דמיירי קרא דתשביתו דקיל מכל יראה דחור הפסח דחמיר דהא כל יראה אינו עובר משם שעות ולמעלה עד חור הפסח וכמס"כ הראב"ד והב"ת בפ"א ופשוט הוא אפי' שמדברי רש"י בפ' המניח לא משמע הכי לכאורה יש ליישב דבריו וכה"ג כתבו התוס' ברפ"ג דפסחים (דף מב) דתן אלו שוברים בפסח כותה הבבלי ושכר המדי כו' שרש"י פ"א לו שוברים לעבור עליו בכל יראה וכל ימנא ואינו נראה לר"ת דמשמע כל הנך מרבין מכל תחמלת לא תאכלו ואפי' באכילה לא היה מחייב חי לאו דרביה קרא ומהיכא תיתי כל יראה וכל ימנא ע"כ - וה"נ אי' לאו דגלי קרא דחייב להשבית מע"ט חפ"י חמץ שלו לא היה צריך להשבית מהיכא תיתי של אחרים בקבל עליו אחריות - ואין להביא ראיה מהא דאמרי' בפ' מי שהיה (דף לה) בפרט' דלא ישאורו ממנו עד בקר דכתב רחמנא גבי פסח שני מאי קממעט לא יראה ולא ימנא דדמי ליה דהא אינו לוקה דה"ל לאו שניתק לעשה והאי אינו לוקה כו' והאי לאו הניחך לעשה דכל יראה הוא עשה דתשביתו והשתא א"ל בעלמא דכמו שעובר על כל יראה וכל ימנא בחמץ של אחרים שקבל עליו אחריות ה"נ בעמוד והשבית קאי - חפ"י שפיר דה"ל ניתק לעשה דתשביתו אלא אי אמרת דעשה דתשביתו לא קאי אלא אחמץ ידיה לחוד הא כיון דהלאו דכל יראה הוא בין בחמץ ידיה בין בחמץ של אחרים שקבל עליו אחריות וימנא שאין העשה שם ללא כל כה"ג לא חשיב ליה לאו הניחך לעשה וכמס"כ הרמב"ם בפ"א מהלכות תמורה ולמה לוקין על התמורה וסרי לאו שבה ניתק לעשה שגא' ואם המר וגו' יהיה קודש מפני שיש בה עשה ושי לאין ועוד שאין הלאו שבה שיה' לעשה שהצבור והשופין אין עושין תמורה אם המירו אפי' שכן מוחרין שלא ימירו ע"כ - וה"נ אם אינא שאין העשה דתשביתו אלא בחמץ ידיה אין הלאו שיה' ע"כ - אלא ודאי ש"מ דהעשה דתשביתו בחמץ של אחרים שקבל עליו אחריות גמי קאי דהשתא ה"ל שפיר לאו הניחך לעשה כיון דהלאו והעשה שניהן שוין אבל אין זה ראיה דהרמב"ם ע"כ ל"ג הכי כגו' ספרים שלנו ומתמעט לא יראה ולא ימנא כו' דה"ל לאו הניחך לעשה דהא כתב הרמב"ם בפ"א מה' חמץ ומזה אינו לוקה משום לא יראה ולא ימנא אפי' קנה חמץ בפסח או חמנו כד' שעשה בו מעשה וכו' הרי דס"ל לוקה על כל יראה בעשה בו מעשה וס"מ דל"ג כגו' המוכרת ואין להביא ראיה מד' הרמב"ם להיפך מדלקי בקנה או חמנו אפי' דלאו הניחך לעש' אין לוקין עליו ש"מ דלא חאב ל"ל לאו הניחך לעשה וכו' ה"ט משום דאין הלאו שבה שיה' לעשה דהלאו אי' בין בחמץ שלו בין של אחרים שקבל עליו אחריות אבל העשה אינו אלא בחמץ שלו ולא בקבל עליו אחריות -

שאלת אריה דיני חמץ סימן עה עט

דלפי להא תשבינו דמיירי מע"ט מקרא דלא תשחט על חמץ הנאמר בפסוק כי תשחט על חמץ וכן מקרא דלא תשחט על חמץ דפרשת משפטים דקדים אלף ודאי דא"ל למילף מלא תזבח דהבוא בשחט מתם מיירי וכל חד כי שחט ולא תזבח שחטה מיירי אבל קרא דלא תשחט הנאמר מאוחר ל"ל אי לאוהרת שחטה חמץ הא כבר נאמר לא תזבח לאוהרת זו ואע"ג דאיכא למימר דלעבור עליו בבי לאין הא מ"מ כל היכא דאיכא למידרש דרשין ולא מוקמינן לה בלאוי יתירא כדאמרינן כ"ש (דף כד) לפיכך דרשי לה ר"י ורשב"א לזמן שחטה ואלו דהשחט נמי דרשי לה לזמן שחטה הא קרא דתשבינו ל"י כיון דכבר נפקא לן מלא תשחט לזמן שחטה חמץ חמץ לק"מ דלא מבעיא לדעת רש"י ור"י דס"ל דלאו דכל ירא' נתק לעשה מהא עשה דתשבינו א"כ לריך האי קרא דתשבינו לנתוקי לאוי לומר שאין לוקין עליהם אלא חפילו לדעת הרמב"ם דס"ל דאין לאו דב"י נתק לעשה נמי איני שפיר דעשה ול"ת תרתי מילי כינה ואורחא דקרא הוא לכתוב עשה עם לא תעשה ביהר לעבור עליו בעשה ולא תעשה אבל לאוי יתירא כל היכא דאיכא למידרש דרשין לה לפיכך דרשי ללא תשחט לזמן שחטה ושאר תנאי ואמוראי דלפי להא דתשבינו מע"ט מקראי אחריו ממש דכיון דלא תשחט לא משמע לאו לזמן שחטה ע"כ מוקמינן ליה ללאוי יתירא וזה צדו לי בכוונת ר"י ורשב"א :

וגדלו לידון דין הרי נצבר דאין לנו ראיה מכל זה דחיל עלי' מלות השבחה בחמץ של אחרים שקבל עליו אחריות אבל מ"מ אי אומר ממקומו הוא מוכרע ומוכרע דעשה דתשבינו ח"כ בחמץ של אחרים שקבל עליו אחריות וחיוב לבשרו ממש שפית ולמעלה כמו שחיוב לבשר מאותו שזה חמץ שלו דכיון דגבי עשה דהשבחה כתב רחמנא תשבינו שאור מציתים סתמא דמשמע בין שאור דיד' בין שאור של אחרים חייב להשבחו מביתו ולא גלי ביה קרא דאשור דידה דוקא קא מזהיר כמו שגלי בלאו דכל יראה וכל יראה דכתיב לא יראה לך שך אי אתה רואה אבל אתה רואה של אחרים כדאמ' בפ"ק דפסחים הא לא"ה ה"א דשל אחרים נמי אסור ואל"כ בהא דתשבינו דלא גלי קרא חין לנו שא"ל להשבית את של אחרים מביתו והא איכא למימר דאע"ג דאין עובר על כל יראה וכל יראה בכל אחרים אעשה דתשבינו מיהו עובר אלא על כרחיך ה"ט דכמו דילפינן התם שאור שאור דבתיס ודבבולין מהדרי לכל מילי בין להקל בין להחמיר בדאמרין התם מה שאור האומר בבתיס עובר על כל יראה ובכל יראה וכל יעמין וכל יקבל פקדונות מן הנכרים אף שאור האומר דבבולין כן ומה שאור האומר דבבולין שך אי אתה רואה אבל אתה רואה של אחרים ושל גבול' אף שאור האומר בבתיס כן ה"י לפי שאור דהשבחה משאר דרא' בנ"ו לאתה רואה של אחרים ושל גבול' להקל בשלל קבל עליו אחריות וה"ה דלפי' לא להדרי להחמיר דבקבל עליו אחריו חייב להשבית ותדע לך דע"כ גמירין לשאור דהשבחה משאור דראיה בגזירה שיה וכלאמרין דאל"כ תקשה מנלן דחייב להשבית משע שעות מבור' שיחן ומעור' הא גבי השבחה לא כתיב גבולך דהני נמי במשמע כדאמר התם אלא תשבינו שאור מציתים אין לי אלא בתיס הני מנלן כדאמר התם לבני ראיה אלא ודאי ש"ס דילפינן שאור שאור לגזירה שיה וכלאמרין ואם כן שמע מיניה נמי דאפילו חמץ של אחרים שקבל עליו אחריות נמי איכא במלות השבחה מהא גזירה שיה גופיה :

דיני חמץ סימן עט

ועתה אבאר היכא שלא ביעור ולא יחד לו בית או עשה לפינוי מחילה עשרה קודם זמן איסורו ועשה מחילה או יחד לו בית קודם ליל י"ט אע"ג דהא ודאי מהני ליה על להבא הא דית' לו בית ומחילה עשרה ואפי' בתוך הפסח ודאי מהני על להבא מלעבור על כל יראה וכל יראה וכתמ"ל חבל מ"מ יס לעין כיון דלא עשה לב' תקנות הללו קודם זמן איסורו אע"פ שישאן קודם הפסח אפי"ה ח"ל דאסור בהנאה לאחר הפסח משום קנסא * ומ"מ מסתברא לי דחס עשה לתקנו' הללו קודם ליל י"ט אע"פ שלא עשאן עד לאחר שש שעות וכבר נאמר החמץ בהנאה לדעת רוב פוסקים שפסקו כר"י בלפני זמנו שזכור בהנאה אם הוא של עכו"ם ועבר עליו הפסח מותר בהנאה וכדעתן ושל עכו"ם שצבר עליו הפסח מותר בהנאה ואע"ג דשל ישראל אסור בהנאה כדתקנתם ואפי' של עכו"ם אלא שקבל עליו אחריות נמי אסור בהנאה כדמוכח בפ' כ"ש (דף לא) גבי ישראל שהלכו את עכו"ם על חמץו אחר הפסח כו' * אפי"ה כיון שעשה לתקנות הללו בערב פסח ועדיין לא עבר על כל יראה עד הלילה אע"ג דכבר עבר על עשה דתשבינו מלאחר שש שעות הא לא מצינו דקנים ר"ש בשל ישראל אלא שצבר עליו הפסח באיסור * דהא את' רבא התם קנסא קנים ר"ש הואיל ועבר על כל יראה וכל יראה משמע דווקא משיס כל יראה וכל יראה דמחירא קנים אבל לא משום עשה דהשבחה דקילי מל"ת כדאמר בפ"ק דיבמות בשמטתא דעלי' בהא לא מצינו דקנים : וכל כה"ג כיון דלא מצינו בגמ' ובפוסקים להדיא חין לנו לומר כן מדעתנו וזה צדו דר' דר' דבר אחד אכתו' עוד מה שנגע לענין זה והוא בפ"ב ס"ל לר"י דחמץ לפני פסח ולאחר פסח אסור בהנאה מן התורה ואיפסקא היכא דבגמ' בהדי' בלאחר זמנו כר"ש ובפני זמנו רוב פוסקי' פסקו כר"י וסרב כה"מ ובה"ע פסקו כר"ש דכמו שהלכה כמותו בלאחר זמנו דאין עובר בולא כלום ע"כ הלכה כמותו נמי בלפני זמנו וזה תורף דבריכם וכת"ש הרא"ש בפ' כ"ש וי"ל להביא ראיה

דס"ל על כסמך שחיוב והיינו לישא דאע"פ שאין עמו בעורה דקא' ר"י דמשמע דכ"ס דאם הוא עמו בעורה דחייב וכיון דהכי הוא א"כ בעמו בעורה דחייב על השבחה ע"כ לאו מטעמא דאזהרת השבחה הוא ימיהו למש"ל סי"פ דלענין עשה דהשבחה לא סגי ליה במוציא מרשותו לאחר זמן איסורו אפי' לר' הרמב"ן וסו"עו אע"ג דמהני לענין שלא לעבור עליו על כל יראה וכל יראה חין זה ראי' עוה אפי' להחליקין על הרמב"ן וס"ל דאפי' באין החמץ בביתו וברשותו הפ"ה עובר עליו מה"מ מ"מ בחמץ של אחרים שקבל עליו אחריות חין מותר על השבחה וכל יראה אלא"כ החמץ בביתו וברשותו ומה"ט מהני ליה מחילת עשרה ויחוד דלאו ברשותיה קאי כמ"ס ס"ה"מ בס"ה רבה פוסקים והא בכה"ג מותר על השבחה וכל עומא א"ה מוצא למלקות דלא תשחט אלא בחמץ של אחרים שקבל עליו אחריות והרי לר"ל אינו חייב עד שיהא עמו בעורה ואע"פ שאין מותר על השבחה וכן לר"י חייב בחמץ של אחרים שקבל עליו אחריו אפי"ה בעמו בעורה אע"פ דבכה"ג אינו מותר על השבחה ואפי"ה מותר על השבחה וס"מ דמשמע דהשבחה לאו ממש השבחה היא וכו' ע"כ למאי שפי' החס' בפ"ב ר"י וי"ל דכל היכא שמתהא את החמץ על מנת לבשרו לית לן בה ושפיר דמי אפי' לכתחיל ואין כאן לא מלת השבת ולא כל יראה וכל יראה עד שיעברו עליו כל ימות הפסח ולא יעברו וכתמ"ל בס"י פי' בס"ד א"כ ע"כ איכא לאזהרת שחטה אע"פ דיתא לאזהרת השבחה דא"סר דאין אזהרת שחטה לא באין משהא אותו ע"מ לבשרו אבל במשהא ע"מ לבשרו ליתא לאזהרת שחטה כמו דיתא לאזהרת השבחה בכה"ג אכתי לא מתכחש לה למלקות דלא תשחט על חמץ אפי' בחמץ של אחרים וקבל עליו אחריות דהא מצי להחלל ולומר דחמץ זה שחט עליו את הפסח דעמו היה לבשרו והשאה אותו ע"מ לבשרו ולא עבד איסורא כלל והא מילתא דברים שבלב כינה ואל"כ לעדים להכחישנו וגרע טפי מהתירא ספק דאיכא למ"ד דשמייה התירא דהתם אחר התירא עומד להתברר דעבד איסורא אבל הכא לעולם א"ל להתברר אם שחי' לחמץ זה ע"מ לבשרו או לא כמ"ס בפ"ב שפ"ו אלא על כרחיך דבמשהא אותו ע"מ לבשרו אע"ג דיתא לאזהרת השבחה לדע' ר"י אזהרת שחטה מיהו אית' וחיוב עליו וס"מ דאיכא לאזהרת שחטה אע"ג דיתא לאזהרת השבחה אם כן ה"י י"ל דיתא לאזהרת השבחה בחמץ של אחרים שקבל עליו אחריות ואפי"ה אזהרת שחטה איכא ושפיר משכחתו לו למלקות דלא תשחט על חמץ אפי' לר"ש דס"ל חמץ קודם זמנו מותר ומהני ליה הפקר קודם י"ט בזמן שחטת הפסח בחמץ שקבל עליו אחריות דלא מהני ליה ביטול והפקר כלל וכתמ"ס בפ"ב סימן שלפ"ו * וממ"ס בחין דע"כ הא דמהני ביטול לחמץ מתורת הפקר נגעו בה וכתמ"ס בפ"ב סימן שלפ"ו וכד' התוספות והר"ן דאי ביטול מהני מגזרת הכתוב מדכתיב תשבינו ולא כתיב תבערו והשבחה בלבד הוי השבחה וכדפרש"י תקשה לך מ"ס דלענין שלא לעבור על לא תשחט על חמץ ביטול מהני כדמוכח להדיא מהא דתקן ההלך לשחוט את פסחו וסבר שיש לו חמץ בביתו דמבעולו בלבד ומהני ליה לענין שאינו עובר על לא תשחט ומ"ס דלא מהני בחמץ של אחרים שקבל עליו אחריות ואינו ברשותו לענין לא תשחט כמו דמהני לענין שלא לעבור עליו בכל יראה בכה"ג ואדרבה שיקר מלקות דלא תשחט לא משכחת לה לר"ל דאמר עד שיהא עמו בעורה אלא בכה"ג בחמץ שקבל עליו אחריות דלא מהני ליה ביטול אי גמירין ללאו דלא תשחט מלאו דכל יראה לענין ביטול דמהני לגבי כל יראה לגמור להא מילתא נמי ואי לא גמירין לה ללא תשחט לענין חמץ שקבל עליו אחריות וליתא ברשותיה מלאו דכל יראה ה"י לענין ביטול לא לגמור מיניה ואע"פ שביטול לא להני שלא לעבור על לא תשחט כיון דלא גלי קרא לגבי שחטה דמהני ביטול כמו דמהני לגבי כל יראה חמץ ודאי לא גמירין לשחטה מהשבחה וכל יראה לפיכך בקבל עליו אחריות ואינו ברשותו דלא גלי גבי שחטה דאין עובר עליו לא מהני ואפי"ה הפקר מהני לענין לא תשחט דהא כיון דהפקירו אינו שלו ואינו עובר אלא על חמץ של שוחט או של זורק או של ח' מבני חבורה כדאמר' התם דאם חין לו לשחוט ויש לו לח' מבני חבורה דחייב משום מי כתיב לא תשחט על חמץ לא תשחט על חמץ כתיב ואמר א"ה חפילו ח' בסוף העולם נמי אחר קרא לא תשחט ולא ילין לא תשחט על חמץ הנך דקיימי עליה משום לא ילין כלומר אבל אם חין להם חמץ להנך דקיימי בלא ילין חין השוחט עובר על לא תשחט דהא אינו חייב על לא תשחט אלא השוחט בלבד אם יש חמץ לא' מהני דקיימי בלא ילין כמ"ס התוספות ס"ס בפ"ב ר"י וכיון דהפקר מהני לענין לא תשחט משה"ט ביטול דמתורת הפקר נגעו בה הא דמהני לענין כל יראה מהני נמי לענין לא תשחט מה"ט גופיה * ומ"מ לרש"י וי"ל חין זה קשיא דס"ל וי"ל דחמץ שקבל עליו אחריות לא מהני ליה יחד לו בית ומחילת עשרה וכמו שכתב הרמב"ן והר"ן דהכי משמע ממה שפי' אהא דית' לו בית דכלא קבל עליו אחריות מיירי וי"ל דה"ג אפי' מוצאו מרשותו נמי לא מהני ועובר על כל יראה וכתו' דלא מהני לענין כל יראה ה"ג לא מהני לענין לא תשחט על חמץ אבל ביטול דגלי קרא דתשבינו דמהני לענין כל יראה ה"ג מהני לענין לא תשחט דגמירין לה מיניה וכי קאמינא אנא לשאר רבנותא וי"ל וכתמ"ס ואכתי לריך ליישב הא דאמר זמן שחטה אחר רחמנא דכיון דלא גמירין שחטה מהשבחה דהא איכא בשחטה מה דיתא בהשבחה א"כ מה ענין לא תשחט על חמץ להשבחה הא ודאי הא קרא בשוחט מתם מיירי וכל חד כי שחט * כ"ל דלא קשה מידי דהא איכא למידק דר"י ורשב"א

דיני חמץ סימן פ

מורה כל זה ביחד לו בית ועשה לו מחלה קודם הפסח אפילו אחר שש שעות חבל חס לא עשה לאחר משני תקנות הללו עד תוך הפסח אכתי' יש לעיין בזה אי שרי בהגהה לאחר הפסח או לא ולכאורה דבר פשוט הוא כיון דלא עשה א' מב' תקנות הללו דאסור בהנחה מים קנסא דר"ש ומה שעשה א' מן התקנות הללו בחוץ ימי הפסח אינו מועיל אלא על להבא שלא לעבור עליו אבל יראה אכל על לעבר היחיד ויבר עליו ש"ך למקנסיה ולאסור בהנחה דמה לי אם עשה אכלו באר כל ימי הפסח ומה לי מקנסיה ואפילו עשה א' באיסור יש בו משום קנסא דר"ש מ"מ כי דייקת ביה הטיב יש לעיין טובא דהא ח"ל דאם יחד לו בית או עשה לפניו מחלה עשרה קודם שבר עליו כל ימי הפסח אפילו למפרע לא עבר על צ"י סרי כחב התוס' בפרק כל שעה (דף כט) בשם ר"י שהמשה חמץ בפסח ודעתו לבערו שאינו עובר בחלותו שה' וטעמא מאס דלא יראה ניתוק לשעה לכן אינו עובר כשמכירו לבסוף ע"כ וכיון דס"ל ז"ל כשמכירו בחוץ ימי הפסח הפ' על למפרע אינו עובר אבל יראה ה"ה בחמץ של אחרים שקבל עליו אחריות שיש לו תקנה ע"י יחד בית או מחלה עשרה וזו בייעורו ואי עבד להו בחוץ ימי הפסח חפ' על למפרע לא עבר על כל יראה ושרי בהגהה לאחר הפסח כיון שלא עבר עליו כלל מ"מ מד' הרמב"ם משמע לי דלא ס"ל כסדרת ר"י שחבב ברפ"א מה' חמץ ומזה אינו לוקה משום לא יראה ולא ימלא חמץ קנה חמץ בפסח או חמץ כדי שיעשה בו מעשה אבל חס היה לו חמץ קוד' הפסח ובא הפסח ולא ביערו אלא הניחו ברשותו אע"פ שבר על שני לאוין אינו לוקה מה' מ"מ מפני שלא עשה בו מעשה ומכין אותו מכת מרדות ע"כ ויחזיקו חמץ בקנה חמץ או שחמץ ש"מ דלא ס"ל דלאו דכל יראה וכל ימלא ח"ל ניתוק לשעה דהא פסק בפ"ח מהל' סנהדרין וכל לאו שניתק לשעה כגון לא תקח חס על הבנים לא חכלה פחא שדך חין לוקין עליו אלא ח"כ לא קיים עשה שבה' ע"כ וא"ל דהא דמחייב מלקות בקנה או חמץ אינו דיוקא בעבר עליו כל ימי הפסח ולא ביערו דלא קיים העשה דחשבונו ואע"כ דלא ביעלו בידים ע"י מעשה אפ"ה לוקה דס"ל בלאו הניתוק לשעה חפ' נחבטל מחלו שלא ע"י מעשה כגון שלקח חס על הבנים ומזה מחלה ח"כ שכלה פסח שדה ונשרף דליקה כמ"ש שם ובאו' הלכות שחיטה דא"כ לא הוה ליה לחסום אלא לפרש אלא ודאי ס"ל בקנה או חמץ לוקה מיד ואע"פ שביעור לאחר זמן קודם שיעירו ימי הפסח אינו מתקן למפרע דהיינו לאו דכל יראה וכל ימלא לא ניתקו לשעה ולפ"י בחמץ של גכור וקבל עליו אחריות חס לא יחד לו בית או עשה מחלה עשרה עד תוך ימי הפסח כבר עבר על כל יראה קודם לכן ואסור בהגהה לאחר הפסח משום קנסא ולכאורה ק"ל ע"ד הרמב"ם מהא דתנן רפ"ק דביצה ד' ב"ש אומרים שאור בכית וחמץ בככותות וכו' וזה בכית ואמר' בגמ' מ"ע דכ"ש א"כ לכתוב רחמנא חמץ ולא בצי שאור ואלא חמינא מה חמץ שאין חמיונו קנה בכית שאור שחמיונו קנה לכ"ש שאור דכתב רחמנא למע לי לומר לך שיעורו של זה לא כשיעורו של זה וכו' לריבא כו' ופרקי' וב"ש לית ליה הא דאמר רבי ירמיה פתח הכתוב כשאור וסיים בחמץ לומר לך זה שאור זהו חמץ ומשני לענין אכילה כ"ע לא פליגי כי פליגי לענין ביעור ב"ש סברי לא ילפינן ביעור מהכילה וכו' סברי ילפינן ביעור מהכילה והרי למסקנא מ"י דפליגי לענין ביעור ע"כ טעמ' דב"ש אכתי' הוא משום דא"כ לכתוב רחמנא חמץ כו' ואלא חמינא ומה חמץ כו' ואי בדעת הרמב"ם דאיכא טוהא דלוקין על כל יראה וכל ימלא בשעה מעשה כגון שקנה או חמץ א"כ מאי קאמר לכתוב רחמנא חמץ כו' הא ק"ל במה' מכות (דף ה) ובכ"מ דאין מזהירין מן הדין לכ"ע י"ו וה"נ אמר' בהדי' ברפ"ג דזבחים (דף ק) ובי מזהירין מן הדין ואפ"י למ"ד עובדין מן הדין אין מזהירין מן הדין וא"כ אי לא כתב רחמנא שאור ומק"ו מחמץ חמץ ה"א דאם קנה שאור או חמץ בחוץ הפסח אין לוקין עליו דהא אין מזהירין מן הדין חמץ להכי כחב רחמנא לשאור בהדי' לומר שדוקין עליו בכה"ג וכו' דלק"מ דהרמב"ם לטעמ' אזל שב"רפ"ג מה' מאכלו' אסורו' מכלל שנאמר וכל בהמה מפרסת פרסה כו' שומע אני שכל שאינו כו' אסורו ולא הבא מכלל עשה עשה הוא ובגמל כו' נאמר את זה לא תאכלו ממנו הגר' כו' הרי למדת שאן בל"ת אע"פ שיש בהן סימן א' וב"ש שר בהמה עומה ומה עומה שאין בהם סי' כלל שאסור אכילה בל"ת יתר על עשה הבא מן אותה תאכלו לפי' האוכל מבשר בהמה ומה עומה כוית לוקה מה' וכתב עליו הה"מ בבא ז' מפירשת בשאר' בביאור ודע שאין לחמוה על מה שא' שלאי מיני בהמה וכו' טמאין בא מק"ו החור שכן וארבעת ממה שאמרין אין מזהירין מן הדין מק"ו לפי שאנו כבר נאסרו בלאו הבא מן עשה מה' בביאור וכיון שכן אפשר ללאו שלא בא מק"ו ע"כ וה"נ י"ל דכיון דאיכא עשה דאך ביום הראשון שחשבונו שאור מבחיסם ועשה זו על כל ימי הפסח קאי הילכך מזהירים מן הדין היחיד ואיכא עשה על שאור בהדיא חפ' אי לא כתב רחמנא שאור לגבי ביעור ואי מייחזק לה מדין ק"ו מחמץ אפ"ה ה"ה לוקין עליו היכא דעבד מעשה בידים בקנה או חמץ דכל היכא דאיכא עשה בהדיא מזהירין מן הדין כד' הה"מ ז"ל : ומ"מ מדעת החס' משמע לי דלא ס"ל כסדרת הה"מ דכ"ש (דף מ"א) דתניא התם במ"ס אין לי אלא מים שאר משקין מנין אמרת ק"ו מה מים שאין

ראיה ברורה כדע' רוב פוסקי' דאע"כ דהלכ' כוותי' בלאחר זמנו בלפני זמנו הלכה כר"י דהא בלאחר זמנו סתים לן חסא כר"ש כדחנן ושל עכו"ם שער עליו הפסח מות' בהגהה וא' לר"י חפ' של עכו"ם נמי אסור בהגהה כדאמר בגמ' וא' בלפני זמנו ע"כ סתים לן כר"י מהא דתנן בס"פ אלו עובדין ההולך לשחוט את פסחו ולמול את בנו וזכר שיש לו חמץ בחוץ וזו חס יכול לחזור ולבער ולהזור למלוותו וחזור ויבער ואם לאו יבטל בלבו והרי כבר נחבצר בס' הקודמים דביטול מתורת הפקר נעשו בה ואע"כ דאם הפקיד כה"ג לא מהני ה"מ במה שהוא שלו חין הפקר גרוע כזה ועוד שאינו אלא בלבו מהני כלל להוציאו מרשותו אבל חמץ שאינו ברשותו של אדם אלא שצעה הכתוב כאלו הוא ברשותו בגילוי דעת בעלמא סני ליה וכלעת הר"ן והשתא אי אמרת בשלמא דחמץ לפני זמנו משש שעות ולמעלה נמי אסור בהגהה כמו בחוץ הפסח ואינו ברשותו שפיר מהני לי' בביטול בעלמא קודם זמן חסורו שפי' ביטול זה יוצא מרשותי' בזמן שחיטת הפסח שהוא אחר שש שעות ואינו עובר על לא תשחט על חמץ בשחיטת פסחו דהא חס יש לשחט או לא' מבני חבורה חמץ עובר על לא תשחט על חמץ דהא' בפ' ת"ר דהא' בזמן שחיטת פסח כבר חינו ברשותו וסני בגילוי דעתא דביטול דקודם חסורו להוציא מרשותו לחותו זמן חס' דאין חמץ אסור בהגהה עד הלילה ובזמן שחיטת פסח עדיין מותר בהגהה ח"כ אי אפשר להוציאו לחותו זמן של שחיטה מרשותו אלא ע"י הפקר גמור ולא ע"י גילוי דעת בעלמא של ביטול כיון דעדיין שלו הוא ותמונה דירה וברשותו הוא ח"כ כי מבעולו בלבו מאי הוי חכתי' עובר על לא תשחט על חמץ והפקר מעליא בעי' ועוד ח"א דאין חמץ אסור בהגהה עד הלילה והרי לכולי עלמא מ"מ השבחה הוא מצי"ט משש שעות ולמעלה וא"כ להוציא את החמץ מרשותו כרי' שלא יטעך להשכיחו ח"א אלא בהפקר מעליא ולא סני ליה בגילוי דעתא דביטול בעלמא כיון דבאותו עשה של זמן השבחה אכתי' דיד' הוא וברשותי' קאי חלמה תנן בס"פ דהיה להליל מן הגי'ס וזמן הנהר וזן הדליקה וזן המפולת יבטל בלבו כה' דא"ל לחזור דסכנת נפשות הוא חפ"ה הל"ל דפקיד לגמרי ולא לבעולו בלבו דהא אינו מועיל הביטול לחותו עשה כיון דעדיין חמיונו' הוא ואין זו הדרך מוציאתו מן העבירה של חיוב השבחה ע"י ביטול אלא ע"כ ש"מ דס"ל לתנא דין דחמץ לפני זמנו אסור בהגהה לפיכך מהני ליה בגילוי דעתו דביטול בעלמא קודם זמן חסורו שלא ע"י לחותו זמן מרשותו כיון דבאותו עשה לא חמיונו' הוא והשתא חס חס' דא"ל לפני זמנו אסור בהגהה הוא דין ע"כ לאחר זמנו נמי אסור וה"ה אי אמר' דלאחר זמנו שרי בהגהה ה"ה לפני זמנו נמי שרי בהגהה בע"כ ואי אפשר לך לתפוס בזה כר"י ובהא כר"ש אלא או כולה כר"י או כולה כר"ש ובדברי בעל המחור והעשור א"כ קשה סתמא אסתמא דכ"פ כל שעה בלאחר זמנו סתים לן חסא כר"ש דחמץ של נכרי שער עליו הפסח מותר ואילו מסתם משנה דס"פ אלו עובדין מוכח להדי' מדמהני' ביטול לצי' אחר ש"ש דש"מ דלפני זמנו אסור בהגהה וזי' תימא לא קשיא הח' ר"י הא ר"ש ולמחזי' דפ' כ"ש כמו שמוחק לאחר זמנו לפני זמנו נמי מותר ולמחזי' דפ' א"ש דמובית דלפ"ו אסור בהגהה מדמהני' ביטול הה"נ לאחר זמנו נמי אסור דכל כה"ג דרך הגמ' למדמי סתמא אסתמא ולשנויי' לא קשיא הא פלוני והא פלוני אלא ודאי הא דלפני זמנו ולאחר זמנו תרתי מילי ניכרו וכו' ל' לתנא דין בלפני זמנו כר"י ובלאחר זמנו כר"ש ולא פליג סתמא אסתמא כלל וא"כ הא ודאי הילכתא הכי כסתמי' דמתינתין וה"נ הוי סתמא רפ"ב כל שעה שחמץ לאכלו מאכלי' כו' עבר זמנו אסור בהגהה והיינו כר"י אלא שאינו מוכרח כ"כ ואין להאריך בזה : ועוד דמסתמא דגמ' נמי משמע דלפ"ו אסור בהגהה מדמהני' ביטול כדאי' בר"פ (דף ד) גבי הכל נאמנים על בדיקת חמץ חפ' נסים חפ' עבדים חפ' קטנים ומפ' טעמא משום דכיון דבדיקת חמץ דרבנן דמלאורייתא דביטול בעלמא סני ליה האמונהו רבנן בדרבנן ומשמע לאחר ביטול שוב ח"א בדיקה מן התורה וסני ליה דביטול לחוד אלא מדרבנן לא סני דביטול ואכתי' קשה הא לא מהני ביטול לע"פ לאחר שש שעות ואינו יוצא ידי חובת השבחה דביטול מה"מ אלא בהפקר גמור וה"נ אחר שש שעות כההוא פירקא (דף י) בכולי שמעתא דאחי' עכבר וסקל ולא ידעין אי חמץ שקל אי מזה שקיל ואי עייל לבית צדוק או שאינו צדוק וכן כל הני כפיקא דהתם דאוליין להקל ומפ' טעמא משום דבדיקת חמץ דרבנן לפיכך חליין ספיקא להקל דהא דמלאורייתא דביטול בעלמא סני ואמאי סני מה"מ דביטול הא ללכת ידי חובת השבחה לא סני ליה דביטול בעלמא חס איתא דעדיין מותר בהגהה וכת"ש כ' אלא ודאי ש"מ דפשיטא לסתמא דגמרא דחמץ לפני זמנו אסור בהגהה מומן שאל עליו מלות השבחה דהיינו משש שעות ולמעלה וכיון דאסור בהגהה בחלותו עשה מהני ליה ביטול להוציאו מחובת השבחה וש"מ דאסור בהגהה משש שעות ולמעלה וז"מ אין תכלאן ראייה דס"ל לסתמא דמחזי' וגמ' דמשש שעות ולמעלה אסור מה"מ וכו' דאפשר לומר דמדרבנן הוא דאסור וכלעת בעל העשור וא"כ כיון דאסור מדרבנן לאו ברשותי' קאי ומהני ליה ביטול וכדאמר' התם לענין קדושין וכו' (א) בס' אבל מ"מ ש"מ דאסור מיהו מדרבנן משש שעות ולמעלה ואם קידש אין קדושו קדושין כדרכ גידל ויפה פסק הר"ק כר"ג ולא קשיא קושיות בעל המאמר עליו ונחזור לנידון דין מ"מ אע"כ דחמץ משש שעות ולמעלה בחלותו השבחה אית' חפ' של נכרי וקבל עליו אחריות אפ"ה חס לא עשה לו מחלה עשרה ח"נ יחד לו בית עד לאחר שש שעות אע"כ דעבר על עשה דהשבחה שרי בהגהה לאחר פסח ולית בו משום קנסא דר"ש :

שאגת אריה ריני חמץ סימן פ פא

פירורין וכמו שפי' החס' וכיון דלא מהי ביעול לבתר איסורים יעבור על כל יראה משעת מציאה עד שעה שיבשרו אבל אי הוי מהני ליה ביעול כי משכח לה ח"ל לבטל בשעת בדיקה אלא כי משכח לה לבטלה באותו רגע של שעת מציאה שא"ל שעות זמן לזה כמו שצריך שעות לבשר ח"ל כדפרש"י ודעת' עליו' כו' עד אלא תשבינו וכמ"ל כל וכוונתו דא"ל דודאי סופו לשורפו ובדעתו לשורפו דהא לאו ברשעי עסקין אלא ה"ק מתוך סחם עליה לשורפה משעת מציאה ועד שעת שריפה עובר על כל יראה וזה ברור לי כוונתו ו' ולא קשה מידי מה שהקשה החס' שם עליו יואי' כד' ר"י הא כיון שאופו לבשרו בע"כ לבסוף הא חפ"י על למפרע לא עבר עליו אלא ע"כ בביעור דלהבא אינו מתקן למפרע לפיכך צריך שיבטל י"ל לד' ר"י דתישיב שמה ימנא גלוסקא יפה בשביעי של פסח שהוא י"ט ולפ"ד החס' (*) ח"ע לו לבשרו אפי' לא ביעול וכמ"ל ו' כש"ק דכתובות וכיון דע"כ ישאח את החמץ עד הלילה ממילא תבטלה העשה דתשבינו וא"ל לו לקיימה עוד כיון שכבר עברו ימי הפסח ונמנא עובר על גלוסקא יפה שמהא לפיכך חמרו הבדוק צריך שיבטל * מ"מ כבר נתבאר שדעת רש"י דאף דלאו דבל יראה נתיק לעשה מ"מ אף שביעור בתוך הפסח למפרע קודם הביעור עובר על כל יראה ולדעת הרמב"ם אפי' לאו התיק לעשה אינו לאוי' דבל יראה ובל ימנא ולדעתם ו'ל צידון דין חס' לא ייחד בית או עשה מחיצה קודם הפסח כבר עובר על כל יראה וה"ל חמץ ישראל שעבר עליו הפסח דאסור בהנאה ואפי' לדעת ר"י י"ל דע"כ לא קאמר אלא במבשרו מן השולש בתוך ימי הפסח הוא דאין עובר על למפרע דהא מעשה לאו התיק לעשה קאמר לה וזהו העשה דתשבינו הוא לר"י בשריפה דווקא ולרבנן תשבינו בכל דבר שחמץ תשבינו כדאמר' בפ' כ"ס אבל הא דייחד לו בית או עשה לו מחיצה עשרה אינו בכלל עשה זו ומקרא אחרתא הוא דלתי משום שחמץ לא ימנא מי שחמץ בידך ינא זה שאין מנאי בידך כדאמר' במנא וכדפי' הפוסקים ו'ל אבל מ"מ ע"י זה לא קיים עשה דתשבינו לפיכך ע"י לא חיוון את ה"ל למפרע וכיון דעובר עליו בכל יראה איכא משום קנסא דר"ש ואסור בהנאה אחר פסח :

ריני חמץ סימן פא

ועתה נחזור על הראשונות כבר נתברר בהי' לאוי' דבל יראה ובל ימנא דעת ר"י ו'ל דה"ל לאוי' התיק לעשה ומוחר להסותו על מנת לבשרו בתוך ימי הפסח ואם ביעורו אפי' על למפרע חמו עובר ודעת הרמב"ם דלא ה"ל לאוי' אלו התיק לעשה כלל ודעת רש"י ממונע ביניהם דס"ל ו'ל דה"ל לאוי' התיק לעשה ואין לוקין עליו אבל מ"מ אפי' חס' ביעורו בתוך הפסח ואפי' משחא אותו כדי לבשרו וביעורו אפי' כל מה שעבר עליו מימי הפסח קודם הביעור עובר על כל יראה ובל ימנא * והנה סברת ר"י ק"ל מחוד אי ס"ד כל שמחמץ אותו על מנת לבשרו לית ליה לן בה וס"ד ח"ל חקשה הא דתק בפ' אלו עוברין (דמו) כיצד מפרשין חלה בעומאה ב"ט ר"א לא תקרא לה שם עד שתאפה בן בתירא חומר תעיל בטון אר"י לא וכו' חמץ שמוהרין עליו בכל יראה ובכל ימנא , אף מפרשה ומנחתה עד הערב ואם החמץ החמץ והבטח' תמא ח"ל ר"א לנביך הרי הוא עובר על כל יראה ובל ימנא ומה"ט ס"ל לר"א דלא תקרא לה שם עד שתאפה דלא שרי אף ע"י הוציא וזהו ר"י גופיה פי' התם דלר"א כל היכא דמנא למעבד בלא שום הוציא לא שפיר דמי למעבד ע"י הוציא והכא משום איסור כל יראה ח"ל למעבד אף ע"י הוציא וכמ"ל למעלה בדיו' י"ט והא אפי' חס' תחמין יכול להסותו ע"י לבשרו אחר י"ט וסב אינו עובר באותו שהיה ולמה התיר לאשות קודם קריאת שם ע"י הוציא הא אפשר להסותה בהתיר בלא שום הוציא והא ליכא למימר דהאי כיצד מפרשין חלה בעומאה ב"ט דקאמר היינו ב"ט אחרון שהוא ו' של פסח ולא ב"ט ראשון דהתם לבטל עומא קורא שם קודם שתאפה דווקא ואם החמץ לית ליה לן לזה דא"ל לא ה"ל לתנא להתם אף לפי כיצד מפרשין חלה בעומאה ב"ט אחרון * ועוד בלל"ה סברת ר"י תמוה מאוד לומר שהנחה ע"י לבשרו שפיר דמי ואין עובר עליו דהא ח"ע דק"ל לאו התיק לעשה אין לוקין עליו מילקא הוא דלא לקי אבל איסורא דהאי איכא ח"ע שקים העשה לבסוף דומיא דלחא שאין בו מעשה דק"ל דאין לוקין עליו והא דהאי איסורא איכא וה"ל לאו התיק לעשה מש"ה נתקן רחמנא ללחא זה לעשה לומר שאם עברת על לאו זה הקטנו בקיום עשה זו לפטור מן התלקות אבל מאיסורא לא פלג * והמה על עמך לאוי' דגול ומשטן ופיאה ואונם שגירם דכל הני ה"ל לאוי' כדאמר' התם בפ"ג דמכות וכי מוחר לכתחילה לעבור על לאוין הללו כשכונתו בשעת עבירות הללו לקיים העשה שבו כגון אונם שגירם על מנת להחזירה וגול על מנת להשיב ומשכחן על מנת להחזיר ופיאה ע"י להשיב לרבנן כדלית ליה ולר"י כדלית ליה כדאמר' התם והא דהאי ליכא למ"ד הכי ובהדיא אומר בפ' הכנסה (דף ס) גבי הא דשאל דוד לסנהדרין מהו ליעול גדישים של שעורים דישאל ליתן לפי בהמות ע"י כלכל גדישים של עדשים דלשמים שלח ליה הבור ישוב רשע גולה יכלם ח"ע שגוילה יכלם רשע הוא אבל אחא מלך כו' * הרי ח"ע שגוילה ע"י להשיב רשע מקרי וא"ל דבעובדא דדוד י"ל כיון דאינו משיב לו הגוילה עומא אף שנותן לו דבר אחר חליפי כל עדשים הלפי' שעורים לפיכך נקרא רשע הא מ"מ מקרא דתבטל ישיב משמע דבכל ענין נקרא רשע אפילו בגוול ע"י להחזיר אותו דבר בעצמו ואפי' שואל מדעת בעלים הוי גולן ואפי' אינו מחזיר ואי

שאין מפיגין טעמן אסור שאר משקין שמפיגין טעמן לא כ"ס רבי אומר בתים אין לי אף מים שאר משקין מין ת"ל ובטל מבטל ונ"מ והמרי' תאי בינייהו איכא בינייהו עלי קדר וכ' החס' ואת' והיכא ילפינן שאר משקין מק"ו הא אין מוהרין מן הדין וי"ל דהאי ק"ו אינו אלא מנלה דביטול דקרא חיירי הפי' בשאר משקין והרי לפני זה כ' החס' איכא בינייהו עלי קדר פי' אי לוקה עליו הו' לא אבל לכ"ע פסול הוי ועשה נמי אית בי' דל"י מחמת דבר אחר הוא ואיכא עשה דכ"ל עלי הש' ע"כ ואי הוי ס"ל כדעת הרמב"ם והה"מ דכל היכא דאיכא עשה מוהרין מן הדין ח"כ מאי ק"ל היכא ילפינן שאר משקין מק"ו ממים הא אין מוהרין מן הדין מאי קושית הא כיון דאיכא עשה דכי חס' עלי אף בהדיא שפיר מוהרין מן הדין אלא ודאי ל"ל הא סברא : ולפ"י החס' ע"כ כדעת ר"י ס"ל דלאוי' דבל יראה ובל ימנא ה"ל לאוי' התיק לעשה ואין לוקין עליו דל"ל מאי קאמר הגמרא לכתוב רחמנא חמץ ולא בעי' שאר כו' דלמח מש"ה כתב רחמנא שאר ללקות עליו בעשה מעשה שקנה או חמץ או ח"ל ודאי ס"ל כדעת ר"י דלאו דבל יראה ה"ל נתיק לעשה ואפילו השתא דכתב רחמנא שאר בהדיא אפי' אין לוקין עליו וכ"כ החס' להדיא בפרק מ"ט עמא (דף נה) גבי הא דקאמר התם בפרש' דלא יסאירו ממנו עד בקר מאי קממעט לא יראה ולא ימנא כהן תשמע כמו שפי' ר"י דלא יראה ה"ל לאו שתיק לעשה ע"כ כמ"מ קשה לי אדברי החס' דס"ל דא"ל דלתיק לעשה מפרשת אפי' אין מוהרין מן הדין דל"ל מאי קאמר הגמרא לכתוב רחמנא חמץ ולא בעי' שאר לגבי ביעור ומק"ו הוי ילפינן לה הא כיון דמשכחת לה מלקות גבי שאר בקנה או חמץ בתוך הפסח הא אין מוהרין מן הדין וא"ל דס"ל ו'ל דלאו דבל יראה ה"ל לאו שתיק לעשה דאין לוקין עליו מ"מ היתה לר"י דאמר בפ"ג דמכות (דף עו) גבי לאו התיק לעשה ביעול ולא ביעול ופירש"י והחס' דביעול לא הוי אלא בביטול בידים כגון שגול חס' על הבנים והרג את האם בידים הוא דלוקה אבל חס' תבטל העשה תאלו כגון שמתה מאלו אינו לוקה לפיכך גבי לאו דבל יראה לא משכחת לה לביעול בידים לעשה דהא חס' אסור בידים בתוך ימי הפסח בכל ענין שהוא אפי' שלא ע"י שריפה אלא כגון שורקו לנהר או כיוצא בו הרי נתקיים העשה לרבנן דלפי' עליה דר"י בר"ש כל שעה (דף כא) דאמר חין ביעור חמץ אלא שריפה וח"ל אף מפרר וורה לרוח או מעיל לים ואפשר לומר דב"ש כחמץ ס"ל ואי יסב לו ולא ביעור החמץ עד שעבר עליו הפסח הרי לא ביעול בידים אלא תאלו תבטל העשה ואין לוקין עליו וכיון דלא משכחת ליה מלקות בלאו דבל יראה שפיר קאמר' ב"ש ליכתוב רחמנא חמץ ושאר מק"ו אפי' אבל לר"ל דמי התם קיימו ולא קיימו כלומר חס' קיים לעשה בתוך כדי דיבור לאחר עבירות הללו או לאחר אזהרת ב"ד אינו לוקה ואם לאו לוקה אשילו לא תבטל עדיין העשה לגמרי אפי' לוקה הוציא ולא קיימו כמו שפירש"י ותוס' התם ולדידה משכחת ליה מלקות בלאו דבל יראה אפי' שתיק לעשה בקנה או חמץ דעשה מעשה ולא קיימו בתוך כדי דיבור לעבירה או לאזהרת ב"ד א"כ כיון דמשכחת לה מלקות בלאו דבל יראה מאי קאמר לכתוב רחמנא חמץ ושאר מק"ו ילפינן לה הא אין מוהרין מן הדין אלא ע"כ ס"מ דכל היכא דאיכא עשה מפרשת כגון הכא מוהרין מן הדין ושלל כדברי החס' ו'ל : ומ"מ ממה שכתבו נתברר דלרמב"ם לאו דבל יראה אינו נתיק לעשה ולר"י נתיק לעשה : **ודע** שח"ע שדעת רש"י כדעת ר"י דלאו דבל יראה ה"ל נתיק לעשה דהא דפרש"י מאי קא מתמעט לא יראה ולא ימנא דמיא ליה פ"ל יראה ואי יראה תשבינו לשול"ה א בעמוד והשבת כל ימות המועד מ"מ בהא פליג עליה וס"ל דא"ל דמבשרו בתוך ימי הפסח אפי' על הימים שביעור עבר בכל יראה ואינו מתקן למפרע שהרי בפ"ק דפסחים (דף ו) אהא דארי' א"ר הבדוק צרי' שיבטל ופיר' מ"מ אי נימא משום פירורין הא לא תשיב ח"ר גזירה שמה ימנא גלוסקא יפה ודעתו עליו' וכי משכחת לה לבטל' ומשני דילמא משכחת לה לבתר איסוריה ולא ברשותיה קיימו ולא תני מבטלה ופרש"י ודעתו עליו' והא וזהו ביעורו נחם עליה לשורפה ומשחא אפי' רגע א' ומנא עובר על כל יראה ובל ימנא אבל מבטלה אינו עובר דלא כתב אף תשבינו ומדכח וחס' עליה לשורפה ומשחא אפי' רגע א' משמע א"ע שמתעורר בתר הכי מ"מ עובר עליו בשחא רגע א' * וה"ל אחר שם המנא חמץ בביתו ב"יט סופה עליה את הכלי ופרש"י ומיכו בכל יראה לא עבר דהא ביעול בלבד מאתמול ומשמע כל היכא שלא ביעול עובר בכל יראה ח"ע שאופו לבשרו ודעתו לבשרו במנא י"ט והא ליכא להוקמי דבשביעי של פסח מיירי שהוא י"ט ואם לא ביעול הא ודאי במנא י"ט עוב זה עבר על כל יראה כיון שעבר עליו כל ימות הפסח ולא קיים לעשה דהשבתה * דהא פירש שביטול בלבד מאתמול אלא ביום טוב ראשון מיירי שדרך לבטל מערב יום טוב דאלו ביום טוב אחרון אתמול ידיה לבתר איסורא הוא ולא מני' מבטל ליה ועוד אמרין התם חמץ של נכרי שובה לו מחיצה עשרה עשרה עשרה ופרש"י מיהא האי דלעיל לא אפשר לייבמחציה ומשום חד יומא סגי ליה בכפית כל ובלילה יבערנו ומדכח ובלילה יבערנו שמע מניה דביום טוב ראשון קאי וס"מ דס"ל לרש"י דא"ל דלאו התיק לעשה אין לוקין עליו מ"מ עובר עליו למפרע עד שעת ביעורו : וק"ל לדעת ר"י ו'ל דס"ל דאין עובר על כל יראה כשמבשרו לבסוף דא"כ למה אחרו הבדוק צריך שיבטל משום שמה ימנא גלוסקא יפה ודעתו עליוה וכושימנא לאחר איסוריה דלא מני' נובטל ליה מה בכך דלא מני' מבטל ליה אכתי הא כשמבשרו לבסוף לא עבר על כל יראה והא ודאי לאו ברשעי עסקין שעובר על ד"ת במזיד ועוד דא"כ כ"ס שלא ישמע לדברי חכמים שאמרו הבדוק צריך שיבטל אלא ע"כ הכי פרושו ודעתיה עליה ולא בעל מאלו כמו

מה"ח ואין טקין עליה" א"כ תקשה לך הא דרפ"ק דנענה דתנן בש"א שאר
ואינו מקלקלו כדאמר בס"פ המשקיד (ד' מא) בשמעתא דרביתא אב"ג דכל שוא
הו"ע מ"מ להחזיר ובר"פ חייבו נשך (דף סא) אמר לא חנוכו דתנן דהמנהל ל"ל
לכדתמלא לא חנוכו ע"מ למיקט לא חנוכו ע"מ לסלם תשלומי כפל ומשמע אפי'
בגונב ע"מ להחזיר לו הנגיב בעמדה דלמיקט הכי הו"ע ונ"מ לשלם תשלומי כפל
אפי' העובר על לאו דלא חנוכו וארי לאו דנגיב ה"ל כלאו הניחא לשם הוחיל
ואיתיה בתשלומין כדאמר התם צ"ג דמכות גבי הא דשריף והרי גול ומשכן כו'
משכח לה בקיימו ולא קיימו ביטלו ולא בטלו ומשני התם כיון דהייב בתשלומין אינו
לוקח ומשלם וע"כ בתוס' וה"נ משמע בשליה חולין בנמ' דהעטל הם על הבנים
דלאו דנגיב ה"ל לאו הניחא לשם • ולדעת ר"י ו"ל צריך לחלק בין כל הכי לאוי
דאמרין כיון שגובה משנה בידים איכא איסורא אפי' אם שושה ע"מ לקיים הגשה
שחזק איהם ובין לאו דכל יראה וכל ימנא דלא קצביר משנה לפיכך אם משנה
אחזק ע"מ לבטלו ולקיים הגשה שבו לא קצביר איסורא כלל ולפי"ז בלאו דכל יראה
ובל ימנא נמי איכא דצביר משנה בידים כגון בקנה או חמטו בדרך הפסח נמי איכא
איסורא אפי' משנה אחזק ע"מ לבטלו והשגח לפי"ז י"ל דלא פליגי ר"י וסרמב"ס
אחדדי דאי איתא ליה דאמרין לא הו"ע שחזק הגמ' מיניה ללמדו בהדיא • ועוד
שאר הוכחות ר"י הוא מדאמר בפ"ג כ"ט (ד' כט) האוכל חמץ של הקדש במועד
מגל וי"א לא מגל ומוקי לה רב אשי דבפסחא דר"י הגלילי ורובן קמפלגי מאן
דאמר מגל כר"י כלומר דס"ל חמץ בפסח מותר בהגלה ואפסדויה להקדש דהא
חזי למיפיקי' ולהביקו תחת תבשילו וכחצ התוס' מכאן הוכיח ר"י שהמשנה חמץ
ודעתו לבטלו אינו עובר באחזקו שהיה דאי איתר דעובר אכתי אחאי מגל כר"י
הא מיד שפדה חתוה הוא בלו ומורה ר"י דשקלא איה רוחא אלא ודאי לא עבר
וסמעה דלא יראה ניתק לעשה ולכן אינו עובר כשמבטלו לבסוף ע"כ • ואי ס"ל
לר"י דכלאו הניחא לשם היכא דצביר משנה אפי' שושה ע"מ לקיי' הגשה עביר
איסור"א"כ אכתי אחאי מגל (א) לר"י יורה שרי הכא קצביר משנה בידים שז"י
שפד' אחזקו קונה חמץ זה מן ההקד' ומיד הוא שלו ואפי' שפד' אחזקו ע"מ לבטלו
הא כיון דש"י מעשה"ה של פדיון רכיב עליה איסור בל יראה תו לא מהני ליה האי
ניתק לעשה להתירו לכתחילה לפדותו ואחאי מגל לר"י כיון דאסור לפדותו משום
כל יראה וכל ימנא • ועק"ל לסברת ר"י דא"כ מותר בפסח דה"ל לאו הניחא
לעשה דההנותר באש תשרפו כדאמר בפ"ג כ"ז (דף ד) אם מותר ע"מ לשרוף לא
עביר איסורא וזה חידוש גדול ואי איתא לא אישתימע הגמ' להשימינו זאת
ואדרבה בכ"מ מסדר קדשים ותוס' פסחים מוכח איפכא אלא שבו י"ל דמש"ה
אסור להותר ע"מ לשרוף משום דמבטל לעשה דואכלו את הבשר בלילה הוא
דבכלל עשה זו הו"ע לאכלו כולו לגמרי ולא להותר ממנו כלום כדמוכח התם (דף
פה) דקאמר אבל בעצם שיש בו מוח עובר ואוכל וא תחמה שהרי יבא עשה ויחזה
ל"ח וש"מ דמאות עשה דואכלו את הבשר על כל הפסח קאי ולא בני ליה בכזית
ממנו: **מ"מ** הרווחו כמה שכתבתי לר"י דלא תקשה עליו ו"ל מה"ח דאמר"י בפ'
קמא דתמורה (ד' ד) לא ישיארו ממנו עד בקר בא הכתוב ליתן עשה אחר ל"ח
לומר שאין לוקין עליו דר"י ר' יעקב אמ' לא מן השם הוא אלא משום דה"ל לאו
שאין בו מעשה וכל לאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו מכלל דר"י סבר לוקין עליו
ושריק ור"י האו הותר ממנו עד בקר למאי אחא וכחצו התוס' וא"ת והא אישעריק
להורות לנו דין שריפה וי"ל דמן האמיתות קא פריך למאי הילכתא כתב הכא
סמוך ללאו אי לאו לחזקי אחא לכתוביה במקום אחר ע"כ • והשגח לפי"ז מאי
פריך דהא אב"ג דאין לוקין לר' יעקב על לאו דלא תותרו משום דאין בו
מעשה אפי' הא כיון דמ"מ איסורא איכא אפי' במותיר ע"מ לשרפו להכי נתקין
דמנהל לעשה למימרח דבכ"ג אפי' איסורא ליכא זלמש"כ אחי שפיר דהא אפי'
דהשגח דנתקין לעשה אפי' איסורא מיהו איכא משום עשה דאכילת קדשים אבל
מ"מ קשה עליו ו"ל כל הכי קושיות דאמרין • עוד קשה לי ע"ד ר"י ו"ל דס"ל
במשנה את חמטו ע"מ לבטלו ע"ד ואינו עובר עליו על כל יראה וכל ימנא
מה"ח דא"ר בפ"ק דפסחים אך ביום הראשון תשבינו שאור מעי"ט או אינו אלא
צ"ע הרי כתוב כל מלאכה ל"ח ומנינו להבשרה שהוא אב מלאכה ואמר רבא עלה
ש"מ מדר"ג דלא אמרי' מחוך שהותרה הבשרה לנורך ה"נ שלא לנורך ופי' התו'
דא"ר מחוך שרי אב"ג דבצין נורך היום קאת הכא מה שמוכר הו"ע נורך ע"כ •
והשגח לפ"ד ר"י ו"ל ע"כ האי תשבינו דביום הראשון דכתב רחמנא אב"ג דמותר
להשהותו לכתחילה ע"מ לבטלו מ"מ באינו משנה ע"מ לבטלו כמו דעובר על
כל יראה ה"נ עובר על עשה דתשבינו וא"כ מג"ל דל"ל לר"י מחוך דלמא אית
ליה ואפי' ב"ע לא דכיון דיכול להשהות עד סוף הפסח בנשנה ע"מ לבטלו
א"כ אין בהבשרה זו נורך כלל כיון דאפשר בלא"ה ואפי' למאן דאית ליה מחוך נמי
אסור ואפי' דיש פוסקים ס"ל דלמאן דאית ליה מחוך אפי' שלא לנורך כלל שרי
וכ"ד רש"י בפ"ק דנענה (דף יב) הא התוס' מולקין עליו וס"ל דאפי' למאן דא"ל
מחוך בצין נורך קאת וגם הם ו"ל הסכינו לדעת ר"י א"כ קשה מג"ל לרבא
דר"ע לית ליה מחוך ובצ"כ צ"ל דר"י כשעת רש"י ס"ל דמאן דאית ליה מחוך
אפי' שלא לנורך כלל נמי שרי והא דכתבו התוס' בפ' האשה דמכאן משמע כפי'
ר"י דכל יראה ניתק לעשה בהא לחוד ס"ל כותיה ונ"מ דאין לוקין עליו דה"ל לאו
הניתק לעשה אבל מ"מ ס"ל דאפי' במשנה ע"מ לשרפו איסור איכא ועובר על
כל יראה ועל עשה דתשבינו וא"כ אי אית ליה מחוך אפי' ב"ע נמי שרי דה"ל

לנורך קאת וא"כ לפי"ז ש"מ דהתוס' נמי ס"ל דלאו דכל יראה וכל ימנא דאב"ג
דניתק לעשה דתשבינו אפי' אפי' במשנה ע"מ לבטלו נמי עובר עליו כדמוכח
מה"ח דר"י למאי דס"ל להתוס' למאן דאית ליה מחוך אפי' בצין נורך קאת
והרי הרא"ש והטור ושאר פוסקים שדרכם למחוך אחר התוס' ו"ל רוב חיבוריהם
מיוסד על דברי התוס' א"א דס"ל להא דר"י אחאי לא הביאו דבריו להשימינו
חידוש גדול כזה דהמשנה חמץ ע"מ לבטלו אינו עובר עליו אלא ודאי כלהו לא
ס"ל כותיה • בהא לא באפי' משנה ע"מ לבטלו נמי עובר עליו • וא תענה בהא
דאמרין בסוף מסכת חולין (דף קמא) גבי שילוח הקן כגון שטלו ע"מ לשלח
דלאו ליכא עשה הוא דאיכא לית עשה ולידחי עשה קמ"ל הניחא למאן דאפי' קיימו ולא קיימו
הגשה לבסוף אינו עובר על לאו וליכא איסורא כלל והיינו ממש כסברת ר"י ו"ל
דהא ליתא דהי' אמרי' התם תשלח חין לי לא לדבר הרשות לדבר מזה מניין ס"ל
תשלח מנין ופריך טעמא דכתב רחמנא תשלח חין לא"ה ה"ל לדבר מזה • לא
עשה ול"ת הוא ואין עשה דוחה ל"ת ועשה ל"ז דעבר וסקליה • לשם דלאו ליכא
עשה הוא דאיכא וס"ד לית עשה ולידחי עשה קמ"ל הניחא למאן דאפי' קיימו ולא קיימו
אלא למאן דאפי' קיימו ולא ביטלו כמה דלא שפטיה לא עבריה ללאו וכו' לר"י דאי
שלא מעיקרא משמע אפי' עשה נמי ליכא ומסיק כגון שטלו ע"מ לשלח דלאו ליכא
עשה הוא דאיכא וס"ד לית עשה ולידחי עשה • והרי אהא שהקדש וכו' לר"י דחומר
שלא כו' קאי נמי האי סט"י כגון שטלו ע"מ לשלח והרי לר"י כיון דשלא מעיקרא
משמע אין כאן לאו הניתק לעשה ואפי' בטלו ע"מ לשלח אפי' לדריה נמי לאו ליכא
ש"מ דעמיה לאו משום לאו הניתק לעשה הוא: ועוד ע"כ אי אפשר לומר כן
דהא אפי' ר"י ו"ל לא קאמר במשנה ע"מ לבטלו דאינו עובר בכל יראה אלא
כשמבטלו לבסוף וא"כ ה"ה בטלו ע"מ לשלח ל"ל דאינו עובר עליו אלא כשמבטלו
לבסוף הא לא"ה אפי' לאו נמי איכא ואכתי מאי משני בטלו ע"מ לשלח דלאו ליכא
הא כיון דאינו תשלחו לבסוף לאו נמי איכא ומאי ס"ד דלית עשה ולידחי עשה
ול"ת אלא ע"כ הא דקאמרין לאו ליכא לאו משום ניתק לעשה הוא • וא"ת הא
דפריך הניחא כו' אלא למאן דאפי' קיימו ולא ביטלו כמה דלא שפטיה לא עבריה
ללאו וס"ל לדריה בלאו הניתק לעשה אם מקיים את העשה לבסוף לא עבר
על הלאו והרי לגי' רש"י ותוס' שם במסכת מכות (פ' ב) ר"י תני קיימו ולא קיימו
(ג) ואפי' דר"ל תני ביטלו ולא ביטלו הא קי"ל כר"י לגבי ר"ל ולר"י שמע מיניה
בלאו הניתק לעשה כ"כ דלא ביטל את העשה לא עבר ללאו והיינו כסברת ר"י
ו"ל יראה ליתא דהא אפי' ר"י לא קאמר אלא כשדעתו בצעת העברת הלאו לקיים
העשה כגון משנה ע"מ לבטלו אבל בשאין דעתו לכך אפי' ר"י מודה דעבר עליו
א"כ א"א לפרש כפשוטו הא דקאמרין למאן דאפי' קיימו ולא ביטלו כמה דלא
שפטיה לא עבר ללאו למימרח דלא עביר איסור"א כלל דהא לא מוקי לה בטלו ע"מ
לשלח אלא לבסוף אבל בהאי שני' מיירי בנעלה ע"מ שלא לשלח ובנעלה באיסור
והיינו דקאמרין ל"ז דעבר וסקליה לאם איתא בעבר ועשה איסור מיירי • וא"כ
אפי' לר"י ו"ל מיד בלקיחתו עביר איסורא ואינו מתקן הלאו אפי' אם מקיים
העשה לבסוף ומשלמה והיאך קאמר כמה דלא שפטיה לז עבר ללאו • ובצ"כ
נ"ל לפ' דהא קאמרין כמה דלא שפטיה לא עבר ללאו (ר) למימרח דלא עבר
הלאו כלל בלקיחתו אלא ה"פ דלא עבר ללאו לגמרי כשימך דודאי עבר ללאו מיד
בנשילתו כיון שלא נטלו ע"מ לשלח אלא שאכתי לא נבטלו הלאו לגמרי מלעבור
עליו על להבא ונדין הלאו תלוי ועומד ולא פקע לגמרי דאם ביטלו כגון שהרג
לאם בידים אכתי עובר עוד פעם ב' בלאו דלא תקח ועל עשה של שלח תשלח וזה
ברור: **ואחר** • שכתבר דאפי' היכא שמשנה את חמטו אפי' ע"מ לבטלו
עובר עליו • בכל יראה נריבין אנו ליישב מה דק"ל לר"י ו"ל דהאכל
חמץ של הקדש במועד אחאי מגל לת"ק דס"ל כר"י הא שך אי איתא רוחא ו"ל
דמיירי מתקן מקשה א"ר מתעורבות חמץ דאינו עובר עליו • בכל יראה לפי"ז
בר"פ ח"ע (דף מג) כמ"ס התוס' משנה דהא ליתא דאב"ג דעובר עליו בכל יראה
מה"ח אפי' מדרבנן צריך לבטלו כמ"ס התוס' בריש מסכת פסחים בשם
הרשב"א וכו' דמדרבנן צבי ביעור וא"ל לפדותו אב"ג דמה"ח לית לן בה אפי'
לא מגל כדמוכח הרי"ד בפ"ג דלר"י • ה"נ דאכל חמץ של הקדש במועד לא
מגל לת"ק משום דאין פודין את הקדשים להאכיל לכלבים וכו' וכו' התוס' דהאי
אין פודין לת"ק אינו אלא מדרבנן וכחצ ואין לחמיה אנו משום חשא דרבנן
נפקיע מעילה דאורייתא דכיון דאמרין רבנן אין פודין לא שרי מידי ע"כ • וה"כ
דכותיה • ומה"ט נמי אין לומר דלמאי דס"ל להרמב"ן והר"ן דאפי' חמץ שלו
אם אינו בביטולו וברשותו אינו עובר עליו דצ"כ אפשר לפדותו ושלא להכניסו
לרשותו עד שיעבור פסח הא מ"מ מודו דמ"מ מדרבנן צריך לבטלו וכמ"ס א"כ
כיון דאין פודין מדרבנן לא שרי מידי ואין בו מעילה וי"ל דיכולין לפדותו בפחות
פחות מכות דאינו עובר בכל יראה וכל ימנא אלא בכזית דוקא כדתנן ברפ"ק
דנענה ובפחות מכות אפי' איסורא דרבנן נמי ליכא כדמוכח טולא שמעתא דצ"ק
בשבידקי עריבה דפ' א"ע (דף מה) • ובצ"כ צ"ל כן לסברת ר"י דס"ל דכל
יראה וכל ימנא ה"ל לאו הניתק לעשה וא"כ אין לוקין עליהן אפי' בצשה משנה
ואפי' דפחות מכשיעור דהיינו פחות מכות אסור מה"ח לענין כל יראה וכל ימנא
כמו בכל איסורים שבתורה דק"ל כר"י דאמר ברפ"ב דיומא (דף עד) חזי
שיעור אסור מה"ח א"כ אין לחלק בין כשיעור לפחות מכשיעור ופי' שוין שאסורים
בכזית

שאגת אריה דיני חמץ סימן פא פב

בתקנים תרומה לביכורים לאו שיש בו מעשה והאריך קאמר הגמ' לתמורה דסדיל
ה"מ כו' אבל לאו שאין בו מעשה לא : ונחזור לנ"ד דל"ל דלחוי דבל יראה ובל
ימצא לא ה"ל לחוי שניתק לעשה הוציל ואין שוין לעשה שאינו נוהג בשנים וליתא
לני' דין דפ' האשה דבל יראה ובל ימצא אין לוקין עליו משום דה"ל ניתק לעשה
אבל מ"מ נ"ל דודאי נשים נמי מצוות על מ"ע זו דתשבינו אע"ב דה"ל מ"ע
שהזמן גרמא משום דכיון דהא מ"ע דהשבתה חלה מצי"ט משש שעות ולמעלה
ונמשכז עד שיצבור פסח והרי בפסח איכא בהדי עשה זו דהשבתה ללחוי דבל
יראה ובל ימצא נמי ועל לאוין חלו אפי' נשים מצוות דהא מצוות לא העשה שהזמן
גרמא נשים חייבת וכיון דמצוות על הלאוין אף העשה שצמחן אלים ומצוות עליה
וכה"ג כחבו החוס' בפ"ק דקדושין (קף לו בד"ה מתקנה) בשם הר"י מא"י דאין
מדליקין בשמן שריפה ב"ט משום ד"ט עשה ול"ט ושריפת קדשים אינו אלא עשה
אשה שאינה חייבת בעשה ד"ט דהוי זמן גרמא וכי תוכל להדליק בשמן שריפה
ב"ט וכ"כ אה"ר אמאי לא לשחמוט תנא דלא אשמע"ל אלא מאי איתן לך למימר
דעשה שיש עמו לאו אף הלאו אלים ולא דמי ליה עשה ע"כ ואף חזו לאמר
איכא דלאו שיש עמו עשה אף העשה אלים ואע"ג דהוי זמן גרמא נשים מצוות
על העשה נמי ומה"ט גופי' דאמאי לא לשחמוט תנא דלא אשמע"ל דאין נשים
מחוייב' להשביט חמץ משש שעות ולמעלה אלא ודאי דמצוות עשה שהזמן גרמא
שיש עמו לאו כיון דנשים מצוות על הלאוין אף העשה שעמו אלים ומצוות עליה
וכיון דהאי עשה דתשבינו בתוך המועד דאלים שינו עמו לאו דבל יראה ובל ימצא
ונוהג בשנים ע"כ מצוות לבתרי על עשה זו דהשבתה ואפי' בצי"ט משש שעות
ולמעלה דאכתי חינו עובר על כל יראה ובל ימצא מ"מ מצו' על עשה זו דהשבתה
דכיון דכלל דהמא' למצוות השבתה דמשש שעות ולמעלה עס השבתה דחוק המועד
וכתב השבתה ח' לכולן בצי"ט א"ל לומר שהנשים מצוות בתקנת משה ולא בטוה
וע"כ איתן לך למיזל לחומרא ומצוות על כל מ"ע זו דהשבתה ואפי' דמשש שעות
ולמעלה ואע"ג דהתו' נקטי' איכא ומאלמי ל"י ללאו דלא דמי ל"י עשה מכלל
דליתא לעשה אלא ללאו לחוד לאו דוקא הוא אלא דתחום' הסם לענין שריפת
קדשים ל"י יתיר אלא באילומו הלאו סגי להו' אבל מ"מ לפי האמת כמו שהעשה
מאלים ללאו ה"י הלאו מאלים לעשה ובהאמרן מהאי הוכחה גופי' וכיון דהכי הא
שמות עשה דהשבתה נוהג בשנים הלאוין שוין לעשה ואכתי ה"ל ניתק לעשה ואין
לוקין עליו : ועי' דלמאי דמשמע מד' הגמ' דרש תמורה דה"ט דהמיר לוקה
משום דה"ל תרי לאוין וחד עשה ולא אחא חד עשה ועקר לב' לאוין הלא"ה ה"ל
לאו הניתק לעשה ויחיד המיר אינו לוקה אבל צבור ושחמוט' לוקין הוציל וליתאנו
בעשה זו דתמורה א"כ ה"י י"ל מה"ט דנשים חייבת בצי"ט זו דהשבתה דאל"כ
אזה מחמיר בשנים מבאשנים דאילו איש שקיה חמץ או שחמוט בתוך הפסח דעבד
מעשה אינו לוקה על כל יראה ובל ימצא אלא אפי' דעשה דתשבינו עקר ליה מיסו
לחד לאו מהי תרתי דבל יראה ובל ימצא ואלו אשה חלקה במומים על שתייה דהא
בדיד' ליתא לעשה וכדא' גבי אונס שגירש שם בפ"ק דתמורה חס ישראל הוא
מחזיר ואינו לוקה אס כהן הוא לוקה ואינו מחזיר וס"ג דכונתיה והא"ל שחמיר
באשה יתיר מבאים דה"ל כליבא בארעא וצורא בשמי' שמיא ולא פטרה חורה
ממ"ע שהזמן גרמא אלא להקל עליה ולא להחמיר עליה * ואע"ג דכ"ג אמר'
בספ"ק דכריתות גבי שפחה חרופה דהיא לוקה והוא אינו לוקה * הא מ"מ הוא
מביא קרבן בדאמרי' הסם והא חפשי לומר דמונא חמיר ממלקות דאמר' בפ"ג
דכחובות (קף לב) ועוד בלא"ה לא דמי כל כך לדחוס וכיון דמ"ט חייבה במוות
השבתה במועד חייבת נמי בהשבתה דמשש שעות ולמעלה דהשבתה ח' לענין
ולפנינו נדבר עוד בזה בס' (") בס"ד : **ונחזור** לנידון דין ותחילה חמץ
מש"כ בחי' ק"ל ע"ד ר"י דס"ל דבל יראה

בכיות וחמץ בככותבת וזה"ל זה חזק בכיות ואמר' דלענין אכילה כ"ע לא פליגי
זה חזק בכיות כי פליגי לענין ביטור מאי נפקא מינה בהא פלוגתא בכמה שיטות
דשאר לענין ביטור כיון דלעולם אפי' בשיטות רבה אין לוקין עליו ולענין איסורא
אפי' בכ"ט אסור תה"ל אלא ודאי ש"מ דפחות מכשיטור חפ' איסורא גרידא
נמי ליכא והשתא ל"מ טובא בהאי שיטות : ונ"ל ליתן טעם לדבר דמ"ט לענין כל
יראה דליכא איסורא כלל בפחות מכשיטור משא"כ בכל האיסורים משום דאמרינן
הסם דהא דהי' שיטור אסור תה"ל הוא משום דחוי ל"עורפי איסורא קאכל וה"ט
ל"י שייך הלא באיסורי אכילה דק"ל חס אוכל כות בכדי שיטור אכילת פרס
מטעם וחיוב עליו הרי שם חס כל עכ"ל כל שהא' בשיטור ויכלל בכדי אכילת
פרס עד שישלים עמו לשיטור כות נמצא האי כל שהוא שחל כבר באיסורא אבל
לנופרי' דהא אינו נולט עד שישלים לשיטור אכילה אבל גבי כל יראה דהפי' חס
ישלים לבתר זמן לשיטור כות אינו עובר אלא על מכאן ולהבא וכ"כ שהא' חללו
פחות מכיות ליכא איסורא כלל למפרע אפי' לבתר שהשלימו לכיות אינו עובר
על שהיה פחות מכשיטור כלל דלפני' אלא על להבא משעה שהשלים לכשיטור
וכיון דה"ל לעולם שיבא לידי איסור על שהי' או של פחות מכשיטור לענין כל
יראה למפרע לית לן בה ואע"ג דליקף הסם להי' שיטור מקרה דכל חלב מ"מ
עיקר טעמא הוא משום דחוי להאטרופי' איסורא קא אכל וכמ"ט סס התוס' : הרי
נחביר דהפי' אה"ל דלאו דבל יראה הוי ל"י ניתק לעשה דתשבינו מ"מ אפי'
במשא"כ ע"מ לצבור חפ' עובר על כל יראה ובל ימצא וכדעת רש"י ו"ל וכדמוכח
מדברי כל הפוסקים ו"ל ומדברי החוס' עלמן וכמ"ט וס"ט למאי דיתבאר
בסימן שאמ"ר דאין לאו כל יראה ובל ימצא ניתק לעשה כלל דליתא להאי סברה :

דיני חמץ סימן פב

ואכתי אמרתי לבדד אי הני לאוין דבל יראה ובל ימצא ה"ל לאוי שניתק
לעשה דתשבינו או לא והנה לדברי הרמב"ם ש"כ דלחוי דתמורה לא
הוי ליה ניתק לעשה משום שאין הלאו שזה לעשה שהצבור והשחמוט מוהרי" על
התמורה ואם המירו אין התמורה קדושה על פיהם ה"י י"ל דלחוי דבל יראה
אין שוין לעשה דעל לאוין חלו נשים נמי מוהרי"ן עליהם דכל מלי' בין שה"ג
בין שלא הו"ג נשים חייבות כדתן בפ"ק דקדושין ד' כ"ט והנה עשה דתשבינו
לכאורה נראה דאין הנשים חייבות בה דה"ל מ"ע שה"ג דנשים פטורות וכיון
דאין הלאוין שוין לעשה לא ה"ל ניתק לעשה ולוקין עליהם : ותחילה חבאר דעת
הרמב"ם מה דמשמע מדבריו דהא דמיטע רחמנא דאין הצבור והשחמוט עושין
תמורה דמ"מ מוהרי"ן על לאו דלא יתיר אלא שאם המירו אין תמורתן חמירה
והא ברפ"ק דתמורה מרבינן אשה לתמורה מקרא ופרך טעמא דרבי קרא לאשה
הא לא רבי' קרא ה"א כי עבדא תמורה לא לקי' הא השוא הכתוב חסה לחים
לכל עונשין שבתורה מאיש או אשה כי יעשו מכל חזאת החדש ומשני ח' עטרך
מהו דתימא ה"מ עונש דשוא בין ביחיד בין בצבור אבל הכא כיון דעונש שאינו
שוא בכל הוא דתקן אין הצבור והשחמוט עושין תמורה חסה נמי כי עבדא לא
לקי' קמ"ל : הרי דאין הצבור והשחמוט מוהרי"ן על התמורה כלל דהא מה"ט
הוי אמינא דאע"ג דהשוא הכתוב חסה לחים לכל עונשין שבתורה חפ' ח' לא לקי'
הוציל וליתא בצבור ובשחמוט וס' מ' דאיהו נמי לא לקי' בתמורה וי"ל שהרמב"ם
גורס בלישנא קמא דרש"י ש"י ה"ג ה"מ לחו שם בו מעשה אבל לחו שאין בו
מעשה איתא לא קמ"ל ולכאורה נראה דג' או עיקר דלג' קמיתא ק"ל מהא
דרפ"ט דכחות ד' פ"ד דאמר הסם לא יקחו לא יקחו תלמד שהאשה מוהרת ע"י
האים ופ"ק דמדר' אה' רב נפקא ומשני אי מהאי ה"א לחו השוא בכל דבל לחו
שאין שוא בכל לא והדר פריך והרי טומאה דלאו שאינו שוא בכל ועמא דכתב
רחמנא בני אהרן ולא צוות אהרן הגה"ה ה"א נשים חייבות מ"ט לחו משום דר"י
ח"ר * ומשני לא דגמרינן מלא יקחו וא"כ ה"ג גבי תמורה למה לי קרא דנשים
חייבת נגמיר מלא יקחו דאע"ג שאין שוא בכל נשים חייב' ואע"ג דאיכא לתגמיר
משומאה דנשים פטורי' הא ק"ל קולא וחומרא לחומרא מקשין וה"ה למאי דמשני
הסם ח"ד קיחה ח' עטרך ל"י סד' לגמיר משומאה קמ"ל * ח"כ השתא דכתב
רחמנא קיחה נגמיר תמורה מינה לחומרא וקרא למה לי * וה"ה ד"ס להקשות
איכא לא יקחו למה לי לגמיר תמורה לחומרא דלאו שאינו שוא בכל נשים חייבת
ועוד השתא דכתב רחמנא קרא גבי תמורה וגבי לא יקחו דלאו שאינו שוא בכל
נשים חייבת בני אהרן למשנטי צוות אהרן דכתב רחמנא קרא גבי עומתא ל"ל
בין דאין שוא בכל דהא ליכא למינמר מלא יקחו דהא לא יקחו ודתימורה ה"ל ב'
כחובין הבאים כח' ואין תלמודין * ונ"ל דל"ג לה הרמב"ם אלא גרס כג' דגלישא
קמא דרש"י והשתא לא מיבטי' דלא ק' להרמב"ם מהבא אלא סיוע גנוי מסייע
ליה דציבור וסוחפין איתגוהו באזרת תמורה דה"ל תמורה * ונ"ל יקחו ב'
בתוס' הבאים כח' ובני אהרן למשנטי צוות אהרן ל"ל דבשומא אי כתב רחמנא
לא יקחו תמורה לא איתא מינה דהא ה"ל לאו שאין בו מעשה אלא לכתוב תמורה
ואע"ג דאין שוא בכל נשים חייבת ונגמיר לקיחה מיני' אלא ודאי ש"מ לציבור
וסוחפין איתגוהו באזרת תמורה והשתא תמורה לא לררך קרא אלא משום דה"ל
לאו שאין בו מעשה לחוד וא"ל לנגמיר לקיחה מיני' ולא ה"ל ב' כחובים הבאין
כח' קנ' נ"ל ליישב דברי הרמב"ם בזה יומ"מ גס על ג' * וקשה הא דלר"י הסם
לחנא לא יתני מימר דבציבור עבד מעשה ומה"ט חסיד הגמ' הסם ללאו

דבריהם ז"ל דאורייתא דהיכא דהב' לאוין סמוכין לא אחי' חד עשה ועקר
 להו משא"כ באינו סמוכים חד עשה עקר לשניהם הילכך כי מוקמי' ללאו דגול
 אשכ' שכי' דהשת' ב' לאוין דשכ' שכי' לא תגול ולא תעשוק דסמוכין בחד קרא לא אחי'
 חד עשה ועקר ב' לאוין ולקי' אחד תגיהו אבל אי מוקמי' ללאו תגול לגול מתם
 ואשכ' דאחי' במה הדר מריבית ואונאה לעבור עליו ב' לאוין כיון דהב' לאוין
 אינן סמוכים אחת חד עשה דוהשיב את הגוילה ועקר לשניהם ואינו לוקה אחד
 מניהו וא"כ ל"ת דכתב רחמנא ל"ל כיון דאחי' במה הדר ומ"מ ש"מ דכל היכא
 שאין הב' לאוין סמוכים חד עשה עקר להו דאל"כ לאוקמי' בגול ולעבור עליו
 ב' לאוין ונ"מ למלקות כן נ"ל ליישב עיקר דבריהם אשכ' שאין לשונם מכוון
 אבל מ"מ אין זה ראייה דאשכ' דאחי' תימא דבאינו סמוכים נמי אמרין דלא אחת
 חד עשה ועקר ב' לאוין אפי"ה לא ת"ל בגול ולעבור עליו ב' לאוין בלאו דלא
 תגול ובלאו דאחי' במה הדר מריבית ואונאה דהא על לאו דבמה הדר בלא
 ניחא לעשה נמי אין לוקין עליו דהא אין מוהירין מן הדין וכמ"ש בס' החומ' (ב' דהא אין ה"כ)
 וא"כ משום הא דניחא לעשה אלאו דלא תגול נמי לא לקי' דהא
 חד עשה עקר למד לאו והרי הכא א"ל לעקור אלאו ללאו (א) דב"ת דאלו לאו
 דאחי' במה הדר בלא"ה לא לקי' עליה אבל כי מוקמי' לה בשכר שכי' ולעבור
 עליו ב' לאוין הרי שניהם בני מלקות כיון דכתיבא בזהדי' ואשכ' דה"ל לאוין
 הניחא לעשה כיון דלא אחת חד עשה ועקר לב' לאוין לוקה על לאו השני ה"כ
 אהני' לו הא דלא עבר ב' לאוין ללקות על א' מהם וא"ת למה קאמר הגמ' בסוף
 חולין (דף י') דגולן אינו בכלל מלקות מ' משו' דניחא לעשה תיפוק ליה כיון דלא
 אחת אלא במה הדר אין מוהירין מן הדין ולאו דל"ת הא שדין ל' אשכר שכי'
 וי"ל דאי לאו ניחא לעשה הוי מוקמי' לא תגול לגול מתם ואשכ' דאחי' במה הדר
 נ"מ ללקות עליו והא דר"ל הגמ' התם דלר"י לוקין על גול היינו למאי דס"ד
 התם דלר"י לוקין על לאו שניחא לעשה ח"כ ע"כ לאו דגול לגופ' אחת ומשום
 מלקות ו תעד דהכי הוא שהרי בפ"ג דמסכת (דף עו) ר"ה עולא דרייק דאונס
 שגירס מחזיר ואינו לוקה משום דה"ל לאו שניחא לעשה משום שלא יאמר לו שהי'
 לאשה באונס ולגמור תמוזא שם דע שלא עשה מעשה כו' אונס לא כ"ש למה
 נאמר אם אינו ענין לפניו תגובה ענין לאחריו שאם גירס יחזור והרי כהאי ק"ו יש
 ללמוד נמי אונס ממזיא שם רב לפניו דלא יוכל לשלחה כל ימיו ולא יוכל לשלחה
 דכתב רחמנא גבי אונס ל"ל וע"כ הא דכתב רחמנא הלאו בזהדי' גבי אונס אשכ'
 דאחי' למיך בקי' משום דאין מוהירין מן הדין אבל לאיסורא בעלמא איכא למיך
 אונס מתע"ר בקי' וה"ל אונס דלא יוכל לשלחה ב' לאוין וא"כ אשכ' דבאם אינו
 ענין יליף לה דניחא לעשה מ"מ ילקה עליו דלא אחי' חד עשה ועקר ב' לאוין אלא
 ודאי דכפ' או כמ"ש לדעת החומ' משום שאין הב' לאוין סמוכים : מ"מ דברי
 החומ' דר"פ א"נ תמוזין דהא על לאו דכובש שכר שכי' אינו לוקה דה"ל לאו
 שאין בו תעשה ועוד דפריך הגמ' שם ולאוקמי' בריב' ואונאה ולעבור עליו ב' לאוין
 וארי' ריב' ה"ל לאו הניחא לעשה דוחי' אחי' עמך אהדר ל' כי היכא דנחי'
 לרי' דקי"ל כותי' והכי ס"ל לרבא גופ' בפ' א"נ ובפ"ק דתמורה דריב' קאונה
 יואל דנ"י וכו' דלא סמוכים הלאוין אחת חד עשה ועקר ב' לאוין לדעת החומ'
 ודמי' ללאו דגול וא"כ מה"ט דלא מוקי' לה בגול א"ל לאוקמי' בריב' לרבא ומאי
 ק"ל ולאוקמי' בריב' : אבל מ"מ יש להבי' ראייה לדע' החומ' תדאמר בפ' א"נ
 (דף סב) ר"י ור"א פ' פטורין את המלוה והערב מפני שיש בהם קוס ועשה ומפ'
 צמחא משום דאמרין להו קומי ואהדרו וה"ל ניחא לעשה והרי המלוה עובר בה'
 לאוין דאמרין ואחא חד עשה ועקר להו וע"כ ה"ט משום דהלאוין אינן סמוכים
 ובהני נ"ל התם משכ' החומ' בשם ר"י בפ' כ"ס דכל יראה וכל ינאל ה"ל ניחא
 לעשה ואשכ' דה"ל ב' לאוין א' של כל יראה ואח' של כל ינאל אחת חד עשה
 דהשבתה ועקר לב' לאוין משום דאין סמוכים הב' לאוין דכל יראה וכל ינאל זה
 לזה ע"כ כחבתי בחידושי' וא"כ משום הא לק"מ על סברת ר"י :

אבל ק"ל אי האי עשה דתשבינו משוי' ללאו דכל יראה וכל ינאל ניחא
 לעשה לומר שאין לוקין עליו א"כ הא דאמר בפ"ק דפסחים דכ"ע
 חמץ משש שעות ולמעלה אסור מנולאמר אביי תרי קראי כתיבי כתי' שבועת ימים
 שאור לא ינאל וכתוב אך ביום הראשון תשבינו שאור הא כיצד לרבות י"ד לביעור
 ופ' החומ' בשם ר"י גופ' דמיחורא דקרא קא דריש והשתא אפי' תימא דהאי
 קרא דתשבינו ב"ט מיירי אפי"ה לאו קרא יתיר הוא דמיבעי' לנחוקי ללאו דכל
 יראה וכל ינאל לעשה לומר שאין לוקין עליו ומ"מ אינו ראי' דלאו ניחא לעשה
 הם דהא פ' התו' שם עוד מדכתיב ודרשין לקמן אך חלק פריך אבל על פ"ר ר"י
 קשה דיד' אדרי' וכמ"כ ואין להקשות אשכ' דתשבינו משוי' להו לאו הניחא
 לעשה והרי לפ"י לר"י דאמר אין ביעור חמץ אלא שריפה כל שאינו שורפו אשכ'
 שתשבינו ע"י דבר אחר לא קיי' לעש' שבה (ב) ולר"ל דתני קיימו ולא קיימו
 בעשה מעשה שקנה או שחמטו לוקין עליו ועוד לר"י אפי' בלא עשה מעשה נמי
 לוקין דהא בפ"ג דמכות שם ס"ל לאו שאין בו מעשה לוקין עליו ולרבנן אם תשבינו
 בכל דבר קיים לעשה דהשבתה ואין לוקין עליו והשתא כיון דכ"מ בהא פלוגתא
 דר"י ורבנן לענין מלקות בתשבינו שלא ע"י שריפה דלר"י לקי' ח"כ האין יליף ר"י
 דאין ביעור חמץ אלא שריפה מק"ו מותר הא כיון דע"י ק"ו זה בתשבינו שלא
 ע"י שריפה לוקה הא ק"ל אין מוהירין מן הדין וגם ל"ל לרבנן למימר ל' כל
 דין שאתה דן תחילתו להחמיר בו תיפוק ליה דאין מוהירין מן הדין ואפ"י אה"ל

דס"ל לרבנן לאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו מ"מ בקה או חמטו כל היכא שלא
 קיים עשה שבו לוקין עליו וגם הא דהדר ר"י ודנו דין אחר במה מצינו מותר
 הא על במה מצינו נמי אין לוקין עליו וכמ"ש החומ' בפ"ה דמילה ובכ"מ וי"ל
 דהא דאין מוהירין מן הדין היינו דווקא באם באנו ללמוד האסורה נופיה בקי' או
 במה מצינו אבל אם באנו ללמוד דבר אחר מן הדין כגון הא דר"י דיליף מק"ו או
 במה מצינו דבשריפה מותר אשכ' דע"י דין זה נ"מ נמי למלקות ל"ל בה כיון
 דאין אנו לומדין למלקות גופיה מן הדין אלא שממילא גורם דין זה לבא לידי
 מלקות וכבר יש לי מקומות מס"עים להאי סברא ומקומות מראין לכאורה להיפך
 ונריך לבארם אבל אין זה מקומו מ"מ איני חמה על עיקר הדבר האין אפשר
 לומר דכל יראה וכל ינאל ניחא לעשה דתשבינו הא אינו אלא לאוי שקדמם
 עשה כמו בא אל המקדש טמא דאמר' בפ"ג דמסכת דה"ל לא תעשה שקדמו עשה
 ולוקין עליו וטעמא משום דה"ל לאו הניחא לעשה אלא ח"כ אי אפשר לקיים
 העשה אלא לאחר עבירות הלאו כגון עשה דשריפת מותר אי אפשר
 לקיים אלא"כ עבר על לאו דכל מותרו אבל הכא העשה
 דוישלחו מן התמנה אפשר לקיים קודם עבירות הלאו דלא יטמאו את מחניה וכו'
 שפירש"י דהו"פ ל"ת שקדמו עשה ולא במה דכתיב בחורה הל"ת קודם לעשה
 תליא מילתא וא"כ הכא העשה דתשבינו לא משוי' להו לכל יראה וכל ינאל ניחא
 לעשה דהא יוכל להקיים אשכ' שם עבר על לאו דכל יראה וכל ינאל ואפשר
 דאפי' ר"ל דס"ל לפרש"י התם דל"ת שקדמו עשה אין לוקין עליו אפשר דמורה
 הכא משום דהתם העשה והל"ת שניהם חלין בבת אחת ואי אפשר לזה בלא זה דהא
 עשה דוישלחו אי אפשר לחול עליו בלתי ל"ת דלא יטמאו וקלה"ת אי אפשר לחול בלתי
 העשה וכן הא דאונס למאי דס"ד התם דהוי לאו שקדמו עשה נמי כה"ג הוא אבל
 הא עשה דהשבתה חלה משש שעות ולמעלה קודם ללא תעשה שאינו חל עד
 הלילה דמעשה עובר על כל יראה וכל ינאל ועוד דאפשר נמי לעשה דהשבתה בלא
 ל"ת דכל יראה וכל ינאל כמ"ס סימן פ"ג דלענין כל יראה וכל ינאל במזיזתו
 מרשותו אפי' בתוך הפסח סגי ליה מן התורה ואינו עובר עליו אבל לענין עשה
 דהשבתה לא מהי' ואם לא הוציאו מרשותו קודם שש שעות ולמעלה בזה אין לו
 תקנה אלא בביעור דווקא בזה"ל דאפי' ר"ל מורה דלוקין עליו דווקא בזה
 דהבא אל המקדש טמא הוא דס"ל דאין לוקין עליו משום דלא קדים ומהי' של עשה
 קודם ללא תעשה אלא חל עליו בבת אחת דהא דקרי ליה ל"ת שקדמה עשה לאו
 קדימא ומי קאמר אלא קדמה קודם עבירות הלאו קאמר' וזה מבורר וא"ת למאי
 דפ' דמשום כל יראה במזיזתו מרשותו אפי' בתוך הפסח סגי ואלו משום עשה
 דתשבינו לא סגי אלא בביעור דווקא א"כ תקנה מנלן דנשים חייבת במ"ע זו
 דהשבתה הא ה"ל מ"ע שהיון גרמא דהש"ל לא שייכ' הני שמי' שכתבתי לעיל לא
 משום דלאו דכל יראה וכל ינאל מאלתי לעשה דהשבתה שצמחא דהא הש"ל לא
 שייכ' הלאוין לעשה כלל כיון דאין להו תקנהא בלתי קיים העשה והעשה באפי'
 נפשה קאי ולא ה"ע שכתבתי לעיל משום שלא תחמיר באשה יותר מבאים דלגבי
 ידיה ה"ל לאו הניחא לעשה ואין לוקין עליו ואשה חלקה כיון שזוכנתו דאין כאן
 ניחא לעשה דתשבינו ח"ש נמי לוקה בעשה מעשה שקנה או שחמטו ואכתי' אין לע
 שנים חייבת בעשה זו דהשבתה והא דאין אשכ' לומר דאין חייבת וכמ"ס כ"ל :
 יש לי לומר ולעמך בלא דידי נמי תקנה לר"י דהא אין ביעור חמץ אלא שריפה
 וא"ל לקיים העשה דתשבינו אלא ע"י שריפה דווקא וארי' ללאו דכל יראה וכל
 ינאל בתעבור מן העולם ע"י איה ענין שיהי' סגי ליה דהא מעשה אינו נראה
 ולא נמצא כלל בעולם ולדידיה נמי לא שייכ' הלאוין לעשה כלל כיון דאין להו
 תקנהא בלתי קיים העשה ואי משום שלא תחמיר באשה מבאים הא ע"כ אין כאן
 ניחא לעשה אלא ל"ת שקדמה עשה נינהו וא"ל להכחש זאת דאין כאן ניחא לעשה
 וכמ"ס : וי"ל דלמשכ' למעלה (א) סימן דילפינן בגו"ש שאור דהשבתה משאור
 דראיה לק"מ דהא נמי ילפינן לה מהאי גורא שום מה שאור דראיה נשים חייבת
 דהא מל"ת שהיון גרמא נשים חייבת אף שאור דהשבתה נשים חייבת : ואכתי'
 נשא לנו לבאר שצמח' דפ' מי שהיה (ד' דה) דקאמר' אקרא דעל מזו ומור"י דה"ל
 אין לי לא מ"ע מזו ל"ת מנין ת"ל לא יאצרו חמטו עד בוקר ואין לי לא מנ' ל"ת
 שניחא לעש' ל"ת גמור מנין בו' וקאמר' בכלל' דלא יאצרו מאי מרב' ליה לא חזיאו
 דדמי' ליה דהאי מיפסל בגמור והאי מיפסל בינאל בפרט' מאי קא ממעט לא יראה
 ולא ינאל דדמי' ליה דהא אינו לוקה דה"ל לאו הניחא לעש' והאי כו' ה"ב ספרי'
 דין וס"מ דכל יראה וכל ינאל ה"ל לאו הניחא לעשה מ"מ מדברי החומ' נראה
 דל"ג הכי דכתב בפרט' מאי קא ממעט כל יראה כאן משמע כמו שפ"ר דכל יראה
 ניחא לעשה ומשמע דל"ג בזהדי' הכי דא"כ מאי כ"מ דקאמר' הא בזהדי' קאמר'
 לה הגמ' ומ"מ משמע נמי דל"ג בברייתא' אין לי אלא מצות ל"ת שניחא לעש' אלא
 אין לי אלא מצות ל"ת שאינו גמור מנ' ל"ת גמור מנין ונ"ל דמאי אינו לוקה דקאמר'
 משום דמותר ה"ל לאו שאין בו מעשה וכן כל יראה וכל ינאל רובן אין בהם מעשה
 ובשבתא' אין לוקין עליו אלא"כ קנה או חמטו בפסח אבל ר"פ אין בו מעשה גם
 מהא דגרסין דמרב' ל"ת משום דדמי' ליה בפסול ולא קאמר משום דדמי' ליה
 דחינו לוקה ש"מ דכל כה"ג לא חשיב ליה לאו הניחא לעשה וא"כ גירס' דין סחרן
 אהדרן ורש"י ותוס' ל"ג להא וכתב החומ' לא חזיאו לאו הניחא לעשה הוא דכתיב
 בבית אחד יאכל לא חזיאו דמשמע לא חזיאו לאכלו בבית אחד אלא בבית אחד
 יאכל בעמוד והחמיר קאי אם חזיאו וקשה לר"י היכא תשבינן ליה לאו הניחא לעשה
 הא

שאלת אריה דיני חמץ סימן פב פג

אלו והר"ן בביתו של עכו"ם משמע ואפ"ה אמר דעובר כלומר שהוא אסור אחר הפסח הוחל ועבר עליו שלא ביערו ע"כ * והא רישא דההיא תניא ישראל שהלוח את עכו"ם על חמץ לאחר הפסח אינו עובר וההיא מירי בע"כ בדלא קבל עליו ישראל אחריות דאל"כ הא ודאי עובר עליו כדאמר' בפ"ק וכן פ' הת"י והש"ס ו"ל ופשוט הוא * וא"כ ההיא סיפא דעכו"ם שהלוח לישראל נמי בדלא קבל עליו העכו"ם אחריות מירי * ואי הר"ן בקבל עליו אחריות תלה לטעמא דידה ובשעת הגאונים אמרו אם כן מנ"ל להוכיח דמדברקן צריך ביעור בקבל עליו העכו"ם אחריות כיון דהתם מירי בדלא קבל עליו אז ידע * לא ודאי ברשות תליא מילתא דאם הוא ברשות של עכו"ם אפ"ה דלא קבל עליו אחריות שוב אינו עובר הישראל והשתא ד"ק הר"ן שפיר מהתם דמדברקן מיהו צריך ביעור * עוד כתב שם הר"ן אבל הרמב"ם כתב שישראל שהפקיד חמץ אל עכו"ם עובר עליו בכל יראה וכל ימנא ולא ידעתי מנין לו ואולי סמך על פסע שמועה שאמרו בפ"י כ"ס אבל עכו"ם שהלוח בו ולא הירא דא"כ לא ה"ל למיתני אחר הפסח ע"כ * ואי הר"ן מירי בקבל עליו אחריות אמאי כתב עליו לא ידעתי מנין לו הא הרמב"ם לא מירי מקבל עליו העכו"ם אחריות ובהא אפי' הר"ן מודה דעובר עליו לא ודאי נמי"ש דהר"ן לא תלה טעמא דידה בקבל עליו אחריות כלל אלא ברשות תליא מילתא ומד' הרמב"ן בפ' התורה פ'נא מבואר הדבר יותר שהביא ההיא מילתא שהביא הר"ן ומסיים עלה ולמדנו מן הברייתא הוה שלא הוזהרו מה"ת אלא שלא נקיים חמץ שלנו ברשותינו בין בביתנו בין בגבולינו אבל אם הפקדנו אותו ביד עכו"ם בבית שלו אין לנו עוברי"עליו בכל יראה ובכל ימנא וכן הדבר שאם נא תאמר כן לא על חמץ שלו עובר בכ"מ ואפי' הפקדו ביד עכו"ם במדינת הים ועל פל עכו"ם אינו עובר עליו חפילו בביתו של ישראל אם כן למה נאמר בחיבוק ול"ג גבולין אין בין ביתו וגבוליו לבתי העכו"ם וגבוליה"ם הפסח אלא שלא הוזהרו כלל מה"ת אלא מרשותו אבל מד"ם הול"כו לבצר חמץ שלנו מכל מקום ולפי"ז אמרי' בגמרא ייתד לו בית אינו עובר עליו לומר שחמץ של עכו"ם שקבל עליו אחריות אפ"ה שדקדקו כאלו אינו אסור אלא ברשות ישראל אבל ברשות עכו"ם מותר ואפי' מדבריהם ל"ג עליו ומאיים על רש"י והרב לא סבר כן בפ' גמרא דפסחים ע"כ וזה מבואר כמ"ש הרי מבואר מדברי הרמב"ן והר"ן שיש תקנה לחמץ שלא ביטלו ע"י שיזיאו מרשותו ושוב אינו עובר עליו מה"ת כי הדבר ברור לדעתם ו"ל דלאו דוקא אם הכניסו לרשות העכו"ם הוא דאפ"ה דה"ה אם לא הכניסו לרש"י עכו"ם כל שהזיאו מרשותו סגי ליה בהכי ושוב אינו ע"ע דהא לא נאמר לא בדיק וגבולין וכל שאינו בביתו וגבולו משה"ה אינו עובר עליו וזה ברור ומ' למדת מדברי רש"י והרמב"ם דאפילו הפקידו אל עכו"ם אפי' שהזיאו מרשותו עובר עליו וכן נ"ל מדברי ה"ר יונה ו"ל שטעור והר"ה אכמ"ל בס"ד : **והנה** אין להקשות לר' הרמב"ן והר"ן מההיא מתני' דכ"ז מפרשין חלה בטומא' בי"ע דר"ה א"ל תקרה לה שם עד שחאפה אבל קודם שח"פה לא משום חשש חימוץ וע"ז ע"ז בכל יראה וכל ימנא אי משום דעובת הגאון ממון ואי משום דאי בעי מתעל עליה כדריה דמי' ומהאי יקרא לה שם קודם ויזיאו מרשותו דכ"ז אינו עובר עליו דהא אפ"ה מדברקן עובר עליו וכן הא דלר"ה לר"י התם דס"ל לא וכו' חמץ שמוזהרין עליו בכל יראה וכל ימנא אלא מפרשתה ומתחתה עד הערב ואם החמץ החמץ לדברין הרי הוא עובר בכל יראה לאו למימרא דט"מ דידה דלא תקרה לה שם עד שחאפה הוא משום כדי שלא לעבור עליו על כל יראה הוא דהא ליתא דהא אפילו אי קורא לה שם קודם שחאפה איכא תקנתא שלא לעבור עליו על כל יראה במזיאו מרשותו לא כיון דמדברקן לא סגי ליה בהכי תקנתא הוא דקאמר לא תקרה לה שם עד שחאפה ולא משום כל יראה הוא אלא ה"ק ליה לדברין דאמרת מפרשתה ט"מ ואם החמץ החמץ לדברין הרי הוא עובר בכל יראה אי משום דעובת הגאון ממון ואי משום הואיל : אבל אי ק"ל הא ק"ל הא דלר"ע בפ"ק דפסחים אך ביום הראשון חשבונו שאור מובתיכם מני"ט או אינו אלא בי"ט הא כתיב כל תלחכה לא תעשו ומני"ט להבערה שהוא אב תלחכה ואמר רבא עלה ש"מ מדר"ע לא אמרין מחוץ שהותרה הבערה לצורך הותרה נמי שלא לצורך ופי' ההואספות דאי אמר' מחוץ שרי אפי"ג דבעינן לורך היום קלח הכא מה שמבער הוי לורך עד כאן * ואם איתא דבמזיאו מרשותו סגי ל' מלעבור על כל יראה א"כ מנ"ל לרבא דלייך דלית ליה לר"ע מחוץ דילמא אית ליה ואפ"ה אי אפשר בי"ט לבצר חמץ משום דבעינן לורך היום קלח וכו' דאפשר במזיאו מרשותו וסגי ליה בהכי או ליכא בהבערה לורך היום כלל אלא ודאי במזיאו מרשותו לא סגי ליה ואין לו תקנה אלא בשריפה לחוד הליכך אי אמר' מחוץ שרי לבצרו ולטורפו בי"ט דמה שמבער שלא לעבור בכל יראה הוי לורך : וי"ל דס"ל להרמב"ן כדעת רש"י וסייעתו דס"ל דהא דשרי ביה בפ"ק דביצה להזיאו קמן ולולב וס"ת לר"ה בי"ט משום מחוץ שהותרה הגאון לצורך הותרה נמי שלא לצורך אפי' שלא לצורך לגמרי נמי שרי משום מחוץ וכמ"ל בתוס' והר"ן התם והה"מ בפ"ה מהלכות י"ט וזה"ל להבערה לב"ה דל"ל מתוך הותרה נמי אפי' שלא לצורך לגמרי וה"ה אי הוי ס"ל לר"ע דאמר מחוץ ה"ל לבצר ולשרוף חמץ בי"ט אפי"ג דהוי שלא לצורך כלל כיון דאפשר בתקנה על ידי הותרה מרשותו : ומ"מ לדעת הר"ן אכתי אין תי' זה מפיק דהא בפ"ק דפסחים אר"י אמר רב המוןא חמץ בביתו בי"ט כופה עליו את הכלי ובתב הר"ן דהא לא חיי לעלעולי וחזקי' ומיהו בכל יראה לא עבר דהא בעל"ל כלבו מאתמול כו' לא משום של"ז

הא לאו שקדמו טעה הוא ולא חשיב לאו בניתק לטעה כדאמר' בפ"ב דמכות ע"כ הרי שריי ו"ל גופיה לא חשיב ליה ללאו דלא תזיאו לאו הניתק לטעה אלא לאו שקדמו טעה משום דטעהו חפשי להתקיים קודם עבירה הלאו דלא משום פנא' במקרה לטעה דבבית א' יאכל קודם לא תזיאו מן הבית שהוא ל"ת וכן אישלו מן המחנה נאמר קודם ל"ת דלא יטמאו הוא דחשיב ליה לאו שקדמו טעה דלאו בהכי תליא אלא משום שאפשר לקיים העשה קודם עבירה הלאו הוא דתליא מילתא ובמזיאו פירש"י התם ועיין בפ"ג דיומא (דף לו) גבי בלאו דנבילה קח מיפלגי וע"ס בתוס' וא"כ ה"ה דכל יראה וכל ימנא לא ה"ל ניתוק לטעה כיון דאפשר לטעה להתקיים קודם עבירה הלאו וגם בהא דלא תזיאו אי אפשר לומר דה"ל לאו הניתוק לטעה ואין לוקין עליו הא בהדיא אמר בפ"י דפסחים (ד"פ) א"ר אמי המוןא בדר פסח מחבורה לחבורה אינו חייב עד שיטח הלאה כתיב ביה כשבת מה שבת כו' הא אם מניח חייב ש"מ דלא ה"ל לאו הניתוק לטעה וי"ע על גי' רש"י ותוס' אבל לגי' ספרים דידן אפי' שפיר דהאי דמי ליה הוא משום דהא מוסל בנותר וזה מ'פסל ביוצא ואבן אורחין למדנו דנשים מוזהרות על מל'ט טעה דהשבתה כן נ"ל :

דיני חמץ סימן פג

שאלה בחמץ שלו שלא ביטלו קודם ומן חסורו אם יש לו תקנה בתוך הפסח מלעבור על כל יראה :

תשובה לדעת הרמב"ן וסייעתו יש ויש תקנה קלה לזה לא שקד' לזה אחריתי לברר מה שנגזר מקלות מן האחרונים בדבריהם ו"ל הטור ב"ח סימן ת"מ כת' ישראל שהפקיד חמץ אל ישראל חזירו או אל ישראל חזירו או אל עכו"ם וקבל עליו הנפקד אחריות יש מן הגאונים שכתבו כיון שקבל עליו הנפקד אחריות אין המפקד עובר עליו והר"י כתב שהמפקד עובר עליו אם אינו מבערו ולזה הסכים א"ה הרא"ש ו"ל וכחז עליו הכ' ישראל שהפקד בו' עד אין עובר עליו כ"כ הר"ן בפ"ק דפסחים בשם הרמב"ן לענין הפקד אל עכו"ם ויראה מדברי הר"ן שכן הוא דעתו והרשב"א כ"כ שם בשם קל' גאונים נס לענין הפקד אל ישראל לומר שאין המפקד עובר עליו וכתבו שהביא ראיה מדתני' במכילתא בביתים למה נאמר בו' עד ואינו ברשותו וכתב הר"ן מיהו ה"מ מדאורייתא אבל מדברקן צריך ביעור וכתב הרא"ש שזה"ר יונה היה אומר דלעולם ברשות המפקד הוא כו' עד וההיא דמכילתא מירי בעכו"ם שהלוח לישראל על חמץ כדעתן בפ"י כ"ס וכ"ד הרמב"ם שכתב בפ"י שישראל שהפקיד חמץ אל עכו"ם עובר בכל יראה וכל ימנא עכ"ל הכ"י ובכל משי"כ הכא ל"ד כלל דאין ענין דברי הגאונים כפי שהביא הטור דבריהם לדברי הר"ן בשם הרמב"ן דלאו הגאונים סמיירי בקבל עליו הנפקד אחריות וקבלת אחריות של הנפקד היא גרמא למפקד שאינו עובר עליו וכמ"ס כיון שקבל עליו הנפקד אחריות אין המפקד עובר עליו אלא מן טעמא מש"ה הוא אבל אם לא קבל עליו הנפקד אחריות אפי' שאינו בבית המפקד לא בבית המפקד עובר עליו אבל לר' הר"ן בשם הרמב"ן לאו בקבל עליו הנפקד אחריות תליא מילתא חלה אפי"ג דלא קבל עליו אחריות אפי"ה אין המפקד עובר עליו כיון שאינו בביתו וברשותו אפי"ה שחמץ שלו אינו עובר עליו דלא אמרה תורה לא יראה ולא ימנא אלא בביתו ובכל גבולין אבל אם אינו בביתו ובגבולו אפי"ה שחמץ שלו אינו עובר עליו וכמו שכתבאר : ומתהימה על הכ"י שחמץ וכו' הרמב"ם שכתב שישראל שהפקיד חמץ אל עכו"ם עובר בו' והא הרמב"ם לא הוכיח בדבריו שקבל עליו העכו"ם אחריות לפיכך עובר עליו אבל בקבל עליו אחריות י"ל דס"ל דאינו עובר עליו וכדברי הגאונים שהרי לדבריהם כפי העתקת הטור קבלת אחריות דנפקד מניל על המפקד מלעבור עליו אבל כולה חדא שגגה היא ואשתיק דברי הר"ן בפ"ק דפסחים ת"ר עכו"ם שנגזר לחזירו של ישראל ובזקן בידו אין וקוק לבצר הפקידו אילו וקוק לבצר יתד לו בית אין וקוק לבצר שנאמר לא ימנא ופרש"י כו' אבל ר"ת פ"י דקבל עליו אחריות עסקין ואפ"ה כיון דידה לו בית שרי דה"ל במקבל עליו אחריות של חמץ של עכו"ם בביתו של עכו"ם דשרי שהרי אפי' חמץ של ישראל כל שהוא ברשות העכו"ם אינו עובר עליו והכי איתא במכילתא כו' סבר הרב ב"י דהאי שהרי אפי' חמץ של ישראל כל שהוא ברשות העכו"ם אינו עובר עליו אר"י דברי דמירי בקבל עליו הנפקד אחריות קאי ולא היא דאפי"ה לא קבל עליו אחריות כיון דאינו ברשותו של ישראל אינו עובר עליו והאי אפי' קאי אהא דסליק מני' דה"ל במקבל עליו אחריות כו' בביתו של עכו"ם דשרי כיון דאינו ברשותו של ישראל שהרי אפי"ה חמץ של ישראל כל שאינו ברשותו אינו עובר עליו * ולפי הבנת הכ"י דהאי שהרי אפי"ה חמץ של ישראל כו' בקבל עליו העכו"ם הנפקד אחריות מירי וכד' הגאונים ס"ל דלולי לענין ב"י בתר הנפקד בקבל עליו אחריות ולא בתר המפקד א"כ מאי ראייה הוא לנפקד ישראל שקבל עליו אחריות דאינו עובר אם חמץ בביתו של עכו"ם מהיכא שהנפקד עכו"ם וקבל עליו אחריות כל שהוא ברשות העכו"ם דאינו עובר דשאי הכא דהנפקד הוא עכו"ם והרי לענין כל יראה בתר נפקד חולין ומה"ט גופיה דהרבה בנפקד ישראל יהא עובר עליו כיון דבתר נפקד חולין : אלא ודאי הדבר ברור כמ"ס שלר' הר"ן ברשות תליא מילתא ולא בנפקד ומפקד : והכ"מ ממש"ג שם הר"ן ומיהו ה"מ בדאורייתא אבל מדברקן חמץ של ישראל שהוא ברשות עכו"ם צריך ביעור דהא חזן לקמן אבל עכו"ם שהלוח את ישראל על חמץ אפי"ה עובר עליו ואוקימנא בשאריתו

שלא יטעו ויחללו כופה עליו את הכלי ולמולאי י"ט שורפו וכו' לא מצי למפרעי ואף ע"ג דק"ל מחור שהותרה כו' דה"מ היכא דאיכא צורך היום קצת אבל הנא ליכא דהא נפיק ידי חובתו בביטול ע"כ . ומשמע להדיא מדבריו דאם לא ביטלו מותר לשורפו ב"ט ואמאי הא כיון דביטלו ח"א לשורפו ב"ט אלמא לדידיה ו"ל לא אמרינן מחור חלל בהיכא צורך היום קצת כי לא ביטלו מחור הוי אחתי ח"א לשורפו ב"ט כיון דיש לו תקנה ע"י הוצאה מרשותו ה"ל שריפתו שלא לצורך כלל ולא אמרינן ביה מחור : ואולי י"ל דמ"ל כמ"ס החסד' בפ"ק דתשובה (דף ו') שפי' דהוצאה שלא לצורך היום כלל אסורה ולא אמרינן מחור ומצינו חמץ בתוך ביתו דאמר בפ"ק דפסחים דכופה עליו כלי ולא שרין לשורפו משום מחור היינו משום דאסור לשורפו מדרבנא משום תיקוף דאסור לטלטלו אבל אין לומר דמיירי בשביטול דמ"מ מדרבנן מזה לשורפו והוי צורך היום דממנה דרבנן נמי שרין היכא דאיכא לחומר מחור ע"כ . ובהא ס"ל להר"ן כהנא דבתמיה דרבנן נמי שרין משום מחור הילכך אפ"פ דיש תקנה מה"ט ע"י שוייטא מרשותו כיון דמדרבנן לא סגי ליה בהכי לפיכך אם לא ביטלו מותר לשורפו ומ"מ בביטול בהא לא ס"ל כהנא ואלא שרין ליה לשורפו משום מחור דאפי' מזה דרבנן נמי ליכא בשריפתו וכמ"ס שם אלא משום שלא יטעו ויחללו כופה עליו את הכלי וסגי ליה בהכי לפי שעה עד מולאי י"ט ופ"ו נראה דאין לומר דהוצאה מרשותו סגי ליה מה"ט שלא לעבור על כל יראה כיון דרוב פוסקים ס"ל דלא אמרינן מחור אלא בצורך קצת אבל בשלא לצורך כלל לא אמרינן מחור ומדאמר רבא ש"מ לר"ע דלא אמרינן מחור משמע דלמ"ד מחור שרי לשורפו ב"ט ואין להוכיח דתשביטו מעי"ט קאי קרא והרי אפי' למ"ד מחור אי אפשר לשורפו ב"ט כיון דיש לו תקנה ע"י הוצאה מרשותו ה"ל שלא לצורך כלל ולא אמרינן מחור לכ"ע : ועק"ל ע"ד הרמב"ן מהא דתייף ר"י דאין ביטול מחור אלא שריפה מק"ו מותר שאינו בכל יראה ואמרו לו כל דין שאתה דן תחילתו להאמר וסופו להקל אינו דין דאם לא מצאנו עדים לשורפו יהא יושב בטל והרי לדבריו ז"ל הוי פלוגתא דר"י ורבנן ע"כ אינו אלא בהא אינו מוציא את החמץ מרשותו דא' במוציא מרשותו סגי ליה בהכי וא"כ ביטול כלל וא"כ מ"י קאמרי רבנן דסופו להקל הא אין סופו להקל דאם לא מצאנו עדים לשורפו לר"י מחוייב להוציאו מרשותו דווקא ותחילתו וסופו להאמר הוא : וא"ת בהיכא שח"א להוציא את החמץ מרשותו ע"י אזה סיבה סופו להקל הוא בהא לא מצאנו עדים לשורפו לר"י הא מ"מ הרי אפשר להפקיר את רשותו שהחמץ מונח בו והפקיר חפילו ביטול לבין עצמו מהני מה"ט לר"י רוב פוסקים חזן מהרמב"ם כמ"ס של דבתי חמץ והרי אפשר להפקיר את רשותו שהחמץ מונח בו והא תקנה זו אפשר לעולם וא"א לשום מניעה תלהפקיר רשותו ואם נאמר לדעתו ז"ל כמו דגלי קרא דקבל עליו אחריות על החמץ עובר על כל יראה ה"נ ברשות שאינו שלו אלא שקבל עליו אחריות כגון שהוא שוכר או שואל עליו ואפי' שאין דין שומרין בקרקע ובמחבר בקרקע מיירי שקבל עליו אחריות בפ"י כדדיה דמי לענין כל יראה ועובר עליו כמו שזכר על חמץ בכה"ג וכתו דלא מהני הפקר וביטול בחמץ שאינו שלו אלא שקבל עליו אחריות וכמ"ס למעלה ואף ע"פ שביטול והפקיר אחתי עובר עליו דאמאי חל הביטול וההפקיר דהא בלח"ה לא דייקא הוא וכמ"ס שם ה"נ ברשות כה"ג לא מהני ביה הפקר וא"כ משכחת לה סופו להקל בדמי של ר"י . דהא ליחא דמנולו וזאת ללמוד דבדבר זה את הרשות מנוק החמץ תדע דהא כתב רחמנא גבי חמץ לך שלך אי תתה רוחא אבל אתה רוחה של אחרים וגבי רשות כתב נמי ביתך וגבולך למעשה של אחרים לפ"ד הרמב"ן וחרתי ל"ל יתקן הרשות מהחמץ או החמץ מהרשות דשל אחרים לית לן בה הלא ודאי לא נחמין ליה מהדדי ועוד בלח"ה לא מחסב' למילפניהו מהדדי ואם נאמר דהרמב"ן כד' ר"י ו"ל ס"ל דלאו דכל יראה וכל ימצא ה"ל יתקן לעשה ובמשה ע"מ לעבור לית לן בה ושפיר דמי חפילו לכתחילה אם תבערו לבסוף קודם שיעבור עליו כל ימות הפסח מיהו ה"מ במבערו לבסוף דאז מקיים העשה דתשביטו שיתק' א' אבל אם לא מבערו לבסוף אלא שמושה לו איה תקנה אחרת שאינו עובר ע"י תקנה זו בכל יראה כגון בחמץ שקבל עליו אחריות ויחד לו בית או עשה לפניו מחילה עשרה בתוך ימי הפסח נהי דמהני ליה מלעבור על כל יראה מחלן ולהבא ע"י תקנה זו הללו אפי' אין זה מוציאו מאיסור כל יראה לתפרע משכנח פסח עד עתה דהיינו מצינו מלעבור עליו לתפרע אלא העשה דהשבתה שניתקו אליה והרי אין העשה דהשבתה אלא בשריפה לר"י ובכל דבר שאתה משביטו לרבנן ומ"מ מבערו מן העולם לגמרי אבל כל היכא דהחמץ בעין אלא שמושה לו תקנה ע"י דבר אחר שמהני ש"א לעבור על כל יראה וכו' נהי דמהני להבא אבל על שער לא תיקן ע"י וכמ"ס למעלה ולפי"ז חמץ של אחרים שקבל עליו אחריות אם לא עשה לו תקנה הללו דיהר לו בית או מחילה עשרה קודם הפסח ח"א לו לעשות לתקנו הללו בתוך הפסח דא"כ עובר על כל יראה לשער אלא מחוייב להשביטו ולבערו מן העולם דווקא כדי לחקן את הלי"ט לשער ע"י העשה שניתקו אליה שהוא ע"י השבתה והעברה מן העולם דווקא וכי מהני יחד לו בית או מחילה עשרה בשבוע קודם הפסח דווקא אבל בתוך הפסח לא משום דלא מהני לתפרע וה"ה נמי להא' תקנה דמוציאו מרשותו לשער לא מהני ואם לא עשה קודם שזכנא פסח מחוייב להשביטו ולבערו דווקא משום לשער דאין לו תקנה אלא על ידי עשה דהשבתה דווקא . והשתא ח"א הא דה"ל כד' דין פ"ו דאם לא מצאנו עדים לשורפו יטב בשל דכיון דבתוך הפסח אין לו תקנה על לתפרע את כ' משביטו לגמרי ואף ע"פ שעל להבא במוציא מרשותו סגי ליה מ"מ משום לשער מחוייב להשביטו דווקא

ולרבנן במשביטו בכל דבר סגי על לשער ולר"י לא סגי ליה בהכי אלא בשריפה דווקא דאין עשה דהשבתה שניתקו אליה לאוי דכל יראה וכל ימצא אלא בשריפה וכיון דמשום להבא במוציאו מרשותו סגי ואינו צריך השבתה אלא משום לשער כלבד לרבנן אם לא מצאנו עדים לשורפו והוא לא הוציאו מרשותו ולא ביטלו קודם הפסח כיון דמקיים מצות עשה דתשביטו בכל דבר מחוייב להשביטו דווקא משום לתקן לשער אבל לרבי יהודה דאין מצות השבתה אלא בשריפה דווקא היכא דלא מצאנו עדים לשורפו כיון דאין מחלן דאם יבערנו מן העולם שלא ע"י שריפה כגון מפיר וזורה לרוח או משיל לים לא מהני ליה לתקן לשער וכיון שכן ח"א לעבור מן העולם כלל דאי משום לשער הא ביטול שלא ע"י שריפה אינו מחמץ ואי חמץ להבא ח"א ביטול ובמוציאו מרשותו לחוד סגי נמצא דינו של ר"י סופו להקל בלא מצאנו עדים לשורפו דלרבנן בע"כ צריך לעבור מן העולם כיון דביטול שלא על ידי שריפה מקיים לעשה דתשביטו לפיכך צריך לבער משום לשער ולא סגי ליה במוציאו מרשותו אבל לרבי יהודה דאין ביטול מחמץ אלא שריפה דווקא ובמבערו מן העולם שלא על ידי שריפה לא מקיים לעשה דהשבתה ואינו מחמץ מחמץ וע"י לשער בלא מצאנו עדים לשורפו במוציאו מרשותו סגי דהא ע"י הוצאה זו נמי מחמץ להבא מלעבור על כל יראה כמו ע"י ביטול ואי משום לשער הא תובערו מן העולם שלא ע"י שריפה נמי אינו מחמץ לשער הרי דינו של ר"י סופו להקל בלא מצאנו עדים לשורפו דלרבנן ע"כ צריך ביטול מן העולם משום לשער ולר"י כיון דאין ביטול זה מחמץ לשער לא להבא לחוד במוציאו מרשותו נמי סגי להבא וביטול זה ל"ל : ובהכי נ"ל דאלת"ה תקנה לסביר הרמב"ן דבמוציאו מרשותו סגי וא"כ הא פלוגתא דר"י ורבנן במה מבערו אי בשריפה דווקא או בכ"ד באינו מוציאו מרשותו הוא דווקא וכי בשופטני עסקין שאפשר לו להוציא מרשותו וסגי ליה בהכי והוא אינו מוציאו אלא מאכדו מן העולם ומצות השבתה שהוא ע"י ביטול מן העולם היכא משכחת לה וצ"ל לרבנן דאמרי בתפיר וזורה לרוח או משיל לים הוי מצות השבתה הרי במוציאו מרשותו להטילו לים או לרוח הא סגי ליה בהכי ול"ל תו לחרומו ולהטילו . אם לא שתאמ' במטילו לים שברשותו וזורה ברשותו לרוח הא אין לו אלא דברי רוח לא ודאי ש"מ כדחמין דלא מהני מוציאו מרשותו אלא במוציאו קודם הפסח אבל בתוך ימי הפסח לא סגי ליה בהכי משום לשער אלא בהשבתה וביטול מן העולם דווקא . אלא שכבר נחבדו בראיות רבות שאי אפשר לומר כן דהמשהא את חמצו ע"מ לבערו דאינו עובר עליו וכסברת ר"י ז"ל וא"כ צריכים אנו לחזור על כל הדברים לקיים את דברי הרמב"ן בזה בשני חויות כי דבריו מוכרחים מן מה שהוכח הוא ו"ל דאל"כ ביתך וגבולך דכח רחמנא למה לי ועוד אביא ראיה לדבריו ז"ל לפנינו בש"ד : **ומה** ש"ל בזה הוא זה דודאי אפי' דמהני לענין שלא לעבור על כל יראה וכל ימצא במוציאו מרשותו משום דנבי אזהרה שלהן כתב רחמנא ביתך וגבולך וכל שאינו בביטול וגבולו שוב אינו עובר עליו ואפי' במוציאו מרשותו בתוך הפסח סגי ליה בהכי כיון דעכשו אינו נמצא בביתו ולא נראה בגבולו שפיר דמי דהא לא קרינן ביה לא ימצא בבסיסם ולא יראה בכל גבולך כיון דאינו ברשותו משתה אבל מ"מ לענין מצות השבתה אינו כן אלא כל היכא שמוציאו מרשותו קודם איסורו שהוא קודם ששעת של ע"פ א"כ אפי' מוציאו מרשותו לאחר זמן איסורו ואפי' בתוך הפסח אלא שערין לא החמץ שוב לא חל עליו מצות השבתה מה"ט אפי' לאחר זמן איסורו ולאחר שהחמץ וא"כ להשביטו ולבערו מן העולם כלל אבל אם היה ברשותו לאחר שהחמץ לאחר זמן איסורו משתה חלה עליו מצות השבתה ולא סגי ליה משתה בהוצאה מרשותו וה"ט משום דכתיב אך ביום הראשון תשביטו שאזר מביתכם והאי השבתה היינו ביטול מן העולם אי לר"י בשריפה אי לרבנן בכל דבר ומשמע מביתכם כשהוא ברשותך ביום הראשון שהוא לאחר זמן איסורו ואתה חייב להשביטו ולבערו מן העולם דאין סגי ליה בהוצאה מרשותו . והשתא נראה הא דאמרו לו לר"י כל דין שאתה דן כו' לא מצאנו עדים לשורפו יהא יושב בטל ממנו השבתה קאמרי דכב בטל דה"פ ע"ג דמחוייב להוציאו מרשותו אם לא מצאנו עדים משום שלא לעבור על כל יראה וכל ימצא דל"ה אפי' בפסח נמי סגי ליה ובע"כ מחוייב להוציאו מרשותו כדי להגלל מאיסור דב"י להבא דאלו לשער אין לו תקנה מ"מ יטב בטל ממנו השבתה דאין מצות אלא בשריפה דווקא ואפי' שפיר נמי הא דק"ל כיון דבמוציאו מרשותו סגי ליה א"כ השבתה מן העולם היכי משכחת לה דלאחר זמן איסורו מחוייב להשביטו אם החמץ ברשותו ולא סגי ליה בהוצאה מרשותו ויחא נמי הא דדייק רבא מדאמר ר"ע תשביטו מעי"ט דאי ב"ט הא כתיב כל מלאכה לא תעשו דש"מ דס"ל דלא אמרי' מחור דאי אמרינן מחור אפי"ב ע"י נמי דהא הבערה לצורך הוא דכיון דחל עליו מצות השבתה כבר ועדיין החמץ בביתו וברשותו לא סגי ליה במוציאו מרשותו משום מצות השבתה ואי ס"ל מחור ודאי שרי משום דלצורך היא משום מצות השבתה : ובהכי נמי יחא לר"י הגלילי דס"ל דחמץ בפסח מותר בהנאה ולדידיה הפקר גמור מהני אפי' בתוך הפסח דהא מה דלא מהני ביטול לדין בחר זמן איסורו הוא מנעמה דכיון דאסור בהנאה לאו ברשותה קאי ולא מצי מבטל ליה אבל לדידיה כיון דמותר בהנאה ברשותה קאי וממנה דיד' הוא ונהי דלא מהני לדידיה ביטול מה"ט גופיה דכיון דדידיה הוא וברשותה קאי ח"א לנאת מרשותה ע"י גילוי דעתיה דביטול : אפי' הפקר גמור ודאי מהני והרי יכול להפקיר

שאגת אריה דיני חמץ סימן פג

להשכיתו היכא מ"ל כיון דביטול מהני לעולם אפי' בחוק הפסח ואפי' למטות השבחה וי"ל דהוי מצי למימר ולטעמך וכדלמחרן לא כן דרך הגמ' דמצי למימר ולטעמך ולא קאמר לה כמ"ס האוס' במקומות אין מספר ואע"ג דקאמר התם דיקא מצי דקמי היה יושב בבה"מ ש"מ ולא קאמר מצי דיקא מצי מהא דלמחרן לא חס לומר דיקא מצי לא מה דדייק לה מגופ' דברייתא עצמו אבל האי דיקא מצי דמקום אחר הוא לא חס למימר ליה

ועתה נבא לעיקר הגדול הזה הוכחה הרמב"ן נכוחה שכתב וכן הדבר מ' א"כ למה נאמר בחיכוס ולמה נאמר גבולך מ' ועוד שהביאו ראיה הרמב"ן והר"ן שם מן המכילתא דתניא התם בחיכוס למה נאמר לפי שנאמר בכל גבולך שומע אתי כמשמעו מ"ל בבחיכוס מה ביתך ברשותך אף גבולך ברשותך יא חמץ של ישראל שהוא ברשות נכרי אע"פ שהוא יכול לבצרו אבל אינו ברשותו יא חמץ של נכרי שהוא ברשות ישראל וחמץ שנפל עליו מפולת אע"פ שהוא ברשותו יא חמץ אינו יכול לבצרו ופי' שהי' במשמע ולא יראה לך בכל גבולך שלא נחת חמצו בכל גבולו אפי' בבית של נכרי לכן בא בבחיכוס להוציא ביתו של נכרי ולמדנו מברייתא זו וכו' עד כפי' גמ' דפסחים וכמשכ"ל משמו וזה שסיימו דברייתא שכתבו יא חמץ של נכרי שהוא ברשות ישראל תהיבש בחיכוס וגבולין קאמר דמה גבולין מורא דכתיב לך שלך אי אתה רואה אבל אתה רואה של אחרים ושל גבול אף בבחיכוס מצי מותר ומציא מצי חמץ שנפלה עליו מפולת גדולה שאין בידו לקח הכל והוא חבוב ממנו ומכל אדם שהוא מותר ללא קריין ביה שלך ע"כ ואע"פ שהר"ש מפרש שם להוציא מכילתא בענין אחר דכרוי תמיהין וגם דעת הגאונים שהביא שם הר"ש כ"ל שהוא כדעת הרמב"ן אע"פ שהר"ש סבב דכריהם לענין אחר אי אפשר לומר כן גס ה"ר יונה הבין דברי הגאונים ע"ד זו וכו' דכרוי פשוטים ומובנים אלא תיב דברי הר"ש שם כפי' דפסחים וי"ל מן הגאונים שא' ישראל שהפקיד חמץ אצל עכו"ם או אצל ישראל חבירו וקיבל עליו הנפקד אחריו הנפקד חייב בבצורו ולא המפקיד אע"פ שהוא של כיון שאינו ברשותו והביאו ראיה ממכילתא דת' התם בבחיכוס למה נאמר לפי שא' בכל גבולך שומע אתי כמשמעו מ"ל בבחיכוס מה ביתך ברשותך אף גבולך ברשותך יא חמץ של עכו"ם ברשות ישראל שהוא בביתו ואינו יכול לבצרו יא חמץ של ישראל ברשות העכו"ם שהוא שלו ואינו ברשותו ור"י היה אומר דלעולם ברשות המפקיד וחייב לבצרו מה"ל כדלמחר ב' מרובה ונוכח מבית האיס' ולא מבית הקדש כ"מ בשם הר"י וי"ל ולא הבנתי ראייתו וגם לא כתב לפי' הא דמכילתא שהביאו ממנו ראיה וי"ל דבר פשוט הוא דאע"פ שהנפקד קיבל עליו אחריות מ"מ עיקר הממון של הבצלים הוא וכיון שהשאלו נפקד ביתו לשמירת ממנו קריין ביה ביתו והביא דמכילתא אירי בעכו"ם שהלוי לישראל על חמץ כדכח ב' כ"ס ע"כ ואי אומר לשי' הבנת הר"ש דבדברי הגאונים דהא דהמפקיד פטור מן הביצור אחריות הנפקד הוא שנרמה לו לשטור מן הביצור קשה דא"כ אמאי מצימי הנפקד חייב בבצורו ולא המפקיד אע"פ שהוא של כיון שאינו ברשותו אמאי תלו טעמא משום כיון שאינו ברשותו הא תש"ה לא נפטר המפקיד מן הביצור ואם לא קיבל עליו הנפקד אחריות המפקיד חייב לבצרו אע"פ שאינו ברשותו ואפי' אם ת"ל דאין אחריות הנפקד נמך גורם לפטור את המפקיד אלא"כ הוא ברשות הנפקד ג"כ אבל אם הוא ברשות בעלים אין אחריות של חבירו פטור את הבעלים מן הביצור כמו שאין קבלת אחריות של ישראל בחמץ של עכו"ם מחייבו בבצור אלא"כ הוא ברשות ישראל אבל אם הוא ברשות עכו"ם אין קבלת אחריות של ישראל מחייבו בבצור והיינו דתניא יחד לו בית חמץ זקוק לבצור דפי' ר"ת ורוב פוסקים דאפי' קיבל עליו אחריות אינו זקוק לבצור דה"ל כמ"ע אחריו ע"כ של עכו"ם בביתו של עכו"ם שית' דאינו ברשותו של נפקד אפי' להחמיר עד דחיבא תרתי קיבל עליו אחריות והוא ברשותו של נפקד אבל בחדא לא כ"ס שאינו ברשותו של נפקד להקל ולפטור את המפקיד מן הביצור אלא בתרתי אפי"ה כיון דרשות הנפקד לחוד לא מהני ופטור את המפקיד אלא ברשות וקיבל עליו אחריות תלוי מילתא ה"ל אע"פ שהוא של כיון שאינו ברשותו וקיבל עליו אחריות הנפקד ואמאי שבקי לקיבל עליו אחריות שהוא העיקר הגורם לו לפטור את המפקיד מן הביצור ועוד לפי הבנת הר"ש דבדברי הגאונים דקבלת אחריות של הנפקד היא הגורמת למפקיד לפטור מן הביצור מאי ראיה מהא דתני' במכילתא יא חמץ של ישראל ברשות עכו"ם שהוא שלו ואינו ברשותו הא לא מוכר במכילתא כלל מקיבל עליו אחריות העכו"ם ולא תלו טעמא לא משום שאינו ברשותו בלבד ועוד בע"כ א"ל לפרש את המכילתא בקיבל עליו אחריות דהא מצי תרתי בבה"מ חמץ של עכו"ם ברשות ישראל שהוא בביתו ואינו יכול לבצרו יא חמץ של ישראל ברשות עכו"ם שהוא שלו ואינו ברשותו ובע"כ רישא וסיפא בחדא גזנא מיירי ואי הוהו בבא דלא חמץ של ישראל ברשות עכו"ם מיירי בקיבל עליו אחריות רישא דלא חמץ של עכו"ם ברשות ישראל מיירי בקיבל עליו אחריות א"כ הא ודאי ישראל הנפקד חייב לבצרו כיון שהוא בביתו וברשותו וקיבל עליו אחריות ועוד היך אפשר שיעזוב הגאונים בזה דהא אע"פ שקיבל עליו הנפקד אחריות וגם הוא בבית הנפקד אינו"ל מוציא את הממון מרשות הבעלים וכת"ש הר"ש שם עצמו שדבר פשוט הוא דאע"פ שקיבל עליו הנפקד אחריות מ"מ עיקר הממון של הבעלים הוא ודבר פשוט הוא יותר מביטול כתיבתא והיך חסד הר"ש את רבוותי הגאונים שדבריה דכרוי קבלה הן ומתן חמץ תורה לכל ישראל וכמו שהביא עליהן הרמב"ן בפרט מקומות בחיבוריו ואחר כל השבחה הזו יעשו בדבר פשוט כזה וגם לפי הבנת הר"ש

כיון דדידיה חל עליו הפקר גמור וכולר"ש דס"ל חמץ שעבר עליו הפסח שרי בהגא' וס"ל ב' מרובה וב' הוכח דבר הגורם לממון כממון דמי והרי כל חמץ בפסח אע"ג דאסור בהנאה גורם לממון הוא האיל וכרי לאחר הפסח וכיון דלדידיה גורם לממון כממון דמי כל חמץ בפסח ברשותיה קאי ומצי להפקירו אפי' לאחר זמן איסורו וכמשכ"ל בסמ' הקודמים : וי"ל לרי"ה ור"ש היכי משכחת לה למנות השבחה שחברו מן העולם לגמרי טורח זה למה חטו בשופעני עסקין שיכול לקחן ע"י הפקר בעלמא וטורח נפשו לבצרו מן העולם : אבל למשכ"ל אפי' שפיר ולהח' אסורו לא סגי בהפקר אלא לענין שלא לבצור על כל יראה ובל ימלא אצל לענין מנות השבחה כיון שלא הפקירו קודם זמן איסורו לא סגי ליה אח"כ משביתו מן העולם לגמרי והיינו מנות השבחה דכתב רחמנא : ובהכי מצי כ"ל קושא טעמא מה שיש לי להקשות בהא דא' חמץ לר"י כל דין כו' לא מצי עזים לשורפו יא יושב ובטל דתמה על עצמן אמאי יבז ובטל דהרי לענין שלא לבצור על לאוי דכל יראה ובל ימלא חס מצערו מן העולם ע"י איהו ענין שיהיה שוב בידאי אינו עובר עליו מכאן ולהבא דכיון שאנאבד החמץ מן העולם שוב אין נראה ולא נמצא א"כ אפי' לר"י דלמחר אין ביצור חמץ אלא שריפה כל היכא שאין בידו לשרפו ולקיים מנות שריפה אפי"ה מחייב לבצרו מן העולם ע"י ענין אחר כדי שלא יעבור עוד בכל יראה ובכל ימלא על להבא ואע"ג דאינו יוצא ידי חובת השבחה ע"י שמבצרו שלא ע"י שריפה מ"מ מהני ליה שלא לבצור על כל יראה ובל ימלא להבא במבצרו בכל ענין וכיון דמהני ליה מחייב לבצרו באיהו ענין שיהיה ולהוציאו מן העולם דאע"פ מאן דאי אפשר לו למעבד תרתי מזה חדא מזה נמי לא נעבד בתמיה וא"כ אם לא מצי עזים לשורפו כמו שכתבנו מבצרו מן העולם בכל דבר שיכול להשכיתו ומקיים בזה מנות השבחה ה"ל לר"י אע"פ שאינו מקיים ע"י למנות השבחה אפי"ה מחייב לבצרו מן העולם בכל דבר שבידו משום איסור כל יראה ובל ימלא ולא נחלק ר"י על חמץ אלא בדאפשר בשריפ' אבל בלא אפשר כגון שלא מצי עזים לשורפו מבצרו בכל דבר בע"כ ובהא ר"י וחכמים עין א"כ אין כאן סיפוי להקל אפי' לר"י ואמאי קאמרי רבנן לר"י לא מצי עזים כו' הא לא יבז בטל ומחייב לבצרו מ"מ לר"י כמו לרבנן אלא ודאי כמ"ס דלענין שלא לבצור על כל יראה ובל ימלא במציאו מרשותו אפי' לאחר זמן איסורו ואפי' בחוק השבחה נמי מהני אבל לענין מנות השבחה כל שלא הוציאו מרשותו קודם זמן איסורו שוב אין לו תקנה בענין אחר אלא בהשבחה ולא סגי ליה במציאו מרשותו משום מנות השבחה ואם לא מצי עזים לשורפו לרבנן דס"ל למנות השבחה בכ"ד לא סגי ליה במציאו מרשותו אלא מחייב להשכיתו בכל דבר אבל לר"י דבמשכיתו בכ"ד אינו מקיים למנות השבחה א"ל להשכיתו ואי משום כל יראה ובל ימלא הא במציאו מרשותו נמי סגי להו נמצא דמי של ר"י סופו להקל בע"כ בל"מ עזים לשורפו : ומ"מ אין להוכיח מכאן דבמציאו מרשותו ע"כ מצי לענין שלא לבצור על כל יראה ובל ימלא וכדברי הרמב"ן וי"ל דל"כ אין בידו של ר"י סופו להקל כלל דבלא מצי עזים לשורפו מ"מ לא יבז בטל דמשום לאוי דכל יראה ובל ימלא ע"כ מחייב לבצרו בכל דבר כיון דאין להם תקנה בענין אחר דהא ודאי יש לדמות דאפי' את"ל דלא מהני במציאו מרשותו אפי' לענין לבצור על כל יראה ובל ימלא אפי"ה משכחת לה בדינו של ר"י סופו להקל בלא מצי עזים לשורפו וה"ל בחמץ של אחרים שקיבל עליו אחריות דסגי להו ביחד לו בית או מחילה עשרה וכמשכ"ל וה"ל כמו שהני' ב' תקנות מהני להו קודם זמן איסורו ה"ל מהני לבתר זמן איסורו ואפי' בחוק הפסח נמי מהני לענין שלא לבצור על כל יראה ובל ימלא אצל למנות השבחה לא מהני אלא לרבנן בלא עשה לב' תקנות א קודם זמן איסורו שוב לא מהני בהן למנות השבחה אלא משביתו בכל דבר דהא גם בחמץ של אחרים שקיבל עליו אחריות נוהג מנות השבחה וכמ"ס סו' ע"ח ולר"י משביתו בשריפה דווקא ואם לא מצי עזים לשורפו בע"כ יבז בטל מנות השבחה ואי משום כל יראה ובל ימלא ימלא לו בית או מחילה עשרה סגי להו וא"ל לבצרו מן העולם נמצא דמי של ר"י סופו להקל לגבי חמץ זה בלא מצי עזים לשורפו ודע שאין זה סותר למשכ"ל למעלה בתחילת סו' (") והמבין יבין מעצמו ומ"מ לא תקנה מכאן לפרש"י והרמב"ם דס"ל דבחמץ של אחרים שקיבל עליו אחריות לא מהני יחד לו בית ומחילה עשרה וכ"ס שלא מהני בחמץ שלו במציאו מרשותו ואכתי בבה"מ אפי' בכל יראה ובל ימלא נמי עובר וא"כ הא אין בדינו של ר"י סופו להקל כלל דאפי' לא מצי עזים לשורפו מחייב לבצרו מן העולם בכל דבר ואפי' לר"י משום ב"י וב"י הא לק"מ דהא לפירש"י הא דלר"י אין ביצור חמץ אלא שריפה אינו אלא קודם זמן איסורו אבל לבצר זמן איסורו אינו נתי מודה דהשבתו בכל דבר וכל דמי של ר"י אינו אלא במפרש ויוצא בשיירא קודם זמן איסורו וכמו שפירש"י (ב) א"כ בלא מצי עזים לשורפו בע"כ דמי של ר"י סופו להקל וא"ל לבצרו כלל משום ב"י וב"י דלא חל עליו עד הפסח ויכול לבטלו בע"כ כמ"ס שהוא ואי מנות השבחה חל עליו ל' יום קודם הפסח שאין דורשין בה' פסח וכמו שפירש"י שם והרמב"ם י"ל דאיהו וי"ל מצי כרס"י מ"ל בהא וכו' קאמנא חנא לדעת כל רבוותא שחולקין על פירש"י ומפרשין להא דר"י בלאחר זמן ביצורו הוא דהוי דווקא בשריפה והוכיחו כן בראיות א"כ הא ודאי יש ראיה לדברי מהא וכדלמחרן ע"כ ואי קאי לך למאי דפי' תקנה לך הא דפריך בפ"ק דפסחים ולכתר איסורו לא מצי מבטל ל"י והתני' היה יושב בבה"מ ומכר שיש לו חמץ בחוק ביתו מבטלו בלבו אחד שבת ואחד י"ט והא י"ט לבתר איסורו הוא והרי למאי דס"ל דאפי' למנות השבחה נמי מהני ביטול ואפי' לבתר איסורו ח"כ קשה מנות השבחה דלר"י בשריפה ולרבנן בכל דבר שיכול

שְׁמַת אֲרִיָּה דִּינִי

אחר הפסח ולפנינו יתבאר :

דיני חמץ סימן פד

דלכי הוא אם הפקידו אלל הנכרי אצ"פ קבל עליו אחריות מדרבנן המפקיד עובר עליו ואצ"פ שהצילו מרשותו כיון דמ"מ עובר עליו מדרבנן ה"ל חמץ של ישראל שעבר עליו הפסח ואמר בהגהה ולפ"ו מש"כ רמ"א ס'ת"מ בקבל עליו אחריות גזל חמץ של נכרי דחייב לבשרו אפי' הפקידו ביד נכרי אחר וכחב עליו בשפר"ח"א ואם הישראל הפקידו אלל נכרי אחר וקבל עליו אחריות הנכרי השני נ"ל דשרי דהא י"א דאפי' חמץ של ישראל שהפקידו ביד נכרי וקבל אחריות הנכרי בריוחף דלמ ה"ל הכי מ"מ בחמץ של נכרי שרי ע"כ וזהו לפי הבנוה בדברי הגאונים דקבל אחריות של הפסח מציא את המפקיד מלעצ"ו עליו אבל לפי מש"כ דלא תליח מילתא בהכי אלא בהצילו מרשותו למד סגי מה"ה אלא דבתחזק שלו אחשי עובר עליו מדרבנן ובתחזק של נכרי וקבל עליו אחריות בתוצילו מרשותו סגי ליה ואין עובר עליו אפי' מדרבנן לדעת הגאונים ור"ת והרמב"ן וביעשו א"כ ממת"א כי סמכין על הגאונים וסיעתם במפקידו אלל נכרי א' אפי' לא קבל עליו אחריות הנכרי השני נמי סגי ודלא כרמ"א ואי לא סמכין עליהו משום דמדברי רש"י והרמב"ם משמע דלא ס"ל הכי אפי' קבל עליו אחריות הנכרי השני נמי לא מהני : ולענין הלכה נ"ל דעכ"פ ראוי לסמוך ע"ד הגאונים בקבל עליו אחריות הישראל על חמץ של נכרי והפקידו אלל נכרי אחר אצ"פ שלא קבל עליו אחריות הנכרי השני דמ"מ אחר הפסח שרי בהגהה הואיל דאפי' חמץ של ישראל שעבר עליו הפסח אינו אסור אלא מדרבנן משום קנסא בכה"ג דאין החמץ של ישראל אלא קבל עליו אחריות לאחר והואיל ואינו ברש"י או אפי' מדרבנן ש"ד ואפי' בתוך הפסח אי"כ לאחר הפסח ראוי לסמוך עליהו עכ"פ להחירו בהגהה והדבר ברור בשני אלו הבינו האחרוני אף דעת הגאונים שהצילו הרשב"א והרא"ש ואז"ל ד' הרמב"ן והר"ן לאשורן דאפי' בתוך הפסח היו סומכין עליהם ואחר שנכרך לנו פ"י דבריהם וז"ל על אמינתן בס"ד עכ"פ לאחר הפסח ראוי לסמוך עליהן להחירו בהגהה בכה"ג :

דיני חמץ סימן פו

עוד יש לי להשתקף בהוא עניינא חי כמו דמהי ה"ז דידה לו ביה נפק
בחמץ של נכרי שקבל עליו אחריות דה"ל כחקבל עליו אחריות על חמץ של
נכרי בביתו של נכרי וכן דעת ר"ח ו"ל ה"נ נימא להחמיר ואם חמץ של ישראל
מומנ בבית נכרי דאין ישראל עובר עליו מן התורה דהא בחמץו חרשותו סגי ליה
מה"ט וכדעת הרמב"ן וסו"עו ו"ל אפ"ה ביחד לי הנכרי בית עובר עליו וכן בחמץ
של נכרי וקבל ע"א דמהי ביחד לו בית לנכרי אפ"י מדרבנן וכ"ש בחמץו חרשותו
לגמרי כגון שהפקידו אלל נכרי אחרים קבל עליו אחריו והפקידו אלל נכרי אחרים
לנכרי יחד לו בית מי את' דידה לו בית להחמיר נמי אמר דמילתא היא ובחמץ
שלו עובר עליו אכתי מה"ט ובשל אחרים אלל שקבל עליו אחריות והפקידו אלל
נכרי א' דמהי אפי' מדרבנן ובש"ד דמי הואיל ואין החמץ שלו לגמרי אלא קבל עליו
אחריות לחוד וגם הואילו חרשותו ל"נ רבנן וכמ"ל אפ"ה ביחד לו המפקיד בית
אחר' דמילתא היא ואפ"י מה"ט עובר עליו דהא קבל עליו אחריות ומחמת היותו
ה"ל כמנוח בחדו"טו א"ל לקולא את' דידה לו בית בשל נכרי וקבל עליו אחריות מהי
אבל לחומרא לא חמירין ובחמץ שלו שברשות נכרי אפ"י שיה' לו בית אין עובר
עליו מיהו מה"ט ובשל אחרים אלל שקבל עליו אחריות והפקידו אלל נכרי אפ"י
דאפילו מדרבנן מהי ובש"ד דמי אפ"י יחד לו הנכרי הנפקד בית נמי מהי ולית לן
בה דע"י יחד בית ל"א דה"ל כמנוח בחדו"טו : ומסתברא דהא מילתא דידה לו בית
לקולא את' ומהי בקבל עליו אחריות על של נכרי לחומרא לא חמירין : דלמ"ה
אלל ביחד לו בית לחוד חליף מילתא בין לקולא בין לחומרא ואפ"י דשכירו' לא
קניא מ"מ הכא שמי דאפקא רחמנא בלשון לא ימלא אכל שמי' בידך קפדינן בין
להקל בין להחמיר א"כ בתיכס דכתב רחמנ' בהאי קרא דלא ימלא דמשמע בית שלך
הקניו לך היכי משכחת לה הא באינו מצוי בידו לחוד חליף כולא מילתא : אלל דהוי
ש"מ דמצוי בידך לא קאי אלל אלא דחידש לן רחמנא בהאי קרא דלא ימלא דמילתא
כתיב לך מרבינן לחמץ של אחרים שקבל עליו אחריות לאסור דווקא במצוי בידך
לאפוקי יחד לו בית אבל בחמץ שלו בעינו בתיכס הקניו לו אבל באינו קניו לו אפ"י
שמי' בידו אין עובר עליו : דהא ל"ל דמאי חזית דלולא לקולא בחדו"טו אורכא
ניול לחומרא ונימא דהאי מצוי בידך דגלי קרא לאסור' מיירי מחמץ שלו שברשות
אחרים אלל שיה' לו בית ובתיכס דמשמע הקניו לך לאסור חמץ של אחרים שקבל
עליו אחריות שברשותו אלל שיה' לו בית דאפ"י שמי' חזי' אפ"ה אסור דבתיכס
קרינן ביה כיון דשכינת נא קניא : דהא ליחא דשיון דמהא לא ימלא דלא כתיב לך
מרבינן לכל אחרים שקבל עליו אחריות א"כ הא דאינו מצוי דאחיא ממי מיהי
לאפוקי יחד לו בית עליה נמי קאי ומסתברא בתיכס הקניו לך בע"כ אחמץ דידה
דרשינן ליה ויחד לו בית להחמיר לא חמירין אפ"י בחמץ דידה כ"ש בקבל עליו אחריו
לחוד דא"י חדרוש להחמיר בהאי גזונא בקבל עליו אחריות לחוד דנפקא לן מהי
דלא ימלא וממעט לשאינו מצוי בידך להחמיר דאם קפ"א והפקידו אלל נכרי אפ"י
ויחד לו בית לאסור משו' דמצוי בידך וכ"ש בחמץ שהוא שלו לגמרי אלא שהפקידו ביה
אויחד לו בית שאסור משו' מצוי בידך ובתיכס להחמיר בחמץ של אחרים וקבל עליו
אחריות דלא מהי אם הוא בחדו"טו אלל שיה' לו בית לחוד דאכתי בתיכס קרינן
ביה כיון דשכינות לא קניא דא"ל לחוד כן דהאי בתיכס שקבל עליו אחריות לחוד
קאי דעיקר קרא לא מיירי מיהו ולא אחמץ דיד' דמיירי עיקר מיהו אבל הש"ס
דררשינן נקולא נימא דהרי הא דכתב רחמנא לא ימלא לך מאסר לאסור קבל על

ומשכ בס' שזכרו למדנו כמה דברים ואבאר כל א' וא' בפ"ט תלד
האם מוליד החמץ מרשותו אפילו בתוך הפסח סגי' לי' בהכי
מה"ט לענין שלא לעבור עליו בכל יראה ובכל ימלא ומי"מ לענין עשה להשבתה
ל"מ לי' בהכי ואם לא הולידו מרשותו קודם זמן ואסורו לא סגי ליה עד שזיערנו
לר"י בסריפה דווקא ולרבנן בכל דבר שאחזק משביתו : ואע"ג שזכרתי למעלה
דילפינן שאור ההשבתה משאור דרא"י לכל מילי מי"מ הכא גלי קרא בהדיא דגבי
רואיה במוציאו מרשותו סגי' דכתיב לא יראה בכל גבולך ולא ימלא בבתיכם וכל
מציאו מבייתו ומגבולותיו ליל בה אכל גבי ההשבתה ה"ק ביום הראשון חשביתו
שזור מבתיכם והאי ההשבתה היינו שריפה לר"י וכל דבר שזעזעו לרבנן אכל
במוציאו מרשותו לא סגי ליה דאל"כ מנות ההשבתה זו לא משכחת לה וכתב"ל ויש
רואיה לזה עוד מהא דיליף ר"י דאין ביעור חמץ חלה שריפ' או מק"ו או מבני אב
מגוהר והא דאיבא למפרך מה נגוהר שאין לו חקיה חלה בביעורו מן העולם
לפיכך ענין שריפה תחת בתחין שיש לו חקיה במוציאו מרשותו וסגי ליה בהכי
כדעת הגאונים וס"ע"ס וכ"כ מנה למעלה חלה ודאי' דחמץ בפסח אס' לא הולידו
מרשותו קודם הפסח נהי' דיש לו חקיה בזה אפי' בתוך הפסח לענין שלא לעבור
על כל יראה וכל ימלא לענין מנות ההשבתה אין לו חקיה חלה בביעורו מן העולם
דווקא ואי' שפיר ק"ו ובנין אב דר"י : חלה דכתיב יש לענין בזה מאגיד דפס"ק
דפסחים דיליף אבי' דחמץ משש שעות ולמעלה אסור משום דתרי קראי כתיבי' כ'
שבעת ימים שאור לא ימלא בבתיכם אך ביום הראשון חשביתו שאור מבתיכם הא
כיצד לרבות י"ד לביעור והשתא בין לפירש"י שפ' דק"ל מדכתיב שבעת ימים
כו' משמע אפי' שעה א' בתוך ז' ימים וכ' ביום הראשון חשביתו הרי שעה בו
שעה א' בין לפר"י בתום דמיתורא דקרא או מדכתיב אך חלק פריך מצי פריך
בין דמנות ההשבתה ולא כל יראה תרי מילי נינהו ובמוציאו מרשותו לית' בכל
ימלא ואחא בהשבתה א"כ קרא דחשביתו אינו מיוחד דהא אינעריך דבתוך הפסח
לא סגי ליה במוציאו מרשותו עד דחשביתו לגמרי וגם אינו קושיא דשבעת
ימים משמע אפי' שעה א' כו' דילמא בכל ימלא אף שעה א' בתשעה אכל
בהשבתה ליחא עד י"ט וכן מאך חלק לקי"מ דילמא אפי"ג חלה כל יראה וכל
ימלא מיד בכניסת ליל י"ט אפי"ה במוציאו מרשותו סגי לי' עד מלות היום של י"ט
חלה עליו מנות ההשבתה ואין לו חקיה חלה ביעור : וכל דעת הגאונים וס"ע"ס
דה"פ דהא דקאמר אבי' כ' ז' ימים שאור לא ימלא כו' הוא מקום דכבר כתבתי
בס' הללו דילפינן בגו"ש שאור ההשבתה משאור דלא ימלא לכל מילי והשתא הכי
ק"ל מדכתיב שבעת ימים שאור לא ימלא דמשמע דעובר על לאו' דלא ימלא כל
שבעה וכתיב אך ביום הראשון חשביתו שאור מ"ש ראשון דפרט ליה הרי דכמו
שעובר על כל ימלא כל ז' ה"נ מנות ההשבתה קל ז' היא מ"ש דפרט קרא ליום
ראשון מנות ההשבתה חלה לרבות י"ד חמא והאי ראשון קודם לכל שבעה קאמר
וא"ת כיון דילפינן להא מילתא שאור שאור לבגו"ש ההשבתה מלא ימלא נילף נמי
אפיכא לא ימלא מההשבתה מה ההשבתה משש שעות ולמעלה אף כל ימלא נמי משש
שעות ומעלה וקא' ודאי ליחא וכמ"סך כמה פעמים וי"ל דהא אינעקושה השבתה שאור
לאכילת חמץ ואכילת חמץ לאכילת מנה וכתיב בערב תאכלו מנות דממאק ולא
קודם הערב וס"ל דהקישא עדיף מנו"ש כדאמר' בפ' השולח (דף תא) ובפ"ת
דובאים (דף תא) ואפילו למ"ד החם דגו"ש עדיף מהקישא י"ל דשאי הכא דשנת
עליו הכחוש שבעת ימים שאור לא יראה ולא ימלא לך שאור ולא יראה לך חמץ
ז' ימים למיתרא דז' ימים אין משש שעות ולמעלה לא ועוד יש ליישב בכמה גונא
אכל אין להאריך עוד בזה וכולם סוגיא א"ס לתאי דפ"י וכן לא מידי :

דיני חמץ סימן פה

צויר יס ללמוד דמחץ שקבל עליו הנפקד אחריות אין זה תנין ומילול על המפקד מלבדו על כל יראה וכל יתחזף חף על פי שהוא באחריות הנפקד ובביתו אפי"ה המפקד נמי עובר עליו כיון דעיקר הממונ של המפקד וכן דעת הרא"ש ובהא כולי עלמא מדיס וכמ"כ וארי השוונו את המחלוקת בין החכמים דאפי"ה הגאונים מדיס בזה אלא שפוטרים את המפקד מכל יראה הולל והולל מרס וול"ק ביה ביתו וצבולו וכדעת הרמב"ן והר"ן ו"ל • וא"ל כיון דבמילא מרשיתו למד סגי א"כ כ"ס דהם קבל עליו הנפקד אחריות והוא ברשותו דאין המפקד עובר עליו דאע"פ משום קבלת אחריות של הנפקד מברב גרע • וי"ל דנ"מ דלמאי דהוי ס"ל להרא"ש והקור והאחרונים דקבלת אחריות של הנפקד ומה שהוא ברשיתו צענין שהנפקד ראוי לעבור על כל יראה הוא הגורם להל"ל את המפקד מלעבור עליו דכיון דכל כה"ג חוקמי רחמנא ברשות הנפקד לענין לעבור עליו צ"ב לחומר ה"ל לקולא נמי בחר נפקד אוליגן ואינו ברשותה של מפקד כלל ואיכא למימר בכה"ג דהפי"ה מדרבנן נמי א"ל פי"עור ובהכי סגי ליה ואם הפקידו בכה"ג אלל הנכרי ועבר עליו הפסח מותר בהסחה כמו חזקן של נכרי שער עליו הפסח ובדמשמע להדיא מדברי השוסקס שהבינו הכי את דעת הגאונים ו"ל • אבל למה שפוטרי' שאין כוונת הגאונים לפטור את המפקד אלא משר' הוללת מרשותו למד אצל קבלת אחריות של הנפקד אינו מעלה ומוריד כלל להולל'או מרשות המפקד וכיון

שאנת אריה ריני חמץ סימן פז פה פט

בדעת הרמב"ם: והא דלא מהא נמי ק"ל על הרא"ש דלפי דמשתע מדברין דדין שומרין טוב בנכסי נכרים וס"ל נמי דאפי' ש"ח זקוק לבצר א"כ תקשה לדדי' בישראל שהלוח ה' נכרי על חמץו אחי' אינו עובר לת"ק הא מלוה על המשכון לכ"ע עכ"פ לא ברע מש"ח חו"כ עובר עליו לדעתו ו"ל. אבל מ"מ אין זה דמיה אלא לר' הרמב"ם דס"ל דכל הני דחיתעטו מדין שומרין אפי' הייבין עליהם בפשיעה אבל להחולקין עליו וס"ל דלגמרי איתמעטו ואפילו מדין פשיעה נמי פטורים א"כ אינו ראוי מהא דישראל שהלוח לנכרי על החמץ דאינו עובר לת"ק דנחתת פשיעה א"ל לבצר הא משכון של נכרי לת"ק דלא קנה ליה ישראל אפילו בפשיעה נמי אינו חייב. מ"מ מד' הרמב"ם למדנו דמשום אחריות של פשיעה לחוד אינו עובר בכל יראה ואפי' שדעת הרא"ש אינו כן הא כל עיקר טעמו חינו אלא מהא דסתם פיקדון שומר חנם הוא וכבר דחינו ראיה זו: ומה שמשתע מד' הר"ן שד' רש"י נמי כהרא"ש לא מצינו להדיא לרש"י ש"כ דהא אלא דהפקידו אלא טי' פרש"י הפקידו אלא וקבל עליו אחריות כמדפרש ואילו זקוק לבצר ויחד לו בית כל' לא קבל עליו אלא ח"ל הרי הבית לפניך הניחו ב"ח מן הויות אינו זקוק לבצר ע"כ משמע מפ' דווקא הפקידו אלא וקבל עליו אחריות בפירוש הא הפקידו אלא סתמא לא הוי בקבל עליו אחריות וה"כ פי' יחד לו בית כל' לא קבל עליו טי' משמע כיון דלא קבל עליו בפירוש מסתמא אינו חייב באחריותו ושלא כד' הר"ן. וטעמו י"ל אי משום דס"ל דנכסי נכרים לגמרי נתמעטו מדין שומרים ואפילו מן הפשיעה אי נמי נהי דמדין פשיעה לא נתמעטו אפי' דרך לקבל עליו אחריות כפי' דאלו אחריות דפשיעה דסתם פיקדון ה"ן מוקדקין לבצור א"כ קבל עליו גניבה ואבדיה נמי והאי קבל עליו אחריות דקאמר רש"י ו"ל היינו אחריות של גניב' ואבדיה שאינו חייב בסתמא א"כ קבל עליו: ומה שהוקדקו להר"ן לפרש לשיטת רש"י דהאי ברייתא בסתמא מיירי אלא דבהפקידו אלא בסתמא ה"ל כפ"ח אבל בייחד לו בית פטור אפי' מן הפשיעה משמע משום דק"ל מאי פסקא דבהפקידו אלא מסתמא מקבל עליו אחריות ובייחד לו בית מסתמא אינו מקבל עליו אחריות דהיינו חיובא דביצור ופטורא דבהפקידו אלא ובייחד לו בית הרי אינו חלוי בהפקידו ויחד לו אלא בקבל עליו ולא קבל עליו אחריות לחוד הא דתליא מילתא לפיכך פי' דכולה ברייתא בסתמא מיירי לד' רש"י וסתם הפקידו אלא דיו כשומר חנם וחייב בפשיעה ובייחד לו בית אין דין שומר חנם עליו. אינו מוכרח דהא הרמב"ם נמי כרש"י ס"ל בהא דהא דייחד לו בית דאינו זקוק לבצר דווקא בלא קבל עליו אחריות מיירי אבל בקבל עליו לא מיירי ודלא כפי' האומ' בשם ר"ת ודפ' ולדדיה א"ל לפ' כמו שפי' הר"ן לד' רש"י דהא ס"ל להרמב"ם דבקבל עליו אחריות דפשיעה לחוד אינו עובר עליו בכל יראה ופי' א"ל לש' דבהפקידו אלא דווקא לבצר דמיירי בסתמא ומשום דהוי עליו שומר חנם דאכתי אחי' זקוק לבצר כיון דאינו חייב אלא בפשיעה אלא כפי' מיירי שקבל עליו בפירוש אפי' אחריות דגניבה ואבדיה וכיון דהכי הוא ע"כ סיפא דייחד לו בית מיירי בשלא קבל עליו כן וא"כ לאו בהפקידו ויחד תליא מילתא אלא בקבל עליו בפירוש אחריות של גניבה ואבדיה או בשלא קבל עליו הוא דתליא מילתא. וע"ד שגזר ז"ל לדעת הרמב"ם דנבי זקוק לבצור נקט הפקידו אלא וגבי אינו זקוק נקט ייחד לו בית ה"כ חפ"ש בן לערש"י. ומ"מ אין לה"י מדקנט ה"י תנא גבי יחד אינו זקוק לבצר וגבי הפקידו זקוק לבצר דע"כ פי' הר"ן לדעת רש"י הוא אחי' ויתדק מכאן דאפי' שומר חנם חייב לבצר. דאין זה מוכרח דהא פירש ר"ת ורוב פוסקי' דהא דייחד לו בית נמי בקבל עליו אחריות מיירי וכיון דייחד לו בית ה"ל כניחו של נכרי ונא"כ לא תליא מילתא בקבל עליו אחריות או לא אלא בייחד לו בית תליא הצירא דאפי' בקבל עליו אחריות האי ייחד מילתא על כל יראה. ונחזור לנידון דין כיון דלהרמב"ם בקבל עליו אחריות פשיעה לבד אינו עובר על כל יראה וכן דעת ר"י וי"א כמ"כ הרא"ש בשמ' ואפי' שהרא"ש חילק עליהם הא עיקר ראייתו הוא מדתניא הפקידו אלא וקבל לבצר וסתם פיקדון ש"ח משמע כבר דחינו ראיה זו למעלה ואדרבא למא' דס"ל להרמב"ם והרבה פוסקים וכל אותן שנתמעטו מדין שומרי' לא נתמעטו אלא מגניבה ואבדיה אבל בפשיעה הייבין הרי יש ראייה לפי סברא זו דש"ח שאינו חייב אלא בפשיעה אינו עובר על כל יראה מהאי דפי' כ"ש דישראל שהלוח אינו נכרי על חמץו ולא עוד אלא שדברי הרא"ש גופיה קשיא ידיה אדוידה כמ"ל באר הטיב א"כ נהי דאין ראוי לשמוך לכחילה להקל באיסורא דאורייתא וזכיר דלא קבל עליה אחריות דגניבה וחגיבה אלא אחריות פשיעה לבד חייב לבצור קודם הפסח ואפי' ביטול לא מהר ליה כיון דלאו ידיה הוא וכמ"כ ב' שצובה הקודמת מ"מ היכא דעבר ולא ביצור ועבר עליו הפסח והרי חמץ שעבר עליו הפסח אינו אסור אלא מדרבנן ולא עוד אלא שקליש איסורא משאר איסורי' דרבנן שאינו אלא משום קנסא כדאמרינן קנסא קא קייס ר"ש הואיל ועבר עליו בכל יראה וכמ"כ ראוי לשמוך על המקיל ושרי בהנחה לאחר הפסח כן נראה לי:

ריני חמץ סימן פט

חמץ של ב' שותפין של א' מהן הוי חמץ שעבר עליו הפסח שאסור בהנאה משום קנסא דר"ש ושל שני לית ביה משום ההוא קנסא ואינו חמץ מהו לאחר הפסח:

תשובה שאלה זו גיל שחולקת לב' חלקים אם שותפות זה הוא של ישראל ונכרי

וא"כ הא דארי' אין ביצור חמץ אלא שרי' היינו לאחר איסורו ועלה קאמרי רבנן אף תשרר ומשמע ואי שריף להו נמי שפיר דמי ודאי קשה אמאי כיון דאין דיו של חמץ לרבנן בשריפה א"כ אפרו אסור ואינו ראוי לשרפו דילמא אחי' לידו תקלה למשריי' לאפרה כדאמרי רבנן בתמורה וכו' מה שג"ל בדינים אלו:

ריני חמץ סימן פה

שאלה נכרי שהפקיד חמץו אצל ישראל וקבל עליו הישראל אחריות של פשיעה לחוד ולא אחריות של גניבה ואבדיה ועבר עליו הפסח אלא הישראל אי שרי להנות ממנו אחר הפסח או לא:

תשובה כפ"ק דפסחים (דף ה) אמרי' א"ל רבא לבני מחוזא בעירו חמירא דבני חילא מבחייבו כיון דחלו מיתבד או מוגב ברשותיכו קהי ובעיתו לשלומי כדלדכו דמי וכתב הרא"ש י"א דווקא שומר שכר דחייב בגניבה ואבדיה אבל שומר חנם לא ודייקא מלישנא דאילו מוגב או מיתבד וכ"כ ר"י ובה"ב כחכ דאפי' שומר חנם נמי מוגב ומיתבד. והרא"ש הכריע סם שאפי' שומר ובעיתו לשלומי הולטרך לומר מוגב ומיתבד. והרא"ש הכריע סם שאפי' שומר חנם נמי דהא חניא חכם נכרי שנכנס לחצירו של ישראל ובזקו בידו אינו זקוק לבצר הפקידו אלא וקבל לבצר. וכחכ עליו הרא"ש מנאן ראיה דשומר חנם חייב לבצר דסתם פיקדון שומר חנם הוא ע"כ: ואפי' תמה על ראיה זו וכי דין שומרין טוב בנכסי נכרים (דף נו) מתעטין של הקדש מדין שומרין מדכתיב רעהו ולא של הקדש ה"כ יש למעט של נכרי מיניה רעהו ולא של נכרי וכו' הרמב"ם להדיא ברפ"ב מה' שכירות דמהאי רעהו אימעטו של הקדש ושל נכרי וכתב עליו הה"מ משום שכל מקום שהאמר רעהו אינו נכרי בכלל ופשוט הוא ומבואר במכילתא ע"כ. וא"כ הא דתניא הפקידו אלא וקבל לבצר לאו משום דמסתמא חייב באחריותו מדין שומרין הא אין דין שומרין לבני נכרי אלא בע"כ מיירי שהפקידו אלא וקבל עליו אחריות כפי' ולאן בסתם פיקדון דאינו אלא שומר חנם איירי וכדברי הרא"ש וכיון דע"כ מיירי שקבל עליו אחריות בפירוש הא איכא לאוקמי שמיירי שקבל עליו בפירוש אפי' אחריות של גניבה ואבדיה כיון דלא איירי מאחריות של פיקדון דסתמא ולפיכך נריך לבצר אלא משום אחריות של פשיעה י"ל דא"ל לבצר: ודע דהא דתניא נכרי שנכנס לחצירו של ישראל כו' עד זקוק לבצר ומסיים בדרייתא ייחד לו בית אינו זקוק לבצר שנאמר לא ימלא כהן הר"ן פירש רש"י הפקיד אלא בסתם זקוק לבצר דכיון שקיבלו ברשותו כמאן דקבל עליו אחריות דמי כדאמרי' ב"ק כטס שורק ברשותי חייב אבל ייחד לו בית כמאן דאמר כנוס שורק ברשותך דאמרי' התם דפטור זה דרך פירש"י ו"ל ע"כ. משמע נמי דס"ל כהרא"ש דמכתב כיון דקיבלו ברשותו כמאן דקבל עליו אחריות דמי כו' והא אחריות זה אינו אלא כיון שומר חנם דאינו חייב אלא בפשיעה לחוד כמו כנוס שורק ברשותי ואפי' זקוק לבצר: ומ"מ ע"ד רש"י לא קשה מידי הא אין דין שומרים אלא נכרי ד"ל דס"ל כמ"כ הרמב"ם שם דאפי' דעבדים וקרקעות וכיוצא בהן נתמעטו מדין שומרים מ"מ אם פשע בהן חייב לשלם שכל הפושע מוסיק הוא ואין הפרש בין המוסיק קרקע לבין המוסיק מטלטלים ע"כ. וה"כ א"ל לדעת רש"י דאפי' נכרי נתמעט מדין שומרין מ"מ מדין פשיעה דשומר חנם לא נתמעט אלא שאינו נכצע עליהם אלא אם פשע בהן חייב. אבל על הרא"ש ודאי קשה דהא כתב בפ' שבועות הדיינים דעבדים וקרקעות ופטורות והקדישות דתן התם שומר חנם אינו נכצע משא שבר אינו משלם דה"ה דפטורין נמי בפשיעה דכיון דהוליא הכחוש אלו מפ' שומרין אין לחייבו אלא חכם המוסיק ופושע בדבר ונאבד (") ל"ת חכם המוסיק כיון דלא אפשריה בדין ע"כ. וא"כ לפי' נמי נכסי נכרים שהוליא הכחוש מכלל פ' שומרין אפי' אם פשע בהן נמי פטור וא"כ ע"כ הא דתניא הפקידו אלא וקבל לבצר לאו בסתמא מיירי ומדין פשיעה דחייב נגשו בה ובע"כ נדקבל עליו אחריות בפירוש מיירי וא"ל נדקבל עליו אחריות של גניבה ואבדיה מיירי אלא משום פשיעה אינו זקוק לבצר ואם עבר עליו הפסח מות' דאין כאן משום קנסא דר"ש הואיל ולא עבר על כל יראה וכל ימלא.

והרמב"ם כתב בפ' דמה' חו"מ נכרי שהפקיד חמץו אצל ישראל אם קבל עליו ישראל אחריות שאם אבד או נגבב ישלם לו דמיו ה"ז חייב

לבצור הואיל טי' ע"כ. משמע דווקא באחריות של גניבה ואבדיה הוא דחייב לבצור אבל משום פשיעה לא וז"ל שלמד כן מתשובת דפ"כ (דף לא) דתניא התם ישראל שהלוח לנכרי על חמץו לאחר הפסח אינו עובר משום רבי מאיר אמרו עובר ומ"ל הגמיר' קצוי' פלגי בדרי' ויחך דא' בשל חוב קונה משכון כו' תנא קמא שבר ה"מ ישראל מישראל הוא דקריק ביה לך תהיה נדקה אבל ישראל מנכרי לא קנה ורבי מאיר שבר ק"ו כו' ואיכא למיקה נהי דישראל מנכרי לא קנה משכון אפי' מלוה על המשכון לא הוי פחות משומר חנם לכויל פלמא כדאמר בספ"ו דב"מ (דף פא) ובספ"ו דשבועות (דף מנ) והא שומר חנם חייב בפשיעה והרי לדעתו ו"ל כל אלו שנתמעטו מדין שומרי' אפי' מדין פשיעה לא נתמעטו וכמ"כ ר"א אמאי אינו עובר לת"ק. אלא ע"כ דאינו חייב לבצר אלא בקבל עליו אחריות גניבה ואבדיה אבל משום פשיעה לא. והסתמא אחי' שפיר אפי' למ"ד התם דמלוה על המשכון הוי שומר שכר ה"מ בישראל אבל בנכרי כיון דאינו נוגע בו דין שומרין ואינו חייב בגניבה ואבדיה אלא בפשיעה אינו עובר עליו לת"ק דס"ל ישראל מנכרי לא קנה משכון. ועוד בלא"ה טעמא דמ"מ מלוה על המשכון ש"ש משום דמלוה קא עביר ובמלוה לנכרי לא שייך ה"מ וזה ג"ל נכון

(מ) ז"ל לא חשיב:

ומרי או של ב' ישראלים והאחר מכר את חלקו בכ"מ שהוא לכרי והשני לא מכר ולאחר הפסח חלקו הב' ישראלים או הישראלי ונכרי את החמץ של שותפיו ונכר את חלקו זה של נכרי ישראל דאמרן וזה נתקן נמי לב' חלקים אם חלק הנכרי ואם חלק הישראלי והנה ע"ד חלק המביע לעכ"ס לאחר החלוקה הדבר ברור בעיני דשרי בהגהה לאחר הפסח דהא ק"ל בדברנו יש ברירה ואמר' הוצרך הדבר זהו חלקו המביעו משעה ראשונה"ל חמץ של עכו"ם שצבר עליו הפסח ומוחר בהגה' כדעתנו בפ"ס וכה"ג אמר' בפ' משלין (דף לו) גבי ב' שלקחו חבית ובהמה בשותפות דרב אמר חבית מותרת כלומר מותר לכ"ל להוליך חלקו למקו שצירב מאוס דיש ברירה ושמאל חת' חבית נמי אסורה משום דאין ברירה ומסיק הפס' הגמרא איבא דר' אבאשיא דחבית מותר' בדברנו יש ברירה ובדאורייתא אין ברירה דרש מר וטרא הלכה כר' הושעיא וכו' פ"ל דהכי ק"ל וה"ל הא דחמץ של ישראל שצבר עליו הפסח אסור בהגהה אינו אלא מדרבנן ומאוס קנסא האילן ועובר עליו בכל יראה דק"ל כר"ם דס"ל הכי בדאמר' בפ"ס וכו' וכו' בדברנו יש ברירה חלקו של עכו"ם ודאי שרי ודבר ברור הוא : רק האילן ואח"כ לידנו נמצא ב' מילתא דאמר' בסוף פ' חלק (ד' ק"ב) אמר ר"מ בהמה חת' של עיר הנדחת וחל' של עיר אחר' אסורה עיסה חת' של עיר הנדחת וחל' של עיר אחרת מותרת מ"ע בהמה כמאן ולא פליג' דמ"א עיסה כמאן דפליג' דמ"א ודבר ברור הוא דהא דאמר ר"מ עיסה מותרת הולא כמ"ד יש ברירה אפילו בשל תורה הילכך עיסה מותרת דכשפליג' לה אמר' ברירה דחלק של עיר א' וזה חלק המביע לה משעה ראשונה ולא נאסר בהגהה דאלו למ"ד אין ברירה י"ל דחלק שביד עיר אחר' לאחר חלוקה הוא של עיר הנדחת ושל עיר הנדחת הוא ביד עיר אחר' והחליטו של זה לא ושל זה לזה דהא שללה של עיר הנדחת חסר מזה"ל וכדאמר גבי חבית למ"ד אין ברירה אסורה מזה"ל דאמרן : וה"ל אמר בפ' השולח (דף מו) גבי ישראל ועכו"ם שקנו שדה בשותפות למ"ד אין ברירה בטל וח' לין מעורבין זה בזה והרי הרמב"ם פסק בכ"מ דבשל חורה אין ברירה ומ"א בפ"א מה' שיעורא האחים שחלקו לקוחות הן ומחזירי זה לזה חלקו ביובל כו' ע"כ י"היינו כמ"ד אין ברירה ובפ"ד מה' עכו"ם כתב בהמה חת' של עיר הנדחת וחל' של עיר אחרת שחיתה בחיבה ה"ל אסורה ועיסה שחיה כן מותרת לפי שאפשר לחלקה ע"כ . ויש לתמוה עליו אמאי עיסה מותרת הא פסק בשל חורה אין ברירה ועיר הנדחת מה"ל אסור ועוד יש לתמוה היכא עליו ו"ל בדיני ברירה אין זה מקומו מ"מ כגון שלנו חלקו של עכו"ם שרי דמרבנן יש ברירה :

דיני חמץ סימן צ

מירו כ"ו בחלקו של עכו"ם אבל בחלק המביע לישראל בזה ודאי יש לרון הרבה מ' אמר' כיון דיש ברירה חלקו ודאי אסור בהגהה דה"ל חמץ של ישראל שצבר עליו הפסח או דלמא כיון דק"ל אין ברירה בשל תורה א"כ הא דבדרבנן יש ברירה ע"כ קל הוא שהקילו חכמים בשל דבריהם לסמוך על ברירה ולקולא או דאמר' יש ברירה כגון גבי חבית דמותרת מה"ט דיש ברירה אבל לחומרא כמו הכא דאי אמרת יש ברירה והוא חלקו של ישראל המביעו משעה ראשונה ואסור לא אמר' . אלא אדרבה אמר' אין ברירה לקולא ומה שביד ישראל הוא חלקו של עכו"ם ומותר בהגהה : וז"ל דין זה תליא באשלי רבבני דע דשם בפ' השולח תניא ישראל ועכו"ם שלקחו שדה בשותפות בטל וחולין מעורבין זה בזה ד"ר ר"ם בנ"א של עכו"ם פטור ושל ישראל חייב מאוס דס"ל יש ברירה ורבי ס"ל אין ברירה הכי מפ' לה בגמ' ופירש"י בטל וחולין מעורבין זה בזה אין לך כל חטה שאין חת' בטל וחת' חולין שחלק העכו"ם פטור ואף לאחר שחלקו התבואה הלוכה תן העכו"ם לך לעשר ואף ישראל לך לעשר את שלו מיני' וזיה ולא ממונו על עבד גמור ולא מטביל גמור עליו משני שמפירש מן הפטור על החיוב ומן החיוב על הפטור אבל כי מפירש מיתרוביה מעשר שלם נמצא מעשר מן החיוב שבו על החיוב שבו ומן הפטור שבו על הפטור שבו כו' ולת"ק אין ברירה ואפי' חלקו בספיקא הן עומדין ע"כ . הרי לפרש"י למ"ד אין ברירה אף לאחר חלוקה אמר' דחלקו המביעו מעורב מתלה שלו ומתלה של חברו . א"כ כגון שלנו חלק המביע לישראל אסור בהגהה ממ"א אי יש ברירה והוא חלקו למפרע ה"ל חמץ של ישראל שצבר עליו הפסח ואפי' חת' אין ברירה הרי אמר' דכל חלק וחלק מעורב מתמחה שלו ומתמחה של חברו וברי חלקו המביע לישראל מתלה שלו אסור בהגהה ואפי' דמחלה של עכו"ם שבתוך חלקו שרי בהגהה ה"ל מחלה על מחלה ואין חמץ שצבר עליו הפסח שרי ע' תערובות אלא ברובא דהתירא ולא במחלה על מחלה מ"מ החוס' חלקו שם על רש"י וכו' ונראה דאין תקנה לטבול זה דכיון דאין ברירה שמה הגיע לו כל חלקו של עכו"ם או חזיו ולא ידעין כמה ואי מעשר מיני' ובי' שמה מעשר מחלקו והשאר חלקו של עכו"ם או איפכא או מקצתו ולהאי פ"ל למ"ד אין ברירה מספקין שמה הגיע ליד ישראל כל חלקו של עכו"ם וכו' דהכי הוא מספיקא חלק שביד ישרא' מותר בהגהה דאמר' אין ברירה להקל בדברנו וזה שביד חלקו של עכו"ם הוא ושבד העכו"ם הוא חלקו של ישראל וה"ל שביד ישראל חמץ של נכרי שצבר עליו הפסח ושרי בהגהה : והנה לכאורה ק"ל לרעת החוס' דלמ"ד אין ברירה י"ל דלמא החליטו חלקו של זה לזה כולו או מקצתו או שיהא לא החליטו כלל וכו' דאיכא למפוקי כל הי ספיק' א"כ אמאי אמר ר' יוחנן חבית אסורה וטעמא משום דלית ליה ברירה אפילו בדברנו מה בכך דהא אפי' דאין ברירה

והנה החוס' הכריחו שם פי' ו"ל משום שהקשו על פרש"י וקשה דאמר' לקיין דאי קיין פירות לאו בקיין הגוף דמי והאחים שחלקו לקוחות הן לא מצינו דמיימי ביכורים אלא חד בר חד הא אפילו למ"ד אין ברירה יש לו בודאי חלק ב' דמחייב בביכורים והמותר שהוא חולין מצי מקדים ליה כדאמר' בפ' הספינה וזוהי לומר דלא מצינו דמיימי ביכורים כהלכתן שלא לעשר להקדים קאמר' דלישנא משמע דלא מיימי כלל קאמר' ע"כ . מ"מ דברי החוס' אינן מובנים לי כלל בתי"ש והמותר שהוא חולין מצי מקדים ליה כדאמר' בפ' הספינה דהקדש מה ש"ב לכאן שהרי אפי' למ"ד קיין פירות לאו בקיין הגוף דמי מ"מ מויד בקיין פירות דמביא כגון המוכר שדה לפירו' או בזמן שהזכר כובד דאינו לא קיין פירות שהרי גוף הקרקע סופו לחזור ביובל ולא קאמר אלא דאינו קורא משום

תלמודא במשנה וברייטא בהרבה מקומות אין מספר מביא וקורא דלמאי דתני קורא ש"מ דלא עבד לה כר"י ב"ח והשתא ל"מ דהא בקורא לא משכחת לה אלא בחד בר חד אלא אפי' ההבאה גופיה לא מלינו כיון דלא עבד לה כר"י ב"ח דספק של קריי' היא גופיה גורמת להבאה דלא יביא ואלו ימי קא מליים לפירכא ידידיה דלמאי דאמרת קורא ש"מ דחל עליו מלות קריי' ולא עבד ליה תקנה כר"י ב"ח לפעור מן הקריי' השתא ל"מ דאין קורא אלא ההבאה נמי ק"ל אמאי יביא דספיקא דקריי' הוא גורמת לו ממילא דלא יביא וכדאמרן ועוד הביאו ראיה שם בתי' בפ' השולח דלא כפירש"י מהא דאמרי' בפ"י שצור גבי חמץ שלשים דכפור ולא חיי חמץ דכ"ז אית להו דר"ח דאמ' האחים שחלקו ממנה יורשין ומחלה לקוחות משמע אי לקוחות הן פטורין אפי' למ"ד חמץ ואפי' חיי חמץ דאפי' חיי חמץ ליבא ע"כ וכו' דפי' החמץ עיקר דבחלות האחים או שותפים איכא נמי לספוקי שמה החליפו חלקם לגמרי של זה לזה למאן דל"ל ברירה א"כ כד"ד חמץ שישראל ונכרי שותפין זו וחלקו אחר הפסחא ע"פ שלא מכר ישראל חלקו לנכרי קודם הפסחא אפי' הכי החמץ שהגיע לחלקו של ישראל מותר דה"ל ספיקא דרבנן דכיון דקני' אין ברירה בדאורייתא בשל דבריהן ה"ל ספיקא דרבנן ולקולא : הרי נתברר דין חמץ שישראל ונכרי שותפים זו ולא מכר ישראל את חלקו קודם הפסח :

דיני חמץ סימן צא

ואבתי נשאר לנו לעיין בהמץ שב' ישראלים שותפין זו והא' מכר חלקו לנכרי קודם הפסח ככ"מ שהוא והשני לא מכר והלקו אחר הפסח והא' ודאי פשיטא לי דחלקו של המוכר לנכרי ודאי מותר דכיון דכדברנן יש ברירה הא המוכר הדבר שיהיה חלקו והרי מכרו לנכרי אכל חלקו של השני שלא מכר לנכרי מהו דהא א"ל לך שהתיר חלקם של שניהם ולתלות להקל בדברנן ולומר דחלקו של המוכר הוא ביד שלא מכר והחליפו של זה לזה וכן חלק של המוכר שהגיע לידו אחר החלוקה נמי תתיר משום דנימא איפשא שלא החליפו ויפה ביררו וכל א' הגיע חלקו לידו דהרי זה הוי תתיר דסתין אהדי דאם החליפו חלק שביר המוכר ראוי לאסור ואם לא החליפו חלק באינו מוכר ראוי לאסור וכיון שז"ל לך להתיר את חלק שניהם וה"נ אי אפשר לך לאסור שניהם דהא מחלה מכל זה השותפים הוא חלק המוכר הילכך מסתבר להתיר חלק שהגיע ליד המוכר אחר החלוקה דאם ע"פ כח התירא ידידיה כיון דק"ל בדברנן יש ברירה אמרי' והו חלקו המגיעו משעה ראשונה ותולין את הקלקלה במקולא זה שלא מכר אמרי' דהו חלקו המגיעו וכיון שלא מכרו חסור משום קנסא דר"ש * ודבר זה סברא גדולה היא לתלות את האיסור בשלזה שלא מכר את חלקו כיון דבין אי אמרת יש ברירה בין אי אמרת אין ברירה חזיה המגיעו לחלקו אין לו תקנה ויש בו משום קנסא דר"ש ואין לו נס והמלטה ממנו והשני שמכר את חלקו הא איכא לתלות להתירא דהו חלקו המגיע לו והרי מכרו דהא מדינא כיון שחמץ שעבר עליו הפסח אינו אלא מדברנן הא ק"ל כל דברנן ספיקא להקל אלא משום דא"ל לך להתיר את שניהם דממ"כ של אחד מן של איסור הוא ומאי חוית לתלות האיסור בזה ויתר מבחבירו דממ"כ זו לא שייך אלא בשניהם שקולין הן וא"ל לתלות האיסור בזה ויתר מבחבירו א"כ שפיר אמר' מאי חוית אכל היבא דכח התירא של א' מהן אליס משל חבירו כגון הכא שפיר תלין את של התיר בזה דאליס כח התירא ידידיה ושל איסור בשל חבירו דלא איס כח התירא ידידיה וא"ל לך להקשות מאי חוית דהא חוין ביה טעמא רבה להתיר את של זה דאליס כח דהתירא ידידיה ויתר משל חבירו דבדידיה י"ל יש ברירה והו חלקו המגיעו והרי מכרו ובשל חבירו ליכא למימר הכי * ודבר זה עדיף יותר מהא דאמרי' בפ"ט ממסכת מדי (דף ס) דתניא התם חולה בשומרת יום כנגד יום בשני שלה ובסופרת שבעה שלא טבלה ואמולאת כחם בחלוקה והשתא למה חלוקה לאשה אחרת קאי לפיכך היא מחוקקת וחברתה מקולקלת דברי רשב"ג אמא אפי' דמקלקלה לחברתה ע"ז דסופרת ו' זריכה לספור עודו' ושומרת יום כנגד יום זריכה לספור עוד יום א' אפי' תולה בזה כיון דאליס כח התירא ליה מדידהו ק"ו בדיון דין דאליס כח המוכר יותר כיון דא"ל בחלקו יש ברירה משא"כ בשל חבירו דאי אמרת יש ברירה כ"ש שחלקו אסור דתולה האיסור בו ואפי' לרבי דפליג התם אדרשב"ג ואמר אינו תולה לפיכך שתיקן מקולקלה ליינו דווקא' התם דסופרת ו' ושומרת יום כנגד יום אפי' שלא טבלה בחוקת טהרה הן כלא טבלו כבר כיון שהגיע כבר זמן עבילתן וא"כ מאי חוית אכל הכא יש כאן לתלות יותר האיסור באינו מוכר מבחבירו וכדאמרי' ועיין בדברי אחרונים ב"ד סימן ק"ו וסימן קי"א ובתהא"א ולא רציתי להאריך בזה ובמקומו בדיני מחלוקת איסורות ויבאר הדבר יותר בס"ד זהו מה ש"ל בדינים הללו :

דיני מצה ומרור סימן צב

שאלה כמה בני אדם שאינן מלות של מצה צמור אחד ויש לחוש שמה נחלפו המלות של זה לזה ואין אדם יולא ידי חובתו במצה גזולה מה תקנה יש לדבר :

תשובה בהגמ"י בפ"י מה' חמץ ומצה כחב בשם הרוקח שפוט ללמוד לומר כל מי שציע לידו מצה שלי"ה לו במתנה כדאמרי' בפ' לולב וערבה מלמדיון אותן לומר כל מי שציע לולבו לידו ה"ה לו במתנה ע"כ * וק"ל ע"ז כיון דקי"ל

לד

אינו חייב בקריי' דשמה החליפו של זה לזה וכמו שנספק הבאה כההיא דפ' הספיק' אינו קורא מספיקא משום ספק מחוי כשיקרא ה"נ בספק קריי' אפי' שהוא חייב בהבאה ודאי אפי' אינו קורא מספיקא משום ספק מחוי כשיקרא דליתא קנין פירות לאו כקנין הגוף דמי וכשאומר מן האדמה אשר נתת לי מחוי כשיקרא כיון דלאו כקנין הגוף דמי * ואע"פ שהרשב"ם פי' התם משום דמחוי כשיקרא שהרי בשביל הבאת ביכורים קא קרי ושמה לאו בקרקע שלו גדלה וקא משקר בו ע"כ * ולפי' משמע להאי מחוי כשיקרא משום דליתא לאו ביכורים כלל כינהו לאו דוקא דאפי' בודאי ביכורים נמי שייך מחוי כשיקרא אי קא קרי ואינו חייב בקריי' א"כ בספק חייב בקריי' חיישין לספק מחוי כשיקרא אלא הרשב"ם קושטא דמילתא קאמר כיון דהתם מספקא לן דליתא לאו ביכורים כלל כינהו נמי למיחש להאי מחוי כשיקרא דמפ' הוא ו"ל וה"ה דמשום קריי' לחוד שייך מחוי כשיקרא אם אינו חייב לקרות וקא קרי וכפ"י וזה ברור וה"ט דלא קאמר הגמ' מאי בינייהו כדרך הגמ' ככ"מ משום דאיכא בינייהו הא דאמרן : והשתא ע"כ ר"י דא' אי לאו דאמרי' בו ל"מ דמייח' ביכורים אלא חד בר חד ומשום קריי' קאמר דלא מלינו דמייח' ולמ"ש ע"כ ס"ל דהא דאין דשאי לקרות מספיקא ה"ט משום מחוי כשיקרא לפיכך אפי' בודאי הבאה וספק קרייה נמי חיישין למחוי כשיקרא ואינו קורא מספיקא וה"ל אינו ראוי לבינה דקריי' וממילא קריי' ברמי נמי להבאה דאין מביא אכל לר"מ דמפ' טעמא דאין קורא מספיקא משום דליתא מפקע לה בודאי הבאה וספק קריי' חייב לקרות מספיקא כיון דודאי ביכורים כינהו הא פטורין מינהו מתרומות ומעשרות והשתא נ"ל דמייח' ביכורים וקרי אף על גב דאין ברירה וקנין פירות לאו כקנין הגוף דמי מ"מ קרי מספיקא לחומר דליתא לא החליפו והפי' את"ל דהחליפו לית לן בה כי קרי דהא ליכא למיחש למידי דלמחוי כשיקרא לא חיישין ולדליתא מפקע לכו ליכא דהא ביכורין ודאי כינהו ואינו נוהג בהן תרומות ומעשרות * והרמב"ם ו"ל פוסק כר"מ דלא חיישין למחוי כשיקרא אלא לדליתא מפקע לכו הילכך אף על גב דפסק דקנין פירות לאו כקנין הגוף דמי והאחים שחלקו לקוחות הן ומחויין זה לזה ביובל אפי' קרי מספיקא דכיון דטעמא דלקוחות הן היינו משום הין ברירה והרי הא דאין ברירה ספיקא הוא דליתא החליפו ומספיקא מחויין וכיון דאיכא לספוקי נמי דליתא לא החליפו ובני קריי' כינהו מספיקא חייב בקרייה נמי כיון דליכא למיחש למידי הילכך מייח' בודאי וקרי מספיקא וכיון דשאי לקרות חייב לקרות מספיקא דהא ליה ספיקא דאורייתא והשתא ליכא למימר לא מלינו דמייח' או דקרי אלא חד בר חד דכ"ע נמי מייח' מודאי וקרי מספיקא : וטעמא דפסק כד"מ משום דליתא מפקע לכו ולא פסק כר"א דאמר משום דמחוי כשיקרא דהא רב אשי נקרא הוה ומרי דמ' טפי מר"מ כ"ל דה"ט משום דהא בפ"ט דכתובות (דף פה) ובפ"ג דביעין (דף כו) מסיק סתמא דמ' דליתא כשיקרא לא חיישין ולפי מ"ש ע"כ הרמב"ם בשעת החום' אמרת דאלו לפרש"י כיון דאפי' אין ברירה מביא ביכורים ואינו קורא בודאי משום דא"ל שיעור יניקה של קנין הגוף ביהוד והא לא מ"ל דמייח' דקארי' דמייח' וקרי קאמר א"כ להרמב"ם אכתי תקשה הא אלא ודאי כד' החום' ס"ל וכמ"ס * אכל מ"מ יש לדחות דאפי' אי הרמב"ם כרש"י ס"ל לא תקשה לדיוה הא דר"י דל"מ לה דמייח' וקרי אלא חד בר חד משום דהתם בפ' השולח מקשינן אהא דר"ל דהמוכר את שדהו בזמן שהיובל טהוב מביא ואינו קורא משום דקנין פירות לאו כקנין הגוף דמי מהא דתק הקונה ב' אילנות בשל חבירו מביא ואינו קורא הא ב' מביא וקורא ומשני הב"ע בזמן שאין היובל טהוב וה"ה מקשה התם מהא דתניא הקונה אילן וקרקע מביא וקורא ומשני נמי הנייולבסוף מסיק והשתא דאמ"ר מחלוקת ביובל שני אכל ביובל ראשון ד"ה מביא וקורא לא קשיא הא ביובל א' הא ביובל ב' ואפי' שרשי פי' וכל ראשון של הקולות מנין היובלות בשעת ביאת הארץ מדברי הרמב"ם נראה שאין מפרש כן אלא יובל ראשון ללקוחותו שהרי כתב שם בפ"ד מה' ביכורים המוכר שדהו או שמכר אילן וקרקע בזמן שהיובל טהוב ה"ו מביא וקורא ביובל ראשון בלבד שד"ן לא סמכה דעתו של מוכר שחמור לו הקרקע אכל אם תור ומכרה ביובל ב' הרי זה מביא ואינו קורא שהרי סמכה דעתו שאין לו אלא השיר' וקנין פירות כקנין הגוף * ולפי' אפי' דהאחים שחלקו מול' ביובל משום דא"כ וקנין פירות לאו כקנין הגוף דמי מ"מ ביובל א' שאחר החלוקה מביא וקורא משום דלא סמכה דעתו כדאמרי' צ"ב לוקח גמור וע"כ ר"י דקאמ"ר לא מלינו דמייח' אלא חד בר חד ל"ל דר"ה אלא כדמ"ד מעיקרא ואין חילוק בין יובל ראשון לשאר יובלות דאלו לר"ת לק"מ דמ"ל דמייח' ביובל ראשון אחר חלוקת האחים וכן ברור שני ביובל ראשון אחר חלוקתם וכן בכל דור ודור ביובל א' אחר חלוקתם אכל למידי דמסיק כד"ה לק"מ ומ"ל דמייח' וקרי בכל דור ביובל ראשון אחר חלוקת ואם כן אינו רא' שהרמב"ם בשעת החום' קאי מ"מ כבר נתברר בראי' טעמה שפי' החום' עיקר :

ואת אפי' לפי' החום' מ"ק ר"י לא מלינו דמייח' ביכורים ואהבא' גופי' פריך דמחמת שאינו ראוי לבינה דקריי' הוא גורם להבאה דלא יביא נמי הא התם בפרק הספיקה משני אהא דפריך מאר"ל דר"י וירא דעבד לכו כר"י ב"ח דא' בגמ' ושנרן ביד שליחותא שליח בדרך מביא ואינו קורא וה"ט כיון דאפשר למעבד כד"י ב"ח לגורם שלא תחול עליו חובת קרייה ואין קרייה גורמת לפטור מן ההבאה אלא מביא א"כ אכתי ה"ל לר"י לומר לא מלינו דקורא אלא בחד בר חד דאלו הבאה הא ודאי משכחת לה כמו ההס' ו"ל דהכי קא ק"ל למאי דמלינו בטולה

שאנת אריה דיני מצה ומרור צב צג

מיתת הוי גיטא • ופירש"י ולי"א גט לאחר מיתת הוי כיון דאמר מעבדיו ואש"נ דכשתון הגט מספקא ליה אם ימיה אם ימות ותלה התנאי בדעת מי שמוחו וחיינו חלוין בידי וכשתתאמר הוברר הדבר שמעט נתינה היה ראוי למות מחולי זה והוי הגט מההיא שעתא שש"מ כן מסרין ואין זה כשאר התנאים שאדם מתנה בנט שצדו לקיים וצדעו לקיימם כשמתנה עליהן ולכשתקיים התנאי הוי גט למפרע דהתם לאו טעמא משום ברירה הוא אבל הכא דאין בידו • ובשעת התנאי הוא ספק והתנאי מחקיים מאיליו אי לאו משום ברירה לא הוי גט מחיים ע"כ • ג"ש דתניא הריני בועלך ע"מ שירצה אבא ר"ש ב"י אומ' משום ר"ש רבה האב מקודשת לא רצה ואינה מקודשת כלומר וכי רצה מיתה מקודשת אש"נ דבשעת בעילה ספק רוצה ספק אינו רוצה אמרין הוברר דבשעת בעילה הוי קדושין ומסיק התם דמאן דלית ליה ברירה לא שח תולה בדעת עמו ל"ש תולה בדעת אחר' אל"ל ומאן דל"ל נמי ל"ש וטעמא דר"י ור"ש גבי הלוקח יין מבין הכותים לא משום ברירה הוא אלא מטעם אחר כדמפרש התם ולפי"ו למאי דק"ל בדאורייתא אין ברירה וה"ל ספיקא דרינא כמשכ"ל סי' פ"ח א"כ במקדש או מגרש על תנאי כגון שתולה בדעת אחרים ברצון האב וכיוצא בו לא הוי אלא קדושין וגירושין ספק ולחומר: והרבה תמיהות יש לי על זה חדא דהא תקן בפ"ג דקדושין (ד' סב) האומר לאשה הרי את מקודשת לי לאחר שאתביר או לאחר שתנניירי לאחר שאשתחרר לאחר שתשתחררי לאחר שימות בעליך לאחר שתמות אחותך לאחר שיתלך לך יבמך אינה מקודשת ומי' בגמ' התם דה"ט דאינה מקודשת משום דאין לה מקנה דבר שלא בא לעולם במה שאינו בידו וגר נמי לאו בידו הוא משום דגר צריך שלשה מי ימר דמורקקי לי"ה הוי תלתא • והשתא מנלן דטעמא דמתני' דאינה מקודשת משום דאין לה מקנה דבר שלא בא לעולם דילמא ה"ט משום דכל הוי קדושין או תולה בדעת אחר' דהא א"א להם לחול כלל אא"כ מעט אחר' מסייען שימול שיחר' הרב ובגיר' תלת' ובמית' הבשל והאחות בתי שחייבן ומותם בידו כדאמר' גבי ה"ז גיטך אם מתי ובלאחר שיחלץ תלוי בידי והשתא היכא שהאיש והאשה בני קדושין וגירושין נטחו אלא סתמא תלוי בדעת אחר' אמרין אין ברירה כדאמר' גבי ע"מ שירצה אבא וגבי זה גיטך אם מתי הכא דא"א לעיקר קדושין של אלו לחול אלא ע"י דעת אחרים כ"ס דלמ"ד אין ברירה דאין קדושין ודילמא תנא דידן ס"ל כמ"ד אין ברירה לפיכך כל הוי לאו קדושין נטחו: ועק"ל דתניא התם האומר לאשה כו' והשיב כל הוי דמתני' וקתני דאינה מקודשת רמ"א מקודשת ר"י הגשיל אומר מקודשת ומי' אמר' אינה מקודשת משום איבה כלומר איבה אחתה ובשלה אבל בשאר' כר"מ ס"ל דמקודשת ומי' הגמ' התם דר"י הגשיל היינו רבי • והא שמעינן ליה לרבי דס"ל דאין ברירה בפ' השולח (דף מו) דתנן ישראל ועכו"ם שלקחו שדה בשותפות טבל וחולין מעורבין זה בזה דברי רבי ומי' טעמא משום דאין ברירה וכו' דס"ל אין ברירה • בכל הוי דחשיב אינה מקודשת מדילא • ועוד דאמר ר"י בפ' האשה רבה (דף נה) דאין קדושין תופסין ביבמה לשוק ומייתי' ר' יוחנן דא"י תמשנתו דלאחר שיחלץ לך יבמך אינה מקודשת וקלס"ר • והשתא מנ"ל דטעמא דאינה מקודשת משום דלא תפסי קדושין השתא הוא ואין לה מקנה דבר שלא בא לעולם דילמא אי הוי מקדשה מעבדיו כשתמא בלא תנאי ה"נ דהוי קדושין מקדושין תופסין ביבמה לשוק ואש"נ במקדשה בתנאי דלאחר שיחלץ לך יבמך גרע שפי ואינה מקודשת הואיל ותלה תנאו בדעת אחרים בחליצת יבמה • וי"ל דע"כ לא קאמר דלמ"ד אין ברירה לא מהני בחולה תנאו בדעת אחרים אלא באומר לכשתקיים התנאי יהא קדושין או גירושין למפרע בזה איבה למ"ד אין ברירה דלא אמרין לכשתקיים התנאי הוברר הדבר שמעט נתינה היה ראוי למות מחולי זה או גירושין ה' ראוי וצומד להתקיים ומאוחי שזה חלין הקדושין או הגירושין למפרע • אבל אם אמ' לכשתקיים התנאי תאוחי שזה ולהבא יהי חלין הקדושין או הגירושין ולא למפרע דבריו קיימים ואין כאן משום יס' ברירה או אין ברירה • הילכך בכל הוי דחשיב במתני' אין כאן משום אין ברירה דהא אי אפשר לקדושין או לחול למפרע דהא נכרי ונכרית ועבד ושפחה ואשת איש ואחור' אשה לאו בני קדושין נטחו וע"כ א"א לקדושין אלו לחול אלא מכאן ולהבא לאחר גירושין ושחרור ונתינת הבשל והאחות וכו' שכן אין כאן משום אין ברירה • וע"כ טעמא דאינה מקודשת משום דבר שלא בא לעולם ולא למפרע וא"י אין כאן משום ברירה אלא משום דבר שלא בא לעולם הוא • והשתא דייק ממתניתין שפיר דאין קדושין תופסין ביבמה לשוק אבל בזה דה"ז גיטך אם מתי וכן הריני בועלך ע"מ שרצה אבא אי אפשר אלא לכשתקיים התנאי יהיה חלין למפרע דאלו מכאן ולהבא אי אפשר בנט משום דהא אין גט לאחר מיתה ובהריני בועלך כלומר שמקדשה בביתאי אי אפשר לקדושין אלו לחול במכאן ולהבא משעת רצון האב ואילך אלא במפרע ואפי' למ"ד במס' קדושין פ"ג (דף ס) דכל האומר ע"מ לאו כאומר מעבדיו דמי אש"נ בקדושי ביאה א"א להם לחול לאחר זמן כגון האומר לאשה התקדשי לי בבית' וז' לאחר שלשים יום כדמוכח בההיא דקדושין דקא' איבא ביימיו כגון שמתקדש הגט או שאבד למ"ד כל האומר ע"מ כאומר מעבדיו דמי מגורשת למפרע ולמ"ד לאו כמעבדיו דמי אית' גט דעל מה יכול הגירושין בלהבא כיון דאין הגט קיים צאחות שזה וא"א לקדושין לחול לאחר זמן אלא בקדושין כספ' ואש"נ נטאכלו המעות משום

דק"ל בדאורייתא אין ברירה וכדאמר' בפ"ב דביצה (ד' לח) והרי למ"ד אין ברירה וה"י בה"ג לא מהני לענין תחנה כמו דל"מ לענין הפקר כדאמר' בפרק מרובה (ד' סז) דתניא התם ר' הוד' אומר שחר' בשב"ב עומד ואומ' כל שלקטו עניים היום יהיה הפקר ר' דוסא אומר לעתותי ערב אומר כל שלקטו עניים היום יהיה הפקר ומהפך הגמ' התם דר"י לר' דוסא משום דשמעינן ליה לר"י בעלמא דל"ל ברירה ופירש"י טעמא דלא אמר' רבי לקטו הוברר שזה הפקר הואיל ואין בשב"ב יודע שחר' דמנ"ל ילקטו יותר על דינא דא"כ ה"נ מאי מהני דאמר רבי קודם שיגיע מלתו לחבירו דכשיגיע לידו הרי הוא לו כמתנה כיון דאין ברירה לא אמר' הוברר הדבר למפרע שחל עליו שם מתנה בשעת אמירה הואיל ואין בשב"ב יודע בשעת אמירה שיגיע מלתו לחבירו וע"כ הא דתנן גבי לולב דאורייתא מלמדן אותן כו' איתא כמ"ד יש ברירה בשל תורה דהא מה"מ אינו יוצא ידי חובתו כלולב הגוול והשאל בדאמר' בפ"ג דסוכה • וה"נ הא דאין יוצא ידי חובתו במילה גוולה מה"מ הוא כמ"ש הר"ש בפ"ג דאמר' התם מזה של מעשר שני לר' מ' בלוי דמ"ל מעשר שני נמנוקבזה הוא אינו יוצא ידי חובתו בפסח משום דאיתא לחם לחם מחלה מה להלן שריסוחיבם שלכם ולא של גוולה ה"נ כן וה"ה לענין גול נמי איבא למילף מניה שאינו יוצא ידי חובת מזה בו דלאו שלכם הוא וכו' דמה"מ הוא אמר' אין ברירה ולא מהני הא דקאמר כל מי כו' כיון דבשעת אמירה עדיין לא הגיע מלתו ליד חבירו ואפשר דס"ל להרוקח כמ"ש הר"ש שם בתחילה ביר' אמר' מזה גוולה אין לברך עליה אר"א ע"ש ש' בוצע ברך יוצא ה' ומסיים הר"ש אלא משמע דאין בו איסור אלא משום בוצע כו' אבל בדעבד נפק בהורו מסיק בה ביר' רבי אומ' אין עבירה מזה ר' וסי' אומר אין מזה עבירה א"ר אילא אלה התנאות אש' כמלכותן מזה וא"ל אינו מזה ואפשר דהיי' אמר' פליגי וא"ל כיון דלא עשאן כמלכותן אינו מזה ולא יצא ידי חובתו ע"כ • ומשמע דה"ל דרבי ור"י דאמר' אין עבירה מזה ואין מזה עבירה היינו מה דאמר' בגמ' דין לולב הגוול פסול אפי' ביי"ט שני משום מזה הבא בצביר' וס"ל להרוקח כמ"ש התוס' בפ"ק דסוכה (ד' ט) דמזה הבא בעבירה אינו אלא מדרבנן דל"ל ל"ל למעט גוולה ביי"ט ראשון תלכם משלכם ת"ל משום מזה הבא בעבירה ולפי"ו הא דליק' ר"י מאלה המעות ע"כ אינו אלא אסמכתא בעלמא דל"ל אכתי תקשה לכם ל"ל וכו' דמזה הבא בעבירה אינו אלא מדרבנן הא ק"ל דרבנן יש ברירה כדאמר' התם בפ"ב דביצה יא"ג י"ל דס"ל להרוקח כמ"ש ר"י בגל התו' דפסק דאפי' בשל תורה אמר' יש ברירה הילכך אש"נ דאין יוצא ידי חובתו במילה גוולה מה"מ מ"מ מהני האי תנאי • ולפי"ו כיון שגדרי הר"ש דמה"מ אינו יוצא ידי חובתו במילה גוולה תפס' גז' דלחם לחם מחלה וק"ל אין ברירה בשל תורה א"כ לא מהני ההוא תנאי ובס' שאח"ז יתברר יותר בס"ד • מ"מ אינו אומר דהאי תנאי מהני לכ"ע אפי' למ"ד אין ברירה דל"ל אלא דהא מהני דפ' ל"ה דכל מי שיגיע לולבו לידו הרי הוא לו כמתנה איתא כמ"ד יש ברירה והא שם בפ' מרובה מיייתי הא דתנן והנטיעם מניחים את המעות ואומר' כל הנלקט מזה יהא מחולל על המעות הללו ורצה הגמ' שם לומר איבא דר"י לא תימא כל הנלקט אלא איתא כל המתקט ופריך אמא אית ליה לר"י ברירה והא ר"י לית ליה ברירה גבי האחים שחלקו לקוחות הן ותקנת קושא זו הדר ביה הגמ' מהא דקאמר אימא המתקט והא דפריך אמא אית ליה לר"י ברירה היינו משו' דא"י הלכה כסתם משנה • ואי סתם משנה זו דכל מי שיגיע לולבו לידו הרי הוא לו כמתנה איתא כמ"ד יש ברירה אכתי תקשה לר"י דלית ליה ברירה מסתם משנה זו • אלא ודאי ש"מ דאש"נ למ"ד אין ברירה הא דכל מי שיגיע לולבו לידו הרי הוא לו כמתנה מהני וה"ה גבי מזה נמי מהני • ומכאן ראייה ברורה למש"כ בס' שאח"ז דל"ל דלא מהני לומר כל המתקט יהא הפקר למאן דלית ל"ל ברירה אא"כ אמר דלאחר שחלקט יהא הפקר חל למפרע משעת חל להבא משעת לקיטתו ואילך אף על פי שחל בן קודם לקיטת אש"נ מהני לכ"ע דלא שייך ברירה אלא במתנה לכשתיהא כן יכול תנאו למפרע משעת דיבורו אבל אם אינו מתנה אלא על להבא לכשתיהא כן כגון לכשתלקט יהא הפקר משעת לקיטתו ולהבא וכן לכשיגיע לולבו או מתי לידו הרי הוא לו כמתנה אף על פי שהתנאי היה קודם לכן אשילו למאן דאמר אין ברירה ש"ד ומהני תנאי והנה הרבה הארכתי בחיבורי בזה מכל מקום להוציא חלק לגמרי א"א ואשתק קאת ממה שכתבתי שם בס' שאח"ז וגם תשולם תשובה זו ויתברר על כוון •

דיני מצה ומרור סימן צג

כבר נתבאר בס' שער דל"א דל"מ לומר כל המתקט יהא הפקר למאן דלית ליה ברירה אלא באומר שיהיה הפקר למפרע ובמתקט יהא הפקר חל משעת אמירה אבל באומר שלא יהא הפקר חל אלא מכאן ולהבא משעת לקיטתו ואילך אפי' מאן דלית ליה ברירה נמי מהני • והנה בהאחי ראיות הרבה לזה וא' מן הראיות שהבאתי הוא זה דע דאמר' בפ' כל הבט (דף כה) הא ר"י ור"ש דתולה בדעת עמו לית להו ברירה בזה דהלוקח יין מבין הכותים דמייחתי התם ותולה בדעת אחרים אית להו ברירה ר"י דתנן מה הוי באותן הימים ואומר ה"ז גיטך אם מתי מתו וזה ר"י הרי הוא כאשת איש לכל דבריה ולכי

מזמזם דהני זיוו לאו למלוה ולאו לפיקדון דמו כדא' ברפ"ג דקדושין (דף גט) וכן בקדושי שטר ולא נתקדש השטר עד לאחר זמן חלות הקדושין אבל בבואה בלאחר זמן א"ל דהא אין כאן שום דבר שתחיל עליו הקדושין וזה ברור ופשוט : ודבר זה מתברר יותר מד' היות' בפ"ג דקדושין נבי כגון דכתב ליה לכשאקדך בו וכיון דא"ל לקדושי בואה לחול לאחר זמן אלא למפרע משעת בואה ואילך והא כן הארי בועליך ע"מ שיראה אבא אפילו למ"ד דע"מ לאו כמעכשיו דמי א"ל אלא במעכשיו דא"ל אפילו אם ראה האב א"ל לקדושין לחול בלהבא אלא ה"ק אם יראה האב יהיה הקדושין חלין למפרע משעת בואה ואילך וכיון דהא ה"ו גיטך אם מתי והריני בועליך ע"מ שיראה אבא א"ל אלא בלמפרע הרי כאן משום ברירה ולמ"ד אין ברירה לא מהני : ובהכי כ"ל מה שכתב הרמב"ם ברפ"ו מה' חסות האות' למעשה הרי את מקודשת לי ע"מ שיראה אבא אבא ראה האב מקודשת לא ראה או שעתה או שעת קודם שישמע הדבר אינה מקודשת ע"מ שלא ימנה אבי שמע ומיחה אינה מקודשת ע"מ ע"כ וכו' ע"פ ויש לתמוה כיון דבשעתה או עת קודם שישמע אינה מקודשת ע"מ דהא ע"מ שיראה אבא היט שית' אין דמ"ע בשעתה או מת אינה מקודשת דהא לא חמר אין כדמוכח בפ"ג דקדושין (דף סה) וא"כ ברנה האב אמאי כתב מקדש' סתמא דמשמע דהוי קדושין ודל"ן ואם בא אחר וקידשה א"ל לקדושי שני הא כיון דק"ל בדברכן יש ברירה ש"מ הא דאמר' בדאורייתא אין ברירה משום שפיק' הוא ולחומר וכו' ע"מ הר"ן בפ"ג דגיטין דף כ"ה גבי טולין אין פוסלין מן האחרון וכו' הרמב"ם כמ"כ הר"ן שם וכו' שכן ברנה האב אמאי מקודשת בודאי דילמא אין ברירה ואינה מקודשת ואם בא אחר וקידשה נישום לקדושי שני נמי וא"כ דכתב הר"ן בפ"ג דגיטין בשם הרמב"ן ו"ל דבי קי"ל כסתם מתני' דתנן הרי את מקודשת לי ע"מ שיראה אבא אבא אבא דר"י הוא דק"ל דאמר הסם בפ' האומר דע"מ שלא ימח' הוא ע"כ הא לר' הרמב"ם אי אפשר לומר כן וכו' ע"כ : ולמאי שפ' נישא דבשלמא ברייתא דמירי במקדש' בבוא' דהא הריני בועליך קתני א"כ ע"כ למ"ד אין ברירה אפילו ראה האב נמי אינה מקודשת כיון דא"ל לקדושי בואה לחול אלא בלמפרע הא ודאי כל כה"ג למ"ד אין ברירה לא מהני למפרע אבל במתני' דתנן סתמא על מתן שיראה אבא איכא לאוקמי בתקדשה מכאן ולהבא משיראה אביו ואילך ובקדושי כסף ושטר דאפשר להם לחול אפילו בלאחר זמן וכל כה"ג אפילו למ"ד אין ברירה נמי תצאי ובהכי מירי נמי הרמב"ם ושאר פוסקים : ואם תאמר כיון דק"ל כמ"ד כל האומר ע"מ כאומר מעכשיו דמי א"כ בע"מ שיראה אבא אפי' בקדש' בכסף ושטר כיון דא"ל לקדושין הללו לחול למפרע ובמעכשיו משום דאין ברירה אמאי מקודשת אפי' שיראה האב הא מ"מ אין קדושין מלן אלא ברטון המקדש וכיון דקדש' במעכשיו וא"ל להם לקדושין אלו לחול במעכשיו משום דאין ברירה אפי' בלהבא לא יחלו דהא אין קדושין לזלאין וי"ל דה"מ דאמר' כל האומר ע"מ מעכשיו דמי באפשר להם לחול מעכשיו אבל הא כיון דקדושין אלו א"ל להם לחול במעכשיו דעמו שיתלו במאי דאפשר להם לחול ואפילו בלהבא נמי ש"ד : **ואת** למש"כ תקשה לך הא דתנן ברפ"ק דיומא ו' ימים קודם י"ב מפרשין כה"ג מביתו כו' ומתקנין כהן אחר סתמי כו' ר"י אף אשה אחרת מתקנין לו שמה תמות אשתו כו' א"ל א"כ אין לדבר סוף ובגמ' ד' י"ג ומי סני ליה בתקנת' ביתו א"ר והא לאו ביתו הוא דמקדש לה והא כל כמה דלא כנים לה לאו ביתו היא דכנים לה א"כ ה"ל ב' בת' ור"א ופ"ר בעדו ובעד ביתו ולא בעד ב' בתים ומסוק דא"ל ה"ו גיטך ע"מ שלא תמות חברתך אי לא מיתא חברתה מיגרשה ואי מיתא הא קיימא הא ופריך ודילמא מיתה חברתה בפלגא דשבורה ואיגלי מיתא למפרע דגיטא דהא לאו גיטא הוא ונביד ליה עבור' בב' בתים ומסוק אלא דמגרש לתרווייהו לחדא א"ל ה"ו גיטך ע"מ שלא תמות חברתך ולחדא א"ל הרי זה גיטך ע"מ שאכנס לבה"כ דהי מיתא הא קיימא הא וא"ו כו' מתי אחר' דילמא מיתא חברת' בפלגא דשבור' כו' אי חוי לה דקא בעי למימת קדים איחוי ועייל לבה"כ ומשוי לגיטא דהא גיטא למפרע ואי סוגיות הגמרא : ויש לי למידק כל טורח זה לר"י לתק דמקדש עוד אח' ומגרש לשתיים על תנאי ועוד שפוסל אשה א' מן הכהונה בכל שנה ושנה והרי תנן בפ"ד דינומת דמ"ג מי שהיה גשוי לב' נשים כו' היתה א' כשרה וא' פסולה כלומר לכהונה אם היה חולץ חולץ לפסול' שלא יפסול את הכשר' מן הכהונה משום לא ישפך אדם מי בורו ואחר' נריכים להם כדאמר' הסם בגמרא ובפ"ב דיבמות (דף קט) משום שמה יהיה ולד בן קיימא ונמצא אתה מצריכה כרוו לכהונה גזרו באשה שהלך בצלה ופרתה למד' ה"ו וא"ל מת בעליך שלא תחלך ולא תתייבם עד שחזר שמה מעוברת היא לרעה : הרי שהרבה חששו חכמים שלא לפסול אשה מן הכהונה בתום וא"כ למה מקדש כה"ג אשה אח' בכל שנה ועי"ז מוכרת לגרש על תנאי משום ב' בתים ה"ל לקדש אשה אחת על תנאי אם תמות חברתך תהא מקודשת לי ולאשתו ואמר ה"ו גיטך על מתן שאכנס אחי לב' הבנות וכדאמר' גבי גירושין : ועק"ל דאפי' טורח זה לתק ה"ל לקדש אשה אחרת ע"מ שאם תמות אשתו מאותו שנה תהא זו מקודשת לו דבזה ילאו ידי כל החששות ואפי' אם תמות אשתו בפלגא דשבורה לית לן בה דהא אין שניה מקודשת לו אלא להבא משעת מיתא אשתו ואילך ועד אותו שעה הראשונה אשתו היתה דהא כה"ג א"ל ליתן גט על תנאי לאשתו כלל וא"כ דאמר' כל כמה דלא כנים לה לאו אשתו היא ה"ז כניסה וזו היינו הכנסת חופה והרי יטל להכניסה לחופה נמי על תנאי דהא דאמר' ברפ"ג דיבמות לפי שאין תנאי בחופה לאו

(א) י"ל לא שייך ברירה

למימרא דאין תנאי מעביל בחופה אלא שאין הדבר רגיל לעשות חופה על תנאי וכמ"ש בס' החוש' והפוסקים הסם אבל הוכח דתנאי ודאי מהני וזה ברור ופשוט ואין לומר דהא כל כמה דלא כנים לה לאו ביתו היא הא כניסה היינו בואה וא"ל לבטול על תנאי משום בעילת זנות הא ליתא דכניסה בכ"מ פ"י חופה ולא בואה ועוד ע"כ הוי כניסה דה"ג לאו בואה היא אלא חופה לחוד דהא ר"י דאמר אף אשה אחרת מתקנין לו משמע דקאי ארישא אמילתא דת"ק דאמר ו' ימים קודם י"ב מפרשין ב"ב מביתו כו' ועלה הוסיף ר"י דאף אשה אחרת מתקנין לו בחור' אותן ו' ימים דאי הא דר"י מקודם ו' ימים אלו דת"ק קאי וא' אף כו' א"כ לא ה"ל לסתום אלא לפר' וברי בחור' אותן ו' ימים א"ל לו לעשת לאשה דהא מפרשין אותו מביתו דהיינו מאשתו משום שמה יצא על אשתו ותמלא ספק גדל בדאמר' הסם בגמ' וע"כ אין כניסה זו אלא חופה למודה בלא בואה ובהכי ביתו היא וכן פרש"י בפ"ב דסוכה (ד"ב) אף אשה אחרת מתקנין לו לערב י"ב ע"כ ודאי בעי"ה א"ל בבואה משום חשד' דספק נדה ואלא ע"כ כניסה זו היינו חופה וא"כ הדרא קושין לדוכת' כל טורח זה ל"ל וכדאמר' ובע"כ מוכרת אני לומר דה"ט דלא מני למעביד ליה להאי תקנת' אדר"י יא לקדש את השני"ע ו"ל לגרש י"ע א"כ לקדש את השני"ע יסור הקדושין מלן מיד אחר מית' דראשונה וא"ל לגרש שום אח' מכן והוא מדאיתא לחדא מתניתא בפ"ג דגירושין (דף לו) דתני איז דל"ל לר"י בריר' ולמאן דס"ל מאן דל"ל ברירה ל"ש תולה בדעת עצמו ל"ש תולה בדעת אחרים לית לילית' למתני' דמה היא באותן הימים דלבי מית' הוי גיטא אלמא אית ליה לר"י ברירה מקמי דחיו דלית ליה לר"י ברירה וה"ה א"ל רב הסם ליתא למתני' מדתני איז דלית ליה לר"י ברירה וגם הסם מוכח לר' יוחנן דמאן דלית ליה ברירה ל"ש כו' דהא תני איז ר"א אין אדם מתנה על ב' דברים כה' אלא אם בא חכם למורח שירוכי למורח כו' אבל לכאן ולכאן לא ופריך מ"ג מכאן ומכאן דלא משום דאין ברירה מורח ומערב נמי אין ברירה וא"ר וכבר בא חכם ומאי פריך ת"ש כו' הא שאני ואפי' משום דמורח ומערב תולה בדעת אחר' הוא אמרי' ברירה אבל לכאן ולכאן תולה בדעת עצמו הוא לפיכך אין ברירה אלא ודאי ס"ל לר"י מאן דלית ליה ברירה ל"ש כו' ולמאי דתני איז דל"ל לית ליה ברירה בא"ה ה"ו גיטך אם מתי אפי' כי מית' נמי לא הוי גיטא משום דתולה במי שאינו ומוחו בידו והרי אין ברירה וא"כ ה"ה במקדש או מגרש על תנאי ותולה במיתא פלוני לאו כלום הוא לר"י דלית ליה בריר' מיהו ה"ה בתולה תנאו במית' פ' באם ימות הוא דאמר' אין ברירה ואפ"ל והתנאי תלוי בדעת מי שהיו ומיתא פ' ב' בידו אבל אי תולה תנאו בע"מ שלא ימות פלוני מהני אפי' למאן דל"ל כיון שהתנאי אינו תלוי במעשה אלא בשב ואתעשה ודבר זה יש ללמוד מדברי הרמב"ן שכתב שם הר"ן דס"ל בהריני בועליך ע"מ שיראה אבא אינה מקודשת למאן דל"ל ומוסי' וכו' ק"ל כסתם משנה דתנן הרי את מקודשת לי ע"מ שיראה אבא אדר"י הוא דק"ל דתנ' ע"מ שלא ימחה הוא הרי בהדיא דהא ע"מ שיראה אבא ויאת' אין דהוי התנאי בקום ועשה אינה מקודשת למאן דל"ל אבל באות' ע"מ שלא ימחה אבא דנתקיים התנאי בשב ואתעשה מקודשת וה"ה באות' ע"מ שימות פ' לאו כלים הוא אבל בע"מ שלא ימח' ע"מ מהני אפי' למאן דל"ל הוילא והתנאי מתקיים מאי בשב ואתעשה ודברים ברורים הן : והשתא דאית להכי א"ש הוילא דפ"ק דיומא ולא קשיא מיני דההיא סוגיא איתא באיז אדר"י דל"ל ובתולה תנאו באם ימות פ' אפי' אם מת אותו פ' לאו כלום הוא משום דאין ברירה הילכך לא סגי לכה"ג בתקנתא שיקדש אשה על תנאי דתנאי זה דקדושין ע"כ לריך להטות בקום ועשה ע"מ שחמות חברתך תהיה מקודשת לי והא ל"מ לר"י אליבא דאין דל"ל ואפי' אם מתה חברתה אינה מקודשת וקם ליה בלא בית הילכך לית ליה פקנה לכה"ג ע"י קדוש' תנאי מש"מ מוקי לה הנמרא דמקדש לשנייה בלתי תנאי ותוור ומגרשה על תנאי שלא תמות חברתך דה"ל תנאי של שב ואל תעשה ואין בתנאי זה משום ברירה ולקמי' תנאי א"ל ע"מ שאכנס אני לבה"כ אפי' דה"ל תנאי של קום ועשה לית לן בה דהא אין זה תולה תנאו בדעת אחרים אלא בדעת עצמו וכל תנאי שתלוי בדעת עצמו (א) ל"ל בריר' כמו שפרש"י בפ"ב הגט וכמסכ"ל וא"כ דמסוק הגמרא שם בפ"ג דגירושין דליתא לר"י מקמי מקמי' דאית ליה לר"י ברירה וא"כ אפי' תנאי דקדושין שהוא בקום ועשה נמי מהני מ"מ נקט תנאי דגירושין שהוא בשב ואל תעשה דמהני לכ"ע ואפי' לתנאי דמתני' אליבא דר"י אפי' דל"ל דאפי' בתנאי של קדושין נמי סגי מ"מ אי עביד מהני אבל אלו נקט תנאי דקדושין לאין אדר"י לא מהני הילכך נקט תנאי דמהני לר"י אליבא דכ"ע והשתא דלמאי דפי' למעלה דהיכא אמר' דתולה את תנאו בדעת אחרים דלא מהני ה"מ בלמפרע אבל בתבאן ולהבא אפי' למאן דלית ליה ברירה מהני : ולפי' בתולה את תנאו בקום ועשה באם ימות פ' מהני בקדושי דלהבא אבל לא למפרע גבי דקושיא ראשונה לא קשיא מידי דלקדש לשנייה על תנאי באם תמות אשתו שתהא מקודשת למפרע ולאשתו לגרש על תנאי שאכנס לבה"כ דתנאי זה דאם תמות למפרע לא מהני משום אין ברירה אפי' קדושי שנייה במקומה עומדת דלקדש לשנייה על תנאי באם תמות אשתו שתהא מקודשת ומגרש על מיתה ואילך ולהבא ואין כאן משום ברירה כיון דאינו מתנה על למפרע אלא על להבא ואפי' תנאי של קום ועשה לית לן בה : **ו** ואומר אני דאף על לא תברא ומטעם אחר ליתא לקושיא שיהי משום דהו חכמים על תקנת אשתו שניה שלא תהא נעדרת מתקנת כפרת י"ב כו' זה באם שתמות אשתו הראשונה

שאנת אריה דיני מצה ומרור צג צד

עניינים היום יהא הפקר היינו שהיא הפק' למפרע קודם לקיטת דלז במכאן ולהבא לאחר לקיטת לא מהני אמירה דידים כלל כיון דבאותו שנה אינו ברשותו מעשה אין ההפק' חל על פיו וכיון דהאי כל שילקטו יהא הפקר אי"ל להפקר לחול לא בלמפרע ע"כ מדין ברירה איתין עלה ולמאן דלית ליה ברירה לא מהני מילי והרבה הארכתי בזה בחבורי ובארתיו התם הטיב סוביא וז' דפ' מרובה ודברי התוס' שם גם בארתי סוביא דכיסין אלוין רמי ליה דשליח מס' מעילה ופ"ג דערובין שם מה שלכאורה נראה משם כמתנגד לסברה זו שכתבתי וחזקתי עוד דברי במסמור' כל ימות :

ועתה נבא ל"ד שהתחלנו בס' שער דדברי הרוק ברורים שגוב ללמוד ולומר כל מי שיגיע לידו מצה שלי הרי הוא לו במתנה וכדחן תלמודין אותן לומר כל מי שיגיע לולבי לידו הרי הוא לו במתנה ומתנה שהיא לולבו ומתנה במתנה במכאן ולהבא לאחר שבא ליד חבירו ולכ"ע מהני אפילו למאן דלית ליה ברירה כיון דאינו מתנה על למפרע אלא במכאן ולהבא ומ"מ מהני במכאן ולהבא שיחול המהנה ע"פ לאחר שבא לולבו ומתנה ליד חבירו ולא דמי להא' דאר"י גול ולא נתייחסו הבעלים כו' זה לפי שאינו בידו וה"ל אינו יכול להפקיר לאחר שבאו ליד עניינים במכאן ולהבא משום דאין להפקיר חל ע"פ לאחר שבא ליד עניינים דכבר יצא מרשותו דש"ה שבא ליד הנזקן ולית עניינים בחזרת גול לפיכך יצא מרשות בעלים אכל הכא גבי לולב ומתנה לא בא ליד חבירו ומתנה ולולבו בחזרת גול אלא בעשות ותחלק של זה לזה ולאו ידע ה"י טעל את שלו ולא של חבירו אלא ששעה וכסבור שלו הוא טעל לא יצא מרשות בעלים ובידו להקדיש ולהפקיר וליתן במתנה לכל מי שירצה וזה ברור וי"ן בחוס' ספ"ב דקדושין (ד' נו בד"ה מתקין לה ר"י) מש"כ בשם ר"מ ותמא דכדרי ועיין בירוש' פ"ד דסוכה על משנה זו דכל מי שיגיע לולבי לידו הרי הוא לו במתנה ותמא דר"ה לדברי ולא ר"י להעתיק ולהאריך בזה והעניין יבין מעצמו ועי' דאפילו לר"י דאמ' גול ולא נתייחסו הבעלים אינו יכול להקדיש ולהפקיר וה"ה ליתן במתנה אינו יכול ה"מ לאחר אכל לנזקן והאי יכול למחול לו וליתנו לו את הגזילה במתנה וזה ברור אם כן כל מי שיגיע לולבי או מתני לידו הרי הוא לו במתנה בלא"ה והאי מהני ויש לזה ראיות הרבה חלל שאינו ענין ל"ד כ"כ לפיכך לא כתבתי הרי נתברר כ"ד היטב בס"ד :

דיני מצה ומרור סימן צד

ברם זריכים אנו למידע הא דמנה גזולה דפסולה מ"ע אי משום מנה הבאה בעבירה מהא ג"ס שכתב הרא"ש דאיתא לחם לחם מתלה וי"מ לענין מרור דאין יוצא ידי חובתו במרור גזולה או לא דא"ל דאיתא מנ"ש כיון דמנה גזולה אחיא מקרא לפסול מרור גזול ומי פסול דכל דפסל רחמנא במנה במרור נמי פסול מהקישא דמנה ומרור ואפי' במרור בזה"ל דרבנן כדמוכח בפ' כ"ש (דף לו) גבי הא דבשי רמי בר חמא מאי שאל אדם ידי חובתו במרור של מעשר שני בירושלים כו' במנה דאורייתא הוא דלא נפיק אכל מרור דרבנן נפיק כו' אמר רבא מסתברא מנה ומרור וכמש"ל בד"י מנה ומרור ואי מנה גזולה אינו פסולה מקרא זה אלא משום מנה הבאה בעבירה והא האי פסול דמנה הבאה בעבירה לאו גבי מנה נאמרה אלא כללל הוא בכל המנות דמנה הבאה בעבירה פסולה אי מדאורייתא ומקרא דאת הגזול ואת הפיסח יליף לה ברפ"ג דסוכה (דף כט) והאי קרא גבי קדשים כתיב וממנו יליפין לכל התורה כולה ואי מדרבנן וקרא אסמכתא בעלמא וכמש"ל סימן ז' ז' ז' ז' רבנן דפסקו דדרבנן מנה הבאה בעבירה לית לן בה ומה"ט לולב הגזול ב"ט שני כשר האיל ואינו אלא מדרבנן וכמש"ל בד"י לולב א"כ ה"ל מרור הגזול כשר האיל ואינו אלא מדרבנן בזה"ל ואפי' אי האי פסולא דמנה הבאה בעבירה מה"ת הוא כיון דל"ג גבי מנה עומה אלא כלל הוא לכל התורה כולה ורבנן בדידהו לא תש להא פסולא דמנה הבאה בעבירה א"כ מנה בכלל כל המנות של תורה ולא נפק מכללל דידהו דפסולין משום מנה הבאה בעבירה ומרור דאינו אלא מדרבנן לא נפקא מכללל דשאר מנות דרבנן ולא חיישין למנה הבאה בעבירה ולא שייך לפסול מרור גזול מהאי הקישא דמנה ומרור במרור בזה"ל דרבנן והאי משמע לי מד' התוס' בפ' ע"פ (דף קיד) דתניא התם גבי מרור אכלן דמאי יצא וכתב התוס' אכל דהאי לא יצא אע"כ דמשער ירק דרבנן כדאמר' גבי מנה בפ' כ"ש אכל לא בטבל ומ"ל בטבל טבול מדרבנן ואיתקוש מרור למנה וזדמאי יצא נמי במנה משום דלי נעי מפיק נכסיה וחיי ליה ועשמה דהתמור' ודאי דרבנן דטבל דאורייתא מפיק התם מלא תאכל עליו חמץ יצא זה שאיכורו משום כל תאכל טבל ואיתקוש מנה לחמץ ע"כ * ואיכא למידק למנה פ' טעמא דטבל דאורייתא לא משום לא תאכל עליו חמץ דהיא ברייתא מ"ל התם כ"ש דא"ל אין אישור חל על אישור ולית הלכתא כוותי' בזה וכמש"ל סי' ז' וטעמא דמתי' דאינו יוצא ידי חובתו בטבל משום מנה הבאה בעבירה הוא וכמו שפירש' וכמש"כ שם הל"ל דה"ט דאינו יוצא ידי חובתו במרור' של טבל משום מנה הבאה בעבירה דאיתא דהיא ברייתא כהלכתא * אלא ודאי ה"ט משום דמשמע ליה להתוס' דהא דתניא אכלן דמאי יצא אכל דהאי לא אפילו בזה"ל מיירי דאינו למרור אלא מדרבנן ואי עשמה משום מנה הבאה בעבירה ש"מ דאפילו דרבנן חיישין למנה הבאה בעבירה ותקשה מבריתא

הראשונה בפלגא דעבודה הילכך אי אפשר לקדשה על תנאי שהיא הקדושין חלין מכאן ולהבא ממינת הראשונה ואילך משום תקנת כפרה * דהא ס"ל לר"י בספ"ק דשנזועות (דף יג) דכאנים וכהן משום מתכפרים על עומתת מקדש וקדשיו בדם הפר וישראל בדם השעיר שפניס ויליף לה התם מוכתיב וכפר בעדו ובעד ביתו וכל הכאנים בכלל ביתו הם כדכתיב בית אהרן ברבו את ה' וכיון דאשמו בכלל ביתו הוא כדאמר ר"י במתני' וכפר בעדו ובעד ביתו ביתו וזו אשמו היא נמי מתכפרת בדם הפר על עון זה * והרי תקן במסכת יומא פ"ה (דף נג) שתחילה היה מזה מזה הפר לפני ולפנים ואח"כ היה שוחט את השעיר ומזה ממנו וכן בהיכל וכן במזבח והוא בזמן דם הפר קודם בהואה לדם השעיר ומלא כפרת כהנים בעון זה קדמה לכפרת ישראל א"כ אם היה מקדש לשניהם ע"מ שלא יחולו הקדושין עד לאחר מינת ראשונה איכא למיחש דילמא תמות אשמו הראשונה בפלגא עבודה אחר מתן דם הפר וקודם מתן דם השעיר א"כ במאי תתכפר אשה וזו על עומתת מקדש וקדשיו ביה"כ זה בדם הפר לא תתכפר דהא בשעת הוצאת דמו אכתי לא היתה אשת כהן גדול שהראשונה היתה קיימת עדיין ובדם השעיר נמי אינה מתכפרת שהרי בשע' מתן דם שער כבר מקודשת היא לכהן גדול ומעתה ניתקה כפרתה מדם השעיר שאין מתכפרת בו וחלה עליה כפרת דם הפר ואינו שכבר הוזה דם הפר קודם שהיתה אשת כה"ג ומלא' קרחת מכאן ומכאן יתמסחרא דאפי' בנות כהנים נמי אין מתכפרין בדם הפר אלא זכרי כהונה בלבד ואשת כה"ג דרבי רחמנא ביתו וזו אשמו אכל לא בנות כהנים לפיכך אפי' בת כהן אי"ל לקדש על תנאי דאמרן משום ההוא תשא גופיה דפי' הילכך א"ל לקדש על תנאי שאם תמות אשמו תהא זו מקודשת מכאן ולהבא ממינת ראשונה ואילך ותהי אפילו לאין אליבא דר"י דכל כה"ג אין כאן משום ברירה אפי' תקנת כה"ג איכא דהא עכ"פ יש לו בית אכל תקנת האשה ליכא אם תמות קמייתא בפלגא עבודה וכדפי' מאי אמרת שיקדש את השנייה ע"מ שאם תמות הראשונה תהא מקודשת למפרע קודם התחלת עבודה ואת השנייה יגרש על תנאי שאכנס לבנה"כ וכקושיא קמייתא רידי דעכשיו אין כפרת שניי' נעדרת דאפילו אם תמות הראשונה בפלגא עבודה בין כפרת דם הפר לכפרת דם השעיר לא תהא נעדרת כפרה דהא איגלי מילתא למפרע דבשעת הוצאת דם הפר היתה אשת כה"ג וכפרתה חלו' בו הא ודאי אי אפשר כיון דמתחת כפרה שניי' שלא תהא נעדרת אי אפשר אלא א"כ מקדשה על תנאי שיחול הקדושין למפרע הרי א"ל לחול הקדושין למאי דתני או אליבא דר"י דלית ליה ברירה הילכך מפני תקנת כה"ג ותקנת אשמו השניי' שלא תהא נעדרת כפרתה אי אפשר לקדשה על תנאי אלא בע"כ מקדשה בלא תנאי ומגרש את שתיהם על תנאי כאן משום העדר כפרה לשניי' במינת ראשונה ולא משום אין ברירה דהא כי חיי דבשי למינת קדים ועי' ל"ל לבנה"כ ומשוי לגיטא כו' דתנאי זה הואיל ותלוי בדעת עצמו אין בו משום ברירה ובאם לא תמות הראשונה ה"ל גיטא דשניי' גיטא למפרע ואין בתנאי דיהא משום אין ברירה הואיל ותנאי דגיטא בשב ואל תשעה הוא אין כאן משום אין ברירה ומתכפרת עם כל ישראל בדם השעיר וא"כ לא קשה מידי מהא דיומא ופירא אפי' לומר דלא אמרי' אין ברירה אא"כ אמר לכשיהי' הדבר כן שתחול למפרע משעת אמירה ואילך אכל אם התנה לכשיהיה כן שתחול מכאן ולהבא לית לן בה ואין בזה משום ברירה ומהני לכ"ע * וכל דיני ברירה הגאמרים בכ"מ בגמ' הכי הוא שא"ל שיחול התנאי במכאן ולהבא אלא א"כ חל למפרע כגון אם בא חכם למורה עירובי למורה למערב עירובי למערב ובין השמשות שהוא שעת קניית העירוב עדיין לא בא החכם וכשיצא החכם בשבת לא' מן הרוחו' בע"כ ז"ל הוברר הדבר למפרע שבין השמשות שהוא שעת קניית העירוב קנה לו עירובו לאותו הרוחו' וכן שני לוגין שאני עתיד להפריש בע"כ כשמפריש צריך לחול שם תרומה ומעשר למפרע ולא משעת הפרשה ואילך שהרי מיתל אשוחה מיד לפיכך לא מהני למפרע למאן דלית ליה ברירה וכן ההיא דר"פ' כל הגט (דף קד) אמר לבלר כתוב ולאיוה שארצה אגרש בו פסול לגרש בו ובגמרא כתוב לאיוה שתאז בפחת תחילה דפסול משום דאין ברירה התם צריך לומר הוברר הדבר למפרע שבשעת כתיבה נכתב לשמה של זו דאלו במכאן ולהבא לא מהני מידי כיון דלמפרע לא נכתב לשמה של זו דהא בעינן כתיבה לשמה : * וא"ת למאי דפירש' דלא אמרינן אין ברירה אלא בלמפרע אכל במכאן ולהבא לא תקשה לך הא דתניא בפרק מרובה (דף סט) ר"א שחרית בעל הבית עומד ואומר כל שילקטו עמי' היום יהא הפקר ר' דוסא אוח' לעתותי ערב אוח' כל שילקטו עמי' היום יהא הפקר ופריך והא שמע' לר"י דלית ליה ברירה גבי הלוקח יין מבין הכותים ומשום קושיא זו מהפך דר"י לדר"ד ומאי קושיא דילמא הא דאר"י דבאותו כל שילקטו עמי' היום יהא הפקר דמהני היינו במפקיר משע' לקיטת ואילך ולא למפרע ואפי' למאן דלית ליה ברירה כה"ג מהני * וי"ל משום דהתם ע"כ ה"ט דמ"ד כל שילקטו היום יהא הפקר ומתנה כן בשחרית ולא ס"ל דלעתותי ערב אומר כל שילקטו ומתנה כן לאחר לקיטת על לשובר דעדיף טפי דבזה א"ל כלל לברירה משום דס"ל כר' דאמר התם גול ולא נתייחסו הבעלים שניהם אינן יכולין להקדיש זה לפי שאינו שלו וזה לפי שאינו ברשותו והה"ל שאין יכולין להפקיר מה שנטלו עניינים בחזרת גול כדאמר' התם ואם כן בע"כ מ"ד שחרית אוח' כל שילקטו

מבדית' זו לשמאל דא' רפ"ב דסוכה דיוצא ב"ט שני בלולב הגזול הואיל ואינו
אלא מדרבנן למנוח הבאה בעבירה לא חיישין וכמו שפי' החס' החס' ואי משום
הקיסא דמנה למרור הא לענין מנוח הבאה בעבירה לא שייך האי הקיסא ובמש"כ
לפיכך פי' דעממא דאבל בודאי עבד לא יא משום לא תאכל עליו חמץ הוא וכוון
דהאי קרא גבי מנה גופי' כתיב מהני הקיסא דמנה ומרור דבמרור דה"ל נמי לא
ינא וס"מ דלענין פסולא משום מנוח הבאה בעבירה לא מהני הקיסא ואצ"ג דבמנה
חיישין לה במרור של דה"ל לא חיישין לה : והנה מנינו להר"ן בפ"ג דפסחים
והרמב"ם המגיד בפ"ו מה' חמץ ומנה שהביאו להרא"ה דירוש' דפסול מנה גזולה משום
אין עבירה מנוח ומשום אלה הנזות והיינו מנוח הבאה בעבירה דגמ' דין ח"כ
במרור בזה"ל דרבנן לית לן בה וס' הרא"ה הביא רש"י זה בסוף דבריו משמע דלא
צריך ליה הא טעמא דנ"ל לפסול מנה גזולה : ובאמת יש לי לתמוה וכו' אפשר
ללמוד מהאי מלחמא דאיתתין לה מחלה למנה לפסול מנה שאינו שלו אלא של גזל
דהא ודאי אי' כחב רחמנא גבי מנה גופי' להאי מלחמא שפיר הוי ממעטין מיני'
של גזל כמו דממעטין מלכא דגבי לולב של גזל אבל השתא דגבי מנה לא כתב
רחמנא בהדיא למלחמא אלא דמיתתין לה בגו"ש דלחם לחם מחלה והרי בחלה
גופיה של גזל חייב בחלה כדאמר' בר"פ הגזול (דף ג' ד) הרי שגול טאה של
חטים וטמאה ואפסא והפריש ממנו חלה אין זה מברך אלא מנאץ אבל מ"מ
חייב בחלה אפי' אי' שמי' בתקומה עומדת ולא קנה הגזול בשמי' כדאמר' החס'
א"כ א"ל להחמיר במנה הלמד למעט של גזל יותר מן חלה המלמד דכל כה"ג
ה"ל טפל חמור מן העיקר וכדאמר' ברפ"ה דנזבים (דף מח) אשכחן שחטה
בשולה למנה קבלה גמי' למנא אשכחן שחטה וקבלה לעבד מלן חמר רב אדא בר
אבהו ואיתמא רבה בר שילא ק"ו מה חמא' הבאה מכה שולה מעבדת שולה שבאה
חמא' מכה אינו דין שיעבדת מה לחמא' שכן מקפדת על חייבי כריתות חמר
רב הונא הא ק"ל לרב אדא בר אבהו כלום מנינו טפל חמור מן העיקר ופירש"י
טפל כו' למד חמור מן המלמד כגון חמא' שבאת מכה שולה דעיקר לפון בשולה
כתיב ע"כ : והרי חס' חמא' אינה למידה מעולה אלא למנוח ואילו עיכובא
גבי אידה עממה כתיב' כדאמר' החס' אפי' קרי לי טפל ק"ו הכא דגבי מנה לא
כתיב מלחמא כל עיקר וכולה מילתא דידה מחלה ילפינן דאמר' לא יהא טפל
חמור מן העיקר וכוון דבמחלה של גזל חייב בחלה א"ל למעט מיניה מנה גזולה
וכדאמר' : ולפי' למאי דפסק בא"ח סימן תרמ"ט בש"ע דיוצא ידי חובתו בלולב
הגזול ב"ט שני דבדרבנן לא חיישין למנוח הבאה בעבירה וכ"ד הרבה פוסקים
אפי' שאין דעת הרמ"א שם כן ה"ה דיוצא במרור הגזול בזה"ל שאינו אלא
מדרבנן : ובסוף תשובת מהר"ו כתב מהר"א נסתפק כיון דמרור איתקוש למנה
וגזל פסול א"כ ישראל לא יעקר מרור מן הקרקע מידי דהוי אלא דה"ל ר"ה להני
דמוציא חסא כו' בפ' לולב הגזול ע"כ : ופה כיון שחלה טעמא לפסול גזל גבי
מרור משום דאיתקוש למנה דא משום מנוח הבאה בעבירה ל"ל בה ומ"מ כבר
נחביר דאין לפסול לא מנה ולא מרור אפי' בזמן שצ"ה קיים דהוי מה"ל אלא
משום מנוח הבאה בעבירה וא"כ בזה"ל שמרור אינו אלא מדרבנן לית לן בה :

דיני מצה ומרור סימן צה

ולענין אם יוצא ידי חובתו במנה גזולה בליל שני ל"ל דלכ"ע אינו יוצא בה ואף
על פי שאין בקיאים בקביעה דירחא וי"ט שני לגבי דיון אינו משום
ספיקא כדאמר' בפ"ד דביצה ואינו אלא מדרבנן אפי' גזל דפסול בשל חורה משום
מנוח הבאה בעבירה פסול בו וכ"כ הרא"ה בפ"ג דסוכה גבי לולב שאול וחמר
דפסולין ב"ט ראשון וכבר בשאר ימים וי"ט שני דיון הוא כיון ראשון דספיקא
הוא : ואפי' למש"כ הרמב"ם בפ"ח מה' לולב כל אלו שאמרנו שהם פסולין מפני
מומין שבאדנו או מפני גזל וגביה ב"ט ראשון בלבד אבל ב"ט שני עס שאר הימים
הכל כשר אפי' אלמא אין דין י"ט שני לענין גזל כ"ט ראשון שאי הכא דלולב והי'
דמה"ל אינו מנה לא ב"ט ראשון מדרבנן מיהו מנה כל שבעה ואצ"פ שבי"ט ראשון
של חורה גזל פסול בשאר ימים דבדריהן פסולין אלו וגזל כשרים לדעת הרמב"ם
לפיכך אפי' דאי אפשר לישול פסולין הללו ב"ט שני מתורת הפק י"ט ראשון
אפי' נישול מתורת שאר ימי ההג דלא איכפת לן בפסולין הללו אבל הכא גבי
מנה דאינו מנה אלא בליל י"ט ראשון בלבד לחובה ומכאן ואילך רשות וע"כ הא
דאט ואכלין מנה בליל י"ט שני אצו אלא משום דשוו' רבנן כאלו אין אנו בקיאים
בקביעה דירחא וספיקא הוי : א"כ בע"כ במה דפסול בראשון פסול בשני כיון
דאין חיוב אכילת מנה בו אלא משום ספיקא דראשון וזה ברור ובדיני לולב
יתברר הדבר יותר בארוכה בס"ד וזהו מה שג"ל בזה :

דיני מצה ומרור סימן צו

שאלה מי שאין לו למנה של מנוח של התיר אלא של חדש או של איסור חמר
אי אמרינן יבא עשה דמנה וידחה ל"ל או לא :
תשובה בדבר זה ראוי לענין בארבעה דברים ונבארם אי' לא : ראשונה
הא דמתיב בפ"ג דפסחים (דף לה) יכול יוצא אדם ידי חובתו בטבל
שלא נחקק כל צרכו שנטלה ממנו תרומה גדולה ולא נטלה ממנו תרומת מעשר
מעשר ראשון ולא מעשר שני ואפי' מעשר שני מנין ת"ל לא תאכל עליו חמץ מי
שאיסורו משום כל תאכל חמץ יא' זה שאין איסורו משום כל תאכל חמץ : הרי

שאנת אריה דיני מצה ומרור סימן צו

שלא לפדותו ע"ג קרקע כל שלא נפדה בהלכתה לא נפק מחרות גזל דעשת נבזה
יש שאין גזל דרחמנא יולאח מרשות נבזה בחילול ע"ג קרקע וה"ל גזל מעליא וכיון
דכל הני איסורין דתנן במתני' אינן נידחקין מפני עשה דמנה לפיכך הוכח דעבר
והכל אפי' בדעבד אינו יולא י"ח משום דה"ל מנה הבאה בעביר' כיון דאינן מ"ע דמנה
ראוי לדחוק לכתחילה והשתא אחי שפיר דלא אחיה סתם משנה כר"ש ודלא
כהלכתא דחפ"י כרבנן נמי אחיה אע"ג דס"ל איסור חל על איסור באיסור
כולל וא"ל לן למילף מהקישא דמנה להחמך שאינו יולא י"ח במנה של איסור אפי' ה
ב"ל הני אינו יולא י"ח חובתו מטעם אחר דהאילו ואין עשה דמנה דוחה הותן
בלכתחילה לפיכך עבר ואכל אינו יולא י"ח אפי' בדעבד משום מנה הבאה בעביר'
וכדאמרינן • והא דפריך דמאי הא לא חיי אע"ג דדמאי אינו אלא מדרבנא אפי' פריך
שפיר דהא כיון דעבד הבבול לתרומת מעשר דאורייתא אינו יולא בו י"ח מנה משו'
דחמיר דבמיתא ואין עשה דמנה דוחה אותו ה"ל לדמאי דהוי עבד לתרומת מעשר
מדרבנן כל דחקון רבנן כעין דאורייתא חיקון ואינו יולא בו י"ח וכדאמר' בגמ'
אבל לא בטעם פשיטא ל"ז בטעם טבול מדרבנן שרעו בעינין שאינו נקוב • ותנא
דברייתא דממעט לטבול שלא נטלה כל זרבו מלא תאכל עליו חמץ ולא מה"ט
דאמרין ה"ט משום דבביריתא קמי' אפי' מ"ע מנידמשמע שהפרס ממנו הכל לבד
ממ"ע והרי במסכת מכות כפ' אלו הן הלוקין (דף עו) אמר רב אכל טבל של מעש'
עני לוקח ויליף לה הסם מקרא דכתיב לא תוכל לאכול בשעריך ולהגן הוא אומר
ואכלו בשעריך ושבנו מה להלן מעשר עני אף כאן מעש' עני ואמר רחמנא לא תוכל
ומשמע דטבל של מעש' עני אינו עובר עליו אלא בלאו זה גרידא אבל אינו חייב עליו
מיתה כשאר טבל • וכ"כ הרמב"ם להדיא בפ' מה' מה' האוכל כוית מן הטבל
קודם שיפרש ממנו תרומ' גדולה ותרומ' מעש' חייב מיתה בידו שתי' אכל האוכל'
מדרב ש"על' ממנו תרומה גדולה ותרומת מעשר ועדיין לא הפרש ממנו מעשרות
ואפי' לא נשאר בו אלא מעש' עני ה"ל לוקח משום אוכל טבל ואין בו מיתה שאין
עון מיתה אלא בתרומה גדולה ותרומת מעש' כו' ע"כ וקלס' איש ריבו הראב"ד
ז"ל סם בהשגות אפי' שם האדם בפ' יש מותרות (דף ק) ("אראה כמספיקים בזה
ומדברי הרמב"ם למדנו עוד דאפי' טבל שלא הופרש ממנו מעש' עני אין בו חוב
מיתה אלא מלקות בלבד שהרי כתב שאין עון מיתה אלא בתרומה גדולה ותרומת
מעש' בלבד וכיון דטבל של מעשר עני ומעש' עני אין בו מיתה ה"ט דקמי' בבירית'
ולא מעש' עני ואפי' מעשר עני מנין דה"ל לא גרידא ואין בהם מיתה וסד"א דחתי
עשה דחתי לכו ואין כהן משום מנה הבאה בעבירה דאדרבה אפי' מנה יס כהן כיון
דקי"ל דחתי עשה ודוחה ל"ת קמ"ל מלא תאכל עליו חמץ דאליבא דר"ש גלי קרא
דעשה דמנה אינו דוחה שום ל"ת אפי' ל"ת גרידא ואע"ג דביריתא דברייתא חתי נמי
ולא נטלה ממנו תרומת מעשר אלא מנה לטבול דתרומת מעשר נמי מהאי הקישא
יליף לה ל"ד דכיון שיש בה מיתה ואין ראוי לכתחילה לעשה דמנה לדחות ל"ת דיד'
דחזיר אפי' בדעבד ל"ז קרא דלא יולא י"ח חובתו דהא פשיטא דה"ל מנה הבאה
בעבירה אלא אב גררא דמעשר עני ומעשר עני נסיב לה נמי למעש' ראשונה ג'
יליף בפ' אלו מציאות (דף לב) מותרות תלתא מיעוטי וא"ל אלא לוקן ואינו
לפי כבודו לחוד דתפרש ה"ס הסם וכהנה רבות בגמ' והכא אפשר עוד לומר דנקט
נמי מעש' ראשון שנטלה תרומתו באשגרת לישנא דר"ש שהביא הגמ' הסם בפ'
הה"ה דמניא אר' יכול לא יהא חייב אלא על טבל שלא הופרש ממנו כל עיקר
הורס ממנו תרומה גדולה ולא הורס ממנו מעשר ראשון מעשר ראשון ומלא מעש'
שני ואפי' מעשר עני מנין ת"ל לא תוכל לאכול בשעריך וכו' והשתא אחי שפיר
דאע"ג דלדין לית לן דר"ש אפי' בכל הני דמתני' אינו יולא י"ח מנה כיון שאין
איסורים הללו נדחקין מפני מ"ע דמנה אפי' בדעבד אינו יולא י"ח משום מנה
הבאה בעבירה מה"ט נקטי רש"י ורש"ן להאי עממא • והא דנקט רש"י נמי
להקשה אע"ג דלא אחיה אלא אליבא דר"ש דלית הלכתא כוותיה משום דאמרה
בגמ' בהדיא נקט לה לרש"י דמיתא ואי' ק"ל אהא שכתבתי דטבול למעשר עני
ומעשר עני כיון דאינו יולא בלאו ראוי למ"ע דמנה לדחות אותה ואמאי הא אפשר
בהפרשה למעשר עני או מעשר עני וכיון דאפשר לקיים שניהם הא אר"ל כל מקום
שחתה מוצא עשה ול"ת אם אחיה יכול לקיים שניהם מוטב לק"מ הא משכחת לה
כגון שהטבל אינו שלו וא"ל בהפרשה כדתנא רפ"ק דתרומות דהתורם את שאינו
שלו אין תרומתו תרומה וה"ל למעשר כדמוכח בכמה מקומות וא"ל אי"כ תיפוק
ליה דאינו יולא י"ח מנה משום דה"ל מנה גזולה וי"ל דמשכחת לה כגון שהטבל
הוא של נכרי ואפי' למ"ד מירוח נכרי פותר כגון שכתמרה אלא ישראל ומכרו לנכרי
בהר מירוח והפרש ממנו ישראל תרומה ומעשרות חוץ ממעשר עני או מעשר
עני דהשתא אחי טבל נוגע בו וא"ל בהפרשה כיון שאינו שלו ואפי' לא ה"ל מנה
גזולה • לא מביעה למ"ד בול נכרי מותר דל"ל בה משום מנה הבאה בעבירה
אחי אפי' למ"ד גזול אסור ה"מ היכא דגזול בידים אבל בממילא שרי כמי הפקעת
הלוואה דברי לב"ג כדלית בפ"ב דב"ק ואפי' לענין תרומות ומעשרות ה"ל אינו
שלו וא"ל בהפרשה יולא משכחת לה דעשה דמנה ידחה ל"ל דטבל של מעשר
עני או מעשר עני וא"ל בהפרשה כגון שאין לו אלא כוית מציאות מנה של טבל
דאם יפרש ממנו מעש' למעשר עני או מעשר עני חסר ליה שיעורא שהרי מעשר
עני הוה לירוש' אלא לאכלו למ"ע מנה דאין עשה דמנה דוחה לעשה ול"ת דמעש' עני
וכמסכ"ל ומעשר עני אינו יולא בו דה"ל של עניים וה"ל מנה גזולה ועיין בפ"ב
דיומא (דף פ) גבי דמי שחתו בולותם גבי טבל ותרומה נתאי היא דא"ל כל היכא

דאפשר בחילוק כ"ע ל"פ כו' ואע"ג דהא מתני' דאין יולא י"ח בטבל שלא נטלה כל
זרבו שלא נטלה ממנו מעשר עני ומעשר עני מ"ל כר"ש ור"ש הא ס"ל כ"ס למכות
אלמא דלא מ"ל לר"ש דשיעור אכילה בכוית וא"כ י"ל דה"ה אכילה מנה כגון מנה
בכ"ס סני ליה ולא בני כוית הא מ"מ ר"ש עצמו אמר וי"ל כוית אלא לענין קרבן
בלבד ולפי' התוספות בפ"ג דשבוטות דף כ"ד ה"ה לענין עונש כרת בני ר"ש כוית
ולא סני ליה בכל שהו ה"ז אפשר לומר דאכילה מנה לר"ש נמי צריך כוית ולא סני
ליה בכל שהו ולכרת וקרבן מדמינן ליה ולא לכל אי' וכ"כ כן במ"א אין זה מקומו •
ונחזור לנחון דין ולפי' למאי דלא קי"ל כר"ש וא"ל לנו ללמוד מהאי הקישא דמנה
להחמך דאינו יולא י"ח במנה של איסור אם אין לו למנה של מנה מן היסן מותר
לאכול כוית של מנה מן החדש דחתי עשה דמנה דוחה ל"ת דחדש ואין כאן
משום מנה הבאה בעבירה דאדרבה אפי' מנה נמי יס כאן וכמ"ס הרי נחזיר
דגם משום ה"ט דמנה הבאה בעבירה לית לן בה ונותר לאכול מנה של מנה מן
החדש אם אין לו מנה של היתר • **עוד** י"ל דרך ג' דאסור לאכול מנה של איסור
אע"ג דאין לו מנה של היתר דכספ"ק דקדושין אמר ויאלנו מעבור הארץ מתחרת
הפסח מתחרת הפסח אכול מעיקרא לא אכול דאקריבו עומר והדר אכלו וכתבו
התוס' בירור' מקשה למה לא אכלו מנה מחדש ויבא עשה דעברת תאכלו מנה
וידחה ל"ת דחדש ומתוך דאין עשה דקודם הדיבור דוחה ל"ת דחתי הדיבור ע"כ
וק"ל אם אחיה ליה דחזיר דאין עשה דמנה ראוי לדחות לשום ל"ת של איסור משום
שהיא עשה דקודם הדיבור אי"כ להאי תנא דקאי כר"ש וממעט טבל של מעשר עני
מהקישא דמנה להחמך הקישא ל"ל אי מ' שום לכתחילה הא אין עשה דמנה דוחה ל"ת
כלל מפני שהיא קודם הדיבור ואי משום דעבד דאפילו עבר ואכל שלא י"ח ת"ל
משום מנה הבאה בעבירה דכיון דאינו מותר לכתחילה לאכול מנה של איסור אם
עבר ואכל ממילא אינו יולא י"ח אפי' בדעבד משום מנה הבאה בעבירה וי"ל דהא
דאי א"ל דאין עשה דקודם הדיבור דוחה ל"ת ע"כ מנה הבאה בעבירה אינו אלא
מדרבנן וקמ"ל דמשום הקישא דאפי' מה"ט אינו יולא י"ח במנה של איסור אליבא
דר"ש דס"ל אין איסור חל על איסור' ולפי' למאי דלא קי"ל כר"ש מתניין דתנן
אכל לא בטבל כו' דח"י בהן הא אע"ג דאין ראוי לאכול לכתחיל' אי משום לחמ'
איסורין ואין שום עשה דוחה אותן וכמשכ"ל ואי משום דעשה דמנה קילא משום
דקודם הדיבור היא ואין שום ל"ת נדחה מפני' ע"כ הא דאינו יולא בהם בדעבד
אינו אלא מדרבנן ומשום מנה הבאה בעבירה ודאי אבל לא בטבל דתנן הסם
מ"ל בגמ' בטבל דרבנן וש"מ דמירי מתני' בדרבנן אבל מה"ט יולא בה ה"ה י"ל
דכולה מתני' מדרבנן הוא דאינו יולא בכל הני דחשיב אבל מדאורייתא יולא י"ח
בדעבד לרבנן דפליגי עליה דר"ש דהא דאי לא מסתב' לאוקמי סתם משנה כר"ש
דלית הלכתא כוותיה • שוב ראיתי להתוס' ברפ"ג דסוכה (ד"ל ד"ה משום דה"ל)
שכ' תימה דבפ' כ"ס תניא דאינו יולא י"ח מנה בטרם לה מקרא תיפוק ליה
משום מנה הבאה בעבירה דקא אכיל איסורא ונפיק ידי מנה ע"כ • וי"ל דהתוס'
לעצמיהו אולי דס"ל דאין עשה דמנה דקודם הדיבור דוחה ל"ת דאליכ' לא קשה
מידי דאי לא קרא ה"ל דחתי עשה דמנה דוחה ל"ת דטבל של מעשר עני והרי
אין כאן משום מנה הבאה בעבירה אלא אדרבה אפילו מנה יס כאן כיון דעשה
דמנה דוחה חת ה"ל קמ"ל קרא דלא אלא ודאי כדאמרין • וש"מ דס"ל להתוס'
דמנה הבאה בעבירה אפילו מה"ט מילתא היא אבל בפ"ק דסוכה (דף ע) כתבו
התוס' אהא דמתמעט הסם סוכה גזולה מחג הסוכות תעשה לך משלך וכן הא
דאינו יולא באתרוג הגזול משום לכם משלכם דתיפוק ליה משום מנה הבאה
בעבירה דעממא דמנה הבאה בעבירה לאו דאורייתא אלא מדרבנן ע"כ ולפינו
אבאר הדבר יותר בס"ד • מ"מ עדיין יש להקשות על הא שכ' התוס' בשם היר'
דאין עשה דקודם הדיבור דוחה ל"ת אלא עשה דקודם הדיבור
קיל ואלו בגמרא דין משמע אדרבה דעשה דקודם הדיבור
חמיר טפי מלאחר הדיבור דהא בפ"ק דיתבות רוחה ללמוד הגמ' דעשה דוחה ל"ת
שיש בו כרת מפסח ונילה ותמיד שזוחין את השבת ודחי מה לטולא שכן יסן
לפני הדיבור • אבל לק"מ ד"ל דודאי עשה שנאמר לפני הדיבור ולא נשית כלל
לאחר הדיבור גרע טפי כדברי היר' אבל היכא שנאמר לפני הדיבור ונשית נמי
לאחר הדיבור אלים טפי משאר עשה שנאמר לאחר הדיבור לחוד האילו והיא
נאמרה לפני הדיבור ונשית נמי לאחר הדיבור ואלו איננה לא נהמרו קודם הדיבור
והשתא א"ל דפסח נא' במצרים קודם הדיבור ונשית כמה פעמים אחר הדיבור
בחומש שני ובמשנה תורה וכן חמ"ד קודם הדיבור נא' ונשית בחומש הפקודים וכן
מילה נאמרה להברכה אבינו ונשית • צ"כ ביוס השמיני יתול הילכך האילו ונא'
ונשית אלימא טפי כדברי גמ' דידן אבל מנה לא נאמרה אלא במצרים קודם הדיבור
לחוד דהי קראי דעברת תאכלו מנה ודעל מנות ומורורים יאכלוהו ל"ל אלא במצרים
אבל לא נשית לאחר הדיבור כלל הילכך גרע טפי וכדברי היר' ואף ע"ג דחובת
מנה נאמר נמי לאחר הדיבור גבי פסח שני בחומש הפקודים והוא אשפת שני קאי
וא"ל דבאמת מ"ע דמנה דפסח שני דוחה ל"ת אבל דפסח ראשון לא וכדברי היר'
א"כ כיון דפס' שני טפל לראשון הוא דאפי' למ"ע בפ' האשה דפסח שני רגל בפ"ה הוא
מ"מ טפל לראשון הוא דהא אם עשה את הא' ח"ל לעשות את השני ל"מ טפל חמיר
מן העיקר כדאמרינן בפ' איזהו מקומן (ד"מ) וכיון דחובת מנה דפסח ראשון אינו דוחה
ל"ת דפ"ש נמי אינו דוחה • אבל אכתי ק"ל מדאמר' בפ' כ"ס (דף כח) מנין לאכול
חמץ משם שעות ולמעלה שהוא בל"ת ת"ל לא תאכל עליו חמץ דר"י א"ל ר"ש וכו'

אפשר

שאנת אריה דיני מצה ומרור סימן צו

משום לכתחלה לא לרך משום דלא יבא עשה דמזה ויהיה לא חששה דטבל
של מעשר עני הא כיון דלרך לטוב יוהר נוכדי מלתו של מצה דהיינו יותר
מכוסית ח"כ עבד איסורא בלא קיום מצה ופסיעא שאין ראוי לטובל לכתחלה
משום דהיות העשה ללא שהרי בע"כ לרך לדחות הלכו נוסף על שיעור קיום
העשה אלא ע"כ כי אינטריך הקיפא דחין יונא ידי חובתו במצה של טבל
למעשר עני משום דעבד הוא דאינטריך דאפי' עבר ואכל חין יונא ידי חובתו
דעבד ואס"ד דמזה הבאה בעבירה מה"ט הוא ל"ל הקיפא דעבד תפוק ליה
דח"ל מצוה הבאה בעבירה . ואפי' שכתבתי למעלה דטבל שלא נטלה תמנו
תרומת מעשר אנכי גררה נסיו ליה תנא דברייתא . ול"ל למעוטי משום דידה
מ"מ הא טבל מעשר עני דחני בברייתא עיקר דרשא דמעוטי . משום דידה קא
נסיב ליה האי תנא יותר מכל הני איסורים דנסיב ליה בברייתא שהרי מיהו קא
סליק ודחי אפי' מעשר עני מנן אלמא משום דידה קא נסיב ליה לקרא למעוטי
דחין יונא ידי חובתו בטבל של מעשר עני וא"כ תקשה לך ח"ל משום מצוה הבאה
בעבירה אפי' מצוה הבאה בעבירה אינו אלא דרבנן . ואפי' שכתבתי ח"י
עוד פס בשם הרשב"א דאינטריך קרא ליהכא שמה שפירש היה שלו כגון
אם הוא כהן או לוי או ישראל עני וניטל תמנו כבר תרומות ומעשרות דשלבס
קרינן ביה ע"כ . ולפי' ח"י לטובל כ"א כות של מצה מלמנאס מן הטבל וכו' יונא
ידי חובת מצה וא"כ כיון דעשה דמזה דוחה ל"ל דמעשר עני לרך ק"ס דלא
תחלל עליו חמך משום לכתחלה ודחין ראיה תכחן דלמנוה הבאה בעבירה לא
חיישין מה"ט . אומר אני דאח"כ כדברי הרשב"א דע"כ ח"א ח"א מלא לעולם
שיהא מעשר עני לבעלים דאפי' הוא עני ח"א לעבד המעשר עני שלו לעמנו
דמתקצרפ"י דחולין (דף קלא) מעשר עני וכו' אפי' עני שבישאל מוציאם חתנו
מיו ויליף לה התם מקרא . אלא ע"כ העיקר כת' ר"י וס"מ דמנוה הבאה
בעבירה אינו מה"ט וכדכתיבנא . מ"מ עדיין יש לי לומר דטעמא דלא חייב טבל
ודחי שלבס לעמן אחרונ הואיל והוא אסור באכילה בשעורו בטבלו קודם הפרשת
תרומות ומעשרות לא מיקרי שלבס דהא שם בפ' ל"ה (דף לד) חקן אחרונ של
ערלה פסול של תרומה טמאה פסול ומפרש בגמרא טמאה דשל תרומה טמאה
פסול חליבא דכ"ע לפי שאין בו היתר אכילה ופירש"י ורחמנא אחר לכס הראוי
לכס בכל דרכי הנאמן וכ"פ התוס' וכו' י"ל דה"ט דאחרונ של טבל פסול משום
שאסור באכילה ור"ה לכס הראוי לכס בכל דבר הנאמן וא"כ לק"מ קושיא התוס'
דל"ל למעוטי דאינו יונא ידי חובתו בטבל הא לא מיקרי לכס דל"ל דחי לאו קרא
ה"ט שיותר לטובל מצה של טבל אס' חין לו מצה אחר' משום דחתי עשה דמזה
ודחי לל"ת של מעשר עני וכיון דמדינא עשה דחי לל"ת זו ח"כ הוהא שעתא
קרינן ביה מלמנאס שלבס שהרי קאי לאכילה בההיא שעתא באין לו מצה אחרת
וקרינן ביה מלמנאס הראוי לכס באותו שעה מה"ט דעשה דמזה דוחה לל"ת
מא"כ בני אחרונ דאפי' בשעת מצוה לא קרי של טבל לכס תשלכס מפני איסור
אכילה שבו אפי' בשעת מצוה שהרי חין מלמנו באכילה לא בנכילה ולא שייך בני
ידיה לומר אחי עשה ודחי ל"ת . ומ"מ הסתא דחתינן להבי כל חתון
האיסורין החתורין שאין כח לעשה דמזה לדחות אותן ח"י ח"ל דלמנוה
הבאה בעבירה לא חיישין כלל אפי' חין יונא בכה ידי חובת
מצה מן הסורה אפי' דעבד עבד ואכל דהא כיון דאסורים באכילה ואפי'
בההיא שעתא של חובת מצה נמי רכיב עליהו איסורא לאו מלמנאס מיקרי כיון
דאיסורין באכילה ואין בעין מלמנאס והא ליכא אלא שמדברי התוס' שכתבתי
משמע להדיא דאיסור טבל קרוי לכס ח"כ דאסור באכילה ואי לא משום חלק
אחרים המעורב בו יונא ידי חובתו באתרו של טבל ולד' ז"ל מש"ה לא חירא נמי
בני מצה שלא ללמנאס ח"י מצה אפי' בעביל לתרומה גדולה ותרומת מעשר דחתינן
שכן במיתה ואין נידחין לכתחלה משני מ"ע דמזה ח"ה בעבד ואכל מלמנאס
קרינן ביה : **ועתה** נניח הא טעמא דמנוה הבאה בעבירה שהתלנו ונכרר את
זה אי טבל זה . מיקרי שלבס לענין מצה ואחרונ או לא ונ"ל חליבא דהתוס'
דפ"ל דאפי' דאחרונ של תרומה טמאה פסול משום דלא מיקרי לכס ח"כ
דתרומה טמאה שרי בהנאה כדאמר' בפ' שבת (דף כה) דר"א לך שכן תהא
להסיקה תחת הכשיל ואינו אסור אלא באכילה לחוד וס"מ דמשום איסור אכילה
לחוד אינו קרוי שכן ה"מ איסור אכילה שאין היתר לאיסורו אבל איסור טבל שיש
היתר לאיסורו ע"י הפרשות תרומות ומעשרות אי לאו משום חלק הכהן ולוי ועמי
המעורב בו שפיר מיקרי שלבס וכ"ל הר"ן כענין התוס' שכתב שם אהא דחקן וכל
דחאי ב"ש פוסלין וב"ה מכשירין משום דהא קרינן ביה לכס לב"ש מפני שיש בו
חלק של כהן וה"ל באתרו של שוחטים דלא נפיק ביה חד ממינה . ולכולי עלמא
בטבל גמור אינו יונא בו ביום ראשון ע"כ . ובשם הרמב"ן כתב עליו שהיה אומר
דשל טבל קרינן ביה לכס כיון דיכול לסלק הכהן והלוי באתרו דעלמא שפירש
ע"י הרי דס"ל נמי דחין לפסול אחרונ של טבל משום איסור אכילה דרכיב עליה :
מ"מ רש"י ז"ל מסייע לי דהא האחרונ של דחאי דב"ה מכשירי' אחר' בגמרא
מ"ט דב"ה כיון דחי בעי מפקר לנכסי כו' פירש"י מ"ט דב"ה הא לית בה היתר
אכילה ע"כ . ש"מ דאחרונ של טבל ודאי פסול משום דל"ל היתר אכילה ח"כ דיש
היתר לאיסורו : והנה התוס' בפ' ל"ה (ד' ל"ה) מביאים ראיה לסברת ר"י שכתב
ומה"ט נמי יחא דעיסה של טבל מחוייבת בחלה כדמוכח בירוש' בפ"ה דמחאי
הרובה להפריש תרומה ותרומת מעשר וחלה כהתא בודאי מירי מווקק להפריש
תרומה

לכתחלה לטובל כות מצה של מצה מא' מו האיסורין הללו ואחר שכתבתי את כ"ו
רחיני להרמב"ן בס' התלמדות בפ' כ"ש שכ' בתוך דבריו בזה"ל וכיונא בו נמי
פשיטא משום דחני לה רישא בזה הפרק ולא בטבל פשיטא והא לאו פשיטא הוא אלא
פלוניא נמי הוא ודלא כהלכתא היא אלא משום רישא ע"כ . הרי שהא ו"ל דחי
לכתחלה מהלכה . ובפ"ה ה"ט משום דא"א לומר דאינו יונא י"ח במצוה האסורה
אלא חליבא דר"ש דס"ל חין איסור חל על איסור בשום ענין ואיכא למיירש
מהקישא דמזה לתת יונא זה שאין איסורו משום כל האכל חמך . אבל לדין
דק"ל איסור חל על איסור באיסור כולל חין לנו מהאי הקישא שאינו יונא י"ח
במצוה של איסור . ואי משום מצוה הבאה בעבירה הא כיון דעשה דוחה ל"ת לא
מבייא דחין כאן עבירה אלא אפי' מצוה יש כאן וכמש"כ והיינו כדברי ות"ל ודחי
להסכים לדעתו ו"ל . אבל מ"מ חני תמה עליו למה דחה למשנתנו מהלכה הרי
כתבתי טוב טעם דחין חל איסורים דמשנתנו ראויים לדחות מפני עשה דמזה
משום חומר שבהן וכיון דאינו ראוי לטבול לכתחלה לחובת מצה . אפי' בעבד
ואכלן אינו יונא י"ח משום מצוה הבאה בעבירה . ואי מעשר עני שלא נפדה ק"ל
משום דס"ל דחין בו אלא לאו בעלמא וכדברי הרמב"ם ולדין דלית לן דר"ש ראוי
לעשה דמזה לדחות אותה כיון דאינו אלא לאו גרידא ואינו במיתה . הא מצוה
להרמב"ן בסה"מ בסוף חלק מ"ע במה שהוסף על מנין המצות של הרמב"ם שכ'
מצוה ח' שנעשו לטובל מעשר עני ובכורים בירושלמי הא יתעלה והוא אר' ואכלת
לפי ח' אלהיך מעשר דגןך וזו מצוה מן המצות גדולה מאוד כו' ואני חמה על
הרב דו' כו' והלא הוא ז"ל מונה הארין מכלל עשה בחשבון מצות עשה ועוד שזו
באמת מצוה קבועה כו' וכבר זכרנו בעל הלכות אחר לטובל קדשים ומעשר עני
בירוש' ע"כ הרי ס"ל ז"ל שמעשר עני לא נפדה ח"ל לאו הבא מכלל עשה וא"כ
חין ראוי למ"ע דמזה לדחות אותה ולפי' משנתנו טולה אחיא חליבא דהלכתא
מ"מ בעיקר הדין הרמב"ן ז"ל מסכים לדבריו דעשה דמזה ראוי לדחות ל"ת
לפיקר אס' חין לו מצה דהיתרא אלא של איסור בלבד כגון של חדש וכיונא בו מלואי
גרידא שאין בעונש מיתה וגם חין אין עממה עשה אוכל ממנו כות של מצוה בליל
פסח :

דיני מצה ומרור סימן צו

אחר שכתבתי בס' שלפ"ו דמ"ע דמזה דוחה ל"ת גרידא אבל לא ל"ת שעתה
עשה או שנושה מיתה היכא שער ואכל מתן כות מצה של מצוה יש
לעין אי יונא ידי חובתו דעבד משום דהא דמנוה הבאה בעבירה לאו הולכתא
פשיקתא היא ויש בזה מחלוקת בין הפוסקים ו"ל יש מקו דס"ל דלמנוה הבאה
בעבירה לא חיישין כלל ואפי' מדרבנן לית לן בה וכמו שכתבתי לפנינו בס"ד או
טעמא דמנוה הבאה בעבירה מילתא היא ואת"ל מילתא היא דאורייתא או דרבנן
אבל מה"ט משום טעמא דמנוה הבאה בעבירה לית לן בה וכדעבד נמי יונא ידי
חובתו אפי' באיסורין החתורין שאתרנו שאין נדחין לכתחלה מפני מ"ע דמזה וכו'
כגון אס' עבד ואכל לחובת מצה ח' מכל הני איסורים החתורין שאין נדחין מפני עשה
דמזה לכתחלה ואח"כ לא נומננו מצוה של היתר אלא של איסור מן האיסורין הקלין
שמ"ע דמזה דוחה אותן כגון חדש או כיונא בו דחי אחר' דמנוה הבאה בעבירה
מה"ט (א) לאו מלת' ומדאוריית' עדיין לא ינא ידי חובת מצה כל עיקר אוכל מצוה
זו של חדש דהא איסור חדש נדחה משני מ"ע דמזה אבל אי אחר' דבש"ל איסור
שחל בראשונה ינא ידי חובת מצה מה"ט דעבד דמנוה הבאה בעבירה מה"ט
לחי מלמנאס היא אסור לטובל בש"י משל חדש דהא ינא ידי חובת מצה של תורה
באכילה ראשונה ולא ניתן לדחות איסור חדש של תורה מפני מצוה מצוה של דבריהן
ונכתרה יס' לי להביא ראיה דמנוה הבאה בעבירה מה"ט לאו מילתא היא ואפי'
לר"י משום רשב"י דחייש לה ברפ"ג דסוכה אינו אלא מדרבנן שהרי שם בפ' כל
שעה (דף לה) אחר' מצוה של מעשר עני לדרי' כלומר דס"ל מעשר עני ממון
גבוה הוא חין אדם יונא ידי חובתו בפסח לדברי חכמים אדם יונא ידי חובתו בפסח
ומפרש בגמ' טעמא דלר"מ אינו יונא ידי חובתו בפסח דאיתא לחם לחם כתיב
לחם עמי וכתיב מלחם הארץ מה להלן משלכס ולא משל מעשר אף כאן משלכס
ולא משל מעשר . וככתב התוס' הקשה הר"י דאורליינ' כיון דלפינן לחם לחם
דבעינן מצוה משלכ' אחר' אינטריך לעיל למעוטי מי שאיסורו משום כל האכל טבל
כו' ת פוק ליה דבעינן שלכס וטבל אינו שלכס דהא אחרונ של דמאי דמכרי ב"ה
בפ' לולב הגזול מפרש התם משום דחי בעי מפקר לנכסי והוי עני וחיי ל"השתא
נמי שלכס קרינן ביה משמע דטבל גמור לא חייב שלכס ותיירך ר"י אחרונ של
טבל לא חייב שלו כיון דלרך ליתן תמנו לכהן ולוי ובעינן שיהא כל האחרונ שלו
אבל מצוה שחא חלל כ"כ שחא היה נותן תמנו תרומה או מעשר תמה שחלל אכתי
חלל שיעור מצוה חייב שפיר שלו ע"כ . ולפי' ע"כ אי אפשר לחלל למצוה של טבל
לכתחלה אפי' לא טביל אלא למעשר עני בלבד מעט דחתי עשה דמזה ודחי ל"ת
של טבל שהרי כהאכל כות מלמנאס כבר עבר על לאו דטבל ואכתי לא מקיים
לעשה דמזה משום דלאו מלמנאס הוא דהא מעורב בחורן אחרונ מעשר עני
שהוא חלקו של עני וע"כ לרך לטובל יותר מסות כרי שיעור מעשר עני שכתובה
ואס' כן מה שאוכל יוהר מדרי חובת מצוה מנה דהיינו המתיר על שיעור
כות אוכל דבר איסור כאן עולה לו למצוה מצוה . והשתא הדרא
קושיא לדוכחא לתה לי מיעוטי שאינו יונא בטבל של מעשר עני דש"כ

תרומה גדולה ולא פטריקן ליה מדכתיב עריסותיכם דמיירי בים ב' רבנים בלא
 חלקו של כהן ע"כ * והא דהאי לכאורה למאי דפי' וכדמסתמך מפרש"י דשל טבל
 אינו קרוי לכס מפני איסור טבל דרכיב עליה אי"כ אחי' עיסה של טבל חייב בחלה
 הא לא קרינאביה עריסותיכם' שלכס דמח"ט פטריקן עיסה של מעשר שני מן החלה
 אי"כ דר"מ * וי"ל דהאי דהר"ה להפריש תרומה ותרומת מעשר וחלה כח' מיירי
 משל של ראה עדיין פני הבית לר"י דאמר בש"י דכ"מ (דף פח) דפני הבית
 קובע למעשר ולר"י דאמר התם חפ"י חזר קובע מיירי שלא ראה עדיין פני החצר
 ומ"מ אם קרא עליו שם תרומות ומעשרות חל עליו אי"כ שלא ראה עדיין פני
 הבית והחצר דהא חפ"י מדבר שלח נגמרה מלאכתו על דבר שלא נגמרה מלאכתו
 אם תרם תרומתו תרומה כדתן בפ"ק דתרומות * ואע"ג דמדבר שלח
 נגמרה מלאכתו אין תורמין לכחילה ואלו הכא הר"ה להפריש תרומה ותרומת
 מעשר וחלה כח' קמ"י דמסתמך ברענו חליא מילתא וחפ"י לכחילה נמי וי"ל דלא
 דמי לדבר שלח נגמרה מלאכתו ה"ל לכחילה לא משום דתחנתא חמרה כגון
 מן הגורן וכמלאה מן היקב מן הגמור על הגמור אבל לא משאיתו גמור וכת"ש
 המפרשים והיינו דווקא שחייב גמור כגון תבואה שצריך לא נחמרה ככרי
 דמח"ט מעשה בגופו אבל היכא שאינו מחוסר מעשה בגופו כגון טבל שלא ראה
 פני הבית והחצר חפ"י לכחילה נמי * והכי משמע מהא דמיניחין גופיה דמי רישא
 הין חורמין מדבר שנגמרה מלאכתו על דבר שלא נגמרה מלאכתו ולא מוצר שלא
 נגמ' מלאכתו על דבר שלכ"מ דהיינו כגון תבואה שלא נחמרה ככרי עדיין וע"כ
 מיירי שלא ראה פני הבית והחצר עדיין דחפ"י דמיירי בשראה ככרי אי"כ אחי'
 הני ספ"אם תרם תרומתו תרומה הא ה"ל מן הפטור על החיוב או מן החיוב על
 הפטור דתן התם דאין תרומתו תרומה וכדאמר' בפ"ק דפסחים (דף ט) ובכ"מ
 חר"א מערים הדם על תבואתו ומכניסה בזמן שלה כדי שתהא בהמתו אוכלת
 ופטורה מן המעשרות אלא אם ראה פני הבית או החצר קודם מירוח פטורה
 לעולם וכן אין המירוח קובעו למעשר וה"ל פטור גמור אלא ע"כ מיירי בשלא
 ראה פני הבית והחצר עדיין וטעמא דלא נגמרה מלאכתו הא נגמרה חפ"י שלא
 ראה עדיין תורמין חפ"י לכחילה * ודע שנעלם מן החו' מקנה שלמה
 דפ"ה דמאי דתן הר"ה להפריש תרומה ותרומת מעשר כאחר נוטל ח' מל"ג
 ושלש ואומר כו' והש"ל חלה ומע"ש בפי' או בדרומה ובודאי איירי מדקוק להפרי'
 תרומה גדולה ומכאן ה"ל להאי להבית ראה לא דגם מזה י' לדחוי' כדדחי' ומ"מ
 עדיין קשה דההיא לשני קמ"ל פ"ה פ"ה פ"ה פ"ה פ"ה פ"ה פ"ה פ"ה פ"ה פ"ה פ"ה
 קאמר בזה"ל וענ"ה דלאו בני גורן נינהו אבל חפ"י ופ"י עדיין גורן בהדיא כתיב ברו
 וח"י לרא' פני הבית והחצר והרי משנה זו ותוספ' דמאי מדמחייב בחלה מחי'ם
 ופטורים מיירי והרי ה' קבצו למעשר ע"י מירוח לחוד ואמאי לא פטריקן להו
 מזהה משום איסור טבל למש"כ ולשעת רש"י ולפינו יחבד זה בס"ד * אלא שק"ל
 לשיטת האוס' והרמב"ן * וכן ד' טבל מיקרי שלכס וטעמא האילוי ויש היתר לאיסורו
 ע"י הפרשה וכמ"ש שרי' בס"פ חלק (דף קיב) אמר' עיסה של מעשר שני פטורה
 מן החלה דברי ר"מ והכמי מחייב' אר"ח מחלוק' במע"ש בירושל' דר"מ סבר מע"ש
 ממון גבוה הוא ורצון סברי ממון הדיוט הוא אבל בגבולין דברי פטור
 ופרש"י אבל בגבולין דאין לה היתר אכילה בשעת חיוב חלה דהיינו
 בשעת גלגול העיסה לא קריקן ביה ראשית עריסותיכם
 ואפי' פדאה לאחר מכאן פטור מן החלה ע"כ * הרי שמעשר שני בגבולין לא קרוי
 עריסותיכם שלכס משום דאין לו שם היתר אכילה חפ"י דיש היתר לאיסורו ע"י
 פזיה אינו דאי' בני' מיהשיל עליה והדרה לטבילה ויפריש עליו מתקום אחר אי"כ
 ישלחו לירושל' ובס' מותר בחביל הפ"ה כל כמה דלא הולכו ופדאו ושא עליו חפ"י
 דבדיו לעשותו לא מיקרי עריסותיכם שלכס הה"ל גבי טבל לענין אחרונ' ומזה
 חפ"י דבדיו להולאו מיד איסורו ע"י הפרשת תרומות ומעשרות כל כמה דלא
 הפריש עליו לאו שלכס מיקרי ודלא כהתוס' וס"י ע"כ * ואע"ג דרש"י פ"ה שם בפ'
 חלק בליטא ח' דה"ל דבגבולין דיש פטור מן החלה משום דממון גבוה הוא הא
 התוס' בפ"ב דקדושין (דף נג) הוכיחו כפ' הא' דמשום דבגבולין לא מיקרי
 עריסותיכם הוא דפטורה וחפ"י שמה שהביאו ראיה מהא דקאמר הפודה מעשר
 שני שלו מוסף חומש ומק' לה כר"י והאיא ע"כ בגבולין איירי דאי בירושל' אין פודין
 בו מעשר שני וס"מ דמעשר שני ממון הדיוט הוא לר"י אפילו בגבולין אינו ראיה
 ובחילה אבא כוונתם כי דבריהם סמוכים וה"ל דהתם לקמן הכי אמר' השוה
 מעשר שני שלו מוסף עליו חומש בין משלו בין שניתן לו במתנה וקאמר הש"ס מני
 חליא ר"מ מי מני' יחייב ליה במתנה הא חמר מעשר שני ממון גבוה הוא אלא
 לא ר"י הוא מ"מ אינו הכרה ד"ל דיהיב ליה במתנה בירו' ונעמא בס' וק"ל מעשר
 שני נעמא פודין אוחו חפ"י בירו' כדאמר' התם בפ' חלק ובכ"מ * מ"מ הביאו
 שם עוד ראיה מדתן התם גבי קדושין נר"י במעשר שני בשוגג לא קידש במויד
 קידש ומשמע התם דמהינתי מייירי בגבולין ואפ"ה במויד קידש דממון הדיוט הוא
 וס"מ הא דמורה דבגבולין פטורה מן החלה ה"ל דנחו עיסה היא להחמייב בחלה
 האילוי ואינו ראוי בס' להביל ע"כ וה"ל קשה הא דחמין * ואי"כ אי איסור שיש
 תקנה לאיסורו לא מיקרי עריסותיכם ה"ל דלא מיקרי דגן לענין תרומת ומעשרות
 דהא בפ' ר"י (נף סו) כמו דמעשר מעריסותיכם שלכס ולא של הקדש ה"ל מעשר
 התם מדגן בלבד ולא של הקדש דמירוח הקדש פטור וה"ל לענין של איסור חד
 טעמא הוא * חס כן הקשה הא דתן בפ' ר"י במתנות (דף סו) גבי מותר העומר

לדבוק חייב בחלה ופטור מן המעשר ולר"י עקובא חייב נמי במעשר מבוס שלא
 ניתנו מצות אלא לזרז להן ומה בכך דאף על גב דלא נתנו המצות חל' לזרז
 להן ואינו של הקדש * מכל ונקום לפטור מן המעשר האילוי ובשעת מירוח שהקבצ
 למעשר הוי רכיב עליה אחי' איסור חדש שלא פקד איסורו עד לאחר הקרבת
 העומר לא מיקרי דגן בשעת מירוח * שהיה קודם הקרבת העומר כדאמרין
 לגבי מעשר שני בגבולין לענין חלה דבשעתא הא דחייב בחלה לכל' עלמא י' לומר
 דמיירי דנחלגל לחצר הקרבת העומר דהיה כבר דהתירא בשעת גלגול הקובצ
 לחלה חבל ממעשר ודאי קשה דהא מירוח שקובצ למעשר היה קודם הקרבת
 העומר ולפטור * וי"ל דודאי איסור החזר להחיר מאליו שלא ע"י מעשה כגון חדש
 דחפ"י ליכא עומר אין איסורו נזהג אלא עד שקיעת החמה * של יום הנף לכ"ע
 ומכאן ואילך חזר להחיר מאליו חפ"י בעודו עומד נא איסורו מיקרי שלכס מבוס
 התירו שלאחר מכאן דהא ודאי עבדא דחפ"י לפיכך מותר העומר חייב במעשר
 לר"ע חפ"י שנתמנה קוד' שאתר החדש האילוי וסופו יחזור איסורו להחיר מאליו
 בודאי שלא ע"י מעשה חפ"י ב"ה הקרבת עומר בשקיעת החמה של יום הנף וישנא
 מנילא ערבא חבל איסור שאינו חזר להחיר מנילא שלא ע"י מעשה כגון מ"ש
 בגבולין שא"ל לחזור להחיר חל"ע ע"י מעשה של שזלה או פדיון או להצלתו
 לירושלים וקובצל אינו בא לידי החיר אלא ע"י מעשה של הפרשת תרומת ומעשרו
 ואם לאו עומד באיסורו לעולם כל ומן שלא חזר עדיין לא קרינאביה עריסותיכם
 לענין חלה ולכס לענין אחרונ' דהרי כמו שהוא עכ"פ אם לא נעשה בו מעשה
 המביאו לידי החיר עומד באיסורו לעולם ומחוסר מעשה המביאו לידי החיר
 עדיין ולפ"י מזה של טבל אינו קרוי מזהבס' מיהו כ"ו לפי מש"כ דטבל אינו קרוי
 לכס מפני איסור אכילה שבו אבל לדעת התוס' וס"י ע"כ טבל קרוי לכס ומזהבס'
 ואין איסור אכילה דרכיב עליה מטבב עליו מלמיקרי שלכס חפ"י דאין החיר
 לאיסורו מאליו האילוי ומ"מ יש לו החיר לאיסורו ע"י מעשה של הפרשת תרומות
 ומעשרות * **ואחר** הענין נ"ל שהעיקר כדבריהם וי"ל נוסח דיש להקשות לפי
 מש"כ הא' דאמר בפ"י (דף סו) ובכ"מ עריסותיכם ולא עיסת נכרי
 ולא עיסת הקדש ומשמע דטעמא דעיסת הקדש פטורה מן החלה מא' דה"ל של
 גבוה ולאו עיסת ישראל מיקרי דומיא דעיסת נכרי דפטורה נמי מא"כ * דלאו עיסת
 ישראל היא וה"ל מעשרת התם מדגן דגן כדירושל' הקדש * ומאוס דמירוח
 הקדש פטור ומשמע נמי דה"ל משום דלאו דגן ישראל הוא ולאו מא' דכיון שהוא של
 הקדש ורכיב עליה אסורא וחפ"י בהגא' אסור לאו שלכס מיקרי דומיא דאחרונ'
 של ערלה דפסול כדתן בפ' גולב הגזול דהוי טעמא משום דודאי לא מיקרי לכס
 שלכס כיון דאפ"ל בהגא' אסור * ועוד חפ"י דטעמא דמעשרין של הקדש
 מעריסותיכם ודגן הוא מא' איסורא דרכיב עליה אי"כ מאי אריא של הקדש דנקב
 ה"ל למינ' עריסותיכם' דגן ולא של איסור דה"ל כל ה"ס ר"ס והקדש בכלל ומ"מ
 דנקט של הקדש לחוד לא ודאי של הקדש דוק קאמר ומא' דלאו עיסת ודגן של ישראל
 הוא אלא של גבוה הוא קא ממעט ליה ועוד דאיכא למ"ד התם בפ"י דטעמא
 דר"ע דמחייב למותר העומר במעשרות הוא משום דס"ל מירוח הקדש אינו
 פטור והשתא תיפוק ליה דגלגול ומירוח הקדש פטור מחלה ומעשרות * משום
 איסורא דרכיב עליה ואע"ג דיש היתר לאיסורו ע"י פדיון ושזלה מ"מ כיון דלא
 פדה ושאל עליו עדיין בשעת גלגול ומירוח הקובצ' לחלה ומעשרות לחו שלכס
 מיקרי אלא ש"מ דאיסור שיש תקנה לאיסורו חפ"י ע"י מעשה מהשתא חפ"י ב"י
 באיסורו שלכס קריקן ביה וכדברי התוס' והרמב"ן והר"י וי"ל * ועק"ל הא תנא
 בפ' כ"ש (דף לב) האוכל תרומת חמץ פטור מן החסלותין ומדמי ע"ס דר"ע
 ריב' ומחייב * וקמ"י ס"פא דב"ה כלומר דמשכחת לה לתרומת חמץ בפסח דקדושה
 במעשרת תרומה והחמץ' אבל במעשרת תרומת חמץ דברי הכל אינה קדושה ואמ'
 בגמ' מנה"מ אר"י ב"י אמר קרא תחן לו ולא להורו כי אחא ר"ה בריה דר"י
 אמר ח"ק ראשית שצריה ניכרין לישראל יתה זו בא' שיה נכרין ומשמע להדיא
 דקדושה הוא דלא חלה על תרומת חמץ אבל מקום התבואה בח חיוב תרומה
 ומעשרות היא דל"כ מאי אי' קדושה דהניא דמשמע דתרומה הוה דאי' קדושה
 לענין טהו' חייב עליה חומש הא שם טבל על הכרי' ותיפוק ליה דכיון דאיסור' חמץ
 רכיב עליה אינו קרוי דגן שלך ובשלמא לרב הוה דמפרש טעמא דאי' משום
 שאין שריה ניכרין י"ל דמיירי בשעת מירוח הקובצו לתרומות ומעשרות לא
 הרמיא עדיין חפ"י שמיירה קודם הפסח דבשעת מירוח קריקן ביה דגן שלך
 ואח"כ קודם הפרשה הרמיא הילכך שם טבל חל עליה אבל התרומה אינה
 קדושה משום שאין שריה נכרין לישראל * אבל לר"י ב"י אי אפשר ל"כ שרי
 פריך ההם לר"י מהא דתן אין תורמין מן הטמא' לטוהרה ואם תרם בשוגג
 תרומתו תרומה ואמאי לימא לו ולא לאורו ומשני ל"כ התם הית' לו שעת הכושר
 הבא לא היתה לו שעת הכושר ודלא ה"ל שעת הכושר כ"ד כגון דאחמין במחזור
 אבל ארמין בחלות ה"ל דקדושה והשתא קשה חרתי בחמץ במחזור מאי אינה
 קדושה דתניא וי"ל קרא דתתלו ולא לאורו תיפוק ליה דה"ל פטור גמור וכל
 חל עליו שם טבל מעולם שרי' במחזור קודם מירוח החמץ' ובשעת מירוח
 הקבוצה למעשר לא קריקן ביה דגן ועוד מאי קאמר אבל החמץ בחלות ה"ל
 דקדושה הא חפ"י בהחמץ בחלות וקודם מירוח ע"כ אינה קדושה דהא לא חל שם
 טבל על הכרי' כיון דבשעת מירוח כבר רכיב עליה איסור חמץ ולא קרינאביה דגן
 והא ליכא למימר דהכא במאי עסקין כגון שערס' קידם מירוח דאכתי לא הוקבצ
 למעשר

למעשה ואי אפשר למעטריה משום איסור חמץ דרכיב עליה דלא קרינ ביה דגנך דה"ט לא מהני. לפטורו אלא בשעת דינון שהוא מירוח. הקובעו לתרומות ומעשרות ומכל מקום אפי' קודם מירוח חל עליו שם תרומה וקמ"ל דאי' קדושה משום חתן לו כתיב ולא לאורו. א"נ כיון דחמץ שעבר עליו הפסח מותר מה"ט לר"ע בפרק כ"ט (דף כח) וק"ל כוונתו נמצא דאיסור חמץ חוזר להחירו מאין שלא ע"י מעשה וקרינ ביה דגנך שכן כמו חמץ וכל עליו איסור טבל בשעת מירוח דאי אפשר לומר כן שהרי האי תנא אדר"ג ב"י ע"כ ס"ל כר"י דחמץ שעבר עליו הפסח איסור בהנאה ואין החיר לאיסורו וממילא ליתא נמי לטעמא קמא דאל"כ קשה לי דבפ"ב דשבת (ד"ה) יליף ר"ג ב"י דתרומה טמאה שרי בהנאה מוכח' חתן לו ולא לאורו מכלל דבת אורו הוא כלומר מלאיטריך קרא למחכב לו למעוטי לאורו והרי ליכא מידי דרשו לו ואינו ראי' לאורו אלא תרומה טמאה מכלל דתרומה טמאה שרי בהנאה ובה אורו היא. ואיכא למידק מ"ל דהא דמיטע רחמנא לו ולא לאורו דלתרומה טמאה חתי וממילא ש"מ דבת אורו היא דילמא לו ולא לאורו למעוטי חמץ קודם יום הנק' אתי ולמימרא דאין קדושה חלה עליו דבשלמא מתחם בפסח לא קשה מידי דלע"ז דר"ג ב"י בופ"מפרט להא דתניא אכל מפרש תרומ' חמץ דה"י אינ' קדושה משום דאמ' קרא חתן לו ולא לאורו וא"כ כיון דהאי מיעוטי דחתן לו איכא נאוקמי אמתן בפסח מ"ל דתרומה טמאה שרי בהנאה דיל' הא דאיטריך למילף בפ' כ"ט דתרומות חמץ אינ' קדושה מתחן לו היינו למ"ד חמץ בפסח שרי בהנאה וכמ"ס שם רש"י וחס' אבל למ"ד חמץ בפסח איסור בהנאה ל"כ קרא יתירא דלו למעוטי חמץ בפסח דמתחן לחוד ומעוטי' ליה דכיון דאיסור בהנא' אין זה נחיה וכמ"ס התוס' בשם ר"י וע"כ לא צריך לו קרא יתירא ולמעוטי לאורו אלא משום תרומה טמאה וש"מ דשרי בהנאה ובה אורו היא. וא"כ לא קשה דר"ג אדר"ג דבפ"ב דשבת קאמר לה למאי דק"ל חמץ בפסח איסור בהנאה ומשום ידיעה ל"כ קרא דלו דהא מתחן לחוד נחמט חמץ בפסח וע"כ כי איטריך לתרומה טמאה וש"מ דבת אורו היא ושרי בהנא' ובפ"ב דפסחים איכא דמ"ד חמץ בפסח מותר בהנאה ומתחן לחוד לא נחמט חמץ דהא בת נחיה היא כיון דשרי בהנאה חלה מלו ולא לאורו הוא דנחמט ובה דתרומה טמאה ש"י בהנא' אליבא דידיה לי"נה ממעמר' תרומותיו א"נ מלא בשרתי ממנו בטמ' ממנו אי אתה מבעיר אבל אתה מבעיר שכן של תרומה שנעמאת כדאמר התם ואכל הא דלא קשה דילמ' חתן לו ולא לאורו לא למעוטי תרומה טמאה חתי ולמידק מיניה מכלל דבת אורו היא ושרי בהנאה דתרומה טמאה ודאי איסורה בהנאה ולא בת אורו היא וחתן לו ולא לאורו מכלל דבת אורו היא למעוטי חמץ קודם יום הנק' אתי דאין קדושה תרומה חלה עליו דהא חמץ שרי בהנאה כדאמר בפ' כ"ט (דף כב) ובפ"ב ד"ל דא"ל למעוטי חמץ קודם יום הנק' מלו ולא לאורו דחדש כיון דיש החיר לאיסורו לאחר זמן אפי' בחמץ זמן איסורו קדושה חלה עליו וחתן לו קרינ ביה שהרי ראי' לכהן ענינו להנציג' עד לאחר יום הנק' ולאכלו ולא אולין בתר השתא בההיא שעתא של שעת הפרש' אלא כיון דיש החיר לאיסורו חתן לו קרינ ביה ודא' והשת' אכתי תקשה דא"כ האין ממעט ר"ג ב"י בפכ"ט מתחן לו ולא לאורו חמץ בפסח למ"ד מותר בהנאה הרי חמץ בפסח נמי יש לו החיר לאיסורו לאחר הפסח מאין דומיא דחדש ולא קרינ ביה ולא לאורו דהא חזיא לכהן ענינו לאחר זמן ובפ"כ ז"ל דהא דתרומת חמץ אינה קדושה מתחן לו ולא לאורו היינו אליבא דר"י דס"ל חמץ שפ"ט הפסח איסור בהנאה מה"ט כדאמר התם בפ' כ"ט וא"כ לעולם אין לו החיר לכהן ענינו לאוכלו ואינו ראי' לעולם חלה לאורו והא דקאמר דברי הכל אינ' קדושה לאו אפליגתא דר"י ור"ש קאי אלא אפליגתא דהני חנאי ר"ע וריבין ואליבא דר"י לחוד קאמ' דאינו קדושה: והשתא כיון דס"ל להאי תנא דחמץ שעבר עליו הפסח לעולם איסור ח"כ הדרא קושן לדוכתא מ"א דאינה קדושה דמשמע קדושה הוא דלא חל עליה אבל מ"מ איסורה משום טבל ואמאי הא לא קרינ ביה דגנך בשעת מירוח שרי בהחמיה במחזיר מידי הא דאי' קדושה לר"ג ב"י והרי אין לה החיר לאחר זמן. והשתא (") משום איסור טבל לא מיקרי שלכם לענין חתרו אפי' דיש תקנה לאיסורו בהפרשת תרומה ומעשר כיון דאין החיר לאיסורו מאין לא קרינ ביה שלכם חמץ בפסח להאי תנא דלית ליה החיר לאיסורו כלל לעולם ע"י שום חקנה לא כ"ש דלא קרינ ביה דגנך שכן ואמאי חל עליה שם טבל ונ"מ דהאכלה לאחר הפסח חייב מינה משום טבל דהיי' במינה כדאמרינן בפ' הנשרפין ד' פ"ד אבל חמץ לאחר הפסח אפי' לר"י אינו אלא בללא בעלמא כדאמר' התם א"נ נ"מ דטבל איסור בהנאה של כלי כמ"ס התוס' שם בפ"ב דשבת אבל חמץ בפסח למ"ד מותר בהנאה שרי אפי' בהנאה של כלי והשתא אמאי חל שם טבל על חמץ בפסח הא לא קרינ ביה דגנך שכן. והשתא ליכא למידחי דמייירי במפר' תרומות חמץ קודם מירוח דמש תרומה חלה עליו אפילו קודם מירוח וכמכ"ל דבשלמא למאי דס"ד מעיקרא דהאי תנא דקאמר במפרש תרומות חמץ דאינה קדושה ס"ל כר"ש דחמץ שעבר עליו הפסח מותר מה"ט חתי שפיר ולא דמי לתפרים מן השטור על החיז' או איפכא דאין תרומתו תרומה דהתם הפטור פטור לעולם ואין עליו שם טבל כלל אבל חמץ בפסח שם טבל עליו הוחיל ושרי לאחר הפסח ואם לא ימרח עד לאחר הפסח הוקבע למעשה וכל עליו איסור טבל הילכך איטריך קרא למעוטי מלו ולא לאורו דהא קרא עליו שם תרומה בפסח דאינו קדוש אפילו למאי דס"ד מעיקרא דאפילו איסור החזיר להחירו מאין בשעת חסור לא קרינ ביה דגנך כיון חדש וחמץ בפסח לר"ש דה"י איירי בשלא נתמרח בכרי בפסח ומפרש ממנו תרומה בפסח קודם מירוח וכל עליו שם טבל שהרי

אם לא נתמרח עד לאחר הפסח הוקבע למעשה וכדאמרינן. אבל למאי שהוחזי השתא דהאי תנא דקאמר במפר' תרומות חמץ בפסח דאינה קדושה אינו אלא איבא דר"י דאמר חמץ שעבר עליו הפסח איסור לעולם ואין החיר לאיסורו כלל וכל אימת שימרח חתי' לאחר הפסח אינו נקבע למעשה וא"ל לחול עליו שם טבל כלל כיון דלעולם אי אתה מוצא שיחא קרוי דגנך שכן בשעת מירוח ולא דמי לתורם מדבר שלא נגמרה מלאכתו דתרומתו תרומה דהתם אפשר לו לבא לידי חיוב תרומ' ומעשרות לאחר זמן כשתגמור מלאכתו. א"כ מאי אינ' קדושה דחתי תנא וגם קרא דחתן לו ולא לאורו למה לי תיפוק ליה דה"ל חמץ גמורין ואין כאן לא שם טבל ולא שם תרומה. אלא ודאי ע"כ ש"מ דאיסור חתי' אין החיר לאיסורו לעולם ע"י שום חקנה מ"מ שכן קרינ ביה הילכך חמץ בפסח שם טבל חל עליו והגנך שכן מקרי חתי' להאי תנא דס"ל כר"י דאמ' חמץ שעבר עליו הפסח איסור מה"ט. והשתא אחר שנתברר לנו דאפי' איסור שח"א לו לבא לידי החיר לעולם מ"מ קרינ ביה שלכם לכל דבר צריכין חזו ליישב מאי דק"ל לעיל מהא דעריס' מעשר שני פטורה מן החלה בגבולין חתי' למ"ד מעשר שני ממון הדיוט הוא וטעמא משום איסורא דרכיב עליה לא קרינ ביה עריסותיכם שלכם וכמכ"ל הת' ואפי' שח"א וז' יש לו תקנה לבא לידי החיר חתי' לאו שלכם מיקרי כ"ס איסור שאין לו תקנה כלל דלפעק איסורו מיניה דלאו שלכם מיקרי: ונ"ל דיש לחלק דודאי איסור שאינו איסור אלא באכילה בלבד ושרי בהנאה כיון חדש וחמץ בפסח להאי תנא דס"ל חמץ בפסח מותר בהנאה ואפי' דס"ל כר"י דאמר חמץ בפסח איסור מה"ט ואין החיר לאיסורו מ"מ הוחיל ושרי בהנאה שלכם מיקרי שהרי יש זכות לבעלים בו להנות ממנו וממון בעלים הוא אבל דבר שאסור אפי' בהנאה חתי' יש תקנה לאיסורו כיון חמץ בפסח לדין דק"ל דאסור בהנאה וק"ל נמי כר"ש דאמר חמץ שעבר עליו הפסח מותר מן התורה אפי' בשינוי עומד באיסורו דהיינו בחמץ הפסח שאסור אפי' בהנאה לא קרינ ביה שלכם חתי' שנאמר וכן יהא מותר אפי' באכילה בתר ההיא שעתא אולין והוחיל ועכשיו איסור חתי' בהנאה לאו שלו היא וכדא' דאמ' בפ"ק דפסחים ב' דברים אינן ברשותו של אדם ועשאו הכתוב כללו הם ברשותו ואילו הן בור ברה"ר וחמץ מש"ש ולמעלה והרי חתן ק"ל כר"ש ואפי' בשעת איסורו אינו ברשותו לענין ביטול והמקדש בו אין חוששין לקדושתו כדאמר' התם. והשתא חתי שפיר הא דמעשר שני בגבולין אינו קרי עריסותיכם שלכם משום דשאני מעשר שני שחסור בהנאה כדאמר' בפ"ק דבכורות (דף ע) כי הא דיליף התם אליבא דר"י דפטור חמור איסור בהנאה מעמא דיש לך דבר שהקפיד' תורה לאפקעו' לאיסורו בשם ושריא ופ"י ודאי מעשר שהקפיד' עליו תורה בכסף נזיר והאי ר"א במויד קידש ומשני בפסח חמור נמי מיקדש' כדא' דאמ' דאמ' חתה יודעת שאין מעשר שני מתחלל על ידה ועולה ואוכלת ביהושע' ה"י חתה יודעת דפטור חמור איסורא חתי' ופירא לה בשם ומיקדש בהך דבני וביני אתא מעשר שני בגבולין איסורה בהנאה וכמכ"ל במק' אחר ומה"ס נמי לא חשיב ליה שללה לגבי עיר הגדלת במסכת סנהדרין (ד' ק"א) ולא קרק ביה לא תחטום שור בדישו בב"מ פרק השוכר את הפועל (דף ז) בדש בהצנחא מעשר שני וטניהו מה"ט דאמר' דהוחיל ומעשר שני בגבולין איסור בהנאה לא מיקרי דיש שכן ולא שלל שכן דדבר האסור בהנאה לא אינו של בעלי' ואפי' נמי שפיר הא דפ' טבל הגזול בצי חתרו דתנן ושל ערלה ושל תרומ' עמא' פסול דהא ערלה אסור בהנא' ושל תרומה עמא' ו"ל כמ"ס הר"ן שם בר"פ לולב הגזול בשם רמב"ן ו"ל דהא דאמר' ערלה בגמ' מפני שאין לה החיר אכילה שכתב שם לשיטתו בזה"ל חל כיון דאיסורי הנאה נינהו כחתי מכת' שטור' דערלה אין לה שום החיר אלא לשרפה היא עומדת וכן תרומה טמאה מן הנשרפים כדאמרינן בפ"ב דתעשרה כו' אלא מה שאמרה תורה שכן חתה להסיקה חתה תבשילך וכיון ששריפה מלוה ולשריפה היא עומדת ואיסורה בהנאה חתן מן הנאה בשעת שריפה שהנאהה וביעורה שזה כחתי מכת' שטורא הילכך פסול כל שצפה חתי' שם בה דין ממון והחיר אכילה שהחירו בגמ' היינו איסור בהנאה כדאמר' בעלמא לא יחא בה החיר אכילה ע"כ. אלא תרומה טמאה נמי איסור הנאה היא ולא קרינ בה לכהן מפני איסור הנאה שבה והשתא חתי שפיר כל הני שמשתי' ולא קשיין אהדי: אלא דאכתי נשאר לנו דבר אח' לבאר מה שהקשע למשלה דא"כ ל"ל למעט עריסותיכם ולא של הקדש דמשמע דטעמא מפני שהוא חמון גבוה הוא דלא קרינ ביה עריסותיכם וכן גבי תרומה דממעט מדגנך ולא דגן הקדש מה"ט תיפוק ליה משום איסור הנאה של הקדש לא מיקרי באיסורי הנאה כדאמר במעשר שני בגבולין אדר"י: וי"ל דהא דממעט עיסת הקדש מעריסותיכם משום דממון גבוה הוא ולא ממעט משה' איסור הנאה שבו דנ"מ לענין עיסת מעשר שני בירושל' ואליבא דר"מ דפטורה נמי מן החלה מה"ט דממון גבוה הוא ואיסורא ליכא וכן הא דממעט של הקדש מדגנך מעמא משום דממון גבוה הוא ולא ממעט ליה משום איסור הנאה שבו נ"מ למעט שהקדומו בשבליים קודם לתרומה גדולה דאפי' בשבליים נמי חל עליו שם מעשר שני כדאמר בב"מ פ"א (ד' ז') גבי כל תחסי' דמעשר שני וקאמר ה"י כיון שהקדומו בשבליים ואם הקדומו בשבליים קודם מירוח לתרומה גדולה שוב אין מירוח קובעו לתרומה משום דגנך ולא של גבוה. וכה"צ אמר בפ' כ"ט (ד' לה) ובכ"מ מעשר ראשון שהקדומו בשבליים פטור מתרומה גדולה ועין בפ"י ממנו' תראות גבי הא דתנן אין מפרשין מן הלכך ט"ל מ"מ כו' בפ' הרש"ב ואין

מדרבנן ולכאורה יש להביא ראיה דמלוא הבאה בעצירה אינו אלא מדרבנן מהא דפ' חלו עוברין דמפיק דאין מביאין נסכים מן הטבל ממשקה ישראל מן המותר לשרת ול"ל קרא תיפוק ליה משום מלוא הבאה בעצירה וכמ"כ הרמב"ם ה"ע בפ"ה מה' חסורי מזבח וכו' של כס' שעבר * אלא ודאי מלוא הבאה בעצירה אינו מה' אכל אין זה ראיה דאין ענין מלוא הבאה בעצירה לכאן ולא אמרין מלוא הבאה בעצירה אלא"כ המלוא עומה נעשית ע"י עבירה כגון ע"י גול או ע"י אכילת איסור אבל הא דמביא נסכים ומנחות וכו' כתבו התוספות רפ"ג דסוכה שכתבו וכו' לקמן דפסלין לולב של אשה ושל עיר הגדלה משום דמיכתת שיעור תיפוק ליה משום מלוא הבאה בעצירה וכו' אמאי שרינן ללאו אשירה דמש"ל דלא דמי לולב דמחת עבירה הגול בזה המלוא שיואל בו אבל ה"י חטו מחמת עבירה שגשגית בו מי נפיק בזה ע"כ * וכן נראה מן הירוש' גבי הקורע בשבת דלא יד קריעה ולא דמי למלוא גולה שאינו יולא בה משום תמן גופא עבירה * ברם הכא הוא עבר עבירה וכו' ש' בדיני חג הסוכות והיינו כמ"כ ומהדומה על הרמב"ם דה"ג חס"כ ליה מלוא הבאה בעצירה : גם אין להביא ראיה דמלוא הבאה בעצירה מדרבנן מהא שהקרינו חזו"ש בפ"ק דסוכה (דף ט"ז ה"א מ"ל) דמחמת דמחמת מלוא הסוכות חס"כ לך למעוטי גולה ותיפוק ליה משום מלוא הבאה בעצירה אלא ש"מ דמלוא הבאה בעצירה אינו מה' חס"כ לך לדבר זה למדתי מה' הרמב"ן בס' המלחמות רפ"ג דסוכה שהביא ראיה בס' המלוא ללא חס"כ לעומת דמלוא הבאה בעצירה מדרבנן לה"י חס"כ לך לומר וטרי' למימר ונקי' בשינוי השם ואע"כ דמלוא הבאה בעצירה היא ש"מ דמשו' מלוא הבאה בעצירה לית לן בהיכ"כ הרמב"ן יש להשיב דאשכחא דעכ"ס גולי ולא של ישראל דלא שכיחי ומשום לכס אחמר דלמקנא מנייהו בעי יאוש ושינוי רשות ומיהו מלוא הבאה בעצירה ליכא ע"כ * וה"ג י"ל הא דממעט סוכה גולה מלך משלך ולא משום מלוא הבאה בעצירה בגול של עכ"ס מיירי דמה"כ ליכא ואש"ה לא שלך היא * וה"ג י"ל דהא דממעט דמיתת של גול פסול מועדי להם משלהם ותיפוק ליה משום מלוא הבאה בעצירה ד"ל דמשום גול של עכ"ס קממעט לי' : אבל מ"מ כ"ל דמלוא הבאה בעצירה לא חיישין לה אלא מדרבנן אבל מה' לא חיישין לה וראי' מהא דפ"ג דסוכה דקאמר שמואל דהא דלולב הגזול פסול לא שנו אלא ב"ט ראשון אבל ב"ט שני מתוך שיואל בשאול יולא גמול ופ' התוס' דהואיל והוא מדרבנן למלוא הבאה בעצירה לא חיישין * והשתא אי אמרת בשלמא דמה"כ אינו אלא מדרבנן היינו דאיכא לאפלוגי בין של תורה לשל דבריהם דבשל דבריהם לא גזרינן משום מלוא הבאה בעצירה אבל אי אמרת דמה"כ מה' פסול הא ודאי כל דתיקון רבנן כגון דאורייתא תיקון כדאמר' בפ"ק דיבמות וזכמה מקומות * וכן דבשל תורה פסול מדרבנן דבשל דבריהם נמי ראוי לפסול מדרבנן ואע"כ דהרבה פסולים מצינו בלולב ואחריו דב"ט ראשון של תורה פסול ובשאר ימים של דבריהם כשר כמ"כ הפוסקים ולא אמרין כל דתיקון הא לא קשה מידי דהתם ה"ט משום דאפי' במקדש דנעילת לולב כל שבעה הוי מה' אש"ה אותן פסולי כשירים כמ"כ הרמב"ן בס' המלחמות והר"ן רפ"ג דסוכה א"כ הא דתיקון רבנן כגון דאורייתא דהא לולב ניטל במדינה כל' הוא זכר למקדש כדאין בפ"ג דסוכה אבל מלוא הבאה בעצירה אי סלקא דעתך מה' הא א"כ במקדש פסול כל' מה' מה' מה' עומה בשל בגולין דרבנן נמי לפסול * והא ליכא למימר דשמואל מיירי מגול כה"ג דאמרן דלית ביה משום מלוא הבאה בעצירה הא הגמ' קאמר ופליג' דשמואל אהא דר"י דאמר' גול פסול ב"ט שני משום מלוא הבאה בעצירה ש"מ דשמואל מיירי מגול כה"ג דאית ביה משום מלוא הבאה בעצירה ואפי' מה' מכשיר לי' ב"ט דרבנן ומדמחלק בין של תורה לשל דבריהם ש"מ מלוא הבאה בעצירה אינו אלא מדרבנן : מ"מ אין זה ראיה אלא לפי' התוס' דשמואל אית ליה נמי עומה דמלוא הבאה בעצירה אלא דשאי לי' בין של תורה לשל דבריהם ור"י לא שאני לי' ומדשאי לי' לשמואל ש"מ דמלוא הבאה בעצירה אינו מה' אש"ה אותן פסולי כשירים כמ"כ הרמב"ן בס' המלחמות ור"י נמי ש"מ מלוא הבאה בעצירה אינו אלא מדרבנן וס"ל דאפי' בשל דבריהם נמי נזרו משום מלוא הבאה בעצירה * אבל למה שפי' הרמב"ן והר"ן שם דשמואל לא חיישין כלל למלוא הבאה בעצירה אפי' בשל תורה והא דמכשיר לגול ב"ט שני אפילו במקדש דניטל כל' מן התורה נמי מכשיר ואין ק"ל כר"י אין מכאן ראיה דא"ל לר"י אפי' מה' חס"כ חיישין למלוא הבאה בעצירה ובידינו מה' הסוכות יתבאר זה הטיב בס"ד וכו' מה שג"ל בדיוקן הללו :

דיני מצה ומרור סימן ק

שאלה כצרכיה שאנו עושין זכר למקדש כהלל * אם נר"ך ליקח כוית מרור עם המלח או אפי' בכל שהוא מרור נמי סגי ליה :

תשובה בפ' ע"פ תניא רבין לחאין יאל ובלבד שלא ישהא בין אכילה לחברתה ויחר מכדי אכילת פ"ס וכו' הרא"ש משום דמברך על אכילת מרור נר"ך שיאכל כוית דאין אכילה פחותה ומכאן אכל בירקות הראשונים שמברך עליהם כה"ל בעלמא ואינו מברך עליהם ל' אכילה א"כ מהם כוית ולפי' המרור שאוכל כצרכיה דאינו מברך עליה אפי' כה"ל א"כ כוית דהא מדינא מרור כה"ש סגי אלא מפני שמזכיר לשון אכילה כצרכיה הוא דצרכיה כוית א"כ כצרכיה ודאי א"כ כוית * ולפי' ד"ל כ"ל דהא דכתיב על מנות ומרורים יאכלנה

ואין כאן מקומו להאריך בזה וכה"ל נושא שפי' פי' התוס' בפ"י ס"ס גבי הא דאמר החס חרי ומני ערסותם כתיב חד ולא עיסת נכרי * וחד ולא עיסת הקדש ואע"כ דממעטין נמי עיסת מעשר שני לר"מ היינו משום דהוי בעיסת הקדש דסבר ממון גבוה הוא ע"כ והיינו כמ"כ * אלא שלפי' עדיין קשה למאי דרשם הגמ' שם לומר דמירוח הקדש אינו פועל לר"ע הרי אע"כ דאינו פועל משום דה"ל נמנון גבוה ת"ל דפועל מפני איסור הנאה שבו אלא שאינו קושיא כ"כ דלא קיימי הכי שם בחסדקא * וע"ל הא דממעט עיסת ודגן הקדש מפני שהוא ממון גבוה ולא ממעט לי' מפני איסור הנאה שבו נ"מ * להא דתנן בפ"ק דמס' חלה חלת תודה ורקיקי נזר עשאן לשמנו פטור למכור בשוק חייב ופי' שם הר"ש אפ"ל לא קדשי כלל פטורי הוהיל וביבילן לקדשן ע"כ * : אלא מה אפי' לא הקדשין אלא שגלגלן ע"מ להקדישן פטורה מן החלה * וה"ג י"ל לענין תרומה ומעשרות אם כיון בשעת מירוח אדעת' להקדישן פטור מן המעשר מטעמא דדגן וערסותיהם כתיב למעוטי של הקדש הולך חס כיון בשעת גלגול ומירוח הקדשן לחלה ומעשרות אדעתא להקדישן פטור מן החלה ומן המעשר * אע"כ דאכתי לא קדשי ושרי בהה"ל עיין בפ' הוהב(ד'נו) בבי ריבית דהקדש ה"ד בשמיי דר"פ אבל ק' דאכתי תקשי לי' דמשום איסור הנאה שבהם נמי לא קרינן דגן וערס' כה"ג וי"ל בדוחק אבל לתי' קמא אחי שפיר * והשתא אחי שפיר נמי הא דמחייב דמחייבן ותוספתא דממעט דעיסתה של טבל חייב בחלה ולא פטרינן לי' משום ערסותיהם שלכס דכיון דאין טבל איסור בהנאה ערסותיהם קרינן ביה הרי נחבדר לו דמשום ה"ט דמלחמם שלכס אם עבר ואכל מנה העבול להרומה גדולה או לתרומת מעשר או למעשר ראשון אע"כ שהוא במיתה ואינו נחה מפני מ"ע דמלח אפי' ל"ל בה דאע"כ דאיסור באכילה הואיל ואינו איסורה בהנאה מלחמם קרינן בה אבל בשל איסור הנאה החמיר שאינו נחה מפני עשה דמלח אפי' בדעבד לא יאל י"ח ולא משכחת לה אלא בתרומה עומה דאיסורה בהנאה והנה נדחה מפני עשה דמלח משום דה"ל לאו הבא מכלל עשה בשעריך תאכלנו לא ולא לאחר כדאמר' בפ' הערל והין עשה דוחה לעשה אבל בחי' של כל' הכרס אע"כ דאיסור בהנאה לא משכחת לה כיון דאין בה אלא לאו גרידא מידת מפני עשה דמלח והיה עמ' מלחמם קרינן בה * ואם אין לו מנה אחר' אוכלה לכחלה ויולא בה י"ח מלח ואפי' משום מלוא הבאה בעצירה * אין כאן אלא אדרבה חס' מלח יש כאן כיון דמ"ע דמלח דוחה אותה ומה שקשה על זה מהא דלולב של עכ"ס לא יטול ואם נטל יאל יתבאר בדיני לולב בס"ד :

דיני מצה ומרור סימן צה

ועתה נשאר לנו לדבר מה שהתחלנו בס' הקדוש אי חיישין לה"ט דמלוא הבאה בעצירה או לאי דע דברפ"ג דסוכה תנן לולב הגזול והיכס פסול וגמ' קפסיק ותני ל"ט ראשון ל"ט שני כו' אלא גזול בשלמא י"ט ראשון דכתיב לכם משלכם אלא י"ט שני אחי לא חרי' משום רשב"י משום דה"ל מלוא הבאה בעצירה ויליף לה מקרא ופליג דר"י ב"נ אמ' שמיאל ל"ט אלא ב"ט ראשון אבל ב"ט שני מתוך שיואל בשאול יולא נמי בגזול * וכ' התוס' דזוהא שהוא מדרבנן לא חיישין למלוא הבאה בעצירה * משמע דבשל פורה כ"ע מודו דחיישין למלוא הבאה בעצירה * והר"ז בס' המלוא פסק דב"ט שני יולא י"ח בגזול ולא חיישין משום מלוא הבאה בעצירה * ומדבריו נראה להדיא דאפי' בשל תורה למלוא הבאה בעצירה לא חיישין שכתב והא דת"ר סוכה גזולה ר"א פסול ומכמים מכשירין ואוקמנא בחוקף את חבירו והואילוי מסוכתו אבל גול עזים וסוכך בהם ד"ה אין ט' אלא דמי עזים בלבד דעבדי רבנן תקנתא מפני תקנת השבים ומהכא ש"מ דלא ה"ל כרשב"י דפוסל בלולב הגזול משום מלוא הבאה בעצירה שאם ה"י כן אפילו סוכה חפסול בגזול עזים וסוכך בהן שאף היא מלוא הבאה בעצירה היא ע"כ וכו' דה"ל דאפי' בסוכה של תורה היא ל"ל בה משום מלוא הבאה בעצירה ולא פסול ל' לב הגזול ב"ט ראשון אלא דבעינן לכס משלכם מ"מ ל' דאפי' אח"ל דשמואל למלוא הבאה בעצירה לא חייש כלל אפי' בשל תורה מ"מ אין הלכה כן * אלא ודאי בשל תורה הלכה דלמלוא הבאה בעצירה חיישין : וראיה ברורה לדברי מהא דאמר' בפ"ג דר"ה(ד'כת) אר"י באופר של עולה לא יתקע ואם חקע יאל בשופר של שלמים לא יתקע ואם חקע לא יאל מ"ט עולה בת מעיל' היא כיון דמעל בה נפקא לה לחולין שלמים דלאו בני מעילה נינהו איסור' הוא דרכי בהו ולא נפקו לחולין מתקין לה רבנא אימת מעל לבתר דחקע כי חקע באיסור חקע אלא אר' אחד זה ואחד זה לא יאל הדר אר' אחד זה ואחד זה יאל מלות לא להנות ניתנו והת' דלר"י בשופר של שלמים לא יאל ולרבנא מקמי דהדר ביה אפי' בשופר של עולה נמי אם חקע לא יאל בע"כ ה"ט משום דכיון דכי חקע באיסורא קא חקע ה"ל מלוא הבאה בעצירה דהא ליכא למיחיל עומה דלא יאל אלא משום ה"ט דמלוא הבאה בעצירה והפי' לרבנא לבתר דהדר ביה לא קאמר דלא אלא משום דמנות לאו להנות ניתנו ופי' חקע בהתירה חקע אבל כל היכא דחקע באיסורא מהא לא הדר ביה ומורה ולא יאל משום דה"ל מלוא הבאה בעצירה וכו' דמלוא הבאה בעצירה מילתא היא כיון דס"ל לר"י ורבנא דבהרא הוא הכי וק"ל הלכה כדאמר' ודעת הפוסקים בזה יתבאר בדיני סוכה בס"ד :

דיני מצה ומרור סימן צט

אוד שכתבר לנו בס' הקדוש דהלכה דמלוא הבאה בעצירה אין יולא ידי חובתו עדיין יש לנו לדבר אי מלוא הבאה בעצירה מה' מילתא היא או אינו אלא

שאגת אריה דיני מצה ומרור סימן ק

הא' יאכלהו לא קאי אלא אפסח למד ולא אמצה ומרור שטמו וק"ל דא"כ הא דק"ל מצה צריכה כו"ט ע"כ מהאי קרא נפקא לן דכתיב בערב תאכלו מצות דנאמר אכיל' אלא מצה א"כ תקשה לך ההיא דשיליה פסחים דאמר רבא מצה צוה"ו דאורייתא ומרור דרבנן דכתיב על מצות ומרורים יאכלוהו בזמן דאיכא פסח אין אכל מצה חסדריה קרא דכתיב בערב תאכלו מצות ורב אחא ב"י אומר את' זה וא"ו דרבנן והכתיב בערב תאכלו מצות ההוא מיבעי ליה לעמא ושהיה בדרך רחוקה ורבא כו' והשת' מנ"ל לרבא דהא דאמר' קרא למצה מצה בערב תאכלו מצות דלוח' אחי ולרבי' אהדרי' לטמא ושה' בדרך רחוקה דילמ' ה"ט דאהדרי' קרא משו' שיעור אכילה בכזית דאי מעל מצות ומרורים יאכלוהו ה"ט דא"כ לאכול כזית כמו שא"ל גבי מרור כתב רחמנא בערב תאכלו מצות לשיעור אכילה בכזית - אע"כ דכלא האי קרא דבערב תאכלו מצות מקרא דעל מצות ומרורים יאכלוהו ש"מ דאין אכילת מצה פחות מכזית דהאי יאכלוהו אמצה נמי קאי וא"כ הה"נ דל"ל מהאי יאכלוהו גופי' למרור דכתיב כו"ט דכתיב על מצה דכתיב בהאי קרא הא מרור נמי בהאי קרא כתיב וצ"ל נמי קאי - ועוד אפ"ת דהאי יאכלוהו אפסח למדריה קאי מ"מ נ"ל נמי למצה ומרור דכתיב כו"ט הו"ל ואיתקש לפסח בהאי קרא דעל מצות ומרורים יאכלוהו - וה"נ אמר' בס"פ ע"פ אומר רבא אכל מצה צוה"ו אחר מצות נראב"ע לא יא' ירי מוצתו ואמר' פשיטא כיון דאיתקש לפסח בפסח דמי וכיון דמקשה דפסח ב"ל דכתיב כו"ט הא דאהדרי' קרא בערב תאכלו מצות ע"כ דדרשא אחרת' לרבא כדא"ל ולרבי' כדא"ל - וכיון דטעמא דמצה צריכה כו"ט משום דאיתקש לפסח מרור נמי צריכה כו"ט מה"ט גופי' - וגם מהא קשה על הרא"ש דכמו דאמר רבא בכולל מצה אחר מצות לרבא"ע לא יא' הו"ל ואיתקש לפסח ה"נ י' ללמוד מהאי הקישא גופי' לענין כו"ט דהא פסח כתיב כו"ט דאמר' בכ"ז במס' פסחים וה"נ חזינא דהא אכלן דמאי יא' ומשמע אכל צודאי לא יא' וכתבו החוס' דה"ט משום דאיתקש מרור למצה דל"ל מל"ת עליו חמץ יא' זה שאיסורו משום כל תאכל טבל ואיתקש מצה לחמץ וצדמאי אפי' מצה יא' כו' - והג"מ בפ' האשה (דף ז') דנשים חייבות באכילת מרור משום דאיתקש למצה ונשים חייבות באכילת מצה אע"כ דה"ל מ"ט שא"ג מדאיתקש מצה לחמץ בקרא דל"ל עליו חמץ וה"נ אמר' בפ' כ"ט (דף לה) בעי רמי ב"ח מהו שיא' אדם י"ח במרור של מ"ט בירושלמי' כו' במצה דאורייתא לא נפיק אכל במרור דרבנן נפיק או דלמ' כל דתיקן רבנן כעין דאורייתא תיקון - אומר רבא מסתברא מצה ומרור - הרי דמקשין מרור למצה דלא יא' י"ח במ"ט כמו מצה ואפי' רמי ב"ח לא מיבעי ליה לא משום דמרור דרבנן הא ל"ה אפילו איהו פשיטא ליה דמקשין מרור - למצה לכל מילי והה"נ לענין כו"ט מקשין להו מה מצה בכזית אף מרור בכזית - וק"ק לי בהאי שמעמא מאי קאמר רבא מסתברא מצה ומרור אטו רמי ב"ח הא מיבעי ליה אי מקשין מרור למצה או לא הא איהו נמי פשיטא ליה דמקשין ולא מיבעי ליה אלא מטעמא דמרור דרבנן אי אמר' כל דתיקון רבנן כו' או לא - א"כ מ"ק רבא מסתברא מצה ומרור הא רב"מ נמי פשיטא ליה הא דמצה ומרור וה"ל כטעמו מיטעם והודה לו בשעורים והה"ל לרבא למימר מסתברא כל דתיקון רבנן כעין דאורייתא תיקון וי"ל ואין זה מקומו ונחזור לג"ד : **וה"ל משמע לי** תמה שפירש"י בפ' כ"ט (דף לו) דתנן התם חלו ירקות שאדם י"ח בפסח כו' ומצטרפים וצ"ו ופירש"י אס' אין לו תא' תנן כו"ט אס' יש לו מצה חלי ויח ומה חלי ויח מצטרפין זה ע"ז כדי לגלות י"ח ע"כ - הרי דפי' לגלות י"ח משמע הא בפחות מכזית לא י"ח ולא משום ברכה הוא : וא"ת כיון דאורייתא מרור בפחות מכזית א"כ תקשה לך הא דאמר' בפ"ט (ד' קיד) פשיטא היכא דאיכא שאר ירק' כו' היכא דליכא אלא חמץ מאי אר"ה מנכר מעיקרא אמר' בפה"ס ואכילולבסו' מנכר על אכילת מרור ואכיל' - מתקין לה ר"ח לאחר שחילא כריסו ממנו חומר ומנכר עלי' אלא אחר ר"ח מעיקרא מנכר עליו בפה"ס ועל אכילת מרור ואכיל' ולבסוף אכיל אכילת חמץ בלא ברכה ואמר ר"ח בריה דרבא מהדר שאר ירקות לאפוקי נפש' מפלוגתא והשת' מאי כולי האי בתחילה יאכל פחות מכזית כיון דאורייתא מרור בפחות מכזית : אלא ודאי ידי חובת מרור יוא' בכ"ש ואות' אחי שמוה למד הרמב"ם מ"ט בפ"ח ולוקח ירק ומטבל אותו בתרומת ואוכל כו"ט כו' אלא דטעם ראשון נמי בעי כו"ט דעמנו ו"ל וא"ל בפמ"כ ואפי' להחליקן עליו וס"ל דטובל ראשון דאינו אלא משום הכירא א"כ כו"ט כמ"ט שם הה"מ ו"ל דס"ל דאפילו פחות מבשיעור מן המצוה אין ראוי לאכול בלתי ברכת המצוה - וטעמא דמילתא נ"ל כמו דק"ל חצי שיעור של איסור אסור מה"ט מטעמא כיון דהוי לאיטרופי איסור' אכיל כדא' ברפ"ב דיומא ובר"י דס"ל התם הכי ה"נ באוכל פחו' מבשיעור מן המצות בלא ברכה לאו שפיר עבד כיון דהוי לאיטרופי - ואלו השלים לכשיעור גם האי תשבו מן המצוה אע"כ דאינו משלימה בתוך כדי אכילת פרס וצריך לחזור לאכול כו"ט שלם בטיבול שני אפי' לא נכון לאכול פמ"כ בלי ברכה דהא ודאי חייב לבדק בכל המצות כגון אכילת מצה קודם שיתחיל לאכול כלל ולא באמצע קודם שיצטרף לשיעור כו"ט - ואצ"כ דל"ד כ"כ דבשלמא התם הו"ל וגומר אכיל' הו"י בכדי אכילת פרס נמצא משהו הראשון הוי נמי לתפרע מן המצוה הו"ל ומצטרף לכשיעור כו"ט אכל בין טובל ראשון לטיבול שני כיון דיש בין זה לזה יותר מאכילת פרס כיון שהאי כ"ש לא מצטרף לכשיעור אינו נחשב למצוה ואם אוכלו בלא ברכה ל"ל זה - והשתא חס"ד דטובל ראשון ל"כ כו"ט ליכל פחות מכזית בלא ברכה אלא ש"מ דכתיב כו"ט - מ"מ ס"ל להני רבנן דאפי' פחות מכזית אין ראוי לאכול בלא ברכה ול"ל להא דארי' התם דאי מצות א"כ כוונה אס'

דיני ראש השנה סימן קא

שאלה - אם מותר להתענות ב"ט של ר"ה או נימא שאסור להתענות בו כמו בשאר יום טוב :

תשובה דבר זה מחלוקת הגאונים קמאי וצחראי הן ודבריהן מצוירים בדברי הרא"ש בסוף מס' ר"ה ובשאר מחברים ו"ל ולא עוד אלא שיש מהן שהפריזו על המדה לומר שמצוה להתענות ב"ט - ואני תמה עליהם ו"ל דהא בפ"ק דר"ה (דף יח) אפלגו אמוראי אי בטלה מגילת תענית אי לא ומקשינן למ"ד בטלה מגילת תענית מהא דתנן בתלמודא בתשרי מתחמת גם שבעה בו עשוהו ל"ט ואס"ד בטלה מגילת תענית קמיתא בטיל אחריתא מוסיפי ומשני הגמ' בזמן שבה"מ קיים ופרין ות"ל דה"ל יום שנהרג גדליה בן אחיקם אחר רבא ל"ג אלא לאסור את שלפניו ופרין שלפניו נמי ת"ל דה"ל יום שלאחר ר"ח ומשני ר"ח דאורי' ודאורייתא לא בעי חיזוק אלא דהאי ר"ח של תשרי שהוא ר"ה אסור בתענית בשאר ר"ח ולדעת האומר דמצוה או רשות להתענות בהאי ר"ח של תשרי מפני שהוא ר"ה מאי ק"ל ת"ל דה"ל יום שלאחר ר"ח דהא שאני האי ר"ח משאר כל ר"ח ואפי' בדידיה מותר להתענות כ"ש ביום שלאחריו - ול"ל דס"ל להני רבנן דאין אסור להתענות ב"ט אלא משום ר"ח ולמאי דק"ל התם דבטלה מגילת תענית משעה אין איסור להתענות ב"ט צוה"ו וכ"כ ר"י הביאו הב"י בא"ח סי' ת"ח דלמאי דק"ל בטלה מגילת תענית אין איסור להתענות ב"ט צוה"ו - הא מהא דשמעתין יש תשובה לדבריהן דאמר' ר"ח דאורייתא ודאורי' אין צריך חיזוק אלא אין איסור ר"ח כימים הכתובים במגילת תענית וזה ראייה ברורה שאין עליה תשו' - אלא שלכאורה יש להביא ראיה מכאן שאין ר"ה בשאר י"ט לאסור בו תענית משום שם י"ט אלא משום ר"ח בלבד ושלא כדברי האומר מדכתיב אלה תעשו לה' במעודים הקשו כל המעשים זה לזה לענין איסור תענית ור"ה נמי בכלל זה - ור"מ להא דאמר' בפ"ט שאכלו (דף מ"ט) דעשה ולא הזכיר של ר"ח בבה"מ אין מחזירין אותו משום דאי בעי אכיל אי בעי לא אכיל ופירש התוספות ור"פ דהא אי בעי לא אכל דקאמר היינו פת שמנכרין עליו בה"מ והא דקאמר התם שבתות וי"ט דלא בני דלא אכיל היינו דחייב לאכול בהן פת' - א"כ ל"ל להא דתנן בפ"ט דתענית (דף ט"ו) אין גוזרין תענית על האביר בר"ח בתענית ובפורים ואם התחילו אין מפסיקין והדבר ברור דשבת וי"ט דחמירא טפי מפסיקים והשתא א"ל דאין איסור תענית ב"ט אלא משום ר"ח בלבד אם התחילו אין מפסיקין ואי בעי לא אכיל פת ואם לא הזכיר של ר"ה בבה"מ אין מחזירין אותו אכל א"ל לאסור להתענות בו משום שם י"ט חייב לאכול בו פת ואם לא הזכיר מחזירין אותו ואם התחילו מפסיקין - מ"מ נ"ל שאין זה ראייה דודאי ר"ה הוא בכלל שאר י"ט שאסור להתענות בהן מה"ט לא דקס"ד דר"ח לאו דאורייתא נמצא חומר בר"ה משאר כל י"ט שאין בהן אלא משום קדושה א"כ אכל ר"ה יש בו בקדושת של ר"ה שהוא י"ט והאיסור תענית ביה מה"ט ושל ר"ח שאסור להתענות מד"ס לפי מאי דס"ד השתא ונ"מ בשם ר"ח שגילו שאסור להתענות לפניו ולאחריו דד"ס צריכין חיזוק דאלו משום שבת וי"ט שגילו אינו אסור להתענות לפניו ולאחריו דד"ת אין יום שלאחר ר"ח דמשום לא דר"ח דקס"ד דאינו אסור להתענות בו אלא מד"ס דצריכין חיזוק דגם להמקשן פשיטא ליה דבר"ה יש איסור תענית מה"ט מפני שהוא י"ט - וא"ת כיון דהכי הוא אכתי מאי פריך ות"ל דה"ל יום שלאחר ר"ח דאצ"כ דס"ד דר"ח מ"מ וארי' חיזוק ה"מ בשאר ר"ח שאין עליו אלא קדושת ר"ח

הא' יאכלהו לא קאי אלא אפסח למד ולא אמצה ומרור שטמו וק"ל דא"כ הא דק"ל מצה צריכה כו"ט ע"כ מהאי קרא נפקא לן דכתיב בערב תאכלו מצות דנאמר אכיל' אלא מצה א"כ תקשה לך ההיא דשיליה פסחים דאמר רבא מצה צוה"ו דאורייתא ומרור דרבנן דכתיב על מצות ומרורים יאכלוהו בזמן דאיכא פסח אין אכל מצה חסדריה קרא דכתיב בערב תאכלו מצות ורב אחא ב"י אומר את' זה וא"ו דרבנן והכתיב בערב תאכלו מצות ההוא מיבעי ליה לעמא ושהיה בדרך רחוקה ורבא כו' והשת' מנ"ל לרבא דהא דאמר' קרא למצה מצה בערב תאכלו מצות דלוח' אחי ולרבי' אהדרי' לטמא ושה' בדרך רחוקה דילמ' ה"ט דאהדרי' קרא משו' שיעור אכילה בכזית דאי מעל מצות ומרורים יאכלוהו ה"ט דא"כ לאכול כזית כמו שא"ל גבי מרור כתב רחמנא בערב תאכלו מצות לשיעור אכילה בכזית - אע"כ דכלא האי קרא דבערב תאכלו מצות מקרא דעל מצות ומרורים יאכלוהו ש"מ דאין אכילת מצה פחות מכזית דהאי יאכלוהו אמצה נמי קאי וא"כ הה"נ דל"ל מהאי יאכלוהו גופי' למרור דכתיב כו"ט דכתיב על מצה דכתיב בהאי קרא הא מרור נמי בהאי קרא כתיב וצ"ל נמי קאי - ועוד אפ"ת דהאי יאכלוהו אפסח למדריה קאי מ"מ נ"ל נמי למצה ומרור דכתיב כו"ט הו"ל ואיתקש לפסח בהאי קרא דעל מצות ומרורים יאכלוהו - וה"נ אמר' בס"פ ע"פ אומר רבא אכל מצה צוה"ו אחר מצות נראב"ע לא יא' ירי מוצתו ואמר' פשיטא כיון דאיתקש לפסח בפסח דמי וכיון דמקשה דפסח ב"ל דכתיב כו"ט הא דאהדרי' קרא בערב תאכלו מצות ע"כ דדרשא אחרת' לרבא כדא"ל ולרבי' כדא"ל - וכיון דטעמא דמצה צריכה כו"ט משום דאיתקש לפסח מרור נמי צריכה כו"ט מה"ט גופי' - וגם מהא קשה על הרא"ש דכמו דאמר רבא בכולל מצה אחר מצות לרבא"ע לא יא' הו"ל ואיתקש לפסח ה"נ י' ללמוד מהאי הקישא גופי' לענין כו"ט דהא פסח כתיב כו"ט דאמר' בכ"ז במס' פסחים וה"נ חזינא דהא אכלן דמאי יא' ומשמע אכל צודאי לא יא' וכתבו החוס' דה"ט משום דאיתקש מרור למצה דל"ל מל"ת עליו חמץ יא' זה שאיסורו משום כל תאכל טבל ואיתקש מצה לחמץ וצדמאי אפי' מצה יא' כו' - והג"מ בפ' האשה (דף ז') דנשים חייבות באכילת מרור משום דאיתקש למצה ונשים חייבות באכילת מצה אע"כ דה"ל מ"ט שא"ג מדאיתקש מצה לחמץ בקרא דל"ל עליו חמץ וה"נ אמר' בפ' כ"ט (דף לה) בעי רמי ב"ח מהו שיא' אדם י"ח במרור של מ"ט בירושלמי' כו' במצה דאורייתא לא נפיק אכל במרור דרבנן נפיק או דלמ' כל דתיקן רבנן כעין דאורייתא תיקון - אומר רבא מסתברא מצה ומרור - הרי דמקשין מרור למצה דלא יא' י"ח במ"ט כמו מצה ואפי' רמי ב"ח לא מיבעי ליה לא משום דמרור דרבנן הא ל"ה אפילו איהו פשיטא ליה דמקשין מרור - למצה לכל מילי והה"נ לענין כו"ט מקשין להו מה מצה בכזית אף מרור בכזית - וק"ק לי בהאי שמעמא מאי קאמר רבא מסתברא מצה ומרור אטו רמי ב"ח הא מיבעי ליה אי מקשין מרור למצה או לא הא איהו נמי פשיטא ליה דמקשין ולא מיבעי ליה אלא מטעמא דמרור דרבנן אי אמר' כל דתיקון רבנן כו' או לא - א"כ מ"ק רבא מסתברא מצה ומרור הא רב"מ נמי פשיטא ליה הא דמצה ומרור וה"ל כטעמו מיטעם והודה לו בשעורים והה"ל לרבא למימר מסתברא כל דתיקון רבנן כעין דאורייתא תיקון וי"ל ואין זה מקומו ונחזור לג"ד : **וה"ל משמע לי** תמה שפירש"י בפ' כ"ט (דף לו) דתנן התם חלו ירקות שאדם י"ח בפסח כו' ומצטרפים וצ"ו ופירש"י אס' אין לו תא' תנן כו"ט אס' יש לו מצה חלי ויח ומה חלי ויח מצטרפין זה ע"ז כדי לגלות י"ח ע"כ - הרי דפי' לגלות י"ח משמע הא בפחות מכזית לא י"ח ולא משום ברכה הוא : וא"ת כיון דאורייתא מרור בפחות מכזית א"כ תקשה לך הא דאמר' בפ"ט (ד' קיד) פשיטא היכא דאיכא שאר ירק' כו' היכא דליכא אלא חמץ מאי אר"ה מנכר מעיקרא אמר' בפה"ס ואכילולבסו' מנכר על אכילת מרור ואכיל' - מתקין לה ר"ח לאחר שחילא כריסו ממנו חומר ומנכר עלי' אלא אחר ר"ח מעיקרא מנכר עליו בפה"ס ועל אכילת מרור ואכיל' ולבסוף אכיל אכילת חמץ בלא ברכה ואמר ר"ח בריה דרבא מהדר שאר ירקות לאפוקי נפש' מפלוגתא והשת' מאי כולי האי בתחילה יאכל פחות מכזית כיון דאורייתא מרור בפחות מכזית : אלא ודאי ידי חובת מרור יוא' בכ"ש ואות' אחי שמוה למד הרמב"ם מ"ט בפ"ח ולוקח ירק ומטבל אותו בתרומת ואוכל כו"ט כו' אלא דטעם ראשון נמי בעי כו"ט דעמנו ו"ל וא"ל בפמ"כ ואפי' להחליקן עליו וס"ל דטובל ראשון דאינו אלא משום הכירא א"כ כו"ט כמ"ט שם הה"מ ו"ל דס"ל דאפילו פחות מבשיעור מן המצוה אין ראוי לאכול בלתי ברכת המצוה - וטעמא דמילתא נ"ל כמו דק"ל חצי שיעור של איסור אסור מה"ט מטעמא כיון דהוי לאיטרופי איסור' אכיל כדא' ברפ"ב דיומא ובר"י דס"ל התם הכי ה"נ באוכל פחו' מבשיעור מן המצות בלא ברכה לאו שפיר עבד כיון דהוי לאיטרופי - ואלו השלים לכשיעור גם האי תשבו מן המצוה אע"כ דאינו משלימה בתוך כדי אכילת פרס וצריך לחזור לאכול כו"ט שלם בטיבול שני אפי' לא נכון לאכול פמ"כ בלי ברכה דהא ודאי חייב לבדק בכל המצות כגון אכילת מצה קודם שיתחיל לאכול כלל ולא באמצע קודם שיצטרף לשיעור כו"ט - ואצ"כ דל"ד כ"כ דבשלמא התם הו"ל וגומר אכיל' הו"י בכדי אכילת פרס נמצא משהו הראשון הוי נמי לתפרע מן המצוה הו"ל ומצטרף לכשיעור כו"ט אכל בין טובל ראשון לטיבול שני כיון דיש בין זה לזה יותר מאכילת פרס כיון שהאי כ"ש לא מצטרף לכשיעור אינו נחשב למצוה ואם אוכלו בלא ברכה ל"ל זה - והשתא חס"ד דטובל ראשון ל"כ כו"ט ליכל פחות מכזית בלא ברכה אלא ש"מ דכתיב כו"ט - מ"מ ס"ל להני רבנן דאפי' פחות מכזית אין ראוי לאכול בלא ברכה ול"ל להא דארי' התם דאי מצות א"כ כוונה אס'

ול"ה דילמא תימלך ולא שחט משום דאי לא שרי' ליה אחי לאמנעי משמח' י"ט
 ול"ה שהוויאו חכמים י"ט של ר"ה משאר כל י"ט בכל הא' אדרבה ר"ה נמי בכלל
 י"ט מיקרי וכדתנן י"ט של ר"ה שחל להיות בשבת במקדש היו חוקטין ואי' אין בו
 משום שמחת י"ט רק אסור בתענית כשאר ר"ה דעלמא למא' התירו בו חוקטין
 דברים שלא התירו ב"ט אלא משום שמחת י"ט כיון שאין שמחת י"ט טהור בו *
 וי"ל דכיון דבכל י"ט נראה לחכמים להתיר חוקטין דברים משום ד"ש כיון משום
 שמחת י"ט ולא גורו עליהם לא גורו נמי עליהן אי"ט של ר"ה דהואיל ושרי בכל
 י"ט ב"ט של ר"ה נמי לא גורו וכדאמר' גבי טבילת אדם (דף יח) הואיל ובשבת
 שרי ב"ה נמי שרי ולא גורו עליו ועיין משכ"ל סימן שאח"כ: **מ**ל' להביא
 ראיה ברורה דשייך שמחת י"ט בר"ה נמי כשאר י"ט דהא חק' רפ"ו
 דפסחים (דף כו) הרכבתו כלומר של פסח והבאתו מחוץ לתחום וחזיקת יבלתו
 אין דוחין את השבת רבי אשימור א"י דוחין אר"א וכלא דין הוא מה אם שחטת שהיא
 משום מלאכה דוחה את השבת אלו שהן משום שבות אינו דין שידחו את השבת
 ח"ל ר"ה י"ט יוכיח שהתירו בו משום מלאכה ואסור בו משום שבות ח"ל ר"ה מה
 זה יהישע מה ראיה רשות למנוח ובגמרא ר"ה לעצמיה דאמר שמחת י"ט נמי
 מנוח היא דתנן ר"א אין לו לאדם ב"ט אלא או אוכל ושותה או יושב ושונה ר"א
 חלקיהו חזו לאכליה ושתייה וחזו לבה"מ אר"י ושתייה מקרא אחד דרשו כחוב
 אחד אומר עשרת לה' חלקך וכו' עשרת תהיה לכם רא"ש או כולו לה' או כולו
 לכם ור"ה חזו לה' וחזו לכם * וק"ל מה השיב ר"א לר"ה מה ראיה רשות למנוח
 כלומר מה' לשמחת י"ט שהוא רשות מש"ה אסור בו משום שבות
 אבל פסח שהוא משום מנוח ושפיר יש להקשות לקל וחומר אם התירו
 לו משום מלאכה לא יתירו לו משום שבות הרי ס"ל לר"א בפ"ב דמוכה (דף קי)
 י"ד סעודות חייב אדם לאכול בסוכה ה' ביום וא' בלילה ומה"ט הוא דהא יליף
 לה התם מקראתא שבו כעין תדורו מה דירה ה' ביום וא' בלילה חף סוכה ה' ביום
 וא' בלילה והרי מאלו י"ד סעודות היו ב' סעודות של י"ט ראשון של חג שהוא י"ט
 שחייב לאכול בו ב' סעודות ה' ביום וא' בלילה ואיכ' איכא למיפרך ק"ו דר"א
 מדידיה גופיה י"ט ראשון של חג הסוכות יוכיח שהוא מנוח והתירו בו משום מלאכה
 ולא התירו בו משום שבות ואף אי' אביא פסח אע"פ שהתירו בו משום מלאכה
 לא נתייר בו משום שבות * ואע"ג דתנן התם ועוד אומר ר"א מי שלא אכל ליל י"ט
 ראשון של חג יגלים ליל י"ט אחרון של חג ופריך בגמרא והא' אר"א י"ד סעודות
 חייב לאכול בסוכה ואמר' ה' ברא' ה"ד אחי חור בו ר"א ופירש"י חור בו ר"א
 אכל חכמים לומר אין לדבר קצבה ואם ר"ה להתענות יתענה חוץ מליל י"ט ראשון
 בו ע"כ * הרי הכריחו החכם' התם דלא חור ר"א מרא' דמנריך י"ד סעודות ה' ביום
 וא' בלילה דלעולם צע"י י"ד סעודות ולא חור בו ר"א אלא ממה שהיה
 מנריך סוכה איכ' קושיא דידן במקומה עומדת: וס' בפסחים אמר' אר"א הכל
 מודי' בעשרת דבעין נמי לכס מ"ט יום שניחנה בו חורו הוא וכתבו ההוס' תימא
 לריב"א איכ' מ"ק ר"א מה ראיה רשות למנוח דתימא עשרת יוכיח שהוא מנוח
 וי"ל דהא דבעי ר"א עשרת ל"ד מקרא אלא מסבירא ע"כ ובריב"ב סעודות של
 י"ט ראשון של חג דהו' מה"ט וכמ"ש מאי איכא למימר דבשלמא מליל י"ט ראשון
 של פסח שמי"ט של חורו לאכול בו מנוח והתירו בו משום מלאכה ללוש ולחפזת בו
 מנוח ואסרו בו משום שבות ל"ל יוכיח למפרך מנייה ק"ו דר"א דלאו פירכא היא
 לר"א דהא ס"ל בפר"א דמילה (דף קל) דמנוח וכל מכשיריה דוחה את השבת כמו
 פסח ויליף לה התם מקרא' איכ' האי ק"ו דקאמר ר"א גבי פסח אם התירו בו
 משום מלאכה ח"ד שיתירו בו משום שבות ה"י ג' לזון האי ק"ו גופיה גבי מנוח
 אפילו בשבת כ"ס גבי י"ט אכל גבי סעודות י"ט ראשון של חג הסוכות ליכא קרא
 ואפילו לר"א שידחו את השבת ואע"ג דס"ל לר"א התם סוכה גופי' אבל ביד"ס ל"ל קרא
 אפילו לר"א שידחו את השבת כ"ס למאי דהדר ביה ר"א וס"ל דיד"ס חייב לאכול
 ב"ט של סוכות אבל לא בסוכה דלא תליא הסעודות במנוח סוכה כלל ולא יפ'ו
 כחם משמחת י"ט דכל י"ט לר"י דהו' משום מנוח ואפ"ה לא התירו בהם משום
 שבות אע"פ שהתירו בהם משום מלאכה ואע"פ שהסעודות של י"ט ראשון לר"א
 היו נמי משום מנוח חף אי' אביא קרבן פסח שאע"פ שהתירו בו משום מלאכה
 לא נתייר בו משום שבות ואכתי' איכא למפרך ק"ו דר"א מנייה דידה י"ט של סוכות
 יוכיח * ובש"כ נ"ל דלק"מ דבשלמא לר"י דס"ל דשמחת כל הי"ט הו' מנוח ול"ה
 שהתירו בהם משום מלאכה לדבר הרשות דהא כל אוכל נפש שהתיר חורו ב"ט
 לצורך י"ט הו' מנוח של שמחת י"ט איכ' שפיר י"ל אק"ו דר"א י"ט יוכיח שאע"ג שלא
 הותר משום מלאכה לא לדבר מנוח אפ"ה לא התירו משום שבות חף שהוא לדבר
 מנוח ה"י פסח אע"פ שהותר משום מלאכה לא נתייר משום שבות אע"פ שהו' לדבר
 מנוח דהא כה"ג מניח נמי גבי מנוח של שמחת י"ט אכל ר"א דס"ל שמחת י"ט רשו'
 חוץ מ"כ סעודות של י"ט ראשון של חג וע"כ כל מלאכה אוכל נפש שהותר ב"ט כולן
 משום דבר הרשות הותרו ושבות של דבריהן לא התירו לדבר הרשות ומה אינו
 פירכא לקל וחומר דרבי אליעזר גבי' פסח דאין ראיה רשות למנוח אם כן אפי'
 משנות דבר מנוח שלא התירו חכמים ב"ט ליכא פירכא דע"כ לר"י אהא למפרך
 י"ט יוכיח דומיא דק"ו דר"א גבי פסח דאם התירו בו משום מלאכה מנוח
 פסח לא נתייר בו משום שבות משום מנוח פסח היאך תאמר י"ט ראשון של
 סוכות יוכיח שהתירו משום מנוח משום מלאכה ולא התירו בו משום מנוח משום
 שבות

ר"ה דד"ס בלבד אבל ר"ה זה של תשרי כיון דאיכא עליו שם קדושת י"ט של תורה
 וד"ה אין צריכין חיזוק ובלא ר"ה אסור נמי להתענות בו מה"ט מפני שהוא י"ט של
 ר"ה דאין צריכין חיזוק ומותר לפניו ולאחריו איכ' מפני שם ר"ה שעליו נמי אין
 צריכין חיזוק כיון דיש בו אסור של תורה להתענות בו משום קדושת י"ט שעליו ואע"פ
 מפני שתיחוסף עליו קדושת ר"ה של ד"ס מגרע גרע דהא ה"ט דאין ד"ה צריכין
 חיזוק משום דחמירי להו לאינשי ולא חיישינן דלמא אחי להתענות בהם אבל ד"ס
 דקדלי לאינשי וחיישינן דלמא אחי להתענות ב"ט עמנו צריכין חיזוק לאסור לפנייהם
 ולאחריהם ואם כן ר"ה דחמיר יותר דתיחוסף בו אסור של ד"ס על של תורה כ"ס
 דאין צריכין חיזוק הלא קושיא היא דדאין צריכין חיזוק דהא ח"א פריך התם
 ות"ל דה"ל יום שלפני יום שנהרג בו גדלי' בן אחי' אר"א גדלי' בן אחי' דכרי קבל'
 הוא וד"ק כד"ה דמיה הרי חט"ג דבתלמודא בחשתי מד"ק הוא שאין צריכין חיזוק
 לאסור לפניו ולאחריו מ"מ מפני נס שנעשה בו עשו אחוה י"ט כדי לאסור יום שלפניו
 ולא אחריו כיון דבלא"ה אסור בתענית מד"ק שאין צריכין חיזוק משום לתא ד"ט
 של ד"ס שבו כיום נמי אין צריכין חיזוק לאסור יום שלפניו ואכתי' מה צ"ב בעשותו
 י"ט של ד"ס ת"ל דה"ל יום שנהרג בו גדליה בן אחי' אלא ודאי ש"מ יום שיש עליו
 ב' שמות של י"ט ה' צריכין חיזוק וא' אין צריכין חיזוק אסור לפניו ולאחריו משום
 י"ט שצריכין חיזוק כאלו משום לתא דידה למד הוי היום י"ט ואין עמו עוד שם
 י"ט היום שאין צריכין חיזוק * **ו**גדולה מזה מצינו בפ"ב דתענית (דף י"ז)
 דאמר' התם מתמניא ביה כלומר בניסן עד סוף מועדא איתותב חגא דשבויה
 דלא למסגר בהו ופריך ל"ל עד סוף מועד לימא עד המועד ומועד אסור אר"פ
 כדאמר רבא לא נכרכה אלא לאסור יום שלפניו הכא נמי לא נכרכה
 אלא לאסור יום שלאחריו * הרי על יום טוב של פסח של תורה
 שאין צריכין חיזוק גורו עליו י"ט של ד"ס כדי לחזק ולאסור יום שלאחריו וכדאמרן *
 ולפתח"כ דהא דפריך ות"ל דה"ל יום שלאחר ר"ה קס"ד דר"ה מד"ס הוא דצריכין
 חיזוק אבל הא ידע המקנן דר"ה אין צריכין חיזוק ומש"ה לא פריך ות"ל דה"ל יום
 שלאחר י"ט של ר"ה משום כיון דמה"ט הוא אין צריכין חיזוק לאסור לאחריו איכ'
 ההיא ברייתא שמצינא התם כדתני' הוינא האלה הכתובים במנילת תענית אסורים
 לפנינן ולאחריהן שבתות וי"ט הן אסורין לפנייהם ולאחריהם מותרין ומה הפרש
 בין זה לזה הללו ד"ה ואין ד"ה צריכין חיזוק והללו ד"ס וד"ס צריכין חיזוק לאו מדברי
 התנן הוא שהרי גם המקנן ידע ברייתא זו וכדאמר' אלא סתמא דגמ' הוא דמצינא
 לברייתא זו ולפ' דברי המקנן והתנן קאמי' וכהנה רבות בגמ' וכו' לא מדי' הרי
 נחזיר לנו שאסור להתענות בר"ה משום קדושת ר"ה שבו :

דיני ראש השנה סימן קב

מל' עדיין הדבר שקול אם יש בו משום קדושת י"ט כשאר י"ט ונ"מ להא דאמרן
 בס' שלפני זה אי' לא דמה שגורא לכאורה מההיא דראש השנה שאין בו
 אסור תענית משום קדושת י"ט כבר דחינו בשבט טעם בס"ד בס' הקדום : ואין
 להביא ראיה מהא דאמר רבא רפ"ב דבינה (דף עו) דטעמא דתיקנו רבנן עירוב
 תנשלין ב"ט שח"ל בע"ש כדי שיבחר מנה יפה לשבת ומנה יפה ל"ט והרי ב"ט
 של ר"ה שח"ל בע"ש תיקנו נמי רבנן לע"ה כדאמר' במס' ביצה ואס"ד דבר"ה אין
 בו משום שמחת י"ט ואין בו אלא אסור תענית בלבד משום ר"ה ככל ר"ה דעלמא
 איכ' כיון דטעמא דתיקנו ע"ה ל"ט הוא משום כדי שיבחר מנה יפה לשבת כלומר
 שלא יכלה את הכל ל"ט ולא יניח לשבת כדי כבודו מה יום מיומים לתקן ע"ה בר"ה
 זה של תשרי יתר משאר כל ר"ה שח"ל בע"ש שלא תיקנו ע"ה ולא חיישינן לכדי
 שיבחר מנה יפה לשבת משום שאין מנוח כ"כ להרבות בסעודה של ר"ה ומשום
 איסור תענית שבו באכילה מועטת סגי ליה ולא חיישינן לשמא יכלה הכל בר"ה ולא
 ישיר לשבת לפי כבודו כמו שלא חיישינן להבי' בכל ע"ש שדרקן של ב"ה לאכול בהן
 וה"נ בר"ה שח"ל בע"ש למה תיקנו ע"ה שחש רבנן לכדי שיבחר מנה יפה לשבת
 ולא יכלה הכל בר"ה כיון שהין מנוח באכילתו משום שמחת י"ט אלא משום ר"ה
 לחוד לא עדיף משאר ר"ה בשלמא לרב אשי דמפרש התם טעמא דע"ה שתיקנו
 רבנן כדי שיבחרו אין אופין מ"ט לשבת ק"ו מ"ט לחול אחי שפיר דתיקנו נמי ע"ה
 בר"ה שח"ל בע"ש דהא ר"ה אסור בעשיות מלאכה ואין אופין בו מ"ט לחול כמו
 בשאר י"ט אבל לרבא קשה אלא ע"כ ד"ט של ר"ה שיה נמי לשאר י"ט כהא שמונה
 לשמח ולהרבות בו טעמונים וחיישינן לבידור מנה יפה לשבת משא"כ בשאר ר"ה
 מש"ה תיקנו בו ע"ה : מ"מ חט"ג דלכאורה ראיה גדולה היא יס"ל לומר וכות
 על הגאונים ו"ל דרבא דמפרש טעמא דע"ה כדי שיבחר ח"ל נמי טעמא דר"א
 דכדי שיבחרו ובר"ה דל"ט טעמא דידה משום טעמא דרב אשי לחוד חקנו רבנן
 לע"ה * אלא שרבא בל' להוסיף טעם אחר לע"ה שתיקנו בכל י"ט חוץ מר"ה
 משום כדי שיבחרו ונ"מ בזה כמ"כ הרא"ש שם ויראה דנ"מ בין אלו ב' טעמים
 דרבא נר"ק לערב דוקא מע"ט כדי שיבחר מנה יפה לשבת ולר"א יכול לערב
 הפילו קודם ע"ט ע"כ * נמצא שרבא מוסיף בטעמא דידה שצריך לערב בערב
 יום טוב דווקא ולא קודם לכן מה שאין כן לטעמא דר"א ולפי זה ר"ה שח"ל בע"ש
 אפי' רבא מודה דיכול לערב קודם ע"ט דבר"ה ל"ט טעמא דידה
 כי אם טעמא של ר"ה לחוד * מ"מ עדיין ק"ל אס"ד דבר"ה ל"ט שמחת י"ט
 אלא כשאר ר"ה דעלמא הרי בגמרא בינה מנינו הרבה דברים שהיה מן הדק
 לאסור ב"ט נמשום דלא אחי לאמנעי משמחת י"ט התירו אותן ומנן עוד לפני
 הדורסן ופריסי' מנינו ולר"י התירו לשחוט ב"ט ולכסות למחר ולשחוט ולכסות

שאנת אריה דיני ראש השנה סימן קכ

ובזה דוחה את השבת אינו דין שאין ספיקו דוחה את ה"ט א"ל תקיעת שופר
בגבולין יוכיח שאין דוחה דוחה את שבת וספיקה דוחה י"ט ודייק פלה בגמרא מאי
ספיקא כלומר ספ' דת"ש שחזקה י"ט חלימה ספ' י"ט ספ' חול השתא ודאי י"ט דחא
ס' י"ט ס' חול מבטא חלל ס' איס' ס' אשה ור"י לעצמה דאמ' אשה ודאית נמי
תקיעה דתנן ב"י סומכין ולא בטות ישראל סומכ' ר"י ורש"א נשים סומכת רשית זהו
סוגיות הגמ' והאי ספיק' דוחה י"ט דקאמ' גבי ת"ש פ"ה תו' דה"ק שאין דוחה דוחה
שבת משום גז' דרבה שמא יעברנו וס' דוחה י"ט א"ג דאיכא נמי איסור דרבנן
בתקיע' שהיא חכמה ואינו מלאכה ודחה ח"ו מספק ע"כ י"ט והשתא אס"ד דאפי'
גברא דבר חיובא הוא בתקיעת שופר אפי' אסור לו לתקוע שלא לצורך מזה והא'
אי מספקא ל' אס תקע אס לא תקע בג"כ חזון ותוקע מספקא דקדק' ספיקא
דאורייתא לחומרא ול"ה להפק איסור דרבנן דילמא כבר יצא ידי חובתו וס' ל'
תקיעה שלא ל' דך חדע נשים דמספקא לן בתרועה האמורה בתורה אי גמתי
בניח או ילולי יליל לתקין ר' אבהו בקסרי תקיעה ג' שברים תרועה הקיעה והדר
עביר תש"ת והדר עביר תר"ח כדאמרינן ב"ב דר"ה (דף לב) וא"ג דנחמא מהני
חלמא סגי ובודאי שנים מהן הוו שלא לצורך מזה מ"מ כיון דמספקא לן עביר
כולהו ול"ה לדאי' איסור דרבנן כ"ס מספקא תקע ספק לא תקע דחיוב לחזור ולתקוע
ול"ה לספק איסור דרבנן דילמא יצא כבר ידי חובתו הא איכא נמי לספיק
דילמא ל"י י"ח ותקיעה זו לורך מזה היא וס' השתא מ"ק ור"י לעצמה
כו' הא מ"מ איכא למיפרך לק' דידה ת"ש בגבולין יוכיח שאין דוחה דוחה שבת
וספיק' מספק תקע ספק לא תקע דוחה י"ט וחזון ותוקע מספקא אדאי' בגבר' דנר
חיובא הוא האילו ושרי ליה היום תקיעה של מזה תקיעה דרשות נמי שרי ליה
הילכך ליכא למיפרך מספק תקע ספק לא תקע של איס' חלל מספק איס' אשה
למאי דס' ל' לרבנן דאין אשה סומכת רשות וס' מ' דבאיש האילו והותרה לו תקיעה
לצורך מל' הותרה לגמרי ב"ט זה של ר"ה אפי' שלא לצורך ול"ה באיש דרמי
עלי' חיובא לתקוע ביום זה דאמרי' הואיל חלל אפי' באשה למ"ד נשים סומכת רשות
ושרי ליה למסמך באקפי' יצא אפי' דנרחה כעובר עבודה בקדשים' ה"ה תקיעה
ליכא חלל איסורא דרבנן שרי לנשים כמ"כ שם החוששות אפילו
שלא לצורך שרי משום האילו וס' השתא רבא איכא
לדבר משום שלא גזרו רבנן שבות דבריהם למקל' שבת וי"ט והואיל ובמקל' י"ט
זה שרי לאנשים וכן לנשים לתקוע למ"ד נשים סומכת רשות תו ל"ג כלל איסור שבות
של תקיעה ב"ט זה של ר"ה וכה"ג אמרינן ב"ב דבילה (דף יח) במסקנא דהחושש
בשינוי מניח את החומץ וכולג אפי' אחר טיבול דהואיל וקודם טיבול שרי לאחר
טיבול נמי שרי וטעמא דל"ג על מקל' שבת חלל האילו וס' השתא למקל'ו הותר
לגמרי וכמו שפירש"י התם : ומה נמי כ"ל רחיה ברורה דמותר לתקוע ב"ט זה
של ר"ה אפי' שלא לצורך משום האילו וכדאמרינן בזה דהחושש בשינוי דאין לגזור
שבות דרבנן על מקל' היום מ"מ גבי נשים למאן דל"ל נשים סומכות רש' אסורין
לתקוע ב"ט זה של ר"ה מהא דתקיעת שופר בגבולין יוכיח דפרכוהו מיני' רבנן
לקי' דר"י ול"ה האילו ושרי לאיש שרי לאשה דמגברי לנשי ל"ה האילו וכדמנן גבי
מגלים סבין שמן ורד ע"ג מכותיהן סבן דרבן לסוך בחיל חלל לשאר כל אדם אסור
ואפי' ר"ש לא שרי חלל משום דכל ישראל בני מלכים הן הלכ"ה אסור חלמא אפי'
מגברי לגברי ל"ה האילו וכ"ס מגברי לנשי דנשי' שם ב"ט הן כדאמרינן ב"ב ב"א (ד'
סג) לענין טבעת שיש עלי' חוהם דחלופי בגברי מבגשי אפי' דתנן הרועים
יולדן בשקים ולא רועים בלבד אמרו חלל כל אדם דנשים שם ב"ט הן ול"ה
הואיל ומגברי לנשי ומגשי לגברי לענין חכמים וה"ה להא דאמרן : וא"ה למש"כ
דמשום האילו שרי לגמרי לתקוע ב"ט זה של ר"ה אפי' שלא לצורך מזה א"כ
בשאר י"ט נמי ליסתרי לתקוע משום האילו ושרי ב"ט זה של ר"ה שרי בכל י"ט
דה"ג אמרי' התם איכא דרבה דשרי טבילת אדם בשבת אפי' דטבילת כלים אסור
משום דנראה כמתקן אבל אדם נראה כמיקר ואמרי' תימך שבת יה"כ מא"ל ומשני
לא מניע דבשבת שרי וביה"ב אסור חלל האילו ובשבת שרי ביה"ב נמי שרי ונוצי'
יליף שם הגמ' דאמרי' להאי האילו דקודם טיבול שרי לאי' נמי שרי חלמא אמרי'
הואיל מיום מקודש להבירו כגון משבת ליה"כ ה"נ ימנא האילו מ"ט זה של ר"ה
דשרי ת"ש לגמרי אפילו שלא לצורך מזה לשאר כל י"ט למיכרי' בדיקו ת"ש וי"ל
דל"ד דבשלמא משבת ל"ה הכ דליכא חלל חד האילו דהא בשבת גופי' שרי טבילה
לגמרי בלי שום האילו שפיר אמרי' ל' חלל ב"ט זה של ר"ה מן הדין ה' ראוי
לאסור תקיעה שלא לצורך ולא שרית ליה חלל משום האילו וא"ה נמי האילו ושרי
ב"ט של ר"ה ש"ל שרי נמי בשאר י"ט שאינו אלא שלא לצורך דהא תקיעה של מזה
בדיקו ליתא ה"ל תרי האילו האילו ושרי ב"ה לדבר הרשו' שרי בשאר י"ט בטלו
אינו אלא דבר הרשות ובר"ה גופי' לא שרי דבר הרשו' אלא משום האילו ושרי לצורך
מזה ביום זה ושרי האילו לא אמרינן וכמו שפ' החס"ד ב"א א"ע (דף מו) גבי
כלד מפרשינן חלה בעומאה ב"ט דס"ל לר"ה התם דלא תקרא לה שם עד שתאפי'
וא"ג דל"ל לר"ה התם האילו ח"ה לקרוא לה שם קודם שתאפי' משום האילו וא'
בצי' מתחל עליה משום דה"ל תרי האילו ושרי האילו ל"ה ואפי' לפמ"ש בסי'
ס"ג אחד שמוי של התו' דאפי' תרי האילו נמי אמרינן מ"מ ל"ה האילו מ"ט של ר"ה
לשאר י"ט לענין תקיעת שופר אפי' דאמרי' האילו משבת ליה"כ לענין טביל' דחוק'
מחמיר לקל כגון משבת שזדונו סקילה דהמיר ליה"כ שזדונו כרת דקי' מיני' שפיר
אמרי' האילו דאפי' בק"ו מה שבת דמקמי שרי יה"כ דקי' מיני' לא כ"ס אבל הא'
האילו

שבות דאין זה פירכא דמה ל"ט ראשון הא דהתירו בו משום מלאכה לאו משום
מזה הוא שהרי מלאכת י"ט הותר בכל י"ט אפי' שאין בהן משום מזה לר"ה
דס"ל שמתח י"ט רשות נתי' בו משום שבות שהרי שבות של י"ט חמיר בהא'
ומלאכה ולא נדחה מפני דבר הרשות אבל פסח בשבת שלא נדחה מלאכת שבת
מפני דבר הרשות רק משום דבר מזה של פסח א"ד שנדחה משום מזה פסח את
השבות כיון דיפה כח מזה פסח לדחות מלאכה דחמירא כ"ס שבות דקיל מיניה
ולא יוכיח סעודת מזה ד"ט ראשון של חד דדוחה משום מלאכה דחמיר ואינו דוחה
משום שבות דקיל דאין לו ס"ס יפוי כח משום מזה לדחות משום מלאכה רק
כמו דבר הרשות של שאר י"ט שדוחה משום מלאכה ד"ט ורין הוא דגם משום
שבות לא יהא לו שום יפוי כח משאר י"ט שאינו דוחה משום שבות ומשאר י"ט
אין לומו' יוכיח לפסח דאין רחיה רשות למזה ולמ"שכ א"כ לת' החס"ד של מה
שהקבו דנימא עזרת חוכים שהיא מזה דלר"ה אין חוכ' כ' כיון דס"ל שמתח שאר
י"ט הוי רשות וכדאמרן וכיון שהוכחתי שא"ה למפרך ק"ו דר"ה גבי פסח ונימא
י"ט יוכיח אס' לא שנאמר דשמתח כל י"ט הוי מזה ול"ה שחזקה מלאכה י"ט
לדבר הרשות אבל אס' מנינו בשום מקום שהותרה מלאכה י"ט לדבר הרשות ליכא
למפרך ק"ו דר"ה אפי' ממקום מזה שמנינו שהותר מ"מ ולא הותר מ"ס שהרי
מה"ט ל"ה ל"ה פירכא מ"ט ראשון של חד וכדאמרן :

והשתא אס"ד ד"ט של ר"ה אין בו משום מזה של שמתח י"ט כשאר י"ט
א"כ מאי קאמר הגמ' ר"י לעצמה דאמר שמתח י"ט נמי מזה היא
כלומר מש"ה מייתי רחיה מיניה למפרך ק"ו דר"ה מה בכך אפי' דשמתח כל
י"ט הוי מזה מ"מ האילו ושמתח ר"ה הוי רשות ואין בו אלא איסור תענית בעלמ'
כמו ר"ה ואפי' הותרה בו אוכל נפש שהוא משום מלאכה חלמא הותרה מלאכה
י"ט מפני דבר הרשות וכיון שמנינו בא' מהן שהותרה בו משום מלאכה לדבר
הרשות כגון ר"ה ה"ה דשבו א"ל יוכיח למפרך ק"ו דר"ה אפי' משאר י"ט וכדאמרן
אליכא דר"ה בסוכות אפי' לר"י דס"ל שמתח י"ט מזה הוא ר"ה נמי בכלל
א"כ לא מנינו בשום מקום שהתירה תורה מלאכה י"ט אלא במקום מזה וס' ה'
כבר כתבתי לע"ס י"ט דאין נוהג מ"ה שמתח בליל י"ט ראשון ואפי' אוכל נפש
הותר בו אפי' דה"ל שלא במקו' מזה ומ"ק ר"י י"ט יוכיח חירוק לדבר זה תמ'
לקמן בדיו' ח' של חד בסי' בס"ד - ועני' לה"ד לזה שהרי היתר מלאכה אוכל
נפש לא נאמרה חלל ב"ט של חד המזלות וילפינן לכל י"ט מיניה ואפי' ר"ה ולהאי
סברא דשמתח שאר י"ט מזה ושל ר"ה רשות הידך ילפינן לר"ה מחג המזלות
שא' זה היתר אוכל נפש בפי' בא' דשאני חג המזלות שהותר בו אוכל נפש שהוא
משום מזה נתי' בר"ה שהוא משום רשות - חלל ודאי שמתח י"ט של ר"ה נמי
מזה היא כשא"י ל' לפיכך שפיר איכא למילף היתר אוכל נפש בר"ה מחג המזלות
דגלי ב' קרא היתר אוכל נפש בהדיא כיון דדמי ליה בהא דשמתח נמי של מזה
הוא - אבל מ"מ רחיה וז' יש לדחות דהא דשרי מלאכות אוכל נפש ב"ט לאו
משום דנמרינן לבלשו מחג המזלות דכתב רחמנא אך אשר יאכל לכל נפש כו'
חלל משום דכתיב בכל חד וחד כל מלאכת עבודה ל"ה ומלאכת עבודה לא מיקרי
חלל מה שאינו לצורך אוכל נפש וכמ"ש הרמב"ן בפי' התורה בפי' אמור בשם
ר"ה כל מלאכת עבודה מגיד שאינו מתיר חלל במלאכת ח"כ דכתיב בענין זה
בתי' וביום הראשון מקרא קודש יהיה לכם כל מלאכה לא יעשה בהם ומפני
שמוכ"ס כל מלאכה ה"ה שרך לפי' אשר יאכל לכל נפש הוא מ"פ מלאכת עבוד'
מלאכה המשתמרת לעבודת קנין כגון זריעה וקצירה וחסירה וכיוצא בהן אבל
אוכל נפש אינו מלאכת עבודה ע"כ - וכסב"ס הוא ו"ל לדברי ר"ה וברי' גבי ר"ה
נמי כל מלאכת עבודה לא תעשו כתיב למעוטי אוכל נפש דשרי וא"כ אודא לה
רחיה וז' להאי פי' מ"מ רחיה ראשונה רחיה גמורה היא וגם מהא דשרי אוכל
נפש ב"ט של ר"ה רחיה היא למאי דפירש"י בפי' התורה דכל מלאכת עבודה לא
תעשו דכתב רחמנא גבי כל י"ט למלאכת דבר האבוד אחי' ולומר דאסור ב"ט
ולא לאוכל נפש אחי' - הרי וכינו דאין דל"ה דאסור להתענות בר"ה חלל דשמתח
מזה היא כשאר י"ט אלא שאין בו קרבן שלמי שמתח דל"ה קרבנות של רגלים
חלל בג' רגלים בלבד אבל בשאר מיני' מזה שמתח י"ט עליו - ועוד רחיה שהרי
בשורה נאמר גבי ר"ה לכו אכלו משמנים ושמו ממתיקים ושלחו מנות לאין נכון
לוי קדוש היום לאדונינו ואל תעבדו כי חדות ה' היא מעונכם ודרשינן ברפ"ב
דבילה מאי כי חדות ה' היא מעונכם אר"י משום ר"ה בר"ה אחר הקב"ה לישראל
בני לנו עלי וקדשו קדושת היום והאמינו בי ואני פורע ומדקאמר לו עלי וקדשו
קדושת היום חלמא אכילתו מזה היא וקדושת היום קרינן ליה והדבר ברור דמל'
איסור תענית של ר"ה אין ראוי לקריתו קדושת היום וס' דקרי' קדושת היום
כשאר י"ט והדבר פשוט לי שחייב בקידוש כשאר יום טוב ואסור לטעום כלום
קודם הקידוש ואין קידוש אלא במקום סעודה וכל דין סעודת י"ט עליו כן כ"ל :

דיני ראש השנה סימן קכ

שאלה אס' מותר לתקוע בר"ה שלא לצורך לאחר שיל' ידי חובת תקיעה של
מזה או לא :

תשובה דבר זה מחלוקת הוא בין הפוסקים אחרונים בזה"ה סי' תקל"ו ונ"ל
להכריע כדברי התורתיו ויש לי להביא ראיה מהא דתניא במ"ה חולין

פ' כ"ה (דף פד) ר"ה כו' אין שוחטין אותו ב"ט ואם שחטו אין מכסין את דמו
מק"ו ומה מ"ה שדולה דוחה את השבת אין ספיקה דוחה את ה"ט כיון שאין

הואיל דמריה לשאר י"ט דלא תמיר ר"ה משאר י"ט וליכא ק"ו ל"א הואיל : ודבר זה למדתי מד' רש"י שפי' החם כיון דבשבת דחמירא במלאכה שרי משום טעמא דמיקר ביה"כ נמי שרי אע"ג דלא נראה כחוקר שלא תחמיר לענין מלאכה ב"ה הכ משבת ע"כ הרי שפ"ל טעמא דהואיל זה משום דשבת חמיר מיה"כ וכמו שפ"ל וא"ת לפ"ז הא דמקשה החם הגמ' למאי דס"ד דרבא לחמיר גבי החושש בשניו קודם טיבול שרי ולאחר טיבול אסור דלמאי ל"א הואיל כדאמר' משבת ליה"כ ותחתיה זה קאמר הגמ' דהדר ב"י רבא וס"ל דלמאי' הואיל וקודם טיבול שרי לאחר טיבול נמי שרי וא"ל לפירש"י מאי קשיא הא שיה' משבז ליה"כ דה"ל תחמיר לקל הילכך אמר' שפיר הואיל אבל מקודם טיבול לאחר טיבול דתרווייהו הו' כחד וימא והרי כיום ה' ליכא חומר בקצתו על קצתו לפיכך ל"א הואיל וכל דמ"ל להב"ה דתרווייהו שקולין דכמו דלמ' מיום לחבירו הואיל מחמיר לקל אף על גב דתרי יומא נינהו ה"ג כההוא יומא גופיה ממקצתו למקצתו אמ' הואיל אף על גב דליכא חומר בקצתו על קצתו כיון דמ"מ כולו חד יומא הוא וזה מוכרח לפירש"י ו"ל הילכך ה"ג לענין תקיעת שופר נמי אמר' הכי לפי' כההוא יומא דר"ה גופיה אמר' הואיל ושרי לתקוע בו לצורך מצוה שלא לצורך נמי שרי הואיל וקצו לצורך מצוה שרי אף על גב דליכא חומר בקצתו על קצתו אבל מ"מ זה של ר"ה לשאר י"ט דה"ל מיום לחבירו ל"א הואיל כיון דאין חומר לר"ה על שאר י"ט וא"כ י"ל דלענין טבילה משבת ליה"כ ה"ט דלמ' הואיל משום דשבת מצוה וחדיר ויה"כ א"ט אלא פ"א בשנה בלבד הילכך אמ' הואיל ובשבת דקדושתו מצוה וחדירא שרי ולי"ב על הטבילה ביה"כ נמי שרי דכיון דבכל ימ' המקודשים ל"ג על הטבילה ח"א לק' לבנור על יום אח' מקודש ובעל יום זה המקודש ונגדר אחר כל הימים המקודשים של כל השנה כולו והא דמדמי הגמ' האי הואיל דטיבול להאי הואיל דמשבת ליה"כ אף על גב דבהואיל דטיבול ליכא למימר להאי טעמא דלמיר' משום דמ"ל להגמרא דשמייה שקולין הן וכמו שאמרין ממוצי לשאינו מצי' הואיל אע"ג דתרי יומא נינהו ה"ג אמר' הואיל כההוא יומא גופי' מקצתו לקצתו כגון מקודם טיבול ללאחר טיבול אע"ג דלא שייך ה"ט כיון דהכל חד יומא הוא אמר' שפיר הואיל וכעין מה שפ"ל לדברי רש"י הילכך ב"ט של ר"ה גופי' אמר' הואיל מקצתו לקצתו דהואיל ושרי לתקוע במקצתו משום מצוה שרי נמי כבולו אפי' ש"ל מצוה אע"ג דל"ל כאן ממצי' לשאינו מצי' חפ"ה כיון דחד יומא הוא שפיר אמר' הואיל אבל מיום לחבירו הא ל"א הואיל אלא ממצי' לשאינו מצי' לפיכך ל"ל הואיל מריה לשאר י"ט שהרי דרבה שאר י"ט מצינו יותר מ"ט של ר"ה וא"כ כ"ג שא"ל כך לומר הואיל משא"מ למצי' וצ"ן כס' מלחמות להרמב"ן ו"ל בפ"ק דב"ה גבי מוקפה ב"ט שכ' אבל מ"שנתי איכא דבשבת שרי וביה"כ אסור כו' ע"ס ואין להאריך יותר בזה ובס' שפ"ז יתבאר יותר בס"ד כן כ"ל :

דיני ראש השנה סימן קך

שאלה למאי שנהגו שגשים מכניסין א"צ בחצות תקיעת שופר ב"ט של ר"ה איהו עדיף ע"י אי שיתקעו הן בעצמן או שיתקעו להן אנשים בני חובת עדיף עפי' :

תשובה הרא"ש בפ"ב דר"ה כ' בשם רש"י גבי נשים מסתברא שאין אחר חוקע להן אלא הן בעצמן ונהגו באשכנז לתקוע לנשים וילנות קודם שיתקעו בב"ה כד' שילא התקוע א"ע ורשב"ה כ' כיון דנשים סומכות רשות ועבדי סמיכה בהקפת ידיהו אע"ג דמצי קל' לטבולה בקדשים ה"ה לתקיעה שהיא חכמה ואינו מלחמה מותר לתקוע להן אפי' מי שלא כבר ע"כ וא"י תמה על רש"י זו הא למ"ד נשים סומכות רשות אין מעבדין נמי את הנשים מלחמה כמו שאומכות רשות כההמ"ר החם בגמ' אע"ג דתקיעה שלא לצורך מצוה אסורה מדרבנן ואפי' ס"ל לב"ע וכן נהגו באשכנז שאין אחר חוקע להן אלא"כ לא יצא ידי חובתו עדיין דה"ל תקיעה זו לצורך אבל אם כבר י"ת וצ"ל לו עוד אסור לתקוע לצורך נשים אע"ג דנשים סומכות רשות משמע להו דהיינו דווקא הנבצמאן מותרין לתקוע ולהן ויתרו חכמים איסור דדבריהן של תקיעה שלא לצורך מצוה מפני נחת רוח דנשים כיון שגשים סומכות רשות אע"ג דמצי לטבולה בקדשים ואסורי' שלא לצורך מצוה אפילו בהקפת ידיהו מפני נחת רוח דנשים שרו להו רבנן אבל אסור לאחר לתקוע ולעבור על איסור דרבנן מפני נחת רוח דנשים וא"כ מאי ראייה היא זו מהא דנשים סומכות רשות עבדי סמיכה הנבצמאן הא גבי ת"ס נמי שרי להו בה"ע לתקוע בעצמן דומיא דסמיכה שהן עצמן סומכות ולא אסור אלא לאיש ומוהו אין ראייה מסמיכה שפ"י עצמן לת"ס ע"י אחר וא"י ס"ל לראב"ה מסבירא דכיון דשרין איסורא דרבנן מפני ניד דנשים ע"י עצמן ה"ה ע"י אחרי' נמי ל"ש לא היה צריך להביא מהא דסמיכ' מת"ס גופי' דחיידין ביה נמי א"ל הכי כיון דאין מעבדין את הנשים מלחמה ש"כ אין לחלק בין ע"י עצמן בין ע"י אחר והכל שרי והרא"ש מסיים שם וכן כ"ל דלא גריע' אשה מקטן שלא הגיע לחינוך דמתעסקין בהן כדי שילמדו כ"ג לנשי' דמכונ' למצוה ע"כ וג"ו א"ר דשאינו חיוקת שסופן לבא לידו חיוב לפיכך חזירו שבות דדבריהם מפניהן כדי שילמדו אבל נשים שלא יבאו לעולם לידו חיוב ת"ס לא שריין להו לתקוע ב"ט מפני ניד אלא הן בעצמן אבל לאחר לחיטתה דהא תנן החם אין מעבדין את החיותוק מלחמה ודייקין בגמ' הא נשים מעבדין ומ"ל כר"ה דס"ל בני ישראל סומכין ואין בנות ישראל סומכות ואל"ל נשים סומכות רשות ואפי' קתני ספי'

שאנת אריה דיני ראש השנה סימן קד

א"כ * אכל בשאר ת"ע שה"ג אפי' לר"י א"ת בידן והא דתס"ס וכן שאר מ"ע כו' היינו דוקא דומיא דליתא למיחש משום דררא דאיסורא בעשייתו אבל לא בשמירה וכו' וסמך על מ"ס במקומו דש"מ דאיה סומכות וחוקעת וכמס"כ * והא דלא כתב גבי תפילין דמוחין בידן ה"ע משום דלא יתבצצו בהדיא פטור נשים מן התפילין אלא מכללא שמשנה לה שכתב בפ"ד מה"ת כל הפטור מק"ש פטור מתפילין אלא שיש לזרז להיפך מדמס"כ וכתב וכן שאר מ"ע וכן בהל' חגיגה לא כתב גבי ראיית פנים דמוחין בידם ש"מ דס"ל דאין מוחין בידן אפי' ת"ש ותפ"י וראיית פנים משום דנשים סומכות רשות הלכך לא ברייה לי דעתו ז"ל * וז"ל הא ע"כ ס"ל להרמב"ם כפי"רש"י דה"ט דר"י דל"ל נשים סומכות רשות משום דעובר על כל חוסף דלה"ט כל המצות שגשים פטורות מהן אין רשאות לעשותן לר"ה וליסור חורה י"ס בעשייתן וכמס"ל בס' שאח"כ בס"ד ולה"ט ע"כ מדכתב הרמב"ם בסוף ה' ל' לית דהרשות ביד נשים להתעטף וכן שאר מ"ע שגשים פטורות אם ראו לעשות אין מוחין בידם ש"מ דלא חיישין משום ב"ת אם נשים עושות מ"ע שפטורות מעשייתן משום דל"ה כר"ה דס"ל אין נשים סומכות רשות ומעשה הרשות בידם לתקוב נמי וכן לסמוך הרשות בידן כיון דליתא לדר"י דאמר אין נשים סומכות רשות שה"ר הרמב"ם כתב בפ"ד מה"ל חגיגה גבי ראייה עומטוס ואנדרוניוס פטורין מפני שהן ספק * ואיכא למידק דהא בפ"ק דחגיגה הניחא ובר להוציא את הנשים וכו' להוציא עומטוס ואנדרוניוס ופריך אטומטוס אינערך קרא למעוטי ספיקא ופני אב"י בשבטיו מבחון כלומר אע"ג דזכר ודאי הוא אפי' תצטו קרא ואח"כ כתב הרמב"ם דטעמא דטומטוס פטור מפני הספק דמשמע הא אם ביטו מבחון דהוי ודאי ובר חיוב והא כל עצמו ל"ל קרא למעוטי אלא בשבטיו מבחון דהא ספיקא ל"ל קרא למעוטי * אלא ע"כ ה"ע משום דק"ל להרמב"ם מאי פריך הא ודאי אינערך למעוטי ספיקא דאי לא הא ודאי מספיקא ה"ל למיזל לחומרא ולהיב דלמלא ובר הוא קמ"ל קרא דפטור ובר הרגישו בו ה"ס והרבה נדחקו בזה אלא ע"כ הכא פריך אליבא דר"י דל"ל נשים סומכות רשות וטעמא דידהא מאי איסור ב"ת דאורייתא ולדידה עומטוס דספיקא הוי אין רשאי לעשות מ"ע שגשים פטורות דלמלא אשה הוא ונברה על ב"ת וק"ל ספיקא דאורייתא לחומרא והשתא פריך שפיר אינערך קרא למעוטי ספיקא דהא דלמלא אשה הוי ואיטו רשאי לעלות לרגל כדאמר' התם בפ"ד דעירובין גבי אשמו של יונה שהיתה עולה לרגל ואליבא דר"י הוא דפריך לה ואל תתמה דסתמא דגמ' פריך אליבא דהא תנא דל"ה כוונתה דה"ג מצינו בהרבה מקומות הכי וכמס"ל ס' כ"ח וא"כ הא שנייה דלח"י אליבא דר"י אחיא אבל לדידן דלא ק"ל כר"ה וכו' שפסק הרמב"ם בהל' לית עומטוס מתעטף בליתא מספק כמס"כ הרמב"ם שם וה"ל לשאר מ"ע שגשים פטורות חייב מספק דלמא ובר הוא כיון דאפי' אם הוי נקיבה ליכא איסורא בעשייתן א"כ שפיר אינערך קרא למעוטי עומטוס דכלא קרא ה"ל דחייב מספיקא והשתא א"ל לשנייה דלח"י וממילא ביטו מבחון חייב דהא ובר ודאי הוא ולא מיצטו קרא מחיובא ולא תקשה לך על מ"ס דטומטוס אין רשאי לעשות מ"ע שגשים פטורות משום ספק ב"ת מהא דובח"ס ע"ט דהנחתין מן ד' במתן א' דאר"ה ל"ג ב"ת אלא כשהוא בעצמו ויתן מתן ד' דש"ה דאיכא חד שדיו ודאי מתן ד' משא"כ בטומטוס דכולה מילתא דידהא אינו אלא ספיקא ועוד ר"י דאמר התם יתן מתן א' משמע דל"ל ה"ט דל"ג כל חוסף אלא כשהוא בעצמו אלא בבל תגרע לחוד הוא דלית ליה התם לה"ט וכמס"כ בכללי תו"מ שלי בס"ד מ"מ ש"מ דהרמב"ם כפי"רש"י ס"ל ולכאורה נכון הוא * **ב** כי דייקת ביה הטיב אי אפשר לומר כן לדעתו ז"ל דהא ס"ל ז"ל דספיק' דאורייתא ה"ל לקולא וכמס"כ ב"ת א"כ אחיא קושת הגמ' כפשוטה אינערך קרא למעוטי ספיקא ואליבא דכ"ע ק"ל הכי דפשיטא בלא קרא נמי פטורין ל"ה דכיון דספיקא הוי מה"ת ספיקא להקל וביטוב דעת הרמב"ם דלא פטר עומטוס אלא מספיקא דמשמע דאם ביטו מבחון חייב ודלא כמסקנת הגמ' כ"ל הכי משום דאיכא למידק מאי פריך אינערך קרא למעוטי ספיקא הא ב"ת אם היה עומטוס ביום הראשון מימות הרגל ונקרע בל' משאר ימי הרגל ומלא ובר והרי ס"ל לר"י בפ"ק דחגיגה (דף ט') דכולן תשלומין דראשון דהוי בל' חוי בכללו דלא חוי בראשון כגון חגור ב"ו ס' א' ונחפשת ביום ב' פטור וה"ל לא מיצטו קרא לעומטוס מן הראיה ואין פטורין ליה תחמת ספיקא דלהקל זה שמאל ובר ביום שני חייב בראיה אע"ג דכולן תשלומין דראשון הן דהא חגיגה מילתא למפרע דהוי בל' ובר חיובא הוי כיון שמאל ובר אמתיו להכי כתב רחמנא וכו' להוציא את הטומטוס למימרא דודאי לאו בר חיובא הוא כ"ו שהוא עומטוס כמו חגור ושאר פטורי ראייה דתק רפ"ק דחגיגה ולא מ' משו' ספיקא הוא דפטור א"כ זה דלא חוי ביום א' פטור לגמרי כיון דכולן תשלומין דראשון ומאי ק"ל אינערך קרא למעוטי ספיק' ול"ל לח"י לשנייה בשבטיו מבחון * ובש"כ ז"ל דהא קושיא ושנוי לא אחיא אלא אליבא דר"א דאמר התם כולן תשלומין זה לזה ואע"ג דלא חוי בראשון חוי בטולן ולדידהא אע"ג דהשתא מיצטו קרא לעומטוס אכתי' אם נקרע ומלא ובר ב' אע"ג דלא חוי בראשון חייב כיון דכולן תשלומין וז"ל והשתא פריך שפיר אינערך קרא למעוטי ספיקא דכלא קרא הוי פטורין ליה כ"ו שהוא ספק ואי משום נקרע ב' ומלא ובר הפ"ה והשתא דמיצטו קרא אפי' חייב אע"ג דלא חוי בל' כיון דכולן תשלומין ודלא חוי בל' לא חוי בטולן לפי"ו א"ל לחוקית' דלח"י בשבטיו מבחון ואינערך קרא למעוטי משום נקרע ומלא ובר בשני וממילא בשבטיו מבחון חייב דהא ובר ודאי הוא וקרא

אינערך למעטו כ"ו שהוא ספק דפטור בודאי לא משום ספיקא וי"מ להא דאמר והע"ג דאכתי' י"ס לגמס קל' על הרמב"ם מ"מ בציור הדיו יפה פסק דטומטוס אינו פטור אלא מפני ספק אשה ולא בשבטיו מבחון * ומכאן ל"ל חסוב' ע"ד ה"ס' שכתבו שם בפ"ק דת"מ חגיגה והבא דלקמן דילפי' תשלומין לחג השבועות מהג המלות כל ז' לא מסתבר למימר תשלומין ז"ל כיון דחול גמור הוא ע"כ וא"כ דכיון דכ"ע מודו בחג השבועות דכולן תשלומין דראשון א"כ ל"ל לחוקית' בשבטיו מבחון ה"ל דנ"מ לנקרע בשני של ימי טובות דחג השבועות ומלא ובר דל"ע תשלומין דראשון אלא ודאי ש"מ למ"ד תשלומין ז"ל בחג השבועות נמי ס"ל הכי ולדידה ע"כ ז"ל בשבטיו מבחון : **ו** **נ**חזור לעניני דעת הרמב"ם לא תבחר לי מאי ס"ל בהגי תרתי ת"ש ותפ"י אי רשות לנשים או לא אכל מ"מ הדבר ברור דתרווייהו חד דינא חית ליה או בשתייהן אין מוחין בידן או בשתייהן מוחין בידן ואין לחלק ביניהן דהא חד עומטא חית ליה ומהתמיא קל' על רמ"א בכתב בא"ח סימן תקפ"ט גבי שפר שהגשים מברכות עליו ובס"י ל"ח גבי תפ"י כתב ואם הגשים רשות להחמיר עליהן מוחין בידן ובר נכתב דלדעת הר"ק וס"י ע"פ הלכה כר"י וסתם משנה דאין נשים סומכות רשות א"כ מוטב שיתקע איש לאשה דשריא ליה ת"ש שלא לערך ב"ט זה של ר"ה משום הואיל ואל תתקע אשה דאיכא איסורא לדידה משום שבות לר"ה וזה היפך דעת בה"ע דשרי לאשה ולא לח"י * ומיזר כ"ו לפי' התוס' שפי' הא דמדמי' ת"ש לכמיכה למלא דל"ל נשים סומכות רשות הוא משום שבות של תקיע' עומה אבל לפי"רש"י דה"ט דאין נשים סומכות רשות משום כל חוסף לפי"ו אין לחלק בין שכן בעצמן תוקעות לאחר חוקע לכן בין איש בין אשה בין כך ובין כך איכא משום כל חוסף וכן למאי דפי' התוס' בפ"י כ"ה למד פריך דהא דאסור ת"ש לנשים ב"ט של ר"ה משום לתא דהעברת ד"א ברה"ר דאסור ב"ט מה"ת נ"כא דהוי של"ל כלל לה"ט נמי אין לחלק בין איש תוקע לאשה או אשה לאשה דהא בכל גוונא איכא למגור שמה חלק אלא בקי' שיתקע לה וה"ל העברה של"ל כלל : מ"מ הא בס' שלפנינו אכתי' בס"ד דלה"ט ליכא למיחש ושיקר העצם הוא משום שבות דתקיעה עומה א"כ רה"י לאיש לתקוע לאשה ולא אשה לאשה וכמ"ס' וז"ל למאי דפי' דאפי' לר"ה דל"ל נשים סומכות רשות אפי' שרי לאיש לתקוע לאשה כיון דאין מלות ת"ש אסור לאשה לא משום כל חוסף ולא משום גזירה שמה יעבירו ד"א ברה"ר אלא משום שבות עומה של תקיעה וגבי איש ב"ט זה של ר"ה ליכא משום שבות דאמר' הואיל א"כ ל"ל לחוקית' למתני' דאכל נשים מעבדין כר"י דל"ל נשים סומכות רשות דלמא ר"י ור"ש נמי מודו דגבית' ש מעבדין לנשים דע"כ ל"ק נשים סומכות רשות משום נחת רוח דנשים אלא נבי סמיכה דא"ל בצי"א ואם לא חסמוך הוי בעצמה א"ל בע"א לפיכך משום נחת רוח דנשים שרו להו רבנן איסור דדבריהם אבל גבי ת"ש כיון דאפשר לה ע"י איש שיתקע להו ואיכא משום נחת רוח דנשים דהא אפי' איש תוקע לאיש וי"מ למה להו לרבנן למישרא איסור שבות דדבריהם בחסם שלא לערך כלל * אלא ודאי ש"מ דבאי' נמי איכא איסורא לתקוע שלא לערוך ד"א נחת רוח לנשים בת"ש א"כ שרו להו רבנן שבות דדבריה' * ואמר אני דלק"מ דלעצמך א"ש דבאי' של"ל אסור בת"ש משום שבות אפי' למה שרו רבנן שבות זה משום נחת רוח דנשים הא אפשר שיתקע לכן איש כבוד שלא יא' בצינמו י"מ דאין כאן משום שבות וא"כ אכתי' א"ל דמתני' אחיא נמי כר"י ור"ש ות"ש שאני דאפשר אבל סמיכה א"ל אע"כ דמ"ל להגמ' דלר"י ור"ש דס"ל נשים סומכות רשות גבי ת"ש שרי בכל גוונא אפי' בדיכא דאפשר ולא פלוג רבנן בין אפשר לל"א א"כ לדידי נמי א"ש ולק"מ : ואדרבה מכאן כ"ל ראייה ברורה דכל ה"ל ה"ל לאיש ליה מקצת תקיעה לערך הותרה לו לגמרי ב"ט זה של ר"ה משום הואיל כגון לאיש שהותר לו ת"ש של מלוא וה"ל לאשה למ"ד נשים סומכות רשות וכמס"ל דלח"ה דלא הותרו אלא לערך א"כ מנ"ל להגמרא לדיק' מדתן אין מעבדין את החיטוקות מלתקוע דנשי' מעבדין ואחיא מתני' כר"ה דל"ל נשי' סומכות רשות דמה ענין נשים אלא חטוקת דהא חטוקת אין מעבדין לגמרי ושרי לתקוע להו כל כמה שירצו ואפי' כל היום כולו אבל נשים אפי' אח"ל נשים סומכות רשות לא שרי להו אלא כשישור תקיעות מלוא שכן ג' של ג"ג דתתן בשליה מס' ר"ה אבל יוצר מכשיור ודאי אסור דלא עדיפא מגברי דלא שרי להו אלא ת"ש של מלוא הכל שלא לערך אסור והרי בשמירה בופי' לא שרינן להו אלא להמך פ"ס א' דומיא דסמיכת מלוא של גברי דלא שרי אלא פ"א ומכאן ואילך אסור דה"ל עבודה בקדשים של"ל מלוא ה"ג סמיכה דנשי' באוקפת יד"הו דרשו לאסור מדרבנן משום דמחו' כעבודה בקדשים ולא שרו להו רבנן אלא משום נ"ד נשים לא שרי אלא פ"א היתא דסמיכת מלוא דגברי אבל לסמוך ולהורר ולסמוך לה זה ברור * וא"כ הא דתק אין מעבדין החיטוקות מלתקוע ליכא למידק הא נשים מעבדין הא ל"ד דחטוקת אין מעבדין לגמרי אבל נשים אפי' אח"ל נשי' סומכות רשות תקיעה ג' של ג"ג דהוי שיעור תקיעת מלוא הוא דאין מעבדין אבל יותר מזה ודאי מעבדין אלא ודאי ש"מ דלגברי שרי ת"ש לגמרי אפילו של"ל משו' הואיל וה"ל לנשי' לר"י ור"ש דס"ל נשי' סומכות רשות ושרי להו כשישור ת"ש של מלוא שרי להו לגמרי ואפילו לתקוע כל היום כול' * ש"ד משום הואיל * והשתא הוי נשים דומיא דחטוקת דאדי ודאי שרי להו לתקוע כל היום ומדתן אין מעבדין את החיטוק מלתקוע ובי"ט של ר"ה מיירי מתניתין ולא משבת דהא ר"א הוא דקאמר לה בגמרא ולא תני אין מעבדין את הנשים מלתקוע ב"ט דלדידהו נמי שרי לגמרי בין לערך בין של"ל משום הואיל למ"ד נשי' ס"מ מתני' ר"ה הוי דל"ל נשי' סומכות רשות ואסור' לתקוע לגמרי דהא ל"ל ביה הואיל

וה"נ ח"כ מהל' דמניא התם אין מעכבין לא את הנשי' ולא את התינוקות' מלתקוע
 ב"ט ומ"ל כר"י ור"ש דס"ל כ"ס רבות והשתא חס"ד דאפי' לגברי לא הותר
 ח"ס של"ל מזה ול"ל הוחיל כ"ס דלא הותר לגבי אפילו לר"י ור"ש יותר משיעור
 תקיעת מצוה ח"כ הא"ך שנה התנה לנשים ותינוקות בחדא בבא דאין מעכבין הא
 ל"ד דתינוקות אין מעכבין כלל כל כמה דבעו אבל נשים שיעור תקיעת מצוה הוא
 דאין מעכבין אבל יותר מזה מעכבין הלא ודאי כיון דס"ל להאי הגא' דל"ס רשות
 שרי להו לתקוע כל כמה דבטו' והפילו כל היום כולו ש"ד משום הוחיל והשתא הו'
 נשים דומיא דתינוקות דא"מ כלל והשתא כ"ס גברי דחייבין בת"ש של מצוה ביום
 זה דאמרינן בזה הוחיל ושרי להו לגמרי ואפ"ל של"ל כלל : וכמדתה לי דזה ראה
 שאין עליה תשובה והרואהו מרחיק וזו הרבה יותר מראי' שהבחי' בס"י הקדום דשרי
 לתקוע אפי' של"ל כלל מהל' דקאמר ר"י לעצמ' דאמ' חשה ודאית נמי תקיעה הא
 אכתי א"ל ת"ש תוכיח שאין ודחו דוח' שבת וספיקא בגון ספק תקיעה ספק לא תקיע
 דוח' י"ט ח"כ ש"מ דשרי ת"ש לגמרי ב"ט של ר"ה אפי' של"ל כלל משו' הוחיל ושרי
 לגמרי דאכתי נהי דיש מקלן ראי' דאפילו של"ל שרי ת"ש לאיס אפי' ח"ל טעמא
 לאו משום הוחיל והותר ליה לגמרי הוא דהותר' ליה נמי של"ל אלא היט' כדרכה
 דאמר בפא"ע (ד'מו) גבי האופה מ"ט לחול דאין לוקה משום הוחיל ונ"י מקלע' ליה
 ליה חורמים הוח' ליה השתא נמי ח"ל וה"נ אמרינן כה"ג הוחיל ונ"י מקלע' ליה ליה
 בר מיובא לה' יאז' י"ח שרי ליה לתקוע השתא נמי ל"ס ושרי ואפילו למאי דס"ל
 לכה"ג וסייעתו דאס' יאז' כנר ח"מ אחרים י"ח דמהשתא ח"ל ח"מ בדבר כיון
 דיש כנר וח"מ וכמסכ"ל סימן (י"ג) הא ח"מ הוכחתי שם דכדרכן מודו דמחוייב
 בדבר אב"פ טעמא מוציא והרי אמרי' בספ"ד דר"ה דא"מ ג' : ש"ג דת"ש של ר"ה
 הו' מ"ד' ויכא' למ"ד התם ב' מהן מוד' ואפילו להרמב"ן דכחב בס' מלחמות
 במסכת סוכה דכל הני הקיעות של ג' על ג' הו' מה"מ הא חיבא הא דתוקעין
 והורין וחוקעין כדי לערבב את השטן דהפניה הו' מד' ח"מ א"כ קטן שהגיע לחינוך
 דא"מ הא ח"מ מד' ונ"כ בדודו אפילו יאז' מוציא וא"ל להאי הוחיל דאמרן ואב"ג
 דמדרבנן ל"ח הוחיל והיינו טעמא דע"מ מ"ט לשבת לרבה י"ל דה"מ דמדרבנן
 ל"ח הוחיל בתלמא דבלא הוחיל הו' איסורא דאורייתא בגון באופה מ"ט לחול
 ח"כ לשבת לרבה דל"ל התם דמדרבנן נכרי שבת נעשים ב"ט אבל ת"ש אפילו
 בלא הוחיל אין איסורו אלא מדרבנן דהא הו' חכמה ואינו מלאכה כל חיבא דא"ל
 הוחיל שרי לגמרי ואפילו מדרבנן ג' עליו ונ"מ בין האי הוחיל דאי מיקלע' ליה
 להאיל משום דהותר ליה לגמרי אי שרי לאיס לתקוע ב"ט של ר"ה בלילה דאין וזמן
 ח"ס של מצוה דמשום הוחיל ונ"י מקלע' ליה ליהבא ואסור ומשו' הוחיל והותר לגמרי
 ב"ט זה איכא ושרי והרי מהל' דב"ל לנשים ותינוקות בחדא בבא ותני אין מעכבין
 לא את הנשים ולא את התינוקות' מלתקוע ב"ט דמשמע נשים דומיא דתינוקות' דאין
 מעכבין כלל והפי' אה"ל דגבי נשים נמי שייך האי הוחיל ואי מקלע' לה חשה אחרת
 דתוקעת לה דמשים נחת רוח דנשים ל"ג והן כאן משום אין מחוייב בדבר מ"מ
 אכתי הא חיבא בין נשים לתינוקות דתינוקות אין מעכבין אפילו בליל י"ט של ר"ה
 מלתקוע אבל נשים מעכבין דהא אפילו לגברי לא שרי לתקוע בלילה אלא ודאי
 ל"ש דבלילה נמי שרי ונ"מ דטעמא משום הוחיל והותר' לגמרי הוא וכדאמרן
 ועוד יש לרחוק דה"ט דהוחיל ואי מקלע' ליה הא ר"ה ל"ל האי הוחיל התם גבי
 האופה מ"ט לחול ולר"ה ע"כ טעמא משום אידך הוחיל והותרה לגמרי דה"ט
 לרבה (א) ה"ט דהא בזה ל"פ ועוד הא כבר הוכחתי בתבונה שצברה דכה"ג
 אמרי' הוחיל והותרה לגמרי מהל' דהוחיל וקודם טיבול שרי לאחר טיבול נמי שרי
 דפ"ד דבינה לרבא לאחר חורב' וה"ה דהמ"ל התם דהדר ביה רבא מהל' דאין
 קודם טיבול כאן לאחר טיבול דל"ל הוחיל מהל' דאין מעכבין לא את הנשים ולא
 את התינוקות מלתקוע ב"ט דש"מ דאמרינן הוחיל אלא דהא בלילה מ"מ ח"ס
 מצרייתא דכל חייבי טבילות טובלין כדרכן בין בט"ב בין ביה"כ והוא ברייתא
 אחת בפשוטה דלא כדכא דל"ל הוחיל וקושיא היא ברייתא דא"מ אה"כ ח"כ
 פשוטה כ"כ וכה"ג כתב התוספות שפ"ו דחולין (דף קב) אהא דאמר תניא דלא
 כר"ב דאזר אין מומין אז הכרי' על בני מעים ח"כ דמ"ל לדיק מתחיתין
 דפ"ק דשחרות דלא כותיה דתקנה כל ח"מ' ממנה אינו סופג את המ' ואין שחיטתה
 מתערתה כדאמר התם משום דק' המשנה אינה פשוטה כ"כ :

דיני ראש השנה סימן קה

כבר נחבאר בס' הקדום דיש פוסקין כר"ה דל"ל נשים סומכות רשות והנה
 טעמא דר"ה פירש"י בפ"ד דעירובין ובפ"ד דר"ה משום כל תוספות ופ"ו
 אינה רשאי לעשות שום מ"ע שה"ג וק"ל הא ק"ל בפ"ד דעירובין (ד' צ"ו) דשלא
 בומא לכ"ע אינו עובר על כל חוסף דאל"כ היט' בח' בסוכה ילקה והא חשה
 במ"ע שה"ג כיון דלא משקל' כלא בומא דמי ואמאי עובר' כל חוסף ובע"כ
 ל"ל דל"ד לשל' בומא דאין וזמן מצוה כלל כגון היט' בח' בסוכה דעכשו אינו
 זמן לשום אדם אבל מ"ע שה"ג בומא מצוה אף ע"ג דנשים פטורות אפי' כיון
 דזמן מצוה הוא לגבי הנשים לפיכך נשים נמי עוברין על כל חוסף לר"י דל"ל
 נשים סומכות רשות ח"כ תקיעה הא דאמר' שם בעירובין (דף נו) אלא האי תנא
 הא דתניא המוציא חפ"ן מכניסין וזו זוג ח' הא"ש וא"האש' אחדות וא' ישינת
 דר"מ ר"י אסור בחדשית ומחיר בישינת ע"כ ל"פ לא בחדשות וישינות אבל באשה
 ל"פ ש"מ מ"ע שאין הו"ג הוא וכל מ"ע שאין הו"ג נשים חייבות ודילמא ס"ל כר"י

דאמ' נשים סומכות' רש"י לא ס"ד לא ר"מ ס"ל כר"י דתקנאין מעכבין את התינוקות
 מלתקוע הא נשים מעכבין וסתם משנה ר"מ י' ולא ר"ה ס"ל כר"י כו' והשתא
 מאי מוכיח מדל"פ באשה ש"מ דס"ל חפ"י לאו מ"ע שה"ג דהא ל"ל נשים סומכות'
 רשות הא אפי' ס"ל דה"ל מ"ע שה"ג היא הנוהגת דל"פ באשה דכיון דשבת לאו
 זמן חפ"ין הוא ואין בו משום כל חוסף אפי' ליה' דה"ל שלא בומא דומיא דהיט'
 בח' בסוכה כדאמר' התם אין בו משום כל חוסף לאשה כיון דאין זמן מצוה לשום
 אדם בשבת דהא אי אמרי' דחפ"י ה"ל מ"ע שה"ג היינו אי משום דס"ל כר"י
 דממעט לשבת וי"ט מן החפ"י מוהיה לך לאות מי כלריכים אות' יאז' שבתות וי"ט
 שהן בגון אות' או משום דס"ל כר"י דדרש' לנשמת' את החוקה בחוקת חפ"ין
 הכתוב מדבר וממעט מימים ימימה ימים ולא לילות מימים' ולא כל ימים פרט
 לשבתות וי"ט וע"כ ל"פ אלא בלילה דלמא' זמן חפ"ין הוא ולמא' לאו זמן חפ"ין
 היה אבל שבת ל"כ לאו זמן חפ"ין היא וא"כ מאי ראי' היא מדל"פ באשה ש"מ
 דחפ"י לאו ו"ג הוא בין דל"ל נשים דר"י ח"כ ח"כ דה"ט דמאן דל"ל נשים סומכות
 רשות משום איסור ב"ת וכפירש"י וא"כ לפ"ו מ"ד נשים סומכות רשות ה"ט דס"ל
 דכל כה"ג אין בו משום ב"ת אי משום דמ"ל לשל' בומא או משעמא אחרת' -
 אם כן מנ"ל להוכיח דל"ל לר"מ נשים סומכות רשות מהל' דאין מעכבין את
 התינוקות מלתקוע הא נשים מעכבין וע"כ הא דשרי לנשים גבי מוציא חפ"י בשבת
 להכניסין וזו זוג משום דס"ל דחפ"י לאו מ"ע שה"ג דילמא ס"ל נשים סומכות רשות
 ואין בזה משום כל חוסף ואפי' מהל' מעכבין את הנשים מלתקוע ולא משום כל חוסף
 אלא משום איסור שבות של תקיעה עצמה דכיון דנשים פטורות מ"ע י"ט זה של
 ר"ה שוה לכן לשבתות ושרי י"ט שאסור לתקוע בזה משום שבות' ואב"פ שרש"י
 פ"י שם הא נשים מעכבין ח"כ ללא חילול י"ט היא כדחתי דבי של' יאז' חקיעת
 שופר ורדיית הפת שהיא חכמה ואינה מלאכה מיסו נראות כמוספות ע"כ האי יאז'
 ת"ש שהיא חכמה ואינו מלאכה דקאמר היינו מה"מ דהא מקרא' דמלאכת עבודה
 קא ממעט ליה ואהא תייתי לה ברפ"ד דר"ה (דף כט) ועוד הא לאו מלאכה היא
 דאזכרין קרא למעוטי דחתי דבי של' כל מלאכת עבודה לא תעשו יאז' ת"ש
 ודרה"פ שהיא חכמה וא"מ אבל מ"מ איסור שבות יש בזה וכמ"כ שם התוספות
 וכדמוכח ההיא דת"ש בנבולין יוכיח שאין וודאה דוחה שבת וספיקא דוחה יום טוב
 ומש' הגמרא להאי ספיקא ספ' ח"ס ספק אשה ואמר ור"י לעצמ' דא"ה ודאית
 נמי תקיעה דהא ס"ל נשים סומכות רשות ש"מ דבהא דת"ש ב"ט איכא איסורא
 וחילול יום טוב מדא' עצמה של תקיעה ורש"י גופיה פ"י התם הכי אלא ספק ח"ס
 ודוחה יום טוב גמור ע"כ סומכות רשות אף על גב דלא מחייבא ול"ל עובדת
 עבודה בקדשים ה"ל לא מחללת יום טוב הוא ע"כ ו' וה"ג אמרי' להד"א בספ"ד
 דשבת (דף לו) שאין מעללים לא את השופר ולא את התעוררות דה"ל דבר
 שמלאכתו לאיסור משום דת"ש אסורה בשבת וה"ה ב"ט משום שבות וע"כ בזה'
 וכיון דיש בת"ש משום שבות מנ"ל לדיק דמעכבין את הנשים דל"ל נשים סומכות
 רשות ו' ולפי' התוס' כיחא דאין בזה משום כל חוסף ל"כ אלא דבסמיכה ראי'ו
 לאסור מדרבנן ול"ל משום נחת רוח דנשים למ"ד נשים סומכות רשות וה"ג גבי
 חפ"י ות"ש אף על גב דראוי לאסור מדרבנן משום נחת רוח דנשים ל"ג ו' וה"ה
 א פכא למאן דל"ל נשים סומכות רשות וגזר רבנן עליה ול"ל נחת רוח דנש' ה"ה
 לתפ"י ות"ש ראי' לאסור מדרבנן ומשום נחת רוח דנשים לא שרינן להו ועק"ל אפי'
 אה"ל דגבי אשה שייך ב"ת במ"ע שהן פטורות מ"מ גבי סמיכה גופ' למאן דל"ל
 נשים סומכות רשות ל"ש ה"ט דב"ת שרי אפי' למ"ד נשים סומכות רשות ח"כ להו
 לשמוך בכל כהם משום עבודה בקדש' לא באוקפיי ידיה וכה"ג לית' למא' סמיכ'
 כלל דהא סמיכ' בכל כהו בעינן כדא"כ פ"ד דהגי' וא"כ מאן דל"ל נשים סומכות רשות
 ל"ל משום ב"ת קאמר דהא אין כאן למצות סמיכה כל עיקר ככה"ג דסמיכות נשים
 אפי' לדברי המחיר וע"כ לאו משום איסור ב"ת קא אסר להו לנשים לשמוך ומנ"ל
 לגמור דסמיכה לשאר מ"ע שה"ג דאסור לדריה משום כל חוסף כיון
 דבסמיכה עצמה ל"ש ה"ט ו' ועוד הא ח"ל לאידך גיסא ע"כ ל"ק ר"י ור"ש נשים
 סומכות רשות אלא גבי סמיכה דליכא משום כל חוסף אבל בשאר מצוה מודו
 דאסור משום כל חוסף ואמאי מיקי' לסתם משנה דנשים מעכבין דלא כר"י ור"ש
 הא י"ל דחניה מודה בת"ש דמעכבין משום לחא דכל חוסף ולא שרי אלא סמיכה
 ובאוקפיי ידיהו דליכא משום כל חוסף ו' ועוד מ"ק בפכ"ה ור"י לעצמ' דא"ה
 ודאית נמי חוקעת מדס"ל נשים סומכות רשות מאי לעצמ' הא זה דאמ' דנשים
 סומכות רשות אכתי ח"ל דלא תקעי משריב חוסף משה"כ בסמיכה דליכא משום כל
 חוסף ולפיכך סומכות רשות ו' ועק"ל דע"כ כל כה"ג כמו מ"ע שה"ג אין בו
 משום ב"ת לנשים ל"כ דמ"ל לשל"ב דהיט' בח' בסוכה ול"ל כיון דזמן מצוה
 הוא לגבי איש לחיב' עלה את האשה משום כל חוסף דפ"ד דר"ה (דף כח) אהא
 דא"ר מל' אין עובר עליהן אלא בזמן פריך עליה ר"ש ב"א מדתניא דכהן אפי'
 לאחר סמי' ברכת כהנים אם חוסף ברכה ח' משלו עובר על כל חוסף והא
 הבא כיון דברך ליה עברה ל' זמניה וקתי דעבר ומשני ש"ה כיון דאלו מתרמי
 ליה ליצור' אחרת' הדר מברך כולי' זמנא זמנא' הוא ואמר' ור"ש ב"א כיון דאי בעי
 מברך אי בעי לא מברך לאו זמנא' הוא וקתי דעבר' ואכתי מאי קושיא אף ע"ג
 דברך ועביר ליה זמניה אפי' ח"ס הא דתניא דעובר על כל חוסף ול"ל
 לרבה דהא כהני עובא איכא בשלמא דאכתי לא עלו לדוכן ולא צירי עדין וכיון
 דלדידהו

שאנת אריה דיני ראש השנה סימן קה קו

דלדידהו הוי אכתי ותן מלכותה ולא עבר להו זמני' לפיכך איהו זמני עובר על כל חוסין כדאמר' גבי אשה כה"ג לר"ה * והשתא אשה דליתא בת חיובא כלל בת"ע שה"ג ואפ"ה לר"ה ע"ע ב"ת * משום דה"ל כתוך זמנו מפני חיובא דגברי כ"ע דבהן סמיס ברכותיו כבר דה"ל בר חיובא דאפ"ה עובר על כל חוסין דה"ל כתוך זמנו משום כהני אחרינא דאכתי לא בירכו ודילמא הויא ברייתא ר"י היא * אלא ש"מ לענין ב"ת לכ"ע בתר דיני' חולין וכיון דלדידי' עבר זמנו חוליתא בב"ת משום אחרינא דאכתי לא עבר זמנו לדידהו וכ"ע אשה בת"ע שה"ג דאכתי עובר' על כל חוסין משום חיובא דגברי דה"ל שלא בזמנו * וא"ת למאי דפי' התום' דאין איסור ת"ס וסמיכה לגשים אלא מדרבנן לר"י דל"ל נשים סומכות רשות א"כ האין מוכיח מדל"פ באשה ש"מ דה"ל דתפי' מ"ע שלא הו"ג דהא לא ס"ל דנשים סומכות רשות מה בכך הא אפילו לדידהו ליכא איסורא לגשים בסמיכה * וספר ותפילין אלא מדרבנן מטעמא דפי' התום' וכיון דליכא איסור של תורה בהנחת תפילין לגשים א"ל דמשום ביוון תפילין ל"ג רבנן דהא אפי' לאיש איכא איסור דרבנן לנאת בתפילין בשבת כדתנן בפ' במה אשה (דף ס) ואפ"ה משום ביוון תפילין ל"ג רבנן ה"ל כן גבי אשה ואפ"ה גבי איש ליכא אלא איסור א' משום שבת וגבי אשה איכא ב' איסורי משום שבת ומשום הגהה מלך עומה דאיסורי לה מ"מ כיון דלא העמידו חכמים בדריהם אלא ביוון תפילין מ"ל חד איסורא ומ"ל תרי איסורי ומאי רחיה היא מדל"פ באשה דמ"ע שלא הו"ג הוא : אבל לפירש"י א"ס דלמ"ד אין נשים סדר איסור להם לעשות מ"ע שה"ג מה"ת משום ב"ת ומשום ביוון תפילין א"ל למישרי איסורא דאורייתא ומדל"פ באשה ש"מ דמ"ע שלא הו"ג הוא * והא לא מסתב' לומר לפי' התום' כיון דטעמא למ"ד לא הוי רשות משום תפילין צריכים גוף נקי ונשים אין זריזות ליהרר וכיון דהוי הוא א"כ אם מנחות תפילין איכא נמי משום ביוון תפילין ואין ראוי לדחות ביוון תפילין בקום ונשה מפני ביוון תפילין של כב ואל תעשה בהא שמונחין אחרעא במקום שאין משחמירן מפני גנבי וכלבי כדאמר בספיק דבינה ועוד שאם לובשתן איכא תרתי איסורי ביוון תפילין ואיסור שבות של הולאה משא"כ אם מונחין ע"ג קרקע ליכא אלא משום חלא ביוון תפילין לבד * דהא ודאי בורכתא היא דל"ד הגהה דאשה דאינו משים ביוון כ"כ להא דמונחין ע"ג קרקע במקום שא"מ מפני גנבי וכלבי דאיכא משים ביוון עובא וראוי לדחות זה בפני זה משום שלא יבא לידי ביוון גדול וא"כ לפי' התום' קשה הא דאמרין ואומר חזי כי דייקין בהא שפיר יש מכאן ראייה לפי' התום' ואדרבה לפי' רש"י קשה משום דפ' במה אשה (דף סב) ס"ל לשולח דמדי דחוי לאיש לא חוי לאשה דנשים עם בפ"ע הן ופרך אביי מהא דהמונח תפילין מוכינס זוג א' האיש וא' האשה וא"ל נשים עם בפ"ע הן והא מ"ע שה"ג הוא ומשני התם קסבר ר"ת לילה זמן תפילין הוא ושבת זמן תפילין הוא ה"ל מ"ע שלא הו"ג * והשתא בזמנא למאי דס"ד בפ' דעירובין דתפי' לר"ת מ"ע שה"ג אלא דס"ל נשים סומכות רשות לק"מ מהא דנשים עם בפ"ע הן וכיון דאינו חייבת בתפי' לא ה"ל לדידה תכשט אלא משוי ואמאי מותרת להכניס זוג זוג * דו"ל דלמאי דס"ד השתא ל"ל הא דעולא דנשים עם בפ"ע הן ומדי דהוי לאיש חזינמי לאשה וכדאמר' התם הרועים יוצאין בשקן ולא הרועים בלבד אמרו אף כל אדם כו' אבל למאי דס"ד דאביי דס"ל לר"ת דתפי' מ"ע שה"ג אלא דמדי דחוי לאיש חוי לאשה * אכתי תקשה לדידי' כיון דע"כ ר"ת ל"ל אשה ס"ר כדמוכית שם בעירובין מסתם משנה דאין מעכבין א"כ אשה אמאי מותרת להכניס זוג זוג * אלא ודאי אפי' מאן דל"ל אשה סומכת רשות מודה בזמנא דתפי' בחול דתפי' אשה מכנסתן זוג זוג מתרי טעמי חדא משום ביוון תפילין ל"ג רבנן כיון דאין איסור הנחת תפילין לאשה אלא דרבנן וכדשרו רבנן שבות דבריהן במ"ל תפילין בשבת ועוד אפי' הי העמידו בדריהם במקום ביוון תפי' הכא שרי דכיון דל"ג על הנחת תפי' לאשה אף מפני כבוד תפי' עומן הכא וזה כבודן שכתבין זוג זוג משחמירא שם ויבאו לידי ביוון גדול ויחר מנגבי וכלבי והשתא אפי' שפיר הא דאביי ובעירובין מוכי' דס"ל לר"ת ור"י דלאו מ"ע שה"ג מדל"פ באשה דה"ל הו"ג הוא אשה איסור ולא מלך עומה של הנח' אלא משוי דנשים עם בפ"ע הן ואיכא איסורא משום שבת דה"ל משא"י * והא דפי"ך ודילמא ס"ל כר"י דא' נשים סומכות רשות ואי מוכיח מדשרי לאשה להכניס בשבת ולית בה משום משוי ש"מ מ"ע שאין הו"ג הוא א"כ אפי' נשים סומכות רשות כיון דאינה חייבת ה"ל משום משא"י ואכתי ש"מ דלאו מ"ע שה"ג הוא * לק"מ דאי חת' נשים סומכות רשות ורשאות להינתן תפי' אפ"ה דאינה חייבת כיון דהרשות בידיה להניחם מניחו' לפעמים תפילין בחול וכיון דרגילה בהנחתן ה"ל לדידה נמי תכשט ולא משא"י דהא תכשט ומשא"י לאו בחיוב ורשות תנינא מילתא דתפי' בדבר הרשות אם רגילה בהן ה"ל תכשט ואם אינו רגילה ה"ל משא"י כדאמר' התם בפ' ב"א לענין טענת ש"ס עליה חותם ומחט הנקובה הואיל ואין דרכה של אשה לנאת בהן בחול חייבת ובאין עלי' חותם ואינו נקובה פטור' הואיל ודרכה בכך ובאים הוי להיפך זה לפי דרכו וזו לפי דה"ל גבי תפילין אי ה"ל רשות לאשה דרכה לנאת בהן לפעמים בחול וכיון דרגילה בהן ה"ל תכשט לדידה ואין בו משום משא"י כמו גבי איש דאין בין חיוב לרשות כלום לענין תכשט ומשא"י אלא בדבר הרגיל תליא מילתא ואי תפילין רשות לגבי אשה רגילה בהן וה"ל תכשט' אבל למאן דל"ל נשים סומכות רשות אפ"ה דמח' שריא בהנחת תפי' אפי' כיון דאסורה מדרבנן איכ' רגילה בהן וה"ל לדידה משא"י והשתא כולם סובין דעירובין א"ס דמוכית מדל"פ באשה ש"מ דלאו מ"ע שה"ג ולא ה"ל משום משא"י לאשה ופרך דילמא ס"ל נשים

סומכות רשות וכיון דרשות הוא נמי אין בו משום משא"י כיון דרשות הוא רגילה בהן וה"ל תכשט ומשני לא ס"ד כו' וכיון דמדרבנן לאו רשות הוא משום שאינ' אסורה בגוף נקי אינה רגילה בהן וה"ל משא"י ואי משום דה"ל תכשט לאיש הא נשים עם בפ"ע הן והשתא סוביא לשבת ועירובין אחדים הן ול"פ דהרד"י : **ומיהו** כ"ו לפי' התום' אבל למה שפירש"י דמאן דל"ל נשים סומכות רשות אסור' מה"ת להניח תפי' משום כל חוסין דה"ל לא מ"ע שה"ג אלא מ"ע שה"ג דאכתי עובר' לומר לר"י דה"ל מ"ע שה"ג דל"ל לא מ"ע שה"ג אלא מ"ע שה"ג דאכתי עובר' אלא אפי' בחול נמי אסורה מה"ת להכניסן דהא אית ביה משום כל חוסין ומשום ביוון תפילין א"ל למישרי איסור של תורה אלא ע"כ ס"ל דה"ל מ"ע שאין הו"ג ונא"י ק"ל אעולא אלא ודאי פי' התום' עיקר * ובמאי שכתבתי א"ס דברי התום' שכתבו שם אבל באשה ל"פ וא"ת דילמא משום דהוי מלבוש לאיש כדאמר' בפ' ב"א דתפילין דרך מלבוש עבדי וי"ל דהיינו דווקא לאיש משום דרגיל לבשו בחול אבל לאשה לא כדאמר' התם ותלפיהן באיש דמדי דחוי לאיש ל"ל לאשה ומדי דחוי לאשה ל"ל לאיש ע"כ * ומדק"ל ודילמא משום דהוי מלבוש לאיש ש"מ דאינו ז"ל נמי מפרשי הכי דהוכחת הגמ' דתפי' לאו וי"ל הוא מדשרי להכניס בשבת זוג זוג לאשה ול"ל דה"ל משא"י וכדפי' מ"מ כל הא דאמרן קשה לפירש"י שפי' לר"ה דנ"ג נשים סומכות רשות אסור מה"ת משום ב"ת * וי"ל דרש"י עומן חור בו דאפ"ה דפ"ב דר"ה פי' גבי הא נשים מעכבין דפטורי לגמרי במ"ע שה"ג וכי תקעי איכא כל חוסין משמע דאסור מה"ת משום איסור כל חוסין מ"מ בפ"ב דעירובין גבי מיכל בת כושי היתה מנחת תפילין ולא מיתו בה חכמים פי' ולא מיתו בה חכמים דהוי כדאמר' ד"ת שפירא נשים מ"מ שה"ג ומדכתי' דהוי כזוס' על ד"ת ש"מ דאין' עוברת על כל חוסין מה"ת ואינו מוספת גמור אלא כמוסף' ואסור מדרבנן לר"ה וס"ל פיהתם גבי הא נשים מעכבין אפ"ה דלאו חילול י"ל הוא כו' מיהו נראה כמובנים משמע דאינו מוסיפו' ממש ומח' אלא נראה כמובנים' ואסור מדרבנן והשתא ניחא ול"ק הרבה מן הקויות שהקשתי עליו * מ"מ אכתי קצת מן הקויות' ודאי במקומות' אבל לפי' התוס' הכל ניחא דאפי' נראה כמובנים' ולאסור מדרבנן לגשים במ"ע שה"ג ליכא אלא דהיינו ד' מלות לחוד סמיכה ותפי' ושופר וראי' לר"י אסורה בה ולר"י ור"ס דאמ' נשים סומכות רשות מותרת בהן ולפירש"י לר"י כל מ"ע שה"ג מדרבנן מיהו אסורים לר"ה למאי דפי' בעירובין : וכבר נתבאר דש"ס התוס' עיקר א"כ אפי' להר"ף וסייעתו שפסקו כר"י דאין נשים סומכות רשות אין אסור לא בהנח' תפי' ות"ס לחוד אבל בשאר מ"ע שה"ג כללוב וכיוצא בו ל"ל בה ואם רוצו לקיימן הרשות ביהם ואפי' ת"ס אם איש תוקע לה ש"ד ול"ל בה דהא לגבי איש בייט זה של ר"ה שריא ליה תקיעה לגמרי * ובלבד שאל תתקע אשה לאשה או אשה לעצמה אפ"ה שלפי' התום' בפ' כ"ה דגבי ת"ס בייט לאשה יש לגמור משום גמיר' שמא יעבירו' ולפי' למאן דל"ל נשים סומכות רשות אפי' אם איש תוקע לה לאו ש"ד וה"ה דלפי' יש לדון דאינה רשאית ליטול לולב ביט"ר של חד להר"ף וסייעתו דפסקו כר"ה דל"ל נשים סומכות רשות דהא איכא למימר גבי לולב נמי משום שמא יעבירו' הא אבחר לק' בס' שאפ"ה בס"ד דאפ"ה הילכך שרין ליטול לולב לכ"ע אפי' ביט"ר של חד כן נ"ל :

דיני ראש השנה סימן קו

שאלה למאי דנהגו שהגשו' חוקקו' שופר בדר"ה ומועלת לולב בהג' כאלשי"א פ' שפטורים אפי' קבוצה חובה על עומן אם מותר להויל' שופר ולולב לצרכן ב"ע או לא :

תשובה הראש' בפ"ב דר"ה כתב בשם ראב"ה כיון דנשים סומכות רשות ועבדי סמיכה באקפת ידיהו אפ"ה דדמי קצת לעבודה בקדשים ה"ה בתקיעה שהיא חכמה ואינה מלאכה מותר לתקוע להן * אפי' מי שאל כבר ומותר נמי להוציא את השופר לרה"ר כדי לתקוע להן ע"כ * ולדבריו ה"ה דמותר להוציא את הלולב בייט ראשון של חד לצרכן * מ"מ יש לדון בזה הרבה אפי' לפ"ד דאפי' מי שאל כבר מותר לתקוע להן למאי דפסק כר"י ור"ס דאמר נשים סומכות רשות הא י"ל דע"כ לא שרי להו אלא ת"ס דאין בו איסור אלא מדרבנן משום שבות וה"ה סמיכה באקפת ידיהו דאין בו איסור מה"ת אלא מדרבנן משום דדמי לעבודה בקדשים ומשום נחת רוח דנשים לר"י ור"ס ל"ג רבנן * אבל להוציא השופר והלולב לרה"ר שלא לצורך אסור מה"ת ואפי' לצורך מזה לא שרי אלא משום דמתוך שהותרה הוצאה לצורך הותרה נמי שלא לצורך וכדתנן בפ"ק דבינה (דף יב) בש"א אין מוציאין לא את הקטן ולא את הלולב ולא את הס"ת לרה"ב ה"ה מתירין ומסיק בגמרא דה"ט דב"ה מתוך שהותרה הוצאה לצורך הותרה נמי שלא לצורך ודווקא איכא דהוי לצורך קצת הוא דאמר' מתוך כנוקטן לחול' וס"ת לקרות בו ולולב לנאת י"ח אפ"ה דאיש לצורך אכול נפש שרי לב"ה משום מתוך * אבל איכא דהוי של"ל כלל אסור מה"ת ולוקן עליו כמ"ש שם התום' וכ"ד ר"פ ז"ל * א"כ משום נחת רוח דנשים א"ל למישרי איסור דאוריית' כיון דאינה חייבת בשופר ולולב ל"ל בדריהו מתוך דהא אין כאן משום מזה כל עיקר וה"ל הוצאה של"ל לגמרי ואסורה הוצאה זו מה"ת והרי דבסמיכה גופיה ע"כ לא שרי לר"י ור"ס משוי נחת רוח דנשים אלא באקפת ידיהו דאין בו איסור אלא מדרבנן אבל בכל כחו לא משום דה"ל עבודה גמורה דאסורה בקדשים מה"ת כדאמר' בפ"ב דחגיגה ואפ"ה דכל

ור"ס ל"ג ולר"ה גורו אבל ודאי לכ"ע יש בזה משו"מ נחת רוח וא"כ ת"ק ר"י לטעמיה דאמר אשה ודאית נמי תקיעה משום דס"ל דנשים סומכות רשות ומאי לטעמיה דקאמר הא אפי' הוי ס"ל דאין סומכות רשות דאע"ג דיש בו משום נחת רוח דנשי' אפי' לא הוזירו סמיכה באקפי' ידיהו אע"ג דליכא אלא איסור דרבנן מכל מקום הוצאת שופר לזכרה שרי דכיון דיש לה נחת רוח בה' לתקיעה אע"ג דלא מתייבזה יש בו משום שמחת י"ט וה"ל הוצאה לזורך דשרי ב"ע ומ"ע דרבנן דפרכוהו מהא דת"ס הא בת"ג אפי' למאי דלא ס"ל נשים סומכות רשות מ"מ יש להחזיר אפילו גוף ההוצאה לזכרה כ"ס שאין לגזור על ת"ס ב"ע אפי' לאשה ודאית כ"ס לספק אשה משום שמא יעבירו כיון דהעברה גופיה שריא לזכרה אלא ודאי ש"מ להאי פ"י של התוס' דהוצאה ענינה לכ"ע אסורה מה"ת לזכרה אלא בהא הוא דפליגי דלמ"ד נשים סומכות רשות ל"ג על התקיעה ענינה משום שמא יעבירו כמו דל"ג על הסמיכה משום נחת רוח דנשים ולמאן דל"ג נשים סומכות רשות גורו משום שמא יעבירו כמו גבי סמיכה ולא הותרו משום נחת רוח דנשים איסור דרבניהן וא"כ ש"מ להאי פ"י דלכ"ע הוצאת שופר לרה"ר לזורך נשים אסור מה"ת ול"א דמשנ' נחת רוח דנשים ה"ל הוצאה לזורך אלא לר"י דאמר נשים סומכות רשות חוקעו' ול"ג משום שמא יעבירו מפני נחת רוח דנשים וכ"כ שם התוס' להדיא בפרק ו' דחולין (דף פה) נשים סומכות רשות היינו באקפוי' יוא כדאמר ר"ב דאכל בכל כמו מורה ר"י דאסור ומייתי' הכי כי היכא דשרי ר"י לסמוך לנשים באקפוי' יוא אע"ג דנראה כעבודה בקדשים ה"ל תקיעה דליכא אלא איסורא דרבנן שרי ר"י בנשים ע"כ יעוד בלא"ה א"ל לפרש כן דאכתי לא א"ס הא דאמר רבא מה"ת ל"ג שכן ודאי ד"ס במקדש וכמ"ס - הילכך הדבר ברור דלהאי פ"י של התוס' ליתא לדראבי"ה ואע"פ שפי' התוס' שם עוד פ"א ו"ל לפי"ו ע"ד הראב"ה - מכל מקום לא מסתבר כלל להחזיר הוצאת שופר או לזכרה לרה"ר משום נחת רוח דנשים דודאי ה"ל הוצאה שלא לזורך ול"ד כלל לשילוב תימך ולשחק בדבור והא' החוספות שרי בהא דטילו וכדור ואפי' לדבריהן ו"ל הוצאת שופר לרה"ר לזורך נשים אסור וכן נ"ל עיקר דאסור להוציא את השופר ואת הלולב ב"ע לרש"י הרבנים לזורך נשים וכן נראה דעת האחרונים משלא הביאו שם הא' דראב"ה שמוחר להוציא שופר לרה"ר לזורך נשים :

דיני ראש השנה סימן קן קו

ואבתי יש לעיין אי שרי להוציא את השופר ואת הלולב לרה"ר לזורך איש שספק תקיעה ספק לא תקיעה או ספק נטל לולב ב"ע ספק לא נטל כיון דהוצאת שופר ולולב לרה"ר שלא לזורך ב"ע אסור מה"ת ה"ל ספיקא דאורייתא דלימא יוא כבר ואסור א"ד שרי וכמ"ס כל בס' ד' והנה מדעת התוס' המזכר בס' שעבר נראה להדיא דאסור דהא פ"י הא דאמרן גבי ת"ס בבבולין דאין ודאי דוחה שבת וספקא דוחה י"ט היינו משום גזירה דהעברה והרי האי ספיקא היינו ספק איש ספק אשה - ואס"ד דכל היכא דמספקא לן אי הוי בר חיוב או לא מותר להוציא את השופר לזכרה ול"ל דה"ל הוצאה שלא לזורך ב"ע הא כיון דהוצאה גופיה שריא בבביל ספק זה מאי גזירה שמא יעבירו איכא הכא ומאי קאמר רבנן וספיקא דוחה י"ט באיסור דרבנן דלימא אשה היא לאסורה לתקוע מדרבנן משום גזיר' שמא יעבירו ול"ל לומר ר"י לטעמיה דאמר אשה ודאית נמי תקיעה הא אע"ג דאשה ודאית לא תקיעה היינו משום דאסור הוא לזכרה ואיכא למגור משו' שמא יעבירו אבל ספק אשה ליכא איסור דרבנן בתקיעת' כיון דהוצאה גופיה שרי לזכרה וליכא למגור גביה כלל - אלא ודאי ס"ל ו"ל דהוצאה לזורך ספק אסורה : מיהו ק"ל על פ"י התוס' דהא רבה שמביא שם להא' ברייתא דר"י דכוי מפ' ספיק דבינה דב"ס דאמרי אין מוסיפין לא את הקטן ולא את הלולב כו' וב"ה דמתיירין בעירוב והוצאה לשבת ואין עירוב והוצאה ל"ע פליגי ולא במתוך וכיון דק"ל כב"ה דאין עו"ה ל"ע אי משום מעוטי דקרא דביום השבת ואי משום דהוצאה מלאכה ברוב' היא כמ"ס התוס' ולה"ע אין לחלק בין לזורך לשלא לזורך כיון דלא נאסרה הוצאה כלל ב"ע - א"כ לא מביעא ספק אלא אפי' אשה ודאית נמי שריא להוציא שופר ב"ע ול"ס הכא כלל להא' גזיר' דשמא יעבירו ועק"ל דאפי' למאי דמסקינן התם דבמתוך פליגי הא גבי יום טוב דק"ל דאינו אלא לאו בעלמא ל"ג משום שמא יעבירו דמע' דלכ"ס דל"ל מתוך ואמרי אין מוסיפין את הלולב וה"ה דאין מוסיפין את השופר אמאי ל"ג גבי תקיעת שופר של ר"ה שלא יבא חוקעין אלא כל ומן שב"ד יוסבין כדגורו גבי תקיעת שופר של יובל הכי כדאמר ר"י דר"ה ודאי ע"כ משום גזיר' שמא יעבירו - אלא ע"כ ה"ט דה"כ דבכרת דחזיר גזרו אבל י"ע דפלאו דק"ל ל"ג וכ"כ למעלה בדיוני יו"כ סימן ע' ע"ש - וזק"ל לפי' התוס' מאי קאמר ור"י לטעמיה דאמר אשה ודאית נמי תקיעה תשמע לרבנן לא תקיעה משום האי גזיר' דשמא יעבירו ואמאי הא ל"ס הא גזיר' גבי אשה דשלאמא גבי איש ה"ע דגזירין משום דכיון דחייב בת"ס שמא ילך אלל בקי ללמוד וכדאמר ר"י דר"ה הכל חייבין בת"ס ואין הכל בקיין גזירה שמא ילך אלל בקי ללמוד ויעבירו ומשמע דוקא משום דחייב בת"ס ובהול כדי לנאת ידו מוכחו הוא דחייבין לה אבל גבי אשה שחיה חייבת הרי שופר אלהה בשאר דברים הגיעין בשבת דל"ח לשמא

דכלל כמו איכא משום נחת רוח לנשים יותר מהשתא דלא שרי להו אלא באקפיה ידיהו דליתא לסמיכה כלל דהא סמיכה בכלל כחו בעינן וס"מ דמשום נחת רוח דנשים ח"ל למישרי להו איסור של תורה אפי' לדורו ענין כמו גבי סמיכה וזה משו"מ וא"כ הוצאת לולב ושופר לא מביעא דאסור לאתריה להוציא לזכרה אלא אפי' אשה לזורך ענינה כגון שא"י לתקוע וכגון שיש בידה חיוה מן הד' מינים של לולב ואמ"מ לזכרה להוציא דרך רה"ר כיון דאינה חייבת בהן ה"ל הוצאה של"ל לגמרי ואסורה מה"ת דהא ל"ל מתוך וא"ל להחזיר איסור של תורה משום נחת רוח דנשים - והר"ס מסיק שם ע"ד ראב"ה וכו' דלא ברע אשה מתקן שלא הגיע לחיולך דמתעסקין בהן עד שילמדו כ"ס לנשים שמכונות למצוה - וי"ל דהאי וכו' דלא ברעא אשה מתעסקת בה"ס לא קאי אלא הא' למוד דכת' דראב"ה דמותר לתקוע להן אפי' מי שישא כבר כמו שמתעסקין עם הקטן דליכא אלא משום שבות דרבנן אבל הא' דמסיים ראב"ה דמותר נמי להוציא את השופר לרה"ר ל"ק דע"י אינו רה"ה מהא דמתעסקין עם הקטן דלא מתיירי מהוצאה כלל אע"פ שהטור לא הביין כן בזה"ס תקפ"ט ואולי ראב"ה ס"ל כד' קצת מפרשי' דלמאי דק"ל כב"ה דאמר מתוך של"ל כלל נמי שרי אבל לר"פ דל"א מתוך בשל"ל כלל הא' ודאי אסור - ולכאור' יש להבי' ראי' להחזיר מהא דתני' בחולין (דף פד) ר"ה טו אין שומעין אותו ב"ע ואם שחטו אין מכסין את דמו מק"י מה מילה שודאה דוחה שבת אינן ספיקה דוחה י"ט ביסוי שאין ודאי דוחה שבת אינו דין שאין ספיק' דוחה י"ט א"ל ת"ס בבבולין תוכיח שאין ודאי דוחה שבת וספק' דוחה י"ט ומפ' הגמ' האי ספק דת"ס היינו ספק איש ספק אשה וכתבו התוס' וה"ת והא' ענינא דשופר בשבת משום שמא יעבירו ד"ל בר"ה והא' ל"ס ב"ע וי"ל דשיין נמי ביום טוב דלא אשה הוא זה השומעין אסור להוציא לזכרה דהא לא מחייב' ואין להחזיר משום האיל והותרה הוצאה לזורך הותרה נמי שלא לזורך היינו דווקא היכא דאין לזורך היום קצת אבל הכא ליכא לזורך היום כלל ע"כ - והתם אמרי' בנמי ור"י לטעמיה דאמר אשה ודאית נמי תקיעה דתנן ב"י סומכין ואין ב"י סומכת ר"י ורש"י נשים סומכות רשות ומשמע למ"ד נשים סומכות רשות מותר להוציא שופר לרה"ר ב"ע לזכרה וה"ל לולב כן נראה לכאורה - אבל מכל מקום כי דייקת ביה שפיר אלא"כ דא"כ מאי ר"י לטעמיה דקאמר אי מיידי התם מהוצאה הא ע"כ לא שרי ר"י אלא סמיכה באקפיה ידיהו דאינו אלא מדרבנן אבל סמיכה בכלל כחו דאסור מה"ת לא שרי משום נחת רוח דנשים ואם כן אין ראיה נדס"ל נשים סומכות רשות למישרי הוצאה של תורה לדעת התוס' ור"פ דס"ל הוצאה של"ל כלל אסור מה"ת וע"ק מאי קאמר ר"י לטעמיה דאמר אשה ודאית נמי תקיעה מה ענין תקיעה לבאן הא רבנן לא פרכוהו אלא מהוצאה ולא מתקיעה ענינה - וע"ק דאמר התם את' רבא ולמאי דקאמר רבנן נמי אית ליה פירכ' מה"ת שכן ודאי דוחה שבת במקדש תאמר בכיטוי דליתיה כלל ומאי פירכא הוא זה הא רבנן מהוצאה של"ל מיידי והא אפי' במקדש אינו דוחה שבת כיון דאסורה מה"ת ולא שרי במקדש אלא שבות של תקיעה ענינה אינו דוחה שבת כיון דאסורה מה"ת ולא שרי במקדש אלא לזורך אשה ודאי אסור לכ"ע אלא שראוי לגזור מדרבנן שאסור ת"ס לאשה ב"ע של ר"ה משום גזיר' דשמא יעבירו לזכרה ד"ל בר"ה דאסור ב"י ע"ס מה"ת כיון דליכא לזורך היום כלל אלא למ"ד נשים סומכות רשות אע"ג דראוי לאסור מדרבנן אפי' באקפיה ידיהו משום דדמי קצת לעבודה בקדשים ומשום נחת רוח דנשים ל"ג ה"ל תקיעה דראוי לאסור לאשה ב"ע מדרבנן משום גזירה דשמא יעבירו ארבע אמות ברשות הרבים לזכרה משום נחת רוח דנשים ל"ג - אבל להוציא את השופר לזכרה דאסור מה"ת לכ"ע אסור וזה ברור לי בכוונת התוס' וס"מ מהבא היפך מדברי הראב"ה ו"ל :

והא ודאי לא מסתבר לומר דכיון דס"ל לר"י נשים סומכות רשות וע"כ ה"ע דמשום נחת רוח דנשים ל"ג אע"ג דדמי קצת לעבודה בקדשים וס"מ דשיין בזה נחת רוח בזה דעבדי אע"ג דלא מפקדו וכיון דכל כה"ג יש בו משום נחת רוח הוצאת שופר לרה"ר לזכרה ב"ע זה נמי ס"ד דאע"ג דלא מפקדו אפי' הכי ה"ל הוצאה לזורך ול"ד לסמיכה בכלל כחו דלא שרי משום נחת רוח דנשים כיון שיש בו איסור של תורה דש"ה דלא הותרה סמיכה בכלל כחו דה"ל עבודה בקדשים אלא אלא מצינו סמיכה דה"ל דומיא להא דאמר ר"י דה"ל עשה ודאי ל"ל אבל לזורך דבר הרשות לא הותרה אבל הוצאה דהותרה ב"ע לגמרי אפי' לדבר הרשות היכ' דאין לזורך דהא אפי' לשחק כדמור בר"ה וזהו ה"ל את החיוב לזורך ע"ל שרי ב"ע משום שמחת י"ט כמ"ס התוס' שם בפ"ק דבינה וכן כחצו שארי פוסקי' ו"ל א"כ ה"ה להוציא את השופר לזכרה שרי אע"ג דלא מתייבזה אפי' כיון דיש בזה משום נחת רוח לנשים לא ה"ל הוצאה שלא לזורך אלא אית בו משום שמחת י"ט דשרי הוצאה בשבילה ב"י ופליגי' ה"ה אפ"ר לפרש דברי התוס' נמי כפשוטה דמהוצאה מתם מיידי רבנן ור"י דמכא דסבירא ליה לר"י נשים סומכות רשות ש"מ דיש בזה משום נחת רוח לנשים לפיכך שרי להוציא שופר לזכרה - והיינו דקאמר ר"י יום לטעמיה דאמר אשה ודאית נמי תקיעה משום נחת רוח וכיון דתקיעה מותר להוציא שופר לזכרה דהא ה"ל הוצאה לזורך דאלי"ל דאסור ר"ה ור"ש דפליגי' בנשים סומכות רשות פליגי' אי יש בזה משום נחת רוח לנשים כיון דלא מתייבזה הא' ל"פ אלא אי ל"ג רבנן איסור דבריהן משום נחת רוח דנשים דלר"י

שאלת אריה דיני ראשה'שנה סימן קז קח

לשמה יעבדנו ואפי' לרעה לאמר בפ"ב דביא (דף יח) דה"ט דמורו על טבילות
כלים בשבת משום גוי' דשמא יעבדנו אף על גב דהתם ל"ט לומר הכל חייבין
בטבילה דהא לאו דבר שבחובת הוא ואם ראה להניחו בטומאתו ל"ל בה רק שלא
ישתמש בו תרומה וקדשים ואפי"ה גזרו משום שמא יעבדנו התם ה"ט דטבילת
כלים שא"י האדם להטיל להטבילין והרי אמר' התם דווקא כלי שנטמא באב הטומא'
הוא דאין מטבילין ביום טוב אבל אם נטמא בולד הטומאה מטבילין אותו ביום
טוב וה"ט כיון דאין טמא אלא מדרבנן אינו להטיל כל כך להטבילו ול"ג וכן
כתבתי מזה דברי שבת סיומן נ"ז כל שכן תקיע' שופר לאשה דאיה חייבת כלל אפי'
מדרבנן דל"ח לשמא יעבדנו כלל :

ק"ל אפילו את"ל דשי"ך למחמת ב"ס טוב ולאשה משום שח"י יעצורנו הי"ם
משום דלגבי אשה הוי ליה העברה שלא לעורר לגמרי כיון שפאורה מחזקת
שופר ולא אמרי' מחוך אבל טומטום דחייב בתקיעת שופר מחפיק דשח"י איש הוא
והוי ליה ספיקא דאורייתא ולחומרא הולאה גופיה ודאי שרי לגרום דהא הוי ליה
הולאה לעורר כמו גבי איש כיון דעל כל פנים מחוייב בה מחפיק ואם כן מאי ספיק'
דוחה יום טוב דקאמרי רבנן גבי תקיעת שופר למפרך קל וחומר דר"י ממילה
לכיסוי דלין ספק כיסוי דוחה יום טוב הא גבי תקיעת שופר כיון דספיקא הוי
הוא הגורם דלין כאלו דחייב יום טוב דהא מחמת ספיקא שריא הולאה גופיה
לגרום לגמרי ול"ד לכיסוי דאף על גב דדוחה דוחה יום טוב אפילו הכי מן הדלי
הוא דספיקא א"ל יום טוב דודאי מלות כיסוי הוא דדחי יום טוב לפיכך בספיקא
דאיכ' למית' דלין כאן מלות כיסוי והרי לעורך דבר הרשות לה ניתן לחלל יום טוב
בהא מילתא דכיסוי ושפיר יליף לה ר"י לכיסוי בקל וחומר ממילה דהתם נמי ה"ל
דלין ספיק' דוחה יום טוב דלחבלא לעורך דבר הרשות ואם הותרה אלא לדבר
מטוה הילכך מחפיקא אינו דוחה דילמא אין כאן מטוה אבל הולאה ביו"ט כל שחי'
לעורך אפילו לדבר הרשות הותרה הילכך לעורך ספק מטוה נמי הותרה אף על גב
דא"ל שח"י אין כאן משום מטוה אפי' ה"ל כיון דשכ"פ חייב בה משום ספיקא ה"ל
לדיקיה הולאה לעורך דלא גרע מדבר הרשות גמור ומאי פירכא דרבנן לקל וחומר
דר"י מחפיק דתקיעת שופר הא ל"ד כלל לפסק דכיסוי • ולא מיבעיא למ"ד דה
דספיקא דאורייתא לחומרא הוי מה"ל כיון דטומטום חייב בתקיעת שופר מה'
מספק הולאה לגרום ודאי ה"ל הולאה לעורך • וכה"ג כתב הר"ן בתשובה סימן
על אחד ששבע שלא יבא בחור העיר בשבת דרשאי להטיר לו גדרו סמוך לשקיע
החמה אף על גב דק"ל אין חסם מחיר אלא אם כן חל הגדר כיון שהגדר ס'
אין בכלל שבעתו שילא משם קודם השבת ה"ל ספק דאורייתא וכיון שמה"ל מחו
ללאת מן העיר מספיקא קודם שקה"ח חל הגדר מיקרי וה"ל דבוותיה לא א"ל
מאן דס"ל הא דספיקא דאורייתא לחומרא אינו אלא מדרבנן ולפי' לא מיי'
מספיקא חל הגדר כמש"כ שם הר"ן • אפי' לר' התוספות נושיתו מותר להא'
שופר לרשות הרבים לעורך ספק כגון טומטום דבמית' דרבנן ס"ל דאמרינן
מתוך • כמש"כ בפ"ק דתעניות (דף ו) אהא דמואל חמץ בביתו ביום טוב דבו'
עליו את הכלי ולא שרינן משום מתוך בו' אבל אין לומר דמית' דרבנן נמי שרינן היכא דא"ל
מדרבנן מטוה לשורפו והוי לורך היום דבמטוה דרבנן נמי שרינן היכא דא"ל
ט"כ • וה"ל במטוה דרבנן אמרינן נמי מתוך לענין הולאה דהני מתוך דהני
והבערה חדא מילתא הוא כדמוכח שם להדיא בפ"ק דביעור ציד הא עיקר דס'
דאורייתא לחומרא מה"ל הוא כמש"כ שם הר"ן אי"כ אפילו להחליקין על הת'
וס"ל דל"ל מתוך במטוה דרבנן כמש"ל אפילו הכי גבי תקיעת שופר אלא טומ'
אמרי' שפיר מתוך וכמש"כ וא"כ מאי פירכא דרבנן לק"י דר"י מספיקא דת"ש
פ"י זה של החוס' וז' : הרי ביארנו כפי' החוס' הא דלין ספיק' דוחה שבת ד'
משום הולאה שלא לעורך הוא תמוה • ועיקר הפ' הוא כמש"כ החוס' למ'
מזה דלין ודלא דוחה שבת משום גזיר' דרבנן שח"י יעצורנו וספיקא דוחה
וה"ל דאיכא נמי איסור דרבנן בתקיעה שהיא חכמה ואינה מלאכה ודוחה א'
זה מספק ט"כ • ומהתירומה למע דחקו החוס' אי"ש בת"י בחרא לפ' הירשו
ביו"ט משום הולאה ולא כפשוטו מזה תקיעה עלמה שאמורה משום שבות וכי'
הם ז"ל בשמין רפ"ד דר"ה וספ"ב דשבת וכמש"ל בשם • וכמהומה לי
דקשיא לה מאי פירכא הוא זה מת"ש דהא דלא דחי שבת ע"כ לאו משום
שבות שמאל התקיעה עלמה דהיי דהא דחקו רפ"ד דר"ה י"ט של ר"ה שח"ל
במקדש הוי חוקעין א"ש דק"ל אין שבות במקדש אבל סיפא קשה דחקו מ'
בה"מ התקין ריב"ז שהא תקועין כ"מ ש"ס בו ב"ר • והשתא אפי"כ דלא גזיר'
משום גזיר' שח"י יעצורנו לחוד א"ש דבמקום ב"ד לא גזיר' שאימת אזהרה
עליה וכמש"כ הרמב"ן בס' המלחמות רפ"ד דסוכה אבל א"ל דמשום
דתקיעה עלמה נמי גזיר' אין טעם להתיר במקום ב"ד כיון שהתקיעה מ"ע'
שבות ול"ש לחלק אלא בין מקדש לגבולין מעטמא דלין שבות במקדש וכי'
גזיר' בשבת משום שבות של תקיעה עלמה דשי"ך נמי גבי י"ט חלל משום גזיר'
יעצורנו לחוד (*) ד"ש ביו"ט א"כ מ"ק ח"ש יוכיח בו' ואין ספיקא דוח'
הא ל"ש הא גזיר' דשבת גבי י"ט • אבל לק"י דהא ודאי ת"ש אסור בשבת
משום שבות ואפי' הכי לא גזיר' על ת"ש בשבת משום הא' שבות כיון דש'
שי"ך נמי ביו"ט גרידא אפי' ח"ל בחול • אי"כ בעל מלות ת"ש לגמרי מכל

(ט) זיין קלאַסיך :

ח"ל בחול מכל ישראל לבד ממקדשהאז אי אפשר לבטל • ולעקר מזה ח"ל
 מה"ל לגמרי לעולם • והאז נמי ל"ש למיגור משום האי שבות לחזקין בח"ל בשבת
 אבל לא ב"ט גירדא דת"ט י"ט משבת לגבי האי שבות • ואז"ל שבתאי לתעלה
 דלב"ט דס"ל יס עז"ה ל"ט ושי"ך האי גוי' דשמא יעבירו בני י"ט נמי אפ"ה לא
 גזרו ש"ן תוקפין אלא כ"ו שב"ד יושבין כמו שגזרו הכי ביה"כ של יובל ובר"ה
 שחל להיות בשבת משום ד"ט קיל דאזי אלא בלאו אפ"ה ש"ה דכ"ן דהא גזירה
 דשמא יעבירו לא שייך ב"ט כולן אלא בר"ה לחוד שיש בה ת"ש של מזה ומחזק
 שהכל חייבין בה ואין הכל בקיפין איכא למיגור משום שמא יעבירו לפיכך בשבת
 וביה"כ דחמיר גזרו אבל לא ב"ט דקיל אבל הא שבות דמז"ע של תקיעה דגזרו
 רבנן נמי בכל י"ט א"כ בהא י"ט של ר"ה לחוד לא שייך לחלק בין שבת ל"ט ועוד
 משום דלא ליתא לזלוזי בשבות דת"ש בכל י"ט אי גזרו בשבת של ר"ה שלא לתקוע
 לגמרי אפי' במקום ב"ד משום האי שבות ובי"ט של ר"ה גירדא א"א לגזור משום
 זה דהא א"א לעקר מזה ת"ש לגמרי אחי לזלוזי בת"ש בשאר י"ט נמי דאמרי אין
 איסור שבות דת"ש נוהג בשום י"ט לגמרי וביטלו האי שבות דת"ש בר"ה שחל
 בשבת ולא גזרו במקום ב"ד מפני דלא ליתא לזלוזי בהאי שבות בשאר י"ט ומחזקי
 טעמא ביטלו הא שבות דשבת מפני שבות ד"ט חדא כדי שלא לבטל ת"ש עדיף לן
 ועוד ביטלו ק"א האי שבות דשבת דלא שכיחי דאזי לא בר"ה שחל בשבת משום
 דלא ליתא לזלוזי בשבות דת"ש בכל י"ט דשכיחא יותר וכה"ג אמרי' בפ"ו דעירובין
 (דף סו) יתר חזית סאתים דאסור לטלטלי בכולי' שרו רבנן לטלטלי מתכווין ליה
 ומן היום לתוכו מ"ט דילמא אמרי ר"ה גמורה היא ואחזי לטלטלי בכולי' ומ"ט
 חזיבו שכיחי מתוכו ליה ומן היום לתוכו לא שכיחא בטלי הא גוי' דלא שכיחא דלא
 ליתא לזלוזי בזה דשכיחי אע"ג דהתם תרווייהו של שבת קין אבל הכא הא דלא
 שכיחא הוי של שבת ושכיחי הוי של י"ט אפ"ה שפיר א"ל נמי דבטלו הא דלא
 שכיחא אע"פ שהוא של שבת דחמור דלא ליתא לזלוזי בשל י"ט דשכיחי אע"ג דקי
 הילכך ל"ג על ח"ש של מזה בשבת אלא משום שמא יעבירו דלא שייכא כלל • וב
 י"ט אבל תקיעה של רשות בין בשבת בין ב"ט אסורה מז"ע מדרבנן • והשתא
 א"ש הא דקאמר ת"ש בגבולין יוכיח שאין ודאה דוח' שבת משום טעמא דשי"ן
 למגור גבי תקיעה של מזה בשבת • דהיינו משום שמא יעבירו דלאו משום שכיחי
 דמז"ע של תקיעה ל"ש למגור גבי ת"ש של מזה מטעמא דאמרן • ומ"מ ודא
 שבות דשי"ך למגור גבי ת"ש של מזה גזרו ואינו דוח' שבת ואפ"ה שבות דמז"ע
 ת"ש שאסור אלל רשות דוחה י"ט בשפ"ק איש כפ"ק אשה אע"ג דאם היא אשה ה
 תקיעה של רשות דאסור ב"ט מז"ע אלל רשות וזה ברור: הילכך מסתבר לי דבשפ"ק
 תק"ג שפ"ק לא תק"ג וכן עומטוס דספיקא הוי מותר לאוצא שופ"ר לרה"ק
 לזרעם וה"ה לזולב כיון דהעיקר בדברי הרשב"א והר"ן וס"פ ורש"י ותוס' מכל
 דספיקא דאורייתא לחומרא הוי מה"ל כמ"כ בת"א :

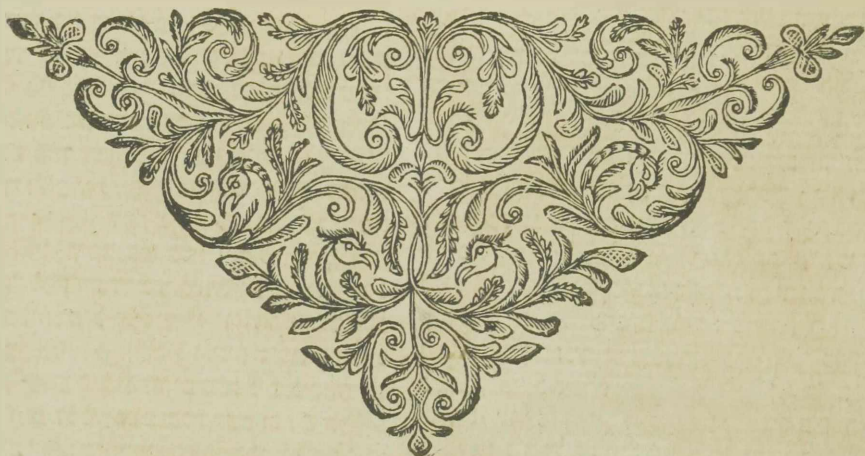
דיני ראש השנה סימן ק"ח

ואכתי יִשְׁלַעְיִין אִי שְׂרִי לְהוֹצִיא שׁוֹפֵר וּלְזַבֵּן לַרֶּחֶ"ל לְזוֹרֵךְ קָטָן וְלֹא דְמִי לְאַשֶׁר
 דְּרִיזָה חִיבָת כָּלָא בְּמִצְוֹת הַלְלוּ אֲפִילוּ מִדִּיָּם וְלִ"ל מִתּוֹךְ אֲזַל נָשִׁים
 וּכְמַשׁ"כ בָּמִי שְׁלֹפִי זֶה מִתְּאֲכִ"ב קָטָן דְּלֹא"פ שְׁאִינוּ חִיב מִה"ת מִדְּרַבָּן מִיחוּ חִיב
 וּשְׂפִיר אֲזַל מִתּוֹךְ אֲפִי בְּמִצְוֹת דְּרַבָּן לְדַעַת הָאוֹם וּכְמַשׁ"כ שֶׁם בְּשֵׁם גְּבִי שְׂרִיפָה
 חֲזָן בִּי"ט אֲפִי בִּיעוּל יֵשׁ לְהַחֲזִיר מִשּׁוֹם מִתּוֹךְ * מ"מ דַּעַת ר"פ אִינוּ כֵּן דְּלֹא אֲמִירָן
 מִשּׁוֹ מִלּוֹ דְּרַבָּן מִתּוֹךְ וְלֹא שְׂרִי לְשַׁרְפוּ הִיב' שְׂבִיעֵלוּ כְּמַשׁ"כ בְּנִא"ח וּבב"י סִי' חמ"ו
 וְאֲפִ"ב דְּמִדְּבִירֵי הָאוֹ מִשּׁוֹ דְּלֹא"פ דְּבִיעֵלוּ חִיב לְבַעֲרוּ מִדְּרַבָּן מִיֵּד דְּלֹא כְּמַשׁ"כ כָּל
 סִי' פ"ב לְדַעַת הָרָן וְאִ"ב ה"ה בְּהוֹצֵאָה נָמִי לֹא שְׂרִי מִשּׁוֹם מִלּוֹה דְּרַבָּן * וּבִלְחֻחַת
 תְּמִיחָא לִי ע"ד הָאוֹם דְּמִ"ל הֵא דְּבִמִּצְוֹה דְּרַבָּן נָמִי אֲמִירָן מִתּוֹךְ כִּיּוֹן דְּסִ"ל כְּדַעַת
 רֹב שׁוֹמֵק' דְּבִשְׁלֹל לְזוֹרֵךְ מִה"ת לִ"ל מִתּוֹךְ אֲזַל לְזוֹרֵךְ מִלּוֹה הֵאָךְ אֲפִשֶׁר לְמִשְׁרִי
 אִיסוּר שֶׁל תּוֹרָה מִשּׁוֹם מִלּוֹה דְּרַבָּן כִּיּוֹן דְּמִה"ת ה"ל שֶׁלֹּא לְזוֹרֵךְ לְגִמְרִי * וּבְכִי
 רִאִיתִי דְּבִר תִּמְהָ כּוֹה בְּד' הָאוֹם ר"פ ת"ג (דף נט) דְּאֲמִירָן הָסֵם כִּיּוֹן דְּלֹא אֲפִשֶׁר
 עֲשָׂאוּ כְּמִי שְׁנַעְמָלוּ אוֹ שֶׁאֲבָדוּ כְּלוֹמַר אֲבִ"פ שֶׁאֲסוּר מִה"ת לֵאכּוֹל בְּשֶׁר קִדְשִׁי קוֹדֶם
 הַקֶּטֶר אִיסוּרִי כְּדִלִיף הָסֵם מִקֶּרֶן אֲפִ"ב בְּנַעְמָלוּ אִיסוּרִין אוֹ שֶׁאֲבָדוּ שְׂרִי כְּדִלִיף
 לֵה הָסֵם וּבְתִבּוּ הָאוֹם לְמִ"ד אִין הֵאָךְ מִרְ' עַל הַעוֹלָין נִיחָא הֵא דְּנִקֵּט הִבָּה נַעְמָלוּ
 כו' ז"ל הוֹאִיל וּמִדְּרַבָּן אִין מִרְגָּה ה"ל כְּאֵלוּ אֲבָדוּ אִיסוּרִין ע"כ * זֶה תִּמְהָ כִּיּוֹן
 דְּמִה"ת מִרְגָּה וְרִאִי לְהַקְטִיר וְאֲסוּר לֵאכּוֹל מִה"ת הִבָּשֶׁר קוֹדֶם הַקֶּטֶר וְכִי מִשּׁוֹם
 שְׁאִין מִרְגָּה מִדְּרַבָּן שְׂרִין אִיסוּר שֶׁל תּוֹרָה וְהֵא וְדִלִי רְחוּק מִן הַדַּעַת לּוֹמַר שְׂרִי
 אִיסוּר אוֹ מִלּוֹה דְּר"ם בְּגִרְמָא וּוְנִתִּיר אִיסוּרִי דְּדִ"ת כְּמִי אֲכִילַת בְּשֶׁר קוֹדֶם הַקֶּטֶר
 אִיסוּרִין וּשְׂרִיפָה חֲזָן אֲחֵר שְׂבִיעֵלוּ : **מ"מ** אַכְתִּי יֵשׁ לְדוֹן וְלְהַחֲזִיר לְהוֹצִיא שׁוֹפֵר
 וּלְזַבֵּן לַרֶּחֶ"ל לְזוֹרֵךְ מִחֻיב מִדְּרַבָּן מִה"ט דְּמִתּוֹךְ דְּבִ"ב אֲזַל עוֹבְדִין
 (דף נו) אֲמִיר רַבָּה גְּבִי הָאוֹף מִי"ט לְחוֹל דְּלִיט לּוֹקֵה דְּאֲמִירִי הוֹאִיל וּמִיקָלַע לִיֵּם
 אֲוֹרְחִים חִי לִיֵּה וְלִדְרִי לִיבֵא אִיסוּר כָּלָל מִה"ת דְּאִ"ל רַבָּה לִר"ח לְדִירֵךְ דְּלִ"ל הוֹאִיל
 הֵאָךְ אֲוֹפִין מִי"ט לְחוֹל ע"י ע"ת כו' מִשְׁתַּע לְדִדְרִי אֲשֶׁר וּפְשָׁקוּ ר"פ כְּרִבָּה
 דְּאֲמִיר הוֹאִיל * וְהִי בִי"ט הִלּוּ שֶׁל ר"ה וְי"ט רִאשׁוֹן שֶׁל תַּג שְׂרִי לְהוֹצִיא שׁוֹפֵר וּלְזַבֵּן
 לַרֶּחֶ"ל לְזוֹרֵךְ מִלּוֹה אִ"ב אֲפִי הַמוֹצֵא שֶׁל כָּל בִּי"ט אֲזַל אִין כְּאֵן אִיסוּר שֶׁל
 תּוֹרָה כָּל עֵיקַר דְּאֲמִירִי הוֹאִיל וְאִי מִיקָלַע לִיֵּה בִּר חֻיבָא שְׂרִי לְהוֹצִיא לְזִרְטָה דְּהֵא

כן לעורך מזה דרבנן א"ל להחיר הוצאתם משום מחוך לחוד כיון דאין צו אפי' קצת עורך מן החורה : והנה למאי דפי' החום' להאי ספק דוחה י"ט דאמר ר"י גבי ת"ש היינו דאם אשה הוא זה העוממים אסור להוציא לערכו כיון דלא מיחייבא ואין להחיר משום מחוך דהיינו דווקא היכא דהוי עורך היום קצת אבל הכא ליכא עורך היום כללי ובס' העבר פי' במונחם ז"ל דה"ק דמגור על ת"ש בר"ה לאשה ועוממים משום שמא יעבירו ד' חמות ברשות הרבים לעורך ת"ש דידהו דה"ל הוצאה של"ל . והשתא א"ל דאפי' מחוך והואיל נמי אמרי' מה"ת אס' כן מאי יוכיח הוא זה מת"ש דוחה יום טוב דשאני תקיעת שופר דאפילו ודאי אשה נמי ראוייה לתקוע ול"ש למגור משום הוצאה של"ל מזה כיון דאפילו של"ל מזה ליכא איסור מה"ת לגמרי דאמרי' נמי הואיל אי מיקלע ליה בר חיובא שרי להוציא לערכו שופר לרשות הרבים אף על גב דאפילו במקום הואיל איסורא דרבנן מיהו איכא אפי' כיון דאיסור תורה ליכא משום איסור דרבנן ל"ש למגור דה"ל כמו גזירה לגזירה אבל בשבת ודאי ראוי לגזור משום שמא יעבירו דה"ל איסור דאורייתא . אלא ודאי ביום טוב נמי ל"א מחוך . והואיל ביחד בחד מקום אפילו מה"ת והשתא ספיר ראוי לגזור תקיעת שופר לאשה שלא לעורך מזה : והשתא נקטין דלהוציא שופר ולולב ביום טוב לרשות הרבים לערך נשים אסור וכן לעורך קעו א"ל היכא דתקע כבר תקיעות דמיושב דלא ידי חובתו מה"ת ותו לא הוי ליה החקיעת שעל סדר ברכות אלא מדרבנן נמי אסור וכן בלולב אחר הנטילה לעורך נעמעי' שנהלל אסור להוציא הלולב לרשות הרבים כיון שאין לא מדרבנן אבל עוממים וספק תקע ספק לא תקע מותר להוציא השופר לערכו : וה"ה ללולב כן כ"ל :

ה"ל הוצאה לעורך מזה דשרי השתא נמי שרי וליכא איסור כלל אלא מדרבנן וכמו מותר מה"ת להוציאם לעורך בר חיובא של תורה משום מחוך ה"ל מותר להוציאם מחוץ לרשות הרבים דרבנן מה"ש גוש' דאמרי' מחוך וה"ל לעורך קצת דכיון דאין הוצאת' אסור מה"ת ב"ט הללו משום הואיל אלא מדרבנן אשתא עורך מזה דרבנן . ושרי לא לאיסור הוצ'ה דרבנן משום מחוך כמו שלעורך מזה של תורה שריא משום מחוך חז"ג דהוצאה שלא לעורך שלא לדבר מזה אסורה מה"ת : אבל אכתי י"ל דע"כ ל"א הואיל לא בכה"ג דהא"פ מ"ט לחול דהא אי מיקלע ליה אורחיה אפיה שריא להדיא בלא טעמא דמחוך שהרי אוכל נפש ב"ט שרי דחמנה אבל הוצאה לעורך דבר מזה גיפא כגון שופר ולולב לעורך תקיעתו ונטילתו דלא שרי אלא משום מחוך בשלא לעורך מזה לא שרי אפילו מה"ת משום הואיל . דע"כ לא שרי מן החורה אלא היכא דל"א אלא לטעמא דמחוך לחוד כגון לעורך מזה א"ל מ"ט לחול דאוכל נפש גופיה דה"ל אלא לטעמא דהואיל לחוד דהא אוכל נפש לעורך י"ט שרי בלא שום מחוך אבל הוצאת שופר ולולב לדבר מזה דלעורך מזה גופיה לא שרי אלא ממשמא דמחוך ואי אמרינן דשלא לעורך מזה נמי שרי משום הואיל כיון דה"ל לך להביאן להחיר הוצאת שופר ולולב שלא לעורך מזה אלא ע"י מחוך והואיל קלי הא"ל הוצאה זו מן החורה אסורה לרבה : והרי החום' שם גבי הערשת מזה בעוממא ב"ט פי' לחד תי' דתרי' ה"ל לא אמרינן ואפילו להאי תי' דאפילו תרי' הואיל אמרינן י"ל דהיינו דווקא גבי הואיל דשם הואיל חד הוא אבל מתוך והואיל דתרי' מילי נינהו ודאי לכ"ע לא אמרינן . וכן דהוצאת שופר ולולב שלא לעורך מזה אסור מה"ת משום דלא אמרינן הואיל עם מחוך ביחד אס

תם ונישלם שבת לאל בורא עולם

ולדבריהם ו"ל הא דאמר אב"י הוה בדברי תורה כתיב כו' ללאורה
 יש לדקדק דאי התום ס"ל הא דעיקר קריאת פרשה אחת
 בזמן שכיבה וקומה הוא מן התורה והכתמים הוא דהקטו לק"ש א"כ לא ה"ל לומר
 דהא דוראיתם אותו ראה מזה וזכור מזה אחרת התלויה בו דהוי אסמכתא
 בעלמא דהא ו"ל שפיר דהא דרשה גמורה והיינו שזכור לקרות פרשה אחת איוו
 שחיה בשעה שכיב בין חלל ללבן * ורבינו כתב לקמן ו"ל ותמיהני על התום
 שכתבו לאסמכתא בעלמא הא הא מדמני הש"ס אהא דפריך ורבנן האי ורואיתם
 אותו מאי עבדי ליה מבעיא לכו לכדתניא ראה מזה וזכור * ש"מ דדרשא גמורה
 היא כו' ולא הקשה עליהם מהא גופא דאי עיקר קריאתה היא מה"א א"כ ו"ל שפיר
 דדרשא גמורה היא כנ"ל * אלא שלכאורה ו"ל דאין מזה קושיא כ"כ דאפשר
 שמסתברא לכו להתום דכל הנהו דרשות אינם כ"ל אסמכתות דומיא דכלאים
 דריש הסכ גם כן דברייא דמסתבר לאסמכתא היא דאין סברא לומר דהקרא
 מיירי מוכיח מזה אחת שהרי וזכרתם את כל מצות ה' כתיב אלא דאי הוי קריאת
 שמע דאורייתא הוי אחי שפיר כיון שיש בה קבלת מלכות שמים ועול מצות שפיר
 קרינן בה וזכרתם את כל מצות ה' אלא כיון דקריאת שמע דרבנן ע"כ צריך לומר
 דאין זה כ"ל אסמכתא בעלמא על זה הוכיח רבינו מהא דמני הש"ס הוה מביע
 ליה לכדתניא דע"כ הוי דרשא גמורה * אך עדיין יש כאן מקום עיון על מה שכתב
 רבינו דהתו' דאמר דקריאת שמע דאורייתא היינו רק על עיקר קריאת פ' אחת כו' הא
 יש לומר דהתו' לא כתבו דקריאת שמע דרבנן כי אם לשמואל דסבירא ליה קריאת
 שמע דרבנן וע"כ צריך לומר כן דאם לא כן תיקשי על שמואל מהך ברייתא
 דמוכח מיהא דקריאת שמע דאורייתא יעוין חו' ברכות ד' * ד"ה ב"ק וד"ה ה"ג
 ותום * סוטה ל"ב שלא כתבו להלכה דקריאת שמע דרבנן ואם כן יש לומר
 דגם התום דהכא לא כתבו לאסמכתא בעלמא דקריאת שמע דרבנן אלא לשמואל
 וכנ"ל גומא אשכחן בדוכתי פוכא שהתו' מפרשים בסתימות אליבא דהר"מ וז"ל
 לק"מ מהא דרב דנדרים ד"ס לומר דהא דק"ל כרז לגבי שמואליתך זה אינו
 דאם כן תיקשי קושי דבינו על שמואל האי ורואיתם אותו מאי דריש ביה ואין לומר
 דשמואל כר"ש סבירא ליה אם כן ו"ל להתום לומר אסמכתא בעלמא כו' הא יש
 לומר דר"ש לית ליה כלל הך דרשה מזה וז"ל אפי' לאסמכתא בעלמא שהרי דברכו'
 ד' ו' תניא אמר רשב"י פעמים שאדם קורא קריאת שמע ב' פעמים ביום ויוצא
 בשל שחרית מיד אחר שיעלה עמוד השחר כו' הרי דל"ל כלל הך דמשיכיר בין חלל
 ללבן ולפ"ו אחי שפיר דלא פריך הש"ס שם במנחות ור"ש הך דראה מזה וזכור
 מנ"ל כדפריך סה"צ ש"מ דר"ש לית ליה כלל הני זמנים השנוין במשנה ובברייתא
 שם בברכות דהא כולו מהך דוראיתם אותו נפקא כדא' בירושלמי אף דלדידיה
 משעלה עמוד השחר קרינן ביה ובקומך וא"כ אי נימא דשמואל כר"ש ס"ל לא ה"ל
 להתום לומר דהוי אסמכתא וכדלחמך * ועוד דהא ע"כ מוכח דשמואל לית ליה
 הך דוראיתם אותו כר"ש דפרט לכסות לילה דהא לקמן בס' * הוכיח רבינו דהא
 דאמר' במנחות רב יהודה רמי חבלתא לפרומא דאינשי בתייה וס"ל דלניח ה"ל
 מ"ע שלא הו"ז וגשים חייבות ע"כ כשמואל ס"ל דהא דר"י או דרב או דשמואל
 היא וכיון דרב ס"ל דאין אומרים פ' ציית בלילה ש"מ דס"ל דלניח ה"ל מ"ע שהו"ז
 א"כ ע"כ הא דר"י אליבא דשמואל היא יעו"ש א"כ מוכח דשמואל לית ליה דר"ש
 דפרט לכסות לילה דהא לשמואל ה"ל מ"ע דלניח מ"ע שלא הו"ז וכמ"ס הרא"ש
 בהלק"ט דהא דר"י לית ליה דר"ש יעו"ש * ואם כן תיקשי לשמואל האי ורואיתם אותו
 מאי עבדי ליה * ועוד דהא ע"כ מוכח דשמואל עיקר קריאתה לפ' אחת בזמן
 שכיבה וקומה היא מן התורה כמ"ס רבינו לקמן מהא דרשב"י ור' אחי במנחות
 דע"כ לדירכו האי ובשכבך ובקומך דקרא בקריאת פ' אחת בזמן שכיבה וקומה
 מיירי ולפ"ו יותא לי מה שקשה ללאורה מנ"ל לשמואל דקריאת שמע דרבנן ולהוציא
 קרא דובשכבך ובקומך מפשטיה דמיירי בקריאת שמע דהא אמרי' שם בברכות
 מתיב רב יוסף ובשכבך כו' משמע דקרא בק"ש מיירי ומנ"ל לאוקמיה בדתי אך
 ע"פ שהוכיח רבינו מהא דמנחות דאמר' דבקריאת שמע או בפ' אחד שחרית
 וערבית קיים לא ימוש ע"כ דבשכבך ובקומך בדתי מיירי היינו לעיקר קריאת פ'
 אחת וקריא' שמע דרבנא א"כ אחי שפיר דשמואל כר"ש ובר' וס"ל ור' לעור דפליג
 עליה וס"ל קריאת שמע דאור' דאיהו פוסק בדבן דפליגי אר' יוסי שם ולדידהו לא
 ימוש כפשטו ומיניל דגם בשכבך ובקומך בק"ש איירי וק"ש דאור' וזבוח מרה קוש'
 המפרש בירושלמי רפ"ק דברכות על שמואל מהא דתני תמן הקורא קודם לכן
 (היינו בה"ש) לא יצא ידי חובתו דמ"ל להא דספק קרא קריאת שמע דשמואל יעו"ש
 דלפ"ד לק"מ דשמואל כר"ש ור"י ס"ל והכי דקרא אחי ד"ת אין צריך לחזור ולקרות
 או שהברייתא מיירי הכי שלא קרא עדיין שום ד"ת של שכיבה וקומה דגם לשמואל
 צריך לחזור ולקרו' כמ"ס רבינו יתך בעיקר קושיתו של רבינו במ"ס ותמיהני על התו'
 שהרי מוכח דדרשא גמורה היא כו' לא זכיתי להבין תמיהתו דהא ו"ל דהתום
 צייט את עצמן אהא דמסיימי דברייא ואיוו וז"ל דמשמע שקריאת שמע כתיבא
 בקרא' על זה כתבו לאסמכתא בעלמא אסמכתו אקרא דוראיתם אותו דק"ש דרבנן

וזה ודאי דמודו התום לרבינו דעיקר קריאת פ' אחת היא מן התורה ומשום
 ליישב כן כוונת החוספות ממה שיקשה עליהם תמיהא גדולה כל כך *
 ומ"מ אין להקשות על רבינו במ"ס דהתום כתבו בפשיטות דק"ש דרבנן והיינו
 דמ"ס סגי בקריאת פ' אחת בזמן שכיבה וקומה הרי התום ברכות ו"ל ע"כ
 ד"ה שכבר כתבו להדיא דכל שעה אדם מחוייב ללמוד דכתיב והגית בו יומם
 ולילה כו' והיינו הך קרא דלא ימוש והרי לשמואל אליבא דר' יוסי ור"ש קיים קרא
 דלא ימוש בקריאת שמע או בפ' א' שחרית וערבית ואין לומר דמכל מקום מקרא
 דוהגית מחוייב ללמוד תמיד דאם כן תיקשי למאי נפקא מיניה קיים לא ימוש
 ולמה אין מגלין אותו לעם הארץ הא עדיין חוב של והגית עליו ללמוד יום ולילה
 דהא לק"מ ע"פ מה שכתבתי בסמוך בד"ה אע"כ דהו' ודאי דתקרא דושננת' מחוייב
 ללמוד תמיד אלא מי שהוא עוסק בדרך ארץ שמה"ס מצי פער נפשיה בקריאת
 שמע או בפ' א' יוצא ידי חובת לא ימוש ובשכבך ובקומך ומכל מקום אין מגלין
 אותו לעם הארץ כרי שלא ירגיל את בניו לדרך ארץ ולא ירגיל אותם לת"י עו"ש
 א"כ א"ש כמו דושננת' הוא עיקר המצו' של ת"ת ללמוד תמיד ובשכבך ובקומך הוא
 למי שנהג בדרך ארץ אם כן קרא דוהגית בו הוא לעיקר מצו' של תלמוד תורה
 ללמוד תמיד וקרא דלא ימוש הוא למי שעוסק בדרך ארץ אם כן אחי שפיר דברי
 התו' דבדאי מי שחינו עוסק בדרך ארץ מחוייב ללמוד תמיד מקרא דוהגית והא
 דלא מקטו התו' קרא דושננת' משום דוהגית בו משמע יותר דחייב ללמוד יום ולילה
שם יש להקשות אמאי מקשה אסופא דמלתא דשמואל ולא ארישא כו' וכן הקשה
 הרשב"א והוא תירך דשאינו קריאת שמע דלית בה מלכות שמים על זה קשה
 הא אכתי לא ידע מזה וגרר' לי הא דפריך ונימא הא ונא לימא הא היינו שיאמר
 אחת וליב לא פ' ויאמר ומשני דלית בה תרתי פ' שילמוד תורה דבאמת ויציב
 אינו מקיי' מצות לימוד תורה דהא כתבו הפוסקי' דבאמירת דבר אפי"ו בו פסוקים
 מן התורה א"ל לומר ברכת התורה כן יש לפרש כוונת הרשב"א * אך בלא"ה יש
 לחקך לד' הרמב"ם ו"ל דכל המצות אדם יוצא בהרהור חוץ מק"ש משום דכתיב
 בה דבור * והנה בעל קרי דאסור בד"ת הוא מטעם שלא יהיו ת"ח מוילין אלא
 נשותיהן כו' וא"כ מסתבר דכל מה שהוא יוצא בהרהור אפי' בהרהור אסור כיון
 דהי' בדבור אלא מה דאינו יוצא בהרהור מותר להרהר * וזבוח מדוקדק שפיר
 לשון המשנה בעל קרי מהרהר בלבו ואינו מבדך כו' דה"ל לומר ואינו מהרהר
 לפניה ולאחריה אבל לפי דבריו יתא * דברכות הוי הרהור כדבור לכן אמר
 ואינו מבדך אבל בק"ש הוי רק הרהור לכן תני מהרהר ק"ש בלבו * ולפ"ו יתא
 קושית רבינו והרשב"א דאק"ש לא מצי פריך כיון דהוא מדרבנן מאי איבעי לן
 אם מהרהר כיון דאינו יוצא בזה ידי חובת ק"ש שנתקן כנגדו וזהו פריך ולי אחת
 ויציב דאורייתא וזהו יוצא בהרהור נימא אחת ויציב דמקיים בזה מצוה דאורייתא
 ומ"מ הוי היכר כיון דאינו מוילא כפה ומשני אי משום יציאת מזרים הא איכר
 ל"י בק"ש ובפרשה ויאמר ג"כ יוצא בהרהור * ופריך ונימא הא כו' דבזה יאמר
 ג"כ ברכה על הגאולה ומשני הא עדיף דלית בה תרתי פ' ד"ת ויצאת מזרים
 אע"ג דד"ת קיים בב' פרשיות הראשונות מ"מ כיון שנתקן לק"ש יקיים נמי מצוה
 דרבנן כדלחמך בפ' הסכלת ראה מזה וזכור מזה אחרת התלויה בה ואיוו ו
 ק"ש ויאמר כל הג' פרשיות ביחד * עוד אפשר דמחולקין המקסן והחצן דהמקסן
 סבר דבעינן שזכור יציאת מזרים בשבת לכך פריך דנימא אחת ויציב ונשני דסגי
 בהוצרה פ' בהוצרה דהוצרה שאומר אלי ה' אלהיכם אבל בלא שבת ובלא
 הוצרה אינו יוצא ופריך דעכ"פ דע"פ עדיף שיאמר בשבת ומשני דבויאמר איכא
 תרתי פ' ד"ת ויצאת מזרים * ויותר נראה דאק"ש לא קשה כיון דאסמכתו אקרא
 תמיד עיין שבת ל"ד א' :

ובמה שכתבתי מתוך מה שקשה ליוה ימים רבים על הר"ן צ"ה שכ' דל"ת
 מברכה שצ"ל הוא רק מדרבנן דאי מדאורייתא אמאי אמר ספק אמר
 אחת ויציב חזר ואומר הא הוי ספק דאורייתא ע"ש קשה לי הא ס"ל דספק
 מדאוריית' מן התורה לחומר וא"כ שפיר חזר ואומר מדאוריית' ולא תל' ו"ל האי' אסור
 אבל במ"ס ניחא דכיון דבאומר אחת ויציב אומר ג"כ הברכה דגאולה וזה הוי דרבנן
 דעיקר אחת ויציב דאורייתא הוא משום יציאת מזרים אבל לא הברכה וא"ש *
 וזבוח הסבירא שכתבתי דבק"ש אינו יוצא בהרהור משא"כ בשארי מצות מתוך מה
 שהקשה בס' עורי אבן על ר"ה אהא דכתבו חר"י בסוגין דפחת דחמרא דאף
 דמצות א"ל כוונה הג"מ בכוונה התלויה במעשה אבל בתלויה באמירה לבר צריכה
 כוונה דאם לא נתכוין ולא עשה מעשה א"כ לא עשה כלל שום מצוה ומקשה ע"ו
 א"כ מאי פריך אחת דמצות א"ל כוונה מהא דהיא קורא בתורה דאם לא כיון לבו
 לא יצא הא ק"ש שהוא בדבור לכ"ע צריכה כוונה יעו"ש * ונ"ל דב' מיני כוונה
 יש א' שיכוין לצאת י"ח ק"ש ב' שיכוין למה שאומר בפשט ונראה בד' הש"ס דודאי
 מי שקורא בתורה יודע מה שאומר ופריך הש"ס שפיר אמאי אם לא כיון לבו לא
 יצא אלא ע"כ שהכוונה היא שיכוין דווקא לצאת י"ח ק"ש ואי מצות א"ל כוונה
 אש' נימא דבברכה אם תחשב בדבר אחר לא עשה כלום מ"מ כאן בק"ש הא
 קרא עכ"פ ואמאי לא יצא אלא ע"כ ש"מ דמצות צריכות כוונה כנ"ל פשוט יתך
 לפת"ם בלא"ה לא קשה מידי דבברכ' שפיר כתבו תר"י דאם אינו מכוין למה שהוא
 מברך

שאלין הו"ג נשים פטורות ולא אמר הניחא לשמאל ואבין וכל הני תנאי דס"ל דח"ת
הוי מ"ע שהו"ג אלא לרבנן דפליגי אר' יוסי במנחות ובר' לעזר דס"ל ק"ש דאוריית'
מאי איכא למימר כדאמר התם בש"ס טובא כה"ג אלא ודאי דלכ"ע הוי ת"ת מ"ע
שאלין הו"ג וחקש' על רבינו מנ"ל זה ועוד דחקש' קושית החוס' שם ל"ה א' ד"ה
משום ר' יהודה דאמר שני כתובים הנאמרים באלה מלמדן מנ"ל דמ"ע שלא הו"ג
נשים חיובות אימא דפטורות מפ"ו ופדיון הבן ועל זה ל"ס חידושים דה"ל ג' כתוב'
ת"ת ופ"ו ופדיון הבן ואין מלמדן הא ת"ת הוי מ"ע שהו"ג אך על זה י"ל דהה"ג
דלר' יהודה ה"ל ת"ת מ"ע שאלין הו"ג כרבנן דפליגי אר' יוסי בלחם הפנים מ"מ
קוביות הראש נות במקומם שומדות :

אמנם

נראה ליישב הכל כ"ל בדרך נכון שהרי אמר' בברכות ל"ה ח"ר ואספת
דגך הנהג בהן מנהג דרך ארץ דברי רבי ישמעאל הרי דרשות לאדם
לעסוק במו"מ בכדי להרויח פרנסתו ופרנסת אש' ביתו וכל תורה שאין עמה מלאכה
סופה בטלה ובהדיא אמר' בירושלמי רפ"ב דפיהא חגי רבי ישמעאל ובמרת בחיים
זו אומנות וכמו שפרש"י ב"מ והודעת להם את בית חיהם זו אומנות א"כ מי
שעוסק בדרך ארץ ופטור או מת"מ מ"מ הטילה החזרה עליו לקרות עכ"פ
פרשה אחת בזמן שכיבה וקומה וזה נלמד מיתורא דובשכבך ובקומך ואי
שפיר הא דלר' יוסי ק"ס בקריאת פרק אחד שחרית וערבית קרא ולא ימוש היינו
בסתם ב"א שעוסקין בסחורה ואומנות וזה ודאי בני כו' ספק ללמד מחויב
ללמוד תמיד וכל השם שחם חילוף ע"כ בעשה ולי"ת דודברת בס' ולא בדברים
בעלים ולד' הסמ"ג אפי' זקן מ'פגל שכבר למד כל התורה ופירש מן התורה עובר
בלאו דפן יסורו מלבדן : והנה כל זה לרבי ישמעאל דרש' הא דהנהג מנהג ד"א
אבל לרבנן דפליגי עליה שם ואמר אפשר אדם הורש בשעת חרישה כו' תורה
מה תהא עליה אלא בזמן שישראל עושין רצונו של מקום מלאכתן נעשית ע"י אחרים
כו' א"כ תהדר קושי' לדוכתה אך גם דא לא תברא דהא באמת ע"כ ל"ל דגם
רשב"י ס"ל דרשות לאדם להנהג מנהג ד"א ופרנס' דא"כ קשה דרבנן דאדרב"י
דהא במנחות ס"ל דאפי' בק"ש שרי' וערבית קיים ג"כ לא ימוש ומשמע שיו"א נמי
בזה ידי חובת ת"ת דאל"כ מאי ר"מ שקיים לא ימוש הא עדיין חוב של תורה עליו
וסותר להא דס"ל בברכות דמחייב ללמוד תמיד אלא ודאי דגם לרבנן דרשות
לאדם להנהג דרך ארץ אלא שבהא פליגי על רבי ישמעאל דרש' ואספת דגך דוכו
רצון ההורה ממש שיהא אדם הורש בשעת חרישה כו' אלא שאם היו נבדר עוסי
רצונו כ"כ היה מנאכחן נעשית ע"י אחרים אלא שרדה תורה לסוף דעת האדם
שלא היו עושין רצונו כ"כ והם בעל"ס נערכו לעשות מלאכתן : והנה לכאורה יש
להפלא האך אפשר דהקרא דואספת דגך מיידי מאין עושין רצונו כ"כ ארי ברישית
כתוב והיה אם שמוע שמועו להנהגת חת"י אלהים ולעבדו בכל לבבם ובכל
נפשם : ונראה דרבנן דייק לה מדשנית התורה ולא כתבה בפרשה שניה ובכל
מחודשים בדכתיב בפרשה ראשונה בכל מאו"ד ש"מ דקרא מיידי שלא יהיו אלהים
אחור בכל מאו"ד זה המון שחייב עליהם ביו"ת לזאת כגמולם ישלם להם
שנערכו נעמלם להרויח פרנסתם היפך ממה שיי"ד הכתוב ועמדו ורשו ורשו
לא"י יאמר זה רחמי' שמונתי בזה ת"ל לד' המהרש"א : אך עדיין להקשות דר'
ישמעאל דר' ישמעאל דכרנ"ס ס"ל הא דהנהג בהן מנהג דרך ארץ ושם במנחות
אמר' שאל בן דמא את ר' שמעאל מהו שאלמוד חכמת יונית אמר לו לא ובדוק שזה
שאלו לא יום ולא לילה דכתיב והנית בן יומם ולילה הרי משמע דמחויב ללמוד
תמיד ולפ"ד אחי שפיר דר' ידע נבן דמא שאלין לימוד חכמת יונית נוגע לפרנסתו
ויש סיפק בידו ללמוד ומחויב ללמוד תמיד מקרא דושננתם כ"ל אך ראיתי בירוש'
רפ"ק דפיהא דאיתא התם בזה"ל שאלו את ר' יהושע מהו ללמוד חכמת יונית אמר
להם לא ובדוק שזה שאלו לא יום ולא לילה ופרך מעתה לא יעסוק באומנות
והתני ר' ובמרת בחיים זה אומנות ומשני מפני המסורת היינו שעל ידי חכמת
יונית היו מלשנים ע"כ : הרי העם שאלו חכמת יונית אינו מעשם חוב לימוד
תורה אך עדיין יש מקום עיון על מ"ע רבינו בסוף התשובה דר' יוחנן משום רשב"י
ס"ל בכוונה מ"ב דק"ש דאורייתא מהא דכתיב והמר אליהם שמע ישראל כו' אם
כן קשה דר' משום רשב"י אדר"י משום רשב"י דהרי מהא דאמר' משום רשב"י
במנחות דאפילו בק"ש קיים לא ימוש ספר התורה מכמץ דקיים בזה מ"ע ש ת"ת
דאל"כ תקשי קובית רבינו למאי ר"מ קיים קרא ולא ימוש כיון דעדיין חוב של תורה
עליו ואף דו"ל דרבנן ס"ל דהדי דכתבה תורה בשכבך ובקומך היינו ללאת בזה
ידי חובת ת"ת למי שעוסק בד"א והיינו שהטילה התורה חוב על כל אדם לקרות
פ"א של ק"ש לפטור נפשו ידי חובת ת"ת הולי' וזמנו לו א"כ עסק פרנסה ויכיל
ממנות ת"ת וא"ש שני הסוגיות דרבנן דה"ל : וכמו שהקשה רבינו למעלה ברו'
הס' מהא דרב דנדרים דאמר דמ"י פטר נפשיה בק"ש כו' שומע מה דק"ש
דאורייתא ע"ש הרי שלדעתו אי נימא דק"ש דאורייתא ויאלץ נמי ידי חובת ת"ת בק"ש
אך זה אינו דאם כן חקש' על שמואל דמנ"ל דק"ש דרבנן ואין לומר כמ"ס בדי'ה
ולדבריהם ו"ל כו' דס"ל לרבנן וכרבי יוסי הא לרבנן ק"ש דאורייתא ואם כן
ה"ל נימא לרבי יוסי ולדידיה קיים לא ימוש בק"ש ויאלץ בזה ידי חובת תלמוד
תורה אבל לא בפרק אחר וכן לפ"י ל"ל דרבי אחי דאמר דבפרק אחד
קיים לא ימוש כו' פליגי ארבנן דהא לרבנן ע"כ ל"ל דק"ש
דאורייתא ובק"ש יולא נמי ידי חובת ת"ת ולא בפ' אחר אלא ודאי לרידו ל"ל

מם

מבדק רק שהוא אימר בא"י על דבר הטעון ברכה אחרת כיון שיו"א בזהרור א"כ
יולא בזה לברכה אחרת ולא עשה כלל הנהגה שחייב בה אבל בק"ש כיון דאין יולא
בזהרור הוי הדבור מעשה גמור כמו בסיפר ומהא ופרך שפיר אמאי אם לא
כיון לבו לא יולא : הרב הגדול מוהרר יעקב תאיר זללה"ה :

שם וה"ל כתבו החוס' גבי ספק אמר חמת ולי"ב כו' : לכאורה חמיה דהא
החוס' כתבו שם להיפך דלדברא יחזור נאמת ולי"ב שאפשר שחקן הכל ע"ש
אך כוונתו היא דע"כ לא כתבו החוס' דחזר נאמת ולי"ב רק מטעם שאפשר
שחקן הכל והיינו כימי שמאספק מוילאמר ומהא ולי"ב אבל כימי שברי לו שלא
אמר חמת ולי"ב ומאספק מק"ש ומפ' ויאמר דבדל"א לא בני בזה שיהמר חמת
ולי"ב לזאת ידי חובת נאמת מ"ס של תורה אלא חזר לומר ויחזר ויחזר נמי להב'
פרשיות הראשונות ואי"ת בזה הרחי' ומ"ס רבינו בס' הבאים ובסימן י"א וא"כ
כאן דל"ס הא' ע"מא שחקן הכל וזה מחויב לקרות ק"ש דווקא : וזה כוונתו
ג"כ לקמן בסימן ג' שכתב שם וה"ל בספק קרא ק"ש חפ' לשמאל כיון דר"מ
דאורייתא חזר לק"ש דאית בה חרתי ע"ש ובסימן י"א כתב ג"כ כה"ג :

שם וזה חנן התם הפוטלים שעשו מלאכה וכו' מכלל דק"ש חובה לקרות
דאורייתא כו' לכאורה י"ל דדברי החוס' הללו אינן מוכרחין דהא י"ל דכמו
שחפ"לן אף דתפלה דרבנן מ"מ חייבין מטעם דתפלה רחמי היא ה"ל י"ל לשמאל
דחייבין בק"ש מפני מלכות שמים דעדיפא מתפלה דהא לשמאל בחבירים העוסקים
בתורה מפסיקין לק"ש ואין מפסיקין לתפלה :

שם אלא ע"כ כדפרשתי דהא דמוקמין חליבא דשמאל דהא קרא ובשכבך
ובקומך בדי' כתוב אלא שארץ לעסוק בא"י ד"ת בזמן שכיבה וקומה
כו' : הנה לכאורה לפי שמעמ' מפטות דברי רבינו לשמאל וכן לי"ב יוסי
ולרבנן א"ל ללמוד מה"ת כ"א פרשה אחת בזמן שכיבה וקומה וסגי בהכי ידי
חובת ת"ת א"כ רב דאמר בנדרים דמ"י פטר נפשיה בק"ש שחרית וערבית כשמוא
ס"ל וי"ל נמי בזה ידי חובת ת"ת וזה חמיה דהא מהא דקדושין (ד"כ ע.) דחגיגת ד'
ושננתם שיהו ד"ת מחודדין בפ"ד שאם ישאלך אדם דבר אל הגמנס בו וזה ודאי
פשיעא שבק"ש שחרית וערבית או פרק אחד שחרית וערבית לא יהיו ד"ת
מחודדין בפ"ד כ"כ וכו' להדיא הר"ן שם בנדרים דמאמר מה"ת איכא ללמוד יום
ולילה מקרא דושננתם אל"ל ש"מ כיון דלא כתבא בקרא בזהדי חלה שבועה ע"ז
יש"ס וכו' רבינו בטורי אבן על הבינה ד"ו ד"ה וגי' ות"ת שמונה ה"ת ללמוד
יום ולילה מקרא דושננתם לד' הר"ן ומשמע דלית מאן דפליגי על הר' ברייתא מקרא
דושננתם דא"כ לא מוקשה הר"ן מדי' על רב דאמר דב"ק"ש בני מהא דושננתם דהא
י"ל דרב ס"ל כהני תנאי דפליגי על הר' דושננתם א"ל ודאי דכ"ה ה"ל : וממה שהביא
רבינו מהא דרבנן בזה"ל : דאמר דב"ק"ש שחרית וערבית קיים לא ימוש קשה ג"כ
למאי ר"מ דק"ש לא ימוש ואין מוגלן אחרו לע"ה שלא ירגיל בכו' לה"ת ויאמר
בקריאת שמע בני הרי מושננתם הי"ב ללמוד תמיד יום ולילה לפי כמו ויטור תקצי
לפ"ד רבינו דמה"ת אין צריך ללמוד רק פ' אחת בזמן שכיבה וקומה דוקא וה"ל
ת"ת מ"ע שהו"ג אם כן למה לן קרא דבנינן ולא בנתיבם למעט נשים מות'
הא ה"ל מ"ע שהו"ג ונשים פטורות דנילף מר אי"ה דכל מ"ע שהו"ג גם פטורות
ומ"ע שלא הו"ג נילף נמו"א דנשים חייבות ומאי דפטורות מפ"ו ופדיון הבן הא
ה"ל שני כתובים הנאמרים באלה ואין מלמדן יו"ש בסוגיא דקדושין דף ל"ד ולי"ה
ע"א : אחר זה במשני קוביא ואת בשם ספר השמות חן וזריץ ע"פ שכתבו הרב'
ד' הגביר דה"ל לחייבם בת"ת מטעם דלמנן ירבו ימיכם קאי נמי חת"ת ונבי לא
נבי ח"י חמית ולכן צריך קרא דבנינן למפטרינהו"א כוהנא נמי יש לומר דהף
דהוי מ"ע שהו"ג מ"מ ה"ל לחייבם מטעם דבנינו חיי' יו"ש שית"מ אין זה מספיק
דהא ודאי ידעין מהדיקיה התורה בפ"ד תפילין לת"ת ולא למנוחה מטעם שלא
נעשה להקיש למנוחה כדמשי הש"ס שם תפילין לת"ת איתקש בין בפ' ראשונה בין
בפ' שניה כו' אם כן א"ל ל מר בתי' ההשאלות חן הג"ל דה"ל לחייבן מטעם דבנינו
חיי' ואם כן ע"כ גם בתפילין חייבות כמו בת"ת וזה היינו דע"כ מהדיקיה התורה
תפילין לת"ת בפ"ד ובתפילין תפילין קודם לת"ת לא כמו שכתבה בפ' ראשונה ש"מ
דלא דמי כלה להדי' לפטור או לחוב אלא שבתפילין ות"ת פטורות מהקישא
ובמנוחה חייבות : וכן מוכח מד' החוס' שם ד"ה אטו נשי שכתבו דלמנן ירבו ימיכם
קאי נמי על ת"ת ות"ת אין סברא לחייבן כיון דכתיב מישועא דבנינן כו' ולכאורה
קשה על זה דא"כ נפטרינהו נמי ממנו"א מהקישא לת"ת מאי אמת אטו נשי לא בני
חיי' הרי גם בת"ת פטורות ממשועא דבנינן אף שבנינו חיי' אם כן נימא נמי דפטורות
ממנו"א מהקישא וקרא דלמנן ירבו לא קאי בכל אנשים אלא ע"כ דו"א דא"כ ה"ל
לאקשינהו בפ' ב' כמו בפרשה ראשונה ת"ת ותפילין ומנו"א ומתילא ידעין דפטור'
מנו"א אלא ע"כ מהקישא דפ' שניה ידעין דבתפילין ות"ת פטורות ובמנוחה חייבות
וזה דפריך ונקיש מנו"א לת"ת ה"ל לענין מאי הקשה התורה מנו"א לת"ת אי לאו
לפטרינהו ממנו"א וזה א"ל ככ"ל יומשי להדי' כתוב גביה למנן ירבו ימיכם לחייבן
במנו"א וכו' הא דהקשה התורה בפרשה ב' תפילין לת"ת ו"ל למנו"א כמו בפ' ראשונה
ש"מ שבתפילין ות"ת פטורות ואלו כתבה בפ' ראשונה כמו בפ' ב' ה"ל או לפטור
אחת מכולן או לחייבן בכולן ככ"ל ואלא כן חקש' ח"י ת"ת הוי מ"ע שהו"ג נילף
שפיר מראיה דפטירות ומתילא נפטרינהו גם כן בתפילין מהקישא דפ' שניה ובנינ'
למה ליטעוד דמשמעות הסוגיא דשם לא משמע כן דפריך ונילף מת"ת דכל מ"ע

לכד מלילה הראשונה :

שם והשתא יש להקשות לפרש"י אמאי פטורי נשים מק"ש לשמואל כו' . הגה בזה יסולק הוכחה הגל"ה שם בדרכות שהוכיח מדפריך הש"ס פשיטא ש"ת דגם במ"ע של דבריהם ש"ך וזמן גרמא דאל"כ מאי מקשה פשיטא והא איכא שמואל דש"ל ק"ש דרבנן ע"ש . ובגל"ה יש לומר נמי דהש"ס פריך למ"ד ק"ש דאורייתא דק"ל הכי וכה"ג מצינו בכמה דוכתי דפריך אליבא דמ"ד . אף דלא קי"ל כוהיה . ומיושב נמי מה שהקשה המפרש בירושלמי רפ"ק דברכות דמיימי בריית' דספק קרא ק"ש חוזר וקורא על שמואל ע"ש כיון דעיקר קריאה הוא מה"ת לכך חוזר וקורא אמנם יש לתמוה לכאורה לפי מה שמביין רבינו בדעת רש"י דבכל מ"ע של דבריהם נשים חייבות א"כ תקשי למה ליה לטעמא דרחמי וינהו תיפוק ליה דמ"ע של דבריהם היא . ועוד דאמרי' . במגילה דף ד' דנשים חייבות במקרא מגילה שאף הן היו באותו הגם . ופ"ב דשבת אמרי' נשים חייבות בנר חנוכה מעטם שהיו באותו הגם וכו' ע"פ ד' ק"ו נשים חייבו' בנר כוונת שאף הן היו באותו הגם . תיפוק ליה בכל הוי דמדרבנן וינהו אלא ע"כ דגם רבנן בעין דאורייתא תיקון וכת"ש חוס' פסחים ק"ו ד"ה שאף ולא חייבו רק היכא שראיה להם טעם בדבר לחייבם כמו כל הוי מעטם שהיו באותו הגם ותפלה מעטמא דרחמי וינהו ונש"ל בנר רחמי בתמיה אבל בל"ו אין לחייבם כמ"ס חוס' ראש השנה ל"ג ד"ה ה"א להוכיח מה"ת דברכות ד' דפריך א"כ . בכל מ"ע שמדרבנן ליחייבניהו ובריש סוכה ב' דמשמע דנשים פטורות ממנוט עשה שהזמן גרמא של דבריהם . וכן נראה ממה שלא הקאו התוס' על רש"י בדרך קושא . מכל הנ"ל ומחלל ומגילה וז"ל לח קשה מיד גם לשמואל מפני מה לא ראו חכמים לחייב נשי בקריאת שמע דיש לומר דלא נראה להם טעם בדבר לחייבם ואי משום קבלת מלכות שמים הרי אף למ"ד קריאת שמע דאורייתא ג"כ לא חייבו נשים בקבלת מ"ש אף שבחפלה חייבות וקבלת מ"ש עדיפא מתפלה שהרי לשמואל בחברים העוסקין בתורה מפסיקין לק"ש משום קבלת מ"ש ואין מפסיקין לתפלה ומכל מקום נשים חייבות בתפלה מעטמי דרחמי . ופטורות מק"ש אף שיש בה מ"ש א"כ ה"נ נימא לשמואל אמנם נ"ל ליישב דעת רבינו ע"פ שראיתי בכתבי הרב הג"ג מהרר יעקב מאיר וז"ל ה"ה שכתב ליישב דעת רש"י מקושית התוס' במעט ע"ד שכתבתי בשי' י"ד והוא כיון דעיקר חפלה לא נתקנה על הזמן רק שתקומו מעטם דרחמי הוא ורבנן חסמטוה אקרא דתמירין דאטו תמידין רמיו בתפלה והא ראייה שמתפללין גובה ח"ל כמסתבר למפטר נשים מעיקר התפלה משום זמן הטפל . אבל בהלל וחטובה עיקר מוטות הוא על הזמן מש"ה פטורות לכן הולך הש"ס בתפלה לטעמא דרחמי כלומר דעיקר התקנה הוא מעטם דרחמי והזמן אינו כ"א טפל לה ע"כ . א"כ מקשה רבינו שפיר לרש"י דש"ל בכה"ג היכא שאין עיקר התנוה של דבריהם תלוין בזמן דנשים חייבות א"כ לחייבו לשמואל בק"ש נמי דעיקר מנוחה היא מפני קבלת מ"ש והזמן של שכיבה וקומה אינו כ"א טפל דאמאטו אקרא דבשכר וכו' :

סימן ב

מ"מ מה שדחה הפ"ח הא דלא קאמר ר"א ספק קרא והיה אם שמע כו' בהא דהיינו פסוק ראשון כו' אפשר לומר דגם כוונת הפ"ח אינו דלמה לו להפליג בין ק"ש לתפלה וכו' ה"ל ליפלוני בק"ש גופיה דח"א כמו שדחה רבינו בסמו' דנקט חפלה לאפוקי מר' יוחנן רק כוונתו הוא . מדקאמר סתם ספק קרא קריאת שמע משמע אינו פרשה שתייה אף אם ברי לו שקרא פרשה ראשונה ואינו מסופק אלא מפרשה והיה אם שמע מ"מ חוזר וקורא דאל"כ ה"ל ליפלוני . בק"ש גופא ואה"י דליחייב גם לבבא דתפלה אלא ע"כ דגם פ"ב היא מן החזרה ע"ז דמה דייל דמסתמא ידעין דסתם ק"ש היינו פסוק ראשון וכוה דהא ג"כ ראייתו מזה שלמי דבסמוך דמשפיקין לק"ש ואין מפסיקין לתפלה א"ר אחא ק"ש דבר תורה ותפלה אינה ד"ת דה"ל נמי ליפלוני בין פרשה א' לב' ואף דהני לאפוא דתפלה אינו דרשא מ"מ ה"ל ליפלוני בק"ש גופא כנ"ל ע"ז דמה ג"כ דסתם ק"ש היינו פסוק ראשון אח"י הביא מדאמר סתם חוזר וקורא את כולה דאף אי נימא דסתם ק"ש היינו פסוק ראשון מ"מ חוזר את כולה קאמר וז"מ דכל הג' פ"שיות מה"ת הן ע"ז דמה דה"נ כיון שהתחיל גומר את כולה : והנה בהא דסתם ק"ש היינו פסוק ראשון רבינו בעורי אכן על ר"ה ד' מ"ע ע"ב ד"ה אם כיון לבו דהא זה ואמר דדוקא ר"י הגשיא שהיה מלמד לאחרים פ"ר נפשו בפסוק ראשון משא"כ בשאר כל חרם ע"ש :

שם ע"כ דהא קידוש היום הוי מן התורה כו' . אין להקשות הא קידוש על הכוס אינו רק דרבנן וכמ"ס רבינו בזהלכות קידוש א"כ שפיר אמרי ב"ה ברכת היין קודם . דהא אינו דהא כתב רבינו בס"י כ"ב מדפסקי ב"ה למלתייהו משמע דאף היכא שלא קידש בתפלה דלא ודאי הקידוש על הכוס היא מן החזרה ומ"מ ס"ל דברכת היין קודם ש"מ שאין שום מעלה לד"ת על ד"ס . אמנם לפי זה קשה דאי כדברי רבי' דב"ה מ"י' בלא קידש בתפלה א"כ מאי אמרי ב"ה היין גורם לקדוש מאי גורם איכא בו הא גם בלא יין מחייב לקדש באינו טמא שהיה לנאת ידי תובת קידוש של תורה לא ע"כ דמ"י' דסתמא שכבר קידש בתפלה דלא הקידוש על הכוס אינו כי אם דרבנן בשביל היין שתקנו לקדש על הכוס שפיר או פ"ן

הא דרשב"י בסוטה מ"ב דואמר להם שמע ישראל לאו דרשא גמורה וק"ש דרבנן אף יש ליישב דברי רבינו דמה שכתב דרב"י בסוטה ס"ל דק"ש דאורייתא כוונתו דמנה יאל להפסיקים דק"ש דאורייתא ב' אלעזר מעטם דס"ל להך דרשא לדרשא גמורה ולדירכו ע"כ נ"ל לרשב"י בתנחות . ולר' יוסי שם דבכ"ס יולאין י"ח ת"ת מן החזרה וק"ש דאורייתא . אבל לש ואלא אה"כ דהא דרב"י בסוטה חינו דרשא גמורה כ"ח הסתמכות : ומ"מ אין להוכיח דר' אמי סובר נמי דק"ש דרבנן דאי ק"ש דאורייתא ודאי אינו יוצא בפרק אחר כ"א בק"ש דווקא ואין לומר דהאי פרק א' דאמר היינו לבד ק"ש ות"ת וק"ש שרי מזה הן דו"א דא"כ מ"ל דיוצא בפרק א' י"ח ת"ת הא ודאי י"ג דחייב ללמוד תמיד מקרא דושנתם ולא ימוס כפשוטו ועוד דאם קרא כבר ק"ש לא ברע ק"ש משאר ד"ת ולמה לו בכל לפרק א' ועוד דמ"ל לר' רמי שר' יוסי פליג בזה על רשב"י דס"ל דבכ"ס בלבד קיים לא ימוס אלא ודאי דבשמואל ס"ל דק"ש דרבנן ומה"ת בפרק אחד סגי וז"ה לק"ש לאחר התקנה . וא"כ תיקשי לט"ו על מ"ס רבינו דלא מצינו מי פסובר דק"ש דרבנן כ"א שמואל בלבד ויחידא הוא כו' הרי לפ"ד גס ר' אמי סובר כן : וי"ל דר' אמי לא קאמר רק שדבריו של ר"י נלמד כן ואיכו גופיה י"ל דס"ל כר"א דק"ש דאורייתא . וכרבנן דפליגי אר"י וס' בלחם הפנים ואין לנו שולאין י"ח ת"ת בפרק אחד וממה שאמרו בירושלמי אר"י משום רשב"י כגון אנו אפי' לקריאת שמע אין מפסיקין אין הכ"ס דרב"י ס"ל ק"ש דרבנן ד"ל כיון דלדיריה עיקר חובת ק"ש שכתב רחמנא הוא נלחם בזה י"ח ת"ת למי שנוסב בד"א א"כ שפיר אין מפסיקין מת"ת לק"ש :

וע"פ דמסוק רבינו להלכה דק"ש דאורייתא עולה ויפה סוגין דנדרים הא דאמר רב גידל אמר רב האומר אשכים ואשנה פ"ק זה או מסכתא זו נדר גדול נדר . ופריך והא מושבא ועומד הוא מדר סיני והיינו מקרא דושנתם ומשני מינו דאי בעי פטר נפשיה בק"ש שחרית וערבית משום הכי חילא שבויה . ויש להקדק למה לו לרב לתלות הדין באומר אשכים ואשנה ולא באומר סתם אשנה פ"ק זה כו' כיון דלא מ"י' מלורו . דהא היינו דרב גידל קמייא ועד דמשני מינו דאי בעי פטר נפשיה מה לו לטעם מגו הל"ל דאינו מושבא כלל על לימוד החזרה תמיד אלא דבכ"ס סגי . אף דאי ק"ש דאורייתא שפיר נקט אשכים דווקא כיון דנשבע על שעה שאינו מושבא דוקא על תורה כיון דלא מושל עליו מנוח ק"ש א"כ שפיר אמר מנו דאי בעי פטר נפשיה או בכל רגע של זמן ההשגחה מתחת ת"ת ע"י סיקרא או ק"ש וכיון דאינו מושבא או על לימוד תורה דוקא שפיר משכח נדרו רוחא ומייל נחייב ללמוד אותו הפרק שגור עד המוק לאוף זמן ק"ש בכדי שיקרא ק"ש ג"כ : ואין להקשות א"כ גם בנשבע שלא על זמן השכחה יחול שבועתו מנו . דאי בעי פטר נפשיה במנוחה אחרת דהא מבטלין מת"ת לכל המנוח וכדליתא בירושלמי דא"כ כל המנ"ח מה תהא עליהן וכדליתא סוף פ"ק דקושין דמשמע עדיף מת"ת דיחיד יעו"ש בתוס' דהא אינו דהא אי מפרמי לו מנה אחרת א"כ נפטר גם משבועתו על אותו הפרק דמאי אולמא שבועתו משבועת הר סיני שמבטל מת"ת בשביל קיום המנהיג א"כ גם שבועתו לא חילא דהוי כנשבע לבטל את המנוח ואין נומר דדוקא משבועת הר סיני יכול לבטל לקיים אחת המנה משום שאינו מושבא כלל על תורה באם שיש לפניו לעשות אחת מנה משא"כ זה שנשבע ללמוד זה הפרק דוקא בהשכחה א"כ אף אי מפרמי לו מנה אחרת לא נפטר משבועתו דהא י"ל דלא נחזיון כלל בשבועתו לבטל את המנוח וכיון דבגדרים הולכין אחר כוונת הנדר ולא היה בדעתו לבטל את המנוח שד"פא מת"ת ודאי דנפטר משבועתו משא"כ לענין ק"ש דוודאי חייב בק"ש או מן החזרה ובלימוד זה הפרק לא יבטל עכ"פ מנח ק"ש ודאי דתלה שבועתו . ולפ"י יתיישב קושית הר"ן שם על הא דמשני מנו דאי בעי פטר נפשיה בק"ש הא מהא דושנתם מחויב ללמוד תמיד כו' ולש"מ דדוקא נקט אשכים דהא אין מושבא כלל מושנתם דאי בעי פטר נפשיה או בק"ש : אף עדין יש מקום עיון לכאורה המ"י נקט באומר רשנה פרק זה דוקא ולא בסתם באומר אשנה פרק אחר דחייבא שבועתו וחיוב ללמוד פרק אחד אך גם זה לא קשה מדי דהא לא מפסיקא ליה שמואל שבועתו וילקא על שבועת בטינו או שגחייבכו קרבן דהא הנשבע יכול לומר שדעתו היה על אחת פרק שיה' ואפי' ק"ש בכלל ואף דעל ק"ש אין חטא לרכין לשבועתו דבלא"ה חייב בק"ש מ"מ נימא דה"נ דהא נשבע לקיים את המנוח ופ"ר ואך נקט א"ר נח יבאו קרבן מספק לכן נקט פרק זה דווקא דפסקא ליה דחילא שבועתו הן לענין מלקות או קרבן . אך דמ"מ על המקדן קשה מאי פריך והלא מושבא ועומד הוא הרי דודאי על פרק זה דוקא שנשבע עליו אינו מושבא כלל שילמוד אותו בהשגחה של יום מחר דוקא דהא רשות בינו ללמד בכל עת שד"פא ומעתה חילא שפיר שביע"ז שחייב ללמוד אותו בהשגחה של יום מחר ונראה דגם המקדן הק' שפיר כיון דמ"מ ע"י שבועתו קיים מנח ת"ת של יום מחר שהרי בשלמוד אותו הפרק שנשבע עליו יקיים ג"כ ממילא מ"מ של ת"ת א"כ בכלל נשבע לקיים את המנוח הוא ופטור דאין בעין הטובה דומיא דהרעה מה הרעה רשית אף הטובה רשות וכמ"ס שם הרא"ש יומשני דאי בעי פטר נפשיה בק"ש פ"י ואינו מזה או כלל על לימוד החזרה ואין זה בכלל נשבע לקיים את המנוח (ומזה ראי' למ"ס ליישב קושית הר"ן מדנקט אשכים דאינו מושבא או כלל על לימוד תורה כנ"ל) ואף שח"מ עושה מזה מזה הוא כמה שילמוד כיון דאינו מושבא עליו בפדוש אין זה בכלל נשבע לקיים את המנוח אלא רשות והא לתא זה דומה לנשבע לשב בסוכה בנשבע ימי הסכות לבד לילה ראשונה אף שנשבע שיושב בה מק"ש מנוח מ"מ חילא שבועתו כיון דאינו מושבא על ישיבת סוכה בשאר הימים

בין גורם לקידוש וג' להזכירם דב"ש קאמרי דפסקתו למלתיכו שלעולם ברכת היום קודם אף שקידש כבר בחפלה האזו היין גורם ולעולם היכי דאין היינו גורם גס ב"ה מורו דברכת היום קודם ואפשר מטעם שהוא מן ההורה אח"ו ראיתי בל"מ שהקשה ג"כ אהא דאין היין גורם הרי הקידוש על הכוס אינו כי אם מדרבנן וכתב דבאמת היכי שחא קידש בחפלה וכוונן נשים בלא קידשו בחפלה מברכין ברכת היום קודם ע"ש ובספר פני יהושע :

והגאון

מוהרר אברהם אבלי נר"ו השיב לי על קושתי הג"ל ע"פ שעת הרא"ש בע"פ דהא דאין קידוש אלא במקום שגורם הוא מן התורה וידוע דקידוש על היין לאו דוקא אלא הפי' פת וא"כ שפיר הוי יין או פת גורם לקידוש דאם אין לו יין הו' פת אם כן אינו יוצא ידי קידוש כלל ואם יש לו יין או פת דמחויב לקדש שפיר הוי היין או הפת גורם לקידוש ע"כ :

והנה

יש לעיין מהא דמגילה דף' ע"ב קריאת המגילה בחד ראשון וכתב ברה"ש דלראש"ש קוראין לכתחילה בחד ראשון ומפרש שם הש"ס דמסתבר מטעמו דאין מעבירין על הגזית ופי' שם בזה"ש דאף בחד מגילה אמרי' אין מעבירין על המזות ע"ש הרי בהגיע זמן המילה אינו ראוי להעבירה וכו' ה"נ אי' נימא דכיון הנותנת דברכה של דבריהן בדבר הרשות חשיבה לגבי דת"מ בלא קידוש בחפלה כשנטל הכיס בידו ודעתו לקדש עליו ידי חובת תורה שהגיע זמן מליטתו איך ראוי להעבירו בדבר הרשות ואפשר דדוקא היכי שמיית המנהג והולך לו אז מקרי מעביר על המילה דומיא דמ"ד משרבי שפוצו בו תחלה ומניחו והולך לו וכן נמנהל בחד ראשון מניחו עתה עד אחר שני משת"כ בנידון דיון שאינו מניחו והולך לו רק שמעבירו בדבר הרשות לית לן בה ואף לפי מ"ש רבי בטורי אבן שם דאף בהעברת זמן בעלמא שייך אין מעבירין והיינו מטעם זריזין מקדימין נמזות מ"מ הכא כיון שצ"ע במהוה ודעתו לקיים ולקדש מיד אין בה משום זריזין מקדימין ולא מטעם הפסק מגילה כיון שעדיין לא התחיל בה :

שם שהרי כל הפרשה בלשון יחיד נאמרה בו שמעתי מקשים הא גם וקשרתם דפ ראשונה בלשון יחיד דקאי על הדברים האלה ש'פניו וקואו צווי ליחיד ובאמת כ"ל דדברי רבי' מוכרחים הם דע"כ הש"ס דרש'י להא דוקשרתם לקשר' תמה משמע דמפרשה ראשונה דרש'י דאי מפרשה שניה ליכא למידרש מידי וע"כ מפרשה ראשונה קדרי' דהוי מלי למיכתב וקשרת וכתבת או קשרם כתבת כמו בפלי' א' או דה"ל למיכתב וקשרת וכתבת או קשרת וכתבת או קשרת וכתבת וכו' דא"ל למיכתב בלא אותם כוונתו שפיר דהא הפי' הואי אותם של ולתתם דפ' שניה נמי אחי לדרשא בפ"ק דקדושין ד"כ"ט לאין לו אב שחייב ללמוד תורה בעצמו דקרינן אחס ואף להם פסדים ב"ב ד' כ"א שגורסין ולתתם בלא אותם היינו כמו שב' המהר"ש שם דהיא ולתתם דדברים ה' ע"ש ונ"ל מוכרחם דשם נקוד הלתה בשבא ויהא מבין ה"ל היינו שילמוד בעצמו אבל ולתתם דפ' שניה שם נקוד הלתה בחורק שהיא יוצא שני והיינו שילמוד עם הבנים רק מדכחיב אותם שמעין אחס ומ"ש רבי' דה"ל למיכתב בלשון יחיד ר"ל בלא תי"ו מ"ס הרבים :

סימן ג

ועור יש לומר כמ"ס הלתידי רבינו יונה כיון שזיה מכונן למילה להוסיף מחול על הקודש לא חיישין לסחיכה כו' לכאורה תמוה דאם כן תהדר הקושא לדונחה כמו שהקשה התחלה על הרא"ש דאי הא דרב גלי אחר פלג המנהג ב"ש בלא סמיכת גאולה לתפלה אינו כ"א מטעם שכתובן למילה להוסיף מחול על הקודש הא לאו הכי לאו שפיר דמי להפלה קודם זאת הכנכים אם כן הייך איפסקא הילכתא דעבד כמר עבד ורשאי להתפלל אחר פלג המנהג ערבית כר"י ואמאי הא אינו יכול לסמוך גאולה לתפלה ואם כן מוכח כר' ר"ש ש'ד אחר פלג המנהג הוי או ג"כ זמן ערבית לק"ש וזה גם כן קשה לפי' תר"י שכתבו ש"ף שקרינן קריאת שמע בבה"כ עם הזכור החר פלג המנהג בסמיכת גאולה לתפלה מ"מ שם זאת הכנכים מור וקורא קריאת שמע עם ברכת אהבת עולם והא דרב גלי של שבת בערב שבת משום דנחשיון למילה ע"ש א"כ איך איפסקא הילכתא דעבד כמר עבד ויכול להתפלל תמיד ערבית אחר פלג המנהג כר"י הא לריך לחזור ולקרות קריאת שמע עם ברכת אהבת עולם : והנה לכאורה היה נראה דר"ת הוכיח מהא גופיה דלר"י ע"כ אחר פלג המנהג הוא זמן תפלה וקריאת שמע דאל"כ אלא זמן קריאת שמע הוא דוקא עם זאת הכנכים אם כן מנ"ל לר' יוחנן דלריך לסמוך גאולה לתפלה דודאי ר"י ורבנן לא פליגי בסמיכת גאולה לתפלה כי אם בזמן ערבית אלא ע"כ דלר"י זמן תפלה וקריאת שמע היה ואם כן שפיר איפסקא הילכתא דעבד כמר עבד ושפיר הוכיח ר"ת אב"ל אין נומר דר"י ורבנן פליגי בזה דתפלה ערבית רשות דלר' תפלה ערבית רשות ואין לריך לסמוך בו גאולה לתפלה ורבנן ס"ל דתפלה ערבית מוכח וריך לסמוך דזה אינו דהא החז"ש וברא"ש כתבו דאף רב דס"ל תפלה ערבית רשות מ"מ מורה דלריך לסמוך גאולה לתפלה דאל"כ ר' יוחנן דס"ל דלריך לסמוך פליג אדרב דס"ל דת"ע רשות וקראי הילכתא אהלכתא ע"ש : וע"כ ריך לומר לדעת רבינו וחר"י דהא דאיפסקא דעבד כמר עבד היינו דוקא היכא דאפשר להתפלל בלא סמיכת גאולה לתפלה כגון בשבת במכוון להוסיף מחול על הקודש או לדבר מילה או שרונה להתפלל מבע"פ עם הזכור לדעת תר"י ועל זה איפסקא הלכת' דעבד כמר עבד אבל שלא לצורך מילה גם לר"י אין להתפלל עד זאת הכנכים בכרי

שיסמוך גאולה לתפלה דגם ר"י לא קאמר דאחר פלג המנהג הוי זמן ערבית אלא דאז יכול להתפלל תפלה ערבית ולעולם מטעם סמיכת גאולה לתפלה לריך להתפלל עם זאת הכנכים ור"ת להיכי שאין לריך לסמוך גאולה לתפלה כ"ל ולישנא דברייתא מסייעא ליה לר' יוחנן קורא קריאת שמע ואחר כך מתפלל : **שם** וה"ה בכפק קרא קריאת שמע קורא קריאת שמע דלית בה חרתי כמ"ס החז"ש שם כו' עיין במ"ש לעיל בס' א' ד"ה וה"ה כתבו החז"ש ע"ש : **שם** בסוף הס' ועוד נראה לי דע"כ ר"א דאמר בו' לימא דר"מ אבה"ש דר' נחמיה קאי בו' שמעתי מקשים דהא מוכח שם בשבת דר' יוסי ור' נחמיה לא פליגי בהתחלת ביה"ש כלל רק בשופו פליגי ולר"ה מתחיל ביה"ש משתקע החמה וכן נראה מתוס' ד"ה וירד ויעזוב וכ"כ הרשב"א בחי' להדיא דהתחלת ביה"ש דר' ור"י כוה ואם כן דברי רבינו תמוהין : ונראה שרבינו מפרש דפליגי ממילא בהתחלת ביה"ש והיינו דלר"י מתחיל למנות עד זאת הסוככים מתם (היינו בשעה שגורא כוכבים גדולים ויכיר שהוא לילה) שיעור אלק ותי"ק אמה וזה הוי ביה"ש ולר"י אינו כי אם אלק אמה עד זאת כוכבים הג"ל ולרבי יוסי אינו ביה"ש כ"א הרף עין סמוך לזאת הכנכים נמלא שיש ג'מ בהתחלת ביה"ש דקדם ביה"ש לכל חד כדלית ליה הוי יום ולמאמל שלים ביה"ש דר"י היינו שהוא לתחנות מטעם קודם זאת הכנכים דר"י וזה"ל נחא נמי מה דפשיטא ליה להש"ס דפריך על שמואל אלא ביה"ש דר"י ור' יוסי כהנים טובלין בו פשיטא דלכאורה קשה מאי פריך לימא דלא מספקא ליה לר' יוסי רק בזאת הרף עין הסמוך אחר שקיעת החמה ומיד הוה לילה לר' יוסי ומאי פריך פשיטא דפשיט ליה דהרף עין סמוך לזאת הכנכים וכן מ"ש ר"ת לר"י אלא אבה"ש דר' יוסי קאי מני קשה לימא דגם לר' יוסי מתחיל ביה"ש כמו לר' יהודה וסוף סוף קשה הלא כהנים מבע"פ הם טובלי' אלא ודאי דפשוט הוא דפליגי בשיעור שקיעת החמה היינו שתקע החמה בעובי הרקיע כ"כ ולמר מניין אלק ותי"ק אמה משתקע החמה ב"כ עד זאת הכנכים ולמר לריך שתקע החמה יותר בעובי הרקיע ואינו כי אם אלק אמה עד זאת הכנכים ומקמי הכי הוי יום ור' יוסי לעפוי אחי דער הרף עין קוד' לזאת הכנכים הוי יום :

סימן ד

וש"מ דאפי' לרבנן רשאי וחיובין לקרות אחר חלות בו' : הנה לפי דרכו של רבינו היה נראה יותר מרווח נפרש דברי הירושלמי דדוקא דבר"ע אלו היה מטעם טהרות של חכמים א"כ היה מבטל דברי חכמים שמהדר הטהרות בידים ושורף עליהם תרומה וטהרות וזוהו שטיהר קיים דברי חכמים משא"כ הכא לא היה יכול עוד לקיים דברי חכמים כיון שעבר חלות ומ"מ במה שקורא אינו מבטל דבריהם בזה דאף שלדבריהם עבר זמן שכיבה ופטור מק"ש מ"מ לא גרע מקורא בתורה : והסתא חו לא קשה משתא אף משיעלה ע"ה כו' דזה אינו דדוקא לשינויא קמא דסובר דר"ג לא פליג כלל לחכמים אלא שפסק דיקרא כמו שקורא בתורה שפיר הק"ש משתא אף משיעלה ע"ה יקרא כמו שיכול לקרות לרבנן כמו שקורא בתורה ה"נ ג"כ : משא"כ לשינויא ב' חמרינן דר"ג פליג לחכמים ולדידא חו הוי עדין זמן ק"ש לכך הורה לן לקרות : משא"כ כשעלה ע"ה דאין אז זמן ק"ש לא היה הורה לן לקרות ומ"מ אינו מבטל בזה דברי חכמים דודאי אלו היה בא אדם קודם חלות לימא בו היה מורה כחכמים משא"כ כשע" שער חלות דלדידא חייב לקרות ולרבנן הוי מ"מ כקורא בתורה שפיר הורה ליקרות וא"כ מוכח דלא בהרמב"ם וחר"י : שאף אחר חלות רשאי לקרות לרבנן כקורא בתורה ולית לן טעמא דסיג כלל :

אמנם

לכאורה קשה ע"ד רבינו דלריך אפשר דהירושלמי לית לו טעמא דסיג אלא דרש'י לקרא דבשכב עד חלות דדוקא הא במתני' חיתא להדיא דלא אמרו עד חלות אלא כדי להרחיק האדם מן העבירה וכן לקמן דברייתא דלא יאח אדם בא מן השדה בערב מוכח דטעמא דרבנן משום סיג הוא : אך י"ל דה"ק ולא זו בלבד אמרו עד חלות משום דרש'י לקרא דבשכב אלא הפי' כל מה שאמרו בעלמא עד חלות דלית להו דרשא משום קרא מ"מ מטעם סיג החמירו : וזוה מיושב נמי הא דאמרין לקמן ד' חכמים כמאן ס"ל ועמדו בזה המפרשים הא במתני' מוכח להדיא דטעם סיג החמירו : ולפי הג"ל נחא ד"ל כסברת הירושלמי : והא דאיפסקא הלכתא כר"ג ור"ג נופא מ"ט פליג על רבנן ולא חייש נמי לעטעם סיג כבד תי' רבינו דש"ה באיסור כרת דמחר או במקריב קדשים פסולים ע"ג המוצא גור משא"כ בק"ש שאינו אלא לזר לא גור :

שם

ועוד מנא הסברא א"ל לומר כן דכלל הני יש לחוש לאיסור של תורה בקום ועשה בו' :

הנה החר' במתנות פ"ג כתבו דדם אינו נפסל מן התורה כ"א בל"ה רק שרבץ גורו לפסול מתחילת שקיעה והעמידו דבריהם במקום כרת דפסק ראשון ושני כדי שיהו זריזין וממהרין לבא וזהו כדעת חר"י הכא (ורבינו מביאו לקמן בס' י"י ודחה דבריהם שם ע"ש) אמנם יש להביא ראיה לדעת חר"י מהא דאמרין בהאשה רבה שם בתורם מטעמא על הטהרה דר"ת סבר דאפי' הוא גרווה הדר לטיבולה דלמא פשע שלא יחזור ויחזור מן הטהרה ואי אף שלא יתרוס מן הטהרה מ"מ תרומתו תרומה מן התורה ומ"מ עקרו ד"מ ומ"מ לק"מ מזה על רבינו ד"ל דחיישין שחא יפגע ויתרוס פ"א מן הטעם דעבדי איסורא בקום ועשה : עוד יש להביא ראיה מהא דתנן האיתנין במתן א' שנתערבו במתן ד' כו' והקא הא' בעינן :

קנטרס אחרון

מה שקשה אהא דאמרי' פ' ויאמר אינה נוגעת אלא ביום והרי מתחמת יציאת מלכים נוגעת גם בלילה * ולפי' רבינו שלא ניתנה משום יציאת מלכים א"ש * ובגלל' כחב העצם מפני שיציאת מלכים שנפרשה ויאמר אינה לזווי שזכר יציאת מלכים אלא שהכתוב נותן טעם וזווי על פרש' יציאת וכ"כ רבינו בסמוך * משא"כ פרשה וזהו חס שמע נאמרה כל הפרשה בלשן צווי :

סימן יא

ישגג בכל זה כו' לא דק כלל כו' חרף אחד מופלג הקשה ע"ז שצ"י המ"א קאי שם להדיא היכי שקרא כבר ב' פ"שיות ראשונות ואינו מסופק אלא מ"א ויאמר ואמת ויציב ע"ז כחב דמחל' ד"ה ב"ק (והיינו מהש"ס ב"א כחב' המלצית השקל משמע דק"ש עדיף דאית בה תרתי א"כ ה"ה ב"ד מוטב שקרא פ' ויאמר דאית בה תרתי יציאת מלכים וקבלת עול מצות דכתיב בה ויראתם אותו וזכרתם את כל מצות ה' אלהיכם * ד"ה ספק משמע להיפך שיאמר אמת ויציב מטעם שאפשר שתיקן הכל א"כ ה"ז מוטב שיאמר אמת ויציב דאפשר שתיקן הכל * ולא קשה מיד' דהא החוס' ד"ה ספק כתבו דווקא ב"ק שלא קרא עדיין כלל ואמו רוצ' להחזיר לו מוטב שיאמר ק"ש דאית בה תרתי משא"כ לענין ספק אמת ויציב עדיף מטעם שתיקן הכל א"כ ה"ז אמת ויציב עדיף ולא משמע כלל מזה' ד"ה ב"ק שקרא ק"ש היכי שמסופק בשניהם * ולא עוד אלא שזכר הוכיח רבינו לעיל בסי' ב' והוא מתר' באם שבדי לו שקרא פרשה ראשונה ומסופק משנייה אף את"ל שהיא מדרבנן מ"מ כיון שהחיל גומר את כולה ויש לו לתקן הכל ע"ש יא"כ ה"ז מחוייב לקרות פ' ויאמר ולגמור את כולה וכמו שכתב רבינו בסמוך להשיג על הב"ח שז' דהיכי שמסופק מפ' ויאמר ומצאת ויציב שחזר וקורא את שניהם אלא שחזר והומר פ' ויאמר וסוב אמת ויציב אינו לא מדרבנן וספקו להקל ע"ש לעי' בסי' ו' ודלא כהמ"א : **שם** ושוב אין צ"ל יציאת דררא דאורייתא כמ"ס נס"י שלמי' זה : היינו בר"י ס' יו"ד דאף שאמר בוודאי אמת ויציב מ"מ כיון שהחיל גומר את כולה ע"ש :

סימן יב

אבל בשל תורה אפילו מחוייב בדבר אלא שצ"ל כבר אינו מוציא כו' זה קאי חלוקתו' דדוקא בדברות של דבריהם כו' * ומכאן דרבינו הוא דרבנן כיון דאורייתא תיקון כיון שיש לבהמ"ז של כות עיקר מה"ל וכינוי שמה"ל א"ס הכל כדי שביעה אינו מוציא אחר שלא חל רק כות דגן הי"ט מי שאכל כות דגן אין מוציא מי שלא חל כלל ודינו כמו עבד וקטן בהלל * והנה עיקר דברי רבינו כתובים הם בכ"מ צ"ה מה' דברות הלכה ט"ז שהרמב"ם השיב כן לחכמי' לומר שדעתו ג"כ כדעת צ"ה ע"ש אך מ"ס רבינו הטעם כיון דעיקר בה"מ של תורה ה"א לכך מחוייב בדברנן חשוב אינו מחוייב א"כ תקשה מ"ס רבינו בסמוך דמשה"ל לא חגי במתני' דר"ה דברות יותר דאש"כ גדול בר חיובא דא"כ אינו מוציא משום דלא פסיקא ליה דהא בתקיעות של ד"ס שפיר מוציא כו' הא גם תקיעות של ד"ס יש להם עיקר בשל תורה וגם אסמכיהו אקראי' דג' תרועות כמ"ס ש"ס ד' ל' ע"ה כמו שאשמענו לכות דגן אקרא דואכלת ושבעת : אך יש לחלק דבש"מא א"ס אוכל כות דגן דא"ס יאכל מעט יותר יתחייב בבה"מ מה"ל שפיר חשוב ע קרו בשל תורה משא"כ בתקיעות של ד"ס כיון שחקק התקיעה של תורה ש"כ אין בתקיעות של ד"ס עיקר בשל תורה :

עוד

שם וההוא עובדא איכא לפרושי בשאר קידושי כו' : עיין בעורי' אבן על ר"ה שם ספ"ג שכתב בפשיטות דמירי תקיעות ליל שבת דחלו מקיעות של יום לא שייך שאזו מדברא * אך כתב **ש"ד** לתקן ש"כ פסא לא היה מכין להוציא א"ע וה"ל בעלנו בר חיובא וקסבר מצות לריות כיונה וכה"ל האויל ואי בעי יוצא הוא עצמו וזה לכך מוציא אחרים אבל במי שלא כבר אינו מוציא ע"ש : ולכאורה דבריו תמוהין דא"כ לא נפשו כלל האיבעיא דנבי' התם ברכת היין של קידוש מהו כו' הרי מהא דר"פ שהיה מוציא להם אין רחיה כלל דהא אי בעי ללאת בעצמו היה יוצא לכך הוציא אותם * משא"כ במי שצ"ל כבר האיבעיא במקומה עומדת : ואין לומר דאף דבברכת היום של קידוש לא היה מוציא א"ע מ"מ בברכת היין הוציא א"ע כדי שיוכל לטעום דהמקדש נרץ שטעום * זה אינו הא אסור לו לטעום קודם קידוש כיון שלא הוציא א"ע בקידוש * אך באמת לק"מ דדוקא גבי קידוש אחרין שפיר כיון דאי בעי היה מוציא את עצמו והוא לא יצא עדיין ה"ל מחוייב בדבר משא"כ לענין ברכת היין אי נימא דברכה לאו חובה הוא וה"ל כמו ברכת הנהנין לא מהני כלל במה שהוא בופיה עדיין לא יצא דאינו ענין למחוייב בדבר כלל דבברכת הנהנין לא שייך חיוב דלא לתהני ולא לינרוך * רק היכי שמברך להוציא את עצמו אחרין בחבירו שומע כעונה ופיו של חבירו כפיו דמי א"כ שפיר איפשר האיבעיא מהא דר"פ שהיה מוציא אותם בברכת היין ש"מ דחובה הוא ומפיק * דאל"ה אין בירך ר"פ ברכת היין כיון שהיה מכונן שלא להוציא א"ע * וה"ל ברכה לבטלה דבזה ל"ש שהוא בופיה בר חיובא דבברכת הנהנין ל"ש חיוב דלא לחסרי ולא לינרוך כנ"ל :

ס' י"ד

בעירובין ד' ז"ו ייתי עשה מתמן דמים ולידחי ל"ה דב"ת ותיצלו דהיכי שבא לדמות שלא ע"י פשיעה לא דמי * והדבר ברור דמדרבנן הוא דלא דמי אבל מדאורייתא בכל ענין דמי (ומיושב בזה קושית רבינו בטורי' אבן על ר"ה ד' כ"ח מהא דובחי' ז"ו דדייק רבא דאין עשה דוחה ל"ה שבמקדש מהא דתניא יקדש שא"ס פסולה הוא תיפסל ואמאי יבא עשה וידחה ל"ה כו' והרי לדעת החו"אין מזה הוכחה דש"ה שבא ע"י פשיעה שנעשה פסול ע"ש * אך לפמ"ש נחמ"ה דמה"ת בכל ענין דמי והתם קרא קאמר) והרי שם לא יבוא לידי קום ועשה ואפ"ה גזרו כדי שלא יתעצלו * הרב הגדול מהור"ר יעקב מאיר זלה"ה :

שם

והשתא א"ש שאסור להקטיר קדשים פסולין ע"ג המזבח כו' לא ידעתי כוונתו דהא לאו לאו לין ש"כ ואל תעשה הוא וא"ס יקטירו למחר אחר הובח יעשה לחמו של מוצח וא"ס טלה לא ידר * מהרב הג"ל :

סימן ה

אבל איני יודע מפני מה דחקו התוס' לפרש הא דר"י דווקא בשעה שלישית כו' * ולולא דברי קדשו י"ל דהא' לא שייך להא דר"י רק שנינו על דמח בהלכת שני קמייחא הקודם לזה וכ"מ מסודור דברי התוספות * הרב המובהק מהור"ר ש"ס נר"ו :

שם

אלא שיש להקשות ע"ז שהרי ר"א גופיה ס"ל דג' משגורות הוי הלילה כו' בגל"ח ברכות עמוד גס כן בזה וצ"ש מה שחירך וכחב שראה למי שפירש והאי וגומרה עד הקהצנה לאו מדברי ר"א הוא אבל זהו טעות גמור דהא לקמן דכ"ה הוציא להדיא ליתא חס סתמא כר"א דאמר וגומרה עד הנך החמה יעו"ש שמתני מהגאון מוה' אברהם אבלי ל"ש בזה לעיל ד"ע צ"כ איפשרא אחר שמואל הגכה כרבי יהושע * ע"ז מקשה הש"ס ממ"נ אי דר"א היה הא שמואל פסק כרבי יהושע * ור"ה שמוציא הוא מאי אמת דלאו ר"א הוא אלא מדברי' שסתם המשה' פשיטא דתיקשה יותר על שמואל שפסק נגד הסתם משנה אבל לעיל י"ל באמת דסבר דהאי וגומרה לאו מדר"א הוא כמו רישא דמתני' דאמר רישא לאו ר"א ע"כ :

סימן ו

ובאמת איני תמה על רש"י ו"ל דהא אחרין בפרק מ"ש ק' ב' א"ל רבינא לרבא נסים חייבות בבה"מ דאורייתא או דרבנן כו' : י"ל לדעת רש"י כיון שמה"ל אפי' אינו מחוייב בדבר נמי מוציא אחרים ידי חובתן אלא שמדרבנן אחר' דכל שאינו מחוייב בדבר אינו מוציא את הרבים ע"כ דהא דמה"ל מוציא מבוס דאף שאין הוא מחוייב בדבר מ"מ כיון שחבירו מחוייב מוציא מטעם ערבות (דפשיטא דגס רש"י ס"ל טעם ערבות כמו תוס' ותיקון תוס' שם היינו ל"ש ב' דעת רש"י בזה רק שמדרבנן אינו מוציא וכיון שאכל כות דגן ונהחייב מדרבנן אוקמ' הו' דאורייתא * וא"כ לק"מ מנשים שאף שחייבות מדרבנן מ"מ אינו מועיל להם שיוציאו רבים ידי חובתן ולוקמניהו דאורייתא כיון שמן התורה אינן יכולות לה ז' אחר' ידי חובתן עיין בערבות כלל גם חכמים לא באו לעקור ד"ת שיוציאו אחרים ידי חובתן * וזכר מיושב נמי מה שהקשה רבינו בעורי' אבן על ר"ה ספ"ג ד"ה כל הברכות על רש"י מהא דשומעו אינו מוציא את מינו ולא שאינו מינו ואמאי הא ה"ל ספיקא דרבנן ולקולא כיון דלדעת רש"י הא דאינו מחוייב בדבר אינו מוציא אינו אלא דרבנן א"כ זה העומעום שהוא ספק זכר יוציא אפי' לזכר ונדחי ע"ש * ולפי מ"ס לדעת רש"י א"ש כיון דשמא אשה היא ה"ל ספיקא דאורייתא ולחומר' : **והגאון** מוה' אברהם אבלי ל"י י"ש גם כדעת רש"י על פי המקשה הרמב"ם על הבה"ג דמונה מצות נר חנוכה למעלה דרבנן למה אינו מונה נמי שארי מצות דרבנן כמו שניות לעריות והרבה סייגים שגשו חו"ל ומהר"ך הרמב"ן שכל הסייגים ומצות דרבנן שהם נכללות במצוה דאורייתא הם בלתי דלתי חסור ונחשבות למצות של תורה משא"כ בר חיבה כל עיקרה אינו רק דרבנן לכך מנה אותו למצוה דרבנן בפ"ע וא"ס כן לא קשה כלל מנשים דבשלמא בקנן שפיר היה ה"א דיוציא אחר' כיון שצ"ל לכלל גדול ויש לגזור אטו גדול וי"ל דזה ה' דאורייתא מלא חסור משא"כ בנשים שהן מדרבנן לגמרי וזהו תדויק לשי' הש"ס שם אי אמת בשלמא דאורייתא א"ס כן א"ש נמי בקטן דמברך לאביז כיון דחייב לכלל גדול ה"ל דאורייתא תלואו דלא חסור והשיב לו התרנן ולטעמין קטן בר חיובא הוא כלומר אי היה חיובו מדרבנן שפיר י"ל דהוי סייג לכבידל אח"כ והאי כדאורייתא אבל כיון דכתיב אין רק על אביז לחנכו ל"ל כנ"ל וע"כ צ"ל דמירי' שאכל שיצורה דרבנן א"ס כן ה"ז בנשים וע"ז היקט שיוציאו למי שאינו מחוייב רק מדרבנן :

סימן ח

ועוד ק"ל נהי דלר"י כמו דס"ל דמפלג המנחה הוי לילה כו' ה"ל לענין יציאת מלכים כו' * הנה דברינו יונה שם היתא משקפה החמה ואולי לטעמיהו בר"פ חפלת השחר דעד הערב היינו תחילת שקיעה * א"כ אף לרבנן היי' א"ל לילה לענין יציאת מלכים * הרב המובהק המפורסם כהנ' יעקב מהור"ר נ"י מקארלין :

סימן ט

הלכה נ"ל לפרש כו' דודאי עיקר חקנת חכמים לקרות פ' יציאת כו' בזה נחמ

סימן יד

וקשה לי דבש מי שמתו חסדו והשגתו ל"ל לטעמא דרחמי תיפוק ליה דמ"ע
שלא הו"נ ה"א ה"ה לפי מ"ע הרמב"ן בספר המדות שרש שני דבר
שמתו בחורה ופירושו דר"ק דבזה מודה להרמב"ם דהוי כשל תורה א"כ י"ל
פסע דתפלה ה"א מה"ת וה"פ הש"ס מהו דתימא האיל וכתב ערב וזקוק וזהו
כלומר וזו פירוש על מ"ע בתורה ועבדתם מצח ש"ס לה וזמן קבוע מה"ת ג"פ
ביום קמ"ל דרחמי ניהו פירוש דג' ומנים הללו שפרט דוד ח"ט למטה בכל אדם
אלה שדוד היה מבקש רחמים כ"כ וזה תלוי לפי צרכי המבקש וזו שמתפלל יותר
מאלו הומנים לא עבר על כל חסדי ואף שלדעת קצת גאונים שהביא הר"ף עובר
בזה בכל חסדי ה"טו מדרבנן הכי שמתפלל במשכב שפגעו חכמים בחזרת חובה
בלא חידוש מ"ש א"כ מה"ת כיון שאין לתפלה שום משנה מה"ת וזו באיזה נוסח
שתפלל א"ן בזה משום כל חסדי שגרי בחזרת נדבה ותחנונים או ע"י חידוש שרי
ולפי מ"ע הא"ר ר"ה ד' כ"ח ב' ד"ה ומנא ללא שייך כל חסדי במטה אחת אף
שגשה אחת כמה פעמים א"כ בלא"ה לא שייך כל חסדי בתפלה ויש בזה
תקום עיון על הרמב"ן שהרבה להשגות על הרמב"ם בספר התנאים ודעתו שתפלה
היא דרבנן והרי במלחמותיו בפי' מי שמתו כתב על הה' דאיבעיא להם אי נשים
חייבות בבחי' דאורייתא או דרבנן וז"ל כתב בעל המאמר והר"ף לא פירש כלום
אז נ"ס בבה"מ דאורייתא או דרבנן לזמן חס מולדות רבים די חובתן א"כ אמר
הכותב והלא פירש ואמר תפלה ותנוה ובה"מ חייבות דה"ל מ"ע שלא הו"נ וכל
מ"ע שלא הו"נ נשים חייבות ה"א משמע שהן חייבות דבר תורה כו' א"כ מינה נמי
תפלה דבר תורה לדעתו וז"ל ונשים ג"כ חייבות בה' דאין לומר ה"א כדאיתא וה"א
כדאיתא ותפלה דרבנן ומ"מ נשים חייבות משום דה"ל מ"ע שלא הומן ברמא של
דמיקן דא"כ גם בבה"מ ג"כ הכי דמ"ע הר"ף דה"ל מ"ע שלא הו"נ היינו לחייבם
רק מדרבנן ולא מוכח מיד דהר"ף ס"ל דנשים חייבות בבה"מ מן התורה ועוד
ונראה כיון דהר"ף לא הביא לטעמא דרחמי הוא ש"מ שהוא וז"ל מפרש דמ"ע
בגמרא דרחמי הוא היינו דלכך לא ה"ל מ"ע ש"א"ף אף שדוד פירש לומנים אלו
מ"מ כיון דרחמי ניהו ותלוי לפי צורך רחמי המבקש אין אלו הומנים לביטולא ומ"ע
שלא הו"נ ה"א ונ"מ בסמוך וא"י תפלה לדעתו הוא מדרבנן ח"כ אף אי הוי מ"ע
ש"א"ף מ"מ חייבו אותן חכמים מעשם רחמים אלו נשי לא בעי רחמי אלא ודאי
והרמב"ם בשעת רבו הר"ף אחרת תפלה היא מה"ת טעם שאמרה בלשון רבו
שכתב לפיך נשים ועבדים חייבות בה לפי שז"ה מ"ע שלא הו"נ ע"כ וזה פירש
דמ"ע ש"א"ף ה"א רק שחכמים חייבו אותן מעשם רחמים אלא וודאי שבשעת הר"ף
אמרה ווא"כ י"ס לתנא מדרש לא זכר את דברי רבינו הגדול הר"ף בעת שהרבה
להשיג על הרמב"ם שהוא וז"ל לא וז' מדרבנן תניד אפי' וז' כל שהוא וכו' בדבריו
ובירושלמי איתא אהא דמפסיקין לק"ש ואין מפסיקין לתפלה אחר רב אחא ק"ס
ד"ה ותפלה אינה ד"ת ב"ה חמר ק"ש וזמנה קבוע ותפלה אין וזמנה קבוע נראה
לר' ב"ה תפלה ג"כ ד"ת אלא כיון שאין לה זמן קבוע מה"ת רק שרבנן תקנו
הומנים אין להפסיק ומה שפי' שם המפרש בפי' ח' תפלה אין וזמנה קבוע היינו
שכל להתפלל כל היום כולו כו' יוחנן ע"ש דזה אינו לפי מ"ע הר"ף ושאר
גאונים דהא דא"י הלואי שתפלל כל היום כולו היינו דווקא בחזרת נדבה ולא
בחזרת חובה א"כ ק"ש נמי אף אי קורא לאחר וזמנה מ"מ מקבל שבר כקורא בחזרה
אלא וודאי פי' הגזי עיקר ש"ה חמר התם תני כותבי ספרים תפלין ומונות
מפסיקין לק"ש ואין מפסיקין לתפלה ר' חנינא בן עקיבא אומר כשם שמפסיקין
לק"ש כך מפסיקין לתפלה ולתפלין ולאחר כל תפלה של תורה משמע נמי
תפלה היא מה"ת וז"ל דאמר אין מפסיקין לתפלה היינו מעשם דס"ל כש"ס
דילן דהעוסק במטה פגור מן המטה אף מאוזה של תורה רק דמפסיקין לק"ש
מנ"ק בלתי מלכות שמים וזה לפי מ"ע רבינו בערי אבן על מנילה ד' ד' אהא
דנשים חייבות במקרא תפלה ד"ה ש"א"ף הן כיון דאמרת ברוך"ק נאמרה דינה כשל
תורה ולא נאמרה לנשים וז"ל מ"ע שהוא נרמא ופטורות א"כ פשיטא דלא קשה
על הרמב"ם ששרש ליישב כל הסוגיות ולהוכיח תפלה היא מה"ת ולא גרע דברי
דוד אשר רוח ה' דבר בו ומגילת אחר ועוד שהרי בכל דברי קבלה אמרי' דכר"ת
דמי ווא"כ ה"א כיון דדוד פרט לג' ומנים הללו ה"ל מ"ע שהוא ג' ופטורות קמ"ל
דרחמי ניהו ולא ה"ל מ"ע שהוא כ"ל בדבריו והסמ"ק בסו' י"ז כתב
אז"ש שצריך התפלה היא מדרבנן מ"מ י"ס תפלה שז"ה מן התורה והיינו להתפלל
בעת צרה וכתב וכתבם משם את ה' אלקיך ע"כ וזו דעת הרמב"ם בספר
המנוח לא שלא הוכיח רק קרא דובקש' משם כו' ואפשר דלפי"ז בזה"ל שאין ישראל
שדון על אדמתו והם בחזק הגולה לר"ה התפלה מן התורה שהרי הקרא דובקש'ם
מורה שזמן הגולה יבקשו את ה' :

שם ומאי פסקא דתני גבי ק"ש מפסיקין לק"ש ובתפלה אין מפסיקין כו' .
במעייני החכמה יב"ש זה ע"פ דאיתא בירושלמי דלכך מפסיקין לק"ש דזה
שינון וזה שינון יעו"ש אף בירושלמי מיייתי זה להיפך דר"י משום רשב"י אמר כיון
אזו שאין עוסקין בתורה אפי' לק"ש אין מפסיקין ומסיק שם מעשם דזה שינון וזה
שינון והיה חביב עליו ד"ת יותר מק"ש : ומכאן אחד אמר ליישב ע"פ דאמר' דתורה
היא חיי עולם ותפלה היא חיי שעה ואין מתיקין חיי עולם ועוסקין בחיי שעה לכך
אין מפסיקין לתפלה ע"כ : ומראה דב' תשובות האלו יש להשיג דזה וודאי להאי

שינויא אלו היה תפלה מן התורה לרשב"י פשיטא שהיא מפסיק גם לתפלה מה לי
שאני לשנון וכי לא מודה ר"ש שמפסיקים לעשות חסד ולעשות לולב והליתמוד
הוא ע"מ לעשות כדאיתא בירושלמי והרי תפלה עבודה היא וכלל לעשות ולא עוד
אלא דבין לעשות דק"ש דרבנן הכי שגבר קרא דבר אחד מדרבי תורה א"כ רשב"י
ודאי דעסק כבר בד"ת קודם ק"ש וודאי דלא גרע מחבדים שהיו עוסקים בחזרה
דלדידהו ק"ש דרבנן ובין לר"א דס"ל ק"ש דאורייתא ווא"כ ה"א דאורייתא משום רשב"י
דבק"ש ק"ש אדם קרא דמנחה ת"ת אי נמיא דרשב"י ס"ל ק"ש דאורייתא ע"כ
דמנחה ק"ש אינה באה כ"א על מנחת ת"ת היינו באים יעצוק אדם בד"ה יקרא
עכ"פ ק"ש וינא בזה ידי מנחת ת"ת ושפיר אמר רשב"י דאין מפסיקין לק"ש דזה
שינון וזה שינון משא"כ לא היה מנחת ק"ש מה"ת ומנחה בפ"ע כמו הפ"ה פשיטא
שהיא מפסיק אף שהיא לשנון : ומכאן דמתיקין חיי עולם ו עוסקין בחיי שעה בלא"ה
אין זה תשובה הא רבא לא אמר התם אלא תפלה שבר התנוגא היה מאריך
בתפלה יותר מדאי ועוד ה"א אפשר לומר שבר התנוגא כבר התפלל באותו היום
ואפשר שהיה בתפלת המנחה וא"כ אז התפלה אינו הלא מדרבנן ומשא"כ בתפלה
שהיא מ"ע מן התורה איך קרי לה חיי שעה והוא בורח מתוך על עבדיו וכלל
עבודה היא ואין זה תלוי בדעת האדם שאם לא יראה להתפלל על חיי שעה הראות
בזה אלא חובה היא כ"ל :

סימן טז

ואיכא למדק ב' וא"כ הו"ל ליה למדק הכי השגות ללאות לדרך תבואין לו
לו שפיר ומתפלל וכשג"ע דון ק"ש קורא כו' : הנה לא זכינו לעמוד פה
על שרשי דבריו אי רשב"י מיהו ברש"י צנצנא דיו"ט דמהפ"ל קודם א"כ ה"ל
לאשמועין חידוש גדול כזה דמפלל ג"כ קודם לק"ש ול' תנינו דביו"ט לכ"ע א"כ
לסמוך גאולה לתפלה והרי כיון דתני ומבואין לו שפיר וזקוק וע"כ הו"ל לאחר
שעלה עמוד השחר ואף שמ"ת שפיר הוא מהך החומה מ"מ בזה כיון שצנצנא
משעלה ע"ה ינא דתתן התם במנילה ה"ל כדצנצנא א"כ תפלה נמי שיה' לשפיר
שמנחה עם הך החמה כדאמרין בברכות ט' ב' וצנצנא משעלה ע"ה ינא ומ"ע
דתי להא דשפיר ולא לתפלה אלא וודאי דמ"ה פלגיהו לתרי בני לאשמועין
דביו"ט מבואין לו שפיר וק"ש יקרא א"כ בדרך דשעלה פסוקים או הפ"ר יכול לכוין
וכדאיתא בירושלמי רפ"ק דשבת מן בו דלזמן כיבחר מכון משא"כ תפלה דלריבה
כוונה הרבה לא נקט משום דזה תלוי בפלגיהו דת"ק ורשב"א שא"כ דלת"ק
מתפלל קודם משום כוונה ולרשב"א מסמך גאולה לתפלה עדיף אבל אי הוה
כליגיהו בחד צנצנא דיו"ט ה"א אימכא דדוקא ביו"ט ס"ל לת"ק דמתפלל ג"כ קודם
משום דסבירא ליה דביום טוב אין צריך לסמוך גאולה לתפלה אבל בחול
מודה לרשב"א דצריך לסמוך גאולה לתפלה ורשב"א ביום טוב נמי פליג ואמר
דמתפלל א"כ דס"ל דביו"ט נמי צריך לסמוך גאולה לתפלה : לכך פלגיהו בתרי
בני ותפלה לא הוכיח כלל צנצנא דרישא כ"ל :

סימן יז

אין אלו אלא דברי תימא בלא טעם כו' לולא דק"ל לדעת הרמב"ם כיון דלפי'
מהא דהבוקר אור דילא אדם בבי טוב כו' כדאי רפ"ק דשמיים ופירש"י שם
דהיינו הך החמה ואם כן אפי' כיון שזה הוא בדרך רחוקה חוץ מ"ו מילין
מירושלים אין סבירא שהחמה תחייבהו ברח על שלא הלך חשכים קודם הומן הראוי
מן החור' ואף שאברהם השכים מעלות השחר לא היה כ"א מטעם זריזות ולא מזהדן
ומ"ע שנהלך אדם בינוני עשרה פרסאות ביום זה אינו כ"א חשבוני לפי ערך היום :
שם א"כ ר"י היינו ח"ק כו' ר"ל אי אמרת בשלמא עד ולא עד בכלל היינו
דאיכא בין ר"י לרבנן חלק א' מעשרים בשעה אלא אי אמרת עד ועד בכלל
אם כן נשלים הומן לכ"ע בתפלת שקיעה ור"י היינו ח"ק :

סימן יח

מ"מ הכי לזכא שהות להתפלל שיהיה כו' מוסף קודמת וכן כתב גם כן המ"א
בסו' רפ"ו והנה בספר דגול מרובה תמה על זה שהרי הרא"ש ר"פ תפלת
השחר כתב בשם בירושלמי דבאין שהות להתפלל שיהיו נמי מנחה קודמת יעו"ש
וראיתי בתשובת בית אפרים שכתב לתוך דהירושלמי מיידי הכי שביטל תפלת
מנחה במזיד ואין למנחה תשלומין ולכך מנחה קודם ולעז"ר דלא קשה מידי שהרי
מוכח להדיא שהירושלמי לא תני כלל להך ברייתא דיון מה דפליגי ר"י ורבנן ומה
דאמר עלה ר' יוחנן הלכה מתפלל של מנחה ואחר כך מתפלל של מוספין דאם לא
כן דברי בירושלמי תמוהין מאוד בזה דהו' בכו' למימר דהא דא"ר יוחנן מנחה
קודמת היינו באין שהות להתפלל שיהיו אבל ב"ש שהות מוסף קודמת הרי בצרייתא
דילן מוכחא להדיא מדאמר' ואחר כך מתפלל של מוסף ש"מ דיש שהות להתפלל
גם של מוסף ומ"מ מנחה קודמת דא"כ לא משכחת לה דמתפלל של מוסף אחר כך
כיון דביש שהות להתפלל של מוסף אם כן מוסף קודמת ולא מנחה וגם ר' יהודא
לא פליג על רבא אלא מטעם כיון שלדע"ה יעבור זמן תפלת מוסף שאינה אלא
עד ו' שעות לכך ס"ל דמוסף קודמת מה שאין ב"ש שהות להתפלל גם של מוסף
ודאי דמודה לרבנן דמנחה קודמת דתדירה ועוד דתיקא ארזותיה שם לרב טובי
דאמר אפי' ב"ש שהות מנחה קודמת מהך דתניא הקדים תפלת המנחה ינא דהיינו
מא

קונטרס אחרון

שהשגת הרמב"ן נכונה בזה המקום ועל הרמב"ם להביא ראיה שהן אמתיות בעלמא ועתה ע"פ הירושל' הכ"נ ראינו נכונה ואין עליו חשבה * ובחסם הסוג בספר חיי אדם על בעל פני משה שהוכיח גם כן דברכת התורה אינו כ"א מדרבנן:

סימן בו

וקשה לי דהוא ו"ל כחב בא"ח סי' תל"ב בספר ט"פ תירך זה כיון דאיתליד ביה רישומא ווא"ל לברך קודם תפילת אחרית ודמי לברכת העבילה לבי רב דמברך אחרית הרב מיהרש"ט נ"י :

סימן בז

עוד אני חמה דהא עילא בו' להזכיר להבין ד"ק דהא ודאי גם ה"ר יונה לא קאמר אלא מטעם דיעבד כיון שהכחון לפעור וכבר ידע א"ח כשיצרך שיהיה חשש ברכה לבטלה ודמי לטעם בחד מינא לדעת רש"י חבל שיצרך לכתחלה ע"מ לפעור את המין הב' גם ה"ר יונה מודה דל"ך לברך לכתחלה ברכה המבוררת לכל מין ולא עדיף מחד מינא דחף דאמר' בירך על פרי האילן בפס"א ילא א"ן זה כי אם בדעבד חבל לכתחלה ודאי דמברך בפס"א שהיא ברכה הש"ך לה וא"כ לא קשה מהא דעולא כיון דעולא מירי מרין קדימה לכתחלה ודאי דמברך ע"ו וחזר ומברך ע"ו והמקשן שהקשה מהא דאמיא היו לפניו לטון וזית שסבר דחף לכתחלה מברך על הלטון ופוער את הוית משום דלטון הבדריחא הכי מבטע ליה חבנ בלחמ למסכא י"ל דאמיא בין נכתמה לדעבד וכ"כ בחי' הרשב"א ע"ש * ומה שהקשה עוד רבינו זמני פרק הש"ס למ"ד בשא"ן בדריסתיון שות פליגי במאי פ' יצי הא לד' ר"י י"ל דפליגי בנחבון לפעור בו' לכאורה תמים הא לד' * אם בירך בורה פרי העץ על פרי האדמה נח ילא וזיך יצרך על הוית בפ"א הפטור הלטון * אך י"ל דנ"מ כגון בקיזית של חטים שהן משבטות המזין ותפוחין שברכתן בפ"א דמברך על הקלות ויפטור תפוחים או י"ל דכוונתו שיצרך על הוית בפ"א הפטור את הלטון אך לפי"ש דלכתחלה בודאי צריך לברך ברכה המבוררת איך יצרך לכתחלה על הוית בפ"א הפטור ברכתו פרי העץ ומכ"ס במונח לפניו הלטון שברכתו פס"א :

סימן בח

וא"ת אכתי תקשה לרבו' תפשיט מהבא דחצוצת עוף בזה על הספק בו' הגאון בעל יד המלך חמה על רבינו דהא לא דמי כלל לכל הני דהא הרמב"ם לא אמר אלא כהן המכון ללבוש כלאים בלבוש נפש דאז לוקה מש"כ בבל אלו שהכין מכוון לעבודה וללבישה של הדר ודאי לא גרע ממוכרי בשות ומוכרין כדרך ובלבד שלא יחכונו בחמה מפני החמה בו' אך עיינינו ברמב"ם בפ' המעשה בפ"ט דכלאים ורשיתו ככזב שם להדיא אלא דמוכרי כסות מוכרין כדרך בו' בנושאן על גביהן ולא דרך לבושה ודלא כהר"ש שכתב דבר שאינו מתקן בללאים מותר ופיר מקשה רבינו על הרמב"ם לשיטתו :

שם והשאל לדעת הרמב"ם א"ש בו' לא זכיתי להבין ד"ק הרי הרמב"ם כתב להדיא בפ"י מהלכות כלי המקדש בסדר לבישה כן הדיוט האבנט וא"כ המלפנץ ע"ש וי"ל שרבינו לד' הרמב"ם קאמר במ"ש וכלאים שלא לצורך עבודה אסור אבל לא במ"ש בסדר הלבישה וז"ל : ראיתי במעין החכמה שמוכח בד' רש"י דבגדי כהונה קשין הם ואין איסור בלבישתן מהא דיומא ד'ה' כינה הלבישן בו' ופריך למנ"מ ומשני למסבר קראי והשאל יתא דנ"מ לדניא * שם הקפידה חזק להפסיק בין לבישת האבנט של אחרון בלב שז בניו ודאי הוא כזי שיסמוך האבנט של כלאים סמוך לעבודה ואי לא הקפידה היתרה בכך שרי כלאים בב"כ לעולם אלא ש"מ דבגדי כהונה קשין הן ע"ש ודבריו תמוהין כיון דבגדי כה"ה ה' רובן של כלאים ולמה הקפידה חזק על האבנט דוקא שהיה סמוך לעבודה גם לענין האבנט של בניו ליכא כ"מ דע"כ למ"ד בבח אחת ל"ל דהאבנט של בניו ה' של בוך דמוכח שם בש"מ וא"כ לא מוכח מידי : אך לכאורה קשה לפי מ"ש רבינו דהכהן הדיוט צריך ללבוש האבנט סמוך לעבודה דוקא והא דכתבה התורה אבנט קודם למלפנץ היינו דוקא בכ"ז ביו"כ שאבנטו ה' של ב"ן הא בפ' מילואים כתיב ויחגור אותם אבנט ויעש להם מנעבות ולד' רבינו ה' להם ללבוש האבנט אחר המנעבות כן הקשה ה"ד המלך והרב מוה' נ"ה יו"ל דלק"מ דהא ודאי ממילואים איך ראינו דהא בלא"ה אף שהותר או לאסור וכו' ללבוש בגדי כהונה אין זה צורך עבודה דהא כל שבעת ימי המילואים שימש משה בחזק לכוהנלבישה לא היתה להם כ"א לקדם אותם ואת הבגדים בזה"ה הדין והדין המלכה ואין שום עבודה שמוכח להן וא"כ לק"מ קשיית ה"ד המלך וגם קשיית המעין החכמה ה"ל :

שמעתי בשם הגאון המוה"ר אב"ד דוואלי"ן שאמר בשם רבינו רבינו האחרון וזה"ל להוכיח עוד כד' הרמב"ם מהא דיומא דף י"ב דה' התם מה ח"ל ילגש להביא מלפנץ ואבנט להרמז הדשן דברי ר' יהודה ר' הוסיא אומר להביא בגדי כה"ג ב"הכ שספרין לכהן הדיוט ר' אומר שני חשיבות בדבר חדא דאבנטו של כה"ג ב"הכ לא ואבנטו של כהן הדיוט ועוד בגדים שמתמשו בהקדושה חמורה ושתמשו בן קדושה קלה אלא מת"ל ילגש להביא את השקנן כ"י וקשה ל"ל לרבות שהקין חזק ב"ב דלא כר"י א"מא דאחי וכד' לרבות מלפנץ ואבנט להרמז הדשן דה"ר לא דחה אלא הך דר' דוסא ולא דר' גרמא דהא :

דוקא בדעבד אבל לכתחלה מוסף קודם ה"ל לסמיכה מהך ברייתא דר"י ורבנן ודאמר ר' יוחנן עלה דהלכה מתפלל של מנהג תפלה ואחר כך של מוסף דמוכח דגם ב"ש שהות מנחה קודמת וע"כ הך ברייתא דהקדים הפלת המנחה פליגא אהך ברייתא דר"י ורבנן שהרי לברייתא דין ע"כ מוכח דחף בלא הגיע זמן מנחה קטנה מ"מ מנחה קודמת ודלא כהירושלמי שהרי רבנן פליגי על ר' יהודה דס"ל דבשעה שביעי' מוסף קודמת ולדירתה מנחה קודמת ועוד יש להוכיח זה מהא דזבחים ז"א דאביעיא לן תדיר ושאינו תדיר וקדים ושחטיה לשאינו תדיר מאי מי אמרי' כיון דשחטיה מקריב ליה או דלמא יהיבין לאחר דממסר בדמו עד דמקריב ליה לתדיר כו' ופשיט מהא דאמר ר"י הלכה מתפלל של מנחה ואחר כך מתפלל של מוסף והיינו דאביעיא לכו כיון דשחטיה לשאינו תדיר והגיע זמן מלכותו וזמן של התדיר עדיין לא הגיע ופשיט לי' מהא דאמר' דמתפלל של מנחה וחלה א"ש פ' שבת הגיע זמן מוסף מפני מה כו' כמ"ס רבינו בס"י ס"ב יעו"ש והשתא אי אמרת בשלמא דר"י מירי בלא הגיע זמן מנחה קטנה ומ"מ מנחה קודם היינו דרנה לפשוט מזה אף שצריך לא הגיע עיקר הזמן של חיוב מנחה דהיינו מנחה קטנה וזמן הקרבת התמיד בכל השנה לבד מע"פ שחל בע"ש וזמנו של מוסף כבר הגיע מפני מהא דאמר' דר"י מירי בהגיע זמן מנחה קטנה דוקא אבל בלא הגיע מוסף קודם כהך ברייתא דהקדים תפלת המנחה שמתמש לכתחלה מתפלל מוסף קודם בלא הגיע זמן מנחה קטנה וכד' הירושלמי אם כן לא איפשטא האיביעיא כלל דהא ודאי לא עדיף הך קרבן של תדיר שעדיין לא הגיע זמנו כלל מהך דתפלת מנחה שמשקיר הדין היא זמן מנחה ובדעבד ילא * ומ"מ מוסף שהגיע כבר זמן מלכותו קודמת למנחה התדירא כ"ש דמקריב ליה לשאינו תדיר שכתב הגיע זמן מלכותו וזמנה של התדיר עדיין לא הגיע כלל * אע"כ דהש"ס דין ליה לא להא דירושלמי כלל והירושל' לא חגי כלל להך ברייתא דין ומה דאחרת עלה א"ר יוחנן הלכה מתפלל של מנחה ואחר כך מתפלל של מוסף בבי מדרשא דידהו אלא שהביאו להא דר"י למלתא בפני ענמו * דהכי אמרי' התם ר"ח בר אבא בשם ר' יוחנן היו לפניו שתי תפלות של מנחה ושל מוסף של מנחה קודמת ולא הזכירו דאחר כך מתפלל של מוסף ולכך הוו בעו למימר דבאין שהות מירי דאי ב"ש שהות הרי מוכח מהא דתניא הקדים תפלת המנחה בו' דמשמע מנחה לכתחלה מוסף קודם ורב מנחה לא פליג עליהו אלא בזה ד"ל דר"י אפי' ב"ש שהות מירי אבל בזה לא פליג עלינו לומר דר"י מירי דוקא ב"ש שהות אבל באין שהות מוסף קודם כד' רבינו והמ"א משום דזה לא מוכח מידי מר' יוחנן אבל הש"ס ד"ל שהביאו הך ברייתא ודאמר ר"י עלה הלכה מתפלל של מנחה ואחר כך מתפלל של מוסף ש"מ דדוקא ב"ש שהות להתפלל אחר כך של מוסף או מנחה קודמת אבל באין שהות מוסף קודמת מטעם דלמוסף אין לה תשלומין ולמנחה יש לה תשלומין וכדעת רבינו והמ"א :

סימן בג

ואע"פ שהכ"מ כתבו שם בו' דהא בירושלמי איכא מ"ד בו' : **הגאון** מוה' אברהם אבלי נ"י תירך ע"פ דברי הירושלמי האלו מה שקשה על הכ"מ בפ' ד' מה' ברכות הלכה ו' שכתב שם למ"ד עץ שאכל אדם הראשון חטה היתה א"ס בירך על הפת בורה פרי העץ ילא ע"ש וזה חמורה דהא בפ"ס איתא להדיא דלא ילא דפריך אהא דתנן אם בירך על פרי האדמה בורה פרי העץ לא ילא פשיטא ומשני לא נזכרה אלא לר"י דאמר אילן שאכל אדם הראשון חטה היתה וה"א א"ס בירך על החטה בורה פרי העץ ילא קמ"ל דלא ילא הרי בהדיא הסיפך ממ"ש הכ"מ ותירך הגאון הכ"ל דהנה לכאורה יש להקשות על הש"ס מאי פריך פשיטא ומשני לא נזכרה אלא לרבי יהודה כו' אימא * אדרבה דמתניתין אחי לאפוקי מדר"י אך י"ל דיתא ליה לאוקמי אפי' לר"י כיון דרישא דאם בירך על פירות האילן בפס"א ילא אחי כר"י מסתמא סיפא נמי ר"י הוא והנה שם בפ"ס הלכה י' כתב הכ"מ דהרמב"ם מפרש כהירושלמי דרישא דמתני' אחי לר' הלאו דוקא ר"י הוא א"כ הכא נמי יתא דסיפא דאם בירך על פרי האדמה בפס"א נמי לאו ר"י היא ולעולם לר"י דאמר חטה מין אילן הוא א"ס בירך על פת בורה פרי העץ ילא וכדעת הכ"מ ומתני' דקמי דלא ילא לאפוקי מדר"י הוא ודפ"ח :

סימן בד

והרמב"ם במעין המלכות לא מנה לברכת התורה למ"ע בו' : **בז"ל** תירך שהרמב"ם לשיטתו שפסק כרבינו דבתרא הוא ולרבינו נדחה הך דרב יהודה דמתניתין תנן בשל כרי שהו מקרה לילה ובודאי לא בירך עדיין ברכת התורה והנה ההור ק"ס לא גרע משאר ד"ת א"כ למה אינו מברך לדירה ברכת התורה אלא ודאי דמדרבנן הוא ע"כ והך רואה איך רבינו דחה זה בטוב טעם וראיתי בירושלמי ר"פ שלשם שאכלו וי"ל א"ר שמואל בר אבדימי לא למדו ברכת התורה מברכת הזיומן אלא לרבים פי' שאחד מברך לבן ופרך ואם לרבים אפי' בינו לבין ענמו לא יברך ומשני עשאוהו כשאר מלות של תורה פי' דתנאים תיקנו עלי' ברכה כמו על כל המלכות של תורה ע"ש ופי' שם המפ"ש דכל הני ק"ו וג"ש דילפינן לכה"מ מברכת הזיומן אינן מן התורה אלא גילוי מלתא בעלמא לזה העירי הגאון כמורה"י אב"ד דקארלין וראיתי להרב בעל מגילת אסתר שכתב

קונטרס אחרון

הרמב"ם דפסק דלית חובת גברא הוא שפיר כת' שמה יתכסה בה בליה שמעתי בשם הגאון מלבוש נר"ו :

סוף סי' ל"ב הלכך ראוי לברך קודם העישוף ולא בשעת העישוף כו' זה לכאורה שלא כדעת הירושלמי בש' הרוחה ד' י"ד שכתב שם נתעטף אומר גא"י אשר קב"ו להתעטף כו' : הרב מוה"ר ז"ה :

סימן ל"ג

י"ש לי חתמה רבתי דהא אין עשה דיבוס ראוי לדחות לעשה דמזריית ואדומית בחוק ג' דורות י ראיתי בנודע ביהודה מהדורא תתנא סי' קל"ח שמביא הקושי הנ"ל בשם הרשב"ל והוא תירך כיון דהא דלן עשה דוחה עשה לא נלמד מקרא בפירוש רק מסברה אמרי' מאי אולמא דהאי עשה כו' א"כ אם עבר וקיים העשה או אמרי' להיפך מאי אולמא ומתקיים העשה ושפיר פסק הרמב"ם דאם עבר ובעל קנה י ראיתי בשם הרב הג' המנוח במהו' עקב מליר ג"ע שכתב דמוסוגין דשלוה הקן לא משמע כן דמאי פריך שם מאי אולמא דהאי עשה כו' ולמה לן קרא דהשלח כו' הא בלאו הכי ה"א דרשות בידו לקיים חובה מזה משניהן שירלה או שלוח הקן או טהרת מזרע כיון דשקולות הן קמ"ל קרא דהשלח דלא ומאי פריך חלה ע"כ ג"ל כיון דשלוה הקן ה"א מזה בפ"ג ועד דת' מזרע מזרע כפי עומה ואסבר לטהרת מזרע להתקיים בלא עבירה הלאו (ואף דלא שייך בזה הא דאמר ר"ל כ"מ שאתה מולא עשה ולא תעשה אם אתה יכול לקיים את שניהם כו' ובת"ש רבינו בחבונה סימן נ"ז מהא דמשיי בשבת קל"ג דליכא אחר כו' משמע כיון דעכשיו ליכא אחר אי עשה ודחי לית ווא"כ דמי ליבוס) מ"מ כיון דשקולות הן אסור לדחות העשה דשלוה הקן א"כ ה"א אסור לקיים מלית יבוס בדחית עשה ואין כאן מזה כלל ואם עבר ובעל לא עשה ולא כלום ע"כ :

וראיתי להרב בעל פני יהושע תי' דעת הרמב"ם הנ"ל ע"פ שכתב הרשב"א והביאו הת"ל בזה נערה דלאו הבא מכלל עשה עשה קילא ונדהא עמי עשה מפורשת א"כ ה"ג כיון שכתב הרמב"ם בפ"א מה' חטאת דחיסור ביאת מזריית ואדומית בתוך שלשה דורות הוא לאו הבא מכלל עשה א"כ בדין שדחה מפני עשה דיבוס י ועתה יש להעיר שלא נחת רבינו לזה להשקיע התימה מעל הרמב"ם ונראה שחשבוהו בזה והוא תמ"ס רבינו באוף התשובה להקשות על הרמב"ם אם עבר ובעל לחייבי עשה קנה משי' דעשה דיבוס שהיא בקום ועשה דוחה לעשה דחייבי עשה שהיא בשב ואל תעשה כו' מהא דפסחים ג"ט דפריך שם מאי אולמא דעשה של חטאת קדשים מעשה דהשלמה כו' והרי עשה דחטאת קדשים הוא בקום ועשה ועשה דהשלמה היא בשב ואל תעשה כו' הרי מוכח ממילא מהא גס דלא כהרשב"א דהא עשה דהשלמה היא ג"כ לאו הבא מכלל עשה דעליה השלם אמתה חורה ולא לאחר התמיד ומה שמקריב אחר התמיד הוא בלאו הבא מכלל עשה דעליה כנ"ל ומ"מ פריך מאי אולמא ש"מ דלן עשה דוחה עשה בכל ענין ואח"כ ראיתי בספר הפלחה שדחה ג"כ ד' הפי' הנ"ל כדברינו ת"ל וראיתי בספר אחד שדחה ד' רבינו כמ"ס הפי' ולא שם דעתו למ"ס רבינו באוף התשובה מהא דהשלמה וכנ"ל :

שם וא"ת מאי פריך עומא דכתב רחמנא תשלח הא עשה ולא תעשה הוא כו' דלמא קמ"ל קרא דלא יעול אפי' לנורך המשלחת כו' לכאורה תמה דלמה תאסור התורה ליעול לנורך המשלחת הא בנעלה ע"מ לשלח אפי' בנעלה לדבר הרשות ליכא חיסורא כדאיתא שם להדיא י וי"ל דודאי גס המקש ידע מזה ולכך לא מסתבר לי' לאוקמי קרא דתשלח לדבר מזה במ"ס מדבר ראשון י ואין לומר דגזירת הכתוב הוא לאסור מרביתא דתשלח את המשלחת לטהרת מזרע דברי כתבו התוס' רפ"ד דר"ה דלן לומר דקרא דזכרון תרועה אחי לאסור תקיעת שופר ברה"ה שחל בשבת כיון שאפי' לדבר הראשון אין בו חיסור מן התורה ע"כ א"כ ה"ה בנ"ד י ואין כתב רבינו שיש כאן חיסור לאו י ועוד הא כתבו התו' פסחים בשם הר"י דהמשהא חמך ע"מ לבשרו אינו עובר עליו כשיצטוו לבסוף אם כן ה"ה שם מהא אוחה ע"מ לשלח כשישלח לבסוף אינו עובר בולא כלום י אמנם דברי רבינו עשירים הם ממקום אחר והוא בסיומן פ"ב שדרכה להשיב שם על ד' הר"י בפסחים הנ"ל והוכיח דככל לאו היתק לעשה אף שיקיים העשה לבסוף מ"מ חיסור לאו איכא אח"כ כתב ואל תעשה מהא דשליח הקן דמשיי התם כגון שנעלה ע"מ לשלח דלאו ליכא עשה הוא דאיכא כו' והרי להדיא כפסרת הר"י דבלאו היתק לעשה כל היכי שבדעתו לקיים העשה אין כאן חיסור לאו הא ליכא דהא חיי סיגורא קאי נמי לרבי יהודה דאמר שלח מעיקרא משמע ולדידה שילוח הקן לאו היתק לעשה הוא ומאי משיי אלא ע"כ דהא דמשיי כגון שנעלה ע"מ לשלח לאו חשש נתק לעשה היא ע"כ תוכן דבריו י והנה גס לדברים אלו אין להם תוכן לכאורה דמ"מ קשה דאי נימא דלא כהר"י אם כן מאי משיי הש"ס כגון שנעלה ע"מ לשלח כיון דמ"מ איכא חיסור לאו וי"ל דהכי כוונתו דמ"מ הש"ס שנעלה ע"מ לשלח אין הפירוש ע"מ לשלח לבסוף דא"כ וודאי דעובר בחיסור לאו וכנ"ל אלא דה"פ שנעלה ע"מ כשלח מיד מעל הבנים ולא מביע"ש אין כאן חיסור לאו אלא שמהם נמי קעבד ואין זה ענין ללאו הנתק לעשה דעלמא ובה שפיר ה"א דהיי' שמתלך מיד אחר שנעלה להחזיקה לטהרת מזרע דאחי עשה דמזרע ודחי לעשה דשלוה קמ"ל תשלח דלא והשתא דאיתין להכי ניתח נמי קושיא רבינו הכא דממא דאחי קרא דתשלח דאפילו לנורך המשלחת לא יעול כיון דבעל ע"מ לשלח לבסוף עובר בחיסור לאו ודלא כהר"י בפסחים הנ"ל וקמ"ל קרא דתשלח דלא אחי עשה ודחי לא תעשה דמשלחת :

אמנם יש כאן מקום שאלה הא לנורך המשלחת וודאי ל"ג קרא דתשלח דבלא הכי ידעינן דלן לו ליעול האם על הבנים לנורך המשלחת דהא חובה ראיה כלל למשלחת דהא בעינן שיהו הניפרין שלו ושיהא לו בזה ליקוחין כדכתב ולקח למעלה וכיון שאין ראוי לנעלה כ"א ע"מ לשלח לבסוף אין לו בזה זכות כלל י ומכאן אחר אמר שאפשר כיון שפריך להחזיק עד שעת השלוח הוי כמומחן ומבעל בזה מצות שלוח דכי יקרא פרט למומחן ונעור כיון שפריך להשה' את המשלח עד שיחטט השנים ויחזורו הכהן עמוה צעיר וישראלמה מתוך לציד במ"ס התוס' קידושין נ"ג א"כ הוי כמו מן וי"ל דגם מזה אין תשובה לד' רבינו דלדעתו ו"ל בשעה שנופל חס מעל הבנים חייב עובר אלא בלאו דלא תקח בלבד והעשה דשלוח אינו כי אם עד לאחר שנעלה וזה וודאי כל היכי דאמרין דעשה דמי ל"ת לא מביע"ש שאין כאן עבירה אלא אפי' מזה נמי איכא ווא"כ כיון שבשעת הנעילה אחי עשה דמזרע ודחי ללא תעשה דלא תקח זכות הוא שכתב לו התורה בגווה דמשלחת וקרינן בו ולקח שיש לו בזה ליקוחין ואף שא"כ כשנעלה חל עליו העשה דשלוח נמי מ"מ אין זה ענין לשעת הנעילה דהו אינו כ"א בלאו בלבד י ומהא דפרט למומחן נ"ל דבלאו הכי לק"מ דלא מיקרי מומחן אלא בשמונת מציקרו ולא חל מעל' מצות שלוח על זה הקן משא"כ כשנחייב בשלוח וזה בל' להפקיעה ממנו שלוח ע"י מה שמזמנה בידים לאו כל היתמי להפקיעה מחובתה י אך ראיתי בירושלמי דיומא ר"פ שני שצירים דרש' שם לב' לפרש דמזרע דבעינן שיהיו שין כמו דבעינן בשעירי וי"כ שיהיו שין וא"כ אפשר דבעינן שיהיו שתי הציפרים של השחיטה והמשלחת ראויין לדבר אחד משא"כ כשנעלה לנורך המשלחת חובה ראיה כלל להיות שחובה דא"כ יעבור עליה בעשה ולא תעשה מ"מ אין זה מוכרח ואפשר דלן זה ענין לשון :

וראיתי בנודע ביהודה מהדורא תניינא חלק ח"ח סימן קל"ד שמביא קושיא בשם הג' מהר"ו על התוס' חולין שם שכתבו להקשות על הר"י שם בפסחים שכתב דהיי' דלן עשה דוחה עשה ול"ת הלאו כמאן דליתא לגבי העשה ע"י הקצו התוס' דממשיי התם דעבר ושקליה לאו דלאו עבירה כו' משמע דהלאו איתא גס כן ויתירא התוס' שלדעת הר"י ש"ל דמ"מ חיסורא וניחא איכא על זה הקשה הג' מהר"ו דס"ס תקי' כיון דחיסורא מיהא איכא ממילא ה"א הוא שלא במקום מצוה וליקמי נמי וכתב שם שהגאון בעל נודע ביהודה אמר דזה פריך נגד ובר נגד דפרקיה ויש לי לדון בזה ולומר דכוונת התוס' הוא כיון דהא דלן עשה דוחה ל"ת ועשה לא נלמד מקרא בזה דאמר דהרי אחר לו חייב יעמא ואל תחזיר דאל יעמא לו ליכא למישמע דלן עשה דוחה ל"ת ועשה דכבוד דהא כתבו התוס' יבמות ד' ה' ד"ה ליגמור דשאני כבוד שכן הכשר מצוה ע"כ רק כיון דלן לנ' לימוד להיפך שדחי ממילא י"ל דלא דחי ואף דיעבד לא עשה ולא כלום ומי"מ אין לו לחייבו מלקות שהרי לא גלי רחמנא בזה דאין להלאו לגבי עשה כמאן דאיתא ווא"כ א"כ סוגיין דחולין הנ"ל דהיי' פריך הש"ס ל"ל קרא דתשלח הא בלח"ה ידעינן דחייב לשלח ולא יעול כיון דלן לנ' דעשה דוחה לא תעשה כנ"ל ומשיי דעבר ושקליה כו' : ונדע שכן הוא דלכאורה מאי פריך הא עשה ול"ת הא הא אין לו בזה דאין דעשה לא דחי עשה ול"ת א"כ י"ל דתשלח אחי לאשמעין זה גופא דלן עשה דטהרת מזרע דוחה לעשה וכ"מ דשלוה הקן אלא ע"כ דע"כ לא פריך קרא כיון דלן לנ' דדחי ממילא יש לן לומר דלא דחי ואפילו דיעבד לא עשה ולא כלום ווא"כ לומר דאיעטרך קרא דליחייב נמי מלקות דו"ל דהא ליכא למשמע מזה חוב מלקות כלל ד"ל איכא דגלי רחמנא דבעלמא הלאו לגבי עשה כמאן דליתא ואשמעין כאן דהלאו כמאן דאיתא י ואף שזה יש לדחות כיון דמסקינן ביבמות ה' דעשה ול"ת דמיר ודכחן קלי דיענה בשאלה ואינה שיה' בכל א"כ ידעינן מדאיעטרך קרא דעשה דטהרת מזרע דוחה לשל"ת דמיר ודכחן דקלי ש"מ דבעלמא עשה אינה דוחה לשל"ת גמורים מ"מ י"ל דתשלח קמ"ל דה"א כיון דליפין מכלאים דעשה דוחה ל"ת דחמיר דלוקין עליה מכ"ס דדוחה לעשה דקילא קמ"ל קרא דתשלח דאף דהל"ת ידחית מ"מ העשה שעמה אינה נדחית דמאי אולמא דהאי עשה כו' וכיון דע"ש דמזרע דא"ס משום גדול השל' אינה דוחה לש"מ מכ"ס דע"ש דעלמא אינה דוחה לעשה וליכא למשמע מיד למלקות ועוד יש ליישב בזה גווי' : **ונראה** לתוך קושיא התוס' מעל הר"י שם דאף אי נימא דחיסורא נמי ליכא דהלאו מ"מ לק"מ מסוגין דהכא ע"פ שהקשה רבינו בטורי אבן על חגיגה באבני מילואים ד"ה כופין מאי פריך עשה ול"ת היא הרי שאלו היה כ"א ל"ת לומר נמי לא דחי דהא אין כאן בעידנא דמיעקר לאו מקיים לעשה י ומתוך דלן ה"ג דהש"ס ערפא מיניה פריך דאפי' עשה נמי איכא ע"כ וי"ל דהיי' פריך הש"ס דבעלמא אי לא הוי אלא עשה לומר שפיר י"ל דה"ג דחיי' מטעם דעשה דמזרע אלימא גדול השלום דע"כ לא בעינן גס השתא ידע מהא גדול השלום כמ"ס בשמוך ובעשה לגבי עשה לא בעינן בעידנא כמ"ס תו' פסחים ד' ג"ע וכיון דגם לא תעשה איכא בזה עשה פשיעא דלא דחי כיון דליכא בעידנא ווא"כ לק"מ על הר"י שם מהך דהבא דשאני הבא דמטע' בעידנא נענו בזה ושלום בעלמא היכא דאיכא בעידנא ודאי י"ל כהר"י שם דהל"ת נדחית לגבי העשה ואפילו חיסורא ליכא י וראיתי שם להרב הגדול מהר"י פי' ד' התוס' דלן לומר שמקשים על הר"י שם מהא דקאמר הש"ס עשה ולא תעשה הא אולמא דהלאו כמאן דאיתא דהי' יפלא דהא וודאי שם עשה ול"ת איכא בעלמא ביו"ט שילוח הקן רק דהל"ת נדחית מפני העשה אלא דמקטו מהא דקאמר דעבר ושקליה דלאו עבירה ולדעת הר"י שם אין כאן לאו כלל וזה"ל לומר לאו ליכא ע"כ : ואינו ידע מנ"ל זה דהש"ס מיייר דעבר ושקליה לנורך המשלחת דעבר ושקליה כמאן דאיתא

נאסורה וכנון שלא לזרז מלוא וזה"ל צנעל לזרז מלוא הלאו כמאן דליתא לנבי
 עשר יעוד שכלאו הכי דבריו תמוהין דמאי קאמר הא סם עשה ול"ת איכא בעלמא
 נ"י הא מ"מ מקבו האוס' שפיר דאי נימא כדעת הריב"ם דהל"ת כמאן דליתא לגבי
 העשה איכא מאי פריך הש"ס עשה ול"ת הוא ול"ל קרא דתשלח הא ודאי אי לאו
 קרא דתשלח ה"ל כיון דהלאו נדחית מפני העשה חתי עשה דמלורע גדול השלום
 ודחי נמי לעשה דשלום הקן דהא ע"כ ז"ל דגם השתא ידע המקשן מהא דעשה
 דמלורע אלימא מטעם גדול השלום דאם לא כן מאי משגי דלאו עבריה עשה הוא
 דאיכא וקאמר הניחא לר"ל כו' במאי ניחא ליה הא מ"מ תיקשי מאי חולמא דהאי
 עשה מהאי עשה אלא ע"כ ידוע לה גם המקשה איכא מאי פריך עשה ול"ת הוא
 לדעת הריב"ם דבשלמא בלא דעת הריב"ם י"ל דאף דעשה גדול השלום דוחה
 לעשה דחריפה מ"מ אינו דוחה לעשה ול"ת דע"כ ז"ל כן לפי התסקנה שמסיק כנון
 שנטנה ע"מ לשלחה ולא תוקי גם בשלא ע"מ לשלחה רק דה"ל דעשה גדול השלום
 דוחה לעשה ול"ת חלה ע"כ כנ"ל דפשיטא דלא דחי לעשה ול"ת אבל לדעת הריב"ם
 קשה על זה תירוט החוס' דהש"ס פריך עשה ול"ת הוא מטעם כיון דמ"מ איסורא
 איכא וכנ"ל בדברינו : ואין להקשות כיון דבאמת עשה דמלורע חלים עובדא מפני
 גדול השלום איכא תחמה נמי לעשה ולא תעשה שהרי בפ"ק דיבמות דף ה' אמרין
 דעשה דמלורע דוחה לעשה ול"ת דמור ודכין דוה אינו דע"כ התורה סתמא כחבה
 דנכל נזוני עשה דמלורע דוחה לעשה ול"ת דמור וכהן אף הכי דליכא גדול
 השלום למ"ד ימי ספירו ולא ימי חלוטו וע"כ ז"ל דהא דעשה בשאלה ואינה שזה
 בכל קלי טפי איכא ה"ה נמי למ"ד ק"ו לימי חלוטו אף דליכא במלורע תמיד גדול
 השלום מ"מ לא אמרי' דתדחה לעשה ול"ת דשלום הקן ד"ל דוקא בזמיר ובקדאיכא
 זד גריעותא בעשה ול"ת דידרו חתי עשה דמלורע גדול השלום ודחי להו משא"כ
 עשה ול"ת דשלום הקן דחלימי לא דחי להו : **ומ"ש** סם אלא ע"כ ה"פ דכולי
 שמתקין לזרז שתי יסורים לטהרת מלורע כו' ר"ל דה"ל לו למלוא שזי
 צמ"י כ"א שיעול אם על הבנים משגי קינן שהאם רובצת על הבני' והבני' אינן ראויין :
שם אבל כי דייקנן היטיב א"ל לומר כן כו' : כבר הרגשנו ת"ל להקשות כן
 והבננו רבי במקום ר' יהודה שהוא בבזבז מקומות בר פלוגתיה דר' יוס' בר'
שם יורא' א"ח' מלא' כן להדיא בספרא ת"כ במלורע פרש"ב : הרב הג' מוה' א' :
שם עוד כ"ל להביא ראיה כו' אין לך דבר שמתעבד אחר חמיר של בין הערבים
 ט' : ראיתי להנחין בעל הפלגה שהקשה ג"כ על הרמב"ם מאוני דהכא
 ונמ"ש רבינו אך מ"ש רבינו דלכך אין לומר לדעת הרמב"ם דמה"ט לא דחי עשה
 דאכילת קדשים לעשה דהשלמה מטעם דליתנהו בחד גברא שהרי מ"מ אייתנהו
 חרוריהו אל הכהן שהמניה עליו לאכול החזה ושוק כו' : אין להקשות
 שהרי כתבו החוס' בשם ר"י בבב"ד ד' מ"א וב"ב י"ב א' ד"ה כופין וגיטין ד' מ"א
 דהכי דלא פשז אומרים לו הטוא בשביל שיכנה חזירך ומה"ט כופין בחזי עבד
 ומ"י בן מורין לרבו שיסחררו אף שגובר בעשה דלעולם בהם תעבדו משום דהעבד
 לא פשז א"כ ה"ל כיון דהבעלים לא פשזו יעבור הכהן על עשה דהשלמה כדי
 שיקיימו הבעלים העשה דאכילת קדשים : ואפילו לפי דעת רבינו בטורי אכן באבני
 שהם על חנינה ד"ה כופין שכתב להקשות על החוס' שהרי אפילו היו מ"מ דפ"ו
 ונ"מ דלעולם בהם תעבדו בחד גברא נמי לא הוי דחי דמאי חולמא דהאי עשה
 מהאי עשה כו' מ"מ אכילת קדש' שהיא בקום ועשה דדחי לעשה דהשלמה שהיא
 בקב ואל תעשה י"ל שפיר דאומרים לכהן טעמו כדי שיזכו הבעלים במ"ע דחמירא
 מ"מ זה ודאי דלק"מ דהא י"ל דהרמב"ם ס"ל כאורך תירוטי של החוס' : אך יש
 כאן מקום עיון במ"ש רבינו והרי אפשר להאי כהן שהקריב את שלמיו שהמנוה
 עליו לאכול את המורס מהם להקריב נמי את כפרתו על זה יס' לחמיה וכי מה ענין
 אכילת חזה ושוק של הכהן לכפרת הבעלים אטו אם לא יציאו הבעלים את כפרתן
 לא יוכל הכהן בשביל זה את המורס והרי בכ"מ אף שהבעלים אין יכולין לאכול
 אמרין הכהנים אוכלין ובעלים מתכפרין כמו ערל וטמא שמשלחן קרבנותיהן כן
 חמה על זה הרב המובהק מוה' ש"ס נ"י והנה אין לומר דמשכת לה בכהן גופא
 שז"ל מחסר כפורים וזרין לאכול את שלמיו או את החזה ושוק וכו' ה"ל בחד גברא
 דו"א שהרי מתוסר כפורים שמיא חייב מיתה כדאיתא בסנהדרין דף פ"ג וע"כ
 זרין קהן אחר להביא את כפרתו ואוף סוף ליתנהו בחד גברא : ולכאורה היה עוד
 מקום לומר דהא דאמרין בפסחים ס"ב דבכל הקרבנות לבד מפסח אכילתן לא
 מעבדא היינו טעמא משום דגלי רחמנא בקרא דואכלו אותם אשר כופר בהם
 דהכנים אוכלין ובעלים מתכפרין אם כן בב"ד כיון דהבעלים המה מחוסרי
 קשה לא שייך לומר בעלים מתכפרין שהרי הם מחוסרי כפרה מזד
 וינקט ורעיקן וכיון דבקה"ל גונא דלא סגי באכילת כהן לחוד אם כן לא נתקיים
 העשה דאכילת קדשים עד שיציאו הבעלים את כפרתן ויאכלו ג"כ הבשר ולכך
 שרי לכהן לעבור על עשה דבשלמה ולא תקשה הרי עמא משלח קרבנותיו אף
 שהיו ערלי ומחסר כפרה דו"א שהרי טמא שאמרו כאן היינו טמא שרץ ולא עמא
 מח דאיתא ובהים כ"ב וכ"כ הרמב"ם בפ"ב מה' ביאת מקדש וכ"ד החוס' במ"ק
 ט"ו ב' ד"ה אחרי : כן היה נראה ליישב דבריו אך הא ליחא דאין ענין הכהנים
 אוכלין ובעלים מתכפרים לכאן דוקא' במיד' דאיכא בקרה אמרין הכהנים
 אוכלין ובעלים מתכפרין משא"כ בגמ' נדבך דאין באין לכפרה כל עיקר
 אף אכילת כהנים תיקון לאכילת הבעלים וכן מרין דברי הרמב"ם בפ"י מה'
מב

מעשה הקרבנות הלכה א' אכילת החטאת ואשם מ"ע שנאמר ואכלו
 אותם אשר כופר בהם הכהנים אוכלים ובעלים מתכפרים וה"ה
 לשאר הקדשים שאוכלין אותם הכהנים שאכילתן מלוה ע"כ משמע להדיא דהא
 דהכהנים אוכלין כו' אינו אלא בחטאת ואשם או לשאר הקדשים שאין אוכלים
 אותם אלא הכהנים : וטעמו נראה שאף להקרא ואכלו אותם נאמר אלא שלמי
 מלואים לאהרן ולבניו שהיו אז הבעלים ומשה היה כהן מ"מ הא גלי קרא דאשר
 כופר בהם דדוקא במיד' דאחא לכפרה או האכילה מ"ע גמורה וגם באכילה
 תלויה כפרה כנון כפירש"י ג"כ ד' נט ע"כ ד"ה אשר כופר משא"כ אותן הקדשים
 קלים שאוכלים ג"כ לבעלים ולא באין לכפרה אינן בכלל זה : אך לפי' תיקשי
 על הרמב"ם סוגין דפסחים : דהכא דמשמע להדיא שגם אכילת בשר השלמים
 לבעלי' מ"ע היא שהרי פריך מאי חולמא דהאי עשה כו' יורדינו לא העיר מה ולא
 עוד אלא שרבינו מסתייע להרמב"ם מדברי רש"י דהכא והרי ד' רש"י להדיא
 דלא כהרמב"ם שהרי רש"י כתב דמאכלו אותם אשר כופר בהם משמע דאכילת
 קדשים מ"ע היא בין האוכלין לכהנים ובין האוכלין לישראל ע"כ והיו דלא כהרמב"ם
 שכתב דאין מ"ע באכילת בשר הקדשים כ"ל לכהנים בחטאת ואשם או שאר
 קדשים שהכהנים אוכלין אותן : ושוב ראיתי בספר המלות שלו מלוה פ"ע שכתב
 וז"ל זה הכהנים לאכול בשר קדשים כלומר החטאת ואשם שהן קדשי קדשים והוא
 אומרם ואכלו אותם אשר כופר בהם כו' אבל אין אכילת הקדשים קלים ותרומה
 כאכילת בשר החטאת ואשם כי באכילת החטאת ואשם תשלם כפרת המתכפר וכל
 אכילתן בלשון זווי מה שלא בא בקדשים קלים ותרומה ולפיכך הוא נגדר אחר
 המלוה והאוכל אותם עושה מלוה ע"כ וזהו הרמב"ם בסוף מ"ע כתב שהרמב"ם שכתב
 למנות המ"ע של אכילת הבשר מבטור ומעשר לבעלים והרי מהא דפסחים דפריך
 מאי חולמא דהאי עשה כו' מוכחא דאכילת הבעלים מ"ע הוא ונתתי שמחה בלבי
 שכונתי בזה לדעתו הגדולה : וראיתי להרב בעל מגילת אסתר שכתב עליו
 דמכאן אין ראיה לבטור ומעשר דמירי בשלמים ואינו יודע כונתו דדבר פשט
 הוא שקושת הרמב"ם היא ג"כ ממה שלא מנה אכילת בשר שלמים למ"ע ולא
 תיקן בזה כלום : **אך** אני בעיני לא זכיתי להבין השגת הרמב"ם בזה המקום
 שהרי הרמב"ם כתב : על כל מלוה של מעשה הקרבנות וז"ל מלוה שיהא
 מעשה החטאת על הזואר האומר כו' מלוה שיהא מעשה השלמים על הזואר האומר
 וכן בכל מעשה הקרבנות יעו"ש ומראה שלדעתו ז"ל עיקר המלוה של הקרבנות
 הוא הקרבנות במזבח על הסדר האמור בפרשה והאכילה שנאמרה בהקרבן הוא
 רק חלק מתקלי המלוה ולא נחשב זה למ"ע בפ"ע : ואכילה לא מעבדא משא"כ
 בפסח שכל עיקרה באה לאכילה ודאי אכילתה מעבדא יג' חו' פסחים ס"ט ב' :
 וזה מציאר ג"כ ממ"ש בסמוך משמו במלוה פ"ע שכתב שאכילת הקדשים קלים
 הוא נגדר אחר המלוה והאוכל אותן עושה מלוה כו' כלומר ש"ף שאינה מ"ע
 גמורה ואינה רק חלק מתקלי המלוה של הקרבן היינו שאחר שהקטיר הקרבן על
 הסדר והאחר הבשר לאכול ואוכל אותו עושה מלוה ג"כ : איכא חתי שפיר סוגין
 דפסחים דהכא כיון שמ"מ מודה הרמב"ם שאכילת הבעלים מלוה היא ושפיר
 פריך הש"ס מאי חולמא דהאי עשה כו' אלא שאין ראוי למנותו למ"ע בפ"ע כיון
 שלא בא אכילתו בלשון זווי ולא נשלים באכילתו כפרת המתכפר כמו בחטאת ואשם
 שנלמד מקרא דואכלו דאכילתן תלויה כפרה ואכילתן מעבדא משא"כ אכילת
 הקדשים קלים לא מעבדא כדאיתא בפסחים ס"ב ה"ל : ואחר שזכינו לזה נחא
 לי נמי מה שיש לדקדק על הרמב"ם במ"ש דאכילת החטאת ואשם מ"ע נלמד
 מקרא דואכלו אותם אשר כופר בהן כו' וזי כעורה היא זו מה שכתבה החזקיה
 להדיא בפרשת החטאת הכהן המחטא אותה יאכלנה וכן באשם כתיב כל זכר
 צבאי אהרן יאכלנה וכן יש לתמוה על רש"י ז"ל לאריך גיסא ל"ל לרש"י להוכיח
 מקרא דואכלו שאכילת הבשר לבעלים מ"ע היא והרי בפ' שלמים גופא כתיב
 ובשר וזה חודת שלמיו יאכל ובגדר ומדבה כתיב ביום הקריבו את זבחו יאכל פ' :
 אך לרש"י י"ל דמהא דכתיב אכילה בשלמים אין ראיה שהיא למנוה ד"ל
 שהחזקיה כתיב באש שירצו לאכול הבשר יאכל בזמן הקצוב בקרא והגומר ישרף
 ואף לפי מ"ש בת"כ וז"ל ביום הקריבו את זבחו יאכל מלוה בראשון יכול לומר
 ת"ל וממחרת יכול מלוה לאכול לשני ימים ת"ל והגומר את החזיר יותיר כו' מ"מ
 י"ל דהיינו באש שרונים לאכול הבשר מלוה בראשון יותיר מבשני מ"מ הרשות בידי
 שלא לאכול כלל לזה הביא רש"י קרא דואכלו דש"מ למנוה ולפי הג"ל יחא דמהא
 דכתיב אכילה אלא פרשיות הקרבנות אין ראיה דשם לא באה האכילה רק לחלק
 מחלקי המלוה ולא ידעינן דמעבדא כפרה לכן הביא להך קרא דואכלו דגלי רחמנא
 דאכילתן תשלם כפרת המתכפר ומעבדא כפרה ומ"ש דבקדשים קלים לא באה
 אכילתן בלשון זווי היינו כמ"ש למעלה לד' רש"י דאין זה זווי של חובה ומכ"ש
 דבאכילת חזה ושוק של הכהן לא נזכר לשון אכילה רק לו היה למנה ולק"מ נמי
 על רבינו דזה ודאי דגם להרמב"ם איכא מלוה באכילת בשר שלמים כנ"ל אלא
 שנראה יותר שהרמב"ם מפרש לקרא דואכלו דדוקא בקרבנות הבאים לכפרה ואף
 השלמי מילואים באו לכפרה מכל זרות וקיעוב כמו שפירש"י בחומש משא"כ
 אכילת בעלים דלמלא אין זה בחטאת : ועתה כיון שזכינו לדון שאין ענין הא
 דכהנים אוכלים ובעלים מתכפרין באכילת הקדשים קלים ח"כ חתי שפיר בפשיטות
 דברי רבינו כיון דמלוה איכא על הבעלים שיאכלו הבשר והרי הם ראויין ועומדין
 לאכילה

הפסלס אינו מעבד של ראש היינו דווקא באין לו אבל ביש לו מעבדיו כו' והלא יפלא שהוא נגד הש"ס שם במנחות דאמרין להדיא איפכא דדווקא באין לו אבל ביש לו מעבדות ונראה דהסמ"ק מפרש בהרמב"ם בפי' על המשנה דבאין לו אלא אחת מעבדיו זה את זה מעבד גורם שמה יפסד ויסמך תמיד על האחת וא"כ איש שני הסוגיות דובחים ודעירוכין דעירוכין אשמעינן דה"ל דהכנים אין להם להניח של ראש לבד כ"ל לאחר העבודה יתנו סתיהם מנורה שמה יפסדו ויסמכו תמיד על האחת אף שלא בשעת עבודה וכסדרת הרמב"ם קמ"ל דלא גורין ואין חייבין אלא בשל ראש לבד ולא גורין בהו דהכנים ורמין הן ומ"מ אין חייבין דווקא בשל ראש דרשות בידם שלא להניח משום עוסק במצוה רק לשמעינן שאם ירצו להניח של ראש לא גורין בהו אטו לאחר העבודה ובזבחים אשמעינן עיקרא דדינא דפטורין אף משל ראש משום עוסק במצוה וא"כ : ושאר הרב הגדול כמו' אלו' נ"י תירץ ע"פ מה שכתב רבינו בה' לזית דל' הראב"ד לכך הותר להכנים ללבוש בגדי כהונה אף שלא בשעת עבודה הואיל ואי מתירמי להו עבודה חיי להו ע"ש וח"כ ו"ל דסוגי' דעירוכין מיירי משלל לנורך עבוד' וכשפך לנשין בבגדי כהונ' ואז ליכא למפטרינהו משום עוסק במצוה ומ"מ אין חייבין אלא בשל ראש דאלו בשל יד כיון דחוק' ואין רשאין ללבוש או בבגדי כהונה דטעמא מאי שרין להו שיהיו לבושין בבגדי כהונה משום הואיל ואי מתירמי להו עבודה הא בטעם ששל יד עליהן ליכא למטרימיהו טעמא דהא אוק' ראוין לעבודה משום חזילה אבל במנחת מיירי בשעת עבודה ממנו ואז וודאי פטורין לגמרי מעבד עוסק במצוה :

סימן לה

ואע"ג דאמר החס"ר ש היינו ת"ק כו' לפי' אפשר לומר כו' . הדברים האלו צריכין קצת באור ונראה שיעור דבריו כך הוא דלמסקנא דלר"ש מעבדיו אף לכתחילה א"כ תיקשו קושיות על הת"ק כמאן ס"ל אי כר"י דעומאה הותרה בניצור הא לדריה אפילו בדעבד אינו מעבד ואי כר"ס הא אפילו בעומאה דרבנן מעבדיו לכתחילה וכו' בעומאה דאורייתא ודחיה דרבנן וא"כ נראה מה שתיירך רבינו בסמוך דכר"ס ס"ל דאף לכתחילה אין מעבדיו מ"מ בדעבד מעבד כו' הא לר"ס באמת אפי' לכתחילה מעבדיו ע"ז כתב אפשר לומר והוא תירוק כלומר דלעולם בעומאה דרבנן אין מעבדיו לר"ס לכתחילה ומ"מ בדעבד מעבד כמו לת"ק : **שם** דלמאי דקאמר שער ניסן בניסן היינו ביזס ל' של אדר ועבר אמימרא דרממא כו' נראה מד' רבינו דהא דאמרין הואיל וראוי לקובעו ניסן הוא מן התורה ומ"מ בדעבד מעבד . וכן משק לכאורה ד' רש"י שכתב כיון דראוי לקובעו ניסן קרינא ביה זה ניסן ואין אחר ניסן משמע שהוא מן התורה . אך לפי' דהדר לר"ק טעם דלמה בדעבד מעבד הא ודאי בעיברו לאחר שקבעו לניסן גם בדעבד בטל העיבורים האם דאם עברו אין מקדשין את החודש פירש' אלא שחקי וכי מעא ריש ירחא אחרינא מקדשין ליה לשם ניסן ואי מן התורה אין מעבדיו וה"ל זה ניסן מה זו שתיקה ומה טעם יש בה' ומד' הרמב"ם בפי' מה' קידוש החודש ובפי' מה' ביאת מקדש אין הכרח ומדע' המפרש בה' קידוש החודש משמע שהוא מן התורה וכלל זה ניסן ע"ש : **אך** מ"ש הרמב"ם בהלכו' קה"ח סס דאם באו עדים אחר שציברו והענין על הירח הרי חלו מקדשין החודש ביום שלשים ויהיה ר"ח אדר שני כו' . לכאורה זה נגד הש"ס שם דאמר עיברו מאי אחר עולא אין מקדשין את החודש קידשו מאי אחר רבא בטל העיבור ר"ל אחר מעובר ומקודש הרי דלר"ה אין מקדשין לכתחלה לשם חודש שני אלא שחקי עד דמטי ריש ירחא אחרינא כמו שפירש' שם ודחוק לומר שהוא מפרש דהא דאמרין הואיל וראוי לקובעו ניסן היינו כיכי שצאו עדים והענין על הירח קודם שציברו ושפיר ה"ל ראוי לקבוע ניסן אף שעדיין לא קידשו את החודש מ"מ ראוי לקבוע ניסן הוא משא"כ היכי שצאו עדים אחר שציברו מקדשין את החודש דמכ"ל זה : ורש"י בצרכות ד' י" ע"ב כתב דעדיין לא באו עדים ג"כ ואולי הרמב"ם פסק ע"פ הירושלמי דצרכות ובפסחים ר"פ מי שהיה לחוקה עיבר ניסן בניסן ממש והיינו אחר שקידשו לשם ניסן יע"ש : ונראה דהרמב"ם תופס שיטת הירושלמי לעיקר כיון דבקרא כתיב כי תחלל חוקיה עליהם כו' כי חללו את הפסח בלא כחנ' כו' משמ' דעיבר ניסן בניסן היינו לאחר שקידשו לשם ניסן דגם בדעבד אינו מעובר משא"כ ביום שלשים אם עברו מעובר וכיון שמעובר ואינו אלא מדרבנן מקדשין נמי את החודש והא דבש"ס דלן איהא דאין מקדשין היינו מטעם דש"ל שמה"ל אין מעבדיו ביום ל' של אדר וכ"ר רבינו מטעם דזה הוא בכלל זה ניסן וא"ל לקדשו לשם אדר שני משא"כ לדעת היר' ה"ל דזה אינו אלא מדרבנן דלא היה מה"ל או גם בדעבד אינו מעובר וא"כ כיון שמדרבנן אין מעבדיו לכתחלה ובדעבד מעובר א"כ מנייה נמי לקדש החודש דהא מצוה מה"ל איכא לקדש חדשים מנה ימים וקדש חודש ימים אחת מנה לחדשים כו' ומהרי"ק בשורש ק' כתב דכל היכי דפירוש היר' יותר מרווח פוסק הרמב"ם כהירושלמי יע"ש : **והנה** המהרש"א שם במאהרין הקשה לר' נחמן דאמר מעובר ומקודש א"כ אחאי ביקש חקיהו רחמי' על עצמו ואף שכתחלה אין מעבדיו מ"מ כיון דבדעבד מעובר כו' ולא גתח להא שמה"ל אסור לכתחלה ועבר אמימרא דרממא כו' רבינו ואפשר שהמהרש"א מפרש דהא' הואיל וראוי לקובעו ניסן אינו כ"ל מדרבנן ולפי' אחי שפיר הא דבדעבד מעובר ושחקי עד דמטי ריש ירחא אחרינא כפירש' נ"מ מה שכתב המהרש"א שם לתירך דלמה פירש' בדר"ש דאמר דלכך בקש חוקיה רחמים מפני שציבר ניסן בניסן היינו אחר שקידש

לאחילה באם שיקריבו כפרתא"כ לא נתקיים המצוה דאכילת בשר השלמים באכילת בשר בלבד ומצוה נמי על הכהן שיקריב כפרתו לר' הרמב"ם כדי שיתקיים על ידו המצוה דאכילת בשר השלמים שמוטלת בין שיהיה מאי חומרת למה יעבור הכהן על עשה והשלמה בחנם בשביל אכילת השלמים והרי אין אכילת הבשר מעכבא לאכילת הוד' ושוק הנש בעלמך א"כ מאי פריך הש"ס מאי חולמא דהאי עשה כו' הרי עדיפא ה"ל למפרך כיון דאכילה לא מעכבא כלל ואינה אלא נגדרת אחר המצוה א"כ כיון שבעלים חסורים לאכיל בקדשים דינם כמו ערל וטמא או המטלה קרבנותיו ממדינת הים דמשלחין קרבנותיהן ח"פ שאין אכולין אחאי תדחה לטעם דהשלמה וה"ל למפרך בשלמא פסח דאכילה מעכבא בו שפיר דמי לעשה דהש"ס ח"ל עשה דאכילת שלמים אחאי תדחה להשלמה ח"ל ע"כ כיון שהיא מ"ע למצוה שפיר דמי לעשה דהשלמה וילא עוד אלא שבלאו הכי ז"ל כן דהא שלמים האכלין לשני ימים נמי בכלל קדשים דקאמר ואפשר להקדים למ"ע דאכילה למחרתו ולמה יעבור על עשה דהשלמה בחנם וע"כ דהש"ס מיירי מיום ראשון לשמיט' שהרי אכול בקדשים לערב קצתו ואי מיירי מיום השני לשמיטתו איכא כבר עבר לערב זמן אכילתו ותיקשי כ"ל אלא ע"כ ז"ל כיון דמצוה לאכול בראשון כמ"ס למעלה בשם התורה כהנים לכך דמי לעשה דהשלמה ולמ"ס החוס' יומא כ"ח ב' דעליה השלם אינו אלא למצוה כו' א"כ א"ש טפי וא"כ פשיטא דהא נמי כיון דמצוה היא בין הגזילים לבין ובין הגזילים לישראל ודאי דלא שני דאכילת בשר בלבד ולא נתקיים עיקר המצוה של אכילת הבשר כ"ל כשיאכלו הבעלים ג"כ ומ"מ זה וודאי היכי דא"ל לבעלים לאכול הבשר כגון ערל וטמא או המטלה קרבנותיו בודאי אכילה לא מעכבא :

והנה בעיקר הקושיא על הרמב"ם מהא דעשה דהשלמים שהש"ס כיון דלדעת הרמב"ם עשה שהיה בשב"ל ואל תעשה דינה כלל תעשה ואין עשה דוחה ל"ת א"כ כ' בעידנא דמייעקל לאו מקיים לעשה ועיקר קושית הש"ס מאי חולמא הוה כיון דלא אלימא כ"כ כמו פסח ודאי בעינן בעידנא והא ליכא . ומופלג אחד אחר ליטב ג"כ דעת הרמב"ם ע"פ דאמר' אין עשה דוחה לא תעשה שבמקדש והרי כיון שלדעת הרמב"ם עשה דהשלמה דינה כלל תעשה א"כ כן כיון שבמקדש היא אינה נדחה ע"כ ונראה שאין מכל זה תשובה כלל דודאי מה שלדעת הרמב"ם עשה דבש ואל תעשה דינה כלל תעשה לאו למימרא שדינה כל"ת להיות חמירה מעשה ובעינן בה בעידנא או שלא תדחה אותה עשה שבמקדש ד"ל שהרי טעמא מאי בעינן בעידנא דמייעקל לאו מקיים לעשה מטעם דאמר' ביבמות ד' ו' דלא תעשה חמיר מעשה ופירש' שהרי לוקין עליו וא"כ כיון שמצינו מלקות על לא תעשה משא"כ בעשה שפיר אמר' דל"ת חמיר מעשה רק דגלי רחמנא שבעה דוחה ל"ת עכ"פ בעינן בעידנא שיהו עבירה הלוא בעידנא דמקיים תעשה ב"ל משא"כ ל"ת הבאה מכלל עשה ודאי דקילא אפי' תעשה המפורשת כמ"ס הרשב"א כמ"ס ל"ל בשמו' ומכ"ס דלא שייך בה מלקות כלל שהרי לאו הבא מכלל עשה אין לוקין עליו ומת"ל נאמר שחמירה תעשה המפורשת וכיון דבעשה לגבי עשה לא בעינן בעידנא כמ"ס התוס' שם בשם ר"י מכ"ס לגבי לאו הבא מכלל עשה ואין לומר דהרמב"ם סובר כתיבוקתא של התוס' דגם בעשה לגבי עשה בעינן בעידנא והקרבנא הפסח חביב בעידנא כיון שעל ידי הקרבנא כפרתו הוא ראוי לאכול את הפסח יע"ש א"כ מאי פריך בשלמא לת"ק יבוא עשה דפסח שיש בו כרת כו' למה לו לטעמא שיש בו כרת הא עיקר הקושיא היא מהא דבשלמא בפסח איכא בעידנא אלא באכילת השלמים ליכא בעידנא ועוד שהרי לת"ה ראשון של חז' גם בשלמים איכא בעידנא ופס"ע וא"כ ודאי דבדן דעשה האלימא תדחה אותה אפי' במקדש כמו דעשה דפסח האלימא דוחה אותה אפי' במקדש וכמ"ס הל"ח שם ע"כ : **שם** והנה על רש"י ו"ל יש לתמוה לאיך גיטא כו' : הרב הגדול כמוה' יעקב מחר' וזה"ל תמה בזה על רבינו במ"ס דבמסקנא לא קיימא כך דרב דדרש ליבמתו למעשי חייבי לאווין כו' והא אף לבשר דאסיק רבא דטעמא משום גזירה לא אדמיא הך דרב דהא חילוקין יבמתו למעשי חלמנה מן הנשואין דאיכא עשה ולא תעשה כמ"ס התוס' יבמות שם ד"ה גזירה וכת"ס רבינו בעצמו בשם הרב המגיד וכ"כ הרשב"א בחידושו ובה דקדק דברי רש"י יחד דקשיא ליה דתנא פסק ל"ש מן האירוסין ול"ש מן הנשואין מן האירוסין קשה לימי עשה ולידחי לא תעשה ומן הנשואין קשה שיפטר מן החליצה נמי כמו חייבי כריתות . על זה פירש' בדר"ה חוללת משום דרשא דיבמתו דא"ל לא חלמנה מן הנשואין ובר"ה ולא מתיבמת פירש' העצם משום גזירה דאף מן האירוסין אינו מייבם ומדברי רש"י אלו למדתי דמה דפריך ביבמות שם ומה ראית הוא על חייבי לאווין ועשה דמדאורייתא אין עולין ליבום ולפי' זה פריך הש"ס על ר"י דסבר דאין קדושין תופסין בחייבי לאווין ודמי לחייבי כריתות אחאי תיבעי חליצה מן הנשואין דהא פסקי ודמי ומה י"ע על התוס' שם עכ"ל הרב הג' לזימ' נראה שרבינו מקשה על לטון רש"י שכתב ואיזו זו חייבי לאווין דהא אידחי שם וה"ל לפרש חייבי לאווין ועשה וכ"כ המהרש"א שם על דברי רש"י אלו ו"ל דברים מעורבים חייגה הכא כו' וה"ל לפרש על חייבי לאווין ועשה ע"ש והן הן דברי רבינו :

סימן לו

וראיה לדברי מהאמרין ברפ"ק דעירוכין ואלו בפ"ק דזבחים כו' . במעין החפמה להגאון מהמבורג ראיתי ליטב זה ע"פ מ"ס בהגהות סמ"ק דהא

מה יחן ומה יוסף התירון של הארבעים אמת להא גם חזקתה ידע להא ועיקר התירון של הארבעים אמת להיב בני קטורה גם עתה במילה חסר מן הספר ונראה שיעור דברי רבינו כך הוא דאף להמקש ידע מקרא דאחיה וורעך להמקשו כל בני נח ממילה מ"מ מהא דאחיה בריהי הפך לרבות בני קטורה ודאי דלא ידע רק שלפי תירון הראשון של למסרי שבת הוא דאחי שפיר י"ל דע"כ ידע מהא דאחיה בריהי הפך לרבות בני קטורה דא"כ כל עיקר ה"ל לתרץ מהא דפירך וליחייבו ודע אברהם במילה דלא אימנעו מאתה וורעך דמשמע דהבין דכל זרע אברהם חייבין ובאמת זה אינו וכו' שהוכיח רבינו ממחני' דנדרים וה"ל לתרץ דכל זרע אברהם פטורין לבד ישראל ומאי משני למשרי שבת אחי ואחיה נשנית בסמי משמע דמונה לו דאמרה לכל זרע אברהם רק דלא נישנית בסמי אלא ע"כ דלפי התירון הראשון כבר ידע מהא דאחיה בריהי הפך לרבות בני קטורה וא"כ לא הוא משני ליה מידי דס"ס תיקשי ליה אלא משמע בני קטורה חייבין ליה הוכרח לתרץ דלא נישנית בסמי ולכן אינו חייבין במילה אלא ישראל לבד . ע"ז משני עוד איבעית אימא כלומר דלעולם נישנית בסמי ומה שמעמע מדברך שכל זרע אברהם ליחייבו במילה ע"ז פירש לו הקרא דאחיה וורעך עד שהקשה אלא משמע בני קטורה לא ליחייבו וא"כ מה תועיל בתירוקך שנישנית בסמי דאי כל זרע אברהם פטורין אי"כ למה נישנית בסמי ע"ז פירש הקרא דאחיה בריהי הפך לרבות בני קטורה ושפיר נישנית בסמי כדי לחייבם גם עתה במילה וזהו דלא אחי למילת בני קטורה בהדי שבע מצות לד' הרמב"ם י"ל כמ"ס הסו' שם ד"ה והרי פרו ורבו דלא חשיב אלא לשב ואל תעשה או י"ל דלא חשיב אלא במה שכל בני נח חייבין ולא מה שרק אומה אחת חייבתי ואין לדקדק בסוגין דלמאי אצטרך ביחזק ולא כל יחזק לנשעט עשו ושמעאל הא בלא"ה ידעין זה מדאצטרך את בריהי הפך לרבות בני קטורה מכלל דבני עשו ושמעאל פטורין לרבות בני עשו ודאי ל"ל קרא כיון דזרעו הם ולרבות שאר בני נח א"א דהא אימנעו מאתה וורעך וע"כ לרבות בני קטורה אחי שטלוו אח"כ וממילא אימנעו בני עשו דלכ"מ דקרא דביחזק אינו מופנה לגמרי דאצטרך לגופיה דהקב"ה בישר לאברהם שביחזק יקרא לו זרע ולא ב' שמעאל והס"ס קודם שביחזק לקרא דאחיה בריהי דייק מנופיה דביחזק דבני עשו ושמעאל פטורין וס"ה נמי דשמעין זה מהא בריהי הפך : **שם** וצדק אחי תמה על הרמב"ם כו' א"כ כל האומות פטורין מלחול כו' . שמעתי מקשים על זה איך אפשר שיתערבו בני קטורה הגוימולין עם שאר אומות שאין נמליין ולא דמי לעמון ומואב שנתערבו בשארי אומות שהם בני מינן . ונ"ל ברור שאין טעות רבינו כמו שהביטו הם אלא שטעונו כיון שסכתריב בלבל כל האומות אי"כ ליכא למיזל בתר רובא שאלו היו קבועין שפיר אמרין בכו שכל אחד שדין בזה דידיה . משא"כ לאחר שבלבל כל האומות חייבין איפכא לרובא דרובא של שארי אומות ובני ישראל וליכא למימר רוב כו' אחר הבעל דהא כתבו התוס' היכי דפרוזה ביומר שאני ועיין ע"ז כ"ב ב' וכתובות י"ג וכתובות ב' ב' דאמר רבא הא דאמר רבנן אין אב כו' ולא ידעין אבוא אלא אפילו ידעין מנו כו' ופירש' כגון שוללו תאומים כו' ואי אמרין רוב אחד הבעל למה לא ידעין אבוא מנו . והא שמקשה רבינו על הרמב"ם ממחני' דנדרים שהעורר מן המוליד מתר בבני קטורה ש"מ שאין במצות מילה ראיתי במשנה למלך שיישכח כיון שבני קטורה אינו חייבין במילה לד' הרמב"ם רק מספק וודאי היה דעת העורר למי שזיב במילה בוודאי ובני קטורה אין חייבין רק מספק ולא נחת אינש למפקא :

סימן נא

ומהתימה על הרא"ש ז"ל כו' ובפרק ר"א דמילה כו' אולי י"ל שלא יהא דברי הרא"ש תמוהין כ"כ דהנה יש להקשה אהא דליף ר' אחי מתמיד דלחם הפני' דלא ימוש משמע ג"כ דבפ"א שחרית וערבית י"א הרי לא יאסור הבדים דכתי' גבי בדי הארון ולא ימוש דכתיב גבי עמוד העזן פירושם חמיר ממש שהרי אמרין ביומא ע"כ דלוקה על הסרת הבדים הפי' לשעה קלה וע"כ ל"ל דמשמע ליה לרבי אחי דלא ימוש ספר התורה א"א לומר כפשוטו דמי לא בעי למיטע לבה"כ כדאמר' גבי אין ביומא ו' וא"כ ל"ל ללמוד זה מר"י דלחם הפני' דוקא אלא ודאי דמשמע ל' דר"י ורובן פליגי בלה"פ דלרבנן בעיין דוקא שהיו מקלח מן החדשה עם מקלח מן הישנה על השלחן דליקרו חמיר ור"י סבר דעיקר הלוי הוא בחד לחם שלם וע"כ חמיר דלה"פ לאו דוקא וכיון דלאו דוקא לא אמרין כל כמה דאפשר לקיים בו חמיר מקיימין אלא אפילו מילק הישנה שחרית ואסיד החדשה ערבית נמי מהני אם כן משמע לו לרבי אחי דכתי' מני כן דלא אמרין כל מה דאפשר לקיים לא ימוש מקיימין אלא הפי' בפ' אחד שחרית וערבית סגי אבל זה ודאי כל היכי ד"ל חמיר או לא ימוש כפשוטו אמר' כפשוטו רק כיון דחזין דלר' יוסי בלחם הפני' הפי' פירש גומר את המצוה ומיקרי חמיר אמר' דה"ה במילה אם פירש חזר וגומר אבל אן ק"ל כרבנן דבלחם הפני' בעינן חמיר כפשוטו א"כ שפיר פסק הרא"ש דבמילה נמי אם פירש אינו חוזר אבל בלא ימוש ספר התורה נקטין כרב גידל דאי בעי פטור נפשו בק"פ פי' דאי בעי יכול לנהוג מנהג ד"א ואפשר שאפי' הוא עתיד נכסין מ"מ מנו דאי בעי מפיק לנכסיו להקדש ולטבוק בדרך ארץ ואינו מושבע אז על לימוד התורה לכך חיל שבעתיו והא דליף ר' אחי מרבי יוסי דוקא י"ל לאפוקי מרבי שמעאל ור"ש בברכות ל"ה דלדידהו ודאי כל מה

פליג דא לשם ניסן דאזכר לר"י בעל כו' וזה תמוה דא"כ תקשי קושית הס"ס וכי לית ליה לחוקיה זה ניסן ואין אחר ניסן ולד' רבינו אחי שפיר כיון דת"מ עבר אמת' דרמנא לכך בקש רחמים על עצמו :

סימן מא

אחי דמדר"ע אין ראיה מדנקט י"ע כו' . לפמ"ש רבינו בטורי אבן רפ"ק דחגיגה להוכיח ברהיית ברורות דחוקה"מ אסור מה"ת במלאכה בדבר שאינו אבוד א"כ הוי חוקה"מ ג"כ בכלל יום טוב ואין להניח תפילין בחוקה"מ אך רבינו כתב לקמן בסיומן מ"י דרואי להניח תפילין בחול המועד כיון דגם בשבת ויום טוב ליכא איסור אם מניח תפילין :

סימן מא

ודרי נד"ה מסקין לכ"ע אם מ"מ כיוון למ"ה עובר משום כל תוסוף אפי' שלא בזמנו כו' . אף שישל מר דנ"מ לעינן כה"מ דאי תמוס כל תוסוף כה"מ חייב בהפילין אבל תמוס קרא דוסמרת אסור לח מיבעיא לדעת האומרים שפיקא דאורייתא מה"ת להומרא וודאי חייב בהנחת תפילין ולא שייך בזה כל תוסוף ואפי' לדעת האומרים דשפיקא דאורייתא מה"ת לקולא רק שמדברין הוא לחומרא מ"מ אין בזה כל תוסוף לפי"ש הרשב"א בחידושו לר"ה דהכי שנוטה על פי מלות חכמים אין בו תמוס כל תוסוף אבל מקרא דוסמרת ודאי דעובר כעשה ול"ת וא"כ לק"מ קושית רבינו כמו שהעיר ע"ז הס"ס אחד מ"מ כראה דאין זה השוכה חדא דהא רבינו בשיטת הרמב"ם קאי השתא והרמב"ם ס"ל בפ"ע מה'מאכלות האסורות וספיקא דאורייתא מן התורה לקולא וכן דעת רבינו בטורי אבן באבני מילואים תיגה ד"ה אצטרך ודלא כהרשב"א וס"מא חולקים עליו גם הא שכת' הרשב"א בחי' דהכי שנוטה ע"פ מלות חכמים אין בו תמוס כל תוסוף רבינו הרבה להשיב עליו בשו"ת אבן על ר"ה ד' י"ו ד"ה למה תוקעין וא"כ שפיר י"ל אי מניח תפילין כה"מ עובר משום כל תוסוף : ואין להקשות אם כן איך עושין ספיקא דיומא הא לדעת הרמב"ם לשיטת רבינו יש בזה תמוס כל תוסוף בשלמא לשיטת הרשב"א דהכי שנוטה ע"פ חכמים אין בזה תמוס כל תוסוף לק"מ אבל לשיטת רבינו דלא כהרשב"א קשה וי"ל דלא קשה מידי כיון דאסקין בר"ה דשלא בזמנו בצי טובה אם כן כאובל מלה בשמיני או שיש בסוכה בשמיני אין בזה תמוס כל תוסוף כיון שאינו מטוין לשם מצוה דומיא דהיטן בסוכה בשמיני כמו שפירש' בעירובין ל"ו ד"ה ועוד היטן כו' דאי שמיני הוא לא מכוין למצות סוכה ומה שנהג בו איסור מלאכה בלא"ה לא הוי כל תוסוף דכמה בעלני איכא במוקא ושמתת יום טוב בכמות נקיי' ויין יין אף שהוא מזה"ת גם בזה"ל נמי ל"ש כל תוסוף שאין זה מיוחד דווקא ליום טוב ווי שפירש' יין וילבש כמות נקיי' בחול ילקה ובהכי ניחא נמי מה שהקשה אבי' לרבא מהי"טן בשמיני בסוכה ילקה עדיפ' ה"ל למפרך מהא דקטן דעבדין כל ספיקא דיומא אף שבינו הוי מקדשין ע"פ הראיה מ"מ הרחוקים מירושלים יומר מתהלך י"א יום היו עושין שני ימים טובים מספיקא ולשיטת רבינו יש בזה תמוס כל תוסוף אלא ודאי דלא שייך כל תוסוף אלא שנוטה מעשה מצוה של יום טוב כמו היטן בשמיני בסוכה : ואמנם בהל"מ במדכ"י איתא שבה"מ חייב בחפ"ל ולכאורה קשה הא אמר' בפ"ס ספק חשיכה אינו מניח וי"ל דהמדכ"י מירי כיני שערין לא הניח תפילין כל היום ובש"ס מירי היכי שכבר הניח תפילין :

סימן מז

והא ל"ל דקמ"ל דאפילו בליל חול כו' אלא וודאי דאין זה רבוא דאין זה כלום כו' . הדברים האלו קטן להולמן דהא מ"מ יש לדמות כנ"ל דקמ"ל דבזה צריך להניח ידו עליהן דזה לא הוי שמעין מליל שבת והיה נראה דבמקום והא ל"ל י"ל וי"ל והיבות והא ל"ל שייך לא"כ מאי פריך שח"ז ודחה שפיר דאין זה כלום דבאמת י"ל דקמ"ל דאפילו בחול צריך להניח ידו עליהן ואין ראיה מכאן להאיר בליה דחול כמו בשבת דהא י"ל נקט חיל תמוס דדינו חלוק מבעתי ובוזחא יעלישכ"ג בלא ע"ס ומה שכתב והא ל"ל קאי על לכאורה דלעיל ועד דאין זה מלש ממש בדרך לכאורה . וה"ה דהיה מני לדמות נקט חול לאשמעין דיוקא דיוקא בזהו על ראשו א"ל לחנן אבל במחתן אצ"ע אסור לו ליעול ולהניח כיון דמוטרין מחמת כלבי דבהכי מירי אבי' דה"ל כיון דלילה ומן תפילין שרי להניח נמי קמ"ל דלא ולעולם בלא מנשרן כלל אף מחמת כלבי שרי נמי להניח אלא דמגופה עדיפ' ליה לדמות :

סימן מט

ורבי ה"ל למפרך עשו גופיה לא לחייב כו' . שמעתי מתרצים ע"פ דאיתא במס' חולין מ"ז בשו"ב דר' נתן שהיה חזינן אדום ביותר וזהו להמתין עד שיכלה דמו מפני הסכנה ה"ל גבי עשו שהיה אדמוני ביותר לא היה יכול לחולו עד שיכלה דמו : **שם** אפי' כפי' הרמב"ם כו' אבל לשנויא בחדא חשיב לה מאתה לבני נח כו' . דברים אלו צריכין ביאור דאי התקשן והתקשן ידעו מקרא דאחיה וורעך למעוטי ב"ל ואפי' בריהי הפך לרבות בני קטורה והתקשן שנקשה דליחייבו ע"כ ל"ל שהבין פטורים מדלא חשיב להו גפי' שבע מצות א"כ

סימן נב

ועוד נראה דב' עוקצין וג' עוקצין הדבר פשוט וכו' : בזה י"ל פשוט דאין כוונת הש"ס והרמ"א על גרוגרות לומר כמות שהוא הפירי בעלמא אלא שיעור גרוגרת קאמרי ומשכחת לה שפיר ג' גרוגרות ב' עוקצין כגון שכל עוקץ גדל שני פירות שהם שיעור א' גרוגרת ומחלה וכדומה : הרב המ' האמ"ר מוהר"מ נחמן נ"י וזה נ"ל מוכרח דא"ל לומר גרוגרת תמש קאמרי דהא גרוגרת היא תאניה תלושה ויבשה ולא ש"ך בה קצירה כלל אלא ודאי דשיעור גרוגרת קאמרי :

סימן סמך

וש"מ קידוש על היין לאו דאורי' כו' והאזין בעל הפלה בפי' על התור' הביא ג"כ ראיה דקידוש על היין לאו דאורייתא מהא דפ"ג דעירובין דפריך שם אהא דמערבין לגייר ביין והא לא חוי ליה כו' ואי קידוש על היין דאורייתא הא ודאי חוי ליה לקידוש ואף שלקידוש ברביעית סגי ולעירוב צעין שני רביעיות לרבין דפלגי עליה דסומכוס מ"מ משכחת לה היכי ש"ס לו פת למון סעוד' אחת ורביעית אחד יין דהכי שפיר טפי דהוי קידוש במקום סעודה אלא ש"מ דקידוש על היין אינו כ"א דרבין ע"כ :

סימן סא

והשתא ודאי תקשה נהי כו' ליתי עשה דמלא ולידחי לעשה ול"ת דשנויה כו' אין להקשות האך נמנור ממורע דעשה דוח' ל"ת ועשה דישן בשא"ה הא י"ל דשאני מורע גדול השלום כמ"ס הפוס' יבמות ה"ס דה"ל כו' דהאמר' סתמא כחבה דעשה דמורע דוחה לעשה ול"ת דכהן וטור' משמע דאף היכי דליפא גדול השלום כגון בימי חלטו דאין ק"ל דימי חלטו מתיר באשמו והתוס' בשל"ס דחו טעם זה למ"ד ימי ספורו ולא ימי חלטו ע"ש ודאף למ"ס רבינו בשר' ל"ג דגם למ"ד ימי ספורו ולא ימי חלטו משכחת לה הא גדול השלום כגון שטול לו נגע החרת בימי ספורו של נגע הראשונה ואח"כ כשנפלא ימי ספורו של נגע הראשונה אסור מתמת ימי חלטו של נגע השניה ע"ש מ"מ תמה רבינו שפיר דהא בחורה סתמא כתיב דעשה דמורע דוחה לעשה ול"ת של נזיר אף בימי חלטו תמש והנה מנאמי ב"כ מ"מ בחי' י"ד שאלה נ"ג שחידן קן בשם הראש"ם כיון שחידן רבינו ובעם הראש"ה תירן דמה"ט נדרים חלין ע"ד מלוה משום דנדרים הם עשה ול"ת יעו"ש וזה תמוה דא"כ לא יתקנסוגיא דמיר דאמרי' ויוליף מהכא דעשה דמי לעשה ול"ת ומשני משום דנזיר יטו בשאלה כו' הא אדרבה נילף מנדרים דלא דמי להא דעשה דמלוה אף דישן ג"כ בשאלה : הרב הגדול כמוהר"ר אלי' נ"י : והנה פה שכתב רבינו ליתי עשה דמלא וסוכה שאין בשאלה ולידחו לעשה ול"ת דשנויה אין להקשות הא עשה דמלא היא עשה דקודם הדיבור והרי כתבו התוס' קידושין ד' ל"ח דעשה דקודם הדיבור אינה דוחה אפילו לל"ת גרידא הא רבינו הוכיח לקמן בס' צ"ו ובטורי' אכן ריש חגיגה דלא כהתוס' הכל' ונ"ש זה בשם הירושלמי ליתא טעם זה בירושלמי ועוד שסתמא דתלמודא ב"מ לא ס"ל הא בירושלמי ע"ש : אך הא שכתב דליתי עשה דסוכה ולידחי לעשה ול"ת כו' שמעתי מקשים הא עשה דסוכה היא אינה שזה בכל דמקרא דהאזרח דרשין' בסוכה פ"ב להוציא את האדם וח"כ ה"ל עשה שאינה שזה בכל' א' אמנם ראיתי בטורי' אכן על ר"ה בפ"ד ק"ד ט"ז שהקשה שם על מ"ס הרמב"ם דנשים אינן מלוות להעמלות לקרובים דדוקא בני אהרן דמוהרים על הטומאה ברישיה דקרא מלוות נמי להעמלות לקרובים משא"כ נש' דאין מוהרין על לאו דטומאה דבני אהרן כתיב ולא בנות אהרן אינן מלוות להעמלות לקרובים נמי ע"י הקשה דא"כ בישראלים נמי נימא הכי כיון דאין מוהרין על הטומאה אינן בשעה דטומאת קרובים א"כ קשה הא דאמרינן ב"מ לאביו לא יעמא אבל מטמא הוא למת מלוה כו' דמנ"ל זה דלהחיר מת מלוה אחי אימא דלגופיה אחי דמהא דכתיב ברישיה דקרא על כל נפשות מת לא יבוא ודרשין אלו הקרובים ה"א דוקא היכי שהמיר הוא ישראל גאמי מלוות על טומאת קרובים הוא דאינו מטמא לקרובין משא"כ אם הוא כהן דמלוה להעמלות לקרובין אחי עשה דטומאת קרובין ודחי לעשה ול"ת דמיר דישן בשאלה קמ"ל לאביו דלא והין לומר דמהיכי תיתי ה"א דטומאת קרובים דוחה לעשה ול"ת דמיר כגון דאינו שזה בכל היא לדע"פ הרמב"ם דאינה נוהגת בישראלים ובנשים דהא אינו דהא מראשורי' תרי קראי למיר וכקוולא גמרינן אחד מחבירה ש"מ דיש חומר באחד מה שאין בחבירו (והתוס' יבמות שם כתבו זה מקש"ם דמיר ג"ח) א"כ ה"א הא דאינה שזה בכל חמיר ואח"י עשה דטומאת קרובים ודחי לעשה ול"ת דמיר קמ"ל קרא דלאביו דלא יעמא ע"ש וע"פ הדברים האלה יחייב ג"כ כלן כיון דמראשורי' תרי קראי בבהן ונזיר ש"מ שיש אחד שחמור מחבירו ואפ"ש דאינה שזה בכל חמיר מנזיר וא"כ תדמה העשה דסוכה שהוא בקום ועשה לעשה ול"ת דמיר שהן בשב ואל תעשה כמו שה"א דחתי עשה דטומאת קרובים בקום ועשה דוחה לעשה ול"ת דמיר שהן בשב ואל תעשה ומכ"ש דהא קשה לשיטת הרמב"ם שפסק דעשה דקום עשה דוחה לעשה

מה דאפשר לקיים לא ימות מקיימין דגם לרבי ישמעאל אינעריך קרא דואספת דגנך להחיר לאסוף הדגן ולר"ש חייב ללמוד תמיד לזה הוצרך להוכיח מרבי יוסי ויש לעיין למה לא מפרש ר"ש ביומא ד' ו' דתמיד דכתיב גבי ל"ץ היינו שיהא על מלכו תמיד דהא התוספות בקדושין ד' ס"ה כתבו דהכה"ג היה מושא את הל"ץ בלילה : הרב הגדול כמוהר"ר אלי' נ"י :

סימן נב

אלא לזה יש לדחות דאין רא"י כ"כ כו' אלא לישנא דמיר' לא משמע הכי' כו' לא זכיתי להבין ד"ק אמאי לא משמע הכי' הא ודאי נראה פשוט דלר' יוחנן ל"ץ כלל שמיני ושמונה למעוטי שביעי וחששתי דזה ידעין מדדוחה שבת אלא כיון דאינעריך לו ביום למעוטי שבת וימים למעוטי לילות לא סגי דלכתוב ביום וימים בלא שמיני ושמונה וראיתי לשארי הרב הגדול כמוהר"ר אלי' נרו שעמד ג"כ בזה : והר"ה ה"ל תמה על מ"ס רבי' דאף דמלוות מילה מקיי' נמי במל לפני שבת או לאחריו מ"מ דוחה שבת דלא ילפינן מילה מתמיד כו' הרי במנחות אמרי' דל"ך מלוה גרע מוצרך גבוה דקרבוניהרי אפי' בקרבן אינו דוחה שבת כה"ג במקו' מלוה לא כ"ש : **שם** ועוד אינו אומר שהבעל ע"ך שגב בזה כו' לאו משום דבריעבד קיים מלוות מילה כו' : הנה בלל"ת פסחים ד' ע"ב כתב ג"כ להשיג על הש"ך בסדרת רבינו מטעם דבמל בתוך ח' הוי כלא נכרת הגיד ואך על הרמ"א שכתב ביו"ד דאם מל ביום ובתוך ח' יאז משמע שילא ירי חובת המלוה קשה דנש"ס שם דקאמר כאן דלא עבד מלוה משמע שאין כאן מלוה כלל אך יש ליישב דאף דקאמר הרמ"א היינו כשיציע שמיני נתקיימה מלוות מילה למפרע ומ"מ בתוך ח' ודאי לא נתקיימה מלוות מילה כלל :

סימן נג

רק אזכיר דבר אחד והיא פליאה נשגבה כו' : לפי מ"ס הרשב"א בחידושו על יבמות ע"ב דיש מפרשים דואו הא קאי אמילה גופא והכי פ' הש"ס ואפילו מאן דלא דריש ואו בעלמא ואו הא דוביום השמיני דריש דאף מילה שלא בזמנו אינו ניתול לא ביום וא"כ גבי גוהר נמי נדרוש ואו הא ע"ש א"כ לא נתחלפו לו הדברי' : אך שכתבת דחה שם הרשב"א זה הפ' : מהרב הא"ל

סימן נו

וכל דבריו תמוהין בעיני כו' : לכאורה היה נראה ליישב שלא יהיו כ"כ תמוהין דה"פ למה נקט הרי"ף טעמים שאין שייכין אלא בכלים טמאים מה שלא שייך האידנא שאין טומאה וטהרה טהב בינו אחר' כתב ועוד לדבריו היה מותר להטביל כלים חדשים בתמיה כלומר ואי נימא שחפס או הטעמים לשיקר להשמיטו שמוחר עבילת כלים חדשים דלא שייך בהם שמוא יסחוט ושמוא יסהה נמי לא הא בתמיה' חן מטבילין את הכל מלפני השבת ולא אישמיטו בשום דוחתא לאוקמי מתניתין בכלים טמאים דוקא : ואין להקשות איך אפשר לומר שלדעת הרי"ף יסיה מותר בטבילת כלים חדשים מטעם שלא שייך טומאה וטהרה האידנא והמתני' לא אסרה אלא בטבילת כלים טמאים מציורה דשמוא יסחוט דמה בכך הא מ"מ נאסרו משום דבר שבמנין וכיון דלרב יוסף גזרין אפי' בכלים דלא בני מחיטה אטו כלים בני מחיטה א"כ אף שעכשו לא שייך למיגור אטו כלים בני מחיטה שאין טומאה וטהרה טהב מ"מ אף היכי שבעלה העצם ג"כ אסור משום דבר שבמנין כדאית' בזה ד' ה' ועיין תוס' סנהדרין נ"ט דע"י ו"ל דגם בימיהם לא היתה הגזירה בכל מקום והרי נדה מערבת ועובלת בבגדיה וכן החירו בכלי שנטמא בולד הטומאה ודמי לגליי שבעלה האידנא כדאיתא ביו"ד סימן קס"ז ומטעם שהגזירה לא היתה בכל מקום שאין האנשים מלוין וסבירא ו' מנאמי ת"ל בתשובת בית אפרים דדמי לגליי והביא עוד בשם הר"ן ג"כ שכתב אהא דאמרינן בשבת דקערוה שאלה בהן שמרית מדיחן ולא גזרין אטו כלים בני מחיטה דאין הדחה אלא בטומות ואם כן גם עכשו אין בזה משום דבר שבמנין :

סימן נח

הרי דמ"ל ו"ל דעל ידי שחיקתו נעשה איסור בידיים אינו נדחה מפני כבוד הבריות לכאורה יש לדון בזה דשאני בהת"ח שידע עדות בחבירו שעל ידי שחיקתו יעשה איסור בידיים וה"ל קום ועשה שעליו וכבוד הבריות שלו בחד גבירא א"כ דמי להמואל כלאים בבגדו שפושטו ואפי' בשוק דקום ועשה של איסור כלאי' שעליו דמי לכבוד הבריות שעליו משא"כ בנידון דידן באל' שרואה את חבירו לבוש כלאים או שנפסק אחד מצינתייו והיינו בעיין דידן במקומה עומדת ד"ל דכבוד הבריות של חבירו עדיפא ואין חייב להביד לו כיון שאין על חבירו האיסור בקום ועשה מאחר שהוא שגג ויחזיקו ג"כ דעת הראש"ם שאף שאם הוא יודע בעלמא שהוא לבוש כלאים ודאי דפושטו ואפי' בשוק מ"מ אחר הוואה אינו חייב להביד לו כיון שהוא לבוש שגג :

שפיר דמסמנ' ליה דמסתכלה מחומי ולא קחתי בהדיא דלריך בדיקה ודאי ללא
הוי כ"ח דרבנן ולא מח' ליה לר"י לדיק כמ"ש הר"ה הג"ל דל"כ מתי קא מבט' **שם**
ל' מהו לשמיה ביו"ט פשיטא שאסור כנ"ל ודוחק לומר דהא גופא קמיבעיה ליה
אי בדיקה זו מן התורה הוא ולדיק כנ"ל או לא דל"כ ה"ל למיבעיה על המשנה כנ"ל:

סימן סו

וא"ל דהיינו עשמה כו' והא עשמה יונדת קרבן נשים הוא ועברה בכל תאחר כו':
שמעתי בשם הגאון מוה"ר שאלו וליקלה"ה שאין מזה רא"ד דברים'
עבר וק"ל על הבעל שהוא עובר בכל תאחר וא"כ אדרבה נראה
שאם אינה עוברת בכל תאחר מתקאמר וקא עבר הבעל וכדאיתא גדרים ל"ה
שאם מביא קרבן עשיר על אשמו וכל קרבנות שהיא חייבת ולכך עובר הבעל נמי
בכל תאחריו וכל דעת רבינו שאף הבעל מביא קרבנו חובה של אשמו היינו מדרבנן
שכל הנכסים אחרתין לו ואין לה קנין פירות כלל לכך חייבו להביא כל קרבנות
חובה שצ"ל ומ"מ לענין כל תאחר ודאי אין לחייבו כיון דאינו לא נדר וכדאמרין
בר"ה ד' ו' יורש מהו בכל תאחר מי אחרתין כיון דאינו לא נדר כו' ומסקנא דה"כ
אינו עובר כיון דאינו לא נדר ע"ש א"כ ה"כ כן כיון דהבעל לא נדר לא שייך לחייבו
בכל תאחר דל"כ מתי קמיבעי' ליה ביו"ט ה"כ בעל נמי עובר אע"פ שלא נדר
אלא ודאי דהבעל נמי אינו עובר ודוחק לומר כיון דכל עיקר נדרי אשה תלוי בקיום
הבעל ה"ל כאלו נדר אינו גופא א"כ בעורה בבית אביה לחייב האב בכל תאחר
וה"ל לא ששמו ואף לפי מ"ש הסופרות גיטין מ"ז ב' ד"ה ולביתך דאורחיה דקרא
לאורחיה מתה שבעל ון את אשתו מ"מ אין סברא שמעטם זה תחייבו תורה
להביא קרבנותיה ולעבור בכל תאחר - וראיתי לרבינו בעורי אבן במלואים על
ר"ה ד"ה חמר רבא שכתב ג"כ לדחות זה שמעטת ליה כל תאחר בקרבן יולדת
כגון שא"ס אמר הרי עלי לפטר היולדת מחמת' ואז האש עובר בכל תאחר יצ"ש
וגרסה שלפ"ו גרס שם וקא עבר ולא ניחא ליה לפרש לפ"ו על הבעל גופא וולמה ליה
לפרש בא"ש אחר ש"מ שאין לחייב את הבעל כיון דאינו לא נדר וכנ"ל : **שם** וכל
שהרמב"ם מפרש ולא תעמלה לו היינו ברגל כו' - לכאורה זה תמוה דהא מ"מ
תקצי מתי חירוף חרוסה אפילו נשואה נמי אינה מוטמאה ליה ברגל כיון
שחייבת בשלמי שמה ואינה מנווה להיטמאות לו לדעת הרמב"ם ואין לומר כיון
דברגל מוזהרות גם נשים על הטומאה לכך מצינו או ג"כ להיטמאות לקרובים כיון
דזה בזה תלוי לדעת הרמב"ם דזה אינו דמה שייטיה דאסור טומאה הרגל למנות
טומאת קרובים דהרמב"ם לא חמר דתלו זה בזה אלא לענין בני חתן ודוהרים
בריש הפרשה על הטומאה מצינו נמי על טומאת קרובים הסמוכים לו באותו ענין
משא"כ אסור טומאת הרגל אין לו ענין לטומאת קרובים כלל - ונראה כוונת רבינו
השטת מודה להרמב"ם דהא דנקט לא מטמאה בארסיה אגב שטיפה היא דהשתא
תו לא קשה איך חגי מלתא דליהא כלל דהא ודאי אסורא ליכא כו' דזה אינו דהא
ודאי איכא אסורא להיטמאות ברגל וא"כ אידי דנקט לא מטמא לה חגי נמי אינה
מיטמאה לו וה"ה נשואה נמי : **שם** וא"ת למאי דפרסתי דאבי' דאמר אשה
בעלה משמחה כו' עיין בערי אבן ד' ד"ה לדקות :

סימן סח

וא"ל בליל יו"ט ראשון מלות שמה טהב מן התורה כו' ראיתי בכל"ח על פסחים
שם שהוכיח ג"כ מכאן כדע' רבינו וחכם אחד הקשה על זה דהא י"ל דהש"ס
לא פריך כ"ח מספ"א דאינו יוצא בה משום חגיגה ע"ו ואי בשלא עיכב ושחטה ח"כ
תיפוק ליה דאפסלא בלינה וטעמא י"ל דהוה שמה בליל יו"ט ראשון דודאי נראה
דמנות חגיגה אינו טהב כ"ח ביום ט"ו ולא בלילה כדכתיב שכעת ימים תאמר דמשמע
ימים ולא לילות (עיין תוספות סוכה מ"ג ושבת קל"ח ופסחים ה') : אך מדברי
רבינו בעורי אבן על מגילה ד"ה ד"ה וחגיגה מוכח דדעתו דמנות חגיגה טהב גם
בליל יו"ט ראשון רק שאין מקריבין אותו בלילה מקרא דביום נזוהר ואם שחטה
ביו"ד לשם חגיגה ט"ו מקריב חלבין ואיבר' שלה בליל יו"ט והוי חלבי יו"ט ביו"ט
יעו"ש שלא כל' החום' דהכ"ז בפסחים א"כ אתי שפיר ד' רבינו - אך מלתי ביר' **שם**
חגיגה דמנות חגיגה אינו טהב בליל יו"ט ראשון דהכי אמר רבא דהא דהא דהא דהא
משא"כ מתחייב בחגיגה את מתחייב בשמחה ליל יו"ט ראשון דאי חייב בחגיגה
אינו חייב בשמחה יעו"ש - ואי כדברי רבינו דליל יו"ט ראשון הוא זמן חייבו א"כ
תקצי לחייב בשמחה נמי ובשחטון תע"ט יוצא נמי די שמחה - והנה רבינו תקשה
שם על החום' פסחים שם שכתבו דהא דל"ה שלמים ששחטון מע"ט אינו יוצא
בה"ל משום שמחה ולא משום חגיגה היינו אפי' הקדשין לשם חגיגה ט"ו נמי כיון דאינו
בא לא מתחילין בעיקרונא שמה הראויה לחגיגה ע"כ ט"ו כתב רבינו שם דדוקא
נקט שלמים ששחטון דאלו הקדשין לשם חגיגה ודאי דל"כ כו' אבל בירושלמי פ"א
דחגיגה ה"ד א' להדיא שלמי חגיגה ששחטון כוונת פ"ש שם בעל ק"ע יומה שמה
רבינו על הראויה שהביאו התו' מהא דאמר' לביד' השמחה שבעה שמונה הוא
כו' הא בחל בשבת אינו דוחק כו' ואי דיכול לשחטון מע"ט אחת' ה' הו"ש אה
זה א"ת ג"כ להדיא בירושלמי ועוד תמה רבינו מהא דאמר בשע"כ ושחטה ואי
כס"ד דרב יוסף בשחטה ביו"ד א"כ מתי אריא חגיגה י"ד אפי' ט"ו נמי והא
חגיגה י"ד קחתי כו' הא גם זה פריך שם בירושלמי ע"ש :

מב

סימן עין

של ש' ואל תעשה והרמב"ם מסק מן הירושלמי בזה דנשבע ע"י כולל לבטל את
המנוה דח' שבועתו ופסוק מן המנוה וכן הרי"ף ס"ל בהרמב"ם דעשה דקום ועשה
דוחה לעשה דשב ואל תעשה שהרי כפ' חלו מציאות כתב וקשיא ליה בהשבת אביר'
נמי איכא עשה ול"ת כו' והיינו אמאי אינה דוחה לעשה ול"ת דטומאה ע"ש ומאי
תקשה הא ע"כ גם חי לאו קרא י"ל ללא דחי, דמאי אולמא האי עשה כו' א"ל ש"מ
דק"ל לחי עשה דהשכ' אבירה שהוא בקום ועשה ולידחי לטומאה שהוא בשב ואל
תעשה ופ"ת דסבירא ליה נמי בהרמב"ם : איברא דיש לדון בזה שהקשה רבינו
על הרמב"ם מהא דמיר דאימא דלאביו אתי לנזיר והוא כהן כו' דאם כן תיקצי
למאי אינערין קרא דראשו במזרע דדוחה לעשה ולא תעשה דמיר דישן בשאלה
הא ידעיקוה מדאינערין קרא דלאביו דטומאת קרובים דכהן אינה דוחה לעשה ול"ת
דמיר והיינו טעמא משום דעשה דטומאת קרובים אינה שיה כלל ש"מ דבעלמא
הכי ש"העשה שיה בכל ואינה בשאלה דדוחה לעשה ול"ת דישן בשאלה דאי
בעלמא עשה גמורה נמי לא דחי לעשה ול"ת דישן בשאלה למאי כתבה התורה
גבי טומאת קרובים שאינה שיה בכל דלא דחי דפשיטא ה"ל ליכתוב גבי עשה
גמורה דלא דחי וכה"ג כתבו התוס' ביבמות ד' ה' ע"ב ד"ה כולה שמקשו שם
למאי אינערין למילף מבלתי' בליית דעשה דוחה ל"ת גילף משריפת קדשים
ביו"ט דגלי רחמנא דאין שורפין קדשים ביו"ט ולא אתי עשה דשריפת קדשים ודחי
לג"ת דיו"ט משום דאפטר להמתין עד למחר מכלל דאיכא דל"ה נהמתין דחי
ע"ש א"כ הכא נמי ניחא הכי - אמנם זה יש לדחות דהא כיון דלא כתבה התורה
חד קרא בבנה או בעיר ש"מ דיש חומר באחד מזה שאין בחבירו ואי כתבה התורה
חד קרא ה"ל לל"ה דחי דקלא משא"כ חבירו דחמיר לא דחי וא"כ י"ל דלא קשה
מהא דכתי' דלאביו דראשו במזרע מותר ד"ל דהתורה קמ"ל בקרא דלאביו דהא
דחינה שיה בכל לא חמיר מיעשה בשאלה ולכך לא דחי לעשה ול"ת דמיר וא"כ
תמילא גבי מזרע נמי י"ל דהא דיעשה בשאלה עדיפא מאינה שיה בכל ואי לאו
קרא דראשו במזרע ה"ל הא דיעשה בשאלה עדיפא מאינה שיה בכל ודוקא לעשה
ול"ת דכהן דחי חבל לא לעשה ול"ת דמיר דחלמי שהרי בטומאת קרובים גלה
רחמנא דעשה דטומאת קרובים אינה דוחה לעשה ול"ת דמיר וממילא נדחה עשה
דטומאת קרובים מפני עשה דמיר דהל"ת לא מצינו לזהות וכן מ"ש הרי"ף ורש"י
בפ"ב דב"מ וזה"ל ג"כ דעשה דמזרע נמי לא דחי לעשה ול"ת דמיר קמ"ל קרא
דריש' במזרע דדוחה אפי' לעשה ול"ת דמיר וא"כ עדין לא פלטינן מתחת
דא"כ תקצי דנקט גבי מזרע למה לי דע"כ כיון דידעין מלאביו דגבי טומאת
קרובים דע"כ הא דאינו שיה בכל לא עדיפא מיעשה בשאלה ואפשר נמי דגרע
ראשו במזרע ואנא ידענא כיון דעשה דמזרע דחי לעשה ול"ת דמיר א"כ דחי
צוודאי נמי לעשה ול"ת דכהן דלא עדיפא מיעשה אלא ע"כ מוכח דלאביו לא אתי
כלל להא דעשה דטומאת קרובים דכהן ואפשר דלא לריך קרא להא דעשה דכהן
לא דחי לעשה ול"ת דמיר דפשיטא כיון דלא ידעין אינה מקומהו אי עשה דטומאת
קרובים אי עשה ול"ת דמיר כל כה"ג ודאי אחרתין דשב ואל תעשה עדיף ואל
יעמא וכתו שפ' העשה מקובלת לב"מ בפ"ב : ואף של' הרמב"ם עשה דקים
ועשה עדיפא מעשה דשב ואל תעשה היינו כל היכא שאין בהעשה
דשב ואל תעשה לך חומר כמו הכא דאיכא צמיר עשה
ול"ת ומספיקא דלמא הא דמיר עדיפא ולא אתי עשה ודחי לעשה ול"ת כל כה"ג
אחרתין שב ואל תעשה עדיף - ועוד י"ל לדעת הרמב"ם כיון שהוא ז"ל פוסק
ג"כ בהירושלמי כמו הרי"ף דנשבע לבטל את המנוה ע"י כולל דחלה שבועתו
לנטל את המנוה נמי א"כ לק"מ נמי מהא דלאביו דאימא דאינערין דלא אתי
העשה דטומאת קרובים ודחי לעשה ול"ת דמיר דפשיטא דלא דחי כיון דבהא
שנעשה נזיר נאסר גם בטומאה דרשות וה"ל נשבע ע"י כולל לבטל גם טומאת
מנוה של קרובים וכה"ג ודאי דחלה שבועתו לבטל את המנוה דהא מירות דמי
לשבעה דמיתסר נפשיה אחפא וכת"ש גם רבינו לקונו בענין דמיון ושכר יו"ר
לאסור יין מנוה כיון דרשות וא"כ לא נריך קרא דלאביו לא יעמא להכי א"ל ע"כ למת
מנוה אחי : אך בעיקר הקושיא על הרי"ף ורמב"ם מהא דיכמות לא זכיתי
להבין שהרי הרמב"ם כתב להדיא בפ"ו מה' גירות דלכך הותר למיר מזרע
לגלג א"ע אף דיש כאן עשה ול"ת משום כיון דכבר נעמא המיר מוצאנו ואין כאן
עוד העשה דקדוש יהיה אלא הל"ת בלבד ואחי עשה דטהרת מזרע ודחי לעשה
ול"ת דמיר יעו"ש הרי' שלדעתו אין עשה דוחה לל"ת ועשה אף שיטן בשאלה א"כ
ה"ה דעשה דמנוה לא דחי לעשה ול"ת דשבע' והרמב"ם בשיעור רבו הרי"ף איתיה :

סימן סד

וא"ל בדיקה זו מן התורה היא איך התנא מסתם לן מחומי כו' ולר' הר"ן י"ל
דדיק לה מתקני ושהתם מע"ל ושחטה כשירה דהאי ושחטה שפת יתר הוא
פשיטא דבשחטה מסקינן אלא ש"מ לדיוק אתי דלאחר שחטה ואפשר לבדקה או
הוא דכשירה משא"כ בחייה דאי אפשר לבדקה או חלבה וביניהם אסורה מטעם
בדיקה היא מן התורה הרב הגדול מוהר אל"ף נ' : ולדעת רבינו י"ל כיון שאוכי
מהא דמבעי' לר' יוחנן מהו לשחטה ביו"ט ולא אמר כיון שצריך בדיקה מן הזרה
פשיטא שאסור לשחטה וע"כ לדידיה בדיקה זו אינו כ"ח דרבנן ולפ"ו כתב רבינו

סימן ע

ממ דבר זה נכון לדעת הרי"ף כו' . נראה דלא הולך הרי"ף להביא ראיה דנכח עירוב והולאה ביה"כ דזה פשיטא כיון דלא הותר בו אוכל נפש ולא שייך בו מחוך וכמ"ש רבי' בסמך אלף דה"ל דלא מהני ביה"כ עירוב כלל דדוקא בשבת וי"ט דהעירוב ראוי לאכילה וע"י העירוב קונה שבתה שפיר שייך תקנת עירוב משא"כ ביו"ט כיון דלאו ראוי לאכילה כלל מאי מהני ביה"כ העירוב ע"י הביא ראיה מהא דמערבין לגדול ביה"כ דמהני עירוב ביו"ט וכיון שכן אפילו תימא דמירי מעירובי תחומין מ"מ ממילא ידעין דלר"ך נמי עירובי תחומין כ"ל . ואין להקשות דלמא מירי הכרייתא דמערבין לגדול ביו"ט מעירוב דרגליו ולעולם עירוב פת לא מהני דו"א דהא מערבין לגדול משמע שמערבין בשבילו והיינו ע"י פת דא עירוב דרגליו נריך הוא בעצמיתו לערב דרגליו : אח"כ שמעתי שכוונתי ת"ל לדעת הגאון מוהר"ר יהונתן בספרו תפארת יהונתן ואין להקשות לפי"ד רבי' דביו"ט אין עירוב והולאה מטעם דלפרס חומותיו מביאם השבת וי"כ נמי בכלל אס' כן אדמקשה שם בבבלי לפלוגי באבייט קשה לפלוגי ביו"כ דל"ל ביה מחורו"ל דא"כ יש לעשות בד' ב"ה דה"ל דוקא גבי יו"כ אסרי ב"ש משא"כ ביו"ט שרי משא"כ הסתח' לבי' למעשה בבבלי דגבי יו"כ אסרי דהא ב"ה אב"ש קאי דמירי מ"ט ולב"ה ה"ל דביום כפור שרי ממעוטא דביום השבת .

שה הלכך כ"ל לפרש דהא דמסיק בכריתות ט' . כן איתא להדיא בחוספות ישיגים שם . ובבבלי חירץ בסגנון אחד כמו שחירץ רבי' יו"ט ואין להקשות על דבריהם הא לאיסור תחומין לא נריך קרא דשרי אפי' בשבת כיון דבתחומין אינו ביה"כ איסור לאו כדאי' עירובין יו"ט ע"כ וא"כ אפי' עשה דשילוח ודמי ל"ת דתחומין והי' ב"כ בעידנא דבשעה שהגיע לזון וכשם הי"כ מילין . או הו' הכשר מלתו לדעת הפסקי תוס' ובהם ולד' הרב"ד בנימוקי יוסף צ"ל אלו מניחות ע"ש ואין לומר דלאו דשבת חמיר ואפי' לל"ת גרידא לא דמי כדאי' יבמות ה' שאני לאוי דשבת דחמירי ע"ש דה"ל דהא דהא וזה תנא בעלמא לא פריך . והרב בעל טעם המלך יסב ג"כ דעת תוס' ע"פ שכתבו תוס' ריש שבת דהולאה מלאכה גרוע היא מדאצטרך תרי קראי בהולאה והמלאכה היתה דייס . ואל"ל איס' ממקומו והפני ית"ש כתב שם דזהו דוקא לת"ד תחומין דרבנן אבל לת"ד תחומין דאורייתא ו"ל דהולאה מלאכה חשובה היא ונ"כ טהגת נמי ביו"כ אך מרב שבת מוכיח שפיר דאין הולאה ליו"כ מלאה מקי קרא דעמי למישרי תחומין ש"מ דס"ל תחומין דרבנן וע"י הולאה מלאכה גרידא היא ודפרסם לאו בדוהא היא אבל בכריתו' קאי רפ"ס אבירית גופיה דמי הש"ס שפיר דפרסם בדוהא היא והכשירו בכך שאני :

שש וש"מ דיש איסור הולאה ביו"כ מן התורה כו' . אף שרבינו כתב לעיל לדברי רש"י צ"ל דבמות דאין עירוב והולאה ליו"כ מ"מ לק"מ דשם ביומא פ"י רש"י אליבא דרב יהודה ואיזה גופיה פוסק כפרס דבתרא הוא וע"ש בכריתות דף י"ד : **ש**ש ואע"ג דאשת איש הוי איסור מוסף נגד אשת אח דאשת איש הוי איסורא לכל העולם ובמיתת ב"ד . שמעתי מקשים על זה הרי ביבמות ג"ד ע"כ איתא להדיא דאשת אח חמיר מאשת איש דאשת אח אין אוסרה מתירה משא"כ אשת איש שכן אוסרה מתירה היינו שהבעל יכול לגרשה ע"ש . ואין זה כלום דהתם ראה למילף הערואה מן התורה במה הגד מנהג ואשת אח ואי' בחולקן קטו ע"כ דעל מה הגד פרכי"ל דהו' פירש"י שם כל דבר הלמד בהגד האו' ויש בו להשיב שום דבר שהמלמדין שווין בו והלמד איש סוה בו אפילו אינו לא קל ולא חומר פרכין ליה ע"כ ופריך שפיר שם מהא דאשת אח שכן אין אוסרה מתירה אף שבאמת אין זה חומר כלל נגד אשת איש שאיסורה לכל העולם ובמיתת ב"ד כמ"ש רבינו מכל מקום פרכין כל דהו' ככ"ל :

סימן עא

ויל כיון דהוי בכלל שאר תלכות ושלא כדברי הרי"א כו' . לכאורה תמוה דאי' תיהדר קושיתו לדוכתה כמו שמקשה ברי' הא' על הרי"א דמנ"ל להש"ס דפלוגי בנדרים ונדבות אי קריבין ביו"ט דלמא לכולי עלמא אין קריבין משום שמעיה שהיא אב תלכה רק דפלוגי באיסור הבטרה ביו"ט דלר' ישמעאל דאית ליה מיעוטא דביום השבת א"כ שרי הבטרה ביו"ט וכי אצטרך קרא ליו"כ אבל ר"ע לשיטתו בפסחים דלית ליה מיעוטא דביום השבת ואצטרך קרא ליו"ט אלא ע"כ דש"ס רידן פליג על הירושלמי והבטרה בכלל מלאכה היא וחייב על הבטרה שלא לנריך כנל והירושלמי י"ל דר"י ור"ע פלוגי במיעוטא דביום השבת כנ"ל : **א**ך באמת לא קשה מידי דהא כתב הלח"מ צ"ל מהלכות יו"ט לדעת הרב המגיד דהא דממעטין מביום השבת דאיתא מדביר ביו"ט היינו דאמרין גם בהבטרה מחוך דה"ל כיון שאין בו גוף אוכל נפש לא אמרין בו מחוך קמ"ל מיעוטא דביום השבת דאמרין בו מחוך וכ"כ הלח"מ ג"כ שם בבבלי י"ב יע"ש וכן העתיק הב"י דברי הרב המגיד בסי' תל"ה ע"ש ובמ"א סי' תקי"ח ודברי המ"א המנהיג דע"כ ר"ע ל"ל מיעוטא דביום השבת וגו' דדריש ליה להא דאמרין בפסח"ז דמ"ח ובמכות ד כ"א דחילוק מלאכות לשבת ואין חילוק מלאכות ליו"ט ופ"י יתייבש הא דאמר רבא ש"מ מדר"ש דס"ל דהבטרה לחלק ינאה היינו כיון דלא דריש ביום השבת למישרי הבטרה ביו"ט ע"כ מוביני' ליה לחילוק מלאכות לשבת ואין חילוק מלאכות ליו"ט וש"מ הבטרה לחלק ינאה ול"ל למה שפ"י האס' :

הטעם מדקרי להאב תלכה אח"כ מלאכה בצל"ח פסחים ה' וכוונתי בזה ת"ל לדעתו וז"ל זה דוקא בצורך אדם דאמרין בו מחוך ולד' רש"י וברבה ראשונים לא בעין צורך כלל משא"כ צורך גבוה אימעט משלכם ולא לבניה וקאי עליו גאיסור עשה כמ"ש תוס' ביה"כ י"ב . א"כ אפי' שפיר דברי רבינו ולק"מ כנ"ל דלמא פלגי באיסור הבטרה ביו"ט דלר"י שרי הבטרה ביו"ט ממעוטא דביום השבת ונדרים ונדבות אין קריבין ביו"ט דזה אינו כיון דלצורך גבוה לא אמרין מחוך ומה"ט אין קריבין נדרים ונדבות ביו"ט אף דהבטרה נאכל לבעלים מ"מ כיון דשיקר הקרבן לגבוה מליק לא מתייבש לכס כמ"ש תוס' שבת דף כ"ה לענין אין מדליקין בשמן שריפה א"כ ה"ה נמי דהקטרה אסורה משום הבטרה אלא ע"כ מוכח דלר"י נדרים ונדבות קריבין ביו"ט ושפיר גם הבטרה הותרה בו לצורך קרבן מיקרי נמי לכס למ"ד קריבין דאכילה הבטרה חשיב לכס כמ"ש תוס' שם משא"כ לדעת הרי"ב"ה דהבטרה אין בו איסור כלל ביו"ט כיון דאין שם מלאכה עליה ופשיטא דמותר גם בצורך גבוה שפיר הקשה רבינו דלמא ר"י ס"ל הבטרה ללאו ינאה ומותר הבטרה לגמרי ביו"ט ולעולם נדרים ונדבות אין קריבין משום שמיטה דלא אמרין מחוך בצורך גבוה היכי שיש שם מלאכה עליה וזה שכתב רבינו כיון דשם מלאכה עליה די'ך למעט יו"ט דקיל והותר בו אוכל נפש כו' כיומר לאפוקי בגבוה דלא חמירי בו מחוך והא דחלבי שבת קריבין ביו"ט בהשגה בהן את האור אף דלא ש"י בהו' כלל מחוך ע"כ כ"ל כיון שמחירין הבטרה באכילה מיקרי לכס כמו שפ"י : ומה שהקשה רבינו בסמך דנמעט נמי ליו"כ מקרא דביום השבת דאיתי בספר פנים יפות שחירך דיו"כ איקרי נמי שבת דכתיב בו שבת שבתון משא"כ באיסור מלאכה דיו"ט לא כתיב שבת ע"ש :

סימן עב

אבל הרמב"ם שכתב גבי ליר ומוריים כו' יבעל יד המלך יישב דברי הרמב"ם כיון דהוי שיעור אסור רק מטעם דהוי לאצטרופי ומרבו דכל הלח"ה ה' מותר אפי' מתחת שאר עיניים דחל"כ כ"ל לר' יוחנן הטעם דהוי לאצטרופי הא בלאו הכי אסור מתחת שאר עיניים אלא ודאי דאמרין ולפ"ו בחימין חיי שיעור מותר מאי אכרת הא חיי לאצטרופי דאס' כן יחי' סוב שלח כדרך הגאון ומ"מ מדרבנן וודאי אסור וי"ש רב גידל אימור דאמרי דיעבד לכתחילה מדרבנן מי אמרי ואימור דאמרי פורתא היינו דגם בטובא אף שאין בו כרת מ"מ אסור מה"ט ואימור דאמרי מי מוג' מי אמרי והיינו אף בכרת ע"י הביא הרמב"ם דחומין מי פטור מכת וטקא מכות מדרות דש"מ דמה"ט אסור דאי מדרבנן לא מצינו מכת מדרות בשלא כדרך הגאון גם הביא הא דבמונן חייב כרת אבל הא דהוי שיעור אסור מדרבנן דבר פשוט הוא וא"ל לכתבו :

סימן עג

ובפ' בתרא דיומא לא פטרינן אלא באוכל אכילה גסה אבל לא שלא כדרך אכילה דאין חזיק וודאי חייב רחמי' כנ"ל מ"מ מי' קט"ו שכתב שאין מנה ראיה דהא דאכילה גסה לא שמה אכילה הוי רבותא יותר דה"ל כיון דאכילה הוא וצ"י אכילה אחר שאינו שבע כ"כ מיקרי אכילה ולחייב קמ"ל פרע למיזן משא"כ שלא כדרך אכילה שאינו ראוי לשום אדם גרע טפי . ואני שמעתי ולא אבין לה מאחד דאפי' בתרומה דכתיב בה אכילה ממעטין אכילה גסה אף שהיא אכילה לאחר מנ"ש ביו"כ דקפ"ד רחמנא בעימי ויחובי דעתא ד"ל דאכילה גסה בכלל עימי כיון דלא נתייבשה דשמו ואדברא שהזיק נמי . ומה בזה שהוא אכילה לגבי אחר כיון שאין זה יחובי דעתא כלל ואס' כן יותר הוי לח' לומר פרט שלא כדרך אכילתו ומכ"ש חזיק דפטור אלא ע"כ דהאוכל שלא כדרך אכילתו חייב כיון דנתייבשה דעתו ולא היויקו ולא ממעטין אלא פרע למיזן דוקא ואשמעי' דאף בעלמ' ה"כא דלא כתיבא אכילה חייב גם על אכילה גסה כמו בבב"מ ומעילה דלא דמו לתרומה כדאי' בפ' החולץ דמ' קמ"ל ביו"כ דפטור כיון דאפקה בלשון עימי : **ש**ש והא וודאי גבי יו"כ דלא כתיבא אכילה אס' אכלן שלא כדרך אכילתו חייב : הקשה המופלג השלם כמוהר"ר ז"ה ק"צ ג"י ה"כ מנ"ל להש"ס שם ד' פ"ז ללמוד מהא דשינתה התורה ביו"כ בלשון לא תעונה דשיעורו של יו"כ כביתבת כיון דדרשינן מיני' הא דשלא כדרך אכילתו חייב איתא להא למוד הוא דלחייב ובאמת נראה דלק"מ נהי דלשלא כדרך אכילתו הוא דלחייב מ"מ כיון דאפקה רחמנא בלשון עימי ותלי ביוחבי דעתא קים להו להו"ל דבפסחים מכתיבות ליכא יחובי דשח'וכן י"ל אישכ"ף דאית לכתיבות מ"מ ידעי' נמי לשלא כדרך אכילתו מטע' דחלי ביוחבי דעתא איצטרך דיש לדון אפכה דלא מסתבר לחייב שלא כדרך אכילתו נמי בכתיבות כיון דחלי ביוחבי דעתא וכי אפכה דכתיבת חוב חי מיישב דעת האדם כמו ככתיבות בשר או פת וע"כ נריך לשער בדבר שאין ראוי לאכילה בשיעור היותר גדול מכתיבת חוב לא שמענו ואס' כן מנ"ל לרבינו דחייב כלל בשלא כדרך אכילתו וי"ל דמהא דלא ממעטין פרט לאוכל שלא כדרך אכילתו אפילו בשיעור היותר גדול ש"מ דשלא כד"ל חייב וכיון דלא שמענו להו לרבנן שיעור אחר היותר גדול ש"מ דהשוו חכמים מדותיהם לחייב לעולם בכתיבות :

ויש להביא ראיה לדעת רבינו דשלא כדרך אכילתו חייב דלכאורה יש לבייך מדאמרי' מדשינתה התורה במשמעה דכתיבה בלשון עימי ושיעור חכמים בשיעור

מראשו על ידי ציטוט אם כן ל"ז ציטוט ואי חינו מוצאו בתחשבתו לגמרי ל"ז מהני ציטוט בכ"ד חלל שרץ שריפה דווקא :

והנה דעת הגאון בעל מקור חיים דהא דלר"י בשריפ' אין זה מטעם תשבינו דקרא לא דהא מ"ע בפ"ע כמו שאר איסורי הנאה שמוצאו בשריפה דחשיב במזמ' דתמורה יעו"ש וא"כ אינו מחקן בשריפה למ"ע דתשבינו וע"כ צ"ל לדביו דהק"ו דר"י אינו כ"א אסתמכת דאל"כ תמוה כיון דמק"ו צ"ל דתשבינו פירושו שריפה אחת אינו מקיים בשריפה למ"ע דתשבינו וה"ה בציטוט נמי ועוד שהרי במכילתא תניא אמר ר"ע אזכור השבתה שהיא בב"י וב"י היו אוונר זו שריפה הרי דמתשבינו גיפא ל"ל דבשריפה והק"ו הוא גילוי מלחא על תשבינו דקרא שפירוש שריפ' ולפ"ו מושב נמי מה שנקאו המפרשים אהא דרבא דאמר ש"מ תדר"ע דאין ציטוט חזק חלל שריפה הרי להנורסים בתשנה ותכ"א אף מפרר כו' והבשרה ג"כ בכלל תשבינו וא"כ כרבנן נמי א"ש וכעין זה הקשה בל"ח בשם מורו על רש"י בד"ה וס"מ מדלא נפקא ליה יעו"ש ולפי המכילתא הגי' א"ש דס"ל לר"ע דווקא שריפה כמו לר' יהודה ורבא סמך על מ"ש ר"ע במכילתא : ולפ"ו א"ש ג"כ מה שחשיבו לר"י והתורה אמרה תשבינו ולא השיבו מכל יראה כמ"ש בל"ח הג"ל דנראה לר' רש"י דכיון דמתשבינו צ"ל ציטוט ע"כ דהקרא מירי מקודם זמן איסורו ואפשר למ"ד יוס קודם לפסח שחל עליו מצות השבתה ציטוט בשריפה כמ"ש רבינו בסו"פ דאי לאחר זמן איסורו לא מצי מבטיל ליה וא"כ מצות שריפה לר"י מתשבינו ודאי ג"כ דוקא קודם זמן איסורו דהא הקרא מהד גוונא מירי וה"פ דקרא שיהא החמץ מושבת ועומד כשיגיע שעה ששית משא"כ לאחר זמן איסורו דאם החמץ או ברשותו עובר על ב"י דלר"ש בפ' המצות ודאי דחייב לבערו בכ"ד משו"ב ואף למ"ש רבינו לקמן דאינו עובר בב"י עד הלילה מ"מ כיון שעיקר עשה דתשבינו אינו כ"א לפני זמן איסורו ומה שחשיבו לאחר שש הוא רק לחקן הללו דב"י שלא יעבור עליו בבניסת רגע הראשונה של לילה דמי לפא שמתשבינו בשאר ימי הפסח לחקן הללו שמתשבינו בכ"ד וה"ל מה שהשיבו לר"י מתשבינו ולא מב"י כיון שאז עדיין לא חלה עליו ב"י ולכשתלה עליו ב"י גם ר"י מודה דתשבתו בכ"ד : ואין להקשות לר"י כיון דתשבינו מירי מקודם זמן איסורו והא מהני ציטוט ח"כ מצות השבתה מן העולם ל"ל ד"ל ע"פ שכתבתי בסמוך דהיכי שאין מוצאו מן רשותו לגמרי ע"י מחשבתו לר"ד שריפה דוקא ופשיטא דלר"י שסובר ג"כ דחמץ שצבר עליו הפסח ואפי' של עכו"ם אסור בהנאה א"ש טפי דמה לי ציטוט מה לי שריפה כיון שהחמץ שיצא לו לאחר הפסח אינו ראוי לו עוד קמ"ל קרא דאם מצברו מן העולם לר"ד שריפה דוקא :

שם והשגח' י' להקשות ט' אם החמץ עמו בעורה לכ"ע לוקח עליו הא מצי למימר כבר בטלתי את החמץ כו' י"ל דלר"ד שיהא החמץ של בני החבורה ויתרו בו בני החבורה בעלמך וא"כ שפיר הוי התרחת וודאי דע"ז אין לומר שמה ציטוט הא כיון שהחמץ שלהן וא"כ יבטל דבר שאינו שלו ולא עשוהו שלוחן לבטל וע"ל כמ"ש רבינו בסמוך שקה חמץ אחר שש ולא קשה הא לר"ש מצי לבטל גם לאחר שש וא"כ י"ל שמה ציטוט דהא אינו ד"ל כמ"ש התוס' בנכות ד"ט ע"ב ד"ה במאי שכל היכא שעושה האיסור בשעת התראה אמרינן שיעמוד באיסורו ולא ימור בו ע"ש א"כ ה"נ י"ל כן כיון שעושה מעשה איסור שקונה חמץ לאחר שש בשעת שחיטת הפסח מסתמא לא יבטלו אח"כ : מ"ש הרמב"ם בנקה חמץ בפסח חייב אף ע"ג דבאיסורי הנאה לא שייך מכירה כמ"ש תוס' סנהדרין ד"פ ד"ה בשור יעו"ש מ"מ נראה דזה הוי כקבל עליו אחריות דמאי ג"מ אם יאה מוכרח לשלם לו לבסוף או אם הקדים לו לשלומין ואף דבקבל עליו אחריות ליכא חלל חד לאו וניתק לעשה דתשבינו ואמאי לוקח מ"מ י"ל דהרמב"ם ס"ל דזה הוי לאו שקדמו עשה וכמ"ש רבינו בסו"פ פ"ב ע"ג מהרב הג' מוהר"ר יעקב מאיר נ"ע אף מ"ש בנחמקן לו עיסה אחר מצות דהניחא לרבי יהודה דס"ל דחמץ לפני זמנו אסור בהנאה כו' ע"ז קשה הא מ"מ יכול לומר כבר בטלתי את הקמח קודם שנתחמץ או קודם שש וצ"ל דכוונתו הוא שהחמץ בידים לאחר שש ע"ז אין לומר שכבר ציטוט את הקמח הרי אחשיבה עכשיו ומחמץ בידים :

שם דבני אזהרות לא ימצא לא כתיב לך ומשמע דלפי' בשל אחרים עוברים צבל יראה כו' משמע מדבריו דהא דרבינן חמץ של אחרים מלא ימצא היינו מדלח כתיב לך כמו בב"י ולכאורה תמוה דהא מסקינן שם ד' ה' ע"ב דכתיב לך חרי ומני שדיוהו חד חלל ימצא ופי' שם בתו' ד"ה משום דמדשדינן לך חלל ימצא משמע דאף במצוי בידך בעינן לך לאמורי עכו"ם שכבשתו ע"ש הרי דמלא ימצא מרבינן לחמץ של אחרים ואף שכתוב לך נביה יעו"ש איתנא לא על רבינו חלונתו כ"א על רש"י שפי' כן להדיא בד"ה יכול ועינן כו' כיון דכתיב לך כו"ל לא ימצא כו' והבא לא כתיב לך ונראה דאיתמיתות' דבריו רש"י חלו וד' התוספות אין סתמין כלל לפי' ש"פ ופשוט :

שם ועוד ק"ל מאי קאמר לא תקרא לה שם עד שתאפה הרי יכול לבטלו כו' הנה הגאון בעל תשובות פני יהושע עמד ג"כ בזה יעו"ש והנה לכאורה י"ל דקדק אף ד"ל דהבעלים אין יכולין לבטל מטעם שכתב רבינו דטונת האהא אינה ממון מ"מ קשה יתנו לבן והבין ודאי יכול לבטלו כיון דממונו הוא והא"ל כתב שמידי שאין שם כהן בשיעור מיל ורשיתי מי שכתב דהבין ממי אין יכול לבטלו כיון דממונו עליו לשדוף את החלה אין יבטל כיון דדעתו עליו לקיים מצות שריפה

בשיעור מצינו דמשמע דאי לא שעתה התורה למכתב בלשון עיני חלל בלשון אכילה לא הוי ידעין דשיעור אכילה ביו"כ אינו בכזית הא ע"כ תקשי קושיות הש"ס וכתוב דחמנא אזהרה ביו"כ וצ"ל כתיבון הש"ס דלא אפשר לכתוב לא יוכל דה"ל אכילה בכזית ואי שיעור יו"כ בכזית ח"כ לא משגי מדי ואין לדמות דהא מזה לא ידעין להקל בככותבות דאומא איפכא דגם בחגי שיעור חייב ביו"כ ולכך לא כתבה התורה לא יוכל לאזהרה דה"ל להקל בכזית דזה אינו דמהיכי תיתי ה"ל לחייב על הני שיעור מה שלא מצינו בשום איסור אכ לא חלל ע"כ צ"ל דמהא דלא נאמרה לאזהרה לא יוכל אין ראוי ד"ל דלכך ח"ל לכתוב לא יוכל דה"ל דאין חייב חלל כדרך אכילתו וביו"כ ודאי דחייב אף שלא כדרך אכילתו וע"כ הוה"ל להוכיח דשיעור יו"כ ככותבת מהא דשינתה התורה במכתבה * אך יש לדמות דאי לאו דשינתה התורה בלשון עיני לא שיעור חכמים בככותבות הגסס מטעם שמיטב דעת האדם אף דבכגורגורת לא אפשר מטעם שכתבו התוס' שם דאין סברא לשער האלות בכת' ואכילה מזה קרא כיון דלזה חד ענינא נינהו מ"מ אפשר לשער בככותבות ביוניט : **שם** וצ"ת דכתיב חקשי לך הא דהר"ל כו' דהשתא נקוט מיהא פלגא בידך כו' : צריך להבין כונתו אי כונתו דמ"ש הש"ס ה"ל אכילה בכזית היינו גם שוגם דכרת אינו כ"א בכזית כיון דאזהרה קאי על העונש דאין עונשין חלל א"כ מהוירין א"כ לא משגי מדי דהא אי הוה כתיב לא יוכל ה"ל דאזני חייב כרת כ"א דרך אכילתו דווקא משא"כ השתא אף דלא כתיב אזהרה מ"מ ידעין כרת ומקנת ג"כ מבי"ש * ואי כונת הש"ס דה"ל אכילה בכזית היינו שדאזהרה היא אף על כזית ומ"מ שוגם דכרת ידעין מחשבונו דאינו לא בככותבות א"כ תקשה דמה בכך נקוט מיהא פלגא בידך וכתוב אזהרה על כזית ועדיפא יותר מהשתא דלא נאמרה אזהרה כלל * אך כונתו הוא דוודאי אי הוה כתיב לא יוכל הוה קאי ממי האזהרה גם על העונש דכותבות דאלו אכילה כזית דווקא משמע ולא יותר חלל דהוה משמע מינה נמי דגם על כזית מוזהר בלאו גרידא :

סימן עז

ואיכא למידק מאי פריך יו"ט לבתר איסורו הוא דלמנא האי תנא כריה"ג ס"ל כו' והא דלא מקשה דלמנא ס"ל להאי תנא כמ"ד בהערה ללוא יאחזה והבשרה ביו"ט מותר לפי מה שכתב התוס' בשם הריב"ז בפסחים ה' ב' י' לומר כיון דכבר דמה להא דריב"ז ל"ל לעיל כמ"ע ע"א לז חלל * ואפשר דלדעת רבינו קשה מזה נמי על הריב"ז דמוכח מכאן דהק' למ"ד ללוא יאחז מ"מ שם מלאכה עליה ביו"ט וחייבין עליה בשלל לנורך אך י' כ"ס קושיות רבינו דאי ריה"ג ה"ל א"כ מאי רבואה דיו"ט דהא לריה"ג מותר לשדוף חמץ ביו"ט כיון דכולל להחזיק ממנו אף בתחלת ביעורו וע' תו' פסחים ה' ד"ה ואומר : **שם** ובאמת קשה לי על פרס"י שהרי ר"ע בפ"ק דפסחים כו' י' לישב דרש"י ס"ל דחמץ הוי לר"י שקדמו עשה דתשש עד הלילה אינו עובר בב"י יראה רק על עשה דתשבינו ולא ה"ל לאו הניתק לעשה וא"כ אפי' משא"כ ע"מ לבערו עובר ודלא כהר"י וכמ"ש רבינו לקמן בסו"פ פ' חמץ האיסור מותר לבערו בכ"ד ולא יחזר אחר עשים לאורפו אף לר' יהודה והא דווקא לפי האמת דמ"ע דתשבינו קודם ללוא דכל יראה משא"כ לפי הס"ד דר"ע דתשבינו הוא בראשון ממנו והיינו ביו"ט וא"כ הלוא דב"י בא כחמץ ע"ש העשה דתשבינו * ולא הוי כלל קדמו עשה אלא לאו הניתק לעשה וכשתשה ע"מ לבערו אינו עובר ולכך מחייב לחזר אחר עשים ולאורפו ושפיר אמר ר"ע מצינו להבשרה שהיא אב מלאכה * מהגאון מוה' אברהם אבלי נרד :

אך לפי מה שהוכיח רבינו בסו"פ פ"ב דלא כהר"י קושיות במ"ע : **שם** אבל למנא שכתבתי דליכא גוונא דלא כפי ציטוט כו' הגאון בעל מקור חיים תמה ע"ז דהא מ"מ קשה אמאי סיפו להקל הא מחייב עכ"פ לבערו כמ"ד משום כל יראה יעו"ש ורבינו בעלמך מקשה זאת בסיומן פ"ג ד' סג ב' יעו"ש וכמ"ש בק"א שם' והנה הכלבו היכיח מהא דיושב ובעל והרי חייב לבטלו כו' דלא מהני ציטוט לחמץ ידוע וצ"ל שלרבינו לא יחלף לו בזה כיון שגדולי האחרונים הוכיחו דמהני ציטוט לחמץ ידוע וכמ"ש הר"ן בפ"ק דפסחים : ובגל"ח הוכיח ג"כ דלא כהכל בו דהא ע"כ צ"ל לרבי יהודה אין מושיל ציטוט לענין עשה דתשבינו כ"א לענין כל יראה כיון דלדידיה לא מהני אפי' ביעור בכל דבר כ"ש ציטוט דלא מהני ורש"י שכתב דציטוט צ"ל מחשבתו היינו לרבנן דוקא וניהא מה שמסיימו שם והתורה אמרה תשבינו ולא השיבו והתורה אמרה כל יראה דהמיר חלל ודאי דמהני ציטוט לענין ב"י אפי' לחמץ ידוע יעו"ש ובספר באר יעקב כתב דלר"י אפי' לענין ב"י לא מהני ציטוט דאל"כ י' לפרוך על ק"ו תנות' מה לנוחר שכן לא מהני ציטוט - וזה יתורץ קושית רבינו מהא דמפרישין חלה בטומאה ביו"ט כו' אמאי הא יכול לבטלו כו' דה"ל דכר"י ס"ל דלא מהני ציטוט ויתורץ קושית הח"מ מל רש"י בדף ה' ד"ה מתאורייא מהא דר"ע יעו"ש * ועתה י' להעיר על רבינו דהא לפי' נסתר הכותח דלא מהני ציטוט לחמץ שקבל עליו אחריות כיון דלר"י לא מהני ציטוט לעולם * אבל הראה בד' רבינו דלד רש"י כיון דציטוט צ"ל מהשבינו ודאי דמהני ציטוט גם לר"י והא דלא מהני לדידיה ביעור בכ"ד משום דהאי דכתב רחמנא ציטוט היינו שזינאנו בתשבתו לגמרי מראשו וזה תלוי בדעות בני חסד ומי שאינו מוצאו מראשו לגמרי בציטוט גורית הכתוב הוא ששפרנו דוקא כמ"ש הר"ן ברפ"ק דפסחים ואם כן ביעור בכ"ד לא מושיל כלל דממ"ג אם מוצאו גם כן

קונטרס אחרון

דבר ור' יוחנן הכי שביטלו בידים וביערו בכל דבר מחילא קיים למ"ע דחשביה ומ"מ לר"ל קשה יע"ש א"כ מקשה רבינו הכה דמ"מ תיקשי אף חי ימא דב"ש כחכמים ס"ל וליכא מלקות בחמת מ"מ אס"ד דבפחות מכשיעור איכא חיסור כל יראה ס"ס תיקשי למאי אילערך שאור כו' מאי אמרת ב"ש כו' יהודה ס"ל פשיטא דתיקשי א"כ אילערך שאור לגופיה שלוקין עליו דהא אין מוהירין מן הדין וכנ"ל : **והרב** בעל טעם המלך כתב דגם לחכמים משכחת לה מלקות לרבה דס"ל בפסחים דף כ"ח דבשאר גהרות בשיקפירור דוקא ואם זרקן לשאר גהרות בלא פירור הרי ביטל העשה בידים וראיתי בכ"ב מהדורה תיגאל חלק א"ח שדחה זה בטוב טעם דטעמא מאי אמרי' דבשאר גהרות בשיקפירור דוקא מטעם שיכולין ליעול משם החמץ ע"י הפימות קטנו' ולא הוי ביעור מעליא א"כ מיהא נמי דלא נחבטל העשה בידים שהרי יכול ליעול משם ולהשבייתו דין : גם אין לומר דמשכחת לביטול עשה כגון שנתא או מכרו לנכרי דממ"א חס יכול עוד להשיבו מיד הנכרי ולבערו א"כ לא נחבטל העשה ואם אינו יכול עוד להשיבו מידו א"כ נחבטל העשה מחילא ע"י הגדיר : **ומ"מ** דהא דחלי שיעור דעת המ"א וה"ב"א לאיסור והג"ח כתב בזה דבר נחמד ורחיקי להשיקוי הנה הרמב"ם בפ"א מהל' חומ' כתב האוכל מן החמץ עלמו בפסח ה"ז אסור מן התורה שנאמר לא יאכל כו' והכ"מ תמה בזה עליו שהרי בכל איסורי תורה חצי שיעור אסור מקרא דכל חלב אך בזמנת לק"מ דהרי הא דחצי שיעור אסור לר' יוחנן הוא מטעם דחוי לאיערופי וא"כ מי שאוכל חצי שיעור חמץ בסוף י' של פסח אין לחייבו מטעם חוי לאיערופי דלאו יאכל עוד חצי שיעור אחר הפסח אין בו איסור מן התורה לכך מיייתי קרא דלא יאכל לחייב בחצי שיעור ע"פ מ"ש בהלכה ב' שם דלא יאכל משמע לא יאכל בו היתר אכילה ולענין הגאון חצי שיעור אסור דל"ש שיעור בהנאה : והנה בשיקף הקושיא מה שהקשה רבינו מאי קאמרי' ב"ש נכתוב דחמץ חמץ ולא בשי שאור הא אין מוהירין מן הדין כבר עמדו בזה כמה מן המפרשים ושאר הרב הג' כמות' אלי' ג"י כתב ע"ז וז"ל מאי קשיא לה להני רבוותא הא אין מוהירין מן הדין הרי כיון שהשאר הוא הים מתחלה חמץ וא"כ איסוריה דחמץ להיכ אולא ואין זה ענין למוהירין מן הדין :

סימן פב

ולר"ל דחצי קיימולא קיימולא לכאור' תמה שלא הקשה ג"כ מר' יוחנן דס"ל ביטול ולא ביטול דכ"ש דלדידה משכחת מלקות בחמת אפי' היכי שביעור רק שלא ביערו ע"י שריפ' לכך הגהתי בהנה"ה ז"ל לר"י דחצי ביטול ולא ביטול ולר"ל כו' :

סימן פג

וא"כ לר' יוסי הגלילי ור"ש היכי משכחת לה למנות השכחה כו' ובהבי ק"ל קושיא עומה הנה הדברים האלו עד ואי קשיא לך למאי דפירשתי תקשה לך גריבין ביאור הכרחי ויסתבבו בהן לומדים משנינים ע"כ אשורר את המציין מה שג"ל ביוסבס' והנה לכאורה קשה הא כיון שרבי' הוכיח לשל' בס"ע"ז דבחמץ של אחרים שקבל עליו אחריות לא מהני ביטול והוכיח זה ג"כ מדהשיבו רבנן לר' יודא דאמר אין ביעור חמץ אלא שרפה לא מצא עמים לשרפו יסא' יושב ובטל וסופו להקל והרי כיון דמן התורה מקיים נמי למ"ע דחשביהו בביטול בעלמא א"כ אף בלא מצא עמים אין לאיסור וסופו להקל שהרי חייב לבעול וסני בהכי דהא לר"ש הא דקאמר ר"י אינ' ביעור חמץ אלא שריפ' היינו קודם שם ולא מהני ביטול אלא ע"כ דחשביהו הוא מחמת של אחר' דל"ש בו ביטול יעו"ש וא"כ שפיר משכחת לה לר"י ור"ש מלות השכחה בחמץ כוס דאף לדידה לא מהני בו ביטול והפקר כמ"ש רבי' לשל' בס"ע"ז וכן מ"ש אחר' דלשיטת רש"י לא קשה מהא דמחויב לבעור בכ"ד נמי לר"י משום כל ירא' כיון דלר"י ביוצא בשרא לא חל עליו עדיין ב' דיכול לבעול בע"פ בכ"מ שהוא נמי קשה חדא דהא מזה גופא כבר הוכיח דע"כ מייירי מחמת של אחרים כ"ל וכאן מוקי לה בחמץ של ורוא' בשיירא : ועוד דהא יש לתמוה דאי מייירי מחמת של א"כ ודאי דאין כאות' שיהיה כלל לר"י כיון דאז מהני ביטול כמו דלרבנן וצ"ל או בביטול ירי חובת תשביהו ה"כ כן לר"י בלא מצא עמים והיינו ממש קושייתו דלשל' ס' ע"י ודוחק לומר כיון דמדרבנן זקוק לבעור דוקא ע"י השיבו לר"י נמי מהא דסופו להקל ממעות ביעור של דבריהן דהא ק"ו חר"י אינו רק מחשבתו של תורה ולא מביעור של דבריהן : אך מלאתי להרמב"ן בספר המעות שורש ב' שכח בפשיטות דהא דאמר' במגילה משה תיקן לישראל שיהו קורין הלכות פסח בפסח כו' דבזה מורה להרמב"ם דאינו חלל דרבנן יעו"ש וא"כ י"ל מה שכתב רב' דמלות השכחה חל עליו חוץ למ"ד ע"כ אינו אלא דרבנן והא דמיייתי הש"ס רפ"ק מקרא' מהא שהיה משה עומד בפסח ראשון כו' צ"ל דלא הוי כ"א אסמכתות דאין נראה לחלק בין הא דמשה תיקן כו' ובין הא דשאלין ל' יום קודם לחג : ואין להתמה על רבי' דל"ל לכנס בדוחק הוא ה"ל לחתך כאן ג"כ דמייירי מחמת של אחרים כמו לשל' ולכך סופו להקל ג"כ מביעור דכ"י מהאי טעמא נמי כיון דלר"י מייירי ביוצא בשיירא בחוק ל' ואז חל עליו עדיין כל יראה' דהא אינו דמאי טעמא אמר' דבחמץ של אינו חייב לבעור משום כל יראה' היינו כיון דיכול לבעול בע"פ בכ"מ שהוא ולא יעבור בכ"י כשיגיע הפסח מה שאין כן בחמץ של אחרים כיון דלא יכול לבעול בע"פ ויעבור בכ"י כשיגיע הפסח ודאי :

שריפה ע"ש : ורבינו לא הזכיר בביטול בהן כלום ונלע"ד לל' דבינו אין הכהן יכול לבעול כלל דלאו מחמתו הוא כיון דכל עיקר אין לו לכהן בתרומה טמאה אלא מזה שהנהיג מתנה בשעת ביעורו ובי"ט כיון דאסור לו לבעור דאין שורפין קדשים ביו"ט דמ"ל להא דמפרש תרומת חמץ בפסח שכתבו התוספות פגזים ל"ב דלמ"ד דס"ל חמץ בפסח אסור בהנאה אין התרומה קדושה כלל כיון דאין זה נתינה ה"נ בחלה טמאה ביו"ט כיון שאין לכהן היתר הנאה לאו ממנו הוא ואין יכול לבעול ואף שלאחר יו"ט יהיה גורם לממון הא קי"ל דגורם לממון לאו כממון דמי ומד"ע לא מהני ביטול לחמץ בפסח אף דקי"ל כר"ש דחמץ לאחר הפסח מותר בהנאה והוי גורם לממון מ"מ לדידן לאו כממון דמי ובמ"ש רבינו בשוף סימן ע"ז : ומ"מ כיון שהעיסה חייבת בחלה לא הוי ממון בעלים וחייבין לתת לכהן לאחר יו"ט :

שם

ובע"כ טובת הנאה ממון דאי אינה ממון א"א לקנות ממלעין אגב קרקע כו' זה דלא כהש"ך חו"מ סימן ר"ג סק"א שכח דאפי' אי טובת הנאה אינה ממון מ"מ מקני באגב וחליפין ומ"ש הש"ס וז"ל הא ה"פ אפי' אי טובת הנאה אינה ממון מ"מ מקני באגב והא דלא הקדמו ר"י בסודר משום דכתיב ביה נתינה : **שם** והרי חמץ לר"ש הוי גורם לממון דאמר האוכל חמץ של הקדש במועד מעל א"כ ליהני ביטול כו' הגאון בעל מקו"ח תמה ע"ז אך מזה חמץ של הקדש שמוחר להשהותו דאזה רואה של גבוה והוי שציר גורם לממון לחמץ שלו שמוחר עליו בכל שעה להשבייתו מה העולם וא"כ לא הוי כלל גורם לממון יעו"ש : ובזמנת לק"מ דכוונת רבינו הוא כך דאי ס"ד דגורם לממון חשוב שלו א"כ לדידן דקי"ל כר"ש דחמץ לפני זמנו מותר מנ"ל דאינו יכול לבעול לאחר זמן איסורו וע"כ ידעינן הא מלך ר"א שני דברים אין ברשותו וצ"ל הכתוב כאלו ברשותו וכיון דאינו שלו לכך אינו יכול לבעול דמנ"ל הא אימא דדרבא כיון דקי"ל כר"ש הוי שפיר חמץ בפסח ברשותו של אדם ולכן עובר בכ"י ובעשה דחשביהו מטעם דהוי שלו דמהני ליה ביטול ורשאי להשהותו עד אחר הפסח וגורם לממון הוא חלל ע"כ דבזה שהוא גורם לממון לא חשיב כלל שלו וע"כ חמץ בפסח אינו ברשותו א"כ חמץ של אחרים נמי אף שהוא גורם לממון מ"מ לא חשיב שלו ולא מהני ביטול מהגאון מהו' אברהם אבלי כ"י :

סימן עה

ובי"ן שיש בו ב' לאוין לא אחי חד עשה ועקר חרי לאוין כו' : אין להקשות הא התרוחליפ"א כתבו להדיא דהיכא דהש"י לאוין אינוסמוכין אחי חד עשה ועקר להו וארי לאוי דכ"י וב"י אינוסמוכין מ"ש רבינו לקמן בס"י פ"ב : ד"ל כיון שרבינו הראה פנים שם ד"ל דלא כהתו' א"כ י"ל ממי לדעת הרמב"ם דלא אחי חד עשה ועקר ב' לאוין אב"פ שאין סמוכין וביטול ההכמה ראיתי שמביא בשם הר"ם בביאורו לסמ"ג שחמה על הרמב"ם שכח בספר המעות שורש ט' דאין למנות לב' לאוין כשהם מענין אחד אב"פ שצובר עליהן א"כ אחי' לוקין באין על שניהם כיון שמונה אותם לב' לאוין ובכ"מ כתב דבזמנת אינו לוקה אלא מ' וקשה דא"כ ה"ל למנות ג' לאוין דבפ' ראה כתב עוד לא יראה לך שאור אלא ודאי דמונה אותם לענין מלקות ומונה אותם לב' משום דאפשר ללאו דכל יראה בלא לאו דכל ימא יעו"ש : ומדע' רבינו מוכח דלא נמנה למלקות רק לאחר דל"כ בלא"ה נסתר פירושו דנעת הרמב"ם דהא לדבריו לוקה פ' זמ"ש רבינו דהרמב"ם לא גרס כג' ספרים דידן דחמץ הוי לאו היתק לעשה דא"כ אחי' לוקה בקנה חמץ כו' הנה בתשובת דבר שמואל כתב לחתך זה דמשכחת מלקות בקנה חמץ או בחמץ שבשיעור של פסח שחל בשבת דלאו אין יתק לעשה דחשביהו דאסור לו לשרוף החמץ ביו"ט ולמחרתו נחבטל לגמרי מ"ע דהשכחה ע"ש : אך רבינו לא חש לה שכח ע"ז בס"י ע"ט דא"כ לא ה"ל להרמב"ם לכתוב אלא לפירש :

סימן פ

מ"מ מדעת התוס' משמע לי דלא ס"ל כהרב המגיד כו' : **הנה** בעל בית אפרים ובעל יד המלך שניהם לדבר אחד נחבטו ד"ל דדוקא דהא דבהמה טמאה שאין בה סי' טהרה כלל כיון שהוא בא על העשה גופא שפיר אמרי' מוהירין מן הדין משא"כ בהא דל"א חס כיון דאם ביטל בחמי טבריא ובגלי מחמת דבר אחר ואוכל חי כל הני אינן גלי חס ומ"מ לא עבר עליהן בלאו א"כ כי חדות לן דחמץ במבטל אין זה מחמת העשה דל"א חס דהא כל הני אינן גלי חס ומ"מ אינן בלאו כ"א בעשה דכ"א גלי חס וע"כ צ"ל דהביטול הוא איסור מחודש בפ"ע ושפיר מקשו התו' הא אין מוהירין מן הדין ע"כ ויש לדון בזה :

סימן פא

ועוד ע"כ א"א לומר כן כו' יעו' בת"ש בס"י ל"ג בביאור דבריו : **שם** ובע"כ צ"ל כן לסדרת ר"י כו' וא"כ אין לוקין עליהם אפי' בעשה מעשה כו' לכאורה קשה הא אפשר לאשכוחי מלקות לר' יהודה לכ"ע לר"ל היכי שלא קיים העשה יחך כדי דיבור לעבירת הללו לוקה ולר' יוחנן נמי היכי שביטלו להעשה בידים לוקה א"כ היכי חס ביעור שלא ע"י שריפה וביטול מ"ע דחשביהו בידים ודאי דלוקה' ונראה כוונת רבינו ע"פ שהקשה לשל' בס"י פ' מאי אמרי' ב"ש נכתוב דחמץ חמץ ולא בשי שאור הא לדעת התוס' אף היכי דאיכא עשה מפורשת מ"מ אין מוהירין מן הדין ח"כ אילערך שאור למלקות אלא ע"כ דב"ש ס"ל כחכמים דביעור חמץ בכל

שפירס הוא ונראה דמאחר שהוכיח דביטול לאחר זמן איסורו לא מהני למ"ע דהשבתה כ"ל לענין כ"י דאי מהני נמי לענין השבתה א"כ מלכות השבתה של ביטול היכי משכחת לה הא לפ"י תקצי להס"ד דמקשה שר"ל לומר דהבדוק אין צריך לבטל קודם זמן איסורו מטעם דכי משכח ליה ליבטלו כ"י והרי אף אין מועיל ביטול כ"ח לענין כ"י אבל לא למ"ע דהשבתה אלא ע"כ דביטול מהני גם לענין מ"ע דהשבתה ושפיר מקשה :

שם אבל מ"מ סוגיא דהתם לא משמע הכי כו' הנה המ"א בהל' שבת סי' רמ"ח כתב ליישב זה ע"פ שכתבו החוס' התם דרישא מיירי במוטותיה של הכתב יעו"ש לפ"י יש לתמוה על רבינו שלא זכר את ד'התוס' האלו דהא לפ"י א"ש דעת רבינו אפרים דברישא כיון דמוטותיה על הכתב יאכלנה כרשיני תרומה כמ"ש הסו" וי"ל השעם כיון דהישראל אינו נהנה מהגאף כליה של התרומה דאין מוטותיה עליו ובמוטותיה על הישראל ודאי דאס"ר להאכילה תרומה דשכירות קני לחומרת ודאי לא יאכלנה הכתב דשכירות לא קני לחומרת וכדעת רבינו אפרים : ומ"מ נראה דלק"מ דהתוס' יבמות דף ס"ו ב' ד"ה ישראל כתבו דברישא אש"ס שמוטותיה על הישראל אכילה כרשיני תרומה דשכירות לא קני וגוף הפרה קני כספו של הכתובות וכ"ד רש"י בפ"ו שם והמרדכי והרשב"א וזה פשוט לו לרבינו דלכך לא מפרשי כל הני דבנותא כרשיני אפרים משום דקשיא להו דאי שכירות קני לחומרת א"כ ברש"א נמי אש"ס שמוטותיה על הכתב אלא יאכלנה כרשיני תרומה דהרי פקד קנין כספו של הכתב : ומ"מ נראה דהתוס' הג"ל ב"ז אינו סותר למ"ש ב"במות דאש"ס שמוטותיה על הישראל יאכלנה כרשיני תרומה דהתוס' ע"ו לא כחזו רק שלכך לא הקשה מרישא משום ד"ל דמיירי במוטותיה על הכתב ועדיף ליה להקשות מסיפא אבל באמת לפי המסקנה דשכירות לא קני א"כ אש"ס במוטותיה על הישראל נמי יאכלנה כרשיני תרומה כמ"ש התוס' יבמות הג"ל : והא דלא קתני ברש"א נמי אש"ס שמוטותיה עליו כמו בספ"א י"ל דקאי נמי אר"י והמק"ח כתב דע"ד רבינו אפרים הוא מטעם דכידו לזימא מאכר הוא והוי ג"כ פיה של שובר ומ"מ קני הנופל המסכ"א י"ס עפי' דאי לא תימא דאי ל"ל לפרש דר"פ אית ליה מסבירא דלמא ל"ל כלל דיהא בית מהני כו' לכאורה תמוה איך אפשר דר"פ ל"ל הא דיהא בית מהני שהרי

בבב"א מפורש להדיא יחד לו בית אין זקוק לבטל : גם מה שכתב דאיתא דר"פ גם בחמנו של נכרי ברשות נכרי עובר הרי בתחלת דבריו כתב דר"פ דריש לבתיכ' להא דבבב"א אחריות על חמנו של נכרי ברשות נכרי דאין עובר ומסיים דעובר : וע"כ הא י"ל דכונת התו' דר"פ יליף לחמנו של נכרי ברשות נכרי דאין עובר מבתיכ' ואית ליה מסבירא דיהא בית מהני : ונראה ליישב דהא התוס' שכתבו דר"פ אית ליה מסבירא ע"כ דהא גופא דאין עובר בבב"א אחריות על חמנו של נכרי נמי אית ליה מסבירא דאי זה נלמד מקרא דבתיכ' א"כ ליכא למילף מסבירא דיהא בית מהני לו כיון דשכירות לא קני והא נמי ביתו הוא אלא ודאי כדאמרוהו כוונת רבינו במ"ש דאלת"ה כו' ר"ל דאי נימא דר"ש לא דריש לקרא דבתיכ' להא דהרמב"ן נמי א"כ ל"ל לפרש דר"פ אית ליה מסבירא דאין עובר בבב"א אחריות על חמנו של נכרי ברש"א נכרי כיון דלא ס"ל בהרמב"ן אלא דבחמנו של ישראל ברשות נכרי עובר א"כ אפי' בהוא ברשות נכרי נמי וי"ל דעובר כיון דלא דריש לבתיכ' דתלוי ברשותו דוקא ולא ינמא בחמנו בידו דוקא אלא כיון דקבל אחריות ומשיב כשלו עובר והא דחגי בבב"א יחד לו בית אין זקוק לבטל ע"כ לדידיה חייבי בלא אחריות ולא קשה קושית התוס' מאי איריא יחד כו' דהוא דוקא לרב אשי דדריש למצי בידו וזיכר בית דאין מצי בידו אינו עובר אבל לר"פ מוכרח כנ"ל דבבב"א אחריות עובר אפי' בידו לו בית וי"ל לדידיה דבבב"א שמיירה בסחם אף שלא באחריות נמי בעיקר יחד לו בית מריבוי דלא ינמא דדוקא בבב"א בידו אין זקוק לבטל אש"ס דהתוס' ס"ל בהרמב"ן וכיון דלר"פ בחמנו של ישראל ברשות נכרי אינו עובר מקרא דבתיכ' א"כ כ"ס דבבב"א אחריות יחד לו בית דאין עובר ואפשר דנשמע טיב' בקע"א פט' אלת וי"ל עוד באופן אחר :

סימן פח

ומהא ודאי קשה לי נמי על הרא"ש כו' הא מלוא על המשכן לא גרע עכ"פ משומר חס' כו' שנתתי מקשים ע"ו הא הרא"ש כתב שם להדי' דהבב"א מיירי שלא קבל אחריות כו' א"כ י"ל שסילק מעליו האחריות וא"כ אין עליו דין שומרון כלל ע"כ וראיתי בקרבן נתנאל ששירש להדיא את דברי הרא"ש כנ"ל ודל"כ עובר מטעמא דשמואל דס"ל בשבוע' האין מתא' דאחויקאס'א זוי לחברי' על קח' דמנל' אבד קת"ל דמנל' אבד אפי' זוי ועכ"פ כנ"ל המשכון יאבד דמיו וע"כ דמיירי שסילק מעליו חובת השמיר' לנמרי יעו"ש ול"ל דלק"מ על רבינו דזה ודאי אלו הא דהלוה לנכרי מיירי שסילק מעליו חובת השמירה כל כי האין לא ה"ל להס"ס לסתומי אלא לפרוש' וזה"ל כתב רבינו בנ"מ ועיקר דברי הרא"ש מועתקים מלשון התוס' שם שכתבו וי"ל ומיירי שלא קבל אחריות כדאי' לעיל דף ו' והיינו דרבינן שם מלא ינמא לחייב בבב"א עליו אחריות גמיבה ואבדיה וא"כ מיירי כאן שלא קבל עליו אחריו' אבל לא שסילק מעליו כפי' חובת השמירה ופשוט ומ"ה ס"ק דל"כ עובר מטעמא דשמואל לק"מ דהא כתבו התו' שם ד"ה שמר דסוגין דהכא מוכח דאין עובר אף בבב"א אחריות של אוסין דל"כ למה לן לעטמא דישא מנכרי לא קני משכון אפי' מ"מ מטעמא דשמואל

מר

ודאי דמחייב לבטלו ככ"ד משום כ"י קודם יליאחו לדרך גם לר"י ע"כ הוכיח רבי' לומר דמיירי בחמנו שלו ושפיר לא חל עליו עדין כ"י אף דלפ"י תקצי כנ"ל שמואל להא דלעיל בס' ע"ו וכן מ"ש אח"כ ודאי קשיא לך למאי דפי' מלכות השבתה היכי משכחת לה כו' ג"כ קשה לכאורה דאי לא הדר ביה רבי' מהא דל"מ ביטול לחמנו שקבל עליו אחריות א"כ מאי קשיא ליה הא משכחת לה למלכות השבתה בחמנו כזה והא ע"כ לס"ד דהאי מקשה דביטול מהני לעולם אף לאחר זמן איסורו א"כ לדידיה מוכרח דלא מהני ביטול לחמנו שקבל עליו אחריות אף אי נימא כפי' התוס' דהא דלר"י בשריפה היינו לאחר שש דע"ו אין לדמות כמו כד"ה רבי' לעיל בס' ע"ו כיון דלאחר זמן לא מהני ביטול א"כ י"ל דגם בחמנו של אחרים מהני ביטול : והא דאמרנו יושב ובטל וסופו להקל ולא אחר' יבטלנו כיון דלאחר זמן איסורו לא מהני ביטול דזה אינו דהא לפוס ס"ד דמקשה מהני ביטול לאחר זמן איסורו וא"כ קשה יבטלנו אלא ש"מ דמיירי מחמנו של אחרים דלא מהני ביטול ומאי קשיא ליה לרבי' הא י"ל ג"כ דמשכחת השבתה בחמנו כה"ג אף וי"א ובי' השבות בדבר מזה דהא ודאי לפוס ס"ד דהמקשה דביטול מהני לעול' אפי' לאחר זמן איסורו לא מוכח מידי הוכחת רבי' מהא דיושב ובטל וסופו להקל דלא מהני ביטול לחמנו של אחרים דמאי אחרת איך יבטל דבר שאינו שלו ואינו רק גורם לחמנו הרי ע"כ דמהני ביטול לחמנו שלו אף בלא הפקר גמור ע"כ כר"י איתא דחמנו לא הוי גורם לחמנו דגם לאחר הפסח אסור לדידיה דלא לר"ש דחמנו לאחר הפסח מותר וכל חמנו בפסח הוי גורם לחמנו ואם יבטלנו בלבו יהא מותר' להשקותו עד אחר הפסח א"כ לר"ך הפקר גמור כמ"ש רבי' כמה פעמים וא"כ כיון דאף בחמנו שלו דאפי' גורם לחמנו לא הוי מ"מ מהני ביטול א"כ ה"ה דמהני ביטול לחמנו של אחרים מה"ט לקבל נימא ל"ל לרבי' לשנוי דמיירי מחמנו של אחר' ומקשה שפיר מלכות השבתה היכי משכחת לה וזה"ל נמי דלפי הס"ד דהאי מקשה תקצי מאי הסיני לר"י יושב ובטל וסופו להקל הרי מחייב לבטלו מן התורה ולדידיה ליכא לשנוי כדשי רבינו דמיירי מחמנו של אחרים הא לדידיה גם לחמנו של אחרים תימא ביטול וכנ"ל הרי חדא ועוד גם בל"ז מקשה רבינו שפיר מלכות השבתה היכי משכחת לה דהא ודאי עיקר תשבייתו קאי על חמנו שלו ואף דגם בחמנו של אחרים עובר בעשה דתשבייתו היינו רק מנ"ל דשאר שאר כמ"ס רבינו בס"ס ע"כ אבל זה ודאי דמיירי נמי מחמנו שלו דאין חמנו של אחרים רמיא הכא דהא חמנו של אחרים מלא ינמא נפקא לן ע"ו מקשה שפיר דחלק הביטול מחמנו שלו לא משכחת לה ולפי' מחמנו מה שהקשינו אהא דמקשה לר"י ור"ש מלכות השבתה היכי משכחת לה כו' הא משכחת לה בחמנו של אחרים דו"ל דעיקר קושיתו הוא מהשבתה דחמנו שלו דכתב רהמנא

אף לכאורה יש לדקדק אמאי לא מקשה רבינו בפשיטות לדעת רש"י דפליגי בקולם זמן איסורו ואף ודאי כיון דנהני ביטול מלכות השבתה היכי משכחת לה אטו בשפוטנו עמדיקן שטל לבטל ואינו מבטל ומבטלו בחנם : אף לק"מ דודאי עיקר תשבייתו של תורה מתחמא בלאחר זמן איסורו דאין אינו יכול לבטל ומייב לבטלו דהא רק דהתורה גלי דקודם זמן איסורו מהני ביטול נמי רק דר"י ס"ל דבאם שלא גטלו קודם שש ורואה לבטלו חייב לבטלו בשריפה דוקא וי"ל כיון דלר"י לא מהני ליה כלל ביטול כיון דאחר הפסח אינו ראוי לאכילה ואף בהנאה אסור א"כ מה לו ביטול ומה לו ביטול רק לר"ש ור"י שפיר הקשה כיון דלדידהו החמנו לאחר הפסח מותר וכן להמקשה דס"ד דמהני ביטול לעולם אפי' לאחר זמן איסורו הקשה גסיר אטו בשפוטנו עמדיקן : **ועתה** נשאר לנו לברר מה שהקשינו בקושית הגמיה דאי ינמא דר"י ורבנן מיירי להא דכתב בס' ע"ו דלא מהני ביטול לחמנו של אחרים הנה גם זה לא קשה מידי דהרי בל"ז שני קושיות רבינו מס' ע"ו ובאן כראי מונקים דמ"מ היכי מיירי ר"י ורבנן אי מיירי מחמנו שלו תקצי קושיתו בס' ע"ו מה הסיני לו לר"י דלגוריו אינו מקי' מ"ע דתשבייתו הרי בביטול סגי ואי מיירי מחמנו של אחר' א"כ תקצי מאי סיפו להקל אף דיושב ובטל מח"ע דהשבת' מ"מ ל"ס סיפו להקל דהא חיי' בביטול וע"ו דודאי תשובתו היתה משני מני החמנו הן בחמנו שלו הרי סיפו להקל מביטול והיינו דזה ודאי דתשבייתו נאמרה לר' יודא בחמנו שלו וינמא בשיירא כמו שפ"ס' פסחים ד' כ"ח דאלו בחמנו של אחרים לא מתקיים ביטול כלל וע"כ תשבייתו דקרא פירושו הן ביטול והן שריפה ע"ו הסיני לר"י דסופו להקל בחלק הביטול של תשבייתו אם לא מלא עמי' ואף דחלק הביטול של תשבייתו יכול לקיים מ"מ הרי הצורה כתבה נמי עיקר תשבייתו למלכות ביטול נמי ולדברך בלא מלא עמי' סופו להקל : ומדוקדק לענין רבינו דמקשה רק אמאי סופו להקל ולא הא דיושב ובטל וזה ודאי דמ"מ שמתין מדעיקר תשובת חכמים לר"י יהא יושב ובטל וממה שמשנינו והזור' אחר' תשבייתו בכל דבר שאחז יכול להשבייתו משת' דלר"י בטל לנמרי מת"ע דתשבייתו ועל זה קשה ואמאי הא דביטול נמי מקיים למ"ע דתשבייתו אלא ע"כ דתשבייתו קאי נמי מחמנו שקבל עליו אחריות דאף דמחמנו לבטלו משום כ"י כשיגיע הפסח מ"מ בטל מת"ע דתשבייתו : הרי דעולין יפה דברי רבינו בגמי' התשובות בס' ע"ו ובכאן ולדעתו הא שכתב רבינו בסמוך וזה דאין זה סותר למ"ס בס' : והמתין בין היינו שז"ל למה שכתבתי בס' ע"ו וכוונתו למה שכתבנו : **שם** ואי קשיא לך למאי דפי' כו' : יש להבין מאי תלוי זה במה

סימן צג

ואומר אני דאף דא לא חברה כו' בספר תשובה מאהבה כתב ע"ז דלפני"ש בירושלמי הביאו התו' יומא שם דהיה מקדש לשינה ביו"כ גופא לאחר שמתה אשתו הראשונה והא דתמן מתקנין לו היינו הומנה בעלמא יעוש דפליג אש"ס דילן אי"כ ע"כ לא חייש נמי לכפרת אשתו השניה (ולד' רבינו י"ל דמה"ט לא מפרש הש"ס כהירושלמי בפשוטו דהיה מקדשה ביו"כ משום דחיישינן לכפרת אשתו השניה) והא שמקשה רבינו דליכא למימר דכנים לה היינו ביאה שהרי אכור לו לבשת אל אשה תוך ו' ימים ט' ע"ז י"ל כיון דהוא אשה בבטולה יקח אי"כ לא חיישינן שמתמא ספק דהה שרי תלינן בדם בתולים כל אותו מעל"ע של ערב יו"כ לפי שפירש"י ומתקנין לו בשני"כ והנה מה שמביא שם בשם חזונו הרב המאור"ג להקשות על רבי' דמגיל כלל שאם מתה אשתו לאחר מתן דם הפר מחוייב לישאלשה אחרת מתקנתא דביתו הא י"ל כיון שכבר כפר על ביתו וזו אשתו הראשונה במתן דם הפר שוב אי"כ לישאל אחרת קודם מתן דם השעיר ואדרבא הא מה"ט י"ל דהירושלמי אינו מפרש כהש"ס דילן אלא שהיה מקדשה ביו"כ גופא דנ"מ לענין שאם תמות אשתו לאחר מתן דם הפר וקודם מתן דם השעיר שאז כבר כפר בעד ביתו וזו המווסתת לו תתכפר בשעיר כדינה משא"כ אם יקדשה על חנאי הרי היא מקודשת ממילא במיתת הראשונה וזהו מחוסרת כפרה אך זה אינו דהא יכול לקדשה על חנאי בלא שחמות הראשונה לאחר מתן דם הפר לא תהיה מקודשת ותתכפר בשעיר ע"כ - ונראה שלא דקדק בדברי רבינו שהרי כתב בזה"ל שחלה היה מזה מדם פלג לפני ולפנים ואי"כ היה שוחט את השעיר ומזה ממת וכן בהיכל וכן במזבח הזהב כגון היה דם הפר קודם לדם השעיר כו' וזה מבואר להרא' שם במשנה שאחר שהוא דם השעיר בק"ק היה מזה עוד על הפרוכת ממחן דם הפר והשעיר דכתיב וביעשה לאהל מועד וכן פסק הרמב"ם ספ"ד מה מעשה יום הכיפורים ואם כן כונת רבינו הוא שמה תמות לאחר מתן דם הפר שלפני ולפנים וע"כ מחוייב לישאל אחרת להשלים ממחן דם הפר על הפרוכת ג"כ וא"כ תהא השניה מחוסרת כפרה ממתן דם הפר שהוא כבר לפני ולפנים והה"נ דש לחוש שמה תמות הראשונה לאחר מתן כל דם הפר קודם מתן אחרון של דם השעיר : **שם** בסוף הגמ' מילי לאחר אבל לגוף ודאי יכול למחול בוי"אין להקשות אי"כ איך כתב רבינו במסמך ללכת לקיטת לא מהני אמירה דידים כיון דאיט ברשותו ומו אינו יכול להפקיד הא שציר יכול למחול להשני' גופייהו הלוקט' ואין כאן משום גול דלא דאי"כ לא הוי הפקר אלא מתנה וחי"בין בתרומה ומעשרות :

סימן צו

כתבו התו' בירושלמי מקשה למה לא אכלו מזה מן החדש כו' הגאון מור"ד יונתן הקשה ע"ז כיון דאמר' שבימי אכלו של משה נשתכחו ש' הלכות וחד מינייהו שיעורין אי"כ לא ידעו השיעור של מזה ואולי יאכלו מעט פחות או יותר וכיוי שלא במקום מזה ותרין דהא דחיי שיעור אכור הוא משום דחיי לאיצטרופי (ומחילא מסבבר למדרש קרא דכל חלב לחיי שיעור כמ"ס החומ' שם) אי"כ אי"ש דה"ל לאכול כית אחד מאי אחרת שמה שיעור דמזה הוא ב' ימים וכו' חיי שיעור חדש ז"ל כיון דאיכורו של ח"ש אינו אלא מטעם חיי לאיצטרופי והרי כשאוכל עוד ח"ש ממילא יקיים נמי מ"ע דמזה וה"ל לתקוני כל מה דאכשר ושתא יאכלו כשיעור דשיעור בכיות ע"כ דפח"ח ואף שיש לקדק ע"ז דהא דאמרין חיי לאיצטרופי היינו דיאכל עוד ח"ש חדש ולא של מזה אי"כ יעבור באיסור חדש שלא במקום מזה דמזה מ"מ י"ל מסבבר דהא דחיי לאיצטרופי היינו שיאכל תוך אכילת פרס מזה שמונת לפניו ואוכל עתה וזהו מן המלה דוקא : וראיתי להגאון בעל ערבי נחל שיישכ זה ע"פ שפי' כוונת הפי' ליישב קו"ה"ל ע"פ דאמרין לא ליטול איניס מזה ומרור בהדי משום דאחי מורפיה דמרור ומבעל למזה ודמי לא היא מלות אין מבטלות זא"ז אי"כ היו להם לאכול זית ח' מזה בלא מרור ואח"כ צדי אכילת פרס וית ח' מזה עס צ' ויתים מרור והשתא מת"נ ילאו אם השיעור של מזה הוא זית ח' ילאו באכילה ראשונה חית השני נתבעל במרור כיון דלאו מזה הוא ואם השיעור צ' ויתים אי"כ ממילא גם השיעור של מרור צ' ויתים ואין מלות מבטלות זא"ז : **שם** ובאמת שמעת' זו נריכה ביאור כו' יש לקדק הא אינערך ג"כ להך הקישא דאינו יולא אלא בדברי' הבאים ליד חומץ כדאי' פסחים ל"ה וגם לר"י"ב אינו יולא במיני קטניות - ואח"ו מלאתי בל"ח שמד ג"כ בזה יעו"ש וג"ל דה ידעינן ג"כ אי לא הוה כתבה התורה שבצעת ימים תאכל מלות גבי לא תאכל פליו חמץ אלא במקום אחר כיון דהיהיר הכתוב בלאו והיהיר הכתוב בצעיה מה כשהיהיר בלאו והיהיר מדברים הבאים ליד חומץ אף כשהיהיר בצעיה דתאכלו מלות הוא מדברי' הבאים ליד חומץ : **שם** וזה מן הסימא שהרי ר"ש אית ליה"א דר"א כו' - ראיתי בל"ח שכתב שאין הכוונה שהך הקישא מיותר להך דרשא דהא בלא"ה לא נפיק בטבל משום מזה הבאה בעבירה ופמ"ש רש"י בדה"א דתאי אלא ה"פ דמחילא ש"מ נמי הך דל"כ לרבנן דס"ל איסור חל על איסור יולא במזה של טבל א"כ מאי פריך פשיטא אלא ודאי שבל"ה אינו יולא משום מזה הבאה בעבירה

דשמואל עובר לא ודאי דבעינן קבלת אונסין יעוש אי"כ אחי שפיר הכא דהא מלה על המשכון לא הוי אף שומר שר ופטור מאונסין ואינו עובר עליו אי לאו מטעמא דר"י דקני משכון וא"כ הוי כשלו לקדש בו את האשה ולקנו' קרקעות כמ"ס התום ומ"מ על הרא"ש הקשה שפיר כיון דלדידה אפי' ש"ח נמי עובר ודלא כהחומ' א"כ עובר גם בלא הא דקני משכון ועו' בביאורי הגר"א בזה שכתב דאף ד' התום פסחים הג"ל אינן סותרין למ"ס בשבועות דבעינן אחריות אונסין :

סימן פח

שם ומה שמשמע מדעת הר"ן שדעת רש"י נמי כהרא"ש לא מצינו כו' ראיתי להעתיק כאן מ"ס הגאון בעל פני אריה בתשובה וז"ל כל גשלי המפרשים הבינו שהתום אינן סוברים בדעת רש"י כמו שהבין הר"ן את דבריו דאי"כ לא מקשו התום' מידי אבל באמת גם התום' סוברים כן בדעת רש"י דאל"כ דברי רש"י סותרין זא"ז דבתחלה כתב הפקידו אלו וקבל עליו אחריות משמע הא בלא קבל מותר אפי' בלא יחד נמי - אמנם יענו ומאלנו וכבר למדנוהו ת"ל ברבים דהתום' מקשו לשיטת עצמן דוקא ותחלה נבאר מג"ל לרש"י לפרש דידח לו בית היינו שאמר לו הניחכו באחת מן הוויות ולא שייחך לו ביתו לגמרי דכן משמע יותר אמנם ילא לו מהא דמסקינן שילהי ב"ה דף מ' ע"א דאפי' רב דס"ל כת"ק דפ' הפרה שאם נהן לו בעה"ב רשות להכניס בסתם הוי כקבל נעירותא מ"מ אם ייחד לו קרן וזוית מודה דהוי כאומר לו בטמ לרשותך והשתא לדעת רש"י כמו שהבין הר"ן אי"כ לומר שח"ק קאמר שייחך לו כל הבית דוקא הא מבינה שם מוכח דאף יחוד קרן זוית מהני ע"ז חיקן רש"י דאה"כ רק בייחד לו קרן זוית מגי וקמ"ל התגא דאף שהישרא בעלמו אינו מייחד לו מקום רק שאמר לו הרי הקרן זוית לפניך נמי מגי וע"כ ברייתא דקתני דאפי' הפקידו בסתם וקוק לבצר לא אחיא אלא כת"ק דפירק הפרה דס"ל דבסתמא נמי קביל נעירותא דאלו לר' שם בעינן דוקא שיקבל אחריות בפירוש : והנה הדבר ברור שדעת רש"י בסוגין בדעת הר"ף ורמב"ם שפסקו כר' דשמואל דהלכתא כוותיה בדברי קאי כוותיה אפי' דרבא דבתראה שקיל וטרי אליבא דת"ק מ"מ לדינא פסקו כר' ולדבריהם הא דאמר רבא ב"מ דף מ"ע א' דהא ביחא קמך לא הוי אפי' ש"ח היינו טעמא דהוי באלו אל' כנוס לביתי : ורבא ברבי ס"ל דאינו חייב עד שיקבל עליו בפירוש לשמור כסבר' הא' של התום' שם ד"ה הא ביחא קמך אבל לת"ק דס"ל דאפי' בנתינת רשות סתם הוי ש"ח הרי באמר לו הא ביחא קמך הוי ש"ח ולא מצינו לדידה דלא הוי ש"ח אף ביחך לו קרן זוית וכהיא דבינה וא"כ א"ש דברייתא דאחי כת"ק בעינן דוקא יחד לו מקום דאי באומר הא ביחא קמך הוי ש"ח - אבל הר"י לשיטתו שם שפסק שם ד"ה שמואל כרבא דבתראה הוא וכ"כ הטור ס' צ"ח ולדעתו צ"ל הא דאמר רבא שם כל הא ביחא קמך אפי' ש"ח לא הוי אף דאיכו גופיה פוסק כת"ק ע"כ צ"ל דהא ביחא קמך גרע טפי דהוי כאו אומר לו שמסלק מעליו חובת השמירה ואפי' ת"ק נמי מודה בזה והוא סברא השניה שכתבו התו' שם וא"כ לשיטתו הוקשה לו שפיר מאי איריא יחד אפי' לא יחד נמי אלא דא"ל הא ביחא קמך נמי איט חייב לבצר לא ודאי בקבל עליו אחריות מיידי :

סימן פט

ויש לתמוה עליו אמאי עיסה תותרת כו' בעל יד המלך כתב לחלק דחוק' בדברים שאין עומדים לחלוקה מזה עצמן אמרין אין ברירה והיינו בזהמה ושהה דעכל וחולין מעורבין זה בזה ואלו קנו ישראל ועכו"ם תבואה בשותפות אז ודאי חלק הישראל חייב וחלק העכו"ם פטור וז"ש הש"ס עיסה כמאן דפליגא דמיא כלומר באלו תחלקה כבר אבל בזהמה אינה עומדת לחלוקה ואסורה ואין זה ענין לברירה ולדעת רבינו קשה דאי יש ברירה אי"כ בזהמה נמי תשתרי כדאי' להדיא בפ' משילין דף ל"ג רק דמשני שם דיינקי תחומין מהדרי הא לאו הכי בזהמה נמי שרי יעו"ש :

סימן צ

מ"מ דברי החומ' אינן מובנים לי במה שכתבו והמותר מצי מקדים ליה כו' שמשמתי שהגאון בעל תווח דעת כתב ע"ז שאינן שמשמתי לרבינו דברי החומ' בב"ב קל"ו ד"ה מביא שכתבו דהא דמביא אינו אלא מדברין יעו"ש וא"כ שפיר כתבו התו' הכא שהמותר מצי מקדים שלא יהיו חולין בעורה - ונראה ליישב דהא ע"כ לא הקשו החומ' על רש"י בב"ב שם אלא במוכר שהרי לפירות דלהלוקה אין לו כלל קנין הגוף והא דמביא אינו אלא דרבנן וחייב להקדים כדי שלא יהיו חולין בעשור' משא"כ באחין שחלקו לדעת רש"י דיש לכל אחד בו קנין הגוף ועיקר ההבאה הוא בחיוב ודאי דא"ל להקדים המותר ואין כאן משום חולין בעשור' דכסורי' אין לה שיעור מה"ז דכתבצפ"ב דמסכת בכורים ואה"כ דהוה מצי להקשות עליהם בפשיטות בלא הא דבקנין פירות לחוד נמי מביא אלא אפי' דאי נימא דבקנין פירות אינו מביא מ"מ כיון שחייב להביא מחמת קנין הגוף מביא נמי לחלק קנין פירות כג"ל אלא דלאומי לפרכא פקט הא דאפי' בקנין פירות לחוד מביא כ"ש בקנין הגוף נמי ואף דההבאה היא מדרבנן מ"מ ל"ש כאן הקדש :

בהפרשה ויהיה שלו דאפי' עני שבשראל הידי שחל עליו מלכות הפרשה מוציאין מידו ואי בלוקה פירות תלושין א"צ להפריש כלל מדינא אלא מטעם קנסא והביריית קרא קאמר : **שם** ודע שנעלם מהתור' משנה שלימה כו' לע"ג הרי תכח שם דוהאחר חלה הוא ע"ס כיון דהל"ג ושלש הוא חלק התחומה ות"ת מאי והשאר איכא הכא וכן הניה הגר"א בשנות אליהו מהרב המובהק מוה"ר שם נ"י * ולא עוד אלא שהירוש' שמביא התור' הוא סמוך מיד להמשנה הג"ל ואיך אפשר שנעלם מהם המשנה הג"ל : **שם** והשםא אכתי חקקה כו' הרי חמץ בפסח נמי יש לו היסור לאיסורו אחר הפסח כו' לכאורה תמוה הא חמץ בפסח כיון שחמה עליו להשביטו מן העולם א"כ לא דמי לחדש קודם יום הכף שיכול להזהותו עד אחר יום הכף חתן לו קרינא בו משא"כ בחמץ בפסח קרינן בו חתן לו ולא לאורו כיון שמחוייב לבערו והרי קי"ל כר"א דטובת האלה ממון וחשיב של הבעלים ואי הוא ביד כהן פשיטא שמחוייב לבערו ואפי' לר"ש ויריב' דלדידהו מהני הפקר לאחר זמן איסורו כמ"ס רבינו בסא"י ע"ו וא"כ אם הוא ביד כהן יכול לבעלו דממונו הוא מ"מ הא כבר הוכיח רבינו בסא"י פ"ג דביטול לאחר זמן איסורו אינו מתקן כ"א לאו דב"י אבל אינו מתקן בזה מ"ע דתשביטו אלא דביטור דוקא וא"כ קשה כג"ל : **אמנם** נראה דכוונתו הוא למ"ס בחלה א"י כיון שחמץ שעבר עליו הפסח מותר מה"ט לר"ש וקרינן בו דגך שלך כמו חדש כו' והיינו שאם נאמר דר"ג ב"י סבר דחמץ בפסח שיהיה לחדש ובאמת מהני ביטול לחמץ בפסח גם לעשה דתשביטו או שמת"מ מיקרי דגך אף שחייב לבערו מפני ש דש היסור לאיסורו והרי דעת הר"ף והרמב"ם דחמץ בפסח מקרי דבר שיש לו מחירין מהאי טעמא והרמב"ן בספר התלפחות פ' ב"ש אהא דחמץ במשהי כחב וו"ל ובוד אי אומר כיון דקי"ל כל דבר שיש לו מחירין אפי' בחלף לא בטל אף חמץ בפסח כן כו' וליכא למימר כיון דבעינו חייב לבערו מה"ט אין לו מחירין כלל דכל דממילא משתרי ואין התירו מחסר מעשה דבר שיש לו מחירין הוא יו"ט הרי כדברינו ח"א"כ מסקין רבינו ששיר דאם נאמר כן לר"ג ר"נ"י דחמץ בפסח שיהיה לחדש בזה ומיקרי דגך ולא כמו דקי"ל דחמץ בפסח אינו ברשותו דלא מ"י מבעול ליה מטעם דאינו שול אלא שלו מיקרי א"כ חתן לו קרינא בו כמו בחדש כו' :

סימן ק

ורבי' המורו שאובכין בכריכה כו' א"צ כוית כו' : הגאון מוהר"י צייטעלש בהגהותיו על הסמ"ק כתב שהרא"ש לא נחבון שמרור א"צ כוית דהא ודאי איחזקא לפסח רק משום דהבירייתא דתני אכלו לחלאין יאל והמשנה דהבירא לפניו כו' מירי בדל"י ליה שאר ירקי ולכתחל' לרי' כוית מרור אף בטיבול ראשון והיינו דתניא יאל דמשמע דוקא דיעבד ע"ו כתב הרא"ש דהו דוקא אם עושה הטבול ראשון ג"כ בחורף דמבדך בטיבול ראשון על אכילת מרור להכי לריך לכתחלה כוית ודעבד יואל בכוית בשני הטבולין אם אכלן בכדי אכילת פרס אבל בדאית ליה שאר ירקי לטיבול ראשון א"צ כוית אף לכתחלה ודלא כהרמב"ם ו"ל יו"ט :

סימן קא

וגדר' מוצא מלינו בפ"ב דתענית כו' : לא ובית להבין ד"ק דודאי יש לחלק טובא דבשלמ' לענין גדליה בן אחיקס אף שהוא כר"ת מ"מ כיון דחכמי' ראו לקבוצ בון זכר לנש שאירע להם הצריט היכר ואברו לפניו ולאחריו בתעני' להבירא שהקב' ג"כ על הנש של דבריהן וכן י"ל גבי חגא דשבוטא משא"כ ר"ה וריח כיון שכלא"ה אסור בתענית מד"ת שאין לריבין חיווק ל"ל לאסור בתענית לפניו ולאחריו משום ר"ח כג"ל וזהו כוונת הש"ס ותפוק ליה דה"ל יום גדליה ב"א א"כ מה העילוי בתקנתא דהא אין היכר כלל ומשיי לאסור את שלפניו ופסיר דה"ל היכר שהוקבע ג"כ לנש שאירע להם :

סימן קב

אלא שרבה בא להוסיף טעם אחר לעירוב תבשילין שתקנו בכל יו"ט כו' : הנה רבים ראו כן תמיה על דברי רבינו אלה דא"כ מאי פריך שם לרבא מהא דחנן עושה אדם תבשילו מעיו"ט וסומך עליו ביו"ט מעיו"ט אין צי"ט לא כו' כיון דרבה אית לי' מיני טעמא דרב אשי ודאי דלריך להניח מעיו"ט דוקא וכ"כ בפני יהושע להדיא דמה"ט ל"ל דרבה אית ליה טעמא דר"א : וי"ל שרבינו קצר בכאן דדרכו תמיד לקצר בזה שאינו טעם לגוף הענין והיינו דשיטת הגאונים הוא זה דרב אשי דאמר אין אופין כו' ק"ו מ"ע לחול ע"כ אליבא דריח אולא דס"ל בפסחים מ"ה דל"ל האול וזכרי שבת נעשין ביו"ט רק דרבנן הוא דגזור ומקנו ע"ת להבירא וזריך להניח הע"ת מעיו"ט כדי שיהא נראה כגומר וכפירש"י בביצה שם דאלו לרבה דס"ל שם דאמר' האול וזכרי שבת אין נעשין ביו"ט רק מטעם האול שרי א"כ מאי ק"ו איכא הכא הא מיו"ט לשבת ולחול שון הסא ע"כ כר"ז אולא ויאיכא ק"ו מה יו"ט שמכין לשבת מן התורה מ"מ אין להניח ע"ת מיו"ט לשבת

בעבירה יו"ט והנה לפי מ"ס רבינו למעלה דטבל כיון שיש בו מיחה אינה נדחית מפני עשה דמנה שפיר פריך הש"ס פשיטא אף לרבנן וכמו שחמה רבינו בסמוך על הרמב"ן ומהחיתא שלא הזכיר הל"ה את דברי הרמב"ן האלו שכתב להדיא דהא דפריך הש"ס אבל לא בטבל פשיטא אף שהוא שלא כהלכה מ"מ כיון דתני ברישא ויולאין בדמאי פריך פשיטא דממילא שמעת מינה דאינו יואל בטבל כו' : והרב בעל חמדת לבי כתב דמהקישא דמנה לחמץ ממי שמעיין להא דר"א דנשים חייבות באכילת מנה דאל"כ בלא הקישא ידעיין דלא אחי עשה דמנה שאינה שיהי בכל ודאי ללא תעשה דטבל השוה בכל יו"ט :

שם גם דבריו ו"ל דפרק ה' מה' איסורי מוצא תמוהין כו' : **ורב** מהור"ס בנודע ביהודה תמה ע"ו וכחב שמ"ס הרמב"ם לטעם דמנה הבאה בעבירה אינו כ"א מחמת ערלה וכה"כ שם איסורי הנאה מה שאין כן טבל ומדע ל"ס בזה מנהו הבאה בעבירה וזהו מיושב נמי מה שהקשה רבי' לקמן בס"י ז"ט דכתב למאי אינעריך הש"ס לטעם דמתקשה ישראל דאין מביאין מחמת ונסכים מן הטבל תפוק ליה מנהוה הבאה בעבירה כו' ולפי הג"ל א"ס דבטבל ל"ס מה"כ דאף הנאה של כלוי י"ל דאינו אלא מדרבנא דא"כ מאי פשע ליה להרמב"ם שכתב ואנ"ג מערלה וכה"כ דבערלה וכה"כ יש יותר איסור מטבל ודאי דהנאה כלוי של טבל אינו אלא דרבנן והגאון בעל תשובות פני אריה כתב דמ"ס הרמב"ם נטעם דמנהו הבאה בעבירה אטבל נמי קאי וכדעת רבינו ומ"ס ואנ"ג מערלה וכה"כ שפסוק לו בזה יות' לאיסור אינו כמו שהבין המ"ל דמה שלהמה מהבאה חשיב הנח' דו"ה דהא מנות לאו ליהטת נחנו אלא הטעם הוא כיון דבעינן שיהא הקרבן שלו וכדממעניין בב"ק ס"ז ב' קרבעו ולא הגזול ואיסורי הנאה לאו שלו הם וזהו מ"ס הרשב"א בתשובה דאין אדם יואל בלולבו של המורד הנאה ממנו ביום טוב רחשון דבעינן לכס והאי כיון שסמור בהנאה לאו שלכם היא והא דח"ל קרתו לגזול דוקא מנהו הבאה בעבירה ולא לשאר כל הפסולין משום דגזול הוקירו הכתוב בהדיא שוגא גזל בעולה וכן שארי דבר' שהוקירו קרוי מה"כ יע"ש : והרב בעל יד המלך כתב דלכך קרו לגזל דוקא מנהו הבאה בעבירה משו' דבגזל ל"ס עשה דוחה ל"ת דגזל ויגזול מתכירו לקיים המצוה א"כ אם עבר וגזל ה"ל מנהו הבאה בעבירה אבל בשאר איסורין כיון דהכי שאין לו אלא של איסור אז עשה דוחה ל"ת א"כ אפי' באפשר לו לקיים בהיתר אם עבר ועשה באיסור מ"מ נתקיים העשה כיון שהלאו ניתן לדחות ומיושב בזה ק"ו התוס' ר"פ לולב הגזול שכתבו דחיסוק ליה משום מנהו הבאה בעבירה יו"ט :

והנה במ"ס רבי' לפנפ"ל אי עשה דוחה ל"ת אם באפשר בעולם להתקיי' המצו' ע"י היסור כו' הבי' בה' צ"ת ס' י"א הביא בשם רבי' ירוחם דאינו דוחה והגאון מלובלין הקשה עליו מהך דפרק ר"א דמילה דפריך ואי קייכא אחר ליעבד אחר וכמ"ס רבי' :

סימן צו

אומר אי דא"ל לומר כד' הרשב"א כו' בירושלמי ספ"ק דפיהא מוצא דהא דאפי' עני שבשראל מוציאין מידו אינו אלא בגדילה בתוך שדהו משא"כ בלוקה פירות מן השוק בזה פליגי ר"י הגש"א ורבי דלר"י הגש"א מוציאין מידו והיינו כ"א מטעם קנס ור' סבר דאין מוציאין מידו (ע' ספ"ק דגיטין ויה"ש מה שקשה לכאורה היינו רבי יהודה הגש"א היינו רבי) ואפשר דאף ר"י הגש"א דאמר דמוציאין מידו אינו כ"א במכר דשייך קנס משא"כ במתנה מודה דאין מוציאין מידו ועוד יש ליישב קו' ההו ע"ד תי' הרשב"א דמייירי אף בעשיר אלא שהלוא לעי' להיות מפרים עליו ובמכירי כהונה ע' ניעין ל' אי צמת' וגמ' שם הרב המובהק מוה"ר שם נ"י : ואחר הציון נראה דלא נעלם הירושלמי הג"ל מעיניו הפקוחים שהרי ביר' פ"ה שם אמר שם אהא דחנן אם אחר לו שליש מה שאתה קויר שלך מותר בלקט שבתה ופיאה ואסור במעשר עני דבלקט שבתה ופיאה עיקר חיובן תלוי בשדה וכיון דאין לו חלק בגוף השדה מותר בזה משא"כ מעשר עני דעיקר חיובו הוא בבית וכשהוא בבית אז הוא של הקויר לכן מוציאין מידו אפי' הוא עני ולא גדלה בתוך שדה * וכ"כ הרמב"ם בפ"ו מה' מחנות עניים * וא"כ הא דרבינו בש"ס חולין שם למ"ע מג"ש דלגור לגר דמוציאין מידו ממי אפי' בפירות תלושין וע"כ ז"ל דמ"ס ביר' דפ"ק דאין מוציאין מידו בפירות תלושין היינו מטעם כיון דכבר הוטבל למ"ע ביד המוכר וא"כ כשהעני לוקח מידו וזכה בהחלק מ"ע שיש לו בה ודמי להא דאמר' בב"ב ס"ג ב' לוי שמתר שדה לישראל ע"מ שהמעשרות שלו המעשרות שלו ה"נ יומא איפכא דהלוקח העני קנה ע"מ שהמ"ע שלו ופשיטא שא"צ עוד להעדיש כלל שהוא בעצמו וכה בה אלא שמתעם קנס אחי עלה ר"י הגש"א כמו בכן לוי הג"ל דקנסין ליה נמי מטעם שלא יחזר אחר הגרנות משא"כ היכי שהוטבל ברשות העני כמו בשליש שאתה קויר הג"ל ודאי דמוציאין מידו וא"כ מקשה רבינו שפיר על הרשב"א דבבבירייתא אי עכל שלא נתקן כל צרכו והיינו שחייב בהפרשה ודאי אי אחת מוצא שיהיה ק"כ

כדי שיברור וזיון וגם לרצא מטעמא דר"א ח"ל עוד להגות בפ"ט דוקא מקפיד
שפיר הש"ס ביו"ט אחאי לא :

שם והרי שני סעודות של חג דהני מה"ת מאי חיבא למימר ט' עדיפא דה"ל
להקשות שלמי שמחה הותר בהן משום מלאכה ולא הותר בהן משום שבות
ובירושלמי ס"פ ח"ד איתא דר"י היה יכול להשיב לר"א חגיגה לשיטתך יוכיח שהותר
בו משום מלאכה כו' והמפרש כתב דהיינו שהותר מלאכה בשבת ע"ס ותמוה דהא
ליכא למ"ד חגיגה דוחה שבת ובש"ס קרו ליה טעמא דפרושאי וג"ל פסוק דה"פ
חגיגה וה"ה שלמי שמחה לשיטתך דשמותי חזה מתלמידי ב"ש דס"ל מביאין שלמי'
ואין סומכין עליהן חגיג דסמיכה אינו כ"א משום שבות וגדלה הקדמתו בשביל
זה והשיב דיש לחלק בין פסח דבכרת לשבות דחגיגה וס"ס שס ח"כ הקד פירכא
שייך נמי בשעבודות י"ט חלה דחורא מינייהו נקט הרב הגדול כמה' אליהו ג" :

סימן קכ

והשתא חס"ד דאפי' צבא דבר חיופה הוא ואפ"ה אסור לו לתקוע שלא לצורך
כו' יש לדקדק בזה דבשלמא מטומעוס פריך שפיר אף דיל דאינו
חייב מצולס במצות שופר שמה אשה היא ומ"מ חייבו אותה חכמים לתקוע בעצמו
או אחר ש"ל כבר נעבד ח' סורא והרי ה"ל לתקן שזינאו אחר שלא ינא עליין
פ"מ שדחתה לגמרי י"ט חל ספק א"כ ה"ה צווי אף ש"ל שאינו בר כסוי כלל
מ"מ הותרה אצלו י"ט לגמרי משא"כ בספק תקע כיון דנחייב בודאי במצות שופר
וספק אס נפטר אין מזה פירכא לכסוי של הכוי שלא נתחייב מטולס בודאי במצות
כסוי ואפי' בממונא דקיל שאני לן ציוסיכי דאומר איני יודע אס נתחייבתי דאפי'
הכי שחבירו טוען ברי פטור משא"כ באומר איני יודע אס החזרתי דחייב כיון
דנתחייב בודאי וספק אס פגע ודוחק לחלק ומהא דאתקין ר' אבהו בקסרי שלשה
סדרים נמי י"ל כיון דאי יתקע רק חדא לא מיצטריך לאפסר דעובר על איסור
דדבריהן אלא אפי' ללא מקיים נמי למצות שופר לכן תיקנו ג' סדרים דלא תיעקר
מצות שופר של תורה לגמרי ולא דמי לטומעוס ולכסוי של כוי אף שלד' הרמז"ס
דכל שפיקא דאורייתא מן הסורה לקולא רק שמדרבנן לחומרא וכן דעת רבינו
בעורי אבובמילואים לחגיגה ח"כ בספק תקע אינו חייב כלל מה"ת בחקיע' שפיר
ודמי לטומעו' וכיסוי הדם של כוי שמה"ת לקולא מ"מ כיון שמדרבנן לחומרא שפיר
י"ל דאין זה פירכא מספק תקע שחייבוהו רבנן ודמי לאיסור של דבריהן משום
שהוא ודאי בר חיופה משא"כ בטומעוס ככ"ל :

ק"ו מ"ט לחול שאינו מכין פשיטא שאסור לבשל מ"ט לחול * והנה נהוי אכן מ"ט
תקנו ע"ת לרצא דלית ליה הוהיל דהא כחצו התו' פסחים שם ובריש גילה דבסמוך
לחשיכה דאף אס יבואו אורחין לא יוכלו עוד לאכול גם לרצא אסור משום הכנה
דהא אין כאן הוהיל וא"כ מת"ל מה הועילו חכמים בתקנתן להע"ת אס מבשל בעוד
ש"ל הוהיל ח"ל לע"ת ואס הוא סמוך לחשיכה דל"ש לומר הוהיל ח"כ לא מהני כלל
ע"ת דחו לוקה מה"ת על בישולו * ולכאורה היה נראה דהע"ת הוא לרצא כדי
שיברור מנה יפה לשבת ורצא בשיטת רצא רבו אמרה אבל ו"א דהא ע"כ גם לרצא
אסור לבשל מיו"ט לחול דהא ברייתא שלימה שנינו צביה י"ו ת"ד אין אופין מיו"ט
לחבירו פו' ע"כ נראה להגאונים דגם לרצא חיבא למגור שלא יבשל סמוך
לחשיכה וכיון דתקנו רבנן ע"ת אית ליה היכרח דלריך להכין מצע"י וממילא לא
יבוא לבשל מיו"ט לחול ומ"מ זה ודאי לרצא ח"כ כלל להגות הע"ת בעי"ט דוקא
דבשלמא לר"א דאיסור תורה יש במבשל מיו"ט לחול גזריק שלא יניח הע"ת ביו"ט
כדי שלא יאמרו יו"ט מכין גם לחול משא"כ לרצא דיו"ט מכין לחול מה"ת רק משום
גזירה שלא יבשל סמוך לשקיעת החמה כיון דמניח ע"ת אית ליה הכירא ויחזיר
שצריך להכין על שבת מצע"י (ואפשר דלריך להולירו מיד צלגיסת יו"ט כמו שפי'
הר"ן הולירו בעירוב כמו בקידוש היום של ליל שבת) ושפיר פריך הש"ס לרצא
דאיל בשיטת רצא רבו וס"ל הוהיל פדאי צביה י"ו (משא"כ ר"ח ל"ל הוהיל בעלמא
כדאי שם כ"א) בחר דהדר ציה צו"ט אחאי לא ומקשה הש"ס על רצא
דעסיק צה צה דלון עירוב חבשילין וה"ה דה"מ להקשות על רצא ומשני
גזירה שמה יפגע והיינו דיפגע ויניח העירוב חבשילין סמוך לחשיכה וכו' :

ועוד יש ליישב התמיהא הנ"ל ע"פ שיטת הגאונים דהא לכאורה יש לדקדק
דגם לר"א חיקאי מתני' דקחני בעי"ט דהא לר"א יכול להגות זמן הרצא
קודם י"ט במ"ס הרא"ש ולד' רבי אפי' אס מניח פ"ה צבנה סגי ח"כ מ"ס דנקט
עיו"ט דוקא אע"כ י"ל דעיו"ט לאו דוקא רק לאפוקי יו"ט אחי ח"כ י"ל דלרצא
נמי לק"מ דעיו"ט לאו דוקא וה"ה ביו"ט רק לאפוקי זמן הרצא קודם יו"ט דחו
ליכא טעמא דכדי שיברור במ"ס הרא"ש וע"כ צ"ל דהש"ס הוי מני למימר
וליעצמך ה"ג י"ל דהמ"ל וליעצמך אחאי תקנו ע"ת צו"ט של ה"ה לרצא וע"כ
צ"ל דס"ל נמי טעמא דר"א חלה כיון דהוי מני לדחות דהה"נ דנוהג מצות שמחה
צרה ושפיר תקנו לרצא ע"ת לר"ה משני ליה שטיא רויחא ומ"מ לפי האמת י"ל
כיון דנראה להו להגאונים דאינו נוהג מצות שמחה צרה אס כן י"ל דלפך צריך
ע"ת לרצא בר"ה משום דלית ליה נמי טעמא דרב אפי' והאס אחד אמר כיון
דלד"ה אס מניח הע"ת אפי' פ"ה צבנה סגי ולרצא ודאי דלריך להגות בכל יו"ט

דיני תפילין

ס' ל"ו בהא דאמר' במנחת מ' שאין לו זרוע פטור מן התפילין אי פטור מ' משל ראש כו' :

ס' ל"ח ל"ע מ' בדין היסח הדעת ותמוה היסח הדעת ושיעור של היסח הדעת פלפול עמוק בהא דמנהדרין י"ב וחב"ס ל"ב וכו' ח' עומא דחוי' בנכור או האתרה היא בנכור ובדיני הרמב"ם דשם :

ס' מ"א מ"ב מ"ג בדין הנחת תפילין בשבת וי"ט אם יש איסור בהנחתן או רשות ואי ק"ל כמ"ד לילה ומן תפילין היא או לא :

ס' מ"ז מ"ח בדין עיבוד לשמן של ס"ת תפילין ומחנות אם עבוד לקדושה חמורה מהני לקדושה קלה או לא :

דיני מילה

ס' מ"ט בהגרי"ם הגמלאים במדינה זו אם מותר ומזהיר לישראל לנולד אוחז או לא ופלפול בד' הרמב"ם בזה ובש"ס סנהדרין ג"ח בהא דכל מילה שנאמרה לב"כ כו' :

ס' נ' אם אחר שסילק המוחל את ידיו ממילת התיעוק ראה שנשתיירו צינן שאין מעכבין את המילה אם צריך לחזור עליהן או לא :

ס' נ"א אם ראשין בשבת לחזור על צינן שאין מעכבין את המילה :

ס' נ"ב נ"ג כ"ד תיעוק שנימול בתוך זמנו מפני פקוח נפש אם צריך לחלו על ידי הכשרים לנולד דוקא או אפילו ע"י הפסולין מני שפיר דמי ואם נימול בתוך זמנו או בלילה לאחר זמנו או בליל שמיני אם צריך לחזור ולהטיוק דם ברית או לא הנהיג על הש"ך ביו"ד סימן רס"ב בזה :

ס' נ"ה בהא דא"י ביו"ד סס"ד רס"ד קטן שבשרו רך ומדולדל או שזה בעל בשר הרבה כו' ובש"ס שם :

דיני שבת

ס' נ"ו אם מותר להעביל בשבת וי"ט כלים חדשים הנקחין מן העכו"ם : פלפול רב בסוגין דבינה ד"י י"ט שחל להיות אחר השבת מעבילין את הכל מפני השבת כו' ובדברי הרמ"ם דשם :

ס' נ"ח מ' שנפסקו לו בשבת ברה"ר אחד מלתימותיו וחבירו רואה אם חייב להגיד לו או מוטב שיסתוק מפני כבוד הבריות :

סימן נ"ט מ' שרי לנולד בשבת ע"י ב' מהלכין דהיינו שחמד ימול והשני יפרע :

דיני קידוש

סימן ס' אי קידוש על היין דוקא מן התורה או אפילו לאו דוקא על היין :

ס' ס"א אם נשבע על דבר מזה ועל דבר הרשות אם חלה השבועה לבעל את המזהר כו' :

ס' ס"ב י"ט האמור לשבת בין לפניו בין לאחריו ואין לו יין לקידוש הינם אלא רביעית אחד אם עדיף שיקדש עליו בשבת או ביו"ט עדיף :

דיני יו"ט

ס' ס"ג עיסה שניושה ביו"ט של עשרת או ר"ה וסוכות בזה"ל שיעשה בחוקת עומא דאי צריך לקרות לה שם חלה ולהניחה עד מלאי יו"ט או הרשות בידו לאפותה כולה ולקרות שם אחר האפיה :

ס' ס"ד במדינות האר שמתוין סירכות הריאה אם מותר לשחט בהמה ביו"ט כו' : סימן ס"ה אי נוהג מלות שמחה של תורה בזה"ל דליכא שמי' שמחה : סימן ס"ו אם נשים חייבות במ"ע של שמחה פלפול אם אשה עוברת על כל האחר והרמב"ם בפ"ב מה' אכל לה יעמא מזה כו' אבל הכהנת הוואיל ואין מזהרין על העומא דאין מנחות לה' ומנחות לקרובים :

סימן ס"ז במ"ש הרא"ש סוף יומא בשם ר' סעדיה דמברכין על טבילת ע"כ :

סימן ס"ח שאין נוהג מלות שמחה בליל יו"ט ראשון והשנה על הרי"ף ס"פ היה קורא דמשמע מדבריו שנהג בו שמחה :

סימן ס"ט בדין הלל אי הוא מה"ת או דרבנן ונ"מ בשפך אם אמרו או לא כו' :

דיני יום כפור

סימן ע' אי נוהג איסור הוצאה ביו"כ ואי יש חילוק בזה"ל מלאכות בין שבת ליו"כ :

ס' ע"א אי נוהג העברה ביו"כ :

ס' ע"ב אי נוהג לאו דמחמר ביו"כ פלפול עמום בסוגיא דמולין ק"א שבת ויו"כ ושגג ועשה מלאכה כו' :

ס' ע"ג אי נוהג ביו"כ מלות שביחת עבד ובהמה :

ס' ע"ד אוכלין שאין ראויין לאכילה ומשקן שאין ראויין לשתייה אי אי פטור אבל אסור או מותר לגמרי :

מה

דיני ק"ש

ס' א' ב' אי ק"ש דאורייתא או דרבנן ואח"ל דאורייתא אי פרשה שמע והיה אם שמוע תרומיהו דאורייתא או בפרשה שמע לחוד סגי או אפי' בפסוק ראשון מני סגי :

ס' ג' במדינות הללו שקורין ק"ש וברכותיה ומתפללין ערבית מבני איך ראוי לנאח יד חובת קריאת שמע כתיבה וליבא דהלכתא :

ס' ד' אי ראוי להמתין לכתחלה לקרות ק"ש של ערבית עד שיעלה עמוד השחר :

ס' ה' הא דומן ק"ש עד שלש שעות על היום אי עד בכלל והוי ומן ק"ש עד סוף שעה שלישית או לא עד בכלל :

ס' ו' ז' אלס שאינו מדבר איך יוצא ידי חובתו בק"ש ובשאר מלות התלוים בדבור וכן מדבר ואינו שומע אם יוצא ידי חובת מלות אלו על ידי דבורו או לא :

ס' ח' ט' י' הזכרת יוצאת מנרים של יום ושל לילה תאמתי מתחיל תחלה וממס ועד מתי נמשך סוף וממס :

ס' י"א יכריע הוצא להלכה מהס' מניסן שצברו :

ס' י"ב אם נשים חייבות במלות הזכרת יוצאת מנרים או לא :

ס' י"ג אם יוצאין ידי חובת הזכרת יוצאת מנרים על ידי הרהור :

דיני תפלה

ס' י"ד אי תפלה מן התורה ודעת הרמב"ם בפ"א מהלכות תפלה :

ס' ט"ו בדיני זמני תפלה :

ס' ט"ז בדין סמיכת גאולה לתפלה בשבת ויו"ט :

ס' י"ז אי מותר להתפלל תפלה מנחה אחר התחלת שקיעת החמה ופלפול רב בזה"ל נ"ו מנין לזר שנפסל בשקיעת החמה וכו' הרמב"ם בפ"ה מהל' קרבן פסח מי שהיה בינו ובין ירושלים ט"ו מילין עם עליות השמש ה"ו דרך רחוקה כו' עוד דרש במין חומר בהא דפ' תפלה השחר א"ל ר"ח לר"י החס אמר רב כהנא הלכה כר' יהודה הגאון ותנן בבחינתא כוותיה כו' וכו' הרמב"ם בפ"א מהלכו' תמידין תמיד של הערביים שיחטין אותם משיאריך הלל כו' :

ס' י"ח אם מותר להחזיר בשעורה קודם תפלה מוסף :

ס' י"ט היו לפניו ב' תפלות אחת של תנח"א אחת של מוסף ואין שיהיה להתפלל שתיהן כו' :

ס' כ' ר"ח או יום טוב שחל להיות בשבת ושכח והחזיר בברכת המזון יעלה ויבוא קודם שאמר ראה והחליצו אם צריך להפסיק ולומר ראה או לא :

ס' כ"א כ"ב מ' שהיה יושב ואוכל בלילה ועדיין לא קרא ק"ש של ערבית בזמנה או בימי הספירה שעדיין לא ספר ספירת העומר אי יברך ברכת המזון קודם או הן קודמין לברכת המזון :

דיני ברכות

ס' כ"ג אם נסתפק על דבר אם ברכתו בורא מרי האדמה או בורא פרי העץ אם יכול לברך עליו בורא פרי האדמה כו' :

ס' כ"ד כ"ה אם ברכת התורה היא מלות עשה מן התורה או דרבנן ואם נסתפק בה אם חייב לחזור ולברך או לא ואי חייב לחזור ולברך כל הג' ברכו' או בברכת אשר בחר בנו סג' ופלפול ליישב ד' הרמב"ם מה שלא מנה לבה"ל למ"ע :

ס' כ"ו אם לא בירך על המזנה עובר לעשייתה אם מותר לברך אחר עשייתה :

ס' כ"ז היו לפניו פירות הארץ ופירות האילן ובירך על פירות האילן בורא פרי האדמה אם יצא ידי חובת הברכה של פרי העץ מני או לא :

דיני ציצית

ס' כ"ח אם ראוי להקדים תפילין לציצית או איפכא :

ס' כ"ט ל' הא דק"ל כלאים בציצית שרי רחמ"א אם הוא דוקא במקום מזה או אפי' שלא במקום מזה ואף שאין לו תכלת מ"מ ג"מ ע"ז לכמה דיני ציצית שמתבאר שם ופלפול בהא דכלאים בבגדי כהונה אי שרו דוקא לעורך עבודה כד' הרמב"ם או אפילו שלא לעורך עבודה וכד' הראב"ד :

ס' ל"א להפוסקים דסדין בציצית חייב בלבן של מינו אם גם עומטוס ואנדרוגיטוס חייבין בציצית של מינו בסדין :

ס' ל"ב אימתי ראוי לברך על העלית של ציצית אם בעת שתצטק בו או בשעה שתחזיקו בידו ורואה להתצטק בו :

ס' ל"ג פלפול רב ועמום בהא דאין עשה דוחה עשה וכו' הרמב"ם בפ"ו מה' יבום היחא היבמה אסורה על היבם איסור לאו או עשה כו' ובסוגיא דמולין קמ"א עמא דפכת רחמנא תשלח הא לא"ה כו' מאי אולמא דהאי עשה מהאי עשה וצמיחא בד' רש"י סנהדרין ג"ג איסור מזה ואיסור קדושה כו' :

דיני ס"ת

ס' לז בדין מ"ע של כתיבת ס"ת :

ס' לה אם נשים חייבות בזה :

ס' לו מלות כתיבת ס"ת בזה"ל :

לוח הסמנים

ס' ז' בחלק המניע לישראל פלפול בזה דמוק פ' השלח ישראל ועכו"ם שלקחו
שדה בשותפות עבד וחולין מעורבין זה בזה ובהא דקנין פירות כקנין
הנוף שם ובד' הרמב"ם בזה :
ס' לא בחמץ ששני ישראלים שותפין בו והאחד מחר חלקו לנכר קודם הפסח
והשני לא מחר מהו לאחר הפסח :
ס' זב א' כמה בני אדם שאופין מצות של מצוה בתנור אחד ויש לחוש שמה
תחלפו המצות של זה לזה ואין יוצא במצוה גוולה מה חקקה יש לדבר
פלפול רב בזה דיש ברירה או אין ברירה :
ס' זר הא דמצוה גוולה אי פסולה משום מצוה הבאה בעבירה דאחי לחם לחם
מתלה וא"כ אינו יוצא נמי במרדור גוול ואי דמצוה גוולה פסול אינו מקרא
זה רק מדרבנן ובדרבנן לא חיישין למצוה הבאה בעבירה :
ס' זה אם יוצא ידי חובתו במצוה גוולה בליל י"ט שני :
ס' נו אם אין לו למצוה של מצוה כ"א מצוה של חדש או של שאר איסור אי
חמרי' דעשה דמצוה דוחה אותן או לא :
ס' לו ז' א' הא דמצוה הבאה בעבירה אי היא מן התורה או דרבנן :
ס' ק' בכריכה שאנו עושין זכר למקדש כהלל אי נרדף סית או לא :
ס' קא אי מותר להסעמות ביו"ט של ר"ה או אסור :
ס' קב אי נוהג בו שמחה כמו בשאר יו"ט או לא :
ס' קג אם מותר לחקוק ברה"ש שלא לצורך לאחר שיצא ידי חובת החקיקה של
מצוה או לא :
ס' קד למאי שנהגו שהגשים מניסוח א"ע בחיוב חקיקת שופר ביו"ט של ר"ה
אזוהו עדיף טפי אי שיתקעו הן בעלמא או שיתקעו להן אנשים בני חיובא :
ס' קה פלפול בזה דנשים סומכות רשות או לא :
ס' קו אם מותר להוציא שופר ולולב לרה"ד לצורך נשים ביו"ט :
ס' קי אי שרי להוציא את השופר ואת הלולב לרה"ד לצורך איש ספק חקיקה ספק
לא חקיקה או ספק נטל לולב ביו"ט ספק לא נטל כיון דהוצאתן שלא לצורך
אסור מה"מ ה"ל ספיקא דא"ו דלמא יצא כבר ואסור או שרי :
ס' קכ אי שרי להוציאם לצורך קטן כיון דחייב מיהת מדרבנן :

ס' ע"ה חולה שאין בו סכנה אי מותר לאכול ולשתות לרפואה אוכלין שאין ראויין
לאכילה :
ס' ע"ו שחייב ביו"כ אף באוכל שלא בדרך אכילתו :
דיני חמץ
ס' ע"ז יוכיח בראיות ברורות תכונה סוגיות שלא מהני ביטול לחמץ של אחרים
שקבל עליו אחריות פלפול בזה דפוסת הנאה אינה ממון :
ס' ע"ח וע"ט בחמץ של אחרים שקבל עליו אחריות אם לא ביטלו קודם זמן
איסורו אם יש לו חקקה או לא ובהא דנוהג מצות השבתהגם
בחמץ של אחרים : ואם לא ביטלו קודם זמן איסורו ועשה מחילה או יחד לו בית
קודם ליל י"ט אם יש בו משום קנסא דר"ש או לא :
ס' פ פ"א אם לא יעשה לאחר משני תקופת האלה עד תוך הפסח אי שרי בהנאה
אחר הפסח או לא :
ס' פב יבדל אי לאוי דב"י וז"י ה"ל נחמץ לעש' או לאוי שקדמו עשה :
ס' פג חמץ שלא ביטלו קודם זמן איסורו אם יש לו חקקה בחמץ הפסח מלעבור
עליו על ב"י ואי מהני אם מוציא מרשותו כדעת הרמב"ן לעשה דתשביחו
וסלפול רב בדברים אלו :
ס' פד יבאר כל מה שהעלה להלכה בדברים אלו :
ס' פה בחמץ שקבל הנפקד אחריות ועובר בכ"א אם מהני זה שהמפקיד לא
יעבור עליו :
ס' פו אם הפקיד חמץ אצל נכרי והנכרי יחד לו בית וכן בחמץ של נכרי שקבל
עליו אחריות אלא שהפקידו אצל נכרי אחר והנכרי יחד לו בית מה דינו :
ס' פז אי הלכה כר"י שאין ביטור חמץ אף שריפה או הלכה כרבנן דביטורו בכ"ר :
ס' פח נכרי שהפקיד חמץ אצל ישראל וקיבל עליו הישראל אחריות של פשיעה
למחר ולא אחריות של גניבה ואבירה אי שרי בהנאה אחר הפסח :
ס' פט חמץ של ב' שותפין של אחד מהותא חמץ שצ"ע עליו הפסח משו' קנסא דר"ש
ושל שני לית בו משום ההוא קנסא כגון שהוא של נכרי ואינו חמץ מהו לאחר
הפסח כו' והרמב"ם שכתב בפ"ד מה"עכו"ם עישה מחלו של עיר הגדולה מותרת
והרי פסק בכ"מ דבשל תורה אין ברירה :

מפתחות הש"ס

ברכות

פסחים

דף ז' מדאורייתא בביטול בעלמא סני כו'
דף ה' ומניע להבשרה שהיא אב תלפיה כו'
שם הא כיצד לרבות י"ד לביטור
שם ואומא כל חד כי שחית זמן שחיטה אחר רחמנא כו'
שם א"ל רבא לבני מחווא בצירו חמירא דבני חילא מבחינו כו' לו ב' וס"ה ב'
דף ו' עכו"ם הנכנס לחצירו של ישראל וצניקו בידו כו' ס"ב ב' וס"ה ד' וס"ה ב'
שם שני דברים אינן ברשותו של אדם ועשאן הכתוב כאלו ברשותו כו' רס"י ע"ז
שם הבדוק צריך שיטל כו' דלמא משכח לה לבתר איסורו כו' שם ובד' ס' ע"ג
שם המוצא חמץ בביתו ביו"ט כופה עליו את הכלי כו' ס"ב סוף ע"ד
דף ו' אחר ר"י אחר שמואל כל המצות מברך עליהן עובר לעשייתן כ"ג א'
דף כו ר"י אומר אין ביטור חמץ אלא שריפה כ"ז ב'
דף כ"ח ר"י אומר חמץ בין לפני זמנו בין לאחר זמנו כו' דף ס' א'
שם ומניין לאוכל חמץ מש"ס ולמעלה שהוא בל"מ כו' ע' א'
דף כע חו' ד"ה רב אשי ומכאן מוכיח ר"י שהמשהה חמץ ע"מ לבערו אינו עובר
כו' ד"ס סוף ע"ד
דף ל"א נכרי שהלוה לישראל על חמץ וצ"ס שם
דף לב האוכל תרומת חמץ בפסח פטור מן התשלומין כו' ס' ז"א
דף ל"ה יכול יהא יוצא אדם ידי חובתו בעבל שלא נתקן כל צרכו כו' ס' ז"א
דף ל"ח מצוה של מ"ש לדברי ר"מ אין אדם יוצא ידי חובתו כו' ס' ז"א
דף ל"ט בעי רמי ב"ה מהו שיצא אדם י"ח במרדור מעשר שני בירושלמי' ז"ד וס"ק
דף מ"א במים אין לי אלא מים שאר משקין מניין חו' שם ד"ה ל"א קדר ס' פ'
דף מ"ו איחמר האופה מיו"ט לחול כו' דף כ"ח א'
שם כיצד מפרישין חלה בטומאה ביו"ט כו' ס' ס"ג וס"י ע"ז ופ"א
דף כ"ט אין לך דבר שמתעכב אחר תמיד של בין הערביים כו' סס"י ל"ג
דף ס"ט א"ל ר"א מה זה יהושע מה רחיק רשות למצוה בש"ס שם ס' ק"ב
שם חו' ד"ה שוחטין וזורקין על טמא שרץ כו' ס' ס"ה
דף ע"א אחר ר"א שלמים ששחטן מעיו"ט אינו יוצא בהקדש שמה ס' ס"ה וס"ח
דף ע"ג השוחט את הפסח על החמץ עובר בל"מ כו' כ"ז ד'
דף ע"ה אלא באש למה לי למעוטי אבר משיקרו חו' שם ס' ז"א
דף פ' איחמר היו ישראל מתנה עמאין ומחלה עמאין כו' ס' ס"ה
דף פ"ג הני גידין היכי דמי אי גידי בשר נכלעו כו' ע' א'
דף פ"ה ששערגו עורות פסחיהן כו' ס' ס"י ל"א

דף א' צענין ק"ש שגל המעלה לר' רש"י ור"ת
שם א"כ למה אמרו חכמים עד חלות כדי להרחיק את האדם מן העבירה כו' ס"ד
דף ג' ארבע משמורות היו הליילה כו'
דף ו' בשעה שהתחמה וזרחת ומלכים מניחין כהריון בראשיהן כו'
דף ט' רש"י אומר פעמים שאדם קורא ק"ש ב' פעמים ביום כו'
דף י' אחרי לך ב"ש א"כ נמא קרא בבוקר ובערב כו'
דף יג חנן התם חרש המדבר ואינו שומע לא יתרום כו'
שם הדברים על לבנך יכול כל הפ' כולה צריכה כוונה כו'
דף ט"ו הקורא את שמע ולא השמיע לאונו כו'
שם תני רב עובדי' ולתתם שיהא לימודך חס כו'
דף ק' א"ל רבינא לרבא נשים בבב"מ דא"ו או דרבנן כו'
שם בעל קרי מהרהר בלבו כו' ובגמרא שם
דף קז א"ל ר"ה לר"י התם חמץ רב כהנא הלכה כר"י הואיל ותקן בבחייתא
כוותי' כו'
דף כח אחר ר"א כל המתפלל חפלת שחרית לאחר ד' שעות כו'
שם ת"ר היו לפניו ב' תפלות א' של מנחה וא' של מוסף כו'
שם בו ביום בל' יסודה גר העמומי כו'
דף מ"א ת"ר היו לפניו הרבה מינים כו'
דף מ"ח שמעון בן שטח לגרמיו' עבד כו'
הרי"ף ס"פ היה קורא במ"ש דשמחת ליל יו"ט א' מה"ת

שבח

דף ט' לא ישב אדם לפני הספר כו'
דף כ"ה חתן לו ולא לאורו מכלל דבת אורח הוא כו'
דף ל"ה ת"ר תאמימי מחזיל בה"ס כו'
קל"ג המל כל זמן שעוסק במילה חוזר על ציצין כו'
הרא"ש שם אם פירש אינו חוזר כו'
דף קל"ו קטן נימול לשמונה לתשעה ולעשרה כו'

עירובין

דף ז"ה המוצא תפילין מכניסן זוג וזוג כו'
דף ז"ו ושמת את החוקה הזאת מימין ימימה פרט ללילות כו'
חו' שם דק"ל בר"ע דלא נאמרה חוקה זו אלא לענין פסח

בבא בתרא

דף כ"ו אמר עולא אילן הסמוך למיר בחדר י"ו אמה חלו הא"כ כ"ו
דף פ"א א"ל רב אחא בר"א לרב אשי מכדי פסוקי גופא לקרי כ"ו
שם הקונה אילן אחד בחדר שדה חבירו ר"מ אומר כ"ו :
סימן ל"א

סנהדרין

דף י"ב א"ן מעברין את השנה מפני העומאה כ"ו :
דף ל"א אמר רבא אע"פ שהניחו לו אבותיו ס"ת מלוא משלו כ"ו סימן ל"ד
דף נ"ג איסור מלוא ואיסור קדושה חולצת ולא מתייבמת כ"ו :
דף ס"ח כשחלה ר"א נכנס הורקנוס בנו לחלוץ תפיליו כ"ו :
דף ק"ב אמר ר"מ בהמה חזיו של עיר הנותת כ"ו :
סימן פ"ט

עושים

דף י"ג ישראל ששבר פרה מכהן יאכלנה כרשיני תרומה הבאה אשירי שם :
סימן פ"ב

מכות

דף כ"ב היה לבוש כלאים כל היום ואמר לו אל תלבוש כ"ו :
סימן ל"ב

זבחים

דף י"ב ר' אפוטריקי רמי כתיב שבעת ימים יהיה תחת אמו הא ליל ח' חזי כ"ו :
דף י"ג רס"י כ"ב
דף י"ט א"ר אחי ליתור ערוך הוא בדיקו תפילין חולצת כ"ו
דף ל"ב מלורע שחל שמיני שלו בע"פ וראה קרי בו ביום כ"ו
דף ל"א איבעיא להו תדיר ושאינו תדיר וקדים ושחיתא לשאינו תדיר כ"ו :
דף ל"א

מנחות

דף ר"ה כשהוא אומר מן הבקר למטה שאין ת"ל לא להוציא את העריפה כ"ו סימן ל"ו
דף מ"ב ס"ת שבלה ותפילין שבלו אין עושין ממנו מנחה כ"ו סימן מ"ו ומ"ח
דף ל"ו אמר רבה בר ר"ה חייב אדם למשח בתפילין כל שעה כ"ו רס"י ל"ח
דף ל"ו רבינא הוה שקיל ואזיל בתריה דמר בר רב אשי איפסוק קרנא דחמיה כ"ו
דף ל"ו רס"י נ"ח
שם תפילין מאימתי מברך עליהן משעת האחתן כ"ו
דף מ' מדין בלגית ב"ש פטרו כ"ו
דף מ"ב ראה מלוא וזוטר מלוא אחרת ואיוו וו ק"ש כ"ו תוס' שם
דף מ"ד הפרים והאלים והכבשים אין מעבדין זא"ז
דף מ"ט לבור שאין להם תמידין ומוספין איזה מהן קודם
דף ס"ג ע"ב ר' ישמעאל אומר עומר היה בא בשבת מג' סאין ובגמר' שם סימן נ"א
שם בעי רבא חולה שאמרוהו לב' גרוגרות כ"ו
דף ס"ו ר"ע מחייב לתותר העומר בחלה ומעשרות
דף ס"ז עריסותיכם ולא עיסת עכו"ם והקדש
דף ע"ב ואי ס"ד נקצר שלא כמלואו כשר אחי דחי שבת כ"ו
סימן נ"ב

חולין

דף נ"א אמר ר"ג בית הרחם אין בו תשם ריטוק איברים
דף פ"ד ומה מילה שודאה דוחה שבת ספיקה דוחה י"ט כ"ו
דף פ"ה הנה למחוסר זמן שהכתוב נחקקו לעשה
דף קמ"א טעמא דכח' דהמח' חללה הא לאיה כ"ו עשה ול"ת הוא ד"כ כ"ו ב"ד ס"א א'
סימן ס"ד

בבורות

דף נ"ג אמר רב הונא גזירה משום יחוס
סימן נ"ד

כריתות

דף י"ד נהי דאיסור חל על איסור לית ליה איסור טולל ואיסור מוסף ואיסור בת
אחת אית ליה
דף מ"ט ד'

הרמב"ם שם בפ' המשנה טמא שאכל חלב כ"ו

רמב"ם הלכות ק"ש

פ"א ה"א פזמייס ככל יום קוראין ק"ש כ"ו
ה' מ' ואיוו זמן ק"ש כלילה עד חצי הלילה
דף י"ג יציאת מדרס : בפ' על המשנה מוכרין י"ת כלילת כ"ו כנוי לפר' צ"ת כ"ו
דף י"א ב'

ה תפלה פ"א ה"א מ"ע להחפלה בכל יום שנאמר ועבדתם כ"ו רס"י י"ד
ה תפילין פ"ו ה' ו' זמן הגמח תפילין ביום ולא כלילה ושורט אין זמן
תפילין כ"ו וסותר למ"ש בפ"ט מה' שבת המולא תפילין מכניסין
דף ל"ג ג' ל"ה מ"ו ל"א

שם ה' י"ד חייב אדם למשחם בתפילין כ"ו וזה סותר למ"ש בפ"ד מה' ביאת
מקדש שטומאה דחיה נזכור
דף כ"ב ג'
סימן פ"ב

דף ל"ה בפרטיה מאי קא ממעט לא יראה ולא יתנא דדמי ליה
דף קי"ד היכי דליכא חלא חסא מאי כ"ו
שם אכלן לחלאין ינא הרא"ש שם
דף ק"ך אמר רבא מנה בזה"ל דאורייתא מרור דרבנן
הר"ף בלחי פסחים שבועה שלא אוכל מנה אסור לאכול מנה כליל פסח כ"ו
דף מ"ו ב' ומ"ח ד'

יומא

דף ו' אמר רבא זאת אומרת עומאת המת הותרה היא בלבור כ"ו
דף ו' א"ן ב"ן שישט על מלחו ב"ן שאינו על מלחו מרצה כ"ו
דף י"ג ומי סגי ליה תקנתא ביהו אמר רתמנא והא לאו ביהו היא כ"ו
דף ס"ו עתי ואפי' בשבת כ"ו אמר רפרס זאת אומרת עירוב והולאה לשבת כ"ו
ריש סי' ע'

סוכה

דף כ' הוכנס לישן ביום ראה חולץ כ"ו
דף כ"ז ר"א אומר ו"ד סעודות חייב אדם לאכול בסוכה כ"ו
דף ל"ד תו' ד"ה תשום דה"ל כ"ו
דף ל"ה תו' ד"ה אחיה לחם כ"ו

מגילה

דף ג' בעי רבא מקרא מגילה ומת מלוא הי מניייה עדיף כ"ו

ביצה

דף ו' ב"ש אומרים חתך כזית ושאר בנכותה כ"ו
דף ע"ו אמר רבא חייב היה בא בדרך ותפילין בראשו כ"ו
שם ע"ב רבא אמר כדי שיברור מנה יפה לשבת כ"ו
דף י"ח חלא הוול ובשבת שרי ביו"כ נמי שרי כ"ו
דף י"ט אמר רבה במחשבתו נכרת מתוך מעשיו קמפלגי כ"ו
הרא"ש שם בזה דעבילת כלים חדשים ב"ט
דף ל"ד דרסה או שטרפה בכותל ושהתה מע"ל כ"ו
דף ל"ו שנים שלקחו חבית ובהמה בשותפות כ"ו

ראש השנה

דף י"ח ואם"ד בטלה מגילת חגיגת קמייתא בעל אחריותא מוסיפין כ"ו מ"ק"א
דף כ"ח אמר רב יהודה בשופר של עולה לא יתקע כ"ו
סימן נ"ו

יבמות

דף פ"ד ולא יקחו תלמד שהאשה מותרת ע"י הא"ס כ"ו
דף ג' א"ל ר' יוחנן לא משתנינו היא זו כ"ו
דף כ"ט אידי מנ"ל דלא מיעקדה דכתיב אחותו ולא אותה תוס' שם
דף ל"ד תוס' ד"ה מעקה כ"ו
דף ל"ח תוס' ד"ה דאקריב עומר כ"ו
ג' ימין

דף כ"ה הא ר"י ור"ש דחולה בדעת עצמו לית להו ברירה כ"ו
ס"פ השולח ישראל ועכו"ם שלקחו שדה בשותפות טבל וחולין מעורבין זה בזה כ"ו
ר"ס ז'
שם אי לאו דאמר ר"י קנין פירות בקנין הגוף דמי כ"ו
שם

נדרים

דף ו' אמר רב גידל אמר רב האומר אשכים אשנה פרקזה כ"ו : ר"ס א' וס"י כ"א
דף פ"א הנוגט טבלו של חבירו כ"ו אמר רבי הלכה כר"א
דף נ"ח ע"א

גזיר

דף ג' ור"ש ההוא מיבעיא ליה לאסור יין מלוא ביין רשות
דף מ' מיר בקבר אי נרץ שהייה למלקות כ"ו
דף ת"ד חומר בזנא מן הגטן מבטומאה וחבלתה כ"ו

בבא קמא

דף ס"ט ר"י אומר שחרית בע"ה עומד ואומר כל שלקטו עניים היום יהא הפקר
כ"ו :
סימן נ"ב

בבא מציעא

דף י"א אמר ר"ב עיטור שאני עתיד לתור נתון ליהושע כ"ו
דף ס"א לא תגזול דכתיב רתמנא ל"ל הא אחי במה האז כ"ו

מפתחות הרמב"ם

ה' ס"ת פ"ו הל' א' מ"ט על כל איש מישראל שיהא כ"א כותב ס"ת לעצמו כו' וכו' המלות מזה י"ח

ה' ציצית פ"א ה' ט"ו א"ס הטיל ציצית על ציצית א"ס נחמון לבטל את הראשונה כו' דף כ"ז ד'

שם ה' ו' כסות של פשתן אין מעילין בה תכלת כו' כ"ז א'

ה' ברכות פ"א ה' ו' כל הברכות טולין צריך להשמיע לאזניו כו' וזה סותר למ"ש בפ' כ"ד ה"א מה' שבת ודבר דבר דבור אסור הראור מותר

פ"ח ה' ט' בירך על פירות האילן בפ"ח לא יא' ג' רס"י כ"ב

מה שלא מנה לזה"ת למ"ע בפ"ט סימן כ"ב א'

פ' י"ג ה' ו' אכל א"ס פתם בלא ברכה אינו חוזר ומברך אחר עשייתו ר"ס י"ז כ"ו

שם ה' ט"ו וכן הוא מברך על ביעור חמץ שמשעה שגמר בלבו לבטל נעשה מלותו דף כ"ד ג'

ה' שבת פ"א ה' ו' הרי שחבל בחצירו ובבהמה דרך השחתה ה"ז פטור וסותר למ"ש בפ"ב מה' שגגות וכן מי שהיו לו ב' תינוקות אחד לחול בשבת כו' מ"א א'

פ' י"ט ה' ח' כל שאסרו חכמים לנאת בשבת לרה"ר אסור לנאת בחצר שאינה מעורבת כו' דף ל"ד ג'

פ' כ"ד ה' ח' אסור להטביל כלים עמא"ס בשבת משני שהוא כמתקן כל כו' וסותר לנו"ש בפ"ד מה' יו"ט כלי שנעמ' מע"ט אין מטבילין ביו"ט גזירה שמה' ישהה מ"ג ג'

ה' שיע' פ"ב ה' ד' אכל אוכלין שאין ראויין לאכילה כו' כ"ב ג'

ה' חו"מ פ"א ה' ג' אינו לוקה על החמץ אלא"כ קנה חמץ בפסח כו' ס' א' פ"ד ה' ג' וכרי שהפקיד חמץ אצל ישראל כו' ס"ה ג'

פ"ו ה' ו' אין אדם יוצא י"ח מנה במנה שאסורה לו כו' ע' ג'

ה' מילה פ"ב ה' א' הכל כשרין למול כו' ואם מל א"ל לחזור שנית מ"ב א'

ה' אישות רפ"ו האומ' לאשה הרי את מקודשת לי ע"מ שירצה אבי כו' ס"ח א'

ה' יבום פ"ו ה' י' היתה היבמה אסורה על יבמה אסור לאו או עשה כו' א"ס עבר ובעל קנה כ"ט א'

ה' שחיטה פ"ג ה' י"ט אסור ליטול א"ס על הבנים לטהר בהן את המזרע

ה' בלאים פ"י ה' כ"ט הרואה בלאים של תורה על חצירו אפי' היה מהלך בשוק קופץ וקורע עליו מיד ולמה נדחה מפני עומאת המת מפני שפיט הכתוב ולאחתו כו' מ"ה ב'

ה' בבורים ה' י"ד קנין פירות לאו בקנין הגוף כו' ובפ"א מה' שמיטה ה' כ' כתב האמין שחלקו לקוחות הן וזה סותר למ"ש בה' עכו"ם ס"ו ד' בהמה חיה של עיר הנדחת כו' וצ"ס מותרת ס"ו א'

ה' מעה"ק פ"ד ה' ד' א"ס וא' האשה עובדים בכל תאמר רס"י ס"ו

ה' הלכות קרבן פסח פ"א ה' י"ד וכ"ל חולין ומפשיטין כו' חל להיות בשבת כמעט"א בחול כו' ובה' מילה כתב דבשבת א"ס פירש אינו חוזר כו' :

פ"ב ה' י"ג מי שאינו עבד וחצ"ח לא יאכל אפי' משל עצמו כו' : דף ו' ג'

פ"ה ה' ג' מי שהיה בדרך רחוקה ושחצו וורקו עליו לא הורגה י"ז ד'

שם ה' ט' מי שהיה בינו ובין יושלים ביום י"ד כו' ט"ו מילין ה"ז דרך רחוקה : שס' ג'

שם הלכה ו' הקטן אין מילת עבדיו מעבדתו מלהימנות על הפסח כו' : מ"א ג'

ה' חגיגה פ"א ה' א' הראיה האמורה בתורה הוא שראה פנים בעורה כו' : כ"ט א'

פ"ב הלכה א' טומעוס ואנדוגיוס פטורין מפני שהן ספק אשה : ע"ה ג'

ה' תמורה פ"א ה' א' ולמה לוקין על התמורה כו' : כ"ט א' וס"א ג'

ה' טומאת אוכלין פ"ו הלכה י' כל ישראל מוזהרין להיות עהורין ברגל כו' : רס"י ס"ו

ה' הרמב"ם בפ' המשג' בפ"ג דכריתות יש אוכל אכילה אחת כו' הוא שיהא האוכל נעמא קודם שיצא שצי' שערות כו' :

ה' תמידין ומוספין פ"א תמיד של בין הערבים שחטין אותו משיארי הכל כו' :

פ"ט עבר ושכח והקריב את שאינו תדיר מקריבו ואח"כ שותע המקודש שס' ד'

ה' אבל פ"ג לה' עמא מ"ע בד"א בזכרים כו' : כ"ב ג'

סליק

ברוך אל הגומר אשר ברא כל באומר

